Nuni, Southern

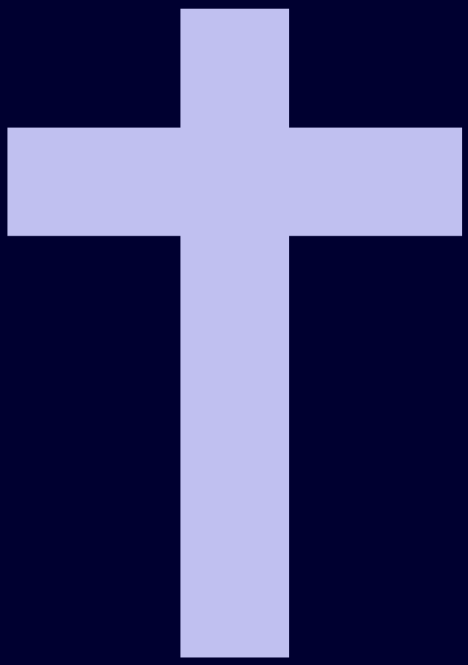

Nuni, Southern: Yɪ sʊywáŋʊ́ sagɪ New Testament

Nuni, Southern

Nuni, Southern: Yu sɔywáŋʊ́ sagɪ New Testament

Le Nouveau Testament en Nun

copyright © 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nuni, Southern

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 May 2025 from source files dated 17 May 2025
d18530a7-7259-5f23-92b6-70e3abe5f3fa

Contents

Matiə 1
Marəkə 49
Likə 78
Zwan 128
Tʊtʊnan 164
Romə tìán 211
1 Korɛntə tìán 234
2 Korɛntə tìán 256
Galasi tìán 271
Efɛzə tìán 280
Filipə tìán 288
Kolosə tìán 294
1 Tɛsalonikə tìán 300
2 Tɛsalonikə tìán 305
1 Timote 308
2 Timote 315
Titə 320
Filemon 324
Ebərə-ba 326
Zwakə 343
1 Piyɛrə 349
2 Piyɛrə 356
1 Zwan 360
2 Zwan 366
3 Zwan 367
Zwidə 369
Apokalisə 371

Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ sagɪ tə, Matiə nə pʊ́pʊ́ní

Matiə sagɪ tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə pʊ́pʊ́ní sagɪ kʊ tə

Matiə yɪn lanpolɪnʊ. Zwezi kúrí wá, sə ʊ ya ʊ karbiu. Marəkə də Likə yà boŋə wá Levi ba sʊywáŋʊ́ tə wa. Matiə yɪ *Zwifə ʊ jigə *Kərisə lìù. Ʊ yə̀ə́ Zwifə-ba Yɪɪ saga zəni, ʊ ga yə̀ə́ ba yofwamɪnan tə də.

Lìà tə nə, Matiə nə pʊ́pʊ́ní

Ʊ pʊ́pʊ́ní sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bɪrɪ *Zwifə-ba nə jigə Kərisə lìà tə nə.

Sagɪ tə wa sʊgʊ

Ba mʊ̀ *Zwifə-ba tə yə̀ə́ Yɪɪ sagɪ nədwan tə zəni. Matiə bɪrɪ də, Zwezi yɪ lìù tə, ba nə mɛ, sə ba twá ʊ nə, ba ma lwarɪ cwəŋə də nətʊ, ba nə mɛ, sə ba twá ka nə. Zwifə-ba yɪjʊncwəŋə tə yáá tìán tə ba kàrà təntə yáá yoo swə. Matiə yà ja Zwezi ʊ boŋə *Kərisə, nə à yə̀ə́ *Davidə nàʊ́, nə à yə̀ə́ Zwifə-ba pìʊ́ tə. Lìà tə, ba nə sɛ̀e də, Zwezi yɪ lìù tə, Yɪɪ nə tʊn, Yɪɪ wá jon ba ba cʊna wa, də ba nə yɪ Zwifə-ba, nə à yə̀ə́ də ba nə tà Zwifə-ba. Zwezi bwin ʊ nan tɪan wa. Ʊ yɪ *Yuu-Tiu tə, ʊ nə wulə də nəba kʊ ja vəli lʊʊ zaŋʊ. Ʊ jon bara də kana ba cʊna wa, ʊ ga zwɛ̀e ba yayɪran. Ʊ kwɛn ba cʊna tə, ʊ lɪ ba mʊ̀ də Yɪɪ pwərə wa. Ʊ tə wulə ʊ joŋə nəba nə cʊna wa, zən kʊ tə də. Zwezi karbɪa tə də wàrì yìən təntə mama ba janɪ ba cɪcɪ con. Ba də dàń mɛ, sə ba bɪrɪ Yɪɪ sonu tə lʊʊ mama nə, də Yɪɪ-*Siŋu tə dìàn ndə Zwezi nə.

Zwezi dwíí dəkuu
(Likə 3.23-38)

1 Nə̀ń, Zwezi-*Kərisə dwíí tə dəkuu nə
yɪ nətʊ: Zwezi-Kərisə yɪ pìʊ́ *Davidə nàʊ́,
Davidə yɪ *Abərahamə nàʊ́.
2 Abərahamə lʊrɪ *Yɪzakə,
Yɪzakə lʊrɪ *Zwakɔbə,
Zwakɔbə lʊrɪ Zwida də ʊ nubɪa.
3 Zwida də ʊ kan Tamarə lʊrɪ Pere də
Zera.
Pere lʊrɪ Esəron.
Esəron ma lʊrɪ Aramə.
4 Aramə ma lʊrɪ Amɪnadabə.
Amɪnadabə lʊrɪ Nasʊn.
Nasʊn lʊrɪ Saləma.
5 Saləma də ʊ kan Rahabə lʊrɪ Bozə.
Bozə də ʊ kan Rutə ma lʊrɪ Ɔbɛdə.
6 Ɔbɛdə lʊrɪ Yɪzayi.
Yɪzayi lʊrɪ Davidə.
Pìʊ́ Davidə də Yiri kan tə ma lʊrɪ
Salʊmʊn.
7 Salʊmʊn lʊrɪ Rʊbʊamə.
Rʊbʊamə lʊrɪ Abɪa.
Abɪa lʊrɪ Aza.
8 Aza lʊrɪ Zwʊzafatə.
Zwʊzafatə ma lʊrɪ Yoramə.
Yoramə lʊrɪ Ɔzɪasə.
9 Ɔzɪasə ma lʊrɪ Yotamə.
Yotamə ma lʊrɪ Ahazə.
Ahazə lʊrɪ Ezekɪasə.
10 Ezekɪasə lʊrɪ Manase.
Manase ma lʊrɪ Amʊn.
Amʊn lʊrɪ Zwʊzɪasə.
11 Zwʊzɪasə ma lʊrɪ Yekʊnɪa, də ʊ nubɪa
tə Yɪzərayɛlə lìà tə ka pɛ̀e ka ja va
*Babɪlɔnə máŋá tə wa.
12 Ba Babɪlɔnə vəli kwa nə, Yekʊnɪa lʊrɪ
Swɪalətɪɛlə.
Swɪalətɪɛlə ma lʊrɪ Zʊrʊbabɛlə.
13 Zʊrʊbabɛlə lʊrɪ Abiudə.
Abiudə ma lʊrɪ Elɪakimə.
Elɪakimə ma lʊrɪ Azorə.
14 Azorə lʊrɪ Sadokə.
Sadokə lʊrɪ Ahimə.
Ahimə lʊrɪ Elɪʊdə.
15 Elɪʊdə ma lʊrɪ Elɪazarə.
Elɪazarə lʊrɪ Matanə.
Matanə ma lʊrɪ Zwakɔbə.
16 Zwakɔbə lʊrɪ Zwʊzɛfə Mari barɪ.
Mari tə nə lʊrɪ Zwezi, ba nə boŋə Kərisə.
17 Yɪzərayɛlə lìà dwíə́ fugə banɪa nə wulə
Abərahamə də Davidə pwərə wa, tə fugə
banɪa də ga ya Davidə də Yɪzərayɛlə lìà
tə ka pɛ̀e ka ja va Babɪlɔnə pwərə wa,
tə fugə banɪa duən də yɪ tə zɪgɪ kʊ mʊ̀
Babɪlɔnə vəli təntə kʊ ja va Kərisə lʊrʊ.

Mari pùə́ tə yoo
(Likə 2.1-7; Galasi tìán 4.4)

18 Nə̀ń nətʊ, ba nə lʊrɪ Zwezi-*Kərisə.
Ʊ nuu Mari yà yɪ Zwʊzɛfə bwàlʊ́, ʊ nə
càrì, sə ʊ swe. Kʊ twá Yɪɪ-*Siŋu tə dìàn
nə, Mari ma ja pùə́, də ʊ də Zwʊzɛfə tə
yə̀rì duən ndə kan də bɛɛ nə.

19 Ʊ barı Zwʊzɛfə ʊ nə yı cígá tíú, yà
ba pìà, sə ʊ kə cavıra Mari nə. Kʊ mù nə
pın, ʊ yà pìà, sə ʊ twá tıa tıa ʊ ma yá wa.
20 Zwʊzɛfə yà nə jə ka pubʊŋa təntə,
*Yuu-Tiu *malıka twi, ka swìn ʊ con
ʊ pandwıa wa, ka wʊ́: «*Davidə nàʊ́
Zwʊzɛfə, Mari bìú tə pùə́ tə, ʊ nə jə, yı
ka twi də Yıı-Siŋu tə dìàn. Kʊ mù nə pın,
dàn ká pa fən ja mʊ́, sə n tì wá ndə n kan
nə.
21 Ʊ wá lʊra bibɛɛ, n ga wá kə ʊ
yırı Zwezi, kʊ mù də̀ń nə yı ʊ wá jon
*Yızərayɛlə lìà ba cʊna wa».
22 Tə mù yìən təntə mama twi tə tʊn, sə
Yuu-Tiu sʊgʊ tə, ʊ nə twá ʊ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə
nə, ʊ ma swìn tə nii ma sú. Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
23 «Nə̀ń, kacıın tə, ʊ nə tə yərì bɛɛ, wá ja
pùə́, ʊ wá lʊra bìú, ba ga wá bon
wá Emanuwɛlə».
(Kʊ mù də̀ń nə yı: ‹Yıı wulə də nəba›.)
24 Zwʊzɛfə nə zàn dwıan nə, ʊ twá kʊ
tə nə, Yuu-Tiu malıka tə nə swìn, ʊ ga ja
ʊ kan tə ʊ kə ʊ con.
25 Yá ba dàń nə wà duən yəni ndə kan
də bɛɛ nə, kʊ ja va Mari bìú tə, ʊ nə dıga
ʊ yırı Zwezi tə, lʊrʊ.

2

Yənu tìán twi, sə ba na Zwezi (Likə 2.22-38)

1 Máŋá tə, ba nə lʊrı Zwezi Bɛtələhɛmə
nə, kʊ nə wulə Zwide nagwanaa wa, kʊ
yı pìʊ́ *Erodə pàrì máŋá wa. Yənu tìán
nan yıı yipıan con, ba bà *Zwerizalɛmə
wa.
2 Yənu tìán tə bwe ba wʊ́: «*Zwifə-ba
pìʊ́ tə, ba nə lʊrı tə wa yəǹ? Nə nı ʊ
kacılacɔ yıı yipıan con, mə nə twi, sə nə
pa wá dun».
3 Pìʊ́ Erodə nə nì ŋwɛn təntə, ʊ də
Zwerizalɛmə tıʊ lìà mama pwìí cʊ̀gʊ̀.
4 Ʊ ken Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán
də Yıı nii *yənu tìán tə mama duən nə,
sə ʊ bwe ba ʊ lwarı bwálí tə, ba nə mɛ,
sə ba lʊra *Kərisə.
5 Ba ma swìn ʊ con, ba wʊ́: «Kʊ yı
Bɛtələhɛmə tıʊ nə, kʊ nə wulə Zwide
nagwanaa wa, ndə Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə nə
pʊ́pʊ́ní nətʊ tə, ʊ swìn ʊ wʊ́:
6 ‹Kʊ mù Bɛtələhɛmə təntə, kʊ nə wulə
Zwida lʊʊ wa kʊ cígá jə funə Zwida
tıan təntə wa. Kʊ mù wa nə pìʊ́ wá
nan, sə ʊ yìrì *Yızərayɛlə lìà tə nə
yı à mù Yıı lìà›.»
7 Erodə dàń ma twá tıa tıa ʊ bon yənu
tìán tə, sə ʊ bwe ba zəni ʊ lwarı kacılacɔ
tə naŋʊ máŋá.
8 Yá ʊ dàń tʊn ba Bɛtələhɛmə nə, ʊ wʊ́:
«Á vələ á bwe á lwarı bìsìná tə yoo zəni.
Á nə nı wá, sə á pìí á bà á swìn à con, sə
à də va à pa wá dun».
9 Ba nə cʊgʊ pìʊ́ tə nii ba zwɛ̀e, ba kɛ̀eń
ba zʊ cwəŋə. Yá kacılacɔ tə, ba nə nı yıı
yipıan con tə, wulə ba yáá kʊ vəli. Máŋá
tə, kʊ nə yí bìsìná tə yipaa bwálí, kʊ cə́n
kʊ zıgı.
10 Ba nə nı kacılacɔ tə, ba pwìí poli
zənzən.
11 Ba zʊa dìə̀ tə wa, ba ga na bìsìná tə
də ʊ nuu Mari. Ba tʊa tıa bìsìná tə yáá
con, ba pa wá dun. Ba kʊ̀rì ba zıla, ba
lı wiən tə, tə kwənə nə dáá, ba ma də
zìlə́ bìsìná tə yuu wa. Ba pın wá sían də
tıralı yirə duən, ba nə ma boŋə ‹ansansə›
də ‹mirə›.
12 Kʊ kwa nə, Yıı dàń bırı ba ba
pandwıa wa, də ba kʊ́ʊ̀ dàn ká twá Erodə
con ba ma vìí. Ba dàń ma tì cwəŋə don
ba va ba lʊʊ.

Zwʊzɛfə-ba dəri ba va Ezwipətə lʊʊ

13 Yənu tìán tə viru kwa nə, *Yuu-
Tiu *malıka nan ka swìn Zwʊzɛfə con ʊ
pandwıa wa, ka wʊ́: «Zàn, n tì bisımaa
tə də ʊ nuu, n ja dəri, n va *Ezwipətə lʊʊ
wa. Vəli, n ya lá, də n ma dànì à kori,
*Erodə nə wá pìà wá, sə ʊ pa ba gʊ tə
yırı».
14 Zwʊzɛfə zàn tıtın nə, ʊ tì bisımaa tə
də ʊ nuu ʊ ja va Ezwipətə lʊʊ.
15 Ʊ yın lá kʊ ja va kʊ yí Erodə tıan,
sə kʊ tə Yuu-Tiu nə twá ʊ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə
nə, ʊ ma swìn tə nii sú. Yıı nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə
swìn Zwezi yoo, ʊ wʊ́: «À bon à bìú à lı
Ezwipətə lʊʊ wa».

Erodə pın ba zàn bisımaa gʊrı nə

16 Máŋá tə wa, *Erodə nə twi ʊ bà ʊ
lwarı də, yənu tìán tə yı ba gıgarı wá,
ʊ lıŋa zàn zənzən. Ʊ dàń tʊn, sə ba gʊ
Bɛtələhɛmə də kʊ lʊʊ nii bisımabarı tə
mama, ba nə yí bına bələ də ba tə, ba nə

tə wà yí. Erodə fwa kʊ nətʊ, ndə ʊ nə nì
yənu tìán tə nii nə.
17 Mə kʊ twá nətʊ, Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
Zweremi sʊgʊ tə nii ma sú. Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
18 «Ba nì bubwiə Rama tɪʊ wa, kwirə də
zɪra. Kʊ yɪ bìsíná tə nuu Rasɛlə nə
kwi ʊ bìsíná nə, yá ʊ ga ba sɛ̀e, sə
ba kòrì wá, ba kʊ́ʊ̀ nə tə̀lə́ lʊʊ wa
yɪrɪ».

Zwʊzɛfə-ba pìí ba nan Ezwipətə lʊʊ
(Likə 2.39-40)

19 Kʊ kwa nə, Erodə tɪga. Yá *Yuu-Tiu
*malɪka twi Zwʊzɛfə con ʊ pandwɪa wa
*Ezwipətə lʊʊ wa, ka swìn ʊ con, ka wʊ́:
20 «Zàn, n tì bisɪmaa tə də ʊ nuu n ja
va *Yɪzərayɛlə lʊʊ. Lìà tə, ba yà nə pìà,
sə ba lɪ bisɪmaa tə mɪɪ tə, ba tɪga».
21 Zwʊzɛfə ma zàn, ʊ tì bisɪmaa tə də ʊ
nuu ʊ ja va Yɪzərayɛlə lʊʊ.
22 Fən jɪn wá, sə ʊ jə̀ń Zwide nagwanaa
wa, ʊ nə nì də, Arəkelayisə nə jə̀ə́ ʊ nyɪna
*Erodə padaʊ tə yuu wa yɪrɪ. Yá Yɪɪ kwè
Zwʊzɛfə ʊ pandwɪa wa, də ʊ vəli Galile
nagwanaa.
23 Ʊ vəli ʊ jə̀ń tɪʊ don nə, ba nə
boŋə ‹*Nazarɛtə›. Mə kʊ twá nətʊ Yɪɪ
nii *sʊ̀sʊ̀nà tə sʊgʊ tə nii ma sú, ba
swìn Zwezi yoo, ba wʊ́: «Ba wá bon wá
Nazarɛtə tíú».

3

Zwan-Batisə kàrà tə yoo
(Marəkə 1.1-8; Likə 3.1-18; Zwan 1.19-28; Tʊtʊnan 19.4)

1 Máŋá don wa, bɛɛ don yɪn lá, ʊ yɪrɪ
nə yɪ *Zwan-Batisə. Kʊ bɛɛ təntə twi ʊ
nan Zwide kasɔɔ lanworu tə wa, ʊ kàrì
Yɪɪ yoo, ʊ bɪrɪ lìà nə.
2 Ʊ yà swìn, ʊ wʊ́: «Máŋá bwələ, sə Yɪɪ
də́ ʊ pàrì tə lìà mama yuu wa. Kʊ mʊ̀ nə
pɪn, á vəvərə á kwa, á ma sá á cʊna!»
3 Mə Zwan-Batisə yoo nə Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
*Ezayi yà swìn Yɪɪ sagɪ tə wa, ʊ wʊ́:
«Kʊ yɪ bɛɛ nə bubwi kasɔɔ lanworu wa,
ʊ wʊ́: ‹Á kwìán *Yuu-Tiu cwəŋə
tə, sə á cɛ̀e ʊ cwəmɪnɪ tə, sə tə ya
mənə mənə›.»
4 Zwan yà zʊa nyʊgʊma kʊran gànʊ̀, ʊ
ga vwa tànʊ̀ voru ʊ tàŋá* nə. Ʊ yà də́
jərən də tʊran.
5 Kʊ nə zɪgɪ *Zwerizalɛmə, kʊ ja
va Zwide nagwanaa, kʊ va kʊ kɪkarɪ
Zwurədɛn mʊnaa tə nii mama, lìà yà twi
ʊ con.
6 Ba dàń swìn ba cʊna tə, ba bɪrɪ Zwan,
yá ʊ ga zɪga lá ʊ li ba Zwurədɛn mʊnaa
tə wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.
7 Zwan-Batisə nə nɪ *Farɪzɪan-ba də
*Sadɪsɪan-ba də, ba nə twi zənzən ʊ con,
sə ʊ lə ba də níá tə wa, ʊ swìn ba con, ʊ
wʊ́: «Á mʊ̀ dəkwaa dwíí-ba! Wàà nə bɪrɪ
aba də, á wàá á dəri á jén Yɪɪ lɪŋa tə yáá
nə, tə nə bìàn?
8 Kʊ nə yɪ nətʊ, sə á twá á tʊtʊnan nə,
á ma bɪrɪ də, á vəvəri á kwa á ma sá á
cʊna.
9 Á jə cígá, sə á swìn də, *Abərahamə
yɪ á nɪbɛɛ, yá kʊ cɪcɪ tə wà yí. À mʊ̀ nə
swìn kʊ á con də, Yɪɪ wàá kapana tə tə ʊ
lwànı́, ʊ pɪn tə jì Abərahamə nìán.
10 Nə wàá kʊ nətʊ tə nə tì, nə ma
maŋa ndə dèrí nə manwarɪ kʊ wulə tìán
dəkurən nə. Tìʊ́ tə mama, kʊ bɪa nə ba
ywán, ba wá goŋi kʊ, ba kə mən nə.
11 À mʊ̀ li aba níá wa, sə kʊ ma bɪrɪ də,
á wulə á vəvəri á kwa, sə á ma sá á cʊna.
Yá lìù don, ʊ dìàn nə dáá, tə doni nə, wà
pú à kwa ʊ bà. À jɪɪn mùrì, sə à tì ʊ nɛɛ
natʊra, à ja pú ʊ kwa. Ʊ mʊ̀ nə wá lə aba
Yɪɪ-*Siŋu də mən wa.
12 Ʊ jə ʊ wocəri fɪyaʊ ʊ jìàn wa, ʊ kwɛn
ʊ cə̀rì ʊ wobɪa tə, ʊ pwɛ̀e tə də wopulə
tə, ʊ lɪ duən wa. Ʊ pɛ̀e wobɪa tə, ʊ kə ʊ
pulu wa, ʊ ga sʊrɪ wosanan tə mən wa,
tə nə ba də̀ŋì».

Zwan-Batisə ləgə Zwezi níá wa
(Marəkə 1.9-11; Likə 3.21-22; Zwan 1.32-34)

13 Zwezi dàń ma nan Galile nagwanaa,
ʊ bà *Zwan-Batisə con Zwurədɛn mʊnaa
tə nii nə, sə Zwan lə wá níá wa, kʊ twá
də Yɪɪ yɪrɪ.
14 Yá Zwan yà ba pìà, sə ʊ sɛ̀e, ʊ swìn,
ʊ wʊ́: «À mʊ̀ nə mɛ, sə n lə nə níá tə wa,
mə kʊ nə n mʊ̀ nə pìí n bà à con?»

* **3:4 3.4** Mə nətʊ nə, Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə yà zwɪ tanan ganan də ba vwe tanan vwərən ba tàŋá nə.

15 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Yá, sə kʋ ya
nətʋ síʋ́n nə, kʋ nə mɛ, sə nə tʋn won
tə mama, kʋ nə ziən kʋ pa Yıı nə yırı».
Zwan dàń ma sɛ̀e.
16 Yá máŋá tə, ʋ nə ləgə Zwezi níá tə
wa, ʋ nan ʋ zwɛ̀e, də nə̀ń, lanworu nə kʋ
súrí, Zwezi ga na Yıı-*Siŋu tə, kʋ cwi ʋ
yuu wa ndə gunpwənə nə.
17 Yá kori dàń ga nan Yıı sàń nə, kʋ wʋ́:
«Ɔ tə yı à biswənə tə, ʋ nə poli à pùə́».

4

Sıtana də́də́n Zwezi
(Marəkə 1.12-13; Likə 4.1-13; Ebərə-ba 4.15)

1 Yıı-*Siŋu tə dàń ma ja Zwezi, kʋ ja va
kasɔɔ lanworu wa, sə *Sıtana də́də́n, sə ʋ
yigu wá, ʋ pa ʋ tʋn yokʋkwıʋn.
2 Ʋ vwə nii dıan sapwilə, yıcaʋ də tıtın,
yá niən dàń jın wá.
3 Sıtana ma boli ʋ nii, ʋ swìn ʋ con, ʋ
wʋ́: «Də n nə yı Yıı-Biu cígá mama, sə n
pa nii, sə kapana tə tə jì wodiu».
4 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı
sagı tə wa, kʋ wʋ́:
‹Kʋ tà wodiu cıcı nə wàá mıı kʋ pın lìù
nə. Kʋ yı sʋgʋ tə də mama, kʋ nə
naŋa Yıı nii, nə pın mıı lìù nə›.»
5 Sıtana dàń ma ja wá, ʋ va tıʋ* tə, kʋ
nə yı Yıı nyiən tə wa, ʋ tʋ́n *Zwifə-ba Yıı
*dìə̀ tə yuu wa,
6 ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı
sagı tə wa, kʋ wʋ́:
‹Kʋ tə, kʋ nə yı n yoo, Yıı wá pa nii ʋ
*malıkɛ nə, sə tə tì mʋ́ tə jìàn wa,
n naa dàn ká mà kapan nə›.
Kʋ mʋ̀ yırı nə, n nə yı Yıı-Biu cígá mama,
sə n fan n tʋ tıa».
7 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Kʋ kʋ́ʋ̀ pʋ́pʋ́ní
Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:
‹N wà mɛ, sə n də́də́n, sə n yigu n *Yuu-
Tiu tə, ʋ nə yı Yıı, n pa ʋ tʋn
yokʋkwıʋn›.»
8 Sıtana ma kʋ́ʋ̀ ja wá, ʋ dì paan nədarʋ
nədarʋ yuu wa, ʋ ga pa ʋ ywàń ʋ na lʋʋ
pàrì də tə zəni tə mama.
9 Ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À wá pa mʋ́
wiən tə tə mama, də n nə tʋa à yáá con,
n pa nə dun».
10 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Kɛ̀eń lá nə,
Sıtana! Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:
‹Pa dun n Yuu-Tiu nə, ʋ nə yı n Yıı, sə n
dàn ká tʋn won don, də kʋ nə tà kʋ
tə cıcı, ʋ nə swə›.»
11 Sıtana dàń ma yá Zwezi, malıkɛ ga
fàrʋ́ tə yí Zwezi yıra, tə tʋŋa tə pın wá.

Zwezi wulə ʋ tʋtʋŋı tə wa Galile nagwanaa tə wa
(Marəkə 1.14-15; Likə 4.14-15)

12 Zwezi twi ʋ nì máŋá don wa də, ba
ken Zwan bàń dìə̀ wa. Kʋ mʋ̀ nə pın, ʋ
zàn ʋ va Galile nagwanaa wa.
13 Ʋ nan *Nazarɛtə, ʋ va ʋ jə̀ə́
Kapɛrənayimə nə, kʋ nə bwələ Galile
mʋnaa tə nii Zabılon də Nɛfətali nagwanɛɛ tə wa.
14 Ʋ tʋn kʋ nətʋ tə, sə Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀
*Ezayi sʋgʋ tə nii ma sú, ndə ʋ nə swìn,
ʋ wʋ́:
15-16 «Ba mʋ̀ lìà təntə, ba yà nə jə̀ə́ yikunu
wa Zabılon də Nɛfətali nagwanɛɛ
tə wa, tə nə wulə mʋnaa tə cwəŋə
tə vàn nə, də Zwurədɛn mʋnaa tə
kwa con, də ba tə, ba nə wulə Galile
nagwanaa tə wa, kʋ nə yı lìà tə, ba
nə tà *Zwifə-ba, bwálí, dàń nı poni
nəfarʋ. Poni nan ba lìà təntə nə,
ba yà nə jə̀ə́ kʋ yikunu lʋʋ nii† tə
wa, kʋ nə yı tıan bwálí».
17 Kʋ mʋ̀ máŋá təntə wa nə, Zwezi zàn
ʋ wulə ʋ kàrì, ʋ wʋ́: «Máŋá bwələ, sə Yıı
də́ ʋ pàrì tə lìà mama yuu wa. Kʋ mʋ̀ nə
pın, á vəvərə á kwa, á ma sá á cʋna!»

Zwezi bon fəlijana banıa
(Marəkə 1.16-20; Likə 5.1-11)

18 Zwezi nə wulə Galile mʋnaa tə nii nə,
ʋ vəli, ʋ nı nubıa bələ, ba nə yı fəlijana.
Kʋ mʋ̀ nə yı Simon tə, ba nə boŋə Piyɛrə,
də ʋ nubiu Andəre. Ba dàń yà wulə ba
dılı ba fələ gə̀gə̀lù mʋnaa tə wa, ba ma
janı fələ.
19 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á bìàn
á twá à nə, à dàń wá pa, á pìà lìà, sə ba
twá à mʋ̀ Zwezi nə».

* **4:5 4.5** Kʋ yı *Zwerizalɛmə yoo nə kʋ swìn. † **4:15-16 4.15-16** Lìà tə mama, ba yà nə wulə tə nagwanɛɛ təsntə wa, yà yı ndə ba wulə yikunu wa, ba yà nə yə̀rì Yıı yoo yırı. Zwezi nə vəli ba con, ʋ súrí ba yíá, ʋ pa ba lwarı Yıı.

20 Lala də ba dʊgʊ ba fələ gəgələn tə lá,
ba ga twá ʊ nə.
21 Ʊ kɛ̀eń lá, ʊ va yáá mancɪn, də ʊ na
lìà bələ duən də, ba nə yɪ nubɪa. Kʊ mù
nə yɪ Zwakə də Zwan, ba nə yɪ Zebede
bɪa. Ba də ba nyɪna Zebede yà wulə níá
yuu bori wa, ba kwɛn ba fələ gəgələn.
Zwezi ma bon ba.
22 Lala də, ba də kʊ́ù yá ba níá yuu bori
tə də ba nyɪna tə, ba ga twá ʊ nə.
23 Kʊ kwa nə, Zwezi jiru Galile nag-
wanaa tə mama wa, ʊ ma kàrì *Zwifə-ba
*jə́rə́ dii tə wa. Ʊ dàń swìn sʊywáŋʊ́ tə, ʊ
bɪrɪ də, Yɪɪ wá də́ ʊ pàrì tə lìà mama yuu
wa. Yá ʊ ga zwɛ̀e yayɪran mama, ʊ ga pɪn
yazurə ba tə nə, ba nandaran nə wà ce.
24 Ʊ yɪrɪ nan Siri lʊʊ nii tə mama wa.
Ba dàń ga ja lìà tə mama, ba nə də́ càn,
ba twi ʊ con. Kʊ mù nə yɪ lìà tə, yayɪran
yiri mama nə jə, də lìà tə, *zinə nə jə, də
ba tə, ba nə twɪ kwaran, də gwanɪ. Zwezi
dàń ga zwɛ̀e ba mama yayɪran tə.
25 Lalʊʊ nan Galile nagwanaa wa, də
Tɪan Fugə nagwanaa tə wa, də Zwide
nagwanaa wa, də *Zwerizalɛmə wa, də
Zwurədɛn mʊnaa tə vàn don nə, kʊ bà,
kʊ twá ʊ nə.

5

Zwezi kàrà paan yuu wa

1 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi nɪ lalʊʊ. Ʊ dàń
ma dì ʊ jə̀ə́ paan yuu wa. Ʊ karbɪa tə fàrʊ́
ba yí ʊ yɪra.
2 Yá ʊ dàń wulə ʊ twá yìən tə tə nə, ʊ
ma kàrì ba.

Pupwən lìà yoo
(Likə 6.20-26)

3 Zwezi swìn, ʊ wʊ́:
«Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə yə̀ə́ də, ba
yɪ zʊra Yɪɪ yáá con, Yɪɪ pàrì tə nə
yɪ ba mù nyiən yɪrɪ!
4 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə yɪ pucʊnɪ
lìà, Yɪɪ nə wá zùrì ba bɪcanɪ yɪrɪ!
5 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə yɪ
pubwanʊ tìán, ba nə wá tɪnɪ lʊʊ
yɪrɪ!
6 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ka tʊn Yɪɪ fɪra
nə yɪ ndə wodiu nə, kʊ niən nə jə
ba, kʊ ga yɪ ndə níá nə, kʊ nanyʊnɪ
nə jə ba, ba mù lìà təntə yɪra nə wá
zùrì yɪrɪ!
7 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə dəri
ləzwənə yinəgə zənzən, Yɪɪ nə wá
dəri ba də yinəgə zənzən yɪrɪ!
8 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə yɪ bɪcapon
lìà, ba nə wá na Yɪɪ də ba yíá yɪrɪ!
9 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə pìà, sə
nimarʊ ya lá, Yɪɪ nə wá ja ba ʊ bon
ʊ bɪa yɪrɪ!
10 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə twá Yɪɪ
cígá tə nə, kʊ pa ba də́ càn, Yɪɪ pàrì
tə nə yɪ ba mù nyiən yɪrɪ!
11 Á yana pupwən wa, máŋá tə wa, ba
nə twɪn aba, ba nə ken aba càn wa, ba nə
swìn kʊnkʊn yolwan yiri mama, ba pɪn
aba, à mù yɪrɪ.
12 Á pɪan á sú də pupwən, á ŋwírán
nə dáá, tə dànì aba Yɪɪ con yɪrɪ. Yɪɪ nii
*sʊ̀sʊ̀nà tə, ba nə yɪn á yáá, mə nətʊ nə
ba ken ba càn wa».

Zwezi karbɪa tə ya ndə nakwan nə
(Marəkə 9.50; Likə 14.34-35)

13 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ wʊ́: «Á yɪ ndə
nakwan nə lʊʊ wa, sə kʊ ma ya ywání. Yá
nakwan nyaŋa nə nan, bɛ̀eɛ̀e nə ba kʊ́ù
wá fwa, sə ka ma ja nii? Ka kʊ́ù ba funə
jə, də kʊ nə tà, ba wá dɪlɪ ka kàrá wa, sə
lìà nɪŋɪ ba kɛ̀eń».

Zwezi karbɪa tə yɪ ndə poni nə
(1 Piyɛrə 2.9-12)

14 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ wʊ́: «Á yɪ ndə poni
nə lʊʊ wa. Ba nə lwə̀ tɪʊ paan yuu wa, kʊ
tɪʊ tə wàrì kʊ sə̀gə̀.
15 Ba bá sʊrʊ cànʊ́, ba tì, ba sə̀gə̀ cənbo
də̀ń. Kʊ yɪ ba yàá tì kʊ ba zɪgɪ canzɪlʊ
yuu, sə kʊ poni pìrʊ̀ ba tə mama, ba nə
wulə dìà tə wa.
16 Mə nətʊ nə á poni tə mɛ, sə kʊ pəpəli
ləzoni yáá con. Kʊ mɛ, sə ba na á zəni tə,
á nə fwa, sə ba ma pa dun á nyɪna Yɪɪ tə
nə, ʊ nə wulə Yɪɪ *sàń nə».

Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə, yuu wa kàrà
(Romə tìán 8.3-4; Likə 24.44)

17 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ wʊ́: «Á dànà ká
bʊ́n də, à yɪ à twi, sə à pa Yɪɪ *nii tə, ʊ nə
pɪn *Moyizə nə tə, də Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə

kàrà tə jén. Kʊ tà à twi, sə à pa tə jén, kʊ yɪ à twi, sə à pa tə cígá.
18 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con: Máŋá tə mama, lanworu də tɪa tə mɛ nə wá yà lá, Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə, tə wa yobiə də tətə wàrì ka lɪ, halɪ ka nə swə ka yɪ nəmənbiə nətʊ mama, kʊ ja vələ tə nii ka sú.
19 Kʊ mù nə pɪn, lìù tə mama, ʊ nə pɪn Yɪɪ nii təntə wa yobiə də tətə jén, ʊ ga kwè lìà duən, sə ba fwa ndə ʊ nə, ʊ mù lìù təntə wá jì talɪkwa lìù Yɪɪ *sàń nə. Yá lìù tə, ʊ nə twá tə nii nə, ʊ ga swìn, sə ba sɛ̀e tə nii, kʊ tíú tə wá yà ləzwənfarʊ Yɪɪ sàń nə.
20 Kʊ mù nə pɪn, á nə ba Yɪɪ cígá tə nə twá, á doni *Zwifə-ba Yɪɪ nii *yənu tìán tə də *Farɪzɪan-ba, á bá zʊ Yɪɪ pàrì tə wa, abada».

Zwezi kàrì lɪŋa yoo
(Likə 12.57-59; 1 Zwan 3.15)

21 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nì də, ba swìn nɪbara-ba tə con* nə, ba wʊ́: ‹N wà mɛ, sə n gʊ lìù. Lìù tə, ʊ nə gʊa lìù, kʊ mɛ, sə ba bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, sə ba cʊ̀gʊ̀ wá.›
22 Yá à mù swìn kʊ á con: Lìù mama lɪŋa nə zàn ʊ nubiu yuu wa, kʊ mɛ, sə ba bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, sə ba cʊ̀gʊ̀ wá. Də lìù nə twɪn ʊ don, ʊ wʊ́: ‹N yɪ lakʊkwɪʊn›, ʊ mɛ, sə ba bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà *Zwifə-ba yun tìán, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, yáá con. Də lìù nə wʊ́ ʊ don ‹yuu tə̀lə́›, ʊ mɛ, sə ʊ va mən dìà wa.
23 Mə kʊ mù nə pɪn, n nə pìà, sə n fwa n *joŋi Zwifə-ba Yɪɪ *dìà wa, n ga bʊ́n də, n nubiu zɪga n nə,
24 n mɛ, sə n yá n joŋi tə Yɪɪ dìà tə wa, n ga va n də n nubiu tə kə duən nə. Kʊ kwa nə, n dàń wàá n twi, n fwa n joŋi tə.
25 Kə cígá, sə n mù də n jarɪ don kə duən yuu, máŋá tə wa, á nə wulə cwəŋə wa, á ma vəli lìà tə nə bʊ̀rì bʊ̀rà yáá con, sə ʊ dàn ká kə mʊ́ ba jìàn wa. Kʊ dàn ká yà talɪkwa kʊ pa mʊ́, də ba nə wá kə mʊ́ bàń dìà nəcɪra jìàn wa, sə ba kə mʊ́ bàń dìà wa.
26 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ n con: N bá nan ka bàń dìà təntə wa, də nə wà kʊ jɪŋɪ təntə talɪkwa darɪsɪ mama ŋwín n zwɛ̀e».

Zwezi kàrì ka cwàrì yuu wa
(Marəkə 9.43-48)

27 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nì də, ba swìn, ba wʊ́: ‹N wà mɛ, sə n cwàrì›.
28 Yá à mù swìn kʊ á con nə də: Bɛɛ mama nə wá ywàń kan, ʊ fɪra ga zʊ wá, ʊ mù bɛɛ təntə dí yáá ʊ cwàrì də kʊ kan tə ʊ waa con.
29 Kʊ nə yɪ, kʊ wá twá n jɪzən yii nə, n ma tʊn cʊna, kʊ mɛ, sə n vuru kʊ n dʊgʊ yɪŋʊnɪ də mʊ́. Kʊ kʊkwa kʊ pa mʊ́, də n nə zʊa Yɪɪ *sàń tə wa də yii nədʊ, kʊ doni də, n nə zʊa mən dìà də n yɪra tə mama.
30 Də kʊ nə kʊ́ʊ̀ wá twá n jɪzən nə, sə n ma tʊn cʊna, sə n gwəŋə kʊ n dʊgʊ yɪŋʊnɪ də mʊ́. Kʊ kʊkwa kʊ pa mʊ́, də n nə zʊa Yɪɪ sàń tə wa də jɪkuku kʊ doni də, n nə zʊa mən dìà də n yɪra tə mama».

Zwezi kàrì ka dʊgʊ kana yoo
(Matiə 19.9; Marəkə 10.2-12; Likə 16.18)

31 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ tə swìn, kʊ súrí lá: ‹Lìù tə, ʊ nə dʊgʊ ʊ kan, ʊ mɛ, sə ʊ pa wá ʊ dʊgʊ tə sagɪ.›
32 Yá à mù dàń swìn kʊ á con: Bɛɛ tə, ʊ nə dʊgʊ ʊ kan, kʊ ga tà ʊ cwàrì, kʊ pɪn cwəŋə, sə kan tə fwa kacwan, də ʊ nə swe bɛɛ don nə. Yá lìù tə, ʊ nə tì kan, bɛɛ don nə dʊgʊ, ʊ də tətə cwàrì də kʊ kan tə».

Zwezi kàrì ka dù dʊ̀rə̀ yoo
(Matiə 12.36; 23.16-22; Zwakə 5.12)

33 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nì də, ba swìn nɪbara-ba tə con† nə, ba wʊ́: ‹N wà mɛ, sə n dù də won tə, n nə yə̀ə́ də, n bá fwa. Də n nə duə, n wà mɛ, sə n kwìán n nii *Yuu-Tiu yáá con.›
34 Yá à mù dàń swìn á con də, á wà mɛ, sə á dù. Á dànà ká tì lanworu tə á ma dù, kʊ nə yɪ Yɪɪ padaʊ tə yɪrɪ.
35 Á dànà ká tì tɪa tə á ma dù, kʊ nə yɪ Yɪɪ nə tuŋə ʊ nɛɛ lá yɪrɪ. Á dànà ká tì *Zwerizalɛmə yɪrɪ á ma dù, kʊ mù nə nə yɪ pìʊ́ nəfarʊ‡ tə tɪʊ yɪrɪ.

---

* **5:21 5.21** Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ yoo təntə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ *nii tə wa, ʊ nə pɪn *Moyizə nə. † **5:33 5.33** Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ yoo təntə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ *nii tə wa. ‡ **5:35 5.35** Pìʊ́ nəfarʊ təntə nə yɪ Yɪɪ.

36 Dàn ká dù n kə n tìàn yuu wa, n nə
wàrì n yukʊʊ nədʊ tətə, n pa ka pìrì, nə
à yə̀ə́ ka beri tə yɪrɪ.
37 Á nə mɛ, sə á swìán ndə awo, á swìn
ndə awo. Á nə kʊ́ʊ̀ mɛ, sə á swìán ndə ɔn
ɔn, á swìn ndə ɔn ɔn. Á nə súrí yoo don
lá, kʊ yɪ kʊ nan *Sɪtana».

Zwezi kàrì ka bʊlɪ duən nə yoo
(Likə 6.27-36)

38 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nì də, ba
swìn, ba wʊ́: ‹Də lìù nə lá n yii, sə n də
lá ʊ yii. Də lìù nə kén n yeli, sə n də kén
ʊ yeli.›
39 Yá à mù dàń wʊ́: Á dànà ká zɪgɪ
wʊlwanyɪna tə nə. Də lìù nə mà n jɪzən
pɪpara nə, sə n vəvəri n jɪgwiə nyiən tə,
də n pa ʊ mà kʊ nə.
40 Də lìù nə pìà, sə ʊ pa ba bʊ̀rì n bʊ̀rà,
sə ʊ ma jon n gànʊ̀, yá kʊ tíú, sə ʊ jon n
gasɔɔ də.
41 Də lìù kálʊ́ mʊ́, sə n ja wá n
va kilomɛtərə nədʊ§, sə n ja wá n va
kilomɛtərə bələ.
42 Pa lìù tə nə, ʊ nə lòrì won n con. Dàn
ká vɪ, sə n jɪŋa lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ jɪŋa
won n con».

Ka sóní dʊŋa kàrà
(Likə 6.27-28, 32-36; Romə tìán 12.17-21)

43 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nì də, ba
swìn, ba wʊ́: ‹N mɛ, sə n sóní n yɪra lìù
tə, n ga zɪgɪ n dʊŋʊ nə›.
44 Yá à mù dàń swìn á con, à wʊ́: Á
swənə á dʊŋa, á ga lòrì Yɪɪ á pa ba tə nə,
ba nə keni aba càn wa.
45 Kʊ nətʊ nə wá pa, á wàní á ya á
nyɪna Yɪɪ tə, ʊ nə wulə Yɪɪ *sàń nə, bɪa.
Kʊ yɪ cígá, ʊ mù Yɪɪ tə nə pɪn yɪcaʊ pén
wʊlwanyɪna də pubwanʊ tìán mama yuu
wa. Ʊ pa dwà nì ba tə yuu wa, ba nə yɪ
cígá tìán, də ba tə, ba nə yɪ kʊnkʊn yìən
tìán yuu wa.
46 Də kʊ nə yɪ ba tə, ba nə swə aba cɪcɪ
nə á swə, kʊ ba ŋwírán jə, á nə mɛ, sə
á dàn Yɪɪ con. Lanpolɪna tətə də fwa kʊ
nətʊ.
47 Də á nə jʊ̀nì ba tə nə yɪ á nubɪa
*Kərisə yɪrɪ cɪcɪ, kʊ nətʊ ba lìù mama
gwárí. Ba tə, ba nə yərì Yɪɪ tətə, də fwa
kʊ nətʊ tə.
48 Á mɛ, sə á ya lìà tə, á yoo mama nə
ziən, ndə á nyɪna Yɪɪ tə nə wulə Yɪɪ sàń
nə, yoo mama nə ziən nətʊ».

6

Zwezi kàrì ka pa won zʊra nə yoo
(Likə 12.1-2; Kolosə tìán 3.23-24)

1 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á cɪa á tìàn
nə, sə á dànà ká tʊn á cígá yìən tə ləzoni
mama yáá con, sə lìà mama na aba. Də á
nə fwa kʊ nətʊ, á bá na ŋwírán á nyɪna
Yɪɪ tə con, ʊ nə wulə Yɪɪ *sàń nə.
2 Də n nə pìà, sə n pa yɪlori won, dàn
ká fwa zuzugu, sə kʊ pa lìà mama yíá ya
n yuu wa, ndə níə́ bələ tìán tə nə fwa
nətʊ *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa, də coŋi
yuu. Mə ba fwa nətʊ, sə ləzoni ma pa
ba dun. Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á
con: Ba lìà təntə dí yáá ba na ba ŋwírán,
ba zwɛ̀e.
3 Də n dàń nə pìà, sə n pa yɪlori won,
fwa ndə n jɪgwiə tə wà mɛ, sə ka lwarɪ
won tə, n jɪzən tə nə fwa.
4 Pa, sə yɪlori won təntə, n nə pɪn, ya
yoməgu n mù də n nyɪna Yɪɪ cɪcɪ pwərə
wa. Yá n nyɪna Yɪɪ tə, ʊ nə nɪ kʊ tə, n nə
sə̀gə̀ n fwa tə, wá pa n ŋwírán».

Zwezi kàrì yɪjʊnɪ yoo
(Matiə 18.21-35; Likə 11.2-4)

5 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Máŋá tə wa,
á nə jʊ̀nì Yɪɪ, á dànà ká ya ndə níə́ bələ
tìán tə nə, ba nə swə, sə ba zàn ba zɪgɪ
yɪɪ nə *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa, də coŋi
yuu, ba jʊn Yɪɪ, sə lìà mama na ba. Cígá
mama, à mù nə swìn kʊ á con: Ba dí yáá
ba na ba ŋwírán, ba zwɛ̀e.
6 N mù dàń nə pìà, sə n jʊn Yɪɪ, zʊ n
dəyaa wa, n pɪn n mimii, n ga jʊn n nyɪna
Yɪɪ tə, ʊ nə wulə kʊ yisəgə bwálí təntə
wa. Yá n nyɪna Yɪɪ tə, ʊ nə nɪ kʊ tə, n nə
sə̀gə̀ n fwa tə, wá pa n ŋwírán.
7 Də á nə jʊ̀nì Yɪɪ, máŋá tə wa, á dànà
ká pa á níə́ sʊ̀ràn tə doni jɪɪn, ndə ba tə

§ **5:41 5.41** Kʊ yoo təntə yɪ, *Romə-ba pamana tə də ba yun tìán nə jə nii, sə ba kálí *Zwifə-ba lìù, ba pa ʊ bɪrɪ ba cwəŋə, nə à yə̀ə́ sə ʊ zɪn ba zɪla.

nə, ba nə yərì Yıı. Ba mù nə bʊŋa də, ba níə́ sʊ̀ràn ka bwé də ka bwé nə wá pa, sə Yıı le ba.
8 Á dànà ká ya ndə ba nə, á nyına Yıı tə nə dí yáá ʊ yə̀ə́ kʊ tə, kʊ nə mɛ də aba, də á tə wà kʊ lòrì ʊ con tə yırı.
9 Á nəŋə, á nə mɛ, sə á jʊn Yıı nətʊ:
Nə nyına Yıı tə, n nə wulə Yıı *sàń nə! N yırı mɛ də dun.
10 Bàá, n də́ n pàrì tə tıa yuu wa. N fıra tə mɛ, sə kʊ tʊn tıa yuu wa, ndə Yıı sàń nə.
11 Pa nəba nə zən nii wodiu, kʊ nə mɛ nəba.
12 Kwɛn nə cʊna, n lı nə mù də n mù pwərə wa, ndə nə də nə kwɛn lwanı tə, lìà nə tʊn nə yıra, nə lı nə mù də ba pwərə wa.
13 N dàń jon nəba kʊ tə wa, kʊ nə lwara*. Dàn ká pa yoo yí nəba, kʊ nə wá yigu nəba, kʊ kə yokʊkwıʊn wa. [N mù nə tı pàrì, də dìàn, də dun, tə nə ba zwɛ̀e abada. Amıına!]
14 Á nyına Yıı tə, ʊ nə wulə Yıı sàń nə, ʊ wá kwɛn á cʊna ʊ lı á mù də wá pwərə wa, də á də nə kwɛn ba tə, ba nə cʊ̀gʊ̀ á nə, cʊna á lı á mù də ba pwərə wa.
15 Yá á nə vıga, sə á kwɛn ba cʊna tə, á lı á mù də ba pwərə wa, á nyına Yıı də bá kwɛn á cʊna tə ʊ lı á mù də wá pwərə wa».

Zwezi kàrì nivori yoo

16 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Máŋá tə wa, á nə vwə á nii, á dànà ká cʊ̀gʊ̀ á yáá, ndə níə́ bələ tìán tə nə. Ba mù yàá lwàń ba yéé, sə lìà mama yəni də, ba vwə ba níə́. Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con: Ba dí yáá ba na ba ŋwírán, kʊ zwɛ̀e.
17 Yá n mù, máŋá tə wa, n nə vwə n nii, sə n pùlì n yáá, n ga zàŋá n yuu,
18 sə lìà dàn ká yəni də, n vwə n nii, də kʊ nə tà n nyına Yıı cıcı, ʊ nə wulə kʊ yisəgə bwálí təntə wa. Yá n nyına Yıı tə, ʊ nə nı kʊ tə, n nə sə̀gə̀ n fwa tə, wá pa n ŋwírán».

Jıjə yoo
(Likə 12.33-34; 1 Timote 6.9-10)

19 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á dànà ká pa tıa ka tə yuu wa wiən tə, tə kwənə nə dáá, ka pìà nə ja á bıan nə. Wiən təntə mama wá zwɛ̀e, ndə kwìù nə dí tə, ndə lugu nə sını kʊ pʊ nə. Ŋwına də wàá tə ba zwı ba ŋwìn dìà tə wa.
20 Á pìà jıjə tə, kʊ nə wulə Yıı con, á tún á tìàn nə, kʊ mù nə kwìù wàrì kʊ də́, kʊ ga ba sını ndə lugu nə kʊ pʊ. Ŋwına də wàrì kʊ ba zwı ba ŋwìn Yıı *sàń tə wa.
21 N wiən tə, tə kwənə nə dáá, tə wulə lá nə, n waa də yàá ya lá».

Ləzwənə yíá nə yı ʊ cànʊ́
(Likə 11.34-36)

22 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Ləzwənə yíá tə ya ndə n yıra cànʊ́ nə. Də n yíá tə nə zurə, n yıra tə mama yàá pìrì də poni.
23 Yá də n yíá tə nə ba ziən, n yıra tə mama yàá ya yikunu wa. Də n poni təntə, kʊ nə wulə n yıra wa, nə yı yikunu, tə yikunu tə yiri lwara».

Á jə̀lə́ Yıı yuu wa
(Likə 16.13; 12.22-31)

24 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù tə̀lə́, ʊ nə wàá ʊ tʊŋa, ʊ pın yun tìán bələ nə. Ʊ nə fwa kʊ, ʊ wá sóní ʊ don, ʊ ga dʊ́n ʊ don tə. Ʊ wá sɛ̀e ʊ don nii, ʊ ga vı ʊ don nii. Á wàrì á twá duən, á tʊŋa á pın Yıı də tıa yuu jıjə nə.
25 Kʊ mù nə pın, à wʊ́: Á dànà ká pa, á mıı tə twara ja aba, də kʊ tə, á nə wá də́, nə à yə̀ə́ á nə wá nyʊ, nə à yə̀ə́ də kʊ tə, á nə wá zʊ á yıra nə. Á mıı tə jə funə kʊ doni wodiu. Yá á yıra tə də jə funə tə doni gànʊ̀.
26 Á ywàŋá zənbii, tə nə pəri yıı nə! Tə ba dwì, tə ga ba ce, tə ba pɛ̀e, tə keni təkələ wa. Yá á nyına Yıı tə, ʊ nə wulə Yıı *sàń nə, pın tə nii wodiu. Á ba zənbii kʊkwa zənzən, naaa?
27 Á wà twara tə, ʊ nə jə nə wàá ʊ mıı tə, kʊ təni mancın tətə?
28 Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á pa gànʊ̀ twara jə aba? Á ywàŋá á jən kárí gapunə nə naŋa nətʊ, tə ba tʊŋa, tə ma ba gànʊ̀ də swı.

* **6:13 6.13** Yıı saga duən wa bwálí kʊ tə wa, kʊ yı: jon nəba *Sıtana jıın wa.

29 À mù nə swìn kʋ á con də, pìʋ́
*Salʋmʋn tətə də ʋ jɩjə tə mama, ʋ wà
gànù zwɩ, kʋ nə ziən kʋ doni tə gapunə
təntə nədʋ də.
30 Yá Yɩɩ dàń nə ywàŋá tə mù gɛɛ təntə
yuu, tə nə yɩ tʋtʋ, də á mù á nə ja funə
zənzən á doni tə, ʋ wá ywàń á yuu nətə?
Tə mù gaʋ, tə nə wulə kárí wa zən, wá
kù, ba kə mən wa jwɩan nə, Yɩɩ dàń wá
zʋ aba də ganan nətə. Á wà á waa ken à
nə wuuu!
31 Á kʋ́ù dànà ká pa twara ja aba, də kʋ
tə, á nə wá də́, də kʋ tə, á nə wá nyʋ, də
kʋ tə, á nə wá zʋ á yɩra nə.
32 Tə wiən təntə yɩ ba tə, ba nə yərì Yɩɩ
nə pìà tə, ba ba sìí. Yá á mù nyɩna Yɩɩ
tə, ʋ nə wulə Yɩɩ sàń nə, yəə́ kʋ tə nə mɛ
aba.
33 Á kənə dìàn á dí yáá, á pìà Yɩɩ pàrì
tə də ʋ cígá tə, yá kʋ kwa nə, Yɩɩ wá pa
aba tətə mama, tə nə mùrì aba.
34 Á dànà ká pa twara ja aba də jwɩan
yoo, jwɩan nə wá ja kʋ yoo, kʋ ja bà yɩrɩ.
Dɩɩn mama də kʋ yoo!»

7

Á dànà ká bʋ̀rì duən bʋ̀rà
(Likə 6.37-42)

1 Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Á dànà ká
bʋ̀rì duən bʋ̀rà, sə Yɩɩ də dàn ká bʋ̀rì á
bʋ̀rà.
2 Ba wá bʋ̀rì á də bʋ̀rà, ndə á nə bʋ̀rì
lìà tə duən bʋ̀rà nətʋ. Won tə, á nə ja
maŋa, á pɩn lìà tə nə, kʋ mù nə Yɩɩ wá ja
man, ʋ pa á də nə.
3 Bɛ̀eɛ̀e nə pɩn, n ywàŋá gabiu tə, kʋ nə
wulə n nubiu yii wa, yá n ga ba baŋa tə
na, ka nə wulə n mù yii tə wa?
4 N dàń wá twá nətə, n ma swìn n nubiu
con, n wʋ́: ‹Yá, sə à lɩ gabiu tə n yii wa›,
n ga jə baŋa tə n tətə yii tə wa?
5 Níə́ bələ tíú! Dí yáá, n lɩ baŋa tə n yii
tə wa. Kʋ kwa nə, n yía wá na lá zəni, sə
n ma lɩ n nubiu tə yii gabiu tə.

6 Á dànà ká pa wiən, tə nə ya Yɩɩ nyiən,
kukuri nə, sə tə ma pìí tə dɩŋɩ aba. Á dànà
ká dɩlɩ á kana bɩan zanan twərən yáá nə,
tə nə wá nɩŋa tə, tə kə tə nɛɛ dàń yɩrɩ».

Á jʋ̀ná á nyɩna Yɩɩ
(Likə 11.5-13; 18.1-7)

7 Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Á lwərə, yá
ba wá pa aba! Á pìà, yá á wá na! Á mà
mimii nə, yá ba wá súrí, ba pa, á zʋ!
8 Lìù mama nə lòrì, ba wá pa mʋ́. Lìù
mama nə pìà ʋ wá na. Yá ba ga wá súrí,
ba pa lìù tə nə, ʋ nə mà mimii nə.
9 Á wàà nə wulə lá, ʋ nə wá sɛ̀e, ʋ tì
kapan ʋ pa ʋ bìú nə, də ʋ bìú tə nə lòrì
wodiu ʋ con?
10 Nə à yəə́ ʋ wá pa wá dən, də ʋ nə
lòrì wá fəli?
11 Á mù ləzwənwʋlʋnyɩna-ba, á nə yəə́
ka pa wozəŋə á bìsíná nə, kʋ dàń wá yà
nətə kʋ pa á nyɩna Yɩɩ tə nə, ʋ nə wulə
Yɩɩ *sàń nə, də á nə lòrì wá won? Ʋ mù
dàń wá pa aba wiən tə, tə nə ziən tə doni.
12 Kʋ tə, á nə pìà, sə ba fwa á yɩra, á də
fwa kʋ á duən yɩra. Mə nətʋ nə Yɩɩ *nii
tə, ʋ nə pɩn *Moyizə nə, saga tə, də Yɩɩ
nii *sʋ̀sʋ̀nà saga tə, bɩrɩ, sə ba fwa».

Mimii pɩpɩan
(Likə 13.23-28)

13-14 Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Mimifarʋ
wulə, kʋ cwəŋə nə wala, kʋ twagʋ nə yɩ
mwálí mwálí. Yá kʋ ja aba, kʋ vələ jíʋ́n
bwálí nə, lìà zənzən ga dáá ba nə twá
kʋ. Mimii pɩpɩan də ga wulə, kʋ cwəŋə
tə twagʋ nə cà. Yá kʋ mù nə ja aba, kʋ
vəli mɩɩ bwálí nə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɩɩ con.
Yá lìà ga ba dáá, ba nə twá kʋ. Á dàń twá
mimii pɩpɩan tə, á ma zʋ!»

Tìʋ́ bɩa nə bɩrɩ, kʋ yiri nə yɩ nətʋ
(Likə 6.43-45; 2 Timote 3.5-9; 2 Piyɛrə 2.1-3)

15 Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Á cɩa á tìàn
nə də kʋnkʋn sʋ̀sʋ̀nà-ba! Ba wá bà á con
ndə pee nə vəli pee con, yá ba ga yɩ ndə
buyurən nyankwan nə, tə nə wá ja pee
tə.
16 Á wá twá ba tʋtʋnɛɛ nə, á ma lwarɩ
ba. Ba ba lwɛ, nə à yəə́ kacan kwe casʋʋ
yuu wa.
17 Tɩzəŋu yàá zɩn bizəŋə. Yá tɩkʋkwɩʋn
də yàá zɩn bɩa kʋkwɩnan.
18 Tɩzəŋu wàrì bɩa kʋkwɩnan kʋ zɩŋa,
yá tɩkʋkwɩʋn də wàrì bɩa tə nə ziən, kʋ
zɩŋa.

19 Tìú tə mama, kʊ nə ba bɪa, tə nə ziən
zɪŋa yɪ, ba wá gwəŋə kʊ, ba dɪ mən nə.
20 Mə nətʊ nə, á wá twá, á ma yəni lìà
tə, ba nə yɪ kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nà tə».

Á fwa kʊ tə, á nə swìn!
(Likə 6.46; 13.25-27)

21 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ tà ba tə
mama, ba nə boŋə nə ‹*Yuu-Tiu, Yuu-Tiu›
nə wá zʊ Yɪɪ pàrì tə wa. Kʊ yɪ ba tə cɪcɪ,
ba nə fwa à nyɪna Yɪɪ fɪra tə, ʊ nə wulə
Yɪɪ *sàń nə.
22 Yɪɪ bʊ̀rà tə dɪɪn nə wá yí, lìà zənzən
wá swìn, ba wʊ́: ‹Yuu-Tiu, Yuu-Tiu! Nə
wà n yɪrɪ tə, nə twá, nə ma swìn Yɪɪ nii
sʊ̀ràn, naaa? Nə wà n yɪrɪ tə, nə twá,
nə ma lɪ *zinə lìà yuu wa, naaa? Nə wà
n yɪrɪ tə, nə twá, nə ma fwa yomɪlan,
naaa?›
23 Kʊ kwa nə, à dàń wá swìn də ba
nəpon nəpon, à wʊ́: ‹À mʊ̀ wà aba yəni,
abada. Á vələ kwa à səpuni nə, á mʊ̀
yokʊkwɪnan-ba!› »

Pìʊ̀ yuu dìə̀ də kasɪlʊ yuu dìə̀ yoo
(Likə 6.47-49)

24 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ mʊ̀ nə
pɪn, lìù tə mama, ʊ nə cʊga à sʊ̀ràn tə, ʊ
ga twá tə nii nə, ʊ wá yà ndə wʊbʊŋa tíú
nə, ʊ nə lwə̀ ʊ dìə̀ pìʊ̀ yuu wa.
25 Dwà nəfarʊ nə twi, bun sú tə palɪ.
Dwà vʊʊ nəfarʊ tə fɪrʊ dìə̀ tə, yá won
mama wà ka fwa, ka dəkuu nə zɪga pìʊ̀
tə yuu wa yɪrɪ.
26 Yá lìù tə, ʊ nə cʊga à sʊ̀ràn tə tə, à nə
swìn síʊ́n, ʊ ga ba tə nii nə twá, ʊ wá yà
ndə ləyigə nə, ʊ nə lwə̀ ʊ dìə̀ kasɪlʊ yuu
wa.
27 Dwà nəfarʊ nə twi, bun sú tə palɪ.
Dwà vʊʊ nəfarʊ ma fuli, kʊ zɪgɪ ka dìə̀ tə
nə, ka làń ka tʊ, bɔɔɔ! Ka cʊ̀gʊ̀ mɪ́ámɪ́án».
28 Máŋá tə wa, Zwezi nə swìn tə yìə̀n
təntə, ʊ zwɛ̀e, kʊ gwárí lìà tə zənzən də
kʊ kàrà təntə yiri.
29 Ka də Yɪɪ nii *yənu tìán tə kàrì tə nə
tà nədʊ yɪrɪ. Zwezi kàrà tə yà bɪrɪ də, Yɪɪ
nə ken dìàn ʊ jɪɪn wa, sə ʊ swìn tə sʊ̀ràn
təntə.

8

Zwezi zwɛ̀e bɛɛ don dayan
(Marəkə 1.40-45; Likə 5.12-16)

1 Zwezi nan paan yuu, ʊ cʊ́. Yá lalʊʊ
dàń púə́ ʊ kwa.
2 Kʊ máŋá tə wa, də nə̀ń dayarʊ don
nə kʊ twi, ʊ tʊ ʊ yáá con, ʊ ga wʊ́: «*Yuu-
Tiu, də n nə swə, n wàá n pɪn à dayan*
tə zwɛ̀e, sə à də jì ləzwənzəŋu».
3 Zwezi ma te ʊ jɪɪn ʊ nə, ʊ dwen ʊ yɪra,
ʊ ga wʊ́: «À swə, sə n dayan tə zwɛ̀e».
Lala də ʊ dayan tə zwɛ̀e.
4 Zwezi ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Ja n nii
zəni! Dàn ká swìn kʊ lìù con. N dàń nə
vəli, n bɪrɪ n tìàn *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwanʊ
tə. N dàń ga pa wiən tə, ʊ nə wá ja fwa
*joŋi tə, ndə Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə
nə, nə bɪrɪ Yɪɪ sagɪ tə wa, sə dayaran pa,
də ba dayan tə nə zwɛ̀e. Kʊ mʊ̀ nə wá
bɪrɪ də, n dayan tə cígá zwɛ̀e».

Zwezi zwɛ̀e pamanʊ yuu tíú don
tʊtʊnbiu yayɪgʊ
(Likə 7.1-10)

5 Máŋá tə wa, Zwezi nə zwɪ
Kapɛrənayimə, *Romə-ba pamana bíí
yuu tíú don twi, ʊ lòrì wá saŋʊ,
6 ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, à tʊtʊnbiu tə́gə́ sàń
nə, ʊ nandɛɛ tɪga, ʊ ga də́ càn zənzən».
7 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «À wá va, à
zwɛ̀e ʊ yayɪgʊ tə».
8 Pamana yuu tíú tə ma swìn, ʊ wʊ́:
«Yuu-Tiu, à jɪɪn mʊ̀rì, sə n zʊ à dìə̀ wa.
N dàń pa nii cɪcɪ, yá à tʊtʊnbiu tə yayɪgʊ
tə wá zwɛ̀e.
9 À də tətə yɪ lìà duən nə tɪ nə, à də ga
tɪ pamana duən. À nə swìn pamanʊ tə
don con, à wʊ́: ‹Vəli!› Ʊ wá va. À nə bon
wà don, à wʊ́: ‹Bàá!› Ʊ wá bà. Yá à nə
swìn à tʊtʊnbiu con, à wʊ́: ‹Fwa kʊ tə!›
Ʊ wá fwa kʊ».
10 Máŋá tə, Zwezi nə nì tə sʊ̀ràn təntə,
tə poli ʊ pʊ̀ə́ zənzən, ʊ ga swìn ba tə con,
ba nə twá ʊ nə, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mʊ̀
nə swìn kʊ á con: Lìù tə̀lə́ *Yɪzərayɛlə lʊʊ
nii tə wa, ʊ nə ken ʊ waa Yɪɪ nə, ndə bɛɛ
wà tə nə.

* **8:2 8.2** *Zwifə-ba con, dayan nə jə lìù, ʊ yɪ ba yàá lɪ wá ba dwíí wa. Ʊ dayan tə nə zwɛ̀e də kʊ tə jə *joŋi, ʊ nə mɛ̀e, sə ʊ fwa, sə ʊ ma pìí, ʊ zʊ ʊ dwíí tə wa.

11 À mù nə tə swìn kʊ, á con nə: Lìà
zənzən, ba nə tà *Zwifə-ba, ndə Romə-
ba pamana yuu tíú wà tə nə, wá nan yıı
yipıan con də yıı yizwıa con, ba bà ba jə̀ń
Yıı pàrì tə wa də *Abərahamə də *Yızakə
də *Zwakɔbə.
12 Yá Yızərayɛlə lìà tə, Yıı *sàń tə yà nə
kwɛn, kʊ tún ba nə, wá na də, ba dılı ba
kàrá wa yikunu tə wa. Kʊ bwálí təntə
wa, ba wá bubwi, ba ga dıŋa ba jıfwı ba
fıfaga.»
13 Zwezi dàń ma swìn pamana yuu tíú
tə con nə, ʊ wʊ́: «Vəli n bwálí! Yoo tə n
nə lòrì, kʊ wá tʊn, n nə ken n waa à nə,
tə yırı». Yá mə kʊ mù máŋá təntə wa nə,
pamana yuu tíú tə tʊtʊnbiu tə nı ʊ tìàn.

Zwezi zwɛ̀e Piyɛrə tınkan yayıgʊ (Marəkə 1.29-34; Likə 4.38-41)

14 Kʊ kwa nə, Zwezi vələ Piyɛrə sàń.
Máŋá tə wa, ʊ nə zʊa Piyɛrə dìə̀, ʊ nı də,
waran jə Piyɛrə tınkan, ʊ ga tə́gə́.
15 Zwezi dwen ʊ jıın nə, yá waran tə
zwɛ̀e, ʊ ga nyí ʊ zàn lala, ʊ wulə ʊ tanı,
sə ʊ ma lı Zwezi vəri.
16 Máŋá tə, dədəni nə yí, ba ja lìà
zənzən, *zinə nə wulə ba yuu wa, ba bà
Zwezi con. Ʊ nii sʊgʊ cıcı nə ken tə zinə
təntə mama cwəŋə nə, yá yayıran tə tìán
mama ga zwɛ̀e.
17 Mə kʊ twá nətʊ, Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
*Ezayi nii tə ma sú, ndə ʊ nə swìn, ʊ wʊ́:
«Ɔ mù nə jon nə càn, də nə yayıran
mama ʊ zın.»

Ba tə ba nə pìà, sə ba twá Zwezi nə yoo (Likə 9.57-62)

18 Zwezi nı də lalʊʊ twá ʊ kwa. Ʊ dàń
ma pa nii ʊ karbıa tə nə, sə ba bɛn mʊnaa
tə bəbəru tə don nə.
19 Kʊ máŋá təntə wa, Yıı nii *yənu tíú
don ma fàrʊ́ ʊ yí ʊ yıra, ʊ ga swìn, ʊ
wʊ́: «Karnyına, à mù wá twá n nə, bwálí
mama, n nə vələ».
20 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Ciləcərən
jə tə bʊran tə zwı, zənbii də ma jə tə
pwalan, yá *Ləzwənə-Biu† tə mù ba bwálí
ja, ʊ nə wá kə ʊ yuu lá».
21 Ʊ karbiu don də ma swìn, ʊ wʊ́:
«*Yuu-Tiu, pa nə cwəŋə, sə à də́ yáá à
va à gùrì à nyına, sə à ga fwa ʊ luə».

22 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Twá à nə!
Yá, sə tıga tə tìán tə, ba nə ba mıı tə, kʊ
nə ba zwɛ̀e Yıı con, jə gùrì ba tıga».

Zwezi pın, mʊnaa vʊʊ nəfarʊ zıgı (Marəkə 4.35-41; Likə 8.22-25)

23 Kʊ kwa nə, Zwezi də ʊ karbıa tə dìgà
níá yuu bori wa, sə ba bɛn vàn tə don nə.
24 Naa nədʊ, vʊʊ nəfarʊ nə kʊ zàn, kʊ
jə níá tə, kʊ mà kʊ pwí níá yuu bori tə
yuu nə. Yá Zwezi mù yà dwɛ̀e.
25 Ʊ karbıa tə dàń ma yí ʊ yıra, ba zìn
wá, ba ga wʊ́: «*Yuu-Tiu, jon nəba, nə
pìà, sə nə tı!»
26 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
fən jə aba nətʊ? Á ba á waa keni à nə
wuuu, naaa?» Ʊ ma zàn, ʊ baa vʊʊ tə,
də mʊnaa tə nii nə. Tə dàń ma zıgı. Yá
bwálí tə mɛ siii.
27 Kʊ gwárí lìà tə mama kʊ bwálí tə wa,
ba ga bwe ba tìàn, ba wʊ́: «Bɛɛ wà tə tà
ndə lìà mɛ nə. Vʊʊ də mʊnaa mɛ zìlí ʊ
nii!»

Zwezi lı zinə bara bələ yuu wa (Marəkə 5.1-20; Likə 8.26-39; 1 Zwan 3.8)

28 Kʊ kwa nə, Zwezi galı mʊnaa tə, ʊ lɛ
ʊ zʊ Gadara nagwanaa wa. Kʊ máŋá tə
wa, də nə̀ń bara bələ *zinə nə jə, ba twi
ba jə́rí Zwezi. Ba mù bara təntə yà yı ba
wulə pìràn bʊran wa, ba nə kʊa, ba ma
kəni tıga. Yá lìù də mama yà kwàrì kʊ
bwálí təntə wa ʊ twá ba yırı, ba yà nə
tʊŋa yolwan zənzən yırı.
29 Ba dàń ma bubwi, ba wʊ́: «Yıı-Biu,
bɛ̀eɛ̀e nə n pìà də nəba? Kʊ yı n twi, sə
n kə nəba càn wa, də kʊ máŋá tə wà yí,
naaa?»
30 Twərən zənzən yà wulə yáá nə, tə də́
wodirən.
31 Zinə tə ma lòrì Zwezi, tə wʊ́: «Də n
nə wá dıŋa nəba, sə n yá, sə nə va nə zʊ
twərən tə».
32 Zwezi ma le tə, ʊ wʊ́: «Á vələ!» Tə
dàń ma nan tə yá ba bara bələ tə, tə va
tə zʊ twərən tə wa. Lala twərən tə dəru,
tə bəbəli paan tə yuu, tə tʊ mʊnaa tə níá
tə wa, tə tı.
33 Twərən nəcıra tə dəri, ba va tıʊ tə
wa. Ba vəli, ba man kʊ tə mama, kʊ nə yí
ba, də ba mù bara bələ təntə.

† **8:20 8.20** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

34 Tɪʊ tə tìán mama dàń nan, ba va ba
jə́rí Zwezi. Yá ba nə twi, ba na Zwezi, ba
dàń lòrì wá, sə ʊ nan, ʊ yá ba tɪʊ tə nə.

9

Zwezi zìn gwànʊ́ don
(Marəkə 2.1-12; Likə 5.17-26)

1 Zwezi kʊ́ù pìí ʊ zʊ níá yuu bori tə,
ʊ bɛn mʊnaa tə, ʊ va ʊ yí ʊ tətə tɪʊ
Kapɛrənayimə.
2 Ba jɪn gwànʊ́ don, ba bà ʊ con tɪtaʊ
wa. Máŋá tə, Zwezi nə nɪ də, lìà təntə
ken ba waa ʊ nə, ʊ swìn gwànʊ́ tə con, ʊ
wʊ́: «À dabɛɛ, pa n jɪɪn dàn! À kwɛn n
cʊna tə, à lɪ n mù də Yɪɪ pwərə wa».
3 Kʊ mù təntə yɪrɪ Yɪɪ nii *yənu tìán tə
dàń ma swìn ba waa con, ba wʊ́: «Bɛɛ wà
tə swìn, ʊ twɪn Yɪɪ nə!»
4 Zwezi nə lwarɪ ba pubʊŋɪ tə, ʊ dàń
ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ma jə
pubʊŋɪ tətə yiri á waa nə?
5 Kʊ kwà nə yɪ mwálí, kʊ doni kʊ don,
də à nə swìn, à wʊ́: À kwɛn n cʊna, à lɪ
n mù də Yɪɪ pwərə wa, nə à yə̀ə́ də à nə
wʊ́: Zàn yɪɪ nə, n va!
6 À yɪ à pìà, sə á yəni də, Yɪɪ ken dìàn
Ləzwənə-Biu jɪɪn wa, tɪa yuu wa yəbə,
sə ʊ kwɛn cʊna, ʊ lɪ lìà də Yɪɪ pwərə wa».
Ʊ dàń ma swìn gwànʊ́ tə con, ʊ wʊ́: «Zàn
yɪɪ nə, n tì n tɪtaʊ tə, n va n sàń!»
7 Bɛɛ tə nyí ʊ zàn, ʊ vələ ʊ sàń.
8 Máŋá tə, lalʊʊ tə nə nɪ kʊ nətʊ, fən
zwa lìà tə. Ba dàń ga wulə ba pɪn dun Yɪɪ
nə, ʊ nə ken dìàn nətʊ ləzwənə də nyan
don jɪɪn wa.

Zwezi bon Matiə, sə ʊ twá ʊ nə
(Marəkə 2.13-17; Likə 5.27-32; Matiə 4.18-22)

9 Zwezi nə kɛ̀eń ʊ vələ yáá, ʊ nɪ bɛɛ
don, ba nə boŋə Matiə†, də ʊ jə̀ə́ ʊ joŋə
lanpoo ʊ tʊtʊnan dìə wa. Zwezi ma swìn
ʊ con, ʊ wʊ́: «Zàn n bà, n twá à nə!»
Matiə ma zàn, ʊ twá ʊ nə.
10 Zwezi də ʊ karbɪa tə vəli Matiə sàń.
Ba nə wulə ʊ dìə wa, ba də́ máŋá tə wa,
lanpolɪna tə duən də cʊna lìà tə duən də
twi ba yà wulə ba də́ də ba.
11 *Farɪzɪan-ba tə nɪ ba nətʊ, ba dàń
bwe Zwezi karbɪa tə, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
pɪn, á karnyɪna tə ma də́ də lanpolɪna də
cʊna lìà tə?»
12 Zwezi nə nì kʊ, ʊ le ba, ʊ wʊ́: «Lìà tə,
ba yɪra nə zurə nə ba dɪmʊtʊrʊ pìà. Kʊ
yɪ yayɪŋa nə pìà dɪmʊtʊrʊ».
13 Zwezi ma kʊ́ù swìn, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«Á vələ, á pìà Yɪɪ sagɪ tə wa yoo tə də̀ń,
kʊ nə wʊ́: ‹À swə, sə á dəri duən yinəgə
zənzən, à ba á *joŋi won pìà.› Cígá, kʊ tà
à twi, sə à bon cígá tìán, kʊ yɪ à twí, sə à
bon cʊna lìà tə».

Zwezi bɪrʊ kàrà nədʊn nivori yuu wa
(Marəkə 2.18-22; Likə 5.33-39)

14 Zwan‡ karbɪa twi Zwezi con, ba bwe
wá, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, nə mù də
*Farɪzɪan-ba tə yàá vwe nə níə́, yá n mù
karbɪa tə ga ba ba níə́ vwe?»
15 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Bɛɛ nə pìà ʊ
vwa ʊ kan fúrú, ʊ dabara yàá bà, sə ba
twá ba də́ fúrú tə diŋə tə. Á bʊŋa də, ba
wá vwe ba níə́, ba dàn ká də́ wodiu tə,
yá fúrú bɛɛ ga wulə də ba? Yá máŋá dàń
wá bà, fúrú bɛɛ tə bá ya lá. Kʊ mù máŋá
təntə wa, ba dàń wá vwa ba níə́.
16 Lìù tə̀lə́, ʊ nə wá tì gantwandʊn, ʊ
ma pú gangwɪrʊ, gantwandʊn tə nə wá
vuri gangwɪrʊ tə vàn don yɪrɪ, yá kʊ bʊʊ
tə dàń wá doni də́ yáá tə tətə.
17 Ba ma ba swana, tə nə wulə tə zaŋa,
lwé ba kəni purə§ nədwara wa. Kʊ nətʊ
tə nə fwa, purə tə wá pwin. Swana
tə mama wá lwá tɪa, yá purə tə wá va
bwàná. Ba mɛ, sə ba kə swana, tə nə
wulə tə zaŋa, purə nədʊra wa, sə swana
tə, də purə tə mɛ dàn ká cʊ̀gʊ̀».

Zwezi bwin bʊ̀á don, ʊ ga zwɛ̀e kan don yayɪgʊ
(Marəkə 5.21-43; Likə 8.40-56; Zwan 5.21, 28)

18 Də Zwezi tə nə zɪga lá, ʊ swìn tə
sʊ̀ràn təntə *Zwan-Batisə karbɪa tə con,
*Zwifə-ba *jə́rə́ dìə don yuu tíú don twi,
ʊ tʊ Zwezi yáá con, ʊ ga wʊ́: «À bʊ̀á tɪga,

* **9:6 9.6** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **9:9 9.9** Matiə yɪrɪ don nə yɪ Levi. ‡ **9:14 9.14** Kʊ mù Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ. § **9:17 9.17** *Yɪzərayɛlə lʊʊ wa, ba swana yà yɪ ba kəni purə wa.

kʊ nə díán mancɪn. Yá n ya bà, n tún n jìàn ʊ yuu wa, sə ʊ mɪɪ ga ya lʊʊ».
19 Zwezi də ʊ karbɪa tə ma zàn ba pú ʊ kwa.
20 Kʊ máŋá tə wa, kan don yɪ lá, ʊ tàŋá nə twi, ka ba zɪga, kʊ nə yí bɪna fugə bələ. Ʊ ma twá Zwezi kwa, ʊ fàrʊ́ ʊ yí ʊ yɪra, ʊ ga dwen ʊ gànʊ̀ nii nə.
21 Kan tə yà swìn ʊ waa con: «À nə ken cígá, à dwen ʊ gànʊ̀ tə cɪcɪ nə, à yayɪgʊ tə wá zwɛ̀e».
22 Zwezi nə pìí ʊ vəvəri, ʊ na wá, ʊ swìn, ʊ wʊ́: «À nakʊa, dàn n jìàn! N ken n waa à nə, kʊ mʊ̀ nə pɪn, n na yazurə». Də naa nədʊ, kan tə yayɪgʊ tə zwɛ̀e.
23 Zwezi ma kɛ̀eń, ʊ yí jə́rə́ dìà tə yuu tíú tə sàń. Kʊ máŋá tə wa, də wuwurə də lalʊʊ, ba nə bubwi, yà súə́ lá nə. Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́:
24 «Á naŋa lá nə, bʊ̀á tə wà tɪ, kʊ yɪ ʊ dwɛ̀e». Lìà tə dàń yà ma wulə ba mʊŋa Zwezi.
25 Máŋá tə wa, ba nə lɪ lalʊʊ tə kàrá wa, Zwezi zʊa dìà tə wa. Ʊ jɪn bʊ̀á tə jɪɪn nə, bʊ̀á tə ga nyí ʊ zàn.
26 Kʊ mʊ̀ yoo təntə kʊ́ʊ̀ súə́ tɪa mama.

Zwezi súrí lilirən bələ yíá (Marəkə 8.22-26; 10.46-53)

27 Máŋá tə, Zwezi nə nan *Zwifə-ba *jə́rə́ dìà yuu tíú tə kàrá wa, ʊ vìrí, lilirən bələ duən dəri, ba bubwi ʊ kwa, ba wʊ́: «Pìʊ́ *Davidə nàʊ́, dəri nə yinəgə!»
28 Zwezi nə yí sàń, máŋá tə wa, lilirən tə fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra. Ʊ dàń ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Á pɪn cígá də, à wàá kʊ yoo tə à tʊŋa naaa?» Ba ma le wá, ba wʊ́: «Awo, *Yuu-Tiu».
29 Zwezi dàń ma dwen ba yíá nə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ nətʊ tə wá twá á nə ken á waa à nə, kʊ ma tʊn».
30 Lala də ba yíá tə súrí, tə na lá. Zwezi ma dù sú ba nii nə, ʊ wʊ́: «Á cʊga zəni, á dànà ká pa lìù mama nì kʊ».
31 Yá ba tə vəli, ba swìn Zwezi yoo, ba sú tɪa mama.

Zwezi pɪn bəru nii pórí

32 Máŋá tə wa, Zwezi nə vìrí, ba jɪn bəru, ba bà ʊ con. Bəru tə yà wàrì kʊ swìn, *zini yà nə bəbəni wá yɪrɪ.
33 Zwezi ma lɪ kʊ mʊ̀ zini təntə, bəru tə nii ga pórí, ʊ wulə ʊ swìn. Kʊ yoo tə yà gwárí lìà tə, ba dàń ga swìn, ba wʊ́: «Nə tə wà kʊ tə don nɪ *Yɪzərayɛlə lʊʊ nii wa!»
34 *Farɪzɪan-ba dàń ma swìn, ba wʊ́: «Kʊ yɪ zinə yuu tíú tə nə pɪn wá nii, ʊ ma lɪ zinə tə!»

Zwezi dəri lìà tə yinəgə (Matiə 4.23-25; Marəkə 6.34; 3.7-12)

35 Zwezi jiru tɪfaran tə də tɪan tə mama wa, ʊ swìn Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə. Ʊ bɪrɪ də, Yɪɪ wá də́ ʊ pàrì lìà mama yuu wa. Ʊ yàá zwɪ ʊ kàrì *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa. Yá ʊ ga zwɛ̀e yayɪŋa yayɪran yiri mama, ʊ ga pɪn yazurə ba tə nə, ba nandaran nə wà cé.
36 Ʊ nə nɪ lìà tə, ba yinəgə jɪn wá, lìà tə jìàn yà nə gwàrì, ba pwìí ga cʊ̀gʊ̀ tə yɪrɪ. Ba yà yɪ ndə pee nə, tə nə ba payɪrʊ jə.
37 Ʊ dàń ma swìn ʊ karbɪa tə con, ʊ wʊ́: «Kárá tə wiən bɪga zənzən, yá tʊ̀tʊ̀nà ga ba dáá.
38 Á dàń wá lòrì kárá tə tíú, sə ʊ tʊn tʊ̀tʊ̀nà, sə ba za ʊ wiən tə».

10

Zwezi kúrí ʊ tʊntʊna fugə bələ tə (Marəkə 3.13-19; Likə 6.12-16)

1 Dɪɪn don nə, Zwezi bon ʊ karbɪa fugə bələ tə, sə ba bà, sə ʊ ken dìàn ba jɪɪn wa, sə ba wàní ba lɪ *zinə. Yá ba ga zwɛ̀e yayɪŋa yayɪran, ba ga pɪn yazurə ba tə nə, ba nandaran nə wà cé.
2 Ʊ karbɪa fugə bələ tə, ba nə yɪ ʊ *tʊntʊna, tə yɪra nə nətən:
Ba təntən lìù nə yɪ Simon, ba nə boŋə Piyɛrə, də ʊ nubiu Andəre.
Kʊ súrí Zwakə də ʊ nubiu Zwan nə, ba nə yɪ Zebede bɪa.
3 Kʊ súrí Filipə də
Barətelemi
də Toma
də Matiə, ʊ nə yɪ lanpolɪnʊ.
Kʊ súrí Aləfe bìú Zwakə də Tade,
4 də Simon tə, ba nə boŋə ‹Kananitə*›.

* **10:4 10.4** Kananitə yɪ lìà tə, ba nə zɪga *Romə-ba nə, ba nə jon ba lʊʊ nii tə yɪrɪ. Ba yɪrɪ don də nə yɪ *Zelotə. Ywàń Likə 6.15 də Tʊtʊnan 1.13.

Kʊ súrí Yisəkariyɔtə Zwidasə, ʊ nə jɪn Zwezi ʊ pa ʊ dʊŋa nə.

Zwezi tʊn ba tʊntʊna fugə bələ tə (Marəkə 6.7-13; Likə 9.1-6; 10.1-12)

5 Zwezi tʊn ba *tʊntʊna fugə bələ tə, ʊ ga pa ba nii, ʊ wʊ́: «Á dànà ká va lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba con, nə à yə̀ə́ Samari tìán tɪan tə wa.
6 Á vələ *Yɪzərayɛlə lìà tə cɪcɪ con, ba nə nyɪn ndə pee nə, tə nə jén.
7 Á vələ, á swìn ba con də, máŋá tə bwələ, sə Yɪɪ də́ ʊ pàrì tə lìà tə mama yuu wa.
8 Á pɪan yayɪŋa yayɪran zwɛ̀e, á bwiən tɪga, sə á zwɛ̀e dayaran dayan, sə ba jì ləzwənzəŋə, á ga lɪ *zinə lìà yuu wa. Á pɪan tʊtʊ, ba nə pɪn aba tʊtʊ yɪrɪ.
9 Á dànà ká tì səbiu, ba nə fwa də sían, nə à yə̀ə́ ba nə fwa də cɪnɪa, nə à yə̀ə́ səbimɪnɪ á ganjɪga wa.
10 Á dànà ká tì lɔ̀ɔ̀, nə à yə̀ə́ gànù don, á súrí kʊ tə nə, á nə zʊa. Á dànà ká tì natʊra duən, nə à yə̀ə́ daduu, tʊ̀tʊ̀nʊ̀ nə wá na ʊ nii wodiu yɪrɪ.
11 Á nə yí tɪfarʊ, nə à yə̀ə́ tɪʊ, sə á pìà lìù tə, ʊ nə mɛ, á zʊrɪ kʊ tíú bwálí nə, kʊ ja vələ á viru.
12 Dìə̀ tə, á nə zʊa ka wa, sə á jʊn lìà tə, ba nə wulə ka wa.
13 Də ka mʊ̀ dìə̀ tə̀ntə̀ lìà tə nə wá sɛ̀e ba jon aba, sə Yɪɪ pa á jʊ̀nà tə pa ba bɪcanɪ sìə́. Yá ba nə vɪga aba, sə kʊ tə Yɪɪ nə pɪn tə, pìí kʊ bà á con.
14 Kʊ nə ya dìə̀ wa, nə à yə̀ə́ tɪʊ wa, ba nə vɪga, sə ba pa á zʊ, nə à yə̀ə́, sə ba cʊgʊ á sʊ̀ràn tə, á virə kʊ bwálí tə nə, á ga zwarɪ á nɛɛ purən† á lwá ba yuu wa.
15 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Kʊ mʊ̀ tɪʊ tə̀ntə̀ bʊ̀rà tə bʊ̀rʊ̀ dɪɪn nə *Sodɔmə də Gomɔrə lìà bá na càn, ndə kʊ tɪʊ tə tìán nə».

Wʊwalʊ tə nə bìàn (Marəkə 13.9-13; Likə 12.11-12; 21.12-17)

16 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á cʊga zəni! À tʊŋa aba ndə pee nə buyurən nyankwan tətəŋi wa. Kʊ mʊ̀ tə̀ntə̀ yɪrɪ, á cɪa á tìàn nə ndə dɪŋa nə, sə á ga yà sənbwen ndə gunponi nə.
17 Ba wá ja aba, ba va lìà tə nə bʊ̀rì bʊ̀rà yáá con. Yá ba ga wá mà aba də fɪfɪran *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, á cɪa á tìàn nə də lìà tə.
18 Ba wá ja aba, ba va pɛ̀egá tə də yáá tìán tə, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún, con à mʊ̀ Zwezi yɪrɪ. Kʊ nətʊ tə wá tʊn, sə kʊ ma bɪrɪ ba tətə, də dwíə́ tə duən mama lʊʊ mama wa, ba nə tà Zwifə-ba, kʊ tə, Yɪɪ nə fwa.
19 Yá ba nə jɪn aba, ba va lìà tə nə bʊ̀rì bʊ̀rà yáá con, á dànà ká pa kʊ tə, á nə wá swìn twara ja aba. Kʊ máŋá tə wa, Yɪɪ nə wá kə kʊ tə, á nə mɛ, sə á swìn, á nii wa.
20 Kʊ tà á mʊ̀ nə wá swìn, kʊ wá yà á nyɪna Yɪɪ *Siŋu tə, kʊ nə wulə də aba, nə wá swìn kʊ pa aba.
21 Lìà wá ja ba nubɪa ba pa, sə ba gʊ, yá bɪa nyɪna-ba də wá tʊn kʊ nyɪnyɪga də ba bɪa. Bɪa wá zàn, ba zɪgɪ ba nyɪna-ba nə, ba gʊ ba.
22 Lìà tə mama wá dʊ́n aba à mʊ̀ yɪrɪ. Yá lìù tə, ʊ nə wá ja pínʊ́, ʊ zɪgɪ ʊ dìàn kʊ yoo tə, kʊ va kʊ zwɛ̀e, kʊ tíú wá na mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
23 Ba nə fɪfɪn aba tɪʊ wa, sə á dəri á nan á va kʊ don. Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Á bá wànî *Yɪzərayɛlə tɪan tə mama, á va, də *Ləzwənə-Biu tə wà pìí ʊ bà.
24 Karbiu tə̀lə́, ʊ nə dwə ʊ karnyɪna. Tʊtʊnbiu tə̀lə́, ʊ nə dwə ʊ yuu tíú.
25 Yá karbiu nə ya ndə ʊ karnyɪna nə, kʊ cɪcɪ mɛ. Tʊtʊnbiu də nə ya ndə ʊ yuu tíú nə, kʊ cɪcɪ mɛ. Yá ba nə jɪn dìə̀ tíú, ba bon Beləzebilə, ba wá pa yɪra tə nə dwə nətʊ ʊ dìə̀ lìà nə?»

Lìù tə, á nə mɛ, sə á dəri ʊ fən (Likə 12.2-7)

26 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á dànà ká dəri ləzoni! Kʊ tə mama nə sə̀gə̀ nə wá nan poni nə yɪrɪ. Yá kʊ tə nə yɪ dìə̀ yoo wá nan kàrá.
27 Kʊ tə, à nə swìn á con yikunu wa, sə á swìn kʊ yɪcaʊ wa. Kʊ tə, á nə nì á zɪan wa, sə á cə̀rí kʊ dəyun wa.

† **10:14 10.14** Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, Yɪɪ wá ŋwín kʊ tə, ba nə tʊn tə jɪŋɪ ba yɪra.

28 Á dànà ká dəri ba tə, ba nə wàá yıra
tə cıcı ba gwı, ba ga wàrì jèrá tə won ba
fwa. Yá á dərə lìù‡ tə mù, ʊ nə wàá á yıra
tə, də á jèrá tə ʊ cùgà mən dìà wa.
29 Ba ba zənbii bələ yoli səbilugu nədʊ,
naaa? Yá kʊ nədʊ tətə wàrì tıa kʊ twı, də
á nyına Yıı nə wà nii pın.
30 Yá Yıı gàlì á yukʊran tə mama á yuu
wa.
31 Á dànà ká pa fən ja aba. Á kʊkwa
zənbii tə nə dáá».

Lìù tə Zwezi nə yəə́
(Likə 12.8-9)

32 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù tə mama,
ʊ nə wá swìn lìà yáá con nə də, ʊ yə̀ə́ à
mù Zwezi, à də wá bırı à nyına Yıı, ʊ nə
wulə Yıı *sàń nə, də ʊ yı à mù cígá nə tı
wá.
33 Yá lìù tə, ʊ nə bırı lìà yáá con də, ʊ
yərì nə, à də wá bırı à nyına Yıı yáá con,
ʊ nə wulə Yıı sàń nə, də à də yərì wá».

Zwezi yı pwıa lìù
(Likə 12.51-53; 14.26-27)

34 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á dànà ká
bʊ́n də, kʊ yı à twí, sə à kə bıcan sìə́ tıa
yuu wa. Kʊ tà à twí kʊ mù yırı, kʊ yı
lagʊrı sìʊ́ nə, à ja bà.
35 À twi, sə à kə pwıa lìà pwərə wa: Sə
bìú zıgı ʊ nyına nə, sə bʊ̀á zıgı ʊ nuu nə,
sə bikını zıgı ʊ barı nuu nə.
36 Lìù dʊŋa wá yà ʊ dìə̀ lìà.
37 Lìù tə, ʊ nə swə ʊ nuu də ʊ nyına, ʊ
doni nə, kʊ tíú tə wà mɛ, sə ʊ ya à karbıa
tə wa lìù. Lìù tə, ʊ nə swə ʊ bìú, nə à yə̀ə́
ʊ bʊ̀á ʊ doni nə, kʊ tíú tə wà mɛ, sə ʊ ya
à karbıa tə wa lìù.
38 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ twá nə, kʊ tíú
mɛ, sə ʊ sɛ̀e ʊ də́ càn də nə, kʊ ja vəli ʊ
tıan dagarʊ tə yuu wa. Kʊ nə tà nətʊ, ʊ
wà mɛ, sə ʊ ya à karbıa tə wa lìù.
39 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ jon ʊ mıı tə, ʊ
wá kwìn kʊ nə. Yá lìù tə, ʊ nə wá kwìn
ʊ mıı tə nə à mù yırı, ʊ wá na mıı, kʊ nə
ba zwɛ̀e Yıı con».

Yıı ŋwírán
(Marəkə 9.41)

40 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə
sɛ̀e aba, kʊ tíú sɛ̀e nə. Yá lìù tə, ʊ nə sɛ̀e
nə, kʊ tíú sɛ̀e lìù tə, ʊ nə tʊn nə.
41 Lìù tə, ʊ nə jın Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə zəni,
ʊ nə yı Yıı nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ yırı, Yıı wá pa wá
Yıı nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ ŋwírán. Yá lìù tə, ʊ nə jın
cígá tíú tə zəni, ʊ nə yı cígá tíú yırı, Yıı
wá pa wá cígá tíú ŋwírán.
42 Lìù nə kwán nazunə wùrú zʊŋa tətə,
ʊ pa à karbiu tə don jımurinyʊga tətə nə,
ʊ nə yı à karbiu tə yırı, cígá mama, à mù
nə swìn kʊ á con: Ʊ bá kwìn ʊ ŋwírán nə
Yıı con».

11

1 Máŋá tə wa, Zwezi bırı kàrà təntə ʊ
karbıa fugə bələ tə nə, ʊ zwɛ̀e, ʊ dàń lɛ
ʊ va, sə ʊ kàrì Yıı sʊ̀ràn tə nə yı nətʊ, ʊ
bırı lìà tə nə, kʊ mù nagwanaa təntə tıan
tə wa.

Zwan-Batisə tʊn ʊ karbıa tə Zwezi con
(Likə 7.18-35; Zwan 5.35-36)

2 Kʊ máŋá təntə wa, də Zwan* wulə
bàń dìə wa. Ʊ zıgı ʊ bàń dìə tə wa, ʊ nì
də, ba swìn Zwezi-*Kərisə tʊtʊŋı tə yoo.
Ʊ dàń ma lı ʊ karbıa tə duən, sə ba va ba
bwe Zwezi, ba jə́n:
3 «N mù nə yı lìù tə, Yıı nə swìn də, ʊ
wá bà, nə à yə̀ə́ nə mɛ, sə nə dìàn ʊ don?»
4 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á vələ á man
á bırı Zwan nə kʊ tə, á nə nì, á ga na də,
à fwa:
5 Lilirən yíá súrí, gwànı́ vəli, dayaran
dayan zwɛ̀e, ba ga jì ləzwənzəŋə, zıbʊŋa
zıan súrí, tıga bwin ba naŋa. Yá zʊra də
ga nə̀ń Yıı sʊywáŋʊ́ tə.
6 Pupwən lìà nə ya lìà tə, ba nə bá vı
nə, ba dʊgʊ kʊ tə yırı, à nə fwa».

Máŋá tə wa, Zwan karbıa tə nə vìí,
Zwezi zàn ʊ wulə ʊ swìn Zwan yoo, ʊ bırı
lalʊʊ tə nə, ʊ wʊ́:
7 «Ləzwənyiri nətə nə, á vəli á balı
kasɔɔ lanworu tə wa? Kʊ tà lìù tə, ʊ nə
nyın ndə mancanı nə, vʊʊ nə vuvugə.
8 Ləzwənyiri nətə nə, á dàń vəli á na?
Kʊ tà lìù tə, ʊ nə zʊa ganmʊla. Ba tə, ba
nə zwı ganmʊla, tà ba wulə pɛ̀egá dii wa
naaa?

‡ **10:28 10.28** Kʊ yı Yıı.

* **11:2 11.2** Kʊ mù Zwan təntə nə yı *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà nı́á wa, kʊ twá də Yıı yırı.

9 Ləzwənyiri nətə nə, á dàń vəli á na?
Kʊ tà Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀, naaa? Awo! À mʊ̀
nə swìn kʊ á con də, kʊ lìù təntə dwə Yɪɪ
nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tətə.
10 Kʊ lìù təntə yoo pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə
wa, kʊ wʊ́: ‹Nə̀ń, à mʊ̀ Yɪɪ nə tʊn à
tʊ̀tʊ̀nʊ̀, sə ʊ də́ n yáá, sə ʊ kwɛn n cwəŋə
tə ʊ pa mʊ́›.
11 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Lʊʊ ləzoni wa, ba nə lʊrɪ, lìù wà lá yɪn,
ʊ nə doni Zwan-Batisə. Yá lìù tə, ʊ nə yɪ
ləzoni tə mama nəmanbiə Yɪɪ pàrì tə wa,
tə dwə wá.
12 Kʊ nə zɪgɪ Zwan-Batisə máŋá tə wa,
kʊ ja bà zən, lìà pìà, sə ba də́ Yɪɪ pàrì tə
ba pa ba tìàn nə də dìàn. Yá kʊ yɪ lìà tə,
ba nə yɪ dìàn tìán nə nɪ kʊ.
13 Yɪɪ pàrì tə yoo dí yáá kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ
*nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, sagɪ tə wa.
Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə mama ga swìn kʊ yoo,
kʊ ja bà kʊ yí Zwan máŋá tə.
14 Də á nə pìà, sə á sɛ̀e à nii, Zwan yɪ
kʊ mʊ̀ Eli tə, ba nə dí yáá ba swìn ʊ yoo.
15 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zɪan, ʊ cʊgʊ zəni!»
16 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Zə̀n
ləzoni tə yɪ à wá tì ba, à ma man də
bɛ̀eɛ̀e? Ba nyɪn ndə bìsíná nə, ba nə jə̀ə́
yəə kanporu wa, ba ga boŋə duən, ba wʊ́:
17 ‹Nə wúrú wii nə kə á nə, sə á sa, á ga
wà sɛ̀e! Nə nun pucʊnɪ nuŋi nə pa aba, á
ga wà kwi!›
18 Mə zə̀n lìà tə də yɪ nətʊ. Zwan nə
twi, ʊ ma ba wodiu nəzəŋu də́, ʊ ga ba
swana nywìn, ba swìn, ba wʊ́, də *zinə
nə jə wá.
19 Kʊ kwa nə, *Ləzwənə-Biu† tə nə twi,
ʊ mʊ̀ ma də́ wodiu nəzəŋu, ʊ ga nywìn
swana, ba kʊ́ʊ̀ swìn, ba wʊ́: ‹Nə̀ń, bɛɛ wà
tə, ʊ yoyuu nə yɪ ka də́, də ka nyʊ swana,
ka sú. Ʊ yɪ lanpolɪna tə də cʊna lìà tə
dabɛɛ!› Yá wʊbʊŋa tíú yɪ ʊ yàá twá ʊ
yofwaŋa nə, ʊ ma bɪrɪ də, ʊ jə wʊbʊŋa».

Tɪan tə, tə lìà nə vɪga Zwezi
(Likə 10.13-15; 12.47-48)

20 Zwezi dàń wulə ʊ caga lìà tə nii nə,
ʊ nə tʊn ʊ yomɪlan tə zʊnɪ ba tɪan wa, ba
ga wà ba kwa vəvəri, ba ma sá ba cʊna
tə yɪrɪ.
21 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yomɪlan tə,
tə nə fwa á pwərə wa, yiri yà nə fwa Tirə
də Sidon tɪan tə wa, tə tɪan təntə lìà yà
wá zʊ pucʊnɪ ganan, ba ga pìrì ba yɪra
də tʊ̀nʊ̀. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, càn wá tʊ á mʊ̀
Korazɪn tìán yuu wa! Kʊ mʊ̀ nə pɪn, càn
wá tʊ á mʊ̀ Bɛtəsayɪda tìán yuu wa!
22 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, à swìn kʊ á con:
Bʊ̀rà tə bʊ̀rʊ̀ dɪɪn nə, Tirə də Sidon tìán
càn ba yí á mʊ̀ tɪan bələ təntə lìà.
23 Sə á mʊ̀ Kapɛrənayimə tìán, á bʊŋa
də, á yuu wá dwen yɪɪ nə, naaa? Abada!
Yomɪlan tə, tə nə fwa á pwərə wa yiri,
yà nə fwa *Sodɔmə wa, Yɪɪ yà bá cʊ̀gʊ̀ kʊ
tɪʊ tə. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, á wá mʊ̀rì, á cú á yí
mən diə̀.
24 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, à swìn kʊ á con:
Bʊ̀rà tə bʊ̀rʊ̀ dɪɪn nə wá yí, á wá də́ càn,
á doni Sodɔmə tìán».

Bɪcan sìə́ yoo
(Likə 10.21-24; 1 Korɛntə tìán 1.26-29)

25 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi swìn Yɪɪ con,
ʊ wʊ́: «À nyɪna tə, n nə tɪ lanworu də tɪa,
à kəni n lɛ̀eɛ̀e. N bɪrɪ yìàn tətə lìà tə nə,
ba nə mun ba tìàn. Yá n ga sə̀gə̀ tə ba tə
nə bʊŋa də, ba yɪ wʊbʊŋa də yənu tìán
yáá nə.
26 À nyɪna, n mʊ̀ cígá nə swə, sə kʊ nətʊ
tə tʊn».
27 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «À nyɪna Yɪɪ
ken wiən tə mama à jɪɪn wa. Lìù mama
yə̀rì Yɪɪ-Biu‡ tə, də kʊ nə tà à nyɪna Yɪɪ
tə. Lìù də mama ma yə̀rì à nyɪna Yɪɪ tə,
də kʊ nə tà Yɪɪ-Biu tə, də lìù tə, Yɪɪ-Biu tə
nə swə, sə ʊ súrí ʊ yíá ʊ bɪrɪ wá.
28 Á bìàn à con, á mʊ̀ lìà tə mama, á nə
zɪn á yun zɪla á gwàrì! Yá à wá pa aba
sìə́.
29 Á yá, sə à kə aba cwəŋə nə, ndə nɪan
nə, tə tíú nə ken daʊ tə bɪan nə, ʊ vaŋa,
à nə yɪ pubwanʊ, də ka mun tìán nə à jə
tə yɪrɪ. Á ga wá na sìə́ á pa á tìàn nə.
30 À bɪan daʊ tə, kʊ nə wá kə aba cwəŋə
nə, tə ba dun jə. Yá kʊ zɪŋʊ ga ba cà də».

† **11:19 11.19** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **11:27 11.27** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

12

Zwezi nə tı sìə́ dıın tə
(Marəkə 2.23-28; Likə 6.1-5)

1 Dıan təntə nii nə, Zwezi də ʊ karbıa tə
twá kárí wa, ba kɛ̀eń *Zwifə-ba *sìə́ dıın
nə. Ʊ karbıa tə kén mına yun, ba dıŋı,
nıən yà nə jə ba yırı.
2 Kʊ máŋá tə wa, *Farızıan-ba nə nı kʊ
nətʊ, ba swìn Zwezi con, ba wʊ́: «Nə̀ń, n
karbıa tə nə fwa kʊ tə, kʊ nə wà mɛ, sə
ba fwa sìə́ dıın nə».
3 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á wà Yıı sagı
tə kàrì, á na kʊ tə, pìʊ́ *Davidə tətə nə
fwa dıın don nə, də ʊ kwa lìà tə, də nıən
nə jın ba, naaa?
4 Ʊ zʊa Yıı *dìə̀ tə wa. Yá ʊ mʊ̀ də ʊ
kwa lìà tə dí dipɛn tə, kʊ nə wulə Yıı dìə̀
tə wa, kʊ yà ga wà mɛ, sə ba də́ kʊ. Yá nə
Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, yà ga pa
cwəŋə Yıı *joŋwana tə cıcı nə, sə ba mʊ̀
nə də́ Yıı dìə̀ dipɛn təntə.
5 Nə à yə̀ə́, kʊ yı á wà Yıı nii tə, ʊ nə
pın Moyizə nə, sagı tə kàrì, á na də, Yıı
joŋwana tə ba sìə́ dıın tə nii zìlí, kʊ ga
tà cʊna ba tʊn Yıı yáá con, də tʊtʊnan tə,
ba nə tʊŋa Yıı dìə̀ tə wa, kʊ dıın təntə nə,
naaa?
6 Yá à mʊ̀ dàń nə swìn kʊ á con də, won
don wulə yəbə, kʊ nə dwə Yıı dìə̀ tə.
7 Kʊ púpúní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹À
ba á *joŋi pìà, à nə pìà, sə á yà lìà tə, á nə
dəri yinəgə zənzən›. Də á yà nə nì sʊ̀ràn
təntə də̀ń, á yà bá manwarı á bʊ̀rì lìà tə
duən, ba nə wà cʊ̀gʊ̀, bʊ̀rà á zwɛ̀e.
8 *Ləzwənə-Biu tə nə tı sìə́ dıın tə».

Bɛɛ don, ʊ jıın nə tıga yoo
(Marəkə 3.1-6; Likə 6.6-11)

9 Zwezi kʊ́ʊ̀ nan lá, ʊ va *Zwifə-ba *jə́rə́
dìə̀ don wa.
10 Bɛɛ don yà wulə lá, ʊ jıın nə tıga. Lìà
duən ma bwe Zwezi, ba wʊ́: «N jə cwəŋə,
sə n zwɛ̀e yayıgʊ *sìə́ dıın nə, naaa?» Yá
kʊ yà yı ba pìà, sə ba twá nətʊ, ba ma
swìn ba zıgı Zwezi nə.
11 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Lìù tə̀lə́ á wa,
ʊ nə jə piə nədʊ cıcı, ka ga tʊ gwàlʊ́ wa,
kʊ nə lù, sìə́ dıın nə, yá ʊ ga yá ka, ʊ bá
lı.
12 Sə ləzwənə ba piə kʊkwa zənzən,
naaa? Kʊ mʊ̀ nə pın, nə jə cwəŋə, sə nə
fwa kʊ tə nə ziən, sìə́ dıın nə».
13 Zwezi dàń ma swìn bɛɛ tə con, ʊ wʊ́:
«Làrí n jıın tə à con!» Bɛɛ tə ma làrì kʊ,
kʊ ga jì nəzəŋu ndə kʊ don tə nə.
14 *Farızıan-ba nə nı kʊ nətʊ, ba nan ba
vìí. Ba dàń vəli ba kə duən nə, ba vʊrʊ ba
jə́n, ba nə wá twá nətʊ, ba ma gʊ Zwezi.

Tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə, Yıı nə kúrí yoo

15 Máŋá tə, Zwezi nə lwarı kʊ nətʊ, ʊ
kɛ̀eń kʊ bwálí təntə wa. Yá lalʊʊ púə́ ʊ
kwa. Ʊ pın yazurə yayıŋa tə mama nə.
16 Yá ʊ dàń ga dù sú ba nii nə, sə ba dàn
ká swìn kʊ tə, ʊ nə yı ba bırı lìà.
17 Mə kʊ twá nətʊ, Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
*Ezayi nii sʊ̀ràn tə ma sú:
18 «Nə̀ń, à tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə nə, à nə kúrí, ʊ mʊ̀
nə yı lìù tə, à nə swə, ʊ nə poli à
pʊ̀ə́. À wá pa à *Siŋu tə wá. Yá
ʊ ga wá bırı à cígá tə lʊʊ dwíə́ tə
mama nə.
19 Ʊ də lìù bá tʊ́tʊ̀ní duən, ʊ ga bà zìn ʊ
kori, ʊ kə yıı nə. Ba bá na wá də ʊ zıga
coŋi yuu, ʊ swìn sʊ̀ràn.
20 Ʊ bá cʊ̀gʊ̀ lìù tə, ʊ nə ba dìàn jə, ʊ nə
nyın ndə mıʊ nə, kʊ nə kén kʊ zìə̀. Yá ʊ
bá sɛ̀e ʊ cʊ̀gʊ̀ lìù tə, ʊ nə nyın ndə cànʊ́
nə, ʊ mən nə ba dáá. Mə nətʊ nə, ʊ wá
tʊn wuuu, kʊ ja vələ, lìà tə nə wá sɛ̀e Yıı
cígá tə.
21 Yá lʊʊ dwíə́ tə də mama wá kə ba yala
ʊ yuu wa».

Zwezi le ʊ dʊŋa tə
(Marəkə 3.22-30; Likə 11.14-23; 12.10)

22 Kʊ kwa nə, ba jın bɛɛ don, ba bà
Zwezi con. Bɛɛ təntə yà yı *zinə nə ja, ʊ
ga yı liliu də bəru. Zwezi pın wá yazurə,
yá ʊ súrí ʊ nii ʊ wulə ʊ swìn, ʊ ga na
wiən.
23 Kʊ gwárí lalʊʊ tə. Yá lìà tə mama
dàń ga swìn Zwezi yoo, ba wʊ́: «Ɒ yı pìʊ́
*Davidə nàʊ́ tə naaa?»
24 Yá *Farızıan-ba tə nə nı kʊ nətʊ, ba
swìn, ba wʊ́: «Ɒ wàá *zinə ʊ lı lìà yuu
wa, kʊ nə yı Beləzebilə, ʊ nə yı zinə tə
mama pìʊ́, nə pın wá tə dìàn təntə yırı».
25 Zwezi nə yə̀ə́ ba pubʊŋı təntə, ʊ dàń
le ba, ʊ wʊ́: «Payuu lìà nə zıga duən nə,

kʋ payuu tə wá cʋ̀gʋ̀. Tɪʋ, nə à yə̀ə́ dɪə̀ tɪ̀án nə zɪga duən nə, tə tʋrɪ nə ga.
26 Də *Sɪtana nə dɪŋɪ Sɪtana, ʋ yɪ ʋ zɪga
ʋ tətə nə. Yá ʋ ga yɪ ʋ tətə payuu nə ʋ
cʋ̀gà.
27 Á wʋ́, də kʋ yɪ Beləzebilə, zinə pɪ̀ʋ́ tə
nə pɪn nə dɪ̀àn tə. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, à wàá
zinə à lɪ lɪ̀à yuu wa. Sə á bɪa tə də yɪ wàà
dɪ̀àn nə, ba ma lɪ zinə tə? Mə kʋ mʋ̀ nə
pɪn, á bɪa tə tətə nə wá bʋ̀rɪ̀ á bʋ̀rà.
28 Yá kʋ cígá nə yɪ kʋ twá Yɪɪ-*Siŋu tə
dɪ̀àn, à ma lɪ zinə tə, kʋ nətʋ tə bɪrɪ də,
Yɪɪ də́ ʋ pàrɪ̀ lɪ̀à yuu wa á tətəŋi wa.
29 Lɪ̀ù tə̀lə́, ʋ nə wá zʋ ladɪa dɪə̀, ʋ ŋʋ ʋ
wiən, kʋ nə tà ʋ dí yáá, ʋ vwa ladɪa tə ʋ
tʋ́n. Kʋ kwa nə, ʋ dàń wá wànɪ́ ʋ pɛ̀e kʋ
tɪ́ʋ́ tə dɪə̀ wiən tə mama.
30 Lɪ̀ù tə, ʋ nə tə̀lə́ à kwa, zɪga à nə. Yá
lɪ̀ù tə, ʋ nə ba à nə saŋa, ʋ kəni duən nə,
kʋ tɪ́ʋ́ yɪ ʋ làgà.
31 Mə kʋ mʋ̀ nə pɪn, à swìn kʋ á con:
Yɪɪ wá kwɛn ləzoni cʋna yiri mama, də
ba tʋran yiri mama, ba nə twɪn ʋ mʋ̀ Yɪɪ,
ʋ lɪ ʋ mʋ̀ də ba pwərə wa. Yá lɪ̀ù tə, ʋ nə
twɪn Yɪɪ-Siŋu tə, ʋ cʋna ba kwɛn tə nan,
abada.
32 Lɪ̀ù tə mɛ, ʋ nə wá swìn sʋgʋ, kʋ nə
zɪga *Ləzwənə-Biu* tə nə, kʋ tɪ́ʋ́ wàá ʋ
cʋna kwɪʋn ʋ nɪ. Yá lɪ̀ù tə, ʋ nə swìn sʋgʋ
ʋ zɪgɪ Yɪɪ-Siŋu tə nə, kʋ tɪ́ʋ́ wàrɪ̀ ʋ cʋna
kwɪʋn ʋ nɪ, zə̀n də jwɪan, abada».

Tɪ̀ʋ́ də kʋ bɪa
(Likə 6.43-45; Ebərə-ba 6.4-8; 10.26-29)

33 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Tɪ̀ʋ́ yɪ ba twá
kʋ bɪa nə, ba ma lwarɪ kʋ tɪyiri. Kʋ mʋ̀
nə pɪn, tɪ̀ʋ́ nə ziən, kʋ bɪa də ziən, tɪ̀ʋ́ nə
ba ziən, kʋ bɪa də ba ziən.
34 Á nyɪn ndə dəkwaa dwɪ́í nə! Á
wʋlʋŋʋ tə nə pɪn, á wàrɪ̀ yozəŋu á swìn
á nii wa. Á tətə yə̀ə́ də, nii sʋgʋ nə yàá
bɪrɪ kʋ tə, kʋ nə wulə waa nə.
35 Ləzwənzəŋu yàá pɪn yozəŋə naŋa
ʋ waa con. Yá ləzwənkʋkwɪʋn də yɪ
yokʋkwɪnan nə, ʋ yàá pɪn tə naŋa ʋ waa
con.
36 À mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Bʋ̀rà tə bʋ̀rʋ̀
dɪɪn nə, Yɪɪ wá bʋ̀rɪ̀ ləzoni bʋ̀rà ba sʋ̀ràn
tə mama yɪrɪ, ba nə swìn, tə nə yɪ tʋtʋ.
37 Kʋ dàń yɪ kʋ wá twá n nii sʋ̀ràn nə,
ba ma yəni də, n yɪ cígá tɪ́ʋ́ Yɪɪ yáá con.
Yá n nii sʋ̀ràn nə wá pa, ba lwarɪ də, Yɪɪ
wá bʋ̀rɪ̀ n bʋ̀rà, sə ʋ cʋ̀gʋ̀ mʋ́».

Yɪɪ dɪ̀àn mɪmɪnʋ yoo
(Marəkə 8.11-12; Likə 11.29-32; Matiə 16.1-4)

38 *Zwifə-ba Yɪɪ nii *yənu tɪ̀án tə duən
də *Farɪzɪan-ba tə duən twi, ba yí Zwezi,
ba swìn, ba wʋ́: «Karnyɪna, fwa Yɪɪ dɪ̀àn
mɪmɪnʋ, sə nə yɪ́á na kʋ!»
39 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á mʋ̀ zə̀n lɪ̀à
tə! Á yɪ lakʋkwɪnan, á ba Yɪɪ cɪcɪ nə twá.
Yá á mʋ̀ nə pɪ̀à, sə á na Yɪɪ dɪ̀àn mɪmɪnʋ.
Á bá na mɪmɪnʋ nədʋ də tətə, də kʋ nə tà
yoo tə, kʋ nə yí Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Zwʋnasə.
40 Kʋ Zwʋnasə təntə nə fwa dɪan
batwa, tɪtɪn də yɪcaʋ, fəli pʋ̀ə́ wa. Mə
nətʋ nə, *Ləzwənə-Biu tə də wá fwa
ləbəri wa.
41 Bʋ̀rà tə bʋ̀rʋ̀ dɪɪn nə, Ninivə tɪ̀án
wá zàn ba zɪgɪ zə̀n lɪ̀à ba tə nə. Ba wá
bʋ̀rɪ̀ á bʋ̀rà, sə ba cʋ̀gʋ̀ aba, ba mʋ̀ nə
sɛ̀e, ba vəvərə ba kwa ba ma sá ba cʋna,
Zwʋnasə nə bɪrɪ ba Yɪɪ sʋgʋ tə yɪrɪ. Yá
lɪ̀ù ga wulə yəbə, ʋ nə dwə Zwʋnasə.
42 Etiyopi pakan tə wà ja zɪgɪ ʋ dàn, sə ʋ
ma nan yɪŋʋnɪ, ʋ bà ʋ cʋgʋ pɪ̀ʋ́ *Salʋmʋn
yənu sʋ̀ràn tə. Bʋ̀rà tə bʋ̀rʋ̀ dɪɪn nə, kʋ
mʋ̀ kan təntə wá zɪgɪ á mʋ̀, zə̀n lɪ̀à ba tə
nə, ʋ wá bɪrɪ aba də, á tə̀lə́ cígá wa. Yá
lɪ̀ù ga wulə yəbə, ʋ nə dwə Salʋmʋn».

Zini nə vɪ̀í, kʋ ga pɪ̀í kʋ bà yoo
(Likə 11.24-26)

43 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Máŋá tə wa,
*zini nə nan kʋ yá lɪ̀ù, kʋ yàá jijiri kasɔɔ
lanworu wa, kʋ ma pɪ̀à bwálí, sə kʋ kə kʋ
yuu lá, yá kʋ bá yizwɪa bwálí na.
44 Kʋ mʋ̀ nə pɪn, kʋ yàá swìn, kʋ wʋ́:
‹À wá pɪ̀í, à va à dɪə̀ tə wa, à nə nan à
yá.› Kʋ pɪ̀í kʋ bɪ̀àn, də dɪə̀ tə zwarɪ, kʋ
kwɛn zəni zəni kʋ tʋ́n lá. Yá lɪ̀ù ga tə̀lə́
kʋ wa.
45 Kʋ dàń wá va, kʋ ja zinə barpɛ duən,
tə waa nə lɪŋa tə doni kʋ, kʋ súrí kʋ tɪ̀àn
nə. Tə dàń wá zʋ tə jə̀ə́, yá ʋ mʋ̀ lɪ̀ù təntə
dí yáá wá kʋkwanɪ ʋ sɪʋ́n. Mə kʋ wá yà
nətʋ, kʋ pa zə̀n lakʋkwɪnan tə nə».

* **12:32 12.32** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

Zwezi nubıa tə də ʋ nuu yoo
(Marəkə 3.31-35; Likə 8.19-21; Ebərəba 2.11-13)

46 Kʋ kwa nə, Zwezi zʋa dìə wa. Máŋá
tə wa, ʋ nə wulə ʋ swìn də lìà tə, ʋ nubıa
də ʋ nuu twi, ba zıga kàrá wa, sə ba na
wá.
47 Lìù don ma swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Cʋgʋ zəni, n nuu də n nubıa wulə kàrá
wa, ba pìà, sə ba swìn n con».
48 Zwezi ma le kʋ tíú tə, ʋ wʋ́: «Wàà nə
yı à nuu, bərá ga nə yı à nubıa?»
49 Zwezi ma zìn ʋ jıın, ʋ làrì ʋ karbıa
tə con, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Á ywàŋá, à nuu
də à nubıa nə, ba wulə yəbə.
50 Kʋ yı lìù tə mɛ, ʋ nə fwa kʋ tə, à
nyına Yıı tə, ʋ nə wulə Yıı *sàń nə pìà, kʋ
tíú nə yı à nubiu, də à nakʋa, də à nuu».

13

Wodùrú zwansısara
(Marəkə 4.1-9; Likə 8.4-8; 1 Korɛntə tìán 3.9)

1 Kʋ dıın təntə nə, Zwezi nan dìə tə wa,
ʋ va ʋ jəə́ mʋnaa tə nii nə.
2 Lìà zənzən kʋ́ʋ̀ púə́ ʋ yuu nə. Ʋ dàń
ma kʋ́ʋ̀ zàn, ʋ zʋ nía yuu bori wa, ʋ jəə́
lá. Lalʋʋ tə kʋ́ʋ̀ púə́ nía tə nii nə.
3 Ʋ dàń ma twá zwansısarı nə, ʋ ma
kàrì ba yìən zənzən, ʋ wʋ́:
4 «Wodùrú don nə nan, sə ʋ dù. Ʋ nə
yí ʋ mí wobıa tə kárá tə wa, tə wobıa tə
vàn don tʋa cwəŋə yuu. Zənbii ma bà, tə
də́ tə.
5 Tə vàn don də tʋa kapataran tıa wa,
tıran nə ba dáá lá. Kʋ bwálí tə nə, wobıa
tə nan lala, kʋ nə yı tıtalʋ yırı.
6 Máŋá tə, yıı nə bıga, kʋ dí tə wobii tə,
tə ga tı tə kʋ̀, tə dəkurən nə wà tıa zwı
zəni yırı.
7 Wobıa tə vàn don də kʋ́ʋ̀ tʋa casʋran
tıa wa. Tə nə pén máŋá tə wa, casʋran tə
boru tə pú wobii tə yuu nə, tə dàń ga sìnì
tə tı.
8 Yá wobıa tə vàn don tʋa tıa nəzəŋu
wa, tə mʋ̀ wobıa təntə zàn tə zın bıa.
Tə duən zın bıa bíí. Tə duən də zın bıa
sapwıtwa. Tə duən də zın bıa fıtwa.
9 Lìù mama dàń mɛ, sə ʋ kə dìàn, ʋ súrí
ʋ zıan, ʋ cʋgʋ zəni!»

Yoo tə nə pın, Zwezi swìn də zwansısarı
(Marəkə 4.10-12; Likə 8.9-10)

10 Zwezi karbıa tə fàrí ba yí ʋ yıra, ba
bwe wá, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, n twá
zwansısarı nə, n ma swìn lìà tə con?»
11 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á mʋ̀ wàá Yıı
pàrì yìən tə, tə nə səgə̀ tə dəń, á nì á pın
á tìàn nə. Yá ba duən tə ba kʋ pubʋŋa
təntə jə.
12 Kʋ mʋ̀ nə pın, lìù tə, ʋ nə jə pubʋŋa
mancın, Yıı wá súrí kʋ, ʋ ga wá yà
pubʋŋa tíú. Yá lìù tə, ʋ nə ba pubʋŋa jə,
Yıı wá jon mancın tə tətə, ʋ nə jə.
13 Mə kʋ mʋ̀ nə pın, à twá zwansısarı à
ma swìn lìà tə con, ba yíá nə cə̀ lá, ba ga
ba na, ba cʋga, yá ba ga ba kʋ dəń nəń tə
yırı.
14 Mə kʋ twá nətʋ, Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀
*Ezayi nii tə ma sú. Ʋ swìn, ʋ wʋ́:
‹Á zıan wá nì zəni, á ga ba nì tə dəń. Á
wá ywàŋá zəni, á ga ba won mama
na.
15 Ba lìà təntə yáá tələ́ də won mama. Ba
zıan swın. Ba yíá pú. Ba ba pìà, sə ba yíá
də na won mama. Ba ga ba pìà, sə ba nì
yoo. Ba mʋ̀ nə ba pìà, sə ba lwarı yoo ba
pubʋŋa wa. Ba mʋ̀ nə kʋ́ʋ̀ bá vəvərə ba
kwa ba ma sá ba cʋna, sə à mʋ̀ Yıı zwɛ̀e
ba yayıran tə›.»
16 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn ʋ karbıa tə con, ʋ wʋ́:
«Á mʋ̀ dàń yı pupwən lìà, á mʋ̀ yíá nə na
lá, á zıan də ga nəń tə yırı.
17 Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con:
Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà də cígá tìán dáá, ba nə
sóní, sə ba yà na kʋ tə, á nə na á ga nəń.
Yá ba ga wà kʋ nı, ba ga wà tə nì də».

Zwezi gwin wodùrú tə zwansısara tə dəń
(Marəkə 4.13-20; Likə 8.11-15)

18 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Á nəŋə,
wodùrú tə zwansısara tə dəń:
19 Lìù tə mama, ʋ nə cʋga Yıı pàrì sʋ̀ràn
tə, ʋ ga ba kʋ dəń nəń, yı ndə cwəŋə tə
nə, wobıa tə nə tʋa ka nii nə. *Sıtana yàá
bà, ʋ lı kʋ tə, kʋ nə tʋa ba waa nə.
20 Wobıa tə nə tʋa kapataran tıa tə wa,
nə yı ndə lìù tə nə, ʋ nə nì Yıı sʋgʋ tə, ʋ
sɛ̀e lala də pupoli.

21 Yá Yıı sʊgʊ tə wà ʊ mù lìù təntə
pubʊŋa tə wa zwı zənzən, ʊ ga ba dìàn
jə kʊ wa. Yá càn nə yí wá, nə à yə̀ə́ ba nə
wʊwalı wá Yıı sʊgʊ tə yırı, ʊ yàá pìí ʊ yá
Yıı cwəŋə.
22 Wobıa tə nə tʊa casʊran tə wa, nə yı
ndə lìù tə nə, ʊ nə nì Yıı sʊgʊ tə, yá lʊʊ
wiən twara də ka pìà jıjə nə súə́ ʊ pubʊŋa
tə. Tə wiən təntə mɛ dàń yà pú Yıı sʊgʊ
yuu nə. Kʊ mù lìù təntə con, Yıı sʊgʊ tə
wà də̀ń jın kʊ pa wá.
23 Yá wobıa tə nə tʊa tıa nəzəŋu tə wa,
nə yı ndə lìù tə nə, ʊ yàá cʊgʊ sʊgʊ tə,
ʊ ga sɛ̀e kʊ zəni. Ʊ dàń yàá tʊŋa yozəŋə,
ndə wobıa nə zıŋa bıa nətʊ. Kʊ don zın
bıa bíí. Kʊ don də zın bıa sapwıtwa. Kʊ
don zın bıa fıtwa».

Gakʊkwıʊn don zwansısara
(Matiə 13.36-43, 49-50; 1 Korɛntə tìán 4.5)

24 Zwezi kʊ́ʊ̀ bırı zwansısara don, ʊ wʊ́:
«Á nəŋə, kʊ tə nə nyın də Yıı pàrì tə. Bɛɛ
don dùə̀ wodwii nəzəŋu ʊ kárá wa.
25 Tıtın don nə, lìà nə dwɛ̀e máŋá wa, ʊ
mù bɛɛ təntə dʊŋʊ twi, ʊ dù gakʊkwıʊn
bıa kárá tə wa, ʊ ga lɛ.
26 Máŋá tə, wiən tə nə yí pwìí janʊ,
gakʊkwıʊn tə də nan, kʊ zıga.
27 Bɛɛ tə tʊ̀tʊ̀nà ma bà, ba swìn ʊ con,
ba wʊ́: ‹Yuu tíú, n yà dùə̀ wozəŋə n kárá
tə wa, sə gakʊkwıʊn kʊ tə də nan yən
nə?›
28 Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: ‹Kʊ yı dʊŋʊ nə fwa
kʊ›. Tʊ̀tʊ̀nà tə ma pìí ba bwe wá, ba wʊ́:
‹N ba pìà, sə nə va nə mùrí kʊ gaʊ təntə,
naaa?›
29 Bɛɛ tə ma le ba, ʊ wʊ́: ‹Ɔn ɔn! Á nə
mùrí gakʊkwıʊn tə, á wá mùrí mına tə
də, á kə lá. Kʊ mù yırı nə, á dànà ká fwa
kʊ!
30 Á yaga tə mama, á pa, tə bı. Yá tə
zagʊ máŋá nə yí, à dàń wá swìn wocerə
tə con, à wʊ́: Á díə́ yáá, á gıan gamʊʊ tə,
á vwa púlə́ púlə́, sə nə kə mən nə! Á dàń
ga kén mına tə, á kə pulu wa!› »

Wobiu nəmanbiə don yuu wa zwansısara
(Marəkə 4.30-32; Likə 13.18-19)

31 Zwezi kʊ́ʊ̀ bırı zwansısara don, ʊ wʊ́:
«Yıı pàrì tə yı ndə wobiu nəmaa nə, lìù
nə tì ʊ dù ʊ kárá wa.
32 Kʊ mù wobiu nəmaa tə nə yı wobıa
mama wa nəmaa. Yá kʊ dàń nə pén, kʊ
yuu yàá doni tıbii tə mama yun. Kʊ yàá
fwa tìʊ́, zənbii bà, tə fwa tə pwalan kʊ
yuu wa».

Sabwarı yuu wa zwansısara
(Likə 13.20-21)

33 Zwezi kʊ́ʊ̀ bırı zwansısara don, ʊ wʊ́:
«Yıı pàrì tə yı ndə sabwarı nə, kan nə ken
mun zʊŋı batwa wa. Tə mama dàń ga zàn
tə fʊlı».

Zwezi bırı kʊ tə nə pın, ʊ twá zwansısarı, ʊ ma kàrì lìà

34 Tə yìən tə mama yı Zwezi twá
zwansısarı nə, ʊ ma bırı tə lìà tə nə.
Ʊ yàá ba yoo swìn, də kʊ nə tà ʊ twá
zwansısarı nə.
35 Ʊ fwa kʊ nətʊ, sə Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə
sʊ̀ràn tə nii ma sú. Ʊ nə swìn, ʊ wʊ́:
«À wá súrí à nii, à ma twá zwansısarı, nə
à bırı ba yìən tə, tə nə sə̀gə̀, máŋá
tə wa, Yıı nə fwa lʊʊ».

Zwezi gwin gakʊkwıʊn tə zwansısara tə də̀ń
(Matiə 13.24-30, 49-50)

36 Zwezi kɛ̀eń ʊ yá lalʊʊ tə, ʊ ga va sàń.
Ʊ karbıa tə ma pú ʊ kwa, ba va ba yí wá,
ba ga wʊ́: «Gwin kárá tə gakʊkwıʊn tə
zwansısara tə də̀ń, n bırı nəba».
37 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ
nə dwì mına nəzəŋə tə, nə yı *Ləzwənə-
Biu* tə.
38 Kárá tə nə yı lʊʊ. Wodwii nəzəŋu tə
nə yı Yıı pàrì lìà tə. Gakʊkwıʊn tə nə yı
*Sıtana lìà tə.
39 Dʊŋʊ tə, ʊ nə dwì kʊ mù gaʊ təntə
nə, yı Sıtana. Woceri tə nə yı lʊʊ zaŋʊ.
Tʊ̀tʊ̀nà tə, ba nə za wiən tə, nə yı Yıı
*malıkɛ tə.
40 Nətʊ ba nə pùrì gakʊkwıʊn tə, ba
kəni mən nə, mə kʊ wá yà nətʊ, lʊʊ zaŋʊ
dıın nə.
41 Ləzwənə-Biu wá tʊn ʊ malıkɛ. Tə wá
lı lìà tə mama ʊ pàrì tə wa, ba nə pın lìà
duən twá ba nə, ba ma dʊgʊ Yıı tə, ba
jén, də ba tə, ba nə tʊŋa yokʊkwınan tə.

* **13:37 13.37** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

42 Yá tə ga wá dılı ba mən bwálí wa. Kʊ
bwálí təntə wa, ba wá bubwi, ba ga dıŋa
ba jıfwı ba fıfaga.
43 Yá ba tə, ba nə yı cígá tìán, ba wá
pəpəli ndə yıcaʊ nə ba nyına Yıı pàrì tə
wa. Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zıan, ʊ cʊgʊ zəni!»

Wiən tə, tə kwənə nə dáá nə sə̀gə̀ zwansısara
(Ebərə-ba 11.24-26)

44 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yıı pàrì tə
nyın ndə wiən tə, tə kwənə nə dáá, tə nə
sə̀gə̀ kárá don wa. Bɛɛ ma na tə, ʊ tì ʊ
kwɛn ʊ sə̀gə̀. Ʊ pùá nə poli zənzən tə, ʊ
vəli ʊ yə̀ kʊ tə mama, ʊ nə jə, ʊ dá, ʊ ga
pìí ʊ bà, ʊ yə̀ kʊ kárá təntə».

Kana bıan zanan zwansısara
(Filipə tìán 3.7-11)

45 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yıı pàrì tə
nyın ndə bayolu nə fwa nətʊ, də ʊ nə pìà
kana bıan zanan nəzəŋə.
46 Máŋá tə, ʊ nə nı kʊ nədʊ, kʊ nə ziən
zənzən, ʊ vəli ʊ yoli ʊ wiən mama, ʊ nə
jə, ʊ ga bà, ʊ yə̀ kʊ mʊ̀ kana bıan zàŋʊ́
təntə».

Fəlijanʊ gə̀gə̀lù yuu wa zwansısara

47 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yıı pàrì tə
kʊ́ʊ̀ nyın ndə fəlijana nə. Ba yàá dılı
gə̀gə̀lù mʊʊ wa, kʊ ga janı fələ yiri mama.
48 Máŋá tə, kʊ nə súá, fəlijana tə yàá
van, kʊ ba lı bəbəru yuu, ba ga jə̀ń tıa, ba
kúrí fələ tə. Ba kəni fəlizəŋə tə fıyaran
wa, ba ga dʊga tə tə, tə nə ba ziən.
49 Mə nətʊ nə, kʊ wá yà lʊʊ zaŋʊ máŋá
wa. *Malıkɛ wá bà, tə pwɛ̀e wʊlʊnyına
də cígá tìán duən nə,
50 sə tə ma dılı ba mən bwálí tə wa. Kʊ
bwálí təntə wa, ba wá bubwi, ba ga dıŋa
ba jıfwı ba fıfaga».

Sí́ʊ́n də dí yáá jıjə

51 Máŋá tə wa, Zwezi nə zwɛ̀e
zwansısarı tə, ʊ bwe ʊ karbıa, ʊ wʊ́: «Á
nì tə yìən tə mama də̀ń?» Ba ma le wá,
ba wʊ́: «Awo».
52 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«*Zwifə-ba Yıı nii *yənu tíú mama, ʊ nə
jigə Yıı pàrì tə karbiu, nyın ndə dìà tíú
nə, ʊ nə lı wodʊra də wodwara ʊ wiən
tə, tə kwənə nə dáá, wa».

Nazarɛtə tìán wà ba waa ken Zwezi nə
(Marəkə 6.1-6; Likə 4.16-30; Zwan 1.11)

53 Máŋá tə wa, Zwezi nə swìn
zwansısarı təntə ʊ zwɛ̀e, ʊ lɛ kʊ bwálí
tə wa, ʊ vìí.
54 Ʊ dàń vəli ʊ nyına tıʊ. Ʊ nə vəli ʊ yí
lá, ʊ zʊa *Zwifə-ba *jə́rə́ dìà wa, ʊ wulə ʊ
kàrì lantə. Yá kʊ dàń gwárí lìà tə mama,
ba nə yın kʊ bwálí təntə wa. Ba ma swìn,
ba wʊ́: «Yə̀n nə nə ʊ nı wʊbʊŋa kʊ tə? Yá
kʊ yı kʊ twá nətə, ʊ ma fwa yomılan tə
tə?
55 Kʊ tà ʊ mʊ̀ nə yı kapənta tə bìú tə,
naaa? Ʊ nuu tə yırı nə tà Mari, naaa?
Zwakə də Zwʊzɛfə də Simon də Zwidə tà
ʊ nubıa, naaa?
56 Yá ʊ nakwana tə mama mʊ̀ tətə yà
tə̀lə́ nə tətəŋi wa, naaa? Yə̀n nə nə ʊ nı
tə dìàn təntə?»
57 Yá kʊ mʊ̀ təntə dàń pın, ba yà ba wá
sɛ̀e. Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Ba yàá zìlí Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ bwálí mama
nə, yá ʊ nyına tıʊ nə də ʊ dìà wa, ba ba
wá zìlí».
58 Kʊ bwálí tə wa, Zwezi wà yomılan
zənzən fwa, ba nə ba Yıı nii sɛ̀e tə yırı.

14

Zwan-Batisə gʊrı tə yoo
(Marəkə 6.14-29; Likə 9.7-9)

1 Kʊ mʊ̀ máŋá təntə wa, *Erodə, ʊ nə
yı Galile nagwanaa tə yáá tíú, nì də, ba
swìn Zwezi yoo.
2 Ʊ swìn ʊ kwa lìà con, ʊ wʊ́: «Kʊ yı
*Zwan-Batisə nə pìí ʊ bwin ʊ nan. Mə kʊ
mʊ̀ nə pın, ʊ wàá yomılan ʊ fwa».
3 Kʊ yı cígá, Erodə yà pın, ba ja Zwan,
ba vwa ba kə bàń dìà wa. Erodə yà fwa
nətʊ, ʊ zʊnʊ Filipə kan Erodıadə yırı.
4 Zwan yà swìn Erodə con, ʊ wʊ́: «Kʊ
wà mɛ, sə n jon Erodıadə n ma fwa n
kan».
5 Erodə yà pìà cwəŋə, sə ʊ ma gʊ Zwan,
yá lalʊʊ tə fən yà jə wá, ba yà nə bʊŋa də,
Zwan ya Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə yırı.
6 Dıın don twi kʊ yí, kʊ nə yı Erodə
lʊrʊ cànà dıın. Erodıadə bʊ̀á dàń ma sa
candərə tə yáá con, Erodə pʊ̀á ga poli
zənzən.
7 Ʊ dàń ma dù, ʊ wʊ́, ʊ wá pa wá kʊ tə
mama, ʊ nə pìà.

8 Bʊ̀á tə nuu nə nì kʊ, ʊ swìn bʊ̀á tə
con, sə ʊ va ʊ swìn Erodə con, ʊ wʊ́: «À
pìà, sə n kə Zwan-Batisə yuu zʊŋa wa, n
pa nə yəbə!»
9 Kʊ cʊ̀gʊ̀ pìʊ́ Erodə pʊ̀á, yá kʊ nə twá
ʊ nikanɪ tə nə candərə tə yáá con, ʊ pɪn
nii, sə ba pa kʊ bʊ̀á tə nə.
10 Ʊ dàń ma tʊn lìù, sə ʊ gwəŋə Zwan
yuu bàń dìà wa.
11 Ba tún ʊ yuu tə zʊŋa wa, ba ja bà, ba
pa bʊ̀á tə nə, ʊ ma jon kʊ, ʊ pa ʊ nuu nə.
12 Zwan karbɪa ma bà, ba tì ʊ tɪgɪ tə, ba
gùrì. Yá ba ga va ba swìn Zwezi con, kʊ
tə nə tʊn.

Zwezi pùlì dipɛn ʊ pa bara mʊ̀rʊ̀ bonu nə
(Marəkə 6.30-44; Likə 9.10-17; Zwan 6.1-14)

13 Máŋá tə nə, Zwezi nə nì kʊ yoo təntə,
ʊ nan lá nə. Ʊ vəli ʊ zʊ níá yuu bori, ʊ va
bwálí nə, kʊ nə vàn kʊ nan kwa, ʊ cɪcɪ.
Yá lalʊʊ tə nì kʊ. Ba dàń ma nan tɪan tə
wa də nɛɛ, ba pú Zwezi kwa, ba vələ níá
tə nii nə.
14 Máŋá tə wa, Zwezi nə nan níá yuu
bori tə wa, ʊ nɪ lalʊʊ tə. Ba lìà tə yinəgə
jɪn wá. Ʊ dàń ma wulə ʊ zwɛ̀e ba yayɪŋa
yayɪran.
15 Máŋá tə, tɪa nə yí, Zwezi karbɪa tə
fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra, ba wʊ́: «Máŋá wulə ka
lɛ, yá bwálí tə ga ba yigə. Pa lalʊʊ tə pìí,
kʊ va tɪan tə wa, kʊ yə̀ wodiu».
16 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Ba wà mɛ, sə
ba vìí. Á tətə pɪan ba wodiu, sə ba də́!»
17 Yá ba swìn ʊ con, ba wʊ́: «Nə mʊ̀ yɪ
dipɛn bonu də fələ bələ cɪcɪ, nə nə jə».
18 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á jana
tə, á ja bà yəbə!»
19 Kʊ kwa nə, ʊ dàń ma pa nii lalʊʊ tə
nə, ʊ wʊ́, kʊ jənə gaʊ tə yuu wa. Ʊ dàń
ma tì dipɛn bonu tə də fələ bələ tə, ʊ zìn
ʊ yáá ʊ kə yɪɪ nə, ʊ ga kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e. Ʊ fʊ
fʊ dipɛn tə, ʊ ga tì ʊ pa ʊ karbɪa tə nə, ba
tàrì lalʊʊ tə.
20 Ba lìù mama dí ʊ sú. Yá Zwezi karbɪa
tə ga pɛ̀e tə mumunə tə, ba sú fɪyaran
fugə bələ.
21 Ba tə mama nə dí nii yí ndə bara
mʊ̀rʊ̀ bonu nə, kana də bìsíná nii ba lá
nə də́.

Zwezi vəli mʊnaa níá yuu wa
(Marəkə 6.45-52; Zwan 6.16-21)

22 Kʊ kwa nə, lala Zwezi kálʊ́ ʊ karbɪa
tə, ʊ pa ba zʊ níá yuu bori tə wa. Ʊ pìà,
sə ba dí yáá, ba va ba dìàn wá mʊnaa tə
bəbəru tə don nii nə, sə ʊ ga kə lalʊʊ tə
cwəŋə nə.
23 Yá máŋá tə nə, ʊ nə dʊgʊ lìà tə, ʊ
dìgà paan yuu bwálí nə, kʊ nə nan kwa
con, sə ʊ jʊn Yɪɪ. Tɪa yí, də ʊ cɪcɪ nə jə̀ń
lá.
24 Níá yuu bori tə yà manwarɪ, kʊ wulə
mʊnaa tə tətəŋi wa. Nɪkulə tə yà wulə
tə mà kʊ, vʊʊ tə yà nə fuli kʊ zɪga ba nə
yɪrɪ.
25 Tɪbɪnakʊnʊn wa, Zwezi zàn ʊ zɪga
níá tə yuu wa, ʊ ma vəli ʊ karbɪa tə con.
26 Yá máŋá tə, ba nə nɪ wá, ʊ vəli níá
tə yuu wa, fən zʊa ba zənzən, ba ga swìn,
ba wʊ́: «Kʊ yɪ wojijiru!» Ba dàń ma wulə
ba mà bayalan níə́, fən nə zʊa ba yɪrɪ.
27 Zwezi ma swìn ba con lala, ʊ wʊ́: «Á
dàŋá á jìàn! Kʊ yɪ à mʊ̀! Á dànà ká pa
fən ja aba!»
28 Piyɛrə ma swìn, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ
nə yɪ n mʊ̀ cígá, pa, sə à də va níá tə yuu
wa, à bà n con».
29 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
Piyɛrə nan níá yuu bori tə wa, ʊ va níá
tə yuu, ʊ vələ Zwezi con.
30 Yá máŋá tə nə, ʊ nə nɪ də vʊʊ tə dáá,
fən zʊa wá. Yá máŋá tə, ʊ nə wulə ʊ mʊ̀rì
níá tə wa, ʊ mà nii, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, jon
nə!»
31 Lala, Zwezi te ʊ jɪɪn, ʊ ja wá, ʊ ga
swìn, ʊ wʊ́: «Nə̀ń, n nə wà n waa ken
à nə wuuu, nətʊ! Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma
bɛ̀eé?»
32 Ba mama bələ ma pɛ̀e duən, ba zʊ
níá yuu bori tə wa. Yá vʊʊ tə də zɪgɪ.
33 Zwezi karbɪa tə mama, ba nə yɪn níá
yuu bori tə wa, tʊa ʊ yáá con, ba ga wʊ́:
«N cígá yɪ Yɪɪ-Biu!»

Zwezi zwɛ̀e yayɪŋa yayɪran Zwenezarɛtə nə
(Marəkə 6.53-56)

34 Ba nə galʊ mʊnaa tə, ba zwɛ̀e, ba zʊa
Zwenezarɛtə nagwanaa wa.
35 Ba nə yí tɪa ba zwɛ̀e də kʊ bwálí
təntə, lìà tə lwarɪ Zwezi. Ba dàń ma

man bwálí mama nə də, Zwezi twi. Ba ja yayıŋa zənzən, ba bà ʊ con.
36 Ba lòrì wá, sə ʊ yá, sə ba dwen ʊ gànù cıcı nii nə. Yá lìà tə mama, ba nə dwen kʊ nə, ba yàá na yazurə.

15

Nıbara yofwamınan yuu wa kàrà
(Marəkə 7.1-13; Likə 11.37-41)

1 Kʊ kwa nə, *Farızıan-ba də *Zwifə-ba Yıı nii *yənu tìán nan *Zwerizalɛmə, ba bà, ba bwe Zwezi, ba wʊ́:
2 «N karbıa tə, ba ba ba jìàn sın, ba ma də́ wodiu, ndə kʊ nə mɛ nətʊ. Bɛ̀ɛ̀e nə pın, ba ba nə nıbara yofwamınan tə nii zìlí?»
3 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á mù dàń yı, bɛ̀ɛ̀e nə pın, á də ba Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, nii zìlí, á yofwamınan tə yırı?
4 Yıı yà swìn, ʊ wʊ́: ‹Zìlí n nuu də n nyına. Yá lìù tə, ʊ nə zırı ʊ kə ʊ nuu də ʊ nyına nə, ʊ mɛ, sə ba gʊ wá›.
5 Yá á mù bırı də, lìù nə swìn ʊ nuu də ʊ nyına con nə, ʊ wʊ́: ‹N tori tə, à yà nə wá ma san mʊ́, yı à tún, sə kʊ ya *joŋi, kʊ pa Yıı nə›. Kʊ mù tíú təntə kʊ́ù tà kálʊ́, sə ʊ zìlí ʊ nuu də ʊ nyına.
6 Mə nətʊ nə á goŋi Yıı sʊgʊ tə, á dʊga, sə á ga twá á yofwamınan tə nə.
7 Níá bələ tìán-ba! Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nù *Ezayi yà jə cígá də, ʊ nə dí yáá ʊ swìn á yoo, fuən mama, ʊ wʊ́:
8 ‹Lìà-ba tə yı ba zìlí à mù Yıı də ba nii cıcı. Yá ba waa ga ŋʊ́ná də nə.
9 Ba yıjʊnı tə yı tʊtʊ. Kʊ tə, ba nə kàrì ba bırı, nə yı ləzoni kàrà də ba yofwamınan nə, tə yırı›.»

Wiən tə nə pın, ləzwənə bıcan yı nəzonu Yıı yáá con
(Marəkə 7.14-23)

10 Kʊ kwa nə, Zwezi bon lalʊʊ tə, ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á cʊga, á ga nì kʊ tə!
11 Kʊ tà won tə, kʊ nə zwı ləzwənə nii, nə pın, ʊ bıcan yı nəzonu Yıı yáá con. Kʊ yı won tə, kʊ nə naŋa ʊ nii wa nə pın, ʊ bıcan yı nəzonu Yıı yáá con».
12 Zwezi karbıa tə dàń ma fàrʊ́ ba yí ʊ yıra, ba ga swìn, ba wʊ́: «N yə̀ə́ də, n sʊgʊ tə dí *Farızıan-ba tə?»
13 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «À nyına Yıı tə, ʊ nə wulə Yıı *sàń nə, wá múrí tìʊ́ tə mama, ʊ nə wà cwén.
14 Á yaga Farızıan-ba! Ba yı ndə lilirən nə vaŋa lilirən nə. Yá də liliu nə van ʊ don liliu, ba mama bələ wá tʊ gwàlʊ́ wa».
15 Piyɛrə ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Bırı zwansısara tə dàń nəba!»
16 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «Á də tə yı lìà tə, á nə wàrì yoo dàń á nì?
17 Á yàrì də, kʊ tə mama nə zwı lìù nii, yàá va ʊ pùə́ wa. Kʊ kwa nə, kʊ yı ʊ yàá twa kʊ, ʊ dʊgʊ kaduəyuu bwálí nə.
18 Yá kʊ tə nə naŋa nii wa, yı kʊ zıgı waa kʊ ma naŋa. Mə kʊ mù dàń nə pın, ləzwənə bıcan yı nəzonu Yıı yáá con.
19 Kʊ yı ləzwənə waa nə, pubʊŋı kʊkwınan yàá nan, tə yugə wá, tə pın ʊ gwı lìà, tə pın ʊ cwàrì, tə pın ʊ ŋwìn, tə pın ʊ kʊnı kʊnkʊn, ʊ keni lìà nii nə, tə pın ʊ kʊkʊlı Yıı yırı tə.
20 Mə tə mù nə pın, ləzwənə bıcan yı nəzonu Yıı yáá con. Kʊ tà ka də́, də n nə wà n jìàn sın nə, wàá kʊ pın, ləzwənə bıcan yanı nəzonu Yıı yáá con».

Kavee don ken ʊ waa Zwezi nə
(Marəkə 7.24-30)

21 Kʊ kwa nə, Zwezi lɛ lá nə, ʊ va nagwanaa tə wa, Tirə də Sidon tıan tə nə wulə kʊ wa.
22 Kan don, ʊ nə yı Kanan lʊʊ nii tìán bʊ̀á, nan bwálí təntə wa, ʊ bà Zwezi con, ʊ ga bubwi, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, pìʊ́ *Davidə nàʊ́, dəri à yinəgə! *Zini wʊwalı à bʊ̀á, kʊ kəni càn ʊ nə zənzən».
23 Yá Zwezi wà yoo swìn. Ʊ karbıa tə ma fàrʊ́ ba yí ʊ yıra, ba lòrì wá, ba wʊ́: «Swìn ʊ con, sə ʊ vìí! Ʊ nə púə́ nə kwa, ʊ fwa zuzugu tə yırı».
24 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Yıı tʊn nə *Yızərayɛlə dwíí tə cıcı con, ba nə yı ndə pee nə, tə nə jén».
25 Yá kan tə twi, ʊ tʊ ʊ yáá con, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, san nə!»
26 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Kʊ wà mɛ, sə ba tì bìsíná wodiu, ba dılı kukurbii yáá».
27 Kan tə ma kʊ́ù swìn, ʊ wʊ́: «Awo, kʊ yı cígá Yuu-Tiu, yá kukurbii tə dàń nə də́ mumunə tə, tə nə naŋa tə tìán tə jıın, tə twı tıa».

28 Zwezi dàń ma pìí ʋ le wá, ʋ wʋ́: «Kan,
n cígá ken n waa à nə, míámían. Kʋ tə,
n nə pìà tə wá jì». Kʋ máŋá təntə wa, də
ʋ bʋ̀á tə nɪ yazurə.

Zwezi zwɛ̀e yayɪran zənzən
(Marəkə 7.31-37)

29 Zwezi kʋ́ʋ̀ zàn, ʋ vìí tə bwálá təntə
wa. Ʋ vəli Galile mʋnaa tə nii nə, ʋ dì
paan don yuu wa, ʋ jə̀ə́ lá.
30 Lalʋʋ dàń ga twi ʋ con, də ba wa
gwànán, də lilirən, də ləzwənkɪkaran, də
bərən, də yayɪŋa duən zənzən. Ba jɪn ba
mama ba va Zwezi yáá con, yá ʋ ga zwɛ̀e
ba yayɪran.
31 Kʋ gwárí lalʋʋ tə zəni, də máŋá tə,
ba nə nɪ bərən tə swìn, ləzwənkɪkaran
wiən nə twe, gwànán nə vəli, də lilirən
nə na. Ba dàń wulə ba bwɪ *Yɪzərayɛlə
Yɪɪ tə nə.

Zwezi pùlù dipɛn ʋ pa bara mʋ̀rʋ̀ banɪa nə
(Marəkə 8.1-10; Matiə 14.15-21)

32 Zwezi dàń bon ʋ karbɪa tə, ʋ swìn ba
con, ʋ wʋ́: «Lalʋʋ tə yinəgə jə nə, ba nə
wulə də nə dɪan batwa nətən, ba ga ba
won jə, ba də́ tə yɪrɪ. À ba pìà, sə à pa ba
vìí də niən. Ba dìàn wàá tə zwɛ̀e cwəŋə
yuu, ba twɪ».
33 Karbɪa tə ma bwe wá, ba wʋ́: «Yə̀n
nə, nə wá na wodiu, nə pa lalʋʋ kʋ tə
mama də́ kʋ sú, bwálí kʋ tə wa, won
mama nə tə̀lə́?»
34 Zwezi ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Dipɛn
bagalɪ nə, á jə?» Ba ma le wá, ba wʋ́:
«Dipɛn barpɛ də fəlibii mancɪn nə wulə».
35 Kʋ kwa nə, ʋ dàń pɪn nii lalʋʋ tə nə,
sə ba jə̀ń tɪa.
36 Ʋ dàń ma tì dipɛn barpɛ tə, də fələ
tə, ʋ kə Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e, ʋ fʋ fʋ tə, ʋ pa ʋ karbɪa
tə nə, ba ma tàrà lalʋʋ tə.
37 Ba lìù mama dí ʋ sú. Karbɪa tə ga pɛ̀e
tə mumunə, tə nə ga, ba sú tìí barpɛ.
38 Ba tə mama, ba nə dí tə yí, ndə bara
mʋ̀rʋ̀ banɪa nə. Kana də bìsíná nii ba lá
nə də́.
39 Zwezi nə pa, lalʋʋ tə vìí kwa nə, ʋ
zʋa níá yuu bori tə wa, ʋ va Magadan
nagwanaa wa.

16

Lìà pìà, sə ba ja Zwezi də̀ń nə
(Marəkə 8.11-13; Likə 12.54-56; Matiə 12.38-42)

1 *Farɪzɪan-ba də *Sadɪsɪan-ba fàrʋ́ ba
yí Zwezi yɪra, sə ba ma wànî ba ja ʋ də̀ń
nə. Ba lòrì wá, sə ʋ twá mɪmɪnʋ nə, ʋ ma
bɪrɪ ba də, ʋ dìàn tə yɪ tə nan Yɪɪ con.
2 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Də
yɪcaʋ nə pìà, kʋ zʋ, á yàá swìn, á wʋ́: ‹Tɪa
tə wá yà zəni, lanworu tə nə yɪ nəsɪan
yɪrɪ.›
3 Yá jɪjʋ fuən fuən, á yàá swìn, á wʋ́:
‹Dwà wá nà zən, tɪa tə yáá nə beri yɪrɪ.›
Á wàá tɪa yáá nə yɪ nətʋ á lwarɪ, yá á ga
wàrì síʋ́n máŋá kʋ tə Yɪɪ mɪmɪnan tə də̀ń
á lwarɪ.
4 Á mʋ̀ zən lìà tə, á yɪ lakʋkwɪnan, á
ba Yɪɪ cɪcɪ nə twá. Yá á mʋ̀ nə pìà, sə
á na Yɪɪ dìàn mɪmɪnʋ. Á bá na mɪmɪnʋ
nədʋ də tətə, də kʋ nə tà yoo tə, kʋ nə yí
Zwʋnasə*». Ʋ dʋgʋ ba lá, ʋ ga ja kʋ ʋ lɛ
ʋ vìí.

Farɪzɪan-ba də Sadɪsɪan-ba sabwarɪ
(Marəkə 8.14-21)

5 Máŋá tə nə, karbɪa tə nə lɛ mʋnaa tə
bəbəru tə don nə, ba yà swɛ̀eé, sə ba tì
dipɛn, ba kə ba yuu.
6 Yá Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á zurə á
yɪra, á cɪa á tìàn nə zəni də *Farɪzɪan-ba
də *Sadɪsɪan-ba sabwarɪ tə!»
7 Karbɪa tə ma swìn duən con, ba wʋ́:
«Ʋ swìn nətʋ, nə nə wà dipɛn tì tə yɪrɪ».
8 Zwezi yəni kʋ tə, ba nə swìn, ʋ dàń
ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á swìn
də, kʋ yɪ á nə wà dipɛn jɪn, á ja bà tə nə
pɪn, à swìn sabwarɪ yoo? Á na, á nə ba á
waa keni à nə míámían nətʋ!
9 Á tə ba nə̀ń, naaa? Á lie á tìàn dipɛn
bonu tə yoo, à nə pwɛ̀e à pa lìà mʋ̀rʋ̀
bonu tə nə. Sə á lìí dipɛn fɪyaran tə nii, á
nə pɛ̀e, á ja vìí!
10 Yá á tə lie á tìàn dipɛn barpɛ tə yoo,
à nə pwɛ̀e à pa lìà mʋ̀rʋ̀ banɪa tə nə. Sə
á lìí dipɛn tìí tə nii, á nə pɛ̀e, á ja vìí!
11 Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á wà nì də, kʋ tà dipɛn
tətə yoo nə, à swìn á con? Á cɪa á tìàn

* **16:4 16.4** Kʋ Zwʋnasə təntə nə fwa dɪan batwa fəli pʋ́ə wa, ʋ nə wà Yɪɪ nii zìlí tə yɪrɪ.

nə də Farızıan-ba də Sadısıan-ba sabwarı tə».
12 Karbıa tə dàń lwarı də, kʊ tà dipɛn sabwarı nə, Zwezi swìn, sə ba cì ba tìàn nə də kʊ, kʊ yı Farızıan-ba də Sadısıan-ba kàrà tə yoo, nə ʊ swìn.

Piyɛrə bırı də, Zwezi yı Yıı nə kúrí
(Marəkə 8.27-30; Likə 9.18-21; Zwan 6.66-69)

13 Zwezi vəli nagwanaa don wa, kʊ nə bwələ tıʊ don, ba nə boŋə ‹Filipə Sezare›. Ʊ bwe ʊ karbıa tə, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə lìà tə swìn *Ləzwənə-Biu† tə yuu wa?»
14 Ba ma le, ba wʊ́: «Lìà duən wʊ́, n yı *Zwan-Batisə, ba duən wʊ́, n yı Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Eli, ba duən də ga wʊ́, n yı Yıı nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Zweremi, nə à yə̀ə́ Yıı nii sʊ̀sʊ̀nà tə don».
15 Zwezi ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Sə á mʊ̀ con nə, wàà nə á wʊ́, à yı?»
16 Simon Piyɛrə ma le, ʊ wʊ́: «N yı *Kərisə, Yıı tə, ʊ nə wulə mıı wa, tə bìú».
17 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Zwʊnasə bìú Simon, n yı pupwən lìù, kʊ nə tà ləzwənə nə bırı mʊ́ kʊ yoo tə yırı. Kʊ yı à nyına Yıı tə, ʊ nə wulə Yıı *sàń nə.
18 Yá à mʊ̀ nə swìn kʊ n con: N yırı nə yı Piyɛrə, kʊ də̀ń nə yı pìʊ̀. À wá kə à lìà tə púlí tə kʊ mʊ̀ pìʊ̀ təntə yuu wa, ndə lìù nə tún dìə̀ dəkuu pìʊ̀ yuu nətʊ. Tıan də tə dìàn mama, tə ba wànı́ tə cʊ̀gʊ̀ kʊ púlí təntə.
19 À wá pa mʊ́ Yıı pàrì borbıa tə. Kʊ tə, n nə wá vı tıa yuu wa, kʊ wá yà nətʊ Yıı *sàń də nə. Kʊ tə, n nə wá sɛ̀e tıa yuu wa, kʊ wá yà nətʊ Yıı sàń də nə».
20 Kʊ kwa nə, Zwezi dʊ̀ə̀ sú ʊ karbıa tə nii nə, sə ba dàn ká swìn kʊ, ba pa lìù mama yəni də, ʊ mʊ̀ nə yı Kərisə.

Zwezi swìn ʊ tıan tə, də ʊ ka bwin ka nan tə yoo
(Marəkə 8.31–9.1; Likə 9.22-27; 14.25-27)

21 Kʊ nə zıgı kʊ máŋá təntə wa, Zwezi swìn ʊ karbıa tə con, də kʊ yı kálʊ́, sə ʊ va *Zwerizalɛmə. Mə kʊ mʊ̀ tıfarʊ tə wa, ʊ wá də́ càn zənzən *Zwifə-ba *nəkwına, də ba Yıı *joŋwana yun tìán, də ba Yıı nii *yənu tìán-ba yáá con. Ba wá gʊ wá, yá dıan batwa nii nə, ʊ wá pìí ʊ bwin ʊ nan.
22 Piyɛrə dàń ma bon Zwezi, ʊ ja nan kwa, ʊ ga caga ʊ nii nə, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, Yıı dàn ká ja bà! Kʊ tə bá yí mʊ́, abada».
23 Yá Zwezi dàń pìí ʊ vəvəri, ʊ swìn Piyɛrə con, ʊ wʊ́: «Ja pìà bwálí, *Sıtana! N cìgà à cwəŋə nə, n nə ba bʊŋa ndə Yıı nə, n nə yı n bʊŋa ndə ləzoni nə tə yırı».
24 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Lìù tə mama nə pìà, sə ʊ bà ʊ twá à nə, sə kʊ tíú kʊ́ʊ̀ dàn ká tì ʊ tìàn, ʊ ma fwa ʊ təntıan puswənə. Kʊ tíú mɛ, sə ʊ sɛ̀e, ʊ twá ʊ də́ càn, də nə kʊ ja vələ ʊ tıan dagarʊ tə yuu wa.
25 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ jon ʊ mıı tə, ʊ wá kwìn kʊ nə. Yá lìù tə, ʊ nə wá dʊgʊ ʊ mıı tə à mʊ̀ yırı, kʊ tíú wá na mıı, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
26 Kʊ funə wa yən nə kʊ pa lìù nə, də ʊ nə nı tıa yuu jıjə tə mama, yá ʊ ga kwìn mıı tə nə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con? Won wulə ləzwənə nə wá pa, sə kʊ ma yə̀ ʊ mıı tə kʊ jon, naaa?
27 *Ləzwənə-Biu‡ tə wá bà, ʊ nyına Yıı dun tə wa də ʊ *malıkɛ. Yá ʊ wá ŋwín lìù mama, ndə ʊ nə tʊn nətʊ.
28 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Ba tə duən, ba nə wulə yəbə bá tı də ba nə wà Ləzwənə-Biu tə nı, ʊ twi də ʊ pàrì tə».

17

Zwezi lwàń ʊ tìàn
(Marəkə 9.2-13; Likə 9.28-36; 2 Piyɛrə 1.16-18)

1 Dıan bardʊ kwa nə, Zwezi jın Piyɛrə də Zwakə, ʊ súrí Zwakə nubiu Zwan nə, ʊ ja ba ʊ va paan nədarʊ yuu, ʊ də ba cıcı.
2 Ʊ lwàń ʊ tìàn ba yíá yuu, ʊ yáá wulə ka pəpəli, ndə yıcaʊ nə. Yá ʊ ganan də lwàń nəpwənə, ndə poni nə.
3 Yá ʊ karbıa tə dàń na *Moyizə də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Eli, ba swìn də Zwezi.
4 Piyɛrə dàń ma swìn Zwezi con, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ ziən də, nə nə wulə yəbə. Də n nə pìà, à wá pú gansilə batwa yəbə. N mʊ̀ nədʊ, Moyizə nədʊ, Eli də nədʊ».

† **16:13 16.13** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **16:27 16.27** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

5 Ʊ nə wulə ʊ swìn máŋá tə wa, də
bakwan kʊ nə cıcılı twi, kʊ pú ba yuu nə.
Yá kori ga nan kʊ wa, kʊ wʊ́: «Ɔ tə yı à
biswənə tə, ʊ nə poli à pùə́. Á cʊga ʊ nii!»
6 Máŋá tə nə, karbıa tə nə nì kori təntə,
fən jın ba zənzən, ba tʊ tıa ba yáá yuu.
7 Zwezi fàrʊ́ ʊ yí, ʊ dwen ba yıra, ʊ ga
swìn, ʊ wʊ́: «Á zaŋa yıı nə! Á dànà ká pa
fən ja aba!»
8 Ba nə zìn ba yéé, ba kə yıı nə, ba kʊ́ʊ̀
wà lìù don nı, ba súrí Zwezi nə.
9 Ba nə nan paan tə yuu ba cwi, Zwezi
pın ba nii, ʊ wʊ́: «Á dànà ká swìn yoo
kʊ tə, á bırı lìù mama nə, kʊ jə vələ,
Ləzwənə-Biu tə tıan də ʊ ka pìí ka
bwin».
10 Zwezi karbıa tə dàń ma bwe wá,
ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, *Zwifə-ba Yıı nii
*yənu tìán tə wʊ́, də Eli nə wá dí yáá, ʊ
bà?»
11 Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: «Eli mɛ, sə ʊ cígá
bà, ʊ kwɛn tə mama.
12 À mʊ̀ dàń nə swìn kʊ, á con: Eli
manwarı ʊ bà, lìà tə ga wà lwarı. Yá ba
tì wá, ba ma fwa ba tə swə tə. Mə nətʊ
nə, ba wá kə Ləzwənə-Biu tə càn wa».
13 Karbıa tə dàń ma lwarı də, kʊ yı
*Zwan-Batisə yoo nə ʊ swìn.

Zwezi lı zini bìú don yuu wa
(Marəkə 9.14-29; Likə 9.37-42)

14 Máŋá tə, ba nə yí bwálí tə, lalʊʊ tə
nə wulə, bɛɛ don fàrʊ́ ʊ yí Zwezi yıra, ʊ
tʊ ʊ nadwana yuu ʊ yáá con, ʊ ga swìn, ʊ
wʊ́:
15 «*Yuu-Tiu dəri à bìú tə, ʊ nə twı
kwaran, tə yinəgə, ʊ na càn zənzən. Kʊ
nə zàn ʊ wàá, ʊ twı mən wa, nə à yə̀ə́ níá
wa.
16 À ja wá, à bà n karbıa tə con, yá ba
wà wá wání ba pa, ʊ na yazurə».
17 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «Á mʊ̀ zən lìà-
ba, á tə nə ba Yıı nii sɛ̀e, á ga fwa yotələn!
Dıan bagalı nə à tə wá yà də aba? Kʊ yı
à wá ja pínʊ́ kʊ mɛ nətə də aba? Á jana
bisımaa tə, á ja bà à con!»
18 Zwezi ma swìn ʊ zıgı *zini tə nə. Kʊ
ma nan kʊ yá bisımaa tə, ʊ ga na yazurə,
naa nədʊ.
19 Karbıa tə ma fàrʊ́ ba yí Zwezi tətə
yıra, ba bwe wá, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
nə wà wání nə lı zini tə?»
20 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Kʊ yı á nə ba á
waa keni à nə wuuu tə yırı. Cígá mama,
à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Də á nə ken á
waa à nə, ka nə dáá ndə gabiu nəmanbiə
nə, á wá wání á swìn paan ka tə con: ‹Zàn
yəbə, n pə̀ń lá con›, yá kʊ ga wá zàn. Won
tə̀lə́, á nə ba wání, á fwa».
[
21 Yá kʊ dàń nə yı yıjʊnı də nivori nə
nə kʊ wá twá, ba ma lı kʊ zini yiri kʊ tə.]

Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn ʊ tıan tə, də ʊ ka bwin ka nan tə yoo
(Marəkə 9.30-32; Likə 9.44-45)

22 Máŋá tə, Zwezi də ʊ karbıa tə nə
wulə ba vəli Galile nagwanaa tə wa,
Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «*Ləzwənə-
Biu† tə mɛ, sə ba ja wá, ba kə ləzoni jìàn
wa.
23 Ba wá gʊ wá, yá dıan batwa nii nə,
ʊ wá pìí ʊ bwin ʊ nan». Karbıa tə pwìí
cʊ̀gʊ̀ zənzən kʊ yoo təntə yırı.

Yıı dìə̀ lanpoo tə ŋwírán yoo
(1 Korɛntə tìán 10.32; Matiə 22.15-22)

24 Máŋá tə wa, Zwezi də ʊ karbıa tə
nə yí Kapɛrənayimə, *Zwifə-ba Yıı *dìə̀
lanpolına tə fàrʊ́ ba yí Piyɛrə yıra, ba ga
bwe wá, ba wʊ́: «Á karnyına tə ŋwín Yıı
dìə̀ lanpoo tə, naaa?»
25 Piyɛrə ma le, ʊ wʊ́: «Awo, ʊ ŋwín
kʊ». Máŋá tə wa, Piyɛrə nə zwı dìə̀ tə wa,
Zwezi nə təntən ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Simon‡
bɛ̀eɛ̀e nə n bʊŋa yoo kʊ tə yuu wa? Wàà
nə ŋwín lanpoo, ʊ pın tıa yuu pɛ̀egá nə?
Wàà nə yàá lá wiən, ʊ pın tıa yuu pɛ̀egá
nə? Kʊ ya tıʊ tìán, nə à yə̀ə́ vərə nə yàá
fwa kʊ?»
26 Piyɛrə ma le, ʊ wʊ́: «Vərə nə». Zwezi
swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Kʊ nətʊ tə nə, tıʊ tìán
tə mʊ̀ tı ba tìàn, ba ba won ŋwín.
27 Yá, sə nə dàn ká cʊ̀gʊ̀ lanpolına tə
pwìí nə, vəli mʊnaa tə wa, n dılı gwala
níá tə wa. Təntən fəli tə nii, n nə wá ja,
súrí kʊ nii, n wá na səbiu lá, kʊ nə wá
ŋwín à də mʊ́ lanpoo».

* **17:9 17.9** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **17:22 17.22** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **17:25 17.25** Simon yı Piyɛrə yırı don.

18

Wàà nə wá doni nə mama Yıı pàrì tə wa?
(Marəkə 9.33-37; Likə 9.46-48; 22.24-27)

1 Kʊ máŋá tə wa, karbıa tə fàrʊ́ ba yí
Zwezi yıra, ba bwe wá, ba wʊ́: «Wàà nə
dwə nə mama Yıı pàrì tə wa?»
2 Zwezi ma bon bisımaa, ʊ zıgı wá ba
tətəŋi wa,
3 ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù
nə swìn kʊ á con: Á nə wà lwàń, á jì ndə
bìsíná nə, á bá zʊ Yıı pàrì tə wa.
4 Lìù tə, ʊ nə wá doni á mama Yıı pàrì
tə wa, yı lìù tə, ʊ nə wá mun ʊ tìàn, ʊ ga
jì ndə bisımaa nə.
5 Lìù tə, ʊ nə jın bisımabiə zəni, ndə wà
tə nə à mù yırı, kʊ yı à mù tətə nə, kʊ tíú
jın zəni».

Cʊna nə ba ziən nətʊ
(Matiə 5.29-30; Marəkə 9.42-48; Likə 17.1-12)

6 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yá lìù tə, ʊ nə
pın, labwana təntə, ba nə keni ba waa à
nə wuuu, don twá ʊ nə, ʊ dʊgʊ Yıı cwəŋə
tə, ka jén, kʊ wá kʊkwanı kʊ tíú con nə,
də ba nə vwə kapan nəfarʊ ʊ bıan nə, ba
ja va ba dı mʊʊ níá dàń nə.
7 Lɛɛ wá yà tıa yuu də yìèn nə dáá, tə
nə pın ləzoni fwa cʊna! Tə mù yìèn təntə
də wàrì, tə zwɛ̀e tıa yuu wa. Yá lɛɛ dàń
nə wá yí lìù tə, ʊ nə wá pa, ʊ don fwa
cʊna.
8 Kʊ nə yı də kʊ wá twá n jıın nə, nə à
yèə́ n naa nə, sə n ma fwa cʊna, gwəŋə tə
n dılı yıŋʊna də mʊ́. Kʊ kʊkwa kʊ pa mʊ́,
də n nə nı mıı tə Yıı con, də jıın kuku, nə
à yèə́ də naa kuku, kʊ doni, də n nə jə jìàn
tə mama, nə à yèə́ nɛɛ tə mama, ba ga tì
mʊ́ ba dılı mən wa, tə nə ba dəŋə.
9 Kʊ nə kʊ́ʊ̀ yı kʊ twá n yii nə, n ma fwa
cʊna, ja kʊ, n lı n dʊgʊ yıŋʊna də mʊ́. Kʊ
kʊkwa kʊ pa mʊ́, də n nə nı mıı Yıı con
də yii nədʊ, kʊ doni, də n nə jə yíá bələ,
ba ga tì mʊ́ ba dılı mən dìè tə wa».

Piə tə nə jén tə yuu wa zwansısara
(Likə 15.3-7)

10 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «À mù nə swìn
kʊ á con nə: Á cıa á tìàn nə, á dànà ká
gwiən labwana tə, ba nə ba dun jə. Ba
wa ladʊa də tətə. Máŋá mama ba *malıkɛ
nə zıga à nyına Yıı yáá con, ʊ nə wulə Yıı
*sàń nə yırı.
11 [*Ləzwənə-Biu* tə twi tıa yuu, sə ʊ
jon lìà tə, ba nə jén, ʊ pa Yıı nə.]
12 Də lìù nə jə pee bíí, ka nədʊ ga jén,
ʊ wá yá tə sapwınıa də fugə də nʊgʊ tə
duən tə paan tə yuu wa, ʊ ga va ʊ pìà ka
tə, ka nə jén tə. Bɛ̀eɛ̀e nə á bʊŋa kʊ yuu
wa?
13 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Ʊ ga nə nı ka, ʊ pùə́ wá poli, kʊ mù piə
təntə yırı, kʊ doni tə sapwınıa də fugə də
nʊgʊ tə duən tə, tə nə wà jén tə.
14 Mə nətʊ nə, á nyına Yıı tə, ʊ nə wulə
Yıı sàń nə, də ba pìà, sə ba mù labwana
təntə nədʊ jén».

N nubiu nə cʊ̀gʊ̀ nə yoo
(Galasi tìán 6.1; 2 Tɛsalonikə tìán 3.14-15)

15 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Də n nubiu
nə cʊ̀gʊ̀, n nə vəli n yí wá, n ga bırı wá
ʊ cʊna tə, n mù də wá bələ pwərə wa. Ʊ
nə cʊgʊ n nii, də n jon wá, n kə cwəŋə
nə.
16 Yá ʊ dàń nə nə vıga, sə ʊ cʊgʊ n nii,
tì lìù nədʊ, nə à yèə́ lìà bələ, n súrí n tìàn
nə, sə kʊ ma yà ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı
tə wa, kʊ wʊ́: ‹Kʊ mɛ, sə kʊ ja lìà bələ,
ba nə yèə́ kʊ yoo tə, nə à yèə́ lìà batwa.›
17 Yá ʊ tə nə vıga, sə ʊ cʊgʊ ba nii, sə
n swìn kʊ *Kərisə lìà púlí tə con. Yá ʊ tə
nə vıga, sə ʊ cʊgʊ lìà təntə, sə n tì wá, n
ma fwa ndə lìù tə nə, ʊ nə yərì Yıı, nə à
yèə́ ndə lanpolınʊ nə».

Zwezi kàrì yıjʊnı yoo

18 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Cígá mama,
à mù nə swìn kʊ á con: Kʊ tə, á nə wá vı
tıa yuu wa, kʊ wá yà nətʊ Yıı *sàń də nə.
Kʊ tə, á nə wá sɛ̀e tıa yuu wa, kʊ wá yà
nətʊ Yıı sàń də nə.
19 Cígá mama, à mù nə kʊ́ʊ̀ swìn kʊ á
con: Kʊ nə ya á lìà bələ, də nə ken duən
nə tıa yuu wa, sə á ma lòrì won mama

* **18:11 18.11** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

yɪjʊnɪ wa, à nyɪna Yɪɪ tə, ʊ nə wulə Yɪɪ sàń nə, wá pa kʊ aba.
20 Cígá, bwálí tə nə, lìà bələ, nə à yə̀ə́ batwa nə ken duən nə à mù yɪrɪ tə nə, à wulə ba tətəŋi wa».

Nətʊ lìù nə mɛ, sə ʊ sɛ̀e ʊ kwɛn yoo ʊ lɪ ʊ də ʊ don pwərə wa
(Matiə 6.12, 14-15; Efɛzə tìán 4.32; Zwakə 2.13)

21 Piyɛrə dàń ma fàrʊ́ ʊ yí Zwezi yɪra, ʊ ga bwe wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, nɛɛ bagalɪ nə à mɛ, sə à sɛ̀e à kwɛn yoo à lɪ à mù də à don pwərə wa, ʊ nə cùgù à nə, máŋá mama wa? Sə kʊ ya nɛɛ barpɛ, naaa?» Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́:
22 «À wà swìn də nɛɛ barpɛ nə mɛ, à wʊ́, sə kʊ ya nɛɛ sapwɪtwa də fugə dəkurən barpɛ.
23 Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ pàrì tə nyɪn ndə pìʊ́ don nə zàn, sə ʊ ma jon ʊ jɪŋa ʊ tùtùnà con, ʊ kə duən nə.
24 Ʊ nə wulə ʊ gàlì máŋá tə wa, ba jɪn tùtùnù tə don, ba bà ʊ con, ʊ jɪŋɪ nə yí síán səbikʊlan† mùrù fugə (10 000).
25 Kʊ bɛɛ təntə yà ba won jə, sə ʊ ma ŋwín səbiu təntə. Ʊ yuu tíú tə ma pa nii, sə ba ja wá ba yə̀ ndə yoŋu nə, sə ba ga yə̀ ʊ kan də ʊ bɪa də kʊ tə mama, ʊ nə jə, sə jɪŋɪ tə ma wàní kʊ ŋwín.
26 Tùtùnù təntə ma tʊ tíú tə yáá con, ʊ ga lòrì wá, ʊ wʊ́: ‹Ja pínʊ́ də nə! À wá ŋwín n jɪŋɪ tə mama!›
27 Ʊ yuu tíú tə dəri ʊ yinəgə. Ʊ yá jɪŋɪ tə, ʊ pa wá. Yá ʊ ga dʊgʊ wá, ʊ pa ʊ vìí.
28 Tùtùnù təntə nə nan, ʊ jə́rí ʊ tùtùnù don, ʊ cɪnɪa səbikʊlan‡ bíí nə wulə ʊ yuu wa, ʊ pùrì ʊ kələru nə ʊ kaŋa, ndə ʊ ka gʊ wá, ʊ ga wʊ́: ‹Ŋwín à jɪŋɪ tə, kʊ nə wulə n yuu wa!›
29 Ʊ tʊtʊndon tə ma tʊ ʊ nɛɛ nə ʊ yáá con, ʊ lòrì wá, ʊ wʊ́: ‹Ja pínʊ́ də nə! À wá ŋwín mʊ́!›
30 Yá ʊ wà kʊ sɛ̀e. Ʊ pɪn ba ja wá, ba kə bàń dìə̀, sə ʊ ya lá, kʊ ja vələ, ʊ nə wá ŋwín jɪŋɪ tə.
31 Máŋá tə wa, tùtùnà tə duən nə nɪ kʊ nətʊ tə, ba pwìí cùgù zənzən. Yá ba ga va ba tún kʊ mama, ba bɪrɪ ba yuu tíú tə.
32 Yuu tíú tə dàń ma pa, ba ja kʊ tùtùnù təntə ba bà, ʊ ga wʊ́: ‹Tʊtʊnwʊlʊnyɪan! À yá à jɪŋɪ tə, à pa mʊ́, n nə lòrì nə, sə à fwa kʊ yɪrɪ.
33 N də yà mɛ, sə n dəri n twadon tə yinəgə, ndə à nə dəri n yinəgə nətʊ.›
34 Yuu tíú tə lɪŋa zàn zənzən, ʊ ma pa, ba ja tùtùnù təntə, sə ba mà wá, kʊ ja vələ, ʊ nə wá ŋwín jɪŋɪ tə».
35 Zwezi dàń ma súrí lá, ʊ wʊ́: «Mə nətʊ nə à nyɪna Yɪɪ tə, ʊ nə wulə Yɪɪ *sàń nə, wá tʊn aba, də á lìù mama nə wà sɛ̀e ʊ kwɛn ʊ də ʊ don yìə̀n ʊ lɪ ba pwərə wa, də ʊ waa mama».

19

Zwezi kàrì ka kwa kasweri yoo
(Marəkə 10.1-12; Matiə 5.31-32)

1 Máŋá tə wa, Zwezi nə kàrì ʊ zwɛ̀e, ʊ nan Galile nagwanaa tə wa, ʊ va Zwide nagwanaa wa, Zwurədɛn mʊnaa tə vàn don nə.
2 Lalʊʊ púə́ ʊ kwa, ʊ ga zwɛ̀e ba yayɪŋa yayɪran, kʊ bwálí təntə wa.
3 *Farɪzɪan-ba tə duən fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra, ba bwe wá, sə ba ma ja ʊ də̀ń nə, ba wʊ́: «Kʊ mɛ, sə bɛɛ dʊgʊ ʊ kan yoo mama də̀ń nə, naaa?»
4 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Á wà kàrì, kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: ‹Máŋá tə, Yɪɪ nə fwa lʊʊ, ʊ fwa bɛɛ də kan,
5 ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: Kʊ mù yɪrɪ nə, bɛɛ wá nan ʊ yá ʊ nuu də ʊ nyɪna, ʊ ga vwa ʊ tìàn ʊ kan nə. Yá ba mɛ bələ dàń wá jì won nədʊ›.»
6 Zwezi swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Yá ba kʊ́ʊ̀ ba yà lìà bələ, ba dàń wá yà won nədʊ. Ləzwənə mama kʊ́ʊ̀ wa mɛ, sə ʊ dàn ká pwɛ̀e kʊ tə, Yɪɪ nə vwə duən nə!»
7 Farɪzɪan-ba ma bwe wá, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pɪn Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, ma pa nii də, bɛɛ nə pìà ʊ dʊgʊ ʊ kan, sə ʊ pa wá ka kwa kasweri sagɪ?»

† **18:24 18.24** Síán səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ mùrù bardʊ (6 000) tʊtʊŋɪ ŋwírán. ‡ **18:28 18.28** Cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán.

8 Zwezi ma le, ʋ wʋ́: «Moyizə pɪn
cwəŋə, sə á dʋgʋ á kana tə, á zɪbaniun
tə yɪrɪ. Yá máŋá tə wa, Yɪɪ nə fwa lʋʋ, kʋ
yà tà nətʋ.
9 À mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Bɛɛ tə, ʋ nə
dʋgʋ ʋ kan, kʋ ga tà ʋ jɪn wá kacwan wa,
ʋ ga swe kan don, ʋ mʋ̀ bɛɛ təntə fwa
bacwan».
10 Ʋ karbɪa tə ma swìn ʋ con, ba wʋ́:
«Də kʋ nə yɪ nətʋ kʋ pa bɛɛ nə ʋ kan con
nə, ʋ nə wà swe nə kʋkwa».
11 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Lìà
mama wàrì kʋ yoo təntə dàń ba nì, də kʋ
nə tà ba tə, Yɪɪ nə pɪn, sə ba nì kʋ dàń,
cɪcɪ.
12 Yìàn dáá zənzən, tə nə káŋá lìà nə, sə
ba dàn ká swe. Ba duən yɪ ba lʋrɪ ba nətʋ.
Ba duən də yɪ lìà nə pɪn, ba jì batanɪ ba
wàrì kan ba swe. Ba talɪkwa lìà tə yɪ ba
tə, ba nə tà Yɪɪ pàrì yìàn tə yɪrɪ, ba ba
swe. Lìù tə, ʋ nə wàá kʋ dàń ʋ nì, sə ʋ
nì!»

Zwezi də bìsíná yoo
(Marəkə 10.13-16; Likə 18.15-17)

13 Lìà jɪn bìsíná, ba bà Zwezi con nə, sə
ʋ tún ʋ jìàn ba yuu wa, ʋ lòrì Yɪɪ ʋ pa ba.
Yá ʋ karbɪa tə dàń wulə ba caga ba nii nə.
14 Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Á yaga
bìsíná tə, sə ba bà à con nə! Á dànà ká cì
ba nə! Yɪɪ pàrì tə nə yɪ ba tə, ba nə nyɪn
ndə ba nə tə nyiən».
15 Ʋ nə tún ʋ jìàn ba yuu ʋ zwɛ̀e, ʋ zàn
kʋ bwálí tə nə, ʋ vìí.

Jɪjə balandʋrʋ don yoo
(Marəkə 10.17-31; Likə 18.18-30; 1 Timote 6.9-10, 17-19)

16 Bɛɛ don fàrʋ́ ʋ yí Zwezi yɪra, ʋ ga bwe
wá, ʋ wʋ́: «Karnyɪna, bɛ̀eɛ̀e nə à mɛ, sə
à tʋn, kʋ nə ziən, sə à ma na mɪɪ tə, kʋ
nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con?»
17 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn,
n ma bwe nə kʋ tə yuu wa, kʋ nə ziən?
Lìù nədʋ cɪcɪ nə ziən. Də n nə pìà, sə n
na mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con, sɛ̀e n
twá Yɪɪ *nii yìàn tə nə, ʋ nə pɪn *Moyizə
nə». Ʋ ma bwe wá, ʋ wʋ́: «Yɪɪ nii yoo kʋ
kaa tətə?»
18 Zwezi ma le, ʋ wʋ́:
«Dàn ká gʋ lìù!
Dàn ká cwàrì!
Dàn ká ŋʋ!
Dàn ká kʋna kʋnkʋn, n kə lìù nii nə!
19 Zìlí n nuu də n nyɪna nii!
Sóní n yɪra lìù ndə n tətə nə!»
20 Balandʋrʋ tə ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À
twá Yɪɪ nii yìàn təntə mama nə. Bɛ̀eɛ̀e
don nə à kʋ́ʋ̀ mɛ, sə à fwa?»
21 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Də n nə pìà, sə
n ya lìù tə, Yɪɪ yìàn tə nə bɪga n yuu wa,
vəli n tì n wiən tə mama, n nə jə, n yoli, n
ga pa səbiu tə zʋra nə. Yá n wá na wiən
tə, tə kwənə nə dáá, Yɪɪ *sàń nə. Kʋ kwa
nə, n dàń bà n twá à nə!»
22 Yá máŋá tə wa, balandʋrʋ tə nə nì tə
mʋ̀ yìàn təntə, ʋ vìí də pucʋnɪ, ʋ nə yɪ
jɪjə nəfarʋ tíú tə yɪrɪ.
23 Zwezi dàń ma swìn ʋ karbɪa tə con,
ʋ wʋ́: «Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á
con: Kʋ cà zənzən kʋ pa jɪjə tíú nə, sə ʋ
zʋ Yɪɪ pàrì tə wa.
24 Yá à mʋ̀ nə swìn kʋ á con nə:
Nyʋgʋma ka twá gancɪɪn bʋʋ kʋ nan yɪ
mwálí, kʋ doni jɪjə tíú nə pìà, sə ʋ zʋ Yɪɪ
pàrì tə wa».
25 Máŋá tə nə, karbɪa tə nə nì tə yìàn
təntə, kʋ gwárí ba zəni. Yá ba ga swìn,
ba wʋ́: «Də kʋ nə yɪ nətʋ, wàà dàń nə
wá wání ʋ na mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ
con?»
26 Zwezi ma ywàń ba, ʋ ga swìn ba con,
ʋ wʋ́: «Ləzoni mʋ̀ con kʋ wàrì! Yá tə mɛ
wàá Yɪɪ mʋ̀ con».
27 Piyɛrə dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Ywàń,
nə dʋgʋ won mama, nə ga twá n nə. Kʋ
dàń wá yà nətə kʋ pa nəba?»
28 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Cígá
mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Máŋá wá
bà, *Ləzwənə-Biu* tə nə wá jə̀ń ʋ dun
padaʋ tə yuu, lʋʋ nədʋn tə wa. Á mʋ̀
karbɪa fugə bələ tə, á nə twá à nə, á də
wá jə̀ń padaran yuu wa. Kʋ máŋá tə wa,
á də wá bʋ̀rì *Yɪzərayɛlə dwíí dəkurən
fugə bələ tə lìà bʋ̀rà.
29 Yá lìù tə mɛ, ʋ nə wá taa à mʋ̀ yɪrɪ, ʋ
nan ʋ yá ʋ dii, nə à yə̀ə́ ʋ nubɪa, nə à yə̀ə́
ʋ nakwana, nə à yə̀ə́ ʋ nuu, nə à yə̀ə́ ʋ
nyɪna, nə à yə̀ə́ ʋ bìsíná, nə à yə̀ə́ ʋ kárí,

* **19:28 19.28** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

ʊ wá na ŋwírán nɛɛ bíí. Kʊ tə nə súrí lá, ʊ wá na mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
30 Təntən lìà dáá, ba nə wá yà talɪkwa lìà. Yá talɪkwa lìà də ga dáá, ba nə wá yà təntən lìà».

20

Jɪjʊ tʊ̀tʊ̀nà də yɪcaʊ tʊ̀tʊ̀nà də dədəni tʊ̀tʊ̀nà ŋwírán zwansɪsara
(Matiə 19.30)

1 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Nə̀ń, Yɪɪ pàrì tə nə nyɪn nətʊ: Kárá tíú don nan jɪjʊ fuən fuən, sə ʊ pìà tʊ̀tʊ̀nà, ʊ kə ʊ kárá wa.
2 Máŋá tə, ʊ nə nɪ ba, ʊ sɛ̀e, sə ʊ ŋwín ba cɪnɪa səbikʊlʊ* nədʊ, ndə kʊ nə mɛ nətʊ tə dɪɪn mama. Yá ʊ ga tʊn ba, sə ba va ba tʊn ʊ kárá tə wa.
3 Ʊ tə pìí ʊ nan lugu nʊgʊ máŋá wa jɪjʊ nə, ʊ kʊ́ʊ̀ na ba duən ba jə̀ə́ tʊtʊ.
4 Ʊ ma swìn ba con, ʊ wʊ́: ‹Á vələ, sə á də tʊn à kárá tə wa. Yá à ga wá pa á də nə, ndə kʊ nə mɛ nətʊ!›
5 Ba də ma kɛ̀eń ba va lá nə. Yɪcaʊ lugu fugə bələ máŋá wa, bɛɛ tə kʊ́ʊ̀ nan. Dədəni lugu batwa máŋá wa, ʊ kʊ́ʊ̀ ʊ nan ʊ fwa, ndə dí yáá tə nə.
6 Yá kʊ nə kʊ́ʊ̀ yí dədəni lugu bonu, ʊ nan ʊ ma kʊ́ʊ̀ na ba duən, ba nə zɪga. Ʊ ma bwe ba, ʊ wʊ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á zɪga yəbə jɪjʊ tə mama, á ga ba won fwa?›
7 Ba le wá, ba wʊ́: ‹Kʊ yɪ lìù nə wà nəba tì, sə nə tʊn.› Ʊ ma swìn ba con, ʊ wʊ́: ‹Haya! Á də vələ, á tʊn à kárá tə wa!›
8 Dədəni nə twi kʊ yí, kárá tə tíú swìn ʊ lìù tə, ʊ nə ywàŋá ʊ tʊtʊnan tə yuu con, ʊ wʊ́: ‹Bon tʊ̀tʊ̀nà tə, sə n pa ba lìù mama ʊ ŋwírán. N wá zɪgɪ talɪkwa lìà tə, à nə tì tə, n ja va ba tə, à nə dí yáá à tì tə.›
9 Ba tə, ba nə vəli dədəni nii lugu bonu máŋá wa, ba tʊn tə twi ba yí. Ba lìù mama nɪ cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ nədʊ.
10 Máŋá tə, ba tə, ba nə təntən ba tʊn tə nə twi, ba yà bʊŋa də, ba wá na ba doni ba duən tə. Yá ba dàń pɪn ba də lìù mama nə, cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ nədʊ, ndə nətʊ tə, ba nə pɪn ba duən tə nə.
11 Ba na nɪ kʊ nətʊ, ba wulə ba ŋʊŋwɪn kárá tə tíú yuu wa,
12 ba ga swìn, ba wʊ́: ‹Tʊ̀tʊ̀nà tə, n nə talɪkwa n tì tə, tʊn lugu nədʊ cɪcɪ, yá n ga ŋwín ba ndə nə nə. Nə mʊ̀ ga tʊn nə gwàrì dɪɪn tə mama wa, yɪcaʊ tə nyʊa nə yuu wa, jɪjʊ tə mama›.
13 Yá kárá tə tíú dàń le ba wá don, ʊ wʊ́: ‹À dabɛɛ, à wà mʊ́ gɪgɪrɪ. N sɛ̀e, sə n tʊn cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪra dɪɪn wa, kʊ tà nətʊ, naaa?
14 Jon n ŋwírán, n ja kɛ̀eń lá nə! À wá pa talɪkwa lìù tə də ŋwírán ndə n nə.
15 À ba cwəŋə jə, sə à fwa kʊ tə, à nə swə, də à səbiu, naaa? Nə à yə̀ə́ kʊ yɪ à nə yɪ pubwanʊ tíú tə nə pɪn n jə wʊgwɪʊ də nə?› »
16 Zwezi ma swìn ʊ súrí, ʊ wʊ́: «Mə nətʊ nə, təntən lìà wá yà talɪkwa lìà, yá talɪkwa lìà də wá yà təntən lìà».

Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí ʊ swìn ʊ tɪan tə, də ʊ ka bwin ka nan tə yoo
(Marəkə 10.32-34; Likə 18.31-34)

17 Dɪɪn don nə, Zwezi zʊa cwəŋə, ʊ vələ *Zwerizalɛmə. Máŋá tə wa, ʊ nə wulə cwəŋə tə yuu wa, ʊ bon ʊ karbɪa fugə bələ tə, ʊ ja nan kwa, ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́:
18 «Á cʊga zəni, nə wulə cwəŋə wa, nə ma vələ Zwerizalɛmə. Mə tɪʊ təntə wa nə, ba wá ja *Ləzwənə-Biu† tə, ba kə *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán, də Yɪɪ nii *yənu tìán jìàn wa. Ba wá bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, sə ba gʊ wá.
19 Ba wá kə wá lìà tə, ba nə yə̀rì Yɪɪ, jìàn wa. Ba wá mʊn wá, ba wá mà wá, ʊ yɪra lá, ba ga wá paa wá dagarʊ yuu wa. Yá dɪan batwa nii nə, Yɪɪ wá pìí ʊ bwin wá, ʊ lɪ tɪan wa».

Zwakə də Zwan nuu lòrì tə yoo
(Marəkə 10.35-45; Likə 22.24-27)

20 Kʊ kwa nə, Zebede bɪa tə nuu dàń ma fàrʊ́ ʊ yí Zwezi yɪra də ʊ bɪa tə. Ʊ tʊa ʊ yáá yuu, sə ʊ lòrì won ʊ con.
21 Zwezi ma bwe wá, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə n pìà?» Kan tə ma le, ʊ wʊ́: «À pìà, sə n pa nii də, à bɪa bələ tə, ba nə zɪga, wá jə̀ń ladʊa n jɪzən nə, ʊ don n jɪgwiə nə, n pàrì tə máŋá wa».

* **20:2 20.2** Cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán. † **20:18 20.18** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

22 Zwezi ma le kan tə də ʋ bıa tə, ʋ wʋ́:
«Á yərì kʋ tə, á nə lòrì. Á wá wàní á zıgı
á dàn càn tə, à nə wá də́ naaa?» Ba ma
swìn ʋ con, ba wʋ́: «Nə wàá».
23 Zwezi ma swìn, ʋ wʋ́: «Á cígá wá zıgı
á dàn tə. Yá kʋ tà à mù nə mɛ, sə à pa nii
də, lìù wà tə nə wá jə̀ń à jızən nə, nə à
yə̀ə́ à jıgwiə nə. Tə bwálá təntə yı à nyına
Yıı nə kwɛn, sə ʋ pa lìà tə nə, tə nə mɛ
də ba, kʋ tà à mù».
24 Máŋá tə nə, karbıa fugə tə duən tə
nə nì kʋ, ba lıŋa zàn ba nubıa bələ tə
yuu wa.
25 Zwezi dàń ma bon ba mama tə, ʋ kə
duən yáá, ʋ ga wʋ́: «Á yə̀ə́ də, lʋʋ pɛ̀egá
yàá jə̀ə́ ba lìà yuu wa, ba fıfın ba. Yá də
ləzwənfaran tə də yàá də́ pàrì ba lìà yuu
wa də dìàn.
26 Yá nətʋ nə wà mɛ, sə kʋ fwa á mù
pwərə wa. Á lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ yà
ləzwənfarʋ, ʋ mɛ, sə ʋ yà á tʋtʋnbiu.
27 Yá á lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ yà á yáá tíú,
ʋ mɛ, sə ʋ yà á yoŋu.
28 Mə nətʋ nə, *Ləzwənə-Biu‡ tə tà ʋ
twi, sə ʋ pa lìà tʋn, ba pa wá. Ʋ yı ʋ twi,
sə ʋ tʋn ʋ pa lìà nə. Yá ʋ ga pa ʋ mıı tə
ndə ŋwírán nə, sə ʋ ma jon lìà kapʋpʋ ba
cʋna wa».

Zwezi súrí lilirən bələ yíá
(Marəkə 10.46-53; Likə 18.35-43)

29 Máŋá tə wa, Zwezi də ʋ karbıa tə nə
naŋa Zweriko, lalʋʋ púə́ Zwezi kwa.
30 Lilirən bələ tə nə jə̀ə́ cwəŋə nii nə
nì də, Zwezi twi ʋ lɛ. Ba dàń ma wulə
ba bubwi, ba wʋ́: «*Yuu-Tiu, pìʋ́ *Davidə
nàʋ́, dəri nə yinəgə!»
31 Lìà tə yà wulə, ba caga ba nii nə,
də ba táŋá ba níə́. Yá ba dàń tə kwɛn
ba bubwi zənzən, ba wʋ́: «Yuu-Tiu, pìʋ́
Davidə nàʋ́, dəri nə yinəgə!»
32 Zwezi ma zıgı, ʋ bon ba, ʋ ga bwe
ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á pìà, sə à fwa à pa
aba?»
33 Ba ma le wá, ba wʋ́: «Yuu-Tiu, pa, sə
nə yíá tə na lá».
34 Zwezi dəri ba yinəgə, ʋ ga dwen ba
yíá nə. Lala də ba bara bələ təntə yíá tə
súrí. Yá ba dàń ga pú ʋ nə.

21

Zwezi vəli Zwerizalɛmə
(Marəkə 11.1-11; Likə 19.28-40; Zwan 12.12-19)

1 Zwezi də ʋ karbıa dàń vəli, ba
bwələ *Zwerizalɛmə. Máŋá tə, ba nə yí
Bɛtəfazwe nə, kʋ nə wulə *oliviye tìán
paan tə con, Zwezi lı ʋ karbıa tə bələ, ʋ
tʋn,
2 ʋ ga swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á vələ yáá
tıʋ tə wa, á wá na bınakan də kʋ bìú, tə
nə vwə. Á kʋra tə, á ja bà à con.
3 Lìù nə bwe aba, sə á swìn də, *Yuu-
Tiu nə pìà tə. Yá ba dàń wá yá aba, ba pa
á ja tə á vìí lala».
4 Mə nətʋ nə, kʋ twá, sə Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
tə sʊ̀ràn tə nii ma sú. Ʋ swìn, ʋ wʋ́:
5 «Á swìán Siyon* lìà con nə: Nə̀ń, n
pìʋ́ tə nə ʋ bìàn n con. Ʋ súə́ də
bıcabwanʋ. Ʋ dìgà bınakan yuu. Ʋ
dìgà bınabiə yuu, ka nə yı bınakan
tə, ka nə mì zıla zıŋʋ, bìú.»
6 Karbıa tə dàń ma va, ba fwa kʋ tə,
Zwezi nə pın ba nii, sə ba fwa.
7 Ba jın bınakan tə də bınabiə tə, ba ja
bà, ba lı ba ganan ba tún tə yuu, ba pa
Zwezi dì ʋ jə̀ə́.
8 Lalʋʋ tə wa lìà zənzən làrì ba ganan
cwəŋə tə wa. Ba duən də ga za tìán
vʋran, ba tuŋə cwəŋə† tə wa.
9 Lìà tə, ba nə wulə Zwezi yáá ba vəli,
də ba tə, ba nə wulə ʋ kwa tə, zìn ba
kwərə yıı nə, ba ma bwı Zwezi nə, ba
wʋ́:
«Ozana‡ pìʋ́ *Davidə nàʋ́ tə yuu wa! Yıı
wá fwa zəni lìù tə yıra, ʋ nə bìàn
Yuu-Tiu yırı yuu wa! Ozana Yıı sàń
nə!»
10 Máŋá tə nə, Zwezi nə zʋa Zwer-
izalɛmə wa, lìà tə mama wulə ba kukuri,
də ba bwe, ba wʋ́: «Wàà nə yı kʋ bɛɛ wà
tə?»

‡ **20:28 20.28** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. * **21:5 21.5** Siyon yı paan tə Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʋ yuu wa, yırı nədwan. † **21:8 21.8** Kʋ nətʋ bırı də, lìà tə pın dun Zwezi nə. ‡ **21:9 21.9** Kʋ də̀ń nə yı ‹Dun mɛ wa Yıı con!›.

11 Lalʊʊ tə le, kʊ wʊ́: «Kʊ yı Yıı nii
*sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Zwezi tə, ʊ nə nan *Nazarɛtə, kʊ
nə wulə Galile nagwanaa wa».

Zwezi zʊa Yıı dìə̀ tə wa
(Marəkə 11.15-19; Likə 19.45-48; Zwan 2.13-17)

12 Kʊ kwa nə, Zwezi zʊa *Zwifə-ba Yıı
*dìə̀ dəwoo tə wa, ʊ ga dıŋı lìà tə mama,
ba nə yoli, də ba tə nə yə̀ kʊ bwálí tə wa.
Ʊ yigu tabılan tə, lìà tə nə lárí səbıa§ tə
yuu, ʊ vəvəri ʊ pú tıa. Ʊ ga yigu lìà tə,
ba nə yoli nasara gunponi* tə, gwələ ʊ dı
tıa.
13 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ
pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹Ba wá bon
à dìə̀ tə «yıjʊnı dìə̀».› Yá á mʊ̀ janı ka, á
ma fwa ŋwına yisəgə bwálí!»
14 Lilirən də gwànî fàrʊ́ ba yí ʊ yıra Yıı
dìə̀ dəwoo tə wa. Yá ʊ ga zwɛ̀e ba yayıran.
15 Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə,
də Yıı nii *yənu tìán tə, nə nı yomılan
tə, ʊ nə fwa, bìsíná tə ga wulə Yıı dìə̀
dəwoo tə wa, ba bubwi, ba wʊ́: «Ozana†
pìʊ́ *Davidə nàʊ́ tə yuu wa!» Kʊ zìn ba
lıŋa.
16 Ba dàń swìn Zwezi con, ba wʊ́: «N
nə̀ń kʊ tə, bìsíná tə nə swìn?» Zwezi ma
le ba, ʊ wʊ́: «Awo, à yə̀ə́ kʊ də̀ń. Á wà
kʊ tə kàrì, kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa,
naaa? Kʊ pʊ́pʊ́ní, kʊ wʊ́: ‹N pın bìsíná
də bìsíní tətə də pa mʊ́ dun›.»
17 Kʊ kwa nə, ʊ yá ba, ʊ ga nan
*Zwerizalɛmə nə, ʊ va Betani. Mə kʊ tıʊ
tə wa, ʊ vəli ʊ jʊ.

Zwezi zırı ʊ kə kapırʊ don nə
(Marəkə 11.12-14, 20-24; Likə 13.6-9)

18 Kʊ tıpʊrʊ tə nə, máŋá tə wa, Zwezi
nə pìí ʊ bìàn *Zwerizalɛmə wa, niən yà
jə wá.
19 Ʊ nı kapırʊ don cwəŋə tə vàn nə, ʊ
ma fàrʊ́ ʊ yí kʊ nii, yá kʊ yı vʊran cıcı nə,
ʊ nı kʊ yuu wa. Ʊ dàń ma swìn kapırʊ
tə con, ʊ wʊ́: «N kʊ́ʊ̀ ba pìí n zın bıa,
abada!» Lala də kapırʊ tə kʊa nəkʊrʊ.
20 Karbıa tə nə nı kʊ nətʊ tə, kʊ gwárí
ba zənzən. Ba dàń ma bwe Zwezi, ba wʊ́:
«Kʊ yı kʊ twá nətə, kapırʊ tə ma kʊ̀ lala
nətʊ?»
21 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à
mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Də á nə keni á waa
à nə wuuu, á nə ba bɛ̀eé, kʊ tà kʊ tə, à
nə fwa kapırʊ tə yıra, cıcı nə, á wá wànî
á fwa. Yá á dàń wá wànî á swìn paan ka
tə con, á wʊ́: ‹Zàn lá, n va, n tʊ mʊʊ wa!›
Yá kʊ yoo tə wá tʊn.
22 Də á nə keni á waa à nə wuuu, á wá
na kʊ tə mama, á nə lòrì Yıı con».

Wàà nə ken dìàn Zwezi jıın wa?
(Marəkə 11.27-33; Likə 20.1-8)

23 Zwezi zʊa *Zwifə-ba Yıı *dìə̀ tə wa,
ʊ wulə ʊ kàrì. Kʊ máŋá tə wa, Zwifə-ba
Yıı *joŋwana yun tìán tə, də ba *nəkwına
fàrʊ́ ba yí ʊ yıra, ba ga bwe wá, ba wʊ́:
«Wàà tətə dìàn nə, n ma fwa yìə̀n tə tə
ba? Wàà nə ken dìàn təntə n jıın wa?»
Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́:
24 «À də kʊ́ʊ̀ wá bwe aba yoo nədʊ cıcı.
Á nə le nə, kʊ kwa nə, à də dàń wá swìn
lìù tə, ʊ nə ken dìàn à jıın wa, à ma fwa
tə yìə̀n tə.
25 Wàà nə ken dìàn Zwan jıın wa, sə ʊ
lə lìà níá wa, kʊ twá də Yıı yırı tə? Kʊ ya
Yıı, nə à yə̀ə́ ləzoni?»
Kʊ pın ba dàń wulə ba tʊ́tʊ̀ní duən, ba
ga swìn duən con, ba wʊ́: «Nə nə le, nə
wʊ́: ‹Kʊ ya Yıı nə ken dìàn Zwan jıın wa›,
ʊ wá bwe nəba, ʊ wʊ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın,
á ma wà cígá à sʊgʊ tə nə pın?›
26 Nə ma nə kʊ́ʊ̀ swìn, nə wʊ́: ‹Kʊ yı
ləzoni nə ken dìàn ʊ jıın wá›, nə mɛ, sə
nə dəri lalʊʊ tə fən, lìà tə mama nə bʊŋa
də, Zwan yı Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə yırı».
27 Ba dàń ma le Zwezi, ba wʊ́: «Nə
yə̀rì». Zwezi də ma le ba, ʊ wʊ́: «À də
bá swìn lìù tə, ʊ nə ken dìàn à jıın wa, à
ma fwa tə yìə̀n təntə».

Bɛɛ don bıa bələ yuu wa zwansısara

28 Zwezi kʊ́ʊ̀ súrí zwansısara tə don lá,
ʊ wʊ́: «À wá bırı aba zwansısara don, sə
á swìn kʊ tə, á nə bʊŋa kʊ yuu wa: Bɛɛ
don yà jə bıa bələ. Ʊ dàń ma swìn təntən
bìú tə con, ʊ wʊ́: ‹À bìú, vəli à kárá tə
wa, n tʊn zən kʊ tə!›

§ **21:12 21.12** Kʊ yı ba ma ŋwín Yıı dìə̀ tə yuu lanpoo. * **21:12 21.12** Nasara gunponi yı ba ma fwa *joŋi ba pa Yıı nə. † **21:15 21.15** Kʊ də̀ń nə yı ‹Dun mɛ wa Yıı con!›.

29 Ʊ ma le, ʋ wʋ́: ‹À ba vələ›. Yá kʋ
nə vəli yáá, ʋ pìí ʋ lwàń pubʋŋa, ʋ ga vu
kárá tə wa.
30 Kʋ kwa nə, nyɪna tə ma swìn bìú tə
don tə con, kʋ mʋ̀ yoo nədʋ tə. Ʊ də ma
le wá, ʋ wʋ́: ‹À nyɪna, à wá va›. Yá ʋ wà
vəli.
31 Bɛ̀eɛ̀e nə á bʋŋa kʋ yoo tə yuu wa?
Á mʋ̀ con nə, ba wàà nə twá ʋ nyɪna tə
fɪra nə?» Ba le, ba wʋ́: «Kʋ yɪ təntən lìù
tə nə».
Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Cígá mama,
à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Lanpolɪna tə də
kacwaran tə wá də́ yáá, ba zʋ Yɪɪ pàrì tə
wa.
32 Zwan‡ yɪ ʋ twi á con nə, sə ʋ bɪrɪ aba
cígá cwəŋə tə. Yá á ga wà cígá pɪn ʋ sʋgʋ
tə nə. Yá lanpolɪna tə də kacwaran tə mʋ̀
pɪn cígá ʋ sʋgʋ tə nə. Yá də á nə nɪ kʋ tə
kwa nə, á tə wà á kwa vəvəri, á ma sá á
cʋna, sə á ma pa cígá ʋ sʋgʋ tə nə».

Vala wʋlʋnyɪna duən zwansɪsara (Marəkə 12.1-12; Likə 20.9-19)

33 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Á cʋga
zwansɪsara don! Kárá tíú don cwɛn divɛn
tìán kárá. Ʊ kɪkarɪ ka də dabwaʋ. Ʊ kʋ̀
gwàlʋ́ kapataʋ wa, sə ba ma kaŋɪ divɛn
tìán bɪa tə. Yá ʋ dàń ga lwà vuun, sə ba
ma cì kárá tə nə. Kʋ kwa nə, ʋ tì kárá tə,
ʋ yá vala duən jìàn wa, ʋ ga va cwəŋə.
34 Máŋá tə, divɛn tìán bɪa koru nə yí, ʋ
tʋn ʋ tʋ̀tʋ̀nà, ʋ pa ba va vala tə con, sə ba
jon ʋ tori.
35 Yá vala tə dàń jɪn ʋ tʋ̀tʋ̀nà tə, ba mà
ʋ don, ba gʋ ʋ don, ba ga dɪlɪ batwa nii
lìù tə də kapana ba gʋ.
36 Kárá tə tíú tə kʋ́ʋ̀ tʋn tʋ̀tʋ̀nà tə duən,
də ba nə dáá ba doni dí yáá tʋ̀tʋ̀nà tə. Yá
vala tə tə tʋn ba, də ndə ba nə dí yáá ba
tʋn nətʋ.
37 Ʊ dàń ma tʋn ʋ tətə bilʋra ba con, ʋ
ga bʋ́n ʋ waa con, ʋ wʋ́: ‹Ba wá zìlí à bìú
tə›.
38 Yá máŋá tə wa, vala tə nə nɪ bìú tə,
ba dàń swìn duən con, ba wʋ́: ‹Á nəŋə
lìù tə, ʋ nə wá bà ʋ tɪnɪ kárá tə. Nə gwɪa
wá, yá nə wá tɪnɪ ʋ kárá tə›.
39 Ba dàń ma ja wá, ba dɪlɪ kárá tə kwa
con, ba ga gʋ wá».
40 Zwezi ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Máŋá tə
nə, kárá tə tíú nə wá bà, bɛ̀eɛ̀e nə ʋ wá
fwa vala tə?»
41 Ba ma le wá, ba wʋ́: «Ʊ wá gʋ ba
ləzwənlwan təntə, ʋ bá dəri ba yinəgə. Ʊ
dàń ga wá jon ʋ kárá tə, ʋ pa vala duən
nə, ba nə wá lɪ ʋ tori wozagʋ máŋá wa».
42 Zwezi dàń swìn, ʋ wʋ́: «Á wà kàrì kʋ
tə, kʋ nə pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
‹Kapan tə, dəlwərə́ tə yà nə vɪga ba dʋgʋ
vàn nə, nə pìí kʋ jì dìə nigwancɪɪn
wárí, kʋ yoo nə cà. Kʋ yɪ *Yuu-Tiu
nə fwa kʋ. Yá kʋ yɪ yozəŋu kʋ pa
nəba›.»
43 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ súrí lá, ʋ wʋ́: «Mə
kʋ mʋ̀ nə pɪn, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Yɪɪ
wá lɪ aba ʋ pàrì tə wa, ʋ ga pa dwíí don
lwàń kʋ ya lá, kʋ nə sɛ̀e ʋ nii, yá kʋ ga
tʋŋa zəni.
44 Lìù tə mama, ʋ nə wá tʋ kʋ kapan tə,
dəlwərə́ tə yà nə dʋgʋ vàn nə, yuu wa, ʋ
wá nyʋnyʋgʋ ʋ tìàn kʋ nə. Yá kʋ nə kʋ́ʋ̀
tʋa lìù yuu wa, də kʋ wá tɪtaga wá!»
45 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán-ba,
də *Farɪzɪan-ba cʋgʋ Zwezi zwansɪsarɪ
təntə, ba ga lwarɪ də, kʋ yɪ ba mʋ̀ nə, ʋ
swìn.
46 Ba dàń pìà cwəŋə, sə ba ma ja wá.
Yá ba ga dəri lalʋʋ tə yíá, ba nə tì Zwezi,
ba ma fwa ndə Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ nə tə yɪrɪ.

22

Wodiu nəfarʋ don zwansɪsara (Likə 14.15-24; Matiə 20.16)

1 Zwezi tə kʋ́ʋ̀ twá zwansɪsarɪ nə, ʋ
swìn ba con, ʋ wʋ́:
2 «Á nəŋə, Yɪɪ pàrì tə nə yɪ nətʋ: Pìʋ́
don bon lìà ʋ bìú fúrú diŋə nə.
3 Ʊ tʋn ʋ tʋ̀tʋ̀nà, sə ba bon lìà tə, sə ba
bà diŋə tə bwálí nə. Yá ba wà sɛ̀e, sə ba
bà boŋə tə.
4 Ʊ ma kʋ tʋn tʋ̀tʋ̀nà tə duən də nii kʋ
tə, ʋ wʋ́: ‹Á swìán lìà tə con də, à wodiu
tə fwa kʋ zwɛ̀e. À gʋa à nabɛɛ də à vàná
tə, tə nə jə nʋga, tə mama sírí ken kʋ
zwɛ̀e. Á bìàn fúrú diŋə tə!›
5 Yá lìà tə, ʋ nə bon tə, tà nə wà kʋ yoo
tə tì, ba ma fwa kaka, ba ga zàn, ba va

‡ **21:32 21.32** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʋ nə li lìà níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ.

ba yìən kwɪʊn nə. Ʊ don va ʊ kárá wa, ʊ don va ʊ yolu.
6 Ba duən tə jɪn tùtùnà tə, ba fɪfɪn ba, ba gʊ.
7 Pìú tə lɪŋa dàń zàn. Ʊ tʊn ʊ pamana, ʊ pa ba va, ba gʊ kʊ mù lagʊra təntə, ba ga sʊrʊ ba tɪʊ.
8 Ʊ dàń ma swìn ʊ tùtùnà tə con nə, ʊ wʊ́: ‹Fúrú tə wodiu fwa kʊ zwɛ̀e. Yá lìà tə, à nə bon tə, wà kʊ diŋə mɛ.
9 Á dàń vələ cwəywərə tə wa, á bon ba tə mama, á nə nɪ lá, sə ba bà wodiu tə nə.›
10 Tùtùnà tə vəli coŋi tə yuu, ba kə lìà tə mama duən nə, ba nə nɪ lá. Ba ken ləzwənzəŋə də ləzwənkʊkwɪnan duən nə. Mə kʊ twá nətʊ, fúrú tə diŋə dìà nii ma sú də lìà.
11 Pìú tə dàń zʊa, sə ʊ ywàń lìà tə, ba nə twi boŋə tə. Yá ʊ dàń nɪ lìù don, ʊ nə wà gànù zwɪ, kʊ nə mɛ də fúrú tə.
12 Ʊ ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: ‹À dabɛɛ, kʊ yɪ n twá nətə, n ma zʊ yəbə, n ga wà gànù zwɪ, kʊ nə mɛ də fúrú tə?› Yá kʊ bɛɛ tə táŋí ʊ nii.
13 Pìú tə dàń ma swìn ʊ tùtùnà tə con, ʊ wʊ́: ‹Á vwiə ʊ nɛɛ də ʊ jìàn, á ga tì wá, á dɪlɪ kàrá wa yikunu tə wa. Kʊ bwálí təntə wa, ʊ wá bubwi, ʊ ga dɪŋa ʊ jɪfwɪ ʊ fɪfaga›.»
14 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yɪɪ boŋə lìà zənzən. Yá ba mancɪn nə, Yɪɪ yàá kúrí».

Lanpoo ka ŋwín ka pa Romə-ba pìú nəfarʊ nə yoo
(Marəkə 12.13-17; Likə 20.20-26)

15 *Farɪzɪan-ba tə dàń vʊrʊ, ba kə duən nə, sə ba jén, ba nə wá fwa nətʊ, ba ma ja Zwezi kʊ tə, ʊ nə wá swìn, yuu wa.
16 Ba dàń ma tʊn ba lìà, də *Erodə kwa lìà, sə ba va, ba swìn Zwezi con, ba wʊ́: «Karnyɪna, nə yəə́ də, n yɪ cígá tíú. N ga bɪrɪ Yɪɪ cwəŋə tə də cígá, n ga ba lìù yii dəri, n yáá nə tə̀lə́ də dun tə ləzoni nə jə yɪrɪ.
17 Bɪrɪ nəba n pubʊŋa yoo kʊ tə yuu wa: Yɪɪ *nii pɪn cwəŋə, sə nə ŋwín, nə à yəə́, sə nə dàn ká ŋwín lanpoo, nə pa *Romə-ba pìú nəfarʊ tə nə?»
18 Yá Zwezi dàń nə lwarɪ ba wʊlʊŋʊ pubʊŋɪ tə, ʊ le ba, ʊ wʊ́: «Níə́ bələ tìán-ba, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á maŋa, sə á ja à dəń nə?
19 Á bɪra nə səbikʊlʊ tə, ba nə ma ŋwín lanpoo tə». Ba ma lɪ cɪnɪa səbikʊlʊ* don, ba kə ʊ yáá con.
20 Zwezi dàń ga bwe ba, ʊ wʊ́: «Wàà yuu də ʊ yɪrɪ nə ba pʊ́pʊ́ní yəbə?»
21 Ba ma le wá, ba wʊ́: «Romə-ba pìú nəfarʊ tə nə». Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á ŋwían kʊ tə nə yɪ Romə-ba pìú nəfarʊ tə nyiən, á pa wá, sə á ga ŋwín kʊ tə nə yɪ Yɪɪ nyiən, á pa Yɪɪ də nə».
22 Máŋá tə nə, ba nə nì kʊ liu təntə, kʊ gwárí ba zənzən. Ba ma yá wá, ba ga vìí.

Ka tɪ ka pìí ka bwin ka nan tə yuu wa bwiə
(Marəkə 12.18-27; Likə 20.27-40; 2 Timote 3.7-9)

23 *Sadɪsɪan-ba mù bɪrɪ də, tɪga ba pìí ba bwin ba naŋa. Dɪɪn don nə, ba wa lìà duən twi Zwezi con. Ba bwe wá, ba wʊ́:
24 «Karnyɪna, nə̀ń kʊ tə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ *nii tə wa, ʊ nə pɪn *Moyizə nə. Kʊ swìn, kʊ wʊ́: ‹Bɛɛ nə tɪga, də ʊ ba bìú jə, ʊ nyánʊ́ mɛ, sə ʊ də́ ʊ kadənu tə, sə ʊ mù lʊra bìú, ʊ pa wá›.
25 Nə dàń jɪn nubɪa barpɛ də nəba. Təntən tíú tə swe, ʊ tɪ ʊ yá kan tə, ʊ pa ʊ nyánʊ́ don nə, də ʊ tə wà bìú, ʊ nə lʊrɪ.
26 Mə kʊ yɪ nətʊ, kʊ pa bələ nii lìù tə, də batwa tíú tə, kʊ ja va kʊ gúrí ba mama barpɛ tə.
27 Ba mama tə tɪan kwa nə, kan tə də twi, ʊ bà, ʊ tɪ.
28 Dɪɪn tə nə, tɪga nə wá bwin ba nan, ba wàà nə wá tɪnɪ kan tə ba barpɛ tə wa? Ba mama tə jɪn wá, ba fwa ba kan».
29 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á dwə á tìàn, á nə yèrì Yɪɪ sagɪ tə də Yɪɪ dìàn tə dəń yɪrɪ.
30 Máŋá tə, tɪga nə wá pìí ba bwin ba nan, bara də kana bá swe duən nə. Yá ba dàń wá yà ndə *malɪkɛ nə Yɪɪ *sàń wa.
31 Á wà kàrì kʊ tə, Yɪɪ nə swìn tɪga ka bwin ka nan tə yuu wa, naaa? Ʊ swìn, ʊ wʊ́:

* **22:19 22.19** Cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán.

32 ‹À yı Yıı tə, *Abərahamə də *Yızakə
də *Zwakɔbə nə jʊ̀nì›.» Zwezi ma swìn, ʊ
súrí lá, ʊ wʊ́: «Kʊ nətʊ bırı də, Yıı yı lìà
tə, ba nə wulə mıı wa Yıı, ʊ tà tıga Yıı».
33 Kʊ gwárí lìà tə, ba nə cʊgʊ ʊ kàrà tə.

Yıı nii yoo tə, kʊ nə dwə tə mama
(Marəkə 12.28-34; Likə 10.25-37)

34 Máŋá tə wa, *Farızıan-ba nə nı də, ʊ
pın *Sadısıan-ba tə nii pú, ba bon ba kə
duən nə.
35 Ba wa lìù don, ʊ nə yı *Zwifə-ba Yıı
nii *yənu tíú bwe Zwezi yoo don, sə ʊ ma
ja ʊ də̀ń nə, ʊ bwe wá, ʊ wʊ́:
36 «Karnyına, sə Yıı *nii yìən tə, ʊ
nə pın *Moyizə nə wa, nəfarʊ nə yı kʊ
kwa?»
37 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: « ‹N mɛ, sə
n sóní *Yuu-Tiu, ʊ nə yı n Yıı də n waa
mama. N sóní kʊ tə nə ziən kʊ pa Yıı nə.
N bʊ́n Yıı yoo máŋá mama›.
38 Mə kʊ mʊ̀ nə yı Yıı nii yoo tə, kʊ nə
yı tə wa nəfarʊ, kʊ nə dwə tə mama.
39 Nə̀ń kʊ tə, kʊ nə púə́ kʊ kwa, kʊ də
yoo nə cà zənzən: ‹N mɛ, sə n sóní n yıra
lìù ndə n nə swə n tətə nətʊ›.
40 Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, saga tə,
də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà saga tə kàrì tə mɛ yı tə
twá tə mʊ̀ Yıı nii yìən bələ təntə kwa».

Kərisə yı Davidə nàʊ́, ʊ ga yı ʊ Yuu-Tiu
(Marəkə 12.35-37; Likə 20.41-44)

41 *Farızıan-ba yà kun duən nə, Zwezi
dàń ma bwe ba bwiə kʊ tə:
42 «Bɛ̀eɛ̀e nə á bʊŋa *Kərisə yuu wa? Ʊ
yı wàà nàʊ́?» Ba ma le wá, ba wʊ́: «Ɒ yı
pìʊ́ *Davidə nàʊ́».
43 Zwezi kʊ́ʊ̀ ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Kʊ dàń
yı nətə, Yıı-*Siŋu tə ma pa, Davidə bon
Kərisə ‹*Yuu-Tiu›? Davidə swìn, ʊ wʊ́:
44 ‹Yuu-Tiu Yıı swìn à Yuu-Tiu con, ʊ wʊ́:
Bàá, jə̀ń à jızən† nə, də à ma kəni
n dʊŋa n nɛɛ də̀ń nə!›
45 Də Davidə nə bon wá ʊ Yuu-Tiu, kʊ
dàń yı Kərisə wá twá nətʊ, ʊ ma kʊ́ʊ̀ yà
Davidə nàʊ́ də?»
46 Ba lìù nədʊ də kʊ́ʊ̀ wá wàní ʊ le wá
yoo, kʊ kwa nə. Yá kʊ nə zıgı kʊ dıın
təntə nə, lìù kʊ́ʊ̀ wà də́də́n, sə ʊ bwe wá
bwiə.

23

Zwezi swìn ʊ zıgı Yıı nii yənu tìán tə
də Farızıan-ba tə nə
(Matiə 6.1-5, 16; Marəkə 12.38-39; Likə 11.43, 46; 14.7; 20.45-46)

1 Zwezi dàń ma swìn lalʊʊ tə də ʊ
karbıa tə con, ʊ wʊ́:
2 «*Zwifə-ba Yıı nii *yənu tìán tə də
*Farızıan-ba tə yı ba twi ba jon *Moyizə
yuu nə. Ba mʊ̀ nə mɛ, sə ba gwin Yıı *nii
tə, ʊ nə pın Moyizə nə, də̀ń ba bırı.
3 Kʊ mɛ, sə á zìlí ba nii, á ga tʊn kʊ tə
mama, ba nə swìn á con nə. Yá á nə dànà
ká fwa, ndə ba tə fwa tə, ba nə ba kʊ tə,
ba nə bırı tə, nii nə twá yırı.
4 Kʊ yı, ndə ba nə vwe zıla tə nə dù,
ba tì ba kəni lìà vaparan wa. Yá ba ga ba
sɛ̀e, ba dwen tə yıra də ba jıfʊa tətə.
5 Ba fwa ba tʊtʊnɛɛ mama, sə lìà ma na
ba. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba kəni Yıı saga ba
tələ́* nə, nə à yə̀ə́ ba vànà nə, tə nə dwə.
Ba ganan nyanʊ yı nəwalan nəwalan, tə
níə́ ga jə luloŋə nəmanbii.
6 Də ba nə vəli diŋə bwálí nə, ba swə
tətəŋi yíjàá. Də ba nə vəli Zwifə-ba *jə́rə́
dii wa, ba swə dun gwələ yuu jàá. Ba swə,
sə lìà tʊ tıa ba jʊn ba kanporu wa.
7 Ba ga swə, sə lìà bon ba ‹karnyına-ba›.
8 Yá á mʊ̀, á dànà ká pa, ba ja aba, ba
bon ‹karnyına-ba›, á mama tə nə yı nubıa
*Kərisə yırı, yá á karnyına də ga yı nədʊ
tə yırı.
9 Á dànà ká bon lìù mama tıa yuu wa
‹à nyına›, á nyına nə yı nədʊ, á nə jə, wà
tə, ʊ nə wulə Yıı *sàń nə yırı.
10 Á dànà ká pa, ba bon aba ‹yáá tìán›,
á yáá tíú tə, á nə jə, nə yı nədʊ, ʊ mʊ̀ nə
yı Kərisə, tə yırı.
11 Á wa ləzwənfarʊ tə, ʊ nə dwə ba
duən tə, mɛ, sə ʊ mʊ̀ nə yà á tʊtʊnbiu.
12 Lìù tə, ʊ nə zìn ʊ tìàn, Yıı wá mun
kʊ tíú. Yá lìù tə, ʊ nə mun ʊ tìàn, Yıı wá
zìn wá yıı nə».

Yıı nii yənu tìán tə də Farızıan-ba níə́
bələ tə yoo
(Marəkə 12.40; Likə 11.39-46, 52; 20.47)

† **22:44 22.44** Ka jə̀ń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

* **23:5 23.5** Saga nəmanbii tə ya Yıı sagı tə wa pʊ́pʊ́ná nə wulə tə wa. Tə mʊ̀ saga tə də luloŋə nəmanbii tə yı, Zwifə-ba pìà ba ma bırı də, ba twá Yıı zəni.

13 Zwezi kúù swìn, ʋ wʋ́: «Lɛɛ wá yí
aba, *Zwifə-ba Yıı nii *yənu tìán-ba də
*Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə yırı!
Á cìgà lìà tə yáá nə, ba dàn ká zʋ Yıı pàrì
tə wa. Á tətə ba zwı, á ga ba yá á pın lìà
tə, ba nə pìà ba zʋ nə, sə ba zʋ.
14 [Lɛɛ wá yí aba, Yıı nii yənu tìán-ba
də Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə
yırı! Á vırı kadənə wiən, á ga fwa yıjʋnı
á ba zwɛ̀e ləzoni yáá con, sə á ma bırı də,
á yı ləzwənzəŋə. Mə kʋ mù nə pın, Yıı
wá bʋ̀rì á bʋ̀rà, ʋ ga cʋ̀gʋ̀ aba mıámıán!]
15 Lɛɛ wá yí aba, Yıı nii yənu tìán-ba də
Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə yırı!
Á vəli mʋʋ tə də tıa tə yuu mama, á ma
pìà ladʋa tətə, ʋ nə wá sɛ̀e ʋ zʋ á Zwifə-
ba *yıjʋncwəŋə tə wa. Yá á nə nı kʋ lìù,
á yàá pa, ʋ jì mən dìə̀ lìù, nɛɛ bələ ʋ doni
aba.
16 Lɛɛ wá yí aba, á mù ləzwənlilirən-
ba! Á wʋ́: ‹Lìù nə twá Zwifə-ba Yıı *dìə̀
tə yırı nə, ʋ ma dù, kʋ dʋ̀rə̀ tə ba wá də́.
Yá kʋ nə yı Yıı dìə̀ sían tə yırı nə, ʋ ma
dù, kʋ dʋ̀rə̀ tə wàá wá, kʋ də́›.
17 Ləyigi də lilirən-ba! Kʋ kwà nə jə
funə kʋ doni kʋ don? Sían tə nə dwə
naaa, nə à yə̀ə́ Yıı dìə̀ tə, ka nə pın, tə
mù sían tə jì Yıı nyiən, nə dwə?
18 Á tə kʋ́ù wʋ́: ‹Lìù nə nə twá Yıı *jonji
kúrí tə nə, ʋ ma dù, kʋ dʋ̀rə̀ tə wàrì wá
kʋ də́. Yá ʋ nə nə twá də jonji won tə nə,
kʋ nə wulə jonji kúrí tə yuu wa, ʋ ma dù,
kʋ dʋ̀rə̀ tə wàá wá kʋ də́›.
19 Lilirən-ba! Kʋ kwà nə jə funə kʋ doni
kʋ don? Jonji won tə mù naaa, nə à yə̀ə́
jonji kúrí tə, kʋ nə pın, jonji won tə yı Yıı
nyiən tə nə dwə?
20 Lìù tə, ʋ nə dʋ̀ə̀ jonji kúrí tə, ʋ dʋ̀ə̀ də
kʋ yuu wiən tə mama.
21 Lìù tə, ʋ nə dʋ̀ə̀ də Yıı dìə̀ tə, ʋ yı ʋ
dʋ̀ə̀ də ka mù də Yıı tə, ʋ nə wulə ka wa.
22 Lìù tə, ʋ nə dʋ̀ə̀ də Yıı *sàń tə ʋ yı, ʋ
dʋ̀ə̀ də Yıı padaʋ tə, də Yıı tətə, ʋ nə jə̀ə́
kʋ yuu wa.
23 Lɛɛ wá yí aba, Yıı nii yənu tìán-ba
də Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə
yırı! Á pın á fugə nii nyiən† Yıı nə, də kʋ
nə swə, kʋ yı dəŋə wiən nəmanbii tətə.
Yá á yáá ga tə̀lə́ də yìən tə yoo nə də́ lá,
Yıı nii tə nə bırı. Tə mù nə yı cígá də ka
dəri yinəgə zənzən də ka twá Yıı də pʋ̀ə́
nədʋ. Mə tə mù yà nə á mɛ, sə á tʋn, á
ga kəni á yáá tə duən tə də con.
24 Ləzwənlilirən-ba! Á loni bʋnbʋnı á
nanywıa wa. Yá á ga ləri nyʋgʋma mù
punji!
25 Lɛɛ wá yí aba, Yıı nii yənu tìán-ba də
Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə yırı!
Á yàá sın wʋ̀rú zʋŋa də zʋŋa kwa, yá tə
waa ga sú də ŋwìràn wiən də á pusoni
wokʋkwınan.
26 Farızıan liliu! Dí yáá n sın wʋ̀rú zʋŋa
tə waa tə. Yá kʋ kwa tə də wá yà zəni.
27 Lɛɛ wá yí aba, Yıı nii yənu tìán-ba
də Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə
yırı! Á yı ndə ləbərə nə, ba nə pırı tə
kwa zəni. Yá tə waa tə ga sú də tıga kurən
də wopʋpʋnan yiri mama.
28 Mə á də yı nətʋ. Kàrá con, á yı cígá
tìán. Yá á waa con á yı níə́ bələ tìán, á
ga sú də yokʋkwınan!»

Zwezi swìn càn tə yoo tə nə bìàn (Likə 11.47-51)

29 Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Lɛɛ wá yí
aba, *Zwifə-ba Yıı nii *yənu tìán-ba də
*Farızıan-ba, á nə yı níə́ bələ tìán tə yırı!
Á lwè Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà tə ləbərə, á ga kwɛn
lìà tə, ba nə yı cígá tìán, ləbərə.
30 Yá á dàń swìn, á wʋ́: ‹Kʋ nə yı nə yın
lá nə nıbara-ba máŋá wa, nə yà bá sɛ̀e, nə
twá ba nə, nə gʋ Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə›.
31 Kʋ mù tə yırı, á tətə bırı də, á yı ba
tə, ba nə gʋa Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə, dwíí tə lìà.
32 Kʋ mù nə pın, á dànà ká yá, á fwa kʋ
tə, á nıbara-ba tə nə dıga kʋ də̀ń, ba fwa
tə, á zwɛ̀e!
33 Á nyın ndə dıŋa nə, ndə dəkwaa dwíí
nə! Kʋ yı á bʋŋa də, á wá twá nətə, á ma
jén mən dìə̀ tə bʋ̀rà tə yáá nə?
34 Á cʋga zəni! Kʋ mù nə pın, à wá tʋn
Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà də wʋbʋŋa tìán də Yıı nii
yənu tìán. Á wá gʋ ba duən, á paa ba
duən dagaran yuu wa. Á wá mà ba duən
də də fıfıran Zwifə-ba *jórə́ dii tə wa. Yá

† **23:23 23.23** Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə wa, Yıı bırı, sə Zwifə-ba mama pa ba won mama fugə nii nyiən.

á ga wá dɪŋa ba kwa, á ja twá á tɪfaran tə wa, á vələ.
35 Kʊ nətʊ tə nə wá tʊn, sə kʊ pa Yɪɪ tʊ̀tʊ̀nà tə mama gʊrɪ tə ya á yuu zɪlɪ. Kʊ nə zɪgɪ cígá tíú Abɛlə nə, kʊ ja va Zakari, Baraswi bìú tə, á nə gʊa Yɪɪ dìə̀ tə də Yɪɪ *joŋi kúrí tə tətəŋi wa.
36 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Ba lìà təntə mama gʊrɪ tə càn tə wá tʊ á mʊ̀, zən lìà tə yuu wa!»

Zwezi kwi Zwerizalɛmə lìà tə yɪrɪ (Likə 13.34-35; 19.41-44)

37 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «*Zwerizalɛmə tɪán-ba, Zwerizalɛmə tɪán-ba! Á mʊ̀ lìà tə, á nə gwɪ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə, á ga dɪlɪ ba tə, Yɪɪ nə tʊn á con, də kapana! Nɛɛ bagalɪ nə à sóní, sə à kə aba à səpuni nə, ndə cə̀rú nə yàá kə kʊ cəbii kʊ vànà də̀ń nə, yá á ga wà kʊ sɛ̀e!
38 Á nəŋə, Yɪɪ dʊgʊ ʊ *dìə̀ tə, ka nə wulə á con, mɪ́ámɪ́án.
39 Yá də kʊ mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Kʊ nə mɛ sɪ́ʊ́n nə, á kʊ́ʊ̀ bá na nə, kʊ ja vələ, á nə wá swìn, á wʊ́: ‹Yɪɪ wá fwa zəni lìù tə yɪra, ʊ nə bìàn *Yuu-Tiu yɪrɪ yuu wa!› »

24

Zwezi swìn Yɪɪ dìə̀ tə cʊna yoo (Marəkə 13.1-2; Likə 21.5-6)

1 Kʊ kwa nə, Zwezi nan *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə wa, ʊ vìrí. Kʊ máŋá tə wa, ʊ karbɪa tə fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra, sə ba pa ʊ ywàń Yɪɪ dìə̀ tə nə lwə̀ nətʊ.
2 Zwezi dàń swìn, ʊ wʊ́: «Á ba kʊ nətʊ tə na? Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Kapan nədʊ tətə bá ga yəbə, kʊ nə wá pə̀ń kʊ don yuu wa. Tə mama mɪ́ámɪ́án wá lwá tɪa».

Talɪkwa máŋá tə yoo (Marəkə 13.3-13; Likə 21.7-19; Matiə 10.17-22)

3 Kʊ kwa nə, Zwezi nə jə̀ə́ *oliviye tɪán paan yuu wa, ʊ karbɪa tə fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra, ba mʊ̀ də wá cɪcɪ. Ba taa ʊ yɪra ba bwe wá, ba wʊ́: «Bɪrɪ nəba máŋá tə, kʊ yoo tə nə wá tʊn, də mɪmɪnan, tə nə wá bɪrɪ nəba də, n pìí n bìàn də lʊʊ zaŋʊ máŋá yí».
4 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Á cɪa á tɪàn nə, sə lìù mama dàn ká gɪgarɪ aba.
5 Lìà zənzən wá ja à yɪrɪ, ba bà. Ba lìù mama ga wá swìn, ʊ wʊ́: ‹À mʊ̀ nə yɪ *Kərisə›. Yá ba ga wá gɪgarɪ lìà zənzən.
6 Á wá dí yáá, á nì kʊ̀ʊ̀ yoo də kʊ bwələ. Yá á tə kʊ́ʊ̀ wá nì də, kʊ̀ʊ̀ tə yí. Á dànà ká pa fən ja aba. Kʊ mɛ, sə kʊ nətʊ tə yí. Yá kʊ tà lʊʊ zaŋʊ máŋá nə yí.
7 Dwíə́ tə lʊʊ mama wa wá ta tə zɪgɪ duən nə. Yá payuu wá ta kʊ zɪgɪ kʊ don payuu nə. Niən də tɪa səsəgu wá yà bwálá kapʊpʊ nə.
8 Tə mʊ̀ yìən təntə mama wá yà, ndə kan pʊ́ə́ təntən yɪŋa nə, ʊ lʊrɪ máŋá wa.
9 Yá ləzoni wá pa, ba ja aba, ba kə càn wa, ba ga wá gʊ aba. Lìà mama mɪ́ámɪ́án wá dʊ́n aba à mʊ̀ yɪrɪ.
10 Kʊ mʊ̀ máŋá təntə wa, lìà zənzən wá pìí, ba yá nə. Ba wá gwin duən də̀ń, ba ga wá dʊ́n duən.
11 Kʊnkʊn nii sʊ̀sʊ̀nà zənzən wá nan, ba ga wá gɪgarɪ lìà zənzən.
12 Yokʊkwɪnan wá sú tɪa, kʊ pa lakapʊpʊ sonu fʊ kʊ mun.
13 Yá lìù tə, ʊ nə jɪn pínʊ́ wuuu, ʊ dàn ká pìí ʊ kə ʊ kwa, ʊ va ʊ gúrí, ʊ wá na mɪɪ, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
14 Ba wá kàrì sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə bɪrɪ, Yɪɪ nə wá də́ ʊ pàrì tə nətʊ, lìà yuu wa. Lʊʊ mama wa, ba wá bɪrɪ kʊ lìà tə mama nə, sə ba nì kʊ. Kʊ kwa nə, lʊʊ dàń wá zàn».

Wokʊkwɪʊn tə, Yɪɪ nə zʊnɪ yoo (Marəkə 13.14-23; Likə 21.20-24)

15 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á wá na kʊ tə, ba nə ma boŋə ‹wokʊkwɪʊn› tə, kʊ nə cʊ̀gà. Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Daniyɛlə swìn kʊ yoo də, kʊ wá jə̀ń *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə wa. (Sə lìù tə, ʊ nə kàrì, zʊ̀rì ʊ yɪra!)
16 Kʊ máŋá tə wa, sə lìà tə, ba nə wá yà Zwide nagwanaa con, dəri ba dì pɛɛn.
17 Lìù tə, ʊ nə wá yà dəyuu wa, kʊ́ʊ̀ dàn ká cú, ʊ tì ʊ dìə̀ wiən, ʊ ja vìí.
18 Yá lìù tə də, ʊ nə wá yà kárá wa, dàn ká pìí ʊ va sàń, sə ʊ tì ʊ gànʊ̀ don.
19 Kʊ wá yà lɛɛ máŋá təntə wa, kʊ pa kana tə nə, ba nə jə pwìí, də ba tə nə, bɪa nə ŋwà ba nyʊnɪ nə!

20 Á lòrì Yıı, sə á dəru tə dàn ká ya
waran máŋá wa, nə à yəə́ Zwifə-ba *sìə́
dıın nə,
21 kʊ máŋá təntə càn tə nə ba don ja
yırı. Tə yiri wà lá yın lʊʊ nə jə̀ń kʊ jıjʊ
mama, kʊ ja bà kʊ yí zə̀n. Yá tə yiri don
də ga bá yà lá, abada.
22 Kʊ nə tà Yıı pın nii, sə tə máŋá tə
pwàrì ka mun yırı, lìù yà bá yà lá ʊ na
mıı, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con. Yá tə máŋá
tə dàń fʊa ka mun lìà tə yırı, Yıı nə kúrí.
23 Lìù dàń nə swìn á con, ʊ wʊ́: ‹Á
ywàŋá, *Kərisə wulə yəbə!› Nə à yəə́:
‹Ʊ wulə lá con!› Á dànà ká sɛ̀e kʊ tíú nii.
24 Kʊnkʊn Kərisə-ba də kʊnkʊn nii
sʊ̀sʊ̀nà wá bà. Ba wá tʊn yikunu dìàn
mımınan nə dáá də yomılan, sə ba ma
gıgarı lìà tə tətə, Yıı nə kúrí tə. Də kʊ nə
wàá, sə ba lı ba Yıı con.
25 Á cʊga zəni! À mʊ̀ nə dí yáá, à swìn
kʊ á con nə.
26 Də lìù nə swìn á con nə, ʊ wʊ́: ‹Á
nəŋə, ʊ wulə kasɔɔ lanworu wa!› Á dànà
ká va lá nə! Nə à yəə́ lìù nə swìn á con
nə, ʊ wʊ́: ‹Á nəŋə, ʊ sə̀gə̀ dìə̀ wa!› Á dànà
ká sɛ̀e kʊ tíú nii.
27 Ndə dwà pıpılʊ nə yàá pìrʊ̀ lanworu,
kʊ zıgı yıı yipıan, kʊ ja va yıı yizwıa tə,
mə nətʊ *Ləzwənə-Biu* tə wá pìí ʊ bà.
28 Kʊ wá yà, ndə kʊ nə swìn, kʊ wʊ́:
‹Bwálí tə nə wotıgʊ nə wulə, dilən yàá
kun duən nə lá›.»

NətʊLəzwənə-Biu tə wá pìí ʊ bà tıa yuu wa
(Marəkə 13.24-27; Likə 21.25-28)

29 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ máŋá
təntə càn tə kwa nə, yıcaʊ tə wá jì yikunu.
Cànà tə kʊ́ʊ̀ bá ja poni. Kacılacɛ wá nan
lanworu wa, tə tʊ. Yá dìàn tə, tə nə wulə
lanworu tə wa də wá gugurə.
30 Kʊ kwa nə, mımınʊ wá nan lanworu
wa, kʊ nə bırı *Ləzwənə-Biu† túrí tə. Tıa
yuu ləzoni mama dàń wá bubwi, ba wá
naLəzwənə-Biu tə bakwan tə wa, də ʊ
bìàn də dìàn də dun, tə nə dáá.
31 Nabwana kori nəfarʊ wá wúrú. Yá ʊ
ga wá tʊn ʊ *malıkɛ tə tıa saparan banıa
tə mama nə. Tə wá kə lìà tə, ʊ nə kúrí tə
mɛ duən nə».

Zwezi kàrì kapırʊ yoo
(Marəkə 13.28-31; Likə 21.29-33)

32 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nəŋə, yoo
tə, à nə pìà, sə à twá kapırʊ tə kàrà tə,
nə à swìn: Máŋá tə nə, kʊ nɛɛ tə nə yı
wabwalan, yá kʊ ga twè vʊran, á yəə́ də,
sii bwələ.
33 Kʊ nətʊ tə pìà kʊ bırı də, á dàń nə nı
tə mʊ̀ wiən tə də tə yí, á mɛ, sə á lwarı
də, yoo tə bwələ, sə kʊ tʊn.
34 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Kʊ yoo təntə wá tʊn, də zə̀n lìà tə mama,
ba nə wulə tıa yuu wa, tə wà tı, ba zwɛ̀e.
35 Lanworu də tıa mɛ wá jén, yá à sʊ̀ràn
tə mʊ̀ bá jén, abada!»

Yıı cıcı nə yəə́ lʊʊ zaŋʊ máŋá
(Marəkə 13.32-37; Likə 17.26-30, 34-36)

36 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù mama
yərì dıın tə, nə à yəə́ máŋá tə, yìə̀n təntə
nə wá tʊn. *Malıkɛ tə Yıı *sàń nə, də Yıı-
Biu‡ tə tətə yərì kʊ. À nyına Yıı cıcı nə
yəə́ kʊ.
37 Máŋá tə *Ləzwənə-Biu§ tə nə wá pìí
ʊ bà, yìə̀n tə wá yà, ndə tə nə yın nətʊ
Nowe máŋá tə wa.
38 Kʊ yı nətʊ, máŋá təntə wa, də dwà
nəfarʊ tə, tə nə wà twi. Kʊ máŋá tə wa,
lìà tə yà də́, ba nywìn, ba swe duən nə,
də ba swe ba bwìí lìà yuu wa, kʊ ja va
dıın tə, Nowe nə zʊa níá yuu bori nəfarʊ
tə wa.
39 Ba wà yoo mama bɛ̀eé, kʊ ja va kʊ yí
máŋá tə, dwà nəfarʊ tə nə twi, kʊ pɛ̀e ba
mama.
Mə kʊ wá yà nətʊ dəLəzwənə-Biu tə
nə wá pìí ʊ bà.
40 Kʊ máŋá tə wa, bara bələ wá yà kárí
wa. Yıı wá tì ʊ don, ʊ ga yá ʊ don lá.
41 Kana bələ wá gà mun duən nə, nʊŋʊ
yuu wa. Yıı wá tì ʊ don, ʊ ga yá ʊ don lá.
42 Á dànà ká dwɛ̀e, á nə yərì máŋá tə, á
*Yuu-Tiu tə nə wá bà yırı.
43 Á cʊga kʊ tə zəni: Də dìə̀ tíú yà nə
yəə́ máŋá tə, ŋwìàn nə wá bà tıtın nə, ʊ

* **24:27 24.27** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **24:30 24.30** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **24:36 24.36** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. § **24:37 24.37** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

bá dwɛ̀e. Yá ʊ ga bá yá, sə ŋwìàn tə kén
ʊ dìə̀ tə, ʊ zʊ ka wa.
44 Mə kʊ mù nə pɪn, á də kənə á sírí,
Ləzwənə-Biu tə nə wá bà máŋá tə wa, á
nə ba bʊŋa yɪrɪ».

Tʊtʊnzəŋu də tʊtʊnkʊkwɪʊn yoo (Likə 12.42-48)

45 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Wàà dàń nə
yɪ kʊ mù tʊ̀tʊ̀nʊ̀ təntə, ʊ nə sɛ̀e nii də pʊ̀ə́
nədʊ, ʊ ga cì ʊ tìàn nə, ʊ yuu tíú nə pɪn
wá cwəŋə, sə ʊ ywàń tʊ̀tʊ̀nà tə duən tə
yuu, sə ʊ pa ba wodiu, máŋá tə nə, kʊ nə
mɛ?
46 Kʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀ təntə wá yà pupwən wa,
də yuu tíú tə ka pìí ka bà dìə̀ wa nə, ʊ nə
yí wá, də ʊ wulə kʊ tʊtʊŋɪ tə wa!
47 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Yuu tíú tə wá pa wá cwəŋə, sə ʊ ywàń ʊ
wiən tə mama yuu.
48 Yá də kʊ mù tʊ̀tʊ̀nʊ̀ təntə nə yɪ
lakʊkwɪʊn, ʊ wá swìn ʊ waa con, ʊ wʊ́:
‹À yuu tíú tə dání, ʊ bá bà sɪʊ́n›.
49 Yá ʊ ga zàn, ʊ tʊ ʊ duən tʊ̀tʊ̀nà tə yuu
wa, ʊ mà ba, ʊ ga zʊ diŋu də sanyʊra wa,
ʊ mù də sanyʊra tə duən.
50 Kʊ mù nə wá pa, ʊ yuu tíú tə wá bà
dɪɪn don nə, ʊ dì ʊ yuu, máŋá tə wa, ʊ nə
ba wá dànì.
51 Ʊ dàń wá kə kʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀ təntə càn wa
zənzən. Yá ʊ ga wá pa, ʊ tì níə́ bələ tìán
tori, bwálí təntə nə, ʊ nə wá bubwi, ʊ ga
dɪŋa ʊ jɪfwɪ ʊ fɪfaga».

25

Kacɪan fugə zwansɪsara (Matiə 24.42-44; Likə 12.35-40; 13.25-28; Apokalisə 3.1-5; 19.6-9)

1 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yɪɪ pàrì tə kʊ́ʊ̀
wá yà ndə kacɪan fugə nə, ba tì ba cànán
ba nan, sə ba jərí bɛɛ don, ʊ nə pìà, sə ʊ
vwa ʊ kan fúrú.
2 Ba wa kacɪan bonu yà yɪ ləyigi, ba
bonu tə duən də ga yɪ wʊbʊnyɪna tə.
3 Ba tə, ba nə yɪ ləyərən tə, tì ba cànán
tə, ba ga wà nʊga tì, sə ba ma cì ba tìàn
nə.
4 Yá ba tə mù, ba nə yɪ wʊbʊnyɪna tə,
tì nʊga kunkoli də ba cànán.
5 Bɛɛ tə dàń nə dání, ʊ ba twi, kacɪan
fugə tə mama twá duən, ba dwɛ̀e.
6 Tɪa nə gwəŋə ka tàrà máŋá wa, kori
bubwi, kʊ wʊ́: ‹Á nəŋə, fúrú bɛɛ tə nə! Á
naŋa, á va á jərí wá!›
7 Kacɪan tə dàń ma wùrù ba zàn, ba
wulə ba kwɛn ba cànán.
8 Ba wa ləyərən tə swìn ba wʊbʊnyɪna
tə con, ba wʊ́: ‹Á pɪan nəba á nʊga tə
mancɪn, nə cànán tə nə wulə tə dəŋi
yɪrɪ›.
9 Ba wʊbʊnyɪna tə ma swìn, ba wʊ́:
‹Abada, kʊ wàrì, ka nə bá yí nə mù, də
á mama kənu yɪrɪ. Á vələ, á yə̀ yəə wa!›
10 Ba dàń ma kɛ̀eń ba va, sə ba yə̀ nʊga
tə. Kʊ máŋá təntə wa, fúrú bɛɛ tə twi,
ʊ yí, ba tə bonu tə, ba nə ken ba sírí ba
zwɛ̀e, ba dànì wà tə. Ba twá ʊ nə, ba zʊ
fúrú dìə̀ tə wa, sə ba də́ fúrú diŋə tə. Yá
lìù ga tagʊ mimii tə.
11 Kʊ kwa nə, kacɪan tə duən tə twi, ba
yí, ba ga bubwi, ba wʊ́: ‹Yuu tíú, yuu tíú,
súrí mimii tə, sə nə zʊ!›
12 Yá fúrú bɛɛ tə le, ʊ wʊ́: ‹Cígá mama,
à mù nə swìn kʊ á con: À yərì aba!› »
13 Zwezi dàń ma súrí lá nə, ʊ wʊ́: «Á
dànà ká dwɛ̀e, á nə yərì dɪɪn tə, nə à yə̀ə́
máŋá tə, *Ləzwənə-Biu* tə nə wá pìí ʊ
bà».

Tʊ̀tʊ̀nà batwa duən zwansɪsara (Likə 19.11-27)

14 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yɪɪ pàrì tə
kʊ́ʊ̀ yɪ, ndə bɛɛ don nə pìà, ʊ va cwəŋə.
Ʊ dàń ma bon ʊ tʊ̀tʊ̀nà, ʊ tì ʊ jɪjə, ʊ pa
ba.
15 Ʊ pɪn sían səbikʊlan† bonu ʊ don nə,
ʊ pa sían səbikʊlan bələ ʊ don də nə, ʊ ga
pa sían səbikʊlʊ nədʊ talɪkwa lìù tə nə.
Ba lìù mama jon kʊ tə nə mɛ ʊ dìàn. Ʊ
dàń ga vìí.
16 Tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə, ʊ nə nɪ sían səbikʊlan
bonu tə, vəli lala ʊ yolu də kʊ səbiu tə,
ʊ na sían səbikʊlan bonu duən, ʊ súrí lá
nə.
17 Ʊ tə də, ʊ nə nɪ sían səbikʊlan bələ
tə, də fwa nətʊ, ʊ də ga na sían səbikʊlan
bələ duən, ʊ súrí.

* **25:13 25.13** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **25:15 25.15** Sían səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ mʊ̀rʊ̀ bardʊ (6 000) tʊtʊŋɪ ŋwírán.

18 Yá ʋ tə, ʋ nə nɪ sían səbikʋlʋ nədʋ
tə, tíú vəli ʋ kù bʋʋ tɪa, ʋ sègè ʋ yuu tíú
səbiu tə lá.
19 Kʋ nə dían dían, tùtùnà tə yuu tíú
pìí, ʋ bà. Ʋ dàń ken ʋ tùtùnà tə duən nə,
sə ʋ jən, bɛ̀eɛ̀e nə ba fwa də ʋ səbiu tə.
20 Ʋ tə, ʋ nə nɪ sían səbikʋlan bonu
tə fàrʋ́ ʋ yí ʋ yɪra, ʋ ga bɪrɪ wá sían
səbikʋlan bonu tə duən tə, ʋ nə nɪ ʋ súrí
lá tə, ʋ ga wʋ́: ‹Yuu tíú, n yà pɪn nə sían
səbikʋlan bonu. Nə̀ń, tə bonu duən nə, à
nɪ à súrí lá nə›.
21 Ʋ yuu tíú ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹Kʋ
ziən, n yɪ tʋtʋnzəŋu, n ga sɛ̀e à nii də pùə́
nədʋ. N tʋŋa zəni wiən tə wa, tə nə ba
funə jə zənzən. Kʋ mù tə yɪrɪ, à dàń wá
pa n ywàń wiən tə yuu wa, tə nə jə funə
zənzən. Bàá, n ga yà pupwən wa də nə›.
22 Tùtùnù tə, ʋ nə nɪ sían səbikʋlan bələ
tə də fàrʋ́ ʋ yí, ʋ də ga wʋ́: ‹Yuu tíú, n yà
pɪn nə sían səbikʋlan bələ. Nə̀ń, tə bələ
duən nə, à nɪ à súrí lá nə.›
23 Ʋ yuu tíú ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹Kʋ
ziən, n yɪ tʋtʋnzəŋu, n ga sɛ̀e à nii də pùə́
nədʋ. N tʋŋa zəni wiən tə wa, tə nə ba
funə jə zənzən. Kʋ mù tə yɪrɪ, à dàń wá
pa n ywàń wiən tə yuu wa, tə nə jə funə
zənzən. Bàá, n ga yà pupwən wa də nə›.
24 Kʋ kwa nə, tùtùnù tə, ʋ nə nɪ sían
səbikʋlʋ nədʋ tə də fàrʋ́ ʋ yí, ʋ ga wʋ́:
‹Yuu tíú, à yà yə̀ə́ də, n yɪ lìù tə, n yoo nə
dà. N yàá za bwálí tə nə, n nə wà dwì. N
ganɪ bwálí tə nə, n nə wà wobɪa mí.
25 Fən jɪn nə, yá à vəli à kù tɪa, à sègè
n səbiu tə lá. Nə̀ń, n səbiu tə nə, n jon›.
26 Ʋ yuu tíú ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́:
‹Tʋtʋnkʋkwɪʋn! Yayɪnyɪan! N yə̀ə́ də, à
za bwálí tə nə, à nə wà dwì. À ganɪ bwálí
tə nə, à nə wà wobɪa mí.
27 Kʋ nə yɪ nətʋ tə, n yà wá tún à səbiu
tə səbiu daka wa. Yá à túrí tə wa nə, à yà
wá jon à səbiu tə də kʋ yuu nywarɪ›.
28 Yuu tíú tə dàń ma swìn ʋ lìà tə con, ʋ
wʋ́: ‹Á joŋə sían səbikʋlʋ nədʋ tə ʋ con,
á pa lìù tə nə jə sían səbikʋlan fugə tə nə.
29 Ba wá pa lìù tə nə, ʋ nə jə, yá kʋ tíú
wá yà jɪjə tíú. Yá lìù tə, ʋ nə ba jə, ba wá
jon mancɪn tə də, ʋ nə jə.
30 Kʋ mù tʋtʋnkʋkwɪʋn təntə, á dɪla wá
kàrá wa yikunu tə wa. Kʋ bwálí təntə wa,
ʋ wá bubwi, ʋ ga dɪŋa ʋ jɪfwɪ ʋ fɪfaga›.»

Bʋ̀rà bʋ̀rì dɪɪn tə yoo
(Zwan 5.22, 27-29; Apokalisə 20.11-15)

31 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Máŋá tə nə,
*Ləzwənə-Biu‡ tə nə wá bà də ʋ dun də ʋ
*malɪkɛ tə mama, ʋ wá jə̀ń ʋ dun padaʋ
tə yuu wa.
32 Lʋʋ dwíə́ tə mama wá kun duən nə
ʋ yáá con. Yá ʋ dàń wá pwɛ̀e lìà tə duən
wa, ndə payɪrʋ nə pwɛ̀e pee də bʋ̀ní duən
wa.
33 Ʋ wá kə pee tə ʋ jɪzən§ nə, ʋ ga kə
bʋ̀ní tə də ʋ jɪgwiə nə.
34 Ʋ mù pìʋ́ tə dàń wá swìn ba tə con,
ba nə wulə ʋ jɪzən nə, ʋ wʋ́: ‹Á mù lìà tə,
à nyɪna Yɪɪ nə pìà, sə ʋ fwa zəni á yɪra,
á bìàn, á tɪnɪ Yɪɪ pàrì tə. Yɪɪ kwɛn kʋ ʋ
tún lá nə, sə ʋ pa aba, lʋʋ nə fwa máŋá
tə wa.
35 Niən jɪn nə, yá á ga pa nə wodiu.
Nanyʋnɪ jɪn nə, yá á ga pa nə níá, à nyʋ.
À yɪn vee, yá á ga ja nə, á kə á con.
36 À yɪn yatanwala tíú, yá á ga pa nə
gànù, à zʋ. À yɪn yayɪŋʋ, yá á ga ywarɪ
nə. À yɪn bàń dìə wa, yá á twi á na nə›.
37 Cígá tìán tə dàń wá le wá, ba wʋ́:
‹Yuu-Tiu, máŋá kwà wa nə, nə nɪ mʋ́ də
niən jə, nə ga pa mʋ́ wodiu, n də́. Nə à
yə̀ə́ də nanyʋnɪ jə, nə ga pa mʋ́ níá, n
nyʋ?
38 Máŋá kwà wa nə, nə jɪn mʋ́, nə kə
nə con nə, də n yɪ vee, yá nə ga zʋ mʋ́
gànù, də n yɪ yatanwala?
39 Máŋá kwà wa nə, nə nɪ mʋ́ də n yì,
nə à yə̀ə́ də n wulə bàń dìə wa, nə ga va
nə na mʋ́?›
40 Ʋ mù pìʋ́ tə dàń wá le ba, ʋ wʋ́: ‹Cígá
mama, à mù nə swìn kʋ á con: Nɛɛ tə
mama, á yà nə fwa kʋ à nubiu tə nədʋ
yɪra, ʋ nə swə ʋ yɪ ba mɛ labwanʋ də
tətə, kʋ yɪ à mù yɪra nə, á fwa kʋ.›
41 Kʋ kwa nə, ʋ mù pìʋ́ tə wá swìn ba
tə con nə, ba nə wulə ʋ jɪgwiə nə, ʋ wʋ́:
‹Á fàrá, á nan kwa à yɪra! Á mù lìà tə, Yɪɪ
nə zɪrɪ, ʋ kə á nə, á vələ mən tə wa, tə

‡ **25:31 25.31** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. § **25:33 25.33** Ka jə̀ń pìʋ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

nə ba dəŋə, tə nə kwɛn tə tə́gə́ lá nə tə pa *Sıtana də ʋ malıkɛ nə!
42 Niən jın nə, yá á ga wà nə pın à də́, nanyʋnı jın nə, á ga wà nə pın à nyʋ.
43 À yın vee, á ga wà nə jın, á kə á con. À yın yatanwala tíú, á ga wà nə gànù pın à zʋ. À yın yayıŋʋ, à yı bàń dìə wa, á ga wà nə nı›.
44 Ba də kʋ́ù wá le, ba wʋ́: ‹Yuu-Tiu, máŋá kwà wa nə, nə nı mʋ́ də niən jə, nə à yə̀ə́ də nanyʋnı jə, nə à yə̀ə́ də n yı vee, nə à yə̀ə́ də n yı yatanwala, nə à yə̀ə́ də n yı yayıŋʋ, nə à yə̀ə́ də n wulə bàń dìə wa. Yá nə ga wà mʋ́ san?›
45 Ʋ mù pìʋ́ tə wá le ba, ʋ wʋ́: ‹Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con: Nɛɛ tə mama, á nə wà kʋ fwa lìù nədʋ yıra, ʋ nə swə ʋ yı labwanʋ də, kʋ yı à mù yıra nə, á wà kʋ fwa.
46 Ba mù dàń wá va càn bwálí nə, tə nə ba zwɛ̀e. Yá cígá tìán tə wá na mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con›.»

26

Lìà vʋrʋ, sə ba gʋ Zwezi
(Marəkə 14.1-2; Likə 22.1-2; Zwan 11.47-53)

1 Máŋá tə wa, Zwezi nə fwa ʋ kàrì tə mama, ʋ zwɛ̀e, ʋ swìn ʋ karbıa tə con, ʋ wʋ́:
2 «Á yə̀ə́ də, kʋ ga dıan bələ, sə *Pakə cànà də́. Ba wá twá cànà təntə nə, ba ma ja *Ləzwənə-Biu* tə, ba pa, sə ba paa wá dagarʋ yuu wa, sə ʋ tı».
3 *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán də ba *nəkwına dàń kun duən nə Kayifə Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa dəwoo wa.
4 Ba vʋrʋ ba kə duən nə, sə ba tʋn yíá swıan, ba ja Zwezi, ba gʋ.
5 Ba swìn, ba wʋ́: «Nə wà mɛ, sə nə ja wá cànà tə máŋá wa, sə gurəgurə dàn ká zàn lalʋʋ tə tətəŋi wa».

Kan don lwá tıralı Zwezi yuu wa
(Marəkə 14.3-9; Likə 7.36-50; Zwan 12.1-8)

6 Zwezi yà wulə Betani nə, Simon tə, ʋ yà nə yı dayarʋ, dìə wa.
7 Kan don fàrʋ́ ʋ yí ʋ yıra. Ʋ yà jə pìù kapan kunkoli, ba nə boŋə ‹alıbatırı›. Kʋ nii yà súə́ də tıralı nʋga, kʋ kwənə nə dáá. Ʋ lwá kʋ mù tıralı nʋga təntə Zwezi yuu wa də máŋá tə, ba nə wulə ba də́.
8 Máŋá tə wa, Zwezi karbıa tə nə nı kʋ mù təntə, kʋ wà ywání yı kʋ pa ba, ba ga swìn duən con, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, ʋ ma cùgù wofarʋ kʋ tə?
9 Ba yà wàá kʋ tıralı nʋga tə ba yoli səbifarʋ. Yá ba ga pın səbiu tə zʋra nə».
10 Zwezi dàń lwarı də, kʋ yı nətʋ nə ba swìn, ʋ ga swìn ba con, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e yırı nə á ma cùgà kan tə pùə́ nə? Kʋ tə, ʋ nə tʋn ʋ pa nə, kʋ ziən.
11 Zʋra wulə də aba máŋá mama. Yá à mù ga bá ya də aba máŋá mama.
12 Kan tə lwá tıralı nʋga tə à yıra, sə ʋ ma kwɛn nə à ləbəri wa.
13 Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con: Bwálí tə mama wa, ba nə wá swìn kʋ sʋywáŋʋ́ təntə, lʋʋ mama wa, ba wá man kʋ tə, kan wà tə nə tʋn, sə ba ma wá lìí ʋ nə».

Zwidasə ken sírí, sə ʋ ja Zwezi ʋ pa ʋ dʋŋa nə
(Marəkə 14.10-11; Likə 22.3-6)

14 Zwezi karbıa fugə bələ tə wa ladʋa don, ba nə ma boŋə Zwidasə Yisəkariyɔtə, vəli ʋ yí *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə.
15 Ʋ vəli ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á wá pa nə, də à nə ken Zwezi á jìàn wa?» Ba dàń ma gàlà cınıa səbikʋlan fıtwa, ba pa wá.
16 Kʋ nə zıgı kʋ máŋá təntə nə, Zwidasə dàń yà pìà cwəŋə nəzəŋu, sə ʋ ma kə Zwezi ba jìàn wa.

Zwezi də ʋ karbıa tə də́ Pakə cànà wodiu
(Marəkə 14.12-21; Likə 22.7-14, 21-23; Zwan 13.21-30)

17 Kʋ yı cànà tə dıın tə nə, *Zwifə-ba də́ dipɛn tə, kʋ nə ba sabwarı kəni. Kʋ təntən dıın tə nə, Zwezi karbıa tə twi, ba bwe wá, ba wʋ́: «Yən nə n pìà, sə nə tanı *Pakə cànà wodiu tə?»
18 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á vələ tıʋ tə wa, lìù don con, á swìn kʋ tíú

* **26:2 26.2** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

con, də karnyına wʊ́: ‹À tıan máŋá yí. Kʊ yı n mù bwálí nə nə, à wá də́ Pakə̀ cànà tə də à karbıa tə›.»
19 Karbıa tə fwa kʊ tə, Zwezi nə pın nii, sə ba fwa. Ba tʊŋa, ba ga tanı Pakə̀ wodiu tə.
20 Máŋá tə dədəni nə yí, Zwezi də ʊ karbıa fugə bələ tə dàń twi, ba jə̀ń duən nə, ba wulə ba də́.
21 Máŋá tə wa, ba nə wulə ba də́, Zwezi swìn, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con: Á lìù don wá ja nə ʊ pa».
22 Karbıa tə pwìí cʊ̀gʊ̀ zənzən. Ba dàń ma bwe wá ladʊ ladʊ, ba wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ ya à mù, naaa?»
23 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə kuli ʊ dipɛn tə də nə zʊŋa tə wa, mə kʊ tíú nə wá ja nə ʊ pa.
24 *Ləzwənə-Biu† tə wá tı, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa nətʊ. Yá kʊ dàń wá yà càn kʊ pa lìù təntə nə, ʊ nə wá ja Ləzwənə-Biu tə, ʊ pa. Ba yà nə wà kʊ bɛɛ tə lʊrı, kʊ yà kʊkwa!»
25 Zwidasə, ʊ mù lìù tə, ʊ nə wá ja Zwezi, ʊ pa tə swìn, ʊ wʊ́: «Karnyına, kʊ yı à mù, naaa?» Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Mə kʊ nə n swìn, n mù nə!»

Yuu-Tiu nimarʊ wodiu tə yoo
(Marəkə 14.22-26; Likə 22.14-20; 1 Korɛntə tìán 11.23-25)

26 Máŋá tə wa, Zwezi də ʊ karbıa nə wulə ba də́, Zwezi tì dipɛn, ʊ kə Yıı lɛ̀ɛ̀e kʊ yırı. Kʊ kwa nə, ʊ fʊa fʊa kʊ, ʊ tì ʊ pa ʊ karbıa tə nə, ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á joŋə kʊ tə, á də́! Kʊ yı à yıra tə nə».
27 Kʊ kwa nə, ʊ tì divɛn wùrú zʊŋa, ʊ kə Yıı lɛ̀ɛ̀e ka yırı. Kʊ kwa nə, ʊ tì ka, ʊ pa ba, ʊ ga wʊ́: «Á mama tə nywıan divɛn tə!
28 Cígá, kʊ tə yı à mù jana nə. Jana təntə nə bırı á də Yıı *nimarʊ tə. Jana təntə nə wá nan lìà zənzən yırı, sə Yıı kwɛn ba cʊna ʊ lı ʊ mù də ba pwərə wa.
29 À mù nə swìn kʊ á con: Kʊ nə mɛ zə̀n, à kʊ́ʊ̀ bá nyʊ divɛn kʊ tə, kʊ ja vələ dıın tə, à nə kʊ́ʊ̀ wá nyʊ kʊ də aba à nyına Yıı *sàń nə».
30 Ba nun cànà tə nuŋi. Kʊ kwa nə, ba dàń ga pɛ̀e duən, ba va *oliviye tìán paan tə yuu wa.

Zwezi bırı də, Piyɛrə wá swìn də, ʊ yə̀rì wá
(Marəkə 14.27-31; Likə 22.31-34; Zwan 13.36-38)

31 Zwezi dàń ma swìn ʊ karbıa tə con nə, ʊ wʊ́: «Á mama wá vı nə á dʊgʊ tıtın kʊ tə tətə nə. Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹À wá gʊ payırʊ tə, yá ʊ pee tə wá laga duən yáá nə›.»
32 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Yá máŋá tə wa, à nə wá pìí à bwin à nan, kʊ kwa nə, à wá va à dìàn aba Galile nagwanaa wa».
33 Piyɛrə ma swìn, ʊ wʊ́: «Ba duən tə mama nə wá vı mʊ́ ba dʊgʊ, à mù bá mʊ́ vı à dʊgʊ, abada».
34 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù nə swìn kʊ n con: Zə̀n tıtın kʊ tə tətə mama, də cəbıʊ tə wà kwi, n wá tɛn nɛɛ batwa də, n yə̀rì nə».
35 Piyɛrə ma le wá, ʊ wʊ́: «À bá tɛn mama də, à yə̀rì mʊ́, də kʊ nə swə kʊ yı, à wá tı də mʊ́». Ʊ karbıa tə duən tə də swìn kʊ mù yoo nədʊ təntə.

Zwezi jʊn Yıı Zwesemane nə
(Marəkə 14.32-42; Likə 22.39-46; Zwan 18.1; Ebərə-ba 5.7-8)

36 Zwezi də ʊ karbıa tə dàń vəli ba yí bwálí don, ba boŋə ‹Zwesemane›. Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á jənə yəbə, də à vələ yáá, sə à jʊn Yıı».
37 Ʊ dàń ma ja Piyɛrə də Zebede‡ bıa bələ tə, ʊ kə ʊ kwa. Yá pucʊnı nəfarʊ wulə kʊ zwı wá.
38 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Tıan pucʊnı súə́ nə. Á jənə yəbə, á dànà ká dwɛ̀e, ndə à nə ba dwɛ̀e nətʊ».
39 Ʊ dàń ma va yáá mancın, ʊ tʊ tıa ʊ yáá yuu, ʊ ga lòrì Yıı, ʊ wʊ́: «À nyına, də kʊ nə wàá kʊ tʊŋa, sə n twiən n lı yacara tə tə, n yá nə. Kʊ nə tà, sə kʊ twá, ndə à mù nə nə pìà nətʊ. Yá kʊ dàń mɛ, sə kʊ yà, ndə n mù nə nə swə nətʊ».
40 Kʊ kwa nə, ʊ pìí ʊ bà ʊ karbıa batwa tə con, yá ʊ nı də, ba dwɛ̀e. Ʊ ma swìn

† **26:24 26.24** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **26:37 26.37** Zebede bıa bələ tə nə ya Zwakə də Zwan.

Piyɛrə con, ʋ wʋ́: «Á wà wàní, sə á súrí á yíá á yà də nə lugu nədʋ də tətə?

41 Á súrə́ á yíá, á ga lòrì Yıı, sə ʋ san aba, sə *Sıtana dàn ká wàní aba, ʋ dədə́n, sə ʋ yigu ʋ pa á tʋn yokʋkwıʋn. Ləzwənə pubʋŋa mʋ̀ yàá pìà, sə kʋ fwa zəni, yá ʋ yıra tə ga ba dìàn jə kʋ fwa kʋ».

42 Ʋ ma kʋ́ʋ̀ pìí ʋ va nɛɛ bələ nii nə, ʋ tə kʋ́ʋ̀ lòrì Yıı, ʋ wʋ́: «À nyına, də yacara tə nə wàrì tə lɛ, də à nə wà tə dí, sə n mʋ̀ puswənə tə nə tʋn!»

43 Ʋ ma kʋ́ʋ̀ pìí ʋ bà ʋ karbıa tə con, yá ʋ kʋ́ʋ̀ nı də, ba dwɛ̀e, ba wàrì ba yíá ba súrí, dwıan tə yırı.

44 Zwezi ma kʋ́ʋ̀ lɛ, ʋ yá ba, ʋ va yıŋʋna. Ʋ kʋ́ʋ̀ lòrì Yıı nɛɛ batwa tə nii nə, ʋ tə ga bwé tə sʋ̀ràn təntə tətə.

45 Ʋ kʋ́ʋ̀ pìí ʋ bà ʋ karbıa tə con, ʋ ga wʋ́: «Á tə yı á tə́gə́, á dwɛ̀e? Á nəŋə, máŋá tə, ba nə wá ja *Ləzwənə-Biu§ tə, ba kə cʋna lìà tə jìàn wa, tə bwələ.

46 Á zaŋa, nə vìí! Á nəŋə, bɛɛ tə, ʋ nə wá ja nə, ʋ pa tə nə, ʋ bwələ!»

Zwezi janʋ tə yoo
(Marəkə 14.43-52; Likə 22.47-53; Zwan 18.3-12)

47 Zwezi yà tə wulə ʋ swìn, də Zwidasə yí. Ʋ yà yı ʋ karbıa fugə bələ tə wa, lìù don. Lalʋʋ yà wulə ʋ kwa də ba jìàn lagʋrı sìán də dangwələn. Ba yı *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə də ba *nəkwına tə nə tʋn ba.

48 Lìù tə, ʋ nə wá ja Zwezi ʋ pa tə yà bırı kʋ mʋ̀ lìà təntə, ba nə púə́ ʋ kwa tə, mımınʋ tə, ʋ nə wá twá, sə ʋ ma bırı Zwezi. Ʋ dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Lìù tə, à nə wá kʋkwalı tə, mə ʋ mʋ̀ nə, á pìà. Á jana kʋ lìù təntə».

49 Zwidasə fàrʋ́ lala ʋ yí Zwezi yıra, ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À jʋ̀nì mʋ́, karnyına!» Ʋ dàń ga kʋkwalı wá.

50 Zwezi dàń ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À dabɛɛ, kʋ tə, n nə twi, sə n fwa, fwa kʋ lala».

Ba duən tə dàń ma fàrʋ́ ba yí, ba ja Zwezi.

51 Lìù don, ʋ nə yın də Zwezi cʋ̀rʋ́ ʋ lagʋrı sìʋ́, ʋ ma za Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tʋ̀tʋ̀nʋ̀ zıın, ʋ gwəŋə.

52 Zwezi ma swìn kʋ tíʋ́ tə con, ʋ wʋ́: «Lìà tə mɛ, ba nə cʋ̀rí lagʋrı sìʋ́, ba ma gwı, ba də yı lagʋrı sìʋ́ nə wá gʋ. Kʋ mʋ̀ tə yırı, pìí, n kə n lagʋrı sìʋ́ tə kʋ bwálí nə.

53 N yèrì də, à wàá à nyına Yıı saŋʋ à lòrì, ʋ ga wàá ʋ tʋŋa *malıkɛ kapʋpʋ púlə́ fugə bələ lala, naaa?

54 Yá kʋ dàń nə yın nətʋ, kʋ nə pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, nii wá fwa nətə kʋ ma sʋ́. Də tə nə swìn də, kʋ wá twá nətʋ, kʋ ma tʋn».

55 Zwezi dàń ma swìn lalʋʋ tə con nə, ʋ wʋ́: «Á twi də lagʋrı sìán də dangwələn, sə á ma ja nə, ndə à yı ŋwìàn tə, à nə gwı lìà. Dıın mama, à jəni *Zwifə-ba Yıı *dìà tə wa, à kàrì lá nə, á ga ba nə janı.

56 Yá tə yìàn tə mama dàń yí, sə kʋ tə nə pʋ́pʋ́ní Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà saga tə wa, nii ma sʋ́».

Ʋ karbıa tə mama dàń ma dəri, ba yá wá.

Zwezi wulə Zwifə-ba yun tìán tə, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà yáá con
(Marəkə 14.53-65; Likə 22.54-55, 63-71; Zwan 18.12-14, 19-24)

57 Lìà tə, ba nə jın Zwezi tə ja wá, ba va *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa Kayifə con. Lantə nə, Yıı nii *yənu tìán tə də Zwifə-ba *nəkwına tə yà kun duən nə.

58 Piyɛrə yın Zwezi kwa yıŋʋna, ʋ ja va Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə dəwoo wa. Ʋ vəli ʋ zʋ ʋ jə́ə́ kàrá tə wa, ʋ də Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə tʋ̀tʋ̀nà, sə ʋ ma na nətʋ tə, kʋ nə wá zwɛ̀e.

59 Yıı joŋwana yun tìán tə də Zwifə-ba yun tìán tə, ba nə bʋ̀rì *bʋ̀rà tə mama yà pìà lìà, ba nə wá swìn kʋnkʋn yoo, ba kə Zwezi yuu wa, sə ba ma gʋ wá.

60 Lìà zənzən nan, ba kʋnı kʋnkʋn ba keni Zwezi nii nə. Yá də kʋ mama ba wà yoo nı, sə ba kə ʋ yuu wa. Talıkwa, talıkwa nə, bara bələ duən nan ba zıgı tətəŋi wa,

§ **26:45 26.45** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

61 ba ga wʊ́: «Bɛɛ wà tə swìn, ʊ wʊ́: ‹À
wàá Yɪɪ *dìə̀ tə à mà, à ga pìí à lwà ka
dɪan batwa nii nə›.»
62 Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə zàn,
ʊ swìn Zwezi con, ʊ wʊ́: «N ba yoo le,
naaa? Bɛ̀eɛ̀e nə lìà ba tə swìn, ba kəni n
yuu wa?»
63 Yá Zwezi púə́ ʊ nii. Yɪɪ joŋwana yun
tìán nəkwɪa tə ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «À
lòrì mʊ́, taa Yɪɪ tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa tə
yɪrɪ, n le nəba, də n cígá nə yɪ *Kərisə,
Yɪɪ-Biu».
64 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Mə kʊ yɪ
nətʊ, ndə n tətə nə swìn tə. Yá à mʊ̀ nə
swìn kʊ á con, à súrí lá: Kʊ nə zɪgɪ sɪ́ʊ́n,
á wá na *Ləzwənə-Biu* tə, ʊ jə̀ə́ Yɪɪ tə, ʊ
nə wulə tə mɛ yuu wa, jɪzən† vàn nə. Á
wá na wá də, ʊ naŋa lanworu bakwan tə
wa, ʊ bìàn».
65 Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə dàń
ma cɪrʊ ʊ gànʊ̀ də lɪŋa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:
«Ɔ twɪn Yɪɪ! Nə kʊ́ʊ̀ ba lìà pìà, sə ba bɪrɪ
nəba yoo don! Á nì sɪ́ʊ́n kʊ tə, ʊ nə twɪn
Yɪɪ. Bɛ̀eɛ̀e nə á bʊŋa kʊ yuu wa?»
66 Ba le wá, ba wʊ́: «Ɔ mɛ, sə ba gʊ wá».
67 Ba dàń ma pi mɪmɪan, ba lwá ʊ yáá
wa. Yá ba ga mà wá də jɪgungulə. Ba
duən farʊ ʊ pɪpara nə,
68 ba ga wʊ́: «Kərisə, lwarɪ lìù tə, ʊ nə
mà mʊ́!»

Piyɛrə swìn də, ʊ yərì Zwezi
(Marəkə 14.66-72; Likə 22.56-62; Zwan 18.15-18, 25-27)

69 Piyɛrə yà jə̀ə́ dəwoo tə wa. Tʊtʊnbʊa
don fàrʊ́ ʊ yí ʊ yɪra, ʊ ga wʊ́: «N də yà
wulə də Zwezi Galile tíú tə».
70 Yá ʊ tɛn lìà tə mama yáá con nə, ʊ
wʊ́: «À yərì kʊ tə, n nə pìà, sə n swìn».
71 Kʊ kwa nə, ʊ nə zàn, ʊ vələ dəwoo tə
mimii kwə́lə́ wa, tʊtʊnbʊa tə don də kʊ́ʊ̀
nɪ wá, ʊ ma swìn lìà tə con, ba nə wulə
kʊ bwálí tə nə, ʊ wʊ́: «Ɔ tə yɪ də Zwezi
*Nazarɛtə tíú tə».
72 Piyɛrə ma kʊ́ʊ̀ tɛn, ʊ dù, ʊ wʊ́: «À mʊ̀
yərì kʊ bɛɛ təntə».
73 Kʊ nə fwa mancɪn, ba tə, ba nə zɪga
lá tə fàrʊ́ ba yí Piyɛrə yɪra, ba ga swìn,
ba wʊ́: «Cígá mama, n yɪ ba wa lìù. N nii
sʊgʊ tətə bɪrɪ bwálí tə, n nə nan».
74 Piyɛrə ma kʊ súrí ʊ nii, ʊ wulə ʊ dwì
də ʊ poli ʊ kəni ʊ tìàn nə, ʊ wʊ́: «À yərì
kʊ bɛɛ təntə!» Kʊ máŋá təntə tətə wa nə,
cəbɪʊ kwi.
75 Yá Piyɛrə dàń lìí kʊ tə, Zwezi nə swìn
ʊ con nə, ʊ wʊ́: «Də cəbɪʊ tə nə wà kwi,
n wá tɛn nɛɛ batwa, də n yərì nə!» Ʊ dàń
nan, ʊ ga kwi yinənkurə.

27

Ba jɪn Zwezi, ba va Pilatə con
(Marəkə 15.1; Likə 23.1-2; Zwan 18.28-32)

1 Jɪjʊ fuən fuən *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana
yun tìán tə mama də ba *nəkwɪna tə kun
duən nə, ba vʊrʊ, sə ba gʊ Zwezi.
2 Ba jɪn wá, ba vwa ba ja va ba pa
*Pilatə nə, ʊ nə yɪ yáá tíú, pìʊ́ nəfarʊ tə
nə lɪ ʊ tún.

Zwidasə tɪan tə yoo
(Tʊtʊnan 1.16-20)

3 Máŋá tə wa, Zwidasə, ʊ nə jɪn Zwezi
ʊ pa, tə nə nɪ də, ba wá gʊ Zwezi, ʊ zʊa
pucʊnɪ nəfarʊ wa. Ʊ dàń ma pìí ʊ ja
səbikʊlan fɪtwa tə, ʊ ja va ʊ pa *Zwifə-ba
Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə də ba *nəkwɪna
tə nə.
4 Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «À cʊ̀gʊ̀, à nə pɪn,
ba gʊ lìù tə, ʊ nə wà yoo cʊ̀gʊ̀ tə yɪrɪ». Yá
ba dàń le wá, ba wʊ́: «Nə mʊ̀ yáá tə̀lə́, kʊ
ywàŋá mʊ́!»
5 Zwidasə dɪlɪ səbiu tə Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀
tə wa, ʊ ga vìí. Ʊ vəli ʊ kʊ̀rʊ́ ʊ tìàn.
6 Yɪɪ joŋwana yun tìán tə tì səbiu tə, ba
ga wʊ́: «Kʊ culi, sə nə kə kʊ nə Yɪɪ dìə̀
səbiu daka wa, kʊ nə yɪ səbiu tə, ba nə
ŋwín, ba ma gʊ ləzwənə yɪrɪ».
7 Ba nə vʊrʊ ba kə duən nə, kʊ kwa nə,
ba tì kʊ səbiu təntə, ba ma yə̀ nəkənmarʊ
don kárá, sə ba ma fwa vərə ləbərə
bwálí.
8 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, kʊ kárá təntə yɪrɪ
nə yɪ ‹jana kárá›, kʊ ja bà, kʊ yí zən.
9 Mə kʊ twá nətʊ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Zw-
eremi sʊ̀ràn tə nii ma sú, ʊ nə wʊ́: «Ba
tì səbikʊlan fɪtwa tə, kʊ mʊ̀ nə yɪ səbiu

* **26:64 26.64** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **26:64 26.64** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

tə, *Yızərayɛlə lìà tə nə jə̀ń ba vʊrʊ, ba ŋwín ba pa wá.
10 Yá ba tì kʊ, ba ma yə̀ nəkənmarʊ tə
kárá, ndə nətʊ tə *Yuu-Tiu nə pın nə nii,
sə à swìn».

Ba ja Zwezi ba va Pilatə con
(Marəkə 15.2-5; Likə 23.3-5, 13-25; Zwan 18.33-38)

11 Kʊ kwa nə, ba ja Zwezi ba va yáá tíú
*Pilatə con, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lı ʊ tún. Yáá
tíú dàń ma wulə wá ʊ bwe, ʊ wʊ́: «N mʊ̀
nə yı *Zwifə-ba pìʊ́ tə?» Zwezi ma le wá,
ʊ wʊ́: «Mə kʊ yı nətʊ, ndə n nə swìn tə».
12 Zwezi ga wà yoo mama le yìən tə yuu
wa, Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə də
ba *nəkwına tə nə swìn, ba ja zıgı ʊ nə.
13 Pilatə dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «N
ba tə tə mama nə̀ń, ba nə swìn, ba ja zıga
n nə, naaa?»
14 Yá Zwezi kʊ́ʊ̀ wà wá le kʊ yoo tə yuu
wa míámían. Kʊ dàń ga gwárí yáá tíú tə
zənzən.

Ba bʊ̀rì Zwezi bʊ̀rà, sə ba gʊ wá
(Marəkə 15.6-15; Likə 23.13-25; Zwan 18.39-40; 19.4-16)

15 *Pakə cànà mama nə yí, yáá tíú tə
yàá pa, ba dʊgʊ bàń dìə̀ lìù tə, lalʊʊ tə nə
lòrì, sə ʊ dʊgʊ.
16 Yá kʊ mʊ̀ máŋá təntə wa, bàń dìə̀ lìù
don yın lá, ba nə boŋə Barabasə, ʊ yırı
nə nan zənzən.
17 Yáá tíú *Pilatə dàń ma bwe lìà tə nə
kun duən nə tə, ʊ wʊ́: «Wàà nə á pìà, sə
à dʊgʊ: Barabasə, nə à yə̀ə́ Zwezi tə, ba
nə boŋə *Kərisə tə?»
18 Cígá, Pilatə yà yə̀ə́, ba nə ja Zwezi, ba
bà ʊ con, tə də̀ń. Kʊ yı wʊgwıʊ yırı nə.
19 Máŋá tə wa, Pilatə nə wulə bʊ̀rà tə
bwálí nə, ʊ kan pın lìù bà, ʊ swìn ʊ con,
ʊ wʊ́: «Tıtın kʊ tə nə, à dí càn zənzən
cígá tíú wà tə yırı à pandwıa wa. Kʊ mʊ̀
yırı nə, dàn ká kə n tìàn ʊ yìən wa!»
20 *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə
də ba *nəkwına tə vəvəri lìà tə pubʊŋa,
ba kə ba con, ba pa ba lòrì Barabasə ba
dʊgʊ, ba ga pìà, sə ba gʊ Zwezi mʊ̀.
21 Yáá tíú tə bwe ba, ʊ wʊ́: «Ba wàà tətə
nə á pìà, sə à dʊgʊ ba bələ tə wa?» Ba ma
le, ba wʊ́: «Barabasə!»
22 Pilatə ma bwe, ʊ wʊ́: «Kʊ dàń yı à wá
fwa Zwezi tə, ba nə boŋə Kərisə tə nətə?»
Ba mama ma le, ba wʊ́: «Pa, sə ba paa wá
dagarʊ yuu wa!»
23 Yáá tíú ma bwe, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e
yokʊkwıʊn nə ʊ fwa?» Yá ba dàń ken ba
dìàn mama lá, ba bubwi, ba wʊ́: «Pa, sə
ba paa wá dagarʊ yuu wa!»
24 Máŋá tə, Pilatə nı də, ʊ wàrì won
mama ʊ fwa, yá lìà tə ga kwɛn ba cə̀rí ba
súrí lá, ʊ tì níá, ʊ ma sın ʊ jìàn lalʊʊ tə
yáá con, ʊ ga wʊ́: «À yáá twá ka tə̀lə́ cígá
tíú wà tə tıan tə wa! Kʊ yı á mʊ̀ yoo!»
25 Lalʊʊ tə mama le, ba wʊ́: «Ɗ tıan tə
yoo wá tʊ nə mʊ̀, də nə bıa yuu wa!»
26 Pilatə dàń ma dʊgʊ Barabasə. Ʊ pa
ba mà Zwezi də kafıran, ʊ yıra lá, ba ga
tì wá, ba pa, sə ba paa dagarʊ tə yuu wa.

Pamana mʊn Zwezi
(Marəkə 15.16-20; Zwan 19.1-3)

27 Yáá tíú *Pilatə pamana tə jın Zwezi,
ba va bʊ̀rà dìə̀. Yá pamana tə duən tə
mama dàń twi, ba kun ʊ yuu nə.
28 Ba jın ʊ ganan tə, ba lı, ba ga zʊ wá
də gasɔɔ nəsıan.
29 Kʊ kwa nə, ba dàń sʊa casʊran
yupuu, ba pú ʊ yuu nə. Yá ba ga kə
mıʊ daduu ʊ jızən wa. Ba dàń ga tʊ ba
nadwana nii nə, ʊ yáá con, ba mʊn wá,
ba wʊ́: «Nə jʊ̀nʊ̀ mʊ́, *Zwifə-ba pìʊ́!»
30 Ba pi mımıan ba lwá ʊ nə, ba ga jon
mıʊ daduu tə, ba ma mà ʊ yuu wa.
31 Máŋá tə wa, ba nə mʊn wá, ba zwɛ̀e,
ba jın gasɔɔ tə ba lı, ba ga kʊ́ʊ̀ pìí ba zʊ
wá ʊ tətə ganan tə. Ba dàń ga ja wá ba
va, sə ba paa dagarʊ yuu wa.

Ba paa Zwezi dagarʊ yuu wa
(Marəkə 15.21-32; Likə 23.26-43; Zwan 19.17-27)

32 Pamana tə nə ja Zwezi, ba naŋa tıʊ tə
nii wa, ba jə́rí bɛɛ don, ʊ yırı nə yı Simon,
ʊ nə yı Sirɛnə tíú. Pamana tə kálʊ́ wá, ba
pa ʊ zın Zwezi dagarʊ tə.
33 Ba yí bwálí don, ba nə boŋə
‹Goləgʊta›, kʊ də̀ń nə yı ‹yuzʊŋa bwálí›.
34 Yá lá nə, ba pın divɛn, ba nə gùlí
yacara tìʊ́, kʊ nə cà, tə wa, Zwezi nə, sə
ʊ nyʊ. Ʊ nə dədə́n kʊ ʊ nii nə, ʊ vıga, sə
ʊ nyʊ kʊ.

35 Ba paa wá dagarʋ tə yuu wa, ba ga tá
kwé, ba ma tara ʋ ganan.
36 Ba ga kori ba jə̀ə́ lá, sə ba cì ʋ nə.
37 Ʋ yuu con nə, ba ken pʋ́pʋ́ná duən lá
nə, tə nə bırı won tə, kʋ nə pın, ba ma gʋ
wá. Tə wʋ́: «Ɔ tə nə yı Zwezi, *Zwifə-ba
pìʋ́ tə».
38 Ba pa ŋwına bələ, ba nə gwı lìà tə, kʋ
máŋá tə wa, kʋ bwálí təntə nə də Zwezi.
Ʋ don yı Zwezi jızən yuu, ʋ don tə yı ʋ
jıgwiə yuu.
39 Lìà tə, ba nə twá lá, ba lɛ yàá vuvugu
ba yuu, ba ga twın wá.
40 Ba yàá swìn ʋ con, ba wʋ́: «N mù lìù
tə, n yà nə pìà, sə n mà Zwifə-ba Yıı *dìə
tə, n ga lwà ka dıan batwa nii nə. N tətə
dàń jon n tìàn, də n nə ya Yıı-Biu, sə n
nan dagarʋ tə yuu wa, n cú!»
41 Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə,
də Yıı nii *yənu tìán-ba tə də *nəkwına
tə də yà wulə ba mʋŋa Zwezi, ba ga wʋ́:
42 «Ɔ wàá lìà duən ʋ joŋə, yá ʋ wàrì ʋ
tətə ʋ joŋə! Ʋ tà *Yızərayɛlə pìʋ́, naaa?
Ʋ dàń nan dagarʋ tə yuu, ʋ cú sívn, sə nə
ga kə nə waa ʋ nə.
43 Ʋ pın ʋ tìàn Yıı nə. Yıı nə swə wá,
sə ʋ jon wá, sívn nə. Ʋ swìn də, ʋ yı Yıı-
Biu».
44 Yá ŋwına tə, ba nə gwı lìà tə, ba nə
paa dagaran tə yuu ʋ səpuni nə, də wulə
ba twın wá, ndə ba duən tə nə.

Zwezi tıan tə yoo
(Marəkə 15.33-41; Likə 23.44-49; Zwan 19.28-37)

45 Kʋ nə zıgı lugu fugə bələ máŋá wa,
yikunu pʋ́ə́ tıa tə mama nə, kʋ ja va
dədəni lugu batwa.
46 Lugu batwa tə nə yí, Zwezi bubwi ʋ
kə yıı nə də ʋ lʋʋ sʋgʋ, ʋ wʋ́: «Eli, Eli,
lama sabatanı!» Kʋ dəń nə yı: «À Yıı, à
Yıı, bɛ̀eɛ̀e nə pın, n ma vı nə n dʋgʋ?»
47 Lìà tə duən yà nə wulə lá nì ʋ kori, ba
ga swìn, ba wʋ́: «Ɔ boŋə Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀
Eli!»
48 Ba wa don dəri lala, ʋ va ʋ tì
canfınsıʋ ʋ lə divɛn nyʋnʋ wa. Ʋ tì kʋ
ʋ vwa mıʋ nii nə, ʋ làrì Zwezi nə, sə ʋ
nyʋ.
49 Yá ba duən tə dàń swìn, ba wʋ́: «Zıgı,
nə wá na də, Eli nə wá bà, ʋ jon wá!»
50 Zwezi ma bubwi ʋ kə yıı nə, ʋ ga tı.
51 Yá *Zwifə-ba Yıı *dìə tə wa, mimii
gànʋ̀ tə zıgı yıı nə, kʋ cırı*, kʋ cú kʋ ja
tıa, kʋ pwɛ̀e bələ. Tıa tə səsəgi, pıran
kapana ga lwa.
52 Ləbərə súrú, yá lìà tə zənzən, ba nə
yı Yıı nə tı, ba yà nə tıga, pìí ba bwin, ba
nan tıga wa.
53 Zwezi bwiun tə kwa nə, lìà təntə nan
ləbərə tə wa, ba va tıʋ† tə, kʋ nə yı Yıı
nyiən wa. Yá lìà zənzən ga na ba lá nə.
54 *Romə-ba pamana bíí yuu tíú də
pamana tə, ba nə cì Zwezi nə, tə mama
nı tıa tə səsəgu tə, də kʋ tə mɛ, kʋ nə yí.
Fən dàń jın ba zənzən, ba ga wʋ́: «Ɔ cígá
yà yı Yıı-Biu».
55 Kana, ba nə dáá, də yà twá Zwezi
kwa, də ʋ tə yà wulə Galile nagwanaa wa,
sə ba tʋn ba pa wá. Ba də yà zıga yıŋʋna,
ba ga ywàŋá.
56 Ba wa kana duən nə yı: Mari
Madələɛnə, də Mari, ʋ nə yı Zwakə də
Zwʋzɛfə nuu, də kan don, ʋ nə yı Zebede
bıa tə nuu.

Zwezi ləbəri wa kənu yoo
(Marəkə 15.42-47; Likə 23.50-56; Zwan 19.38-42)

57 Dədəni nə twi kʋ yí, jıjə tíú don twi,
ʋ nə nan Arimate, ʋ yırı nə ya Zwʋzɛfə.
Ʋ də yà yı Zwezi karbiu.
58 Ʋ vəli ʋ yí *Pilatə, ʋ ga lòrì cwəŋə, sə
ʋ gùrì Zwezi. Pilatə dàń ma pa cwəŋə, sə
ba pa wá Zwezi.
59 Ʋ ma tì wá, ʋ pəpəni ʋ kə ganpon wa,
60 ʋ ja wá ʋ va ʋ tún ləbəri nədʋn wa,
ʋ nə pa ba kʋ̀ pìʋ̀ kapan wa, ʋ tətə yırı.
Kʋ kwa nə, ʋ bəbəli pìʋ̀ kapan nəfarʋ, ʋ
ma pú ləbəri tə nii nə, ʋ ga vìí.
61 Mari Madələɛnə tə, də Mari tə don də
yà yın lá. Ba yà jə̀ń ləbəri tə nii nə.

Pamana cìgà Zwezi ləbəri tə nə

* **27:51 27.51** Mimii gànʋ̀ təntə nə pwɛ̀e bwálí tə, Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə cıcı nə yàá zʋ, ʋ fwa *joŋi tə ʋ pın Yıı nə, də lìà tə duən tə nə zwı, ba mɛ lá tə duən nə. Gànʋ̀ təntə cırʋ tə bırı də, lìù mama dàń wàá Yıı yıra, ʋ yí. † **27:53 27.53** Kʋ yı *Zwerizalɛmə yoo nə kʋ swìn.

62 Kʊ tɪkʊnɪ yà yɪ *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə.
Yá Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də
*Farɪzɪan-ba twá duən, ba va ba yí Pilatə.
63 Ba ga swìn, ba wʊ́: «Yuu tíú, nə yə̀ə́
də, kʊ mʊ̀ kʊnkʊnʊ təntə, máŋá tə wa,
ʊ tə nə wà tɪ tə, ʊ yà swìn, ʊ wʊ́: ‹Dɪan
batwa nii nə, à wá pìí à bwin à nan tɪan
wa›.
64 Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ, pa nii, sə ba cì ləbəri
tə nə, kʊ ja vələ dɪan batwa. Ʊ karbɪa
tə dàn ká bà, ba ŋʊ̀ wá. Yá kʊ kwa nə,
ba ga swìn lalʊʊ tə con nə, ba wʊ́: ‹Ʊ pìí
ʊ bwin, ʊ nan tɪga wa›. Kʊ mʊ̀ talɪkwa
kʊnkʊn təntən càn wá doni dí yáá nyiən
tə».
65 Pilatə ma swìn, ʊ wʊ́: «Á nəŋə,
pamana nə, sə ba cì ləbəri tə nə. Á vələ
á cì ləbəri tə nə, ndə á nə pìà nətʊ».
66 Ba dàń ma va, ba kwɛn ba sun ləbəri
tə nii zəni, ba tún pamana lá, sə ba cì kʊ
nə.

28

Zwezi pìí ʊ bwin ʊ nan
(Marəkə 16.1-11; Likə 24.1-12; Zwan 20.1-18; Tʊtʊnan 2.24-38; 1 Korɛntə tìán 15.1-4)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə nə zwɛ kwa nə,
Mari Madəlɛnə, də Mari tə don twi jɪjʊ
fuən fuən, sə ba na ləbəri tə.
2 Naa nədʊ, də tɪa tə səsəgi zənzən,
*Yuu-Tiu *malɪka nan yɪɪ nə, ka cú ka
bəbəli kapan tə, ka tún vàn nə, ka ga jə̀ń
kʊ yuu wa.
3 Malɪka tə yà nyɪn ndə dwà pɪpɪlʊ nə.
Yá ka ganan tə yɪ nəpwənə ndə janfɪnpon
nə.
4 Fən tì pamana tə, ba wulə ba vɪvaga,
ba ga tɪ, ba kʊ̀ yɪɪ nə.
5 Malɪka tə ma swìn kana tə con, ka wʊ́:
«Á dànà ká pa fən ja aba. À yə̀ə́ də, á pìà
Zwezi, lìù tə, ba nə paa dagarʊ tə yuu wa.
6 Ʊ tə̀lə́ yəbə, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan
wa, ndə ʊ yà nə swìn kʊ nətʊ. Á bìàn, á
ywàń bwálí tə, ʊ yà nə pə̀ń.
7 Á dàń vələ lala, á swìn ʊ karbɪa tə
con, də Zwezi pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan wa.
Ʊ dàń ga dí yáá ʊ vələ, sə ʊ dàn ba Galile
nagwanaa wa, sɪʊ́n nə. Mə lá nə, ba wá
na wá. Mə kʊ tə nə à jə, sə à swìn á con».
8 Ba kɛ̀eń lala, ba vìí ləbəri tə nii nə, də
fən də pupoli nəfarʊ. Ba ga dəri ba va,
ba pa ŋwɛn təntə Zwezi karbɪa tə nə.
9 Naa nədʊ, də Zwezi twi ʊ jə́rí ba, ʊ ga
wʊ́: «À jʊ̀nì aba!» Kana tə fàrʊ́ ba yí ʊ
yɪra, ba tʊ ba nadwana nii nə, ba ja ʊ nɛɛ
nə, ba ga pa wá dun.
10 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Á dànà ká pa fən ja aba. Á vələ, á
swìn à nubɪa tə con, ndə ba vələ Galile
nagwanaa. Mə lá nə, ba wá na nə».

Pamana tə, ba nə cìgà Zwezi ləbəri tə nə nii tuŋu
(Matiə 27.62-66)

11 Máŋá tə wa, kana tə nə pìí ba vəri,
pamana tə duən, ba nə cì ləbəri tə nə, pìí
ba bà *Zwerizalɛmə wa. Ba swìn *Zwifə-
ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə con, kʊ tə
mama, kʊ nə yí.
12 Yɪɪ joŋwana yun tìán tə bon jə́rə́ ba
mʊ̀ də Zwifə-ba *nəkwɪna tə. Ba nə vʊrʊ
ba kə duən nə, ba zwɛ̀e kwa nə, ba pɪn
səbifarʊ pamana tə nə,
13 ba ga swìn ba con, ba wʊ́: «Á wá swìn
də, Zwezi karbɪa tə nə twi tɪtɪn nə, ba ŋʊ̀
wá, də á dwɛ̀e.
14 Də yáá tíú, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún,
tə nì kʊ, nə yə̀ə́ nə tə wá swìn ʊ con nətʊ,
sə wʊwala dàn ká yí aba».
15 Pamana tə jon səbiu tə, ba ga twá ba
nii nə, ndə ba nə swìn nətʊ. Mə nətʊ nə,
kʊ yoo tə carɪ kʊ sú Zwifə-ba pwərə wa,
kʊ ja bà zən.

Zwezi bɪrɪ ʊ tìàn ʊ karbɪa fugə nədʊ tə nə
(Marəkə 16.12-20; Likə 24.13-53; Zwan 20.19-29; 21.1-23; Tʊtʊnan 1.1-12; 1 Korɛntə tìán 15.5-8)

16 Zwezi karbɪa fugə nədʊ tə vəli Galile
paan tə yuu, Zwezi nə bɪrɪ ba.
17 Máŋá tə nə, ba nə nɪ wá, ba pɪn wá
dun. Ba wa lìà duən ga bɛ̀eé, də kʊ yɪ ʊ
mʊ̀.
18 Zwezi fàrʊ́ ʊ yí, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Yɪɪ
ken dìàn tə mama Yɪɪ *sàń nə, də tɪa yuu
wa à jɪɪn wa.
19 Á vələ, á yí dwíə́ tə mama lʊʊ mama
wa, sə á ja ba, á fwa à karbɪa. Á liə ba níá
wa, kʊ twá də nyɪna Yɪɪ, də Yɪɪ-Biu tə, də
Yɪɪ-*Siŋu tə yɪrɪ.

20 Á ga kàrì ba, sə ba twá kʊ tə mama
nii nə, à nə bɪrɪ aba. Á cʊga zəni, à wá yà
də aba, dɪɪn mama, kʊ ja vələ lʊʊ zaŋʊ».

Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ sagɪ tə, Marəkə nə pʊ́pʊ́ní

Marəkə sagɪ tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə pʊ́pʊ́ní sagɪ kʊ tə

Marəkə nə pʊ́pʊ́ní kʊ mù Zwezi sʊywáŋʊ́ tə. Marəkə yà tà Zwezi karbiu, ʊ yɪ ʊ dí yáá ʊ tʊn də *tʊntʊnʊ Polə. Ʊ dàń yɪn də Piyɛrə də Yɪɪ tʊtʊŋɪ tə wa. Mə tə vələ tə wa nə, ʊ nì Zwezi tʊtʊnan tə, də ʊ yìèn tə mɛ, ʊ nə fwa tə yoo Piyɛrə con. Kʊ kwa nə, ʊ pʊ́pʊ́ní tə tə, ʊ nə nì.

Lìà tə nə, Marəkə nə pʊ́pʊ́ní

Marəkə pʊ́pʊ́ní ʊ sagɪ tə ʊ pa lìà tə nə, ba nə tà *Zwifə-ba, ba nə tə̀lə́ *Yɪzərayɛlə lʊʊ nii wa.

Sagɪ tə wa sʊgʊ

Marəkə bɪrɪ ba də, Zwezi nə yɪ *Kərisə tə, Yɪɪ nə tʊn, *Zwifə-ba dwíí tə yà nə dànì. Ʊ mù Kərisə təntə yɪ Yɪɪ-Biu tə, ʊ nə swə zənzən. Yìèn tə, Marəkə nə zə́n ʊ swə, kʊ yɪ Zwezi tʊtʊnan tə yoo, də ʊ mɪɪ yìèn də ʊ nii sʊ̀ràn tə. Ʊ tʊtʊnan tə bɪrɪ də, ʊ cígá yɪ Yɪɪ nə tɪ.

Zwan-Batisə kàrà tə yoo
(Matiə 3.1-12; Likə 3.1-18)

1 Kʊ yɪ máŋá tə, Yɪɪ-Biu Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə nə twi.
2 Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi sagɪ tə wa, Yɪɪ swìn Zwezi yoo:
«Ywàń, à tʊn à tʊntʊnʊ n yáá nə, sə ʊ kwɛn cwəŋə ʊ pa mʊ́.
3 Kʊ yɪ bɛɛ nə bubwi kasɔɔ lanworu wa, ʊ wʊ́: ‹Á kwìán *Yuu-Tiu cwəŋə tə, sə á cɛ ʊ cwəmɪnɪ tə, sə tə ya mənə mənə›.»
4 Kʊ mù tʊntʊnʊ təntə yɪ *Zwan-Batisə. Nətʊ nə ʊ nan kasɔɔ tə wa, ʊ swìn Yɪɪ yoo ʊ bɪrɪ lìà nə, ʊ wʊ́: «Á vəvərə á kwa á ma sá á cʊna. Á pɪan, ba lə aba níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ. Yá Yɪɪ dàń wá kwɛn á cʊna tə, ʊ lɪ á mù də wá pwərə wa».
5 Zwide nagwanaa lìà mɛ də Zwerizalɛmə tɪʊ lìà twi ʊ con. Ba dàń swìn ba cʊna ba bɪrɪ Zwan, yá ʊ ga zɪga lá ʊ li ba Zwurədɛn mʊnaa tə wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.
6 Zwan yà zʊa nyʊgʊma kʊran gànù, ʊ ga vwa tànù voru ʊ tàŋá* nə. Ʊ yà də́ jərən də tʊran.
7 Ʊ dàń kàrì Yɪɪ yoo ʊ bɪrɪ lìà tə nə, ʊ wʊ́: «Lìù don, ʊ dìàn nə dáá tə doni nə, ʊ pú à kwa ʊ bà. À jɪɪn mùrì, sə à tʊ à nadwana nii nə, sə à kʊrʊ† ʊ natʊra.
8 À mù ləgə aba níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ, yá ʊ mù wá pa, Yɪɪ-*Siŋu tə sú aba».

Zwan-Batisə ləgə Zwezi níá wa
(Matiə 3.13-17; Likə 3.21-22)

9 Zwezi dàń nan *Nazarɛtə tɪʊ wa, Galile nagwanaa wa, ʊ bà *Zwan con. Zwan ləgə wá Zwurədɛn mʊnaa tə wa.
10 Máŋá tə, Zwezi nə naŋa níá tə wa, ʊ nɪ lanworu də kʊ súrí, yá Yɪɪ-*Siŋu tə cúə́ ʊ yuu wa ndə gunpwənə nə.
11 Kori dàń ga nan Yɪɪ sàń nə, kʊ wʊ́: «N yɪ à biswənə tə, ʊ nə poli à pùə́».

Sɪtana də́də́n Zwezi
(Matiə 4.1-11; Likə 4.1-13)

12 Kʊ kwa nə, Yɪɪ-*Siŋu tə yigu Zwezi, kʊ pa ʊ va kasɔɔ lanworu wa.
13 Ʊ yɪ kasɔɔ tə wa dɪan sapwilə. Kʊ bwálí tə nə, *Sɪtana də́də́n, sə ʊ yigu wá, ʊ pa ʊ tʊn yokʊkwɪʊn. Zwezi də ganaŋa yà nə wulə duən nə. *Malɪkɛ dàń yà ga tʊŋa tə pɪn wá.

Zwezi wulə Galile nagwanaa wa
(Matiə 4.12-17; Likə 4.14-15)

14 Kʊ kwa nə, ba nə ken Zwan bàń dìə wa, Zwezi vəli Galile nagwanaa. Ʊ swìn ʊ kàrì Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə lá,
15 ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Máŋá tə, Yɪɪ nə lɪ ʊ tún, tə yí. Yá máŋá bwələ, sə Yɪɪ də́ ʊ pàrì tə lìà mama yuu wa. Kʊ mù nə pɪn, á vəvərə á kwa, á ma sá á cʊna, á ga sɛ̀e Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə».

---

* **1:6 1.6** Mə nətʊ nə, Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə yà zwɪ tanan ganan, də ba vwə tanan vwərən ba tàŋá nə. † **1:7 1.7** *Zwifə-ba con, ba yàá pa yoŋu, nə à yə̀ə́ lìù tə, ba nə ba wá dun pɪn, sɪn lìù nɛɛ, sə kʊ bɪrɪ də, ba sɛ̀e wá, ndə ba vee nə ba dìə wa, nə à yə̀ə́, sə kʊ bɪrɪ də, ʊ yɪ dun tíú.

Zwezi bon fəlijana banıa
(Matiə 4.18-22; Likə 5.1-3, 10-11; Zwan 1.35-43)

16 Zwezi nə wulə Galile mʊnaa tə nii nə
ʊ vəli, ʊ nı Simon də ʊ nubiu Andəre, ba
nə yı fəlijana. Ba dàń yà wulə ba dılı ba
fələ gègèlù mʊnaa tə wa, ba ma janı fələ.
17 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á bìàn
à mù con, à dàń wá pa, á pìà lìà, sə ba twá
à mù Zwezi nə».
18 Lala də ba dʊgʊ ba fələ gègèlèn tə lá,
ba ga twá ʊ nə.
19 Ʊ nə kɛ̀eń ʊ va yáá mancın də ʊ na
Zwakə də ʊ nubiu Zwan, ba nə yı Zebede
bıa. Ba yà wulə ba nıá yuu bori wa, ba
kwɛn ba fələ gègèlèn.
20 Lala də Zwezi bon Zwakə də Zwan.
Ba nan ba yá ba nyına Zebede də ʊ tʊ̀tʊ̀nà
tə nıá yuu bori tə wa, ba ga twá Zwezi nə.

Zwezi dıŋı zini ʊ lı bɛɛ don yuu wa
(Likə 4.31-37)

21 Zwezi də ʊ karbıa tə yí
Kapɛrənayimə tıʊ. *Zwifə-ba *sìə́ dıın
nə, Zwezi zʊa Zwifə-ba *jə́rə́ dìə wa, ʊ ga
wulə ʊ kàrì.
22 Lìà tə cʊga wá, ʊ kàrà tə gwárí ba
zənzən. Ʊ yı ʊ kàrì ba də dìàn, Yıı nə
ken ʊ jıın wa. Kʊ mù nə pın, ʊ nə ba yı
ndə Yıı nii *yənu tìán tə nə.
23 Kʊ máŋá tə wa, bɛɛ don, *zini yà nə
jə, zʊa Zwifə-ba jə́rə́ dìə tə wa. Zini tə
bubwi, kʊ wʊ́:
24 «Bɛ̀eɛ̀e nə n pìà fwa nə yıra,
*Nazarɛtə Zwezi? N yı n twi, sə n cʊ̀gʊ̀
nəba. À yə̀ə́ mʊ́. N ya lìù, ʊ nə lı ʊ tʊ́n
Yıı cıcı yırı».
25 Zwezi dàń caga zini tə nii nə, ʊ wʊ́:
«Pʊ́ n nii, n ga nan n yá bɛɛ tə!»
26 Zini tə vuvugu bɛɛ tə, kʊ ga nan də
kʊ mà nii.
27 Kʊ kələ lìà tə mama, ba ga bwe duən:
«Bɛ̀eɛ̀e nə yı kʊ tə? Kàrà dʊ̀n kʊ pın də
dìàn. Kʊ mù bɛɛ təntə pın zini zìlí ʊ nii
wa».
28 Naa nədʊ, Zwezi yırı súə́ tıa mama
Galile nagwanaa tə wa.

Zwezi zwɛ̀e lìà zənzən yayıran
(Matiə 8.14-17; Likə 4.38-41; Tʊtʊnan 10.38)

29 Zwezi də ʊ karbıa tə nan *Zwifə-ba
*jə́rə́ dìə wa, ba ga va Simon də Andəre
sàń. Zwakə də Zwan də yà wulə də ba.
30 Waran yà jə Simon tınkan, ʊ ga tə́gə́.
Máŋá tə Zwezi nə yí, ba swìn ʊ yoo ba
bırı wá.
31 Zwezi fàrʊ́ ʊ yí ʊ yıra, ʊ ja ʊ jıın nə,
ʊ van wá ʊ zìn gədoo tə yuu. Ʊ waran tə
zwɛ̀e, ʊ ga zàn, ʊ wulə ʊ tanı, sə ʊ ma lı
Zwezi vəri.
32 Máŋá tə dədəni nə yí, yıı nə zʊa kwa
nə, lìà tə mama tì ba yayıŋa də lìà tə *zini
nə jə, ba ja va Zwezi yáá nə.
33 Tıʊ tə lìà mama yà kun dìə tə mimii
yáá nə.
34 Zwezi dàń zwɛ̀e lìà kapʊpʊ yayıran
tə yirə yirə yà nə jə ba, ʊ ga dıŋı zinə
zənzən ʊ lı lìà yuu wa. Ʊ wà yá ʊ pa zinə
tə swìn, ʊ yà nə yə̀ə́ də, tə yə̀ə́ wá yırı.

Zwezi kàrà Galile nagwanaa wa
(Likə 4.42-44)

35 Kʊ tıa nə pʊrı, Zwezi zàn ʊ nan tıʊ tə
wa, də tıbılakʊnʊ tə wà yí. Ʊ vəli bwálí
tə, won mama nə tə̀lə́. Lantə nə, ʊ dàń
zıga ʊ jʊ̀nì Yıı.
36 Simon də karbıa tə duən zàn ba
bıbarı, ba twarı ʊ nɛɛ.
37 Máŋá tə wa, ba nə nı wá, ba swìn ʊ
con: «Lìà tə mama pìà mʊ́».
38 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Nə vələ bwálá
tə duən də səpuni tıan tə wa. À pìà, sə à
kàrì lantə də, mə kʊ yırı nə à twi».
39 Zwezi dàń ma jiru Galile nagwanaa
tə mɛ wa, ʊ ma kàrì *Zwifə-ba *jə́rə́ dii
tə wa, yá ʊ ga dıŋı *zinə ʊ lı lìà yuu wa.

Zwezi zwɛ̀e bɛɛ don dayan
(Matiə 8.1-4; Likə 5.12-16; 17.12-19)

40 Dayarʊ don twi Zwezi con, ʊ tʊ ʊ
nadwana nii nə ʊ yáá con, ʊ ga lòrì wá, ʊ
wʊ́: «N nə swə, n wàá n pın à dayan‡ tə
zwɛ̀e, sə à də jì ləzwənzəŋu».
41 Ʊ yinəgə jın Zwezi, ʊ te ʊ jıın ʊ nə, ʊ
dwen ʊ yıra, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «À swə, sə
n dayan tə zwɛ̀e».

‡ **1:40 1.40** *Zwifə-ba con, dayan nə jə lìù, ʊ yı ba yàá lı wá ba dwíí wa. Ʊ dayan tə nə zwɛ̀e də kʊ tə jə *joŋi, ʊ nə mɛ̀e, sə ʊ fwa, sə ʊ ma pìí, ʊ zʊ ʊ dwíí tə wa.

42 Lala də dayan tə zwɛ̀e.
43 Kʊ kwa nə, Zwezi pɪn bɛɛ tə vìí, ʊ ga
bɪrɪ wá yìàn tə nə cà, ʊ nə mɛ, sə ʊ va ʊ
tʊn.
44 Ʊ ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Ja n nii zəni!
Dàn ká swìn kʊ lìù con. N dàń nə vəli,
n bɪrɪ n tìàn *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwanʊ tə
nə. N dàń ga pa wiən tə, ʊ nə wá ma fwa
*joŋi tə, ndə Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə
nə, nə bɪrɪ Yɪɪ sagɪ tə wa, sə dayaran pa,
də ba dayan tə nə zwɛ̀e».
45 Yá bɛɛ tə vəli, ʊ man bwálí mama kʊ
tə, kʊ nə yí wá. Kʊ mù yɪrɪ, Zwezi yà kʊ
wàrì ʊ vəli ʊ naŋa tɪʊ mama wa, pwənə
pwənə. Ʊ yàá mɛ kwa con, bwálá tə, lìà
nə ba bwələ. Yá ba ga tə naŋa bwálá
mama, ba twi ʊ con.

2

Zwezi zìn gwànʊ́ don (Matiə 9.1-8; Likə 5.17-20)

1 Kʊ kwa nə, Zwezi pìí ʊ va
Kapɛrənayimə, yá lìà dàń nì də ʊ wulə
dìə̀ don wa.
2 Lìà zənzən twi ba kun duən nə. Halɪ
bwálí mama yà súə́, yá bwálí ya kʊ́ʊ̀ tə̀lə́
kàrá wa, mimii tə yáá nə. Zwezi yà wulə
ba ʊ kàrì Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə.
3 Lìà duən twi də gwànʊ́ don, ba wa
bara banɪa ga zɪŋa gwànʊ́ tə.
4 Lìà tə nə dáá tə pɪn, ba yà wàrì wá
Zwezi nə ba bɪrɪ. Ba dàń ma dì ba poru
bʊʊ dəyuu tə wa, kʊ mɛ də bwálí tə Zwezi
nə wulə. Ba dàń ga twá bʊʊ tə, ba cú
gwànʊ́ tə nə tə́gə́ ʊ tɪtaʊ tə wa, dìə̀ tə wa.
5 Zwezi nə nɪ də, bara tə ken ba waa ʊ
nə, ʊ dàń swìn gwànʊ́ tə con, ʊ wʊ́: «À
dabɛɛ, à kwɛn n cʊna tə, à lɪ n mù də Yɪɪ
pwərə wa».
6 Yɪɪ nii *yənu tìán yà nə jə lá, yà bʊŋa
ba waa con nə, ba wʊ́:
7 «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, bɛɛ wà tə swìn nətən?
Kʊ yɪ Yɪɪ nə, ʊ twɪn! Wàà nə wàá cʊna ʊ
kwɛn ʊ lɪ ʊ mù də Yɪɪ pwərə wa? Kʊ yɪ
Yɪɪ cɪcɪ!»
8 Zwezi zəzən ʊ lwarɪ kʊ tə, ba nə bʊŋa,
ʊ waa con, yá ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ma jə pubʊŋɪ tətə yiri á
waa con?
9 Də à nə swìn gwànʊ́ tə con, à wʊ́: ‹À
kwɛn n cʊna tə, à lɪ à mù də Yɪɪ pwərə
wa›, nə à yə̀ə́, à nə wʊ́: ‹Zàn yɪɪ nə, n tì
n tɪtaʊ, n vìí!› Kʊ kwa nə yɪ mwálí?
10 Yá à dàń pìà, sə á yəni də, Yɪɪ ken
dìàn *Ləzwənə-Biu* jɪɪn wa tɪa yuu wa,
sə ʊ kwɛn cʊna, ʊ lɪ ʊ mù də Yɪɪ pwərə
wa». Zwezi dàń ga swìn sʊ̀ràn tətə gwànʊ́
tə con, ʊ wʊ́:
11 «À mù nə swìn kʊ n con nə: Zàn, n tì
n tɪtaʊ, n va n sàń».
12 Máŋá tə wa, lìà tə mama yà nə wulə
ba ywàŋá, lala də bɛɛ tə zàn, ʊ tì ʊ tɪtaʊ,
ʊ vìrí. Kʊ gwárí ba mama, ba dàń ga bwɪ
Yɪɪ nə, ba ga swìn, ba wʊ́: «Nə tə wà kʊ
tə ba tə nyɪnyɪga nɪ!»

Zwezi bon Levi, sə ʊ twá ʊ nə (Matiə 9.9-13; Likə 5.27-32)

13 Zwezi pìí ʊ va Galile mʊnaa tə nii nə.
Lalʊʊ zənzən yà twi ʊ con, ʊ kàrì ba.
14 Ʊ nə kɛ̀eń, ʊ nɪ Aləfe bìú Levi, də ʊ
jə̀ə́ ʊ joŋə lanpoo. Zwezi ma swìn ʊ con,
ʊ wʊ́: «Zàn, n bà, n twá à nə!» Levi dàń
zàn, ʊ twá ʊ nə.
15 Kʊ kwa nə, Zwezi də ʊ karbɪa tə vələ
Levi sàń nə, sə ba də́ wodiu. Lìà tə, ba
nə joŋə lanpoo, də cʊna lìà duən, ba yà
wulə ba də́ də ba. Ba mù ləzwənyirə tə
yà dáá, ba nə pwí ʊ kwa.
16 Yɪɪ nii *yənu tìán tə, ba yà nə wulə
*Farɪzɪan-ba kwa də yà wulə lá nə. Ba nɪ
Zwezi də ʊ wulə ʊ də́ də lìà tə, ba nə joŋə
lanpoo, də cʊna lìà duən. Ba dàń swìn
Zwezi karbɪa tə con, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
pɪn, ʊ ma də́ də lìà tə, ba nə joŋə lanpoo,
də cʊna lìà tə?»
17 Zwezi ma nì kʊ, yá ʊ dàń swìn ba
con, ʊ wʊ́: «Lìà tə, ba yɪra nə zurə,
ba dɪmʊtʊrʊ pìà, kʊ yɪ yayɪŋa nə pìà
dɪmʊtʊrʊ. À wà twi, sə à bon cígá tìán,
yá cʊna lìà tə».

Zwezi bɪrʊ kàrà nədʊn nivori yuu wa (Matiə 9.14-17; Likə 5.33-39)

18 Dɪɪn don nə, Zwan† karbɪa də
*Farɪzɪan-ba yà vwə ba níə́. Lìà dàń twi
ba bwe Zwezi, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn
Zwan karbɪa də Farɪzɪan-ba tə yàá vwe

* **2:10 2.10** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **2:18 2.18** Kʊ mù Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.

ba níə́, yá n mù karbıa tə ga ba ba níə́ vwe?»
19 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Bɛɛ nə pìà ʋ
vwa ʋ kan fúrú, ʋ dabara yàá bà, sə ba
twá ba də́ fúrú tə diŋə tə. Á bʋŋa də, ba
wá vwe ba níə́, ba dàn ká də́ wodiu tə, yá
fúrú bɛɛ ga wulə də ba?
20 Yá máŋá dàń wá bà, fúrú bɛɛ tə nə
ba ya lá. Kʋ mù máŋá təntə wa, ba dàń
wá vwə ba níə́.
21 Lìù tə̀lə́, ʋ nə wá fʋ gantwandʋn ʋ ma
pú gangwırʋ. Kʋ nətʋ tə nə fwa, gandʋn
tə wá vuri gangwırʋ tə vàn don, yá bʋʋ
tə dàń wá doni də́ yáá tə tətə.
22 Yá lìù mama ba swana tə nə wulə tə
zaŋa lwé ʋ kəni purə nədwara wa. Kʋ
nətʋ tə nə fwa, tə mù swana tə wá pa
purə tə pwin, yá swana tə də purə tə mɛ
wá va bwàná. Kʋ mɛ, sə ba kə swana tə
nə wulə tə zaŋa purə nədʋra wa».

Zwezi nə tı sìə́ dıın tə
(Matiə 12.1-8; Likə 6.1-5)

23 *Zwifə-ba *sìə́ dıın don nə, Zwezi yà
twá kárí wa ʋ kɛ̀eń. Ʋ karbıa tə ma vəli
də ba kén mına yun tə cwəŋə tə nii nə.
24 *Farızıan-ba tə dàń ma swìn Zwezi
con, ba wʋ́: «Ywàń, bɛ̀eɛ̀e nə pın, n
karbıa tə fwa kʋ tə, kʋ nə wà mɛ, sə kʋ
fwa sìə́ dıın nə?»
25 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á tə wà kàrì
pìʋ́ *Davidə yoo naaa? Bɛ̀eɛ̀e nə ʋ fwa
máŋá tə wa, niən tə nə jın ʋ də ʋ kwa lìà
tə, yá wodiu də ga tə̀lə́ ba də́?
26 Ʋ zʋa Yıı *dìà tə wa, ʋ də́ dipɛn tə, kʋ
nə wulə lá nə. Abıatarə yà nə yı *Zwifə-
ba Yıı *joŋwanʋ yuu tíú kʋ máŋá tə wa.
Yá Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə, yà pın
cwəŋə Yıı joŋwana tə cıcı nə, sə ba mù
nə də́ Yıı dìà dipɛn təntə. Yá Davidə tì tə,
ʋ də́ ʋ ga lı tə duən ʋ pa ʋ lìà tə nə».
27 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Yıı
yà ʋ fwa sìə́ dıın, sə kʋ ma kwɛn ləzoni,
ləzwənə tà ba fwa sìə́ dıın yırı.
28 Kʋ mù nə pın, *Ləzwənə-Biu‡ tə ma
tı sìə́ dıın tə də tətə».

3

Bɛɛ don ʋ jıın nə tıga yoo
(Matiə 12.9-14; Likə 6.6-11)

1 Kʋ kwa nə, Zwezi pìí ʋ zʋ *Zwifə-ba
*jə́rə́ dìà tə wa. Yá bɛɛ don yà wulə lá, ʋ
jıın nə tıga.
2 Lìà duən yà pàlì Zwezi, ba ga cʋga ʋ
nə, sə ba jə́n ʋ nə wá pa ʋ yayıgʋ tə zwɛ̀e
Zwifə-ba *sìə́ dıın tə nə. Ba yà pìà, sə ba
twá nətʋ, ba ma swìn, ba zıgı Zwezi nə.
3 Zwezi swìn bɛɛ tə, ʋ jıın nə tıga, tə
con, ʋ wʋ́: «Zàn yıı nə, lìà tə mɛ yáá con!»
4 Ʋ dàń ga bwe lìà tə, ba nə ywàŋá tə, ʋ
wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə Yıı *nii tə swìn, sə ba fwa
sìə́ dıın nə? Yozəŋu nə à yə̀ə́ yolwan? Kʋ
mɛ, sə à jon bɛɛ tə mıı, à kə lʋʋ, nə à yə̀ə́,
sə à yá wá ʋ cʋ̀gʋ̀?» Yá ba yà ba le.
5 Zwezi ywàń ba mɛ də lıŋa. Ʋ
pʋ́ə́ ga cʋ̀gʋ̀ zənzən ba yuu wa, ba
pubʋnkʋkwınan tə yırı. Ʋ dàń ma swìn
bɛɛ tə con, ʋ wʋ́: «Làrí n jıın tə à con!» Ʋ
ma làrì kʋ, kʋ ga lwàń kʋ jì jıın nəzəŋu.
6 *Farızıan-ba tə zàn ba nan ba vìí. Ba
vəli ba na *Erodə kwa lìà, ba vʋrʋ ba jə́n,
ba nə wá twá nətʋ, ba ma gʋ Zwezi.

Lìà twi Zwezi con
(Matiə 12.15-21; Likə 6.17-19)

7 Zwezi də ʋ karbıa tə nan lìà tə wa,
ba va Galile mʋnaa tə nii nə. Lalʋʋ tə
pʋ́ə́ ʋ kwa. Ba yà naŋa Galile də Zwide
nagwanɛɛ,
8 də *Zwerizalɛmə tıʋ, də Yidime nag-
wanaa, də nagwanaa tə, kʋ nə wulə
Zwurədɛn mʋnaa tə vàn tə don nə, də
lʋʋ tə, kʋ nə bwələ Tirə də Sidon tìán tə.
Lalʋʋ təntə mɛ yà twi Zwezi con, ba yà
nə nì kʋ tə mama, ʋ nə fwa tə yırı.
9 Zwezi dàń ma swìn ʋ karbıa tə con, sə
ba kwɛn níá yuu bori nəmanbiə ba tún lá
ʋ nə, lìà tə dàn ká nyin wá yırı.
10 Kʋ yı cígá, yayıŋa tə mama fàrʋ́ ba
yí, sə ba dwen ʋ yıra, ʋ nə wulə ʋ zwɛ̀e
lìà zənzən yayıran yırı.
11 Yá máŋá tə nə, *zinə tə nə yàá na wá,
lìà tə, zinə tə nə jə, tə yàá tʋ ʋ yáá nə ba
mà nii, ba ga wʋ́: «N yı Yıı-Biu».
12 Yá Zwezi dàń yàá caga zinə tə nii nə,
sə tə dàn ká swìn kʋ tə, ʋ nə yı.

Zwezi kúrú ʋ karbıa fugə bələ
(Matiə 10.1-4; Likə 6.12-16; Tʋtʋnan 1.13)

‡ **2:28 2.28** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

13 Kʊ kwa nə, Zwezi dìgà paan don yuu
wa, ʊ ga bon lìà tə, ʊ nə pìà, kʊ tìán ma
bà.
14 Ʊ lɪ ba wa lìà fugə bələ. Ʊ kúrí ba, sə
ba ya də wá,
15 sə ʊ pa ba va ba swìn Yɪɪ sʊgʊ tə. Ʊ
pa ba dìàn, sə ba ma wàní ba dɪŋa *zinə
ba lɪ lìà yuu wa.
16 Ba lìà fugə bələ tə nə yɪ: Simon,
Zwezi nə ken ʊ yɪrɪ Piyɛrə,
17 Zebede bɪa Zwakə də Zwan, Zwezi
pɪn ba yɪrɪ Bwanɛrəzwɛsə, kʊ dəǹ nə yɪ:
‹ləzoni, ba nə nyɪn ndə dwà baga nə›,
18 Andəre, də Filipə, də Barətelemi, də
Matiə, də Toma, də Aləfe bìú Zwakə, də
Tade, də Kananitə Simon,
19 də Yisəkariyɔtə Zwidasə, ʊ tə ʊ nə jɪn
Zwezi ʊ pa ʊ dʊŋa nə tə.

Zwezi lìà twi, sə ba ja wá, ba ja vìí

20 Kʊ kwa nə, Zwezi pìí ʊ va sàǹ. Lìà tə
dáá kʊ pa Zwezi də ʊ karbɪa tə yà wàrì
ba də́.
21 Ʊ dìà lìà nə nì tə yìàn tə, máŋá tə nə,
ba zàn ba bà, sə ba ja wá. Ba yà wʊ́: «Ɔ
yuu tə̀lə́».

Zwezi dìàn tə naŋa Yɪɪ (Matiə 12.22-32; Likə 11.14-23)

22 *Zwifə-ba Yɪɪ nii *yənu tìán tə yà
nə nan *Zwerizalɛmə ba bà lá yà swìn,
ba wʊ́: «*Zinə pìʊ́ tə, ba nə boŋə
‹Beləzebilə›, nə wulə ʊ yɪra, ʊ mʊ̀ ga nə
tɪ wá. Kʊ yɪ zinə tə mama pìʊ́ tə nə pɪn
wá dìàn, sə ʊ ma lɪ zinə tə lìà yuu wa».
23 Zwezi dàǹ ma bon ba, ʊ swìn ba con
də zwansɪsarɪ: «Nətə nə *Sɪtana wá wàní
ʊ dɪŋa ʊ tətə?
24 Á ywàŋá á jə́n: Payuu lìà nə zɪga
duən nə, kʊ payuu tə tʊrɪ nə ga.
25 Dìà tìán nə zɪga duən nə, kʊ tʊrɪ nə
ga.
26 Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ, Sɪtana nə tɛ ʊ tìàn, ʊ
lʊʊ tə nə pwɛ̀e, ʊ dìàn tə wàrì lá tə yanɪ,
tə wá zwɛ̀e.
27 Lìù mama wàrì ladɪa dìà wa ʊ zwɪ ʊ
ŋwìn ʊ wiən, də ʊ dìàn nə ba wá dwə, sə
ʊ dí yáá ʊ vwa wá. Kʊ kwa nə, ʊ dàǹ wàá
won mama ʊ tì ʊ dìà tə wa.
28 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Yɪɪ wá kwɛn ləzoni cʊna yiri mama, də
ba tʊran yiri mama, ba nə twɪn ʊ mʊ̀ Yɪɪ,
ʊ lɪ ʊ mʊ̀ də ba pwərə wa.
29 Yá lìù tə mɛ, ʊ nə wá twɪn Yɪɪ-*Siŋu
tə, Yɪɪ ba kʊ tíú cʊna kwɛn ʊ lɪ ʊ mʊ̀ də
wá pwərə wa, mama. Kʊ cʊna təntə ba
zwɛ̀e, abada».
30 Zwezi swìn ba con nətʊ, ba yà nə
swìn də, zinə wulə ʊ yɪra tə yɪrɪ.

Zwezi nubɪa tə də ʊ nuu yoo (Matiə 12.46-50; Likə 8.19-21)

31 Kʊ kwa nə, Zwezi nubɪa də ʊ nuu twi,
ba zɪga kàrá wa, ba ga tʊn lìù, sə ʊ bon
wá.
32 Lalʊʊ yà jə ba kɪkarɪ Zwezi, yá ba ga
swìn ʊ con, ba wʊ́: «Cʊgʊ zəni, n nuu də
n nubɪa wulə kàrá wa, ba bwe n yoo».
33 Ʊ ma le, ʊ wʊ́: «Wàà nə yɪ à nuu,
bə̀rə́ ga nə yɪ à nubɪa?»
34 Ʊ dàǹ ga ywàǹ lìà tə, ba nə jə ba
kɪkarɪ wá, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Á ywàŋá,
à nuu də à nubɪa nə ba wulə yəbə.
35 Kʊ yɪ lìù tə mɛ, ʊ nə zìlí Yɪɪ nii nə yɪ
à nubiu, də à nakʊa, də à nuu».

4

Wodùrú zwansɪsarɪ (Matiə 13.1-9; Likə 8.1-8)

1 Dɪɪn don nə, Zwezi yà kʊ́ʊ̀ wulə ʊ kàrì
Galile mʊnaa tə nii nə. Lìà zənzən twi
ba kɪkarɪ wá, kʊ pa ʊ zàn ʊ zʊ níá yuu
bori wa ʊ jə̀ə́. Kʊ níá yuu bori tə yà zɪga
mʊnaa tə wa bəbəru tə nii nə. Lìà tə mʊ̀
ga jə̀ə́ tɪa, buu tə bəbəru nə.
2 Zwezi yà twá zwansɪsarɪ, ʊ ma bɪrɪ ba
yìàn zənzən. Ʊ kàrà tə wa, ʊ wʊ́:
3 «Á cʊga, wodùrú nan, sə ʊ dù.
4 Ʊ dàǹ nə wulə ʊ mí wodwii tə, kʊ vàn
don tʊa cwəŋə yuu. Zənbii twi tə də́ tə.
5 Kʊ vàn don tʊa kapatʊ tɪa wa, tɪran
nə ba dáá lá. Kʊ bwálí tə nə, wobɪa tə
nan lala, kʊ nə yɪ tɪtalʊ yɪrɪ.
6 Máŋá tə, yɪɪ nə bɪga, kʊ dí wobii tə, tə
ga tɪ tə kʊ̀, tə ŋʊnan nə wà tɪa zwɪ zəni
yɪrɪ.
7 Wodwii tə vàn don tʊa casʊran tɪa wa.
Tə nə pén máŋá tə nə, casʊran tə boru tə
pú wobii tə yuu nə, tə dàǹ ga sìnì tə tɪ.
Tə wà won mama fwa.

8 Yá tə duən tʊa tɪa nəzəŋu wa, tə boru
tə kwɛn, tə zɪn bɪa: Tə duən zɪn bɪa fɪtwa,
tə duən sapwɪtwa, yá tə duən bíí».
9 Zwezi dàń ma swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ súrí
ʊ zɪan, ʊ cʊgʊ zəni!»

Yoo tə nə pɪn, Zwezi swìn də zwansɪsarɪ
(Matiə 13.10-15; Likə 8.9-10)

10 Máŋá tə, Zwezi yà nə ŋʊ́ná də lìà tə,
ba tə, ba nə boli ʊ nii, də ʊ karbɪa fugə
bələ tə lòrì, sə ʊ gwin zwansɪsara tə də̀ń
ʊ bɪrɪ ba.
11 Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: «Á mù wàá Yɪɪ pàrì
yìən tə, tə nə sə̀gə̀ tə də̀ń á nì, á pɪn á tìàn
nə. Yá lìà tə, ba nə ba à nə twá, tə mù yɪ
zwansɪsarɪ nə, ba wá twá ba ma nì yìən
tə mama.
12 Kʊ dàń wá pa, ba ywàń, ba ga ba na.
Kʊ wá pa ba cʊgʊ, ba ga ba kʊ də̀ń nə̀ń.
Ba yà nə nə̀ń kʊ də̀ń, ba yà wá lwàń ba
pubʊŋa, ba ga va Yɪɪ con. Yá Yɪɪ yà wá
kwɛn ba cʊna tə ʊ lɪ ba mù də wá pwərə
wa».

Zwezi gwin wodùrú zwansɪsara tə də̀ń
(Matiə 13.18-23; Likə 8.11-15)

13 Kʊ kwa nə, Zwezi swìn ʊ karbɪa tə
con ʊ wʊ́: «Á yə̀rì zwansɪsara ka tə də̀ń?
Nətə nə á dàń wá fwa á ma yəni tə duən
tə mɛ?
14 Wodùrú tə nə dwì tə yɪ ndə lìù tə nə,
ʊ nə swìn Yɪɪ sʊgʊ tə.
15 Ləzoni duən yɪ ndə cwəŋə tə nii nə,
wodwii tə yàá nə tʊ kʊ wa. Ba nə zəzən
ba nì Yɪɪ sʊgʊ tə, lala də *Sɪtana twi, ʊ lɪ
kʊ ba waa.
16 Yá ba duən də yàá yɪ ndə kapatau tɪa
nə, wodwii tə nə tʊa kʊ wa. Ba mù yàá
nə nì sʊgʊ tə, ba yàá sɛ̀e kʊ lala də pupoli.
17 Yá Yɪɪ sʊgʊ tə wà ba mù lìà təntə
pubʊŋa tə wa zwɪ zənzən, ba ga ba dìàn
jə kʊ waa. Ba nə dí càn, də ba nə wʊwalɪ
ba Yɪɪ sʊgʊ tə yɪrɪ, ba yàá pìí ba yá Yɪɪ
cwəŋə.
18 Ba duən də yɪ ndə casʊran tɪa nə,
wodwii tə nə tʊa lá. Ba yàá nì sʊgʊ tə,
19 yá lʊʊ kʊ tə wiən twara jə ba zənzən.
Ba swə ka pìà jɪjə. Lʊʊ wiən duən də fɪra
jə ba. Tə wiən təntə mɛ yàá pú Yɪɪ sʊgʊ
tə yuu nə, tə pa sʊgʊ tə kʊ́ʊ̀ wàrì won kʊ
fwa.
20 Ləzoni duən yɪ ndə tɪzəŋu nə, wod-
wii tə nə tʊa lá. Ba yàá nì sʊgʊ tə, ba sɛ̀e
kʊ. Kʊ mù nə pɪn, ba yɪ ndə wobɪa nə,
tə nə zɪŋa bɪa. Ba duən zɪn bɪa fɪtwa, ba
duən sapwɪtwa, yá ba duən bíí».

Cànʊ́ yuu wa zwansɪsara
(Likə 8.16-18)

21 Kʊ kwa nə, Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn ʊ karbɪa
tə con, ʊ wʊ́: «Lìù tə̀lə́, ʊ nə wá sʊrʊ cànʊ́
ʊ tún garwa də̀ń nə, nə à yə̀ə́ gədoo də̀ń
nə. Kʊ yɪ ʊ wá tún kʊ canzɪlʊ yuu wa.
22 Won tə mama nə sə̀gə̀ wá na, yá won
tə mama yà nə wulə yikunu wa, wá nan
poni nə».
23 Zwezi dàń ma swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ súrí
ʊ zɪan, ʊ cʊgʊ zəni!»
24 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á cɪa
á tìàn nə də kʊ tə, á nə nə̀ń. Yɪɪ wá pa
aba kʊ tə, á də nə pɪn lìà duən nə. Yá ʊ
ga wá pa aba, ʊ doni kʊ tə, á nə pɪn.
25 Ba wá pa lìù tə nə, ʊ nə jə ba súrú
lá. Yá ʊ tə nə ba jə, ba wá jon mancɪn tə
tətə, kʊ nə wulə ʊ con».

Wobɪa nə pén tə ga zaŋa yuu wa zwansɪsara

26 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á ywàŋá nətʊ
tə, Yɪɪ nə də́ ʊ pàrì tə. Kʊ yɪ ndə bɛɛ don
nə dùə̀ ʊ kárá.
27 Kʊ kwa nə, ʊ pəni də ʊ zaŋa dɪɪn
mama, yá kʊ máŋá tə wa, wobɪa tə pén,
tə ga bori. Bɛɛ tə yə̀rì nətʊ tə, kʊ nə fwa.
28 Tɪa tə yàá pa wobɪa tə pén tə bori ka
tətə nə. Sɪsɪʊ yàá də́ yáá kʊ nan. Kʊ kwa
nə, kʊ yàá lʊra, kʊ ga kə bɪa.
29 Máŋá tə, wobɪa tə nə bɪga, bɛɛ tə yàá
zàn, ʊ za wiən tə də ʊ sìʊ́. Kʊ nətʊ tə bɪrɪ
də, wiən zagʊ máŋá yí».

Wobiu nəmanbiə don yuu wa zwansɪsara
(Matiə 13.31-32, 34-35; Likə 13.18-19)

30 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
nə wàá nə ma maŋa Yɪɪ pàrì tə? Bɛ̀eɛ̀e
zwansɪsara nə nə wàá nə tì nə ma maŋa
kʊ?
31 Kʊ yɪ ndə wobiu nəmanbiə nə, ba nə
dùə̀. Kʊ mù nə yɪ wobɪa tə mama nəmaa.
Yá kʊ dwiu kwa nə, kʊ yàá pén.
32 Kʊ yàá boru, kʊ jì nədarʊ, kʊ doni
dəvʊran mama. Kʊ nɛɛ tə yàá dara,

zənbii tətə wàá tə pwalan tə kəni kʊ yuu wa».
33 Nətʊ nə Zwezi yà twá də zwansısarı zənzən, ndə tə tə nə, ʊ ma swìn Yıı sʊgʊ tə ʊ bırı lìà tə nə. Ʊ yàá swìn Yıı sʊgʊ tə ba con ndə nətʊ tə, ba nə wá wàní ba nì kʊ dàń.
34 Ʊ yàá ba swìn, də kʊ nə tà də zwansısarı. Yá ʊ dàń nə wulə də karbıa tə cıcı, ʊ yàá yá zwansısarı tə, ʊ ga gwin tə yìèn tə mama ʊ bırı ba.

Zwezi pın, mʊnaa vʊʊ nəfarʊ zıgı (Matiə 8.23-27; Likə 8.22-25)

35 Kʊ dıın tə tətə nə kʊ dədəni nə, Zwezi swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Nə vələ mʊnaa tə vàn tə don nə!»
36 Ba dàń nan lalʊʊ tə wa. Ʊ karbıa tə jın wá də níá yuu bori tə, ʊ nə wulə kʊ wa, ba ja vìí. Níá yuu bwərə duən yà bwələ də wá.
37 Kʊ kwa nə, vʊʊ nəfarʊ zàn, kʊ mà níá kʊ kəni níá yuu bori tə wa, kʊ pa kʊ swí.
38 Zwezi yà təgə́ kʊ kwa con, ʊ dwɛ̀e ʊ ganpuri yuu wa. Ʊ karbıa tə ma zìn wá, ba swìn ʊ con, ba wʊ́: «Karnyına, nə wá tı! Kʊ yoo ba mʊ́ jə?»
39 Zwezi ma zàn, ʊ baa vʊʊ tə nii nə, yá ʊ ga swìn mʊnaa níá tə con, ʊ wʊ́: «Pa n zəzugu tə nyʊ lá!» Kʊ máŋá tə wa, vʊʊ tə zıgı. Yá bwálí tə mɛ zùrì siii.
40 Zwezi dàń ga swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, fən jə aba nətʊ? Á ba á waa kəni à nə wuuu, naaa?»
41 Yá fən yà jə ba zənzən. Ba dàń swìn duən con, ba wʊ́: «Bɛɛ wà tə tà ndə lìà mɛ nə. Vʊʊ də mʊnaa mɛ zìlí ʊ nii!»

5

Zwezi lı zinə bɛɛ don yuu wa (Matiə 8.28-34; Likə 8.26-39)

1 Kʊ kwa nə, Zwezi yí Galile mʊnaa tə vàn don nə, Zwerazenıan-ba nagwanaa wa.
2-3 Ba nan níá yuu bori tə wa. Kʊ máŋá tə wa, bɛɛ don twi ʊ jərí Zwezi. *Zini yà jə kʊ bɛɛ təntə. Ʊ yı ʊ nan pìràn bʊran wa. Ʊ yà wulə tə pìràn bʊran tə wa, ba nə kʊa, ba ma kəni tıga. Liù yà tə̀lə́, ʊ nə wàá wá ʊ vwe də banzala tətə.
4 Kʊ nɛɛ ce duən, ba nə vwə ʊ nɛɛ də lugu ŋoni, ba vwə ʊ jìàn də banzala, yá ʊ kàrʊ́ banzala tə də lugu ŋoni tə. Liù mama dìàn yà wà wá yí.
5 Máŋá mama, tıtın də yıcaʊ, ʊ yàá jírí tıga pìràn bʊran ba tə wa də pɛɛn yuu wa. Ʊ mà nii də ʊ bìrì ʊ yıra ʊ kàrí də kapana.
6 Ʊ nı Zwezi yıŋʊna, ʊ dàń ma dəri ʊ bà, ʊ tʊ ʊ yáá con.
7 Ʊ ga bubwi zənzən, ʊ kə yıı nə, ʊ wʊ́: «Zwezi, Yıı tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, bìú, bɛ̀eɛ̀e nə n pìà à con nə? À lòrì mʊ́, sə n taa Yıı yırı, dàn ká kə nə càn wa».
8 Zwezi yà swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Zini, n nan bɛɛ tə yıra!»
9 Zwezi dàń ma bwe, ʊ wʊ́: «N yırı nə ya bɛ̀eɛ̀e?» Kʊ ma le wá, kʊ wʊ́: «À yırı nə yı ‹buruburu›.» Kʊ yı cígá, zinə zənzən yà dáá bɛɛ yuu wa.
10 Yá kʊ dàń lòrì pwəpwə, sə ʊ dàn ká dıŋa tə, ʊ lı lʊʊ nii tə wa.
11 Twərən zənzən yà wulə kʊ bwálí tə nə paan yıra, tə də́ wodirən.
12 Zinə tə ma lòrì Zwezi, sə ʊ kə tə twərən tə yıra.
13 Zwezi ma pa tə cwəŋə. Zinə tə dàń ma nan bɛɛ tə yıra, tə zʊ twərən tə. Tə yí mʊ̀rʊ̀ bələ. Tə mama míámían nan paan tə yuu, tə tʊ mʊnaa tə wa, tə tı.
14 Twərən nəcıra tə dàń dəri, ba va ba swìn kʊ yoo tə tıʊ tə də tıbii tə wa. Lìà dàń zàn ba va ba ywàń kʊ tə, kʊ nə tʊn.
15 Ba twi ba yí Zwezi də bɛɛ tə, ʊ yà nə jə zinə buruburu tə. Ʊ yà jə̀ə́, ʊ zʊ ganan, ʊ yíá ga na tıa. Fən zʊa ba.
16 Twərən nəcıra tə man kʊ tə mama, ba nə nı ba bırı lìà tə. Ba man kʊ tə nə yí bɛɛ tə, zinə tə yà nə jə, tə ma nan tə zʊ twərən tə.
17 Ba dàń ma lòrì Zwezi, sə ʊ nan ba nagwanaa tə wa.
18 Zwezi nə pìà, sə ʊ zʊ níá yuu bori tə, bɛɛ tə, ʊ yà nə jə zinə zənzən, tə lòrì wá, sə ʊ yá ʊ pa ʊ twá ʊ nə.
19 Yá Zwezi dàń vıga, ʊ ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Pìí, n va n dìə n lìà con, n man kʊ tə mama, *Yuu-Tiu nə dəri n yinəgə zənzən ʊ ma fwa ʊ pa mʊ́».

20 Bɛɛ tə ma va nagwanaa tə wa, ba nə
boŋə ‹Tɪan-Fugə› tə, ʊ man won tə mama,
Zwezi nə tʊn ʊ pa wá. Kʊ gwárí lìà tə
mama, ba nə cʊgʊ ʊ nii sʊgʊ tə.

Zwayirisə bʊ̀á bwiun də kan don yayɪgʊ ka zwɛ̀e yoo
(Matiə 9.18-26; Likə 8.40-56)

21 Zwezi pìí ʊ va mʊnaa tə vàn tə don nə
də níá yuu bori tə. Lalʊʊ twi, kʊ kɪkarɪ
wá, də ʊ zɪga mʊnaa tə nii nə.
22 *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə don yuu tíú twi
ʊ con. Ʊ yɪrɪ nə yɪ Zwayirisə. Ʊ nə nɪ
Zwezi, ʊ tʊa ʊ nɛɛ nə,
23 ʊ ga lòrì pwəpwə, sə ʊ san ʊ nə. Ʊ
swìn, ʊ wʊ́: «À bʊ̀á wulə ʊ tɪ». Ʊ dàń lòrì
wá, ʊ wʊ́: «Bàá, n tún n jìàn ʊ yuu wa,
sə n ma jon wá tɪan jɪɪn wa, sə ʊ mɪɪ ga
ya lʊʊ».
24 Zwezi vəli də Zwayirisə. Lalʊʊ púə́ ʊ
kwa də kʊ nɪŋɪ ʊ nɛɛ nə.
25 Yá kan don yà wulə ba wa, ʊ tàŋá nə
twi ka ba zɪga, kʊ nə yí bɪna fugə bələ.
26 Ʊ dí càn zənzən máŋá tə wa, ʊ nə
ywarɪ ʊ tìàn dɪmʊtʊra zənzən con. Ʊ
cʊ̀gʊ̀ wiən tə mɛ, ʊ nə jə, kʊ ga tə ba
kʊkwa. Kʊ dàń yà kwɛn kʊ jə wá zənzən.
27 Ʊ nì Zwezi ŋwɛn. Ʊ dàń twi lalʊʊ tə
wa, ʊ twá Zwezi kwa con, ʊ dwen ʊ gànʊ̀
nə.
28 Ʊ yà swìn, ʊ wʊ́: «À nə kən cígá, à
dwen ʊ ganan tə cɪcɪ nə, à yayɪgʊ tə wá
zwɛ̀e».
29 Naa nədʊ, də ʊ jana tə lwagʊ tə zɪga,
ʊ ga na ʊ tìàn, ʊ yayɪgʊ tə nə zwɛ̀e yɪrɪ.
30 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi lwarɪ də dìàn
nan ʊ yɪra. Ʊ dàń vəvəri lalʊʊ tə tətəŋi
wa, ʊ bwe, ʊ wʊ́: «Wàà nə dwen à ganan
nə?»
31 Ʊ karbɪa tə ma swìn ʊ con, ba wʊ́:
«N na də, lalʊʊ tə wulə mʊ́ kʊ yugə tɪa
tə mama, yá n ga bwe, də wàà nə dwen n
yɪra».
32 Yá Zwezi yà wulə ʊ ywàŋá, sə ʊ lwarɪ
lìù tə nə fwa kʊ nətʊ tə.
33 Fən zʊa kan tə, ʊ dàń ga vɪvaga, ʊ yà
nə yə̀ə́ yoo tə nə yí wá yɪrɪ. Ʊ dàń ma bà
ʊ tʊ Zwezi nɛɛ nə, ʊ swìn cígá mama ʊ
con.
34 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «À nakʊa, n nə
ken n waa à nə tə yɪrɪ, Yɪɪ jon mʊ́. Vəli
də bɪcan sìə́, n yayɪgʊ tə zwɛ̀e mɪámɪán».
35 Zwezi nə wulə ʊ swìn nətʊ tə, də lìà
nan jə́rə́ dìə̀ yuu tíú tə sàń, ba bà ba swìn
ʊ con, ba wʊ́: «N bʊ̀á tə mɪɪ zwɛ̀e. N kʊ́ʊ̀
wà mɛ, sə n wʊwalɪ karnyɪna tʊtʊ».
36 Yá Zwezi wà sʊ̀ràn təntə con tan, ʊ
swìn jə́rə́ dìə̀ yuu tíú tə con, ʊ wʊ́: «Dàn
ká pa fən ja mʊ́, kə n waa cɪcɪ à nə».
37 Ʊ wà yá ʊ pa lìù mama kwé ba, də kʊ
nə tà Piyɛrə, də Zwakə, də ʊ nyánʊ́ Zwan.
38 Ba nə yí jə́rə́ dìə̀ yuu tíú tə sàń, Zwezi
nɪ lìà tə, ba yà wulə ba fwa zəzugu, ba
kwi, də ba mà nii.
39 Ʊ zʊa dìə̀ tə wa, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Bɛ̀eɛ̀e yɪrɪ nə á fwa zəzugu nətən, yá á
ga kwi? Bisɪmaa tə wà tɪ, ʊ yɪ ʊ dwɛ̀e».
40 Ba dàń wulə ba mʊŋa wá. Ʊ ma pa
ba mama nan, ʊ ga yá bʊ̀á tə nuu də ʊ
nyɪna, də ba tə, ba yà nə yɪn də wá. Ʊ
dàń zʊa bwálí tə, bisɪmaa tə nə wulə.
41 Ʊ jɪn bʊ̀á tə jɪɪn nə, ʊ ga swìn ʊ con
də ʊ lʊʊ sʊgʊ, ʊ wʊ́: «Talɪta kumi!» - Kʊ
də̀ń nə yɪ: Bisɪmakana, à mʊ̀ nə swìn kʊ
n con: Zàn yɪɪ nə!
42 Bisɪmakana tə zəzən ʊ nyí ʊ zàn ʊ
vəli. Ʊ yà jə bɪna fugə bələ. Ba nə nɪ kʊ
nətʊ tə, kʊ gwárí ba mama, kʊ nə dìgà ba
yuu zənzən yɪrɪ.
43 Yá Zwezi dàń dʊ̀ə́ súú ba nii nə, də ba
dàn ká pa, sə lìù mama lwarɪ kʊ. Kʊ kwa
nə, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á pɪan wodiu
bʊ̀á tə nə, sə ʊ də́!»

6

Ba vɪga Zwezi Nazarɛtə nə
(Matiə 13.54-58; Likə 4.16-30)

1 Zwezi nan kʊ mʊ̀ bwálí tə nə, ʊ va ʊ
nyɪna sàń. Ʊ karbɪa yà kwé wá.
2 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn nə, ʊ yà wulə ʊ
kàrì Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ wa. Lìà zənzən yà
nə cʊga wá, kʊ gwárí ba, yá ba ga swìn,
ba wʊ́: «Yən nə ʊ yə̀ə́ yìən tətə mama?
Bɛ̀eɛ̀e nə yɪ wʊbʊŋa kʊ tə, ʊ nə jə, də
yomɪlan tə tə mɛ, ʊ nə tʊŋa?
3 Kʊ tà ʊ mʊ̀ nə yɪ kapənta tə, ʊ nə
yɪ Mari bìú tə naaa? Kʊ tà ʊ mʊ̀ nə yɪ
Zwakə də Zwoze də Zwidə də Simon zʊnʊ
tə naaa? Ʊ nakwana tə tə̀lə́ nə wa yəbə
naaa?» Yá kʊ nətʊ dàń pɪn, ba yà ba wá
sɛ̀e.

4 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Ba
yàá zìlí Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ bwálí mama nə,
yá ʋ nyɪna sàń nə də ʋ dwíí tìán wa, də
ʋ dìè wa, ba ba wá zìlí».
5 Zwezi wà wàní ʋ fwa yomɪlan duən
lá, də kʋ nə tà, ʋ nə tún ʋ jìàn yayɪŋa
mancɪn yuu wa, ʋ ma zwɛ̀e ba yayɪran.
6 Ba yà nə wà Yɪɪ *nii sɛ̀e, tə gwárí wá.
Kʋ kwa nə, Zwezi jírú ʋ kàrì bwálí
təntə tɪan tə mama wa.

Zwezi tʋn ʋ karbɪa fugə bələ tə, bələ bələ
(Matiə 10.1, 5-14; Likə 9.1-6; 10.1-20)

7 Ʊ dàń ma bon ʋ karbɪa fugə bələ tə, ʋ
tʋn ba bələ bələ. Ʊ pɪn ba dìàn, sə ba lɪ
*zinə lìà yuu wa.
8-9 Ʊ pɪn ba nii, ʋ wʋ́: «Á dànà ká tì won
mama á kə á yuu. Á dànà ká ja wodiu də
lɔ̀ɔ̀ də səbiu á ganjɪgɪ wa, á ja nan cwəŋə.
Á tiə daduu, á kənə natʋra, á nə dànà ká
zʋ ganan bələ».
10 Ʊ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Máŋá tə, á nə
yí tɪʋ wa, sə á mé dìè tə wa, á nə zʋa, kʋ
jə vəli á nə wá nan kʋ mʋ̀ tɪʋ təntə wa.
11 Tɪʋ don lìà nə vɪga, sə ba ja aba, nə
à yɔ̀ɔ́, sə ba cʋgʋ aba, á naŋa lá. Á zwara
á nɛɛ purən, sə kʋ ya ba yuu yoo».
12 Ʊ karbɪa tə dàń ma va ba kàrì lìà, ba
wʋ́, ba mɛ, sə ba bà Yɪɪ con, sə ba vəvəri
ba kwa, ba ma sá ba cʋna.
13 Ba dɪŋɪ zinə zənzən ba lɪ, ba zwɛ̀e
yayɪŋa zənzən yayɪran də ba kəni nʋga
ba yuu wa.

Zwan-Batisə gʋrɪ tə yoo
(Matiə 14.1-12; Likə 3.19-20; 9.7-9)

14 Zwezi ŋwɛn súá bwálí mama, yá pìʋ́
*Erodə də dàń yà nì ʋ yoo. Lìà duən yà
swìn də, Zwezi tətə nə yɪ *Zwan-Batisə ʋ
nə pìí ʋ bwin, ʋ nan tɪan wa. Mə kʋ mʋ̀
nə pɪn, ʋ jə dìàn, ʋ ma tʋŋa yomɪlan.
15 Yá ba duən də yà wʋ́, ʋ yɪ Yɪɪ nii
*sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli. Ba duən də wʋ́, ʋ yɪ fuən
Yɪɪ nii sʋ̀sʋ̀nà tə wa lìù don.
16 Erodə nì kʋ, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Kʋ yɪ
Zwan nə! À pɪn ba gwəŋə ʋ yuu, yá ʋ pìí
ʋ bwin».
17 Kʋ yɪ cígá, Erodə tətə yà nə pɪn ba ja
Zwan, ba vwa, ba kə bàń dìè wa. Erodə
yà fwa nətʋ, ʋ zʋnʋ Filipə kan Erodɪadə
yɪrɪ, ʋ nə jon.
18 Zwan yà ma swìn, ʋ wʋ́: «Kʋ wà mɛ,
sə n jon n zʋnʋ kan».
19 Kʋ yɪrɪ nə Erodɪadə lɪŋa yà zaŋa
zənzən Zwan yuu wa, ʋ yà ga jə kʋ ʋ
bɪcan wa. Ʊ yà pìà cwəŋə, sə ʋ ma gʋ
Zwan. Yá ʋ yà wàrì.
20 Erodə yà dəri Zwan, ʋ yà nə yɔ̀ɔ́ də,
ʋ yɪ cígá tíú, ʋ ga yɪ Yɪɪ nə tɪ tə yɪrɪ. Ʊ
dàń ma cì ʋ nə. Ʊ yàá nə cʋga ʋ sʋ̀ràn
tə, kʋ yàá gwárí wá, yá ʋ yàá cʋgʋ wá də
puswənə.
21 Erodə lʋrɪ dɪɪn cànà nə twi kʋ yí, kʋ
yɪn yuywaŋʋ kʋ pa Erodɪadə nə. Erodə
dàń zàn ʋ fwa wodirən zənzən, ʋ pa
ləzwənfaran tə nə, də pamana yun tìán
tə nə, də Galile nagwanaa yáá tìán tə nə.
22 Erodɪadə bʋ̀á zʋa ʋ sa. Ʊ sɪʋ tə yɪn
ywání kʋ pa Erodə də ʋ candərə tə nə.
Pìʋ́ Erodə dàń ma swìn bʋ̀á tə con, ʋ wʋ́:
«Lòrì won tə mama, n nə pìà, à wá pa kʋ
mʋ́».
23 Ʊ dàń ga wʋ́, ʋ dʋ̀ɔ̀: «À wá pa mʋ́
won tə mama, n nə pìà, kʋ nə swə kʋ yɪ
à lʋʋ tə fan də».
24 Bʋ̀á tə dàń ma nan, ʋ bwe ʋ nuu:
«Bɛ̀eɛ̀e nə à mɛ, sə à lòrì?» Ʊ nuu ma wʋ́:
«Swìn ndə Zwan-Batisə yuu nə n pìà».
25 Bʋ̀á tə ma dəri ʋ va ʋ swìn pìʋ́ tə con,
ʋ wʋ́: «À pìà, sə n gwəŋə Zwan-Batisə
yuu tə síʋ́n síʋ́n n kə zʋŋa wa n pa nə».
26 Pìʋ́ pʋ̀á cʋ̀gʋ̀, yá ʋ yà ba pìà, sə ʋ vɪ,
ʋ nə dʋ̀ɔ̀ ʋ candərə tə yáá con tə yɪrɪ.
27 Ʊ dàń ma zəzən ʋ tʋn pamanʋ don, sə
ʋ va ʋ gwəŋə Zwan yuu ʋ ja bà. Pamanʋ
tə nan ʋ va bàń dìè tə wa, ʋ gwəŋə Zwan
yuu.
28 Ʊ tì kʋ ʋ kə zʋŋa wa, ʋ ja bà ʋ pa bʋ̀á
tə nə. Bʋ̀á tə ja nan ʋ pa ʋ nuu nə.
29 Máŋá tə Zwan karbɪa tə nə nì kʋ, ba
twi, ba tì ʋ tɪgɪ tə ba gʋ̀rì.

Zwezi pʋ̀lì dipɛn ʋ pa bara mʋ̀rʋ̀ bonu nə
(Matiə 14.13-21; Likə 9.10-17; Zwan 6.1-14; Marəkə 8.1-9)

30 Zwezi *tʋntʋna tə pìí ba bà ʋ con. Ba
man ba bɪrʋ wá won tə mama, ba nə fwa,
də ba nə kàrì lìà tə nətʋ.

31 Lìà tə nə twi, də ba pìí ba vìrí, tə yà
dáá zənzən, kʋ pa ba wàrì wodiu ba jəni
ba də́. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, ʋ ma swìn ba con,
ʋ wʋ́: «Á twaga à nə, sə nə nan kwa con
bwálí tə nə, lìù nə tə̀lə́, sə á wàní á sìí
mancɪn».
32 Ba dàń zàn ba tì níá yuu bori tə, ba
va bwálí tə, lìà nə ba bwələ.
33 Yá lìà zənzən nɪ ba, ba ga lwarɪ ba.
Ba nan tɪan tə mama, ba va bwálí tə nə
də nɛɛ, də Zwezi də ʋ karbɪa tə tə wà lá
yí.
34 Zwezi də ʋ karbɪa tə nə nan níá yuu
bori tə wa máŋá tə, ʋ nɪ lìà tə mama, ba
yinəgə jɪn wá, ba yà nə yɪ ndə pee nə, tə
nə ba payɪrʋ jə yɪrɪ. Ʋ dàń ma zàn ʋ kàrì
ba yìèn zənzən.
35 Máŋá tə wa, tɪa nə ja kʋ yí, Zwezi
karbɪa tə fàrí ba yí, ba swìn ʋ con, ba
wʋ́: «Tɪa yí, yá won mama tə̀lə́ bwálí kʋ
tə wa.
36 Pa, sə lìà tə pìí ba va tɪʋ tə wa də tɪbii
tə wa, ba yə̀ wodiu».
37 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á tətə pɪan ba
wodiu, sə ba də́!» Ba dàń ma swìn ʋ con,
ba wʋ́: «Nə ba səbiu zənzən jə, sə nə ma
yə̀ wodiu nə pa lìà ba tə nə».
38 Zwezi dàń ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Dipɛn
bagalɪ nə wulə á con? Vələ á jə́n!» Ba nə
ywàń tə kwa nə, ba twi ba swìn ʋ con, ba
wʋ́: «Nə jə dipɛn bonu də fələ bələ».
39 Kʋ kwa nə, Zwezi pɪn nii ʋ karbɪa
tə nə, ʋ wʋ́: «Á pɪan lìà tə jə̀ń púlə́ púlə́
galɪʋ tə yuu wa!»
40 Ba dàń ma pa ba jə̀ń tɪa, bíí bíí, də
finu finu.
41 Kʋ kwa nə, Zwezi tì dipɛn bonu tə də
fələ bələ tə, ʋ zìn ʋ yáá yɪɪ nə, ʋ kə Yɪɪ
lɛ̀ɛ̀e. Ʋ fʋ fʋ dipɛn tə ʋ pa karbɪa tə nə,
sə ba ma tara lalʋʋ tə. Ʋ tàrì fələ bələ tə,
də ʋ pa ba mɛ nə.
42 Ba lìù mama dí ʋ sú.
43 Ba pɛ̀e dipɛn tə də fələ tə mumunə,
tə nə súə́ fɪyaran fugə bələ.
44 Bara yɪ mʋ̀rʋ̀ bonu ba wa, ba nə dí
wodiu tə.

Zwezi vəli níá yuu wa
(Matiə 14.22-33; Zwan 6.15-22)

45 Kʋ kwa nə, Zwezi zəzən ʋ pa ʋ karbɪa
tə zʋ níá yuu bori tə wa, sə ba də́ yáá, ba
galʋ mʋnaa tə vàn don nə Bɛtəsayɪda tɪʋ
con. Ʋ mʋ̀ tətə dàń wá kə lìà tə cwəŋə
nə.
46 Ʋ nə pɪn ba vìí tə máŋá wa, ʋ dìgà
paan don yuu wa, sə ʋ jʋn Yɪɪ.
47 Tɪa yí máŋá tə nə, níá yuu bori tə də
karbɪa tə yà wulə mʋnaa tə tətəŋi wa, yá
Zwezi cɪcɪ ga wulə tɪa.
48 Ʋ nɪ də, ʋ karbɪa tə na càn də níá yuu
bori tə ka va, vʋʋ yà nə fuli kʋ naŋa bwálí
tə, ba nə vələ tə yɪrɪ. Tɪbɪlakʋnʋ nii nə,
ʋ zàn ʋ wulə níá tə yuu wa ba səpuni nə,
ʋ vəli mancɪn mancɪn.
49 Yá máŋá tə nə, karbɪa tə nə nɪ wá
də, ʋ vəli níá tə yuu wa, ba bʋ́n də, kʋ yɪ
wojijiru. Ba dàń ma mà nii,
50 fən yà nə zʋa ba zənzən yɪrɪ. Zwezi
ma ʋ swìn ba con lala, ʋ wʋ́: «Á dàŋá á
jìàn! Kʋ yɪ à mʋ̀ nə! Á dànà ká pa fən ja
aba!»
51 Kʋ kwa nə, ʋ dàń zʋa níá yuu bori tə
wa, ba səpuni nə, yá vʋʋ tə ga zɪgɪ. Kʋ
gwárí ʋ karbɪa tə zənzən.
52 Ba nə nɪ Zwezi də, ʋ fʋa dipɛn tə, ba
yà tə wà ʋ dìàn tə də̀ń lwarɪ. Ba pubʋŋɪ
yà wà yí.

Zwezi zwɛ̀e yayɪŋa yayɪran Zwenezarɛtə nə
(Matiə 14.34-36)

53 Zwezi də ʋ karbɪa tə galɪ mʋnaa tə ba
zwɛ̀e, ba cú tɪa Zwenezarɛtə nagwanaa
wa. Lantə nə, ba zɪgɪ ba níá yuu bori tə.
54 Ba nə cúə́, də lìà tə zəzən ba lwarɪ
Zwezi.
55 Bwálí tə mama lìà nə nì də, Zwezi
wulə lìà tə yàá nan nagwanaa tə mama,
ba janɪ yayɪŋa ba ja twi ba tɪtaran yuu
wa.
56 Bwálí tə mama Zwezi nə vəli, kʋ yɪ
tɪan wooo, tɪfaran wooo, tɪbii wooo, lìà
yàá ja ba yayɪŋa, ba va ba tún jə́rə́ bwálá
nə. Ba yàá lòrì wá, sə ʋ yá ʋ pa ba dwen
ʋ gànʋ̀ nii nə. Lìù tə mama yàá nə dwen
ʋ gànʋ̀ tə nii nə, kʋ tíú yayɪgʋ yàá zwɛ̀e.

7

Kàrà nədwan tə yoo, kʋ nə kwɛn nə də Yɪɪ yìèn duən nə
(Matiə 15.1-9; Likə 11.37-41)

1 *Farızıan-ba də Yıı nii *yənu tìán
duən nə nan *Zwerizalɛmə ba bà. Ba twi
ba kıkarı Zwezi.
2 Ba mìnì də, Zwezi karbıa tə duən yàá
də́ wodiu də ba jıdurən. Kʊ də̀ń nə yı, ba
wà ba jìàn sın ndə nətʊ tə nə, kʊ nə mɛ.
3 Farızıan-ba də *Zwifə-ba tə duən mɛ
yà twá yofwamınan tə nə, ba nyına-ba nə
yá ba pa ba. Ba yà ba də́, də ba nə wà ba
jìàn sın zəni.
4 Ba nə nan jə́rə́ bwálí də ba bà, ba
yàá də́ yáá ba sın ba jìàn, ba dàń ga də́.
Ba twá dí yáá nə zənzən, sə ba də Yıı
yìèn ma kwɛn duən nə, ndə ka sın wùrú
zwıın, də lugu zwıın, də nəkəni nə.
5 Farızıan-ba də Yıı nii yənu tìán tə dàń
ma bwe Zwezi, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın n
karbıa tə ba nyına-ba yofwamınan tə nə
twá? Ba də́ wodiu də jìàn, tə nə wà sın».
6 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
*Ezayi yà jə cígá, də ʊ nə dí yáá ʊ swìn
á mʊ̀ níə́ bələ tìán tə yoo, ndə kʊ yà nə
pʊ́pʊ́ní nətən:
‹Lìà-ba tə yı ba zìlí à mʊ̀ Yıı də ba nii cıcı,
yá ba waa ga ŋʊ́ná də nə.
7 Ba yıjʊnı tə yı tʊtʊ, kʊ tə, ba nə kàrì ba
bırı nə yı ləzoni kàrà, də ba yofwamınan
tə yırı›.»
8 Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á yá Yıı bıra
tə kwa, á ga twá ləzoni yofwamınan nə».
9 Zwezi dàń ga súrí lá, ʊ wʊ́: «Á vıga Yıı
bıra tə mwálí mwálí, sə á ga twá á tətə
yofwamınan nə.
10 Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, cígá
swìn, kʊ wʊ́: ‹Zìlí n nuu də n nyına! Yá
lìù tə, ʊ nə zırı ʊ kə ʊ nuu də ʊ nyına nə,
ʊ mɛ, sə ba gʊ wá›.
11-12 Yá á mʊ̀ bırı də, lìù wàá ʊ swìn
ʊ nuu də ʊ nyına con, ʊ wʊ́: ‹N tori tə,
à yà nə wá ma san mʊ́ tə yı à tʊ́n, sə
kʊ yı *joŋi kʊ pa Yıı nə›. Kʊ də̀ń nə yı
‹kɔrəban› də Zwifə-ba sʊgʊ. Yá á dàń pın
cwəŋə lìù nə, sə ʊ dàn ká kʊ́ʊ̀ san ʊ nuu
də ʊ nyına nə.
13 Mə á yofwamınan tə, á nə kàrì lìà tə
nə nə, á twá á ma lı Yıı sʊgʊ tə nywarı.
Á fwa yìèn duən zənzən tə nə nyın ndə
tə nə».

Wiən tə nə cʊ̀gà ləzwənə Yıı yáá nə (Matiə 15.10-20)

14 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ bon lìà tə, ʊ swìn ba
con, ʊ wʊ́: «Á mama cʊga, á ga nì kʊ tə
də̀ń.
15 Won tə mama nə naŋa kàrá con, kʊ
zwı ləzwənə wa, wàrì wá kʊ cʊ̀gà. Won
tə nə naŋa ləzwənə waa, kʊ mʊ̀ won tə
nə wàá wá kʊ cʊ̀gà».
16 [Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zıan, ʊ cʊgʊ zəni!]
17 Máŋá tə, Zwezi nə nan lìà tə wa ʊ
zʊ dìə̀, ʊ karbıa tə bwe wá kʊ zwansısara
təntə də̀ń nə.
18 Ʊ dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Á də tə yı lìà
tə, á nə wàrì yoo də̀ń á nì? Á ba nə̀ń də,
won tə nə twá nii kʊ zʊ lìù waa wàrì wá
kʊ cʊ̀gà?
19 Á yə̀rì də, wodiu tə ba ʊ pubʊŋa tə
wa zwı. Kʊ yı ʊ pʊ́ə́ wa nə kʊ zwı, yá kʊ
kwa nə, ʊ yàá twa kʊ ʊ dʊgʊ kaduəyuu
bwálí nə». Tə mʊ̀ sʊ̀ràn tə nə nə Zwezi
twá ʊ ma swìn də, wodiu tə̀lə́, kʊ nə jə
durən Yıı yáá con.
20 Yá ʊ ga kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Won tə, kʊ
nə naŋa ləzwənə yıra nə pın ʊ bıcan yı
nəzonu Yıı yáá con.
21 Lìù waa con nə pubʊŋı kʊkwınan yàá
nan, tə pın ʊ cwàrì, ʊ ŋwìn, ʊ gwı,
22 ʊ pìà lìà kana, lìà duən wiən jə
yimən tə pa wá, ʊ tʊŋa wʊlʊŋʊ, ʊ gıgarı
lìà, ʊ kʊkʊlı Yıı yırı tə, ʊ yii zwı lìà wiən,
ʊ cəgə lìà, ʊ fwa fwiə, ʊ ga yə̀rì ʊ yáá.
23 Tə mʊ̀ yokʊkwınan tə mama yı
ləzwənə waa nə tə naŋa, yá tə ga pın ʊ
bıcan yı nəzonu Yıı yáá con».

Kavee don ken ʊ waa Zwezi nə (Matiə 15.21-28)

24 Kʊ kwa nə, Zwezi kɛ̀eń lá, ʊ va
nagwanaa don wa, Tirə tıʊ tə nə wulə lá.
Ʊ zʊa dìə don wa, yá ʊ ga ba pìà, sə lìù
lwarı ʊ nii nə, yá ʊ dàń nə wà wànı́ ʊ cì,
sə ba dàn ká nì ʊ ŋwɛn.
25 Kan don yà nì Zwezi yoo. Ʊ yà jə bʊ̀á,
*zini yà wulə kʊ bʊ̀á təntə yuu wa. Ʊ dàń
ma zàn ʊ bà ʊ tʊ Zwezi nɛɛ nə.
26 Kan tə yà yı *Gərɛkə. Ba lʊrı wá
Fenisi nagwanaa wa, Siri nə tı lá. Ʊ lòrì
Zwezi, sə ʊ dıŋı zini tə ʊ lı ʊ bʊ̀á tə yuu
wa.
27 Yá Zwezi swìn kan tə con, ʊ wʊ́: «Də́
yáá n yá n pa dìə̀ lìà də ba sú, ka tì bìsína

wodiu ka dılı kukurbii yáá, nə ba ziən yırı».
28 Ʊ ma le wá, ʊ wʊ́: «Karnyına, kʊ yı
cígá! Yá kukuri tə yàá də́ wodimumunə
tə, bìsíná tə nə yá ba pın tə twı tıa nə».
29 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «N nə le
nə nətʊ tə yırı, n wàá n pìí n vìrí, zini tə
nan n bʊ̀á tə yıra».
30 Ʊ pìí ʊ va ʊ sàń, ʊ na ʊ bisımaa tə
də ʊ tə́gə́ gədoo yuu wa. Zini tə ga nan ʊ
yıra.

Zwezi súrú bəru don zıan ʊ ga pʊrı ʊ nii
(Matiə 15.29-31)

31 Zwezi nan nagwanaa tə wa, Tirə tıʊ
nə wulə lá, ʊ twá Sidon tıʊ. Ʊ zıgı lá ʊ
va ʊ twá Tıan-Fugə nagwanaa tə wa, ʊ va
Galile mʊnaa tə vàn nə.
32 Ba jın bɛɛ don ʊ zıan nə bwın, ʊ ga
bəbe ba ja va ʊ con. Ba lòrì Zwezi, sə ʊ
tún ʊ jıın bɛɛ tə yuu wa.
33 Zwezi ma ja ʊ cıcı ʊ ja nan lìà tə wa,
ʊ va yıŋʊna. Ʊ tì ʊ jıfwı ʊ tırı bɛɛ tə
zıan wa. Ʊ lı mımıan, ʊ ma dwen bɛɛ
tə nəndəli nə.
34 Ʊ zìn ʊ yáá yıı nə, ʊ sìí fʊʊn, ʊ ga
swìn də ʊ lʊʊ sʊgʊ, ʊ wʊ́: «Efata!» - Kʊ
dàń nə yı: ‹Súrí n tìàn.›
35 Naa nədʊ də bɛɛ tə zıan tə súrí, ʊ
nəndəli kòlù, ʊ ga swìn zəni.
36 Zwezi ma swìn lìà tə mama con də,
ba dàn ká man kʊ, ba bırı lìù nə. Yá ba
tə zəzəgi kʊ, ba pa kʊ nan kàrá wa.
37 Kʊ dàń ga gwárí lìà zəni. Ba dàń yàá
swìn, ba wʊ́: «Won tə mama, ʊ nə fwa
ziən zəni. Ʊ pın zıbʊŋa nàń, bərən ga
swìn».

8

Zwezi pùlù dipɛn ʊ pa lìà mʊ̀rʊ̀ banıa nə
(Matiə 15.32-39; Marəkə 6.35-44)

1 Kʊ máŋá tə wa, lìà zənzən yà kʊ́ʊ̀ kun
duən nə, ba yà ga ba won mama jə, sə ba
də́. Zwezi dàń bon ʊ karbıa tə, ʊ swìn ba
con, ʊ wʊ́:
2 «Lalʊʊ tə yinəgə jə nə, nə ba nə wulə
də nə dıan batwa nətən, yá ba ga ba won
jə, ba də́ tə yırı.
3 À nə pın ba vìí də niən, ba dìàn wá
zwɛ̀e, ba nan ba tʊ cwəŋə yuu, ba wa lìà
duən nə nan yıŋʊna yırı».
4 Ʊ karbıa tə ma le wá, ba wʊ́: «Nə wàrì
ba dipɛn nə pın, ba də́ ba swí, bwálí kʊ
tə wa, won mama nə tə̀lə́».
5 Zwezi ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Dipɛn bagalı
nə á jə?» Ba ma le, ba wʊ́: «Dipɛn barpɛ».
6 Ʊ dàń ma pa nii lalʊʊ tə nə, sə ba jə̀ń
tıa. Ʊ dàń ga tì dipɛn barpɛ tə, ʊ kə Yıı
lɛ̀eɛ̀e, ʊ fʊ fʊ tə, ʊ pa ʊ karbıa tə nə, ba
ma tara lìà tə.
7 Ba yà tə jə fəlibii də. Zwezi ken Yıı
lɛ̀eɛ̀e fələ tə yırı, ʊ ga swìn ʊ karbıa tə
con, sə ba tàrà tə ba pa lìà tə nə.
8 Ba lìù mama dí ʊ sú. Karbıa tə ga pɛ̀e
tə mumunə, tə nə ga, ba sú tìí barpɛ.
9 Yá ba yà ga yí lìà mʊ̀rʊ̀ banıa. Zwezi
dàń pın ba vìí.
10 Kʊ kwa nə, Zwezi də ʊ karbıa tə
zəzən ba zʊ níá yuu bori tə, ba va
Daləmanʊta nagwanaa wa.

Farızıan-ba pìà, sə Zwezi bırı ba ʊ dìàn
(Matiə 16.1-4; 12.38-39; Likə 11.16, 29)

11 *Farızıan-ba tə twi, ba wulə ba swìn
də Zwezi. Ba pìà, sə ba ja ʊ də̀ń nə. Ba
lòrì wá, sə ʊ tʊn yomılʊ don ʊ ma bırı ba
də, ʊ dìàn tə yı tə nan Yıı con.
12 Zwezi sìí fʊʊn ʊ kə ʊ waa, ʊ ga swìn,
ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın zə̀n lìà ma pìà, sə
à fwa Yıı dìàn mımınʊ à bırı ba? Cígá
mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: À bá fwa
Yıı dìàn mımınʊ mama à bırı ba».
13 Zwezi dàń kɛ̀eń ʊ ga yá ba, ʊ pìí ʊ zʊ
níá yuu bori tə wa, ʊ va mʊnaa tə vàn
don nə.

Zwezi karbıa tə wà lwarı won tə, ʊ nə yı
(Matiə 16.5-12)

14 Ʊ karbıa tə yà swɛ̀eé, sə ba tì wodiu.
Ba yà jə dipɛn nədʊ cıcı níá yuu bori tə
wa.
15 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Á zurə á yıra, á cıa á tìàn nə zəni də
*Farızıan-ba sabwarı tə. Á cıa á tìàn nə
də *Erodə sabwarı tə».
16 Ʊ karbıa tə ma swìn ba pwərə wa, ba
wʊ́: «Kʊ yı nə nə ba dipɛn jə, tə nə pın ʊ
ma swìn nətʊ».

17 Zwezi lwarʋ kʋ tə, ba nə wʋ́, ʋ dàń
ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn á ma wʋ́:
‹Kʋ yɪ nə nə ba dipɛn jə tə yɪrɪ nə›? Á tə
wà lwarʋ! Á tə wà kʋ də̀ń nì! Á pubʋŋa
wà yí!
18 Á jə yíá, tə ba lá na! Á jə zɪan tə ba
nə̀ń! Á tə wà lìí!
19 Máŋá tə wa, à nə fʋa dipɛn bonu
tə à pa bara mʋ̀rʋ̀ bonu tə nə, á pɛ̀e tə
mumunə á sú fɪyaran bagalɪ?» Ʋ karbɪa
tə le, ba wʋ́: «Fɪyaran fugə bələ».
20 «Sə máŋá tə wa, à nə fʋa dipɛn
barpɛ tə à pa lìà mʋ̀rʋ̀ banɪa tə nə, dipɛn
mumunə tìí bagalɪ nə á tì?» Ba le wá, ba
wʋ́: «Tìí barpɛ».
21 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Yá
á ga tə ba nə̀ń?»

Zwezi súrú liliu don yíá Bɛtəsayɪda nə
(Marəkə 10.46-53; Zwan 9.1-11)

22 Zwezi də ʋ karbɪa tə dàń vəli ba yí
Bɛtəsayɪda tɪʋ. Lantə nə, lìà jɪn liliu don,
ba ja bà Zwezi con, ba lòrì wá, sə ʋ dwen
ʋ yɪra, sə ʋ súrí ʋ yíá tə.
23 Zwezi jɪn liliu tə jɪɪn nə, ʋ van wá ʋ
ja nan tɪʋ tə kwa con. Ʋ dàń ga lɪ mɪmɪan
mancɪn ʋ kə bɛɛ tə yíá yuu wa. Ʋ tún ʋ
jìàn ʋ yuu, ʋ ga bwe wá, ʋ wʋ́: «N wàá
won n nɪ?»
24 Liliu tə súrí ʋ yíá, ʋ ga le, ʋ wʋ́: «À
na ləzoni, à na ba ndə tìán nə, yá ba ga
vəli».
25 Zwezi kʋ́ʋ̀ tún ʋ jìàn bɛɛ tə yíá yuu.
Liliu tə nə ywàń ʋ yáá mənə mənə, ʋ yíá
tə dàń na wiən tə mama pwənə pwənə.
Ʋ nɪ yazurə.
26 Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Vəli n
sàń! Dàn ká va tɪʋ tə wa!»

Piyɛrə swìn də, Zwezi nə yɪ Kərisə
(Matiə 16.13-20; Likə 9.18-21)

27 Zwezi də ʋ karbɪa dàń ja ba yáá ba
man Filipə Sezare tɪan tə con. Ba nan
cwəŋə yuu, ʋ ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e
nə lìà tə swìn à yuu wa?»
28 Ba ma le wá, ba wʋ́: «Ba duən wʋ́, n
yɪ *Zwan-Batisə. Ba duən wʋ́, n yɪ Yɪɪ nii
*sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli. Ba duən də wʋ́, n yɪ Yɪɪ nii
sʋ̀sʋ̀nà tə wa lìù don».
29 Zwezi ma kʋ́ʋ̀ bwe ba, ʋ wʋ́: «Sə á
mʋ̀ con nə? Wàà nə á wʋ́, à yɪ?» Piyɛrə
ma le, ʋ wʋ́: «N yɪ *Kərisə».
30 Zwezi dàń ma dù súú ba nii nə, sə ba
dàn ká swìn kʋ lìù mama con.

Zwezi swìn ʋ tɪan də ʋ ka bwin ka nan yoo
(Matiə 16.21-23; Likə 9.22)

31 Kʋ kwa nə, Zwezi yà wulə ʋ kàrì ʋ
karbɪa tə, ʋ wʋ́: «*Ləzwənə-Biu* mɛ, sə
ʋ də́ càn zənzən. *Zwifə-ba *nəkwɪna, də
Yɪɪ *joŋwana yun tìán, də Yɪɪ nii *yənu
tìán wá vɪ wá ba dʋgʋ. Ba wá gʋ wá, kʋ
nə yí dɪan batwa, ʋ wá pìí ʋ bwin».
32 Ʋ yàá maŋa kʋ, ʋ bɪrɪ ba pwənə
pwənə. Piyɛrə dàń ma bon wá ʋ ja nan
kwa con, ʋ wulə ʋ caga ʋ nii nə.
33 Yá Zwezi dàń pìí ʋ vəvəri, ʋ ywàń ʋ
karbɪa tə duən tə, ʋ ga caga Piyɛrə nii
nə, ʋ wʋ́: «Ja pìà bwálí, *Sɪtana, n nə yɪ
n bʋŋa ndə ləzoni nə, n ba bʋŋa ndə Yɪɪ
nə tə yɪrɪ».

Zwezi ka twá ŋwírán
(Matiə 16.24-28; Likə 9.23-27)

34 Kʋ kwa nə, Zwezi bon ʋ karbɪa tə də
lìà tə, ʋ kə duən nə, ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́:
«Lìù tə mama nə pìà, sə ʋ bà ʋ twá à nə,
kʋ tíú kʋ́ʋ̀ dàn ká fwa ʋ təntɪan puswənə.
Kʋ tíú mɛ, sə ʋ sɛ̀e ʋ twá ʋ də́ càn də nə,
kʋ ja vələ ʋ tɪan dagarʋ tə yuu wa.
35 Kʋ yɪ cígá, lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ jon ʋ
mɪɪ tə, ʋ wá kwìn kʋ nə. Yá lìù tə, ʋ nə wá
dʋgʋ ʋ mɪɪ tə à mʋ̀ yɪrɪ də Yɪɪ sʋywáŋʋ́
tə swɪʋn yɪrɪ, kʋ tíú wá jon ʋ mɪɪ.
36 Kʋ funə wa yən nə kʋ pa lìù nə, də ʋ
nə nɪ tɪa yuu jɪjə tə mama, yá ʋ ga kwìn
mɪɪ tə nə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con?
37 Won wulə ləzwənə nə wá pa, sə kʋ
ma yə̀ ʋ mɪɪ tə kʋ jon, naaa?
38 Zən ləzoni tə yáá tə̀lə́ də Yɪɪ, ba ba
Yɪɪ nii zìlí. Yá lìù dàń nə dəri cavɪra, sə ʋ
bɪrɪ də, ʋ ya à mʋ̀ nə tɪ, ʋ ga dəri cavɪra,
sə ʋ swìn à sʋywáŋʋ́ tə, *Ləzwənə-Biu† tə
bá sɛ̀e ʋ jon kʋ tíú, máŋá tə, ʋ nə wá pìí
ʋ bà də *malɪkɛ ʋ nyɪna tə dun tə wa».

* **8:31 8.31** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. † **8:38 8.38** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

9

1 Zwezi kúù swìn ba con, ʋ wʋ́: «Cígá
mama, à mù nə swìn kʋ á con: Lìà duən,
ba nə wulə yəbə, bá tɪ, də ba nə wà Yɪɪ
pàrì tə nɪ də, kʋ bìàn də dìàn».

Zwezi lwàń ʋ tìàn
(Matiə 17.1-13; Likə 9.28-36; 2 Piyɛrə 1.16-18)

2 Kʋ dɪan bardʋ kwa nə, Zwezi bon
Piyɛrə də Zwakə də Zwan, ʋ ja dì paan
nəfarʋ yuu, ba də wá cɪcɪ. Ba nə dìgà ba
yí lá, ʋ lwàń ʋ tìàn ba yíá yuu wa.
3 Ʋ ganan tə yà cɪcɪlɪ. Tə yà pìrì tə doni
nətʋ tə, ləzwənə nə wàá ka pɪn tə pìrì tɪa
yuu wa.
4 Kʋ kwa nə, Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli də
*Moyizə nan ʋ karbɪa batwa tə nə. Ba
yà wulə ba swìn də Zwezi.
5 Piyɛrə dàń swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Karnyɪna, kʋ ziən də, nə nə wulə yəbə.
Nə dàń wá pú gansilə batwa, n mù nədʋ,
Moyizə nədʋ, Eli də nədʋ».
6 Piyɛrə yà yərì kʋ tə dəń, ʋ nə swìn, ʋ
də karbɪa tə duən yà nə zəzəgə zənzən
yɪrɪ.
7 Bakwan don nan kʋ pəri Moyizə də
Eli yuu nə. Bakwan tə wa Yɪɪ kori swìn
lá, kʋ wʋ́: «Ʋ tə nə yɪ à biswənə, á cʋga
ʋ nii sʋgʋ».
8 Naa nədʋ, də karbɪa tə ywàń ba
səpuni nə, yá ba kʋ́ʋ̀ wà lìù mama nɪ.
Zwezi yà yɪ ʋ cɪcɪ də ba.
9 Ba nə naŋa paan tə yuu ba cwi, Zwezi
pɪn karbɪa tə nii, ʋ wʋ́: «Á dànà ká man
kʋ tə, á nə nɪ tə, á bɪrʋ lìù mama. Á jana
kʋ á nii nə, kʋ ja vələ *Ləzwənə-Biu* tə
ka pìí ka bwin tɪga wa».
10 Ba zìlí ʋ nii, yá ba dàń yà bwe duən,
ba wʋ́: «Ka tɪ ka pìí ka bwin, tə dəń nə
yɪ bɛ̀ɛ̀e?»
11 Karbɪa tə dàń ma bwe Zwezi, ba wʋ́:
«Bɛ̀ɛ̀e nə pɪn Yɪɪ nii *yənu tìán tə ma
wʋ́, də Yɪɪ nii sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli nə wá də́ jonu
tə yáá ʋ bà lʋʋ?»
12 Ʋ ma le ba, ʋ wʋ́: «Eli nə mɛ, sə
ʋ də́ yáá ʋ bà ʋ kwɛn wiən tə mɛ ʋ kə
duən nə. Kʋ pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ
wʋ́: ‹Ləzwənə-Biu wá də́ càn zəni. Lìà
ga wá nyáŋá wá. Tə də yìən tə wá tʋn
cígá.›
13 Yá à mù nə swìn kʋ á con: Eli cígá nə
twi, lìà duən ja wá, ba ma fwa kʋ tə, ba
nə pìà, ndə kʋ nə pʋ́pʋ́ní nətʋ tə!»

Zwezi lɪ bisɪmaa don yuu zini, kʋ nə wʋwalɪ wá
(Matiə 17.14-21; Likə 9.37-43)

14 Kʋ kwa nə, Zwezi də ʋ karbɪa batwa
tə, Piyɛrə də Zwakə də Zwan pìí ba va
karbɪa tə duən tə con. Máŋá tə, ba nə
twi ba yí, lìà zənzən yà kɪkarɪ karbɪa tə
duən tə. Yɪɪ nii *yənu tìán yà wulə ba
tʋ́tʋ̀ní də karbɪa tə.
15 Máŋá tə wa, lìà tə nə nɪ Zwezi, ba
zəzəgə, yá ba ga dəri ba va, sə ba jʋn wá.
16 Zwezi bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀ɛ̀e nə á
wulə á tʋ́tʋ̀ní duən pwərə wa?»
17 Bɛɛ don ma le lìà tə wa, ʋ wʋ́:
«Karnyɪna, à bìú nə à ja bà n con. *Zini
jə wá, kʋ pa ʋ nii dəŋə.
18 Máŋá tə mama, zini tə nə zàn ʋ nə,
kʋ yàá dɪ wá tɪa. Ʋ mɪmɪan pàlì, ʋ yələ ga
za duən nə, ʋ ga yàá kʋ. À lòrì n karbɪa
tə, sə ba lɪ zini tə ʋ yuu wa, ba ga wà kʋ
dìàn jɪn».
19 Zwezi ma swìn karbɪa tə con, ʋ wʋ́:
«Á mù zən lìà-ba, á tə nə ba Yɪɪ nii sɛ̀e.
Dɪan bagalɪ nə à tə wá yà də aba? Kʋ yɪ
à wá ja pínʋ́ kʋ mɛ nətə də aba? Á jana
wá, á ja bà à con!»
20 Ba jɪn bìú tə, ba pa wá. Máŋá tə, zini
tə nə nɪ Zwezi, kʋ vuvugu bìú tə zəni. Bìú
tə tʋa tɪa ʋ bəbəli, yá ʋ mɪmɪan ga pàlì.
21 Zwezi dàń ma bwe bìú tə nyɪna, ʋ wʋ́:
«Kʋ dɪan bagalɪ nə ʋ yɪ nətən?» Ʋ nyɪna
tə ma swìn, ʋ wʋ́: «Kʋ yɪ ʋ bìsíní mama
nə.
22 Nɛɛ kapʋpʋ, zini tə yàá yigu wá, kʋ dɪ
mən wa, nə à yə́ə́ níá wa, sə kʋ gʋ wá. Yá
n nə wàá won n fwa, sə n dəri nə yinəgə,
n ga san nə nə».
23 Zwezi ma swìn, ʋ wʋ́: «Bɛ̀ɛ̀e nə pɪn
n le də, à nə wàá won à fwa? Won mama
wàá kʋ pa lìù tə nə, ʋ nə keni ʋ waa Yɪɪ
nə».
24 Naa nədʋ də bìú tə nyɪna cə̀rí ʋ kə
yɪɪ nə, ʋ wʋ́: «À ken à waa Yɪɪ nə, yá n
dàń nə san nə, sə à kʋ́ʋ̀ dàn ká bɛ̀eé».

* **9:9 9.9** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

25 Zwezi nə na də, lìà dəri ba twi ba nə
tə, ʋ baa zini tə nii nə, ʋ wʋ́: «Zini tə nə
cì kʋ pɪn lìù ba swìn də lìù ba nə̀ń, à mù
nə pɪn nii, sə n nan bìú tə yɪra. N kʋ́ù
dàn ká pìí n zʋ wá mama!»
26 Zini tə mà nii, kʋ vuvugu bìú tə
zənzən, kʋ ga nan. Bìú tə yà yɪ ndə ʋ tɪga,
kʋ pa, lìà duən yà nə zɪga lá, yà swìn də,
ʋ tɪga.
27 Yá Zwezi jɪn ʋ jɪɪn nə, ʋ van wá ʋ zìn.
Bìú tə zàn ʋ zɪga yɪɪ nə.
28 Zwezi nə vəli sàń máŋá tə nə, ʋ də
ʋ karbɪa tə cɪcɪ nə wulə, ba dàń bwe wá,
ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, nə wà wàní nə lɪ
zini tə?»
29 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Kʋ yɪ yɪjʋnɪ
cɪcɪ nə wàá zini kʋ tə yiri kʋ lɪ!»

Zwezi kʋ́ù swìn ʋ tɪan tə də ʋ ka bwin tə yoo
(Matiə 17.22-23; Likə 9.43-45; Marəkə 8.31-33)

30 Zwezi də ʋ karbɪa tə nan lantə, ba
twá Galile nagwanaa. Zwezi yà ba pìà, sə
ba lwarɪ ʋ bwálí,
31 ʋ yà nə kàrì ʋ karbɪa tə yɪrɪ. Ʋ swìn
ba con, ʋ wʋ́: «Lìà wá tì *Ləzwənə-Biu[†].
Ʋ wá zʋ ləzoni jìàn wa. Ba wá gʋ wá. Kʋ
dɪan batwa dɪɪn nə, ʋ wá pìí ʋ bwin».
32 Yá ʋ karbɪa tə wà sʋgʋ tə də̀ń nì, ba
ga dəri fən, sə ba bwe wá.

Wàà nə wá yà nə yuu wa?
(Matiə 18.1-5; Likə 9.46-48; Marəkə 10.42-45)

33 Zwezi də ʋ karbɪa tə dàń yí
Kapɛrənayimə tɪʋ. Máŋá tə, ba yà nə
wulə dìà wa, Zwezi bwe ʋ karbɪa tə, ʋ
wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e də̀ń nə nə á tʋ́tʋ̀ní duən, də
nə nə wulə cwəŋə tə yuu wa?»
34 Ba yà pʋ́ə́ ba nii, ba yà nə yɪ ba tʋ́tʋ̀ní
duən, sə ba lwarɪ lìù tə, ʋ nə wá yà ba yuu
wa yɪrɪ.
35 Zwezi dàń ma jə̀ń tɪa, ʋ ga bon ʋ
karbɪa fugə bələ tə, sə ba boli ʋ yɪra. Ʋ
swìn ba con, ʋ wʋ́: «Lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ
yà yuu wa, kʋ tíú tə mɛ, sə ʋ ya ba mama
wa nəmaa. Ʋ ga mɛ, sə ʋ tʋn ʋ pa ba mɛ
nə».
36 Ʋ dàń ga tì bisɪmabiə, ʋ zɪgɪ ba yáá
con. Ʋ kʋkwalɪ wá ʋ kə ʋ nyʋnɪ nə, ʋ ga
swìn, ʋ wʋ́:
37 «Lìù tə, ʋ nə jɪn bisɪmabii ba tə don
zəni à mù yɪrɪ, kʋ yɪ à mù tətə nə kʋ tíú
jɪn zəni. Yá lìù tə, ʋ nə jɪn nə zəni, kʋ tíú
bɪrɪ də, ʋ jɪn lìù tə, ʋ nə tʋn nə, zəni».

Lìù tə, ʋ nə ba nə nə zɪga, yɪ nə lìù
(Likə 9.49-50)

38 Zwan swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Karnyɪna, nə nɪ bɛɛ don ʋ ja n yɪrɪ tə, ʋ
ma lɪ *zinə, yá ʋ ga tə̀lə́ də nəba. Nə yà
swìn də, ʋ ba cwəŋə jə, sə ʋ fwa kʋ, ʋ nə
tə̀lə́ də nəba tə yɪrɪ».
39 Yá Zwezi dàń le ba, ʋ wʋ́: «Á dànà ká
cì ʋ nə, á yaga wá, sə ʋ fwa! Lìù tə, ʋ nə
wá twá à yɪrɪ tə nə, ʋ ma fwa yomɪlʋ, ʋ
wàrì à yolwan ʋ pìí ʋ swìn sʋ́ʋ́n sʋ́ʋ́n.
40 Cígá, lìù tə, ʋ nə ba nə nə zɪga, yɪ nə
lìù.
41 Lìù nə pɪn aba wùrú zʋŋa də nʋ́á, á
nə yɪ à mù *Kərisə lìà yɪrɪ, cígá mama,
à mù nə swìn kʋ á con, kʋ lìù təntə bá
kwìn ʋ ŋwírán nə Yɪɪ con».

Ka dʋ́ càn kʋkwa cʋna fàŋʋ́
(Matiə 18.6-11; 5.29-30; Likə 17.1-2)

42 Kʋ kwa nə, Zwezi kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́:
«Lìù tə, ʋ nə pɪn, labwana təntə, ba nə
keni ba waa à nə wuuu, don twá ʋ nə, ʋ
dʋgʋ Yɪɪ cwəŋə tə, ka jén, kʋ wá kʋkwanɪ
kʋ tíú con nə, də ba nə vwə kapan nəfarʋ
ʋ bɪan nə, ba ja va, ba dɪ mʋʋ wa.
43 Də kʋ nə wá twá n jɪɪn nə, n ma tʋn
cʋna, sə n gwəŋə kʋ. N nə zʋa mɪɪ tə wa,
kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con, də jɪɪn nədʋ, kʋ
kʋkwa n nə zʋa mən dìə wa də jìàn bələ.
Tə mən təntə nə ba dəŋi.
44 Lantə, zʋnzʋran wulə, tə nə dʋ́ yɪra,
tə ga ba tɪ, yá mən tə ga ba dəŋi abada.
45 Də kʋ nə wá twá n naa nə, n ma tʋn
cʋna, sə n gwəŋə ka. N nə zʋa mɪɪ tə wa,
kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con, də naa nədʋ, kʋ
kʋkwa n jə nɛɛ bələ, yá n ga zʋ mən dìə
wa.
46 [Lantə, zʋnzʋran wulə, tə nə dʋ́ yɪra,
tə ga ba tɪ, yá mən tə ga ba dəŋi abada.]
47 Də kʋ nə wá twá n yii nə, n ma tʋn
cʋna, sə n lɪ kʋ dʋgʋ. N nə zʋa Yɪɪ pàrì
wa də yii nədʋ, kʋ kʋkwa n nə jə yʋ́á bələ,
yá n ga zʋ mən dìə wa.
48 Lantə, zʋnzʋran wulə, tə nə dʋ́ yɪra,
tə ga ba tɪ, yá mən tə də ga ba dəŋi abada.

† **9:31 9.31** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

49 Càn mən wá cú lìù mama yuu wa. Tə
wá kwɛn lìù mama tə lı cʊna wa.
50 Nakwan yı won, kʊ nə ziən. Yá ka
nyıŋa nə nan, á kʊ́ù wàrì ka á pın ka pìí
ka janı nyıŋa. Á yana ndə nakwan nə, á
ga ya də duən də bıcan sìə́».

10

Zwezi kàrì ka kwa kasweri yoo
(Matiə 19.1-12; 5.31-32)

1 Zwezi nan ʊ yá kʊ bwálí tə. Kʊ
kwa nə, Zwezi vəli Zwide nagwanaa wa,
Zwurədɛn mʊnaa tə vàn don nə. Lìà
zənzən kʊ́ù twi ba pú ʊ yuu nə. Ʊ yà kàrì
ba, ndə ʊ yàá nə fwa máŋá mama nətʊ.
2 *Farızıan-ba duən fàrʊ́ ba yí wá, sə
ba ja ʊ dàń nə. Ba dàń bwe wá, ba
wʊ́: «*Zwifə-ba Yıı *nii yìèn tə, ʊ nə pın
*Moyizə nə, yàá pa cwəŋə bɛɛ nə, sə ʊ
dʊgʊ ʊ kan?»
3 Zwezi ma pìí ʊ bwe ba, ʊ wʊ́: «Kàrà
kwà nə Moyizə bırʊ aba?»
4 Ba ma wʊ́: «Moyizə pın cwəŋə bɛɛ
nə, sə ʊ pʊ́pʊ́ní ka kwa kasweri sagı, ʊ
ga dʊgʊ ʊ kan».
5 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «Moyizə
pʊ́pʊ́ní kʊ mù bıra tə ʊ pa aba, á zıbaniun
tə yırı.
6 Yá kʊ nə zıgı máŋá tə nə, Yıı nə fwa
wiən mɛ, Yıı fwa ləzwənə, ʊ fwa bɛɛ də
kan.
7 Mə nətʊ nə kʊ pʊ́pʊ́ní, kʊ wʊ́: ‹Kʊ mù
yırı nə, bɛɛ wá nan ʊ yá ʊ nuu də ʊ nyına,
ʊ ga vwa ʊ tìàn ʊ kan nə.
8 Yá ba mɛ bələ wá jì won nədʊ›.»

Zwezi swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Yá ba kʊ́ù
bá yà lìà bələ, ba dàń wá yà won nədʊ.
9 Ləzwənə mama kʊ́ù wa mɛ, sə ʊ pwɛ̀e
won tə, Yıı nə vwə duən nə».
10 Máŋá tə, ba nə zʊa dìə, ʊ karbıa tə
kʊ́ù bwe wá tə mù yìèn tə yuu wa.
11 Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Bɛɛ tə, ʊ nə
dʊgʊ ʊ kan, ʊ ga swe ʊ don, kʊ yı bacwan
nə ʊ fwa də təntən kan tə.
12 Nətʊ nə, kan də kʊ́ù nə dʊgʊ ʊ barı, ʊ
ga va ʊ swe bɛɛ don, ʊ də kʊ́ù yı kacwan
nə ʊ fwa».

Zwezi də bìsíná yoo
(Matiə 19.13-15; Likə 18.15-17)

13 Lìà yà jın bìsíná ba ja ba Zwezi con,
sə ʊ dwen ba yıra. Yá ʊ karbıa tə dàń
wulə ba caga ba nii nə.
14 Zwezi nə nı kʊ, ʊ lıŋa zàn. Ʊ swìn
ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Á yaga bìsíná tə,
sə ba bà à con. Á dànà ká cì ba nə. Lìà
tə, ba nə yı ndə bìsíná tə nə, nə wá yà də
Yıı ʊ pàrì tə dıŋə wa.
15 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Də lìù nə ba sɛ̀e, ʊ jì ndə bisımaa, ʊ ba
wàní Yıı pàrì tə wa ʊ zʊ abada».
16 Kʊ kwa nə, ʊ kʊkwalı bìsíná tə ʊ kə
ʊ nyʊnı nə, yá ʊ tún ʊ jìàn ba yuu wa. Ʊ
lòrì Yıı ʊ pa ba.

Jıjə balandʊrʊ don yoo
(Matiə 19.16-30; 6.19-21; Likə 18.18-30; Romə tìán 10.3)

17 Zwezi yà ma vìrí, də bɛɛ don dəri, ʊ
yí wá. Ʊ tʊ ʊ nadwana nii nə Zwezi yáá
con, yá ʊ ga bwe wá, ʊ wʊ́: «Karnyına,
n yı pubwanʊ tíú. Bɛ̀eɛ̀e nə à mɛ, sə à
fwa, sə à ma na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı
con?»
18 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
n ma boŋə nə pubwanʊ tíú? Lìù tə̀lə́, ʊ
nə yı pubwanʊ tíú, də kʊ nə tà Yıı cıcı.
19 N yə̀ə́ Yıı *nii yìèn tə, ʊ nə pın
*Moyizə nə: ‹Dàn ká gʊ lìù! Dàn ká
cwàrì! Dàn ká ŋù! Dàn ká kʊna kʊnkʊn
n kə lìù nii nə! Dàn ká gıgarı lìà! Zìlí n
nuu də n nyına nii!› »
20 Bɛɛ tə ma le wá, ʊ wʊ́: «Karnyına,
à zìlí Yıı nii yìèn təntə mɛ, də à tə yı
bisımaa».
21 Zwezi ywàń bɛɛ tə də sonu. Ʊ dàń
ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Won nədʊ nə ga,
sə n fwa: Vəli n yə̀ wiən tə mɛ nə wulə
n con. N tì tə səbiu tə n pa zʊra nə. Yá
n wá na wiən tə, kwənə nə dáá Yıı *sàń
nə. Kʊ kwa nə, n dàń bà n twá à nə».
22 Yá máŋá tə, bɛɛ tə nə nì sʊ̀ràn təntə,
ʊ yáá cʊ̀gʊ̀. Ʊ kɛ̀eń ʊ vìí, ʊ yà nə yı wiən
zənzən tíú yırı.
23 Zwezi ywàń ʊ karbıa tə, də ba nə
kəkəli wá, ʊ dàń ga swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Kʊ bá yà mwálí kʊ pa jıjə tìán nə, sə ba
zʊ Yıı pàrì tə wa».
24 Sʊ̀ràn tə gwárí ʊ karbıa tə zəni. Yá
Zwezi kʊ́ù pìí ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «À
bıa-ba, Yıı pàrì tə wa zwıʊ cígá tà mwálí.

25 Nyʊgʊma ka twá gancɪɪn bʊʊ kʊ nan
yɪ mwálí, kʊ doni jɪjə tíú nə pìà, sə ʊ zʊ
Yɪɪ pàrì tə wa».
26 Sʊ̀ràn tə kwɛn tə gwárí ʊ karbɪa tə,
ba dàń ga swìn duən nə, ba wʊ́: «Kʊ nə
yɪ nətʊ, lìù tə̀lə́, Yɪɪ nə wá wàní ʊ jon kʊ
tíú ʊ cʊna wa».
27 Zwezi ywàń ba ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ
yɪ won tə, ləzoni nə wàrì ba fwa, yá kʊ tà
Yɪɪ mʊ̀! Yɪɪ mʊ̀ wàá won mama ʊ fwa».
28 Piyɛrə dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́:
«Ywàń, nə dʊgʊ won mama, nə ga twá
n nə».
29 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à
mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Lìù nə taa à mʊ̀ də
Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə yɪrɪ, ʊ nan ʊ ga yá ʊ sàń,
nə à yə̀ə́ ʊ nubɪa, də ʊ nuu, də ʊ nyɪna,
də ʊ bɪa, də ʊ kárí.
30 Kʊ tíú wá na síʊ́n máŋá kʊ tə wa dii,
də nubɪa, də ninə, də bɪa, də kárí, kʊ
nədʊ mama nɛɛ bíí. Yá ʊ ga wá də́ càn
də. Yá máŋá tə, kʊ nə wulə yáá kʊ bìàn,
ʊ wá na mɪɪ, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
31 Təntən lìà dáá, ba nə wá yà talɪkwa
lìà. Yá talɪkwa lìà də ga dáá, ba nə wá yà
təntən lìà».

Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí swìn ʊ tɪan tə, də ʊ ka pìí ka bwin ka nan tə yoo
(Matiə 20.17-19; Likə 18.31-34; Marəkə 8.31-33)

32 Zwezi də ʊ karbɪa tə yà wulə cwəŋə
yuu ba vələ *Zwerizalɛmə. Zwezi yà wulə
ba yáá ʊ vəli. Ʊ karbɪa tə pwìí cʊ̀gʊ̀, yá
fən ga zʊ lìà tə nə twá ba kwa. Zwezi kʊ́ʊ̀
bon ʊ karbɪa fugə bələ tə ʊ kə duən nə.
Ʊ man won tə nə wá yí wá síʊ́n nə, ʊ bɪrɪ
ba.
33 Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á cʊga zəni, nə
wulə cwəŋə wa, nə ma vələ Zwerizalɛmə.
Mə tɪʊ təntə wa nə, ba wá ja *Ləzwənə-
Biu* tə, ba kə Yɪɪ *joŋwana yun tɪán də
Yɪɪ nii *yənu tɪán jìàn wa. Ba wá bʊ̀rì ʊ
bʊ̀rà, sə ba gʊ wá. Ba wá kə wá lìà tə, ba
nə yə̀rì Yɪɪ, jìàn wa.
34 Ba wá mʊn wá, ba pi mɪmɪan ba lwá
ʊ yuu wa. Ba wá mà wá ʊ yɪra lá, yá ba
ga gʊ wá. Yá dɪan batwa nii nə, Yɪɪ wá
pìí ʊ bwin wá, ʊ lɪ tɪan wa».

Zwakə də Zwan pìà, sə ba na dun
(Matiə 20.20-28; Likə 22.24-27; Zwan 13.3-17)

35 Kʊ kwa nə, Zebede bɪa tə, Zwakə də
Zwan, twi Zwezi bɪan nə, ba swìn ʊ con,
ba wʊ́: «Karnyɪna, nə pìà, sə n tʊn kʊ tə,
nə nə lòrì tə n pa nəba».
36 Zwezi ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á
pìà, sə à tʊn à pa aba?»
37 Ba ma le, ba wʊ́: «Máŋá tə, n nə wá
də́ n pàrì tə, pa nə jə̀ń nə boli n yɪra dun
gwələ yuu, ʊ don n jɪzən nə, ʊ don də n
jɪgwiə nə».
38 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á
yə̀rì kʊ tə, á nə lòrì. Á wá wàní á zɪgɪ á də́
càn tə, à nə wá də́ naaa? Á ken á sírí, sə
á kə á tɪàn yacara tə wa, ndə à nə naaa?»
39 Ba dàń ma le wá, ba wʊ́: «Nə wàá».
Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ yɪ cígá,
á wá də́ càn tə, à nə wá də́. Á wá kə á
tɪàn yacara tə wa, tə nə wá yí nə.
40 Yá kʊ tà à mʊ̀ nə mɛ, sə à pa nii, də
lìù wà tə nə wá jə̀ń à jɪzən nə, nə à yə̀ə́ à
jɪgwiə nə. Yɪɪ nə kwɛn tə mʊ̀ bwálá tə, ʊ
tún lìà tə nə, tə nə mɛ də ba, kʊ tà à mʊ̀».
41 Máŋá tə ʊ karbɪa fugə tə duən nə nì
kʊ, ba lɪŋa zàn Zwakə də Zwan yuu.
42 Zwezi dàń ma bon ba mama ʊ swìn, ʊ
wʊ́: «Á yə̀ə́ də lìà tə, ba nə tì ba tɪàn ndə
pɛ̀egá nə, yàá wʊwalɪ ba lìà tə, ba nə jə̀ə́
ba yuu wa, ndə ba ywəŋə nə. Yá ladɪra
tə yàá pa ba lwarɪ ba dɪàn nii nə.
43 Yá kʊ mʊ̀ nə wà mɛ, sə kʊ fwa á
pwərə wa. Á lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ yà
ləzwənfarʊ, kʊ tíú mɛ, sə ʊ yà á tʊtʊnbiu.
44 Á lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ yà á yáá tíú,
kʊ tíú mɛ, sə ʊ yà á mɛ yoŋu.
45 *Ləzwənə-Biu† tə nə tà ʊ twi, sə ʊ
jə̀ń, sə ba tʊn ba pa wá yɪrɪ. Ʊ yɪ ʊ twi,
sə ʊ tʊn ʊ pa lìà nə, sə ʊ pa ʊ mɪɪ ndə
ŋwírán nə, sə ʊ ma jon lìà kapʊpʊ ba
cʊna wa».

Liliu Barətime lòrì, sə ʊ yíá súrí
(Matiə 20.29-34; Likə 18.35-43)

46 Zwezi də ʊ karbɪa tə dàń vələ ba yí
Zweriko tɪʊ. Ba də lìà zənzən nə nan tɪʊ
təntə wa, ba vələ *Zwerizalɛmə. Ba nə

* **10:33 10.33** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. † **10:45 10.45** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

nan máŋá tə wa, də Time bìú Barətime,
liliu don, yà jə cwəŋə nii nə ʋ lòrì.
47 Ʋ nə nì də, kʋ yı *Nazarɛtə Zwezi, ʋ
dàń wulə ʋ boŋə, ʋ wʋ́: «Zwezi, *Davidə
nàʋ́, dəri à yinəgə!»
48 Lìà zənzən caga ʋ nii nə, sə ba pa, ʋ
pʋ́ ʋ nii. Yá ʋ dàń nə kwɛn ʋ càrí ʋ kəni
yıı nə, ʋ wʋ́: «Davidə nàʋ́, dəri à yinəgə!»
49 Zwezi ma zıgı ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Á boŋə
wá!» Ba dàń ma bon liliu tə, ba ga swìn
ʋ con, ba wʋ́: «Pa n jìàn ja dìàn, zàn yıı
nə, ʋ boŋə mʋ́».
50 Liliu tə dʋgʋ ʋ ganyaʋ lala, ʋ zàn ʋ
va Zwezi con.
51 Zwezi ma bwe wá, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
n pìà, sə à fwa à pa mʋ́?» Liliu tə ma le
wá, ʋ wʋ́: «Karnyına pa, sə à yíá tə kʋ́ʋ̀
na».
52 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «N wàá
n vìrí! N nı yazurə, n nə ken n waa à nə
tə yırı». Naa nədʋ, də ʋ na lá. Ʋ dàń ma
pʋ́ Zwezi kwa cwəŋə tə yuu wa.

11

Zwezi zwı Zwerizalɛmə
(Matiə 21.1-11, 14-17; Likə 19.28-44; Zwan 12.12-19)

1 Zwezi də ʋ karbıa tə vəli ba yí *Zwer-
izalɛmə. Ba twá Bɛtəfazwe də Betani tıan
tə wa *oliviye tìán paan tə səpuni nə ba
lɛ. Zwezi ma tʋn ʋ karbıa bələ. Ʋ swìn
ba con, ʋ wʋ́:
2 «Á vələ tıʋ tə nə wulə á yáá. Á nə
zəzən á yí, á wá na bınabiə də ka vwə.
Lìù mama tə wà ka yuu jə̀ń. Á kʋra ka á
ja bà.
3 Yá lìù nə bwe aba, ʋ wʋ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə
pın, á ma fwa kʋ?›, sə á swìn ʋ con:
‹*Yuu-Tiu nə pìà ka›. Á nə swìn nətʋ, kʋ
tíú tə wá yá ʋ pa á ja ka á bà yəbə sı́ʋ́n
sı́ʋ́n».
4 Ba nə vəli ba cígá nı bınabiə kàrá wa
cwəŋə yuu, də ka vwə dìə̀ don mimii nə.
Ba ma kʋrʋ ka.
5 Lìà tə duən yà nə wulə lá bwe ba, ba
wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á wulə á fwa? Bɛ̀eɛ̀e yırı
nə á ma kʋ̀rì bınabiə ka tə?»
6 Karbıa tə ma le lìà tə nətʋ, Zwezi yà
nə swìn ba con. Lìà tə ma yá ba, ba vìí.
7 Ba jın bınabiə tə ba ja va, ba pa Zwezi
nə. Ba tún ba ganan bìnà tə yuu, Zwezi
dì ʋ jə̀ə́.
8 Lìà zənzən làrì ba ganan cwəŋə tə wa.
Ba duən də làrì tìán vʋran*, ba nə za ba
kárí wa.
9 Lìà tə, ba nə wulə Zwezi yáá ba vəli,
də ba tə, ba nə wulə ʋ kwa, càrí ba kəni
yıı nə, ba wʋ́:
«Ozana† Yıı *sàń nə! Yıı wá fwa zəni lìù
tə yıra, ʋ nə bìàn Yuu-Tiu yırı yuu
wa!
10 Yıı wá fwa zəni pàrì tə yuu wa, kʋ
nə bìàn! Yıı wá fwa zəni nə nıbɛɛ pìʋ́
*Davidə pàrì tə yuu wa, kʋ nə kʋ́ʋ̀ pìí kʋ
bìàn! Dun mɛ wa Yıı sàń nə ʋ con».
11 Kʋ kwa nə, Zwezi zʋa Zwerizalɛmə
wa, ʋ va Yıı *dìə̀ tə wa. Ʋ nə ywàń wiən
tə mɛ ʋ zwɛ̀e, tıa tə yí tə. Ʋ dàń nan ʋ də
ʋ karbıa fugə bələ tə va Betani.

Zwezi zırı ʋ kə kapırʋ don nə
(Matiə 21.18-22; Likə 13.6-9; Zwakə 5.16-18)

12 Kʋ tıa nə pʋrı, Zwezi də ʋ karbıa
tə nə naŋa Betani máŋá tə wa, niən jın
Zwezi.
13 Ʋ nı kapırʋ don yıŋʋna, kʋ yà nə jə
vʋran. Ʋ vəli ʋ ywàń, sə ʋ jə́n ʋ wá na
bıa kʋ yuu. Máŋá tə, ʋ nə yí tìʋ́ tə yıra,
vʋran cıcı ya nə wulə, kapıra bıʋ máŋá
yà tə nə wà yí yırı.
14 Zwezi dàń ma swìn kapırʋ tə con,
ʋ wʋ́: «N kʋ́ʋ̀ ba zın bıa, sə lìù də́!» Ʋ
karbıa tə nì kʋ tə, ʋ nə swìn.

Zwezi dıŋı baywələ ʋ lı Yıı dìə̀ tə wa
(Matiə 21.12-13; Likə 19.45-48; Zwan 2.13-17)

15 Kʋ kwa nə, Zwezi də ʋ karbıa tə yí
*Zwerizalɛmə. Zwezi zʋa *Zwifə-ba Yıı
*dìə̀ dəwoo tə wa, ʋ ga dıŋı lìà tə mama,
ba nə yoli, də ba tə, ba nə yə̀, kʋ bwálí
tə wa. Ʋ dıŋı lìà tə. Ʋ yigu ba tə nə lárí
səbıa‡ tabılan, də ba tə, ba nə yoli nasara
gunponi§ tə gwələ ʋ dı tıa.
16 Ʋ ga kʋ́ʋ̀ ba yá ʋ pın lìù mama zıŋa
won ʋ ja twá Yıı dìə̀ tə wa ʋ lɛ.

* **11:8 11.8** Kʋ nətʋ bırı də, lìà tə pın dun Zwezi nə. † **11:9 11.9** Kʋ dàń nə yı ‹Dun mɛ wa Yıı con!› ‡ **11:15 11.15** Kʋ yı ba ma ŋwín Yıı dìə̀ tə yuu lanpoo. § **11:15 11.15** Nasara gunponi yı ba ma fwa *jonji ba pın Yıı.

17 Kʊ kwa nə, Zwezi kàrì ba, ʊ wʊ́: «Kʊ
pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹Ba wá bon
à dìə̀ tə «lʊʊ dwíə́ tə mama yıjʊnı dìə̀».›
Yá á mù janı ka á ma fwa ŋwına yisəgə
bwálí!»
18 Zwezi kàrà tə yà zʊa lìà tə zəni. Máŋá
tə, Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán, də Yıı
nii *yənu tìán nə nì kʊ mù təntə, ʊ fən
zʊa ba. Ba dàń pìà nətʊ tə, ba nə wá twá
ba ma pa ba gʊ Zwezi.
19 Dədəni nə yí, Zwezi də ʊ karbıa tə
nan Zwerizalɛmə wa.

Á kənə á waa Yıı nə wuuu

20 Kʊ tıa nə pʊrı, jıjʊ fuən fuən, Zwezi
də ʊ karbıa tə nə twá cwəŋə tə, ba nı
kapırʊ tə, də kʊ kʊa kʊ yí kʊ ŋʊnan.
21 Piyɛrə ma lìí kʊ tə, kʊ nə fwa dıan
tə nə, ʊ ma swìn Zwezi con, ʊ wʊ́:
«Karnyına, ywàń kapırʊ tə, n nə zırı n
kə kʊ nə tə kʊa».
22 Zwezi ma swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́:
«Cígá mama, à swìn kʊ á con: Á kənə á
waa Yıı nə!
23 Lìù wàá paan con ʊ swìn, ʊ wʊ́: ‹Zàn
lá n va, n tʊ mʊʊ wa›. Də ʊ nə ba kʊ bɛ̀eé
ʊ waa con, də ʊ nə pın cígá də, kʊ tə, ʊ
nə swìn tə mɛ, sə kʊ tʊn, kʊ cígá wá tʊn
nətʊ.
24 Kʊ mù yırı nə, à ma swìn á con, à wʊ́:
Á nə jʊn Yıı á ga lòrì won ʊ con, á kənə
á waa də á nı kʊ won təntə. Á ga wá na
kʊ won tə.
25 Máŋá tə, á nə wulə á jʊ̀nì Yıı, á nə jə
yoo də lìù, sə á kwɛn kʊ, á lı á mù də kʊ
tíú pwərə wa. Á nə fwa kʊ nətʊ, á nyına
Yıı tə, ʊ nə wulə Yıı *sàń nə, də ʊ wá
kwɛn á cʊna tə, ʊ lı á mù də ʊ mù pwərə
wa.
26 [Yá á dàń nə vıga, sə á kwɛn yoo, á
lı á mù də lìà tə pwərə wa, á nyına Yıı
tə də, ʊ nə wulə Yıı sàń nə, wá vı, sə ʊ
kwɛn á də cʊna tə, ʊ lı á mù də ʊ mù
pwərə wa».]

Zwezi dìàn tə naŋa yən?
(Matiə 21.23-27; Likə 20.1-8; Zwan 2.18-21)

27 Zwezi də ʊ karbıa tə kʊ́ʊ̀ pìí ba va
*Zwerizalɛmə. Zwezi nə wulə *Zwifə-ba
Yıı *dìə̀ tə wa ʊ vəli, máŋá tə nə, Yıı
*joŋwana yun tìán, də Yıı nii *yənu tìán,
də Zwifə-ba *nəkwına vəli ba yí wá.
28 Ba bwe wá, ba wʊ́: «Dìàn taa nə, n
ma fwa yìən tə tə? Wàà nə pın mʊ́ cwəŋə,
sə n fwa tə?»
29 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À wá bwe aba
yoo nədʊ. Á nə wání á le nə, à də dàń wá
le aba. À wá man won tə nə pın, à ma
fwa yìən təntə.
30 Wàà nə ken dìàn Zwan jıın wa, sə ʊ
lə lìà níá wa, kʊ twá də Yıı yırı tə? Kʊ
yı Yıı, nə à yə̀ə́ ləzoni? Á nə wàá, sə á le
nə!»
31 Kʊ pın, ba dàń wulə ba tʊ́tʊ̀ní duən,
ba ga swìn duən con, ba wʊ́: «Nə nə le,
nə wʊ́: ‹Kʊ ya Yıı nə ken dìàn Zwan jıın
wa›, ʊ wá bwe nəba, ʊ wʊ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e dàń nə
pın, á ma wà cígá ʊ sʊgʊ tə nə pın?›
32 Yá nə ma wàrì nə le də, kʊ yı ləzoni
nə ken dìàn ʊ jıın wa». Ba swìn nətʊ, ba
yà nə dəri lìà tə fən yırı. Lìà tə mama yà
yə̀ə́ də, Zwan yı Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ cígá cígá.
33 Ba dàń ma le Zwezi, ba wʊ́: «Nə
yərì». Zwezi də ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«À də bá swìn lìù tə, ʊ nə ken dìàn à jıın
wa, à ma fwa tə yìən təntə».

12

Divɛn tìán kárá vala wʊlʊnyına duən zwansısara
(Matiə 21.33-46; Likə 20.9-19)

1 Zwezi ma zàn ʊ swìn *Zwifə-ba Yıı
*joŋwana yun tìán tə, də Yıı nii *yənu
tìán tə, də ba *nəkwına tə con də
zwansısara ka tə, ʊ wʊ́: «Bɛɛ don cwɛn ʊ
divɛn tìán kárá. Ʊ kıkarı ka də dabwaʊ.
Ʊ kʊ̀ gwàlʊ́ kapataʊ wa, sə ba ma kaŋı
divɛn tìán bıa tə. Yá ʊ dàń ga lwà vuun,
sə ba ma cì kárá tə nə. Kʊ kwa nə, ʊ tì
kárá tə ʊ yá vala duən jìàn wa, ʊ ga va
cwəŋə.
2 Máŋá tə, divɛn tìán bıa tə koru nə yí, ʊ
tʊn tʊ̀tʊ̀nʊ̀ don vala tə con. Ʊ pìà ʊ divɛn
tìán bıa tə vàn don.
3 Máŋá tə, ʊ nə yí lá, vala tə jın tʊ̀tʊ̀nʊ̀
tə ba mà, ba pa ʊ pìí ʊ vìí də ʊ jıkʊrıkɛ.
4 Kárá tə tíú kʊ́ʊ̀ pìí ʊ tʊn tʊ̀tʊ̀nʊ̀ don,
ba mà ʊ yuu ba kàrí, ba ga twın wá.
5 Kárá tə tíú kʊ́ʊ̀ pın tʊ̀tʊ̀nʊ̀ don va, ba
gʊa ʊ mù təntə. Ba ga tʊn kʊ nyınyıga
tʊ̀tʊ̀nà zənzən duən yıra. Ba mà ba duən,
ba gʊ ba duən.

6 Kʊ dàń yà ga bɛɛ nədʊ cɪcɪ kárá tíú tə
con. Ʊ mù bɛɛ tə nə yɪ ʊ biswənə. Ʊ dàń
ma talɪkwa ʊ tʊn ʊ bìú tə vala tə con. Ʊ
dàń swìn ʊ waa con, ʊ wʊ́: ‹Ba wá zìlí à
bìú tə!›
7 Yá vala tə də swìn duən con, ba wʊ́:
‹Á ywàŋá, ʊ tə nə wá bà ʊ tɪnɪ bwálí tə,
ʊ nyɪna tɪan kwa nə. Nə gwɪa wá, sə nə
dàń ga ja kárá tə›.
8 Ba dàń ma ja bìú tə, ba gʊ wá, ba dɪlɪ
ʊ tɪgɪ tə kárá tə kwa con».
9 Zwezi dàń ma bwe, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
kárá tə tíú dàń wá fwa? Kʊ yɪ, ʊ wá va
ʊ kárá tə wa, ʊ gʊ vala tə mama, ʊ ga tì
kárá tə ʊ kə lìà duən jìàn wa.
10 Á kàrì Yɪɪ sagɪ tə wa, ba nə pʊ́pʊ́ní,
kʊ wʊ́:
‹Kapan tə, dəlwərə́ tə yà nə vɪga ba dʊgʊ
vàn nə, kʊ mù nə pìí kʊ jì dìə
nigwancɪɪn wárí, kʊ yoo nə cà.
11 *Yuu-Tiu nə ken, sə kʊ ya nətʊ, yá kʊ
yɪ yozəŋu kʊ pa nəba›.»
12 Yɪɪ joŋwana yun tìán tə, də Yɪɪ nii
yənu tìán tə, də Zwifə-ba nəkwɪna tə yà
yə̀ə́ də, zwansɪsara tə yɪ, Zwezi ma swìn
ba mù con. Ba dàń pìà, sə ba ja wá. Yá
ba dàń yà nə dəri lìà tə fən. Ba yá wá, ba
ga vìí.

Ba dədə́n, sə ba pa Zwezi swìn ʊ zɪgɪ Romə-ba pìʊ́ tə nə
(Matiə 22.15-22; Likə 20.20-26)

13 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán, də
Yɪɪ nii *yənu tìán, də ba *nəkwɪna tʊn
*Farɪzɪan-ba duən, də *Erodə kwa lìà
duən Zwezi con, sə ba ma ja ʊ də̀ń nə də
bwiə don.
14 Ba twi ba swìn ʊ con, ba wʊ́:
«Karnyɪna, nə yə̀ə́ də, n yɪ cígá tíú. N
ba lìù yii dəri, n yáá nə tə̀lə́ də dun tə
ləzwənə nə jə yɪrɪ. Yá n ga bɪrɪ Yɪɪ cwəŋə
tə də cígá. Swìn bɪrʊ nəba: Yɪɪ nii pɪn
cwəŋə, sə nə ŋwín, nə à yə̀ə́, sə nə dàn ká
ŋwín lanpoo, nə pa *Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ
tə nə? Kʊ yɪ kálʊ́, sə nə ŋwín kʊ mù naaa,
nə à yə̀ə́ kʊ wà mɛ?»
15 Yá Zwezi yà yə̀ə́ də, ba yɪ níə́ bələ
tìán. Ʊ ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
pɪn á ma pìà, sə á ja à də̀ń nə? Á pɪan nə
cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ, sə à jə́n».
16 Ba ma ja kʊ don ba ja bà, Zwezi dàń
ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Wàà yuu də ʊ yɪrɪ nə
ba pʊ́pʊ́ní yəbə?» Ba ma le wá, ba wʊ́:
«Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə nə!»
17 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á
ŋwían kʊ tə nə yɪ Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə
nyiən, á pa wá, sə á ga ŋwín kʊ tə nə yɪ
Yɪɪ nyiən, á pa Yɪɪ də nə!» Ʊ liu tə, ʊ nə
le ba tə gwárí ba.

Ka tɪ ka pìí ka bwin ka nan tə yuu wa bwiə
(Matiə 22.23-33; Likə 20.27-40)

18 *Sadɪsɪan-ba mù bɪrɪ də, tɪga bá pìí
ba bwin ba naŋa. Ba wa lìà duən dàń twi
Zwezi con, ba bwe wá, ba wʊ́:
19 «Karnyɪna, *Moyizə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ *nii
kʊ tə, ʊ pa nəba, ʊ wʊ́: ‹Bɛɛ nə tɪga, ʊ yá
ʊ kan nə, yá ʊ də ʊ kan tə wà bìú lʊrɪ, ʊ
nyánʊ́ mɛ, sə ʊ tì kadənu tə. Ʊ lʊra bɪa ʊ
nə, ʊ ma tún dwíí ʊ pa ʊ zʊnʊ tə nə tɪga
tə nə›.
20 Yá nubɪa barpɛ duən yà nə wulə.
Nəkwɪa tə swe, ʊ tɪ də ʊ tə wà bìú lʊrɪ.
21 Bələ tíú tə tì kadənu tə, ʊ də tɪga də
ʊ ba bìú jə. Kʊ tətə nə tʊn batwa tíú tə
də yɪra, də ba duən tə mɛ.
22 Kadənu tə dí nubɪa barpɛ tə mɛ duən
kwa nə. Yá ʊ də ba lìù mama ga wà bìú
duən nə lʊrɪ.
23 Ba mɛ barpɛ tə jɪn wá, ba ma fwa ba
kan. Kʊ mù tə yɪrɪ, dɪɪn tə nə tɪga nə wá
pìí ba bwin, wàà nə wá tɪnɪ kan tə?»
24 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á dwá á tìàn.
Á nə yə̀rì Yɪɪ sagɪ tə, á ma yə̀rì Yɪɪ dìàn
tə də yɪrɪ.
25 Máŋá tə tɪga nə wá pìí ba bwin ba
nan, bara də kana bá swe duən. Yá ba
dàń wá yà ndə *malɪkɛ nə Yɪɪ *sàń wa.
26 Á wà kàrì kʊ tə, Yɪɪ nə swìn Moyizə
sagɪ tə wa, tɪga ka pìí ka bwin ka nan
tə yuu wa, naaa? Ʊ swìn yoo tə, kʊ nə
nan Moyizə nə tuni tə wa. Lá nə Yɪɪ
swìn Moyizə con, ʊ wʊ́: ‹À yɪ Yɪɪ tə,
*Abərahamə də *Yɪzakə də *Zwakɔbə nə
jʊ̀nì›.»
27 Zwezi ma swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Kʊ
nətʊ bɪrɪ də, Yɪɪ yɪ lìà tə, ba nə wulə
mɪɪ wa Yɪɪ, ʊ tà tɪga Yɪɪ. Á dwá á tìàn
mɪámɪán».

Yıı nii yoo tə, kʊ nə dwə tə mama
(Matiə 22.34-40; Likə 10.25-37; Romə tìán 13.8-10)

28 Yıı nii *yənu tíú don nì də, Zwezi də
*Sadısıan-ba wulə ba tútùní duən. Ʊ yəni
də, Zwezi le ba zəni. Ʊ dàń ma fàrʊ́ ʊ yí
ʊ yıra ʊ bwe wá, ʊ wʊ́: «Yıı *nii yoo kwà
nə dwə tə mama?»
29 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Nəń yoo kʊ
tə, nə dwə tə mama. ‹*Yızərayɛlə-ba, á
cʊga! *Yuu-Tiu don tə̀lə́, də kʊ nə tà Yıı.
Ʊ mù nə yı nə Yuu-Tiu.
30 N mɛ, sə n sóní Yuu-Tiu, ʊ nə yı n Yıı
də n waa mama. N sóní kʊ tə nə ziən kʊ
pa Yıı nə. N bʊ́n Yıı yoo máŋá mama. N
kə n kajaŋa mama n pın Yıı nə.›
31 N ga nəń bələ nii nyiən: ‹N mɛ, sə n
sóní n yıra lìù, ndə n nə swə n tətə nətʊ›.
Yıı nii yoo don kʊ́ù tə̀lə́, kʊ nə dwə tə tə
bələ tə».
32 Yıı nii yənu tíú tə ma swìn Zwezi con,
ʊ wʊ́: «Karnyına, kʊ ziən. Kʊ tə, n nə
swìn tə yı cígá cıcı: Yıı yı nədʊ, yá yıa
duən tə̀lə́ tə súrí ʊ mù nə.
33 Ləzwənə mɛ, sə ʊ sóní Yıı də ʊ waa
mɛ. Ʊ mɛ, sə ʊ sóní kʊ tə nə ziən kʊ pa Yıı
nə. Ʊ mɛ, sə ʊ bʊ́n Yıı nə máŋá mama. Ʊ
mɛ, sə ʊ kə ʊ kajaŋa tə mama Yıı nə. Ʊ
mɛ, sə ʊ sóní ʊ yıra lìù ndə ʊ tətə nə. Kʊ
mù nə kʊkwa ka gʊ vàná ka sʊrʊ ka pa
Yıı nə, də ka ŋwán wiən yiri mama».
34 Zwezi nı də, ʊ le də yənu, ʊ dàń ma
swìn, ʊ wʊ́: «N ba ŋʊ́ná də Yıı pàrì tə».
Kʊ kwa nə, lìù mama waa dìàn yà kʊ́ù wà
yí, sə ʊ kʊ́ù bwe Zwezi bwiə don.

Kərisə yı pìʊ́ Davidə nàʊ́, ʊ ga yı ʊ Yuu-Tiu də
(Matiə 22.41–23.12; Likə 20.41-47)

35 Zwezi nə wulə ʊ kàrì lìà *Zwifə-ba
Yıı *dìə wa, ʊ dàń bwe bwiə tə tə: «Nətə
nə Yıı nii *yənu tìán tə wàá ba swìn ba
wʊ́, *Kərisə ʊ nə yı jonu tə, Yıı nə kúrí,
yı *Davidə nàʊ́?
36 Yıı-*Siŋu tə cʊ́ə́ Davidə tətə yuu wa,
ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: ‹*Yuu-Tiu Yıı swìn à
Yuu-Tiu con, ʊ wʊ́: «Bàá jəń à jızən* nə,
də à ma kəni n dʊŋa n nɛɛ dəń nə, sə n
nıŋa ba!» ›
37 Də Davidə tətə nə ja Kərisə, ʊ ma
boŋə ‹Yuu-Tiu›, ʊ dàń wá twá nətə, ʊ ma
kʊ́ù ya ʊ nàʊ́ də?»

Zwezi bırı, sə lìà tə cì ba tìàn nə də Yıı nii yənu tìán tə

Lìà zənzən yà cʊga Zwezi sʊ̀ràn tə də
pupoli.
38 Ʊ swìn ba tə con, ʊ nə kàrì tə, ʊ wʊ́:
«Á cıa á tìàn nə də Yıı nii *yənu tìán tə.
Ba mù nə swə, sə ba zʊ gandaran ba ja
jijiri. Ba ga swə, sə ba jʊn ba jə́rə́ bwálá
wa.
39 Ba twá lá, ba kúrí gwələ tə, ba nə
nàn zəni, *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa. Ba
jəni bwálá nəzəŋə nə, diŋə nəfaran wa.
40 Ba vırı kadənə wiən, ba ga fwa yıjʊnı
ba ba zwɛ̀e, ləzoni yáá con, sə ba ma bırı
də, ba yı ləzwənzəŋə. Yıı wá bʊ̀rì ba
bʊ̀rà, ʊ ga cʊ̀gʊ̀ ba mıámıán».

Pırı tə kadənu don nə pın
(Likə 21.1-4; 2 Korɛntə tìán 8.1-5)

41 Kʊ kwa nə, Zwezi jèń Yıı səbiu daka
yikənə bwálí tə bıan nə, *Zwifə-ba Yıı
*dìə wa. Zwezi yà ywàŋá nətʊ tə, lìà nə
kəni səbiu tə. Wiən tìán yà pın səbiu
zənzən.
42 Kadənu zʊrʊ don twi ʊ tì səbibii bələ
ʊ kə lá.
43 Zwezi dàń ma bon ʊ karbıa tə, ʊ swìn
ba con, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù nə swìn
kʊ á con: Won tə, kan tə nə ken lá dáá,
kʊ doni lìà tə mɛ nyiən.
44 Ba duən tə yı səbiu tə nə pàlí nə ba
ken lá. Yá ʊ mù də ʊ zʊrı tə mɛ, ʊ ken
kʊ tə mama, ʊ yà nə jə, kʊ tə, ʊ yà nə ma
kʊnı ʊ tìàn».

13

Zwezi swìn Yıı dìə tə cʊna yoo
(Matiə 24.1-2; Likə 21.5-6)

1 Zwezi yà nə naŋa *Zwifə-ba Yıı *dìə
tə wa máŋá tə nə, ʊ karbiu tə don swìn
ʊ con, ʊ wʊ́: «Karnyına, ywàń Yıı dìə tə!
Kʊ lwə̀ zəni! Kʊ ziən yii wa! Kʊ lwə̀ də
kapana nəfaran!»
2 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Dəfaran tə tə,
n nə na, tə mɛ wá tʊ tə pú dıın don nə.
Kapan nədʊ tətə bá pə̀ń kʊ don yuu wa.
Tə mama mıámıán wá lwá tıa».

* **12:36 12.36** Ka jèń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

Talıkwa máŋá tə yoo
(Matiə 24.3-14; Likə 21.7-19)

3 Zwezi jèń *oliviye tìán paan tə yuu
wa. Kʊ paan tə wulə *Zwifə-ba Yıı *dìə
tə yáá con. Ʊ karbıa Piyɛrə də Zwakə də
Zwan də Andəre cıcı yà nə wulə də wá,
ba bwe wá, ba wʊ́:
4 «Man máŋá tə, kʊ nə wá tʊn n bırı
nəba, də won tə, kʊ nə yı mımınʊ, kʊ nə
bırı máŋá tə, tə wiən təntə mama nə wá
bà».
5 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á cıa á tìàn
nə, sə lìù mama dàn ká gıgarı aba.
6 Lìà zənzən wá ja à yırı ba bà. Ba lìù
mama ga wá swìn, ʊ wʊ́: ‹À mù nə yı
*Kərisə!› Yá ba wá gıgarı lìà zənzən.
7 Á nə nì kʊ̀ʊ̀ ŋwɛn də kʊ bwələ, á nə nì
kʊ̀ʊ̀ ŋwɛn də kʊ ŋʊ́ná, fən dàn ká ja aba.
Nətʊ nə kʊ mɛ, sə kʊ tʊn, yá kʊ ga tə tà
lʊʊ zaŋʊ nə.
8 Dwíə́ tə lʊʊ mama wa wá ta, tə zıgı
duən nə. Yá payuu wá ta kʊ zıgı kʊ don
payuu nə. Tıa wá səsəgi bwálá kapʊpʊ
nə, nıən də ga wá yà lá. Kʊ wá nyın ndə
kapuə pùə́ yàá nə zàn ka yì, sə ʊ lʊra.
9 Á cıa á tìàn nə! Lìà wá ja aba, ba
ma bʊ̀rì bʊ̀rà. Ba wá mà aba də fıfıran
*Zwifə-ba *jərə́ dii wa. Ba wá ja aba, ba
ja va yáá tìán, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lı ʊ tún,
də pɛ̀egá yáá con à mù yırı, sə á swìn kʊ
tə, á nə yə̀ə́ á bırı ba.
10 Yıı sʊywáŋʊ́ tə mɛ, sə kʊ mù nə də́
yáá kʊ swìn kʊ bırı lʊʊ tə mɛ nə, kʊ kwa
nə, tə yìən tə wá bà.
11 Yá máŋá tə nə, ba nə wá ja aba, sə ba
ma bʊ̀rì bʊ̀rà, kʊ tə ba tə, á nə wá swìn,
á dànà ká də́ yáá á pa, kʊ mù yoo ja aba.
Kʊ máŋá tə wa, sə á swìn sʊ̀ràn tə nə wá
bà á nii wa, tə nə ba á mù naŋa, tə yı tə
naŋa Yıı-*Siŋu tə yırı.
12 Lìà wá ja ba nubıa ba pa, sə ba gʊ, yá
bıa nyına-ba də wá tʊn kʊ nyınyıga də ba
bıa. Bıa wá zàn ba zıgı ba nyına-ba nə,
ba gʊ ba.
13 Lìà tə mama wá dʊ́n aba, à mù yırı.
Yá lìù tə, ʊ nə wá ja pínʊ́, ʊ zıgı ʊ dìàn kʊ
yoo tə, kʊ va kʊ zwɛ̀e, kʊ tíʊ́ wá na mıı
tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.

Wokʊkwıʊn tə Yıı nə zʊnı
(Matiə 24.15-28; Likə 17.20-37; 21.20-24)

14 Á wá na wokʊkwıʊn tə nə cʊ̀gà, də
kʊ wulə bwálí tə nə, kʊ nə wà mɛ. (Sə lìù
tə, ʊ nə kàrì, zʊ̀rì ʊ yıra!) Kʊ máŋá tə wa,
sə lìà tə, ba nə wá yà Zwide nagwanaa
con, dəri ba dì pɛɛn.
15 Lìù tə, ʊ nə wá yà dəyuu wa, kʊ́ʊ̀ dàn
ká cʊ́, ʊ dàn ká zʊ ʊ dìə, ʊ tì ʊ zıla.
16 Yá lìù tə də, ʊ nə wá yà kárí wa, dàn
ká pìí ʊ va sàń ʊ tì ʊ gànʊ̀ don.
17 Kʊ wá yà lɛɛ máŋá təntə wa, kʊ pa
kana tə nə, ba nə jə pwìí, də ba tə nə, bıa
nə ŋwà ba nyʊnı nə!
18 Á lòrì Yıı, sə tə mù càn təntə dàn ká
yí yıdıın wa.
19 Kʊ mù dıan tə nii nə, càn tə wá doni
càn tə mɛ nə yı lá. Kʊ nə zıgı máŋá tə,
Yıı nə fwa lʊʊ, woyiri nətʊ tə wà twi, yá
càn yiri təntə də kʊ́ʊ̀ bá bà abada.
20 *Yuu-Tiu nə wà dıan tə nii lı ʊ ga ga,
lìù mama yà bá jon ʊ mıı. Yá ʊ dàń lı tə
nii ʊ ga ga, ʊ lìà tə, ʊ nə kúrí, sə ba ya ʊ
nyiən tə yırı.
21 Lìù dàń nə swìn á con, ʊ wʊ́: ‹Á
ywàŋá, *Kərisə wulə yəbə!›, nə à yə́ə́: ‹Á
ywàŋá, ʊ wulə lá con!› Á dànà ká sɛ̀e kʊ
tíʊ́ nii.
22 Kʊnkʊn Kərisə-ba də kʊnkʊn nii
sʊ̀sʊ̀nà wá bà. Ba wá tʊn yikunu dìàn
mımınan də yomılan. Də kʊ nə wàá, ba
wá gıgarı lìà tə tətə, Yıı nə kúrí.
23 Á mù dàń ya cıa á tìàn nə! À dí yáá
à man tə à bırı aba.

Ləzwənə-Biu túrí tə yoo
(Matiə 24.29-31; Likə 21.25-33)

24 Kʊ máŋá tə nə, càn təntə kwa nə,
yìən zənzən wá tʊn: Yıcaʊ tə wá jì
yikunu. Cànà tə kʊ́ʊ̀ bá ja poni.
25 Kacılacɛ wá nan lanworu wa tə tʊ. Yá
dìàn tə, tə nə wulə lanworu tə wa, də wá
gugurə.
26 Ba dàń wá na *Ləzwənə-Biu* tə
bakwan tə wa, də ʊ bìàn də dìàn tə nə
dáá, də dun.
27 Ʊ wá tʊn *malıkɛ lʊʊ sapara banıa tə
nə, lʊʊ yɛɛ tə mɛ nə, sə ba kə lìà tə, Yıı
nə kúrí, tə duən nə».

* **13:26 13.26** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

Kapırʊ yuu wa kàrà
(Matiə 24.32-35)

28 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á nəŋə yoo
tə, à nə pìà, sə à twá kapırʊ tə kàrà tə
nə, à swìn: Máŋá tə nə, kʊ nɛɛ tə nə yı
wobwalan, yá kʊ ga twè vʊran, á yə̀ə́ də,
sii bwələ.
29 Mə kʊ yı nətʊ, də á nə nı tə wiən
təntə, à nə swìn tə yoo, á mɛ, sə á lwarı
də, *Ləzwənə-Biu† túrí tə bwələ. Ʊ wulə
cwəŋə wa, ʊ yí ʊ zwɛ̀e.
30 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Kʊ yoo təntə wá tʊn, də zən lìà tə mama,
ba nə wulə tıa yuu wa, tə wà tı ba zwɛ̀e.
31 Lanworu də tıa mɛ wá jén, yá à sʊ̀ràn
tə mʊ̀ bá jén, abada!»

Yıı cıcı nə yə̀ə́ lʊʊ zaŋʊ máŋá
(Matiə 24.36, 42; Likə 12.40-38)

32 «Lìù mama yərì dıın tə, nə à yə̀ə́
máŋá tə, yìən təntə nə wá tʊn. *Malıkɛ
tə Yıı *sàń nə, də Yıı-Biu‡ tə tətə yərì kʊ.
À nyına Yıı cıcı nə yə̀ə́.
33 Á cıa á tìàn nə, á dànà ká dwɛ̀e, á nə
yərì máŋá tə kʊ nə wá tʊn yırı.
34 À vəru də à ka pìí ka bà wá yà nətʊ:
Bɛɛ don vələ cwəŋə. Ʊ nan ʊ yá ʊ sàń ʊ
pa ʊ tʊ̀tʊ̀nà nə. Ʊ pın ba lìù mama tʊtʊŋı.
Yá ʊ ga swìn lìù tə nə cì mimii tə nə, sə
kʊ tíú súrú ʊ yíá zəni.
35-36 Á dàń súrə́ á yíá zəni, á nə yərì
máŋá tə, dìə̀ tíú nə wá pìí ʊ bà yırı. Ʊ nə
pìí ʊ bà, ʊ dì á yuu, ʊ wà mɛ, sə ʊ na aba,
də á dwɛ̀e. Ʊ túrí tə wàá dədəni kʊ yanı,
nə à yə̀ə́ tıtın kwıʊn nə, cəbıa kurə máŋá
wa, nə à yə̀ə́ jıjʊ nə.
37 Kʊ tə à nə swìn á con yəbə, kʊ mʊ̀
nə à swìn lìà tə mɛ con: Á súrə́ á yíá!»

14

Lìà vʊrʊ, sə ba gʊ Zwezi
(Matiə 26.1-5; Likə 22.1-2; Zwan 11.47-53)

1 Kʊ ga dıan bələ, sə *Pakə cànà tə
də́. Kʊ máŋá tə wa nə, *Zwifə-ba tə
yàá də́ dipɛn tə, kʊ nə ba sabwarı kəni.
*Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán, də Yıı
nii *yənu tìán yà pìà, sə ba tʊn yíá swıan,
ba ja Zwezi ba gʊ.
2 Ba yà swìn də duən, ba wʊ́: «Nə wà
mɛ, sə nə ja wá cànà tə máŋá wa, sə
gurəgurə dàn ká zàn lalʊʊ tə tətəŋi wa».

Kan don lwá tıralı nʊga Zwezi yuu wa
(Matiə 26.6-13; Likə 7.36-50; Zwan 12.1-8)

3 Zwezi yà wulə Betani nə, Simon tə, ʊ
yà nə yı dayarʊ, dìə̀ wa. Máŋá tə wa, ʊ
wulə ʊ də́, kan don zʊa. Ʊ yà jə pìʊ̀ kapan
kunkoli, ba nə boŋə ‹alıbatırı›. Tıralı
nʊga yà wulə kʊ wa, kʊ yı ba fwa narədə
paa tətə, yá kʊ kwənə də ga dáá. Ʊ lwə
kunkoli tə, ʊ tì tıralı nʊga tə ʊ lwá Zwezi
yuu wa.
4 Kʊ wà ywání yı kʊ pa lìà tə duən yà
nə jə̀ə́ lá, yá ba dàń swìn duən con, ba
wʊ́: «Tıralı nʊga kʊ tə ka cʊ̀gʊ̀ tə ba də̀ń
jə.
5 Ba yà wàá kʊ ba tì ba yə̀ cınıa
səbikʊlan* biətwa, ba pın səbiu tə zʊra
nə». Ba lıŋa dàń zàn zəni kan tə yuu wa.
6 Yá Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á yaga
wá sənbwen. Bɛ̀eɛ̀e yırı nə á ma cʊ̀gà ʊ
pʊ̀ə́ nə? Kʊ tə, ʊ nə fwa ʊ pa nə, tə ziən.
7 Zʊra wulə də aba máŋá mama. Á wàá
ba zəni á fwa máŋá tə, á nə swə. Yá à mʊ̀
ga bá ya də aba máŋá mama.
8 Ʊ fwa ʊ dìàn maŋa. Ʊ manwarı ʊ lwə́
tıralı nʊga à yıra nə, sə ʊ ma kwɛn tə, tə
nə wá zʊ ləbəri wa yırı.
9 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Bwálí tə mama wa, ba nə wá swìn Yıı
sʊywáŋʊ́ tə lʊʊ mama wa, ba wá man kʊ
tə, kan wà tə nə tʊn, sə ba ma lìí ʊ nə».

Zwidasə ken sírí, sə ʊ ja Zwezi ʊ pa ʊ dʊŋa nə
(Matiə 26.14-16; Likə 22.3-6)

10 Yisəkariyɔtə Zwidasə, Zwezi karbıa
fugə bələ tə wa lìù don, dàń vəli ʊ swìn
*Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə con
də, ʊ mʊ̀ pìà, sə ʊ kə Zwezi ba jìàn wa.
11 Ba nə nì kʊ nətʊ, kʊ poli ba pʊ́ə́.
Ba dàń ga swìn də, ba wá pa wá
səbiu. Zwidasə dàń yà wulə ʊ pìà cwəŋə
nəzəŋu, sə ʊ ma kə Zwezi ba jìàn wa.

† **13:29 13.29** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. ‡ **13:32 13.32** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. * **14:5 14.5** Cınıa səbikʊlʊ nədʊ yı yıtʊrı nədʊ tʊtʊŋı ŋwírán.

Zwezi də ʋ karbɪa tə də́ Pakə cànà wodiu
(Matiə 26.17-25; Likə 22.7-13, 21-23; Zwan 13.21-30)

12 Kʋ yɪ cànà tə təntən dɪɪn tə nə, *Zwifə-ba nə də́ dipɛn tə, kʋ nə ba sabwarɪ kəni. Kʋ dɪɪn tə nə, ba yàá gʋ pabii, sə ba ma fwa *Pakə cànà wodiu.

Kʋ máŋá tə wa, Zwezi karbɪa tə bwe wá, ba wʋ́: «Yèn nə n pìà, sə nə va nə tanɪ Pakə cànà wodiu?»

13 Zwezi dàń ma tʋn ʋ karbɪa bələ, ʋ ga swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á vələ *Zwerizalɛmə wa. Á wá jə́rí bɛɛ də ʋ zɪŋa níá kwàrá, sə á pú kʋ bɛɛ tə kwa.

14 Bwálí tə, ʋ nə zʋa, sə á swìn dìə̀ tə tíú con, á wʋ́: ‹Karnyɪna bwe, sə ʋ jə́n dìə̀ tə, ʋ də ʋ karbɪa tə nə wá də́ Pakə cànà wodiu ka wà tə, wa yèn?›

15 Ʋ dàń wá bɪrɪ aba dəyuu dìə̀ nəfarʋ don, də ba kwɛn ka də zɪla, tə nə mɛ. Mə lá nə á wá tanɪ nə cànà tə wodiu».

16 Ʋ karbɪa tə vəli tɪʋ tə wa, ba nɪ tə yìèn tə, ndə Zwezi yà nə man ʋ bɪrɪ ba nətʋ tə. Ba dàń ga tanɪ Pakə cànà wodiu tə lá nə.

17 Máŋá tə dədəni nə yí, Zwezi twi də ʋ karbɪa fugə bələ tə.

18 Máŋá tə, ba nə jə̀ń, ba wulə ba də́ tə, Zwezi swìn, ʋ wʋ́: «Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con: Á mù lìà tə, á nə wulə á də́ də nə, á lìù don wá ja nə ʋ pa».

19 Ʋ karbɪa tə mɛ pwìí cùgù, yá ba dàń ga wulə wá, ba bwe duən də̀ń nə, ba wʋ́: «Kʋ ya à mù, naaa?»

20 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Kʋ yɪ á mù fugə bələ tə wa lìù don nə. Kʋ tíú də twá ʋ kuli ʋ dipɛn tə də nə zʋŋa nədʋ tə wa.

21 *Ləzwənə-Biu† wá tɪ, ndə kʋ nə pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa nətʋ tə. Yá kʋ dàń wá yà càn kʋ pa lìù təntə nə, ʋ nə wá ja Ləzwənə-Biu tə ʋ pa. Ba yà nə wà kʋ bɛɛ tə lʋrɪ, kʋ yà kʋkwa».

Yuu-Tiu nimarʋ wodiu tə yoo
(Matiə 26.26-30; Likə 22.14-20, 39; 1 Korɛntə tìán 11.23-26; 10.16-17)

22 Máŋá tə wa, ba nə wulə ba də́, Zwezi tì dipɛn, ʋ kə Yɪɪ lɛ̀ɛ̀ɛ kʋ yɪrɪ. Kʋ kwa nə, ʋ fʋa fʋa kʋ, ʋ pa ʋ karbɪa tə nə, ʋ ga swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á joŋə kʋ tə, kʋ yɪ à yɪra tə nə!»

23 Kʋ kwa nə, ʋ tì divɛn wùrú zʋŋa, ʋ kə Yɪɪ lɛ̀ɛ̀ɛ ka yɪrɪ, ʋ ga tì ka ʋ pa ba. Ba mɛ nyʋa.

24 Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «Kʋ tə yɪ à mù jana nə. Jana təntə nə bɪrɪ á də Yɪɪ *nimarʋ tə. Jana təntə nə wá nan, lìà zənzən yɪrɪ.

25 Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con: À kʋ́ù bá nyʋ divɛn kʋ tə, kʋ ja vələ dɪɪn tə, à nə kʋ́ù wá nyʋ kʋ Yɪɪ *sàń nə».

26 Kʋ kwa nə, ba nun cànà tə nuŋi, ba ga zàn ba va paan tə yuu wa, ba nə boŋə ‹*oliviye tìán paan›.

Zwezi bɪrɪ də, Piyɛrə wá swìn də, ʋ yərì wá
(Matiə 26.31-35; Likə 22.31-34; Zwan 13.36-38)

27 Zwezi swìn ʋ karbɪa tə con, ʋ wʋ́: «Á mama wá vɪ nə á dʋgʋ. Kʋ pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́: ‹À wá gʋ payɪrʋ tə, pee tə wá laga duən yáá nə›.

28 Yá máŋá tə wa, à nə wá pìí à bwin à nan, kʋ kwa nə, à wá va à dìàn aba Galile nagwanaa wa».

29 Piyɛrə ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Lìà mama nə swə ba vɪ mʋ́ ba dʋgʋ, à mù bá mʋ́ vɪ à dʋgʋ».

30 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Cígá mama, à mù nə swìn kʋ n con: Zə̀n tɪtɪn kʋ tə tətə mama, də cəbɪʋ tə wà kwi nɛɛ bələ, n wá tɛn nɛɛ batwa də, n yərì nə».

31 Piyɛrə ma kwɛn ʋ swìn ʋ kə yɪɪ nə, ʋ wʋ́: «À bá swìn mama də, à yərì mʋ́, də kʋ nə swə kʋ yɪ, à wá tɪ də mʋ́». Ʋ karbɪa tə duən tə də swìn kʋ mù yoo nədʋ təntə.

Zwezi jʋn Yɪɪ Zwesemane nə
(Matiə 26.36-46; Likə 22.39-46; Zwan 18.1)

32 Kʋ kwa nə, Zwezi də ʋ karbɪa tə dàń vəli ba yí bwálí tə, ba nə boŋə ‹Zwesemane›. Zwezi swìn ʋ karbɪa tə con, ʋ wʋ́: «Á jənə yəbə, də à vələ yáá, sə à jʋn Yɪɪ».

33 Ʋ jɪn Piyɛrə də Zwakə də Zwan, ʋ ja va yáá. Yá fən də pucʋnɪ wulə tə zwɪ wá.

† **14:21 14.21** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

34 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʋ wʊ́: «Tɪan
pucʋnɪ súə́ nə. Á jənə yəbə, á dànà ká
dwɛ̀e!»
35 Ʊ dàń ma va yáá mancɪn, ʋ tʋ tɪa ʋ
yáá yuu, ʋ ga lòrì Yɪɪ, ʋ wʊ́: «Kʋ yà nə
wàá, sə càn máŋá kʋ tə va yɪŋʋna kʋ yá
nə».
36 Ʊ swìn, ʋ wʊ́: «Baba, à nyɪna, wiən
tə mɛ wàá tə tʋŋa n con nə. Pa, sə yacara
tətə twiən tə yá nə. Yá kʋ nə tà, sə kʋ
tʋn, ndə à mʊ̀ nə pìà nətʋ, kʋ yɪ, sə kʋ
tʋn ndə n mʊ̀ nə nə pìà nətʋ tə».

37 Kʋ kwa nə, ʋ pìí ʋ bà ʋ karbɪa batwa
tə con, də ba dwɛ̀e. Ʊ ma bwe Piyɛrə, ʋ
wʊ́: «Simon, n dwɛ̀e naaa? N wà wànɪ́ n
súrí n yɪá, n dìàn nə lugu nədʋ də tətə?
38 Á súrə́ á yɪá, á ga lòrì Yɪɪ, sə ʋ
san aba, sə *Sɪtana dàn ká wànɪ́ aba, ʋ
dədə́n, sə ʋ yigu, ʋ pa á tʋn yokʋkwɪʋn.
Ləzwənə pubʋŋa mʊ̀ yàá pìà, sə kʋ fwa
zəni, yá ʋ yɪra ga ba dìàn jə kʋ fwa kʋ».

39 Ʊ kʊ́ʊ̀ lɛ ʋ va yɪŋʋna, ʋ lòrì Yɪɪ, ʋ tə
ga bwé tə sʊ̀ràn təntə tətə.
40 Ʊ ga kʊ́ʊ̀ pìí ʋ bà ʋ karbɪa tə con. Ʊ
kʊ́ʊ̀ yí də ba dwɛ̀e, ba wàrì ba yɪá ba súrí
dwɪan tə yɪrɪ. Ba yà kʊ́ʊ̀ yərì yoo tə, ba
nə wá swìn ʋ con.
41 Ʊ nə pìí ʋ bà kʋ batwa tə nə, ʋ swìn
ba con, ʋ wʊ́: «Á tə yɪ á təgə́ á dwɛ̀e?
Kʋ mɛ nətʋ! Máŋá yí. Á nəŋə, ba wá ja
*Ləzwənə-Biu‡, ba kə cʋna lìà tə jìàn wa.
42 Á zaŋa yɪɪ nə, nə virə! Á nəŋə, bɛɛ
tə nə wá ja nə ʋ pa, tə bwələ yəbə».

Zwezi janʋ tə yoo
(Matiə 26.47-56; Likə 22.47-53; Zwan 18.2-12)

43 Zwezi yà tə wulə ʋ swìn, lala də
Zwidasə yí. Ʊ də yà yɪ ʋ karbɪa fugə bələ
tə wa lìù don. Lalʋʋ yà wulə ʋ kwa də
ba jìàn lagʋrɪ sìán də dangwələn. Ba yɪ
*Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də
Yɪɪ nii *yənu tìán, də ba *nəkwɪna tə yà
nə tʋn ba.
44 Zwidasə, bɛɛ tə nə wá ja Zwezi ʋ pa
tə, bɪrɪ lìà tə nətʋ tə, ʋ yà nə wá fwa:
«Bɛɛ tə, à nə wá ja à kʋkwalɪ§ tə, mə ʋ
mʊ̀ nə, á nə pìà. Á jana wá, á cɪa ʋ nə
zəni».
45 Máŋá tə Zwidasə nə yí, lala də ʋ fàrʊ́
ʋ yí Zwezi yɪra, ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʊ́:
«Karnyɪna!» Ʊ dàń ga kʋkwalɪ wá.
46 Ba duən tə dàń ma ja Zwezi.
47 Yá karbɪa tə yà nə wulə lá tə wa lìù
don cʋrɪ ʋ lagʋrɪ sìʊ́, ʋ ma za Yɪɪ joŋwana
yun tìán nəkwɪa tə tʊ̀tʊ̀nʊ̀ zɪɪn ʋ gwəŋə.
48 Zwezi swìn ba con, ʋ wʊ́: «Á twi də
lagʋrɪ sìán də dangwələn, sə á ma ja nə,
ndə à yɪ ŋwìàn tə, à nə gwɪ lìà.
49 Dɪɪn mama, à yà wulə də aba, à yà
kàrì lìà *Zwifə-ba Yɪɪ *dìà tə wa, á ga
wà nə jɪn. Yá kʋ tə dàń tʋn, sə kʋ tə nə
pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa nii ma sʊ́».
50 Ʊ karbɪa tə mɛ dàń yá wá, ba ga dəri.
51 Balandʋrʋ don yà pʊə́ Zwezi kwa.
Ganyaʋ cɪcɪ nə ʋ yà bɪbarɪ. Lìà tə yà pìà,
sə ba ja wá,
52 yá ʋ pìrʊ́ ʋ jon, ʋ dʋgʋ ganyaʋ tə, ʋ
ga dəri də ʋ yaswələ.

Zwezi wulə Zwifə-ba yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà yáá con
(Matiə 26.57-68; Likə 22.54-55, 63-71; Zwan 18.12-14, 19-24)

53 Lìà tə jɪn Zwezi, ba ja va *Zwifə-
ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán nəkwɪa tə sàń.
Yɪɪ joŋwana yun tìán tə, də Zwifə-ba
*nəkwɪna tə, də Yɪɪ nii *yənu tìán tə yà
kun kʋ bwálí təntə nə.
54 Piyɛrə yà pʊə́ Zwezi kwa yɪŋʋna.
Ʊ zʋa Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə
dəwoo wa. Ʊ jə̀ə́ lantə də Yɪɪ *dìà lìà tə
nə cì ka nə, ʋ ywèrì mən.
55 Yɪɪ joŋwana yun tìán tə, də yun tìán
tə duən mama, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, yà
pìà yoo, sə ba kə Zwezi yuu wa. Ba yà
pìà, sə ba gʋ wá, yá ba ba yoo mama na.
56 Lìà nə dáá yà kʋnɪ kʋnkʋn ba kəni
Zwezi nii nə, yá ba níə́ yà ba duən twá.
57 Ba duən dàń ma zàn ba kʋna kʋnkʋn
tə tə, ba kə ʋ nii nə, ba wʊ́:
58 «Nə nì də, ʋ swìn, ʋ wʊ́: ‹À wá mà
Zwifə-ba Yɪɪ dìà ka tə, lìà nə lwə̀. Dɪan
batwa nii nə, à wá lwà ka don, ka nə bá
yà ləzoni nə lwə̀›.»

‡ **14:41 14.41** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. § **14:44 14.44** Kʋ nətʋ tə yɪ *Zwifə-ba yofwamɪʋn, də ba nə jə́rí duən, nə à yə̀ə́ də ba nə vəli duən sàń, sə ba na duən.

59 Yá də kʋ mʋ̀ yoo təntə mɛ, ba níə́ yà
tə ba duən twá.
60 Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə dàń
ma zàn lìà tə mɛ yáá nə, ʋ bwe Zwezi, ʋ
wʋ́: «N ba yoo le, naaa? Bɛ̀eɛ̀e nə lìà ba
tə swìn, ba kəni n yuu wa?»
61 Yá Zwezi púə́ ʋ nii, ʋ ga ba yoo swìn.
Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə kʋ́ʋ̀ bwe
wá, ʋ wʋ́: «N yɪ *Kərisə tə, ʋ nə yɪ Yɪɪ tə,
ba nə bwɪ, ʋ nə bìú naaa?»
62 Zwezi ma le, ʋ wʋ́: «À mʋ̀ nə yɪ wá.
Á ga wá na *Ləzwənə-Biu*, də ʋ jə̀ə́ Yɪɪ
tə, ʋ nə wulə tə mɛ yuu wa, jɪzən† nə. Á
wá na wá də ʋ naŋa lanworu bakwan tə
wa, ʋ bìàn».
63 Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə dàń
ma cɪrʋ ʋ gànʋ̀ də lɪŋa, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́:
«Nə kʋ́ʋ̀ ba lìà pìà, sə ba bɪrɪ nəba yoo
don.
64 Á nì, ʋ nə swìn ʋ twɪn Yɪɪ nətʋ. Bɛ̀eɛ̀e
nə á bʋŋa kʋ yuu wa?» Ba mɛ dàń ma
swìn də, ʋ mɛ, sə ba bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà, sə ba
gʋ wá.
65 Ba duən dàń ga pi mɪmɪan ba lwá
Zwezi yuu wa. Ba pú ʋ yíá nə, ba mà wá
də jɪgungulə, yá ba ga swìn ʋ con, ba wʋ́:
«Lwarɪ lìù tə nə fwa mʋ́ kʋ tə!» Yɪɪ dìə̀
lìà tə nə cì ka nə tə jɪn Zwezi, ba farʋ ʋ
pɪpara nə.

Piyɛrə swìn də, ʋ yərì Zwezi
(Matiə 26.69-75; Likə 22.56-62; Zwan 18.15-18, 25-27)

66 Piyɛrə yà tə nə wulə dəwoo tə wa,
də nə̀ń Yɪɪ *joŋwana yun tìán nəkwɪa tə
tʋtʋnbʋa nə ʋ yí.
67 Ʋ nɪ Piyɛrə, də ʋ wulə ʋ ywèrì mən
tə, ʋ ywàń wá zəni, ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʋ́:
«N mʋ̀, n də yà wulə də *Nazarɛtə Zwezi
tə».
68 Yá Piyɛrə dàń tɛn, ʋ wʋ́: «À yərì kʋ
tə, n nə wulə n swìn tə, à ba kʋ də̀ń nə̀ń».
Ʋ nə zàn ʋ nan dəwoo tə wa, ʋ zʋ kwələ
wa, cəbɪʋ nə kʋ kwi.
69 Yá tʋtʋnbʋa tə nə nɪ wá kʋ́ʋ̀ zàn ʋ
swìn lìà tə, yà nə wulə lá tə con, ʋ wʋ́:
«Bɛɛ wà tə yɪ ba wa lìù don». Piyɛrə ma
kʋ́ʋ̀ tɛn kʋ.
70 Kʋ fwa mɛ̀e, də lìà tə, ba nə wulə lá,
tə kʋ́ʋ̀ swìn Piyɛrə con, ba wʋ́: «N də cígá
yɪ ba wa lìù don, n də nə yɪ Galile tíú tə
yɪrɪ».
71 Piyɛrə dàń ma dù, ʋ wʋ́: «Sə Yɪɪ cʋ̀gʋ̀
nə, də à nə kʋnɪ. À dùə̀ də, à yərì bɛɛ tə,
á nə swìn ʋ yoo».
72 Kʋ máŋá tə nə, də cəbɪʋ tə kʋ́ʋ̀ kwi
nɛɛ bələ nii nə. Piyɛrə dàń ma lìí kʋ tə,
Zwezi yà nə swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Də cəbɪʋ
tə nə wà kwi nɛɛ bələ, n wá tɛn nɛɛ batwa
də, n yərì nə». Ʋ dàń ma wulə ʋ kwi.

15

Ba ja Zwezi, ba va Pilatə yáá con
(Matiə 27.1-2, 11-14; Likə 22.66-71; 23.1-5; Zwan 18.28, 33-38)

1 Jɪjʋ fuən fuən, *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwana yun tìán, də ba *nəkwɪna, də
Yɪɪ nii *yənu tìán, də yun tìán tə duən
mɛ, ba nə bʋ̀rì *bʋ̀rà tə, kun duən nə, ba
vʋrʋ, sə ba na won tə, ba nə wá ma fwa
Zwezi. Ba jɪn wá, ba vwa ba ja va ba pa
*Pilatə nə.
2 Pilatə dàń bwe wá, ʋ wʋ́: «N mʋ̀ nə yɪ
Zwifə-ba pìʋ́ tə?» Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́:
«Mə kʋ yɪ nətʋ, ndə n nə swìn tə!»
3 Yɪɪ joŋwana yun tìán yà jə yìən, ba ja
zɪga Zwezi nə.
4 Pilatə ma kʋ́ʋ̀ kwɛn ʋ bwe wá, ʋ wʋ́:
«N nə̀ń yìən tə, ba nə kəni n yuu wa! N
bá sʋgʋ jə?»
5 Yá Zwezi kʋ́ʋ̀ wà yoo mama le, kʋ pa
kʋ gwárí Pilatə.

Ba bʋ̀rì Zwezi bʋ̀rà, sə ba gʋ wá
(Matiə 27.15-26; Likə 23.13-25; Zwan 18.39–19.1, 4-16)

6 *Pakə cànà mama nə yí, *Pilatə yàá
dʋgʋ bàń dìə̀ lìù don, wà tə lìà tə mama
nə yàá lòrì, sə ʋ dʋgʋ.
7 Bɛɛ don, ba nə boŋə Barabasə, yà
wulə bàń dìə̀ wa. Ʋ yà wulə lá də lìà
duən, ʋ də ba nə sugu lìà, ba kə *Romə-
ba yáá tìán tə nə, máŋá don wa, yá ba ga
gʋ lìù yɪrɪ.
8 Lalʋʋ tə dàń ma dì Pilatə con. Ba ma
lòrì wá kʋ tə, ʋ yàá nə fwa ʋ pa ba Pakə
cànà máŋá mama wa, sə ʋ fwa kʋ ʋ pa
ba.

* **14:62 14.62** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. † **14:62 14.62** Ka jə̀ń pìʋ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

9 Pilatə ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Á pìà, sə à dʋgʋ *Zwifə-ba pìʋ́ tə naaa?»
10 Ʋ yà yə̀ə́ Yıı *joŋwana yun tìán tə nə ja Zwezi ba bà ʋ con tə də̀ń. Ba pın wá Zwezi, ba yà nə jə wʋgwıʋ də wá tə yırı.
11 Yá Yıı joŋwana yun tìán tə sugu lalʋʋ tə, sə ba lòrì Pilatə, sə ʋ dʋgʋ Barabasə mʋ̀ʋ́.
12 Pilatə ma kʋ́ʋ̀ bwe lìà tə, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á dàń pìà, sə à ja ʋ tə, á nə ma boŋə ‹Zwifə-ba pìʋ́› tə, à ma fwa?»
13 Ba ma le wá, də ba cə̀rí, ba wʋ́: «Pa, sə ba paa wá dagarʋ yuu wa!»
14 Pilatə ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e yokʋkwıʋn nə ʋ fwa?» Yá ba kʋ kwɛn ba cə̀rí, ba kə yıı nə, ba wʋ́: «Pa, sə ba paa wá dagarʋ yuu wa!»
15 Pilatə yà pìà, sə ʋ poli lalʋʋ tə pùə́, ʋ dàń ma zàn ʋ dʋgʋ Barabasə, ʋ pa ba. Kʋ kwa nə, ʋ pın ba mà Zwezi də fıfıran, ʋ ga tì wá ʋ pa, sə ba paa wá dagarʋ yuu wa.

Pamana mʋŋa Zwezi
(Matiə 27.27-31; Zwan 19.2-3)

16 Pamana tə jın Zwezi, ba ja zʋ yáá tíú tə dəwoo wa, bʋ̀rà dìà tə nə wulə lá. Ba dàń ga bon ba duən pamana tə mɛ.
17 Ba tì gansıan mwin, ba ma zʋ Zwezi, ba sʋ casʋran yupuu, ba tún ʋ yuu wa.
18 Ba dàń ga wulə ba jʋ̀nì wá, ba wʋ́: «Nə jʋ̀nì mʋ́, *Zwifə-ba pìʋ́!»
19 Ba dàń ga mà ʋ yuu nə də mıʋ. Ba pi mımıan ba lwá ʋ yuu wa. Ba dàń ga toli ba nadwana yuu, ba kwé tıa ʋ yáá con.
20 Ba nə mʋn wá ba zwɛ̀e, ba lı gansıan mwin tə, ba ga kʋ́ʋ̀ pìí ba zʋ wá ʋ tətə ganan tə. Kʋ kwa nə, ba jın wá ba va, sə ba paa dagarʋ yuu wa.

Ba paa Zwezi dagarʋ yuu wa
(Matiə 27.32-44; Likə 23.26-43; Zwan 19.17-27)

21 Máŋá tə, Zwezi də pamana tə nə wulə cwəŋə wa, ba jə́rí bɛɛ don, ba nə boŋə Sirɛnə Simon. Ʋ yı Alɛkəzandərə də Rifisə* nyına. Ʋ yà yı ʋ naŋa ʋ kárá wa. Pamana tə kálʋ́ ba pa ʋ zın Zwezi dagarʋ tə.
22 Ba jın Zwezi ba ja va bwálí don, ba nə boŋə ‹Goləgʋta›. Kʋ də̀ń nə yı ‹yuzʋŋa bwálí›.
23 Ba yà pìà, sə ba pa wá divɛn, ba nə gùlí yacara tìʋ́, ba nə boŋə ‹mirə› tə wa, yá Zwezi vıga.
24 Kʋ kwa nə, ba paa wá dagarʋ tə yuu wa. Ba tá kwé ba ma tara ʋ ganan, sə ba na kʋ tə, ba lìù mama nə wá tì.
25 Ba paa wá jıjʋ lugu nʋgʋ máŋá wa.
26 Dauʋ tə yuu, ba ken pʋ́pʋ́ná duən lá nə, tə nə bırı won tə, kʋ nə pın, ba ma gʋ wá. Kʋ pʋ́pʋ́ní, kʋ wʋ́: ‹*Zwifə-ba pìʋ́›.
27 Ba paa ŋwına bələ duən, ba nə gwı lìà, kʋ máŋá tə wa kʋ bwálí təntə nə də Zwezi. Ʋ don yı ʋ jızən yuu, ʋ don tə yı ʋ jıgwiə yuu.
28 [Kʋ tʋn nətʋ, sə kʋ tə nə pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, nii ma sú: «Ba gàlì wá ba kə yolwanfwana wa».]
29 Lìà tə, ba nə twá lá, ba lɛ yàá vuvugu ba yuu, ba ga twın wá: «Həyi! N mʋ̀ lìù tə, n yà nə pìà, sə n mà Zwifə-ba Yıı *dìə̀ tə, n ga lwà ka don dıan batwa nii nə.
30 N tətə dàń jon n tìàn! Nan dagarʋ tə yuu n cʋ́».
31 Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə, də Yıı nii *yənu tìán tə də yà mʋŋa Zwezi, ba ga swìn duən con, ba wʋ́: «Ʋ wàá lìà duən ʋ joŋə, yá ʋ wàrì ʋ tətə ʋ joŋə.
32 Ʋ mʋ̀ lìù tə, ʋ nə wʋ́, ʋ yı *Kərisə tə, ʋ nə yı *Yızərayɛlə pìʋ́, ʋ dàń nan dagarʋ tə yuu ʋ cʋ́ sívn. Nə nə nı kʋ mʋ̀ təntə, nə dàń wá kə nə waa ʋ nə». Lìà tə, ba yà nə paa Zwezi səpuni nə də yà twın wá.

Zwezi tıan tə yoo
(Matiə 27.45-56; Likə 23.44-49; Zwan 19.28-30)

33 Yikunu pʋ́ə́ tıa tə mɛ nə, kʋ nə zıgı yıcaʋ lugu fugə bələ máŋá, kʋ ja va dədəni lugu batwa.
34 Yá lugu batwa máŋá nə yí, Zwezi bubwi ʋ kə yıı nə də ʋ lʋʋ sʋgʋ, ʋ wʋ́: «Eloyi, Eloyi, lama sabatanı?» Kʋ də̀ń nə yı: «À Yıı, à Yıı, bɛ̀eɛ̀e nə pın, n ma vı nə n dʋgʋ?»

* **15:21 15.21** Ywàń Romə tìán 16.13.

35 Lìà tə duən yà nə wulə lá nì ʋ kori,
ba ga swìn, ba wʋ́: «Á cʋga, ʋ boŋə Yıı
nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli».
36 Ba lìù don dəri ʋ va ʋ tì canfınsıʋ, ʋ
lə divɛn nyʋnʋ wa. Ʋ tì kʋ ʋ vwa mıʋ nii
nə, ʋ làrì Zwezi nə, sə ʋ nyʋ. Ʋ ga swìn,
ʋ wʋ́: «Á zıga, nə wá na də, Eli nə wá bà
ʋ cú wá dagarʋ tə yuu».
37 Yá Zwezi bubwi ʋ kə yıı nə, ʋ mıı ga
zwɛ̀ɛ.
38 *Zwifə-ba Yıı *dìà tə wa, mimii gànʋ̀
zıgı yıı nə, kʋ cırı† kʋ cú tıa, kʋ pwɛ̀e
bələ.
39 *Romə-ba pamana bíí yuu tíú yà nə
zıga Zwezi yáá con, nı nətʋ ʋ nə tıga, ʋ
swìn, ʋ wʋ́: «Bɛɛ tə cígá yà yı Yıı-Biu!»
40 Kana duən də yà zıga yıŋʋna, ba
ywàŋá. Mari Madəlɛnə, də Zwakə nəmaa
də Zwoze nuu Mari, də Salome də yà
wulə ba wa.
41 Ba kana təntə yà púə́ Zwezi kwa,
máŋá tə, ʋ yà nə wulə Galile nagwanaa
wa, ba tʋŋa ba pın wá. Kana duən
də yà wulə lá, ba nə twá ʋ nə ba va
*Zwerizalɛmə.

Zwezi ləbəri wa kənu
(Matiə 27.57-61; Likə 23.50-56; Zwan 19.38-42)

42-43 Dədəni twi kʋ yí, ba ga wulə ba
kəni *Zwifə-ba *sìə́ dıın tə sírí. Kʋ máŋá
tə wa, Arimate Zwʋzɛfə yí bwálí tə wa,
ba nə paa Zwezi. Zwʋzɛfə yà wulə lìà tə
wa, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə. Ʋ yà yı lìù tə lìà
mɛ nə zìlí. Ʋ yà dànì Yıı pàrì tə, kʋ nə wá
bà wiən tə mɛ yuu wa. Zwʋzɛfə wà fən
dəri, sə ʋ va *Pilatə con, ʋ lòrì cwəŋə, sə
ʋ gùrì Zwezi.
44 Máŋá tə wa, Pilatə nə nì də Zwezi
manwarı ʋ tı, tə gwárí wá zəni. Ʋ dàń
ma tʋn ba bon pamana yuu tíú, sə ʋ bwe
wá: «Zwezi cígá tıga kʋ dían naaa?»
45 Máŋá tə, pamana yuu tíú tə nə le
wá, ʋ dàń pın cwəŋə Zwʋzɛfə nə, sə ʋ
tì Zwezi.
46 Zwʋzɛfə vəli ʋ yà ganpon. Ʋ cú Zwezi
dagarʋ tə yuu wa. Ʋ pəpəni wá də gànʋ̀
tə, ʋ ja va ʋ tún ləbəri wa, ba nə kʋa
pìʋ̀ kapan wa. Kʋ kwa nə, ʋ yigu kapan
nəfarʋ, ʋ ma sun bʋʋ tə nii nə.
47 Mari Madəlɛnə, də Zwoze nuu Mari
yà wulə ba ywàŋá bwálí tə, ba nə kəni
Zwezi.

16

Malıka swìn kana tə con də, Zwezi bwin ʋ nan tıan wa
(Matiə 28.1-8; Likə 24.1-12; Zwan 20.1-10; Tʋtʋnan 2.23-32; 26.8)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dıın tə nə kɛ̀eń, Mari
Madəlɛnə, də Zwakə nuu Mari, də Sa-
lome yà tıralı, ba ja kʋ ba va, sə ba ma
tùrì Zwezi yıra.
2 Kʋ dıın tə jıjʋ fuən fuən, yıı pı́ʋ́n
máŋá wa, ba zàn ba va ləbəri tə bwálí
nə.
3 Ba yà swìn duən con, ba wʋ́: «Wàà nə
wá bəbəli kapan, tə nə wulə ləbəri tə nii
nə, ʋ pa nəba?»
4 Yá máŋá tə, ba nə ywàń, ba nı də, ba
bəbəli kapan nəfarʋ tə ba tún səpuni nə.
5 Ba dàń nə zʋa ləbəri tə wa, ba nı
balandʋrʋ don, də ʋ jə jızən yuu, ʋ zʋ
gandarʋ nəpon. Fən ma zʋ ba.
6 Yá ʋ dàń swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á dànà
ká pa fən ja aba. *Nazarɛtə Zwezi tə, ba
nə paa dagarʋ yuu nə, á pìà? Ʋ pìí ʋ bwin
ʋ nan tıan wa, ʋ kʋ́ʋ̀ tə̀lə́ yəbə. Á ywàŋá
bwálí tə, ba yà nə ken wá.
7 Á dàń vələ á swìn Piyɛrə, də ʋ karbıa
tə duən tə con, də ʋ dí yáá ʋ vələ, sə ʋ
dàn aba Galile nagwanaa wa. Mə lá nə, á
wá na wá, ndə ʋ yà nə swìn á con nətʋ
tə».
8 Ba dàń nan ləbəri tə wa, ba dəri ba
va yıŋʋna, ba yà nə yı ba vıvaga tə yırı.
Fən yà jə ba. Yá ba ga wà yoo lìù mama
con swìn, fən yà nə jə ba tə yırı.

Zwezi bırı ʋ tìàn Mari Madəlɛnə nə
(Matiə 28.9-10, 16-20; Likə 24.36-53; Zwan 20.11-29; 1 Korɛntə tìán 15.3-8)

9 [Zwezi bwin ʋ nan *Zwifə-ba *sìə́ dıın
tıkʋnı jıjʋ fuən fuən, ʋ dí yáá ʋ bırı ʋ tìàn
Mari Madəlɛnə nə. Kʋ mʋ̀ Mari tə yıra nə
ʋ yà dıŋı *zinə barpɛ tə.

† **15:38 15.38** Mimii gànʋ̀ təntə nə pwɛ̀e bwálí tə, Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə cıcı nə yàá zʋ, ʋ fwa *joŋi tə ʋ pın Yıı nə, də lìà tə duən tə nə zwı, ba mɛ lá tə duən nə. Gànʋ̀ təntə cırʋ tə bırı də, lìù mama dàń wàá Yıı yıra, ʋ yí.

10 Mari jɪn kʊ ŋwɛn tə ʊ va ʊ man ʊ bɪrɪ
ba tə, ba yà nə yɪ də Zwezi. Ʊ twi də ba
yà wulə ba kwi, ba pwìí yà nə cʊ̀gʊ̀ yɪrɪ.
11 Ba nə nì də, Zwezi wulə mɪɪ wa, yá
də Mari nɪ wá, ba wà kʊ sɛ̀e.

Zwezi bɪrɪ ʊ tìàn ʊ karbɪa bələ duən nə
(Likə 24.13-35)

12 Kʊ kwa nə, Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí lwàń yiri
don, ʊ bɪrɪ ʊ tìàn ʊ karbɪa tə bələ duən
nə. Ba yà wulə cwəŋə yuu ba vəli gaʊ.
13 Ba mʊ̀ pìí ba bà, ba man kʊ, ba bɪrʊ
ba duən tə nə. Ba də tə wà sɛ̀e.

Zwezi bɪrɪ ʊ tìàn ʊ karbɪa fugə də nədʊ tə nə

14 Kʊ zwɪʊ wa, Zwezi pìí ʊ bɪrɪ ʊ tìàn
ʊ karbɪa fugə də nədʊ tə nə, də ba wulə
ba dǽ. Ʊ caga ba nii nə, ba nə ba Yɪɪ nii
sɛ̀e, də ba zɪbaniun tə yɪrɪ, ba nə vɪga
mɪ́ámɪ́án, sə ba sɛ̀e lìà tə nii, ba nə nɪ
Zwezi, ʊ bwiun tə kwa nə yɪrɪ.
15 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á vələ
lʊʊ tə mama wa, á swìn Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə á
bɪrɪ lìà mɛ nə.
16 Lìù tə nə ken ʊ waa Yɪɪ nə, yá ba ga lə
kʊ tíú nɪ́á wa, kʊ twá də *Kərisə yɪrɪ, Yɪɪ
wá jon wá ʊ cʊna wa. Yá lìù tə, ʊ nə bá
kə ʊ waa Yɪɪ nə, Yɪɪ wá bʊ̀rì kʊ tíú bʊ̀rà,
ʊ ga cʊ̀gʊ̀ wá.
17 Á nəŋə Yɪɪ dìàn mɪmɪnan tə, tə nə
wá twá ba tə nə, ba nə ken ba waa Yɪɪ
nə: Ba wá lɪ *zinə lìà yɪra à yɪrɪ yuu nə.
Ba wá swìn sʊ̀ràn yiri duən tə, ba nə yə̀rì.
18 Ba nə jɪn dɪŋa, nə à yə̀ə́ ba nə nyʊa
fanan, tə bá fwa ba won mama. Ba wá
tún ba jìàn yayɪŋa yuu wa, ba yayɪran ga
wá zwɛ̀e».

Zwezi pìí ʊ va Yɪɪ sàń

19 *Yuu-Tiu nə swìn ba con tə kwa nə,
ʊ dìgà yɪɪ. Ʊ jə̀ə́ Yɪɪ jɪzən* vàn nə.
20 Ʊ karbɪa tə dàń zàn, sə ba va ba swìn
Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə bwálí mama nə. Yuu-Tiu
yà saŋa ba tʊtʊŋɪ tə wa, ʊ ga twá Yɪɪ dìàn
mɪmɪnan nə ʊ bɪrɪ ba də, sʊgʊ tə yɪ cígá.]

* **16:19 16.19** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ sagı tə,
Likə
nə púpʊ́ní
Likə sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpʊ́ní sagı kʊ tə

Likə nan dwíí don yofwamınan wa, tə mù də Matiə də Marəkə də Zwan ba dwíí tə yofwamınan tə nə tà nədʊ. Likə tətə tà Zwifə, ʊ ga jì *Kərisə lìù. Kʊ nə twá nətʊ tə, ba nə kàrì wá də ʊ ləzwənyiri tə nə yı nətʊ, ʊ yı lìù tə, ʊ nə pìà yənu. Yá ʊ ga swə yìèn tə nə tʊn, tə lɛ. Nə zán nə yèə́ də, ʊ yı dımʊtʊrʊ.

Lìà tə duən tə, ba nə púpʊ́ní sʊywáŋán tə, yà yı lìà tə, ba nə nı tə yìèn tə də ba yíá. Likə mù yà wà tə nı də ʊ yíá. Ʊ yı ʊ bwe tə yìèn tə nɛɛ nə zəni zəni, lìà tə con, ba nə nı tə də ba yíá. Ʊ sóní nətʊ, ba nə lʊrı Zwezi tə də yoo.

Ʊ mù də *tʊntʊnʊ Polə ken duən, ba va bwálá, máŋá tə wa, Polə nə vəli, sə ʊ swìn sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bırı lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba nə.

Likə púpʊ́ní saga bələ. Ʊ sagı tə don yı sʊywáŋʊ́ sagı kʊ tə, kʊ don tə də yı tʊntʊna tʊtʊnan sagı tə.

Lìà tə nə, Likə nə púpʊ́ní

Likə yı ʊ pìà, ʊ swìn Zwezi sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bırı lìà tə nə, ba nə tà *Zwifə-ba tə. Ba lìà təntə swìn *Gərɛkə-ba sʊgʊ, ba ga tèlə́ *Yızərayɛlə lʊʊ nii wa. Ʊ gwin Zwifə-ba sʊ̀ràn tə, tə dèń niun nə cà, də Zwifə-ba yofwamınan tə, ba nə yèrì, ʊ bırı ba. Yá kʊ dàń pın lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba lʊʊ mama wa wàá ba lwarı də, Zwezi yı lìù tə, ʊ nə jon ba.

Sagı tə wa sʊgʊ

Likə bırı də, Zwezi yı lìù tə, ʊ joŋə lìà ba cʊna wa, ʊ ga yı *Yuu-Tiu. Zwezi swə lìà tə, ba nə muŋə ba: Kʊ mù nə yı cʊna lìà, də bìsíná də zʊra də yayıŋa.

Likə bırı ʊ sagı tə nətən
(Marəkə 1.1; Tʊtʊnan 1.1-3)

1-3 À yáá tíú Teofilə, yìèn tə, tə nə tʊn nə pwərə wa, lìà zənzən də́də́n, sə ba púpʊ́ní tə, ba tún. Ba tún yìèn təntə, ndə tə tìán tə nə nı tə, kʊ máŋá tə wa, tə nə tʊn. Kʊ ga ya ba yuu zılı, sə ba swìn Yıı sʊgʊ tə. Mə kʊ mù nə pın, kʊ nə yí à də, à də ma bwe zəni yìèn tə yuu wa, tə nə tʊn, kʊ máŋá tə nə. Yá kʊ ya ziən, kʊ pa à mù nə, sə à púpʊ́ní tə à pa aba, ndə kʊ nə zıgı nətʊ.

4 À fwa kʊ nətʊ tə, sə n ma wàní n lwarı kàrà tə cígá tə, n nə nı tə.

Malıka swìn Zwan-Batisə lʊrʊ tə yoo

5 Máŋá tə wa, *Erodə nə yı Zwide nagwanaa tə wa pìʊ́, Yıı *joŋwanʊ don yà yı lá, ba ma boŋə Zakari. Ʊ də yı Abıa púlí tə wa Yıı joŋwanʊ don. Ʊ kan yırı nə Elizabɛtə. Ʊ ya *Arɔn Yıı joŋwanʊ nəkwıa dwíí tə wa bʊ̀á.

6 Ba mɛ bələ yà yı cígá tìán Yıı yáá con, ba ga zìlí yìèn tə mama, Yıı nə nə pın ʊ *nii tə yuu wa zəni. Ba ba yoo jə, ba nə wá caga ba nii nə kʊ yırı.

7 Elizabɛtə yà yı kadıŋʊ. Kʊ mù nə pın, ba yà ba bìú jə, yá ba mɛ bələ tə də ga kwın.

8 Dıın don nə, kʊ yà twi kʊ yí Zakari dwíí púlí tə, sə ba tʊn Yıı tʊtʊŋı tə. Kʊ mù nə pın, Zakari yà wulə *Zwifə-ba Yıı *dìè tə wa, ʊ fwa kʊ tʊtʊŋı tə,

9 ndə kʊ nə yı Yıı joŋwana tə yofwamıʊ nə. Kʊ tʊa Zakari yuu wa, sə ʊ zʊ bwálí tə wa, kʊ nə yı Yıı nyiən nə, ʊ sʊrı tıralı ʊ pa Yıı nə.

10 Máŋá tə wa, ʊ nə wulə ʊ sʊrı tıralı tə, lalʊʊ tə mama yà zıga kàrá wa, ba jʊ̀nì Yıı.

11 *Yuu-Tiu *malıka twi, ka nan Zakari nə. Ka twi ka zıga *joŋi kúrí tə jızən nə.

12 Máŋá tə, Zakari nə nı ka, ʊ bıcan dıŋı, ʊ ga zəzəgə.

13 Yá malıka tə dàń swìn ʊ con, ka wʊ́: «Dàn ká pa fən ja mʊ́, Zakari. Yıı nì n yılori tə: N kan Elizabɛtə wá lʊrı bibɛɛ ʊ pa mʊ́, n ga wá kə ʊ yırı Zwan.

14 Ʊ wá yà pupwən nəfarʊ, ʊ pa mʊ́. Yá lìà zənzən də ga wá jwɛ ʊ lʊrı tə yırı.

15 Ʊ wá yà ləzwənfarʊ Yuu-Tiu yáá nə. Ʊ bá nyʊ divɛn, nə à yèə́ swana yiri

mama. Ʊ wá sú də Yıı-*Siŋu tə, də ʊ tə
wulə ʊ nuu pùə́ wa.
16 Ʊ wá van *Yızərayɛlə lìà zənzən, ʊ ja
bà Yuu-Tiu tə con, ʊ nə yı ba Yıı.
17 Ʊ tətə nə wá va ʊ tìàn nə, Yıı yáá
nə, də Yıı-Siŋu dìàn tə, tə nə yı də Yıı
nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Eli. Ʊ wá pa nyına də bıa kə
duən nə. Ʊ wá ja ba tə, ba nə vı nii, ʊ ja
bà cígá tìán tə, ba nə jə wʊbʊŋa con. Ʊ
wá tanı lìà tə, ʊ pa ba ma dìàn Yuu-Tiu».
18 Zakari dàń ma swìn malıka tə con, ʊ
wʊ́: «À wá twá nətə à ma lwarı də, kʊ yı
cígá? À də à kan mama nə kwın».
19 Malıka tə ma le wá, ka wʊ́: «À yırı
nə ya Gabəriyɛlə. À mʊ̀ nə wulə Yıı yáá
nə, à tʊŋa à pın wá. Ʊ tʊn nə, sə à swìn
n con, sə à ga pa mʊ́ sʊywáŋʊ́ kʊ tə.
20 Yá n wà à sʊ̀ràn tə cígá pın, tə nii ga
wá sú, də tə máŋá nə yí. Mə kʊ mʊ̀ nə
pın, nə̀ń n wá jì bəru, n bá wàní n swìn,
kʊ ja va dıın tə, tə yìàn tə nii nə wá sú».
21 Kʊ máŋá təntə wa, kʊ gwárí lalʊʊ tə,
kʊ yà nə dànì Zakari kàrá wa, ʊ dánʊ́ tə
yırı Yıı dìà tə wa.
22 Yá ʊ nə nan máŋá tə wa, ʊ yà kʊ́ʊ̀
wàrì də ba ʊ swìn. Lìà tə dàń ma lwarı
də, kʊ ya ʊ nı won, kʊ nə nan Yıı, Yıı dìà
tə wa. Ʊ jìàn nə, ʊ ma swìn ba con, ʊ nii
ga dəŋə̀.
23 Zakari dàń tʊn Yıı dìà tə wa ʊ zwɛ̀e,
ʊ pìí ʊ va ʊ sàń.
24 Kʊ nə twi kʊ bà, kʊ dání kwa nə, ʊ
kan Elizabɛtə jın pùə́, yá ʊ dàń yı dìà wa
cànì bonu. Kʊ máŋá tə wa, ʊ swìn ʊ tìàn
con, ʊ wʊ́:
25 «Nə̀ń kʊ tə, Yuu-Tiu nə pìà, sə ʊ fwa
ʊ pa nə: Sıʊ́n nə ʊ pìà, sə ʊ lı nə, kʊ tə
wa, kʊ nə yı nə kana cavıra lìà yáá con».

Malıka swìn Zwezi lʊrʊ tə yoo (Matiə 1.18-23)

26 Elizabɛtə pùə́ tə janʊ cànì bardʊ
máŋá wa, Yıı tʊn *malıka Gabəriyɛlə
Galile nagwanaa tıʊ don nə, ba nə boŋə
‹*Nazarɛtə›.
27 Ʊ tʊn wá kacıın don con, ʊ tə nə
yərì bɛɛ, ʊ yırı nə yı Mari. Ʊ yı Zwʊzɛfə
bwàlʊ́, ʊ nə pìà, sə ʊ swe. Zwʊzɛfə tə nan
pìʊ́ *Davidə dwíí tə wa.
28 Malıka tə yí, ka swìn Mari con, ka
wʊ́: «Ya pupwən wa, Yıı fwa pubwanʊ n
yıra. *Yuu-Tiu wulə də mʊ́».
29 Tə yìàn tə wʊwalı Mari zənzən, ʊ ga
bwe ʊ tìàn yoo tə, kʊ mʊ̀ jʊnʊ təntə nə
pìà kʊ swìn ʊ con.
30 Malıka tə dàń swìn ʊ con, ka wʊ́:
«Mari, dàn ká pa fən ja mʊ́. Yıı fwa
pubwanʊ n yıra.
31 Nə̀ń n wá ja pùə́, n ga wá lʊra bìʊ́, n
wá kə ʊ yırı Zwezi.
32 Ʊ wá yà ləzwənfarʊ, ba ga wá bon
wá ‹Yıı tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, bìʊ́›.
Yuu-Tiu Yıı wá pa ʊ jì pìʊ́, ndə ʊ nıbɛɛ
Davidə nə.
33 Yá ʊ ga wá tını də pàrì *Yızərayɛlə
lìà tə yuu wa máŋá mama. Ʊ pàrì tə bá
zwɛ̀e də mama».
34 Mari ma swìn malıka tə con, ʊ wʊ́:
«Kʊ nətʊ tə ya kʊ wá zıgı nətə, sə à nə
yərì bɛɛ?»
35 Malıka tə ma le Mari, ka wʊ́: «Yıı-
*Siŋu tə wá bà n yuu wa. Yá Yıı tə, ʊ nə
wulə tə mɛ yuu wa, dìàn tə wá pú n yuu
nə, ndə ywárí nə. Mə kʊ mʊ̀ nə wá pa
bisımaa tə, n nə wá lʊra tə, ya Yıı nə tı,
ba ga wá bon wá Yıı-Biu.
36 Elizabɛtə, ʊ nə yı n dwíí tíʊ́, də wá
lʊra bìʊ́ tə don, də ʊ kazʊnı tə mama. Ba
yà wʊ́, ʊ wàrì bìʊ́ ʊ lʊrı, yá sıʊ́n nə, ʊ
wulə ʊ pùə́ cànì bardʊ wa.
37 Won tə̀lə́, Yıı nə wàrì ʊ fwa».
38 Mari dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Nə̀ń à yı
Yuu-Tiu tʊtʊnbʊa, sə kʊ fwa nətʊ, ndə n
nə swìn kʊ». Malıka tə dàń ma kɛ̀eń ka
yá wá.

Mari vəli, sə ʊ na Elizabɛtə

39 Kʊ kwa nə, Mari bıbarı, ʊ zàn ʊ zʊ
cwəŋə, ʊ ma vələ lala tıʊ don nə, kʊ nə
wulə Zwide nagwanaa vàn tə con, kʊ nə
jə pɛɛn tə.
40 Ʊ vəli ʊ yí, ʊ zʊ Zakari dìà wa, ʊ jʊn
ʊ kan Elizabɛtə.
41 Máŋá tə wa, Elizabɛtə nə nì Mari jʊ̀nà
tə, Elizabɛtə bisımaa tə lulugu ʊ pùə́ wa.
Elizabɛtə ga sú də Yıı-*Siŋu tə,
42 ʊ bubwi ʊ kə yıı nə, ʊ ga wʊ́: «Yıı
fwa zəni n yıra, n duən kana wa. Yıı wá
fwa zəni n bisımaa tə yıra, n nə wá lʊra!

43 À mù də nə yı wàà, *Yuu-Tiu nuu ma
bà à sàń?
44 Nəń máŋá tə, à nə nì n jùnà tə, à
bisımaa tə lulugu də pupwən à pùə́ wa.
45 N pın cígá kʋ tə, nə Yuu-Tiu nə pın,
ba swìn n con də, kʋ nii tə wà sú. Kʋ mù
nə pın, n yı pupwən tíú».

Mari bʋ̀à Yıı nə

46 Mari dàń ma swìn, ʋ wʋ́:
«À bwı *Yuu-Tiu nə.
47 À pùə́ poli, Yıı nə jon nə à cʋna tə wa
yırı.
48 Yıı bʋ́n à də nyiən don yoo, ndə ʋ
tʋtʋnbʋa nə. Cígá, sívn dàń nə, lʋʋ
ləzwənə dwíí mama wá swìn də, à mù
yı pupwən tíú.
49 Yıı tə, ʋ nə wulə tə mɛ yuu wa, fwa
yìən, tə nə ziən zəni, ʋ pa nə. Ʋ yırı ziən,
kʋ ba don ja.
50 Ʋ wá dəri lìà tə nə zìlí wá yinəgə
zənzən, máŋá də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e.
51 Ʋ tʋn yìən nəfaran, ʋ ma bırı ʋ dìàn tə.
Ʋ dıŋı ləzoni tə, ba nə jə fwiə, ba dəri ba
jén duən yáá nə.
52 Ʋ zìn pɛ̀egá tə nə jə dìàn, ba padaran
yuu ʋ dı, ʋ ga zìn ba tə, ba nə mun ba
tìàn, ʋ kə yıı nə.
53 Ʋ pın wiən zənzən, ba tə nə, ba nə ba
jə ba də́. Ʋ pın, jıjə tìán pìí ba vìí də
jıkʋrıkɛ.
54 Ʋ twi, sə ʋ san *Yızərayɛlə lìà nə, ba nə
yı ʋ tʋtʋnbıa. Ʋ lìí máŋá mama, sə ʋ dəri
ba yinəgə zənzən.
55 Ʋ kàn nii nə nıbara-ba con də, kʋ wá yà
nətʋ máŋá mama. Ʋ kàn kʋ mù nii təntə,
ʋ pa *Abərahamə də ʋ dwíí nə».
56 Mari fwa ndə cànì batwa nə
Elizabɛtə con. Kʋ kwa nə, ʋ ma pìí, ʋ
va ʋ sàń.

Zwan-Batisə lʋrʋ tə yoo
(Likə 1.13-17; 2.25-32; 3.4-9)

57 Elizabɛtə lʋrʋ máŋá nə yí, ʋ twi ʋ bà,
ʋ lʋrı bibɛɛ.
58 Elizabɛtə yıra lìà də ʋ dwíí tìán nì
də, *Yuu-Tiu dəri ʋ yinəgə zənzən. Ba də
pùə́ dàń ma poli də wá, kʋ yoo tə yırı.
59 Ba *gonji bìsìná tə, ʋ dıan nana dıın
nə. Kʋ máŋá tə wa, ba yà pìà, sə ba pa
wá ʋ nyına Zakari yırı.
60 Ʋ nuu dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Ɔn ɔn! À
wà sɛ̀e. Ʋ yırı wá yà Zwan».
61 Ba ma swìn ʋ con, ba wʋ́: «Lìù mama
tə̀lə́ n dwíí tə wa, ʋ nə jə kʋ mù yırı
təntə».
62 Ba dàń ma bwe ʋ nyına də jìàn, sə
ba jén, bɛ̀eɛ̀e yırı nə ʋ wá pa ʋ bìú tə nə.
63 Zakari ma lòrì ba, sə ba pa wá
pʋ́pʋ́nʋ́ daborubiə, ʋ dàń ma pʋ́pʋ́ní kʋ
yuu wa, ʋ wʋ́: «Ʋ yırı nə yı Zwan». Kʋ
gwárí ba mama míámían.
64 Kʋ máŋá tə wa, Zakari nii kʋ́ù pórí,
kʋ wàá yìən kʋ́ù swìn. Ʋ súrí ʋ nii ʋ kə
yıı nə, ʋ ma bwı Yıı nə.
65 Kʋ dìgà lìà tə mama yuu, ba nə
bwələ lá. Zwide nagwanaa pɛɛn yuu lìà
tə mama yà swìn tə mù yìən təntə yoo.
66 Ba tə mɛ, ba nə nəń tə yìən təntə yà
dwı tə yoo, ba ga bwe ba tìàn, ba wʋ́: «Kʋ
bisımaa təntə dàń wá yà nətə?» Yıı dìàn
tə cígá yà wulə də wá.

Zakari bʋ̀à Yıı nə

67 Yıı-*Siŋu tə súə́ bisımaa tə nyına
Zakari, kʋ pa ʋ swìn Yıı nii sʋ̀ràn tə tə,
ʋ wʋ́:
68 «À wá bʋ *Yızərayɛlə lìà *Yuu-Tiu Yıı
tə nə. Yıı ywàń ba yuu, ʋ ga yə̀ ba
ʋ jon.
69 Ʋ tʋn lìù, sə ʋ lı nəba nə yoo wa
míámían. Kʋ mù lìù tə, ʋ nə wá lı nəba
nə yoo tə wa, yı ʋ nan ʋ tʋ̀tʋ̀nʋ̀ pìʋ́
*Davidə dwíí tə wa,
70 ndə ʋ nə twá ʋ nii *sʋ̀sʋ̀nà tə nə, ʋ ma
swìn, kʋ máŋá nə ba yigə.
71 Ʋ yà kàn nii də, ʋ wá lı nəba nə dʋŋa
də lìà tə, ba nə culi nəba, jıın wa.
72 Yıı lìí ʋ *nimarʋ tə yoo. Ʋ dəri nə
nıbara tə yinəgə zənzən.
73 Yıı fwa kʋ nətʋ, ʋ yà nə dʋ̀ə̀ də nə
nıbɛɛ *Abərahamə də,
74-75 ʋ wá jon nəba nə dʋŋa tə dìàn jıın
yırı. Kʋ nətʋ nə wá wànı́ nə bʋ ʋ nə də
zìlə́. Kʋ nətʋ tə, sə nə ma wànı́ nə yà lìà
tə, nə nə yı Yıı nə tı, nə ga tə yı cígá tìán
Yıı yáá con, dıın mama, nə mıı tə wa.
76 N mù con nə, à bìú, n wá va Yuu-Tiu
yáá con nə, sə n ma kwɛn ʋ cwəŋə. Kʋ
mù nə pın, ba wá bon mʋ́ Yıı tə, ʋ nə
wulə tə mɛ yuu wa, nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀.

77 Yá n mù, à bìú, n wá bırı Yıı lìà tə də,
Yıı wá jon ba ba cʊna wa ʊ ga kwɛn tə, ʊ
lı ʊ mù də ba pwərə wa.
78 Nə Yıı tə swə nəba zənzən, ʊ ga dəri
nə yinəgə zənzən. Ʊ wá pa poni nan yıı,
kʊ pıpılı nə yuu con ndə yıcaʊ nə pén.
79 Poni tə wá san ba tə nə wulə yıkunu
wa, də ba tə nə wulə tıan fən wa. Kʊ mù
poni tə nə wá kə nəba cwəŋə tə wa, kʊ
nə jə bıcan sìə́».
80 Bisımaa tə bori, yá ʊ pubʊŋa də ga
daŋa kʊ súrí lá. Ʊ yı kasɔɔ lanworu
wa, kʊ ja va dıın tə, ʊ nə bırı ʊ tìàn
Yızərayɛlə lìà tə yáá con.

2

Mari lʊrı ʊ bìú Zwezi (Matiə 1.18-25)

1 Kʊ máŋá təntə wa, pafarʊ Ogisətə pın
nii, sə ba gàlà ʊ lʊʊ ləzoni tə mama.
2 Kʊ mù təntən lagala tə fwa, də Kiri-
nisə nə ya Siri nagwanaa tə yáá tíú, pìʊ́
nəfarʊ tə nə lı ʊ tún.
3 Lìà tə mama vəli, ba púpʊ́ní ba tìàn
ba dəkuu bwálí nə.
4-5 Zwʊzɛfə də nan *Nazarɛtə nə, kʊ
nə wulə Galile nagwanaa wa, ʊ va Zwide
nagwanaa tə wa, pìʊ́ *Davidə tıʊ, ba nə
boŋə ‹Bɛtələhɛmə›, ʊ də ʊ bwàlʊ́ Mari.
Ba vəli lá, Zwʊzɛfə nə yı Davidə nàʊ́ tə
yırı. Mari tə, ʊ nə pìà, sə ʊ swe Zwʊzɛfə
nə, tə pùə́ yí. Ʊ də Zwʊzɛfə vəli lá, sə ba
púpʊ́ní ba tìàn.
6 Máŋá tə wa, ba nə wulə Bɛtələhɛmə
nə, ʊ bìú tə lʊrʊ yí.
7 Mari lʊrı bibɛɛ, ʊ kacarı bìú. Vərə
dii tə mama yà súə́. Kʊ mù nə pın, Mari
baa ʊ bìú də ganan, ʊ ga tì wá ʊ tún vàná
kurəbori wa.

Malıka nan lìà nə cì vàná nə

8 Kʊ mù nagwanaa təntə tətə wa,
payıra yà cì ba vàná nə tıtın nə, gaʊ wa.
9 *Yuu-Tiu *malıka twi, ka nan ba nə.
Yá Yıı poni tə pırı ba kʊ kıkarı, fən ga zʊ
ba zənzən.
10 Yá malıka tə swìn ba con, ka wʊ́: «Á
dànà ká pa fən ja aba. À ja sʊywáŋʊ́ à bà,
sə à pa aba, kʊ nə wá poli *Yızərayɛlə lìà
mɛ pwìí zənzən:
11 Tıtın kʊ tə nə, ba lʊrı lìù tə, ʊ nə wá
jon aba á cʊna wa, pìʊ́ *Davidə tıʊ wa. Ʊ
mù nə yı *Kərisə, ʊ nə yı Yuu-Tiu.
12 Á nəŋə nətʊ tə, á nə wá twá, á ma
lwarı wá: Á wá na bìsìná, ba nə baa wá
də ganan, ba tún wá vàná kurəbori wa».
13 Naa nədʊ, malıkɛ kapʊpʊ nan Yıı
sàń, tə bà tə súrí ka tə nə, tə bwı Yıı nə,
tə wʊ́:
14 «Dun wulə Yıı con, ʊ nə wulə ʊ *sàń
nə, ʊ bıcan sìə́ tə wá yà tıa yuu wa
ləzoni tə, ʊ mù Yıı nə swə, pwərə
wa».

Lìà tə nə cì vàná tə nə vəli Bɛtələhɛmə

15 Máŋá tə wa, *malıkɛ tə nə pìí tə dì
Yıı *sàń nə, payıra tə swìn duən con, ba
wʊ́: «Nə dàń vələ nə yí Bɛtələhɛmə nə.
Kʊ mɛ, sə nə na kʊ tə nə tʊn lá nə, kʊ tə
*Yuu-Tiu nə pın nə yəni tə».
16 Ba twi lala ba yí lá, ba na Mari də
Zwʊzɛfə də bìsìná tə. Bìsìná tə tə́gə́ vàná
kurəbori tə wa.
17 Ba nə nı bìsìná tə, ba tún kʊ tə
mama, malıka tə nə swìn ba con, kʊ
bìsìná tə yuu wa.
18 Kʊ gwárí ba tə mama, ba nə nì kʊ tə,
payıra tə nə swìn ba con.
19 Ʊ mù Mari də jın tə yìən təntə mama
ʊ waa con, ʊ ga bʊŋa tə nə də ʊ waa
mama.
20 Kʊ kwa nə, payıra tə pìí ba vìrí də ba
bwı Yıı nə, ba ga pın wá dun tə tə mama
yırı, ba nə nì ba ga na. Ba bwı ʊ nə, yìən
tə mama nə fwa nətʊ, ndə malıka tə nə
swìn ba con, tə yırı.

Ba pın bìsìná tə yırı Zwezi

21 Bìsìná tə lʊrı dıan nana dıın nə, ba
*goŋi wá, ba ga kə ʊ yırı Zwezi. Mə kʊ
yırı təntə *malıka tə bırı də, ʊ nuu tə wà
ʊ pùə́ jın.

Ba ja Zwezi, ba va Zwifə-ba Yıı dìə wa

22 Kʊ kwa nə, máŋá yí, sə Mari də twá
kʊ tə nə, Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə,
nə bırı, sə kʊ fwa kan nə lʊrı kwa nə.
Zwʊzɛfə də Mari dàń ma tì bisımaa tə,
ba ja va *Zwerizalɛmə nə, sə ba pa wá
*Yuu-Tiu Yıı nə.
23 Kʊ yı ndə kʊ nə púpʊ́ní Yuu-Tiu
nii tə wa nətʊ, kʊ wʊ́: «Lìù mama cárí

bisımabara yı, ba wá tún vàn nə, sə ʋ ya
Yıı cıcı nə tı».
24 Ba də fwa kʋ *joŋi tə, ndə Yuu-Tiu nii
tə nə pìà nətʋ. Kʋ yı kʋ fwa də gunponi
bələ, nə à yəə́ nasara gunpobii bələ.

Simeyon bʋ̀à Yıı nə
(1 Piyɛrə 1.11)

25 Bɛɛ don yà wulə *Zwerizalɛmə wa,
ba ma boŋə Simeyon. Kʋ bɛɛ təntə yà yı
cígá tíú Yıı yáá con, ʋ twá Yıı cwəŋə tə
zəni, ʋ yà ga dànì lìù tə, ʋ nə wá zùrì
*Yızərayɛlə lìà tə bıcanı. Yıı-*Siŋu tə yà
wulə də Simeyon.
26 Kʋ yà pın, ʋ yəni də, ʋ bá tı, də ʋ nə
wà *Kərisə nı də ʋ yíá. Kərisə tə, *Yuu-
Tiu nə kúrú, sə ʋ tʋn.
27 Yıı-Siŋu tə nə pın, Simeyon lwarı də,
ʋ mɛ, sə ʋ va *Zwifə-ba Yıı *dìà tə wa.
Máŋá tə, Zwezi nuu də ʋ nyına tə nə ja
ba bisımaa tə, ba ja bà, sə ba ma fwa kʋ
tə, Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə, nə
pìà.
28 Simeyon tì wá, ʋ kə ʋ nyʋnı nə, ʋ ga
pa dun Yıı nə, ʋ wʋ́:
29-30 «Sıʋ́n nə, kʋ tə Yıı nə swìn də, kʋ wá
tʋn tə jigə: Yuu-Tiu, à nı lìù tə, n nə
tʋn, sə ʋ jon lìà ba cʋna wa, də à
tətə yíá. Kʋ mʋ̀ yırı nə, n dàń wàá
n tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə n yá, sə ʋ tı də bıcan
sìí.
31 N tanı lìù təntə lʋʋ ləzoni mɛ yíá yuu.
32 Kʋ lìù təntə yı ndə poni nə, kʋ nə wá
pa lʋʋ dwíə́ tə mama yəni mʋ́. Kʋ ga wá
pa dun Yızərayɛlə lìà tə nə, ba nə yı n mʋ̀
lìà».
33 Simeyon yìàn tə, ʋ nə swìn Zwezi
yuu wa, yà gwárí Zwezi nuu də ʋ nyına
zənzən.
34 Simeyon lòrì Yıı, sə ʋ fwa zəni Zwezi
də ʋ nuu də ʋ nyına yuu wa. Ʋ swìn
Zwezi nuu Mari con, ʋ wʋ́: «Yıı kúrú
bisımaa ka tə, sə ʋ twá ʋ nə, ʋ ma bʋ̀rì
Yızərayɛlə lʋʋ lìà zənzən bʋ̀rà, ʋ ga sɛ̀e
ba duən də zənzən. Ʋ wá yà lìù tə, ʋ nə
wá bırı də, Yıı tʋŋa ʋ pın ləzoni nə, yá
ba ga vı wá. Bisımaa tə wá pa pubʋŋı, tə
nə wulə waa, nan poni nə.
35 Yá n mʋ̀, bìú tə nuu, n wá na càn.
Tə càn tə wá cʋ̀gʋ̀ n bıcan mıámıán, ndə
lagʋrı sìʋ́ nə pórí won nə. Ʋ wá pa lìà
zənzən swìn kʋ tə, kʋ cígá nə wulə ba
waa».

Anə, Yıı nii sʋsʋnkana, bʋ̀à Yıı nə

36 Yıı nii *sʋsʋnkana don, ʋ yırı nə yı
Anə, də yı *Zwifə-ba Yıı *dìà wa. Ʋ yı
Fanʋwɛlə bʋ̀á, Azɛrə dwíí dəkuu tə wa.
Ʋ bına yà dáá. Ʋ swe ʋ kacıın máŋá wa,
yá bına barpɛ nii nə, ʋ barı tə tıga ʋ yá
wá.
37 Ʋ yà kʋ́ʋ̀ ba barı jə. Ʋ bına dàń yà
dáá, ʋ yà jə bına sapwınıa də banıa. Ʋ
yàá va ʋ wulə Yıı dìà tə wa, tıtın də yıcaʋ,
ʋ ma tʋŋa Yıı tʋtʋŋı tə. Ʋ vwe ʋ nii, ʋ ga
jʋ̀nì Yıı.
38 Anə də nə twi, ʋ zʋ Zwifə-ba Yıı dìà
tə wa, də Zwezi də ʋ nuu də ʋ nyına wulə
lá, ʋ də wulə ʋ pın dun Yıı nə. Ʋ dàń swìn
bisımaa tə yoo lìà tə mama con, ba yà nə
dànì, sə Yıı yà *Yızərayɛlə lìà ʋ jon.

Zwʋzɛfə-ba pìí ba va Nazarɛtə

39 Máŋá tə wa, Zwezi nuu də ʋ nyına tə
nə tʋn kʋ tə mama, *Yuu-Tiu Yıı *nii tə nə
pìà tə, ba dàń pìí, ba ja wá, ba va ba tıʋ
*Nazarɛtə, kʋ nə wulə Galile nagwanaa
tə wa.
40 Bisımaa tə bori, ʋ wʋbʋŋa ga súrí.
Ʋ yà jə wʋbʋŋa zənzən, yá Yıı ga fwa ʋ
pubwanʋ tə ʋ yıra.

Zwezi wulə Zwifə-ba Yıı dìà tə wa

41 Bını mama Zwezi nuu də ʋ nyına yàá
va, ba də́ *Pakə cànà tə *Zwerizalɛmə wa.
42 Máŋá tə wa, Zwezi nə jə bına fugə
bələ, ʋ nyına-ba jın wá, ba ja kə lá, ba va
cànà təntə, kʋ nə yı ba yofwamıʋn.
43 Cànà tə nə zwɛ̀e, ba pìí ba vìí, yá
ba bìú Zwezi mʋ̀ mɛ Zwerizalɛmə nə, ʋ
nyına-ba yà ga wà kʋ lwarı.
44 Ba yà bʋŋa də, Zwezi wulə ʋ twaduən
tə con, cwəŋə tə yuu. Ba vəli dıın pırı, ba
dàń ga zıgı lá, ba pìà wá ba nubıa də ba
dabara con.
45 Yá ba dàń ba wá na. Ba dàń ma ga ba
pìí ba va Zwerizalɛmə, sə ba pìà wá lá.
46 Dıan batwa nii nə, ba nı Zwezi
*Zwifə-ba Yıı *dìà wa, də ʋ jəə́ Zwifə-ba
Yıı nii *yənu tìán tə tətəŋi wa. Ʋ wulə ʋ
cʋga ba, yá ʋ ga bwe ba yìàn.
47 Ʋ yənu tə də yìàn tə ka le gwárí ba
tə mama, ba yà nə cʋga wá.

48 Máŋá tə wa, ʋ nuu də ʋ nyɪna tə nə
nɪ wá, kʋ yà gwárí ba zəni. Ʋ nuu ma
swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À bìú, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn,
n ma fwa nəba nətən? Nə̀ń, n yoo yà jɪn
à də n nyɪna zəni, nə ma twá lá, nə pìà
mʋ́».
49 Ʋ ma le, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á pìà
nə? Á mɛ, sə á lwarɪ də, à mɛ, sə à ywàń
à nyɪna yìən yuu nə».
50 Yá ba wà kʋ tə də̀ń nì, ʋ nə pìà, sə ʋ
swìn ba con nə.
51 Zwezi dàń ma pìí, ʋ twá ba nə, ʋ va
*Nazarɛtə. Ʋ sɛ̀e ʋ nyɪna-ba tə nii. Ʋ nuu
jɪn tə yìən təntə mama ʋ waa nə, ʋ ga lìí
tə yoo.
52 Zwezi bori ʋ kəni lá, ʋ wʋbʋŋa də ga
súrí, ʋ dàń ga pɪn pupoli Yɪɪ də ləzoni nə.

3

Zwan-Batisə kàrà tə yoo
(Matiə 3.1-12; Marəkə 1.1-8; Zwan 1.6-8, 19)

1-2 Yɪɪ kori tə twi Zakari bìú Zwan
con nə, kasɔɔ lanworu tə wa, pafarʋ
Tibɛrə pàrì tə bɪna fugə də bonu máŋá
wa. Kʋ máŋá təntə wa, də Ponsə *Pilatə
nə tɪ Zwide nagwanaa, pìʋ́ *Erodə də
ma tɪ Galile nagwanaa. Yá Erodə zʋnʋ,
pìʋ́ Filipə də yà tɪ Yitire nagwanaa də
Tərakonitə nagwanaa, pìʋ́ Lisaniyasə də
yà tɪ Abilɛnə nagwanaa. Anə də Kayifə
də yà yɪ *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán
nəkwɪna.
3 Zwan dàń zàn ʋ jijiri Zwurədɛn
mʋnaa tə yɪra nagwanaa tə mama wa. Ʋ
dàń ma kàrì Yɪɪ yoo ʋ bɪrɪ lìà nə, ʋ wʋ́:
«Á vəvərə á kwa á ma sá á cʋna. Á pɪan
ba lə aba níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ. Yá
Yɪɪ dàń wá kwɛn á cʋna tə, ʋ lɪ á mʋ̀ də
ʋ mʋ̀ pwərə wa.
4 Mə nətʋ nə, Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ *Ezayi
pʋ́pʋ́ní ʋ sagɪ tə wa, ʋ wʋ́:
‹Kʋ yɪ bɛɛ don nə bubwi kasɔɔ lanworu
wa, ʋ wʋ́: «Á kwìán *Yuu-Tiu
cwəŋə tə, sə á cɛ ʋ cwəmɪnɪ tə, sə
tə ya mənə mənə.
5 Buu gwàlʋ́ mama wá sʋ̀ń, pɛɛn də
dədwələn mama wá cú, tə mɛ də tɪa,
cwəŋə gogwələn tə mama wá kwìán,
cokʋkwɪnan tə mama wá pàrì, tə mɛ
duən.
6 Yá lìà mama wá na nətʋ, Yɪɪ nə wá jon
ba ba cʋna wa»›.»
7 Lìà kapʋpʋ yà nə twi Zwan con, sə ʋ
lə ba níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ. Ʋ dàń yà
swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á mʋ̀ dəkwaa dwíí-
ba! Wàà nə bɪrɪ aba də, á wàá á dəri á
jén Yɪɪ lɪŋa tə yáá, tə nə bìàn?
8 Kʋ nə yɪ nətʋ, sə á twá á tʋtʋnan nə, á
ma bɪrɪ də, á vəvəri á kwa á ma sá á cʋna.
Á jə cígá, sə á swìn də, *Abərahamə yɪ á
nɪbɛɛ, yá kʋ cɪcɪ tə wà yí. À mʋ̀ nə swìn
kʋ á con də, Yɪɪ wàá kapana tə tə ʋ lwànı́
ʋ pɪn, tə jì Abərahamə nìán.
9 Nə wàá kʋ nətʋ tə nə tì, nə ma
maŋa ndə dèrí nə manwarɪ kʋ wulə tìán
dəkurən nə. Tìʋ́ tə mama, kʋ bɪa nə ba
ywán, ba wá goŋi kʋ, ba kə mən nə».
10 Lìà tə dàń ma bwe wá, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e
nə, nə dàń mɛ, sə nə fwa?»
11 Ʋ ma le ba, ʋ wʋ́: «Lìù tə, ʋ nə jə
ganzʋbii bələ, ʋ mɛ, sə ʋ pa nədʋ ʋ tə nə,
ʋ nə ba jə. Yá ʋ tə də, ʋ nə jə wodiu ʋ də́,
ʋ də mɛ, sə ʋ fwa nətʋ».
12 Lanpolɪna də twi, sə ʋ lə ba də níá
tə wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ tə, ba ga bwe
Zwan, ba wʋ́: «Karnyɪna, nə mɛ, sə nə
fwa nətə?»
13 Ʋ ma le ba, ʋ wʋ́: «Á dànà ká pa ba
ŋwín, ba doni kʋ nii tə, ba nə ŋwín!»
14 Pamana də bwe wá, ba wʋ́: «Nə mʋ̀
dàń yɪ bɛ̀eɛ̀e nə, nə mɛ, sə nə fwa?» Ʋ ma
le ba, ʋ wʋ́: «Á dànà ká kálʋ́ lìù, nə à yə̀ə́
á kʋna á kə ʋ nii nə, á ma jon kʋ tíú səbiu
də dìàn. Á dàń pɪan á ŋwírán tə cɪcɪ nə
mɛ aba».
15 Lalʋʋ tə yà dànì də yala, yá ba lìù də
mama yà bʋŋa, ʋ ga bwe ʋ tìàn, də kʋ nə
tà Zwan nə ya *Kərisə.
16 Zwan dàń ma swìn ba mɛ con, ʋ wʋ́:
«À mʋ̀ li aba də níá, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ,
yá lìù don ʋ dìàn nə dáá, tə doni nə, wá
bà. À jɪɪn mùrì, sə à kʋ̀rʋ̀ ʋ nɛɛ natʋra*.
Ʋ wá lə aba Yɪɪ-*Siŋu tə wa də mən.
17 Ʋ jə ʋ wocəri fɪyaʋ ʋ jìàn wa, ʋ kwɛn
ʋ cə̀rì ʋ wobɪa tə, ʋ pwɛ̀e tə də wopulə tə,

* **3:16 3.16** Zwifə-ba con, ba yàá pa, yoŋu, nə à yə̀ə́ lìù tə, ba nə ba wá dun pɪn, sɪn lìù nɛɛ, sə kʋ bɪrɪ də, ba sɛ̀e wá ndə ba vee nə ba dìə̀ wa, nə à yə̀ə́, sə kʋ bɪrɪ də, ʋ yɪ dun tíú.

ʊ lı duən wa. Ʊ pɛ̀e wobıa tə, ʊ kə ʊ pulu
wa, ʊ ga sʊrı wasanan tə mən wa, tə nə
ba də̀ŋə̀».
18 Yá kʊ tə ya, Zwan twá kwìə̀ zənzən
nə, ʊ ma swìn Yıı sʊywáŋʊ́ tə lalʊʊ tə con
nə.
19 Kʊ máŋá təntə wa, Zwan vəli ʊ caga
pìʊ́ *Erodə nii nə, ʊ nə jon ʊ zʊnʊ kan
Erodıadə, ʊ ma fwa ʊ kan, tə yırı, kʊ súrí
ʊ nə fwa yokʊkwınan duən, də tə nə dáá,
yırı.
20 Erodə dàń tə súrí yolwan tə don lá, ʊ
pa, ba ja Zwan, ba kə bàń dìə̀ wa.

Zwan-Batisə ləgə Zwezi níá wa (Matiə 3.13-17; Marəkə 1.9-11)

21 Lalʊʊ tə mama níá tə liu kwa nə,
Zwan ləgə Zwezi də níá tə wa. Kʊ kwa
nə, ʊ nə wulə ʊ jʊ̀nì Yıı, lanworu tə súrí.
22 Yá Yıı-*Siŋu tə cúə́ ʊ yuu wa, ndə
won nə, kʊ nə ja yıra, ndə gunpwənə nə.
Yá kori dàń ga nan Yıı *sàń nə, kʊ wʊ́: «N
yı à biswənə tə, ʊ nə poli à pùə́.»

Zwezi nıbara dəkuu (Matiə 1.1-17)

23 Zwezi dıga ʊ tʊtʊŋı tə də̀ń, də ʊ jə
ndə bına fıtwa nə. Ʊ yà ya ndə ba nə
bʊŋa tə, Zwʊzɛfə bìú.
Zwʊzɛfə tə, ʊ nə yı Eli bìú,
24 ʊ nə yı Matatə bìú,
ʊ nə yı Levi bìú,
ʊ nə yı Mɛləki bìú,
ʊ nə yı Yanayi bìú,
ʊ nə yı Zwʊzɛfə bìú,
25 ʊ nə yı Matatıasə bìú,
ʊ nə yı Amosə bìú,
ʊ nə yı Nahumə bìú,
ʊ nə yı Esəli bìú,
ʊ nə yı Nagayi bìú,
26 ʊ nə yı Maatə bìú,
ʊ nə yı Matatıasə bìú,
ʊ nə yı Səmeyin bìú,
ʊ nə yı Yoze bìú,
ʊ nə yı Yoda bìú,
27 ʊ nə yı Yʊanan bìú,
ʊ nə yı Reza bìú,
ʊ nə yı Zorobabɛlə bìú,
ʊ nə yı Swıalətıɛlə bìú,
ʊ nə yı Neri bìú,
28 ʊ nə yı Mɛləki bìú,
ʊ nə yı Adi bìú,
ʊ nə yı Kʊzamə bìú,
ʊ nə yı Ɛləmadamə bìú,
ʊ nə yı Erə bìú,
29 ʊ nə yı Zwezi bìú,
ʊ nə yı Eliezɛrə bìú,
ʊ nə yı Yorimə bìú,
ʊ nə yı Matatə bìú,
ʊ nə yı Levi bìú,
30 ʊ nə yı Simeyon bìú,
ʊ nə yı Zwida bìú,
ʊ nə yı Zwʊzɛfə bìú,
ʊ nə yı Yonamə bìú,
ʊ nə yı Elıakimə bìú,
31 ʊ nə yı Meleya bìú,
ʊ nə yı Mena bìú,
ʊ nə yı Matata bìú,
ʊ nə yı Natan bìú,
ʊ nə yı *Davidə bìú,
32 ʊ nə yı Yızayi bìú,
ʊ nə yı Obɛdə bìú,
ʊ nə yı Bozə bìú,
ʊ nə yı Saləmon bìú,
ʊ nə yı Naasʊn bìú,
33 ʊ nə yı Amınadabə bìú,
ʊ nə yı Adəmin bìú,
ʊ nə yı Arəni bìú,
ʊ nə yı Esərʊmə bìú,
ʊ nə yı Pere bìú,
ʊ nə yı Zwida bìú,
34 ʊ nə yı *Zwakɔbə bìú,
ʊ nə yı *Yızakə bìú,
ʊ nə yı *Abərahamə bìú,
ʊ nə yı Tera bìú,
ʊ nə yı Nahɔrə bìú,
35 ʊ nə yı Sərugə bìú,
ʊ nə yı Rehu bìú,
ʊ nə yı Pelɛgə bìú,
ʊ nə yı Ebɛrə bìú,
ʊ nə yı Swila bìú,
36 ʊ nə yı Kayinamə bìú,
ʊ nə yı Arəfakəzadə bìú,
ʊ nə yı Sɛmə bìú,
ʊ nə yı Nowe bìú,
ʊ nə yı Lemɛkə bìú,
37 ʊ nə yı Matısalɛmə bìú,
ʊ nə yı Enokə bìú,
ʊ nə yı Yerɛdə bìú,
ʊ nə yı Malelıɛlə bìú,
ʊ nə yı Kenamə bìú,
38 ʊ nə yı Enosə bìú,

ʊ nə yɪ Sɛtə bìú,
ʊ nə yɪ Adamə bìú,
ʊ nə yɪ Yɪɪ bìú.

4

Sɪtana dədən Zwezi
(Matiə 4.1-11; Marəkə 1.12-13)

1 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi nə súə́ də Yɪɪ-*Siŋu tə, ʊ nan Zwurədɛn mʊnaa tə con nə, də Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ nə wulə də wá. Kʊ jɪn wá, kʊ va kasɔɔ lanworu wa.
2 *Sɪtana dədən, sə ʊ yigu wá, ʊ pa ʊ tʊn yokʊkwɪʊn lá dɪan sapwilə. Tə dɪan təntə mama nə, ʊ wà wodiu dí. Yá tə dàń nə zwɛ̀e kwa nə, niən dàń jɪn wá.
3 Sɪtana dàń swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Də n nə ya Yɪɪ-Biu cígá mama, sə n pa nii kapan kʊ tə nə, sə kʊ jì wodiu».
4 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: ‹Kʊ tà wodiu cɪcɪ nə wàá mɪɪ kʊ pɪn lìù nə!› »
5 Sɪtana ma ja wá, ʊ va ban ʊ súrí lá, ʊ pa ʊ ywàń tɪa yuu pàrì tə mama, naa nədʊ,
6-7 ʊ ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Ba pɪn nə tə wiən tə mama, à ga wàá tə à pɪn lìù tə nə, à nə pìà. N nə sɛ̀e, sə n tʊ à yáá con, n pa dun nə, à wá pa mʊ́ dìàn tə tə mama, də tə pàrì tə dun tə».
8 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: ‹Pa dun n *Yuu-Tiu Yɪɪ tə nə, sə n dàn ká tʊn won don, də kʊ nə tà kʊ tà cɪcɪ, ʊ nə swə›.»
9 Sɪtana ma kʊ́ù ja wá ʊ va *Zwerizalɛmə, ʊ tún *Zwifə-ba Yɪɪ *dìà tə yuu wa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Də n nə yɪ Yɪɪ-Biu cígá mama, sə n zɪgɪ yəbə, n fan n tʊ tɪa.
10 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: ‹Yɪɪ wá pa nii ʊ *malɪkɛ nə n yɪrɪ, sə tə cì n nə.
11 Yá tə wá tì mʊ́ tə jìàn wa, sə n naa dàn ká mà kapan nə›.»
12 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: ‹Dàn ká dədən Yuu-Tiu tə, ʊ nə yɪ n Yɪɪ, sə n yigu, ka pa ʊ tʊn yokʊkwɪʊn!› »
13 Ʊ nə dədən Zwezi yigu yiri mama, sə ʊ yigu, kʊ pa ʊ tʊn yokʊkwɪʊn ʊ zwɛ̀e, Sɪtana kɛ̀eń ʊ vìí ʊ yá wá, də kʊ ma kʊ́ù vəli máŋá don, kʊ nə wá tʊ kʊ mɛ.

Zwezi wulə ʊ tʊtʊŋɪ tə wa Galile nagwanaa tə wa
(Matiə 4.12-17; Marəkə 1.14-15)

14 Zwezi pìí ʊ va Galile nagwanaa tə wa də Yɪɪ-*Siŋu tə dìàn tə. Ba dàń ma zàn, ba swìn ʊ yoo, kʊ nagwanaa təntə mama wa.
15 Ʊ yà kàrì *Zwifə-ba *jərə́ dii tə wa nə, yá lìà tə mɛ yà wulə ba pɪn wá dun.

Ba vɪga Zwezi Nazarɛtə nə
(Matiə 13.53-58; Marəkə 6.1-6)

16 Zwezi vəli *Nazarɛtə. Mə kʊ bwálí tə nə nə, ʊ bori. *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn nə, ʊ zʊa ba *jərə́ dìà wa, ndə kʊ nə ya ʊ yofwamɪʊn nə. Ʊ zàn yɪɪ nə, sə ʊ kàrì Yɪɪ sagɪ tə.
17 Ba dàń ma tì Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi sagɪ tə, ba pa wá. Ʊ ja sagɪ tə ʊ súrí, ʊ dàń ga kàrì bwálí tə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní, kʊ wʊ́:
18 «*Yuu-Tiu Yɪɪ-*Siŋu tə wulə à yuu wa. Kʊ kúrú nə, sə à pa sʊywáŋʊ́ tə zʊra nə. Ʊ tʊn nə, sə à swìn bàń dìà lìà tə con də, Yɪɪ wá jon ba, sə à ga swìn lilirən con, də ba wá na lá, sə à swìn lìà tə, ba nə wulə càn wa, də Yɪɪ wá jon ba,
19 sə à swìn máŋá tə, Yuu-Tiu nə kúrí, sə ʊ ma fwa pubwanʊ ba yɪra».
20 Kʊ kwa nə, Zwezi pʊ́ə́ sagɪ tə, ʊ tì ʊ pa jərə́ dìà tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə nə, ʊ ga jə̀ə́. Lìà tə mama, ba nə wulə jərə́ dìà tə wa, zìn ba yíá, ba kə ʊ yuu.
21 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ tə ba tə, Yɪɪ nə swìn kʊ bwálí təntə wa, à nə kàrì də á nə nì tə, nii dàń súə́ zən kʊ tə, máŋá kʊ tə tətə wa, á nə nì kʊ».
22 Ba mama dàń ga bwɪ Zwezi nə, ʊ pubwanʊ sʊ̀ràn tə yɪrɪ, ʊ nə swìn, tə yà ga gwárí ba. Ba swìn, ba wʊ́: «Kʊ tà ʊ mʊ̀ nə yɪ Zwʊzɛfə bìú tə naaa?».
23 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «À yə̀ə́ də, á wá swìn zwansɪsarɪ ka tə à con nə: ‹Dɪmʊtʊrʊ, zwɛ̀e n tətə yayɪgʊ tə!› Á tə kʊ́ù wá swìn à con, á wʊ́: ‹Nə nì kʊ tə, n nə fwa Kapɛrənayimə tɪʊ tə wa. Fwa tə mʊ̀ yìèn təntə də yəbə n tɪʊ tə wa›.»
24 Ʊ ma kʊ́ù swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə̀lə́, ba nə sɛ̀e wá ʊ təntɪan tɪʊ wa.

25 À mù nə swìn kʋ á con, kʋ yı cígá:
Yıı nii sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli máŋá tə wa, dwà wà nì,
bına batwa də cànì bardʋ. Kʋ dàń yà dıga
niən nəfarʋ *Yızərayɛlə lʋʋ nii tə wa. Kʋ
máŋá tə wa, kadənə yà dáá zənzən lá nə.
26 Yá Yıı wà Eli tʋn ba ladʋa con, də kʋ
nə tà kadənu tə con, ʋ nə wulə Sarɛpəta
tıʋ wa, kʋ nə wulə Sidon nagwanaa tə wa.
27 Yıı nii sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Elize máŋá tə wa,
dayaran də zənzən yà wulə Yızərayɛlə
lʋʋ nii tə wa. Yá ba wa ladʋa dayan wá
zwɛ̀e, də ʋ jì ləzwənzəŋu, də kʋ nə tà
Naman cıcı, ʋ nə nan Siri nagwanaa wa».
28 Lìà tə mɛ Zwifə-ba jə́rə́ dìà tə wa nə
nì tə yìən təntə tì lıŋa zənzən.
29 Ba zàn ba van Zwezi, ba ja nan tıʋ tə
wa, kʋ yà nə lwə̀ paan don yuu wa, sə ba
lı wá paan tə yuu, ba dılı tıa.
30 Ʋ dàń ma twá ba tətəŋi wa, ʋ nan ʋ
vìí.

Bɛɛ don zini nə wʋwalı wá (Matiə 4.13-16; Marəkə 1.21-28)

31 Zwezi vəli Kapɛrənayimə tıʋ Galile
nagwanaa wa. Yá ʋ dàń ma wulə ba ʋ
kàrì *Zwifə-ba *sìə́ dıın nə.
32 Ʋ yà swìn də dìàn, kʋ mù nə pın, kʋ
gwárí lìà tə zənzən də ʋ kàrà təntə yiri.
33 Zwifə-ba *jə́rə́ dìà tə wa, bɛɛ don yà
wulə lá, *zini yà nə wʋwalı wá. Ʋ mà nii
zənzən, ʋ wʋ́:
34 «Aa! Bɛ̀eɛ̀e nə n pìà fwa nə yıra,
*Nazarɛtə Zwezi? Nə yə̀ə́ də, kʋ ya n twi,
sə n cʋ̀gʋ̀ nəba. À yə̀ə́ zəni lìù tə, n nə yı.
N yı lìù, ʋ nə lı ʋ tún Yıı cıcı yırı».
35 Zwezi dàń caga zini nii nə, ʋ wʋ́: «Pú
n nii, n ga nan n yá bɛɛ tə!» Zini tə dılı
wá tıa, lìà tə mɛ yáá nə, kʋ ga nan, kʋ yá
wá, kʋ wà wá lwanı fwa.
36 Kʋ dìgà ba mama yuu zənzən, yá ba
dàń ga swìn duən con, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e
sʋgʋ nə yı kʋ mù təntə? Kʋ mù bɛɛ təntə
yàá baa də dìàn, ʋ ga pın zinə zìlí ʋ nii
wa, tə ga naŋa də».
37 Yá ba dàń swìn Zwezi yoo, bwálí
mama kʋ nagwanaa təntə wa.

Zwezi zwɛ̀e lìà zənzən yayıran (Matiə 8.14-17; Marəkə 1.29-34)

38 Zwezi nan *Zwifə-ba *jə́rə́ dìà tə wa,
ʋ va Simon sàń. Waran yà ja Simon
tınkan zənzən. Ba dàń ma lòrì wá, sə ʋ
pa wá yazurə.
39 Ʋ ma kwá ʋ yuu con. Yá ʋ ga baa ʋ
pa nii, sə waran tə zwɛ̀e. Waran tə zwɛ̀e
tə yá wá, yá ʋ zàn lala, ʋ wulə ʋ tanı, sə
ʋ ma lı Zwezi vəri.
40 Yıı nə zʋa kwa nə, ba jın ba tə mama,
yayıran yirə yirə nə ja, ba ja bà Zwezi
con. Ʋ tún jìàn ba lìù mama yuu wa, ʋ
zwɛ̀e ba yayıran.
41 Zinə də nan tə yá yayıŋa zənzən, də
tə bubwi, tə wʋ́: «N yı Yıı-Biu». Yá Zwezi
dàń baa tə nii nə də sʋ̀ràn, tə nə dà. Ʋ
pìà, sə ʋ cì tə nə, sə tə dàn ká swìn, tə
mù nə yə̀ə́ də, ʋ yı *Kərisə tə yırı.

Zwezi kàrì Zwide nagwanaa wa (Marəkə 1.35-39)

42 Tıa nə twi ka pʋrʋ, Zwezi nan tıʋ tə
wa, ʋ va kwa con bwálí tə, lìù nə tə̀lə́.
Lalʋʋ dàń twá lá, ba pìà wá. Máŋá tə, ba
nə twi, ba na wá, ba yà kʋ́ʋ̀ vəli, sə ba cì
ʋ nə, ʋ dàn ká kɛ̀eń ʋ yá ba.
43 Yá Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «À mɛ,
sə à kàrì də à swìn sʋywáŋʋ́ tə tıan tə
duən də wa, à bırı də, Yıı wá də́ pàrì ba
yuu wa. Mə kʋ yırı nə, Yıı tʋn nə».
44 Ʋ dàń ma twá lá ʋ kàrì Zwide* nagwanaa tə wa *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa.

5

Zwezi bon lìà, sə ba ya ʋ karbıa (Matiə 4.18-22; Marəkə 1.16-20; Zwan 21.1-11)

1 Dıın don nə, Zwezi yà zıga
Zwenezarɛtə mʋnaa tə nii nə, lalʋʋ tə
ga kıkarı wá. Ba yugə duən, sə ba ma
cʋgʋ Yıı sʋywáŋʋ́ tə.
2 Ʋ nı níá yuu bwərə bələ bəbəru tə nii
nə. Fəlijana tə yà nan ba níá yuu bwərə
tə wa, ba cú, sə ba sın ba fələ gə̀gə̀lə̀n.
3 Zwezi dìgà níá yuu bori tə don wa, kʋ
tə nə yı Simon* nyiən, ʋ ga lòrì wá, sə
ba fàrʋ́ ba nan bəbəru tə yıra, ba va yáá
mancın níá tə wa. Máŋá tə wa, ʋ nə jə̀ń
níá yuu bori tə wa ʋ zwɛ̀e, ʋ wulə ʋ kàrì
lìà tə.

* **4:44 4.44** Púpúná duən də bırı də, kʋ yı Galile nagwanaa.
* **5:3 5.3** Simon yı Zwezi karbiu Piyɛrə yırı don.

4 Ʊ nə kàrì ʋ zwɛ̀e, ʋ swìn Simon con, ʋ
wʊ́: «Van níá yuu bori tə, n ja va naluŋə
bwálí nə. Kʋ kwa nə, sə á dɪlɪ á fələ
gə̀gə̀lə̀n tə, sə á ma gwàn».
5 Simon ma le wá, ʋ wʊ́: «Karnyɪna, nə
tʋn tɪtɪn tə mama, nə ga wà won nɪ. Yá
à wá twá n nii tə nə, à dɪlɪ fələ gə̀gə̀lə̀n
tə».
6 Ba dàń ma dɪlɪ tə, yá ba jɪn fələ
zənzən. Kʋ pa ba gə̀gə̀lə̀n tə wulə tə kàrí.
7 Ba dàń ma gwɛn ba twaduən tə, ba nə
wulə níá yuu bori tə don wa, sə ba bà ba
san ba. Ba nə twi, ba kòrí fələ, ba sú ba
níá yuu bwərə tə mɛ bələ. Tə ga tə pìà,
sə tə mʋrɪ níá tə wa.
8-9 Máŋá tə wa, Simon Piyɛrə nə nɪ də,
fələ tə nə dáá zənzən nətʋ, ba nə jɪn, kʋ
dìgà ʋ yuu zənzən, də ba tə mɛ, ba nə yɪn
də wá. Ʊ dàń tʋa ʋ nadwana nii nə Zwezi
yáá con, ʋ ga swìn, ʋ wʊ́: «Nan kwa, n ga
yá nə, *Yuu-Tiu, à nə ya cʋna lìù yɪrɪ».
10 Kʋ yɪn nətʋ də Simon tʋtʋnduən tə,
ba nə yɪ Zebede bɪa, ba nə boŋə Zwakə
də Zwan. Yá Zwezi dàń swìn Simon con, ʋ
wʊ́: «Dàn ká pa fən ja mʊ́. Kʋ nə zɪgɪ sɪ́ʊ́n
nə, n wá pìà lìà, sə ba twá à mʊ̀ Zwezi
nə».
11 Ba dàń ma lɪ ba níá yuu bwərə tə, ba
tʊ́n bəbəru yuu nə. Kʋ kwa nə, ba yá tə
mɛ lá, ba ga twá Zwezi nə.

Zwezi zwɛ̀e bɛɛ don dayan
(Matiə 8.2-4; Marəkə 1.40-45; Likə 17.12-19)

12 Dɪɪn don nə, Zwezi yà nə wulə tɪʋ
don nə. Də nə̀ń, bɛɛ don, ʋ nə goŋi dayan,
ʋ zwɛ̀e mɪ́ámɪ́án twi ʋ bà, ʋ tʋ Zwezi yáá
con, ʋ ga lòrì wá, ʋ wʊ́: «*Yuu-Tiu, də n
nə swə, n wàá n pɪn à dayan† tə zwɛ̀e, sə
à jì ləzwənzəŋu».
13 Zwezi ma te ʋ jɪɪn ʋ nə, ʋ dwen ʋ
yɪra, ʋ ga wʊ́: «À swə, sə n dayan tə
zwɛ̀e». Lala də dayan tə zwɛ̀e, ka ga yá
wá.
14 Zwezi ma pa nii kʋ tə wá, ʋ wʊ́: «Dàn
ká swìn kʋ yoo tə lìù mama con. Yá n dàń
vəli n bɪrɪ n tìàn n nə nyɪn nətʋ tə *Zwifə-
ba Yɪɪ *joŋwanʋ tə nə. N ga fwa *joŋi tə,
ndə Yɪɪ *nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə bɪrɪ
Yɪɪ sagɪ tə wa, sə ba fwa dayaran pa, də
ba dayan tə nə zwɛ̀e. Kʋ mʊ̀ nə bɪrɪ wá
də, n dayan tə cígá zwɛ̀e».
15 Də kʋ mɛ, Zwezi yɪrɪ tə ga tə súə́ tɪa
mama. Lalʋʋ twi, ba kun ʋ yuu nə, sə ba
cʋgʋ wá, ba ga pa ʋ zwɛ̀e ba yayɪran.
16 Yá Zwezi dàń yà lɪ ʋ tìàn, ʋ ja va
kasɔɔ lanworu wa, ʋ ma jʊ̀nì Yɪɪ.

Zwezi zìn gwànʊ́ don
(Matiə 9.1-8; Marəkə 2.1-12)

17 Dɪɪn don nə, Zwezi yà wulə ʋ kàrì.
*Farɪzɪan-ba də Yɪɪ nii *yənu tìán tə yà
jə̀ə́ ʋ bɪan nə. Ba yà nan Galile nagwanaa
tɪan tə mama wa, də Zwide nagwanaa
tɪan tə mama wa, də *Zwerizalɛmə tə wa,
ba bà. *Yuu-Tiu dìàn tə yà wulə də Zwezi
tə ga pɪn ʋ zwɛ̀e yayɪŋa yayɪran.
18 Bara duən zɪn gwànʊ́ don tɪtaʋ wa,
ba ja bà ba yí. Ba pìà, sə ba ja wá, ba zʋ
dìə̀ tə wa, ba tʊ́n Zwezi yáá con.
19 Yá ba yà yə̀rì bwálí tə, ba nə wá twá,
sə ba ja wá ba zʋ, lìà tə dání tə yɪrɪ. Ba
dàń ma twá dəyuu wa, ba te wá, ba ga
dì ba poru dəyuu tə, ba twá lá nə, ba
cʊ́ gwànʊ́ tə lalʋʋ tə tətəŋi wa Zwezi yáá
con.
20 Zwezi nə nɪ də, ba ken ba waa ʋ nə, ʋ
dàń swìn yayɪŋʋ tə con, ʋ wʊ́: «À dabɛɛ,
à kwɛn n cʋna tə à lɪ n mʊ̀ də Yɪɪ pwərə
wa».
21 Yɪɪ nii yənu tìán tə də Farɪzɪan-ba
tə wulə, ba bʋŋa ba waa con nə, ba wʊ́:
«Wàà nə yɪ kʋ bɛɛ tə, ʋ nə swìn nətʋ ʋ
twɪn Yɪɪ nə? Wàà nə wàá cʋna ʋ kwɛn ʋ
lɪ ʋ mʊ̀ də Yɪɪ pwərə wa? Kʋ yɪ Yɪɪ cɪcɪ!»
22 Zwezi lwarɪ ba pubʋŋɪ tə, ʋ ga swìn
ba con, ʋ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ma jə
pubʋŋɪ tə tə yiri á waa nə?
23 Də à nə swìn, à wʊ́: ‹À kwɛn n cʋna
à lɪ à mʊ̀ də Yɪɪ pwərə wa›, nə à yə̀ə́, à
nə wʊ́: ‹Zàn yɪɪ nə, n va!› - Kʋ kwà nə yɪ
mwálí?
24 Yá à dàń pìà, sə á yəni də, Yɪɪ ken
dìàn *Ləzwənə-Biu‡ jɪɪn wa tɪa yuu wa,
sə ʋ kwɛn cʋna ʋ lɪ ʋ mʊ̀ də Yɪɪ pwərə
wa». Zwezi dàń ga swìn sʊ̀ràn tətə gwànʊ́

† **5:12 5.12** *Zwifə-ba con, dayan nə jə lìù, ʋ yɪ ba yàá lɪ wá ba dwíí wa. Ʊ dayan tə nə zwɛ̀e də kʋ tə jə *joŋi, ʋ nə mɛ̀e, sə ʋ fwa, sə ʋ ma pìí, ʋ zʋ ʋ dwíí tə wa. ‡ **5:24 5.24** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

tə con, ʋ wʋ́: «À mʋ̀ nə swìn kʋ n con nə: Zàn n tì n tɪtaʋ, n va n sàń!»
25 Lala bɛɛ tə zàn lìà tə mɛ yáá con, ʋ tì ʋ tɪtaʋ tə, ʋ yà nə tə́gə́ kʋ yuu wa tə, ʋ ja kɛ̀eń ʋ sàń, də ʋ bwɪ Yɪɪ nə.
26 Kʋ gwárí ba mama zənzən. Kʋ də dìgà ba mama yuu wa, ba dàń ga bwɪ Yɪɪ nə, ba wʋ́: «Nə zàn nɪ yogwaran nə, tə nə wà nɪ abada».

Zwezi bon Levi, sə ʋ twà ʋ nə
(Matiə 9.9-13; Marəkə 2.13-17)

27 Kʋ kwa nə, Zwezi nan, ʋ ga na lanpolɪnʋ. Ʋ yɪrɪ nə yɪ Levi, də ʋ jə̀ə́ ʋ joŋə lanpoo. Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Zàn n bà, n twá à nə!»
28 Levi ma zàn, ʋ yá ʋ wiən mama, ʋ ga twá ʋ nə.
29 Kʋ kwa nə, Levi bon Zwezi, sə ʋ də́ ʋ dìə̀ wa. Lanpolɪna zənzən də lìà duən də twi, yá yà wulə ba də́ də ba.
30 *Farɪzɪan-ba də Yɪɪ nii *yənu tìán tə, ba nə wulə ba vàn tə yuu tə ŋʋŋwɪn, ba ga swìn Zwezi karbɪa tə con, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ma də́ də á nywìn də lanpolɪna-ba, də cʋna lìà?»
31 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Lìà tə, ba yɪra nə zurə, ba dɪmʋtʋrʋ pìà, kʋ ya yayɪŋa nə pìà dɪmʋtʋrʋ.
32 À wà twi, sə à bon cígá tìán. Kʋ ya cʋna lìà tə, à twí, sə à bon, sə ba vəvəri ba kwa, ba ma sá ba cʋna tə».

Zwezi bɪrɪ kàrà nədʋn nivori yuu wa
(Matiə 9.14-17; Marəkə 2.18-22)

33 Lìà duən swìn Zwezi con, ba wʋ́: «Zwan§ karbɪa tə mʋ̀ yàá vwə ba níə́ nɛɛ kapʋpʋ, ba jʋ̀nì Yɪɪ, ndə *Farɪzɪan-ba fwa nətʋ. Yá n mʋ̀ karbɪa tə mʋ̀ ga də́ də ba nywìn».
34 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Bɛɛ nə pìà ʋ vwa ʋ kan fúrú, ʋ dabara yàá bà, sə ba twá ba də́ fúrú tə diŋə tə. Á bʋŋa də, ba wá vwe ba níə́, ba dàn ká də́ wodiu tə, yá fúrú bɛɛ ga wulə də ba?
35 Yá máŋá dàń wá bà, fúrú bɛɛ tə nə bá ya lá. Kʋ mʋ̀ máŋá təntə wa, ba dàń wá vwa ba níə́».
36 Zwezi dàń ma swìn zwansɪsara ba con, ʋ wʋ́: «Lìù tə̀lə́, ʋ nə wá cɪrʋ gandʋn, ʋ ma pú gandwan. Kʋ nətʋ tə nə fwa, ʋ wá cʋ̀gʋ̀ gandʋn tə, yá gantwandʋn tə ga bá jə̀ń gandwan tə yuu wa.
37 Yá lìù mama ba swana, tə nə wulə tə zaŋa, lwé ʋ kəni purə nədwara wa. Kʋ nətʋ tə nə fwa, tə mʋ̀ swana tə wá pa, purə tə pwin. Swana tə mama wá lwá tɪa, yá purə tə wá va bwàná.
38 Kʋ mɛ, sə ba kə swana, tə nə wulə tə zaŋa, purə nədʋra wa.
39 Yá lìù tə̀lə́, ʋ nə wá nyʋ swana, tə nə zàn tə zwɛ̀e, ʋ ga pìí ʋ lòrì swana, tə nə wulə tə zaŋa. Cígá, ba yàá swìn, ba wʋ́: ‹Swana tə nə zàn tə zwɛ̀e, tə nə ywán*›.»

6

Zwezi nə tɪ sìə́ dɪɪn nə
(Matiə 12.1-8; Marəkə 2.23-28)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn don nə, Zwezi twá kárí wa ʋ kɛ̀eń, ʋ karbɪa tə kén mɪna yun, tə ba pʋpwaga ba jìàn wa, ba dɪŋɪ.
2 *Farɪzɪan-ba tə duən dàń ma swìn, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á fwa kʋ tə, kʋ nə wà mɛ, sə ba fwa sìə́ dɪɪn nə?»
3 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á wà Yɪɪ sagɪ tə kàrì, á na kʋ tə, pìʋ́ *Davidə tətə nə fwa dɪɪn don nə, də ʋ kwa lìà tə, də niən nə jɪn ba naaa?
4 Ʋ zʋa Yɪɪ *dìə̀ tə wa, ʋ tì dipɛn tə, kʋ nə wulə lá nə, ʋ də́ ʋ ga lɪ ʋ pa ʋ lìà tə nə. Yá nə Yɪɪ *nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə, yà ga pa cwəŋə Yɪɪ *joŋwana tə cɪcɪ nə, sə ba mʋ̀ nə də́ Yɪɪ dìə̀ dipɛn təntə».
5 Zwezi tə kʋ́ʋ̀ pìí, ʋ swìn ba con nə, ʋ wʋ́: «*Ləzwənə-Biu* tə nə tɪ sìə́ dɪɪn tə tətə».

Bɛɛ don ʋ jɪɪn nə tɪga yoo
(Matiə 12.9-14; Marəkə 3.1-6; Likə 14.1-6; 13.10-17)

6 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn don nə, Zwezi zʋa ba *jə́rə́ dìə̀ don wa, ʋ wulə lá ʋ kàrì. Bɛɛ don yà wulə lá, ʋ jɪzən vàn tə tɪga.
7 Zwifə-ba Yɪɪ nii *yənu tìán də *Farɪzɪan-ba tə yà pàlì Zwezi, ba ga cʋga ʋ nə, sə ba jə́n, də ʋ nə wá zwɛ̀e lìù yayɪgʋ

§ **5:33 5.33** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʋ nə li lìà níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ. * **5:39 5.39** Swana tə, ba nə yàá fwa Yɪzərayɛlə lʋʋ nii tə wa, yɪ divɛn. Tə nə dání, tə ya ywán, tə doni máŋá tə, ba nə fwa tə. * **6:5 6.5** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

kʊ sìə́ dɪɪn tə nə. Ba fwa kʊ nətʊ tə, ba yà pìà cwəŋə, sə ba twá kʊ nə, ba kʊnɪ ba kə ʊ nii nə, ba nə zɪga ʊ nə yɪrɪ.
8 Yá Zwezi yà yə̀ə́ ba pubʊŋɪ tə zəni. Ʊ dàń ma swìn bɛɛ tə con, ʊ jɪɪn tə nə tɪga, ʊ wʊ́: «Zàn yɪɪ nə, n zɪgɪ yəbə lìà tə mɛ yáá con!» Bɛɛ tə ma zàn ʊ zɪgɪ lá.
9 Kʊ kwa nə, Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «À bwe aba yoo kʊ tə: Bɛ̀eɛ̀e nə Yɪɪ *nii tə swìn, sə ba fwa sìə́ dɪɪn nə? Yozəŋu nə à yə̀ə́ yolwan? Kʊ mɛ, sə à jon bɛɛ tə mɪɪ, à kə lʊʊ, nə à yə̀ə́, sə à yá wá, ʊ cʊ̀gʊ̀?»
10 Ʊ zìn ʊ yáá ʊ ywàń ba mɛ tə, ʊ ga swìn bɛɛ tə con, ʊ wʊ́: «Làrí n jɪɪn tə à con!» Ʊ ma fwa kʊ, kʊ ga lwàń, kʊ jì jɪɪn nəzəŋu.
11 Ba nə nɪ kʊ nətʊ tə, lɪŋa súə́ Yɪɪ nii yənu tìán tə də Farɪzɪan-ba, ba dàń ga vʊrɪ kʊ tə yuu wa, ba nə wá fwa Zwezi.

Zwezi kúrú ʊ tʊntʊna fugə bələ tə (Matiə 10.1-4; Marəkə 3.13-19; Tʊtʊnan 1.13)

12 Kʊ máŋá təntə wa, Zwezi dìgà paan yuu wa, ʊ jʊn Yɪɪ wuuu tɪtɪn tə mama, ʊ wà dwɛ̀e.
13 Tɪa nə twi ka pʊrɪ, ʊ bon ʊ karbɪa tə, ʊ kúrí ba wa lìà fugə bələ, ʊ kə ba yɪrɪ *tʊntʊna:
14 Simon tə, ʊ nə bon ʊ yɪrɪ don Piyɛrə, də ʊ nubiu Andəre, də Zwakə, də Zwan, də Filipə, də Barətelemi,
15 də Matiə, də Toma, də Aləfe bìú Zwakə, də Simon tə, ba nə boŋə ‹*Zelotə›,
16 də Zwakə bìú Zwidə, də Zwidasə Yisəkariyɔtə, ʊ tə ʊ nə wá ja Zwezi ʊ pa ʊ dʊŋa nə.

Zwezi kàrì, ʊ ga zwɛ̀e lìà yayɪran (Matiə 4.23-25)

17 Zwezi nan paan tə yuu ʊ cú, ʊ də ʊ karbɪa fugə bələ tə, ba ga va ba zɪga bwálí don nə, kʊ nə mɛ duən. Yá ʊ karbɪa zənzən duən də lìà duən zənzən yà wulə lá. Ba lìà təntə yà nan Zwide nagwanaa də *Zwerizalɛmə tə wa də Tirə də Sidon mʊʊ nii tɪan tə mama. Ba yà twi, sə ba nì ʊ kori, sə ba ga pa ʊ zwɛ̀e ba yayɪran.
18 Ba tə, *zinə nə wʊwalɪ, nɪ yazurə.
19 Dìàn yà naŋa ʊ yɪra, tə zwɛ̀e yayɪran. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, lalʊʊ tə mama kəni dìàn, sə ba dwen ʊ yɪra.

Pupwən də pucʊnɪ yoo (Matiə 5.1-12)

20 Zwezi dàń ma ywàń ʊ karbɪa tə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:
«Á yana pupwən wa, á mʊ̀, á nə yɪ zʊra, Yɪɪ nə tɪ aba tə yɪrɪ.
21 Á yana pupwən wa, á mʊ̀ niən nə jə sɪʊ́n, á nə wá də́ wodiu á sú tə yɪrɪ.
Á yana pupwən wa, á mʊ̀ lìà tə, á nə kwi sɪʊ́n, á nə wá mʊn tə yɪrɪ.
22 Á yana pupwən wa, á mʊ̀ lìà tə, ləzoni nə vɪga ba dʊgʊ, ba twɪn aba, ba swìn tə tə, tə nə ba ywán ba pɪn aba, *Ləzwənə-Biu† tə yɪrɪ.
23 Á yana pupwən wa máŋá tə wa, də kʊ nətʊ nə yí, á faŋa də pupwən ŋwírán nəfarʊ nə dànì aba Yɪɪ *sàń nə yɪrɪ. Mə nətʊ nə ba nɪbara ba tə wʊwalɪ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə.
24 Lɛɛ nə wá yí á mʊ̀, á nə yɪ wiən tìán, á nə dí yáá, á na á pupwən tə yɪrɪ.
25 Á yana pucʊnɪ wa, á mʊ̀ tə wodiu nə wà mʊ̀rì sɪʊ́n nə, niən nə wá ja aba yɪrɪ.
Á yana pucʊnɪ wa, á mʊ̀, á nə mʊŋa, á nə wá yà luə wa, á ga wá kwi tə yɪrɪ.
26 Á yana pucʊnɪ wa, də lìà mama nə bwɪ á nə. Mə kʊ ya nətʊ nə ba nɪbara tə də ba kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nà tə fwa».

Ka sóní dʊŋa kàrà (Matiə 5.38-48; 7.12; Romə tìán 12.17-21)

27 «À mʊ̀ nə swìn kʊ á con, á mʊ̀ tə ba, á nə cʊga nə: Á swənə á dʊŋa! Á fwa zəni ba tə yɪra, ba nə dʊŋa aba!
28 Á lòrì Yɪɪ, sə ʊ fwa zəni ba tə yuu wa, ba nə zɪrɪ ba kəni á nə! Á lòrì Yɪɪ á pa lìà tə nə, ba nə wʊwalɪ aba.
29 Də lìù nə mà n pɪpara nədʊ nə, sə n vəvəri kʊ don tə, sə ʊ mà. Də lìù nə tì n gasɔɔ, yá, sə ʊ tì n ganbiə, də ʊ kə lá.
30 Pa lìù tə mama nə, ʊ nə lòrì won n con. Yá lìù nə tì kʊ tə, kʊ nə ya n mʊ̀

† **6:22 6.22** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

nyiən, dàn ká bwe wá kʊ yoo nə, sə ʊ kwan kʊ ʊ pa mʊ́.
31 Kʊ tə, n də nə pìà, sə ba tʊn ba pa mʊ́, tʊn kʊ, n pa ba duən tə nə.
32 Də á nə swə lìà tə, ba nə swə aba cɪcɪ, bɛ̀eɛ̀e jwɪan dɪɪn won nə, á wá dìàn? Ba tə də tətə ba nə yɪ cʊna lìà, də swə lìà tə, ba nə swə ba!
33 Də á nə fwa zəni ba tə cɪcɪ yɪra, ba də nə fwa á ba zəni, á wá fwa nətʊ, á ma dìàn jwɪan won? Ba tə də tətə, ba nə yɪ cʊna lìà də fwa nətʊ!
34 Yá də á nə jɪŋɪ á wiən ba tə cɪcɪ, á nə yə̀ə́ də, ba wá pìí ba pa aba kʊ tə, ba nə jɪŋɪ, á dàń wá twá nətə, á ma na kʊ jwɪan won? Ba tə, ba nə yɪ cʊna lìà, də yàá jɪŋɪ duən də səbiu, ba ga twi ba ŋwín, ndə nətʊ nə, ba nə jɪŋɪ kʊ.
35 Kʊ dàń nə ya á mù: Á swənə á dʊŋa, á fwa ba zəni! Á jɪŋa á ga lɪ yala á waa də, ba wá ŋwín aba. Á wá na ŋwírán tə nə dáá Yɪɪ con, á ga wá yà Yɪɪ tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, bɪa, Yɪɪ nə ywán, ʊ pa ləzwən-yə̀rì-jwɪan də wʊlʊnyɪna-ba nə yɪrɪ.
36 Á pɪan á dəri yinəgə zənzən, ndə á nyɪna Yɪɪ də nə dəri yinəgə zənzən nətʊ».

Á dànà ká bʊ̀rì duən bʊ̀rà
(Matiə 7.1-5, 15-20; 12.36-37; Zwakə 4.11-12)

37 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á dànà ká bʊ̀rì duən bʊ̀rà, sə Yɪɪ də dàn ká bʊ̀rì á bʊ̀rà. Á dànà ká kə ba duən tə càn wa, Yɪɪ də bá kə aba càn wa. Á kwìán ba duən tə yìèn tə, á lɪ á mù də ba pwərə wa, Yɪɪ də wá kwɛn á cʊna tə, ʊ lɪ á mù də wá pwərə wa.
38 Á pɪan ba duən nə, Yɪɪ də wá pa aba. Ʊ wá lwá á garwa tə wa maŋʊ tə, kʊ nə ziən, kʊ nə zʊzʊgʊ, kʊ ga sú zəni kʊ pàlí. Yɪɪ wá ywàń á maŋʊ tə, á nə maŋa á pɪn ba duən tə nə, ʊ ma man ʊ pa á də nə».
39 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ tì zwansɪsara kʊ tə, ʊ sɪsarɪ ba, ʊ wʊ́: «Liliu wàrì ʊ don liliu ʊ vaŋa, kʊ ya kʊnkʊn, naaa? Kʊ nə nə yɪn nətʊ, ba mama wá tʊ bʊʊ wa.
40 Karbiu tə̀lə́ ʊ nə dwə ʊ karnyɪna, yá ʊ dàń nə kálʊ́ ʊ tìàn ʊ kàrì ʊ zwɛ̀e, ʊ wá yà ndə ʊ karnyɪna nə.
41 Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ywàŋá gabiu tə, kʊ nə wulə n nubiu yii wa, yá n ga ba baŋa tə na, ka nə wulə n tətə yii tə wa?
42 N wá twá nətə, n ma swìn n nubiu con, n wʊ́: ‹À nubiu, yá, sə à lɪ gabiu kʊ tə, kʊ nə wulə n yii tə wa›, n mù ga ba baŋa tə, ka nə wulə n tətə yii tə wa na? Níə́ bələ tíú, dí yáá n lɪ baŋa tə n yii tə wa. Yá n dàń wá na lá zəni, sə n ma lɪ gabiu tə, kʊ nə wulə n nubiu tə yii tə wa».

Tɪzəŋu də tɪkʊkwɪʊn ba duən nyɪn
(Matiə 7.16-20; 12.33-35)

43 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Tɪzəŋu ba bìú kʊkwɪʊn zɪŋa, yá tɪkʊkwɪʊn ba bìú nəzəŋu zɪŋa.
44 Tìʊ́ mama yɪ kʊ bìú nə nə, ba yàá ma lwarɪ kʊ. Ba ba lwɛ nə à yə̀ə́ kacan kwe casʊʊ yuu wa.
45 Ləzwənzəŋu yàá pɪn yozəŋə naŋa kʊ tə nə súə́ ʊ waa con. Yá ləzwənkʊkwɪʊn də yɪ yokʊkwɪnan nə, ʊ yàá pɪn tə naŋa ʊ waa con. Ləzwənə nii yɪ kʊ tə nə súə́ ʊ waa nə, kʊ swìn».

Dii bələ tə yoo
(Matiə 7.21-27; Zwakə 1.22-25; 2 Piyɛrə 1.5-10)

46 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Á ja nə á boŋə ‹*Yuu-Tiu, Yuu-Tiu›, á ga ba fwa kʊ tə, à nə wʊ́.
47 Liù tə mama, ʊ nə twi à con, ʊ cʊga à sʊ̀ràn tə, yá ʊ ga twá tə nii nə, à wá bɪrɪ aba liù tə, ʊ də wá nə nyɪn duən.
48 Ʊ ya ndə liù tə nə, ʊ nə wulə ʊ lwè dìə̀. Ʊ kʊa tɪa tə zənzən, kʊ zʊ, yá ʊ ga tún ka dəkuu tə kapatau yuu wa. Dwà níá nə twi, navwə tə mà dìə̀ tə, yá kʊ wà wàní kʊ gùrì ka, ka nə lwə̀ zəni yɪrɪ.
49 Liù tə, ʊ nə cʊgʊ, ʊ ga wà kʊ nii nə twá yɪ ndə bɛɛ nə, ʊ nə tún ʊ dìə̀ dəkuu tɪtalʊ yuu wa, ʊ ga wà ka dəń kwì. Navwə nə twi kʊ mà ka, ka tʊa mwálí mwálí, yá ka cʊna bwálí yɪn dání».

7

Zwezi zwɛ̀e pamana yuu tíú don tʊtʊnbiu yayɪgʊ
(Matiə 8.5-13; 15.21-28; Zwan 4.46-53)

1 Máŋá tə wa, Zwezi nə swìn lalʊʊ tə con, ʊ zwɛ̀e, ʊ kɛ̀eń ʊ va Kapɛrənayimə.

2 Kʊ bwálí tə nə, *Romə-ba pamana bíí
yuu tíú don yà jə ʊ tʊtʊnbiu don, ʊ yoo
nə cà kʊ pa wá. Kʊ tʊtʊnbiu təntə yà yì,
ʊ pìà, sə ʊ tɪ.
3 Máŋá tə wa, pamana bíí yuu tíú tə nə
nì Zwezi ŋwɛn, ʊ tʊn *Zwifə-ba *nəkwɪna
duən, sə ba lòrì wá, sə ʊ bà ʊ jon ʊ
tʊtʊnbiu tə mɪɪ, ʊ kə lʊʊ wa.
4 Ba twi Zwezi con, ba ga lòrì wá pwə
pwə, ba wʊ́: «Kʊ bɛɛ tə mɛ, sə n pa wá n
saŋʊ.
5 Ʊ swə nə lʊʊ lìà tə, yá ʊ mʊ̀ nə pa, ba
lwà nə *jə́rə́ dìà tə».
6 Zwezi dàń ma pú ba kwa ʊ kɛ̀eń. Ʊ
nə bwələ pamana bíí yuu tíú tə dìà tə,
ʊ zwɛ̀e, də pamana bíí yuu tíú tə tʊn ʊ
dabara Zwezi con, ba swìn ʊ con, ba wʊ́:
«*Yuu-Tiu, dàn ká wʊwalɪ n tìàn n súrí
lá, à jɪɪn nə mùrì, sə n zʊ à dìà wa yɪrɪ.
7 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, à wà nɪ, sə à tətə bà
n yáá con. N dàń pa nii cɪcɪ, yá à tʊtʊnbiu
tə yayɪgʊ tə wá zwɛ̀e.
8 À də tətə yɪ lìà duən nə tɪ nə, à də ga
tɪ pamana duən. À nə swìn pamana tə
don con, à wʊ́: ‹Vəli!› Ʊ wá va. À nə bon
wà don, à wʊ́: ‹Bàá!› Ʊ wá bà. Yá à nə
swìn à tʊtʊnbiu con, à wʊ́: ‹Fwa kʊ tə!›
Ʊ wá fwa kʊ».
9 Máŋá tə nə, Zwezi nə nì tə sʊ̀ràn
təntə, tə poli ʊ pùə́. Ʊ pìí ʊ vəvəri, ʊ ga
swìn lalʊʊ tə con, ba nə twá ʊ kwa, ʊ wʊ́:
«À mʊ̀ nə swìn kʊ á con: À tə wà lìù nɪ
*Yɪzərayɛlə lìà tə wa, ʊ nə keni ʊ waa Yɪɪ
nə wuuu, ʊ dwən wà tə».
10 Lìà tə, ʊ nə tʊn tə ma pìí, ba va
pamana bíí yuu tíú tə dìà wa, ba na
tʊtʊnbiu tə, də ʊ jə̀ə́ də yazurə.

Zwezi bwin kadənu don bìú (Likə 8.49-56)

11 Kʊ kwa nə, Zwezi vəli tɪʊ don, ba nə
boŋə ‹Nayɛn›. Ʊ karbɪa tə də lìà zənzən
yà twá də wá.
12 Máŋá tə nə, ʊ nə bwələ tɪʊ tə nii, də
ba ja tɪgɪ don, ba vələ ləbərə bwálí wa.
Kʊ tɪgɪ tə yɪ kadənu don bidʊa. Tɪʊ tə lìà
yà dáá zənzən, ba nə wulə də kan tə.
13 Máŋá tə *Yuu-Tiu nə nɪ kadənu tə, ʊ
yinəgə zʊa wá zəni, ʊ ma swìn ʊ con, ʊ
wʊ́: «Dàn ká kwi!»
14 Ʊ ma fàrʊ́ ʊ yí, ʊ dwen tɪga tɪtaʊ tə
yɪra, lìà tə nə zɪŋa tɪgɪ tə, ma zɪgɪ. Zwezi
ma swìn, ʊ wʊ́: «Bisɪmaa, à pɪn nii mʊ́,
zàn yɪɪ nə!»
15 Tɪgɪ tə ma kwìán ʊ zàn, ʊ ga wulə ʊ
swìn. Zwezi ma tì wá, ʊ pa ʊ nuu nə.
16 Kʊ gwárí lìà tə mama zənzən, ba dàń
ga bwɪ Yɪɪ nə, ba wʊ́: «Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
nəfarʊ twi nə pwərə wa! Yá Yɪɪ twi, sə ʊ
san ʊ lìà nə tə nə».
17 Yá Zwide nagwanaa də kʊ tɪbii tə
mama tə nə kɪkarɪ kʊ lìà nì kʊ tə, Zwezi
nə fwa.

Zwan-Batisə tʊn ʊ karbɪa tə Zwezi con (Matiə 11.2-19)

18 Zwan* karbɪa tə swìn kʊ mama ʊ
con.
19 Zwan ma bon ba wa lìà bələ. Ʊ tʊn
*Yuu-Tiu con, sə ba bwe wá: «N mʊ̀ nə yɪ
lìù tə, Yɪɪ nə swìn də, ʊ wá bà, nə à yə̀ə́
nə mɛ, sə nə dìàn ʊ don?»
20 Ba nə vəli, ba yí Zwezi yɪra, máŋá tə
nə, ba swìn ʊ con, ba wʊ́: «Zwan-Batisə
tʊn nəba n con nə, sə nə bwe mʊ́, nə jə́n:
‹N mʊ̀ nə yɪ lìù tə, Yɪɪ nə swìn də, ʊ wá
bà tə, nə à yə̀ə́ nə mɛ, sə nə dìàn ʊ don?›
»
21 Kʊ máŋá təntə wa, Zwezi zwɛ̀e
yayɪŋa zənzən yayɪran də ba nandatɪran.
Ʊ lɪ *zinə ba yuu wa, ʊ ga pɪn lilirən
zənzən yíá súrí.
22 Kʊ kwa nə, ʊ dàń ma le Zwan karbɪa
tə, ʊ wʊ́: «Á vələ á man á bɪrɪ Zwan nə
kʊ tə, á nə nɪ, á ga nì də à fwa: Lilirən yíá
súrí, gwàní vəli, dayaran dayan zwɛ̀e, ba
ga jì ləzwənzəŋə, zɪbʊŋa zɪan súrí, tɪga
bwin ba naŋa. Yá zʊra də ga nə̀ń Yɪɪ
sʊywáŋʊ́ tə.
23 Pupwən lìà nə yɪ lìà tə, ba nə ba nə
vɪ nə, ba dʊgʊ kʊ tə yɪrɪ, à nə fwa».
24 Máŋá tə wa, Zwan karbɪa tə nə vìí,
Zwezi zàn ʊ wulə ʊ swìn Zwan yoo, ʊ bɪrɪ
lalʊʊ tə nə, ʊ wʊ́: «Ləzwənyiri nətə nə á
vəli á balɪ kasɔɔ lanworu tə wa? Kʊ tà
lìù tə, ʊ nə yɪ ndə mancanɪ nə, vʊʊ nə
vuvugə.

* **7:18 7.18** Kʊ mʊ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.

25 Ləzwənyiri nətə nə á dàń vəli á na?
Kʋ tà bɛɛ, ʋ nə zʋa ganmʋla. Lìà tə, ba
nə zwɪ ganmʋla, ba ga wulə ywání wa, tà
ba wulə pɛ̀egá dii wa, naaa?
26 Ləzwənyiri nətə nə á dàń vəli á na?
Kʋ tà Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀, naaa? Awo! À mʊ̀
nə swìn kʋ á con, də kʋ lìù təntə dwə Yɪɪ
nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tətə.
27 Kʋ lìù tə yoo púpʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa,
kʋ wʊ́:
‹Nə̀ń, à mʊ̀ Yɪɪ nə tʋn à tʋntʋnʋ n yáá
con, sə ʋ kwɛn n cwəŋə tə, ʋ pa
mʊ́›.»
28 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn ʋ súrí lá, ʋ wʊ́: «À
mʊ̀ nə swìn kʋ á con: Lʋʋ ləzoni wa, ba
nə tʋrɪ, lìù wà lá yɪn, ʋ nə doni Zwan. Yá
lìù tə, ʋ nə yɪ ləzoni tə mama nəmanbiə
Yɪɪ pàrì tə wa, tə dwə wá.
29 Lalʋʋ tə mɛ, də lanpolɪna tə yà cʋga
wá. Ba lwarɪ də, Yɪɪ nə yɪ cígá, ba ga pa
Zwan lə ba níá tə wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ.
30 Yá *Farɪzɪan-ba tə mʊ̀ də Yɪɪ nii
*yənu tìán tə mʊ̀ vɪga kʋ tə, Yɪɪ nə dí yáá
ʋ tanɪ ʋ tún, sə ʋ pa ba, ba ga vɪ, sə Zwan
lə ba níá tə wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ».

31 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʋ wʊ́: «Zə̀n
ləzoni tə yɪ à wá tì ba, à ma man də
bɛ̀eɛ̀e? Ba yɪ ndə wàà nə?
32 Ba yɪ ndə bìsíná nə, ba nə jə̀ə́ yəə
kanporu wa, ba nə boŋə duən, ba swìn,
ba wʊ́: ‹Nə wúrú wii nə kə á nə, sə á sa,
á ga wà sɛ̀e. Nə nun pucʋnɪ nuŋi, nə pa
aba, á ga wà kwi!› Mə zə̀n lìà tə də yɪ
nətʋ.
33 Zwan-Batisə nə twi, ʋ ma ba
wodinʋnʋ də́, ʋ ga ba swana nywìn, á
swìn, á wʊ́: ‹Zinə nə jə wá›.
34 Kʋ kwa nə, *Ləzwənə-Biu† tə nə twi,
ʋ mʊ̀ ma də́ wodiu nəzəŋu, ʋ ga nywìn
swana, á kʊ́ʊ̀ swìn, á wʊ́: ‹Nə̀ń, bɛɛ wà
tə, ʋ yoyuu nə yɪ ka də́, də ka nyʋ swana
ka sú. Ʋ yɪ lanpolɪna tə də cʋna lìà tə
dabɛɛ!› »
35 Kʋ twá də ba tə, ba nə sɛ̀e wá, Yɪɪ
yənu tə ma bɪrɪ kʋ tìàn ndə cígá nə.

Zwezi zʋa Farɪzɪan Simon dìə̀ (Matiə 26.6-13; Zwan 12.1-8)

36 Dɪɪn don nə, *Farɪzɪan don bon
Zwezi, sə ʋ də́ də wá. Zwezi ma va kʋ
bɛɛ tə bwálí nə, ba jə̀ə́ wodiu tə yuu wa,
sə ba də́.
37 Kan don dàń yà yɪn tɪʋ tə wa, ʋ yà nə
yɪ kan tə, ʋ nə yɪ cʋna kan. Kan təntə nì
də, Zwezi jə̀ə́ Farɪzɪan tə bwálí nə, sə ʋ
də́. Ʋ dàń ma ja pìʊ̀ kapan kunkoli, ba nə
boŋə ‹alɪbatɪrɪ›, ʋ bà. Kʋ nii yà nə súə́
də tɪralɪ nʋga.
38 Ʋ zɪga Zwezi kwa con, ʋ nɛɛ‡ con nə.
Ʋ wulə ʋ kwi, ʋ ga lwé ʋ yinɪa ʋ ma tɛ
Zwezi nɛɛ, ʋ ja ʋ yukʋran ʋ ma pupugu
tə mama. Kʋ kwa nə, ʋ kʋkwalɪ Zwezi
nɛɛ tə ʋ lwé tɪralɪ nʋga tə ʋ nɛɛ tə yuu
wa.
39 Farɪzɪan tə, ʋ nə bon Zwezi, nə nɪ
kʋ nətʋ, ʋ dàń swìn ʋ tìàn con nə, ʋ wʊ́:
«Bɛɛ wà tə yà nə ya Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀, ʋ yà
wá yəni kan wà tə nə dwen ʋ yɪra nə ya
lìù tə: Kan tə yɪ cʋna kan».

40 Zwezi dàń ma swìn Farɪzɪan tə con,
ʋ wʊ́: «Simon, à ja yoo à swìn n con nə».
Simon ma le, ʋ wʊ́: «Swìn, karnyɪna!»
41 Ʋ dàń ma swìn, ʋ wʊ́: «Lìù don jɪŋa
yà wulə lìà bələ yuu wa, ʋ don yà jə
cɪnɪa səbikʋlan§ biənu, ʋ don də cɪnɪa
səbikʋlan finu.
42 Ʋ nɪ də, ba lìù mama wàrì jɪŋɪ tə ʋ
ŋwín. Ʋ yá tə, ʋ ma ca ba bələ tə. Ba wàà
nə wá sóní wá, ʋ doni ʋ don, ba bələ tə
wa?»
43 Simon ma le wá, ʋ wʊ́: «À bʋŋa də,
kʋ wá yà wà tə, ʋ jɪŋɪ tə nə dáá tə tíú».
Zwezi ma le wá, ʋ wʊ́: «N ja cígá!»

44 Ʋ pìí ʋ vəvəri ʋ yáá ʋ kə kan tə con,
ʋ ga swìn Simon con, ʋ wʊ́: «N na kan
wà tə? À zʋa n dìə̀, n ga wà nə à nɛɛ níá*
pɪn. Yá kʋ kan wà tə mʊ̀ ya ʋ yinɪa nə, ʋ
ma tɛ à nɛɛ, ʋ ga pupugu tə də ʋ yukʋran.
45 N wà nə jə́rí n kʋkwalɪ† n kə n nyʋnɪ
nə. Kʋ kan wà tə mʊ̀ tə wà sìí də ʋ nə
kʋkwalɪ à nɛɛ tə, à nə zʋa tə mama.

† **7:34 7.34** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. ‡ **7:38 7.38** *Zwifə-ba con, ba yàá pəni ganpurə yuu wa, ba ma də́ wodiu. § **7:41 7.41** Cɪnɪa səbikʋlʋ nədʋ yɪ yɪtʋrɪ nədʋ tʋtʋŋɪ ŋwírán. * **7:44 7.44** Zwifə-ba con, ba yàá pa, yoŋu, nə à yə̀ə́ lìù tə, ba nə ba wá dun pɪn, sɪn lìù nɛɛ, sə kʋ bɪrɪ də, ba sɛ̀e wá ndə ba vee nə ba dìə̀ wa, nə à yə̀ə́, sə kʋ bɪrɪ də, ʋ yɪ dun tíú. † **7:45 7.45** Kʋ nətʋ tə yɪ Zwifə-ba yofwamɪʋn, də ba nə jə́rí duən, nə à yə̀ə́ də ba nə vəli duən sàń, sə ba na duən.

46 N wà nʊga lwé à yuu wa, yá ʊ mù lwá
tɪralɪ nʊga à nɛɛ yuu wa!
47 Mə kʊ mù nə pɪn, à wʊ́: Ʊ sonu
nəfarʊ tə, ʊ nə bɪrɪ tə, nə pɪn, də ʊ cʊna
tə mɛ, sə tə kwɛn tə nan. Yá lìù tə, ba nə
wà ʊ cʊna kwɛn zənzən ba lɪ, ʊ də bá bɪrɪ
sonu zənzən».
48 Zwezi dàń ma swìn kan tə con, ʊ
wʊ́: «N cʊna tə kwɛn tə nan n mù də Yɪɪ
pwərə wa».
49 Ba tə, ba nə də́ də wá tə wulə ba
ŋʊŋwɪn ba tìàn con nə, ba wʊ́: «Wàà nə
yɪ lìù tə, ʊ wàá ʊ kwɛn lìà cʊna, ʊ lɪ ba
mù də Yɪɪ pwərə wa?»
50 Yá Zwezi dàń swìn kan tə con nə, ʊ
wʊ́: «N keni n waa à nə wuuu, kʊ mù
nə pɪn, Yɪɪ ma jon mʊ́ n cʊna wa. Ve də
bɪcan sìə́!»

8

Kana tə, ba nə twá Zwezi kwa
(Marəkə 15.40-41)

1 Kʊ kwa nə, Zwezi vəli ʊ twá tɪan tə də
tɪbii tə wa, ʊ kàrì də ʊ swìn sʊywáŋʊ́ tə,
ʊ bɪrɪ də, Yɪɪ də́ pàrì ba yuu wa. Karbɪa
fugə bələ tə yà wulə ʊ kwa.
2 Kʊ súrí kana duən nə, ba nə jon ba
tìàn *zinə də yayɪran jɪɪn. Kʊ yɪ Mari tə,
ba nə boŋə ‹Mari Madəlɛnə›, Zwezi nə lɪ
zinə barpɛ ʊ yuu wa,
3 də Suza, ʊ nə ywàŋá *Erodə tʊtʊnan
tə yuu, kan Zwanə, də Sɪzanə, də kana
duən, ba nə dáá. Ba mù kana təntə tì ba
jɪjə, ba ma san Zwezi də ʊ karbɪa tə nə.

Wodùrú zwansɪsara
(Matiə 13.1-9; Marəkə 4.1-9)

4 Lìà tə naŋa tɪan də tɪan, ba twi Zwezi
con. Lìà tə nə twi, ba kun duən nə ba
dáá, máŋá tə wa, ʊ tì zwansɪsara kʊ tə ʊ
sɪsarɪ ba, ʊ wʊ́:
5 «Wodùrú don nə nan, sə ʊ dù wodwii.
Ʊ dàń nə wulə ʊ mí wodwii tə kárá tə wa
nə, kʊ vàn don tʊa cwəŋə yuu. Ba nɪŋɪ
kʊ yuu ba kɛ̀eń, yá zənbii dí kʊ.
6 Kʊ vàn don də tʊa kapatʊ tɪa wa. Yá
wobɪa tə nə nan tə zwɛ̀e, tə kʊa, zuni nə
wà tə yí yɪrɪ.
7 Wobɪa tə vàn don də tʊa casʊran tɪa
wa, tə də casʊran tə mɛ twá duən, tə
boru, yá casʊran tə dàń púə́ wobii tə yuu
nə, tə dàń ga sìnì tə tɪ.
8 Yá tə vàn don də tʊa tɪzəŋu wa, wobɪa
tə zàn tə bori tə kə yun. Kʊ nədʊ mama
zɪn bɪa bíí». Zwezi dàń ma swìn ʊ kə yɪɪ
nə, ʊ wʊ́: «Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə
dìàn, ʊ súrí ʊ zɪan, ʊ cʊgʊ zəni!»

Yoo tə nə pɪn, Zwezi swìn də zwansɪsarɪ
(Matiə 13.10-17; Marəkə 4.10-12)

9 Zwezi karbɪa tə bwe wá, sə ʊ gwin
zwansɪsara tə dəń, ʊ bɪrɪ ba.
10 Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: «Á mù wàá Yɪɪ pàrì
yìən tə, tə nə səgə̀ tə dəń, á nì, á pɪn á
tìàn nə. Lìà tə duən mù con nə, kʊ yɪ
zwansɪsarɪ nə, à wá swìn ba con, ba yíá
nə cə̀ lá, ba ga ba na, ba cʊga, yá ba ga ba
kʊ dəń nəń».

Zwezi gwin wodùrú tə zwansɪsara tə dəń
(Matiə 13.18-23; Marəkə 4.13-20)

11 Zwezi dàń swìn, ʊ wʊ́: «Zwansɪsara
tə dəń nə nətən: Wodwii tə yɪ ndə ya Yɪɪ
sʊgʊ tə nə.
12 Lìà duən yɪ ndə cwəŋə vàn nə, wobɪa
nə twɪ lá: Ba nəń, yá *Sɪtana yàá bà, ʊ lɪ
sʊgʊ tə ba waa wa, sə ʊ ma cì ba nə, sə
ba dàn ká kə ba waa Yɪɪ nə, sə ʊ ga jon
ba ba cʊna wa.
13 Ba duən də yɪ ndə kapatʊ tɪa nə.
Ba nə nì Yɪɪ sʊgʊ tə, ba yàá jon kʊ də
pupwən. Yá ba ba kʊ yá, ba pɪn kʊ zwɪ
ba pubʊŋa wa. Ba yàá ken ba waa Yɪɪ
nə, máŋá kukuə wa, yá dədəŋu nə yí ba,
máŋá don wa, ba yàá tʊ.
14 Wobɪa tə nə tʊa casʊran tə wa, yɪ ndə
ba tə nə, ba nə nəń, yá ba ga yá ba pa
twara, də ka pìà jɪjə, də lʊʊ wiən fɪra jə
ba, tə dàń ga pú Yɪɪ sʊgʊ tə yuu nə ba
waa. Sʊgʊ tə ba bɪa keni, tə nə wá wànɪ́
tə bɪ.
15 Wobɪa tə nə tʊa tɪzəŋu tə wa, yɪ ndə
ba tə nə, ba nə cʊga Yɪɪ sʊgʊ tə, ba ga twá
kʊ nə zəni də ba cígá mama. Kʊ tìán tə
yàá ja pínʊ́ wuuu, ba dàn ká pìí ba kə ba
kwa, ba tʊŋa zəni, ndə wobɪa nə zɪŋa bɪa
nətʊ».

Cànʊ́ yuu wa zwansɪsara
(Marəkə 4.21-26; Likə 11.33-36)

16 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù tə̀lə́, ʊ nə
wá sʊrʊ cànʊ́, ʊ tì ʊ pú garwa dəń nə, nə
à yə̀ə́ ʊ tì ʊ tún gədoo dəń. Kʊ yɪ ba yàá

tì kʋ ba tún canzɪlʋ yuu, sə lìà tə mɛ nə zwɪ dìə̀ tə wá na poni.
17 Won tə mama nə sə̀gə̀ wá na, yá won
tə mama yà nə wulə yikunu wa, wá nan
poni nə. Yá lìà tə mama wá lwarɪ kʋ.
18 Á zurə á yɪra, də á cʋgʋ tə yiri tə, á
nə cʋga: Ba wá pa ʋ tə nə, ʋ nə jə ba súrí,
yá ba wá jon mancɪn tə tətə ʋ tə con, ʋ
nə bʋŋa də, ʋ jə».

Zwezi nubɪa tə də ʋ nuu yoo (Matiə 12.46-50; Marəkə 3.31-35)

19 Zwezi nubɪa tə də ʋ nuu twi ba na
wá, yá ba ga wàrì ʋ yɪra ba yí, lalʋʋ tə
nə dáá tə yɪrɪ.
20 Ba ma swìn kʋ Zwezi con nə, ba wʋ́:
«N nuu tə də n nubɪa tə zɪga kàrá wa, ba
ga pìà, sə ba na mʋ́».
21 Yá Zwezi dàń swìn ba mɛ con, ʋ wʋ́:
«À nuu də à nubɪa nə yɪ ba tə nə cʋga Yɪɪ
sʋgʋ tə, ba ga twá kʋ nii nə».

Zwezi pɪn mʋnaa vʋʋ nəfarʋ zɪgɪ (Matiə 8.23-27; Marəkə 4.33-41)

22 Dɪɪn don nə, Zwezi də ʋ karbɪa tə
vələ ba zʋa níá yuu bori wa. Ʋ swìn ba
con nə, ʋ wʋ́: «Nə vələ mʋnaa tə vàn tə
don nə». Ba dàń ma vìí.
23 Máŋá tə, ba nə wulə níá tə yuu wa,
ba vəli, Zwezi mʋ̀ tə́gə́ ʋ dwɛ̀e. Naa nədʋ,
vʋʋ nəfarʋ zàn kʋ fuli mʋnaa tə yuu wa.
Níá yuu bori tə ja kʋ swí. Kʋ dàń yà ga
yɪ càn, kʋ pa ba pìà ba tɪ.
24 Karbɪa tə fàrʋ́ ba yí Zwezi yɪra ba zìn
wá, ba ga swìn ʋ con, ba wʋ́: «Karnyɪna,
karnyɪna! Nə wá tɪ!» Zwezi ma zàn, ʋ
baa vʋʋ tə də nakulə tə nii nə, tə ma tʋ.
Yá bwálí tə mɛ zùrì, siii.
25 Zwezi ma swìn ʋ karbɪa tə con, ʋ wʋ́:
«Á ba á waa keni à nə wuuu, naaa?» Yá
fən yà jə ba, də kʋ dìgà ba yuu wa. Ba
dàń swìn duən con, ba wʋ́: «Bɛɛ wà tə tà
ndə lìà mɛ nə. Vʋʋ də nakulə mɛ zìlí ʋ
nii!»

Zwezi lɪ zinə bɛɛ don yuu wa (Matiə 8.28-34; Marəkə 5.1-20)

26 Ba yɪ də níá yuu bori, ba va ba
yí Zwerazenɪan-ba nagwanaa wa, kʋ nə
wulə mʋnaa tə vàn tə don nə, Galile
nagwanaa yáá nə.
27 Zwezi nə cʋ́ə́ tɪa ʋ zwɛ̀e, tɪʋ tə bɛɛ
don twi, ʋ jə́rí wá. *Zinə yà nə vəvəri kʋ
bɛɛ təntə yuu. Kʋ nə ba yigə, kʋ bɛɛ təntə
yà kʋ́ʋ̀ ba gànʋ̀ zwɪ, ʋ ga ba dìə̀ də zwɪ, ʋ
yà yɪ ʋ wulə pìràn* bʋran wa, ba nə kʋa,
ba ma keni tɪga.
28 Kʋ máŋá təntə, bɛɛ təntə nɪ Zwezi,
ʋ mà bubwiə, ʋ tʋ ʋ yáá con, ʋ ga zìn ʋ
kori ʋ kə yɪɪ nə, ʋ wʋ́: «Zwezi, Yɪɪ tə, ʋ
nə wulə tə mɛ yuu wa, bìú, bɛ̀eɛ̀e nə n
pìà à con nə? À lòrì mʋ́, dàn ká kə nə
càn wa!»
29 Ʋ swìn kʋ nətʋ, Zwezi nə baa zini tə
nii nə, sə kʋ nan kʋ yá wá yɪrɪ. Kʋ zinə
tə yàá dì wá nɛɛ kapʋpʋ. Ba dàń yà yàá
vwa bɛɛ tə jìàn də ʋ nɛɛ də banzala də
lugu ŋoni, sə ba ma wànî ba ja wá ba tún.
Yá ʋ yàá karʋ banzala tə, zinə tə ga yàá
van wá, kʋ ja va kasɔɔ lanworu wa.
30 Zwezi ma bwe kʋ, ʋ wʋ́: «N yɪrɪ nə ya
bɛ̀eɛ̀e?» Kʋ ma le wá, kʋ wʋ́: «À yɪrɪ nə
ya ‹buruburu›.» Kʋ yɪ cígá, zinə zənzən
yà dáá ʋ yuu wa.
31 Yá tə zinə təntə yà lòrì Zwezi, sə ʋ
dàn ká dɪŋa tə, ʋ kə bʋʋ tə, kʋ dàń nə lù
zənzən.
32 Twərən zənzən yà wulə kʋ bwálí tə
nə, tə pìà wodiu paan don yuu wa. Zinə
tə lòrì Zwezi, sə ʋ pa cwəŋə tə, sə tə va
tə zʋ twərən tə yɪra. Ʋ ma pa tə cwəŋə.
33 Zinə tə dàń ma nan bɛɛ tə con, tə
va tə zʋ twərən tə. Twərən tə mama ma
bəbəri tə cʋ́, tə tʋ mʋnaa tə wa, tə gʋ tə
tìàn.
34 Máŋá tə wa, lìà tə, ba nə cì twərən
tə nə, nə nɪ kʋ mʋ̀ təntə kʋ tʋn, ba dəri
ba ja kʋ ŋwɛn təntə, ba va ba swìn tɪʋ tə
də tɪbii tə wa.
35 Lìà tə nan, sə ba jə́n won tə nə fwa.
Ba yí Zwezi nii, ba nɪ bɛɛ tə, zinə tə nə
nan tə yá. Ʋ jə̀ə́ Zwezi səpuni nə, ʋ zʋ
ganan, ʋ ga yə̀ə́ ʋ yáá zəni. Fən ma zʋ
ba.
36 Ba tə, ba nə nɪ tə mɛ tə, swìn ba bɪrɪ,
kʋ nə fwa nətʋ, zinə tə ma nan bɛɛ tə yuu
wa.
37 Kʋ nagwanaa tə lìà tə mama dàń ma
lòrì Zwezi, sə ʋ vìí, fən zʋa ba zənzən
yɪrɪ. Zwezi ma zʋ níá yuu bori tə wa, sə
ʋ vìí.

* **8:27 8.27** Yɪzərayɛlə lʋʋ nii wa, tɪʋ mama jə kʋ kwì ləbərə bwálí. Ba kwì tə yɪ ba tə pìràn wa.

38 Yá bɛɛ tə, zinə tə nə nan tə yá, twi
ʋ lòrì Zwezi, sə ʋ yá ʋ pa ʋ twá ʋ nə. Yá
Zwezi pìí wá, ʋ ga wʋ́:
39 «Pìí, n va n dìə̀, sə n ga swìn n bırı
kʋ tə, Yıı nə fwa n yıra». Bɛɛ tə dàń ma
pìí ʋ va, ʋ swìn tıʋ tə mɛ wa kʋ tə, Zwezi
nə fwa ʋ pa wá.

Zwayirisə bʋ̀á tə də kan tə nə dwen Zwezi gànʋ̀ tə nə yoo
(Matiə 9.18-26; Marəkə 5.21-43; Likə 7.11-17)

40 Máŋá tə nə, Zwezi nə pìí ʋ naŋa
mʋnaa tə bəbəru tə don nə, ʋ bìàn, lalʋʋ
tə jə́rí wá, ba yà dànì wá yırı.
41 Kʋ bwálí tə nə, bɛɛ don, ba nə boŋə
Zwayirisə, ʋ yà nə yı *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀
yuu tíú, twi ʋ bà ʋ tʋ Zwezi nɛɛ nə. Ʋ lòrì
Zwezi, sə ʋ bà ʋ sàń nə,
42 ʋ yà nə ja bʋ̀á nədʋ, ʋ bına nə yí ndə
fugə bələ nə, ʋ yà nə wulə ʋ tı yırı.
Zwezi vələ lá máŋá tə wa, lalʋʋ tə púə́
ʋ yuu nə, də ba nıŋı ʋ nɛɛ nə.
43 Yá kan don yà wulə ba wa, ʋ tàŋá nə
twi ka ba zıga, kʋ nə yí bına fugə bələ. Ʋ
yà cʋ̀gʋ̀ ʋ wiən mama dımʋtʋra con. Yá
lìù mama wà wànı́, sə ʋ zwɛ̀e ʋ yayıgʋ tə.
44 Ʋ ma twá Zwezi kwa con, ʋ fàrʋ́ ʋ yí ʋ
yıra, ʋ ga dwen ʋ gànʋ̀ nii nə. Naa nədʋ,
də ʋ jana tə lwagʋ tə zıga.
45 Zwezi ma bwe, ʋ wʋ́: «Wàà nə dwen
à yıra?» Ba mama tə wà sɛ̀e də, ba
fwa yoo, Piyɛrə dàń ma swìn, ʋ wʋ́:
«Karnyına, lalʋʋ tə nə púə́ n yuu nə, ba
ga nıŋı n nɛɛ nə».
46 Yá Zwezi le, ʋ wʋ́: «À nı də, dìàn nan
à yıra. Kʋ mʋ̀ nə pın, à yə̀ə́ də, lìù dwen
à yıra».
47 Kan tə nə nı də, ba jın ʋ də̀ń nə, ʋ
twi ʋ bà ʋ tʋ Zwezi nɛɛ nə, də ʋ vıvaga.
Ʋ dàń ma tún lìà tə mɛ yáá con won tə, kʋ
nə pın, ʋ ma dwen Zwezi yıra, də kʋ nə
twá nətʋ, ʋ yayıgʋ tə ma zwɛ̀e naa nədʋ.
48 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À
nakʋa, n nə keni n waa à mʋ̀ nə tə yırı,
Yıı jon mʋ́. Vəli də bıcan sìə́!»
49 Máŋá tə wa, Zwezi nə wulə ʋ swìn
nətʋ, lìù don nan jə́rə́ dìə̀ yuu tíú tə sàń,
ʋ bà ʋ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «N bʋ̀á tə mıı
zwɛ̀e. N kʋ́ʋ̀ dàn ká wʋwalı karnyına
tʋtʋ».
50 Zwezi nə nì kʋ tə, ʋ swìn jə́rə́ dìə̀ yuu
tíú tə con, ʋ wʋ́: «Dàn ká pa fən ja mʋ́! N
ya kə waa cıcı à mʋ̀ nə wuuu, yá ʋ wá na
yazurə».
51 Máŋá tə wa, ba nə yí sàń, Zwezi wà
sɛ̀e, sə ʋ pa lìà tə mama twá ʋ nə ʋ bá zʋ,
də kʋ nə tà Piyɛrə də Zwan də Zwakə, də
bisımaa tə nuu də ʋ nyına.
52 Ba mama tə kwi, də ba zıra bisımaa
tə yırı. Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Á
dànà ká kwi. Ʋ wà tı, kʋ yı ʋ dwɛ̀e!»
53 Ba wulə ba mʋŋa Zwezi, ba nə yə̀ə́
də, bʋ̀á tə yı ʋ tıga yırı.
54 Yá Zwezi jın ʋ jıın nə, ʋ ga swìn ʋ kə
yıı nə, ʋ wʋ́: «Bisımaa, zàn yıı nə!»
55 Ʋ pìí ʋ bwin, ʋ ga zàn naa nədʋ.
Zwezi ma pa nii, sə ba pa wá wodiu.
56 Kʋ dìgà ʋ nyına-ba yuu zənzən, yá
Zwezi swìn ba con də, ba dàn ká swìn kʋ
tə, kʋ nə tʋn lìù mama con.

9

Zwezi tʋn ʋ karbıa fugə bələ tə
(Matiə 10.5-15; Marəkə 6.7-13; Likə 10.1-16)

1 Zwezi ken ʋ karbıa fugə bələ tə duən
nə, ʋ ga pa ba nii də dìàn, sə ba lı *zinə
lìà yuu wa, sə ba ga zwɛ̀e yayıran.
2 Ʋ dàń ma tʋn ba, sə ba va ba kàrì ba
bırı də, Yıı də́ ʋ pàrì tə lìà yuu wa, sə ba
ga zwɛ̀e yayıŋa yayıran.
3 Ʋ swìn ba con nə, ʋ wʋ́: «Á dànà ká tì
wiən tətə nətən á ja nan cwəŋə. Tə mʋ̀
nə yı: Daduu, də lɔ̀ɔ̀, də wodiu, də səbiu,
də ganzwıran bələ.
4 Bwálí tə mama á nə zʋrı, á yana kʋ
dìə̀ tə wa, kʋ ja vələ á viru.
5 Bwálí tə mama, ba nə vıga, sə á zʋ,
sə á nan, á yá ba tıʋ. Á ga zwarı* á nɛɛ
purən, sə kʋ yà ba yuu yoo».
6 Karbıa tə ma vìí, ba vəli tıan tə mɛ
pa wa, ba swìn sʋywáŋʋ́ tə, ba ga zwɛ̀e
yayıŋa yayıran.

Erodə twara tə yoo
(Matiə 14.1-12; Marəkə 6.14-29)

* **9:5 9.5** Kʋ nətʋ tə bırı də, ba yaga lìà tə yìən mɛ ba yuu wa.

7-8 Máŋá tə, *Erodə, ʋ nə yı Galile nagwanaa tə yáá tíú, nə nì kʋ tə nə wulə kʋ tʋŋa, kʋ gwárí wá zəni. Lìà duən yà wʋ́: «Zwan† nə pìí, ʋ bwin ʋ nan tıan wa». Ba duən də wʋ́: «Kʋ ya Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli nə pìí ʋ bà». Ba duən də tə kʋ́ʋ̀ wʋ́: «Fuən Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə don nə pìí ʋ bwin». Kʋ mʋ́ nə pın, Erodə yàá kʋ́ʋ̀ yərì kʋ tə, ʋ nə wulə kʋ kwa.

9 Erodə dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «À pın ba gwəŋə Zwan yuu. Wàà tətə dàń nə yı bɛɛ təntə à nə nə̀ń ʋ ŋwɛn də ba swìn nətən?» Ʋ dàń yà ga pìà, sə ʋ na Zwezi.

Zwezi pùlì dipɛn ʋ pa bara mʋ̀rʋ̀ bonu nə
(Matiə 14.13-21; 15.32-38; Marəkə 6.30-44; Zwan 6.1-14)

10 Zwezi *tʋntʋna tə pìí ba bà ʋ con, ba man kʋ tə mama, ba nə fwa, ba bırı wá. Ʋ ma ja ba, ʋ də ba cıcı ma va, ba nan kwa, tıʋ don nii nə, kʋ yırı nə yı Bɛtəsayıda.

11 Yá lalʋʋ tə lwarı kʋ, ba ma zàn ba pʋ́ ʋ kwa. Zwezi ma jə́rí ba zəni, ʋ swìn Yıı pàrì tə yoo, ʋ bırı ba. Ʋ zwɛ̀e ba tə, ba nə pìà yazurə yayıran.

12 Yıı nə wulə kʋ zwı máŋá tə wa, tʋntʋna fugə bələ tə fàrʋ́ ba yí Zwezi yıra, ba ga wʋ́: «Swìn lalʋʋ tə con, sə ba va tıan tə də tıbii tə wa, tə nə bwələ tıa lá, ba pìà ba nii wodiu, də yipaa bwálí. Bwálí kʋ tə nə nə wulə lá, won mama tə̀lə́ wa».

13 Yá Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á tətə pıan ba wodiu, sə ba də́!» Ba ma le wá, ba wʋ́: «Dipɛn bonu də fələ bələ cıcı nə nə jə. Də nə nə pìà nə pa wodiu lìà tə mama nə, nə tətə nə mɛ, sə nə va nə yə̀ kʋ wodiu tə».

14 Bara mʋ̀rʋ̀ bonu yà nə wulə kʋ bwálí təntə nə. Zwezi ma swìn ʋ karbıa tə con, ʋ wʋ́: «Á pıan ba jə̀ń ndə finu finu nə púlí mama wa».

15 Karbıa tə twá ʋ nii nə, ba pa ba mama tə jə̀ń tıa.

16 Zwezi tì dipɛn bonu tə də fələ bələ tə, ʋ zìn ʋ yáá, ʋ kə yıı nə, ʋ ga kə Yıı lɛ̀eɛ̀e. Ʋ fʋ fʋ dipɛn tə, ʋ pa karbıa tə nə, sə ba ma tara lalʋʋ tə.

17 Ba mama tə dí, ba sú, ba ga pɛ̀e dipɛn tə mumunə ba sú fıyaran fugə bələ.

Piyɛrə swìn də, Zwezi nə yı Kərisə
(Matiə 16.13-19; Marəkə 8.27-29)

18 Dıın don nə, Zwezi nə kwɛn ʋ nan kwa ʋ jʋ̀nì Yıı, ʋ karbıa tə ga wulə də wá, ʋ bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə lìà tə swìn à yuu wa?»

19 Ba ma le, ba wʋ́: «Lìà duən wʋ́, n yı *Zwan-Batisə, ba duən wʋ́, n yı Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Eli, ba duən də ga kʋ́ʋ̀ wʋ́, kʋ yı Yıı nii sʋ̀sʋ̀nʋ̀ tə don nə pìí ʋ bwin ʋ nan».

20 Zwezi ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Sə á mʋ̀ con nə, wàà nə á wʋ́ à yı?» Piyɛrə ma le, ʋ wʋ́: «N yı *Kərisə tə, lìù tə, Yıı nə kúrú ʋ tʋn».

Zwezi swìn ʋ ka tı də ʋ ka pìí ka bwin ka nan tə yoo
(Matiə 16.20-28; Marəkə 8.30–9.1)

21 Zwezi ma dù súú ba nii nə, sə ba dàn ká swìn kʋ lìù con.

22 Ʋ ga swìn ʋ súrí lá, ʋ wʋ́: «Kʋ mɛ sə, *Ləzwənə-Biu‡ tə də́ càn zənzən. *Zwifə-ba *nəkwına tə, də Yıı *joŋwana yun tìán, də Yıı nii *yənu tìán tə wá vı wá, ba wá gʋ wá. Yá dıan batwa nii nə, ʋ wá pìí ʋ bwin ʋ nan».

23 Ʋ ma swìn ba mama tə con, kʋ kwa nə, ʋ wʋ́: «Lìù tə mama nə pìà, sə ʋ bà ʋ twá à nə, kʋ tíú kʋ́ʋ̀ dàn ká fwa ʋ təntıan puswənə. Ʋ mɛ, sə ʋ sɛ̀e ʋ twá ʋ də́ càn də nə, dıın mama, kʋ ja vələ ʋ tıan dagarʋ tə yuu wa.

24 Kʋ yı cígá, lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ jon ʋ mıı tə, ʋ wá kwìn kʋ nə. Yá lìù tə, ʋ nə wá dʋgʋ ʋ mıı tə à mʋ̀ yırı, kʋ tíú wá jon ʋ mıı.

25 Kʋ funə wa yə̀n nə, kʋ pa lìù nə, də ʋ nə nı tıa yuu jıjə tə mama, yá ʋ ga kwìn mıı tə nə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con, nə à yə̀ə́ ʋ nə cʋ̀gʋ̀.

26 Lìù nə dəri à mʋ̀ də à sʋ̀ràn tə cavıra, *Ləzwənə-Biu tə də wá dəri n cavıra máŋá tə wa, ʋ nə wá bà ʋ dun tə wa, də ʋ nyına Yıı də ʋ *malıkɛ tə dun tə wa.

27 Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Á wa lìà, ba nə wulə yəbə, mɛ bá tı, də ba nə wà Yıı pàrì tə nı, də kʋ twi».

† **9:7-8 9.7-8** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yı *Zwan-Batisə, ʋ nə li lìà níá wa, kʋ twá də Yıı yırı. ‡ **9:22 9.22** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

Zwezi lwàń ʋ tìàn
(Matiə 17.1-9; Marəkə 9.2-10; Zwan 1.14; 2 Piyɛrə 1.16-18)

28 Ʋ swìn nətʋ ndə dıan nana kwa nə, Zwezi jın Piyɛrə də Zwan də Zwakə, ʋ ja dì ʋ con paan don yuu wa, sə ʋ jʋn Yıı.
29 Máŋá tə nə, ʋ nə jʋ̀nì Yıı, ʋ yáá lwàń. Yá ʋ ganan jì nəpon tə pıpılı.
30 Də nə̀ń, lìà bələ, ba wulə ba ve də Zwezi. Kʋ yı *Moyizə də Eli,
31 nə nan də Yıı dun tə. Ba wulə ba swìn də Zwezi, ʋ nə mɛ, sə ʋ tı ʋ pìí ʋ nan ʋ va Yıı con, kʋ yoo tə nə mɛ, sə kʋ tʋn nətʋ *Zwerizalɛmə wa.
32 Piyɛrə də karbıa tə duən yà dwɛ̀e tətə, yá ba dàń twi ba zàn, ba ga na Zwezi dun tə, də bara bələ tə, ba nə wulə də wá.
33 Ba bara bələ tə dàń nə pìrí, ba vìrí máŋá tə wa, Piyɛrə swìn Zwezi con nə, ʋ wʋ́: «Karnyına, kʋ ziən də, nə wulə yəbə. Nə wá pú gansilə batwa, n mʋ̀ nədʋ, Moyizə nədʋ, Eli də nədʋ». Ʋ yà yərì kʋ tə, ʋ nə swìn.
34 Máŋá tə wa, ba nə wulə ba swìn nətʋ, bakwan yıywara púə́ ba yuu nə. Fən zʋa karbıa tə, də ba nə nı bakwan tə, kʋ púə́ ba yuu nə.
35 Karbıa tə nì kori, kʋ nə swìn bakwan tə wa, kʋ wʋ́: «Wàà tə ya à bìú tə, à nə kúrú. Á cʋga ʋ kori!»
36 Kori tə nə swìn kʋ zwɛ̀e kwa nə, Zwezi cıcı nə ba kʋ́ʋ̀ na lá. Karbıa tə púə́ ba nii. Kʋ máŋá tə wa, ba ba kʋ tə, ba nə nı tə, yoo swìn lìù con.

Zwezi lı bìú don yuu zini
(Matiə 17.14-21; Marəkə 1.23-27; 9.14-29)

37 Kʋ tıkʋnı nə, ba nə nan paan tə yuu ba cú máŋá tə, lalʋʋ twi ba jə́rí Zwezi.
38 Bɛɛ don bubwi lalʋʋ tə tətəŋi wa, ʋ wʋ́: «Karnyına, à lòrì mʋ́, sə n ywàń à bìú tə con! Ʋ mʋ̀ nə yı à bidʋa.
39 *Zini tə yàá ja wá, naa nədʋ kʋ pa, ʋ mà nii kʋ zʋzʋgʋ wá də dìàn, ʋ mımanpon ga sùrì. Kʋ yàá wʋwalı wá, kʋ ga ba naŋa mwálí mwálí.
40 À lòrì n karbıa tə, sə ba lı zini tə ʋ yuu wa, yá ba ga wà wàní».
41 Zwezi dàń ma le, ʋ wʋ́: «Á mʋ̀ zən lìà-ba, á tə nə ba Yıı nii sɛ̀e, á ga fwa yotələn! Dıan bagalı nə à tə wá yà də aba, sə à ga ja pínʋ́ də aba? Ja n bìú tə n ja bà yəbə».
42 Bìú tə nə fàrʋ́, sə ʋ boli Zwezi yıra, máŋá tə, zini tə jan wá, kʋ taŋʋ tıa, kʋ ga vʋvʋgʋ wá zənzən. Yá Zwezi dàń caga zini tə nii nə, ʋ wʋ́, kʋ nan kʋ yá bìú tə. Ʋ tì wá, ʋ pa ʋ nyına nə.
43 Yá Yıı dìàn nə dáá nə tʋn kʋ mʋ̀ yoo təntə, kʋ dàń gwárí ba mama zənzən.

Zwezi pìí ʋ swìn ʋ tıan tə də ʋ ka pìí ka bwin ka nan tə yoo
(Matiə 17.22-23; Marəkə 9.30-32)

Ndə yìən tə mama Zwezi nə fwa, tə nə gwárí lìù mama, ʋ swìn ʋ karbıa tə con nə, ʋ wʋ́:
44 «Á jana kʋ tə, à nə wá swìn á con, sı́ʋ́n nə zəni: Ba wá ja *Ləzwənə-Biu§ tə, ba kə ləzoni jìàn wa, sə ʋ də́ càn».
45 Ba wà kʋ sʋgʋ tə də̀ń nì. Kʋ dàń yà sə̀gə̀ ba con nə, sə ba dàn ká wàní kʋ ba nì, yá ba yà kʋ́ʋ̀ wàrì, sə ba bwe Zwezi kʋ sʋgʋ tə də̀ń nə.

Wàà nə wá doni ʋ don?
(Matiə 18.1-5; Marəkə 9.33-37)

46 Zwezi karbıa tə dıga tʋ́tʋ̀ní, sə ba ma lwarı lìù tə, ʋ nə wá yà ba yuu wa.
47 Zwezi lwarı ba pubʋŋı tə. Ʋ dàń ma tì bisımaa ʋ kə ʋ yıra,
48 ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Lìù tə, ʋ nə jın bisımabiə wà tə zəni à mʋ̀ yırı, kʋ yı à mʋ̀ tətə nə kʋ tíú jın zəni. Yá lìù tə, ʋ nə jın nə zəni, kʋ tíú jın lìù tə, ʋ nə tʋn nə zəni. Lìù tə, ʋ nə ya nəmaa á mama wa, kʋ tíú nə ya yuu tíú».

Lìù tə, ʋ nə ba nə nə zıga yı nə lìù
(Marəkə 9.38-40)

49 Zwan ma swìn, ʋ wʋ́: «Karnyına, nə nı bɛɛ don ʋ ja n yırı tə, ʋ ma lı *zinə. Nə yà swìn də, ʋ ba cwəŋə jə, sə ʋ fwa kʋ, ʋ nə twá ʋ tà nə wa lìù tə yırı».
50 Yá Zwezi le wá, ʋ wʋ́: «Á dànà ká cì ʋ nə, á yaga wá, sə ʋ fwa! Cígá, lìù tə, ʋ nə ba á nə zıga, yı á lìù».

Samari tıʋ don lìà vıga, sə ba ja Zwezi
(Zwan 4.9-20)

§ **9:44 9.44** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

51 Zwezi ka tı də ʋ ka dì yıı nə máŋá nə
bwələ, ʋ zıgı dìàn, kʋ máŋá tə wa, sə ʋ
va *Zwerizalɛmə tə wa.
52 Zwezi dí yáá ʋ tʋn lìà ʋ yáá nə. Ba
dí yáá ba vu ba zʋ Samari nagwanaa tıʋ
don wa, sə ba kwɛn bwálí lá ba pa wá.
53 Yá kʋ tıʋ tə lìà vıga, sə ba sɛ̀e Zwezi,
ʋ nə vələ Zwerizalɛmə tə con yırı.
54 Máŋá tə nə, Zwakə də Zwan nə nı kʋ
nətʋ, ba swìn, ba wʋ́: «*Yuu-Tiu n pìà, sə
nə lòrì mən, sə tə nan yıı tə cʋ́, tə dí ba
naaa?»
55 Zwezi ma pìí ʋ vəvəri ʋ caga ba nii
nə.
56 Ba ma lɛ ba va tıʋ don nə.

Ba tə ba nə pìà, sə ba twá Zwezi nə yoo (Matiə 8.19-22)

57 Ba wulə cwəŋə yuu, də bɛɛ don swìn
Zwezi con, ʋ wʋ́: «À wá twá n nə, bwálí
mama, n nə vələ».
58 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Ciləcərən
jə tə bʋran tə zwı, zənbii də ma jə
tə pwalan, yá *Ləzwənə-Biu* tə mʋ̀ ba
bwálí ja, ʋ nə wá kə ʋ yuu lá».
59 Ʊ ma swìn bɛɛ don con, ʋ wʋ́: «Twá
à nə!» Yá bɛɛ tə swìn, ʋ wʋ́: «*Yuu-Tiu
pa nə cwəŋə, sə à də́ yáá à va à gùrì à
nyına, sə à ga fwa ʋ luə».
60 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Yá, sə tıga
tə tìán tə, ba nə ba mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e
Yıı con, gùrì ba tıga. Yá n mʋ̀ n wá va n
swìn Yıı pàrì tə yoo n bırı».
61 Bɛɛ don ma kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Yuu-
Tiu, à wá twá n nə, yá n dàń nə yá nə, sə
à va à jʋn à dìə̀ lìà».
62 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Kʋ yı ndə lìù
tə, ʋ nə wulə ʋ vàrì də nıan varʋ, yá ʋ ga
pìí ʋ palı ʋ kwa. Kʋ nətʋ bırı də, kʋ tíú jə
pubʋŋı bələ. Ʊ mʋ̀ lìù təntə yiri ba wànı́
Yıı pàrì tə tʋtʋnan tə ʋ tʋn».

10

Zwezi tʋn karbıa sapwıtwa də fugə də bələ tə (Matiə 10.7-16)

1 Kʋ kwa nə, *Yuu-Tiu kúrí bara duən
sapwıtwa* də fugə də bələ, ʋ tʋn bələ
bələ ʋ yáá. Ʊ tʋn ba tıan tə mɛ wa də
bwálá tə mɛ, ʋ tətə yà nə mɛ, sə ʋ va lá.
2 Ʊ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Kárá tə wiən
tə bıga zənzən, yá wocərə ba dáá, sə ba
kə tə dìə̀ wa. Á lorə kárá tə tíú, sə ʋ tʋn
wocərə ʋ súrí lá, sə ba kə ʋ wiən tə dìə̀
wa.
3 À tʋŋa aba cwəŋə yuu, ndə pabii nə
buyurən tətəŋi wa.
4 Á dànà ká tì səbiu, nə à yə̀ə́ lɔ̀ɔ̀ nə à
yə̀ə́ natʋra! Á dànà ká zıgı cwəŋə yuu, á
jʋn lìù.
5 Á nə zʋa sàń wa, sə á dí yáá á swìn, á
wʋ́: ‹Yıı bıcan sìə́ tə wá yà də aba›.
6 Də lìù nə wulə sàń təntə wa, ʋ nə pìà,
sə Yıı pa bıcan sìə́, á bıcan sìə́ sʋgʋ tə wá
yà də kʋ tíú. Kʋ nə tà kʋ mʋ̀, sə á kwìn á
bıcan sìə́ sʋgʋ tə.
7 Sàń tə tìán nə sɛ̀e aba, á yana kʋ sàń
tə wa, á də́, á ga nyʋ kʋ tə, ba nə pın aba
lá, tʋ̀tʋ̀nʋ̀ nə mɛ, sə ʋ də́ ʋ ŋwírán tə yırı.
Á dànà ká twá dii wa á va!
8 Á nə zʋa tıʋ wa, ba ga sɛ̀e aba, sə á də́
kʋ tə, ba nə pın aba.
9 Á zwìá kʋ tıʋ tə tìán yayıŋa yayıran,
á ga swìn ba con də, máŋá bwələ, sə Yıı
də́ ʋ pàrì tə lìà mama yuu wa.
10 Yá máŋá tə, á nə zʋa tıʋ wa, ba ga wà
aba sɛ̀e, á naŋa coŋi yuu, á ga swìn:
11 ‹Nə pi† purən tə nə marʋ nə nɛɛ nə,
á tıʋ tə wa, nə kəni á yuu wa. Yá á nə mɛ,
sə á lwarı zəni də, máŋá boli, sə Yıı də́ ʋ
pàrì tə á yuu wa›.
12 À mʋ̀ nə swìn kʋ á con nə də, bʋ̀rà
tə bʋ̀rʋ̀ dıın nə, Sodɔmə tıʋ càn tə bá yí
kʋ mʋ̀ tıʋ təntə».

Tıan tə, tə lìà tə nə vıga Zwezi (Matiə 11.20-24)

13 Zwezi ma kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Yomılan
tə tə nə fwa á pwərə wa, yiri yà nə fwa
Tirə də Sidon tıan tə wa, tə tıan təntə lìà
yà wá zʋ pucʋnı ganan, ba ga pìrì ba yıra
də tʋ̀nʋ̀. Kʋ nətʋ bırı də, ba vəvəri ba
kwa, ba ma sá ba cʋna. Kʋ mʋ̀ nə pın,
càn wá tʋ á mʋ̀ Korazın tìán yuu wa! Kʋ

* **9:58 9.58** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. * **10:1 10.1** Saga duən wa nə, kʋ yı karbıa sapwıtwa yoo nə kʋ swìn. † **10:11 10.11** Kʋ yı Zwifə-ba mımınʋ. Ba nə dıga lìù, ba lı ba tıʋ wa, ʋ yàá pi ʋ nɛɛ pùrú, sə kʋ bırı də, ʋ lı yoo ʋ yuu wa, ʋ kə ba yuu wa.

mù nə pɪn, càn wá tʊ á mù Bɛtəsayɪda tìán yuu wa!
14 Mə kʊ mù nə pɪn, bùrà bùrù dɪɪn nə,
Tirə lìà də Sidon tìán càn tə ba yí á mù
tìán bələ təntə lìà.
15 Sə á mù Kapɛrənayimə tìán, á bʊŋa
də, á yuu wá dwen yɪɪ nə, naaa? Abada!
Á wá cú á yí tɪga bwálí».
16 Ʊ kúù swìn ʊ karbɪa tə con, ʊ wʊ́:
«Lìù tə, ʊ nə cʊgʊ á sʊgʊ, kʊ tíú cʊgʊ à
sʊgʊ. Lìù tə, ʊ nə vɪga aba, kʊ tíú vɪga à
də. Yá lìù tə, ʊ nə vɪga nə, kʊ tíú vɪga lìù
tə, ʊ nə tʊn nə».

Zwezi karbɪa sapwɪtwa də fugə də bələ tə ka pìí ka bà tə yoo

17 Ba karbɪa sapwɪtwa‡ də fugə də bələ
tə, Zwezi nə tʊn tə, pìí ba bà də ba súá də
pupwən, ba ga swìn, ba wʊ́: «*Yuu-Tiu,
ba *zinə də tətə sɛ̀e nə nii, də nə nə twá
n yɪrɪ tə nə, nə ma pɪn tə nii».
18 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À nɪ *Sɪtana
ʊ tʊa tɪa, ndə dwà pɪpɪlʊ nə.
19 Á cʊga: À pɪn aba nii, sə á va dɪŋa
də nɪŋa yun wa, sə á ga tɪtaga dʊŋʊ tə də
ba dìàn tə mama. Yá won tə̀lə́, kʊ nə wá
fwa aba yoo.
20 Á yana pupwən wa, á yɪra nə
pʊ́pʊ́ní§ sagɪ tə wa Yɪɪ *sàń nə yɪrɪ. Á
nə dànà ká pa, á pwìí poli, zinə nə sɛ̀e á
nii yɪrɪ».

Zwezi pupwən tə yoo (Matiə 11.25-27; 13.16-17)

21 Kʊ máŋá təntə wa, Yɪɪ-*Siŋu tə pɪn
Zwezi sú də pupwən, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «À
nyɪna tə, n nə tɪ lanworu də tɪa. À kəni
n lɛ̀eɛ̀e. N bɪrɪ yìèn tətə lìà tə nə, ba nə
mun ba tìàn. Yá n ga sə̀gə̀ tə ba tə nə
bʊŋa də, ba yɪ wʊbʊŋa də yənu tìán yáá
nə. À nyɪna, n mù cígá nə swə, sə nətʊ tə
tʊn.
22 À nyɪna Yɪɪ ken wiən tə mama à jɪɪn
wa. Lìù mama yə̀rì Yɪɪ-Biu tə, də kʊ nə
tà à nyɪna Yɪɪ tə. Lìù də mama ma yə̀rì
à nyɪna Yɪɪ tə, də kʊ nə tà Yɪɪ-Biu tə, də
lìù tə, Yɪɪ-Biu tə nə swə, sə ʊ súrí ʊ yíá ʊ
bɪrɪ wá».
23 Kʊ kwa nə, Zwezi pìí ʊ vəvəri ʊ yáá,
ʊ kə ʊ karbɪa tə con, ʊ ma ga swìn ba cɪcɪ
con nə, ʊ wʊ́: «Á mù dàń yɪ pupwən lìà,
kʊ tə á nə na yɪrɪ.
24 À mù nə swìn kʊ á con nə də, Yɪɪ nii
*sʊ̀sʊ̀nà, ba nə dáá, də pɛ̀egá sóní, sə ba
na kʊ tə, á nə na, yá ba ga wà kʊ nɪ. Ba
sóní, sə ba nì kʊ tə, á nə nə̀ń. Yá ba ga
wà kʊ nì».

Samari tíú don, ʊ nə yɪ bɪcabwanʊ tíú (Matiə 7.12; Romə tìán 13.8-10)

25 Yɪɪ nii *yənu tíú don dàń ma zàn, ʊ
bwe Zwezi yoo don, sə ʊ ma ja ʊ də̀ń nə, ʊ
wʊ́: «Karnyɪna, bɛ̀eɛ̀e nə à mɛ, sə à fwa,
sə à ma na mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con?»
26 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e
nə Yɪɪ swìn ʊ *nii tə wa, ʊ nə pɪn
*Moyizə? N nə̀ń kʊ nətə, də n nə kàrì
kʊ?»
27 Ʊ ma le, ʊ wʊ́: «N mɛ, sə n sóní *Yuu-
Tiu, ʊ nə yɪ n Yɪɪ, də n waa mama. N sóní
kʊ tə nə ziən, kʊ pa Yɪɪ nə. N bʊ́n Yɪɪ yoo
máŋá mama. N kə n kajaŋa tə mama n
pɪn Yɪɪ nə. Yá n tə mɛ, sə n sóní n yɪra
lìù ndə n nə swə n tətə nətʊ».
28 Zwezi dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «N
le zəni! N nə fwa nətʊ, n wá na mɪɪ tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con».
29 Yá Yɪɪ nii yənu tíú tə yà tə pìà, sə ʊ
pa cígá ʊ tìàn nə. Ʊ dàń ma bwe Zwezi, ʊ
wʊ́: «Wàà nə yɪ à yɪra lìù?»
30 Zwezi ma le də zwansɪsara, ʊ wʊ́:
«Bɛɛ don nan *Zwerizalɛmə, ʊ cwí Zw-
eriko. Máŋá tə wa, ʊ nə wulə cwəŋə tə
wa, ʊ vəli, də nə̀ń, ŋwìnà, ba nə gwɪ lìà
nə, ba fan, ba tʊ ʊ yuu wa, ba vɪra wá, ba
lɪ ʊ ganan, ba mà wá, ba ga kɛ̀eń ba yá
wá, ʊ bɛlʊ ʊ tə́gə́.
31 Kʊ zàn kʊ tʊ kʊ mɛ, də *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwanʊ don də twá cwəŋə təntə ʊ cwí
Zweriko. Máŋá tə wa, ʊ nə nɪ bɛɛ tə, ʊ
lwə ʊ twá cwəŋə tə vàn nə ʊ lɛ ʊ vìí.
32 *Levitə dwíí tə wa lìù don də kʊ́ù twí,
ʊ bà ʊ yí kʊ bwálí tə. Ʊ nə nɪ bɛɛ tə ʊ
zwɛ̀e, ʊ lwə ʊ twá cwəŋə tə vàn don, ʊ
kɛ̀eń ʊ vìí.
33 Yá Samari tə wa lìù don, ʊ də nə vələ
ʊ cwəŋə, də twá bwálí təntə ʊ lɛ. Ʊ də

‡ **10:17 10.17** Saga duən wa nə, kʊ yɪ karbɪa sapwɪtwa yoo nə kʊ swìn.
§ **10:20 10.20** Kʊ bɪrɪ də, á ja bwálí Yɪɪ sàń nə.

ma va ʊ yí bɛɛ tə, ba nə mà tə yɪra. Máŋá
tə wa, ʊ nə nɪ wá ʊ yinəgə jɪn wá zənzən.
34 Ʊ kwɛn ʊ fàrʊ́ ʊ yí lá, ʊ lwá divɛn
də nʊga ʊ nʊran tə yuu wa. Ʊ vwa tə də
gantwan. Kʊ kwa nə, ʊ tì wá, ʊ kə ʊ tətə
wodɪʊ yuu wa. Ʊ ja vu, ʊ tún vərə yipaa
bwálí nə. Ʊ ywàń ʊ yuu nə.
35 Kʊ tɪpʊrʊ nə, ʊ lɪ cɪnɪa səbikʊlan*
bələ, ʊ pa yipaa bwálí tə tíú nə, ʊ ga swìn,
ʊ wʊ́: ‹Ywàń, bɛɛ wà tə yuu nə. À nə pìí
à bà máŋá tə wa, à wá ŋwín mʊ́ kʊ tə, n
nə cʊ̀gʊ̀ ʊ yɪra à kwa nə›.»
36 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «N mʊ̀ waa
con, sə ba batwa tə wa lá, wàà nə ya bɛɛ
tə, ʊ nə tʊa ŋʊ̀nà tə tətəŋi wa, yɪra lìù?»
37 Yɪɪ nii yənu tíú tə ma le, ʊ wʊ́: «Kʊ
yɪ lìù tə, ʊ nə dəri bɛɛ tə yinəgə zənzən».
Zwezi dàń ma swìn ʊ con nə, ʊ wʊ́: «Mə
n də vəli n tʊn nətʊ!»

Zwezi vəli Marətə də Mari bwálí nə
(Zwan 11.1-5; 12.1-7; Matiə 6.33)

38 Máŋá tə, Zwezi də ʊ karbɪa tə nə pìí
ba zʊ cwəŋə, ba vəli ʊ zʊ tɪʊ don wa. Kan,
ʊ yɪrɪ nə Marətə ma ja ba zəni ʊ sàń nə.
39 Kan tə yà ja nyánʊ́, ba ma boŋə Mari.
Mari mʊ̀ yà jə̀ə́ Zwezi nɛɛ nə, ʊ cʊga kʊ
tə, ʊ nə kàrì ba.
40 Yá Marətə mʊ̀ yà wulə ʊ tʊŋa zənzən.
Ʊ ma nan, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ
ba mʊ́ yoo fwa də, à nyánʊ́ tə nə yá à cɪcɪ
ʊ pa à tʊŋa tʊtʊnan tə mama? Swìn ʊ
con, sə ʊ zàn ʊ san nə».
41 Yuu-Tiu ma le wá, ʊ wʊ́: «Marətə,
Marətə, twara ja mʊ́, n ga wʊwalɪ n tìàn.
N wulə yɪɪ nə, n kəkəri wiən nə dáá yɪra.
42 Yá won nədʊ nə jə dàń. Mari mʊ̀ kúrí
kʊ tə, kʊ nə ziən, kʊ nə wàrì kʊ joŋə ʊ
con».

11

Zwezi bɪrɪ yɪjʊnɪ ʊ karbɪa tə nə
(Matiə 6.9-13; 7.7-11; Likə 18.1-8; Zwakə 1.5-7; 1 Zwan 5.14-15)

1 Dɪɪn don nə, Zwezi jʊn Yɪɪ bwálí don
nə. Máŋá tə wa, ʊ nə jʊn ʊ zwɛ̀e, ʊ karbiu
tə don bwe wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, bɪrɪ
nəba nə nə wá jʊn Yɪɪ nətʊ, ndə *Zwan*
nə bɪrɪ kʊ ʊ karbɪa tə nə nətʊ».
2 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Máŋá tə nə, á
nə jʊ̀nì Yɪɪ, sə á swìn ndə:
‹Nə Nyɪna Yɪɪ! N yɪrɪ mɛ də dun! Bàá, n
də́ n pàrì tə tɪa yuu wa.
3 Pa nəba nə nii wodiu tə, kʊ nə mɛ nəba,
dɪɪn mama.
4 Kwɛn nə cʊna n lɪ nə mʊ̀ də n mʊ̀ pwərə
wa, ndə nə də nə kwɛn lwanɪ tə, lìà nə
tʊn nə yɪra, nə lɪ nə mʊ̀ də ba pwərə wa.
N dàn ká pa yoo yí nəba, kʊ nə wá yigu
nəba, kʊ kə yokʊkwɪʊn wa›.»
5-6 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn ba con nə, ʊ wʊ́: «Də
á wa lìù nə ja ʊ dabɛɛ, ʊ ma zàn ʊ va ʊ
con tɪtɪn kwɪʊn nə, ʊ swìn ʊ con, ʊ wʊ́:
‹À dabɛɛ don nan cwəŋə ʊ bà, ʊ dì à yuu,
à ga ba won ja à pɪn wá. Kʊ mʊ̀ nə yɪrɪ
nə, à dabɛɛ, jɪŋa nə dipɛn batwa!›
7 Də ʊ də nə zɪgɪ ʊ dìà tə wa, ʊ le, ʊ wʊ́:
‹Yá nə sənbwen! Mimii taŋʊ kʊ zwɛ̀e, à
də à bɪa tə́gə́ nə zwɛ̀e. À kʊ́ʊ̀ wàrì à zaŋa
à pɪn mʊ́ dipɛn.›
8 Kʊ nətʊ tə! À mʊ̀ nə swìn kʊ á con nə
də, ʊ wá zàn ʊ pa tə wá. Kʊ nə tà ʊ nə
yɪ ʊ dabɛɛ tə cɪcɪ yɪrɪ. Kʊ yɪ ʊ nə ba vìí,
ʊ tə nə wá zɪŋɪ lá, ʊ mà mimii tə nə yɪrɪ.
Mə kʊ mʊ̀ yɪrɪ ʊ wá zàn, ʊ pa wá kʊ tə
mama, ʊ nə pìà.
9 À mʊ̀ ga nə swìn á con, à wʊ́: Á lorə,
yá ba wá pa aba! Á pìà, á ga wá na! Á mà
mimii nə, yá ba wá súrí ba pa á zʊ.
10 Lìù mama nə lòrì, ba wá pa wá. Lìù
mama nə pìà, ʊ wá na. Yá ba ga ba wá
súrí ba pa lìù tə nə, ʊ nə mà mimii nə.
11 Də á wa lìù nə ya nyɪna, ʊ nə wà sɛ̀e,
ʊ pa dən ʊ bìú tə nə, də ʊ bìú nə lòrì wá
fəli, naaa?
12 Nə à yə̀ə́, ʊ wá pa wá nən, də ʊ nə
lòrì wá cacalɪ?
13 Á mʊ̀ ləzwənwʊlʊnyɪna-ba, á nə yə̀ə́
ka pa wozəŋə á bɪa nə. Kʊ dàń wá yà
nətə, kʊ pa á nyɪna Yɪɪ tə nə, ʊ nə wulə
Yɪɪ *sàń nə, də á nə lòrì wá won. Ʊ mʊ̀
dàń wá pa aba ʊ *Siŋu tə».

Zwezi le ʊ dʊŋa tə
(Matiə 9.32-34; 12.22-30; Marəkə 3.22-27)

14 Dɪɪn don nə, Zwezi wulə ʊ lɪ *zini
bɛɛ don yuu wa, kʊ nə pɪn bɛɛ tə nii ba

* **10:35 10.35** Cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán.

* **11:1 11.1** Kʊ mʊ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.

swìn. Máŋá tə, zinə tə nə nan, bəru tə
zàn, ʋ wulə ʋ swìn. Kʋ dàń gwárí lalʋʋ
tə zənzən.
15 Ba wa lìà swìn, ba wʋ́: «Kʋ ya
Beləzebilə, zinə tə mama pìʋ́ tə, nə pɪn
wá dìàn, ʋ ma lɪ zinə lìà yuu wa».
16 Ba duən yà pìà ba ja ʋ dàń nə. Ba
ma wʋ́, ʋ fwa yomɪlʋ ʋ bɪrɪ ba, sə ba ma
yəni də, ʋ dìàn tə naŋa Yɪɪ.
17 Zwezi yə̀ə́ ba pubʋŋɪ tə, ʋ dàń ma
swìn ba con, ʋ wʋ́: «Payuu lìà nə zɪgɪ
duən nə, kʋ payuu tə wá cʋ̀gʋ̀, kʋ dii wá
tʋ duən yuu nə.
18 Də *Sɪtana nə pwɛ̀e ʋ zɪga ʋ tətə
nə, ʋ payuu tə bá wàní kʋ yà lá. Á wʋ́
Beləzebilə nə pɪn nə dìàn, à ma lɪ zinə
tə.
19 Kʋ nə yɪ Beləzebilə nə pɪn nə dìàn
tə, kʋ mʋ̀ nə pɪn, à wàá zinə à lɪ lìà yuu
wa. Sə á bɪa tə də yɪ wàà dìàn nə, ba ma
lɪ zinə tə? Mə kʋ mʋ̀ nə pɪn, á bɪa tə tətə
nə wá bʋ̀rì á bʋ̀rà.
20 Cígá, kʋ yɪ də Yɪɪ dìàn nə, à ma lɪ
zini tə, kʋ nətʋ tə bɪrɪ də, Yɪɪ də́ ʋ pàrì
lìà yuu wa á tətəŋi wa.
21 Ladɪa nə cì ʋ sàń nə də ʋ kwatara
wiən, ʋ jɪjə wiən tə́gə́ tə bwálí nə, fən ga
tə̀lə́.
22 Kʋ wàá kʋ yí də lìù don, ʋ də nə kʋ́ʋ̀
yɪ ladɪa, ʋ doni twi. Kʋ tíú wá ja dìə̀ tə
tíú də dìàn, ʋ jon ʋ kwatara wiən tə, ʋ yà
nə jə tə dìàn. Yá ʋ dàń wá wàní ʋ pɛ̀e ʋ
wiən tə ʋ tàrì.
23 Lìù tə, ʋ nə tə̀lə́ à kwa, zɪga à nə. Yá
lìù tə, ʋ nə ba nə saŋa, ʋ keni duən nə,
kʋ tíú yɪ ʋ làgà».

Zini nə vìí, kʋ ga pìí kʋ bà yoo
(Matiə 12.43-45)

24 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Máŋá tə wa,
*zini nə nan kʋ yá lìù, kʋ yàá jijiri kasɔɔ
lanworu wa, kʋ ma pìà bwálí, sə kʋ kə
kʋ yuu lá. Kʋ nə wà yizwɪa bwálí nɪ, kʋ
yàá swìn, kʋ wʋ́: ‹À wá pìí, à va à dìə̀ tə
wa, à nə nan, à yá.›
25 Kʋ pìí kʋ bìàn, də dìə̀ tə zwarɪ, kʋ
kwɛn zəni zəni kʋ tún lá.
26 Kʋ dàń wá va, kʋ ja zinə barpɛ duən,
tə waa nə lɪŋa tə doni kʋ, kʋ súrí kʋ tìàn
nə, kʋ ja bà kʋ tíú tə nə. Tə dàń wá zʋ tə
jə̀ə́, yá ʋ mʋ̀ lìù təntə dí yáá wá kʋkwanɪ
ʋ sí́ʋ́n».

Cígá pupwən yoo

27 Zwezi swìn nətʋ, ʋ va ʋ zwɛ̀e, máŋá
tə wa, kan don swìn ʋ con lìà tə tətəŋi
wa, ʋ wʋ́: «Pupwən wulə kan tə nə, ʋ nə
lʋrɪ mʋ́, n nə ŋwà ʋ yɪlɪ!»
28 Yá Zwezi dàń le, ʋ wʋ́: «Pupwən wa
ba tə nə, ba nə cʋga Yɪɪ sʋgʋ tə, ba ga sɛ̀e
kʋ nii!»

Yɪɪ dìàn mɪmɪnʋ yoo
(Matiə 12.38-42; 16.1-4)

29 Lalʋʋ tə nə pʋ́ə́ Zwezi yuu nə, máŋá
tə wa, ʋ zàn ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Á mʋ̀ zəǹ lìà
ba tə á nə yɪ lakʋkwɪnan, á lòrì Yɪɪ dìàn
mɪmɪnʋ. Yá á bá na mɪmɪnʋ nədʋ də tətə,
də kʋ nə tà mɪmɪnʋ tə, Yɪɪ nə twá də ʋ
nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Zwʋnasə ʋ bɪrɪ.
30 Kʋ tə Zwʋnasə nə fwa, kʋ yɪ mɪmɪnʋ
kʋ pa lìà nə, ba nə wulə Ninivə† tə wa.
Mə nətʋ nə *Ləzwənə-Biu‡ tə də wá yà
mɪmɪnʋ, ʋ pa zəǹ lìà tə nə.
31 Bʋ̀rì tə bʋ̀rʋ̀ dɪɪn nə, Etiyopi pakan tə
wá zàn ʋ zɪgɪ zəǹ lìà ba tə nə. Ʋ wá bʋ̀rì á
bʋ̀rà, sə ba cʋ̀gʋ̀ aba, ʋ mʋ̀ nə nan bwálí
kʋ nə ŋʋ́ná ʋ bà, sə ʋ cʋgʋ pìʋ́ *Salʋmʋn
yənu sʋ̀ràn tə yɪrɪ. Yá lìù ga wulə yəbə,
ʋ nə dwə Salʋmʋn!
32 Bʋ̀rà tə bʋ̀rʋ̀ dɪɪn nə, Ninivə tìán
wá zàn ba zɪgɪ zəǹ lìà ba tə nə. Ba wá
bʋ̀rì á bʋ̀rà, sə ba cʋ̀gʋ̀ aba, ba mʋ̀ nə
sɛ̀e ba vəvəri ba kwa, ba ma sá ba cʋna,
Zwʋnasə nə swìn Yɪɪ sʋgʋ tə ba con nə
yɪrɪ. Yá lìù ga wulə yəbə, ʋ nə dwə
Zwʋnasə!»

Ləzwənə yíá nə yɪ ʋ cànʋ́
(Matiə 5.15; 6.22-23; Likə 8.16-18)

33 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Ləzwənə bá
sɛ̀e ʋ sʋrʋ cànʋ́ ʋ tì ʋ sə̀gə̀, nə à yə̀ə́ ʋ tì ʋ
pú garwa dàń. Də kʋ nə tà, sə ʋ tì ʋ tún
canzɪlʋ yuu, sə ba tə, ba nə zwɪ, sə ba na
poni.
34 Ləzwənə yíá tə ya ndə n yɪra tə cànʋ́
nə. Də n yíá tə nə zurə, n yɪra tə mama
yàá pìrì də poni. Yá də n yíá tə nə ba
ziən, n yɪra tə mama ya yikunu wa.

† **11:30 11.30** Ninivə yɪ tɪfarʋ, kʋ wa lìà tə yà yɪ cʋna lìà zənzən Yɪɪ yáá con. ‡ **11:30 11.30** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

35 N dàń nə zùrì n yıra, sə poni tə nə
wulə n yıra tə dàn ká jì yikunu.
36 Də n yıra tə mama nə wulə poni wa,
n bwálí ga wà gɛ, kʋ nə wulə yikunu wa
kʋ mama pıan wá yà poni wa, ndə cànʋ́
nə pìrì mʋ́ də kʋ poni mɛ pıan».

Zwezi swìn ʋ zıgı Farızıan-ba də Yıı nii yənu tìán tə nə
(Matiə 23.1-36; Marəkə 7.1-16)

37 Zwezi nə swìn ʋ zwɛ̀e, máŋá tə nə,
*Farızıan don bon wá, sə ʋ də́ ʋ bwálí
nə. Zwezi ma zʋ ʋ jə̀ə́, sə ʋ də́.
38 Kʋ gwárí Farızıan tə də, ʋ nə nı
Zwezi, ʋ də́ ʋ ga wà ʋ jìàn§ sìn.
39 *Yuu-Tiu dàń ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́:
«Nə̀ń, á nə ya nətʋ á mʋ̀ Farızıan-ba tə.
Á yàá sın wùrú zʋŋa tə də zʋŋa tə kwa,
yá á waa con súə́ də ŋwìràn pubʋŋı də
wʋlʋŋʋ.
40 Á mʋ̀ ləyigi-ba! Yıı tə, ʋ nə fwa kwa
tə, ʋ mʋ̀ nə fwa waa tə də.
41 Á pıan zʋra nə mʋ̀, kʋ tə nə wulə á
wùrú zʋŋı wa də á zʋŋı wa. Kʋ máŋá
təntə wa, á bıcanı yı nəpon Yıı yáá con.
42 Càn wulə də aba, á mʋ̀ Farızıan-ba!
Á pın wiən tə, á nə nı fugə nii nyiən, də
davʋran yiri tətə mama fugə nii nyiən. Yá
á ga ba cígá də sonu nə keni ndə Yıı nə
pìà nətʋ. Kʋ ga ya mə kʋ mʋ̀ nə á mɛ, sə
á fwa, á yà wà mɛ, sə á dʋgʋ kʋ kwa.
43 Càn wulə də aba Farızıan-ba! Á swə,
sə á jə̀ń yáá gwələ yuu *Zwifə-ba *jə́rə́
dìà wa, á ga swə, sə ba jʋn aba, ba zìlí ba
jə́rə́ bwálá wa.
44 Càn wulə də aba! Á ya ndə ləbərə
nə, ba nə ba na, ba nə yərì ba ga vəli tə
yuu».
45 Yıı nii *yənu tíú tə don ma swìn ʋ
con, ʋ wʋ́: «Karnyına, n nə swìn nətʋ,
kʋ ya nə də nə n twın!»
46 Zwezi ma le, ʋ wʋ́: «Càn wulə á də
Yıı nii yənu tìán tə yuu wa, á nə zıŋa lìà
də zıla, tə nə wàrì tə zıŋa, yá á tətə ba tə
yıra janı də á jıfʋa nədʋ tətə yırı.
47 Càn wulə də aba, á nə wulə á lwè
ləbərə nəzəŋə, á pın Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà tə
nə. Ba mʋ̀ Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà təntə yı á nıbara
ba nə gʋa!
48 Á twá nətʋ á ma bırı də, á də swə kʋ
tə, á nıbara-ba tə nə fwa tə, də pupwən.
Ba gʋa Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə, yá á də wulə á
lwè ba ləbərə.
49 Mə kʋ mʋ̀ nə pın, Yıı ma twá ʋ
wʋbʋŋa tə nə, ʋ ma swìn, ʋ wʋ́: ‹À wá
tʋn Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà də Yıı *tʋntʋna ba nə.
Ba wá gʋ ba wa lìà duən, ba ga wá wʋwalı
ba duən də.›
50 Kʋ mʋ̀ tə yırı nə, ba wá bʋ̀rì zən lìà
bʋ̀rà Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə mɛ gʋrı tə də̀ń nə
ba nə gʋa, də jıjʋ mama.
51 Kʋ nə zıgı Abɛlə gʋrı nə, kʋ ja va
Zakari gʋrı tə nə, ba nə gʋa Yıı dəyaa tə
də *joŋi kurə tə pwərə wa. Cígá, à mʋ̀
nə swìn kʋ á con nə: Ba wá bʋ̀rì zən lìà
bʋ̀rà tə mʋ̀ lagʋrı təntə mɛ yırı!
52 Càn wulə də aba, Yıı nii yənu tìán tə.
Á lı borbiu tə, kʋ nə wàá kʋ pın cwəŋə
aba, sə á ma súrí yənu mimii. Á tətə ba
zwı, á ga kʋ cìgà lìà tə nə, ba nə pìà, sə
ba zʋ».
53 Máŋá tə nə, Zwezi nə vìí kʋ bwálí
tə nə, Yıı nii yənu tìán tə də Farızıan-ba
tə lıŋa yın tə zàn Zwezi yuu wa. Ba dàń
zàn, ba bwe wá bwiə mama yoyirə yirə
yuu wa,
54 sə ba ma kə cígá, ba twá ʋ nii sʋ̀ràn
nə, ba ma ja wá.

12

Ka cì tìàn nə də gıgara yoo
(Matiə 10.12, 26-27; 16.6-12)

1 Lìà tə twi, kʋ máŋá təntə wa, ba tʋ
duən nə mʋ̀rʋ̀ də mʋran, ba ga ba vəli
duən nɛɛ yun wa. Zwezi ma dí yáá, ʋ
swìn ʋ karbıa tə con, ʋ wʋ́: «Á cıa á tìàn
nə də *Farızıan-ba níə́ bələ tə nə, kʋ nə
yı ndə sabwarı nə, kʋ nə yàá ŋʋ̀nì.
2 Kʋ tə mama, kʋ nə sə̀gə̀, wá nan poni
nə. Yá kʋ tə mama, kʋ nə yı dìà yoo, wá
nan kàrá.
3 Mə kʋ mʋ̀ nə pın, kʋ tə mɛ, á nə wá
swìn yikunu wa, wá zəzəgi yıcaʋ wa. Yá
kʋ tə á nə wá sʋsʋnı lìù zıın nə dìà wa,
kʋ nə sùń, wá cə̀rí dəyun wa».

§ **11:38 11.38** Kʋ yı Zwifə-ba Yıı nii, sə ba ba jìàn sìn, ba ga də́ wodiu.

Liù tə nə mɛ, sə á dəri ʋ fən (Matiə 10.28-31)

4 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ̀: «À swìn kʋ á con, à dabara-ba: Á dànà ká dəri lìà tə, ba nə gwɪ yɪra, yá ba ga wàrì won don kʋ kwa nə, ba fwa ba súrí lá.
5 À wá bɪrɪ aba lìù tə, á nə mɛ, sə á dəri. Á dərə lìù* tə, ʋ nə wàá aba, ʋ dɪlɪ mən dìè wa, də ʋ nə gwa aba kwa nə. Cígá, à swìn kʋ á con, mə ʋ mʋ̀ nə á mɛ, sə á dəri!
6 Ba ba zənbii bonu yoli səbilurən bələ, naaa? Yá Yɪɪ ga ba ka nədʋ nə swɛ̀eé.
7 Yá Yɪɪ gàlì á yukʋran tə mama á yuu wa. Á dànà ká pa fən ja aba. Á kʋkwa zənbii tə nə dáá!»

Ka twá Zwezi nə yoo (Matiə 12.32; 10.19-20; 10.32-33)

8 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «À mʋ̀ nə swìn kʋ á con nə: Də lìù nə swìn lìà yáá con nə, də ʋ yə̀ə́ à mʋ̀ Zwezi, *Ləzwənə-Biu† tə də wá bɪrɪ Yɪɪ *malɪkɛ tə yáá con də, ʋ yɪ ʋ mʋ̀ cígá nə tɪ wá.
9 Yá lìù tə, ʋ nə wá bɪrɪ də, ʋ yərì nə, lìà yáá con,Ləzwənə-Biu tə də wá bɪrɪ Yɪɪ malɪkɛ tə yáá con, də ʋ yərì wá.
10 Lìù tə mɛ, ʋ nə wá swìn sʋgʋ, ʋ zɪgɪLəzwənə-Biu tə nə kʋ tíú wàá ʋ cʋna kwɪʋn ʋ nɪ. Yá lìù tə, ʋ nə wá twɪn Yɪɪ-*Siŋu tə, kʋ tíú wàrì ʋ cʋna kwɪʋn ʋ nɪ, abada.
11 Ba wá ja aba ba va *Zwifə-ba *jə́rə́ dii wa, nə à yə̀ə́ tɪʋ tìán yáá con nə, sə ba bʋ̀rì á bʋ̀rà. Kʋ máŋá tə wa, á dànà ká pa kʋ tə, á nə wá fwa, sə á ma jon á tìàn, nə à yə̀ə́ kʋ tə, á nə wá swìn, yoo ja aba.
12 Yɪɪ-Siŋu tə wá kàrì aba, kʋ máŋá təntə wa, kʋ tə á nə mɛ, sə á swìn».

Jɪjə ləyəru tíú zwansɪsara (Matiə 16.26; Likə 16.19-26)

13 Lalʋʋ tə wa, lìù don wulə ʋ swìn Zwezi con, ʋ wʋ́: «Karnyɪna, swìn à nubiu con, sə ʋ tàrà də nə, wiən tə nə nyɪna nə yá də nəba».
14 Zwezi le wá, ʋ wʋ́: «À dabɛɛ, wàà nə tún nə, sə à bʋ̀rì á wiən bʋ̀rà, nə à yə̀ə́, sə à tàrà á wiən?»
15 Ʋ ma pìí ʋ swìn ba mɛ con nə, ʋ wʋ́: «Á zurə á yɪra, á cɪa á tìàn nə zəni də lìà duən wiən ka ja yimən tə pa aba. Ləzwənə mɪɪ cígá tà kʋ wulə ʋ wojan wa, də ʋ nə swə ʋ yá jɪjə tíú nəfarʋ də».
16 Ʋ dàń ma sɪsarɪ zwansɪsara kʋ tə ba con, ʋ wʋ́: «Bɛɛ don kárí wodirən bɪga zəni.
17 Ʋ dàń ma dʋ̀ ʋ ga swìn ʋ tìàn con, ʋ wʋ́: ‹À wá fwa nətə? À ba bwálí jə, à keni à wodirən tə mɛ lá›.
18 Ʋ ma ga ʋ swìn ʋ tìàn con, ʋ wʋ́: ‹Nə̀ń, kʋ tə à nə wá fwa: À wá mà à təkələ tə, à pìí à lwà nəfaran, à pɛ̀e à mɪbɪa tə mama, də à wiən tə duən à kə tə wa.
19 Kʋ kwa nə, à dàń wá swìn à tìàn con, à wʋ́: Bìú, n jə wiən zənzən, n də́ kʋ nə ja vələ bɪna də bɪna, n dàń wá piən, n sìí n nyʋ, n də́ cànà!›
20 Yá Yɪɪ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹Bɛɛ ləyəru! Tɪtɪn kʋ tə tətə nə, n mɪɪ wá zwɛ̀e! Yá wiən tə mama nə kwɛn n tún n tìàn nə wá jì lìù don nyiən!› »
21 Zwezi ma súrí lá, ʋ wʋ́: «Mə kʋ wá yà nətʋ kʋ pa lìù tə nə, ʋ nə pɛ̀e wiən tə, tə kwənə nə dáá, ʋ pɪn ʋ tìàn nə, yá ʋ ga ba won ja Yɪɪ yáá con nə».

Kəni á waa Yɪɪ nə (Matiə 6.22-34; 1 Timote 4.6-8; Ebərəba 13.5)

22 Kʋ kwa nə, Zwezi swìn ʋ karbɪa tə con, ʋ wʋ́: «Nə̀ń, won tə nə pɪn à swìn á con nə, à wʋ́: Á dànà ká pa á mɪɪ twara ja aba, də kʋ tə, á nə wá də́, nə à yə̀ə́ də kʋ tə, á nə wá zʋ á yɪra nə.
23 Á mɪɪ tə jə funə, kʋ doni wodiu. Yá á yɪra tə də jə funə, kʋ doni gànʋ̀.
24 Á ywàŋá batɪɛnkanan‡. Tə ba dwì, tə ma ba ce, tə ba pɛ̀e tə kəni təkələ wa. Yá Yɪɪ ga pɪn tə tə nii wodiu! Á kʋkwa zənbii tə mama zənzən!
25 Á wa twara tə, ʋ nə jə, wàá ʋ mɪɪ tə kʋ təni mancɪn tətə?
26 Də á nə wàrì kʋ tə nə mun tətə á fwa, bɛ̀eɛ̀e dàń nə pɪn yoo don twara jə aba?
27 Á ywàŋá á jən kárí gapunə nə naŋa nətʋ, tə ba tʋŋa tə ma ba gànʋ̀ də swɪ. À

* **12:5 12.5** Kʋ yɪ Yɪɪ. † **12:8 12.8** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. ‡ **12:24 12.24** Lìà duən boŋə zənbii kʋ tə ‹sabakanan›.

mù nə swìn kʋ á con nə də, pìʋ́ *Salʋmʋn
tətə də ʋ jɪjə tə mama, ʋ wà gànù zwɪ, kʋ
nə ziən kʋ doni gapunə təntə nədʋ də.
28 Yá Yɪɪ dàń nə ywàŋá tə mù kárí wa
garan tətə yuu, tə nə yɪ tʋtʋ, də á mù, á
nə jə funə zənzən á doni tə, ʋ wá ywàń
á yuu nətə? Tə mù garan wulə kárí wa
zàn tə nə, wá kù, ba dɪ mən nə jwɪan nə,
Yɪɪ dàń wá zʋ aba də ganan nətə! Á wà á
waa ken à nə wuuu!
29 Á dànà ká gʋ á tìàn á pìà máŋá mama
kʋ tə, á nə wá də́, də kʋ tə, á nə wá nyʋ.
30 Kʋ ya lìà tə, lʋʋ nə tɪ ba, ba nə yərì
Yɪɪ tə, nə gwɪ ba tìàn ba pìà tə mù təntə
máŋá mama. Yá á mù á ja nyɪna Yɪɪ, ʋ nə
yəə́ kʋ tə nə mɛ aba.
31 Á təntən á kə á yáá lá, á pìà Yɪɪ pàrì
tə, yá kʋ kwa nə, Yɪɪ wá pa aba tə tə
mama, tə nə mùrì aba».

Yɪɪ sàń jɪjə wiən
(Matiə 6.19-21)

32 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Dàn ká pa
fən ja mʋ́, pulibiə, kʋ nə ywán də á nyɪna
tə yɪrɪ, sə ʋ pa á twá á də́ ʋ pàrì tə.
33 Á yəgə á wiən, á ga pa tə səbiu tə, á
nə nɪ, zʋra nə! Á tíə́ səbɪa lwaran tə, tə
nə ba cʋ̀gà. Á pìà Yɪɪ *sàń wozəŋə tə mù
wiən tə, tə nə wàrì tə jén, abada. Tə wiən
təntə ŋʋ̀nà nə wàrì tə ba yí, zʋnzʋran də
ga wàrì tə cʋ̀gà.
34 Bwálí tə nə, á wiən tə, tə kwənə nə
dáá, nə wulə lá, mə lá nə á waa tə də
wulə».

Tʋ̀tʋ̀nà tə, ba nə ba dwɛ̀e
(Matiə 24.36-44; 25.1-30; Marəkə 13.33-37)

35 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «Á vwiə á tàŋá
də voru, sə á sʋrʋ á canan, á ja!
36 Á yana ndə lìà tə nə, ba nə dànì ba
yuu tíú, ʋ naŋa fúrú vwiu cànà ʋ pìí ʋ
bìàn, ʋ nə mà, sə ba súrú ba pa, ʋ zʋ.
37 Pupwən wá yà də tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə yuu tíú
nə wá bà, ʋ na də, ba nəŋə! Cígá mama,
à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Ʋ wá vwa ʋ tàŋá
ʋ pa, ba jə̀ń wodiu yuu wa. Yá ʋ ga twá
ba ladʋa ladʋa nii nə, ʋ pa ba, ba də́.
38 Ʋ nə twi tɪtɪn kwɪʋn nə, nə à yəə́
tɪbɪnakʋnʋ wa, yá ʋ ga na də, ba nəŋə,
ba wá yà pupwən wa!
39 À wá tì, à ma man kʋ tə: Də dìə̀ tíú
yà nə yəə́ máŋá tə, ŋwìàn yàá nə wá bà,
ʋ yàá bá yá wá, ʋ pa ʋ zʋ dìə̀ tə wa.
40 Á kənə á sírí, á də nyiən nə.
*Ləzwənə-Biu§ tə wá bà, máŋá tə nə, á
nə ba bʋŋa».

Tʋtʋnzəŋu də tʋtʋnkʋkwɪʋn yoo
(Matiə 24.45-51)

41 Piyɛrə dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «*Yuu-
Tiu, zwansɪsara tə yɪ nə cɪcɪ nyiən mù
naaa, kʋ yɪ lìà mama nyiən?»
42 Yuu-Tiu ma le, ʋ wʋ́: «Wàà dàń nə yɪ
kʋ mù tʋ̀tʋ̀nʋ̀ yuu tíú təntə, ʋ nə jə pʋ́ə́
nədʋ, ʋ ga jə wʋbʋŋa. Ʋ nə wá yà tʋ̀tʋ̀nà
tə duən tə yuu wa, sə ʋ pa ba wodiu,
máŋá tə nə, kʋ nə mɛ.
43 Kʋ tʋ̀tʋ̀nʋ̀ təntə wá yà pupwən wa,
də yuu tíú tə ka pìí ka bà dìə̀ wa nə, ʋ nə
yí wá də ʋ wulə kʋ tʋtʋŋɪ tə wa.
44 À mʋ̀ nə swìn kʋ á con, cígá mama:
Yuu tíú tə wá pa wá, ʋ wiən tə mama yuu
ywàŋʋ́.
45 Yá də kʋ mʋ̀ tʋ̀tʋ̀nʋ̀ təntə, nə swìn ʋ
təntɪan con nə, ʋ wʋ́: ‹À yuu tíú tə dání,
ʋ ba twi.› Ʋ dàń zàn ʋ tʋ ʋ tʋtʋnduən tə
yuu wa, ʋ mà ba, ʋ ga zʋ diŋu də sanyʋra
wa, sə ʋ bʋbʋnɪ.
46 Kʋ mʋ̀ tə wa nə, yuu tíú tə dàń wá bà
dɪɪn don nə, ʋ dì tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə yuu wa, máŋá
tə wa, ʋ nə ba wá dànì. Ʋ dàń wá kə kʋ
tʋ̀tʋ̀nʋ̀ təntə càn wa zənzən, kʋ ja vəli ʋ
tɪan. Ʋ ga wá pa ba kə ʋ mʋ̀ də lìà tə, ba
nə yərì Yɪɪ bwálí nədʋ.
47 Tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə, ʋ nə yəə́ kʋ tə, ʋ yuu tíú
nə pìà, yá ʋ ga ba ʋ sírí keni, ʋ ga ba kʋ
tə fwa ʋ yuu tíú nə pìà, ʋ wá na kafɪʋ yíá
zənzən.
48 Kʋ ga nə ya tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə, ʋ nə yərì kʋ
tə, ʋ yuu tíú nə pìà nə tʋn, yìən tə nə mɛ,
sə ba mà wa tə yɪra ba wá mà kafɪʋ yíá
mancɪn. Lìù tə nə, ba nə pɪn zənzən, ba
wá jon kʋ tíú con nə zənzən. Lìù tə con
nə, ba nə tún zənzən, ba wá bwe kʋ tíú
con nə, ba jon ba pàlí lá».

§ **12:40 12.40** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

Zwezi yı pwıa lìù
(Matiə 10.34-36)

49 Zwezi kúù swìn, ʋ wʋ́: «À yı à twi, sə à kə mən tıa yuu wa. Yá à swə zənzən, sə tə manwarı tə sʋrʋ!
50 À mɛ, sə ba kə nə càn wa, ndə ba nə ləgə lìù nı́á wa. Yá à wulə pucʋnı zənzən wa, kʋ ja vələ máŋá tə, kʋ nii nə wá sú!
51 Á bʋŋa də à twi, sə à kə bıcan sìə́ tıa yuu wa, yá kʋ tà nətʋ. À mù nə swìn kʋ á con də, kʋ yı pwıa, à wá kə tıa yuu wa.
52 Kʋ nə zıgı sı́ʋ́n, lìà nə yı bonu dìə̀ wa ba wá pwɛ̀e, batwa zıgı bələ nə, bələ zıgı batwa nə.
53 Nyına wá zıgı bìú nə, bìú wá zıgı nyına nə. Nuu wá zıgı bʋ̀á nə, bʋ̀á də ga wá zıgı nuu nə. Barı nuu wá zıgı ʋ bikını nə, bikını də wá zıgı ʋ barı nuu nə».

Ka lwarı máŋá tə tə dəń yoo
(Matiə 16.2-3)

54 Zwezi kúù swìn lalʋʋ tə con nə, ʋ wʋ́: «Máŋá tə wa, á nə nı bakwan, də kʋ zaŋa yıı yizwıa con, də á swìn, lala, á wʋ́: ‹Dwà* wá nà›. Yá mə kʋ mù nə yàá tʋn.
55 Yá də á nə nı vʋʋ kʋ fuli, kʋ naŋa jızən vàn yuu, á yàá swìn, á wʋ́: ‹Tıa tə wá cɛn›. Yá mə kʋ mù nə yàá tʋn.
56 Nı́ə́ bələ tìán-ba! Á wàá lʋʋ yuu də lanworu mımınan tətə mù dəń á lwarı. Kʋ dàń ya nətə, á ma wàrì sı́ʋ́n máŋá tə mù yáá á lwarı?»

N də n dʋŋʋ ka kə duən nə yoo
(Matiə 5.25-26)

57 Zwezi kúù swìn ʋ súrí lá, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á ba na á tìàn con nə, á tə mɛ, sə á tʋn nətʋ tə?
58 Á nəŋə kʋ nyınyıga: Kə cígá, sə n də n jarı don kə duən nə, də á tə nə wulə cwəŋə wa. Kʋ nə tà kʋ mù, kʋ wàá kʋ pın, ʋ kəni mʋ́ lìù tə nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə jıın wa. Sə kʋ dàn ká yà talıkwa kʋ pa mʋ́, də ba nə wá kə mʋ́ bàń dìə̀ nəcırʋ jıın wa, sə ba dılı mʋ́ bàń dìə̀ wa.
59 Kʋ ya cígá mama nə, à swìn n con: N bá nan ka bàń dìə̀ təntə wa, də n wà kʋ jıŋı təntə talıkwa tanya tə ŋwín».

13

Ka vəvəri kwa ka ma sá cʋna nə à yə̀ə́ ka tı
(Zwan 8.24)

1 Kʋ máŋá təntə wa, lìà duən twi, ba swìn Zwezi con Galile nagwanaa lìà tə yoo, *Pilatə nə pın ba gʋ. Máŋá tə wa, ba nə wulə ba gwı vàná ba ma fwa *jwəŋə, ba pın Yıı nə, ba gʋa ba də. Ʊ guli ba jana də vàná tə jana duən wa.
2 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á bʋŋa də, ba mù Galile tìán təntə, ba nə gʋa nə, yà lìà, ba nə yı cʋna lìà, ba dwən Galile tìán tə duən tə, kʋ yoo təntə nə yí ba tə yırı, naaa?
3 À mù nə swìn kʋ á con də, á nə wà vəvəri á kwa, á ma sá á cʋna, á də mama wá tı ndə ba nə.
4 Silowe bə́rə́ naa tə ba nə lwə̀, ba ja dì ban ban tə tʋa, kʋ mà lìà fugə nana kʋ gʋ. Á bʋŋa də, ba mù nə cʋ̀gʋ̀, ba dwən *Zwerizalɛmə tìán tə duən tə, naaa?
5 À mù nə swìn də aba, nətʋ dìán. Yá də á nə wà vəvəri á kwa, á ma sá á cʋna, á mama wá tı ndə ba nə».

Tìʋ́ kʋ nə ba bıa zıŋa tə zwansısara
(Matiə 21.18-19, 43; Romə tìán 2.3-6)

6 Kʋ kwa nə, Zwezi ma swìn zwansısara kʋ tə ba con nə, ʋ wʋ́: «Bɛɛ yà jə kapırʋ, kʋ nə wulə ʋ kárá wa. Ʊ twi, sə ʋ kwa kapıra, yá ʋ ga wà won mama nı.
7 Ʊ dàń ma swìn kárá tə vala tə con nə, ʋ wʋ́: ‹Nə̀ń, bına batwa nə à yàá bà, à pìà kapıra kapırʋ tə yuu wa, à ga ba won mama na. Gwəŋə kʋ! Kʋ jon bwálí tə tʋtʋ›.
8 Yá kárá tə valʋ tə le wá, ʋ wʋ́: ‹Yuu tíú yá kʋ dədən kʋ tə, də à wá kʋ̀ kʋ dəń tə mama, à kıkarı à kə bıbana.
9 Nətʋ dıın don, kʋ wá zın bıa bını don nə. Kʋ nə tà nətʋ, sə n dàń pa ba gwəŋə kʋ›.»

Zwezi kwìán kan don tàŋá nə kwá
(Matiə 12.9-13; Likə 14.1-6)

10 *Zwifə-ba *sìə́ dıın nə, Zwezi wulə ʋ kàrì ba *jə́rə́ dìə̀ don wa.
11 Kayayıŋʋ don də yà wulə lá nə. Kʋ nə jə bına fugə də nana, *zini yà jın wá

* **12:54 12.54** *Yızərayɛlə lʋʋ nii wa, dwà yı ka zıga yıı yizwıa ka ma nì.

kʋ gori, kʋ pa ʋ yà kʋ́ù wàrì ʋ kwàní
mɪ́ámɪ́án.
12 Máŋá tə nə, Zwezi nə nɪ kan tə, ʋ
bon wá, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «N jon n tɪàn n
yayɪgʋ tə jɪɪn».
13 Ʋ́ tún ʋ jɪàn ʋ yuu wa, yá lala ʋ
kwɪán, ʋ ga wulə ʋ bwɪ Yɪɪ nə.
14 Yá jə́rə́ dɪà yuu tɪ́ú tə lɪŋa zàn, də
Zwezi nə zwɛ̀e kʋ mù kan təntə yayɪgʋ tə
sɪə́ dɪɪn nə. Ʋ́ dàń ma swìn lalʋʋ tə con,
ʋ wʋ́: «Dɪan bardʋ wulə á nə mɛ, sə á
tʋn, á bɪàn tə mù dɪan təntə nə, á pa ba
zwɛ̀e á yayɪran tə, á ga yá sɪə́ dɪɪn tə!»
*Yuu-Tiu ma le wá, ʋ wʋ́:
15 «Nɪ́ə́ bələ tɪán-ba! Sɪə́ dɪɪn nə, á ba
yàá kʋ̀rì á naʋ, nə à yə̀ə́ á bɪnà, á pa kʋ
nyʋ nɪ́á.
16 Sə kʋ mù kan wà tə, ʋ nə yɪ
*Abərahamə nàʋ́ *Sɪtana nə vwə, bɪna
fugə də nana, kʋ yà mɛ, sə à kʋ̀rì wá ʋ
ŋwanɪ tə wa, sɪə́ dɪɪn nə».
17 Zwezi liu tə ken ʋ dʋŋa tə mama
də cavɪra, yá lalʋʋ tə mɛ pùə́ poli Zwezi
tʋtʋnzəŋə tə mɛ yuu wa, ʋ nə tʋŋa.

Wobiu nəmanbiə don yuu wa zwansɪsara
(Matiə 13.31-32; Marəkə 4.30-32)

18 Zwezi ma swìn, ʋ wʋ́: «Yɪɪ pàrì tə də
bɛ̀eɛ̀e nə nyɪn? Bɛ̀eɛ̀e nə à wàá kʋ à ma
maŋa?
19 Kʋ yɪ ndə wobiu nəmanbiə nə. Bɛɛ
don dàń tì kʋ, ʋ dù ʋ dəŋə vara wa. Kʋ
ma pén kʋ fwa tɪ̀ʋ́, zənbii də ga bà, tə fwa
tə pwalan kʋ nɛɛ wa».

Sabwarɪ yuu wa zwansɪsara
(Matiə 13.33)

20 Zwezi ma kʋ́ù swìn, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
à wàá Yɪɪ pàrì tə, à ma maŋa?
21 Kʋ yɪ ndə sabwarɪ nə, kan don nə
tì mun zʋŋa yiə batwa, ʋ kə kʋ wa. Tə
mama dàń ga zàn tə fʋlɪ».

Mimii pɪpɪan yoo
(Matiə 7.13-14, 21-23; 8.1-12)

22 Zwezi twá tɪan də tɪbii wa, ʋ kàrì ʋ
ga vələ *Zwerizalɛmə.
23 Lɪù don ma bwe wá, ʋ wʋ́: «*Yuu-
Tiu, lɪà mancɪn nə wá jon ba tɪàn, sə ba
ja mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con?» Zwezi
ma le ba, ʋ wʋ́:
24 «Á kənə dɪàn, sə á twá mimii pɪpɪan
tə, á ma zʋ. À mù nə swìn kʋ á con nə, lɪà
zənzən wá pɪà, sə ba zʋ ba ga bá wànɪ́.
25 Máŋá tə nə, dɪà tɪ́ú nə wá zàn, ʋ
swaga ʋ mimii, á wá ga kàrá wa. Á wá
mà mimii nə, á ga swìn, á wʋ́: ‹Yuu-Tiu,
súrú n pa nə zʋ!› Ʋ́ wá le aba, ʋ wʋ́: ‹À
yə̀rì bwálí tə, á nə nan!›
26 Á dàń wá swìn ʋ con, á wʋ́: ‹Nə dí,
nə ga nyʋ də mʋ́. N kàrì nə tɪʋ coŋi wa›.
27 Ʋ́ tə kʋ́ù wá swìn á con nə, ʋ wʋ́: ‹À
yə̀rì bwálí tə, á nə nan. Á fàrá á nan
kwa à bɪan nə, á mù mama, á nə tʋn
yokʋkwɪnan›.
28 Á vələ bwálí tə nə, á nə wá bubwi, á
ga dɪŋa á jɪfwɪ á fɪfaga, máŋá tə, á nə wá
na á nɪbara *Abərahamə də *Yɪzakə də
*Zwakɔbə də Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nà tə mama Yɪɪ
pàrì tə wa. Yá ba ga wá dɪlɪ á mù bə́rə́
kwa!
29 Lɪà wá nan saparan banɪa tə mɛ, ba
bà ba fwa dɪŋə Yɪɪ pàrì tə wa.
30 Kʋ mù nə pɪn, lɪà tə duən, ba nə ya
talɪkwa lɪà sɪ́ʋ́n tə, dàń wá yà təntən lɪà.
Yá ba tə, ba nə ya təntən lɪà sɪ́ʋ́n tə, wá
yà talɪkwa lɪà».

Zwezi wulə cwəŋə wa, ʋ vələ Zwerizalɛmə
(Matiə 23.34-39; Likə 19.41-44)

31 Kʋ máŋá təntən wa, *Farɪzɪan-ba wa
lɪà duən twi, ba yí Zwezi yɪra, ba ga wʋ́:
«Nan yəbə, n va bwálí don, *Erodə nə
pɪà, sə ʋ pa, ba gʋ mʋ́ yɪrɪ».
32 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á vələ á
swìn kʋ mù bɛɛ təntə, ʋ nə ja yɪpʋrɪ ndə
zwəŋə də, à lɪ *zinə, à ga zwɛ̀e yayɪran,
zàn də jwɪan. Yá dɪan batwa nii nə, à wá
zwɛ̀e à tʋtʋŋɪ.
33 Yá kʋ mɛ, sə à lɛ à va à cwəŋə tə zàn
də jwɪan də kaan, kʋ nə wà mɛ, sə ba gʋ
Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ bwálí don nə, də kʋ nə tà
*Zwerizalɛmə nə yɪrɪ.
34 Zwerizalɛmə tɪán-ba, Zwerizalɛmə
tɪán-ba, á mù lɪà tə, á nə gwɪ Yɪɪ nii
*sʋ̀sʋ̀nà tə, á ga dɪlɪ ba tə, Yɪɪ nə tʋn á
con, də kapana! Nɛɛ bagalɪ nə, à sóní, sə
à kə aba à səpuni nə, ndə cə̀rú nə yàá kə
kʋ cəbii kʋ vànà də̀ń nə, yá á ga wà kʋ
sɛ̀e!

35 Á nəŋə, Yıı wá dʋgʋ ʋ *dìə̀ tə, ka nə
wulə á con, míámían. Yá də kʋ mama, à
mù nə swìn kʋ á con: Á kʋ́ù bá na nə, kʋ
ja vələ, á nə wá swìn, á wʋ́: ‹Yıı wá fwa
zəni lìù tə yıra, ʋ nə bìàn *Yuu-Tiu yırı
yuu wa!› »

14

Zwezi zwɛ̀e yayıŋʋ yayıgʋ Zwifə-ba sìə́ dıın tə nə
(Likə 6.6-11; 13.10-17)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dıın don nə, Zwezi vəli
*Farızıan-ba yuu tíú don sàń, sə ʋ də́
wodiu. Yá ba yía ga wulə ʋ yuu wa.
2 Bɛɛ don, yayıgʋ nə yàá fʋlı wá, zıga
Zwezi yáá con nə.
3 Zwezi ma bwe Yıı nii *yənu tìán tə də
Farızıan-ba, ʋ wʋ́: «Nə Yıı *nii tə, ʋ nə
pın *Moyizə nə, pın cwəŋə, nə à yə̀ə́ kʋ
wà pın cwəŋə, sə ba zwɛ̀e yayıgʋ nə sìə́
dıın nə?»
4 Yá ba taŋı ba nii. Zwezi dàń ma jə wá
ʋ zwɛ̀e ʋ yayıgʋ tə, ʋ ga pa ʋ vìí.
5 Ʋ dàń swìn ba con nə, ʋ wʋ́: «Á lìù
bìú, nə à yə̀ə́ ʋ naʋ nə, tʋa vəli wa sìə́
dıın nə, kʋ tíú yàá lı kʋ lala. Nə à yə̀ə́, kʋ
tà nətʋ?»
6 Ba wà wàní wá ba le kʋ yoo tə yuu
wa.

Ka kúrí bwálá yoo
(Matiə 23.5-12; Romə tìán 12.3)

7 Zwezi nı nətʋ lìà tə, ba nə twi diŋə tə
nə, kúrí bwálá ba jəni. Ʋ dàń ma sısarı
zwansısara kʋ tə, ʋ ma swìn ba mama tə
con, ʋ wʋ́:
8 «Də lìù nə bon mʋ́ ʋ fúrú vwiu càǹà
wa, dàn ká va n jə̀ń ləzwənfaran yijaa
nə. Ba wàá ləzwənfarʋ don ba boŋə, ʋ
nə dwən mʋ́.
9 Yá dìə̀ tə tíú, ʋ nə bon á mɛ bələ tə,
wàá ʋ twi, ʋ swìn n con, ʋ wʋ́: ‹Zàn n
yá bwálí tə, n pa kʋ tíú nə›. Kʋ máŋá tə
wa, kʋ wá yà kaŋʋ kʋ pa mʋ́, sə n zàn də
cavıra, n va n jə̀ń kwa con nə.
10 Kʋ mù tə yırı nə, ba nə bon mʋ́ diŋə,
sə n va jə̀ń kwa con, sə máŋá tə wa, lìù
tə, ʋ nə bon mʋ́, nə wá bà, sə ʋ swìn n
con nə, ʋ wʋ́: ‹À dabɛɛ, bàá, dì yuu con
bwálí nəzəŋu nə!› Kʋ mù tə kwa nə, kʋ
wá yà dun kʋ pa mʋ́ lìà tə mɛ yáá con, n
də ba nə də́.
11 Lìù tə mama, ʋ nə wá zìn ʋ tìàn yıı
nə, ʋ wá cʋ́. Yá lìù tə, ʋ nə wá mun ʋ
tìàn, yuu wá kə yıı nə».
12 Zwezi dàń ga swìn lìù tə con, ʋ nə
bon wá diŋə tə, ʋ wʋ́: «Máŋá tə, n nə
bon diŋə, kʋ nə swə kʋ yı yıcaʋ, nə à yə̀ə́
dədəni, dàn ká bon n dabara, nə à yə̀ə́
n nubıa, nə à yə̀ə́ n dìə̀ lìà, nə à yə̀ə́ n
səpuni jıjə lìà. Də n nə bon ba, ba də wá
wàní mʋ́ ba bon. Yá ba wá twá nətʋ, ba
ma ŋwín mʋ́.
13 Yá n dàń nə fwa cànà wodiu, sə n
bon zʋra, də ləzwənkıkaran, də gwanan,
də lilirən.
14 N pùə́ wá poli, ba nə bá wàní tə ba
ŋwín yırı. Yıı nə wá ŋwín mʋ́ máŋá tə
wa, ba tə, ba nə yı cígá tìán tə nə wá bwin
ba nan».

Wodiu nəfarʋ don zwansısara
(Matiə 22.1-14)

15 Tə yìə̀n təntə kwa nə, lìù tə, ba nə
bon tə wa lìù don swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Pupwən wulə də lìù tə, ʋ nə wá də́
wodirən cànà Yıı pàrì tə wa!»
16 Zwezi sısarı zwansısara kʋ tə, ʋ swìn
ʋ con, ʋ wʋ́: «Bɛɛ don ken diŋə nəfarʋ, ʋ
ga bon lìà zənzən.
17 Wodiu tə diŋə máŋá wa, ʋ tʋn ʋ
tʋ̀tʋ̀nʋ̀, sə ʋ swìn lìà tə con, ʋ nə bon tə,
ʋ wʋ́: ‹Á bìàn síʋ́n, wiən tə mɛ sírí ken›.
18 Yá ba ladʋa mama lwàń ʋ nii də, ʋ
bá bà bɛɛ tə con nə. Təntən bɛɛ tə swìn
tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə con, ʋ wʋ́: ‹À nı kárá yá kʋ mɛ,
sə à va à na ka. À lòrì mʋ́, sə n yá nə, à
ba wàní›.
19 Ʋ don də swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹À yə̀
nıan fugə, à ga vələ, sə à də́də́n tə. À lòrì
mʋ́, sə n yá nə, à ba wàní›.
20 Ʋ don də kʋ́ù ma swìn, ʋ wʋ́: ‹À dàń
nə swe síʋ́n. Kʋ mù nə pın, à wàrì lá à
vəli›.
21 Tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə ma pìí ʋ va ʋ yuu tíú tə con,
ʋ pa wá ba nə le nətʋ. Dìə̀ tíú tə lıŋa zàn,
ʋ ga swìn ʋ tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə con, ʋ wʋ́: ‹Vəli
lala tıʋ tə cwəŋə yuu, də kanporu wa, sə
n ja zʋra də ləzwənkıkaran, də lilirən, də
gwanan, n ja bà›.

22 Kʊ nə kɛ̀eń mancɪn, tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə twi, ʊ
swìn, ʊ wʊ́: ‹Yuu tíú, nə twá n nii tə nə,
yá bwálí tə ga lá›.
23 Yuu tíú tə ma kʊ́ʊ̀ swìn ʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə
con, ʊ wʊ́: ‹Vəli gaʊ coŋi yuu dabwaran
yɪra nə, sə n kálí lìà tə, sə ba zʊ, sə à dìə̀
tə sú.
24 À mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Lìà tə, ba nə
dí yáá, ba bon tə nədʊa də bá də́ à wodiu
tə!› »

Nətə nə lìù twá ʊ ma jì Zwezi karbiu
(Matiə 10.37-39; 16.24-26; Marəkə 9.49-51)

25 Lalʊʊ púə́ Zwezi kwa cwəŋə yuu. Ʊ
ma pìí ʊ vəvəri, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́:
26 «Lìù tə, ʊ nə twi à con, kʊ tíú mɛ,
sə ʊ lɪ ʊ nuu, də ʊ nyɪna, də ʊ kan, də ʊ
bìsíná, də ʊ nubɪa, də ʊ nakwana, də ʊ
tə təntɪan mɪɪ tə sonu yoo ʊ waa. Kʊ nə
tà nətʊ, ʊ bá yà à karbiu.
27 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ ya à karbiu, kʊ
tíú mɛ, sə ʊ sɛ̀e ʊ də́ càn də nə. Kʊ càn
təntə yɪn də ʊ nə tɪga dagarʊ yuu wa.
28 Də á lìù nə pìà, sə ʊ lwà bə́rə́ naa,
kʊ dì ban ban, kʊ tíú mɛ, sə ʊ jə̀ń tɪa ʊ
dí yáá, ʊ pìà dìə̀ tə səbiu nii, sə ʊ ga jə́n,
də ʊ nə ja səbiu kʊ yí, sə ʊ ma lwà ka ʊ
zwɛ̀e.
29 Kʊ nə tà kʊ mʊ̀, ʊ nə dɪga ka də̀ń, ʊ
ga wà zwɛ̀e. Ba dàń tə mɛ, ba nə wá na
kʊ nətʊ, wá mʊn kʊ tíú,
30 də ba swìn, ba wʊ́: ‹Bɛɛ wà tə dɪga ʊ
dìə̀ də̀ń, ʊ ga wà zwɛ̀e›.»
31 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Pìʊ́ don nə
pìà, sə ʊ va ʊ ta ʊ don pìʊ́. Ʊ dàń dí yáá ʊ
jə̀ń, ʊ bʊ́n ʊ jə́n, də ʊ nə wàá pamana
mʊ̀rʊ̀ fugə, ʊ ma tɛ ʊ dʊŋʊ tə pamana
mʊ̀rʊ̀ sapʊa.
32 Ʊ nɪ də, ʊ wàrì, ʊ wá tʊn lìà, sə ba pa
kori pìʊ́ tə don tə nə də, ʊ tə ba bwələ,
sə sìə́ ya ba pwərə wa».
33 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ nətʊ
tə nə, á lìù mama wàrì à karbiu ʊ yanɪ,
də kʊ tíú nə wà vɪ ʊ wiən tə mɛ, ʊ nə jə».

Nakwan ka nə ba funə jə yoo
(Matiə 5.13; 11.15; Marəkə 9.50)

34 «Nakwan ya won, kʊ nə ziən. Yá ka
nyɪŋa nə nan, ba kʊ́ʊ̀ wàrì ka ba pɪn ka
pìí ka janɪ nyɪŋa.
35 Ka kʊ́ʊ̀ ba ziən, ka pa tɪa də nə, ka
ma kʊ́ʊ̀ wàrì kárá wa ka kəni, sə kárá tə
wiən bɪ zəni. Ka dàń ya ba wá dʊgʊ kàrá
wa. Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zɪan, ʊ cʊgʊ zəni!»

15

Piə tə nə jɪn zwansɪsara
(Matiə 18.11-14)

1 Lanpolɪna tə, də lìà tə duən tə, ba nə
yɪ cʊna lìà, tə mama fàrʊ́ ba yí Zwezi yɪra,
sə ba cʊgʊ ʊ sʊgʊ.
2 *Farɪzɪan-ba də *Zwifə-ba Yɪɪ nii
*yənu tìán tə ŋʊŋwɪn, ba wʊ́: «Bɛɛ wà
tə də cʊna lìà sɛ̀e ba wulə duən nə, ʊ ga
də́ də ba».
3 Zwezi dàń ma sɪsarɪ zwansɪsara kʊ tə,
ʊ ma sɪsarɪ ba, ʊ wʊ́:
4 «Bɛ̀eɛ̀e nə á bʊŋa yoo kʊ tə yuu wa?
Bɛɛ nə jə pee bíí, yá tə wa nədʊ ga jén.
Ʊ wá yá tə sapwɪnɪa də fugə də nʊgʊ tə
duən tə gaʊ tə wa. Ʊ dàń ga va ʊ pìà ka
tə, ka nə jén tə, wuuu ʊ va ʊ na ka.
5 Ʊ dàń nə nɪ ka, ʊ pʊ̀ə́ poli, ʊ tì ka ʊ kə
ʊ para wa, ʊ ja va ʊ sàń nə.
6 Máŋá tə wa, ʊ nə yí ʊ sàń nə, ʊ wá
bon ʊ dabara də ʊ yɪra lìà, ʊ swìn, ʊ wʊ́:
‹Á fwa pupwən, ndə à mʊ̀ nə, à nə nɪ à
piə tə, ka nə yà jén tə yɪrɪ›.
7 Mə nətʊ nə, à swìn á con nə, də
pupwən wá yà Yɪɪ sàń nə, də cʊna lìù
nədʊ nə nə vəvəri ʊ kwa, ʊ ma sá ʊ cʊna
tə. Kʊ dwən lìà sapwɪnɪa də fugə də
nʊgʊ, ba nə bʊŋa, də ba yɪ cígá tìán, ba
nə ba bʊŋa də ba mɛ, sə ba vəvəri ba
kwa, ba ma sá ba cʊna tə».

Səbikʊlʊ tə nə jén

8 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Kan nə ja
cɪnɪa səbikʊlan* fugə, nədʊ ga jén yoo.
Ʊ dàń sʊrʊ cànʊ́, ʊ zwarʊ dìə̀ tə, ʊ ga pìà
kʊ zəni, ʊ na.
9 Ʊ nə twi, ʊ bà ʊ na kʊ, ʊ bon ʊ
budonən, də ʊ yɪra lìà, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:
‹Á yana pupwən wa də nə, à nə nɪ à
səbikʊlʊ tə, kʊ nə jén tə yɪrɪ!›.
10 Mə kʊ nətʊ tə nə, à swìn á con nə,
də Yɪɪ *malɪkɛ yàá na pupwən zənzən

* **15:8 15.8** Cɪnɪa səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán.

Yıı *sàń nə, də cʊna lìù nədʊ nə vəvəri ʊ kwa, ʊ ma sá ʊ cʊna».

Bìú tə, ʊ nə jén yoo
(1 Zwan 3.1)

11 Zwezi ma kʊ́ù swìn, ʊ wʊ́: «Bɛɛ don jə bıa bələ.
12 Ba wa nəmaa tíú tə swìn ʊ nyına tə con, ʊ wʊ́: ‹À nyına, pa nə n jıjə tori tə, à nə mɛ, sə à na›. Ʊ nyına tə ma tàrà ʊ jıjə wiən tə ʊ pa ʊ bıa bələ tə nə.
13 Kʊ nə fwa dıan bələ, ba nəmaa tíú tə yè ʊ tori tə, ʊ də́ ʊ ga nan, ʊ va lʊʊ, kʊ nə ŋʊ́ná. Kʊ mù bwálí tə wa nə, ʊ cùgù ʊ jıjə tə mama mıı kʊkwıʊn tə wa, ʊ nə tì ʊ tìàn ʊ kə.
14 Máŋá tə wa, ʊ nə cùgù ʊ jıjə tə mɛ ʊ zwɛ̀e, nıən nəfarʊ twi, tə tʊ lʊʊ təntə wa, yá ʊ dàń kʊ́ù ba won mama jə.
15 Ʊ dàń ma va, ʊ pìà tʊtʊŋı tıʊ tə lìù don con. Kʊ tíú ma tì wá, ʊ pa ʊ va ʊ kárí wa, ʊ pa ʊ cì ʊ twərən† nə.
16 Ʊ yà swə, sə ʊ twá ʊ də́ twərən tə wodirən tə, yá lìù mama ga ba tə wá pın.
17 Ʊ dàń ma jə̀ń ʊ bʊ́n ʊ càn tə yuu wa, ʊ ga swìn ʊ tìàn con nə, ʊ wʊ́: ‹À nyına tʊ̀tʊ̀nà tə mama də́ wodirən ba gɛ, yá à ga tı də nıən yəbə!
18 À wá pìí à va à nyına tə con, à ga wá swìn ʊ con, à wʊ́: À nyına, à cʊ̀gʊ̀ Yıı nə, à ma cʊ̀gʊ̀ n də nə.
19 À kʊ́ù wà mɛ, sə n ywàń nə ndə n bìú nə. N dàń tì nə, n ma fwa ndə n tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə don nə.›
20 Ʊ dàń ma tʊ cwəŋə wa, ʊ pìí ʊ bìàn ʊ nyına tə con.

Də ʊ tə nə ŋʊ́ná də ba dìà, ʊ nyına nı wá, ʊ yinəgə ga tì wá. Ʊ dəri ʊ va ʊ jə́rí wá, ʊ pʊ̀rì wá ʊ kə ʊ nə, ʊ ga kʊkwalı wá.
21 Bìú tə dàń ma swìn ʊ con nə, ʊ wʊ́: ‹À nyına, à cʊ̀gʊ̀ Yıı nə, à ma cʊ̀gʊ̀ n də nə. À kʊ́ù wà mɛ, sə n ja nə n bon n bìú›.
22 Yá ʊ nyına tə swìn ʊ tʊ̀tʊ̀nà con, ʊ wʊ́: ‹Á jana gànʊ̀ tə kʊ zəni, nə dwən tə duən tə mama, á ja bà lala, á ma zʊ wá. Á kənə jıfılı‡ ʊ jıfʊa nə də natʊra ʊ nɛɛ nə.
23 Á jana napwala tə, nə nə kʊnı, kʊ tún nʊga tə, á ja bà á gʊ. Nə fwa pupwən diŋə.
24 À bìú tə, á nə na, yà tıga, yá ʊ dàń pìí ʊ bwin ʊ nan tıan wa, ʊ yà jén, yá à pìí à na wá›. Ba dàń ma wulə ba fwa pupwən diŋə.
25 Kʊ máŋá təntə wa, də kʊ bɛɛ tə bìú nəkwıa tə wulə kárí wa. Máŋá tə, ʊ nə pìí, ʊ bà ʊ bwələ sàń, ʊ nì gwaran kori, ba ga sɛ.
26 Máŋá tə, ʊ yí sàń, ʊ bon ʊ nyına tə tʊtʊnbiu tə don ʊ bwe, sə ʊ na kʊ tə nə fwa tə də̀ń.
27 Tʊtʊnbiu tə ma le wá, ʊ wʊ́: ‹N nyánʊ́ tə nə pìí ʊ bà. N nyına ma pa, ba gʊ napwala tə, nə nə kʊnı ka jıgı tə, ʊ nə pìí ʊ na ʊ bìú tə də ʊ yıra zurə yırı›.
28 Bìú nəkwıa tə lıŋa ma zàn, ʊ ga vı, sə ʊ zʊ dìə tə wa. Ʊ nyına ma nan, sə ʊ ja wá, ʊ ja zʊ.
29 Yá bìú tə le ʊ nyına, ʊ wʊ́: ‹À nyına, cʊgʊ yəbə! Bına kapʊpʊ nə, à tʊŋa à pın mʊ́. Yá à ga wà n nii vı yoo nədʊ wa. Yá n ga wà nə bʊna tətə də pın, sə à ma fwa pupwən diŋə, sə à də à dabara də́.
30 Yá máŋá tə, n bìú wà tə nə pìí ʊ bà, ʊ mù tə, ʊ nə dí n jıjə tə mama ʊ zwɛ̀e də kacwara, mə ʊ mù tə nə nə n pa, ba gʊ napwala tə, ka nə ja nʊga tə ba pa!›
31 Ʊ nyına tə ma swìn, ʊ wʊ́: ‹À bìú, n wulə máŋá mama də nə. Yá kʊ tə mama à nə ja yı n mù nyiən.
32 Yá nə mɛ, sə nə fwa pupwən diŋə. N nyánʊ́ tə, n nə na tə, yà tıga. Yá ʊ ma pìí ʊ bwin ʊ nan tıan wa. Ʊ yà jén, yá à ga pìí à na wá!› »

16

Jıjə tíú don də lìù tə, ʊ nə ywàŋá ʊ tʊtʊnan yuu swıan yoo
(1 Timote 6.17-19; 1 Piyɛrə 5.2; Matiə 6.24)

1 Zwezi swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Jıjə tíú don nə wulə ʊ yà jə lìù, ʊ nə ywàŋá ʊ tʊtʊnan yuu. Ba ma bà ba swìn ʊ con də, lìù tə, ʊ nə ywàŋá ʊ tʊtʊnan yuu, tə gıgırı ʊ wiən tə.

† **15:15 15.15** *Zwifə-ba con, twərən yı vàná tə, tə nə yı durən wiən. ‡ **15:22 15.22** Kʊ yı, sə ba ma pa dun bìú tə nə.

2 Yuu tíú tə ma bon wá, ʋ ga swìn, ʋ
wʋ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə, à nə̀ń n yuu wa? Bɪrɪ nə,
n nə tʋn n tʋtʋŋɪ tə nətʋ, n nə kʋ́ʋ̀ wàrì
à tʋtʋnan tə yuu n ywàŋá tə yɪrɪ›.
3 Bɛɛ tə ma swìn ʋ tìàn con, ʋ wʋ́: ‹À
yuu tíú tə wá dɪŋɪ nə à tʋtʋŋɪ tə wa. À
dàń wá fwa nətə? À ba dìàn jə, sə à ma
vara à də́, cavɪra ga wá ja nə, sə à lòrì, à
də́.
4 À yə̀ə́ kʋ tə, à nə wá fwa. Máŋá tə nə,
à nə wá kwìn à bwálí tə nə, sə lìà wá ja
nə, ba kə ba dìə̀ wa›.
5 Ʋ dàń ma pa, ʋ yuu tíú jɪjɪŋa tə mama
bà nədʋ nədʋ. Ʋ ma swìn təntən tíú tə
con, ʋ wʋ́: ‹Bagalɪ nə wulə n mʋ̀ də à
yuu tíú tə pwərə wa?›
6 Ʋ ma le wá, ʋ wʋ́: ‹Nʋga barikiə bíí›.
Bɛɛ tə ma swìn, ʋ wʋ́: ‹Nə̀ń n jɪŋɪ sagɪ tə
nə, jə̀ń tɪa lala, n pʋ́pʋ́ní barikiə finu›.
7 Ʋ ma kʋ́ʋ̀ swìn ʋ don də con, ʋ wʋ́:
‹Sə n mʋ̀, bagalɪ nə wulə n yuu wa?› Ʋ
də ma le, ʋ wʋ́: ‹Mɪna ganlwaran biənu›.
Bɛɛ tə ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹Nə̀ń, n jɪŋɪ
sagɪ tə, pʋ́pʋ́ní biənɪa.›
8 Kʋ mʋ̀ lìù təntə, ʋ nə ywàŋá tʋtʋnan
tə yuu, ʋ nə yɪ ʋ nə tʋŋa kʋnkʋn yìə̀n tə,
yuu tíú tə bʋ̀à ʋ nə, ʋ nə fwa kʋ swɪan
təntə yɪrɪ. Kʋ yɪ cígá, lìà tə, ba nə yɪ lʋʋ
kʋ tə nə tɪ ba, yə̀ə́ swɪan ba doni lìà tə,
ba nə ya poni lìà».
9 Zwezi ma súrí lá, ʋ wʋ́: «Yá à mʋ̀ nə
swìn á con, à wʋ́: Á jana lʋʋ jɪjə ka tə, á
ma pìà dabara. Máŋá tə wa, á wiən tə nə
twí tə zwɛ̀e, sə ba wání ba sɛ̀e aba dii tə
wa, tə nə bá cʋ̀gà.
10 Lìù tə, ʋ nə yɪ pʋ̀ə́ nədʋ tíú yobii wa,
ʋ wá yà pʋ̀ə́ nədʋ tíú yofaran tə də wa.
Lìù tə, ʋ nə tʋŋa kʋnkʋn yìə̀n yobii wa, ʋ
wá tʋn kʋnkʋn yìə̀n yofaran tə də wa.
11 Də á nə wà pʋ̀ə́ nədʋ tìán yɪn á
kʋnkʋn yìə̀n tətə, ka ja tʋn waa nə, wàà
nə wá pa aba cígá cígá wozəŋə tə, naaa?
12 Də á nə wà pʋ̀ə́ nədʋ tìán yɪn də lìù
don jɪjə wiən, wàà nə wá pa aba jɪjə wiən
tə, tə nə yɪ á təntɪan nyiən?
13 Tʋtʋnbiu tə̀lə́, ʋ nə wàá ʋ tʋŋa, ʋ pɪn
yun tìán bələ nə. Ʋ nə fwa kʋ, ʋ wá sóní
ʋ don, ʋ ga dʋ́n ʋ don. Ʋ wá sɛ̀e ʋ don
nii, ʋ ga vɪ ʋ don nii. Á wàrì á twá duən
á tʋŋa á pɪn Yɪɪ, də tɪa yuu jɪjə nə».

Zwezi swìn yìə̀n duən yuu wa
(Matiə 5.18, 31-32; 11.12-13; Marəkə 10.11-12)

14 *Farɪzɪan-ba tə, ba nə swə səbiu tə,
cʋgʋ Zwezi sʋ̀ràn tə, ba ga zàn ba wulə
ba mʋŋa wá.
15 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á yɪ
lìà tə, á nə bɪrɪ á tìàn də, á yɪ cígá tìán
ləzoni yáá con, yá Yɪɪ yə̀ə́ á bɪcan tə waa
tə. Kʋ tə kʋ nə jə funə ləzoni yáá con nə,
ya wopʋ̀pʋ̀nʋ̀ Yɪɪ yáá con nə.
16 Kʋ jɪjʋ nə, kʋ yà yɪ Yɪɪ *nii tə, ʋ nə
pɪn *Moyizə nə saga tə, də Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nà
saga tə yà nə tʋŋa. Kʋ twi kʋ zɪgɪ Zwan*
nə. Kʋ kwa nə, ba swìn sʋywáŋʋ́, ba wʋ́,
Yɪɪ wá də́ ʋ pàrì tə, yá lìù də mama ya ʋ
kəni dìàn, sə Yɪɪ də́ pàrì ʋ yuu wa.
17 Lanworu tə də tɪa wàá tə jén mwálí
mwálí, yá won ga wàrì Yɪɪ nii tə mancɪn
də kʋ cʋ̀gà.
18 Lìù tə mama, ʋ nə dʋgʋ ʋ kan, ʋ ga
swe ʋ don, ʋ fwa bacwan. Yá lìù tə, ʋ
nə swe kan tə, ʋ barɪ nə dʋgʋ, ʋ də fwa
bacwan».

Jɪjə tíú tə də Lazarə
(Likə 6.20-21, 24-25)

19 Zwezi ma sɪsarɪ, ʋ wʋ́: «Jɪjə tíú don
nə yɪn lá, ʋ nə zwɪ gansɪan mwin, də
gankɪkalan nəpon tə dɪɪn mama. Ʋ yà
wulə ywání wa, ʋ ga də́ kʋ tə, kʋ nə ziən.
20 Lalaŋʋ don də yɪn lá, ba nə boŋə
Lazarə, ʋ yɪra nə súə́ də nʋran. Ʋ yà təgə́
jɪjə tíú tə dìə̀ mimii nə.
21 Ʋ yàá pìà, sə ʋ də́ womunə tə, tə nə
naŋa wodiu tabɪlʋ tə yuu nə, tə twɪ. Kʋ
nə dwən nətʋ, kukuri twi, tə dàlì ʋ yɪra
nʋran tə.
22 Dɪɪn don nə, zʋrʋ tə twi ʋ tɪ,
yá *malɪkɛ tì wá, tə ja va Yɪɪ *sàń,
*Abərahamə səpuni nə. Jɪjə tíú tə də twi
ʋ tɪ, ba ma gùrì wá.
23 Jɪjə tíú tə wulə, ʋ də́ càn zənzən tɪga
bwálí tə nə. Ʋ zìn ʋ yáá ʋ kə yɪɪ, ʋ ga na
Lazarə, ʋ jə̀ə́ yɪŋʋnɪ Abərahamə səpuni
nə.

* **16:16 16.16** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʋ nə li lìà níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ.

24 Ʊ dàń ma mà nii, ʋ wʋ́: ‹À nyɪna
Abərahamə dəri à yinəgə, à nə də́ càn
zənzən mən tətə wa yɪrɪ. Tʋn Lazarə,
sə ʋ kə ʋ jɪfʋa nii nɪá wa, ʋ ma zùrì à
nəndəli›.
25 Yá Abərahamə dàń swìn, ʋ wʋ́: ‹À
bìú, lìí n tìàn də, n nɪ wiən zənzən n tɪa
yuu yanʋ tə wa. Yá Lazarə mù ya lìù tə,
ʋ nə dí càn də càn ʋ mɪɪ tə wa. Sɪʋ́n nə,
ʋ bɪcan dàń zùrì, n mù ga wulə càn wa.
26 Kʋ tə nə dwən tətə, woru nəfarʋ
wulə nə də aba pwərə wa. Yá lìà tə, ba
nə pìà, sə ba zɪgɪ á con, ba bà nə con kʋ
wàrì. Nə də ga wàrì á con nə vəli›.
27 Jɪjə tɪʋ́ tə ma swìn, ʋ wʋ́: ‹À lòrì mʋ́,
à nyɪna, sə n tʋn Lazarə à nyɪna dìà wa
nə.
28 À ja nubɪa bonu lá nə. Tʋn Lazarə,
sə ʋ va ʋ swìn ba con, sə ba də dàn ká bà
càn bwálí kʋ tə nə›.
29 Abərahamə ma le, ʋ wʋ́: ‹N nubɪa tə
jə Yɪɪ *nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə saga tə,
də Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nà saga tə. Ba mɛ, sə ba
twá sʋgʋ tə nii nə, kʋ nə pʋ́pʋ́ní saga tə
wa›.
30 Jɪjə tɪʋ́ tə swìn, ʋ wʋ́: ‹Kʋ cɪcɪ wà yí,
à nyɪna Abərahamə. Lìù dàń nə pìí ʋ nan
tɪga con nə, ʋ va ʋ yí ba, ba wá vəvəri ba
kwa, ba ma sá ba cʋna›.
31 Yá Abərahamə tə swìn ʋ con, ʋ wʋ́:
‹Də ba nə bá sɛ̀e Yɪɪ nii tə, ʋ nə pɪn
Moyizə nə saga tə nii, də Yɪɪ nii sʋ̀sʋ̀nà
saga tə nii, ba bá sɛ̀e lìù don də nii, də kʋ
tɪʋ́ nə swə, sə ʋ nan tɪga wa də›.»

17

Ka pìí ka yá Yɪɪ cwəŋə yoo
(Matiə 18.6-9, 21-22; Marəkə 9.42; 1 Korɛntə tìán 8.9-13; 10.32)

1 Zwezi swìn ʋ karbɪa tə con nə, ʋ wʋ́:
«Yìàn wá yà lá, tə nə wá pa lìà dʋgʋ Yɪɪ
cwəŋə tə ka jén. Yá lɛɛ wulə də lìù tə, ʋ
nə pɪn ləzoni fwa cʋna!
2 Kʋ wá kʋkwanɪ kʋ tɪʋ́ con nə, də ba nə
vwə kapan nəfarʋ ʋ bɪan nə, ba dɪ mʋʋ
nɪá wa, də ʋ nə pa ba labwana tʋn cʋna.
3 Á cɪa á tìàn nə zəni!
Də lìù tə, ʋ yɪ n nubiu *Kərisə yɪrɪ,
nə fwa cʋna, swìn ʋ con də n yaŋwɪan
mama. Yá də ʋ nə vəvəri ʋ kwa, ʋ ma
sá ʋ cʋna tə, sə n kwɛn tə n lɪ n də wá
pwərə wa.
4 Də n nubiu nə cʋ̀gʋ̀ n nə, nɛɛ barpɛ də
dɪɪn nədʋ wa, yá də kʋ nɛɛ təntə mama, ʋ
yàá bà ʋ swìn n con də, ʋ pìà, sə ʋ vəvəri
ʋ kwa, ʋ ma sá ʋ cʋna tə, sə n də kwɛn tə
n lɪ ʋ pwərə wa».

Kən n waa Zwezi nə
(Matiə 17.20; Marəkə 11.22-26)

5 *Tʋntʋna tə swìn *Yuu-Tiu con, ba
wʋ́: «Pa nə waa tə, nə nə kəni n nə súrí
wuuu!»
6 Ʊ ma le, ʋ wʋ́: «Də á nə keni á waa
Yɪɪ nə mancɪn tətə, yá kʋ ga yɪ ndə wobiu
nəmanbiə nə, á wàá tìʋ́ nəfarʋ con, á
swìn: ‹Gʋ n zàn n va n cwɛn mʋʋ tə wa!›
Yá kʋ wá sɛ̀e á nii».

Tʋtʋnbiu tʋtʋŋɪ

7 Zwezi kʋ́ʋ̀ ma swìn, ʋ wʋ́: «Á wa lìù
mama bá sɛ̀e, ʋ fwa yoo kʋ tə: Lìù nə jə
tʋtʋnbiu, ʋ nə vəli kárá ʋ vàrì, nə à yə̀ə́
ʋ cì vàná nə, də ʋ nə pìí ʋ bìàn, kʋ tɪʋ́ tə
bá swìn ʋ con də, ʋ bà lala, sə ʋ də́.
8 Ʊ wá swìn tʋtʋnbiu tə con nə, ʋ
wʋ́: ‹Kwɛn wodiu, n kə duən nə, zʋ n
tʋtʋnganan, n tì à wodiu, n tún n pa nə,
à də́ à ga nywìn. Kʋ kwa nə, sə n də dàń
də́, n ga nyʋ›.
9 Tʋtʋnbiu tə bá ja jʋ̀nà ʋ nə, ʋ nə tʋn
kʋ tʋtʋŋɪ tə, ʋ pa wá tə yɪrɪ?
10 Mə kʋ yà nətʋ, kʋ pa á də nə: Máŋá
tə nə, á nə wá fwa kʋ tə mama, ba nə yà
bɪrɪ aba, á swìán, á wʋ́: ‹Nə ya tʋtʋnbɪa,
kʋ ya nə tʋtʋŋɪ, nə nə tʋn mʋ̀ʋ́›.»

Zwezi pɪn yazurə dayaran fugə nə
(Likə 5.12-14; Matiə 8.2-4)

11 Zwezi twá Samari də Galile nag-
wanɛɛ sʋswɪan tə wa, ʋ kɛ̀eń, ʋ ma vəli
*Zwerizalɛmə.
12 Ʊ nə vəli ʋ zʋ tɪʋ don wa nə, ʋ nə zwɪ,
də dayaran* fugə nə tə bìàn, sə tə jə́rí
wá. Ba twi, ba zɪga yɪŋʋna, ba ga bubwi,
ba wʋ́:
13 «Karnyɪna Zwezi, dəri nə yinəgə!»
14 Zwezi nɪ ba, ʋ ga swìn ba con, ʋ
wʋ́: «Á vələ á bɪrɪ á tìàn *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwana tə nə!» Máŋá tə wa, ba nə pìí

* **17:12 17.12** *Zwifə-ba con, dayan nə jə lìù, ʋ yɪ ba yàá lɪ wá ba dwíí wa. Ʊ dayan tə nə zwɛ̀e də kʋ tə jə *joŋi, ʋ nə mɛ̀e, sə ʋ fwa, sə ʋ ma pìí, ʋ zʋ ʋ dwíí tə wa.

ba vələ lá nə, ba dayan tə zwɛ̀e, ba ga jì
ləzwənzəŋə.
15 Ba wa lìù don nə nɪ də, ʋ yɪra tə zùrì,
ʋ pìí ʋ nɛɛ tə nə, ʋ bìàn, ʋ ga zìn ʋ kori,
ʋ kə yɪɪ nə, ʋ bwɪ Yɪɪ nə.
16 Ʊ twi ʋ bà, ʋ tʋ Zwezi nɛɛ nə, ʋ ga
kə ʋ lɛ̀eɛ̀e. Kʋ mù bɛɛ təntə yà yɪ Samari
tíú.
17 Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Ba mama
fugə tə nɪ yazurə. Kʋ tà cígá naaa? Sə ba
nʋgʋ tə duən tə wa yən?
18 Ba lìù mama wà bʋ́n, sə ʋ pìí ʋ bà ʋ
kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e, kʋ nə tà də vee wà tə?»
19 Zwezi dàń ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́:
«Zàn, n va! N nə keni n waa à mù nə
wuuu tə yɪrɪ, Yɪɪ jon mʋ́».

Yɪɪ pàrì tə túrí yoo
(Matiə 24.3-42)

20 Dɪɪn don nə, *Farɪzɪan-ba tə twi, ba
bwe Zwezi, ba wʋ́: «Máŋá kwa nə, Yɪɪ wá
zɪgɪ ʋ də́ pàrì tə?» Ʊ ma le ba, ʋ wʋ́: «Yɪɪ
pàrì tə yɪ kʋ yàá bà kʋ pa, ba wàní ba na
kʋ.
21 Ba bá swìn, ba wʋ́: ‹Á nəŋə, kʋ wulə
yəbə!› Nə à yə̀ə́: ‹Kʋ wulə lá con!› Yɪɪ
wulə ʋ də́ ʋ pàrì tə á tətəŋi wa».
22 Ʊ dàń ma swìn ʋ karbɪa tə con, ʋ wʋ́:
«Máŋá don wá bà, á nə wá pìà, sə á na
*Ləzwənə-Biu† dɪan tə tə wa dɪɪn nədʋ
cɪcɪ, yá á bá wàní kʋ á na.
23 Ba wá swìn á con, ba wʋ́: ‹Á ywàŋá
yəbə!› Nə à yə̀ə́: ‹Á ywàŋá lá con!› Yá á
dànà ká va lá, á dànà ká dəri á va lá nə.
24 Ndə dwà pɪpɪlʋ nə yàá pɪpɪlɪ lan-
woru tə wa, kʋ zɪgɪ kʋ də̀ń nə, kʋ pìrʋ̀
kʋ ja va kʋ yuu nə, mə nətʋ tə Ləzwənə-
Biu tə wá yà ʋ dɪɪn tə nə, ʋ nə wá pìí ʋ
bà.
25 Yá kʋ dàń mɛ, sə ʋ də́ càn zənzən, sə
zə̀n lìà ga vɪ wá.
26 Máŋá tə, Ləzwənə-Biu tə nə wá pìí
ʋ bà, yìə̀n tə wá yà ndə tə nə yɪn nətʋ
Nowe‡ máŋá tə wa.
27 Kʋ máŋá tə wa, lìà tə yà də́, ba
nywìn, ba swe duən nə, də ba swe ba
bwìí lìà yuu wa, kʋ ja va dɪɪn tə, Nowe
nə zʋa níá yuu bori nəfarʋ tə wa. Dwà
nəfarʋ tə dàń twi, kʋ gʋ ba mama.
28 Kʋ wá yà ndə lìà tə, ba nə yɪ lá Lɔtə§
máŋá tə wa. Lìà tə yàá də́, ba nywìn, ba
yə̀ ba ga yoli, ba dwì, ba ga lwè dii.
29 Yá máŋá tə, Lɔtə nə nan *Sodɔmə tɪʋ
wa, mən də jirəbuu dwà twi tə nà, tə gʋ
ba mama.
30 Mə kʋ wá yà nətʋ, máŋá tə,
Ləzwənə-Biu tə nə wá bà.
31 Kʋ máŋá tə nə, lìù tə, ʋ nə wá yà
dəyuu wa, kʋ́ʋ̀ wà mɛ, sə ʋ cú, ʋ zʋ dìə̀
wa, ʋ tì ʋ zɪla tə nə wulə lá. Mə kʋ wá yà
nətʋ, kʋ pa lìù tə nə, ʋ nə wá yà kárá wa,
ʋ kʋ́ʋ̀ wà mɛ, sə ʋ pìí ʋ bà sàń.
32 Á lie á tìàn Lɔtə kan tə yoo!
33 Lìù tə, ʋ nə wá pìà ʋ tìàn nə, sə ʋ jon
ʋ mɪɪ tə, ʋ wá kwìn kʋ nə. Yá lìù tə, ʋ nə
wá kwìn ʋ mɪɪ tə nə, wá na mɪɪ, kʋ nə ba
zwɛ̀e Yɪɪ con.
34 À mù nə swìn kʋ á con, à wʋ́: Kʋ tɪtɪn
təntə nə, lìà bələ wá piən gədoo yuu. Yɪɪ
wá tì ʋ don, ʋ ga yá ʋ don lá.
35 Kana bələ wá gà mun duən nə nʋŋʋ
yuu wa. Yɪɪ wá tì ʋ don, ʋ ga yá ʋ don lá.
36 [Bara bələ wá yà kárá wa, Yɪɪ wá tì ʋ
don, ʋ ga yá ʋ don lá.]»
37 Karbɪa tə ma bwe wá, ba wʋ́: «*Yuu-
Tiu yən nə nə, kʋ mù təntə wá fwa?»
Ʊ ma le, ʋ wʋ́: «Bwálí tə nə, wotɪgʋ nə
wulə, dilən də yàá kun duən nə lá».

18

Kadənu tə də lìù tə, ʋ nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə zwansɪsara tə
(Marəkə 7.24-30; Likə 11.5-10)

1 Zwezi kʋ́ʋ̀ sɪsarɪ zwansɪsara kʋ tə. Ʊ
bɪrɪ ʋ karbɪa tə nə, sə ba ma lwarɪ də, ba
jìàn mɛ, sə tə dàn máŋá mama yɪjʋnɪ wa.
2 Ʊ ma swìn, ʋ wʋ́: «Lìù don nə wulə,
ʋ nə bʋ̀rì bʋ̀rà tɪʋ don nə. Ʊ ba Yɪɪ zìlí, ʋ
ga ba ləzwənə tì, ʋ ma fwa won tətə.
3 Kʋ mù tɪʋ təntə wa, kadənu don də
wulə lá nə, ʋ twi, máŋá mama, ʋ yí wá,
sə ʋ bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà. Ʊ yàá swìn bɛɛ tə con

† **17:22 17.22** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. ‡ **17:26 17.26** Nowe máŋá lìà tə yà ba Yɪɪ nii zìlí. Kʋ mù yɪrɪ, Yɪɪ pɪn dwà nəfarʋ nà dɪan sapwilə. Níá tə gʋa lìà tə mama, kʋ va kʋ ga Nowe də ʋ dìə̀ lìà. Ba mù yɪn níá yuu bori wa. Nowe nə zìlí Yɪɪ nii, ʋ fwa. § **17:28 17.28** Lɔtə yɪ *Abərahamə nyánʋ́ bìú. Ʊ mù tətə nə kúrí ʋ tɪ, sə ʋ va Sodɔmə wa. Kʋ mù tɪʋ təntə lìà tə ba Yɪɪ nii zìlí. Kʋ mù nə pɪn, Yɪɪ pa mən nan yɪɪ nə, tə bà tə də́ tɪʋ tə mama.

nə, ʋ wʋ́: ‹Bʋ̀rì à də à jarı don tə bʋ̀rà
tə!›
4 Lìù nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə vıga kʋ nɛɛ
kapʋpʋ. Kʋ kwa nə, ʋ ma bà ʋ swìn ʋ
tìàn con nə, ʋ wʋ́: ‹À cígá ba Yıı zìlí, à ga
ba ləzwənə tì, à ma fwa won tətə.
5 Yá kadənu wà tə nə wʋwalı nə tə yırı,
à wá bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà tə. Kʋ nə tà kʋ mʋ̀, ʋ wá
bà máŋá mama, ʋ ja à bıan nə›.»
6 Kʋ kwa nə, *Yuu-Tiu tə ma swìn, ʋ
wʋ́: «Á cʋga kʋ tə, lìù wʋlʋnyın tə nə bʋ̀rì
bʋ̀rà nə swìn!
7 Mə Yıı wá twá nətʋ, ʋ ma pa cígá tə,
á nə lòrì ʋ con tıtın də yıcaʋ. Ʋ bá dían,
ʋ ma san ba.
8 À mʋ̀ nə swìn kʋ á con nə də, ʋ wá pa
ba cígá tə, ba nə pìà tə lala. Yá máŋá tə,
Ləzwənə-Biu tə nə wá bà, ʋ wá na lìà,
ba nə keni ba waa Yıı nə lìà tə wa, ba nə
wulə tıa yuu naaa?»

Farızıan tə də lanpolınʋ tə zwansısara tə
(Zwakə 4.6, 9-10; 1 Piyɛrə 5.5-6)

9 Zwezi sısarı zwansısara kʋ tə, ʋ pa lìà
tə nə, ba nə bʋŋa də, ba yı cígá tíú Yıı yáá
nə, ba ga ba ba duən tə jələ.
10 Ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Bara bələ vələ
*Zwifə-ba Yıı *dìà wa, sə ba jʋn Yıı. Ʋ
don yı *Farızıan, ʋ don ma yı lanpolınʋ.
11 Farızıan tə zıga ʋ cıcı, ʋ ga jʋ̀nì Yıı, ʋ
wʋ́: ‹Yıı, à keni n lɛ̀eɛ̀e, à nə tà ndə ləzoni
tə duən nə, ba nə yı lìà tə, ba nə vırı lìà
wiən də dìàn, də lìà, ba nə tʋŋa kʋnkʋn
yoo, də lìà, ba ga cwàrì tə yırı. À keni n
lɛ̀eɛ̀e, à nə tà ndə lanpolınʋ ʋ tə nə yırı.
12 À vwe à nii nɛɛ bələ dıan barpɛ wa.
Yá à ga pın mʋ́ won mama, à nə nı fugə
nii nyiən›.
13 Lanpolınʋ tə mʋ̀ ga zıga dìà tə vàn
don nə. Ʋ wàrì ʋ yáá tətə ʋ zìn, ʋ keni
yıı nə. Yá ʋ dàń yı ʋ wulə ʋ zɛ ʋ jìàn,
ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: ‹Yıı dəri à yinəgə à yı
cʋna lìù!› »
14 Zwezi ma kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «À mʋ̀ nə
swìn kʋ á con də, kʋ mʋ̀ bɛɛ təntə nı cígá
Yıı yáá con, ʋ ja pìí ʋ va ʋ dìà. Yá kʋ nə
tà Farızıan tə mʋ̀. Lìù tə mama, ʋ nə wá
zìn ʋ tìàn kʋ tíú wá cú. Yá lìù tə, kʋ tíú
nə wá kə ʋ tìàn tıa, Yıı wá zìn kʋ tíú yıı
nə».

Zwezi də bìsíná yoo
(Matiə 18.1-4; 19.13-15; Marəkə 10.13-16)

15 Lìà yà jın bìsíná ba bà Zwezi con, sə
ʋ dwen ba yıra. Zwezi karbıa tə nə nı kʋ
nətʋ, ba dàń wulə ba caga ba nii nə.
16 Yá Zwezi pın ba ja bìsíná tə, ba fàrʋ́
ba yí lá, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Á yágá bìsíná
tə, sə ba bà à con nə! Á dànà ká cì ba nə!
Yıı pàrì tə nə yı ba tə, ba nə yı ndə ba nə
nyiən.
17 Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con:
Də lìù nə bá sɛ̀e, ʋ jì ndə bisımaa, ʋ ba
wàní Yıı pàrì tə wa ʋ zʋ».

Jıjə balandʋrʋ don yoo
(Matiə 19.16-30; Marəkə 10.17-31)

18 *Zwifə-ba yuu tíú don lòrì Zwezi, ʋ
wʋ́: «Karnyına n yı pubwanʋ tíú. Bɛ̀eɛ̀e
nə à mɛ, sə à fwa, sə à ma na mıı tə, kʋ
nə ba zwɛ̀e Yıı con?»
19 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
n ma boŋə pubwanʋ tíú? Lìù tə̀lə́, ʋ nə
yı pubwanʋ tíú, də kʋ nə tà Yıı cıcı.
20 N yə̀ə́ Yıı *nii yìàn tə, ʋ nə pın
*Moyizə: ‹Dàn ká cwàrì! Dàn ká gʋ! Dàn
ká ŋʋ! Dàn ká kʋna kʋnkʋn, n kə lìù nii
nə! Zìlí n nuu də n nyına nii!› »
21 Bɛɛ tə le, ʋ wʋ́: «À twá tə mʋ̀ Yii
nii yìàn təntə mama nii nə, də à tə ya
bisımaa».
22 Zwezi nə nì kʋ mʋ̀ təntə nətʋ, ʋ swìn
ʋ con, ʋ wʋ́: «Won nədʋ tə nə ga, sə n
fwa: Yə̀ tə tə mɛ, n nə jə, n ga tàrà səbiu
tə n pa zʋra nə. Yá n wá na wiən tə,
kwənə nə dáá, Yıı *sàń nə. Kʋ kwa nə, n
dàń bà, n twá à nə».
23 Yá máŋá tə wa, bɛɛ tə nə nì tə sʋ̀ràn
təntə, ʋ pʋ̀ə́ cʋ̀gʋ̀ míańmíań, ʋ yà nə yı jıjə
nəfarʋ tíú yırı.
24 Zwezi nə na də, ʋ pʋ̀ə́ cʋ̀gʋ̀ tə, ʋ swìn,
ʋ wʋ́: «Kʋ cà zəni, kʋ pa jıjə tìán nə, sə
ba zʋ Yıı pàrì tə wa.
25 Nyʋgʋma ka twá gancıın bʋʋ kʋ nan,
yı mwálí, kʋ doni jıjə tíú nə pìà, sə ʋ zʋ
Yıı pàrì tə wa».

* **18:8 18.8** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

26 Lìà tə, ba nə cʊga Zwezi tə, swìn, ba
wʊ́: «Kʊ nə yɪ nətʊ, wàà nə wá na mɪɪ tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con?»
27 Zwezi ma le, ʊ wʊ́: «Won tə, ləzoni
nə wàrì ba fwa, Yɪɪ mʊ̀ wàá kʊ ʊ fwa».
28 Piyɛrə dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Ywàń,
nə dʊgʊ nə wiən mɛ, nə ga twá n nə».
29 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Cígá
mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Lìù nə taa
Yɪɪ pàrì tə yɪrɪ, ʊ nan ʊ ga yá ʊ sàń, nə
à yə̀ə́ ʊ kan, də ʊ nubɪa, də ʊ nuu, də ʊ
nyɪna, də ʊ bɪa,
30 kʊ tíú wá na ʊ doni kʊ tə, ʊ nə dʊgʊ
tɪa yuu wa yəbə. Yá máŋá kʊ tə wa, də
máŋá tə mɛ, kʊ nə bìàn, ʊ wá na mɪɪ tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con».

Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí ʊ swìn ʊ tɪan, də ʊ ka pìí ka bwin ka nan tə yoo
(Matiə 20.17-19; Marəkə 10.32-34; Likə 9.22, 44-45)

31 Zwezi jɪn ʊ karbɪa fugə bələ tə,
ʊ kə ʊ con, ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Á cʊga zəni, nə wulə cwəŋə wa, nə
vələ *Zwerizalɛmə, yá mə lá nə, Yɪɪ nii
*sʊ̀sʊ̀nà tə níə́ sʊ̀ràn tə mama, ba nə swìn
*Ləzwənə-Biu† tə yuu wá, nii wá sú.
32 Ba wá ja wá, ba pa lìà tə nə, ba nə ba
nə yərì Yɪɪ. Ba wá mʊn wá, ba twɪn wá,
ba pi mɪmɪan, ba kə ʊ yuu wa.
33 Ba wá mà wá, ʊ yɪra lá, ba ga gʊ wá.
Yá dɪan batwa nii nə, Yɪɪ wá pìí ʊ bwin
wá, ʊ lɪ tɪan wa».
34 Karbɪa tə wà kʊ də̀ń nì mancɪn də.
Tə sʊ̀ràn təntə də̀ń yà sə̀gə̀. Yá ba yà ga
yərì yoo tə, Zwezi nə swìn.

Zwezi pɪn liliu don yíá súrí
(Matiə 20.29-34; Marəkə 10.46-53)

35 Dɪɪn don nə, Zwezi bwələ tɪʊ, ba nə
boŋə ‹Zweriko›. Liliu don yà jə̀ə́ cwəŋə
yuu, ʊ lòrì.
36 Ʊ nì də, lalʊʊ tə nə lɛ tə, ʊ ma bwe,
ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə?»
37 Ba ma swìn ʊ con də, kʊ yɪ Zwezi, ʊ
nə yɪ *Nazarɛtə tíú tə nə twá lá nə ʊ lɛ.
38 Ʊ dàń ma bubwi, ʊ kə ʊ nə, ʊ wʊ́:
«Pìʊ́ *Davidə nàʊ́, Zwezi, dəri à yinəgə!»
39 Ba tə, ba nə wulə yáá nə, ba vəli tə
caga ʊ nii nə, ba wʊ́, ʊ pú ʊ nii lá. Yá ʊ
tə kwɛn ʊ bubwi zənzən, ʊ wʊ́: «Davidə
nàʊ́ dəri à yinəgə!»
40 Zwezi ma zɪgɪ, ʊ ga pa, ba ja wá ba
bà ʊ con. Máŋá tə nə, ba nə jɪn wá, ba yí
lá, Zwezi bwe wá, ʊ wʊ́:
41 «Bɛ̀eɛ̀e nə n pìà, sə à fwa à pa mʊ́?»
Ʊ ma le, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu pa, sə à kʊ́ʊ̀ na».
42 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «N kəni
n waa à mʊ̀ nə. Kʊ mʊ̀ yɪrɪ nə, sə n yíá
tə pìí tə na lá. Yɪɪ jon mʊ́».
43 Naa nədʊ, də ʊ na lá, ʊ ga twá Zwezi
kwa, də ʊ bwɪ Yɪɪ nə. Lìà tə mama nɪ kʊ
nətʊ. Yá ba dàń ga wulə ba bwɪ Yɪɪ nə.

19

Zwezi də Zaswe yoo
(Likə 3.8; 5.32)

1 Zwezi yà twá Zweriko tɪʊ wa, ʊ lɛ.
2 Bɛɛ don yà wulə lá, ba nə boŋə Zaswe.
Ʊ yà yɪ lanpolɪnʊ yuu tíú, ʊ ga yɪ jɪjə tíú.
3 Ʊ yà pìà, sə ʊ na lìù tə, ʊ nə yɪ Zwezi.
Yá ʊ nə yɪ ləzwənkukuə, tə pɪn ʊ wàrì
Zwezi ʊ nɪ, lalʊʊ tə yà nə púə́ ʊ yuu nə
yɪrɪ.
4 Zaswe dàń ma dəri, ʊ va yáá cwəŋə tə
yuu, Zwezi nə wá twá. Ʊ dì tìʊ́ yuu, sə ʊ
ma wànı́ ʊ na Zwezi, ʊ nə wá lɛ.
5 Zwezi nə twi, ʊ yí kʊ bwálí təntə, ʊ
zìn ʊ yáá yɪɪ nə, ʊ ga swìn Zaswe con, ʊ
wʊ́: «Zaswe, cú tɪa lala! Kʊ mɛ, sə à zə̀n
zʊrʊ n dìə̀ wa».
6 Zaswe dàń pìí lala, ʊ cú tɪa, ʊ ga ja
Zwezi ʊ zʊ ʊ dìə̀ də pupwən.
7 Lìà tə mama nə nɪ kʊ nətʊ, ba
ŋʊŋwɪn, ba ga swìn, ba wʊ́: «Bɛɛ wà tə
zə̀n ʊ va ʊ zʊrʊ cʊna lìù wà tə dìə̀ wa».
8 Zaswe dàń ma fàrʊ́ ʊ yí *Yuu-Tiu yɪra,
ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu nə̀ń, à wá pa
à jɪjə tə fan zʊra nə. À nə gɪgɪrɪ lìù, à jon
ʊ won, à wá pìí à pa kʊ tíú tə, kʊ won tə
nɛɛ banɪa».
9 Zwezi ma swìn Zaswe con, ʊ wʊ́: «Zə̀n
kʊ tə, Yɪɪ jon lìà tə, ba nə wulə dìə̀ təntə
wa, ba cʊna wa. Zaswe də bɪrɪ də, ʊ yɪ
*Abərahamə nàʊ́ cígá.
10 *Ləzwənə-Biu* tə yɪ ʊ twi, sə ʊ pìà,
ʊ ga jon lìà tə, ba nə jén ba cʊna wa».

† **18:31 18.31** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.
* **19:10 19.10** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

Sían səbikʋlan fugə zwansısara (Matiə 25.14-30)

11 Ba nə wulə, ba cʋga tə yìən təntə,
Zwezi kʋ́ʋ̀ sısarı zwansısara, ʋ súrí lá. Ʋ
bırʋ lìà tə, ba nə bʋŋa də, ʋ nə bwələ
*Zwerizalɛmə, ʋ nə yí lá nə ʋ zwɛ̀e, Yıı
wá də́ ʋ pàrì tə sıʋ́n sıʋ́n.
12 Ʋ dàń swìn, ʋ wʋ́: «Pabiu don nə vəli
lʋʋ nii, kʋ nə ŋʋ́ná, sə ba pa wá pàrì, sə
ʋ ga pìí ʋ bà.
13 Sə ʋ ga zıgı lá nə, ʋ vìí ʋ pın, ʋ tʋ̀tʋ̀nà
tə wa lìà fugə bà ʋ yáá nə. Ʋ tì sían
səbikʋlʋ† nədʋ nədʋ, ʋ pa ba, ʋ ga swìn
ba con, ʋ wʋ́: ‹Á ywələ də səbiu kʋ tə, də
à ma pìí à bìàn›.
14 Yá ʋ lʋʋ nii lìà tə ba wá swə. Ba dàń
ma twá ʋ də̀ń wa, ba tʋn lìà, ba wʋ́: ‹Nə
ba bɛɛ wà tə pìà, sə ʋ yà nə pìʋ́›.
15 Ʋ pìí ʋ nan kʋ lʋʋ tə, ʋ bà ʋ pàrì tə
pírí kwa nə. Ʋ pa ba bon tʋ̀tʋ̀nà tə, ʋ nə
pın səbiu tə, sə ʋ jə́n kʋ tə, ba nə nı.
16 Təntən lìù tə fàrʋ́ ʋ yí, ʋ ga wʋ́: ‹Yuu
tíú, à nı sían səbikʋlan fugə nywarı də
sían səbikʋlʋ nədʋ tə, n nə pın nə›.
17 Yuu tíú tə ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: ‹N
yı tʋtʋnzəŋu, n ga sɛ̀e à nii də pùə́ nədʋ.
N tʋn zəni wiən tə wa, tə nə ba funə jə
zənzən. Kʋ mʋ̀ tə yırı, à pın mʋ́ cwəŋə,
sə n də́ pàrì à tıan fugə yuu wa›.
18 Bələ nii lìù tə də fàrʋ́ ʋ yí lá nə, ʋ
ga wʋ́: ‹Yuu tíú, à nı sían səbikʋlan bonu
nywarı, à súrí kʋ tə nə, n nə pın nə tə›.
19 Yuu tíú tə ma kʋ́ʋ̀ swìn ʋ də con, ʋ
wʋ́: ‹N mʋ̀, à pın n də cwəŋə, sə n də́
pàrì à tıan bonu yuu wa›.
20 Tʋ̀tʋ̀nà tə wa lìù don mʋ̀ fàrʋ́ ʋ yí, ʋ
ga wʋ́: ‹Yuu tíú nə̀ń, n sían səbikʋlʋ tə
nə. À tì kʋ à ja va, à pəpəni à sə̀gə̀ gànʋ̀
nii nə.
21 N fən yà jə nə, n nə yı lìù tə, n yoo
nə dà tə yırı. N yı lìù tə, n nə tì kʋ tə, n
nə wà tún, n ga ce kʋ tə, n nə wà dwì›. Ʋ
yuu tíú tə ma le wá, ʋ wʋ́:
22 ‹N yı tʋtʋnkʋkwıʋn. À wá twá n nii
sʋ̀ràn tə nə, à ma bʋ̀rì n bʋ̀rà. N n yə̀ə́
də, à yı lìù tə, à yoo nə dà, də à tì kʋ tə,
à nə wà tún, à ga ce kʋ tə, à nə wà dwì.
23 Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, n wà à səbiu tə
jıŋı, n pa baywələ nə? À nə twi nətən, à
yà wá jon kʋ də kʋ yuu nywarı›.
24 Ʋ dàń ma swìn lìà tə con, ba nə wulə
lá, ʋ wʋ́: ‹Á joŋə sían səbikʋlʋ nədʋ tə ʋ
con, á pa lìù tə nə jə sían səbikʋlan fugə
tə nə›.
25 Ba dàń ma swìn ʋ con, ba wʋ́: ‹Yuu
tíú, sə ʋ nə də́ yáá ʋ jə sían səbikʋlan
fugə!›
26 ‹À mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Ba wá pa lìù
tə nə, ʋ nə jə. Yá lìù tə, ʋ nə ba jə, ba wá
jon mancın tə, də ʋ nə jə.
27 Á mʋ̀, á jana à dʋŋa tə, ba nə ba pìà,
sə à də́ pàrì ba yuu wa, á ja bà yəbə. Á
gwıa ba à yía yuu!› »

Zwezi ma zwı Zwerizalɛmə wa bınabiə yuu wa (Matiə 21.1-11; Marəkə 11.1-11; Zwan 12.12-19)

28 Zwezi nə swìn nətʋ kwa nə, ʋ zàn ʋ
wulə lìà tə yáá, ʋ vələ *Zwerizalɛmə.
29 Ʋ nə bwələ Bɛtəfazwe də Betani tıan
də paan tə nii nə, ba nə boŋə ‹*oliviye
tìán paan› tə, ʋ lı ʋ karbıa tə wa lìà bələ,
ʋ tʋn yáá,
30 ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Á vələ tıʋ tə nə
wulə yáá. Á nə vəli, á yí lá, á wá na
bınabiə. Bìnà təntə, ka nə vwə lá, lìù tə
wà ka yuu jə̀ń. Á kʋ̀rà ka á ja bà yəbə.
31 Lìù nə bwe aba, ʋ wʋ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə, á
pìà, sə á ja ka á ma fwa?› Á swían kʋ tíú
tə con də, kʋ ya *Yuu-Tiu nə pìà ka».
32 Karbıa tə vəli, ba na bìnà tə ndə
Zwezi nə swìn nətʋ.
33 Ba nə wulə ba kʋ̀rì bìnà tə, ka tìán
bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á kʋ̀rì
bınabiə ka tə?»
34 Ba ma le, ba wʋ́: «Kʋ yı Yuu-Tiu nə
pìà ka».
35 Ba dàń ma ja bınabiə tə, ba va Zwezi
con. Ba lı ba ganan, ba tún ka tàŋá wa.
Ba dàń pa Zwezi dì ʋ jə̀ə́ tə yuu wa.
36 Bınabiə tə nə zàn də Zwezi ka vìrí,
máŋá tə wa, lìà tə làrì ba ganan cwəŋə‡
tə wa.
37 Zwezi nan oliviye tìán paan tə yuu
ʋ zìní ʋ cú, ʋ ba ʋ bwələ Zwerizalɛmə

† **19:13 19.13** Sían səbikʋlʋ nədʋ yı yıtʋra bíí (100) tʋtʋŋı ŋwírán. ‡ **19:36 19.36** Kʋ nətʋ bırı də, lìà tə pın dun Zwezi nə.

nə. Kʊ máŋá tə wa, ʊ karbıa tə yà dáá zənzən, ba ga sú də pupwən zənzən, ba zìn ba kwərə, ba ma bwı Yıı nə yomılan tə mama yırı, ba nə nı.
38 Ba yà bwı Yıı nə, ba wʊ́:
«Yıı wá fwa zəni pìʊ́ tə yıra, ʊ nə bìàn ʊ
mù Yuu-Tiu yırı yuu wa! Bıcan sìə́
də dun wulə lìù tə con, ʊ nə wulə
Yıı *sàń nə!»
39 *Farızıan-ba wa lìà duən, ba də yà nə wulə kʊ lalʊʊ tə wa, swìn Zwezi con, ba wʊ́: «Karnyına, swìn n karbıa tə con, sə ba pú ba nii».
40 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À mù nə swìn kʊ á con: Də ba nə swə ba pú ba nii, kʊ ba kwɛ̀e, kapana tə nə wá fwa kʊ zuzugu təntə».

Zwezi kwi Zwerizalɛmə nə

41 Máŋá tə nə, Zwezi nə bwələ *Zwerizalɛmə tə, ʊ nə nı kʊ ʊ zwɛ̀e, ʊ kwi kʊ lìà tə yırı, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:
42 «Á mù Zwerizalɛmə tìán, á yà wàá zən dıın kʊ tə yəni, á ma lwarı yìən tə, á nə wá twá tə nə, á ma na bıcan sìə́! Yá sıʊ́n nə, tə yìən təntə sègə á yáá nə. Á yıá wàrì tə tə nı!
43 Dıan wá bà, tə tʊ á yun wa, n dʊŋa wá kù bʊran ba kıkarı aba, ba wá kəkəli aba ba kə tətəŋi wa, ba ga pú á yun nə tıa mama.
44 Ba wá cùgù aba mıámıán, ba ga pupugu Zwerizalɛmə tə, də lìà tə mama, ba nə wulə kʊ wa. Ba bá yá kapan nədʊ, kʊ pə̀ń kʊ don yuu wa, á tıʊ tə wa. Tə yìən tə mɛ wá yí, á nə wà lwarı máŋá tə, Yıı nə twi, sə ʊ san aba tə yırı!»

Zwezi dıŋı baywələ ʊ lı Zwifə-ba Yıı dìə̀ tə wa
(Matiə 21.12-17; Marəkə 11.15-19; Zwan 2.13-22)

45 Zwezi zʊa *Zwifə-ba Yıı *dìə̀ dəwoo tə wa, ʊ dıŋı baywələ lá nə,
46 ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹À dìə̀ tə mɛ, sə ka yà yıjʊnı dìə̀›. Yá á mù janı ka, á ma fwa ŋwına yisəgə bwálí».
47 Zwezi yà kàrì dıın mama Yıı dìə̀ tə wa. Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə, də Yıı nii *yənu tìán tə, də lìà tə, ba nə yı lalʊʊ tə yáá tìán tə, yà pìà cwəŋə, sə ba pa ba gʊ Zwezi.
48 Yá ba yà yərì kʊ tə, ba nə wá fwa, lalʊʊ tə lìà tə mama nə yà fin ba yıá ba kəni ʊ sʊ̀ràn tə con yırı.

20

Wàà nə ken dìàn Zwezi jıın wa?
(Matiə 21.23-27; Marəkə 11.27-33; Likə 2.34-35)

1 Dıın don nə, Zwezi yà wulə ʊ kàrì Yıı sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bırı lìà nə, *Zwifə-ba Yıı *dìə̀ tə wa. Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə, də Yıı nii *yənu tìán tə, də ba *nəkwına tə twi ba yí wá.
2 Ba dàń swìn ʊ con, ba wʊ́: «Bırı nəba lìù tə nə ken dìàn n jıın wa, n ma fwa yìən tə tə, nə à yə̀ə́ wàà nə ken dìàn təntə n jıın wa?»
3 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À də wá bwe aba yoo.
4 Á swìn, á bırı nə: Wàà nə ken dìàn Zwan* jıın wa, sə ʊ lə lìà níá wa, kʊ twá də Yıı yırı tə? Kʊ ya Yıı, nə à yə̀ə́ ləzoni?»
5 Kʊ pın ba dàń wulə ba tʊ́tʊ̀ní duən, ba ga swìn duən con, ba wʊ́: «Nə nə le, nə wʊ́: ‹Kʊ ya Yıı nə ken dìàn Zwan jıın wa›, ʊ wá bwe nəba, ʊ wʊ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á wà cígá ʊ sʊgʊ tə nə pın?›
6 Yá nə nə swìn, nə wʊ́: ‹Kʊ yı ləzoni nə ken dìàn ʊ jıın wa›, lìà tə mama wá dılı nəba də kapana ba gʊ, lìà tə yə̀ə́ zəni ba waa con də, Zwan yı Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə yırı».
7 Mə kʊ mù nə pın, ba le, ba wʊ́, ba yərì lìù tə nə ken dìàn Zwan jıın wa.
8 Zwezi də ma le ba, ʊ wʊ́: «À də bá swìn lìù tə, ʊ nə ken dìàn à jıın wa, à ma fwa tə yìən təntə».

Vala wʊlʊnyına duən zwansısara
(Matiə 21.33-46; Marəkə 12.1-12)

9 Kʊ kwa nə, Zwezi wulə ʊ sısarı zwansısara lalʊʊ tə con, ʊ wʊ́: «Bɛɛ don cwén divɛn tìán kárá. Ʊ tì ka ʊ yá də tʊtʊnvala duən, sə ba ywàń ka yuu, sə ʊ ga ŋwín ba də tìán tə bıa vàn don. Kʊ bɛɛ tə dàń ga va lʊʊ nii don wa, sə ʊ dànì lá.

* **20:4 20.4** Kʊ mù Zwan təntə nə yı *Zwan-Batisə.

10 Tìán tə bıa tə bıga máŋá tə, ʋ tʋn ʋ
tʊ̀tʊ̀nʊ̀ don tʊtʊnvala tə con, sə ba pa wá
ʋ kárá tìán bıa tə tori. Yá kárá tə tʊ̀tʊ̀nà
tə mà tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə ba dıŋa, ba dʋgʋ ba pa ʋ
pìí ʋ vìí də jıkʋrıkɛ.
11 Kárá tə tíú tə kʊ́ʊ̀ pìí ʋ tʋn ʋ tʊ̀tʊ̀nʊ̀
don. Yá kárá tə tʊtʊnvala tə kʊ́ʊ̀ mà ʋ də
ba twın wá, ba ga dıŋa wá ʋ vìí tʊtʊ.
12 Ʊ tə kʊ́ʊ̀ pìí ʋ tʋn tʊ̀tʊ̀nʊ̀ batwa nii
nyiən. Ba mà ʋ mʊ̀ tə, də ba pıra wá, ba
ga dıŋa wá, ba pa ʋ vìí.
13 Kárá tə tíú dàń ma bwe ʋ tìàn won
tə, ʋ nə kʊ́ʊ̀ wá fwa. Ʊ dàń ma bʊ́n ʋ waa
con, ʋ wʊ́: ‹À wá tʋn à biswənə tə lá nə,
dıın don, ba wá zìlí à bìú tə mʊ̀›.
14 Yá máŋá tə, kárá tə tʊtʊnvala tə nə
nı bìú tə, də ʋ bìàn, ba swìn duən con nə,
ba wʊ́: ‹Á nəŋə, lìù tə nə wá tını kárá tə.
Nə gwıa wá, sə kárá tə yà nə mʊ̀ nyiən›.
15 Ba ma ja wá, ba dılı kárá tə kwa, ba
ga gʋ wá».
Zwezi dàń ma bwe, ʋ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
kárá tə tíú dàń wá ma fwa ba tʊtʊnvala
təntə?
16 Kʋ yı ʋ wá va ʋ kárá tə wa, ʋ gʋ
tʊtʊnvala tə mama, ʋ ga tì kárá tə, ʋ kə
lìà duən jìàn wa».
Máŋá tə, lìà tə nə nì tə sʊ̀ràn təntə,
ba le, ba wʊ́: «Sə kʋ nətʋ tə dàn ká yí,
abada».
17 Yá Zwezi ywàń ba yéé wa, ʋ ga swìn,
ʋ wʊ́: «Á wàrì sʋgʋ kʋ tə nə pʊ́pʊ́ní Yıı
sagı tə dəń á nì.
‹Kapan tə, dəlwə̀rə́ tə yà nə vıga ba dʋgʋ
vàn nə, kʋ mʊ̀ nə pìí kʋ jì dìə̀
nigwancıın wárí, kʋ yoo nə cà›.
18 Lìù tə mama, ʋ nə wá tʋ kʋ yuu wa, ʋ
wá nyʋnyʋgʋ ʋ tìàn kʋ nə. Yá kʋ kapan
tə nə kʊ́ʊ̀ tʋa lìù yuu wa, də kʋ wá tıtaga
wá!»
19 Kʋ máŋá təntə wa, *Zwifə-ba Yıı
*joŋwana yun tıan tə, də Yıı nii *yənu
tìán tə yà pìà, sə ba ja Zwezi, ba yà yə̀ə́
də, zwansısara tə yı ʋ ma swìn ba mʊ̀ con
yırı. Ba yà pìà, ba fwa kʋ nətʋ tə, yá lalʋʋ
tə fən yà ga jə ba.

Lanpoo ka ŋwín ka pa Romə-ba pìʊ́ nəfarʋ nə yoo
(Matiə 22.15-22; Marəkə 12.13-17)

20 *Zwifə-ba Yıı nii *yənu tìán tə də Yıı
*joŋwana yun tıan dàń yà wulə ba mını
Zwezi. Ba twá tıa ba yə̀ lìà, ba tʋn ʋ nə.
Ba lìà tə tì ba tìàn ba fwa ndə ləzwənzəŋə
nə. Ba pìà ba twá bwiə nə, ba ma ja
Zwezi, ba kə lìà tə jıın, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rʊ̀,
sə ba pa wá yáá tíú tə, pìʊ́ nəfarʋ tə nə lı
ʋ tún.
21 Ba lìà tə bwe Zwezi, ba swìn, ba wʊ́:
«Karnyına, nə yə̀ə́ də, sʋgʋ tə, kʋ nə naŋa
n nii, də kàrà tə, n nə kàrì, tə yı cígá. N ba
ləzwənə yii dəri, n yáá nə tə̀lə́ də dun tə,
ləzoni nə jə yırı. Yá n ga bırı Yıı cwəŋə
də cígá.
22 Yıı *nii pın cwəŋə, sə nə ŋwín, nə
à yə̀ə́, sə nə dàn ká ŋwín lanpoo, nə pa
*Romə-ba pìʊ́ nəfarʋ tə nə?»
23 Yá Zwezi yà lwarı ba swıan tə, ʋ ma
swìn ba con, ʋ wʊ́:
24 «Á pıan nə cınıa səbikʋlʋ† yəbə! Wàà
yuu də ʋ yırı nə ba pʊ́pʊ́ní yəbə?» Ba ma
le, ba wʊ́: «Romə-ba pìʊ́ nəfarʋ tə nə».
25 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʋ wʊ́: «Mə á
ŋwían kʋ tə nə yı Romə-ba pìʊ́ nəfarʋ tə
nyiən, á pa wá, sə á ga ŋwín kʋ tə nə yı
Yıı nyiən, á pa Yıı də nə!»
26 Ba kʊ́ʊ̀ wà wàní yoo ba pìí ba swìn,
ʋ con. Lalʋʋ tə yáá nə, ba pʊ́ə́ ba nii, kʋ
nə dìgà ba yun wa yırı.

Ka tı ka bwin ka nan tə yuu wa bwiə
(Matiə 22.23-33; Marəkə 12.18-27; 1 Korɛntə tìán 15)

27 *Sadısıan-ba wa lìà duən twi Zwezi
con. Mə ba mʊ̀ nə wʊ́ lìù ba tı, ʋ pìí ʋ
bwin ʋ naŋa tə. Ba twi ba bwe wá, ba
wʊ́:
28 «Karnyına, kʋ pʊ́pʊ́ní Yıı *nii nə, ʋ
nə pın *Moyizə nə ka tə ʋ pa nəba, ʋ wʊ́:
‹Bɛɛ nə tıga, ʋ yá ʋ kan nə, yá ʋ də ʋ kan
tə wà bìú lʋrı, ʋ nyánʊ́ mɛ, sə ʋ tì kadənu
tə. Ʊ lʋra bıa ʋ nə, ʋ ma tún dwíí ʋ pa ʋ
zʋnʋ tə nə tıga tə nə›.
29 Yá nubıa barpɛ duən yà nə wulə. Ba
nəkwıa tíú tə ma swe kan, ʋ tı ʋ yá wá,
də ʋ wà bìú ʋ nə lʋrı.
30 Bələ tíú tə də tì kan tə ʋ tı, də ʋ də
wà ba bìú duən nə jə.
31 Batwa nii nyiən tə də tì kan tə ʋ tı,
də ʋ də wà ba bìú jə. Kʋ nətʋ tə fwa ba

† **20:24 20.24** Cınıa səbikʋlʋ nədʋ yı yıtʋrı nədʋ tʋtʋŋı ŋwírán.

nubıa barpɛ tə mɛ yıra. Ba mama tıga də
ba lìù nədʋ ba bìú jə də kadənu tə.
32 Kʋ kwa nə, kan tə də twi ʋ bà ʋ tı.
33 Máŋá tə wa, tıga nə wá bwin ba nan,
ba nubıa barpɛ tə wàà dàń nə wá ja kan
tə, ʋ ma fwa ʋ kan? Ba mama barpɛ tə
yəni kan tə, ndə ba kan nə lʋʋ wa».
34 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Bara tə də
kana tə nə wulə zən tə, ba swe duən.
35 Yá lìà tə nə kúrí, sə ba yà də Yıı *sàń
nə, ba ka bwin tə kwa nə kʋ́ʋ̀ bá swe
duən.
36 Ba kʋ́ʋ̀ bá tı. Ba wá yà ndə *malıkɛ
nə. Ba wá yà Yıı bıa. Ʋ lı ba tıan wa, ʋ
kə mıı wá.
37 Yıı dí yáá, ʋ bırı *Moyizə nə də, tıga
wàá ba bwin ba naŋa máŋá tə wa, ʋ nə
swìn ʋ con kasɔɔ lanworu tə wa. Moyizə
bon Yıı tə, ʋ nə yı ləzoni *Yuu-Tiu Yıı
tə, nə nıbara *Abərahamə də *Yızakə də
*Zwakɔbə nə jʋ̀nì.
38 Kʋ nətʋ bırı də, Yıı yı lìà tə, ba nə
wulə mıı wa, Yıı, ʋ tà tıga Yıı. Lìà tə
mama, ba nə wulə də Yıı, nə yı lìà tə,
ba nə wulə mıı wa ʋ yáá con yırı».
39 Yıı nii yənu tìán tə wa lìà duən ma
swìn, ba wʋ́: «Karnyına, n le zəni!»
40 Lìà tə dàń ga pú ba nii, fən jə ba, sə
ba kʋ́ʋ̀ bwe Zwezi yìən duən.

Davidə də Zwezi, wàà nə yı Yuu-Tiu?
(Matiə 22.41-46; Marəkə 12.35-37)

41 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Kʋ
yı kʋ wá twá nətə, lìà tə ma swìn də,
*Kərisə yı pìʋ́ *Davidə nàʋ́ cıcı, naaa?
42 Pìʋ́ Davidə tətə pʋ́pʋ́ní ʋ gwaran sagı
tə wa, ʋ wʋ́:
‹*Yuu-Tiu swìn à Yuu-Tiu con, ʋ wʋ́: «Bàá
jə̀ń à jızən‡ nə,
43 də à ma kəni n dʋŋa n nɛɛ də̀ń nə, sə
n nıŋa ba!» ›
44 Də Davidə nə boŋə Kərisə ʋ ‹Yuu-Tiu›,
kʋ dàń wá twá nətʋ, kʋ pa Davidə yuu tíú
pìí ʋ yà ʋ nàʋ́?»

Zwezi bırı, sə lìà tə cì ba tìàn nə də Yıı nii yənu tìán tə
(Matiə 23.1-36; Marəkə 12.38-40)

45 Lìà tə mama nə wulə ba cʋga Zwezi,
máŋá tə wa, ʋ swìn ʋ karbıa tə con, ʋ wʋ́:
46 «Á cıa á tìàn nə də Yıı nii *yənu tìán
tə. Ba mʋ̀ nə swə, sə ba zʋ gandaran, ba
ga jijiri, ba ga swə, sə ba jʋn ba jə́rə́ bwálá
wa. Ba twá lá, ba kúrí gwələ tə, ba nə
nan zəni *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa. Ba
jəni bwálá nəzəŋə nə, diŋə nəfaran wa.
47 Ba vırı kadənə wiən, ba ga fwa
yıjʋnı, ba ba zwɛ̀e, ləzoni yáá con, sə ba
ma bırı də, ba yı ləzwənzəŋə. Yıı wá
bʋ̀rì ba bʋ̀rà, ʋ ga cʋ̀gà ba mıámıán».

21

Pírí tə, kadənu don nə pın
(Marəkə 12.41-44)

1 Zwezi nə wulə ʋ ywàŋá máŋá tə wa,
ʋ nı jıjə tìán də, ba wulə ba dı səbiu
*Zwifə-ba Yıı *dìə̀ səbiu daka tə wa.
2 Ʋ nı kadənu don, ʋ nə yı zʋrʋ. Ʋ ken
səbibii bələ daka tə wa.
3 Kʋ kwa nə, ʋ pìí ʋ swìn, ʋ wʋ́:
«Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con:
Kadənzʋrʋ təntə ken səbiu, ʋ doni ba
duən tə mama.
4 Ba duən tə yı səbiu, tə nə bʋ́rí nə, ba
tì ba pa. Ʋ mʋ̀ yı kʋ tə nə ga ʋ jıın də̀ń
nə nə, sə ʋ ma yə̀ ʋ də́, ʋ tì ʋ pa».

Zwezi swìn yìən tə yoo, tə nə tʋn lʋʋ ma zàn
(Matiə 24.1-2; Marəkə 13.1-2)

5 Lìà duən yà wulə ba swìn *Zwifə-ba
Yıı *dìə̀ tə yoo, ba wʋ́: «Kʋ cígá ziən zəni,
də kʋ kapana nəzəŋə, ba nə sarı, də wiən
duən, ba nə pın Yıı nə, tə nə ken, sə tə
ma nàn kʋ».
6 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á ywàŋá tə
wiən tə mama. Máŋá don wá bà, kapan
nədʋ tətə bá pə̀ń kʋ don yuu wa. Tə
mama mıámıán wá lwá tıa».

Talıkwa máŋá tə yoo
(Matiə 24.3-7; Marəkə 13.3-8)

7 Lìà tə bwe Zwezi, ba wʋ́: «Karnyına,
máŋá ka wa nə, kʋ wá tʋn? Bɛ̀eɛ̀e won
nə wá yà mımınʋ, kʋ nə bırı máŋá tə, tə
wiən təntə nə wá bà?»
8 Zwezi swìn, ʋ wʋ́: «Á cıa á tìàn nə, á
dànà ká pa ba gıgarı aba. Lìà zənzən wá
ja à yırı, ba bà. Ba lìù mama ga wá swìn,
ʋ wʋ́: ‹À mʋ̀ nə yı *Kərisə›, yá ‹Wiən tə

‡ **20:42 20.42** Ka jə̀ń pìʋ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

mɛ yígúrə máŋá yí›. Á dànà ká twá ba kwa.
9 Á wá nì də, lʊʊ ləzoni duən zàn, ba wulə ba tɛ duən. Lìà duən wá zàn, ba vɪ ba yun tìán nii. Á dànà ká pa fən ja aba. Tə yìèn təntə mɛ, sə tə tʊn. Yá kʊ tà lʊʊ zaŋʊ máŋá nə yí síʊ́n síʊ́n nətʊ».
10 Zwezi dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Dwíə́ tə lʊʊ mama wa wá ta, tə zɪgɪ duən nə. Yá payuu wá ta, kʊ zɪgɪ kʊ don payuu nə.
11 Tɪa wá səsəgi zənzən. Kʊ súrí niən də yayɪpwaran nə. Yá bwálá kapʊpʊ nə, wiən wá bà tə, nə wá kə fən lìà waa, tə duən də ga wá nan lanworu wa.

Ba wá wʊwalɪ Zwezi karbɪa yoo
(Matiə 24.8-14; Marəkə 13.9-13)

12 Də tə yìèn təntə tə wá yí, ba wá ja aba, ba wʊwalɪ ba ja aba. Ba va *Zwifə-ba *jə́rə́ dii lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà yáá con, sə ba bʊ̀rì á bʊ̀rà, ba ga kə aba bàń dìə wa. Á nə sɛ̀e à nii tə yɪrɪ, ba wá ja aba, ba va pɛ̀egá də yáá tìán, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tʊ́n, yáá con.
13 Kʊ mʊ̀ wʊwala təntə, nə wá pa aba cwəŋə, sə á ma swìn kʊ tə, á nə yə̀ə́ à yuu wa.
14 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, á wà mɛ, sə á də́ yáá á pa kʊ tə, á nə wá swìn, á ma jon á tìàn, tə yoo ja aba.
15 À mʊ̀ tətə nə wá kə yənu sʊ̀ràn á nii wa. Kʊ pa ba tə, ba nə swìn, ba zɪga á nə, bá wànɪ́ ba ja nii, ba ma tʊ́tʊ̀nɪ́ á nii wa.
16 Á ninə-ba, də á nyɪna-ba, də á nubɪa, də á dabara tətə nə wá ja aba, ba pa lìà tə nə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà. Lìà duən wá tɪ á waa.
17 Lìà tə mama wá dʊ́n aba à mʊ̀ yɪrɪ.
18 Yá won mama bá fwa aba, abada. Á yukʊʊ nədʊ tətə bá jén.
19 Kʊ wá twá á pínʊ́ nə, á ma na mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con».

Zwerizalɛmə cʊna yoo
(Matiə 24.15-21; Marəkə 13.14-19)

20 Zwezi kʊ́ʊ̀ ma swìn, ʊ wʊ́: «Á nə wá na də, pamana kɪkarɪ *Zwerizalɛmə, sə ba ta kʊ, máŋá tə, á mɛ, sə á yəni də, kʊ cʊna máŋá bwələ.
21 Kʊ máŋá tə wa, sə ba lìà tə, ba nə wá yà Zwide nagwanaa con, dəri ba dì pɛɛn. Ba tə, ba nə wá yà Zwerizalɛmə wa nə, mɛ, sə ba dəri ba nan, ba yá tɪʊ tə. Ba tə, ba nə wá yà tɪbii tə wa kʊ́ʊ̀ dàn ká pìí ba zʊ Zwerizalɛmə wa nə.
22 Tə dɪan təntə nə, Yɪɪ wá fwìn ʊ lɪŋa kʊ máŋá təntə wa. Yá kʊ wá twá nətʊ, kʊ pa yìèn tə mɛ, Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə nə pʊ́pʊ́nɪ́ tə nii ma sú.
23 Kʊ wá yà lɛɛ máŋá təntə wa, kana tə nə, ba nə jə pwìí, də ba tə nə, bɪa nə ŋwà ba nyʊnɪ nə. Kʊ lʊʊ təntə lìà wá də́ càn zənzən, Yɪɪ lɪŋa ga wá zàn ba yuu wa.
24 Kʊ lʊʊ tə lìà dʊŋa wá gʊ ba duən də lagʊrɪ sìʊ́, ba ga ja ba duən ba fwa bàń dìə̀ lìà lʊʊ níə́ kapʊpʊ wa. Lìà tə nə ba *Zwifə-ba wá mà Zwerizalɛmə tìán, ba pú duən yuu ba nɪŋɪ ba kɛ̀eń. Ba wá fwa kʊ, kʊ ja vələ máŋá tə, ba dìàn nə wá bà tə zwɛ̀e».

Nətʊ Ləzwənə-Biu tə wá pìí ʊ bà tɪa yuu wa
(Matiə 24.29-31; Marəkə 13.24-27)

25 Zwezi kʊ́ʊ̀ ma swìn, ʊ wʊ́: «Yìèn wá tʊn yɪcaʊ tə nə pén tə waa. Tə wá tʊn cànà tə də kacɪlacɛ tə wa. Fən zənzən wá zʊ lìà tə nə wulə tɪa yuu wa, vʊʊ tə də mʊʊ nakulə tə zuzugu nəfarʊ tə yɪrɪ.
26 Kʊ tə nə bìàn tɪa yuu wa tə, fən wá gʊ lìà, ba nə wá bʊ́n kʊ yoo. Dìàn tə nə wulə lanworu tə wa wá gugurə.
27 Kʊ kwa nə, ba dàń wá na *Ləzwənə-Biu* tə bakwan tə wa, də ʊ bìàn də dìàn də dun tə nə dáá.
28 Máŋá tə, tə yìèn təntə nə wá wulə tə tʊŋa, á zɪan á yun yɪɪ nə, á kwɛn á tìàn á zɪgɪ mənə mənə, á ga ywàń. Yɪɪ wá jon aba á jɪɪn wa, síʊ́n síʊ́n».

Zwezi kàrì kapɪrʊ yoo
(Matiə 24.32-35; Marəkə 13.28-31)

29 Kʊ kwa nə, Zwezi swìn, ʊ wʊ́: «Á ywàŋá kapɪrʊ də tìán tə duən:
30 Máŋá tə, á nə nɪ tə zɪan tə də, tə wulə tə twe, lìù nə bá swìn á con də, wocəri máŋá bwələ.
31 Mə kʊ yɪ nətʊ, də á nə nɪ tə yìèn tə, tə twi tə tʊn á lwara də, Yɪɪ pàrì dɪŋə tə bwələ.

* **21:27 21.27** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

32 Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con:
Kʋ yoo təntə wá tʋn, də zən lìà tə mama,
ba nə wulə tɪa yuu wa, tə wà tɪ ba zwɛ̀e.
33 Lanworu də tɪa wá jén, yá à sʋ̀ràn tə
mù bá jén, abada!»

Kʋ mɛ, sə á dànà ká dwɛ̀e á ma dìàn Zwezi túrí dɪɪn tə
(Matiə 24.44)

34 Zwezi kʋ́ʋ̀ ma swìn, ʋ wʋ́: «Á cɪa á
tìàn nə, á dànà ká pa swanyʋa də wiən
tə, á nə pìà, sə á ma yà lʋʋ wa twara jon
á pubʋŋɪ tə. Kʋ nə tà nətʋ, kʋ dɪɪn tə wá
dì á yuu wa naa nədʋ.
35 Kʋ dɪɪn tə nə, kʋ wá yà ndə waya nə,
kʋ nə janɪ ganaŋa, kʋ pa lìà tə mama nə,
ba nə wulə tɪa ka tə mama yuu wa.
36 Á dànà ká dwɛ̀e, á jʋ̀nà Yɪɪ máŋá
mama, sə á ma wànî á ja dìàn á jon á tìàn
kʋ tə jɪɪn wa, kʋ nə wá bà. Nətʋ nə á wá
wànî á zɪgɪ *Ləzwənə-Biu† tə yáá nə».
37 Yɪcaʋ wa, Zwezi yà kàrì *Zwifə-ba Yɪɪ
*dìà tə wa. Tɪtɪn nə ʋ yà nan, ʋ va ʋ pʋrɪ
tɪa *oliviye tìán paan tə yuu wa.
38 Jɪjʋ fuən fuən lalʋʋ tə mama yà dəri,
ba va ʋ con, Yɪɪ dìà tə wa, ba cʋga wá.

22

Lìà vʋrʋ, sə ba gʋ Zwezi
(Matiə 26.1-13; Marəkə 14.1-9; Zwan 11.47-53)

1 Cànà tə *Zwifə-ba nə dá dipɛn tə, kʋ
nə ba sabwarɪ kəni tə, ba nə boŋə ‹*Pakə›
cànà tə, máŋá yí kʋ zwɛ̀e.
2 Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də
Yɪɪ nii *yənu tìán tə, yà pìà cwəŋə, sə ba
ma gʋ Zwezi, yá ba yà dəri lìà tə fən.

Zwidasə ken sírí, sə ʋ ja Zwezi, ʋ pa ʋ dʋŋa nə
(Matiə 26.14-16; Marəkə 14.10-11)

3 *Sɪtana dàń ma ja Zwidasə, Zwezi
karbɪa fugə bələ tə wa lìù don, ba nə
boŋə ‹Yisəkariyɔtə›, ʋ zʋ.
4 Zwidasə vəli, ʋ vʋrʋ də *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwana yun tìán tə, də Yɪɪ *dìà lìà tə
nə cì ka nə tə yun tìán tə, ʋ bɪrɪ ba nətʋ
tə, ʋ nə wá twá tə, ʋ ma kə wá ba jìàn
wa.
5 Ba lìà tə pwìí poli zəni. Ba dàń kàn nii
də, ba wá pa wá səbiu.
6 Zwidasə də ba ken duən yuu, ʋ dàń ga
pìà cwəŋə nəzəŋu tə, ʋ nə wá twá ʋ ma
kə wá ba jìàn wa.

Zwezi karbɪa tanɪ Pakə cànà wodiu
(Matiə 26.17-20; Marəkə 14.12-17)

7 Dɪan tə, ba nə yàá dá dipɛn tə, kʋ nə
ba sabwarɪ kəni, tə twi tə yí. Kʋ təntən
dɪɪn tə nə nə, ba mɛ, sə ba gʋ pabii, ba
ma fwa *Pakə cànà tə wodiu.
8 Zwezi dàń ma tʋn Piyɛrə də Zwan, ʋ
swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á vələ, á tanɪ wodiu
tə, á pa nəba, sə nə dá».
9 Ba ma bwe wá, ba wʋ́: «Yən nə n pìà,
sə nə tanɪ kʋ mù wodiu təntə?»
10 Zwezi swìn ba con nə, ʋ wʋ́: «Á cʋga
zəni! Máŋá tə wa, á nə wá zʋ tɪʋ tə wa, á
wá jórí bɛɛ don, ʋ nə zɪŋa níá kwàrá. Á
wá pú kʋ bɛɛ tə nə, á zʋ sàń tə wa, ʋ nə
zwɪ.
11 Á ga swìn dìà tə tíú con, ʋ wʋ́:
‹Karnyɪna bwe, sə ʋ jén dìà tə, ʋ də ʋ
karbɪa tə nə wá dá Pakə cànà wodiu ka
wà tə, wa yən?›
12 Ʋ dàń wá bɪrɪ aba dəyuu dìà nəfarʋ
don, də kʋ wa zɪla. Mə lá nə, á wá tanɪ
Pakə cànà wodiu tə».
13 Ʋ karbɪa tə dàń ma va, ba na tə yìàn
tə mama, ndə Zwezi nə man, ʋ bɪrɪ ba
nətʋ. Ba dàń ga kə Pakə cànà wodiu tə
sírí lá nə.

Yuu-Tiu nimarʋ wodiu tə yoo
(Matiə 26.26-30; Marəkə 14.22-26; 1 Korɛntə tìán 11.23-26)

14 Cànà tə wodiu diŋə máŋá yí, Zwezi
də ʋ *tʋntʋna tə dàń twi ba jə̀ń duən nə,
sə ba wulə ba dá.
15 Ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́: «À sóní zəni,
sə nə mama tə kə duən nə, nə dá *Pakə
cànà wodiu kʋ tə, də à càn máŋá tə wà
yí.
16 Yá à mù nə swìn kʋ á con: À kʋ́ʋ̀ bá
pìí à dá kʋ tə, kʋ ja vələ máŋá tə, ba nə
wá nì kʋ cànà təntə də̀ń, Yɪɪ pàrì tə wa».
17 Ʋ dàń ma tì wùrú zʋŋa tə, ʋ kə ʋ con,
ʋ ga kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e. Kʋ kwa nə, ʋ swìn, ʋ
wʋ́: «Á joŋə á nyʋ, á tàrà duən!

† **21:36 21.36** Zwezi yɪ ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

18 À mù nə swìn kʊ á con: À kúù bá nyʊ
divɛn də aba, kʊ nə zɪgɪ sɪ́ʊ́n, kʊ ja vələ
máŋá tə, Yɪɪ nə wá də́ ʊ pàrì tə».
19 Kʊ kwa nə, ʊ tì dipɛn tə, ʊ kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e
kʊ yɪrɪ. Kʊ kwa nə, ʊ fʊa fʊa kʊ, ʊ pa ba,
ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ yɪ à yɪra tə
nə, kʊ nə pɪn aba. Á dàń fwa kʊ nətʊ tə,
á ma lìí à yoo».
20 Ba nə dí ba zwɛ̀e, máŋá tə wa, Zwezi
kúù tì divɛn wùrú zʊŋa wa, ʊ fwa nətʊ,
də ʊ pa ba, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Divɛn kʊ
tə wùrú zʊŋa ka tə wa nə yɪ à jana tə, tə
nə yɪ Yɪɪ *nimarʊ dùn tə, tə nə wá nan á
yɪrɪ».

Zwezi bɪrɪ də, ba wá ja wá, ba pa dʊŋa nə
(Matiə 26.21-25; Marəkə 14.18-21; Zwan 13.21-30)

21 Zwezi kúù swìn, ʊ wʊ́: «Á ywàŋá, lìù
tə, ʊ nə wá ja nə, ʊ pa tə, wulə də nə,
wodiu kʊ tə yuu wa.
22 *Ləzwənə-Biu* tə mɛ, sə ʊ vìí, ndə
kʊ nə mɛ nətʊ, yá kʊ wá yà càn kʊ pa lìù
tə nə, ʊ nə wá ja wá, ʊ pa».
23 Ba dàń ma wulə ba bwe duən, sə ba
jə́n, wàà nə wá fwa kʊ yoo təntə ba wa.

Wàà nə dwə nə mama?
(Matiə 18.1-4; 19.28; 20.25-28; Marəkə 10.35-45; Zwan 13.2-17)

24 Zwezi karbɪa tʊ́tʊ̀ní duən, sə ba jə́n,
ba wa nə mɛ, sə ʊ jə̀ń ba mama yuu wa.
Kʊ mù nə pɪn, tʊ́tʊ̀ná dàń twi, tə tʊ ba
tətəŋi wa.
25 Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «Pɛ̀egá də́
dìàn ba lʊʊ dwɪ́ə́ tə mama yuu wa. Yá
ba boŋə lʊʊ pabɪa mù ‹lìà tə, ba nə fwa
zəni›.
26 Yá kʊ wà mɛ, sə kʊ ya nətʊ á mù con.
Lìù tə, ʊ nə yɪ ləzwənfarʊ á wa, mɛ, sə
ʊ ya ndə bisɪmabiə nə. Yá lìù tə, ʊ nə tɪ
aba, mɛ, sə ʊ ya ndə lìù tə nə, ʊ nə tʊŋa
ʊ pɪn aba.
27 Lìù tə, ba nə tuŋə wodiu, ba pɪn, ʊ
də́, də ʊ tə, ʊ mù nə nə tuŋə kʊ, ba wàà
nə dwə ʊ don? Kʊ tà lìù tə, ʊ nə də́ tə,
naaa? Á wa nə, à mù Zwezi, à yɪ ndə lìù
tə nə, ʊ nə tʊŋa, ʊ pɪn aba.
28 Á yɪ lìà tə, á nə yɪ də nə, dɪɪn mama
à càn tə də máŋá tə wa, yìèn nə yugu nə,
sə tə pa à tʊn yokʊkwɪʊn.
29 À swə, sə á də də́ kʊ pàrì təntə, ndə
à nyɪna nə pɪn, sə à də də́ kʊ nətʊ.
30 Á wá də́ cànà də nə, à pàrì dìə tə wa.
Á wá jə̀ń padaran yun á bʊ̀rì *Yɪzərayɛlə
dwɪ́ə́ dəkurən fugə bələ tə bʊ̀rà».

Zwezi bɪrɪ də, Simon Piyɛrə wá swìn də, ʊ yərì wá
(Matiə 26.31-35; Marəkə 14.27-31; Zwan 13.36-38)

31 Zwezi swìn Simon Piyɛrə con, ʊ wʊ́:
«Simon, Simon, cʊgʊ! *Sɪtana lòrì cwəŋə,
sə ʊ zɪzaga aba, ndə ba nə zɪzaga wobɪa,
sə ba lɪ tə də tə wopulə duən wa.
32 Yá à dàń jʊn Yɪɪ à pa mʊ́, sə n waa
tə, n nə ken Yɪɪ nə tə, dàn ká jén. Máŋá
tə wa, n nə wá pìí n bà à con, sə n dàn n
nubɪa jìàn».
33 Simon Piyɛrə le wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu,
à ken à sírí, sə à zʊ bàń dìə də mʊ́, sə à
tɪ də mʊ́».
34 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Piyɛrə, à mù
nə swìn kʊ n con: N wá tɛn də, n yərì nə
zə̀n, nɛɛ batwa, də cəbɪʊ tə wà kwi».

Zwezi bɪrɪ, nətʊ tə, ba nə wàá ba tɛ

35 Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «Də à yà nə
tʊn aba, à ga swìn də, á dànà ká tì səbiu,
nə à yə̀ə́ lɔ̀ɔ̀, nə à yə̀ə́ natʊra, bɛ̀eɛ̀e yà nə
mùrì aba?» Ba ma le wá, ba wʊ́: «Won
mama wà nəba mùrì».
36 Zwezi ma kúù le, ʊ wʊ́: «Sɪ́ʊ́n nə, sə
lìù tə, ʊ nə jə səbiu, sə ʊ tì, sə lìù tə, ʊ nə
jə lɔ̀ɔ̀, sə ʊ tì, sə lìù tə, ʊ nə ba lagʊrɪ sìʊ́
jə, sə kʊ tíú yə̀ ʊ gandarʊ, ʊ də́ yáá, ʊ ma
yə̀ lagʊrɪ sìʊ́.
37 À mù nə swìn kʊ á con: Kʊ mɛ,
sə kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa nii ma sʊ́,
tə tʊn à yɪra: ‹Ba gàlì wá, ba ma cen
yolwanfwana nii nə›. Cígá, kʊ tə nə
pʊ́pʊ́ní à yuu wa, tə bìàn, sə kʊ jì».
38 Karbɪa tə le, ba wʊ́: «*Yuu-Tiu, nə̀ń
lagʊrɪ sìán bələ». Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́:
«Kʊ mɛ nətʊ».

Zwezi jʊ̀nì Yɪɪ Zwesemane nə
(Matiə 26.36-46; Marəkə 14.32-42; Zwan 18.1-2)

* **22:22 22.22** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

39 Kʊ kwa nə, Zwezi nan, ndə ʊ dıan mɛ
nə fwa nətʊ tə, ʊ va *oliviye tìán paan tə
yuu wa. Ʊ karbıa tə ga púə́ ʊ kwa.
40 Máŋá tə wa, ʊ nə vəli, ʊ yí kʊ bwálí
təntə, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á lòrì Yıı, sə
ʊ san aba, sə *Sıtana dàn ká wànı́ aba, ʊ
də́də́n, sə ʊ yigu, ʊ pa á tʊn yokʊkwıʊn».
41 Ʊ dàń ga fàrʊ́ ʊ nan kwa, ʊ va yáá
mancın, ndə lìù ka dılı kapan, kʊ va kʊ
tʊ bwálí nə, ʊ tʊ ʊ nadwana yuu, ʊ ga lòrì
Yıı.
42 Ʊ dàń swìn, ʊ wʊ́: «À nyına, də n nə
pìà kʊ, pa, sə yacara tətə twiən tə yá nə.
Yá à pìà, sə n mù puswənə nə tʊn, sə à
mù nyiən tə ga kwɛ̀e».
43 *Malıka dàń ma zàn Yıı *sàń nə, ka
bà ka nan Zwezi nə, ka cú ka dàn ʊ jìàn.
44 Zwezi pùə́ cùgù zənzən. Kʊ mù nə
pın, ʊ lòrì Yıı də dìàn zənzən. Ʊ tılʊŋʊ
palı ndə jana nə, kʊ loni, kʊ twı tıa.
45 Ʊ nə lòrì Yıı ʊ zwɛ̀e, ʊ zàn ʊ pìí ʊ bà
ʊ karbıa tə con. Yá ʊ twi, də ba pwìí cùgù.
Kʊ mù nə pın, ba təgə́ ba dwɛ̀e.
46 Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
á dwɛ̀e? Á zaŋa, á ga lòrì Yıı, sə Sıtana
dàn ká wànı́ aba ʊ də́də́n, sə ʊ yigu, sə ʊ
pa, á tʊn yokʊkwıʊn».

Zwezi janʊ tə yoo
(Matiə 26.47-56; Marəkə 14.43-50; Zwan 18.3-12)

47 Zwezi nə wulə ʊ swìn, máŋá tə wa,
də nə́ń lìà nə ba bìàn. Lìù tə, ba nə boŋə
Zwidasə, ʊ də nə yı Zwezi karbıa fugə
bələ tə wa, lìù don, yà nə wulə ba yáá, ʊ
vəli. Ʊ fàrʊ́ ʊ yí Zwezi yıra, sə ʊ kʊkwalı†
wá.
48 Zwezi dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Mə kʊ wá
twá kʊkwalʊ nə, n ma ja *Ləzwənə-Biu‡
n pa!»
49 Lìà tə nə wulə də Zwezi tə, nə na yoo
tə, kʊ nə bìàn, ba swìn, ba wʊ́: «*Yuu-
Tiu, nə wá za də lagʊrı sìán, naaa?»
50 Ba wa lìù don ma cʊ̀rí lagʊrı sìʊ́, ʊ
ma za *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán
nəkwıa tʊ̀tʊ̀nʊ̀ jızən zıın, ʊ gwəŋə.
51 Zwezi dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Á yágá,
kʊ mɛ nətʊ!» Ʊ ma dwen bɛɛ tə zıın tə
nə, ʊ ga zʊ̀rì kʊ.
52 Kʊ kwa nə, Zwezi swìn Yıı joŋwana
yun tìán tə, də Yıı *dìà lìà tə nə cì ka nə
tə yun tìán tə, də Zwifə-ba *nəkwına tə
con, ba nə twi, sə ba ja wá tə, ʊ wʊ́: «Á
twi də lagʊrı sìán də dangwələn, sə á ma
ja à nə, ndə à yı ŋwìàn tə, à nə gwı lìà.
53 À yà wulə də aba dıın mama, Zwifə-
ba Yıı dìà tə wa, á ga wà nə jın. Yá máŋá
kʊ tə yı á mù, də lìù tə, ʊ nə yı yikunu
pìʊ́ tə nyiən».

Piyɛrə swìn də, ʊ yàrì Zwezi
(Matiə 26.69-75; Marəkə 14.66-72; Zwan 18.25-27)

54 Ba nə jın Zwezi, ba ja wá, ba va
*Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa
tə dìà wa. Piyɛrə púə́ ba kwa yıŋʊna.
55 Ba ken mən, ba jə̀ə́ tə yáá, Yıı
joŋwana yun tìán nəkwıa tə kàrá tətəŋi
wa. Piyɛrə də twá ʊ jə̀ə́ ba tətəŋi wa lá.
56 Tʊtʊnbʊa don nə nı wá, mən tə yáá
nə, ʊ ywàń wá zən, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Bɛɛ
wà tə də yın də Zwezi!»
57 Yá Piyɛrə tɛn, ʊ wʊ́: «À nakʊa, à yàrì
wá!»
58 Kʊ nə fwa mancın, bɛɛ don də nə kʊ́ʊ̀
ʊ nı wá, ʊ swìn, ʊ wʊ́: «N də wulə ba lìà
tə wa». Piyɛrə ma le bɛɛ tə, ʊ wʊ́: «À twá
à tə̀lə́ ba wa!»
59 Kʊ nə lɛ ndə lugu nədʊ nə, lìù don də
tə zıgı dìàn, ʊ wʊ́: «Cígá mama, bɛɛ wà
tə də yı Galile tíú. Ʊ də yın də Zwezi».
60 Piyɛrə le, ʊ wʊ́: «À dabɛɛ, à yàrì kʊ
tə, n nə swìn!» Kʊ máŋá tə wa, ʊ nə wulə
ʊ swìn, də cəbıʊ kwi.
61 *Yuu-Tiu pìí ʊ vəvəri, ʊ ywàń Piyɛrə.
Piyɛrə dàń lìí kʊ tə, Yuu-Tiu nə swìn ʊ
con nə, ʊ wʊ́: «Zə̀n, də cəbıʊ tə nə wà
kwi, n wá tɛn nɛɛ batwa də, n yàrì nə».
62 Piyɛrə dàń nan, ʊ ga kwi yinənkurə.

Ba mà Zwezi də ba twın wá
(Matiə 26.57-68; Marəkə 14.53-65; Zwan 18.12-24)

63 Bara tə nə jə Zwezi tə wulə ba mʊŋa
wá də ba mà.
64 Ba yàá pú ʊ yíá nə, ba ga bwe wá, ba
wʊ́: «Lwarı lìù tə, ʊ nə mà mʊ́!»

† **22:47 22.47** Kʊ nətʊ tə yı *Zwifə-ba yofwamıʊn, də ba nə jə́rí duən, nə à yə̀ə́ də ba nə vəli duən sàń, sə ba na duən. ‡ **22:48 22.48** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

65 Ba swìn sʊ̀ràn duən, tə nə twɪn Yɪɪ, ba pa wá.

Zwezi wulə Zwifə-ba yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà, yáá con

66 Tɪa nə twi ka pʊrɪ, máŋá tə wa, *Zwifə-ba *nəkwɪna, də Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də Yɪɪ nii *yənu tìán tə twi, ba kun duən nə, ba ga pa ba ja Zwezi, ba ja bà ba yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə yáá con.

67 Ba swìn, ba wʊ́: «Swìn nə con də, n nə yɪ *Kərisə». Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À nə swìn kʊ á con, á bá pa kʊ cígá.

68 À ma nə bwe aba bwiə nədʊ, á bá le nə.

69 Kʊ nə zɪgɪ sívn, *Ləzwənə-Biu§ tə wá jə̀ń Yɪɪ tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, jɪzən* vàn nə».

70 Ba mama tə dàń ma swìn, ba wʊ́: «Kʊ mʊ̀ yɪrɪ nə, n yɪ Yɪɪ-Biu?» Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À yɪ wá, ndə á nə swìn nətʊ».

71 Ba dàń ma swìn, ba wʊ́: «Nə kʊ́ʊ̀ ba lìà pìà, sə ba bɪrɪ nəba yoo don. Nə tətə nì kʊ ʊ nii wa».

23

Ba ja Zwezi, ba va Pilatə yáá con
(Matiə 27.11-14; Marəkə 15.2-5; Zwan 18.28-38; Tʊtʊnan 4.25-28)

1 *Zwifə-ba *nəkwɪna, də Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də Yɪɪ nii *yənu tìán tə mama ken duən, ba zàn ba ja Zwezi, ba ja va *Pilatə yáá con.

2 Ba swìn ba zɪgɪ Zwezi nə, ba wʊ́: «Nə nɪ bɛɛ wà tə, də ʊ sugə nə lʊʊ dwíí tə, ʊ kəni *Romə-ba nə. Ʊ cì, sə ba dàn ká ŋwín lanpoo, ba pa Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə nə, ʊ ga wʊ́, ʊ mʊ̀ nə yɪ *Kərisə, kʊ də̀ń nə yɪ pìʊ́».

3 Pilatə dàń ma wulə wá ʊ bwe, ʊ wʊ́: «N mʊ̀ nə yɪ Zwifə-ba pìʊ́ tə?» Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Mə kʊ yɪ nətʊ, ndə n nə swìn tə».

4 Pilatə ma swìn Yɪɪ joŋwana yun tìán tə, də lalʊʊ tə con, ʊ wʊ́: «À ba yolwan na bɛɛ wà tə yuu wa».

5 Yá ba tə zɪgɪ dìàn kʊ yuu wa, ba swìn, ba wʊ́: «Ɔ kàrà tə, ʊ nə kàrì Zwide nagwanaa tə mama wa, sugə lìà tə, ka kəni Romə-ba nə, kʊ nə zɪgɪ Galile nagwanaa, kʊ ja ba kʊ nan yəbə».

Pilatə pɪn, ba ja Zwezi, ba va Erodə yáá con

6 Máŋá tə wa, *Pilatə nə nì tə yìèn təntə, ʊ bwe, sə ʊ lwarɪ, də Zwezi nə yɪ Galile tíú.

7-8 Ʊ nə twi, ʊ nì də, kʊ yɪ nətʊ, ʊ lwarɪ də, ʊ nan pìʊ́ *Erodə payuu tə wa. Kʊ dɪan dáá, Erodə nə nì də, ba swìn Zwezi yoo. Ʊ pìà, sə ʊ na Zwezi, ʊ də yà bʊŋa də, Zwezi wá fwa yomɪlʊ don, ʊ bɪrɪ wá. Erodə də yà twi kʊ máŋá tə wa, *Zwerizalɛmə wa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, Pilatə pa, ba ja Zwezi, ba va, ba pa Erodə nə. Máŋá tə wa, ʊ nə nɪ Zwezi, ʊ pʊ́ə́ poli zənzən.

9 Pìʊ́ Erodə bwe Zwezi bwiə kapʊpʊ, yá Zwezi ga wà wá le.

10 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də Yɪɪ nii *yənu tìán tə də yà zɪga lá, ba swìn sʊlwana ba zɪga Zwezi nə.

11 Erodə də ʊ pamana tə wulə ba mʊŋa wá. Ba nə mʊn wá, ba zwɛ̀e, ba tì ganmʊlɪ, ba ma zʊ wá, ba ga pa ba pìí ba ja wá, ba va Pilatə con.

12 Kʊ dɪɪn tə nə, pìʊ́ Erodə də Pilatə pìí ba jì dabara, ndə kʊ tà ba mʊ̀ yà nə dʊŋa duən fuən.

Ba bʊ̀rì Zwezi bʊ̀rà, sə ba gʊ wá
(Matiə 27.15-30; Marəkə 15.6-19; Zwan 18.39–19.16)

13 *Pilatə ken *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán, də Zwifə-ba yun tìán tə, də lalʊʊ tə duən nə,

14 ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á jɪn bɛɛ wà tə, á ja bà, á ga á wʊ́, ʊ sugə lìà, ʊ kəni *Romə-ba nə. À mʊ̀ nə bwe wá á yáá con, à mʊ̀ wà yolwan nədʊ nɪ, tə mʊ̀ yìèn təntə wa, á nə swìn á zɪgɪ ʊ nə.

15 Pìʊ́ *Erodə də wà yoo nɪ ʊ yuu wa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ʊ pa ba pìí ba ja wá, ba bà nə con. Bɛɛ wà tə wà yoo fwa, kʊ nə mɛ, sə ba gʊ wá, kʊ yɪrɪ nə.

16 À dàń wá pa, ba mà wá, ba ga tì wá ba dʊgʊ».

§ **22:69 22.69** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn. * **22:69 22.69** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

17 [Kʊ yà yɪ kálʊ́, *Pakə cànà mama nə
yí, sə ba dʊgʊ bàń dìə̀ lìù nədʊ.]
18 Ba mama tə twá duən, ba bubwi, ba
wʊ́: «Pa, ba gʊ wà tə, sə ba ga dʊgʊ
Barabasə!»
19 Kʊ Barabasə təntə zàn ʊ sugu *Zwer-
izalɛmə tìán, ʊ kəni Romə-ba nə, máŋá
don wa. Kʊ tə súrí lagʊrɪ don nə, ʊ nə
fwa. Kʊ mù nə pɪn, ba yà jɪn wá, ba kə
bàń dìə̀.
20 Pilatə nə pìà, sə ʊ dʊgʊ Zwezi tə, ʊ
dàń pìí ʊ kʊ́ù tì sʊgʊ, sə ʊ swìn lìà tə con.
21 Lìà tə dàń cə̀rí, ba wʊ́: «Pa, sə ba
paa wá dagarʊ yuu wa! Pa, sə ba paa wá
dagarʊ yuu wa!»
22 Pilatə kʊ́ù bwe, ʊ swìn ba con, nɛɛ
batwa nii nə, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e yokʊkwɪʊn
nə, ʊ fwa? À mù wà yoo nɪ ʊ yuu wa, kʊ
nə mɛ, sə ba gʊ wá kʊ yɪrɪ. À dàń wá pa,
ba mà wá, à ga tì wá ba dʊgʊ».
23 Yá lìà tə dàń tə bubwi, ba kəni yɪɪ
nə, ba wʊ́, ʊ pa, sə ba paa Zwezi dagarʊ
tə yuu wa. Ba bubwiə tə kálí Pilatə.
24 Pilatə ma sɛ̀e, sə ʊ fwa kʊ tə, ba nə
pìà.
25 Ʊ ma tì Zwezi, ʊ pa ba, sə ba ma fwa
kʊ tə, ba nə pìà. Ʊ dàń ga dʊgʊ bɛɛ tə, ba
nə lòrì. Ʊ mù lìù tə, ʊ nə sugə lìà duən ʊ
kəni Romə-ba nə, ʊ ga fwa lagʊrɪ də. Kʊ
mù nə pɪn, ba ma kə wá bàń dìə̀.

Pamana ja Zwezi, ba vələ ʊ gʊrɪ bwálí (Matiə 27.31-34; Marəkə 15.20-23)

26 Pamana tə nə ja Zwezi, ba vəli máŋá
tə wa, ba jə́rí bɛɛ don, ba nə boŋə ‹Simon,
Sirɛnə tíú›, də ʊ naŋa gaʊ ʊ bìàn. Ba jɪn
kʊ bɛɛ tə, ba jon Zwezi dagarʊ tə, ba ma
zɪn wá, ʊ ja pìí ʊ wulə Zwezi kwa.
27 Lìà zənzən púə́ Zwezi kwa, də kana
ba nə wori, ba ga zalɪ ba jìàn.
28 Zwezi ma pìí ʊ vəvəri, ʊ swìn ba
con, ʊ wʊ́: «*Zwerizalɛmə tìán kana-ba,
á dànà ká kwi á pa à mù nə! Á kwíə́ á pa
á mù də á bɪa nə!
29 Máŋá don wá bà, ba nə wá swìn, ba
wʊ́: ‹Pupwən wulə də kana tə, ba nə wàrì
bìú ba lʊrɪ. Pupwən wulə də ba tə, ba nə
wà lʊrɪ də mama. Pupwən wulə də ba tə,
bìú wà ba nyʊnɪ nə nyʊa›.
30 Kʊ máŋá tə wa, lìà wá lòrì pɛɛn, sə
tə tʊ ba yuu nə, də ba lòrì dədwələn, sə
tə də pú ba yuu nə.
31 Də ba nə fwa à mù, à nə yɪ ndə dalɪʊ
nə nətʊ, ba wá fwa á mù, Zwerizalɛmə
tìán, á nə yɪ ndə dakʊran nə, ba dwen
nətʊ».
32 Pamana tə nə jə Zwezi, ba vələ, sə ba
gʊ, máŋá tə wa, ba jɪn yolwanfwana bələ,
də ba kə lá, ba súrí Zwezi nə, sə ba gʊ də
wá.

Ba paa Zwezi dagarʊ yuu wa (Matiə 27.35-44; Marəkə 15.24-32; Zwan 19.16-24)

33 Pamana tə nə vəli, ba yí bwálí tə,
ba nə boŋə ‹yuzʊŋa bwálí› tə, máŋá tə,
ba paa Zwezi dagarʊ tə yuu lá nə. Ba
paa yolwanfwana bələ tə də dagaran bələ
duən yuu, ʊ don ʊ jɪzən yuu, ʊ don tə də
ʊ jɪgwiə yuu.
34 Zwezi dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «À nyɪna,
ba yə̀rì kʊ tə, ba nə fwa. Kʊ mù yɪrɪ
nə, kwɛn ba cʊna tə, n lɪ n mù də ba
mù pwərə wa». Ba tá kwé, ba ma tàrà
ʊ ganan.
35 Lìà zɪga lá, ba ywàŋá kʊ tə nə fwa.
*Zwifə-ba yun tìán tə mù wulə ba mʊŋa
wá, ba ga swìn, ba wʊ́: «Ɔ jon lìà duən,
ʊ nə yɪ *Kərisə tə, Yɪɪ nə kúrí, sə ʊ jon ʊ
tətə».
36 Pamana tə də wulə ba mʊŋa wá, ba
fàrʊ́ ba yí ʊ yɪra, ba làrì divɛn nyʊnʊ ʊ
nə,
37 ba ga swìn, ba wʊ́: «N cígá nə yɪ
Zwifə-ba pìʊ́, sə n tətə dàń jon n tìàn!»
38 Ba ken púpʊ́ná duən ʊ yuu con nə,
ba wʊ́: «Ɔ tə nə yɪ Zwifə-ba pìʊ́».
39 Yolwanfwanʊ tə don, ba nə paa
dagarʊ tə yuu, də wulə ʊ twɪn wá, ʊ wʊ́:
«N nə yɪ Kərisə, jon n tətə tìàn, sə n ga
jon nəba, n kə lá!»
40 Ʊ don tə dàń caga ʊ nii nə, ʊ ga swìn,
ʊ wʊ́: «N mù, n ba Yɪɪ fən dəri, n mù lìù
tə, n mù də ʊ mù mɛ, nə wulə tə càn tətə
wa?
41 Kʊ yɪ kʊ twá, nə mù tʊtʊnɛɛ nə. Kʊ
mù nə pɪn, nə mù bələ tə mɛ, sə nə də́
càn tə tə. Yá ʊ mù wà won mama fwa, kʊ
nə lwara».

42 Kʊ kwa nə, ʊ swìn Zwezi con, ʊ wʊ́:
«Lìí à yoo, máŋá tə wa, n nə wá də́ n pàrì
tə».
43 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Cígá mama,
à mʊ̀ nə swìn kʊ n con: Zèn, n wá yà də
nə Yɪɪ *sàń nə».

Zwezi tɪan tə yoo
(Matiə 27.45-56; Marəkə 15.33-41; Zwan 19.25-30)

44-45 Kʊ nə zɪgɪ lugu fugə bələ máŋá
wa, yɪcaʊ tə kʊ́ʊ̀ ba poni jə, yikunu ga
púə́ tɪa tə mama nə, kʊ ja va dədəni lugu
batwa. *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ mimii gànʊ̀ tə
cɪrɪ* bələ.
46 Zwezi bubwi ʊ kə yɪɪ nə, ʊ ga swìn, ʊ
wʊ́: «À nyɪna, à ken à mɪɪ tə n jɪɪn wa».
Ʊ nə swìn tə sʊ̀ràn tə kwa nə, nə ʊ mɪɪ
zwɛ̀e.
47 *Romə-ba pamana bíí yuu tíú tə nə
nɪ kʊ tə nə tʊn, ʊ pɪn dun Yɪɪ nə, ʊ ga
swìn, ʊ wʊ́: «Cígá mama, bɛɛ wà tə yà yɪ
cígá tíú».
48 Lalʊʊ tə mama nə twi, ba na yoo tə
nə tʊn, pìí ba vìrí, də ba zalɪ ba jìàn nə
də pucʊnɪ.
49 Ba tə mama nə yə̀ə́ Zwezi, də kana tə
nə kwé wá ba nan Galile nagwanaa, də yà
zɪga yɪŋʊna, ba ga ywàŋá won tə nə tʊŋa.

Zwezi ləbəri wa kənu yoo
(Matiə 27.57-61; Marəkə 15.42-47; Zwan 19.38-42)

50-51 Bɛɛ don yà wulə lìà tə nə bʊ̀rì bʊ̀rà
tə wa, ʊ yɪrɪ nə Zwʊzɛfə. Ʊ nan *Zwifə-
ba tɪʊ don, ba nə boŋə ‹Arimate›. Ʊ yɪ
cígá tíú, ʊ ga jə bɪcabwanʊ də. Ʊ yà yɪ lìù
tə, ʊ nə dànì, sə Yɪɪ də́ ʊ pàrì tə. Ʊ mʊ̀
bɛɛ təntə wà sɛ̀e, ʊ twá ʊ duən tə nə bʊ̀rì
bʊ̀rà tə ba yofwanɛɛ tə wa.
52 Ʊ vəli ʊ yí *Pilatə, ʊ ga lòrì cwəŋə, sə
ʊ gʊ̀rì Zwezi.
53 Ʊ lɪ wá dagarʊ tə yuu, ʊ kə tɪa, ʊ
pəpəni kʊ, ʊ kə ganpon wa. Ʊ dàń ja wá
va, ʊ tʊ́n ləbəri wa, ba nə kʊa pìʊ̀ kapan
wa, ba nə tə wà lìù lá ken.
54 Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə yà bwələ. Kʊ
mʊ̀ nə pɪn, lìà tə mama wulə ba kəni ba
sírí.
55 Kana tə nə nan Galile nagwanaa, ba
twá Zwezi kwa, ba bà tə kwé Zwʊzɛfə, ba
va ba na ləbəri tə, də nətʊ tə, ba nə ken
Zwezi bʊʊ tə wa.
56 Ba nə pìí, ba vìí, ba tanɪ tɪralɪ də
tɪralɪ nʊga, ba kə duən nə. Ba sìí, kʊ kwa
nə, ndə Yɪɪ *nii yìə̀n tə, ʊ nə pɪn *Moyizə
nə, nə bɪrɪ, sə kʊ fwa nətʊ tə *sìə́ dɪɪn nə.

24

Zwezi bwin ʊ nan tɪan wa
(Matiə 28.1-10; Marəkə 16.1-11; Zwan 20.1-10)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə tɪkʊnɪ nə, kana
tə zàn jɪjʊ fuən fuən, ba zɪn tɪralɪ tə, ba
nə kwɛn, ba ja va ləbəri tə nii nə.
2 Ba nə vəli ba yí lá nə, ba nɪ də, kapan
tə bəbəli, kʊ nan ləbəri tə nii nə.
3 Ba dàń zʊa ba yí lá, ba ga na də, *Yuu-
Tiu Zwezi tɪgɪ tə tə̀lə́ lá nə.
4 Ba nə yà yərì kʊ tə, ba nə wá swìn
kʊ yuu wa, də nə̀ń lìà bələ, ba nə zʊa
ganpwənə, tə nə cɪcɪlɪ, ba twi, ba nan ba
nə.
5 Fən dàń nə zʊa ba, yá ba kə ba yáá tɪa.
Lìà tə dàń swìn ba con, ba wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
pɪn, á pìà lìù tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa, tɪga
wa?
6 Ʊ tə̀lə́ yəbə. Ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan
wa. Á pirə á lìí á tɪ̀àn nətʊ tə, ʊ nə swìn
á con, də ʊ tə wulə Galile nagwanaa wa.
7 Ʊ swìn, ʊ wʊ́ də, kʊ mɛ, sə ba ja
Ləzwənə-Biu tə, ba pa lìà tə nə, ba nə
yɪ cʊna lìà, sə ba paa wá dagarʊ yuu, sə
ʊ ga pìí ʊ bwin ʊ nan dɪan batwa nii nə».
8 Ba dàń ma pìí ba lìí Zwezi sʊ̀ràn tə
yoo.
9 Ba nan ləbəri tə wa, ba pìí ba ja tə
yìə̀n təntə mama, ba va ba swìn Zwezi
*tʊntʊna fugə nədʊ tə də lìà tə duən tə
mama con.
10 Ba mʊ̀ kana təntə, ba nə swìn tə yìə̀n
tə tʊntʊna tə con nə yɪ: Mari Madəlɛnə,
Zwanə, Zwakə nuu Mari, də ba duən tə
nə yɪn də ba.
11 Yá tʊntʊna tə bʊ́n də, kana tə sʊ̀ràn
tə yɪ yomanan. Kʊ pa, ba wà tə cígá nə
pɪn.

* **23:44-45 23.44-45** Mimii gànʊ̀ təntə nə pwɛ̀e bwálí tə, Yɪɪ joŋwana yun tɪ̀án nəkwɪa tə cɪcɪ nə yàá zʊ, ʊ fwa *joŋi tə ʊ pɪn Yɪɪ nə, də lìà tə duən tə nə zwɪ, ba mɛ lá tə duən nə. Gànʊ̀ təntə cɪrʊ tə bɪrɪ də, lìù mama dàń wàá Yɪɪ yɪra, ʊ yí. * **24:7 24.7** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

12 Yá Piyɛrə də kúù zàn ʋ dəri, ʋ va
ləbəri tə nii nə. Ʋ nə kwá tıa ʋ ywàń,
ʋ nı ganan tə, ba nə ma pəpəni Zwezi tə,
də tə cıcı nə tə́gə́ tıa. Kʋ yoo tə nə tʋn tə
gwárí wá. Ʋ ma pìí ʋ va sàń.

Zwezi nan ʋ karbıa bələ nə Emayisə cwəŋə yuu wa
(Marəkə 16.12-13)

13 Kʋ dıın tə tətə nə, Zwezi karbıa bələ
yà vələ tıʋ don, ba ma boŋə ‹Emayisə›.
Kʋ tıʋ tə də *Zwerizalɛmə yí kilomɛtərə
fugə nədʋ.
14 Ba yà wulə ba swìn yìən tə mama nə
tʋn tə yoo.
15 Ba nə wulə ba swìn tə yìən təntə,
máŋá tə wa, Zwezi twi, ʋ də ba kə duən,
ba vəli cwəŋə tə yuu wa.
16 Ba nı wá, yá won yà cìgà, kʋ pa ba
wà wá lwarı.
17 Ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e yuu wa
nə, á ve də á vəli?» Ba cwən ba zıgı, ba
yéé ga ŋwìń.
18 Ba wa lìù don, ba nə boŋə
Kəleyopasə, ma le wá, ʋ wʋ́: «N mù cıcı
nə yı vee, n nə wulə Zwerizalɛmə wa, n
nə yərì yìən tə, tə nə tʋn lá, dıan tətə nii
nə?»
19 Ʋ ma le ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e yìən nə?»
Ba ma le wá, ba wʋ́: «Yoo tə nə yí
*Nazarɛtə Zwezi, ʋ nə yı Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀,
ʋ nə jın dìàn Yıı də *Yızərayɛlə lìà tə
mama yáá con, ʋ tʋtʋnan də ʋ nii sʋ̀ràn
wa nə.
20 Nətʋ tə nə Yıı *joŋwana yun tìán, də
lìà tə nə bʋ̀rì bʋ̀rà yáá tìán tə nə jın wá
ba pa, ba bʋ̀rì ʋ gʋrı bʋ̀rà, ba ga pa, ba
paa wá dagarʋ yuu wa.
21 Yá nə də yà ga jə yala də, ʋ mù yà
nə wá jon Yızərayɛlə lʋʋ lìà. Yá də kʋ
mama, zàn kʋ tə dıan batwa nə tə yìən
tə nə tʋn.
22 Kʋ nə dwən nətʋ, nə púlí tə wa kana
duən gwárí nəba zənzən. Kana təntə
vəli, kʋ jıjʋ tə fuən fuən ləbəri tə nii nə,
23 ba ga na də, Zwezi tıgı tə tə̀lə́ lá nə.
Ba pìí ba bà, ba wʋ́, *malıkɛ nan ba nə, tə
ga swìn ba con, tə wʋ́, Zwezi wulə ʋ mıı
wa.
24 Nə wa lìà duən, ba nə yın də nəba,
vəli ləbəri tə nii, ba ga na tə yìən tə, ndə
kana tə nə swìn nətʋ tə, yá ba wà Zwezi
nı».
25 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á mù
lìà tə, á nə ba yuu jə, á ga wà cígá pın lala
Yıı nii sʋ̀sʋ̀nà tə sʋ̀ràn tə mama nə:
26 *Kərisə tə, Yıı nə tʋn tə, yà mɛ, sə ʋ
də́ càn nətʋ, sə ʋ ma zʋ ʋ dun tə wa».
27 Ʋ dàń ma twá *Moyizə, də Yıı nii
sʋ̀sʋ̀nà tə duən tə nii sʋ̀ràn tə nə, ʋ man
yoo tə mama Yıı sagı tə nə swìn ʋ yuu
wa.
28 Máŋá tə, ba nə vəli, ba bwələ tıʋ tə,
Zwezi fwa, ndə ʋ lɛ ʋ vələ yáá con.
29 Ba dàń ma kálí wá, ba swìn ʋ con,
ba wʋ́: «Zıgı də nəba, yıı tʋa, tıa yí kʋ
zwɛ̀e». Ʋ ma zʋ, ʋ zʋrı ba con.
30 Ba nə wulə ba də́ máŋá tə wa, ʋ tì
dipɛn tə, ʋ kə Yıı lɛ̀eɛ̀e, ʋ ga fʋ kʋ, ʋ pa
ba.
31 Ba yíá súrú ʋ yuu wa, ba nə lwarʋ
wá ba zwɛ̀e, ʋ jén ba yáá con.
32 Ba dàń ma swìn duən nə, ba wʋ́: «Ʋ
nə swìn də nəba, ʋ gùlí yìən tə də̀ń, tə nə
pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, ʋ bırı nəba cwəŋə
tə yuu, yá ba nə bıcan nə də́ nə?».
33 Ba bıbarı ba zàn lala, ba pìí ba va
Zwerizalɛmə. Ba vəli ba na karbıa fugə
nədʋ tə, də ba twá duən tə, ba kun duən
nə.
34 Karbıa fugə də nədʋ dàń ma swìn ba
con, ba wʋ́: «*Yuu-Tiu cígá mama pìí ʋ
bwin, ʋ nan tıan wa, ʋ bırı ʋ tìàn Simon†
nə».
35 Ba lìà bələ tə dàń ma man kʋ tə nə yí
ba cwəŋə tə yuu wa, ba bırı ba. Ba twi,
ba man də, ba lwarʋ də, kʋ yı ʋ mù, máŋá
tə wa, ʋ nə wulə ʋ fwı dipɛn tə.

Zwezi bırı ʋ tìàn ʋ tʋntʋna tə nə
(Marəkə 16.14-18; Zwan 20.19-29; Matiə 28.16-20; Tʋtʋnan 1.1-8)

36 Ba nə wulə ba swìn máŋá tə wa,
Zwezi tətə twi, ʋ bà, ʋ nan ba tətəŋi wa,
ʋ ga jʋn ba, ʋ wʋ́: «Bıcan sìə́ wá yà də
aba!»
37 Ba zəzəgə, fən ga zʋ ba zənzən, ba
bʋŋa də, kʋ yı ciru nə nan ba nə.
38 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e
nə pın, kʋ ma gwárí aba, yá pubʋnyirə tə
tə də ga wulə də aba?

† **24:34 24.34** Simon yı Zwezi karbiu Piyɛrə yırı don.

39 Á ywàŋá à jìàn də à nɛɛ. Kʊ cígá yɪ
à mʊ̀! Á dwiən à yɪra, á ga na! Ciru ba
yatana də kurən jə, ndə à nə jə tə, à zɪga
nətən».
40 Ʊ nə wulə ʊ swìn kʊ nətʊ, ʊ bɪrɪ ba
ʊ jìàn də ʊ nɛɛ.
41 Pupwən zʊa ba, ba ga tə wà cígá pɪn,
ba zwɛ̀e, kʊ nə gwárí ba tə yɪrɪ. Zwezi
bwe ba, ʊ wʊ́: «Á ba won jə yəbə, ba nə
də́, naaa?»
42 Ba ma pa wá fəli kɪkaʊ, kʊ nə wʊ̀ə̀.
43 Ʊ jon kʊ, ʊ də́ ba mama tə yíá wa.

Zwezi pɪn tʊtʊŋɪ ʊ tʊntʊna tə nə

44 Zwezi swìn ʊ *tʊntʊna tə con, ʊ wʊ́:
«Mə kʊ nə, à nə swìn á con, də à nə
yɪn də aba. À swìn də yìən tə mama,
ba nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ *nii tə wa, ʊ nə pɪn
*Moyizə nə, də Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà saga tə wa,
də gwaran saga wa, à yuu wa mɛ, sə tə nii
sʊ́».
45 Ʊ súrí ba yíá, sə ba nì yìən tə dəń, tə
nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa.
46 Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní
saga təntə wa, kʊ wʊ́ də, *Kərisə mɛ, sə
ʊ dí càn, ʊ tɪ, ʊ ga pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan
wa, dɪan batwa nii nə.
47 Kʊ mɛ, sə ba zɪgɪ *Zwerizalɛmə nə,
ba swìn ʊ yɪrɪ yuu wa sʊywáŋʊ́ tə, ba pa
lʊʊ dwíə́ tə mama nə. Ba bon ba, sə ba
vəvəri ba kwa, sə ba ma sá ba cʊna, sə
Yɪɪ ga kwɛn tə ʊ lɪ ʊ mʊ̀ də ba pwərə wa.
48 Á yɪ lìà tə, á nə wàá á bɪrɪ, də á nɪ
yìən təntə.
49 Kʊ tə, à nyɪna nə kàn nii də à wá pa
aba tə, kʊ wá bà á yuu wa. Yá á nə mɛ,
sə á yà tɪʊ tə wa, kʊ ja vələ, á nə wá sú
də dìàn tə, tə nə wá nan Yɪɪ nə, tə bà».

Zwezi Kərisə pìí ʊ va Yɪɪ sàń (Marəkə 16.19-20; Tʊtʊnan 1.9-12)

50 Zwezi jɪn ba, ʊ ja va Betani tɪʊ con, ʊ
zìn ʊ jìàn, ʊ lòrì Yɪɪ, sə ʊ fwa zəni ba yuu
wa.
51 Máŋá tə, ʊ nə wulə ʊ fwa zəni ba yuu
wa, ʊ zàn ʊ pwɛ̀e də ba, ʊ ga zàn ʊ dì yɪɪ.
52 Ba də tʊa ba nadwana yuu, ba ga
bʊ ʊ nə. Yá kʊ kwa nə, ba pìí ba va
*Zwerizalɛmə də pupwən.
53 Dɪɪn mama ba yàá va *Zwifə-ba Yɪɪ
*dìə̀ tə wa, ba bwɪ Yɪɪ nə.

Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ sagı tə, Zwan nə púpʊ́ní

Zwan sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpʊ́ní sagı kʊ tə

Zwan yı Zwezi karbıa fugə bələ tə wa lìù don. Mə ʊ mù karbiu təntə nə gùnì ʊ kə Zwezi con máŋá tə, ba nə wulə ba də́ *Yuu-Tiu *nimarʊ wodiu tə. Zwan ba ʊ tətə yırı boŋə mama. Ʊ boŋə ʊ tìàn ‹karbiu tə don tə ba wa lìù tə, Zwezi yà nə swə tə›.

Zwan púpʊ́ní yìèn mancın, Zwezi nə fwa tıa yuu wa, ndə ʊ duən tə nə. Ʊ púpʊ́ní tə duən də, tə nə tə̀lə́ ba duən tə saga tə wa. Yá ʊ dàń ken kajaŋa zənzən, ʊ gwin Zwezi sʊ̀ràn tə də ʊ tʊtʊnan tə də̀ń ʊ bırı. Matiə də Marəkə də Likə nə dí yáá ba púpʊ́ní ba sʊywáŋá tə. Kʊ kwa nə nə, kʊ wàá kʊ pın Zwan púpʊ́ní ʊ sʊywáŋʊ́ tə Azi nagwanaa wa Efɛzə nə.

Lìà tə nə, Zwan nə púpʊ́ní

Zwan yə̀ə́ də, ʊ lìà tə nə, ʊ nə púpʊ́ní, ba yə̀ə́ Zwezi sʊ̀ràn tə də ʊ tʊtʊnan tə, tə nə wulə sʊywáŋʊ́ saga batwa tə wa. Ʊ dàń pìà ʊ súrí yìèn duən tə nə, ʊ pa ba.

Sagı tə wa sʊgʊ

Zwan sagı tə ba nyın ndə Matiə də Marəkə də Likə saga tə nə. Zwan pìà, sə lìù tə, ʊ nə kàrì ʊ sagı tə, sə ʊ lwarı də, Zwezi yı lìù tə, Yıı nə tʊn. Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà dí yáá ba swìn ʊ yoo, də ʊ yı Yıı-Biu. Zwan púpʊ́ní ʊ sagı tə sʊyun bələ yuu wa, tə mù nə yı, sə lìà kə ba waa Zwezi-*Kərisə nə, də mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.

Zwezi-Kərisə yı Yıı sʊgʊ
(1 Zwan 1.1-3; 5.20)

1 Yıı sʊgʊ tə yà nə wulə, də lʊʊ tə wà fwa. Sʊgʊ tə wulə də Yıı. Yá kʊ mù sʊgʊ tə yà nə yı Yıı.

2 Də lʊʊ tə wà fwa, kʊ mù yà nə wulə də Yıı.

3 Yıı twá də kʊ mù sʊgʊ tə, ʊ ma fwa won mama. Won mama tə̀lə́, kʊ nə tà kʊ mù sʊgʊ təntə, nə Yıı ma fwa kʊ.

4 Mə kʊ mù sʊgʊ təntə nə pın mıı ləzoni nə. Yá kʊ mù nə pın poni ləzoni nə.

5 Poni yàá pıpılı yikunu wa. Yá yikunu tə wà poni yáá nə cì.

6 Yıı nə tʊn bɛɛ don, ʊ yırı nə yı Zwan*.

7 Ʊ mù nə yə̀ə́ poni tə. Ʊ dàń twi, sə ʊ bırı poni nə yı nətʊ, sə lìà tə mama twá ʊ nii sʊ̀ràn tə nə, ba kə ba waa lìù tə nə, ʊ nə yı poni.

8 Zwan tətə yà nə tà poni tə. Ʊ yı ʊ twi, sə ʊ bırı poni nə yı nətʊ.

9 Sʊgʊ təntə nə yı cígá cígá poni. Kʊ mù nə twi lʊʊ wa, kʊ pırʊ ləzoni mama.

10 Kʊ mù Yıı sʊgʊ təntə yà nə wulə lʊʊ tə wa. Yıı twá sʊgʊ tə nə, ʊ ma fwa lʊʊ. Yá lìà tə lʊʊ nə tı ba ga wà kʊ lwarı.

11 Kʊ sʊgʊ təntə twi kʊ dwíí tìán con, ba lʊʊ nii wa, yá ba ga wà kʊ sɛ̀e.

12 Lìà tə mama, ba nə sɛ̀e kʊ, yá ba kə ba waa kʊ nə, kʊ pın cwəŋə ba mù lìà təntə nə, sə ba jì Yıı bıa.

13 Ba nə ya Yıı bıa, kʊ tà kʊ twá də ləzoni lʊrı, nə à yə̀ə́ ləzwənə fıra nə. Kʊ yı kʊ twá də Yıı fıra, ba ma yı ʊ bıa.

14 Kʊ mù Yıı sʊgʊ təntə jigə ləzwənə. Lìù təntə yın nə tətəŋi wa. Nə nı ʊ dun tə. Dun təntə yı ʊ nyına Yıı nə pın wá. Kʊ yı bidʊa kələn tə dun nə. Ʊ súə́ də pubwanʊ də cígá.

15 Zwan swìn ʊ yoo, ʊ bırı ʊ bubwi, ʊ wʊ́: «Mə ʊ mù yoo nə à swìn də, lìù don wulə à kwa ʊ bìàn. Ʊ mù nə dwə nə. Ʊ yà dí yáá ʊ wulə, də à tə tə̀lə́.

16 Nə mama nı nə tori ʊ jıjə tə wa. Nə nı tə pubwanʊ nəfarʊ tə wa. Nə nı tə, tə pú duən kwa, wuuu.

17 Yıı twá də *Moyizə, ʊ ma pa nəba ʊ *nii tə. Yá ʊ kʊ́ʊ̀ twá də Zwezi-*Kərisə, ʊ ma fwa ʊ pubwanʊ tə nə yıra, ʊ ga pa nəba ʊ cígá tə.

18 Lìù tə wà Yıı nı mama. Bidʊa kələn tə nə pın, ba lwarı Yıı. Ʊ mù də Yıı nə yı nədʊ, ʊ ga wulə ʊ nyına Yıı səpuni nə».

* **1:6 1.6** Kʊ mù Zwan təntə nə yı *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yıı yırı.

Kʊ tə, Zwan-Batisə nə swìn ʊ bɪrɪ (Matiə 3.1-12; Marəkə 1.1-18; Likə 3.15-18; Zwan 5.33-36)

19 *Zwifə-ba yun tìán nə zɪgɪ *Zwerizalɛmə nə, ba tʊn Yɪɪ *joŋwana tə, də *Levi dwíí tə wa lìà duən Zwan con. Ba dàń vəli ba yí wá, ba bwe wá, ba wʊ́: «N mù nə yɪ wàà?» Nə̀ń, kʊ tə, Zwan nə swìn ʊ bɪrɪ, kʊ máŋá tə wa.
20 Zwan swìn kʊ cígá tə, ʊ bɪrɪ ba, ʊ wʊ́: «À mù nə tà *Kərisə!»
21 Ba tə ma bwe wá, ba wʊ́: «N mù dàń nə yɪ wàà? N yɪ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Eli naaa?» Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: «À mù nə tà Eli!» Ba tə ma bwe wá, ba wʊ́: «N yɪ Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə naaa?» Ʊ ma kʊ́ʊ̀ le, ʊ wʊ́: «À mù nə tà Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə!»
22 Ba dàń ma swìn ʊ con, ba wʊ́: «N mù dàń nə yɪ wàà? Nə pìà kori, sə nə ja pìí nə va nə pa lìà tə nə, ba nə tʊn nəba. Bɛ̀eɛ̀e nə n tətə bʊŋa də, n yɪ?»
23 Zwan-Batisə ma le, ʊ wʊ́: «À yɪ bɛɛ tə, Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi nə swìn ʊ yoo də, ʊ bubwi kasɔɔ lanworu wa, ʊ wʊ́:
‹Á kwɪan *Yuu-Tiu cwəŋə tə, á pa ka ya mənə mənə›.»
24 Lìà tə, ba yà nə tʊn Zwan-Batisə con, ba duən yà yɪ *Farɪzɪan-ba.
25 Ba ma bwe wá, ba wʊ́: «N mù nə nə tà Kərisə, n ma kʊ́ʊ̀ tà Eli, n ma kʊ́ʊ̀ tà Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n dàń ma li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ?»
26 Zwan-Batisə ma le ba, ʊ wʊ́: «À mù yɪ à li lìà tə níá wa. Yá á tətəŋi wa lìù wulə lá, á nə yərì wá.
27 Ʊ mù nə wá pú à kwa ʊ bà. À jɪɪn mùrì, sə à kʊ̀rì† ʊ nɛɛ natʊra tətə».
28 Yoo kʊ tə mama yà yɪ Betani nə, nə kʊ tʊn, Zwurədɛn mʊnaa tə bɪbɪn tə don nə, Zwan yà nə li lìà tə níá tə wa.

Zwezi yɪ Yɪɪ pabiə

29 Kʊ tɪpʊrɪ nə, Zwan-Batisə na Zwezi də, ʊ ma bìàn ʊ con. Ʊ ma swìn Zwezi yoo lìà tə con, ʊ wʊ́: «Á nəŋə, Yɪɪ *pabiə tə, ka nə lɪ lìà mama cʊna.
30 Mə ʊ mù yoo nə à swìn də, ʊ yɪ bɛɛ tə, ʊ nə wá pú à kwa ʊ bà. Ʊ mù nə dwə nə. Ʊ yà dí yáá ʊ wulə, də à tə tə̀lə́.
31 À mù yà yərì wá. À mù yɪ à twi, sə à lə lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ. À twi, sə à pa *Yɪzərayɛlə lìà lwarɪ wá».
32-33 Zwan kʊ́ʊ̀ swìn yoo kʊ tə, ʊ bɪrɪ, ʊ wʊ́: «À mù yà yərì wá. Yá Yɪɪ tʊn nə, sə à bà à lə lìà níá wa. Ʊ tʊn nə, ʊ ga swìn də, à wá na Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ cúə́ lìù yuu wa. Mə kʊ tíú nə li lìà Yɪɪ-*Siŋu tə wa. À dàń nɪ Yɪɪ-Siŋu tə, kʊ nan yɪɪ nə, ndə gunpwənə nə, kʊ cú kʊ jə̀ə́ Zwezi yuu wa.
34 Yá à nɪ kʊ, à swìn à bɪrɪ də, ʊ mù nə ya Yɪɪ-Biu tə».

Zwezi təntən karbɪa tə (Matiə 4.18-22)

35 Kʊ tɪpʊrɪ nə, Zwan kʊ́ʊ̀ pìí ʊ bà lá, ʊ mù də ʊ karbɪa bələ.
36 Ʊ nɪ Zwezi, də ʊ ma kɛ̀eń, ʊ ma swìn ʊ yoo, ʊ wʊ́: «Á nəŋə, Yɪɪ *pabiə tə nə!»
37 Zwan karbɪa bələ tə nì kʊ sʊgʊ təntə. Ba dàń púə́ Zwezi kwa.
38 Zwezi vəvəri ʊ ywàń, də kʊ yɪ ʊ mù kwa nə ba púə́. Ʊ ma bwe ba, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə á pìà?» Ba ma le wá, ba wʊ́: «Rabi, (kʊ də̀ń nə yɪ karnyɪna), n yɪ n zʊrɪ yə̀n nə?»
39 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á bìàn, yá á wá na!» Ba dàń vəli, ba na bwálí tə, Zwezi yà nə wulə. Ba də wá yɪn duən nə kʊ dɪɪn tə nə. Kʊ yà yɪ ndə dədəni nii lugu banɪa nə.
40 Karbɪa bələ tə, ba nə nì Zwan sʊ̀ràn tə, ba ga pìí ba twá Zwezi nə tə, lìù don yɪrɪ nə yɪ Andəre. Ʊ yɪ Simon Piyɛrə nyánʊ́.
41 Andəre dàń dí yáá, ʊ va ʊ yí ʊ tətə zʊnʊ Simon, ʊ swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Nə mù nɪ lìù tə, ʊ nə yɪ Mesi tə». Mesi də̀ń yɪ *Kərisə.
42 Andəre dàń ma ja Simon, ʊ va Zwezi con. Zwezi ma ywàń Simon, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «N mù nə yɪ Zwʊnasə bìú Simon. Ba wá bon mʊ́ Sefasə, kʊ mù də̀ń nə yɪ ‹kapan›.»

Zwezi bon Filipə də Natanayɛlə, sə ba twá ʊ nə

43 Kʊ tɪpʊrɪ nə, Zwezi yà pìà, sə ʊ va Galile nagwanaa wa. Ʊ dàń ma va ʊ jə́rí

† **1:27 1.27** *Zwifə-ba con, ba yàá pa yoŋu, nə à yə̀ə́ lìù tə, ba nə ba wá dun pɪn, sɪn lìù nɛɛ, sə kʊ bɪrɪ də, ba sɛ̀e wá ndə ba vee nə ba dìə̀ wa, nə à yə̀ə́, sə kʊ bɪrɪ də, ʊ yɪ dun tíú.

Filipə. Zwezi swìn Filipə con, ʋ wʋ́: «Twá
à nə!»
44 Filipə yà yı Bɛtəsayıda tíú. Andəre
də Piyɛrə də nan kʋ mʋ̀ tıʋ təntə.
45 Filipə də vəli ʋ jə́rí Natanayɛlə. Ʊ ma
swìn Natanayɛlə con, ʋ wʋ́: «Nə nı Zwezi.
Ʊ yı *Nazarɛtə tíú, ʋ ga yı Zwʋzɛfə bìú.
Mə ʋ yoo nə swìn Yıı *nii sagı tə wa, ʋ nə
pın *Moyizə nə, də Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà saga tə
wa».
46 Natanayɛlə ma swìn Filipə con, ʋ
wʋ́: «Wozəŋu wàá Nazarɛtə nə kʋ naŋa
naaa?»
47 Filipə ma le wá, ʋ wʋ́: «Bàá, yá n wá
na!» Zwezi na Natanayɛlə, də ʋ ma bìàn
ʋ con, ʋ ma swìn ʋ yoo, ʋ wʋ́: «Á nəŋə,
lìù tə, ʋ nə yı *Yızərayɛlə lìù cígá cígá. Ʊ
ba lìà gıgırı».
48 Natanayɛlə ma bwe Zwezi, ʋ wʋ́: «N
yə̀ə́ nə yən nə?» Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́:
«À nı mʋ́, də n yà tə wulə kapırʋ tə də̀ń,
də Filipə tə wà mʋ́ bon».
49 Natanayɛlə dàń ma pìí, ʋ wʋ́: «Rabi,
n mʋ̀ nə yı Yıı-Biu tə! N mʋ̀ nə ga yı
Yızərayɛlə lìà pìʋ́!»
50 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À nə
swìn də, à yà nı mʋ́ kapırʋ tə də̀ń nə, tə
dàń nə pın, n kə n waa à nə. N tə wá na
yofaran, tə nə dwə tətə».
51 Zwezi ma swìn, ʋ súrí lá, ʋ wʋ́: «Cígá
mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ á con: Á wá na
lanworu də kʋ súrí. Yá Yıı *malıkɛ dì də
tə cwi *Ləzwənə-Biu‡ tə yuu con».

2

Zwezi vəli fúrú Káná nə

1 Dıan bələ kwa nə, ba vwə fúrú Káná
nə, Galile nagwanaa tə wa. Zwezi nuu də
yın lá.
2 Ba bon Zwezi də ʋ karbıa tə də, ba nə
wàá, sə ba bà, kʋ fúrú tə wa.
3 Máŋá don wa, divɛn tə, ba nə nywìn
cànà tə wa, twi tə zwɛ̀e. Zwezi nuu tə dàń
swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Ba kʋ́ʋ̀ ba divɛn jə».
4 Zwezi ma le ʋ nuu tə, ʋ wʋ́: «Kan,
bɛ̀eɛ̀e n pìà də nə? À tʋtʋnan máŋá tə
wà yí!»
5 Ʊ nuu tə ma swìn tʋtʋnbıa tə con, ʋ
wʋ́: «Á fwa kʋ tə mama, ʋ nə wá swìn á
con».
6 Sawurən bardʋ, ba nə fwa də kapana,
yà zıga kʋ bwálí tə wa. Kʋ nədʋ mama ya
zwı litərə sapwıtwa, nə à yə̀ə́ bíí. *Zwifə-
ba yà kəni níá tə wa, ba ma sın ba tìàn,
ndə kʋ nə yı ba yofwamıʋn, ba fwa nətʋ.
7 Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á kənə
níá á sú sawurən tə tə!» Tʋ̀tʋ̀nà tə ma kə
níá ba sú tə nii.
8 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á
dàń kwaŋa, á ja va á pa lìù tə nə, ʋ nə
ywàŋá wodirən tə yuu». Ba ma kwán tə,
ba ja va, ba pa kʋ tíú nə.
9 Lìù tə, ʋ nə ywàŋá wodirən tə yuu,
jon níá təntə, tə nə jigə divɛn tə, ʋ nyʋ
mancın. Ʊ yà yə̀rì divɛn təntə mʋ̀ nə nan
lá bwálí. Yá tʋ̀tʋ̀nà tə, ba nə kwán níá tə
mʋ̀ yà yə̀ə́. Lìù tə, ʋ nə ywàŋá wodirən
tə yuu, dàń ma bon kanbarı tə,
10 ʋ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Lìà tə mama
yàá dí yáá, ba pa divɛn tə, kʋ nə ywán
zənzən. Yá máŋá tə wa, lìà tə nə nyʋa ba
sú, kʋ kwa nə, ba dàń yàá pa ba divɛn tə,
kʋ nə ba ywán zənzən. N mʋ̀ yá divɛn tə,
kʋ nə ywán, kʋ bà kʋ yí síʋ́n».
11 Mə Zwezi dıga ʋ Yıı dìàn mımınan
tə də̀ń nətʋ. Kʋ yoo təntə tʋn Káná nə,
Galile nagwanaa tə wa. Kʋ twá nətʋ,
Zwezi ma bırı ʋ dun tə. Yá ʋ karbıa tə
ken ba waa ʋ nə.
12 Kʋ mʋ̀ təntə kwa nə, ʋ mʋ̀ də ʋ
nuu, də ʋ nyáná tə, də ʋ karbıa tə vəli
Kapɛrənayimə. Ba wà kʋ tıʋ təntə wa yın
ba dání, ba fwa dıan bagalı cıcı kʋ wa.

Zwezi dıŋı baywələ, ʋ lı Yıı dìà tə wa (Matiə 12.38-40; 21.12-13; Marəkə 11.15-17; Likə 19.45-46)

13 *Zwifə-ba *Pakə cànà tə yà bwələ.
Zwezi ma zàn, ʋ va *Zwerizalɛmə.
14 Ʊ nə yí lá, ʋ vəli *Zwifə-ba Yıı *dìà
dəwoo tə wa. Ʊ dàń nı baywələ lá, də
ba wulə ba yoli nıan, də pee də nasara
gunponi*. Ʊ na lìà duən də, ba nə tún ba
tabılan, ba ma lárí səbıa.
15 Zwezi ma zàn ʋ ja ŋoni, ʋ ma fwa
fıfıʋ, ʋ ma dıŋı ba mʋ̀ də ba nıan tə, də
ba pee tə mama, ʋ lı Yıı dìà dəwoo tə wa.

‡ **1:51 1.51** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.
* **2:14 2.14** Vàná təntə yı ba ma fwa *joŋi ba pa Yıı nə.

Ʊ yigu səbilara tə səbıa tə, ʋ lwá tıa. Ʊ yigu ba tabılan tə, ʋ vəvəri ʋ pú tıa.
16 Zwezi dàń ma swìn lìà tə, ba nə yoli nasara gunponi tə con, ʋ wʋ́: «Á lıa tə mʋ̀ wiən təntə yəbə! Á dànà ká tì à nyına Yıı dìà tə, á ma fwa yolu dìà!»
17 Zwezi nə fwa nətʋ, ʋ karbıa tə lìí ba tìàn, də kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́: «Sonu tə, à nə jə à pa n dìà tə nə, yı ndə mən nə, tə də́ à bıcan wa».
18 Zwifə-ba yun tìán dàń ma bwe Zwezi, ba wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e Yıı dìàn mımınʋ nə, n wá fwa n bırı nəba, sə nə ma lwarı də, n jə cwəŋə, sə n fwa yoo kʋ tə yiri?»
19 Zwezi ma le ba, ʋ wʋ́: «Á cʋ̀gá Yıı dìà ka tə. Yá à wá pìí à lwà ka, dıan batwa nii nə».
20 Zwifə-ba yun tìán ma swìn, ba wʋ́: «Ba fwa bına sapwilə də bardʋ, sə ba ma lwà Yıı dìà ka tə, ba pa, ka zwɛ̀e. Yá n mʋ̀ dàń wʋ́, n wá lwà ka dıan batwa nii nə?»
21 Zwezi yà nə swìn, də Yıı dìà tə, kʋ yà yı ʋ tətə yıra tə yoo nə, ʋ swìn.
22 Kʋ mʋ̀ nə pın, ʋ karbıa tə lìí ba tìàn, də ʋ yà swìn kʋ yoo təntə, ʋ nə pìí ʋ bwin ʋ nan tıan wa, kwa nə. Yá ba dàń pın cígá kʋ tə nə pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, də sʋgʋ tə nə, Zwezi nə swìn.

Zwezi yə̀ə́ ləzwənə pubʋŋa mama

23 *Pakə cànà tə máŋá wa, Zwezi yà wulə *Zwerizalɛmə nə. Lìà zənzən ken ba waa ʋ nə, Yıı dìàn mımınan tə yırı, ba nə nı də, ʋ fwa.
24 Yá Zwezi bıcan yà wà sın ba yuu wa. Ʊ yà yə̀ə́ kʋ tə, ba mama nə yı.
25 Zwezi yà tà lìù tə, ba nə mɛ, sə ba swìn kʋ tə lìù nə yı, ba bırı wá. Ʊ tətə yə̀ə́ kʋ tə, kʋ nə wulə ləzwənə bıcan wa.

3

Zwezi də Nikodɛmə viyə yoo
(Matiə 18.3; Zwan 1.12-13; 2 Korɛntə tìán 5.17)

1 Bɛɛ don yà wulə *Farızıan-ba wa, ʋ yı *Zwifə-ba pìʋ́, ʋ yırı nə yı Nikodɛmə.
2 Dıın don nə, ʋ zàn ʋ va Zwezi con tıtın nə, ʋ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Karnyına, nə yə̀ə́ də, n yı lìù tə, Yıı nə tʋn, sə n kàrì nəba. Kʋ mʋ̀ nə pın, n ma fwa Yıı dìàn mımınan tə, lìù mama nə wàrì ʋ fwa, də Yıı nə tə̀lə́ də kʋ tíú».
3 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ n con: Lìù nə wà ʋ tìàn lʋrı lʋrdʋn, ʋ wàrì Yıı pàrì tə wa lìù ʋ yanı».
4 Nikodɛmə ma swìn Zwezi con, ʋ wʋ́: «Nətə nə lìù wá lʋrı ʋ tìàn lʋrdʋn, də ʋ nə yı nəkwıa? Ʊ kʋ́ʋ̀ wàá ʋ pìí ʋ zwı ʋ nuu pùə́ wa, sə ʋ lʋrı wá, naaa?»
5 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ n con: Də lìù nə wà twá də níá, də Yıı-*Siŋu tə, ʋ ma lʋrı ʋ tìàn, ʋ wàrì Yıı pàrì tə wa, ʋ zwı.
6 Lìà tə, ba nə yı bɛɛ də kan nə lʋrı, ba yı ləzwənə dwíí nə tı ba. Yá lìà tə, ba nə yı Yıı-Siŋu tə nə lʋrı, ba də yı Yıı-Siŋu tə nə tı ba.
7 Dàn ká pa kʋ dì n yuu, də à nə swìn n con, à wʋ́: Á mɛ, sə á lʋrı á tìàn lʋrdʋn.
8 Vʋʋ yı kʋ fuli bwálí tə nə, kʋ nə swə. N yàá nə̀ń kʋ zəzugu, n ga yə̀rì bwálí tə, kʋ nə naŋa, nə à yə̀ə́ bwálí tə, kʋ nə vələ. Mə kʋ yı nətʋ də lìù tə mama, Yıı-Siŋu tə nə lʋrı».
9 Nikodɛmə dàń ma bwe Zwezi, ʋ wʋ́: «Nətə nə kʋ nətʋ tə wàá kʋ tʋŋa?»
10 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «N yı karnyına, n yırı nə nan *Yızərayɛlə wa. N ga yə̀rì yìàn tə tə?
11 Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ n con: Nə yàá swìn kʋ tə, nə nə yə̀ə́. Nə ga swìn nə bırı aba kʋ tə, nə nə nı. Yá á ba nə sʋgʋ joŋə.
12 Á ba cígá pın à sʋ̀ràn tə nə, də à nə swìn tıa ka tə yuu yìàn tə yoo á con. Nətə nə á dàń wá pa cígá à sʋ̀ràn tə nə, də à nə wá swìn Yıı sàń yìàn tə yoo á con?
13 Lìù mama tə wà Yıı sàń nə dì, də kʋ tà *Ləzwənə-Biu* tə, ʋ nə nan Yıı sàń, ʋ cú.
14 *Moyizə fwa dən†, ʋ kə yıı nə dav yuu wa, ʋ zıgı lìà tə mama yáá con. Mə

* **3:13 3.13** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn. † **3:14 3.14** Kʋ dən tə yı ʋ fwa kʋ də cınıa. Də dən nə dıŋı lìù, kʋ tíú ga ywàń kʋ, ʋ kʋ́ʋ̀ bá tı. ‡ **3:14 3.14** Zwezi yı ba nə wá paa wá dagarʋ tə yuu wa, də ʋ nə wá pìí ʋ va Yıı con tə yoo nə, ʋ swìn nətʋ.

nətʋ tətə nə ba mɛ, sə ba zìn Ləzwənə-Biu‡ tə də ba kə yɪɪ nə lìà mama yáá con.
15 Yá lìù tə mama, ʋ dàń nə ken ʋ waa ʋ nə, ʋ wá na mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
16 Cígá, Yɪɪ sóní lìà mama zənzən. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, ʋ pa ʋ bidʋa kələn tə, sə lìù tə mama, ʋ nə ken ʋ waa ʋ nə, ʋ kʋ́ʋ̀ dàn ká jén mama. Yá ʋ wá na mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
17 Yɪɪ mʋ̀ yà wà ʋ bìú tə tʋn lʋʋ wa, sə ʋ bʋ̀rì lìà bʋ̀rà. Yɪɪ tʋn wá, sə ʋ jon lìà ba cʋna tə wa.
18 Lìù tə, ʋ nə keni ʋ waa ʋ nə wuuu, ba kʋ́ʋ̀ bá bʋ̀rì kʋ tíú bʋ̀rà. Yá lìù tə, ʋ nə ba ʋ waa keni ʋ nə, kʋ tíú bʋ̀rà dí yáá ka bʋ̀rì, ʋ nə ba ʋ waa keni Yɪɪ bidʋa kələn tə nə yɪrɪ.
19 Á nəŋə, nətʋ tə gʋrɪ bʋ̀rà tə nə wá twá, kʋ ma bà. Poni twi lʋʋ wa, yá ləzoni ga sóní yikunu, ba doni poni tə, ba nə tʋŋa yolwana tə yɪrɪ.
20 Lìù tə mama, ʋ nə tʋŋa yolwana, ʋ culi poni, ʋ ga ba poni wa naŋa. Fən ja wá, də dɪɪn don ʋ tʋtʋnkʋkwɪnan tə nə wá nan poni tə nə yɪrɪ.
21 Yá lìù tə, ʋ nə twá cígá cwəŋə, ʋ yàá bà poni wa, sə ʋ tʋtʋnɛɛ tə nan poni tə wa, sə lìà mama na, də ʋ tʋtʋŋɪ mama twá Yɪɪ fɪra nə».

Zwan-Batisə kʋ́ʋ̀ swìn Zwezi yoo (Zwan 1.19-24)

22 Kʋ mʋ̀ təntə kwa nə, Zwezi karbɪa tə kwé wá, ba va Zwide nagwanaa wa. Ʋ mʋ̀ də ba dàń yà wulə lá, ʋ ga li lìà níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ.
23 Zwan§ də yà wulə Enon nə, kʋ nə bwələ də Salimə. Níá yà dáá kʋ bwálí tə wa. Ʋ dàń li lìà níá wa. Yá lìà dàń yà twi ʋ con, sə ʋ lə ba níá tə wa.
24 Kʋ máŋá tə wa, də ba tə wà Zwan ken bàń dìə wa.
25 Zwan karbɪa tə, də *Zwifə-ba yuu tíú don, zìn tʋ́tʋ̀ná ba pwərə wa. Ba tʋ́tʋ̀ná tə yɪ nətʋ lìù nə wá sɪn ʋ tìàn də níá, ndə ba nə mɛ, sə ba fwa nətʋ, ba ma zìlí Zwifə-ba yofwamɪʋn tə.
26 Zwan karbɪa tə zàn ba va ba yí wá, ba swìn ʋ con, ba wʋ́: «Karnyɪna, lìù don yà yɪn də mʋ́, Zwurədɛn mʋnaa tə kwa con. N swìn ʋ yoo n bɪrɪ nəba. Nə̀ń, ʋ də wulə ʋ li lìà níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ. Yá lìà tə mama vələ ʋ mʋ̀ con».
27 Zwan ma le, ʋ wʋ́: «Ləzwənə mama wàrì won ʋ nɪ, də kʋ nə tà kʋ tə, Yɪɪ nə ken kʋ dìàn ʋ jɪɪn wa.
28 Á tətə yə̀ə́, də à swìn à bɪrɪ də, à mʋ̀ nə tà *Kərisə tə. À yɪ Yɪɪ nə tʋn nə, sə à ya Kərisə yáá, à bà.
29 Kʋ yɪ ndə lìù nə, ʋ nə jə ʋ kan, ʋ nə pìà, sə ʋ swe. Kanbarɪ nə tɪ ʋ kan. Yá kanbarɪ tə dabɛɛ tə, ʋ nə jə̀ń ʋ səpuni nə, ʋ yàá cʋga kanbarɪ tə sʋgʋ. Ʋ pʋ́ə́ ya poli kanbarɪ tə sʋ̀ràn tə yɪrɪ. Mə à pupoli tə dáá zənzən nətʋ.
30 Kʋ mʋ̀ tə yɪrɪ, Zwezi dun mɛ, sə tə súrí, wuuu, sə à mʋ̀ dun ga mun».
31 «Lìù tə nə nan Yɪɪ, wulə lìà tə mama yuu wa. Lìù tə, ʋ nə yɪ tɪran nə fwa, ʋ yɪ tɪa tə nə tɪ. Yá ʋ yàá swìn ndə lìù tə nə, ʋ nə yɪ tɪa nyiən. Lìù tə, ʋ nan Yɪɪ *sàń, ʋ wulə lìà tə mama yuu wa.
32 Lìù təntə yàá swìn kʋ tə ba tə, ʋ nə nɪ də ʋ nə nì, ʋ bɪrɪ. Yá lìù mama ga ba ʋ sʋgʋ tə joŋə.
33 Lìù tə, ʋ nə sɛ̀e ʋ sʋgʋ, kʋ tíú bɪrɪ də, Yɪɪ ya cígá.
34 Lìù tə, Yɪɪ nə tʋn, ʋ yàá swìn Yɪɪ sʋ̀ràn tə. Yá Yɪɪ yàá pa wá ʋ mʋ̀ Yɪɪ-*Siŋu tə zənzən.
35 Nə nyɪna Yɪɪ swə ʋ bìú tə. Yá ʋ ken won mama ʋ jɪɪn wa.
36 Lìù tə, ʋ nə keni ʋ waa Yɪɪ-Biu tə nə wuuu, ʋ jə mɪɪ tə, kʋ ba zwɛ̀e Yɪɪ con. Yá lìù tə, ʋ nə wà Yɪɪ-Biu tə nii zìlí, ʋ bá na mɪɪ. Yá Yɪɪ lɪŋa tə zaŋa ʋ yuu wa, máŋá mama».

4

Samari tìán kan don yoo (Zwan 7.37-39; Tʋtʋnan 8.25)

1-3 *Farɪzɪan-ba nì də, Zwezi na karbɪa, ʋ doni Zwan. Ʋ ga li lìà də níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ, ʋ doni wá. Kʋ cígá yà tà Zwezi tətə nə li lìà tə níá wa. Kʋ yà yɪ ʋ karbɪa tə. *Yuu-Tiu nə lwarɪ kʋ, ʋ dàń zàn ʋ nan Zwide nagwanaa tə wa, ʋ va Galile nagwanaa wa.

§ **3:23 3.23** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə.

4 Yá Zwezi nə pìà, sə ʋ va Galile
nagwanaa tə wa, kʋ yà mɛ, sə ʋ twá
Samari nagwanaa wa ʋ lɛ.
5 Ʋ dàń vəli ʋ yí Samari nagwanaa tə
tɪʋ don, ba nə boŋə ‹Sikarə›. Kʋ tɪʋ təntə
yà bwələ də *Zwakɔbə kárá tə, ʋ nə pɪn
ʋ bìú Zwʋzɛfə nə.
6 Zwakɔbə vɪlɪ yà wulə kárá təntə wa.
Zwezi vəli ʋ gwàrì. Ʋ dàń twi ʋ jèə́ vɪlɪ
tə nii nə. Kʋ máŋá təntə yà yɪ ndə yɪcaʋ
lugu fugə bələ nə.
7-8 Zwezi karbɪa tə mù yà vəli tɪfarʋ tə
wa, sə ba yè wodiu. Samari tìán kan don
twi, sə ʋ tan níá vɪlɪ tə wa. Zwezi ma
swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À lòrì níá, sə à nyʋ!»
9 Kan tə ma le wá, ʋ wʋ́: «À mù
yɪ Samari tìán kan. Yá n mù ga yɪ
*Zwifə. Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma lòrì níá à
con, sə n nyʋ?» Zwifə-ba də Samari tìán
yofwamɪnan yà tà nədʋ. Kʋ mù nə pɪn, ʋ
swìn nətʋ.
10 Zwezi ma pìí ʋ le kan tə, ʋ wʋ́: «N
yèrì won tə, kʋ nə yɪ Yɪɪ tarpɪʋn tə. Yá n
yèrì lìù tə, ʋ nə lòrì, sə n pa wá níá, sə ʋ
nyʋ. N yà nə yèə́ kʋ tíú, n mù yà nə wá
lòrì níá ʋ con, sə n nyʋ. Yá ʋ wá pa mʋ́
níá, tə nə pɪn mɪɪ».
11 Kan tə ma kʋ́ʋ̀ swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Yuu-Tiu, n dàń nə ba won jə, kʋ nə wàá
níá kʋ taŋa. Yá vɪlɪ tə də dèń ma lù. N
dàń wá na níá təntə yèn, tə nə pɪn mɪɪ?
12 Vɪlɪ kʋ tə, yɪ nə nɪbɛɛ Zwakɔbə nə
pɪn nəba. Ʋ tətə Zwakɔbə, də ʋ bɪa, də
vàná tə mama, nyʋa kʋ níá. N bʋŋa də,
n mù nə dwə wá, naaa?»
13 Zwezi ma kʋ́ʋ̀ le kan tə, ʋ wʋ́: «Lìù
mama nə nyʋa vɪlɪ kʋ tə níá tə, nanyʋnɪ
tə wá pìí kʋ ja wá.
14 Yá lìù nə nyʋa níá tə, à nə wá pa wá,
nanyʋnɪ kʋ́ʋ̀ ba pìí kʋ ja kʋ tíú mama. Yá
níá tə, à nə wá pa kʋ tíú nə, níá təntə wá
jì nabuliyii ʋ waa, tə dəri wuuu, tə pɪn
wá mɪɪ tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con».
15 Kan tə ma kʋ́ʋ̀ lòrì Zwezi, ʋ wʋ́: «Yuu-
Tiu, pa nə níá təntə, sə nanyʋnɪ kʋ́ʋ̀ dàn
ká pìí kʋ ja nə. Sə à kʋ́ʋ̀ dàn ká pìí à bà,
à tan níá yəbə».
16 Zwezi ma swìn kan tə con, ʋ wʋ́:
«Vəli, n bon n barɪ, sə á bà yəbə!»
17 Kan tə le Zwezi, ʋ wʋ́: «À ba barɪ jə!»
Zwezi ma kʋ́ʋ̀ swìn kan tə con, ʋ wʋ́: «N
jə cígá, sə n swìn də, n ba barɪ jə.
18 N jɪn bara bonu. Yá n barɪ tə, n nə
jə síʋ́n nə, ʋ də tà n barɪ. N swìn cígá à
con!»
19 Kan tə dàń ma swìn Zwezi con, ʋ wʋ́:
«Yuu-Tiu, à na də, n yɪ Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀.
20 Nə nɪbara Samari tìán yà pɪn dun Yɪɪ
nə paan ka tə yuu wa. Yá á mù Zwifə-ba
mù bɪrɪ də, bwálí tə, ba nə mɛ, sə ba pa
dun Yɪɪ nə, yɪ kʋ wulə *Zwerizalɛmə wa».
21 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Kan,
pa cígá à sʋgʋ tə nə. Máŋá bìàn, kʋ máŋá
təntə nə twi, lìà kʋ́ʋ̀ ba va paan ka tə yuu
wa, sə ba pa dun Yɪɪ nə. Kʋ ma ba ya
Zwerizalɛmə wa, nə á wá pa dun nyɪna
Yɪɪ nə.
22 Á mù Samari tìán, á yèrì lìù tə, á nə
pɪn dun wá. Nə mù Zwifə-ba, nə yèə́ lìù
tə, nə nə pɪn dun wá. Lwarɪ də, Yɪɪ nə
twá Zwifə-ba, ʋ ma joŋə ləzoni ba cʋna
wa.
23 Máŋá bìàn. Yá kʋ máŋá tətə yí síʋ́n.
Yá cígá cígá lìà tə, ba nə pɪn dun Yɪɪ nə
tə, dàń wá twá Yɪɪ-Siŋu tə də cígá nə, ba
ma pa dun nyɪna Yɪɪ nə. Mə ba mù Yɪɪ
jʋ̀nà təntə yiri nə, nyɪna Yɪɪ pìà.
24 Yɪɪ yɪ Siŋu. Yá lìà tə, ba nə pɪn wá
dun mɛ, sə ba pɪn wá dun, də Yɪɪ-Siŋu tə
saŋʋ, də cígá mama».
25 Kan tə ma swìn Zwezi con, ʋ wʋ́: «À
yèə́ də Mesi tə, ba nə boŋə *Kərisə, wá
bà. Ʋ nə twi, ʋ wá swìn tə mama yáá, ʋ
bɪrɪ nəba».
26 Zwezi ma swìn kan tə con, ʋ wʋ́: «À
mù nə yɪ kʋ lìù təntə tətə! À mù, à nə
swìn n con».
27 Máŋá don wa, Zwezi karbɪa tə dàń
pìí ba bà. Kʋ dìgà ba yuu də, kʋ tə nə
pɪn Zwezi swìn də kan tə. Ba lìù mama
də wà Zwezi bwe, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə n pìà
kan tə con?» Nə à yèə́: «Bɛ̀eɛ̀e yoo nə n
swìn kan tə con?»
28 Kan tə dàń yá ʋ kwàrá tə, ʋ ga va
tɪfarʋ tə wa, ʋ swìn lìà tə con, ʋ wʋ́:
29 «Á bìàn, á nə̀ń bɛɛ, ʋ nə swìn won
tə mama, à nə fwa. Dɪɪn don, kʋ wá ya
Kərisə nə».
30 Samari tìán dàń nan ba tɪʋ tə wa, ba
bà Zwezi con.

31 Kʊ twi kʊ yí máŋá don wa, Zwezi
karbɪa tə yà wulə ba lòrì wá, ba wʊ́:
«Karnyɪna, yá, sə n də́ wodiu!»
32 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «À jə
wodiu, à nə də́. Yá á ga yərì kʊ wodiu
təntə».
33 Ʊ karbɪa tə dàń swìn duən con, ba
wʊ́: «Mə kʊ nə yɪ lìù nə ja wodiu, ʊ bà ʊ
pa wá, sə ʊ də́, naaa?»
34 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «À
wodiu nə yɪ, sə à fwa kʊ tə nə yɪ lìù tə, ʊ
nə tʊn nə, tə fɪra. À mɛ, sə à tʊn ʊ tʊtʊnan
tə, à pa tə nii sú.
35 Á tətə swìn də, kʊ ga cànì banɪa, sə
ba za wiən. À mù swìn kʊ á con, á zɪan
á yíá á kə yɪɪ nə, á ga jə́n kárí tə nə pìrì
nətʊ, tə pìà zagʊ.
36 Lìù tə, ʊ nə za tə, ʊ də́ yáá ʊ na ʊ
ŋwírán. Yá ʊ ga kəni wobɪa tə duən nə.
Wobɪa tə, ʊ nə kəni duən yɪ lìà tə, Yɪɪ nə
van ba, ʊ jon, sə ba na mɪɪ, kʊ nə ba zwɛ̀e
ʊ con. Kʊ mù nə wá pa wodùrú tə, də lìù
tə nə za mɛ wá yà pupwən wa.
37 Kʊ mù yɪrɪ nə, yoo kʊ tə, ba nə swìn
tə, yɪ cígá: ‹Lìù yàá dù, ʊ don ga za›.
38 À tʊn aba, à pa á va á za kárá wiən,
á ga wà ka wa tʊn mama. Lìà duən nə
dí yáá ba tʊn ka wa. Á mù yɪ tori nə, á tì
tʊtʊŋɪ tə nywarɪ wa».
39 Kan tə bɪrɪ də, Zwezi swìn ʊ con, won
tə mama, ʊ nə fwa. Kʊ mù nə pɪn, Samari
tìán zənzən nan tɪʊ tə wa, ba bà, ba kə
ba waa Zwezi nə.
40 Ba tə twi Zwezi con, ba lòrì wá, sə ʊ
ya də ba. Yá Zwezi fwa dɪan bələ ba con.
41 Lìà duən zənzən tə ken ba waa Zwezi
nə, sʊ̀ràn tə yɪrɪ, ʊ mù Zwezi tətə nə swìn
ba con.
42 Ba dàń ma swìn kan tə con, ba wʊ́:
«Kʊ kʊ́ʊ̀ tà n sʊ̀ràn tə nə pɪn, nə kə nə
waa ʊ nə. Nə tətə dàń nì ʊ sʊ̀ràn tə. Kʊ
mù nə pɪn, nə yə̀ə́ cígá mama də, ʊ joŋə
lìà mama ba cʊna wa».

Zwezi zwɛ̀e pìʊ́ don kwa lìù bìú yayɪgʊ
(Likə 7.1-10)

43 Zwezi fwa dɪan bələ kʊ bwálí təntə
wa. Kʊ kwa nə, ʊ zàn ʊ lɛ ʊ va Galile
nagwanaa.
44 Zwezi tətə nə swìn də, Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
ba zìlə́ nɪ ʊ tətə nyɪna tɪʊ wa.
45 Yá Zwezi nə yí Galile, Galile tìán
tə sɛ̀e, ba jon wá, ba də yà nə vəli
*Zwerizalɛmə *Pakə cànà tə, ba ga na kʊ
tə mama, ʊ nə tʊn kʊ cànà tə wa yɪrɪ.
46 Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí ʊ va Káná, kʊ nə wulə
Galile nagwanaa tə wa. Mə kʊ mù tɪʊ
təntə wa nə, ʊ lwàń níá tə, ʊ pa tə jì
divɛn.
Pìʊ́ don kwa lìù yà wulə Kapɛrənayimə
nə, ʊ bìú yà nə yì.
47 Ʊ yà nì də, Zwezi nan Zwide nag-
wanaa tə wa, ʊ bà Galile. Ʊ dàń twi ʊ yí
Zwezi yɪra, ʊ ga lòrì wá, ʊ wʊ́: «À lòrì mʊ́,
sə n bà Kapɛrənayimə, n zwɛ̀e yayɪgʊ tə,
kʊ nə pìà, kʊ gʊ à bìú tə».
48 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Máŋá
mama, á nə wà Yɪɪ dìàn mɪmɪnan də
yomɪlan nɪ, á ba sɛ̀e, á kəni á waa à nə».
49 Pìʊ́ kwa lìù tə ma swìn Zwezi con, ʊ
wʊ́: «*Yuu-Tiu, bà à sàń, də à bìú tə tə
wà tɪ».
50 Zwezi ma kʊ́ʊ̀ pìí ʊ le wá, ʊ wʊ́: «Vəli
n sàń, n bìú tə wulə ʊ mɪɪ nə!» Bɛɛ tə pɪn
cígá Zwezi sʊgʊ tə nə. Yá ʊ dàń ga lɛ, ʊ
vìrí.
51 Máŋá tə, ʊ nə tə wulə cwəŋə wa, ʊ
ma vəli ʊ sàń, də ʊ tʊtʊnbɪa nə ba twi,
ba jə́rí wá cwəŋə tə wa, ba swìn ʊ con,
ba wʊ́: «N bìú tə nɪ yazurə, ʊ wulə ʊ mɪɪ
nə».
52 Ʊ ma bwe ba, sə ʊ jə́n máŋá ka wa
nə, ʊ nɪ yazurə. Ʊ tʊtʊnbɪa tə ma swìn ʊ
con, ba wʊ́: «Dɪan dɪɪn tə dədəni nii lugu
nədʊ máŋá wa nə, yalɪŋa tə dʊgʊ wá».
53 Bìú tə nyɪna tə dàń lwarɪ də, kʊ ya
máŋá tə tətə wa, Zwezi nə swìn ʊ con də,
ʊ bìú tə nɪ yazurə, ʊ wulə ʊ mɪɪ nə. Kʊ
dàń pɪn ʊ mù də ʊ dìà lìà mama kə ba
waa Zwezi nə.
54 Kʊ mù Yɪɪ dìàn mɪmɪnʊ təntə, nə yɪ
bələ nii nyiən, Zwezi nə fwa, də ʊ nə nan
Zwide ʊ va Galile.

5

Zwezi pɪn yazurə bɛɛ don nə, ʊ yà nə yɪ gwànʊ́
(Marəkə 2.28; Zwan 7.19-24; 9.1-17)

1 Kʊ kwa nə, *Zwifə-ba dí cànà don.
Zwezi dàń ma zàn ʊ va *Zwerizalɛmə.
2 Zwerizalɛmə wa, càrʊ́ yà wulə mimii
don nii nə, ba nə boŋə kʊ mimii təntə

‹pabii mimii›. *Ebərə-ba sʊgʊ wa, ba yà
jə càrʊ́ təntə, ba boŋə ‹Bɛtɛsəda›. Càrʊ́
təntə yà jə napakʊlan bonu.
3 Yayɪŋa kapʊpʊ, də lilirən, də gwanan,
də kwanan yà nə tə́gə́ napakʊlan təntə
wa. [Ba yà tə́gə́ lá, ba dànì də, càrʊ́ tə
níá tə dwanɪ.
4 Máŋá don wa, *malɪka yàá cú, ka
dwanɪ níá tə. Lìù tə, ʊ nə dí yáá, ʊ zʊ
níá tə wa, də tə nə dwan tə zwɛ̀e, kʊ tíú
yàá na yazurə. Də ʊ yayɪgʊ tə nə swə, kʊ
ya nətʊ mama.]
5 Bɛɛ don də yà tə́gə́ lá də ʊ yayɪgʊ, kʊ
nə jə bɪna fɪtwa də nana.
6 Zwezi yà dí yáá ʊ yə̀ə́ də, kʊ bɛɛ təntə
nə yì kʊ dání. Zwezi nə nɪ bɛɛ tə ʊ tə́gə́,
ʊ bwe wá, ʊ wʊ́: «N pìà, sə n na yazurə,
naaa?»
7 Yayɪŋʊ tə ma le wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu,
à ba lìù jə, sə ʊ ja nə ʊ kə níá tə wa, máŋá
tə wa, tə nə dwanɪ. Tə nə wulə tə dwanɪ,
à nə pìà, sə à yí lá nə, də lìù don dí yáá,
ʊ zʊ, də à tə wà yí».
8 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Zàn yɪɪ
nə, n tì n sara tə, n vìí!»
9 Naa nədʊ, də bɛɛ tə yayɪgʊ tə zwɛ̀e, ʊ
zàn, ʊ tì ʊ sara tə, ʊ vìrí. Kʊ mù yoo təntə
yɪ, kʊ tʊn *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn nə.
10 Kʊ mù nə pɪn, Zwifə-ba yun tìán tə
dàń ma swìn bɛɛ tə, ʊ nə nɪ yazurə tə
con, ba wʊ́: «Zə̀n dɪɪn tə yɪ sìə́ dɪɪn. Kʊ
culə, sə n zɪn n sara tə!»
11 Bɛɛ tə ma pìí ʊ le ba, ʊ wʊ́: «Lìù tə,
ʊ nə zwɛ̀e à yayɪgʊ tə, swìn à con, də à
zàn, à tì à sara tə, à ga vìí».
12 Zwifə-ba yun tìán tə dàń ma bwe wá,
ba wʊ́: «Wàà nə yɪ kʊ lìù təntə, ʊ nə swìn
n con də, n zàn, n tì n sara tə, n ga vìí?»
13 Yá bɛɛ tə, ʊ yayɪgʊ tə nə zwɛ̀e tə, də
yà yə̀rì kʊ lìù tə, ʊ nə zwɛ̀e kʊ. Zwezi yà lɛ
ʊ vìí lalʊʊ tə yɪrɪ, ba yà nə wulə kʊ bwálí
tə wa.
14 Kʊ kwa nə, Zwezi pìí ʊ na bɛɛ təntə
Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə wa, ʊ ma swìn ʊ con,
ʊ wʊ́: «Cʊgʊ zəni, síʊ́n nə n nɪ yazurə, n
kʊ́ù dàn ká pìí n tʊn cʊna, sə yoo don, kʊ
nə dwə kʊ tə, kʊ́ù dàn ká pìí, kʊ yí mʊ́».
15 Bɛɛ tə dàń vəli, ʊ swìn Zwifə-ba yun
tìán tə con də, kʊ ya Zwezi nə zwɛ̀e ʊ
yayɪgʊ tə.
16 Kʊ mù yɪrɪ nə, Zwifə-ba yun tìán dàń
zàn, ba zɪga Zwezi nə, kʊ nə yɪ ba sìə́ dɪɪn
tə nə, ʊ fwa kʊ yoo təntə yɪrɪ.

(Zwan 10.30-38; 2 Korɛntə tìán 5.10)

17 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À nyɪna Yɪɪ
yɪ ʊ tʊŋa wuuu, də síʊ́n mama, à də yɪ à
tʊŋa».
18 Zwezi sʊgʊ təntə kʊ́ù súrí lá, kʊ pa
Zwifə-ba yun tìán tə dàń kwɛn, ba pìà
cwəŋə, sə ba gʊ wá. Kʊ tà ʊ nə cʊ̀gʊ̀
ba sìə́ dɪɪn tə cɪcɪ nə pɪn, ba pìà, ba gʊ
wá. Kʊ yɪ ʊ nə kʊ́ù swìn də, Yɪɪ nə ya ʊ
nyɪlʊra tə yɪrɪ. Kʊ nətʊ pìà kʊ bɪrɪ də, ʊ
jə ʊ tìàn, ʊ ma man də Yɪɪ.
19 Zwezi dàń pìí ʊ swìn Zwifə-ba yun
tìán tə con, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù nə
swìn kʊ á con: Yɪɪ-Biu tə wàrì won mama
ʊ fwa ʊ tìàn nə. Kʊ tə, Yɪɪ-Biu tə nə na,
də ʊ nyɪna Yɪɪ fwa, ʊ də yàá fwa kʊ.
20 Yɪɪ swə ʊ bìú tə. Yá ʊ dàń yàá bɪrɪ
wá kʊ tə mama, ʊ mù Yɪɪ tətə nə fwa. Ʊ
wá bɪrɪ tʊtʊnan, tə nə dwə tə tə, ʊ bìú tə
nə, sə kʊ ma gwárí aba.
21 Kʊ yɪ cígá, à nyɪna Yɪɪ yàá bwin tɪga,
ʊ pa ba mɪɪ. Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ-Biu tə də
pɪn mɪɪ lìà tə nə, ʊ nə pìà.
22 Kʊ tə súrí lá, à nyɪna Yɪɪ ba lìù mama
bʊ̀rà bʊ̀rì. Ʊ yá bʊ̀rà tə mama ʊ bìú tə jɪɪn
wa.
23 Ʊ fwa kʊ nətʊ, sə lìà tə mama pa dun
ʊ bìú tə nə, ndə ba nə pɪn dun nyɪna Yɪɪ
nə. Nyɪna Yɪɪ nə tʊn bìú tə. Lìù tə, ʊ nə
ba dun bìú tə nə pɪn, kʊ tíú ba dun pɪn
nyɪna tə də nə.
24 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Lìù tə, ʊ nə cʊga à sʊ̀ràn tə, ʊ ga kəni ʊ
waa lìù tə nə, ʊ nə tʊn nə wuuu, kʊ tíú
jə mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con. Yá Yɪɪ
bʊ̀rà tə, kʊ ba də́ wá. Ʊ yɪ ʊ twá də tɪan,
ʊ ma na mɪɪ Yɪɪ con.
25 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Máŋá bìàn, yá kʊ máŋá təntə yí síʊ́n tətə.
Tɪga tə də wá nì Yɪɪ-Biu tə kori. Yá ba tə,
ba nə nì ʊ kori tə, ba ga sɛ̀e ʊ kori tə, ba
wá na mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
26 Ndə nətʊ nyɪna Yɪɪ nə jə mɪɪ ʊ tətə
jìàn wa, mə nətʊ nə ʊ pɪn ʊ bìú tə də jə
mɪɪ ʊ jìàn wa.

* **5:27 5.27** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

27 Yıı ken dìàn ʋ bìú tə jıın wa, sə ʋ
bʋ̀rì lìà bʋ̀rà, ʋ nə ya *Ləzwənə-Biu* tə
yırı.
28 Máŋá don bìàn, á dànà ká pa yìèn tə
tə dì á yuu. Kʋ máŋá tə wa, lìà tə mama,
ba nə wulə ləbərə wa, wá nìLəzwənə-
Biu tə kori.
29 Lìà tə nə tʋn zəni wá bwin ba nan,
ba ya mıı wa, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con. Ba
tə də, ba nə tʋn lwanı, wá bwin ba nan,
sə Yıı bʋ̀rì ba bʋ̀rà».

Won tə nə bırı də, Zwezi jə dìàn

30 Kʋ kwa nə, Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ wʋ́: «À
mʋ̀ wàrì won mama à fwa à tìàn nə, də
kʋ nə tà kʋ tə, Yıı nə bırı nə, sə à bʋ̀rì
kʋ bʋ̀rà. Yá à bʋ̀rà tə də ga yı cígá cıcı.
À pìà, sə à fwa lìù tə, ʋ nə tʋn nə tə fıra.
À ba pìà, sə à fwa à tətə fıra.
31 Də à tətə nə swìn à tìàn yoo, kʋ sʋgʋ
tə bá lá nə də́.
32 Kʋ yı lìù don nə swìn à yoo ʋ bırı. À
ga yə̀ə́ də, kʋ tə, ʋ nə swìn à yuu wa, yı
cígá.
33 Á tʋn lìà Zwan† con, ʋ də swìn cígá
tə, ʋ bırı.
34 À mʋ̀ tà ləzwənə nə mɛ, sə ba swìn
à yoo. À swìn yoo kʋ tə, sə kʋ jon aba á
cʋna wa.
35 Zwan yı ndə cànʋ́ nə, kʋ poni nə pìrì
aba. Kʋ mʋ̀ nə pın, á sɛ̀e, á poli á pʋ̀ə́ də
wá, máŋá mancın wa.
36 Kʋ tə Zwan nə swìn à yuu wa, yoo
wulə kʋ nə dwə kʋ. À nyına Yıı pın nə
tʋtʋnan, sə à tʋn. Tə tʋtʋnan tə, à nə tʋŋa
nə bırı də, kʋ ya nyına Yıı nə tʋn nə.
37 Nyına Yıı tə, ʋ nə tʋn nə, yə̀ə́ kʋ tə,
à nə yı. Á tə wà ʋ kori nì, mama. Á ga tə
wà ʋ yáá nı á yii wa.
38 Lìù tə, Yıı nə tʋn, á wà á waa ken kʋ
tíú nə. Kʋ mʋ̀ nə pın, á ba ʋ sʋgʋ tə sɛ̀e.
39 Á kàrì kʋ tə nə pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa,
á ma pìà mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
Kʋ Yıı sagı təntə nə bırı kʋ tə, à nə yı.
40 Yá á ba pìà, sə á bà à con, sə á na mıı
tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
41 À mʋ̀ ba pìà, sə ləzoni nə pa dun nə.
42 À yə̀ə́ aba də, á ba Yıı sonu tə jə.
43 À mʋ̀ twi lʋʋ wa à nyına Yıı yuu yırı,
yá á wà nə sɛ̀e. Yá lìù don nə twi lʋʋ wa
ʋ tətə yuu yırı, á wá sɛ̀e kʋ tíú.
44 Á dun yı á tətə nə pın duən nə, á ga
kʋ́ʋ̀ ba dun tə, Yıı cıcı nə wá pa aba, pìà.
Kʋ mʋ̀ nə pın, á kʋ́ʋ̀ ba á waa kəni Yıı
nə.
45 Á dànà ká bʋ́n də, à mʋ̀ nə wá kə talı
á yuu wa, à nyına Yıı yáá con. Á ja yala
*Moyizə nə. Ʋ mʋ̀ Moyizə nə wá kə talı á
yuu wa.
46 Kʋ yı à mʋ̀ yoo Moyizə pʋ́pʋ́ní. Á yà
nə kəni á waa Moyizə nə, á yà wá kə á
waa à də nə wuuu.
47 Á wà cígá pın kʋ tə, Moyizə nə
pʋ́pʋ́ní tə nə. Kʋ mʋ̀ nə pın, á bá cígá
à də sʋgʋ tə nə pın».

6

Zwezi pʋ̀lì dipɛn ʋ pa bara mʋ̀rʋ̀ bonu nə

(Matiə 14.13-21; Marəkə 6.30-44; Likə 9.10-17)

1 Kʋ kwa nə, Zwezi zàn, ʋ va Galile
mʋnaa tə vàn tə don nə. Mʋnaa təntə
yırı don yà nə yı ‹Tiberiyadə mʋnaa›.
2 Lalʋʋ tə nı Yıı dìàn mımınan tə,
Zwezi nə fwa. Ʋ yàá zwɛ̀e yayıŋa tə
yayıran. Kʋ mʋ̀ nə pın, lìà zənzən yà pʋ́ə́
ʋ kwa.
3 Zwezi də ʋ karbıa tə dìgà, ba jə̀ə́ paan
yuu wa.
4 Kʋ máŋá tə wa, də *Zwifə-ba cànà tə,
ba nə boŋə ‹*Pakə› tə bwələ.
5 Zwezi zìn ʋ yáá, sə ʋ ywàń, də nə̀ń
lalʋʋ nə, kʋ bìàn ʋ con. Ʋ ma swìn Filipə
con, ʋ wʋ́: «Nə wá na dipɛn yə̀n, nə yə̀,
nə pa lìà ba tə mɛ də́?»
6 Zwezi nə swìn kʋ nətʋ Filipə con, kʋ
ga yı, sə ʋ ma ja Filipə də̀ń nə, ʋ tətə yà
yə̀ə́ kʋ tə, ʋ nə wá fwa.
7 Filipə ma le wá, ʋ wʋ́: «Nə nə yə̀
dipɛn cınıa səbikʋlan* biələ (200) də tətə,
ba lìù mama wàrì dipɛn kuku ʋ nı».
8 Zwezi karbiu tə don, ba nə boŋə
Andəre, ʋ nə yı Simon Piyɛrə nubiu, dàń
ma le Zwezi, ʋ wʋ́:

† **5:33 5.33** Kʋ mʋ̀ Zwan təntə nə yı *Zwan-Batisə, ʋ nə li lìà níá wa, kʋ twá də Yıı yırı. * **6:7 6.7** Cınıa səbikʋlʋ nədʋ yı yıtʋrı nədʋ tʋtʋŋı ŋwírán. † **6:9 6.9** Ɔrəzə mun təntə yı ndə nyanswə mun nə.

9 «Dipɛn bonu, ba nə fwa də ɔrəzə† mun, də fələ bələ nə wulə bisımabara don con yəbə. Kʊ bırı də, tə yı ndə tʊtʊ nə, lìà zənzən ba tə yáá con».
10 Gaʊ yà dáá kʊ bwálí təntə wa. Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á pıan lìà tə mama jə̀ń tıa». Bara tə yí ndə mʊ̀rʊ̀ bonu (5 000) nə, ba nə mɛ tıa ba jə̀ə́.
11 Zwezi tì dipɛn tə, ʊ ga kə Yıı lɛ̀ɛ̀e. Ʊ nə kən Yıı lɛ̀ɛ̀e ʊ zwɛ̀e, ʊ tàrì ba də tə, ʊ ga tàrì fələ tə, də ʊ pa ba. Ba lìù tə mama, ʊ nə jə̀ń tıa, ʊ nı tori, ndə ʊ nə pìà nətʊ.
12 Máŋá tə wa, ba mama nə dí ba sú, Zwezi swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Á pɛ̀egà dipɛn mumunə tə, tə nə gá tə, sə tə won mama dàn ká jén».
13 Zwezi karbıa tə pɛ̀e dipɛn mumunə tə. Tə súə́ fıyaran fugə bələ. Kʊ ga yı dipɛn bonu tə, lìà tə nə dí, ba gá.
14 Lìà tə nə nı Yıı dìàn mımınʊ təntə, Zwezi nə fwa, ba swìn, ba wʊ́: «Cígá mama, bɛɛ wà tə nə yı Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ bà lʊʊ wa».
15 Zwezi lwarı də, ba wá bà, ba ja wá dìàn yuu wa, sə ba ma fwa ba pìʊ́. Ʊ kʊ́ʊ̀ zàn ʊ kwɛn ʊ fàrí, ʊ va paan tə yuu, ʊ cıcı.

Zwezi vəli níá yuu wa
(Matiə 14.22-34; Marəkə 6.45-53)

16 Kʊ dədəni nii nə, Zwezi karbıa tə vəli, ba nan mʊnaa tə nə.
17 Ba zʊa níá yuu bori wa, sə ba bɛn, ba va Kapɛrənayimə. Kʊ tıʊ tə wulə mʊnaa tə kwa. Tıa yà bəbəri ka zwɛ̀e, də Zwezi tə wà ba con vəli, ʊ yí.
18 Vʊʊ dàń nyí kʊ zàn, kʊ fuli də dìàn. Mʊʊ tə níá dàń ga zaŋa yıı nə.
19 Zwezi karbıa tə ye níá tə, kʊ yí ndə kilomɛtərə bonu, nə à yə̀ə́ bardʊ. Kʊ máŋá tə wa, ba dàń nı Zwezi, də ʊ vəli níá tə yuu wa, ʊ ma bìàn ba níá yuu bori tə con. Fən dàń yà zʊa ba.
20 Zwezi swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ ya à mʊ̀ nə, á dànà ká pa fən ja aba!»
21 Ba yà pìà ba tì wá, ba kə níá yuu bori tə wa. Kʊ máŋá tə wa, də níá yuu bori tə dwen bəbəru tə yıra, bwálí tə nə, ba yà nə vəli tə.

Zwezi yı wodiu, kʊ nə pın mıı
(1 Zwan 5.10-13; 1 Korɛntə tìán 10.3-4)

22 Kʊ tıpʊrı nə, lalʊʊ, kʊ yà nə wulə bəbəru tə don tə nə, lwarı də níá yuu bori nədʊ nə wulə lá. Ba lwarı də, Zwezi wà ʊ karbıa tə níá yuu bori tə wa zwı, kʊ yı ba cıcı nə vìí.
23 Níá yuu bwərə duən nan Tiberiyadə, tə bà tə yí bwálí tə nə, ba nə dí dipɛn tə, Yuu-Tiu Zwezi nə kən Yıı lɛ̀ɛ̀e.
24 Lalʊʊ tə lwarı də, Zwezi də ʊ karbıa tə tə̀lə́ lá, ba dàń zʊa níá yuu bwərə təntə wa, ba vəli Kapɛrənayimə, sə ba pìà Zwezi.
25 Lalʊʊ tə vəli, kʊ na Zwezi mʊnaa tə bəbəru tə don nə. Ba ma bwe wá, ba wʊ́: «Karnyına dədwə nə n twi yəbə?»
26 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Kʊ tà á nə nı Yıı dìàn mımınan tə, nə pın á twá lá á pìà nə. Kʊ ya dipɛn tə, á nə dí á sú, tə nə pın, á twá lá á pìà nə.
27 Á dànà ká tʊn wodiu cıcı yırı, kʊ nə wàá kʊ cʊ̀gà. Á tʊŋa wodiu tə yırı, kʊ nə wulə wuuu, kʊ ga pın mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con. *Ləzwənə-Biu‡ tə nə wá pa aba kʊ wodiu təntə. À nyına Yıı pın ʊ nii tə nə, sə à tʊn à pa wá».
28 Ba ma bwe Zwezi, ba wʊ́: «Bɛ̀ɛ̀e nə nə mɛ, sə nə fwa, sə nə ma tʊn tʊtʊnan tə, Yıı nə swə?»
29 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Won tə, kʊ nə ya Yıı tʊtʊŋı tə, ʊ nə swə, kʊ mʊ̀ nə yı, sə á kə á waa lìù tə nə, ʊ mʊ̀ Yıı nə tʊn».
30 Ba dàń swìn ʊ con, ba wʊ́: «Bɛ̀ɛ̀e Yıı dìàn mımınan nə, n wá fwa, n bırı nəba, sə kʊ pa, nə kə nə waa n nə? Bɛ̀ɛ̀e tʊtʊŋı nə n wá tʊn?
31 Kʊ máŋá ba yigə, nə nıbara-ba tə yın kasɔɔ lanworu tə wa. Kʊ bwálí təntə wa, ba dí wodiu, ba nə boŋə ‹manə§›. Kʊ tʊn, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: ‹Yıı pın, wodiu nan Yıı sàń nə, kʊ bà, kʊ pa ba, ba də́›.»
32 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Kʊ tà *Moyizə nə pın aba dipɛn tə, kʊ nə nan Yıı sàń tə. Kʊ ya à nyına Yıı nə pın aba cígá cígá dipɛn tə, kʊ nə nan Yıı sàń kʊ bà.

‡ **6:27 6.27** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.
§ **6:31 6.31** Manə yı wodiu tə, Yıı nə pın Yızərayɛlə lìà tə nə, kasɔɔ lanworu tə wa.

33 Dipɛn tə, Yıı nə pın, kʊ mʊ̀ nə yı lìù
tə, ʊ nə nan Yıı sàń ʊ cú. Ʊ mʊ̀ nə pın
mıı ləzoni nə».
34 Lìà dàń swìn Zwezi con, ba wʊ́:
«*Yuu-Tiu, pa nəba wodiu təntə dıın
mama!»
35 Zwezi dàń ma swìn ʊ bırı ba, ʊ wʊ́:
«À mʊ̀ nə yı wodiu tə, kʊ nə pın mıı, kʊ
nə ba zwɛ̀e Yıı con. Lìù tə, ʊ nə twi à con,
nıən kʊ́ʊ̀ bá ja kʊ tíú míámían. Lìù tə, ʊ
də nə ken ʊ waa à nə, nanyʊnı kʊ́ʊ̀ bá ja
kʊ tíú míámían.
36 À dàń swìn kʊ á con, á nı nə də, yá á
tə ba á waa kəni à nə.
37 Lìà tə mama, à nyına Yıı nə pın nə,
wá bà à con. Yá lìù tə, ʊ nə twi à con, à
bá vàrì kʊ tíú à dʊgʊ, abada.
38 Kʊ tà à nan Yıı à cú, sə à tʊn à tətə
fıra. Kʊ yı, sə à tʊn lìù tə, ʊ nə tʊn nə,
fıra.
39 Á dàń nəŋə, kʊ tə nə yı lìù tə, ʊ nə
tʊn nə tə, fıra. Ʊ ba pìà, sə lìà tə mama, ʊ
nə pın nə, tə ladʊa tətə jén. Kʊ ya ʊ pìà,
sə à bwin ba mama, à zìn tıan wa, à kə
mıı tə wa, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con, lʊʊ zaŋʊ
máŋá nə.
40 À nyına Yıı fıra nə ya kʊ tə nətən. Ʊ
pìà, sə lìù tə mama, ʊ nə nı Yıı-Biu tə, ʊ
ga kə ʊ waa ʊ nə, sə kʊ tíú na mıı tə, kʊ
nə ba zwɛ̀e ʊ con. Yá à wá bwin wá, à zìn
tıan wa, à kə mıı tə wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı
con, lʊʊ zaŋʊ máŋá nə».
41 *Zwifə-ba yun tìán ŋʊŋwın Zwezi
yoo duən con, də ʊ nə swìn, ʊ wʊ́: «À
mʊ̀ yı wodiu, kʊ nan Yıı sàń kʊ cú».
42 Ba dàń swìn, ba wʊ́: «Kʊ tà Zwezi, ʊ
nə yı Zwʊzɛfə bìú tə, naaa? Nə yə̀ə́ ʊ nuu
də ʊ nyına. Bɛ̀eɛ̀e nə pın, ʊ ma kʊ́ʊ̀ pìí ʊ
swìn də, ʊ yı ʊ nan Yıı sàń, ʊ bà?»
43 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Á dànà ká
ŋʊŋwın duən con!
44 Lìù mama wàrì à con ʊ twi, də à
nyına Yıı tə, ʊ nə tʊn nə tə, nə wà kʊ
tíú van, ʊ pa nə, sə à bwin wá à zìn tıan
wa, lʊʊ zaŋʊ máŋá nə.
45 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ saga tə wa,
kʊ wʊ́:
‹Yıı nə wá kàrì ba mama›.
Lìù tə mama, ʊ nə cʊgʊ à nyına Yıı sʊgʊ
tə, ʊ ga sɛ̀e ʊ kàrà tə, ʊ wá bà à con.
46 Kʊ nətʊ ba pìà kʊ bırı də, lìù don nı à
nyına Yıı. Kʊ yı lìù tə, ʊ nə nan Yıı con,
ʊ mʊ̀ nə nı à nyına Yıı.
47 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Lìù
tə, ʊ nə ken ʊ waa à mʊ̀ nə, ʊ jə mıı tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
48 À mʊ̀ nə yı wodiu tə, kʊ nə pın mıı
ləzwənə nə.
49 Á nıbara-ba tə dí wodiu tə, ba nə boŋə
‹manə›, kasɔɔ lanworu tə wa, yá ba tıga.
50 Yá wodiu tə, kʊ nə nan Yıı sàń, kʊ cú
tə, kʊ mʊ̀ ya yiri don. Lìù tə, ʊ nə dí kʊ,
ʊ kʊ́ʊ̀ bá tı.
51 À mʊ̀ yı wodiu tə, kʊ nə pın mıı, kʊ nə
nan Yıı sàń kʊ cú. Lìù tə, ʊ nə dí kʊ wodiu
təntə, ʊ wá yà mıı wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı
con, abada. À yıra tə nə yı wodiu təntə,
à nə wá pa, sə ləzoni na mıı tə, kʊ nə ba
zwɛ̀e Yıı con».
52 Zwifə-ba yun tìán tʊ́tʊ̀ní duən, kʊ
yoo təntə yırı, ba swìn, ba wʊ́: «Kʊ wá
twá nətə, sə bɛɛ wà tə ma pa nəba ʊ yıra
tə, nə də́?»
53 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Də
á nə wà *Ləzwənə-Biu* tə yıra tə dí, á nə
wà à jana tə nywìn, á ba mıı tə, kʊ nə ba
zwɛ̀e Yıı con, tə jə á tìàn nə.
54 Lìù tə, ʊ nə dí à yıra tə, ʊ nə nyʊa à
jana tə, ʊ jə mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
Yá à wá bwin wá à zìn tıan wa, á kə mıı
wa, kʊ nə ba zwɛ̀e, lʊʊ zaŋʊ máŋá nə.
55 À yıra tə yı cígá cígá wodiu. Yá à jana
tə də yı cígá cígá nanywıa.
56 Lìù tə, ʊ nə dí à yıra tə, ʊ ga nyʊ à
jana tə, kʊ tíú wulə də nə, à də ga wulə
də wá.
57 À nyına Yıı nə tʊn nə. Ʊ mʊ̀ nə jə
mıı. Kʊ mʊ̀ nə pın, à twá də wá, à də ma
jə mıı. Yá lìù tə, ʊ nə dí nə, ʊ də wá twá
nə ʊ jə mıı, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
58 Nə̀ń, wodiu təntə, kʊ nə nan Yıı sàń
kʊ cú, tə də̀ń nə. Kʊ wodiu təntə ba yı
ndə wodiu tə, à nıbara-ba nə dí, yá ba tə
ga tı tə. Lìù tə, ʊ nə dí wodiu təntə, ʊ wá
yà mıı wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con, abada».
59 Zwezi swìn sʊ̀ràn təntə, máŋá tə wa,
ʊ nə wulə Kapɛrənayimə nə, Zwifə-ba
*jə́rə́ dìə tə wa, ʊ kàrì.

* **6:53 6.53** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

Sʊgʊ tə, kʊ nə pɪn mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con
(Ebərə-ba 3.12; 4.12-13; 10.38-39; 1 Piyɛrə 2.6-9)

60 Zwezi karbɪa tə cʊgʊ ʊ sʊ̀ràn tə, ba zwɛ̀e. Kʊ kwa nə, ba zʊnɪ swìn, ba wʊ́: «Kàrà ka tə dà ka lɛ, lìù mama wàrì ka tə n sɛ̀e».
61 Zwezi yà yə̀ə́ ʊ waa con də, ʊ karbɪa tə ŋʊŋwɪn yoo təntə yɪra. Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Kʊ yoo təntə gwàrì á vànà, naaa?
62 Sə á dàń nə nɪ *Ləzwənə-Biu† tə, də ʊ ma dì bwálí tə nə, ʊ ya nə wulə, kʊ wá yà nətə kʊ pa aba?
63 Kʊ ya Yɪɪ-*Siŋu tə nə pɪn mɪɪ ləzwənə nə. Ləzwənə dìàn mʊ̀ ya tʊtʊ. Sʊ̀ràn tə, à nə swìn á con, tə mʊ̀ nə yɪ Yɪɪ-Siŋu tə, tə mʊ̀ ga nə yɪ mɪɪ tə.
64 Lìà duən wulə á tətəŋi wa, ba nə ba ba waa kəni à nə». Zwezi yà dí yáá, ʊ yə̀ə́ lìà tə, ba nə wà ba waa ken ʊ nə. Ʊ yà dí yáá, ʊ yə̀ə́ lìù tə, ʊ nə wá ja ʊ mʊ̀, ʊ pa.
65 Ʊ tə bwé ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, à ma swìn á con də, lìù mama wàrì à con ʊ twi, də à nyɪna Yɪɪ nə wà cwəŋə pɪn kʊ tíú nə».
66 Kʊ nə mɛ, kʊ máŋá təntə wa, ʊ karbɪa tə zʊnɪ pìí ba yá wá, ba kʊ́ʊ̀ ba ʊ nə twá.
67 Zwezi ma swìn karbɪa fugə bələ tə con, ʊ wʊ́: «Á mʊ̀ ba pìà, sə á vìí naaa?»
68 Simon Piyɛrə ma le wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, wàà con nə, nə wá pìí nə va? N mʊ̀ nə jə sʊ̀ràn tə, tə nə pɪn mɪɪ, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
69 Yá nə mʊ̀ ken nə waa n nə, nə ga yə̀ə́ də, n mʊ̀ nə yɪ lìù tə, n nə yɪ Yɪɪ nə tɪ».
70 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Kʊ tà à mʊ̀ nə kúrí á mʊ̀ lìà fugə bələ tə mɛ, naaa? Kʊ ya nətʊ, yá á wa lìù don yɪ *Sɪtana».
71 Kʊ yà yɪ Zwidasə Yisəkariyɔtə, ʊ nə yɪ Simon bìú tə, yoo nə, Zwezi yà swìn nətʊ. Karbɪa fugə bələ tə wa, mə ʊ mʊ̀ Zwidasə tə, nə wá ja Zwezi, ʊ pa.

7

Zwezi nubɪa tə wà wá sɛ̀e
(Zwan 15.18-19; Matiə 10.16)

1 Kʊ mʊ̀ təntə kwa nə, Zwezi yàá jijiri Galile nagwanaa tə wa. *Zwifə-ba yun tìán pìà wá, sə ba gʊ. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ʊ yà kʊ́ʊ̀ ba pìà, sə ʊ jijirə Zwide nagwanaa tə wa.
2 Kʊ máŋá tə wa, də Zwifə-ba cànà tə, ba nə boŋə ‹silə cànà*›, tə bwələ.
3 Zwezi nyáná tə dàń ma swìn ʊ con, ba wʊ́: «Nan yəbə! N va Zwide, sə n karbɪa tə wàní ba na yìən tə, n nə tʊŋa.
4 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ba lwarɪ kʊ tə, ʊ nə yɪ, ʊ ba ʊ yìən sə̀gə̀ ʊ fwa. Yìən tə tə, n nə tʊŋa nətən, n dàń tʊn tə, sə lìà mɛ na mʊ́».
5 Ʊ nyáná tə sʊgʊ təntə bɪrɪ də, ba wà ba waa ʊ nə ken.
6 Zwezi ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «À mʊ̀ máŋá tə wà yí. Á mʊ̀ con nə, máŋá mama ziən, ka pa aba.
7 Lìà tə, ba nə yɪ lʊʊ nə tɪ, wàrì á mʊ̀ ba dʊŋa. À mʊ̀ swìn də, ba tʊtʊnɛɛ tə ba ziən. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba dʊŋa nə.
8 Á mʊ̀ vəli cànà tə! À mʊ̀ tə ba cànà təntə vəli sɪ́ʊ́n, à máŋá tə wà yí».
9 Ʊ swìn sʊ̀ràn təntə ba con. Yá ʊ pìí ʊ wulə Galile nə.

Zwezi vəli Zwerizalɛmə silə cànà tə máŋá wa
(Zwan 4.10-14)

10 Zwezi nyáná tə vəli cànà tə. Kʊ kwa nə, ʊ də tətə zàn ʊ va lá. Ʊ nə vəli tə, ʊ sə̀gə̀ ʊ tìàn. Ʊ wà ʊ tìàn bɪrɪ.
11 *Zwifə-ba yun tìán yà twá lá, ba pìà Zwezi cànà tə wa, də ba bwe, ba wʊ́: «Ɒ wa yən nə?»
12 Lalʊʊ tə sʊsʊnɪ duən nə zənzən ba tətəŋi wa, ʊ yuu wa. Ba duən swìn, ba wʊ́: «Ɒ yɪ bɛɛ tə, ʊ nə tʊŋa zəni». Ba duən də kʊ́ʊ̀ wʊ́: «Ɔn ɔn! Kʊnkʊn nə! Ʊ mʊ̀ nə pɪn lalʊʊ tə gugurə».
13 Fən yà jə lìà tə, Zwifə-ba yun tìán tə yɪrɪ. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba lìù də mama yà ba Zwezi yoo swìn nəpon nəpon ʊ nii wa.
14 Máŋá tə, cànà tə nə zʊa ka tətəŋi wa, Zwezi zàn ʊ va *Zwifə-ba Yɪɪ *dìà tə wa. Ʊ wulə ʊ kàrì lìà tə.
15 Kʊ gwárí Zwifə-ba yun tìán tə, ba ga swìn, ba wʊ́: «Bɛɛ ʊ tə wà kàrì. Kʊ dàń

† **6:62 6.62** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.
* **7:2 7.2** Wiən zagʊ kwa nə, Zwifə-ba yàá də́ kʊ cànà təntə.

nə fwa nətə, ʋ ma yə̀ə́ Yıı sagı tə zəni zəni?»
16 Zwezi le ba, ʋ wʋ́: «Kàrà tə à nə kàrì, kʋ tà kʋ nan à tətə. Kʋ yı kʋ nan Yıı tə, ʋ nə tʋn nə.
17 Lìù tə, ʋ nə sɛ̀e, sə ʋ tʋn Yıı fıra, kʋ tíú wá lwarı, à kàrà kʋ tə nə nan Yıı, nə à yə̀ə́ də kʋ nə yı à tətə sʋ̀ràn.
18 Lìù tə, ʋ sʋ̀ràn nə naŋa ʋ tətə, kʋ yı ʋ pìà, sə ʋ pa dun ʋ tətə nə. Yá lìù tə, ʋ nə pìà, sə ʋ pa dun lìù don nə, kʋ tíú nə tʋn wá, ʋ yàá swìn cígá. Yá kʋnkʋn yoo tə̀lə́ də wá.
19 *Moyizə nə pın aba Yıı *nii tə. Yá á lìù mama ba kʋ nii zìlí. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á pìà, sə á gʋ nə?»
20 Lalʋʋ tə le wá, kʋ wʋ́: «N yı *zinə nə jə mʋ́! Wàà nə pìà, sə ʋ gʋ mʋ́?»
21 Zwezi kʋ́ʋ̀ le ba, ʋ wʋ́: «À tʋn yoo nədʋ, kʋ ga gwárí á mama.
22 Moyizə pın aba nii, sə á *gwəŋə bɛɛ. Ʋ pın kʋ nii təntə, kʋ ga tà ʋ mʋ̀ nə dıga ka gwəŋə tə də̀ń. Kʋ yı kʋ nan də á nıbara-ba. Yá á gwəŋə bɛɛ Zwifə-ba *sìə́ dıın tə də tətə nə.
23 Á gwəŋə lìù sìə́ dıın tə nə, sə á dànà ká cʋ̀gʋ̀ Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə. Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á lıŋa zaŋa à yuu wa, də à nə pın ləzwənpırı nə yazurə sìə́ dıın nə?
24 Á dànà ká ywàń də yíá, á ma bʋ̀rì bʋ̀rà. Á nə wá bʋ̀rì bʋ̀rà, sə á pa kʋ twá də cígá».

Zwezi nə yı lìù tə, Yıı nə tʋn

25 *Zwerizalɛmə tìán duən swìn, ba wʋ́: «Kʋ tà bɛɛ wà tə nə, ba pìà, sə ba gʋ tə, naaa?
26 Nə̀ń, ʋ nə ʋ zıga ʋ swìn ʋ fıra lìà tə mama yáá con, ba ga ba yoo mama ʋ con swìn. Yá nə yun tìán tə lwarı də, ʋ mʋ̀ nə yı lìù tə, ʋ nə yı *Kərisə tə cígá mama, naaa?
27 Lìù tə, ʋ nə yı Kərisə, wá bà. Ʋ nə twi, lìù mama bá yəni bwálí tə, ʋ nə nan. Yá kʋ nə yı bɛɛ wà tə mʋ̀, nə yə̀ə́ bwálí tə, ʋ nə nan».
28 Máŋá tə wa, Zwezi nə wulə ʋ kàrì *Zwifə-ba Yıı *dìə̀ tə wa, ʋ swìn ʋ kə yıı nə, ʋ wʋ́: «Á bʋŋa də, á yə̀ə́ nə? Á yə̀ə́ à nə nan lá, cígá mama, naaa? À tətə nə wà lʋʋ twi à tìàn nə, kʋ ya lìù nə tʋn nə. Á yə̀rì lìù tə, ʋ nə tʋn nə. Kʋ lìù təntə nə yı cígá tíú.
29 Mə ʋ mʋ̀ con nə, à nan. Ʋ mʋ̀ nə tʋn nə. Kʋ mʋ̀ nə pın, à mʋ̀ yə̀ə́ wá».
30 Zwezi nə swìn kʋ nətʋ tə, ba dàń pìà, sə ba ja wá. Yá ba lìù mama jìàn wà ʋ yıra dwən. Máŋá tə wà yí, sə ba ja wá.
31 Lalʋʋ tə wa, lìà zənzən ken ba waa ʋ nə, ba ga swìn, ba wʋ́: «Kərisə tə nə twi lʋʋ wa, ʋ wá fwa Yıı dìàn mımınan, ʋ doni tətə bɛɛ wà tə nə fwa, naaa?»
32 *Farızıan-ba nì kʋ tə, lìà tə nə ŋʋŋwın ba tətəŋi wa, Zwezi yırı. Ba mʋ̀, də Yıı *joŋwana yun tìán tə dàń tʋn Yıı dìə̀ lìà tə nə cì ka nə tə, sə ba ja wá.
33 Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «À tə wulə də aba, máŋá mancın wa. Kʋ kwa nə, à wá pìí à va lìù tə con, ʋ nə tʋn nə.
34 Bwálí tə, à nə vəli, á wàrì lá á twi. Kʋ mʋ̀ nə pın, á wá pìà nə. Yá á bá na nə».
35 Zwifə-ba yun tìán dàń bwe duən, ba wʋ́: «Yə̀n nə, ʋ wá va, sə nə ba wá nı? Kʋ yı ʋ pìà, sə ʋ va Zwifə-ba con, ba nə wulə *Gərɛkə-ba tìán tə wa, naaa? Kʋ dàń nə ya, ʋ pìà ʋ kàrì Gərɛkə-ba, naaa?
36 Sʋgʋ təntə də̀ń nə yı bɛ̀eɛ̀e? Ʋ swìn də, nə wá pìà wá, yá nə bá na wá. Ʋ tə swìn də, bwálí tə, ʋ nə vəli, nə wàrì lá, nə vəli».

Zwezi yı ndə nabuliyii nə

37 Cànà tə talıkwa dıın tə yın dıın nəfarʋ. Zwezi dàń zàn ʋ zıga yıı nə, ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Də nanyʋnı nə jə lìù, sə ʋ bà à con, ʋ nyʋ níá.
38 Lìù tə, ʋ nə keni ʋ waa à nə wuuu, níá wá nan ʋ con tə dəri. Níá təntə pın mıı. Mə nətʋ nə, kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa».
39 Zwezi nə swìn nətʋ tə, kʋ ya Yıı-*Siŋu tə yoo nə, ʋ swìn. Kʋ mʋ̀ Siŋu təntə nə Yıı nə wá pa lìà tə nə, ba nə keni ba waa ʋ nə wuuu. Zwezi yà tə wà ʋ dun tə wa pìí ʋ dì. Kʋ mʋ̀ nə pın, ʋ yà tə wà pın, Yıı-Siŋu tə bà lʋʋ wa.

Lalʋʋ tə pwɛ̀e duən wa Zwezi yırı (Tʋtʋnan 28.23-27)

40 Lalʋʋ tə wa lìà duən nə nì tə sʋ̀ràn təntə, ba swìn, ba wʋ́: «Bɛɛ wà tə cígá ya Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ tə!»

41 Ba duən də swìn, ba wʊ́: «Ɔ mʊ̀ nə yı
*Kərisə!» Ba duən də tə kʊ́ʊ̀ swìn, ba wʊ́:
«Kərisə tə mɛ, sə ʊ nan Galile nagwanaa
wa?»
42 Kərisə wá nan pìʊ́ *Davidə dwíí tə
wa. Yá kʊ wá yà Bɛtələhɛmə nə. Mə
Bɛtələhɛmə tıʊ təntə wa nə Davidə nan.
Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa nətʊ.
43 Kʊ mʊ̀ nə pın, lìà tə dàń ma pwɛ̀e
duən wa, Zwezi yırı.
44 Lalʊʊ tə wa lìà duən yà pìà, sə ba ja
wá. Yá ba lìù mama jìàn wà ʊ yıra dwən.
45 Lìà tə, ba nə tʊn, sə ba ja Zwezi, dàń
ma pìí ba va *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun
tìán tə, də *Farızıan-ba con. Ba bwe, ba
wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á ma wà Zwezi jın, á
ja á bà?»
46 Lìà təntə ma le ba, ba wʊ́: «Lìù mama
tə wà sʊgʊ swìn, ndə bɛɛ təntə nə».
47 Farızıan-ba ma pìí ba bwe ba, ba wʊ́:
«Yá á mʊ̀ tətə wà á tìàn dʊgʊ, á pa ʊ
gıgarı aba?
48 Lìù wulə yun tìán tə, də Farızıan-ba
wa, ʊ nə ken ʊ waa Zwezi nə, naaa?
49 Lalʊʊ təntə, kʊ nə yərì Yıı *nii tə, ʊ
nə pın *Moyizə nə, wá cʊ̀gʊ̀».
50 Farızıan-ba wa lìù don, də ya yın lá,
ʊ yırı nə Nikodɛmə. Ʊ mʊ̀ nə dí yáá ʊ va
Zwezi con, máŋá don wa. Ʊ zàn ʊ swìn
ba duən tə con, ʊ wʊ́:
51 «Kʊ nə twá də Yıı nii tə, ʊ nə pın
Moyizə nə, nə wàrì lìù bʊ̀rà nə bʊ̀rì, də ʊ
nə wà ʊ nii tún, ʊ bırı nəba, sə nə cʊgʊ
ʊ sʊgʊ, nə lwarı kʊ tə, ʊ nə fwa».
52 Ba ma le Nikodɛmə, ba wʊ́: «N də
tətə yı Galile tíú, naaa? Vəli, n kàrì kʊ tə,
kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa. N wá na də,
Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ nədʊ mama tə wà Galile
nan!»

Kacwarʊ don ba nə jın yoo
(Romə tìán 2.1-3, 17-23)

53 [Kʊ kwa nə, ba lìù də mama zàn, ʊ
va ʊ sàń.

8

1 Yá Zwezi vəli *oliviye tìán paan tə
yuu.
2 Kʊ tıpʊrı jıjʊ tətə nə, Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí
ʊ va *Zwifə-ba Yıı *dìà tə wa. Lalʊʊ tə
mama twi ʊ con. Yá ʊ dàń ga jə̀ə́ tıa, ʊ
kàrì ba.
3 Kʊ máŋá tə wa, Yıı nii *yənu tìán tə,
də *Farızıan-ba jın kan don, ba ja bà. Ba
zıgı kan tə lìà tə mama yáá con. Kan
təntə yà yı ba dìgà ʊ yuu, də ʊ wulə ʊ
cwàrì.
4 Yá ba swìn Zwezi con, ba wʊ́:
«Karnyına, kan wà tə yı, ba zàn ba ja
nəpon nəpon də, ʊ wulə ʊ cwàrì.
5 *Moyizə pın nəba nii Yıı *nii sagı tə
wa, sə nə dılı kayirə təntə də kapana nə
gʊ. N mʊ̀ dàń wʊ́ bɛ̀eɛ̀e?»
6 Ba yà swìn kʊ nətʊ tə, sə ba ma ja
Zwezi də̀ń nə, sə ba dàń twá kʊ nə, ba kə
yoo ʊ nii nə. Zwezi kwá tıa, ʊ ja ʊ jıfʊa,
ʊ ma pʊ́pʊ́ní tıa.
7 Ba dàń nə tə zıga lá, ba bwe wá, ʊ
kwìán yıı nə, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á wa
lìù tə, ʊ tə nə wà cʊna fwa, sə ʊ dí yáá, ʊ
tì kapan, ʊ ma dılı kan tə».
8 Yá ʊ kʊ́ʊ̀ pìí ʊ kwá, ʊ wulə ʊ pʊ́pʊ́ní
tıa.
9 Máŋá tə, ba nə nì kʊ nətʊ tə, kʊ zıgı
ba nəkwıa tíú tə nə, ba nan nədʊ nədʊ,
ba va ba zwɛ̀e. Yá kʊ ga Zwezi cıcı də kan
tə, ʊ nə zıga ʊ yáá con.
10 Zwezi dàń ma kwìán yıı nə, ʊ swìn ʊ
con, ʊ wʊ́: «Kan, lìà tə, ba nə pìà, ba kə
yoo n yuu wa, tə wa yàn nə? Ba lìù mama
wà mʊ́ yoo fwa, sə kʊ cʊ̀gʊ̀ mʊ́, naaa?»
11 Kan tə ma le Zwezi, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu,
lìù mama tə̀lə́». Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ
wʊ́: «À də nə bá fwa mʊ́ yoo, sə à cʊ̀gʊ̀
mʊ́. Vəli, n dàń nə kʊ́ʊ̀ dàn ká pìí n tʊn
cʊna, míámían».]

Zwezi pın poni ləzoni nə
(Zwan 1.4-5, 9-12; 5.26-37; 12.46-50)

12 Zwezi dàń kʊ́ʊ̀ pìí, ʊ swìn lìà tə con,
ʊ wʊ́: «À mʊ̀ nə yı ləzoni poni. Lìù tə,
ʊ nə twá də nə, kʊ tíú bá va yikunu wa,
abada. Yá ʊ wá na poni tə, kʊ nə pın mıı
tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con».
13 Kʊ yuu wa, *Farızıan-ba swìn ʊ con,
ba wʊ́: «N tətə nə swìn n tətə yoo. Kʊ
mʊ̀ nə pın, n sʊgʊ tə ba də̀ń jə».
14 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Də à nə swə
à swìn à tətə yoo, kʊ yı cígá. À mʊ̀ yə̀ə́
bwálí tə, à nə nan lá à bà, à ga yə̀ə́ à tə
vəli lá. Á mʊ̀ yərì bwálí tə, à nə nan lá, á
ma kʊ́ʊ̀ yərì bwálí tə, à nə vəli.

15 Á mù yàá twá də ləzoni yənu nə, á
ma bùrì lìà bùrà. À mù ba lìù mama bùrà
bùrì.
16 Yá à mù nə wá bùrì lìù bùrà də, kʊ
yàá ya kʊ cígá wa. Kʊ tà à cɪcɪ. À nyɪna
Yɪɪ tə, ʊ nə tʊn nə, ʊ yàá wulə də nə.
17 Kʊ púpúní Yɪɪ *nii sagɪ tə wa, ʊ nə
pɪn *Moyizə nə ʊ pa aba, də lìà bələ nə
swìn yoo nədʊ, kʊ yoo tə yɪ cígá.
18 À mù swìn à tətə yoo, yá à nyɪna tə,
ʊ nə tʊn nə, ʊ də swìn kʊ yoo təntə».
19 Ba dàń ma swìn ʊ con, ba wʊ́: «N
nyɪna tə wa yən nə?» Zwezi le ba, ʊ wʊ́:
«Á yərì à tətə, á ma yərì à nyɪna tə də. Də
á nə yəə́ nə, á wá yəni à nyɪna tə də».
20 Zwezi yà wulə *Zwifə-ba *Yɪɪ dìə tə
wa, səbɪa tə nə kəni lá bwálí nə, ʊ kàrì
lìà tə. Mə kʊ bwálí tə wa, ʊ swìn sʊ̀ràn
təntə. Kʊ máŋá təntə wa, də ʊ janʊ máŋá
tə wà yí. Kʊ mù nə pɪn, lìù mama wà wá
jɪn.

Zwezi bɪrɪ də, ʊ vələ ʊ nyɪna Yɪɪ con (Zwan 7.33-36)

21 Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí ʊ swìn lìà con, ʊ wʊ́:
«À mù wá vìí, á wá pìà nə, á ga. Yá á wá
tɪ á cʊna tə wa. Á wàrì bwálí tə, à nə
vələ, á vəli».
22 *Zwifə-ba yun tìán dàń swìn duən
con, ba wʊ́: «Ʊ nə swìn də, nə wàrì bwálí
tə, ʊ nə vələ tə, nə vəli, kʊ bá ya ʊ pìà, ʊ
gʊ ʊ tìàn?»
23 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Á dəkuu yɪ kʊ
wulə tɪa ka tə yuu, à mù dəkuu ga yɪ kʊ
nan Yɪɪ. Á mù sàń nə yɪ lʊʊ kʊ tə, à mù
tà lʊʊ kʊ tə lìù.
24 Kʊ mù nə pɪn, à ma swìn á con də, á
wá tɪ á cʊna tə wa. Á nə wà cígá pɪn də,
à mù nə yɪ lìù tə, ʊ nə wulə máŋá mama,
wuuu, á wá tɪ á cʊna tə wa».
25 Ba ma bwe wá, ba wʊ́: «N mù nə yɪ
wàà?» Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «À dí yáá à swìn
á con kʊ jɪjʊ tə mama.
26 Á yuu yìən dáá zənzən, à nə mɛ, sə à
swìn tə yoo á con. Lìù tə, ʊ nə tʊn nə, yɪ
cígá tíú. Yá kʊ tə, ʊ nə bɪrɪ nə, kʊ mù nə,
à də swìn lìà con, ba nə yɪ lʊʊ nə tɪ».
27 Ba yà wà lwarɪ də, kʊ ya nyɪna Yɪɪ
yoo nə, ʊ swìn.
28 Zwezi dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Máŋá tə, á nə wá zìn *Ləzwənə-Biu* tə,
á kə yɪɪ nə, kʊ máŋá tə wa, á dàń wá
lwarɪ də, à mù nə yɪ lìù tə, à nə wulə
máŋá mama, wuuu. Á wá lwarɪ də, à ba
won mama fwa à tìàn nə. Yá à sʊ̀ràn tə
yɪ kʊ tə à nyɪna Yɪɪ nə kàrì nə, à swìn à
bɪrɪ lìà tə.
29 Máŋá mama, à fwa kʊ tə, lìù tə, ʊ nə
tʊn nə, nə swə. Kʊ mù nə pɪn, ʊ wulə də
nə. Ʊ wà nə yá à cɪcɪ».
30 Máŋá tə wa, Zwezi swìn kʊ nətʊ tə,
lìà zənzən ken ba waa ʊ nə.

Cígá yɪ ka naŋa Yɪɪ con (Romə tìán 6.14-23; Galasi tìán 3.7, 29; 1 Zwan 3.8-10)

31 Zwezi swìn *Zwifə-ba con, ba nə keni
ba waa ʊ nə, ʊ wʊ́: «Á nə jon à sʊ̀ràn tə,
á zìlí tə nii, də á cígá yɪ à karbɪa.
32 Kʊ nətʊ nə wá pa á lwarɪ cígá tə. Yá
cígá tə nə wá jon aba á cʊna tə wa, sə á
tɪnɪ á tìàn».
33 Zwifə-ba tə ma pìí ba le Zwezi, ba wʊ́:
«Nə mù yɪ ba lʊrɪ nəba *Abərahamə dwíí
tə wa. Nə mù wà lìù yoŋu yɪn mɪámɪán.
Kʊ fwa nətə, n ma wʊ́: ‹Á dàń wá tɪnɪ á
tìàn?› »
34 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama,
à mù nə swìn kʊ á con: Lìù tə mama, ʊ
nə tʊŋa cʊna, ʊ yɪ cʊna yoŋu.
35 Yá yoŋu tà ʊ wulə sàń wa, máŋá
mama. Sàń tə bìú nə wulə sàń tə wa,
máŋá mama wuuu.
36 Də Yɪɪ-Biu tə dàń nə jon aba á cʊna
wa, á wá tɪnɪ á tìàn, cígá cígá.
37 À yəə́ də, ba lʊrɪ aba Abərahamə
dwíí tə wa. Á ba à sʊ̀ràn tə joŋə. Kʊ mù
nə pɪn, á pìà, sə á gʊ nə.
38 Kʊ tə, à nyɪna nə pɪn à na, kʊ mù nə
à swìn á con. Á də yɪ kʊ tə, á də nyɪna tə
nə bɪrɪ aba, nə á cʊga, nə á tʊŋa».
39 Ba kʊ́ʊ̀ pìí ba le wá, ba wʊ́: «Nə
nyɪna nə yɪ Abərahamə!» Zwezi ma
swìn ba con, ʊ wʊ́: «Də á cígá nə nan
Abərahamə dwíí tə wa, á mɛ, sə á fwa kʊ
tə Abərahamə nə fwa.

* **8:28 8.28** Zwezi yɪ ʊ nə wá pìí ʊ va Yɪɪ con tə yoo nə ʊ swìn nətʊ.

40 Á nə pìà, sə á gʊ nə, à mù lìù tə,
à nə swìn cígá tə, Yɪɪ nə bɪrɪ nə á con,
Abərahamə wà kʊ nyɪn don fwa.
41 Kʊ yɪ á nyɪna tə tʊtʊnan nə, á tʊŋa».
Ba ma kʊ́ù swìn ʊ con, ba wʊ́: «Nə tà bɪa
tə, ba nə lʊrɪ yirə duən nə. Nə nyɪna yɪ
nədʊ, kʊ mù nə yɪ Yɪɪ».
42 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Də Yɪɪ cígá yà nə
yɪ á nyɪna, á yà wá sóní nə. Kʊ ya Yɪɪ con
nə, à nan à bà. Kʊ tà à tətə nə twi à tìàn
nə, kʊ ya ʊ mù nə tʊn nə.
43 Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ba à sʊgʊ tə dàń nàń?
Kʊ yɪ á nə ba pìà, sə á sɛ̀e à sʊ̀ràn tə.
44 Á nyɪna nə yɪ *Sɪtana. Kʊ mù nə pɪn,
á pìà á tʊn á nyɪna təntə fɪra yìàn. Kʊ
jɪjʊ mama, ʊ yɪn lagʊrʊ. Ʊ wà cígá swənə
mama. Yɪɪ cígá ga tə̀lə́ ʊ con. Máŋá tə, ʊ
nə kʊnɪ kʊnkʊn tə, ʊ sʊ̀ràn yàá yɪ, ndə ʊ
tətə nə yɪ nətʊ. Ʊ yɪ kʊnkʊnʊ tə, ʊ nə ya
kʊnkʊna nyɪna.
45 À mù yɪ, à nə swìn cígá tə nə pɪn, á
ba nə cígá pɪn.
46 Á wa lá, wàà nə wàá ʊ bɪrɪ də, à tʊn
cʊna? Də kʊ nə yɪ cígá nə à swìn, bɛ̀eɛ̀e
nə pɪn, á ma ba nə cígá pɪn?
47 Lìù tə, ʊ nə ya Yɪɪ nyiən, ʊ yàá cʊgʊ
Yɪɪ sʊ̀ràn tə. Á tà Yɪɪ nyiən. Kʊ mù nə
pɪn, á ba Yɪɪ sʊ̀ràn tə cʊga».

Zwezi də Abərahamə yoo
(Zwan 10.25-33)

48 *Zwifə-ba yun tìán tə dàń ma swìn
Zwezi con, ba wʊ́: «Nə ba cígá jə, sə nə
swìn də, n yɪ Samari tíú, yá *zinə də wulə
n yuu wa, naaa?»
49 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Zinə tə̀lə́ à yuu
wa. Kʊ yɪ à mù bwɪ à nyɪna Yɪɪ nə. Yá á
mù wulə á muŋə nə.
50 À mù ba à dun pìà. Lìù nədʊa nə
wulə, ʊ nə pìà dun tə, sə ʊ pa nə. Ʊ mù
ga nə bʊ̀rì lìà bʊ̀rà.
51 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Lìù tə, ʊ nə zìlí à sʊ̀ràn tə nii, ʊ bá tɪ
abada».
52 Zwifə-ba yun tìán ma swìn ʊ con, ba
wʊ́: «Síʊ́n nə, nə dàń nə yə̀ə́ də, n yɪ zinə
nə wulə n yuu wa. *Abərahamə tɪga, Yɪɪ
nii *sʊ̀sʊ̀nà tə də tɪga. Yá n mù swìn də,
lìù nə zìlí n sʊ̀ràn tə nii, ʊ bá tɪ abada.
53 N dwə nə nɪbɛɛ Abərahamə, ʊ nə
tɪga, naaa? Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə də tɪga. N
mù bʊŋa də n yɪ wàà?»
54 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Kʊ nə yɪ à tətə
nə pɪn dun à tìàn nə, tə dun tə yɪ tʊtʊ.
Kʊ yɪ à nyɪna Yɪɪ tə nə pɪn dun nə. Ʊ mù
lìù tə, á nə swìn də, ʊ yɪ á Yɪɪ tə.
55 Á mù yərì wá, à mù ga yə̀ə́ wá. Də à
nə swìn də, à yərì wá, à ya kʊnkʊnʊ ndə
á nə. À yə̀ə́ wá, à ga jə ʊ sʊgʊ tə.
56 Á nɪbɛɛ Abərahamə pùə́ poli də, ʊ nə
bʊ́n də, ʊ wá na à túrí dɪɪn tə. Ʊ nɪ kʊ
dɪɪn tə, yá ʊ yɪn pupwən wa».
57 Zwifə-ba yun tìán swìn ʊ con, ba
wʊ́: «N tə nə ba bɪna finu jə, yá n nɪ
Abərahamə, naaa?»
58 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mù
nə swìn kʊ á con: À mù yà wulə, də ba tə
wà Abərahamə lʊrɪ».
59 Kʊ mù sʊgʊ təntə yuu wa, ba pɛ̀e
kapana, sə ba ma dɪlɪ wá. Kʊ mù nə pɪn,
Zwezi sə̀gə̀, ʊ nan Zwifə-ba Yɪɪ *dìə tə wa.

9

Zwezi pori bɛɛ don yíá
(Marəkə 8.22-25; 10.46-52)

1 Dɪɪn don nə, Zwezi tì cwəŋə don, ʊ lɛ.
Ʊ nə ma lɛ, máŋá tə wa, ʊ nɪ bɛɛ don. Ba
lʊrɪ wá liliu.
2 Zwezi karbɪa tə ma bwe wá, ba wʊ́:
«Karnyɪna, ba lʊrɪ bɛɛ tə liliu. Wàà nə
tʊn cʊna? Kʊ yɪ ʊ mù, nə à yə̀ə́ ʊ nyɪna-
ba nə tʊn cʊna, kʊ ma pa ʊ yɪ liliu?»
3 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Kʊ tà ʊ mù nə tʊn
cʊna, nə à yə̀ə́ ʊ nyɪna-ba nə tʊn cʊna.
Kʊ yɪ kʊ yí nətʊ, sə Yɪɪ tʊtʊnan tə twá ʊ
nə, tə bɪrɪ tə tìàn.
4 À mɛ, sə à tʊn Yɪɪ tʊtʊnan tə, də tɪa tə
wà yí. Ʊ mù Yɪɪ nə tʊn nə. Tɪa nə twi ka
yí, lìù mama kʊ́ù bá wàní ʊ tʊn.
5 Máŋá tə wa, à nə tə wulə lʊʊ wa, à yɪ
ləzwənə poni».
6 Zwezi nə swìn tə sʊ̀ràn təntə kwa nə,
ʊ pi mɪmɪan tɪa, ʊ ma bu tɪran mancɪn.
Ʊ ga fwa tɪran təntə, ʊ ma tà liliu tə yíá
nə.
7 Yá ʊ ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Vəli càrʊ́
tə wa, ba nə boŋə ‹Silowe›, n kwán níá,
n ma puli n yáá tə». Silowe tə dàń nə yɪ
‹lìù, ba nə tʊn›. Liliu tə vəli, ʊ puli ʊ yáá

tə. Ʊ pìí ʋ bìàn, máŋá tə, ʋ yíá tə pórí tə na lá zəni.
8 Ʊ jə̀ń duən, də ba tə, ba nə dí yáá, ba na wá də, ʋ lòrì tə, dàń ma swìn, ba wʊ́: «Kʋ tà bɛɛ wà tə, yà nə jə̀ə́ tɪa, ʋ lòrì tə, naaa?»
9 Ba duən swìn, ba wʊ́: «Mə ʋ nə». Ba duən də swìn, ba wʊ́: «Kʋ tà ʋ mʊ̀. Kʋ yɪ ʋ nyɪnyɪga». Bɛɛ tə tətə dàń ma swìn, ʋ wʊ́: «Kʋ cígá ya à mʊ̀!»
10 Ba dàń ma bwe wá, ba wʊ́: «Nətə nə kʋ twá, n yíá tə ma pórí?»
11 Ʊ ma le ba, ʋ wʊ́: «Bɛɛ tə, ba nə boŋə Zwezi tə, nə fwa tɪran, ʋ ma tà à yíá tə nə, ʋ ga swìn à con, sə à va à puli à yáá tə càrʊ́ tə wa, ba nə boŋə ‹Silowe›. À ma va lá, à nə puli à yíá tə à zwɛ̀e, kwa nə, à yíá tə na lá».
12 Ba tə ma bwe wá, ba wʊ́: «Bɛɛ təntə wulə yən nə?» Ʊ ma le ba, ʋ wʊ́: «À yərì ʋ bwálí».

Farɪzɪan-ba tə bwe liliu tə, ʋ yíá nə pórí tə

13 Ba dàń ma ja bɛɛ tə, ʋ yíá tə nə pórí tə, ba ja va *Farɪzɪan-ba con.
14 Dɪɪn təntə yɪn *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn, yá Zwezi ga fwa tɪran, ʋ ma pórí bɛɛ tə yíá.
15 Kʋ mʊ̀ nə pɪn, Farɪzɪan-ba də kʊ́ʊ̀ bwe bɛɛ tə, ba wʊ́: «Kʋ fwa nətə, n yíá tə ma pórí?» Ʊ le ba, ʋ wʊ́: «Zwezi fwa tɪran mancɪn, ʋ kə à yíá tə nə. À vəli à puli à yáá tə. Mə kʋ nə, à na lá».
16 Kʋ yoo təntə yuu wa, Farɪzɪan-ba wa lìà swìn, ba wʊ́: «Kʋ bɛɛ təntə wà Yɪɪ nan. Kʋ mʊ̀ nə pɪn, ʋ ba sìə́ dɪɪn tə nii zìlí». Ba duən də kʊ́ʊ̀ swìn, ba wʊ́: «Nətə nə cʋna lìù wá twá, ʋ ma fwa Yɪɪ dìàn mɪmɪnʋ tətə yiri?» Kʋ nətʋ tə pɪn ba pwɛ̀e duən wa.
17 Ba kʊ́ʊ̀ bwe bɛɛ tə, ʋ yà nə yɪ liliu tə, ba wʊ́: «N mʊ̀ con, n bʋŋa də bɛɛ təntə, ʋ nə pórí n yíá tə, yɪ wàà?» Bɛɛ tə ma le ba, ʋ wʊ́: «Ɒ yɪ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀».
18 Zwifə-ba yun tìán tə wà cígá pɪn də, ʋ tətə yà yɪn liliu, yá ʋ yíá tə ga pórí. Kʋ mʊ̀ nə pɪn, ba ma bon ʋ nuu də ʋ nyɪna.
19 Ba nə twi ba yí lá, ba bwe ba, ba wʊ́: «Bɛɛ wà tə cígá ya á mʊ̀ bìú, naaa? Cígá mama, á wʊ́ ʋ yɪ ba lʋrɪ wá liliu? Kʋ dàń fwa nətə, ʋ ma na lá?»
20 Ʊ nuu də ʋ nyɪna tə ma le, ba wʊ́: «Nə yə̀ə́ də, ʋ ya nə mʊ̀ bìú, yá ʋ ga yɪ ba lʋrɪ wá liliu.
21 Kʋ nə fwa nətʋ, ʋ dàń ma na lá sɪʊ́n nə, nə yərì kʋ mʊ̀. Nə ma kʊ́ʊ̀ yərì lìù tə də, ʋ nə pórí ʋ yíá tə. Á bwiə ʋ tətə, ʋ də yɪ nəkwɪa, ʋ wàá ʋ tətə yoo ʋ swìn».
22 Zwifə-ba yun tìán fən yà jə ʋ nuu də ʋ nyɪna tə. Kʋ mʊ̀ nə pɪn, ba swìn kʋ nətʋ tə. Zwifə-ba yun tìán yà ken nii nədʋ, sə ba dɪŋɪ lìù tə mama, ʋ nə wá swìn də, Zwezi nə yɪ *Kərisə, ba lɪ ba *jə́rə́ dìə̀ tə wa.
23 Kʋ mʊ̀ nə pɪn, ʋ nuu də ʋ nyɪna tə ma swìn də, ʋ də yɪ nəkwɪa, ba bwiə ʋ tətə.

24 Farɪzɪan-ba kʊ́ʊ̀ bon liliu tə, ʋ yíá tə nə pórí tə, nɛɛ bələ nii nə, ba swìn ʋ con, ba wʊ́: «Swìn cígá Yɪɪ yáá con. Nə mʊ̀ yə̀ə́ də, bɛɛ wà tə yɪ cʋnʋ».
25 Ʊ le ba, ʋ wʊ́: «Də ʋ nə yɪ cʋnʋ, à mʊ̀ yərì kʋ. Yoo nədʋ nə, à yə̀ə́. À yà yɪ liliu, yá sɪʊ́n nə à yíá dàń na lá».
26 Ba ma swìn ʋ con, ba wʊ́: «Nətə nə, ʋ fwa mʊ́? Kʋ yɪ ʋ fwa nətə, ʋ ma pwə́rə́ n yíá tə?»
27 Bɛɛ tə kʊ́ʊ̀ le ba, ʋ wʊ́: «À dí yáá à swìn kʋ, à bɪrɪ aba, yá á wà kʋ cʋgʋ. Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á pìà, sə à kʊ́ʊ̀ pìí à bwé kʋ? Kʋ yɪ á də tətə pìà, sə á jì ʋ karbɪa, naaa?»
28 Ba dàń twɪn wá, ba ga swìn, ba wʊ́: «Kʋ yɪ n mʊ̀ nə ya ʋ karbiu, nə mʊ̀ yɪ *Moyizə karbɪa.
29 Nə yə̀ə́ də, Yɪɪ swìn Moyizə con. Ʊ tə ba tə mʊ̀, nə yərì bwálí tə, ʋ nə nan».
30 Bɛɛ tə ma le ba, ʋ wʊ́: «Mə kʋ yoo təntə nə gwárí nə də, á nə yərì ʋ nə nan lá, yá ʋ ga pórí à mʊ̀ yíá.
31 Nə yə̀ə́ də, Yɪɪ ba cʋnʋ yɪjʋnɪ le. Kʋ ya lìù tə, ʋ nə zìlí Yɪɪ nii, ʋ ga tʋŋa Yɪɪ fɪra nə, Yɪɪ yàá cʋgʋ.
32 Nə tə wà nì mama abada də, lìù pórí liliu yíá, ba nə lʋrɪ wá, də ʋ yɪ nətʋ.
33 Də bɛɛ təntə yà nə wà Yɪɪ nan, ʋ yà wàrì won mama, ʋ tʋŋa».
34 Ba ma le wá, ba wʊ́: «N tətə mama yɪ ba lʋrɪ mʊ́ cʋna wa, n ga pìà, sə n kàrì nəba!» Ba dàń ma dɪŋɪ wá, ba lɪ ba jə́rə́

dìà tə wa.

(Likə 10.21; 2 Korɛntə tìán 4.3-6; 1 Piyɛrə 2.6-8)

35 Zwezi dàń nì də, Farızıan-ba dıŋı bɛɛ
tə, ʋ yà nə yı liliu tə, ba lı ba jə́rə́ dìà tə
wa. Zwezi ma jə́rí bɛɛ tə, ʋ bwe wá, ʋ
wʋ́: «N ken n waa *Ləzwənə-Biu* tə nə,
naaa?»
36 Bɛɛ tə le Zwezi, ʋ wʋ́: «Kʋ mù nə yı
wàà, *Yuu-Tiu? À swə, sə à kə à waa ʋ
nə».
37 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «N yía cə
kʋ tíú yuu wa. Mə ʋ mù nə wulə ʋ swìn
n con, sı́ʋ́n nə!»
38 Bɛɛ tə dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «Yuu-Tiu,
à ken à waa n nə». Yá ʋ ga tʋ ʋ nadwana
yuu, ʋ bʋ Zwezi nə.

39 Zwezi dàń ma swìn, ʋ wʋ́: «À twi lʋʋ
kʋ tə wa, sə à bʋ̀rì lìà bʋ̀rà. À pa lilirən
yía pórí, à ga pa lìà tə, ba yía nə na lá,
lwàń ba jì lilirən».
40 Farızıan-ba lìà duən yà wulə kʋ
bwálí tə wa. Ba nə nì tə sʋ̀ràn təntə,
ba bwe Zwezi, ba wʋ́: «Nə də yı lilirən,
naaa?»
41 Zwezi le ba, ʋ wʋ́: «Á yà nə ya lilirən,
á yà ba cʋna jə. Á dàń nə swìn də, á na
lá. Kʋ mù nə pın, á cʋna tə wulə wuuu».

10

Zwezi yı payırʋ nəzəŋu
(1 Piyɛrə 2.24-25, 5, 1-4)

1-2 Zwezi kàrì lìà tə də zwansısarı, ʋ
wʋ́: «Cígá mama, à mù nə swìn kʋ á con:
Lìù tə, ʋ nə twá mimii, ʋ ma zwı patuu
wa, kʋ tíú nə yı payırʋ tə. Yá lìù tə, ʋ nə
ba patuu mimii twá, ʋ ma zwı, ʋ ga twá
kʋ bwálí don, ʋ ma zwı, kʋ tíú yı ŋwìàn,
ʋ ga yı lagʋrʋ.
3 Lìù tə, ʋ nə cì patuu tə nii nə, ʋ yàá
súrí kʋ mimii, ʋ pa payırʋ tə nə. Yá pee
tə ga cʋga tə payırʋ tə kori. Ʋ yàá bon ʋ
piə mama də ka yırı, ʋ ma lı tə patuu tə
wa.
4 Ʋ nə lı pee tə mama, ʋ zwɛ̀e, ʋ dàń
yàá ya tə yáá, pee tə ga pú ʋ kwa. Kʋ
nətʋ bırı də, tə yə̀ə́ ʋ kori swían.
5 Pee tə bá sɛ̀e, tə pwí lìù don kwa. Tə
yə̀rì ʋ kori swían. Kʋ mù nə pın, tə nə nı
lìù don, tə wá dəri, tə jén ʋ yáá nə».
6 Zwezi kàrì lìà tə də zwansısara tə, ba
ga wà yoo tə, ʋ nə pìà, sə ʋ swìn ba con,
tə də̀ń nì.
7 Zwezi kʋ́ʋ̀ swìn, ʋ súrí lá, ʋ wʋ́: «Cígá
mama, à mù nə swìn kʋ á con: À mù nə
yı patuu tə mimii.
8 Lìà tə mama, ba nə dí à yáá, ba bà tə
yı ŋwına də lagʋra. Yá pee tə wà ba cʋgʋ.
9 À mù nə yı ndə mimii nə. Lìù tə, ʋ nə
twá də nə, ʋ ma zʋ Yıı wá jon kʋ tíú. Ʋ
wàá ʋ zwı də ʋ naŋa ndə pee tə nə, ʋ ga
wá na ʋ nii wodiu də.
10 Ŋwìàn mù yı ʋ yàá bà, sə ʋ ŋʋ, sə ʋ
gʋ, sə ʋ cʋ̀gʋ̀. À mù yı à twi, sə à tı, sə lìà
tə ma na mıı, sə ba na mıı, kʋ nə ywán
cígá cígá.
11 À mù nə yı payırʋ nəzəŋu. Payırʋ
nəzəŋu yàá ja ʋ mıı, ʋ ma lárí ʋ pee yuu
nə.
12 Yá lìù tə, ʋ nə cì pee nə, sə ba ŋwín
wá, kʋ tíú mù yı səbiu tə nə, ʋ ywàŋá. Yá
pee tə tà ʋ mù nyiən. Kʋ mù nə pın, ʋ nə
nı buyuru, də nyankwan kʋ bìàn, ʋ yàá
dʋgʋ pee tə, ʋ ga dəri ʋ jén. Buyuru tə
dàń yàá tʋ pee tə wa, kʋ ja tə, kʋ laga tə
duən yáá nə.
13 Kʋ nətʋ dàń bırı də, ʋ yı ʋ tʋŋa səbiu
yırı, pee tə yoo ba wá jə.
14 À mù nə yı payırʋ nəzəŋu tə. À yə̀ə́
à pee tə, à pee tə də ga yə̀ə́ nə.
15 Mə nətʋ nə, à mù də à nyına Yıı tə
yə̀ə́ duən. Ʋ yə̀ə́ nə à də ga yə̀ə́ wá. À ja
à mıı, à ma lárí à pee yuu nə.
16 À tə jə pee duən, tə nə tə̀lə́ patuu kʋ
tə wa. À mɛ, sə à pìà tə pee təntə, də à
ja bà. Pee tə mama dàń wá nì à kori. Kʋ
dàń wá yà patuu nədʋ, yá payırʋ tə də
wá yà nədʋ.
17 À pın à mıı tə, sə à kʋ́ʋ̀ pìí à jon. Kʋ
mù nə pın, à nyına Yıı swə nə.
18 Lìù mama wàrì à mıı tə, ʋ lı ʋ tìàn
nə. À mù tətə nə ja cwəŋə, sə à pa à mıı
tə, à mù nə ma ja cwəŋə də, sə à pìí à
jon à mıı tə. À nyına Yıı nə pın nə kʋ nii
təntə».

* **9:35 9.35** Zwezi yı ʋ tətə yoo nə ʋ swìn.

19 Zwezi sʊ̀ràn təntə kʊ pɪn, Zwifə-ba
yun tìán tə kʊ́ʊ̀ pìí ba pwɛ̀e duən wa.
20 Ba wa lìà zənzən yà swìn, ba wʊ́:
«*Zini nə wulə ʊ yuu wa, ʊ ga nyàŋà. Á
dànà ká cʊgʊ ʊ sʊ̀ràn tə!»
21 Ba duən də swìn, ba wʊ́: «Zini nə
wulə lìù yuu wa, ʊ wàrì sʊ̀ràn tətə ʊ swìn.
Lìù tə zini nə jə, ʊ wàrì lìù yíá ʊ pórí».

Zwifə-ba yun tìán vɪga Zwezi (Zwan 8.51-59; 14.9-11)

22 Ba yà wulə ba də́ cànà don, ka nə
yɪ *Zwifə-ba Yɪɪ *dìà tə nii súrú bɪnɪ
cànà, *Zwerizalɛmə nə. Kʊ máŋá tə yà
yɪ waran máŋá.
23 Zwezi vəli Yɪɪ dìà tə wa. Ʊ jijiri bwálí
tə nə, ba nə boŋə ‹Salʊmʊn napakʊlʊ›.
24 Zwifə-ba yun tìán kɪkarɪ wá, ba ga
swìn ʊ con, ba wʊ́: «N pìà, sə nə bɛ̀eé
n yoo nə waa con, wuuu, kʊ jə vələ dɪɪn
don? Swìn kʊ nə con nəpon nəpon də, n
cígá nə yɪ *Kərisə».
25 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «À dí yáá à
swìn kʊ á con, yá á wà cígá pɪn à sʊgʊ tə
nə. Yìàn tə, à nyɪna Yɪɪ nə pɪn nii, à ma
fwa, tə mʊ̀ nə bɪrɪ lìù tə, à nə ya.
26 Á twá á tə̀lə́ à pee tə wa. Kʊ mʊ̀ nə
pɪn, á wà cígá pɪn à sʊgʊ tə nə.
27 À mʊ̀ pee tə cʊga à kori. À də yə̀ə́ tə
swían, yá tə ga pwí à kwa.
28 À pɪn tə mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
Tə kʊ́ʊ̀ bá jén, abada. Yá lìù də mama kʊ́ʊ̀
wàrì tə, ʊ lɪ à jìàn wa.
29 À nyɪna Yɪɪ dìàn tə dwə won mama.
Ʊ mʊ̀ nə pɪn pee tə nə. Yá lìù mama kʊ́ʊ̀
wàrì tə, ʊ lɪ ʊ mʊ̀ nyɪna Yɪɪ jìàn wa.
30 À mʊ̀ də à nyɪna Yɪɪ ya nədʊ».
31 Zwifə-ba yun tìán kʊ́ʊ̀ pɛ̀e kapana, sə
ba ma dɪlɪ Zwezi, ba gʊ.
32 Zwezi ma bwé, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́:
«À nyɪna Yɪɪ dìàn tə pɪn, à tʊn tʊtʊnzəŋə
zənzən, á yíá yuu wa. Kʊ ka tətə yɪrɪ nə,
á pìà, sə á dɪlɪ nə, á gʊ?»
33 Zwifə-ba yun tìán le wá, ba wʊ́: «Kʊ
tà nə pìà nə dɪlɪ mʊ̀, nə gʊ, n nə tʊn
tʊtʊnzəŋu yɪrɪ. N swìn n twɪn Yɪɪ. N də
ya ləzwənə, n ga pìà, n ja n tìàn, n ma
fwa Yɪɪ».
34 Zwezi le ba, ʊ wʊ́: «Kʊ pʊ́pʊ́ní á sagɪ
tə wa də, Yɪɪ swìn də, á yɪ yɪa.
35 Kʊ mʊ̀ sagɪ təntə wa, Yɪɪ swìn ləzoni
con, ʊ ga ja ba, ʊ boŋə ‹yɪa›. Nə ga yə̀ə́
də, nə wàrì kʊ tə, Yɪɪ nə swìn ʊ sagɪ tə
wa nə, nə pɪn kʊ jén lá.
36 À mʊ̀ ya nyɪna Yɪɪ nə kúrí nə, ʊ kə
vàn nə, ʊ tʊn lʊʊ kʊ tə wa. Yá à dàń swìn
də, à yɪ Yɪɪ-Biu. Á dàń fwa nətə, á ma wʊ́,
də à twɪn Yɪɪ?
37 Də à nə bá à nyɪna Yɪɪ tʊtʊnan tə
tʊŋa, á dànà ká pa nə cígá!
38 Yá à dàń nə tʊŋa à nyɪna Yɪɪ tʊtʊnan
tə, á mɛ, sə á pa nə cígá. Á nə ba pìà, sə
á pa nə cígá, kʊ mɛ, sə á tà tʊtʊŋɪ tə yɪrɪ,
á pa nə cígá. Kʊ nətʊ wá pa á lwarɪ də, à
nyɪna Yɪɪ wulə də nə, à də ga wulə də à
nyɪna Yɪɪ».
39 Ba kʊ́ʊ̀ zàn, ba pìà, ba ja Zwezi. Ʊ ma
jén ba yíá yuu.
40 Zwezi kʊ́ʊ̀ pìí, ʊ va Zwurədɛn mʊnaa
tə nii nə, bwálí tə, Zwan* nə dí yáá, ʊ lə
lìà tə níá wa. Ʊ vəli ʊ wulə kʊ bwálí təntə
nə.
41 Lìà zənzən twi ʊ con, ba swìn, ba wʊ́:
«Zwan mʊ̀ wà Yɪɪ dìàn mɪmɪnʊ mama
fwa. Yá yìàn tə mama, ʊ nə swìn bɛɛ wà
tə yuu wa, tə ya cígá».
42 Kʊ bwálí təntə nə, lìà zənzən ken ba
waa Zwezi nə.

11

Zwezi bwin Lazarə, ʊ lɪ tɪan wa (Likə 10.38-40; 7.11-16; Marəkə 5.35-43; Zwan 5.21; 6.40)

1-2 Betani tìán bɛɛ don, ba nə boŋə
Lazarə, tʊa yayɪgʊ. Mə kʊ tɪʊ təntə wa
nə, Mari, də ʊ zʊnʊ Marətə də yà wulə.
Mari yà nə yɪ kan tə, ʊ nə lwə́ tɪralɪ Zwezi
nɛɛ nə, ʊ ga ja ʊ yukʊran, ʊ ma pupugu
tə. Ʊ mʊ̀ nabʊa yà nə yɪ Lazarə tə.
3 Lazarə nakwana tə dàń ma tʊn lìù, sə
ʊ swìn Zwezi con, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, nə̀ń,
n dabaswənə tə tʊa yayɪgʊ».
4 Zwezi nə nì kʊ yoo təntə, ʊ swìn, ʊ
wʊ́: «Lazarə yayɪgʊ tə bá gʊ wá. Yayɪgʊ

* **10:40 10.40** Kʊ mʊ̀ Zwan təntə nə yɪ *Zwan-Batisə, ʊ nə li lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ.
* **11:4 11.4** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

təntə ya Yıı nə pìà, ʋ twá kʋ nə, ʋ ma bırı
ʋ dun tə, sə ʋ pa, Yıı-Biu* tə na dun».
5 Yá Zwezi yà swə Marətə, də ʋ nyánʋ́
Mari, də Lazarə.
6 Zwezi nə nì də, Lazarə yì tə, ʋ tə fwa
dıan bələ bwálí təntə wa, ʋ yà nə wulə.
7 Kʋ kwa nə, ʋ swìn ʋ karbıa tə con, ʋ
wʋ́: «Nə pirə, nə va Zwide nagwanaa tə
wa».
8 Ʋ karbıa tə ma le wá, ba wʋ́:
«Karnyına, kʋ yı nətə? *Zwifə-ba yun
tìán pìà, ba dılı mʋ́ də kapana, ba gʋ lá
nə. Kʋ tə wà dìán, yá n ga tə pìà, sə n pìí
n va lá?»
9 Zwezi le ba, ʋ wʋ́: «Dıın wa, lugu fugə
bələ nə wulə lá. Lìù nə vəli yıcaʋ wa, ʋ
ba ʋ naa mà won nə. Lʋʋ kʋ tə yıcaʋ tə
dàń nə pın ʋ yíá na lá.
10 Yá lìù nə kʋ́ʋ̀ ʋ lwàń, ʋ vəli tıtın nə,
ʋ yíá nə ba poni na tə, ʋ yàá mà ʋ naa
won nə».
11 Zwezi nə swìn sʋ̀ràn təntə kwa nə, ʋ
swìn ba con, ʋ wʋ́: «Nə dabɛɛ Lazarə yı
ʋ dwɛ̀e, yá à mɛ, sə à va à zìn wá».
12 Ʋ karbıa tə ma le wá, ba wʋ́: «Yuu-
Tiu, də kʋ nə yı ʋ dwɛ̀e, ʋ yayıgʋ tə wá
zwɛ̀e».
13 Zwezi yà pìà, sə ʋ swìn də, Lazarə yı
ʋ tıga. Yá ʋ karbıa tə mʋ̀ yà bʋŋa də, kʋ
cígá yı ʋ dwɛ̀e.
14 Zwezi dàń ma swìn kʋ nəpon tə ba
con, ʋ wʋ́: «Lazarə yı ʋ tıga.
15 À jə pupwən də, á tətə nə yə̀ə́ də, à
wà lá vəli tə yırı. Kʋ mʋ̀ nə wá pa, á kə
á waa à nə. Nə dàń vələ ʋ con».
16 Toma tə, ba yà nə bʋŋə ‹yıyɔɔ›, ʋ dàń
ma swìn ʋ karbiduən tə con, ʋ wʋ́: «Nə
də vələ, nə twá karnyına nə, nə tı».
17 Máŋá tə, Zwezi nə vəli ʋ yí lá, ʋ nı
də, ba nə gùrì Lazarə, kʋ jə dıan banıa.
18 Betani yà bwələ *Zwerizalɛmə, ndə
kilomɛtərə batwa nə.
19 Yá Zwifə-ba tə yà dáá, ba nə twi
Marətə də Mari con, sə ba kə ba pupuə
ba nabʋa tə tıan tə yırı.
20 Marətə dàń nə nì də, Zwezi bìàn, ʋ
nan ʋ va, sə ʋ jə́rí wá. Mari mʋ̀ pìí sàń
nə, ʋ jə̀ə́ ba dìà.
21 Marətə nə jə́rí Zwezi, ʋ swìn ʋ con,
ʋ wʋ́: «Yuu-Tiu, də n yà nə yın yəbə, à
nabʋa tə yà ba tı.
22 Yá də kʋ mɛ, à yə̀ə́ də, máŋá kʋ tə də
tətə wa, won tə mama, n nə lòrì Yıı con,
Yıı wá pa kʋ mʋ́».
23 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «N
nabʋa tə wá pìí ʋ bwin, ʋ nan tıan wa».
24 Marətə le Zwezi, ʋ wʋ́: «À yə̀ə́ də, Yıı
wá bwin wá, ʋ lı tıan wa. Kʋ yoo tə wá
tʋn, máŋá tə wa, Yıı nə wá bwin tıga tə,
ʋ lı tıan wa, lʋʋ zaŋʋ máŋá nə».
25 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «À mʋ̀
nə yı ka bwin tıga, à mʋ̀ ga nə yı mıı tíú.
Lìù tə, ʋ nə keni ʋ waa à nə wuuu, ʋ wá
yà mıı wa, də ʋ nə swə, ʋ tı də.
26 Yá lìù tə də, ʋ nə wulə mıı wa, ʋ ga
kə ʋ waa à nə, ʋ mʋ̀ kʋ́ʋ̀ bá tı, abada. N
pın cígá kʋ yoo təntə nə, naaa?»
27 Marətə le Zwezi, ʋ wʋ́: «Awo, Yuu-
Tiu, à pın cígá yoo təntə nə də, n yı
*Kərisə, n ga yı Yıı-Biu. N mʋ̀ nə ya lìù
tə, ʋ nə mɛ, sə ʋ bà lʋʋ wa».
28 Marətə nə swìn kʋ nətʋ tə kwa nə, ʋ
pìí ʋ vìí. Ʋ dàń vəli, ʋ bon ʋ nyánʋ́ Mari,
ʋ sə̀gə̀, ʋ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Karnyına
twi yəbə, yá ʋ bʋŋə mʋ́».
29 Mari nə nì tə sʋ̀ràn təntə, ʋ nyí ʋ zàn
lala, ʋ ma vələ Zwezi con.
30 Zwezi yà tə wulə bwálí tə nə, Marətə
nə jə́rí wá. Ʋ yà tə wà Betani tıʋ tə wa
zwı.
31 Zwifə-ba yà twi dìà tə wa, sə ba kə
Mari pupwən. Ba dàń nı wá də, ʋ zàn
lala, ʋ naŋa kàrá wa. Ba də ma zàn, ba
pú ʋ kwa. Ba yà bʋŋa də, kʋ yı ʋ vəli
ləbəri tə yuu, sə ʋ kwi.
32 Ʋ vəli ʋ yí bwálí tə, Zwezi nə wulə
lá. Máŋá tə, ʋ nə nı wá, ʋ tʋa Zwezi nɛɛ
dàń, ʋ ga swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Yuu-Tiu, də
n yà nə yın yəbə, à nabʋa tə yà ba tı».
33 Zwezi dàń nı də, Mari yı ʋ kwi, yá
Zwifə-ba tə, ba nə wulə ʋ kwa, də ga kwi.
Kʋ vuvugu ʋ bıcan, yá pucʋnı ga zʋ wá.
34 Ʋ dàń ma bwe ba, ʋ wʋ́: «Yən nə nə,
á gùrì wá?» Ba le wá, ba wʋ́: «Yuu-Tiu
bàá, n wá na kʋ bwálí».
35 Zwezi dàń wulə ʋ kwi.
36 Zwifə-ba dàń ma swìn, ba wʋ́: «Á nı
nətʋ tə, ʋ yà nə swə Lazarə».
37 Ba wa lìà duən də kʋ́ʋ̀ swìn, ba wʋ́:
«Ɔ mʋ̀ lìù tə, ʋ nə pórí liliu tə yíá tə, ʋ yà
kʋ́ʋ̀ wàrì ʋ fwa, sə bɛɛ wà tə dàn ká tı,
naaa?»

38 Kʊ kʊ́ʊ̀ vuvugu Zwezi bɪcan, yá ʊ dàń
ga vələ ləbəri tə nii nə. Ləbəri tə yà yɪ
ba kʊa paan wa. Yá kapan dàń yà sun kʊ
mimii nə.
39 Zwezi swìn, ʊ wʊ́: «Á surə kapan tə!»
Tɪgɪ tə nakʊa Marətə ma swìn Zwezi con,
ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, ʊ dàń lwá sʊ́ʊ́n nə. Kʊ
dɪan banɪa nə zə̀n, ba nə gùrì wá».
40 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «À wà n con swìn
də, n nə keni n waa à nə, n wá na Yɪɪ dun
tə».
41 Ba dàń ma súrí kapan tə. Zwezi zìn ʊ
yíá ʊ kə yɪɪ nə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «À nyɪna,
à kəni n lɛ̀ɛ̀e, n nə le nə tə yɪrɪ.
42 À mʊ̀ yə̀ə́ də, n le nə dɪɪn mama. Kʊ
dàń yɪ lalʊʊ tə yɪrɪ, kʊ nə wulə yəbə nə,
à swìn kʊ. À pìà, sə ba pa cígá də, kʊ yɪ
n mʊ̀ nə tʊn nə».
43 Ʊ nə swìn kʊ nətʊ tə kwa nə, ʊ swìn
də dìàn, ʊ kə yɪɪ nə, ʊ wʊ́: «Lazarə, nan
yəbə!»
44 Tɪgɪ tə nan ləbəri tə wa, ʊ jìàn də ʊ
nɛɛ ga vwə də gantwɛn. Yá gànù də ga pú
ʊ yáá nə. Zwezi ma swìn lìà tə con, ʊ wʊ́:
«Á kʊra tə, sə ʊ vìí».

Zwifə-ba yun tìán pìà Zwezi, sə ba gʊ (Likə 16.31)

45 *Zwifə-ba wa lìà zənzən, ba yà nə twi
Mari con, nɪ kʊ tə Zwezi nə fwa, ba ga kə
ba waa ʊ nə.
46 Yá ba wa lìà duən vəli, ba man kʊ tə,
Zwezi nə fwa tə, ba bɪrɪ *Farɪzɪan-ba.
47 Farɪzɪan-ba də Yɪɪ *jonwana yun tìán
tə dàń bon Zwifə-ba yun tìán duən, ba nə
bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, ba kun duən nə, ba ga swìn,
ba wʊ́: «Bɛɛ tə tʊnə Yɪɪ dìàn mɪmɪnan
zənzən. Bɛ̀ɛ̀e won nə, nə wá fwa ʊ yɪra?
48 Də nə nə yá wá, sə ʊ tʊn tə, lìà tə
mama wá kə ba waa ʊ nə. Yá *Romə-ba
lìà wá bà, ba lɪ nəba, ba ga cʊ̀gʊ̀ nə Zwifə-
bə Yɪɪ *dìà tə, də nə dwíí tìán tə nə lʊʊ
tə mama wa».
49 Lìù don yɪn ba wa, ʊ nə yɪ Yɪɪ
jonwana yun tìán nəkwɪa, kʊ bɪnɪ təntə
nə, ʊ yɪrɪ nə Kayifə. Ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Á ba yoo mama də̀ń nə̀ń.
50 Á bʊnə zəni, sə á yəni də, bɛɛ nədʊa
nə tɪga nə dwíí tìán tə yɪrɪ, kʊ kʊkwa kʊ
pa aba, kʊ doni, ba nə wá cʊ̀gʊ̀ nə dwíí tə
mama».
51 Sʊ̀ràn təntə yà tà ʊ tətə fɪra sʊ̀ràn.
Kʊ yɪ ʊ yà nə yɪ Yɪɪ jonwana yun tìán
nəkwɪa kʊ bɪnɪ təntə nə yɪrɪ. Kʊ mʊ̀ nə
pɪn, Yɪɪ twá də wá, ʊ ma swìn ʊ nii sʊgʊ
də, Zwezi mɛ, sə ʊ tɪ Zwifə-ba dwíí tə yɪrɪ.
52 Kʊ nətʊ tə yà tà ba cɪcɪ dwíí tə yɪrɪ
nə, ʊ wá tɪ. Kʊ yɪ, sə ʊ pìí ʊ van Yɪɪ bɪa
tə, ba nə laga duən yáá nə, ʊ ja bà, ʊ kə
duən nə, ʊ pa ba jì dwíí nədʊ.
53 Kʊ nə zɪgɪ kʊ dɪɪn təntə nə, Zwifə-
ba yun tìán tə ken ba nii nədʊ, sə ba gʊ
Zwezi.
54 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, Zwezi yà kʊ́ʊ̀ bá jijiri, ʊ
vəli Zwifə-ba pwərə wa. Ʊ nan kʊ bwálí
təntə wa, ʊ zʊ nagwanaa don wa, kʊ nə
bwələ də kasɔɔ lanworu. Ʊ mʊ̀ də ʊ
karbɪa tə yà yɪn nagwanaa təntə tɪʊ don
nə, ba nə bonə ‹Efərayimə›.
55 Zwifə-ba *Pakə cànà tə yà bwələ. Lìà
zənzən dàń nan nagwanaa təntə wa, ba
va *Zwerizalɛmə də cànà tə tə wà yí, sə
ba kwɛn ba yìən ba mʊ̀ də Yɪɪ pwərə wa.
56 Lìà dàń yà twá lá, ba pìà Zwezi Zwifə-
ba Yɪɪ dìə̀ tə wa, də ba bwe duən, ba wʊ́:
«Bɛ̀ɛ̀e nə, á bʊnə ʊ yoo wa? Á yə̀rì də, ʊ
nə wá bà cànà tə, naaa?»
57 Yɪɪ jonwana yun tìán tə, də Farɪzɪan-
ba yà pɪn nii kʊ tə də, lìù tə mama, ʊ nə
yə̀ə́ Zwezi bwálí, sə ʊ swìn kʊ ʊ bɪrɪ, ʊ pa
ba yəni, sə ba va, ba ja wá.

12

Mari lwə́ tɪralɪ nʊga Zwezi nɛɛ nə (Matiə 26.6-13; Marəkə 14.3-9)

1 Zwezi vəli Betani, də *Pakə cànà tə ga
dɪan bardʊ, sə ka yí. Mə Lazarə tə, ʊ nə
tɪga, Zwezi ma bwin wá tə, yà wulə kʊ tɪʊ
təntə nə.
2 Ba fwa wodiu, ba pa Zwezi nə. Marətə
yà nə wulə, ʊ tàrì wodiu tə. Lazarə də yɪn
lìà tə wa, ba mʊ̀ də Zwezi nə jə̀ə́, ba də́.
3 Mari dàń tì tɪralɪ nʊga litərə fan, kʊ
kwənə nə dáá. Kʊ yɪ ba fwa kʊ də narədə
paa tətə. Ʊ twɛ kʊ Zwezi nɛɛ nə, yá ʊ ga
ja ʊ yukʊran, ʊ ma pupugu ʊ nɛɛ nə. Dìə̀
tə mama nii súə́ də tɪralɪ nʊga tə lwán tə.
4 Karbiu don yɪn karbɪa tə wa, ba nə
bonə Yisəkariyɔtə Zwidasə. Mə ʊ mʊ̀
karbiu təntə, nə wá ja Zwezi, ʊ pa dʊnə
nə. Ʊ zàn ʊ swìn, ʊ wʊ́:

5 «Kʊ ya nətə, n ma wà tɪralɪ nʊga kʊ tə
yoli səbikʊlan* biətwa, sə n pa zʊra nə?»
6 Yá ʊ nə swìn kʊ nətʊ tə, kʊ tà zʊra yoo
cígá nə jə wá. Kʊ yɪ ʊ ya ŋwìàn. Ʊ yà nə
jə ba səbɪa lɔ̀ɔ̀ tə, ʊ yàá ŋwìn səbiu tə, ba
nə kəni kʊ wa.
7 Zwezi dàń ma swìn Zwidasə con, ʊ
wʊ́: «Yá wá sənbwen! Tɪralɪ nʊga kʊ tə
yɪ, ʊ lwə́ à nə, sə kʊ ma kwɛn nə dɪɪn tə
nə, ba nə wá kə nə ləbəri wa.
8 Zʊra wulə də aba máŋá mama. Yá à
mʊ̀ ga bá ya də aba máŋá mama».
9 *Zwifə-ba lalʊʊ nì də, Zwezi wulə
Betani nə. Ba dàń vəli, ba yí lá, ba pìà
Zwezi. Kʊ kʊ́ʊ̀ tà Zwezi cɪcɪ nə, ba pìà, sə
ba na, kʊ dàń yɪ də Lazarə tə, Zwezi nə
bwin ʊ zìn tɪan wa, nə ba pìà, sə ba na.
10-11 Zwifə-ba lìà zənzən yà naŋa ba
wa, ba kəni ba waa Zwezi nə, ʊ nə bwin
Lazarə ʊ zɪn tɪan tə wa yɪrɪ. Kʊ mʊ̀ nə
pɪn, Yɪɪ joŋwana yun tɪ̀án tə yà pɪn nii,
sə ba gʊ Lazarə də.

Zwezi vəli Zwerizalɛmə (Matiə 21.1-11; Marəkə 11.1-10; Likə 19.29-44)

12 Kʊ tɪpʊrɪ nə, lalʊʊ tə, kʊ nə twi *Pakə
cànà tə, nì də, Zwezi wulə cwəŋə wa, ʊ
ma bìàn *Zwerizalɛmə.
13 Ba za† kʊra nɛɛ ba ja nan, sə ba jə́rí
wá, də ba bubwi, ba wʊ́:
«Ozana! Sə dun tə mɛ ya lìù tə yuu wa, ʊ
nə bìàn *Yuu-Tiu yɪrɪ tə yuu nə. Ʊ
mʊ̀ lìù təntə nə yɪ *Yɪzərayɛlə pìʊ́».
14 Zwezi nɪ bɪnabiə, ʊ dì ʊ jə̀ə́ ka yuu. Kʊ
yoo təntə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
15 «Siyon‡ tɪ̀án-ba, á dànà ká pa fən ja
aba. Á nəŋə, á pìʊ́ tə bìàn. Ʊ yɪ
ʊ jə̀ə́ bɪnabiə yuu wa».
16 Kʊ máŋá təntə wa, Zwezi karbɪa tə yà
wà yìən təntə də̀ń lwarɪ. Zwezi nə bwin,
ʊ nan tɪan wa, ʊ na dun Yɪɪ con, kʊ mʊ̀
təntə kwa nə, ba dàń lìí ba tɪ̀àn də, kʊ yɪ
ʊ mʊ̀ yoo yà nə pʊ́pʊ́ní, Yɪɪ sagɪ tə wa. Yá
ʊ mʊ̀ dàń yɪ ʊ tʊn tə, sə sʊ̀ràn təntə nii
sú.
17 Lalʊʊ, ba nə yɪn də Zwezi, máŋá tə
wa, ʊ nə bon Lazarə ləbəri tə wa, ʊ bwin
ʊ lɪ tɪan wa, yà wulə ba swìn kʊ yoo təntə,
ba bɪrɪ lìà nə.
18 Zwezi nə tʊn Yɪɪ dìàn mɪmɪnʊ təntə.
Kʊ mʊ̀ nə pɪn, lìà tə, ba nə nì kʊ, ma bà,
sə ba jə́rí wá.
19 *Farɪzɪan-ba dàń ma swìn duən con,
ba wʊ́: «Á tətə na də, á wàrì won mama á
fwa. Á nəŋə, lalʊʊ tə mama pʊ́ə́ ʊ kwa».

Gərɛkə-ba lìà duən də pìà, ba na Zwezi (Matiə 16.24-27; Ebərə-ba 2.9-10, 14-15)

20 *Gərɛkə-ba lìà yà twá, ba wulə lìà tə
wa, ba nə twi *Zwerizalɛmə, sə ba bʊ Yɪɪ
nə *Pakə cànà tə wa.
21 Ba vəli ba yí Filipə con, ʊ mʊ̀ nə
nan Bɛtəsayɪda. Kʊ tɪʊ tə nə wulə Galile
nagwanaa tə wa. Ba lòrì wá, ba wʊ́: «Yuu
tíú, nə pìà, sə nə na Zwezi!»
22 Filipə də ma va, ʊ swìn kʊ Andəre
con. Ba lìà bələ tə mɛ dàń vəli, ba swìn
kʊ Zwezi con.
23 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Máŋá dàń yí,
sə *Ləzwənə-Biu§ tə na dun.
24 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Mɪbiu nə wà tɪa də̀ń zwɪ, sə kʊ pʊ, kʊ wá
yà mɪbiu nədʊ cɪcɪ, wuuu. Yá kʊ nə pʊa,
kʊ kwa nə, kʊ yàá fwa bɪa zənzən.
25 Lìù tə, ʊ nə swə ʊ mɪɪ, ʊ wá kwìn kʊ
nə. Yá lìù tə, ʊ tətə mɪɪ tə yoo nə ba wá
ja, lʊʊ kʊ tə wa, ʊ ba kwìn ʊ mɪɪ tə nə. Ʊ
wá yà mɪɪ tə wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
26 Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ tʊn ʊ pa nə, sə
ʊ pú à kwa. Kʊ nətʊ tə dàń wá pa bwálí
tə, à nə wulə, à tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə də wá yà lá. Lìù
tə, ʊ nə tʊŋa ʊ pɪn nə, à nyɪna Yɪɪ wá pa
kʊ tíú na dun».

Zwezi swìn ʊ tɪan tə yoo

27 Zwezi kʊ́ʊ̀ súrí lá, ʊ wʊ́: «Sɪ́ʊ́n nə, à
bɪcan yɪ gurəgurə. À dàń nə kʊ́ʊ̀ wá swìn
bɛ̀eɛ̀e? À kʊ́ʊ̀ wàrì à nyɪna Yɪɪ à lòrì, sə
ʊ van nə ʊ lɪ càn tətə wa. Kʊ yɪ máŋá ka
tə càn tə nə, à twi, sə à də́.
28 À dàń wá lòrì à nyɪna Yɪɪ, sə ʊ pa ʊ
yɪrɪ tə na dun». Kori dàń ma swìn yɪɪ nə,
kʊ wʊ́: «À dí yáá à bɪrɪ à dun tə, à tə wá
kwɛn à bɪrɪ tə».

* **12:5 12.5** Səbikʊlʊ nədʊ yɪ yɪtʊrɪ nədʊ tʊtʊŋɪ ŋwírán. † **12:13 12.13** Ba fwa kʊ nətʊ tə, sə ma pa dun Zwezi nə. ‡ **12:15 12.15** Siyon yɪ Zwerizalɛmə yɪrɪ don. § **12:23 12.23** Zwezi yɪ ʊ tətə yoo nə ʊ swìn.

29 Lalʊʊ tə kʊ nə yɪn lá, nì kori təntə,
ba dàń swìn, ba wʊ́: «Kʊ yɪ dwà nə baa».
Ba duən də swìn, ba wʊ́: «Kʊ yɪ *malɪka
nə swìn ʊ con».
30 Zwezi dàń ma swìn, ʊ bɪrɪ ba, ʊ wʊ́:
«Kʊ tà à mʊ̀ yɪrɪ nə, kori tə swìn. Kʊ yɪ á
mʊ̀ yɪrɪ nə, kʊ swìn.
31 Sɪ́ʊ́n nə, máŋá yí, sə Yɪɪ bʊ̀rì ləzoni
bʊ̀rà. Máŋá yí, sə Yɪɪ dɪŋɪ lʊʊ kʊ tə pìʊ́*
tə.
32 Yá kʊ nə yɪ à mʊ̀, máŋá tə wa, ba nə
wá zìn nə yɪɪ nə, à wá van ləzoni mama,
à kə à con».
33 Ʊ yà swìn kʊ nətʊ tə, sə ʊ ma bɪrɪ ʊ
tɪan tə yiri, ʊ nə wá yà nətʊ.
34 Lalʊʊ tə ma le wá, kʊ wʊ́: «Yɪɪ sagɪ
tə bɪrɪ nəba də, *Kərisə tə, ʊ mɛ, sə ʊ
ya lá máŋá mama, wuuu, kʊ nə ba zwɛ̀e.
Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n dàń ma swìn, də kʊ mɛ,
sə ba zìn *Ləzwənə-Biu tə, ba kə yɪɪ nə?
Ləzwənə-Biu təntə nə yɪ wàà?»
35 Zwezi ma le ba, ʊ wʊ́: «Poni tə wulə á
tətəŋi wa, máŋá mancɪn wa. Á vələ poni
tə wa, máŋá tə wa, kʊ nə tə wulə də aba,
sə yikunu dàn ká bà tə dì á yuu. Lìù tə, ʊ
nə vələ yikunu wa, ʊ yèrì bwálí tə, ʊ nə
vələ.
36 Máŋá kʊ tə wa, poni tə nə tə wulə
də aba, á mɛ, sə á sɛ̀e poni tə, sə kʊ pa á
wàní á ya poni lìà». Zwezi nə swìn sʊ̀ràn
təntə kwa nə, ʊ nan ʊ yá ba, ʊ va ʊ sə̀gə̀
ʊ tìàn bwálí don nə.

Zwifə-ba vɪga, sə ba kə ba waa Zwezi nə

37 Zwezi fwa Yɪɪ dìàn mɪmɪnan zənzən
*Zwifə-ba yíá yuu. Yá də kʊ mama ba tə
vɪga, sə ba kə ba waa ʊ nə.
38 Kʊ yɪn nətʊ, sə kʊ pa Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
*Ezayi sʊgʊ tə nii ma sú. Ʊ yà swìn, ʊ wʊ́:
«*Yuu-Tiu, wàà nə pɪn cígá nə sʊgʊ tə nə,
nə swìn nə bɪrɪ? Yuu-Tiu dìàn tə yɪ
ʊ bɪrɪ tə wàà nə?»
39 Zwifə-ba yà wàrì cígá ba pɪn Yuu-Tiu
sʊgʊ tə nə. Ezayi swìn kʊ yoo təntə, ʊ wʊ́:
40 «Yɪɪ púə́ ba yíá nə, ʊ ga pa ba pubʊŋa
jén. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba yíá kʊ́ʊ̀ ba
na. Ba pubʊŋa də wàrì yoo dàń
kʊ lwarɪ. Yá ba wàrì, ba lwanɪ
pubʊŋɪ ba twi Yɪɪ con, sə ʊ jon ba
ba yayɪran tə wa».
41 Ezayi dí yáá, ʊ na Zwezi dun tə. Yá
kʊ dàń yɪ ʊ mʊ̀ Zwezi yoo nə, ʊ swìn.
42 Də kʊ nətʊ mɛ, Zwifə-ba yun tɪán tə
wa lìà zənzən ken ba waa Zwezi nə. Yá
*Farɪzɪan-ba tə yɪrɪ nə, ba yà ba kʊ swìn
ba nii wa, sə ba dàń ka dɪŋɪ ba *jə́rə́ dɪə̀
tə wa.
43 Kʊ bɪrɪ də, ba yà swə ləzoni dun, ba
doni Yɪɪ dun.

Zwezi twi, sə ʊ jon lìà ba cʊna wa

44 Zwezi bubwi, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə keni
ʊ waa à nə, kʊ tà à mʊ̀ cɪcɪ nə, ʊ keni ʊ
waa tə. Kʊ yɪ lìù tə, ʊ nə tʊn nə tə nə, ʊ
keni ʊ waa tə wuuu.
45 Lìù tə, ʊ nə nɪ nə, ʊ nɪ lìù tə də, ʊ nə
tʊn nə.
46 À mʊ̀ twi lʊʊ kʊ tə wa, sə à ya poni
à pa ləzoni nə. Lìù tə mama, ʊ nə keni ʊ
waa à nə, ʊ dàn ká mé yikunu wa.
47 Də lìù nə nì à sʊ̀ràn tə, yá ʊ ga ba tə
nii nə twá, kʊ tà à mʊ̀ nə bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, sə
à cʊ̀gʊ̀ wá. À mʊ̀ tà à twi, sə à bʊ̀rì lìà tə,
lʊʊ nə tɪ, ba bʊ̀rà. Kʊ ya à twi, sə à jon
lìà ba cʊna wa.
48 Lìù tə, ʊ nə vɪga nə, ʊ ga wà à sʊ̀ràn
tə sɛ̀e, kʊ mʊ̀ yoo təntə nə wá bʊ̀rì kʊ tíú
bʊ̀rà. Sʊ̀ràn tə, à nə swìn tə, nə wá bʊ̀rì
ʊ bʊ̀rà lʊʊ zaŋʊ máŋá wa.
49 À nyɪna Yɪɪ nə tʊn nə. Ʊ mʊ̀ nə ken
sʊ̀ràn tə, à nə wá swìn, də tətə à nə wá
kàrì à bɪrɪ, à nii wa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à
sʊ̀ràn tə tà à tətə fɪra sʊ̀ràn.
50 Yá à yə̀ə́ də, à nyɪna Yɪɪ nii tə, ʊ nə
pɪn nə, nə pɪn mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ
con. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, kʊ tə à nə swìn, kʊ yɪ
à swìn ndə nətʊ tə nə, à nyɪna Yɪɪ nə pɪn
nii, sə à swìn kʊ».

13

Zwezi sɪn ʊ karbɪa tə nɛɛ (Likə 22.14-18, 24-27; Marəkə 10.43-45)

1 Də tɪa tə nə wà pʊrɪ, sə ba də́ *Pakə
cànà tə, Zwezi yà dí yáá ʊ yə̀ə́ də, ʊ máŋá
yí. Ʊ yà yə̀ə́ də, ʊ mɛ, sə ʊ yá lʊʊ kʊ tə, sə
ʊ pìí ʊ va ʊ nyɪna Yɪɪ con. Zwezi yà sóní
ʊ kwa lìà tə, ba nə wulə lʊʊ kʊ tə wa, yá
ʊ tə sóní ba zənzən, ʊ ja lɛ.
2 Zwezi də ʊ karbɪa tə yà jə̀ə́ duən nə,
ba də́ wodiu. *Sɪtana mʊ̀ yà dí yáá, ʊ kə

* **12:31 12.31** Kʊ yɪ *Sɪtana.

pubʊŋa Zwidasə Yisəkariyɔtə bɪcan wa,
ʊ nə yɪ Simon bìú, sə ʊ pa Zwezi dʊŋa ja
wá.
3 Zwezi yà yə̀ə́ də, ʊ yɪ ʊ nan ʊ nyɪna
Yɪɪ con. Yá ʊ yɪ ʊ pìí ʊ vəli ʊ nyɪna Yɪɪ
con. Ʊ yə̀ə́ də, ʊ nyɪna Yɪɪ ken wiən tə
mɛ dìàn ʊ jɪɪn wa.
4 Ʊ dàń nyí ʊ zàn wodiu tə yuu, ʊ kʊ̀rì
gànʊ̀ tə, ʊ nə zʊa yuu wa, ʊ tún. Kʊ kwa
nə, ʊ tì pʊ̀pɔ̀ɔ́, ʊ vwa ʊ tàŋá nə.
5 Kʊ kwa nə, ʊ dàń twɛ níá ʊ kə tasaʊ
wa, ʊ ga wulə ʊ sɪn ʊ karbɪa tə nɛɛ. Yá
ʊ ja pʊ̀pɔ̀ɔ́ tə, kʊ nə vwə ʊ tàŋá nə, ʊ ma
pupugə tə.
6 Ʊ dàń ma sɪn ba nɛɛ tə, ʊ va ʊ yí Simon
Piyɛrə. Simon Piyɛrə ma swìn ʊ con, ʊ
wʊ́: «N mʊ̀ *Yuu-Tiu, n bá sɪn à mʊ̀ nɛɛ
tə!»
7 Zwezi ma le wá, ʊ wʊ́: «Síʊ́n nə n tə
yərì kʊ tə, à nə fwa tə də̀ń. Yá n wá nì kʊ
də̀ń, máŋá don wa».
8 Piyɛrə ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Abada!
N bá sɪn à mʊ̀ nɛɛ, mama!» Zwezi le wá,
ʊ wʊ́: «Də à nə wà n nɛɛ tə sɪn, n bá ja
tori à con».
9 Simon Piyɛrə ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́:
«Yuu-Tiu, kʊ kʊ́ʊ̀ tà à nɛɛ cɪcɪ nə, n wá
sɪn, n dàń sɪn à jìàn tə, də à yuu tə mɛ».
10 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə swɛ
níá, ʊ kʊ́ʊ̀ ba pìà, sə ba swɛ ʊ yɪra tə
mama, də kʊ nə tà, ʊ nɛɛ ka sɪn. Ʊ yɪra
tə mama ziən. Ʊ bɪcan yɪ nəpon Yɪɪ yáá
con. Á bɪcan yɪ nəpon. Yá kʊ dàń nə tà á
mama».
11 Ʊ yà yə̀ə́ lìù tə, ʊ nə wá ja wá, ʊ pa.
Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ʊ ma swìn də, kʊ tà ba
mama bɪcan nə ya nəpon Yɪɪ yáá con.

12 Máŋá tə wa, Zwezi nə sɪn ba nɛɛ tə,
ʊ zwɛ̀e, ʊ tì ʊ ganan tə, ʊ zʊ, ʊ ga pìí ʊ va
ʊ jə̀ə́ ʊ bwálí nə wodiu tə bɪan nə. Ʊ dàń
ga swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á yə̀ə́ kʊ tə, à nə
fwa aba, tə də̀ń, naaa?
13 Á boŋə nə, á wʊ́: ‹karnyɪna›, nə à
yə̀ə́ ‹Yuu-Tiu›. Kʊ yɪ cígá nə, á swìn. À yɪ
karnyɪna, à ga yɪ Yuu-Tiu.
14 Də à mʊ̀ lìù tə, à nə yɪ Yuu-Tiu, à nə
yɪ karnyɪna, à dàń nə sɪn á nɛɛ, á də tətə
dàń mɛ, sə á sɪn duən nɛɛ.
15 Kʊ tə à nə fwa tə, à fwa kʊ, sə kʊ ya
nyɪnyɪga, kʊ pa aba, sə á də fwa kʊ duən
yɪra, ndə à nə fwa kʊ á yɪra nətʊ.
16 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
*Tʊtʊnbiu ba ʊ yuu tíú dwə. Tʊntʊnʊ tə,
ba nə tʊn, də ma ba lìù tə, ʊ nə tʊn wá,
dwə.
17 Síʊ́n nə, á dàń yə̀ə́ kʊ yoo təntə
mama. Á fwa kʊ tə, à nə swìn á con, yá á
wá yà pupwən wa».

(Matiə 26.21-25; Marəkə 14.18-21; Likə 22.21-23)

18 «Kʊ tà á mama yoo nə à swìn, à yə̀ə́
lìà tə, à nə kúrí. Kʊ tə nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ
tə wa, nii mɛ, sə kʊ sú. Kʊ swìn, kʊ wʊ́:
‹Lìù tə, à mʊ̀ də wa nə wulə, nə də́ wodiu
tə duən nə, kʊ tíú vəvəri ʊ zɪga à nə›.
19 À swìn kʊ yoo təntə á con də, kʊ
máŋá tə wà yí. À pìà, kʊ nə yí, máŋá
tə wa, sə á pa cígá də, à mʊ̀ nə yɪ lìù tə,
à nə wulə, wuuu.
20 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con:
Lìù tə, ʊ nə sɛ̀e lìù tə, à nə tʊn, kʊ tíú sɛ̀e
à tətə. Yá lìù ʊ nə sɛ̀e nə, kʊ tíú sɛ̀e lìù*
tə, ʊ nə tʊn nə».

Zwidasə wá ja Zwezi, ʊ pa
(Matiə 26.31-35; Marəkə 14.27-31; Likə 22.31-34; 1 Zwan 4.7-12)

21 Zwezi nə swìn tə sʊ̀ràn təntə kwa nə,
ʊ bɪcan gugurə, ʊ ga swìn yoo kʊ tə, ʊ bɪrɪ
ba, ʊ wʊ́: «Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ
á con: Á wa lìù don wá ja nə, ʊ pa».
22 Karbɪa tə jə̀ə́, ba ywàń duən yɛɛ wa,
də ba bwe ba tìàn, sə ba jə́n, kʊ yɪ wàà
yoo nə Zwezi swìn.
23 Karbɪa tə wa karbiu† tə, Zwezi yà nə
swə tə, yà nə jə̀ə́ ʊ dà Zwezi nə.
24 Simon Piyɛrə dàń ma gwɛn wá, sə ʊ
bwe Zwezi ʊ jə́n kʊ yɪ wàà nə, ʊ swìn.
25 Karbiu təntə ma guni ʊ kə Zwezi con,
ʊ ga bwe wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ tíú nə
yɪ wàà?»
26 Zwezi le, ʊ wʊ́: «Kʊ tíú nə yɪ lìù tə,
à nə wá kuli dipɛn kɪkaʊ zʊŋa tə wa, à lɪ
à pa wá». Zwezi dàń ma tì dipɛn, ʊ kuli
zʊŋa tə wa, ʊ lɪ ʊ pa Zwidasə Yisəkariyɔtə
nə, ʊ nə yɪ Simon bìú.

* **13:20 13.20** Kʊ nə yɪ Yɪɪ. † **13:23 13.23** Kʊ nə yɪ Zwan, ʊ nə pʊ́pʊ́ní kʊ sagɪ təntə.

27 Máŋá tə, Zwidasə nə jon dipɛn kıkaʊ
tə, də *Sıtana zʊa ʊ bıcan wa. Zwezi ma
swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Kʊ tə, n nə pìà, sə n
fwa tə, fwa kʊ lala!»
28 Lìà tə, ba yà nə jə̀ə́ wodiu tə bıan nə
ladʊa tətə yà wà kʊ tə, Zwezi nə swìn ʊ
con, tə də̀ń lwarı.
29 Kʊ yı cígá, Zwidasə yà nə jə ba səbiu
lɔ̀ɔ̀ tə. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba wa lìà duən bʊŋa
də, kʊ yı ndə Zwezi tʊn wá, sə ʊ va ʊ yə̀
cànà tə zıla, nə à yə̀ə́, sə ʊ pa won zʊra
tə nə.
30 Zwidasə nə jon dipɛn kıkaʊ tə, mə ʊ
ka nan də nə. Kʊ máŋá tə wa, də tıa yí.

Zwezi pın nii nədʊn
(Zwan 7.33-36)

31 Zwidasə nə nan tə, kwa nə, Zwezi
swìn, ʊ wʊ́: «Sıʊ́n nə, *Ləzwənə-Biu‡ tə
dàń wá na dun. Yá Yıı wá twá wá, ʊ bırı
ʊ dun tə.
32 Yıı twá də wá, ʊ bırı ʊ dun tə, yá ʊ
wá pa ʊ na dun tə, tə nə wulə ʊ mʊ̀ Yıı
con. Ʊ wá pa à na tə dun təntə, sıʊ́n sıʊ́n.
33 À bıa-ba, à dàń yı à wulə də aba
máŋá mancın wa. Kʊ kwa nə, á wá pìà
nə. Sıʊ́n nə, à dàń swìn á də con, ndə à
nə swìn *Zwifə-ba con də, bwálí tə, à nə
vəli, á wàrì lá, á vəli.
34 À pın aba *nii yìèn nədʊn: Á swənə
duən. Kʊ mɛ, sə á sóní duən, ndə à nə
sóní aba nətʊ.
35 Də á nə swə duən, mə kʊ wá twá
nətʊ, lìà mama ma lwarı də, á ya à mʊ̀
karbıa».

Zwezi bırı də, Piyɛrə wá swìn də, ʊ yə̀rì wá
(Matiə 26.31-35; Marəkə 14.27-31; Likə 22.31-34; 1 Zwan 4.7-12)

36 Kʊ kwa nə, Simon Piyɛrə bwe Zwezi,
ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, yə̀n nə n vələ?» Zwezi
ma le wá, ʊ wʊ́: «Bwálí tə, à nə vələ, n
wàrì à nə n twá, n vəli lá sıʊ́n. Máŋá don
wa nə, n wá twá à nə n va».
37 Piyɛrə ma swìn, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu,
bɛ̀ɛ̀ɛ nə pın, à ma wàrì n nə à twá, à
vəli lá, sıʊ́n? À ken à sírí, sə à tı n yırı».
38 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «N ken n sírí cígá
mama, sə n tı à yırı? Cígá mama, à mʊ̀
nə swìn kʊ n con: N wá swìn də, n yə̀rì
nə, nɛɛ batwa, də cəbıʊ tə wà kwi».

14

Zwezi yı cwəŋə, ka nə vələ ʊ nyına Yıı sàń
(2 Korɛntə tìán 4.17–5.1; Ebərə-ba 9.24; 10.19-22; Kolosə tìán 3.1-4; Zwan 16.23-24)

1 Zwezi swìn ʊ karbıa tə con, ʊ wʊ́: «Á
dànà ká pa á bıcan gugurə. Á kənə á waa
Yıı nə, sə á kə á waa à də nə.
2 Dii dáá à nyına Yıı sàń tə wa, á nə wàá
tə wa á yanı. Də dìə̀ yà nə tə̀lə́ lá, à yà
wá swìn kʊ á con. À dàń vəli, sə à kwɛn
dìə̀ tə, á nə wá yà lá, à tún á nə.
3 Yá máŋá tə wa, à nə vəli, à kwɛn á
bwálí, à zwɛ̀e, à wá pìí à bà à tì aba, à ja
va à con. Kʊ nətʊ tə dàń wá pa á də ya
bwálí tə wa, à nə wulə.
4 Á yə̀ə́ cwəŋə tə, ka nə vəli bwálí tə, à
nə vələ».
5 Toma ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu,
nə dàń nə yə̀rì bwálí tə, n nə vələ tətə.
Nə wá fwa nətə, nə ma lwarı kʊ cwəŋə?»
6 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «À mʊ̀ nə yı cwəŋə,
à mʊ̀ nə yı cígá tíú, à mʊ̀ nə yı mıı. Lìù
mama wàrì nyına Yıı con, ʊ vəli, də ʊ nə
wà à nə twá.
7 Də á nə yə̀ə́ nə, á yə̀ə́ à nyına Yıı də.
Yá sıʊ́n tətə, á yə̀ə́ wá, á nı wá».
8 Filipə ma swìn Zwezi con, ʊ wʊ́: «Yuu-
Tiu, bırı nəba n nyına Yıı tə, kʊ cıcı mɛ
nəba».
9 Zwezi ma swìn Filipə con, ʊ wʊ́:
«Filipə, à wulə də aba, kʊ dıan kʊ mɛ
nətən, yá n tə yə̀rì nə, naaa? Lìù tə, ʊ
nə nı nə, ʊ nı à nyına Yıı. Bɛ̀ɛ̀ɛ nə pın,
n ma swìn də, à bırı aba à nyına Yıı?
10 N wà cígá pın də, à ya à wulə də à
nyına Yıı, yá à nyına Yıı də ga wulə də
nə, naaa? Sʊ̀ràn tə, à nə swìn á con, kʊ tà
à tətə pubʊŋa sʊ̀ràn. À nyına Yıı tə, ʊ nə
wulə də nə, ʊ mʊ̀ nə tʊŋa ʊ tətə tʊtʊnan.
11 Á mɛ, sə á pa cígá də, à nə swìn, à
wʊ́, à wulə də à nyına Yıı, yá à nyına Yıı
də wulə də nə. Kʊ nə kʊ́ʊ̀ tà nətʊ, á mɛ,
sə á pa nə cígá, tʊtʊnan tə yırı, à nə tʊŋa.

‡ **13:31 13.31** Zwezi yı ʊ tətə yoo nə ʊ swìn

12 Cígá mama, à mù nə swìn kʊ á con:
Lìù tə, ʊ nə keni ʊ waa à nə, ʊ də wá fwa
tʊtʊnan tə, à nə fwa. Ʊ wá fwa tʊtʊnan,
tə nə dwə tə. À mù dàń vəli à nyɪna Yɪɪ
con.
13 Yá won tə mama, á nə wá twá də à
yɪrɪ tə, á lòrì, à wá tʊn kʊ, sə à nyɪna Yɪɪ
wàní ʊ na dun, à mù bìú tə yɪrɪ.
14 Á nə twá də à yɪrɪ tə, á ma lòrì won
mama, à wá tʊn kʊ».

Zwezi kàn nii də, ʊ wá pa Yɪɪ-Siŋu tə bà
(Zwan 16.5-15; Filipə tìán 4.6-7; 1 Zwan 2.3-5)

15 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ súrí, ʊ wʊ́: «Də á
nə swə nə, á wá zìlí à nii yìèn tə.
16 À wá lòrì à nyɪna Yɪɪ, sə ʊ pa lìù tə,
ʊ nə wá san aba, bà, ʊ ya də aba, máŋá
mama, wuuu.
17 Kʊ mù nə yɪ Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ nə bɪrɪ
ʊ cígá tə. Lìà tə, ba nə yɪ lʊʊ nə tɪ ba, ba
wàrì kʊ ba nɪ, ba ma wàrì kʊ ba lwàrì. Kʊ
mù nə pɪn, ba wàrì kʊ ba sɛ̀e. Kʊ wulə də
á mù, yá kʊ wá yà də aba. Kʊ mù nə pɪn,
á mù yə̀ə́ kʊ.
18 À bá yá aba ndə bitaran nə, à wá pìí
à bà á con.
19 Máŋá mancɪn wa, lìà tə, ba nə yɪ lʊʊ
nə tɪ ba, ba kʊ́ù wàrì nə ba nɪ. À wulə
mɪɪ wa, yá á də wá yà mɪɪ wa. Kʊ mù nə
pɪn, á mù wá na nə.
20 Kʊ dɪɪn tə nə, á wá lwàrì də, à mù
wulə də à nyɪna Yɪɪ. Á mù wá yà də nə,
à də ga wá yà də aba.
21 Lìù tə, ʊ nə tún à *nii yìèn tə ʊ bɪcan
wa, ʊ ga zìlí tə nii, kʊ tíú swə nə, cígá
cígá. À nyɪna Yɪɪ wá sóní lìù tə, ʊ nə swə
nə. À də wá sóní wá, yá à wá bɪrɪ à tìàn
wá».
22 Ʊ karbiu tə don, ba nə boŋə Zwidə,
kʊ nə tà Zwidasə Yisəkariyɔtə, ma bwe
wá, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma
pìà, sə n bɪrɪ n tìàn nəba, yá n ga bá bɪrɪ
n tìàn lìà tə nə, ba nə yɪ lʊʊ nə tɪ?»
23 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə swə
nə, ʊ wá zìlí à sʊgʊ tə nii. Yá à nyɪna Yɪɪ
wá sóní wá. À mù də à nyɪna Yɪɪ mɛ dàń
wá bà ʊ con, nə ya də wá.
24 Lìù tə, ʊ nə ba nə swə, ʊ ba à sʊ̀ràn tə
nii zìlí. Kʊ tə á nə nə̀ń də, à swìn nətən,
kʊ tà à tətə sʊgʊ. Kʊ yɪ kʊ nan à nyɪna
Yɪɪ con, ʊ nə tʊn nə.
25 À swìn kʊ yoo təntə á con də, à tə
wulə də aba.
26 Lìù tə, ʊ nə wá san aba, à nyɪna Yɪɪ
nə wá twá də à yɪrɪ tə, ʊ tʊn, kʊ mù nə yɪ
Yɪɪ-Siŋu tə. Kʊ nə twi, kʊ mù nə wá kàrì
aba yoo mama. Yá kʊ wá lìí aba yìèn tə
mama, à nə swìn á con.
27 À yá bɪcan sìə́ də aba, à pɪn aba à tətə
bɪcan sìə́ tə. Bɪcan sìə́ tə, à nə pɪn aba,
kʊ tà ndə bɪcan sìə́ tə nə, lìà tə, ba nə yɪ
lʊʊ nə tɪ ba, nə pɪn nətʊ. Á dànà ká pa á
bɪcan gugurə, á dànà ká pa fən ja aba.
28 Á nì, də à nə swìn á con, à wʊ́: À vìrí
yá à wá pìí à bà á con. Də á nə swə nə, á
pùə́ mɛ, sə ka poli, à nə vələ à nyɪna Yɪɪ
con, tə yɪrɪ. Cígá, à nyɪna Yɪɪ nə dwə nə.
29 À swìn tə yìèn təntə á con sʊ́ʊ́n nə
də, tə máŋá tə wà yí, sə kʊ pa máŋá tə
wa, tə nə yí, sə á pa cígá à sʊgʊ tə nə.
30 Lʊʊ kʊ tə pìʊ́* tə ma bìàn. Yá ʊ ba
dìàn mama jə à mù yuu wa. Kʊ mù nə
pɪn, à kʊ́ù bá pìí à swìn á con zənzən.
31 Yá kʊ mɛ, sə lìà tə, ba nə yɪ lʊʊ nə
tɪ ba, lwàrì də, à swə à nyɪna Yɪɪ, yá à ga
tʊŋa nətʊ tə, ʊ nə pɪn nə nii, sə à tʊn. Á
zaŋa yɪɪ nə, sə nə vìí bwálí kʊ tə wa».

15

Zwezi də ʊ karbɪa tə yɪ ndə divɛn tìʊ́ də kʊ nɛɛ nə
(Kolosə tìán 2.6-7; Efɛzə tìán 3.17-19; Zwan 13.34-35; 14.21-23; 1 Zwan 3.16-19; 4.7-12)

1 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «À
mù nə yɪ cígá cígá divɛn tìʊ́. Yá à nyɪna
Yɪɪ tə dàń nə yɪ kʊ tíú.
2 Naa mama nə wulə à yɪra, ka nə ba
bɪa zɪŋa, ʊ yàá gwəŋə ka, ʊ lɪ. Yá naa tə
mama, ka nə zɪŋa bɪa, ʊ yàá tá ka, sə ka
kwɛn ka zɪn bɪa zənzən, ka súrí lá.
3 Kàrà tə, à nə kàrì aba, ka dí yáá, ka
pìrì á bɪcan tə Yɪɪ yáá con.
4 Á dàń mara à yɪra, ndə à nə marɪ á
yɪra nətʊ. Tìʊ́ naa wàrì bɪa ka zɪŋa ka

* **14:30 14.30** Kʊ yɪ *Sɪtana yoo nə kʊ swìn.

tìàn nə, də ka nə wà tìú tə dəkuu yıra marı. Mə nətʊ á də wàrì bıa á zıŋa á tìàn nə, də á nə wà à yıra marı.

5 À mù yı ndə divɛn tìú dəkuu nə, á mù dàń nə yı kʊ nɛɛ tə. Naa tə ka nə marı à yıra, à də ga marı ka yıra, ka yàá zən bıa zənzən. Á wàrì won mama á fwa, də à nə tə̀lə́ də aba.

6 Lìù tə, ʊ nə wà à yıra marı, ʊ yı ndə tìú tə naa nə, ba nə gwəŋə ba dʊgʊ. Yá ka wá kù. Kʊ kwa nə, ba wá pɛ̀e ka dɛɛ tə wakʊran təntə, ba kə mən wa, sə tə də́.

7 Də á nə marı à yıra, yá à sʊ̀ràn tə də ga wulə á bıcanı wa, á lwərə kʊ tə mama, á nə pìà, yá á wá na kʊ.

8 Á nə zın bıa zənzən, á ma bırı də, á ya à karbıa, kʊ mù nə wá pa dun à nyına Yıı nə.

9 À swə aba, ndə à nyına Yıı nə sóní nə nətʊ. Á dàń pıan à sonu tə ya á waa.

10 Də á nə zìlí à *nii yìèn tə, à sonu tə wá yà á waa. Mə nətʊ nə à də zìlí à nyına Yıı nii, yá ʊ sonu tə ga wulə à waa.

11 À swìn kʊ nətʊ tə á con, sə kʊ pa à pupwən tə ya də aba. Yá kʊ wá pa á pupwən tə ya cígá cígá pupwən.

12 Á nəŋə, à nii yìèn nə, à nə pın aba: Á swənə duən, ndə à nə sóní aba nətʊ.

13 Lìù mama con, sonu don kʊ́ù tə̀lə́ kʊ, də nə dwə lìù nə tì ʊ mıı, ʊ ma lárí ʊ dabara mıa yuu nə.

14 Á ya à dabara, də á nə fwa kʊ tə, à nə pın nii, sə á fwa.

15 À kʊ́ù bá bon aba tʊtʊnbıa. Tʊtʊnbiu yèrì kʊ tə, ʊ tʊtʊnyına tə nə fwa. À pın á lwarı kʊ tə mama, à nyına Yıı nə bırı nə. Kʊ mù nə pın, à dàń boŋə aba à dabara.

16 À mù nə kúrí aba, á mù nə wà nə kúrí. À mù nə pın nii aba, sə á va á zın bıa. Á bıa tə mɛ, sə ba ya lá, wuuu. Yá won tə mama, á nə twá də à yırı tə, á ma lòrì à nyına Yıı con, ʊ wá pa kʊ aba.

17 À nii tə, à nə pın aba, kʊ yı, sə á sóní duən».

Lìà tə ba Zwezi də ʊ kwa lìà tə swə (Matiə 10.22-33; Zwan 16.1-3, 33)

18 Zwezi kʊ́ù swìn, ʊ súrí lá: «Də lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı ba, nə dʊŋa aba, á mɛ, sə á lwarı də, ba dí yáá ba dʊ́n à tətə.

19 Də á yà nə yı lìà tə, lʊʊ nə tı aba, ba yà wá sóní aba, á nə yı ba mù lìà tə yırı. À kúrí aba, à van à lı ba waa, á tà ba mù waa lìà. Kʊ mù nə pın, ba ba aba swə.

20 Á lie á tìàn də sʊgʊ tə, à nə swìn á con: Tʊtʊnbiu ba ʊ tʊtʊnyına dwə. Də ba nə fıfın nə, ba wá fıfın á də. Ba nə zìlí à sʊgʊ tə nii, ba wá zìlí á də sʊgʊ tə nii.

21 Ba yèrì lìù tə, ʊ nə tʊn nə. Kʊ mù nə pın, ba wá fwa tə yìèn təntə mama á yıra, à mù yırı nə.

22 Ba yuu yà bá jə cʊna, də à yà nə wà twi, də à yà nə wà ba con swìn. Yá sı́ʊ́n nə, ba kʊ́ù wàrì ba swìn də, ba yèrì ba cʊna yoo.

23 Lìù tə, ʊ nə dʊŋa nə, ʊ dʊŋa à nyına Yıı də.

24 Də à yà nə wà tʊtʊnan tʊn, ba tətəŋi wa, lìù don nə wà tə yiri ʊ tʊn, ba yuu yà ba cʊna jə. Sı́ʊ́n nə, ba nı tʊtʊnan təntə, ba ga tə dʊŋa nə, ba dʊŋa à nyına Yıı də.

25 Kʊ yı nətʊ, sə kʊ pa tə nə pʊ́pʊ́ní ba Yıı sagı tə wa, nii sú. Kʊ pʊ́pʊ́ní, kʊ wʊ́: ‹Ba dʊŋa nə, yá kʊ ba də̀ń jə›.

26 À wá pa, à nyına Yıı pa lìù tə, ʊ nə wá san aba, bà á con. Ʊ mù lìù təntə nə yı Yıı-*Siŋu tə. Ʊ yı ʊ nan à nyına Yıı con. Ʊ mù nə wá bırı aba cígá tə, ʊ ga wá swìn à yoo.

27 Á də yın də nə, kʊ jıjʊ mama. Kʊ mù nə pın, á də wá swìn à yoo, á bırı».

16

(Zwan 15.18-25; Likə 6.22-23)

1 Zwezi kʊ́ù swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «À dí yáá, à swìn yìèn təntə á con, sə tə máŋá nə yí, á dànà ká pìí á kə á kwa, á yá nə.

2 Ba wá dıŋı aba, ba lı *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa. Máŋá don tətə wá bà, lìù tə mama, ʊ nə wànı́ ʊ gʊ aba, ʊ tə wá bʊ́n də, kʊ yı yozəŋu nə, ʊ fwa ʊ pa Yıı nə.

3 Ba wà nə yəni, ba ga wà à nyına Yıı yəni. Kʊ mù nə pın, ba wá fwa nətʊ.

4 À swìn kʊ nətʊ tə á con, sə kʊ máŋá nə yí, sə á pìí á lìí á tìàn də, à dí yáá à swìn kʊ á con. À wà kʊ yoo təntə swìn á con, kʊ jıjʊ tə mama, à yà nə tə wulə də aba tə yırı».

Yıı-Siŋu tə tʊtʊŋı yoo
(Zwan 14.16-17, 26; 1 Korɛntə tìán 7.10-16; 1 Zwan 2.27)

5 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Sɪʊ́n nə, à pìí à vələ lìù tə con, ʊ nə tʊn nə. Yá á ladʊa tətə ba nə bwe, sə ʊ jə́n, à vələ yə̀n.

6 À nə swìn kʊ nətʊ tə á con, kʊ mʊ̀ nə pın, á pʊ̀ə́ cʊ̀gà zənzən.

7 Kʊ ga yı cígá nə, à swìn á con. À nə vìí, kʊ mʊ̀ nə wá san aba. Də à nə wà vìí, lìù tə, ʊ nə wá bà ʊ san aba, bá bà. Yá à nə vìí, à wá pa ʊ bà á con.

8 Máŋá tə wa, ʊ mʊ̀ lìù tə, ʊ nə wá san aba, nə twi. Ʊ wá bırı lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı ba, cʊna nə yı nətʊ, kʊ tə nə yı Yıı cígá tə, də nətʊ, Yıı nə wá bʊ̀rì lìà bʊ̀rà.

9 Ba wà ba waa ken à nə. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba dwé duən ba cʊna tə yoo wa.

10 À vələ à nyına Yıı con, yá á kʊ́ʊ̀ bá pìí á na nə. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba dwé duən Yıı cígá tə yoo wa.

11 Yıı dí yáá ʊ bʊ̀rì lʊʊ kʊ tə pìʊ́* tə bʊ̀rà. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba dwé duən Yıı bʊ̀rà tə yoo wa.

12 À tə jə yìən duən zənzən, sə à swìn á con. Á dàń nə tə wàrì tə á janı.

13 Máŋá tə, Yıı-*Siŋu tə, kʊ nə bırı cígá tə, nə twi, kʊ mʊ̀ nə wá bırı aba Yıı cígá tə mama. Kʊ bá swìn kʊ tətə sʊ̀ràn. Kʊ ya yìən tə mama, kʊ nə dí yáá kʊ nì, də tə wá bà nə kʊ wá swìn kʊ bırı aba.

14 Kʊ wá jon kʊ tə nə ya à mʊ̀ nyiən, kʊ swìn kʊ bırı aba. Yá kʊ dàń wá pa, à na dun.

15 Won tə mama, à nyına Yıı nə jə, kʊ ya à də nyiən. Kʊ mʊ̀ nə pın, à ma swìn á con də, Yıı-Siŋu tə wá jon kʊ tə nə ya à mʊ̀ nyiən, kʊ swìn kʊ bırı aba».

Pucʊnı wá lwàń kʊ jə pupwən
(Zwan 14.18-19)

16 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «[À mʊ̀ vəli à nyına Yıı con.] Kʊ wá fwa mancın, də á kʊ́ʊ̀ wàrì nə á nı. Kʊ kwa nə mancın, də á kʊ́ʊ̀ wá pìí á na nə».

17 Zwezi karbıa tə duən dàń swìn duən con, ba wʊ́: «Bɛ̀ɛ̀ɛ nə ʊ pìà, sə ʊ swìn nə con də, ʊ mʊ̀ wá va ʊ nyına Yıı con? Yá kʊ wá fwa mancın, də nə kʊ́ʊ̀ wàrì wá nə nı. Kʊ kwa nə mancın, nə kʊ́ʊ̀ wá pìí, nə na wá?»

18 Ʊ karbıa tə swìn, ba wʊ́: «Zwezi nə swìn nə con də, máŋá mancın, nə ba pìí nə na wá, kʊ nətʊ tə dàń ya bɛ̀ɛ̀ɛ? Nə yə̀rì kʊ tə, ʊ nə pìà, sə ʊ swìn».

19 Zwezi yà yə̀ə́ də, ba pìà ba bwe wá kʊ dàń nə. Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «À swìn kʊ á con də, kʊ wá fwa mancın, də á kʊ́ʊ̀ wàrì nə á nı. Kʊ kwa nə mancın, á kʊ́ʊ̀ wá pìí, á na nə. Kʊ mʊ̀ dàń nə nə, á bwe duən, naaa?

20 Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Á wá kwi, á pʊ̀ə́ cʊ̀gʊ̀, yá lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı, ba mʊ̀ ga wulə ba jwɛ. Pucʊnı wà yí aba, yá á pucʊnı tə wá lwàń, kʊ jì pupwən.

21 Kʊ yı ndə máŋá tə, kan nə pìà ʊ lʊra, kʊ nə ya càn kʊ nə pa wá nətʊ. Yá máŋá tə, ʊ nə lʊrı bisımaa tə, kʊ kwa nə, ʊ yàá sú də pupwən, ʊ nə lʊrı ləzwənə, ʊ kə lʊʊ wa tə yırı. Kʊ mʊ̀ nə pın, ʊ yàá swɛ̀ɛ́ ʊ càn tə yoo.

22 Mə kʊ yı nətʊ á də con. Á wulə càn wa sɪʊ́n, yá à wá pìí à na aba. Kʊ máŋá tə wa, á dàń wá yà pupwən wa. Yá lìù mama ga bá wànı́ ʊ cì á pupwən tə yáá nə.

23 Kʊ dıın təntə nə, á kʊ́ʊ̀ bá bwe nə yoo mama. Cígá mama, à mʊ̀ nə swìn kʊ á con: Won tə mama, á nə wá lòrì à nyına Yıı con, ʊ wá pa kʊ aba, à mʊ̀ yırı.

24 Də zə̀n mama, á tə wà à yırı tə nə twá á lòrì won mama. Á lwərə, yá á wá na, sə kʊ pa á pupwən tə sú.

25 À twá də zwansısarı, à ma swìn yìən tə tə á con. Máŋá bìàn, à nə kʊ́ʊ̀ bá twá də zwansısarı, à ma swìn á con. À dàń wá bırı aba kʊ tə mama, kʊ nə yı à nyına Yıı yoo, nəpon nəpon.

26-27 Máŋá təntə nə yí, á wá twá də à yırı tə, á ma lòrì à nyına Yıı con. Kʊ tà à pìà à swìn də, à wá lòrì à nyına Yıı à pa aba. À nyına Yıı tətə swə aba, á nə swə nə, á ga pa cígá də, à ya à nan ʊ con tə yırı.

28 À ya à nan à nyına Yıı con, à bà lʊʊ wa. Sɪʊ́n nə, à kʊ́ʊ̀ naŋa lʊʊ wa, à vələ à

* **16:11 16.11** Kʊ nə yı *Sıtana.

nyına Yıı con».

29 Ʊ karbıa tə dàń ma swìn ʊ con, ba wʊ́: «Á nəŋə, kʊ nə sı́ʊ́n nə, n dàń swìn nəpon nəpon nə con. N kʊ́ʊ̀ ba zwansısarı nə twá, n ma swìn nə con.

30 Sı́ʊ́n nə, nə dàń yə̀ə́ də, n yə̀ə́ yìən tə mama, yá n bá pìà, sə ba bwe mʊ́ bwiə. Kʊ mʊ̀ nə pın, nə ma pa cígá də, n nan Yıı con».

31 Zwezi ma swìn, ʊ wʊ́: «Sı́ʊ́n nə, á dàń pın cígá, naaa?

32 Á nəŋə, máŋá don bìàn, ka yí ka zwɛ̀e tətə. Á wá dəri á jén duən yáá nə. Á lìù mama wá pìà bwálí ʊ va. Á wá yá à cıcı. Kʊ máŋá tə wa, à ga tà à cıcı. À nyına Yıı wulə də nə.

33 À swìn kʊ nətʊ tə á con, sə kʊ pa á ya bıcan sìə́ wa, à mʊ̀ də á mʊ̀ nimarʊ tə yırı. Á wá də́ càn lʊʊ kʊ tə wa. Á dàń nə daŋa á bıcan, à mʊ̀ dí dìàn lʊʊ yuu wa».

17

Zwezi lòrì Yıı ʊ karbıa tə yırı
(Romə tìán 8.34; Ebərə-ba 4.14-16; 7.24-28)

1 Zwezi nə swìn kʊ nətʊ tə, ʊ zwɛ̀e, ʊ zìn ʊ yáá, ʊ kə yıı nə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «À nyına Yıı, máŋá yí. Pa à mʊ̀, n bìú tə na dun. Sə n bìú tə də wànı́ ʊ bırı n dun tə.

2 N ken dìàn nə cwəŋə n bìú tə jıın wa, sə ʊ ya ləzwənə mama yuu wa, sə ʊ wànı́ ʊ pa mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e n mʊ̀ con, lìà tə mama nə, n nə pın wá.

3 Mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e, tə nə ya, sə ba lwarı, n mʊ̀ Yıı nədʊ tə, n nə yı cígá, də lìù tə n nə tʊn tə, kʊ mʊ̀ nə yı Zwezi-*Kərisə.

4 À pın, n na dun tıa yuu yəbə. À tʊn n tʊtʊŋı tə, n nə pın nə, sə à tʊn tə, à zwɛ̀e.

5 À yà jə̀ə́ n səpuni nə dun wa, də lʊʊ nə tə wà fwa. À nyına Yıı, sı́ʊ́n nə, n dàń pa, sə à pìí à na à dun təntə n səpuni nə.

6 Ləzoni tə, ba nə yı lʊʊ nə tı ba, n tì ba wa lìà, n pa nə. À pın, ba lwàrì n mʊ̀ Yıı. Ba yà yı n mʊ̀ nə tı, ba zìlí n sʊgʊ tə nii.

7 Ba dàń lwarı də, won tə mama, n nə pın nə yı kʊ nan n con.

8 Sʊ̀ràn tə, n nə pın nə, à swìn tə ba con, yá ba ga sɛ̀e, ba jon tə. Ba lwarı də, à cígá nan n mʊ̀ con, ba ga pa cígá də, kʊ yı n mʊ̀ nə tʊn nə.

9 À lòrì mʊ́ à pın ba. À ba mʊ̀ lòrì lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı ba, yırı. Kʊ yı à lòrì mʊ́ lìà tə yırı, n nə pın nə, ba nə yı n mʊ̀ nyiən.

10 Won tə mama, kʊ nə yı à mʊ̀ nyiən, kʊ yı n mʊ̀ nyiən. Kʊ tə ga nə yı n mʊ̀ nyiən, kʊ yı à də nyiən. Yá ba mʊ̀ lìà təntə, ba nə yı n mʊ̀ nyiən, nə bırı à dun tə.

11 À mʊ̀ kʊ́ʊ̀ tə̀lə́ lʊʊ wa. Ba mʊ̀ tə ga wulə lʊʊ wa. À mʊ̀ wá bà n con. À nyına Yıı, n ba man don ja. N pın nə n yırı tə. À twá n yırı təntə dìàn tə nə, à cì n lìà tə nə. Pa, sə ba ya nədʊ, ndə à mʊ̀ də mʊ́ nə yı nədʊ nətʊ.

12 Máŋá tə, à nə yın də ba, à yà cì ba tə nə, n nə pın nə, də n yırı tə dìàn tə. Lìà təntə, n nə pın nə, à cìgà ba nə, yá ba lìù mama wà jén, də kʊ nə tà lìù tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ jén. Kʊ yí nətʊ, sə kʊ tə nə pʊ́pʊ́nı́ Yıı sagı tə wa, nii ma sú.

13 Sı́ʊ́n nə, à bìàn n mʊ̀ con. À swìn sʊ̀ràn təntə lʊʊ wa, sə kʊ pa, n lìà tə na à pupwən tə. Sə kʊ mʊ̀ pupwən tə sú ba, cígá cígá.

14 À swìn n sʊgʊ tə, à bırı ba. Lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı ba, dʊ́n ba, ba nə tà ba lìà tə yırı, ndə à nə tà ba lìù tə nətʊ.

15 Kʊ tà à lòrì mʊ́, sə n lı n lìà tə lʊʊ wa. À yı à lòrì mʊ́, sə n cì ba nə, ba dàn ká tʊ *Sıtana jıın wa.

16 Ndə nətʊ tə, à nə tà lʊʊ nə tı nə. Mə nətʊ ba də tà lʊʊ nə tı ba.

17 Twá n cígá tə nə, n pa, sə ba ya n mʊ̀ nə tı ba. N sʊgʊ tə nə yı kʊ mʊ̀ cígá tə.

18 Ndə nətʊ tə, n nə tʊn nə lʊʊ wa, mə nətʊ tətə nə, à də tʊn ba lʊʊ wa.

19 À tà ba mʊ̀ yırı, à yá à tìàn à pa mʊ́, sə kʊ pa, ba də ya n mʊ̀ lìà, cígá cígá.

20 Kʊ tà à lìà tə cıcı yırı nə, à lòrì mʊ́. À lòrì mʊ́ ba tə mama yırı, ba nə wá twá ba kàrà tə nə, ba ma kə ba waa à nə.

21 À fıra nə yı, sə ba mama ya nədʊ, ndə n mʊ̀ à nyına Yıı də à mʊ̀, nə wulə də duən nətʊ. À pìà, sə ba mʊ̀ də nə mʊ̀

mama ya nədʋ, sə kʋ pa lìà tə, ba nə yɪ lʋʋ nə tɪ ba, pa cígá də, kʋ yɪ n mù nə tʋn nə.
22 À mù də n mù nə yɪ nədʋ. À pɪn ba dun tə, n nə pɪn nə, sə kʋ pa ba də ya nədʋ.
23 À wulə də ba, n də ga wulə də nə, sə kʋ pa ba wàní ba ya nədʋ, cígá cígá. Kʋ wá pa lìà tə, ba nə yɪ lʋʋ nə tɪ ba, lwàrì də, n mù nə tʋn nə. Yá ba wá lwarɪ də, n mù sóní ba, ndə n nə sóní nə nətʋ.
24 À nyɪna Yɪɪ, à pìà cígá mama, sə à mù də lìà tə, n nə pɪn nə tə, ya bwálí tə nə, à nə wá yà. Kʋ wá pa, ba na à dun tə. Dun tə, n nə pɪn nə, də lʋʋ tə wà fwa, n nə sóní nə, tə yɪrɪ.
25 À nyɪna Yɪɪ tə, n nə yɪ cígá tíú. Lìà tə, ba nə yɪ lʋʋ nə tɪ ba, ba mù yərì mú. À mù ga yəə́ mú. Yá lìà tə, n nə pɪn nə tə, də lwarɪ də, n mù nə tʋn nə.
26 À pɪn ba lwarɪ n yɪrɪ tə. Yá à tə wá bwé, à pa ba lwarɪ n yɪrɪ tə. À fɪra nə yɪ, sə sonu tə, n nə swə nə, tə dàń ya də ba, sə à də tətə wàní à ya də ba».

18

Zwezi janʋ tə yoo
(Matiə 26.36-56; Marəkə 14.32-50; Likə 22.39-53)

1 Zwezi nə swìn kʋ nətʋ tə, ʋ zwɛ̀e kwa nə, ʋ mù də ʋ karbɪa tə zàn, ba nan, ba va, ba galʋ nacwəŋə tə, ba nə boŋə ‹Sedəron›. Kʋ mù nacwəŋə təntə nii nə, tìán kárá don yà wulə lá. Ʋ mù də ʋ karbɪa tə vəli, ba zʋ ka kwa.
2 Máŋá mama, Zwezi də ʋ karbɪa tə yàá vəli ba jəni kʋ bwálí təntə nə. Kʋ mù nə pɪn, Zwidasə dàń ma yəə́ kʋ bwálí. Ʋ mù Zwidasə təntə nə wá ja Zwezi ʋ pa.
3 Zwidasə jɪn pamana púlí, də *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ lìà tə nə cì ka nə tə, ʋ ja va kʋ bwálí təntə nə. Ba mù lìà təntə yà yɪ Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də *Farɪzɪan-ba yà nə tʋn ba. Pamana tə də lìà duən tə yà jə sɪsɪran mən, də cànán, də kwatara zɪla.
4 Zwezi də yà yəə́ yoo tə mama, kʋ nə wá yí wá. Ʋ dàń ma va ʋ yí ba nii, ʋ bwe ba, ʋ wʋ́: «Wàà nə á pìà?»
5 Ba le wá, ba wʋ́: «Zwezi, *Nazarɛtə tíú tə!» Zwezi ma swìn ba con, ʋ wʋ́: «À mù nə!» Yá Zwidasə tə, ʋ nə wá ja Zwezi ʋ pa tə, yà zɪga də ba.
6 Máŋá tə wa, Zwezi nə swìn ba con də, kʋ yɪ ʋ mù tə, ba twən ba kə ba kwa, ba ga tʋ tɪa.
7 Zwezi kʋ́ʋ̀ bwé ʋ bwe ba, ʋ wʋ́: «Wàà nə á pìà?» Ba də kʋ́ʋ̀ le, ba wʋ́: «Zwezi, Nazarɛtə tíú tə!»
8 Zwezi kʋ́ʋ̀ le ba, ʋ wʋ́: «À dí yáá, à swìn á con də, kʋ yɪ à mù nə. Də kʋ nə yɪ à mù nə, á pìà, sə á yá bara-ba tə mù, sə ba vìí».
9 Kʋ yɪn nətʋ, sə kʋ tə, ʋ nə dí yáá ʋ swìn, nii ma sú. Ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Lìà tə, n mù à nyɪna Yɪɪ nə pɪn nə, à wà ba lìù mama dʋgʋ».
10 Simon Piyɛrə yà jə lagʋrɪ sìʋ́. Ʋ dàń ma van ʋ lagʋrɪ sìʋ́ tə, ʋ cʋ̀rì, ʋ ma za Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə tʋ̀tʋ̀nʋ̀ jɪzən zɪɪn, ʋ gwəŋə. Tʋ̀tʋ̀nʋ̀ təntə yɪrɪ nə yɪ Maləkisə.
11 Zwezi ma swìn Piyɛrə con, ʋ wʋ́: «Pìí n tʋrɪ n lagʋrɪ sìʋ́ tə kʋ lɔ̀ɔ̀ wa. N bʋŋa də, kʋ wà mɛ, sə yacara tə, à nyɪna Yɪɪ nə pɪn nə yí nə, naaa?»

Ba ja Zwezi, ba va Anə con
(Zwan 11.49-50)

12 Pamana púlí tə, də ba yuu tíú tə, də *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ lìà tə nə cì ka nə tə, Zwifə-ba yun tìán nə tʋn tə, dàń jɪn Zwezi ba vwa.
13 Ba dí yáá, ba ja wá, ba va Anə con. Anə yà yɪ Kayifə tɪnbɛɛ. Kayifə yà ga nə yɪ Yɪɪ *joŋwana yun tìán nəkwɪa kʋ bɪnɪ təntə nə.
14 Mə Kayifə təntə yà nə kwè Zwifə-ba yun tìán tə, ʋ wʋ́: «Bɛɛ nədʋa nə tɪga nə dwíí tə yɪrɪ, kʋ kʋkwa kʋ pa aba, kʋ doni, ba nə wá cʋ̀gʋ̀ nə dwíí tə mama».

Piyɛrə swìn də, ʋ yərì Zwezi
(Matiə 26.69-70; Marəkə 14.66-68; Likə 22.54-57)

15 Simon Piyɛrə də Zwezi karbiu don yà púə́ Zwezi kwa. *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán nəkwɪa tə yà yəə́ karbiu təntə. Kʋ mù nə pɪn, ʋ pú Zwezi kwa, ʋ zʋ Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə dəwoo wa.

16 Yá Piyɛrə mù yà zɪga kàrá yáá dəwoo
tə mimii nii nə. Karbiu tə don tə, Yɪɪ
joŋwana yun tìán nəkwɪa tə nə yə̀ə́ tə,
nan ʋ swìn kan tə con, ʋ nə cì mimii tə
nə. Karbiu təntə ga pa Piyɛrə zʋ dəwoo
tə wa.
17 Tʋtʋnbʋa tə, ʋ nə cì mimii tə nə, dàń
ma swìn Piyɛrə con, ʋ wʋ́: «N də yà tà
bɛɛ wà tə karbɪa tə wa lìù don, naaa?»
Piyɛrə le, ʋ wʋ́: «À mù tà ʋ karbiu!»
18 Waran yà wulə kʋ máŋá təntə wa.
Kʋ mù nə pɪn, joŋwana yun tìán nəkwɪa
tʊ̀tʊ̀nà tə, də Yɪɪ dìə̀ lìà tə nə cì ka nə
tə yà kən mən, ba zɪga tə yáá, ba ywèrì.
Piyɛrə də yà zɪga ba con, ʋ ywèrì mən tə.

(Matiə 26.57-68; Marəkə 14.53-65; Likə 22.63-71)

19 Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə bwe
Zwezi ʋ karbɪa tə, də ʋ kàrà tə yoo yuu
wa.
20 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «À swìn à
sʊ̀ràn tə pwənə pwənə lìà tə mama yíá
yuu. À yàá kàrì *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ tə wa,
də Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə wa, kʋ yɪ bwálá tə
nə, Zwifə-ba mama nə yàá kun duən nə.
Yá à wà yoo mama sə̀gə̀, à swìn.
21 Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n kʋ́ʋ̀ pìí n bwe nə?
N dàń bwe lìà tə, ba nə cʋgʋ à sʊ̀ràn tə,
bɛ̀eɛ̀e yoo nə à swìn ba con. Ba mù nə
yə̀ə́ kʋ tə, à mù nə swìn».
22 Máŋá tə, Zwezi nə swìn sʊ̀ràn təntə ʋ
zwɛ̀e, də Yɪɪ dìə̀ lìù tə nə cì ka nə tə don,
ʋ yà nə zɪga Zwezi səpuni nə, farɪ Zwezi
pɪpara nə, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
pɪn, n ma le Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa
tə nətʋ?»
23 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «Də kʋ tə, à
nə swìn, tə nə yɪ yolwan, sə n bɪrɪ nəba
kʋ lwanɪ tə bwálí. Kʋ dàń nə kʋ́ʋ̀ ya cígá
nə à swìn, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n mà nə?»
24 Anə dàń ma pa, ba ja wá, ba kɛ̀eń də
ʋ jìàn ŋoni tə mɛ, ba ja va joŋwana yun
tìán nəkwɪa Kayifə con.

Piyɛrə kʋ́ʋ̀ bwé ʋ swìn də, ʋ yərì Zwezi
(Matiə 26.71-75; Marəkə 14.69-72; Likə 22.58-62)

25 Kʋ máŋá təntə wa, də Simon Piyɛrə
mù zɪga mən yáá nə ʋ ywèrì. Ba ma bwe
wá, ba wʋ́: «N mù tà bɛɛ wà tə karbiu tə
don, naaa?» Ʋ tɛn kʋ, ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «À
mù tà ʋ karbiu!»
26 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán
nəkwɪa tʊ̀tʊ̀nà tə tʊ̀tʊ̀nʊ̀ don yɪn lá, ʋ nə
yɪ bɛɛ tə, Piyɛrə nə za ʋ zɪɪn tə ʋ gwəŋə,
dwíí tíú. Tʊ̀tʊ̀nʊ̀ təntə də kʋ́ʋ̀ bwe Piyɛrə,
ʋ wʋ́: «Kʋ tà n mù nə, à nɪ tìán kárá tə
wa də wá, naaa?»
27 Piyɛrə tə kʋ́ʋ̀ tɛn kʋ, də kʋ tà cígá.
Kʋ máŋá təntə tətə wa nə, cəbɪʋ kwi.

Ba ja Zwezi ba va Pilatə yáá con
(Matiə 27.1-2, 11-30; Marəkə 15.1-15; Likə 23.1-25; Zwan 12.32-33)

28 Kʋ mù təntə kwa nə, ba kʋ́ʋ̀ ja Zwezi
ba nan Kayifə con, ba va yáá tíú tə, pìʋ́
nəfarʋ tə nə lɪ ʋ tún, bʊ̀rà dìə̀ wa. Kʋ
yɪn jɪjʋ fuən fuən. *Zwifə-ba yun tìán tə
wà bʊ̀rà dìə̀ tə wa zwɪ ba culu tə yɪrɪ. Ba
cìgà ba tìàn nə də durən yoo, sə kʋ pa ba
wànɪ́ ba də́ *Pakə cànà tə.
29 Kʋ mù nə pɪn, *Pilatə ma nan ʋ yí ba
kàrá wa, ʋ bwe ba, ʋ wʋ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə bɛɛ
wà tə cʋ̀gʋ̀, á nə pìà, sə á swìn á zɪgɪ ʋ
nə?»
30 Ba ma le wá, ba wʋ́: «Də ʋ yà nə tà
yolwanfwanʋ, nə yà ba ja wá, nə bà nə
pa mʋ́».
31 Kʋ mù sʋgʋ təntə yuu wa, Pilatə swìn
ba con, ʋ wʋ́: «Á tətə joŋə wá, á twá á
culu tə nə, á bʊ̀rì ʋ bʊ̀rà». Zwifə-ba yun
tìán le wá, ba wʋ́: «Nə ba cwəŋə jə, sə
nə gʋ lìù».
32 Zwezi yà dí yáá, ʋ bɪrɪ nətʋ tə, ʋ nə
mɛ, sə ʋ tɪ*. Kʋ mù nə pɪn, kʋ dàń ma ya
nətʋ, sə Zwezi sʊ̀ràn tə nii ma sú.
33 Pilatə dàń pìí ʋ zʋ bʊ̀rà dìə̀ tə wa, ʋ
ga bon Zwezi ʋ bwe, ʋ wʋ́: «N mù nə yɪ
Zwifə-ba pìʋ́, naaa?»
34 Zwezi le wá, ʋ wʋ́: «Kʋ tə, n nə swìn
tə, yɪ n tətə nə bʋ́n kʋ, nə à yə̀ə́ kʋ yɪ lìà
nə swìn à yoo n con?»
35 Pilatə ma le, ʋ wʋ́: «À mù tà Zwifə.
N mù dwíí tìán də ba Yɪɪ joŋwana yun
tìán tə nə ken mʋ́ à jìàn wa. Bɛ̀eɛ̀e nə n
cʋ̀gʋ̀?»

* **18:32 18.32** *Romə-ba nə pìà ba gʋ lìù, ba yàá paa wá dagarʋ yuu wa. Zwifə-ba mù ba lìù gwɪ nətʋ. Ba mù yàá dɪlɪ wá də kapana ba gʋ. Yá Romə lìà yà culi kʋ mù máŋá təntə wa.

36 Zwezi le wá, ʋ wʊ́: «À mʊ̀ pàrì tə tà
tɪa ka tə yuu wa. À pàrì tə yà nə wulə
tɪa ka tə yuu wa, à tʊ̀tʊ̀nà yà nə wá ta à
yɪrɪ, sə ba dàn ká ja nə, ba pa Zwifə-ba
yun tìán nə. À pàrì tə dàń nə tà tɪa ka tə
yuu wa».
37 Pilatə dàń ma swìn ʋ con, ʋ wʊ́: «Yá
n dàń yɪ pìʊ́, naaa?» Zwezi le wá, ʋ wʊ́:
«Mə kʊ nə n swìn, à yɪ pìʊ́. Ba lʊrɪ nə,
à bà lʊʊ wa, sə à swìn cígá tə à bɪrɪ. Yá
lìù tə mama, ʋ nə yɪ cígá lìù, ʋ yàá cʊgʊ
à sʊ̀ràn tə».
38 Pilatə ma bwe wá, ʋ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə
ya cígá tə?»
Ʊ nə bwe kʊ nətʊ tə kwa nə, ʋ kʊ́ʊ̀ pìí
ʋ nan Zwifə-ba con. Ʊ swìn ba con, ʋ wʊ́:
«À mʊ̀ wà yoo mama nɪ ʋ yuu wa, kʊ nə
mɛ, sə ba gʊ wá, kʊ yɪrɪ.
39 Yá kʊ tə nə ya á yofwamɪʊn, bɪnɪ
mama *Pakə cànà tə nə yí, à yàá lɪ bàń
dìè lìù nədʊ, à dʊgʊ. Á dàń pìà, sə à dʊgʊ
Zwifə-ba pìʊ́ tə, naaa?»
40 Ba kʊ́ʊ̀ bubwi, ba wʊ́: «Kʊ tà ʋ mʊ̀!
Barabasə nə nə pìà, sə n dʊgʊ!» Barabasə
təntə yà yɪ ŋwìàn, ʋ nə gwɪ lìà.

19

1 Kʊ mʊ̀ təntə kwa nə, Pilatə dàń pɪn
nii, sə ba ja Zwezi ba mà də fɪfɪran, ʋ yɪra
lá.
2 Pamana tə sʊa casʊran yupuu, ba pú
Zwezi yuu nə, ba ga zʊ wá də gasɔɔ
nəsɪan mwin.
3 Ba dàń yàá va ba yí ʋ yɪra, ba swìn,
ba wʊ́: «Nə jʊ̀nì mʊ́, Zwifə-ba pìʊ́!» Yá
ba farɪ ʋ pɪpara nə.
4 Pilatə kʊ́ʊ̀ pìí ʋ nan, ʋ swìn Zwifə-ba
yun tìán tə con, ʋ wʊ́: «Á cʊga, à wá lɪ
wá, à ja à nan á con kàrá wa, sə kʊ pa
á lwarɪ də, à mʊ̀ ba yoo mama na ʋ yuu
wa, kʊ nə mɛ, sə ba gʊ wá kʊ yɪrɪ».
5 Zwezi nan bʊ̀rà dìè tə wa, də casʊran
yupuu tə ʋ yuu nə, də gasɔɔ nəsɪan mwin
tə ʋ yɪra nə. Pilatə ma swìn ba con, ʋ wʊ́:
«Á nəŋə, bɛɛ tə nə!»
6 Máŋá tə, Yɪɪ joŋwana yun tìán tə, də
Yɪɪ *dìè lìà tə nə cì ka nə tə, nɪ wá, ba
bubwi, ba wʊ́: «Pa, sə ba paa wá dagarʊ
yuu wa! Pa, sə ba paa wá dagarʊ yuu
wa!» Pilatə ma swìn ba con, ʋ wʊ́: «Á
tətə joŋə wá, á paa dagarʊ yuu wa. À mʊ̀
ba yoo mama na ʋ yuu wa, kʊ nə mɛ, sə
ba gʊ wá kʊ yɪrɪ».
7 Zwifə-ba yun tìán pìí ba le, ba wʊ́:
«Nə jə culu, yá nə culu təntə yɪrɪ nə, ʋ
mɛ, sə ʋ tɪ. Ʊ jɪn ʋ tìàn, ʋ ma jì Yɪɪ-Biu».
8 Máŋá tə, Pilatə nə nì sʊ̀ràn təntə, fən
kʊ́ʊ̀ kwɛn tə zʊ wá.
9 Ʊ pìí ʋ zʊ bʊ̀rà dìè tə wa, ʋ ga swìn
Zwezi con, ʋ wʊ́: «N yɪ n nan yə̀n?» Yá
Zwezi wà wá le. Pilatə ma pìí ʋ swìn ʋ
con, ʋ wʊ́:
10 «À mʊ̀ con nə, n ba pìà swìn, naaa?
N yə̀rì də, à dìàn yí, sə à pa ba paa mʊ́
dagarʊ tə yuu wa? À dìàn ma kʊ́ʊ̀ yí, sə
à pa ba dʊgʊ mʊ́, naaa?»
11 Zwezi le Pilatə, ʋ wʊ́: «N ba dìàn
mama jə à yuu wa, də kʊ nə tà dìàn tə,
Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tə. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, lìù tə, ʋ
nə jɪn nə, ʋ pa mʊ́, kʊ tíú cʊna tə nə dwə
tə mɛ».
12 Zwezi sʊgʊ təntə yɪrɪ, Pilatə dàń pìà,
sə ʋ dʊgʊ wá. Zwifə-ba tə dàń bubwi,
ba wʊ́: «N nə dʊgʊ bɛɛ wà tə, də n kʊ́ʊ̀
tà *Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə dabɛɛ. Lìù tə
mama, ʋ nə jɪn ʋ tìàn ma jì pìʊ́, kʊ tíú tə
yɪ ʋ zɪga pìʊ́ nəfarʊ tə nə».
13 Pilatə nə nì ba sʊ̀ràn təntə, ʋ pɪn
Zwezi nan kàrá wa. Ʊ tətə dàń ga nan,
ʋ jə̀ə́ ʋ bwálí tə nə, ʋ nə jəni, ʋ ma bʊ̀rì
bʊ̀rà tə. Ba yà ja kʊ bwálí təntə, ba boŋə
‹kapana bwálí›. *Ebərə-ba sʊgʊ də yà
boŋə kʊ ‹Gabata›.
14 Dɪɪn təntə nə nə, Zwifə-ba yàá wulə
ba tanɪ *Pakə cànà tə, sə ba zàn tɪa ba dá
ka. Kʊ máŋá tə yɪn ndə yɪcaʊ lugu fugə
bələ nə. Pilatə dàń swìn Zwifə-ba con, ʋ
wʊ́: «Á nəŋə, á pìʊ́ tə nə!»
15 Ba dàń bubwi, ba wʊ́: «Á gwɪa wá!
Á gwɪa wá! Pa, sə ba paa wá dagarʊ yuu
wa!» Pilatə ma swìn ba con, ʋ wʊ́: «À
pa, sə ba paa á pìʊ́ tə dagarʊ yuu wa,
naaa?» Yɪɪ joŋwana yun tìán tə ma le,
ba wʊ́: «Nə mʊ̀ ba pìʊ́ don jə, də kʊ nə
tà Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə».
16 Pilatə dàń ma dʊgʊ Zwezi, ʋ pa ba, sə
pamana paa wá dagarʊ yuu wa. Ba ma ja
wá, ba ja kɛ̀eń.

Ba paa Zwezi dagarʋ yuu wa
(Matiə 27.32-56; Marəkə 15.21-41; Likə 23.26-49)

17 Zwezi tətə nə zɪn ʋ dagarʋ tə, ʋ ja
nan tɪʋ tə wa, ʋ va ʋ yí bwálí tə, ba nə
boŋə ‹yuzʋŋa bwálí›. *Ebərə-ba sʋgʋ də
yà boŋə kʋ bwálí təntə ‹Goləgʋta›.
18 Mə kʋ bwálí təntə wa nə, pamana tə
paa Zwezi dagarʋ tə yuu, yá ba ga paa lìà
bələ, də ba súrí ʋ nə dagaran yuu. Ba paa
lìù tə don ʋ vàn tə don nə, Zwezi tətə ga
wulə ba tətəŋi wa.
19 *Pilatə pɪn, ba púpúní sʋ̀ràn
daborubiə wa, ba kə Zwezi dagarʋ tə yuu
wa. Ba púpúní, ba wʋ́: «*Nazarɛtə Zwezi,
*Zwifə-ba pìʋ́ tə».
20 Bwálí tə nə, ba nə paa Zwezi dagarʋ
tə yuu, yà bwələ də tɪʋ tə nii. Kʋ mʋ̀
nə pɪn, Zwifə-ba dáá zənzən, ba nə kàrì
púpúná təntə. Yá kʋ yà yɪ də Ebərə-ba,
də Latɪn-ba, də *Gərɛkə-ba sʋgʋ nə, ba
ma púpúní tə.
21 Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə ma
swìn Pilatə con, ba wʋ́: «N nə púpúní, də
ʋ ya Zwifə-ba pìʋ́, kʋ wà mɛ, sə n yá kʋ
nətʋ. Kʋ mɛ, sə n púpúní, də bɛɛ wà tə
nə wʋ́, ʋ yɪ Zwifə-ba pìʋ́».
22 Pilatə ma le ba, ʋ wʋ́: «Kʋ tə à nə
púpúní, mə kʋ nə, à púpúní».
23 Pamana tə nə paa Zwezi ba zwɛ̀e, ba
tì ʋ ganan tə, ba tún púlə́ banɪa. Kʋ kwa
nə, ba tì púlí nədʋ nədʋ, ba pa pamanʋ
mama nə. Ba tì ʋ gandarʋ tə, kʋ nə tà ba
gwəŋə ba nyɛn, kʋ yɪ ba zɪgɪ kʋ yuu nə,
ba sʋ ba bà ba yí kʋ tɪa con.
24 Ba dàń swìn duən con, ba wʋ́: «Nə
dàn ká kàrí kʋ, nə pwárá, sə nə lwarɪ lìù
tə, kʋ nə wá ya ʋ nyiən». Kʋ nətʋ tə tʋn,
sə kʋ pa sʋ̀ràn tə, tə nə púpúní Yɪɪ sagɪ
tə wa tə, nii ma sú. Kʋ púpúní, kʋ wʋ́:

«Ba tàrì à ganan, ba ga pwárí à gandarʋ
tə yɪrɪ».

Mə kʋ mʋ̀ yoo təntə nə, pamana tə tʋn.
25 Zwezi nuu tə, də ʋ nuu nyánʋ́ tə, də
Kəlopasə kan Mari, də Mari Madəlɛnə yà
zɪga ba bwələ dagarʋ tə yɪra, ba nə paa
Zwezi kʋ yuu wa.
26 Zwezi nuu tə, də ʋ karbiu tə, ʋ nə
swə tə, yà zɪga duən səpuni nə. Zwezi nə
nɪ ba, ʋ swìn ʋ nuu tə con, ʋ wʋ́: «À nuu,
nə̀ń, n bìú nə!»
27 Kʋ kwa nə, ʋ kʋ́ʋ̀ swìn ʋ karbiu tə
con, ʋ wʋ́: «Nə̀ń, n nuu nə!» Yá kʋ nə zɪgɪ
kʋ máŋá təntə wa, karbiu tə jon Zwezi
nuu Mari, ʋ kə ʋ con.
28 Yìən təntə kwa nə, Zwezi yə̀ə́ də, yoo
mama tʋn kʋ zwɛ̀e. Ʋ dàń swìn, ʋ wʋ́:
«Nanyʋnɪ jə nə». Ʋ swìn kʋ nətʋ tə, sə
sʋ̀ràn tə, tə nə púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, nii
ma sú.
29 Sawuru yà zɪga bwálí təntə wa, kʋ
nii nə súə́ də divɛn nyʋnʋ. Pamana tə
dàń ma tì canfɪnsɪʋ, ba lə divɛn nyʋnʋ
təntə wa, ba kə mɪʋ nii nə, ba nə boŋə
‹yizopə›, ba ja va, ba kə Zwezi nii nə.
30 Zwezi nə nyʋa divɛn nyʋnʋ təntə, ʋ
swìn, ʋ wʋ́: «Yoo mama tʋn kʋ zwɛ̀e». Kʋ
kwa nə, Zwezi ken ʋ yuu tɪa, mə ʋ tɪan də
nə.

Pamanʋ zwə Zwezi səpuni ʋ pórí

31 Kʋ yɪ dɪɪn tə, *Zwifə-ba yà nə wulə
ba tanɪ ba *sìə́ dɪɪn tə, kʋ yoo nə cà ba
nə. Kʋ ya Zwifə-ba sìə́ dɪɪn nəfarʋ. Kʋ
mʋ̀ nə pɪn, Zwifə-ba yun tìán yà ba pìà,
sə tɪga tə ya dagaran tə yuu wa. Ba dàń
vəli, ba lòrì *Pilatə, sə ʋ pa ba cwəŋə, sə
ba kén lìà tə nɛɛ, ba nə wulə dagaran tə
yuu wa. Ba ga cú kʋ tìán tɪga tə.
32 Pamana tə dàń twi, ba kén lìà tə, ba
nə paa ba mʋ̀ də Zwezi tə nɛɛ. Ba kén
təntən lìù tə nɛɛ, ba zàn ba kén ʋ don tə
də nɛɛ.
33 Ba nə yí Zwezi, ba nɪ də, ʋ mʋ̀ tɪga.
Kʋ mʋ̀ nə pɪn, ba kʋ́ʋ̀ wà ʋ mʋ̀ nɛɛ kén.
34 Yá pamana tə wa lìù don ja cwiin, ʋ
ma pórí Zwezi səpuni, lala də jana də níá
ga nan tə lwə́ tɪa.
35 Bɛɛ tə, ʋ nə púpúní yìən tə tə ya ʋ nɪ
tə, ʋ ma ʋ bɪrɪ tə aba, sə kʋ pa á də pa
cígá ʋ sʋgʋ tə nə. Yá kʋ tə, ʋ nə púpúní
tə, yɪ cígá. Yá ʋ yə̀ə́ də kʋ ya cígá nə, ʋ
swìn.
36 Kʋ púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:

«Ʋ yɪra kuu mama wà mɛ, sə kʋ kén».

Yìən təntə tʋn, sə kʋ pa sʋ̀ràn təntə nii
sú.
37 Kʋ tə púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
«Ba wá ywàń, ba na lìù tə, ba nə pórí tə».

Ba ken Zwezi ləbəri wa
(Matiə 27.57-61; Marəkə 15.42-47; Likə 23.50-56)

38 Kʊ kwa nə, Zwʊzɛfə tə, ʊ nə yɪ Arimate tíú, zàn ʊ va ʊ na *Pilatə. Ʊ mù Zwʊzɛfə tə yà yɪ Zwezi karbiu. Ʊ yà sègè ʊ tìàn, ʊ nə dəri *Zwifə-ba yun tìán tə fən yɪrɪ. Ʊ lòrì cwəŋə Pilatə con, sə ʊ lɪ Zwezi tɪgɪ tə. Pilatə dàń ma pa wá cwəŋə. Zwʊzɛfə dàń vəli ʊ pa ba tì Zwezi tɪgɪ tə.

39 Nikodɛmə tə, ʊ dɪɪn nə vəli Zwezi con tɪtɪn tə nə, də ja tɪralɪ, kʊ nə yí ndə kilo fɪtwa nə, ʊ ja bà. Tɪralɪ təntə yà yɪ mirə də alwɛsə nə, ba guli duən wa, ba ma fwa kʊ.

40 Ba mù bələ tə mɛ nə tì Zwezi tɪgɪ tə, ba pəpəni də gantwɛn, ba ga kə tɪralɪ ʊ nə. Mə nətʊ nə Zwifə-ba yàá fwa, də ba nə pìà, ba gùrì tɪgɪ.

41 Tìán kárá yà wulə bwálí tə wa, ba nə paa Zwezi dagarʊ tə yuu. Ba yà kʊa ləbəri nədʊn kʊ mù tìán kárá tə wa, ba nə tə wà lìù mama kʊ wa ken.

42 Ba yà wulə ba kəni Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə sírí. Ləbəri tə bwálí yà ga bwələ. Kʊ mù nə pɪn, Zwʊzɛfə də Nikodɛmə ma tì Zwezi, ba ja va, ba kə kʊ wa.

20

Zwezi bwin ʊ nan tɪan wa
(Matiə 28.1-8; Marəkə 16.1-8; Likə 24.1-12; Tʊtʊnan 2.23-32; 1 Korɛntə tìán 15.1-28)

1 *Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn tə tɪkʊnɪ nə, jɪjʊ fuən fuən, tɪa nə fwa gana gana máŋá wa, Mari Madələnə zàn, ʊ va ləbəri tə nii nə. Ʊ nə yí lá nə, ʊ nɪ də, kapan tə, kʊ yà nə sun ləbəri tə nii nə, súrí kʊ yá ləbəri tə nə.

2 Ʊ dàń pìí ʊ dəri, ʊ va ʊ yí Simon Piyɛrə, də karbiu tə, Zwezi yà nə swə tə, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Ba lɪ *Yuu-Tiu ʊ ləbəri tə wa, yá nə ga yərì bwálí tə, ba nə ken wá».

3 Piyɛrə də karbiu təntə dàń zàn, ba va ləbəri tə nii nə.

4 Ba mɛ bələ tə yà yɪ ba dəri, yá karbiu tə don tə dəri lala, ʊ doni Piyɛrə. Ʊ dí yáá, ʊ yí ləbəri tə nii nə.

5 Ʊ nə kwá tɪa, sə ʊ ywàń ləbəri tə wa, ʊ nɪ gantwɛn tə, tə tə́gə́ tɪa, yá ʊ wà zwɪ.

6 Simon Piyɛrə púə́ ʊ kwa, ʊ yí lá, ʊ lɛ, ʊ zʊ ləbəri tə wa. Ʊ də kʊ́ù nɪ gantwɛn tə, tə tə́gə́ tɪa.

7 Ʊ nɪ gantwan tə də, ba yà nə baa Zwezi yuu nə, də tə mù pəpəni kʊ tə́gə́ vàn nə.

8 Karbiu tə don tə, ʊ nə dí yáá ʊ yí ləbəri tə nii nə, də dàń zʊa ləbəri tə wa. Ʊ də nɪ kʊ nətʊ, ʊ ga sɛ̀e də, kʊ yɪ cígá.

9 Kʊ máŋá tə wa, ba yà tə wà lwarɪ də, Yɪɪ sagɪ tə wa kʊ bɪrɪ də, Zwezi mɛ, sə ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan wa.

10 Kʊ kwa nə, karbɪa tə pìí, ba va ba sàń.

Zwezi bɪrɪ ʊ tìàn Mari Madələnə nə
(Matiə 28.9-10; Marəkə 16.9-11)

11 Kʊ máŋá təntə wa, Mari mù yà zɪga kàrá wa, ləbəri tə nii nə, ʊ kwi. Ʊ nə zɪga lá ʊ kwi nətʊ tə, ʊ kwá tɪa, sə ʊ ywàń ləbəri tə wa.

12 Ʊ dàń nɪ *malɪkɛ bələ, tə nə zʊa ganpwənə, tə jə̀ə́ bwálí tə nə, Zwezi tɪgɪ tə yà nə tə́gə́ lá. Ka don jə̀ə́ yuu con, ka don tə də jə̀ə́ nɛɛ con.

13 Malɪkɛ tə dàń ma bwe Mari, tə wʊ́: «Kan, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma kwi?» Mari pìí ʊ le ba, ʊ wʊ́: «Ba lɪ à *Yuu-Tiu tə, à ga yərì bwálí tə nə, ba nə ken wá».

14 Ʊ nə swìn kʊ nətʊ tə, ʊ vəvəri, sə ʊ ywàń ʊ nɪ Zwezi, də ʊ zàn ʊ zɪga yɪɪ nə. Ʊ yà ga wà lwarɪ də, kʊ yɪ Zwezi.

15 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Kan, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma kwi? Wàà nə n pìà?» Mari yà bʊŋa də, kʊ yɪ bɛɛ tə, ʊ nə cì tìán kárá tə nə. Kʊ mù nə pɪn, ʊ ma swìn bɛɛ tə con, ʊ wʊ́: «Yuu tíú, də kʊ nə yɪ n mù nə tì Zwezi, sə n bɪrɪ nə bwálí tə, n nə ken wá, sə à va à tì wá».

16 Zwezi le wá, ʊ wʊ́: «Mari!» Də ʊ vəvəri, ʊ ga swìn Zwezi con, ʊ wʊ́: «Rabuni!» Kʊ dàń nə yɪ ‹karnyɪna›.

17 Zwezi ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «N kʊ́ù dàn ká dwen à yɪra, à tə wà à nyɪna Yɪɪ con vəli. Yá vəli n yí à nubɪa tə, n ga swìn ba con də, à vəli à nyɪna con. Nyɪna təntə nə yɪ á də nyɪna. Ʊ mù nə yɪ à Yɪɪ, ʊ ga yɪ á də Yɪɪ».

18 Mari Madələnə dàń vəli, ʊ swìn kʊ ʊ bɪrɪ Zwezi karbɪa tə nə. Ʊ swìn ba con də, ʊ nɪ Yuu-Tiu. Ʊ ga tún tə tə mama, Zwezi nə swìn ʊ con, ʊ bɪrɪ ba.

Zwezi bırı ʋ tìàn ʋ karbıa tə nə
(Matiə 28.16-20; Marəkə 16.14-18; Likə 24.36-49)

19 *Zwifə-ba *sìə́ dıın tə tıkʋnı dədəni
nii nə, Zwezi karbıa tə yà dəri Zwifə-ba
yun tìán tə fən. Ba dàń yà kun duən
nə dìə̀ don wa, ba ga tagʋ ka də borbiu.
Zwezi dʊ̀à ʋ nan ba tətəŋi wa, dìə̀ tə wa,
ʋ ga swìn ba con, ʋ wʊ́: «Bıcan sìə́ wá ya
də aba!»
20 Ʋ nə swìn sʊ̀ràn təntə kwa nə, ʋ bırı
ba ʋ jìàn tə, də ʋ səpuni tə. Karbıa tə súə́
də pupwən, ba nə pìí, ba na *Yuu-Tiu tə
yırı.
21 Zwezi kʊ́ʊ̀ bwé, ʋ swìn ba con, ʋ wʊ́:
«Bıcan sìə́ wá ya də aba. Nətʋ tə, à nyına
Yıı nə tʋn nə, mə nətʋ nə, à də tʋŋa aba».
22 Sʊ̀ràn təntə kwa nə, ʋ fwı vʋʋ ʋ kə
ba yuu wa, ʋ ga swìn ba con, ʋ wʊ́: «Á
joŋə Yıı-*Siŋu tə.
23 Lìà tə, á nə wá kwɛn ba cʋna, á lı ba
mʊ̀ də aba pwərə wa, Yıı də wá kwɛn ba
cʋna, ʋ lı ba mʊ̀ də wá pwərə wa. Yá lìà
tə, á nə wà ba cʋna kwɛn, á lı ba mʊ̀ də
aba pwərə wa, Yıı də bá ba cʋna kwɛn, ʋ
lı ba mʊ̀ də wá pwərə wa».

Zwezi bırı ʋ tìàn Toma nə
(1 Piyɛrə 1.8-9)

24 Toma tə, ba nə boŋə ‹yıyɔɔ›, ʋ də nə
yın karbıa fugə bələ tə wa, wà twá ʋ yà
lá, máŋá tə wa, Zwezi nə twi tə.
25 Karbıa tə duən tə dàń ma swìn Toma
con, ba wʊ́: «Nə nı *Yuu-Tiu». Ʋ ma le ba,
ʋ wʊ́: «Də à nə wà cıan tə bʋran tə nı ʋ
jìàn tə wa, à nə wà à jıfʋa ken ʋ səpuni
tə wa, à mʊ̀ bá pa cígá á sʋgʋ tə nə».
26 Dıan nana nii nə, Zwezi karbıa tə kʊ́ʊ̀
pìí ba kun duən nə dìə̀ təntə wa. Yá Toma
də dàń yın lá. Mimiə tə yà tagʋ də borbiu,
Zwezi ga bà ʋ zıga ba tətəŋi wa, ʋ ga swìn,
ʋ wʊ́: «Bıcan sìə́ wá ya də aba!»
27 Kʋ kwa nə, ʋ swìn Toma con, ʋ wʊ́:
«Kə n jıfʋa yəbə, sə n ga ywàń à jìàn tə.
Làrì n jıın, n kə à səpuni tə nə! N dàń yá
n tʊ́tʊ̀ná tə nə, sə n sɛ̀e cígá tə!»
28 Toma ma le wá, ʋ wʊ́: «N mʊ̀ nə ya
à Yuu-Tiu də à Yıı!»
29 Zwezi ma swìn ʋ con, ʋ wʊ́: «Kʋ yı n
nə nı nə, tə nə pın, n ma kə n waa à nə.
Pupwən lìà nə yı ba tə, ba nə ken ba waa
à nə, də ba wà nə nı».

Won tə yırı sagı kʋ tə nə pʊ́pʊ́ní

30 Zwezi tʋn Yıı dìàn mımınan duən tə
nə dáá zənzən, ʋ karbıa tə yíá yuu. Tə
yoo wà pʊ́pʊ́ní sagı kʋ tə wa.
31 Yá yìàn tətə yı tə pʊ́pʊ́ní, sə á pa cígá
də, Zwezi yı *Kərisə, ʋ yı Yıı-Biu də. Yá á
dàń nə keni á waa ʋ nə wuuu, á wá twá
də wá, á ma na mıı, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı
con.

21

Zwezi bırı ʋ tìàn ʋ karbıa nə Tiberiyadə mʋnaa tə nii nə
(Matiə 28.16; Likə 5.1-11)

1 Kʋ kwa nə, Zwezi kʊ́ʊ̀ bırı ʋ tìàn
karbıa tə nə, də ba wulə Tiberiyadə
mʋnaa tə nii nə. Nəŋə nətʋ tə, ʋ nə bırı
ʋ tìàn ba.
2 Simon Piyɛrə yın lá, də Toma, ba nə
boŋə ‹yıyɔɔ›, Natanayɛlə də yın lá, ʋ tıʋ
nə yı Káná Galile nagwanaa tə wa, də
Zebede bıa tə, də Zwezi karbıa bələ duən.
Ba lìà təntə mama yà nə wulə duən nə.
3 Simon Piyɛrə ma swìn ba con, ʋ wʊ́:
«À vəli, sə à ja fələ». Ba də ma swìn ʋ
con, ba wʊ́: «Nə də wá twá n nə, nə va».
Ba dàń vəli ba zʋ níá yuu bori wa. Kʋ
tıtın təntə nə, ba wà won mama jın.
4 Tıa nə twi ka pʋrı máŋá wa, Zwezi
nan ʋ zıga mʋnaa tə nii nə. Ʋ karbıa tə
yà wà lwarı də, kʋ yı ʋ mʊ̀.
5 Zwezi ma bwe ba, ʋ wʊ́: «À bıa-ba, á
ba wodiu mama jə, naaa?» Ba pìí ba le
wá, ba wʊ́: «Nə ba won mama jə!»
6 Ʋ dàń ma swìn ba con, ʋ wʊ́: «Á dıla
fələ gə̀gə̀lù tə níá yuu bori tə jızən vàn tə
yuu, á wá ja fələ». Ba nə dılı fələ gə̀gə̀lù
tə, ba kʊ́ʊ̀ wàrì kʋ ba pìí ba vaŋa ba lı,
fələ nə súə́ kʋ nii yırı.
7 Karbiu tə, Zwezi yà nə swə tə, dàń ma
swìn Piyɛrə con, ʋ wʊ́: «Kʋ yı *Yuu-Tiu!»
Simon Piyɛrə yà yı ʋ zıga swələ. Ʋ nə nì
də, kʋ yı Yuu-Tiu, ʋ tì ʋ gànʊ̀ ʋ zʋ, ʋ ga
vwa ʋ voru ʋ tàŋá nə. Kʋ kwa nə, ʋ fan
ʋ tʋ níá tə wa.
8 Karbıa tə duən tə ya ba níá tə nii ŋʊ́ná
zənzən. Bwálí tə, ba yà nə wulə, də níá
tə nii yà yı ndə mɛtərə bíí nə. Ba dàń twi
də níá yuu bori tə. Ba nə pìí ba bìàn, fələ
gə̀gə̀lù tə súə́ də fələ, ba dàń ga vaŋa kʋ.

9 Ba nan níá tə wa. Máŋá tə wa, ba nə
nan, ba nı cala tə nə jə mən, fəli də dipɛn
ga tə́gə́ tə yuu.
10 Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á lıa fələ
duən, á nə jın sı́ʋ́n, á ja bà».
11 Simon Piyɛrə zʋa nı́á yuu bori tə wa,
ʋ van fələ gə̀gə̀lù tə, ʋ ja nan bəbəru tə
nii nə. Kʋ yà sʋ́ə́ də fələ kəkərən. Tə
mama yın bı́ı́ də finu də batwa. Yá də tə
nə dáá nətʋ tə mama, fələ gə̀gə̀lù tə wà
karı.
12 Zwezi swìn ba con, ʋ wʋ́: «Á bìàn, á
də́». Fən zʋa karbıa tə mama, sə ba bwe
wá, ba na lìù tə, ʋ nə yı. Ba yà lwarı də,
kʋ ya Yuu-Tiu nə.
13 Zwezi twən ʋ yí lá, ʋ tì dipɛn tə, də
fəli tə, ʋ ma tàrì ba.

Zwezi pìí ʋ kə Piyɛrə ʋ tʋtʋŋı wa (Likə 24.34; 1 Piyɛrə 5.1-4; Zwan 20.30-31)

14 Mə nɛɛ batwa nə, Zwezi nə bırı ʋ tìàn
ʋ karbıa tə nə, ʋ nə pìí ʋ bwin ʋ nan tıan
tə wa, kwa nə.
15 Ba nə dí ba zwɛ̀e kwa nə, Zwezi swìn
Simon Piyɛrə con, ʋ wʋ́: «Zwʋnasə bìú
Simon, n swə nə, n doni ba duən tə, ba nə
swə nə, naaa?» Ʊ ma le wá, ʋ wʋ́: «Cígá,
*Yuu-Tiu, n yə̀ə́ də, à swə mʋ́». Zwezi mʋ̀
swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Ywàń à pabii tə yoo».
16 Ʊ kʋ́ʋ̀ pìí ʋ swìn ʋ con, nɛɛ bələ nii
nə, ʋ wʋ́: «Zwʋnasə bìú Simon, n swə
nə, naaa?» Ʊ də ma kʋ́ʋ̀ le Zwezi, ʋ wʋ́:
«Cígá, Yuu-Tiu, n yə̀ə́ də, à swə mʋ́».
Zwezi ma kʋ́ʋ̀ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Ywàń à
pee tə nə».
17 Zwezi tə kʋ́ʋ̀ pìí ʋ swìn ʋ con, nɛɛ
batwa nii nə, ʋ wʋ́: «Zwʋnasə bìú Simon,
n swə nə, naaa?» Piyɛrə pùə́ cʋ̀gʋ̀ də,
Zwezi nə bwe wá, nɛɛ batwa tə nii nə, də
ʋ nə swə wá. Ʊ dàń ma le Zwezi, ʋ wʋ́:
«Yuu-Tiu, n yə̀ə́ yoo mama, n yə̀ə́ də, à
swə mʋ́». Zwezi ma swìn, ʋ wʋ́: «Ywàń
à pee tə nə.
18 Cígá mama, à mʋ̀ nə swìn kʋ n con:
Máŋá tə, n yà nə yı balandʋrʋ, n tətə yàá
nə vwe n tàŋá voru. Yá n yà ga vəli bwálí
tə, n nə swə. Yá n nə twi, n bà n kwın, n
wá zìn n vànà, lìù don ga vwa n tàŋá voru
ʋ pa mʋ́. Yá ʋ wá ja mʋ́, ʋ ja va bwálí tə,
n nə bá pìà».
19 Zwezi sʋ̀ràn təntə yà yı ʋ swìn, sə ʋ
ma bırı tıan tə yiri, Piyɛrə nə wá tı, sə
Yıı ma na dun. Kʋ kwa nə, Zwezi swìn ʋ
con, ʋ wʋ́: «Twá à nə!»
20 Piyɛrə dàń vəvəri, ʋ ywàń ʋ kwa, ʋ
na karbiu tə, Zwezi nə swə tə, də ʋ nan ba
kwa con, ʋ bìàn. Mə ʋ mʋ̀ karbiu təntə
nə yà guni ʋ kə Zwezi con, máŋá tə wa,
ba yà nə wulə ba də́ wodiu tə. Ʊ yà ga
bwe wá, ʋ wʋ́: «Yuu-Tiu, wàà nə yı lìù
tə, ʋ nə wá ja mʋ́, ʋ pa n dʋŋa tə nə?»
21 Piyɛrə nə nı wá, ʋ swìn Zwezi con, ʋ
wʋ́: «Sə ʋ tə mʋ̀, Yuu-Tiu, bɛ̀eɛ̀e nə wá yí
ʋ mʋ̀?»
22 Zwezi ma le wá, ʋ wʋ́: «À nə swə, sə
ʋ mʋ̀ ya lá wuuu, kʋ ja vəli máŋá tə, à nə
wá pìí à bà, kʋ jə n bıan nə, naaa?
23 N mʋ̀ twá à nə!» Kʋ mʋ̀ sʋgʋ təntə,
Zwezi nə swìn tə tàá tıa mama, lìà tə, ba
nə yı nubıa *Kərisə yırı, tətəŋi wa, ba
swìn də, karbiu təntə mʋ̀ bá tı. Zwezi ga
wà Piyɛrə con swìn də, ʋ mʋ̀ bá tı. Kʋ yı
ʋ swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Də à nə swə, sə ʋ
mʋ̀ ya lá, wuuu, kʋ jə vəli máŋá tə, à nə
wá pìí à bà, kʋ jə n bıan nə, naaa?»
24 Mə ʋ mʋ̀ karbiu təntə nə swìn yìən
təntə tə nə tʋn, ʋ ga pʋ́pʋ́ní tə. Kʋ mʋ̀ nə
pın, nə ma yə̀ə́ də kʋ tə, ʋ nə pʋ́pʋ́ní, tə
yı cígá.
25 Zwezi tə tʋn yìən duən, tə nə dáá
zənzən. Də ba yà nə pʋ́pʋ́ní tə nədʋ
nədʋ, à bʋŋa də, saga tə, ba nə wá
pʋ́pʋ́ní, yà wàrì lʋʋ tə tətə wa mı́ámı́án.

Zwezi-Kərisə tʊntʊna tʊtʊnan yoo

Tʊtʊnan sagɪ tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpʊ́ní sagɪ kʊ tə

Kʊ yɪ Likə nə púpʊ́ní kʊ. Mə kʊ mù nə púə́ ʊ sʊywə́ŋʊ́ tə nə. Ʊ təntən sagɪ tə wa, ʊ bɪrɪ yìən tə, Zwezi nə swìn, də tə tə, ʊ nə fwa tɪa yuu wa. Kʊ kwa nə, Likə nə kʊ́ù púpʊ́ní tʊntʊna sagɪ tə də.

Lìà tə nə, Likə nə púpʊ́ní

Likə púpʊ́ní sagɪ kʊ tə ʊ pa *Zwifə-ba nə, də ba tə nə, ba nə tà Zwifə-ba, ba nə jigə *Kərisə lìà, ndə ʊ təntən sagɪ tə nə.

Sagɪ tə wa sʊgʊ

Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna tə tʊtʊnan yoo nə kʊ swìn. Likə bɪrɪ kʊ nə twá nətʊ *Kərisə lìà púlí tə ma pùlì mancɪn mancɪn, kʊ sú nagwanɛɛ tə wa, Mediterane mʊʊ tə nii nə. Kərisə lìà púlí tə dəń təntən kʊ dì *Zwerizalɛmə nə, *Pantəkɔtə cànà tə dɪɪn nə máŋá tə wa, Yɪɪ-*Siŋu tə nə cúə́ tʊntʊna tə yuu wa. Yìən yà cì kʊ yáá nə, tə nə duən də ga wʊwalɪ kʊ, yá də kʊ nətʊ mɛ kʊ tə pùlì lala kʊ súrí. Máŋá tə, ba nə ken càn Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ làgà Zwide də Samari nagwanɛɛ tə wa, kʊ ga swìn sʊywə́ŋʊ́ tə, kʊ bɪrɪ dwíə́ tə nə, kʊ nə vəli kʊ jərí. *Yuu-Tiu bɪrɪ Piyɛrə nə, sə ʊ lwarɪ də, mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con, tə yɪ lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba də nyiən.

Bələ nii yoo tə sagɪ tə nə bɪrɪ nəba, kʊ yɪ nətʊ tʊntʊnʊ Polə nə vəli ʊ swìn sʊywə́ŋʊ́ tə nɛɛ batwa duən dəń nə ʊ bɪrɪ lʊʊ níə́ tə, tə nə kɪkarɪ Mediterane mʊʊ tə, ba ja va ba yí *Romə, kʊ nə yɪ Romə-ba pàrì dəkuu bwálí. Tɪan yɪra də Polə nɛɛ batwa nii vəlu wulə sagɪ tə bwálí don nə, ba nə fwa lʊʊ níə́ ba tún kʊ wa, sagɪ tə talɪkwa yáá tə wa.

Tʊtʊnan sagɪ tə pìí kʊ lìí nəba kʊ tə, Kərisə lìà púlí nə mɛ, sə kʊ fwa máŋá mama, bwálí mama nə dɪɪn mama. Nə mɛ, sə nə swìn Zwezi-Kərisə yoo nə bɪrɪ bara də kana də bìsíná də nəkwɪna də jɪjə tìán də zʊra máŋá mama wuuu, kʊ jə vələ lʊʊ zaŋʊ.

Zwezi pìí ʊ dì Yɪɪ sàń nə
(Likə 1.1-4; 24.33-51; Matiə 28.18-20; Marəkə 16.15-19; Efɛzə tìán 4.8-10)

1-2 À dabɛɛ Teofilə*, à təntən sagɪ tə wa, à púpʊ́ní yìən tə mama, Zwezi nə tʊn də tə tə, ʊ nə kàrì ʊ bɪrɪ lìà nə. Ʊ kàrì tə ʊ bɪrɪ ʊ tʊtʊŋɪ tə jɪjʊ mama, kʊ ja va kʊ yí máŋá tə wa, Yɪɪ nə lɪ wá tɪa yuu, ʊ kə ʊ con. Zwezi nə yɪn lʊʊ wa, ʊ kúrí lìà, ʊ ma fwa ʊ *tʊntʊna. Ʊ twá Yɪɪ-*Siŋu tə dìàn nə, ʊ ma bɪrɪ ba kʊ tə, ba nə mɛ, sə ba fwa.

3 Ʊ nə dí càn ʊ tɪ kwa nə, ʊ bɪrɪ ʊ tìàn ʊ tʊntʊna tə nə də, ʊ cígá wulə mɪɪ wa. Ʊ bɪrɪ ʊ tìàn ba wuuu, nɛɛ kapʊpʊ dɪan sapwilə, ʊ ma swìn Yɪɪ pàrì tə yìən, ʊ bɪrɪ ba.

4 Kʊ máŋá təntə wa, Zwezi də ʊ tʊntʊna tə yà jə̀ə́ ba də́ wodiu. Kʊ mù wodiu tə yuu, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á dànà ká nan *Zwerizalɛmə wa. Á dàná won tə, à nyɪna Yɪɪ nə kàn nii, sə ʊ pa aba. À dí yáá à swìn kʊ yoo á con:

5 Zwan† ləgə lìà níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ, yá kʊ dàń nə yí yáá mɛ̀e, Yɪɪ wá lə ba ʊ *Siŋu tə wa».

6 Tʊntʊna tə, ba nə kun duən nə, dàń ma bà ba bwe Zwezi, ba wʊ́: «*Yuu-Tiu, kʊ máŋá təntə wa nə, n wá pìí n tún *Yɪzərayɛlə pàrì tə, naaa?»

7 Ʊ ma le ba, ʊ wʊ́: «Kʊ mù təntə ba aba ywàŋá. À nyɪna Yɪɪ tətə nə jə cwəŋə, sə ʊ tún kʊ máŋá tə, də kʊ dɪɪn tə, kʊ nə wá tʊn.

8 Yá Yɪɪ-Siŋu tə nə twi á yuu wa, á wá na dìàn, sə á ya à lìà tə, á nə wàá á bɪrɪ kʊ tə, á nə nɪ à con Zwerizalɛmə wa, də Zwide nagwanaa tə mama wa, də Samari nagwanaa tə mama wa, halɪ, kʊ ja vələ tɪa tə yuu mama».

9 Zwezi nə swìn kʊ mù təntə ʊ zwɛ̀e, Yɪɪ pɪn, ʊ zàn ʊ dì yɪɪ nə ba yíá yuu. Yá bakwan twi kʊ pú ʊ nə.

* **1:1-2 1.1-2** Likə púpʊ́ní Zwezi-Kərisə sʊywə́ŋʊ́ tə də ʊ pa ʊ mù Teofilə nə. † **1:5 1.5** Kʊ mù *Zwan-Batisə tə yɪ lìù təntə.

10 Ba dàń nə zɪga, ba ywàŋá yɪɪ nə zən,
Zwezi zaŋʊ tə máŋá wa, də nə̀ń, bara
bələ, ba nə zʊa ganpwənə, nan ba nə.
11 Ba bwe ba, ba wʊ́: «Galile tìán-ba,
bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á ma zɪga, á ywàŋá yɪɪ nə?
Yɪɪ nə tì ʊ mʊ̀ Zwezi tə, ʊ ja dì ʊ mʊ̀ Yɪɪ
*sàń nə. Ʊ wá pìí ʊ bà nətʊ, ndə á nə nɪ
wá də, ʊ dì Yɪɪ sàń nə».

Ba ken lìù don Zwidasə yuu nə
(Likə 24.52-53)

12 Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna tə dàń pìí,
ba nan *oliviye tìán paan tə yuu, ba va
*Zwerizalɛmə. Paan tə də Zwerizalɛmə
yɪ ndə kilomɛtərə nədʊ‡ nə.
13 Ba nə vəli ba yí Zwerizalɛmə, ba dìgà
dəyuu dìə̀ tə wa, ba nə yàá kun duən nə
máŋá mama. Kʊ yɪ Piyɛrə, də Zwan, də
Zwakə, də Andəre, də Filipə, də Toma, də
Barətelemi, də Matiə, də Aləfe bìú Zwakə,
də Simon, ʊ nə yɪ *Zelotə, də Zwakə bìú
Zwidə.
14 Ba mama tə pubʊŋa yà yɪ nədʊ, ba yà
ŋwìń ba yáá lá ba jʊ̀nì Yɪɪ, ba mʊ̀ də kana
tə, də Zwezi nuu Mari də Zwezi nyáná tə.

(Zwan 12.4-6; Matiə 26.14-16, 46-50;
27.3-10)

15 Ba lìà tə mama, ba nə yɪ nubɪa Kərisə
yɪrɪ, ba yà nə kun bwálí tə wa, yí ndə lìà
bíí də sapʊa nə. Dɪan təntə wa, dɪɪn don
nə, Piyɛrə zàn yɪɪ nə ba tətəŋi wa ʊ swìn,
ʊ wʊ́:
16 «Nubɪa-ba, Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ bɪrɪ
də, Yɪɪ-*Siŋu tə pɪn, pìʊ́ *Davidə swìn
Zwidasə yoo fuən nə. Kʊ yɪ kálʊ́, sə kʊ
nii sú. Ʊ mʊ̀ Zwidasə tə nə yɪn lìà yáá, ʊ
pa ba ja Zwezi.
17 Zwidasə yà yɪn nə mʊ̀ Zwezi-Kərisə
tʊntʊna tə wa lìù. Ʊ də yà jə tori tʊtʊnan
tə wa, Zwezi nə tàrì ʊ pa nəba.
18 Ʊ mʊ̀ Zwidasə tə tʊn yoo, kʊ nə lwara
zənzən. Ba ga pa wá səbiu kʊ yɪrɪ. Ʊ tì kʊ
mʊ̀ səbiu tə, ʊ ma yə̀ kárá. Kʊ mʊ̀ kárá tə
wa, ʊ kén ʊ tʊ ʊ yarɪ, ʊ pùə́ pwin, ʊ lʊran
nan tə gàrì tɪa.
19 Zwerizalɛmə lìà mama nì kʊ mʊ̀ yoo
təntə. Ba dàń ma kə kárá tə yɪrɪ də
ba sʊgʊ Akɛlədama. Kʊ də̀ń nə yɪ ‹jana
kárá›.
20 Kʊ pʊ́pʊ́ní gwaran sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
‹Yɪɪ wá pa, ʊ sàń jì digə, lìù mama dàn ká
yà lá›.
Kʊ tə súrí lá nə, kʊ wʊ́:
‹Yɪɪ wá pa, lìù don jon ʊ yuu nə›.
21-22 Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ, kʊ mɛ, sə lìù don,
ʊ nə wàá ʊ bɪrɪ də, ʊ nɪ *Yuu-Tiu Zwezi
bwiu tə nə súrí nə nə. Ʊ mʊ̀ lìù təntə mɛ,
sə ʊ yà lìù tə, ʊ nə yɪn də nəba, máŋá tə
wa, nə mʊ̀ də Zwezi nə yà wulə duən nə.
Kʊ nə zɪgɪ, Zwan ka lə lìà níá wa, kʊ twá
də Yɪɪ yɪrɪ, kʊ ja va máŋá tə nə, Zwezi nə
dìgà Yɪɪ *sàń nə».
23 Ba dàń ma lɪ lìà bələ ba zɪgɪ. Kʊ mʊ̀
nə yɪ Zwʊzɛfə, ba nə boŋə Barəsabasə, ʊ
yɪrɪ don də ya Zwisətisə də Matɪasə.
24 Ba dàń lòrì Yɪɪ, ba wʊ́: «Yuu-Tiu, n
mʊ̀ nə yə̀ə́ lìù mama pubʊŋa. Bɪrɪ lìù tə,
n nə kúrí lìà bələ tə wa.
25 Sə ʊ ya Zwezi-Kərisə tʊntʊnʊ, sə ʊ
tún wá, sə ʊ ya ʊ tʊntʊna, ʊ tʊn tʊtʊŋɪ tə,
Zwidasə nə dʊgʊ, ʊ ga va bwálí tə nə, Yɪɪ
nə tún ʊ nə».
26 Ba dàń ma pwárí kʊ ja Matɪasə. Ʊ
mʊ̀ dàń nə ken tʊntʊna fugə nədʊ tə nii
nə, ba yà nə ga.

2

Yɪɪ-Siŋu tə cúə́ Pantəkɔtə dɪɪn nə
(Matiə 3.11; Zwan 14.16-17, 26; 1
Korɛntə tìán 12.13)

1 *Pantəkɔtə cànà tə dɪɪn nə yí, ba mɛ
tə kun duən nə, kʊ mʊ̀ bwálí nədʊ tə nə.
2 Naa nədʊ, Yɪɪ pɪn zəzugu ndə vʊʊ
nəfarʊ nə bà, kʊ sú dìə̀ tə mama nii, ba
yà nə jə̀ə́ ka wa.
3 Yá ba zəzən ba na wiən ndə mənvoo
nə, tə nə nyɪn ndə nəndələ nə, tə twi. Tə
mʊ̀ wiən təntə twi, tə pwɛ̀e duən nə, tə
jə̀ə́ ba lìù mama yuu wa.
4 Yɪɪ-*Siŋu tə súə́ ba lìù mama, ba ga
wulə ba swìn sʊ̀ràn yirə duən, kʊ nə pɪn
ba, sə ba swìn.
5 Kʊ máŋá təntə nə, lʊʊ nii mama
*Zwifə-ba yà twi, ba wulə *Zwerizalɛmə
nə. Ba yɪ lìà tə, ba yà twá Yɪɪ cwəŋə tə
nə zəni.
6 Zəzugu tə pɪn, lìà zənzən kɛ̀eń ba va
ba kun kʊ bwálí nə. Ba nə yí lá, kʊ gwárí

‡ **1:12 1.12** Zwifə-ba yà wà mɛ, sə ba va bwálí, kʊ nə dwə kilomɛtərə nədʊ, ba *sìə́ dɪɪn tə nə.

ba, də ba lìù mama yà nə nə̀ń ʋ tətə dwíí sʊgʊ, ba nə swìn lá.
7 Kʊ gwárí ba mama, kʊ ga jì yoo ba nə
zɪga ba balɪ. Ba dàń ma swìn duən con,
ba wʊ́: «Á nəŋə, lìà ba tə mɛ, ba nə swìn
nətən tà Galile nagwanaa lìà naaa?
8 Yá kʊ dàń twá nətə, nə lìù mama ma
nə̀ń ʋ tətə dwíí sʊgʊ lìà tə nii nə, də ba
swìn?
9 Lìà təntə yà yɪ ba nan Parətə, də
Mediə, də Elamə nagwanɛɛ tə wa. Ba
duən də yɪ ba nan Mezopotami nag-
wanaa də Zwide nagwanaa tə wa lìà, də
Kapadɔsə nagwanaa tə wa lìà, də Pon
nagwanaa tə wa lìà, də Azi nagwanaa tə
wa lìà.
10 Kʊ súrí Fərizwi nagwanaa tə wa lìà
nə, də Panfili nagwanaa tə wa lìà, kʊ ja
Ezwipətə lʊʊ nii lìà, kʊ kə Libi lʊʊ nii lìà
con, kʊ nə pwɛ̀e sɪswɪan də Sirɛnə. Kʊ
súrí lìà tə, ba nə nan *Romə. Lìà təntə
yà yɪ Zwifə-ba, də lìà tə, ba nə sɛ̀e, ba zʊ
Zwifə-ba *yɪjʊncwəŋə tə wa,
11 də Kərɛtə tìán də Arabi tìán mama.
Kʊ twá nətə, nə lìù mama ma nə̀ń ʋ tətə
dwíí sʊgʊ, ba ma bwɪ Yɪɪ nə yofaran tə
yɪrɪ, ʋ nə fwa?»
12 Halɪ, ba lìù mama yɪ ndə ʋ kʊ́ù ba
ʋ tìàn tɪ ba pubʊŋɪ mama jén. Ba dàń
swìn duən con, ba wʊ́: «Yoo kʊ tə dəkuu
yɪ bɛ̀eɛ̀e?»
13 Yá lìà duən də kʊkʊlɪ ba, ba wʊ́: «Kʊ
yɪ swana tə, kʊ yà tə nə wà zàn zənzən
nə ba nyʊa ba sú!»

Tʊntʊnʊ Piyɛrə swìn lalʊʊ tə con (Tʊtʊnan 1.8; Likə 24.47; Tʊtʊnan 3.13-26; 10.34-43)

14 Piyɛrə dàń ma zɪgɪ yɪɪ nə, ʋ mù də
*tʊntʊna fugə nədʊ tə, ʋ kə ʋ kori yɪɪ nə,
ʋ swìn, ʋ wʊ́: «*Zwifə-ba, də á mù lìà tə
mama, á nə wulə *Zwerizalɛmə wa! Á
mɛ, sə á yəni yoo kʊ tə! Á cʊga kʊ tə, à
nə pìà, sə à swìn á con zəni!
15 Kʊ tà swana nə jə lìà tə, ndə á mù nə
bʊŋa nətʊ. Sí́ʊ́n nə, yɪɪ tə wà bɪ, kʊ tə yɪ
lugu nʊgʊ nə.
16 Mə kʊ tə yoo nə Yɪɪ twá ʋ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
Zwʊwɛlə nə, ʋ ma swìn, ʋ wʊ́:
17 ‹Talɪkwa dɪan tə wa, à mù Yɪɪ wá mí
à *Siŋu tə ləzwənyiri mama yuu
wa. Á bɪa də á bwìí wá swìn à
nii sʊ̀ràn. À wá pa ləzwəndʊn tə
na wiən, tə nə nan à mù con, à ga
wá bɪrɪ tə duən á bazʊnan nə ba
pandwɪa wa.
18 Tə mù dɪan təntə wa, à cígá wá mí à
Siŋu tə, à tʊtʊnbara də à tʊtʊnkana yuu
wa. Yá ba wá swìn à nii sʊ̀ràn.
19 À wá pa yomɪlan nan yɪɪ nə, à ga pa
Yɪɪ dìàn mɪmɪnan ya tɪa yuu wa: Jana də
mən də nywìń wá yà lá.
20 Yɪcaʋ tə wá lwàń kʊ jì yikunu, yá cànà
tə wá lwàń ka jì nəsɪan ndə jana nə, sə
*Yuu-Tiu dun dɪɪn nəfarʊ tə ga zɪgɪ lá kʊ
bà.
21 Yá lìù tə mama, ʋ nə bon Yuu-Tiu yɪrɪ
tə, ʋ wá jon kʊ tíú ʋ cʊna wa›.
22 Á mù *Yɪzərayɛlə lìà-ba, á cʊga sʊ̀ràn
tə tə! Yɪɪ bɪrɪ də, *Nazarɛtə Zwezi yɪ ʋ mù
tətə nə pɪn wá nii, kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ pa
ʋ fwa yomɪlan də yogwaran də Yɪɪ dìàn
mɪmɪnan á tətəŋi wa, ndə á tətə nə yə̀ə́
nətʊ.
23 Yɪɪ yà yə̀ə́ ʋ janʊ tə yoo, kʊ wà ʋ yuu
dì. Ʊ mù tətə nə kúrí wá, ʋ tún vàn nə,
kʊ nə ba yigə, ndə ʋ nə tanɪ kʊ, sə kʊ ya
nətʊ. Ʊ sɛ̀e ʋ pa á ja wá, á pa lìà tə nə, ba
yáá tə̀lə́ Yɪɪ. Ba paa wá dagarʊ yuu, ʋ tɪ.
24 Yá Yɪɪ dàń cʊ̀gʊ̀ tɪan dìàn ʋ pìí ʋ bwin
wá ʋ lɪ tɪan wa. Tɪan yà wàrì wá, tə janɪ
tə con mí́ámí́án.
25 Pìʊ́ *Davidə yà swìn ʋ yoo, ʋ wʊ́:
‹Máŋá mama, à na Yuu-Tiu à yáá nə. Ʊ
wulə à jɪzən vàn nə, sə à dàn ká
dʊgʊ Yɪɪ cwəŋə tə.
26 Kʊ mù nə pɪn, à jwɛ à ga swìn də
pupwən. À mù nə swə à wá tɪ, də à jə
yala,
27 də n bá yá nə tɪga bwálí nə. N ma bá
sɛ̀e, n pa lìù tə n lɪ n tún n cɪcɪ yɪrɪ, sə ʋ
pʊ.
28 N bɪrɪ nə coŋi tə, tə nə pɪn mɪɪ. Yá n
ga wá ya də nə, n pa à sú də pupwən›.
29 À nubɪa-ba, à jə cwəŋə, sə à swìn
nɪbɛɛ Davidə yoo á con nəpon nəpon. Ʊ
tɪga, ba gùrì wá. Də zàn mama ʋ ləbəri
tə wulə nə tətəŋi wa.
30 Ʊ yà yɪ Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀, yá ʋ yà yə̀ə́ də,
Yɪɪ kàn nii də wá ʋ dù də, ʋ mù Yɪɪ wá pa,
Davidə nàʊ́ də́ ʋ nɪbɛɛ Davidə pàrì tə.

31 Ʊ nə swìn də, ba bá yá wá tɪga bwálí
nə, yá ʊ yatana tə bá pʊ, kʊ yɪ *Kərisə nə
wá tɪ ʊ pìí ʊ bwin tə yoo nə, ʊ yà yə̀ə́. Yá
mə kʊ mù yoo nə, ʊ swìn nətʊ.
32 Ʊ mù Zwezi təntə nə, Yɪɪ pìí ʊ bwin
ʊ lɪ tɪga wa, nə mama wàá nə bɪrɪ də, nə
nɪ kʊ.
33 Yɪɪ pɪn, ʊ dì ʊ jə̀ə́ ʊ jɪzən* vàn nə. Ʊ
yà kàn nii də, ʊ wá pa ʊ Siŋu tə. Yá ʊ mù
Zwezi dàń nə jon Yɪɪ-Siŋu tə nə nyɪna Yɪɪ
con, ʊ mí tɪa yuu. Mə kʊ mù nə á nə̀ń, á
ga na nətən.
34 Pìʊ́ Davidə tətə wà Yɪɪ *sàń nə dì, yá
ʊ swìn, ʊ wʊ́:
‹Yuu-Tiu swìn à Yuu-Tiu con, ʊ wʊ́: «Bàá
n jə̀ń à jɪzən vàn nə,
35 də à ma kəni n dʊŋa n nɛɛ də̀ń nə!» ›
36 Yɪzərayɛlə dwíí tə mama dàń mɛ, sə
kʊ lwarɪ cígá cígá də, Yɪɪ pɪn Zwezi tə, á
nə pɪn ba paa dagarʊ tə yuu, jì Yuu-Tiu,
ʊ tə zɪgɪ lá ʊ yɪ Kərisə».

Lìà mʊ̀rʊ̀ batwa ken ba waa Zwezi nə (Zwan 16.8; Tʊtʊnan 4.4; Likə 5.10)

37 Ba cʊgʊ tə mù sʊ̀ràn təntə, yá ba
bɪcanɪ dí zənzən. Ba dàń ga bwe Piyɛrə
də *tʊntʊna tə duən tə, ba wʊ́: «À nubɪa-
ba, bɛ̀eɛ̀e tətə nə nə dàń mɛ, sə nə fwa?»
38 Piyɛrə ma le ba, ʊ wʊ́: «Á vəvərə á
kwa á ma sá á cʊna, sə Yɪɪ kwɛn ʊ lɪ á
cʊna tə á mù də wá pwərə wa, sə ba bon
Zwezi-*Kərisə yɪrɪ, ba ma lə aba níá wa,
kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ. Yá kʊ nətʊ
tə nii nə súə́, á wá na Yɪɪ-*Siŋu tə tarpɪʊn
tə.
39 Yɪɪ nikanɪ tə yɪ á mù də á bɪa, də lìà
tə mama, ba nə ŋʊ́ná nyiən. Kʊ yɪ lìà tə
mama, nə *Yuu-Tiu Yɪɪ nə wá bon ba, sə
ba bà ʊ con nyiən».
40 Yá Piyɛrə tə tì sʊ̀ràn duən, ʊ swìn ʊ
bɪrɪ ba, ʊ ma kwè ba, ʊ wʊ́: «Á naŋa, á
ga yá zə̀n cʊna lìà tə, sə á jon á tìàn».
41 Ba ləgə lìà tə, ba nə sɛ̀e Piyɛrə sʊgʊ
tə, níá wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ.
Yá kʊ mù dɪɪn tə nə, lìà yí ndə mʊ̀rʊ̀
batwa nə, ba nə súrí Zwezi kwa lìà tə nii
nə.

Nətʊ tə Zwezi kwa lìà tə nə wulə duən nə (Tʊtʊnan 4.32-37)

42 Ba yà ŋwìń ba yáá lá də kàrà tə,
Zwezi *tʊntʊna tə nə bɪrɪ ba. Ba yà jə
*nimarʊ, ba də́ ba wodiu duən nə, yá ba
jʊ̀nì Yɪɪ.
43 Yɪɪ yà twá də tʊntʊna tə, ʊ tʊŋa
yogwaran də Yɪɪ dìàn mɪmɪnan zənzən.
Kʊ mù nə pɪn, ba lìù mama yà dəri fən.
44 *Kərisə lìà tə mama yà ken duən nə,
yá ba mɛ won yà yɪ nədʊ.
45 Ba yà yoli ba wiən, də won tə mama,
ba nə jə. Kʊ tə, ba nə yoli ba na, ba yàá tì
kʊ ba tàrà ba pa lìù mama nə, ndə nətʊ
tə kʊ nə mɛ də wá.
46 Ba yà ja pínʊ́ wuuu, ba dàn ká pìí ba
kə ba kwa, ba ga wulə duən nə *Zwifə-ba
Yɪɪ *dìə̀ tə wa. Yá ba yàá kun duən nə ba
dii wa, ba də́ *Yuu-Tiu nimarʊ wodiu tə,
ba ga də́ ba wodiu də pupwən. Ba ga ba
yokʊkwɪnan tuŋə ba bɪcanɪ wa.
47 Ba yàá bʊ Yɪɪ nə, lìà tə mama pwìí
ga poli ba yuu wa. Yá dɪɪn mama Yuu-Tiu
yàá súrí lìà ʊ lìà púlí tə nii nə, ba nə ken
ba waa Zwezi nə, sə ʊ jon ba ba cʊna wa.

3

Gwànʊ́ don nɪ yazurə (Tʊtʊnan 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

1 Dədəni nii lugu batwa máŋá wa,
Piyɛrə də Zwan yà vəli *Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀
wa, sə ba jʊn Yɪɪ. Kʊ máŋá təntə yà yɪ
Zwifə-ba yɪjʊnɪ máŋá, kʊ nə mì ba.
2 Bɛɛ don, ba nə lʊrɪ wá, də ʊ yɪ gwànʊ́,
də yà wulə. Dɪɪn mama, ba yàá ja wá, ba
va ba jə̀ə́ Yɪɪ dìə̀ tə mimii nə, ba nə boŋə
‹mimii zaŋʊ›, sə lìà tə, ba nə zwɪ Yɪɪ dìə̀
tə wa, pa wá yɪlori wiən.
3 Ʊ mù bɛɛ təntə nɪ Piyɛrə də Zwan də,
ba pìà, sə ba zʊ Yɪɪ dìə̀ tə wa, ʊ ma lòrì
yɪlori won ba con.
4 Piyɛrə də Zwan mama ma fin ba yíá,
ba kə ʊ yuu, ba ga swìn ʊ con, ba wʊ́:
«Ywàń nəba!»
5 Bɛɛ tə ma ywàń ba zən, ʊ ga dànì, sə
ba pa wá won.
6 Piyɛrə dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «À ba
səbiu jə, à dàń wá pa mʊ́ kʊ tə, à nə jə.
Də *Nazarɛtə Zwezi-*Kərisə yɪrɪ tə, zàn
yɪɪ nə, n va!»

* **2:33 2.33** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

7-8 Ʊ ga ja ʊ jɪzən nə ʊ van wá, ʊ zìn. Də naa nədʊ, bɛɛ tə napɪra də ʊ nɛɛ tə mama dàn, yá ʊ ga fan ʊ zɪga yɪɪ nə, ʊ vəli. Ʊ twá ba nə, ʊ zʊ Yɪɪ dìə̀ tə wa, ʊ vəli də ʊ faŋa, ʊ ga bwɪ Yɪɪ nə.
9 Yá lalʊʊ tə mama nɪ wá, də ʊ vəli də ʊ bwɪ Yɪɪ nə.
10 Lìù mama nə nɪ wá, n yə̀ə́ ʊ swían. N yə̀ə́ də, ʊ mù yà nə jəni Yɪɪ dìə̀ tə, ‹mimii zaŋʊ› tə nə, ʊ lòrì yɪlori wiən tə. Kʊ kə lá lìà tə zənzən. Kʊ yoo təntə, kʊ nə tʊn bɛɛ tə yɪra, yɪ yogwarʊ kʊ pa ba.
11 Bɛɛ tə kʊ́ù ba Piyɛrə də Zwan kwa naŋa. Kʊ gwárí lìà tə, ba dàń dəri, ba va ba kɪkarɪ ba. Yɪɪ dìə̀ tə bwálí don nə, kʊ nə jə napakʊlʊ, ba boŋə kʊ napakʊlʊ təntə ‹*Salʊmʊn napakʊlʊ›.

Piyɛrə sʊgʊ
(Tʊtʊnan 4.5-12; 2.22-36; 5.30, 32)

12 Piyɛrə nə nɪ kʊ mù təntə, ʊ swìn lalʊʊ tə con, ʊ wʊ́: «*Yɪzərayɛlə lìà-ba, bɛ̀ɛ̀e nə pɪn, kʊ ma gwárí aba? Bɛ̀ɛ̀e nə pɪn á mama yía ma cə̀ nə yuu? Á bʊŋa də, kʊ yɪ nə mù dìàn, nə à yə̀ə́ nə ka twá Yɪɪ cwəŋə tə nə zəni yɪrɪ, bɛɛ tə ma zàn ʊ vəli, naaa?
13 Yɪɪ tə, nə nɪbara *Abərahamə, də *Yɪzakə, də *Zwakɔbə, də nə nɪbara-ba duən nə jʊn tə nə pɪn, ʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀ Zwezi na dun. Ʊ mù Zwezi tə, á tətə nə jɪn, á pa *Pilatə nə. Pilatə yà pìà, sə ʊ dʊgʊ wá, á ga wà sɛ̀e.
14 Zwezi yà yɪ lìù tə, Yɪɪ nə lɪ ʊ tún ʊ cɪcɪ yɪrɪ, ʊ ga yɪ cígá tíú də. Də kʊ mɛ á vɪga wá, á ga lòrì, sə Pilatə dʊgʊ lagʊrʊ tə.
15 Á zɪgɪ kʊ tə nə, pìʊ́ Pilatə yà nə pìà, sə ʊ fwa á kálí á pa, mɪɪ tíú Zwezi tɪ. Yɪɪ pìí ʊ bwin wá, ʊ lɪ tɪga wa, nə yɪ lìà tə nə, nə nɪ kʊ.
16 Bɛɛ wà tə nətən, á nə na, á yə̀ə́ wá, kʊ ga yɪ Zwezi yɪrɪ tə dìàn nə pɪn ʊ na yazurə, nə nə ken nə waa Zwezi nə yɪrɪ. Kʊ yɪ ʊ nə ken ʊ waa Zwezi nə tə, kʊ mù nə pɪn, ʊ ma na yazurə mɪámɪán.

17 À nubɪa-ba, à yə̀ə́ də, á mù də á yáá tìán tə mama yɪ á tʊn kʊ mù yoo təntə á ləyəri wa.
18 Yɪɪ dí yáá, ʊ twá ʊ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə mama nə, ʊ swìn də, *Kərisə wá na càn. Yá sʊ́ʊ́n nə, Yɪɪ sʊgʊ tə nii dàń súə́.
19 Kʊ mù tə yɪrɪ, á vəvərə á kwa á ma sá á cʊna, sə ʊ kwɛn ʊ lɪ á cʊna tə á mù də wá pwərə wa.
20 Á nə fwa nətʊ, *Yuu-Tiu wá pa aba sìə́ máŋá. Yá ʊ wá tʊn Kərisə, ʊ nə kúrí tə, ʊ pa ʊ bà á con. Ʊ mù Kərisə tə nə yɪ Zwezi.
21 Sʊ́ʊ́n nə, Zwezi jə̀ə́ Yɪɪ *sàń nə, ʊ ma dànì won mama nə wá pìí kʊ jì, ndə Yɪɪ nə twá ʊ nii sʊ̀sʊ̀nà tə, ba nə yɪ ʊ nə tɪ, ʊ ma swìn fuən fuən.
22 *Moyizə swìn, ʊ wʊ́: ‹Yuu-Tiu Yɪɪ wá lɪ ʊ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ á nubɪa tə wa, ndə à nə ʊ pa aba. Á cʊga sʊ̀ràn tə mama, ʊ nə wá swìn á con.
23 Lìù tə mama, ʊ nə ba ʊ mù Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ təntə sʊgʊ cʊga, ba wá lɪ wá Yɪɪ lìà tə dwíí wa›.
24 Yá Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə mama, kʊ nə zɪgɪ Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Samɪyɛlə nə, kʊ ja va ba duən tə, ba mama swìn dɪan təntə yoo.
25 Á yɪ Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə bɪa, yá Yɪɪ jɪn *nimarʊ də á nɪbara-ba. Ʊ swìn *Abərahamə con, ʊ wʊ́: ‹Tɪa yuu lìà mama wá twá n dwíí nə, sə Yɪɪ fwa zəni ba yɪra›.
26 Yɪɪ dí yáá, ʊ tàà á mù yɪrɪ, ʊ pa ʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə nan, sə ʊ fwa zəni á yɪra. Sə Yɪɪ pa, á lìù mama dàń lwàń ʊ pubʊŋa, ʊ ga yá ʊ yokʊkwɪnan».

4

Piyɛrə də Zwan zɪga Zwifə-ba yun tìán, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà, yáá con
(Matiə 10.17-20, 26-33; Zwan 15.20-21; 1 Piyɛrə 3.14-15)

1 Piyɛrə də Zwan yà tə wulə ba swìn lìà tə con, də *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana tə, də lìà tə, ba nə cì Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə nə yáá tíú, də *Sadɪsɪan-ba twi ba yí.
2 Ba lɪŋa zàn Piyɛrə də Zwan yuu zənzən, ba nə yà kàrì lìà tə, ba ga bɪrɪ də, Zwezi pìí ʊ bwin, ʊ nan tɪan wa tə yɪrɪ. Kʊ kàrà təntə pìà kʊ bɪrɪ də, lìà duən tə wá bwin, ba nan tɪan wa.
3 Kʊ yà yɪ dədəni nii nə. Kʊ mù nə pɪn, ba ja ba, ba kə bàń dìə̀, kʊ ja va tɪpʊrɪ.

4 Lìà tə, ba nə cʊgʊ sʊgʊ tə wa lìà
zənzən, ken ba waa Zwezi nə. Ba mama
nə ken duən nə, ba yí ndə bara mʊ̀rʊ̀
bonu nə.
5-6 Kʊ tɪa nə pʊrɪ, Zwifə-ba yáá tìán, də
ba *nəkwɪna, də Yɪɪ nii *yənu tìán, də
Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa Anə tətə, də
Kayifə, də Zwan, də Alɛkəzandərə, də lìà
tə mama, ba nə də́ joŋwana yun tìán dwíí
tə wa, vəli ba kun duən nə *Zwerizalɛmə
wa.
7 Ba ja Piyɛrə də Zwan tə, ba bà, ba zɪgɪ
ba tətəŋi wa, ba ga bwe ba, ba wʊ́: «Kʊ yɪ
bɛ̀eɛ̀e dìàn nə á jə, nə à yə̀ə́ kʊ yɪ wà tətə
yɪrɪ nə, á twá á ma pa, gwànʊ́ tə zàn?»
8 Kʊ máŋá tə wa, Piyɛrə nə súə́ də Yɪɪ-
*Siŋu tə, ʊ le ba, ʊ wʊ́:
9 «*Yɪzərayɛlə lìà yáá tìán-ba, də ba
nəkwɪna-ba, zən kʊ tə, á bwe nəba
yozəŋu tə yoo, kʊ nə tʊn gwànʊ́ tə yɪra.
Á pìà, sə á lwarɪ, kʊ nə twá nətʊ, ʊ ma
na yazurə.
10 Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ á mama mɛ, sə á lwarɪ!
Sə Yɪzərayɛlə lìà tə mama lwarɪ! Kʊ yɪ
kʊ twá də *Nazarɛtə Zwezi-*Kərisə yɪrɪ
tə dìàn, bɛɛ wà tə ma zɪga á yáá con də
yazurə. Á paa ʊ mʊ̀ Zwezi təntə dagarʊ
yuu. Yá Yɪɪ dàń bwin wá, ʊ lɪ tɪan wa.
11 Mə ʊ mʊ̀ yoo nə Yɪɪ sagɪ tə yà dí yáá
kʊ swìn, ʊ wʊ́:
‹Kapan tə, á mʊ̀ dəlwə̀rə́ tə nə vɪga á
dʊgʊ vàn nə, kʊ mʊ̀ nə pìí kʊ jì dìə̀
tə nigwancɪɪn wárí, kʊ yoo nə cà›.
12 Lʊʊ tə mɛ wa, Yɪɪ wà yɪrɪ lìù don nə
pɪn, nə nə wá twá kʊ tíú nə, sə Yɪɪ jon
nəba nə cʊna wa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, Yɪɪ twá
Zwezi cɪcɪ nə, ʊ ma jon lìà nə ba cʊna
wa».
13 Ba nɪ də, fən ba Piyɛrə də Zwan jə
kʊ yoo tə wa, yá kʊ ga gwárí ba zəni.
Kʊ gwárí ba, ba ga lwarɪ də, ba yɪ lìà tə,
ba nə tà yənu tìán, ba ga wà kàrà fwa.
Ba lwarɪ də, Piyɛrə də Zwan yɪ Zwezi
twaduən.
14 Yá ba nə na bɛɛ tə, ʊ nə nɪ yazurə, ʊ
zɪga ba nii nə, ba wàrì yoo mama ba le.
15 Ba dàń ma pa Piyɛrə-ba nan dìə̀ tə,
Zwifə-ba yun tìán, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə
wa, ba ga swìn duən con, ba wʊ́:
16 «Bɛ̀eɛ̀e nə nə wá fwa də bara ba tə?
Cígá mama *Zwerizalɛmə tìán tə mama
yə̀ə́ Yɪɪ dìàn mɪmɪnan kʊ tə yoo, lìà təntə
nə fwa. Kʊ ba sə̀gə̀, nə də ga wàrì kʊ nə
tɛn.
17 Kʊ wà mɛ, sə yoo kʊ tə tàà tɪa mama,
kʊ súrí lá lìà tə wa. Nə dàń wá dù súú ba
nii nə, ba kʊ́ʊ̀ dàn ká swìn, ba za kʊ mʊ̀
Zwezi təntə yɪrɪ, lìù mama con».
18 Ba dàń ma kʊ́ʊ̀ bon Piyɛrə də Zwan,
ba swìn ba con, sə ba pa kʊ mɛ lá. Ba kʊ́ʊ̀
dàn ká pìí, ba bon Zwezi yɪrɪ, nə à yə̀ə́, sə
ba kàrì lìà də kʊ mʊ̀ yɪrɪ təntə.
19 Piyɛrə-ba ma le, ba wʊ́: «Á tətə
ywàŋá kʊ wa, Yɪɪ yáá con kʊ mɛ, sə nə
zìlí á mʊ̀ nii, nə ga yá Yɪɪ, naaa?
20 Kʊ tə nə mʊ̀ nə nɪ də nə yíá, nə ga nì
kʊ yoo də nə zɪan, nə wàrì kʊ nə nə cì,
nə pa nə ba kʊ yoo swìn».
21 Zwifə-ba yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà
tə, kʊ́ʊ̀ caga ba nii nə, ba ga lɪ ba ba dʊgʊ.
Lalʊʊ tə mama yɪ ba bwɪ Yɪɪ nə, yoo tə
yɪrɪ, kʊ nə tʊn. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba yà yə̀rì
cwəŋə tə, ba nə wá tì, sə ba ma kə ba càn
wa.
22 Bɛɛ tə, Yɪɪ dìàn mɪmɪnʊ tə nə tʊn ʊ
yɪra, kʊ pa ʊ na yazurə tə, bɪna yà dwə
sapwilə.

Karbɪa tə lòrì dìàn Yɪɪ con (Matiə 18.19-20)

23 Ba zəzən ba dʊgʊ Piyɛrə də Zwan, ba
vəli ba nubɪa tə con. Ba vəli ba man kʊ tə
mama, *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán
tə də Zwifə-ba *nəkwɪna tə nə swìn ba
con.
24 Ba nubiduən tə nə cʊgʊ ba nii tə, ba
zwɛ̀e, yá *Kərisə lìà tə mama ken ba kori
yɪɪ nə, ba swìn Yɪɪ con, ba wʊ́: «*Yuu-Tiu,
n mʊ̀ nə fwa lanworu də tɪa də mʊʊ, də
wiən tə mama, tə nə wulə tə wa.
25 N mʊ̀ nə twá n *Siŋu tə nə, n ma kə
sʊ̀ràn tə tə nə nɪbɛɛ *Davidə, ʊ nə yɪ n
tʊ̀tʊ̀nʊ̀, nii wa. Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
‹Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, lʊʊ dwíə́ tə mama lɪŋa ma
zaŋa duən yun wa? Yá lìà ma jə
pubʊŋɪ tə nə ba ziən?
26 Tɪa yuu pɛ̀egá ken duən nə, yáá tìán
boli duən yɪra, sə ba jì nədʊ, ba ma jan
də Yuu-Tiu›.
27 Cígá, *Erodə də Ponsə *Pilatə ken duən
nə tɪfarʊ kʊ tə wa. Ba mʊ̀ də lʊʊ dwíə́ tə
mama də *Yɪzərayɛlə lìà, sə ba zɪgɪ n mʊ̀

Yıı cıcı tʊ̀tʊ̀nʊ̀ Zwezi nə, n nə kúrí, sə ʊ ya Kərisə.
28 Ba fwa kʊ tə mama, n dìàn tə də n pubʊŋa tə yà nə ken kʊ sírí.
29 Yá sívn nə, Yuu-Tiu cʊgʊ ba wʊlwan sʊ̀ràn tə, sə n pa n *tʊntʊna tə swìn n sʊgʊ tə də bıcadıʊ.
30 Bırı n dìàn tə, sə n zwɛ̀e lìà yayıran, sə n dìàn mımınʊ yìàn də yomılan twá n mʊ̀ Yıı cıcı tʊ̀tʊ̀nʊ̀ Zwezi yırı tə nə tə tʊn».
31 Ba nə lòrì Yıı ba zwɛ̀e máŋá wa, bwálí tə, ba yà nə jə̀ń tə, vuvugu. Ba mama ga sú də Yıı-Siŋu tə, ba ga swìn Yıı sʊgʊ tə də bıcadıʊ.

Kərisə lìà púlí tə nimarʊ yoo
(Tʊtʊnan 2.44-47; 1 Zwan 3.16-19; Likə 12.33; 2 Korɛntə tìán 8.13-15)

32 Kʊ máŋá tə wa, ba lwarı də, *Kərisə lìà tə mama pubʊŋa yà yı nədʊ. Ba lìù mama ba swìn də, ʊ won yı ʊ mʊ̀ cıcı nə tı. Ba mama won yà yı nədʊ.
33 *Tʊntʊna tə swìn Zwezi yoo ba bırı də dìàn. Ba bırı də, *Yuu-Tiu Zwezi pìí ʊ bwin ʊ nan tıga wa. Yá Yıı yà fwa pubwanʊ ba mama yuu wa.
34-35 Won mama yà wà ba wa lìù mama mùrì. Ba wa lìù tə, ʊ nə jə kárí, nə à yə̀ə́ dii, ʊ yàá tì tə ʊ yoli, ʊ ja kʊ kwənə, ʊ ja bà tʊntʊna tə con. Ba dàń yà tàrà səbiu tə, ndə kʊ nə mɛ də lìù mama, ba pa wá.
36 Zwʊzɛfə, də yà yı bɛɛ don Zwezi tʊntʊna tə nə, ken ʊ yırı Barənabasə, kʊ dàń nə yı ‹kwinu›, də yà wulə də ba. Ʊ mʊ̀ Zwʊzɛfə təntə yı Levi tə dwíí tə wa lìù. Ba lʊrı wá Swipərə lʊʊ nii wa.
37 Zwʊzɛfə tə yoli ʊ kárá, ʊ ja kʊ səbiu tə, ʊ bà, ʊ pa tʊntʊna tə nə.

5

Ananıasə də Safıra gıgıra tə yoo
(Tʊtʊnan 4.35-37; Likə 12.1-5)

1 Bɛɛ don yà wulə, ʊ yırı yı Ananıasə, də ʊ kan, ʊ də yırı yı Safıra. Ʊ mʊ̀ Ananıasə təntə də ʊ kan ken nimarʊ, ba tì ba kárá, ba yə̀.
2 Ba dàń ga lı kʊ səbiu tə vàn don, ba sə̀gə̀, sə ba ma fwa ba nyiən. Yá ba dàń ga ja kʊ gıganı tə, ba va ba pa Zwezi *tʊntʊna tə nə.
3 Piyɛrə dàń ma bwe wá, ʊ wʊ́: «Ananıasə, bɛ̀eɛ̀e nə pın, n ma cʊgʊ *Sıtana kwìə̀? Kʊ pa n kʊna kʊnkʊn, n kə Yıı-*Siŋu tə nii nə. N lı səbiu tə vàn don, n ma fwa n nyiən?
4 Kárá tə yà nə wà yə̀, ka yà tə n mʊ̀ nyiən, naaa? Yá də ka nə yə̀ tə, ka səbiu tə yà tə tà n mʊ̀ nyiən, naaa? Kʊ yı nətə, n ma bʊ́n pubʊŋa kʊ tə yiri n waa con? Kʊ tà ləzoni con nə, n kʊnı, kʊ ya Yıı con nə n kʊnı».
5 Ananıasə nə nì tə sʊ̀ràn tə, ʊ tʊa, yá mə ʊ tıan də nə. Yá fən dàń gən lìà tə mama, ba yà nə zıgı lá.
6 Balandʊra tə nyí ba zàn, ba pəpəni wá, ba tì ba ja va ba gùrì.
7 Kʊ nə kɛ̀eń ndə lugu batwa nə, Ananıasə kan twi ʊ zʊ. Yá ʊ ga wà lwarı kʊ tə, kʊ nə tʊn kʊ lɛ.
8 Piyɛrə ma bwe, ʊ wʊ́: «Swìn cígá à con! Mə á kárá tə səbiu nə nətən, á nə yə̀ á na?» Kan tə ma le, ʊ wʊ́: «Awo, mə kʊ nii nə».
9 Piyɛrə dàń ma swìn ʊ con: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á ma kə kʊ nimarʊ təntə, sə á ma pìà *Yuu-Tiu Yıı-Siŋu tə nii nə? Haya, nə̀ń lìà tə, ba nə gùrì n barı tə nə, ba wulə mimii nə. Yá ba kʊ́ʊ̀ wá gùrì n də».
10 Naa nədʊ, də kan tə də tʊa, kʊ máŋá tə tətə wa, Piyɛrə yáá nə, ʊ tı. Balandʊra tə zʊa də ʊ tıga, ba ma tì ʊ də, ba ja va ba gùrì ʊ barı tə səpuni nə.
11 Fən gən *Kərisə lìà púlí tə, də lìà tə mama, ba nə nì kʊ yoo təntə.

Yomılan tə nə tʊn Zwerizalɛmə nə yoo
(Tʊtʊnan 19.11-20; Matiə 5.6-7)

12 Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna tə yà tʊŋa Yıı dìàn mımınan zənzən də yomılan zənzən, lalʊʊ tə tətəŋi wa. Kərisə lìà tə mama dàń yà zıga duən yáá nə, *Salʊmʊn napakʊlʊ tə də̀ń nə.
13 Yá lìù mama dàń kʊ́ʊ̀ ba lalʊʊ tə wa naŋa, ʊ gùlí ba wa. Yá lalʊʊ tə mama dàń yà ga bwı ba nə zəni.
14 Bara də kana kapʊpʊ, ba nə ken ba waa *Yuu-Tiu nə, dàń yà pùlì ba súrí lá.
15 Kʊ pa, ba dàń janı yayıŋa, ba naŋa coŋi tə yuu, ba tuŋə gədərən yuu də sarı wa. Piyɛrə dàń nə twi ʊ lɛ, sə ʊ yıywara tə twá ba duən mə yuu.

16 Lalʊʊ, kʊ nə nan *Zwerizalɛmə nii tɪan duən də dəri kʊ twi də kʊ yayɪŋa,
də lìà, *zinə nə wʊwalɪ ba. Yá ba mama
ga na yazurə.

Ba nə fɪfɪn Zwezi-Kərisə tʊntʊna tə yoo
(Tʊtʊnan 12.3-11; 4.5-12, 18-20)

17 Kʊ máŋá tə wa, *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwana yun tìán nəkwɪa tə, də ba tə, ba
nə wulə də wá, kʊ mù nə nə ya *Sadɪsɪan-
ba tə, dàń zàn də wʊgwɪʊ.
18 Ba jɪn Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna tə, ba
kə bàń dìə wa.
19 Yá kʊ tɪtɪn nə, *Yuu-Tiu *malɪka twi,
ka súrú bàń dìə mimiən tə, ka lɪ ba, ka ga
swìn ba con:
20 «Á vələ Zwifə-ba Yɪɪ *dìə tə wa, á
swìn sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə bɪrɪ mɪɪ tə, kʊ
nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con».
21 Ba nə nì kʊ sʊgʊ təntə, kʊ jɪjʊ tətə
nə, ba zʊa Yɪɪ dìə tə wa, ba ga wulə ba
kàrì.
Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə, də ʊ
kwa lìà dàń zàn, ba bon yun tìán tə, ba
nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, də *Yɪzərayɛlə dwíí tə
wa *nəkwɪna tə, ba kə duən nə. Ba dàń
ga tʊn ba lìà, sə ba va ba lɪ tʊntʊna tə bàń
dìə tə wa.
22 Ba lìà tə dàń nə vəli, ba yí lá, ba wà
ba nɪ bàń dìə tə wa. Ba ma pìí ba va, ba
tún ba nii,
23 ba wʊ́: «Nə vəli, də bàń dìə tə tagʊ,
yá pamana tə, ba yà nə cìgà ba nə tə, də
wulə mimiən tə nə. Yá nə dàń súrú, nə
wà lìù mama nɪ bàń dìə tə wa».
24 Máŋá tə wa, Yɪɪ dìə tə tʊtʊnbɪa yuu
tíú tə, də joŋwana yun tìán tə nə nì sʊ̀ràn
təntə, ba kʊ́ʊ̀ yərì kʊ tə, ba nə wá fwa də
yoo tə, kʊ nə wá bà yoo təntə kwa nə.
25 Lìù don kʊ́ʊ̀ twi, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́:
«Á nəŋə, bara tə, á nə ken bàń dìə tə wa,
wulə Zwifə-ba Yɪɪ dìə tə wa, ba kàrì lalʊʊ
tə».
26 Tʊtʊnbɪa yuu tíú tə də ʊ kwa lìà
tə, dàń vəli sənbwen, ba ja ba ba ja vìí.
Lalʊʊ tə yà swə tʊntʊna tə. Yá kʊ yà wàá
tʊtʊnbɪa yuu tíú tə də ʊ kwa lìà tə, ba dɪlɪ
də kapana. Kʊ mù nə pɪn, ba yà dəri fən,
sə ba fɪfɪn tʊntʊna tə.
27 Kʊ kwa nə, ba jɪn tʊntʊna tə, ba pìí
ba va yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə yáá
con. Yɪɪ joŋwana yun tìán nəkwɪa tə dàń
bwe ba, ʊ wʊ́:
28 «Nə wà sɪnɪ nə swìn á con, sə á kʊ́ʊ̀
dànà ká twà də Zwezi yɪrɪ tə, á ma kàrì
lalʊʊ tə, naaa? Kʊ nə á pa, á kàrà tə sú
*Zwerizalɛmə mama. Á dàń ga pìà, sə nə
mù nə zɪn bɛɛ təntə tɪan tə talɪ nə yun
wa».
29 Piyɛrə də tʊntʊna tə duən tə dàń ma
le, ba wʊ́: «Kʊ tà ləzwənə nii nə, nə mɛ,
sə nə zìlí. Kʊ ya Yɪɪ nii nə, nə mɛ, sə nə
zìlí.
30 Yɪɪ tə, nə nɪbara-ba tə nə jʊ̀nì, nə
bwin ʊ mù Zwezi təntə, á nə paa dagarʊ
tə yuu wa, á gʊ.
31 Yɪɪ ken wá ʊ dun bwálí wa, ʊ jɪzən*
vàn nə, sə ʊ yà pìʊ́ tə, ʊ nə wá jon lìà ba
cʊna wa. Ʊ wá san Yɪzərayɛlə lìà tə nə,
sə ba vəvəri ba kwa ba sá ba cʊna tə, sə
ʊ ma wàní ʊ kwɛn ba cʊna tə, ba mù də
wá pwərə wa.
32 Nə ya yìən təntə, tə nə tʊn tə sʊ̀sʊ̀nà,
nə wàá nə swìn nə bɪrɪ də, nə nɪ tə. Nə
mù də Yɪɪ-*Siŋu tə, Yɪɪ nə pɪn lìà tə nə,
ba nə zìlí ʊ nii tə».

(Matiə 5.10-12; 1 Piyɛrə 4.13-16;
Apokalisə 3.8)

33 Yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə, nə nì
tə sʊ̀ràn təntə, ba súá də lɪŋa, ba dàń ga
pìà, sə ba gʊ tʊntʊna tə.
34 Yá bɛɛ don dàń yɪn lá, ʊ yɪrɪ nə yɪ
Gamalɪɛlə. Ʊ yɪ *Farɪzɪan-ba púlí tə wa
lìù, ʊ nə yɪ Yɪɪ nii *yənu tíú. Ba mɛ yà
zìlí wá zənzən. Ʊ nyí ʊ zàn yun tìán tə,
ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə wa, ʊ ga pa nii, sə ba
lɪ tʊntʊna tə kàrá wa, máŋá mancɪn.
35 Kʊ kwa nə, ʊ dàń ma swìn, ʊ wʊ́:
«Á cɪa á tətə nə, á mù lìà tə, á nə ya
Yɪzərayɛlə dwíí tə, də won tə, á nə pìà,
á tʊn ba mù lìà təntə yɪra.
36 Máŋá kʊ nə lɛ, kʊ tə wà dání, Tɪdasə
də yà zàn, ʊ bɪrɪ də, ʊ jə dun. Lìà, ba nə
yí ndə biənɪa nə, yà nə vəli ba twá ʊ nə.
Yá ba gʊa wá, ʊ kwa lìà tə, də ba tʊtʊnan
tə mama jén lá.
37 Ʊ mù təntə kwa nə, Zwidasə, ʊ nə ya
Galile tíú, də kʊ́ʊ̀ nan, gàlù tə máŋá wa.
Ʊ də yà kʊ́ʊ̀ van lalʊʊ tə, ʊ kə ʊ con. Ʊ
mù təntə də tɪga, ʊ kwa lìà tə ga jén duən

* **5:31 5.31** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

yáá nə.
38 Kʊ mù nə pɪn, à swìn á con síʊ́n nə,
sə á dànà ká tan bara-ba tə də con. Á mù
dàń yá ba, sə ba vìí. Ba tʊtʊŋɪ təntə nə yɪ
ləzwənə yɪra kʊ nan, kʊ wá cʊ̀gʊ̀, kʊ jén
lá.
39 Yá kʊ dàń nə ya kʊ nan Yɪɪ, á wàrì
kʊ á cʊ̀gà, á pa kʊ jén. Á cɪa á tətə nə, kʊ
dàn ká bà, kʊ ya á mù də Yɪɪ nə jaŋa».
40 Yun tìán tə mama dàń sɛ̀e Gamalɪɛlə
pubʊŋa təntə. Ba dàń pìí, ba bon tʊntʊna
tə, ba pa, ba mà ba də kafɪran. Ba ga caga
ba nii nə də, ba kʊ́ʊ̀ kwárí, ba pìí ba twá
də Zwezi yɪrɪ tə, ba ma swìn yoo. Kʊ kwa
nə, ba yá ba, ba pa ba vìí.
41 Tʊntʊna tə nan Zwifə-ba yun tìán tə,
ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə con, ba vìí də pupwən,
Yɪɪ nə pɪn, ba na dun, ba nə dí càn Zwezi
yɪrɪ nə.
42 Yá dɪɪn mama, Zwifə-ba Yɪɪ dìə̀ tə wa,
də ba sàń nə, ba tə wà kàrà tə də Zwezi-
Kərisə sʊywáŋʊ́ tə sʊgʊ nə yaga.

6

Ba kúrí lìà barpɛ, sə ba san Zwezi-Kərisə tʊntʊna nə
(1 Timote 3.8-13)

1 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi karbɪa tə dàń
pùlì, ba súrí lá zənzən. Ba yà ba *Zwifə-
ba tə, ba nə swìn *Gərɛkə tə, kadənə tə
yoo jələ dɪɪn mama ba nii wodiu tarʊ
máŋá wa. Kʊ mù nə pɪn, ba də dàń
ŋʊŋwɪn ba duən tə, ba nə swìn *Ebərə
tə yuu wa.
2 Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna fugə bələ tə
dàń ma bon Zwezi karbɪa tə mama, ba kə
duən nə, ba ga swìn ba con, ba wʊ́: «Kʊ
wà mɛ, sə nə yá Yɪɪ sʊgʊ tə kàrà nə, nə
ga pìí nə pa, wodirən tarʊ nə yà nə yuu
zɪlɪ.
3 Nə nubɪa-ba, kʊ mù nə pɪn, á kúrə́ á
waa bara barpɛ, ba nə swìn ba lìù mama
yozəŋə. Ba lìà təntə lìù mama mɛ, sə ʊ
ya lìù tə, ʊ nə súə́ də Yɪɪ-*Siŋu tə. Ba lìà
təntə lìù mama mɛ, sə ʊ ya wobʊnyiən,
sə nə ma kʊ tʊtʊŋɪ təntə, nə ma zɪn ba.
4 Nə mù mɛ, sə nə wàní nə tɪnɪ nə máŋá
tə, nə kə yɪjʊnɪ wa, də nə kàrì Yɪɪ sʊgʊ
tə, nə bɪrɪ».
5 Kʊ mù yoo təntə dàń yɪn ywání, kʊ
pa lalʊʊ tə mama nə. Ba dàń ma kúrí
Etɪyɛnə. Ʊ ya bɛɛ tə, ʊ nə ken ʊ waa
Zwezi nə zənzən, ʊ ga sú də Yɪɪ-Siŋu tə.
Kʊ súrí Filipə, də Prɔswɔrə, də Nɪkanɔrə,
də Timon, də Parəmenasə, də Nikolasə
nə. Nikolasə ya Antɪʊswə bɛɛ don, ʊ də
nə yà zʊa Zwifə-ba *yɪjʊncwəŋə tə wa.
6 Ba ja ba, ba va ba bɪrɪ tʊntʊna tə nə.
Tʊntʊna tə də ma jʊn Yɪɪ, ba ga tún* ba
jìàn lìà təntə yuu wa.
7 Ba dàń yà swìn Yɪɪ sʊgʊ tə, ba súrí lá
wuuu. Zwezi karbɪa tə nii dàń pùlì, ba
súrí zənzən *Zwerizalɛmə nə. Yá Zwifə-
ba Yɪɪ *joŋwana kapʊpʊ də twi, ba kə ba
waa Zwezi nə, sə ba zìlí ʊ nii.

Ba nə jɪn Etɪyɛnə tə yoo
(Ebərə-ba 2.4; Likə 21.14-15; Zwan 15.18-21)

8 Yɪɪ pɪn ʊ dìàn tə də ʊ pubwanʊ tə
Etɪyɛnə nə. Kʊ pɪn ʊ tʊŋa yomɪlan də
Yɪɪ dìàn mɪmɪnan nəfaran lalʊʊ tə tətəŋi
wa.
9 Bara duən zàn, ba zɪgɪ ʊ nə. Lìà təntə
yà yɪ *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ tə, ba nə boŋə
‹ywəŋə, ba nə jon ba tìàn› jə́rə́ dìə̀ tə lìà.
Kʊ mù nə yɪ Zwifə-ba lìà duən, ba nə nan
Sirɛnə də Alɛkəzandəri. Ba mù də Zwifə-
ba, ba nə nan Silisi lʊʊ nii tə wa, də Azi
nagwanaa tə wa, dàń tʊ́tʊ̀ní də Etɪyɛnə.
10 Etɪyɛnə yɪ wʊbʊŋa tə, Yɪɪ-*Siŋu tə nə
pɪn wá nə, ʊ ma swìn. Yá kʊ dàń pɪn ba
wàrì ba le.
11 Ba dàń ma ga ba vwɪn lìà, sə ba mù
lìà təntə dàń nə swìn ndə: «Nə mù nì də,
Etɪyɛnə swìn sʊlwan, ʊ zɪgɪ *Moyizə də
Yɪɪ nə».
12 Ba dàń twá nətʊ, ba sú lalʊʊ tə, də
Zwifə-ba *nəkwɪna tə, də Yɪɪ nii *yənu
tìán tə, ba kə ʊ nə. Ba ma ja Etɪyɛnə, ba
ja va yun tìán tə, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə yáá
con.
13 Ba tanɪ lìà, ba nə wá kʊnɪ kʊnkʊn,
ba kə ʊ nii nə, ba ja vu. Kʊnkʊna təntə
dàń nə swìn, ba wʊ́: «Ʊ mù bɛɛ təntə nə
swìn sʊ̀ràn, máŋá mama, ʊ ma zɪga nə
Zwifə-ba Yɪɪ *dìə̀ tə də Yɪɪ *nii tə nə, ʊ
nə pɪn Moyizə nə.

* **6:6 6.6** *Zwifə-ba nə yàá tún ba jìàn lìà yun wa, sə kʊ bɪrɪ də, ba ken yuywaŋʊ ba yuu wa, nə à yə̀ə́, sə kʊ bɪrɪ
də, ba pɪn ba Yɪɪ nə.

14 Nə nì də, ʊ swìn də, ʊ mù *Nazarɛtə
Zwezi təntə wá cùgù Yɪɪ dìà tə, ʊ ga lwàń
Yɪɪ nii tə, Moyizə nə pɪn nəba tə».
15 Lìà tə mama, ba yà nə yɪ yun tìán tə
wa, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà, yíá dàń fin Etɪyɛnə
yuu wa. Yá ba nɪ də, ʊ yáá tə nyɪn ndə
*malɪka yáá nə.

7

Etɪyɛnə nii tuŋu
(Tʊtʊnan 6.9-15; Ebərə-ba 11.23-29; Zwan 5.45-47)

1 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán
nəkwɪa tə bwe Etɪyɛnə nə, ʊ wʊ́: «Mə
yìèn tə nɛɛ nə nətən cígá?»
2 Etɪyɛnə ma le, ʊ wʊ́: «À nubɪa-ba, də
à nyɪna-ba, á cʊga nə! Yɪɪ tə, ʊ jə dun, nə
nan nə nɪbɛɛ *Abərahamə nə. Kʊ máŋá
tə wa, də ʊ wulə Mezopotami nagwanaa
wa, ʊ tə wà vəli, sə ʊ jə̀ń Aran nə.
3 Yɪɪ swìn ʊ con, ʊ wʊ́: ‹Nan, n ga yá n
lʊʊ nii, də n dwíí tìán, sə n ga va lʊʊ nii
tə wa, à nə wá bɪrɪ mʊ́›.
4 Abərahamə ma nan Kalədə, ʊ va ʊ jə̀ń
Aran nə. Ʊ nyɪna tɪan kwa nə, kʊ bwálí
təntə wa, Yɪɪ dàń pɪn ʊ nan Aran, ʊ bà
lʊʊ nii kʊ tə nətən wa, á nə wulə kʊ wa
zə̀n.
5 Kʊ máŋá tə wa, Yɪɪ wà wá bwálí pɪn,
sə ʊ tɪnɪ kʊ. Ʊ wà bwálí tətə pɪn, sə ʊ tʊ́n
ʊ naa kʊ wa. Kʊ ya Yɪɪ kàn nikana mù
də, ʊ wá pa kʊ lʊʊ nii təntə Abərahamə
də ʊ dwíí tə nə, ʊ nə wá kə lʊʊ wa.
Abərahamə yà ga tə ba bìú jə.
6 Á nəŋə kʊ tə, Yɪɪ nə swìn:
‹Abərahamə dwíí tə wá jə̀ń lʊʊ nii don
nə. Ba wá jì lʊʊ nii təntə ywəŋə, yá ba
wá də́ càn bɪna biənɪa.
7 Lʊʊ tə, ba nə wá yà kʊ tìán ywəŋə,
à mù Yɪɪ nə wá bʊ̀rì kʊ bʊ̀rà. Kʊ mù
təntə kwa nə, ba dàń wá bà, ba fwa yɪjʊnɪ
bwálí kʊ tə wa, à nə dí yáá à kàn kʊ nii
də ba›.
8 Yɪɪ dàń ma kàn nikanɪ də Abərahamə.
Kʊ mɪmɪnʊ nə ya bɛɛ *gwəŋə tə. Kʊ
mù nə pɪn, Abərahamə ma goŋi ʊ bìú
*Yɪzakə, ʊ lʊrɪ dɪan nana dɪɪn nə. Yɪzakə
də nə lʊrɪ *Zwakɔbə, ʊ də goŋi wá.
Zwakɔbə də goŋi ʊ bɪa fugə bələ tə, ba
nə yɪ nə nɪbara fugə də bələ tə.
9 Nə nɪbara-ba tə jɪn wʊgwɪʊ də ba
nyánʊ́ Zwʊzɛfə, ba ma yə̀ wá lìà yuu wa,
ba nə vəli *Ezwipətə lʊʊ nii.
10 Yɪɪ dàń yɪn də wá. Ʊ lɪ wá ʊ
wʊwalʊ mama wa. Yɪɪ pɪn ʊ na pubwanʊ
də wʊbʊŋa Ezwipətə pìʊ́ *Farawon yáá
con. Farawon lɪ Zwʊzɛfə ʊ tʊ́n, sə ʊ tɪnɪ
Ezwipətə lʊʊ nii, də ʊ dìà tə ʊ ywàń tə
yuu.
11 Niən dàń twi tə zʊ Ezwipətə lʊʊ nii
tə, də Kanan lʊʊ nii tə mama wa. Kʊ yɪn
càn zənzən, nə nɪbara-ba tə dàń yà kʊ́ʊ̀
ba won na ba də́.
12 Zwakɔbə nə nì də, mɪna wulə
Ezwipətə nə, ʊ təntən ʊ tʊn nə nɪbara-ba
tə naa nədʊ.
13 Yá ba nə vəli nɛɛ bələ tə nii nə,
Zwʊzɛfə pɪn ʊ nubɪa tə lwarɪ wá, Fara-
won də dàń lwarɪ Zwʊzɛfə dwíí tìán tə.
14 Zwʊzɛfə dàń ma tʊn ʊ pa, ba ja ʊ
nyɪna Zwakɔbə də ʊ dìà lìà, ba nə yí
sapwɪtwa də fugə də bonu, ba bà.
15 Mə nətʊ nə, Zwakɔbə vəli Ezwipətə.
Yá mə lá nə, ʊ tɪga. Nə nɪbara tə də mama
tɪga lá nə.
16 Ba zɪn ba tɪga tə, ba jə va Siswɛmə
nə, ba gùrì ləbəri tə wa, Abərahamə yə̀
də səbiu Emɔrə bɪa tə con Siswɛmə nə.
17 Yá máŋá tə wa, Yɪɪ nikanɪ tə, ʊ nə
kàn də Abərahamə nii nə, bwələ, sə kʊ
sʊ́, nə dwíí tə dàń pùlì zənzən Ezwipətə
nə.
18 Kʊ kwa nə, pìʊ́ don də kʊ́ʊ̀ jon pàrì
tə, ʊ nə wà Zwʊzɛfə yəni.
19 Ʊ mù pìʊ́ təntə dàń nə tʊn yíá swɪan
nə dwíí tə yɪra. Ʊ dàń fɪfɪn nə nɪbara-ba
tə, ʊ pa, ba vɪ ba bìsìní ba dʊga, sə kʊ pa
ba tɪ.
20 Kʊ máŋá təntə wa nə, ba lʊrɪ Moyizə.
Ʊ yɪ binanʊnʊ Yɪɪ yíá yuu. Ba kʊnɪ wá
cànì batwa ʊ nyɪna dìà tə wa.
21 Máŋá tə wa, ba nə dʊgʊ wá, Farawon
bʊ̀á nɪ wá, ʊ tì ʊ ja va, ʊ kʊnɪ, ndə ʊ tətə
bilʊra nə.
22 Ezwipətə tìán wʊbʊŋa tə nə, ba ma
kwè wá. Moyizə yɪ dìàn tíú, kʊ twá də ʊ
nii sʊgʊ də ʊ tʊtʊnɛɛ nə.
23 Ʊ bɪna sapwilə nii nə, ʊ ken sírí, sə ʊ
va ʊ nubɪa *Yɪzərayɛlə lìà tə con.
24 Ʊ nɪ Ezwipətə tíú don də, ʊ wulə ʊ
fɪfɪn ʊ dwíí tə wa lìù don. Yá ʊ dàń gʊa

Ezwipətə tíú tə, sə ʊ ma wàní ʊ jon ʊ nubiu tə, Ezwipətə tíú tə yà nə fɪfɪn.

25 Ʊ yà bʊŋa də, ʊ nubɪa Yɪzərayɛlə lìà tə yà wá lwarɪ də, kʊ wá twá də wá, sə Yɪɪ ma jon ba. Yá ba wà kʊ lwarɪ.

26 Kʊ tɪa nə pʊrɪ, ʊ kʊ́ʊ̀ nɪ Yɪzərayɛlə lìà tə bələ, ba wulə ba mà duən, ʊ ma kʊ́ʊ̀ pìà, sə ʊ kwɛ̀e ba. Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: ‹À dabara-ba, á yɪ nubɪa, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á də ma fɪfɪn duən?›

27 Yá ba lìù tə, ʊ nə fɪfɪn ʊ don tə, yugu Moyizə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: ‹Wàà nə tún mʊ́, sə n ya pìʊ́, sə n bʊ̀rì bʊ̀rà nə yuu wa?

28 N pìà, sə n gʊ à də, ndə n dɪɪn nə gʊa Ezwipətə tíú tə, naaa?›

29 Kʊ sʊgʊ təntə pɪn Moyizə dəri, ʊ va Madɪan nagwanaa wa. Ʊ lʊrɪ bɪa bələ, kʊ lʊʊ nii təntə wa.

30 Kʊ bɪna sapwilə nii nə, *malɪka nan ʊ nə, kasɔɔ lanworu tə wa, *Sinayi paan tə yuu, mənvoo kʊ nə jə tuni wa.

31 Kʊ yiri tə gwárí Moyizə. Ʊ dàń ma va, sə ʊ ywàń kʊ ʊ lwarɪ. Ʊ dàń ma nì *Yuu-Tiu kori, kʊ nə wʊ́:

32 ‹À yɪ Yɪɪ tə, n nɪbara-ba tə nə jʊ̀nì! À yɪ Yɪɪ tə, n nɪbara Abərahamə, də Yɪzakə, də Zwakɔbə, ba nə jʊ̀nì!› Moyizə dàń vɪvaga, yá ʊ kʊ́ʊ̀ ba wʊdɪʊ jə, sə ʊ ywàń.

33 Yuu-Tiu dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: ‹Lɪ n natʊra tə n nɛɛ nə! Bwálí təntə, n nə zɪga lá, yɪ à mʊ̀ tətə bwálí.

34 À nɪ wʊwalʊ tə à lìà tə wulə kʊ wa Ezwipətə nə. À nì ba yinəgə kwirə tə. Yá à cuə, sə à jon ba ba càn tə wa. N dàń bàá sɪ́ʊ́n nə, à wá tʊn mʊ́ Ezwipətə nə›.»

35 Etɪyɛnə ma kʊ́ʊ̀ swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Ʊ mʊ̀ Moyizə təntə, ba yà tɛn, ba ga swìn, ba wʊ́: ‹Wàà nə tún mʊ́, sə n yà pìʊ́ də n bʊ̀rì nə bʊ̀rà?› Mə ʊ mʊ̀ nə Yɪɪ tʊn, sə ʊ yà pìʊ́, də ʊ lɪ ba ba càn wa. Kʊ twá də malɪka tə, ʊ nɪ tuni tə wa, saŋʊ.

36 Ʊ mʊ̀ nə lɪ ba Ezwipətə lʊʊ nii tə wa. Kʊ twá də ʊ nə tʊn yomɪlan də Yɪɪ dìàn mɪmɪnan yìən, Ezwipətə lʊʊ nii tə wa, də ‹mʊʊ nəsɪan*› tə wa, də kasɔɔ lanworu tə wa bɪna sapwilə.

37 Mə ʊ mʊ̀ Moyizə təntə nə swìn Yɪzərayɛlə lìà tə con, ʊ wʊ́: ‹Yɪɪ wá lɪ á wa lìù, sə ʊ yà Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀, ndə à mʊ̀ nə›.

38 Máŋá tə nə, Moyizə nə yɪn də Yɪzərayɛlə púlí tə kasɔɔ lanworu tə wa, ʊ nə yɪn də nə nɪbara-ba tə, ʊ ga ya də malɪka tə. Ʊ mʊ̀ con nə malɪka tə swìn Sinayi paan tə yuu wa, ʊ ga jon Yɪɪ sʊgʊ tə, kʊ nə pɪn mɪɪ ʊ pa nəba.

39 Nə nɪbara-ba tə yà ba pìà, sə ba zìlí ʊ nii. Ba vɪga wá, ba pubʊŋa ga pìí, kʊ wulə Ezwipətə lʊʊ nii nə.

40 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba swìn *Arɔn con, ba wʊ́: ‹Fwa yɪa, n pa nəba, sə tə yà nə yáá. Ʊ mʊ̀ Moyizə təntə, ʊ nə pɪn, nə nan Ezwipətə lʊʊ nii tə wa, nə kʊ́ʊ̀ yərì kʊ tə, ʊ nə jigə›.

41 Kʊ mʊ̀ dɪan təntə wa, ba fwa woŋwanʊ, kʊ nə nyɪn ndə nabiə nə, ba ga gʊ wiən, ba ma fwa *joŋi kʊ mʊ̀ woŋwanʊ təntə yuu wa. Ba dàń ga jwɛ kʊ mʊ̀ won təntə yɪrɪ, ba tətə nə fwa.

42 Yɪɪ ma vəvəri ʊ kwa, ʊ ma te ba, ʊ ga yá ba, kʊ pa, ba dàń jʊ̀nì yɪcaʊ də cànà də kacɪlacɛ tə, lanworu tə wa. Yoo təntə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ twá də Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə, kʊ wʊ́:

‹Yɪzərayɛlə lìà-ba, á bɪna sapwilə tə mɛ
kasɔɔ lanworu tə wa, á fwa joŋə,
də á gwɪ vàná, á pɪn nə, naaa?

43 Kʊ yɪ á zɪn yɪɪ Molɔkə† gansili tə, də á yɪɪ Ronfan kacɪlacɔ tə, á tətə nə fwa. Tə mʊ̀ kʊnkʊn yɪa təntə mama yɪ á tətə nə fwa, sə á bʊ tə nə. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à dàń wá pa, á va á galɪ *Babɪlɔnə lʊʊ nii yuu›.

44 Kasɔɔ lanworu tə wa, á nɪbara-ba yà jɪn Yɪɪ *wulu gansili tə. Kʊ yɪ kʊ fwa ndə nətʊ tə, Yɪɪ nə swìn Moyizə con, sə kʊ fwa, ndə Moyizə tətə nə nɪ kʊ yiri tə.

45 Nə nɪbara tə, ba də nə kʊ́ʊ̀ púə́ ba kwa, də nə kʊ́ʊ̀ jon kʊ mʊ̀ gansili təntə, ba zɪn, máŋá tə wa, Zwozuwe də nə kʊ́ʊ̀ yɪn ba yáá tíú, ba ja bà lʊʊ nii kʊ tə wa.

* **7:36 7.36** Máŋá tə wa, Moyizə nə lɪ Yɪzərayɛlə lìà tə Ezwipətə lʊʊ nii tə wa, mə ‹mʊʊ nəsɪan› tə wa nə Yɪɪ pɪn, kʊ níá tə pwɛ̀e duən wa, tə ga yá cwəŋə, tə pa, ba kɛ̀eń tɪa nəkʊrʊ wa, ba va Kanan lʊʊ nii. Kʊ mʊʊ təntə wa nə Farawon kwatara tə mé, máŋá tə wa, ba nə dɪŋɪ Yɪzərayɛlə lìà tə, sə ba ja. † **7:43 7.43** Molɔkə də Ronfan yɪ woŋwanan. Fuən lìà tə, ba yà nə wulə Kanan lʊʊ nii tə wa, yà nə jʊ̀nì tə.

Yıı ma san ʊ ta lʊʊ nii təntə tìán, ʊ dıŋı
ba yáá con. Yıı wulu gansili tə yın bwálí
kʊ tə wa, kʊ ja va kʊ yí pìʊ́ *Davidə pàrì
tə máŋá.
46 Davidə nı yuywaŋʊ Yıı yáá con, ʊ
dàń ma lòrì cwəŋə, sə ʊ lwà bwálí ʊ kə
Zwakɔbə Yıı‡ tə lá nə.
47 Yá kʊ yı *Salʊmʊn nə lwà dìà təntə.
48 Yıı tə, ʊ nə wulə ban ban, ga ba
dìà tə, ləzwənə nə lwà, wa yanı. Yıı nii
sʊ̀sʊ̀nʊ̀ swìn də, Yuu-Tiu swìn, ʊ wʊ́:
49 ‹Lanworu tə nə yı à padaʊ, yá tıa tə
mʊ̀ yı goli, à naa cıcı kə tún bwálí.
Bakʊn dìà yiri nə, á wàá á lwè, á
pın nə? Bwálí kʊkwa wa nə, à wàá
à pəni, à sìí?
50 Kʊ tà à mʊ̀ nə fwa won mama, naaa?›
51 Á mʊ̀, á yı lìà tə, á yı vıʊ lìà. Á
mantıa á gwəŋə bɛɛ. Yá á waa tə də á
zıan mʊ̀ ba Yıı sʊgʊ tə sɛ̀e, Yıı-*Siŋu tə
nə swìn á con. Á də á nıbara-ba tə nə yı
won nədʊ.
52 Yıı nii sʊ̀sʊ̀nà tə wa, ba wà tətə nə,
á nıbara-ba tə nə wà fıfın? Lìà tə, ba nə
dí yáá ba swìn cígá tíú§ tə túrí tə yoo,
á nıbara-ba tə nə gʊa ba. Yá mə kʊ lìù
təntə, á də kʊ́ʊ̀ gıgıra á gʊ.
53 Á mʊ̀ yı lìà tə, á nə twá də malıkɛ, á
ma na Yıı *nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə. Yá
də kʊ nətʊ mɛ, á wà kʊ nii təntə zìlí».

Ba dılı Etıyɛnə də kapana ba gʊ

54 Etıyɛnə nə tún ʊ nii wuuu, ʊ va ʊ
zwɛ̀e. Ʊ sʊ̀ràn tə ma pın, ba bıcanı sú də
lıŋa ʊ yuu wa. Ba ga vwa ba nipʊrʊ.
55 Etıyɛnə, súá də Yıı-*Siŋu tə, ʊ zìn ʊ
yáá ʊ kə lanworu tə wa, ʊ ga na Yıı dun
tə, də Zwezi ʊ zàn ʊ zıga Yıı jızən vàn nə.
56 Ʊ ma swìn, ʊ wʊ́: «Á cʊga, à na
lanworu tə kʊ súrí, yá *Ləzwənə-Biu* tə
zıga Yıı jızən vàn tə yuu».
57 Ba mama dàń ma mà cərí zəgə zəgə
ba sun ba zıan, ba ga gàrì duən ʊ yuu wa.
58 Ba tùrì wá, ba ja nan tıʊ tə nii nə. Ba
dàń ga wulə ba dılı wá də kapana, sə ba
gʊ. Balandʊrʊ don, ʊ yırı nə yı Solə† nə
cìgà lìà tə, ba nə dılı Etıyɛnə, ganan nə.
59 Máŋá tə wa, ba nə wulə ba dılı wá
də kapana tə, Etıyɛnə lòrì Zwezi, ʊ wʊ́:
«*Yuu-Tiu Zwezi, jon à siŋu tə n kə n
con».
60 Ʊ ga jə̀ń ʊ nadwana yuu, ʊ bubwi, ʊ
wʊ́: «Yuu-Tiu, dàn ká jələ cʊna tə tə, n
kə ba yuu wa». Etıyɛnə nə swìn tə sʊ̀ràn
təntə, ʊ zwɛ̀e kwa nə, ʊ mıı zwɛ̀e.

8

1 Solə də yà bırı də, Etıyɛnə mɛ tıan.

Solə nə fıfın Kərisə lìà púlí tə yoo
(Tʊtʊnan 11.19-21; Filipə tìán 1.12-14; Zwan 6.70)

Kʊ dıın təntə nə, ba dàń fıfın *Kərisə
lìà púlí tə mama, kʊ nə wulə *Zwer-
izalɛmə wa. Ba mama dəri ba pwɛ̀e duən
yáá nə, ba yá tà Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna
tə cıcı. Ba dəri ba va Zwide nagwanaa tə
də Samari nagwanaa tə mama wa.
2 Bara-ba nə zìlí Yıı nii zəni tì Etıyɛnə,
ba gùrì, ba ga kwi zənzən ʊ yırı.
3 Solə mʊ̀ dàń yı ʊ kəni dìàn, sə ʊ cʊ̀gʊ̀
Kərisə lìà púlí tə. Ʊ twá dii də dii wa ʊ
vəli, ʊ ma janı bara də kana, ba nə ken
ba waa Zwezi nə, ʊ pa ba kəni bàń dìà.
4 Ba tə, ba nə dəri ba pwɛ̀e duən yáá
tə, dàń tə swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə,
bwálí tə mama, ba nə vəli.

Filipə swìn sʊywáŋʊ́ tə Samari nagwanaa wa
(Zwan 4.1-42; Tʊtʊnan 1.8)

5 Filipə vəli ʊ zʊ Samari nagwanaa tə
tıfarʊ tə wa, ʊ wulə ʊ swìn Zwezi-*Kərisə
sʊywáŋʊ́ tə.
6 Lalʊʊ tə mama, kʊ nə kun duən nə,
nii yà yı nədʊ, kʊ ma cʊga Filipə sʊgʊ tə
zəni zəni də waa nədʊ. Lìà tə yà nə̀ń,
ba ga na Yıı dìàn mımınan tə, Filipə nə
tʊŋa.
7 Cígá, *zinə nan, tə yá lìà zənzən nə
də tə bubwi. Yá gwanan zənzən yayıran
zwɛ̀e.
8 Kʊ yın pupwən nəfarʊ kʊ mʊ̀ tıfarʊ
təntə wa.
9 Bɛɛ don yà dí yáá, ʊ wulə kʊ tıfarʊ tə
wa, ʊ yırı nə yı Simon. Ʊ də yà pın dun

‡ **7:46 7.46** Kʊ yı *Zwifə-ba Yıı *dìà. Wiən tə mama, tə yà nə wulə Yıı wulu gansili tə wa, ba ken tə mama Yıı dìà tə wa. § **7:52 7.52** Lìù təntə nə yı Zwezi. * **7:56 7.56** Lìù təntə nə yı Zwezi. † **7:58 7.58** Solə jə yırı don, kʊ nə yı Polə.

ʊ tìàn nə, ʊ yà fwa jinəmori, ʊ ma gwárí Samari lalʊʊ tə zənzən.
10 Kʊ yà nə zɪgɪ bisɪmabii nə, kʊ ja va kʊ yɪ bazʊnan nə, ba mama míámían yà twá ʊ nə, də ba swìn, ba wʊ́: «Ɔ tə mù yɪ Yɪɪ dìàn tə tətə, ba nə boŋə ‹dìàn nəfarʊ›.»
11 Ʊ yà gwárí ba, máŋá kʊ nə darɪ də ʊ jinəmori tʊtʊnɛɛ tə. Kʊ mù nə pɪn, ba yà twá ʊ nə.
12 Yá Filipə dàń twi, ʊ swìn Yɪɪ pàrì tə, də Zwezi-Kərisə yɪrɪ tə yoo, ʊ bɪrɪ ba. Kʊ mù nə pɪn, bara də kana mama dàń pìí ba yá jinəmori tə, ba kə ba waa Zwezi sʊywáŋʊ́ tə nə, ba ga pa, ba lə ba níá wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ tə.
13 Simon də tətə ken ʊ waa Zwezi nə. Yá ba ga lə wá níá tə wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ tə. Ʊ dàń zɪga Filipə səpuni nə, kʊ ga gwárí wá zənzən, ʊ nə na Yɪɪ dìàn mɪmɪnan də dìàn wiən, tə nə tʊŋa tə yɪrɪ.

(Tʊtʊnan 19.5-6; 1 Timote 6.9-10; Matiə 6.24)

14 Zwezi *tʊntʊna tə, ba yà nə wulə *Zwerizalɛmə wa, dàń nə nì də, Samari tìán sɛ̀e Yɪɪ sʊgʊ tə, ba dàń tʊn Piyɛrə də Zwan lá nə.
15 Ba də nə vəli, ba yí Samari tìán tə, ba lòrì Yɪɪ ba pa ba, sə Yɪɪ-*Siŋu tə wàní kʊ cú ba yun wa.
16 Kʊ yà tə wà ba lìù yuu wa cwi, kʊ ya Filipə ləgə ba níá wa, *Yuu-Tiu Zwezi yɪrɪ nə cɪcɪ.
17 Piyɛrə də Zwan dàń ma tún* ba jìàn ba yun wa, Yɪɪ-Siŋu tə ga cú ba yun wa.
18 Máŋá tə nə, Simon nə nɪ də, Yɪɪ-Siŋu tə ya kʊ twá Zwezi-Kərisə tʊntʊna tə jìàn ka tún yuu wa, kʊ ma nɪ, ʊ pɪn ba səbiu.
19 Ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Á pɪan dìàn tə tə à də nə, sə lìù tə mama, à də nə tún à jɪɪn ʊ yuu wa, sə Yɪɪ-Siŋu tə cú kʊ tíú yuu wa».
20 Piyɛrə dàń vɪga səbiu tə, ʊ ga swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Yɪɪ wá cʊ̀gʊ̀ n mù də n səbiu tə mɛ, n nə bʊ́n də Yɪɪ tarpɪʊn tə wàá kʊ yə̀ də səbɪa tə yɪrɪ.
21 N tori tə̀lə́ yoo kʊ tə wa, kʊ ga tà n yáá con yoo. N pubʊŋa tə ba cígá nə twá Yɪɪ yáá con.
22 Vəvəri n kwa, n ma sá n cʊna tə, sə n yá n wʊlʊŋʊ tə, sə n lòrì Yuu-Tiu də, kʊ nə wàá, sə ʊ kwɛn n cʊna tə n mù də wá pwərə wa, n pubʊnkʊkwɪʊn kʊ tə yɪrɪ.
23 À na də, n waa tə lwara zənzən, n ga yɪ kʊnkʊn yìən yoŋu».
24 Simon ma swìn, ʊ wʊ́: «Mə á tətə lòrì Yɪɪ á pa nə, sə tə tə mama á nə swìn tə, nədʊ tətə dàn ká yí nə».
25 Piyɛrə də Zwan dàń kàrì Yuu-Tiu sʊgʊ tə, ba bɪrɪ Samari tìán nə. Kʊ kwa nə, ba bələ tə pìí ba va Zwerizalɛmə. Ba nə ma vìrí, ba tə swìn sʊywáŋʊ́ tə ba bɪrɪ Samari tɪbii zənzən wa.

Filipə pɪn, Etiyopi bɛɛ don lwarɪ sʊywáŋʊ́ tə

26 Dɪɪn don nə, *Yuu-Tiu *malɪka twi, kʊ swìn Filipə con, kʊ wʊ́: «Zàn, n va lʊʊ jɪzən saparʊ yuu, sə n tì kasɔɔ cwəŋə tə, ka nə nan *Zwerizalɛmə nə, ka vəli Gaza».
27 Filipə zàn ʊ vəli, də nə̀ń Etiyopi† tìán batana nə, ʊ nə yɪ ba lʊʊ nii tə kapɪʊ minisə. Kapɪʊ tə yɪrɪ nə yɪ Kandasə. Ʊ mù batana təntə yà nə ywàŋá kapɪʊ tə wiən tə mama yuu, tə kwənə nə dáá. Ʊ mù bɛɛ təntə yà vəli Zwerizalɛmə, ʊ jʊn Yɪɪ.
28 Ʊ dàń jə̀ə́ ʊ səsen tərəko wa, ʊ pìí ʊ ma vìrí, ʊ ga kàrì Yɪɪ sagɪ tə wa, Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi nə pʊ́pʊ́ní.
29 Yɪɪ-*Siŋu tə swìn Filipə con: «Vəli ʊ boli səsen tərəko kʊ tə yɪra».
30 Filipə dəri ʊ boli kʊ yɪra, ʊ nì Etiyopi minisə tə nə kàrì Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Ezayi pʊ́pʊ́ná tə. Ʊ dàń ma bwe wá, ʊ wʊ́: «N nə̀ń kʊ tə, n nə kàrì, tə də̀ń?»
31 Minisə tə ma le, ʊ wʊ́: «À wá fwa nətə, à ma nì kʊ də̀ń, də lìù nə wà à nə san?» Ʊ ma bon Filipə, ʊ pa, ʊ bà ʊ zʊ səsen tərəko tə wa, ʊ jə̀ə́ ʊ səpuni nə.
32 Sagɪ tə wa bwálí tə, minisə tə yà nə kàrì tə nə, yɪ kʊ tə:
«Ba jɪn wá ndə piə nə, ba ja va nangʊra dìə wa. Ʊ yɪ ndə *pabiə nə ka nii

* **8:17 8.17** *Zwifə-ba nə yàá tún ba jìàn lìà yun wa, sə kʊ bɪrɪ də, ba ken yuywaŋʊ ba yuu wa, nə à yə̀ə́, sə kʊ bɪrɪ də, ba pɪn ba Yɪɪ nə. † **8:27 8.27** Etiyopi yɪ kʊ wulə ləzwənzwənən lʊʊ wa, ba nə boŋə Afərikə. Mə Etiyopi yɪrɪ nə ba lwàń ba boŋə Sudan. ‡ **8:32 8.32** *Zwifə-ba lʊʊ nii wa, də lʊʊ níə́ duən wa, ba yàá fɪnɪ pee kʊran, ba ma swɪ ganan.

nə ba swìn, də ba nə swə ba fɪnɪ‡
ka kʊran də. Ʊ wà ʊ nii súrí.
33 Ʊ dí càn də yinəgə mama. Yá tə mama
wa, ba tə wà wá cígá pɪn. Wàà nə wá
man, ʊ bɪrɪ ʊ máŋá lìà tə, sə ba ma lwarɪ
yoo dəǹ? Ba lɪ ʊ mù mɪɪ lʊʊ kʊ tə wa».
34 Minisə tə dàǹ tə ma swìn Filipə con,
ʊ wʊ́: «À lòrì mʊ́, Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ tə yɪ wàà
tətə yoo nə ʊ swìn nətʊ? Kʊ yɪ ʊ tətə, nə
à yə̀ə́ kʊ yɪ lìù don yoo?»
35 Kʊ máŋá təntə wa, Filipə dàǹ twá
kʊ pʊ́pʊ́ná təntə nə, ʊ ma swìn Zwezi
sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bɪrɪ minisə tə nə.
36 Ba vəli wuuu, ba va ba yí yáá, də nə̀ǹ,
níá nə. Minisə tə ma swìn, ʊ wʊ́: «Nə̀ǹ
níá nə, bɛ̀eɛ̀e dàǹ nə cìgà, sə n li nə níá
tə wa kʊ twá də Zwezi-*Kərisə yɪrɪ tə?»
37 [Filipə swìn, ʊ wʊ́: «Də n nə ken n
waa mama, kʊ yoo təntə wàá kʊ tʊŋa».
Minisə tə ma pìí ʊ le, ʊ wʊ́: «À ken à waa
də Zwezi-Kərisə yɪ Yɪɪ-Biu».]
38 Minisə tə pɪn, ʊ səsen tərəko tə zɪgɪ.
Filipə də minisə tə cʊ́ə́, ba mù bələ tə zʊ
níá tə wa, Filipə ma lə minisə tə níá tə
wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ tə.
39 Máŋá tə nə, ba nə pìí ba nan níá tə
wa, Yuu-Tiu Siŋu tə tì Filipə, yá minisə tə
kʊ́ʊ̀ ba wá na. Yá ʊ súə́ də pupwən, ʊ ga
tì cwəŋə, ʊ vìrí.
40 Yɪɪ-Siŋu tə ken Filipə Azɔtə nə. Ʊ zɪgɪ
Azɔtə, ʊ twá tɪfaran duən wa, ʊ va ʊ nan
Sezare. Ʊ dàǹ ga swìn sʊywáŋʊ́ tə tɪan tə
mama wa, ʊ nə twá tə wa.

9

Zwezi bɪrɪ ʊ tìàn Solə nə
(Tʊtʊnan 22.3-16; 26.9-20; Galasi tìán 1.11-16)

1 Máŋá don wa, Solə mù yɪ ʊ tə wulə
ʊ fɪfɪn *Yuu-Tiu karbɪa tə, ʊ ga pìà ba
gʊrɪ. Ʊ dàǹ vəli *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana
yun tìán nəkwɪa tə con.
2 Ʊ lòrì, sə ʊ pa saga ʊ mù Solə nə, ʊ
nə wá bɪrɪ Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa, tə nə
wulə Damasə nə. Solə pìà, sə ba lwarɪ də,
ʊ jə cwəŋə, ʊ nə nɪ lìà, ba nə zʊa Zwezi
cwəŋə tə wa, kʊ nə yɪ bara, nə à yə̀ə́
kana, sə ʊ vwa ba, ʊ jə bà *Zwerizalɛmə
wa.
3 Máŋá tə wa, ʊ nə wulə cwəŋə tə wa,
də ʊ dàǹ yà bwələ Damasə, naa nədʊ, də
poni nan yɪɪ nə, kʊ pɪpɪlɪ kʊ kɪkarɪ wá.
4 Ʊ tʊa tɪa, ʊ ga nì kori, kʊ nə swìn ʊ
con, kʊ wʊ́: «Solə, Solə, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n
ma fɪfɪn nə?»
5 Ʊ dàǹ ma le, ʊ wʊ́: «N mù nə yɪ wàà,
Yuu-Tiu?» Yuu-Tiu dàǹ ma swìn, ʊ wʊ́:
«À mù nə yɪ Zwezi tə, n nə fɪfɪn.
6 Zàn yɪɪ nə, sə n va tɪfarʊ tə wa, ba wá
bɪrɪ mʊ́ kʊ tə, n nə mɛ, sə n fwa».
7 Bara tə, ba nə yà kwé wá tə mù, yɪ ba
zɪga cùrù. Ba nì kori tə mù, yá ba dàǹ nə
wà lìù mama nɪ.
8 Solə nyí ʊ zàn yɪɪ nə, ʊ yíá tə súrí, yá
ʊ dàǹ nə bá won mama na. Ba jɪn ʊ jɪɪn
nə, ba ga van wá, ba ja va Damasə.
9 Ʊ fwa dɪan batwa, də ʊ tə ba lá na. Ʊ
ba də́, ʊ ba nywìn.
10 Kʊ tɪʊ təntə tətə wa, Zwezi karbiu
don də yɪn Damasə nə, ʊ yɪrɪ nə yɪ
Ananɪasə. Yuu-Tiu bɪrɪ ʊ tìàn wá, ʊ ga
swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Ananɪasə!» Ʊ ma sɛ̀e,
ʊ wʊ́: «Nə̀ǹ à nə, Yuu-Tiu!»
11 Yuu-Tiu dàǹ ma swìn ʊ con, ʊ
wʊ́: «Zàn, n tì cwəŋə tə, ba nə boŋə
‹cwəmənə mənə› tə, n va Zwidasə sàǹ
nə! Vəli, n pìà bɛɛ don, ʊ yɪrɪ nə yɪ Solə.
Ʊ yɪ Tarəsə tíú. Ʊ wulə ʊ jʊ̀nì Yɪɪ.
12 À pɪn, ʊ na bɛɛ don, ʊ yɪrɪ nə yɪ
Ananɪasə. Ʊ mù bɛɛ təntə twi ʊ zʊ, ʊ ga
tʊ́n ʊ jɪɪn ʊ yuu wa, sə ʊ yíá tə pìí tə na
lá».
13 Ananɪasə ma le, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, à
nì bɛɛ təntə yìàn lìà zənzən nə swìn də,
ʊ fwa lìà tə yɪra, ba nə yɪ n mù nə tɪ,
Zwerizalɛmə nə.
14 Yá Yɪɪ joŋwana yun tìán tə ken dìàn
ʊ jɪɪn wa yəbə, sə ʊ vwa lìà tə mama, ba
nə yɪ n mù Yuu-Tiu nə tɪ».
15 Yá Yuu-Tiu tə pìí ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Vəli,
ʊ mù bɛɛ təntə yɪ à kʊ́rʊ́ wá à lɪ, sə à ma
tʊn. Ʊ wá bɪrɪ à yɪrɪ tə dwíə́ tə mama lʊʊ
mama wa, pɛ̀egá yáá con, *Yɪzərayɛlə lìà
tə yáá con.
16 Yá à dàǹ wá bɪrɪ wá càn yiri tə mama,
ʊ nə mɛ, sə ʊ də́ à yɪrɪ».
17 Ananɪasə dàǹ ma nan ʊ vìí. Máŋá
tə wa nə, ʊ nə vəli ʊ yí, ʊ zʊa dìà tə wa.
Ʊ tʊ́n ʊ jɪɪn Solə yuu wa, ʊ ga swìn, ʊ

wʋ́: «Solə, à nubiu, Yuu-Tiu Zwezi tə, ʋ nə nan n nə cwəŋə tə wa, də n ma bìàn tə, ʋ mʋ̀ nə tʋn nə, sə n yíá tə ma wàní tə pìí tə na lá, sə n sú də Yɪɪ-*Siŋu tə».

18 Kʋ máŋá tə tətə wa, kʋ fwa ndə wiən pʋran nə nan Solə yíá tə wa, tə tʋ. Ʋ yíá tə dàń ga na lá. Ʋ ma zàn, ʋ pa, ba lə wá níá wa, kʋ twá də Zwezi-*Kərisə yɪrɪ tə.

19 Kʋ kwa nə, ʋ dí wodiu, yá ʋ dìàn dàń pìí tə bà.

Solə swìn sʋywáŋʋ́ tə Damasə wa

Solə yɪn də Zwezi karbɪa tə, ba yà nə wulə Damasə nə, ndə dɪan bagalɪ nii nə.

20 Ʋ zàn lala, ʋ swìn Yɪɪ sʋgʋ tə, *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa, ʋ bɪrɪ də, Zwezi yɪ Yɪɪ-Biu.

21 Lìà tə mama nə nì Solə sʋ̀ràn tə, kʋ gwárí ba, ba dàń ga swìn, ba wʋ́: «Kʋ tà bɛɛ wà tə, yà nə fɪfɪn lìà tə, ba nə boŋə Zwezi yɪrɪ tə *Zwerizalɛmə wa, naaa? Mə kʋ nə tà ʋ yà twi yəbə, sə ʋ kʋ́ʋ̀ vwa ba duən, ʋ ja va Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə yáá con, naaa?»

22 Kʋ máŋá təntə wa, Solə dìàn dàń nə kwɛn tə súrí, wuuu. Ʋ vuvugə Zwifə-ba tə, ba nə wulə Damasə wa, ʋ bɪrɪ də, Zwezi nə yɪ *Kərisə.

Solə vəli Zwerizalɛmə də Tarəsə (2 Korɛntə tìán 11.32-33; Galasi tìán 1.18-24; Tʋtʋnan 22.17-21)

23 Kʋ dàń vəli, kʋ yí máŋá don wa, *Zwifə-ba yun tìán tə ken nimarʋ, sə ba gʋ Solə.

24 Solə dí yáá ʋ gɪgan ʋ lwarɪ ba pubʋŋa təntə. Ba dàń yà cì mimiən tə nə, tɪtɪn də yɪcaʋ, ba ma pìà wá, sə ba lɪ ʋ mɪɪ.

25 Kʋ nətʋ dàń pɪn, ʋ karbɪa tə ken wá fɪyafarʋ wa, tɪtɪn don nə, ba ga twá bə́rə́, ba cú wá.

26 Máŋá tə, ʋ nə pìí ʋ va *Zwerizalɛmə wa, ʋ kɛ̀eń lala, ʋ va ʋ wulə də Zwezi karbɪa tə. Ba də mama dàń yà dəri wá, ba yà ba bʋŋa də, ʋ yɪ Zwezi karbiu tə yɪrɪ.

27 Barənabasə dàń bon wá, ʋ kə ʋ con, ʋ ja wá, ʋ ja va Zwezi-*Kərisə *tʋntʋna tə con. Barənabasə dàń man ʋ bɪrɪ ba kʋ tə, kʋ nə tʋn cwəŋə tə wa, Solə ma na *Yuu-Tiu. Ʋ man Yuu-Tiu nə swìn Solə con nətʋ, də Solə nə kàrì Damasə nə pwənə pwənə də Zwezi yɪrɪ tə.

28 Kʋ kwa nə, Solə də tʋntʋna tə dàń vəli Zwerizalɛmə wa. Yá Solə swìn Yɪɪ sʋgʋ tə pwənə pwənə də Yuu-Tiu yɪrɪ tə.

29 Solə swìn, ʋ ga tʋ́tʋ̀ní Zwifə-ba tə, ba nə swìn *Gərɛkə. Ba mʋ̀ təntə mʋ̀ dàń yà pìà ba lɪ ʋ mɪɪ.

30 Lìà tə, ba nə yɪ ʋ nubɪa Kərisə yɪrɪ tə dàń nə lwarɪ kʋ, ba ja wá, ba va Sezare ba pa ʋ va Tarəsə.

Piyɛrə zwɛ̀e gwànʋ́, ʋ yɪrɪ, nə yɪ Ene, yayɪgʋ

31 Mə kʋ twá nətʋ *Kərisə lìà púlí tə dàń ma na sìə́ Zwide də Galile də Samari nagwanɛɛ tə mama wa. Ba jìàn daŋa tə súrí wuuu, ba ga zìlí *Yuu-Tiu nii, yá Yɪɪ-*Siŋu tə də dàń saŋa ba, kʋ pɪn ba pùlì ba súrí wuuu.

32 Piyɛrə yà nan ʋ twá lá, ʋ vəli bwálá tə mama, ʋ ma nɪ lìà tə, ba nə yɪ Kərisə nə tɪ. Ʋ dàń vəli ba duən con, ba də nə yà wulə Lida nə.

33 Ʋ nə vəli ʋ yí lá, ʋ nɪ bɛɛ, ʋ yɪrɪ nə yɪ Ene. Ʋ yɪ gwànʋ́, ʋ yí bɪna nana, ʋ nə tə́gə́ gədoo yuu wa.

34 Piyɛrə ma swìn ʋ con, ʋ wʋ́: «Ene, Zwezi-Kərisə nə zwɛ̀e n yayɪgʋ tə. Zàn yɪɪ nə, sə n kwɛn n gədoo tə». Naa nədʋ də Ene nyí ʋ zàn.

35 Lìà tə mama, ba nə wulə Lida də Saron vara tə wa nɪ wá. Ba ma lwàń ba pubʋŋɪ tə, ba bà Yuu-Tiu con.

Piyɛrə bwin Tabɪta ʋ lɪ tɪan wa

36 Kan don yà wulə Zwezi karbɪa tə wa Zwafa nə. Ʋ yɪrɪ nə yɪ Tabɪta. Kʋ də̀ń nə yɪ ‹sə́gə́›. Ʋ yà tʋŋa tʋtʋnzəŋə zənzən, də ʋ fwa yɪlori wiən də zənzən.

37 Ʋ mʋ̀ kan təntə twi, ʋ tʋ yayɪgʋ, ʋ tɪ kʋ máŋá tə wa. Máŋá tə nə, ba nə swɛ wá, ba zwɛ̀e ba ja wá, ba zʋ ba tún dəyuu dìə̀ don wa.

38 Lida də Zwafa yà bwələ də duən. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, Zwezi karbɪa tə yà nì də, Piyɛrə wulə Lida nə. Ba dàń ma tʋn bara bələ ʋ con, sə ba lòrì wá, sə ʋ bà ba con lala, ʋ dàn ká dání.

39 Piyɛrə zàn, ʋ mʋ̀ də bara tə kə duən ba va. Máŋá tə nə, ba nə vəli ba yí lá, ba yɪn ʋ yáá, ba ja zʋ dəyuu dìə̀ tə

wa. Kadənə tə mama dàń kıkarı Piyɛrə
də ba kwi, ba ga bırı wá ganvwirən də
ganzʊran Tabıta yà nə fwa, də ʊ nə yın
də ba.
40 Piyɛrə dàń ma pa lìà tə mama nan, ʊ
ga tòlì ʊ nadwana yuu ʊ jʊn Yıı. Ʊ pìí ʊ
vəvəri ʊ yáá, ʊ kə tıgı tə con, ʊ ga swìn,
ʊ wʊ́: «Tabıta, zàn yıı nə!» Kan tə súrí ʊ
yíá, ʊ nə nı Piyɛrə, ʊ zàn ʊ jə̀ə́.
41 Piyɛrə ma te ʊ jıın ʊ nə, ʊ ga van wá
ʊ zìn yıı nə. Kʊ kwa nə, ʊ bon lìà tə, ba
nə yı Kərisə nə tı tə, də kadənə tə, ʊ ga
bırı ba kan tə də ʊ bwin.
42 Zwafa tìán mama yəni kʊ yoo təntə,
lìà zənzən ga kə ba waa Yuu-Tiu nə.
43 Piyɛrə yın Zwafa nə, ʊ dání lá nə
zənzən gɔ̀ɔ́ don con, ʊ nə nıŋı tànàn, ʊ
yırı nə yı Simon.

10

Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə yí lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, con
(Tʊtʊnan 10.30-35; 11.13-14)

1 Bɛɛ don yà wulə Sezare nə, ʊ yırı
nə yı Kɔrənɛyə. Ʊ mʊ̀ bɛɛ təntə yà yı
pamana púlí don wa yuu tíú, ba nə boŋə
kʊ pamana púlí təntə Yitalıyɛnə*.
2 Kɔrənɛyə yı bɛɛ tə, ʊ nə twá Yıı
cwəŋə tə nə zəni, ʊ ga zìlí Yıı nii, ʊ mʊ̀
də ʊ dìə̀ lìà mama. Ʊ yà pın yılori wiən
zənzən zʊra tə nə, ʊ ga jʊ̀nì Yıı dıın
mama.
3 Dıın don nə, kʊ vəli kʊ yí ndə dədəni
nii lugu batwa máŋá wa nə, Yıı pın, ʊ na
ʊ *malıka ʊ yíá wa pwənə pwənə, də ka
twi, ka zʊ ʊ con. Yá ka ga swìn ʊ con, ka
wʊ́: «Kɔrənɛyə!»
4 Ʊ fin ʊ yíá, ʊ kə malıka tə yuu wa,
fən də dàń ga zʊ wá. Ʊ ma le, ʊ wʊ́: «Kʊ
yı nətə, *Yuu-Tiu?» Malıka tə ma swìn ʊ
con, ka wʊ́: «N yıjʊnı tə də n yılori wiən
tə mama, n pın zʊra tə nə, dìgà tə yí Yıı
con, ndə *joŋi nə, kʊ nə pın, ʊ lìí n yoo.
5 Síʊ́n nə, n dàń tʊn Zwafa nə, sə Simon
tə, ʊ yırı don nə yı Piyɛrə, bà.
6 Ʊ yı ʊ wulə Simon tə, ʊ nə yı gɔ̀ɔ́ ʊ
nıŋı tànàn tə, dìə̀. Ʊ dìə̀ tə yı kʊ wulə
mʊʊ tə nii nə».
7 Máŋá tə nə, malıka tə, ka yà nə swìn ʊ
con tə, vìí, Kɔrənɛyə bon ʊ tʊtʊnbıa bələ,
də ʊ pamana tə wa pamanʊ nədʊ, ʊ də nə
twá Yıı cwəŋə tə nə zəni, ʊ ga tʊŋa ʊ pın
wá.
8 Kɔrənɛyə ma man won tə mama, kʊ
nə tʊn tə nɛɛ ʊ bırı ba, ʊ ga tʊn ba Zwafa
nə.
(Tʊtʊnan 11.1-18; 15.7-9; Romə tìán 9.25-26)
9 Kʊ tıa nə pʊrı, ba nan ba zʊ cwəŋə,
ba ma vələ Zwafa. Ba vəli wuuu, ba va ba
bwələ Zwafa. Kʊ máŋá tə wa, də Piyɛrə
dìgà dəyuu wa, sə ʊ jʊn Yıı. Kʊ yın lugu
fugə bələ máŋá wa.
10 Niən dàń jın Piyɛrə, ʊ ga pìà won,
sə ʊ də́. Máŋá tə wa, ba nə wulə ba fwa
wodiu, sə ʊ də́, yiviru tì wá.
11 Yiviru tə máŋá wa, ʊ nı lanworu tə
də kʊ súrí. Yá ʊ na won don ndə gansara
nəfarʊ nə, ba nə vwa kʊ níə́ banıa tə nə,
də kʊ ma cwi tıa.
12 Vàná† yiri mama tə nə vəli də nɛɛ
banıa, də vàná yiri tə mama, tə nə vəli tə
pùə́ ban tıa yuu wa, də zə́ŋə́ yiri mama, tə
nə pərə yıı nə, yà nə wulə gansara təntə
wa.
13 Piyɛrə ma nì kori, kʊ nə wʊ́: «Piyɛrə,
zàn, n gʊ, n də́!»
14 Piyɛrə ma le, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, à ba tə
pìà, sə à də́. À tə wà won mama dí, kʊ nə
yı culu won, nə à yə̀ə́ pʊpwalan won».
15 Nɛɛ bələ nii nə, ʊ kʊ́ʊ̀ nì kori tə:
«Won tə, Yıı nə bırı də kʊ mɛ, dàn ká
ywàń kʊ ndə culu won nə».
16 Kʊ fwa nətʊ nɛɛ batwa. Kʊ kwa nə,
won tə dàń pìí, kʊ dì yıı nə.
17 Piyɛrə yà tə wà won tə, ʊ nə nı, tə
də̀ń lwarı, də nə̀ń, bara tə, Kɔrənɛyə nə
tʊn tə nə, ba bwe Simon dìə̀ tə bwálí nə,
ba bà ba zıga ʊ mimii yáá nə.
18 Ba ga bòrì ba kə yıı nə, ba bwe, sə
ba jə́n, də Simon tə, ʊ yırı tə don nə yı
Piyɛrə tə, wulə yəbə tə nə.
19 Piyɛrə yà yı ʊ tə bʊŋa won tə, ʊ nə
nı tə yoo. Yıı-*Siŋu tə ma swìn ʊ con, kʊ
wʊ́: «Nə̀ń, bara batwa nə, ba bwe n bwiə.
20 Zàn n cú, twá ba nə, n vìí. Dàn ká
fwa bábìá, kʊ yı à mʊ̀ nə tʊn ba».

* **10:1 10.1** Yitalıyɛnə ya *Romə-ba pamana púlí don yırı.
† **10:12 10.12** Vàná təntə yı *Zwifə-ba dʊ̀rə̀, Piyɛrə də ma yı Zwifə.

21 Piyɛrə ma cú, ʊ swìn bara tə con, ʊ
wʊ́: «Á nəŋə à nə, à mù nə yɪ lìù tə á nə
pìà. Bɛ̀eɛ̀e yoo nə ja aba kʊ bà?»
22 Ba ma pìí, ba le wá, ba wʊ́: «Kʊ
yɪ Kɔrənɛyə nə tʊn nəba n con. Ʊ yɪ
pamana yuu tíú, ʊ nə yɪ cígá tíú, ʊ ga
zìlí Yɪɪ nii. *Zwifə-ba tə mama nə swìn
ʊ yozəŋə yoo. Yɪɪ malɪka nə cúə́ ka swìn
ʊ mù Kɔrənɛyə tə con, sə ʊ pa n bà ʊ dìə̀,
sə ʊ ma nì n sʊ̀ràn».
23 Piyɛrə dàń ma pa ba zʊ, ʊ ga pa ba
bwálí.
Kʊ tɪa tə nə pʊrɪ, Piyɛrə zàn, ʊ mù də
ba kə duən ba vìí. Lìà tə duən, ba nə yɪ ʊ
nubɪa Kərisə yɪrɪ, ba nə wulə Zwafa nə,
nan, ba kwé wá.
24 Ba viru tɪpʊrɪ nə, ba yí Sezare.
Kɔrənɛyə yà bon ʊ dwíí tìán, də ʊ
dabazəŋə, ʊ dàń ga dànì ba.
25 Máŋá tə nə, Piyɛrə nə twi ʊ zʊ,
Kɔrənɛyə zàn, ʊ va ʊ jə́rí wá, ʊ ga tʊa
ʊ nɛɛ nə Piyɛrə yáá con, ʊ jʊn wá zəni
zəni.
26 Piyɛrə ma zìn wá, ʊ ga swìn ʊ con, ʊ
wʊ́: «Zàn yɪɪ nə, à də yɪ ləzwənə!»
27 Piyɛrə də Kɔrənɛyə swìn duən nə, ʊ
ga lɛ, ʊ zʊ dìə̀ tə wa. Ʊ zʊa ʊ na lìà, ba
nə dáá zənzən də ba jə̀ə́ duən yáá.
28 Piyɛrə ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á yə̀ə́
də, Zwifə-ba lìù wà mɛ, sə n ja nimarʊ də
vee, nə à yə̀ə́, sə n zʊ ʊ dìə̀ wa. Yá Yɪɪ
dàń bɪrɪ à mù, sə à dàn ká ywàń ləzwənə
mama, ndə ʊ nə yɪ cʊna lìù, nə à yə̀ə́, ndə
pʊpwalan lìù nə, ʊ nə wà mɛ̀e, sə ba yí ʊ
yɪra.
29 Kʊ mù nə pɪn, à ma wà tʊ́tʊ̀ní də
yəbə túrí. Á nə bon nə tə, à dàń pìà, sə
à bwe à jə́n, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn á ma tʊn, á pa
ba bon nə».
30 Kɔrənɛyə ma le, ʊ wʊ́: «Kʊ yí dɪan
banɪa zə̀n kʊ tə, à wulə à jʊ̀nì dədəni nii
lugu batwa yɪjʊnɪ tə, à dìə̀ wa nə. Də nə̀ń
bɛɛ nə, ʊ nə zʊa gànʊ̀, kʊ nə pɪpɪlɪ, ʊ nan
à yáá con. Ʊ ga swìn ʊ wʊ́:
31 ‹Kɔrənɛyə, Yɪɪ jon n yɪjʊnɪ, ʊ ga lìí n
yɪlori wiən tə lìə́.
32 N dàń tʊn lìù Zwafa nə, sə ʊ pa Simon
tə, ʊ yɪrɪ tə don nə yɪ Piyɛrə tə, bà. Ʊ yɪ
ʊ wulə Simon tə, ʊ nə yɪ gɔ̀ɔ́ ʊ nɪŋɪ tànàn
tə, dìə̀ mʊʊ tə nii nə›.
33 À də ma tʊn lìù lala, sə ʊ bà ʊ bon mʊ́.
N də nə twi tə, n fwa zəni. Sɪʊ́n nə, nə
mama dàń wulə Yɪɪ yáá con, sə nə wànɪ́
nə cʊgʊ won tə mama, Yuu-Tiu nə bɪrɪ
mʊ́, sə n swìn nə con».
34 Piyɛrə dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Sɪʊ́n nə,
cígá mama à dàń yə̀ə́ də, Yɪɪ ba lìù kúrí,
ʊ ma kwanɪ ʊ don.
35 Lʊʊ dwíí tə mama wa nə, lìù tə, ʊ nə
zìlí Yɪɪ nii, ʊ ga vəli də cígá, kʊ tíú təntə
ziən ʊ mù Yɪɪ yáá con.
36 Yɪɪ pɪn ʊ sʊgʊ tə *Yɪzərayɛlə lìà tə
nə, ʊ ma dí yáá, ʊ swìn ʊ bɪrɪ ba də, bɪcan
sìə́ wulə Zwezi-*Kərisə con, ʊ nə yɪ lìà tə
mama Yuu-Tiu.
37 Zwan dí yáá ʊ kàrì ka lə lìà níá wa
kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ kàrà te. Kʊ kwa nə, á
yə̀ə́ won tə, kʊ nə tʊn. Kʊ tə nə dí yáá kʊ
tʊn Galile nagwanaa tə wa, də kʊ tə nə
tʊn Zwide nagwanaa tə mama wa.
38 Á yə̀ə́ nətʊ tə, Yɪɪ nə pɪn ʊ Siŋu tə də
ʊ dìàn tə Zwezi nə, ʊ nə yɪ *Nazarɛtə tíú.
Ʊ mù yà nə vəli bwálá tə mama, ʊ fwa
zəni də ʊ pɪn yazurə lìà tə mama nə, ba
yà nə wulə *Sɪtana wʊwalʊ tə wa. Yɪɪ yà
wulə də wá.
39 Wiən tə mama, ʊ nə tʊn Zwifə-ba lʊʊ
nii tə wa də *Zwerizalɛmə wa, nə nɪ tə də
nə yíá. Ʊ yɪ ba paa wá dagarʊ tə yuu wa,
ba gʊ.
40 Yá Yɪɪ dàń pìí ʊ bwin wá, dɪan batwa
dɪɪn nə. Yɪɪ pɪn ʊ tə pìí ʊ nan, ʊ bɪrɪ ʊ
tìàn.
41 Kʊ kʊ́ʊ̀ tà lalʊʊ tə mama nə, ʊ wá bɪrɪ
ʊ tìàn, kʊ yɪ lìà tə, Yɪɪ nə ʊ kúrí, sə ba na
wá də ba yíá, nə ʊ wá bɪrɪ ʊ tìàn. Yɪɪ dí
yáá ʊ kúrí ba mù lìà təntə. Nə mù yɪ lìà
tə, nə nə dí də wá, nə nyʊ də wá, ʊ ka
pìí, ka bwin ka nan tɪga wa, kwa nə.
42 Zwezi nə pɪn nii nəba, ʊ wʊ́, nə
swìán nə bɪrɪ lìà tə nə, sə nə pa ba yəni
də, kʊ yɪ ʊ mù nə Yɪɪ tún, sə ʊ ya lìù tə, ʊ
nə bʊ̀rì lìà tə, ba nə wulə mɪɪ wa, də ba
tə, ba nə tɪga də mɛ bʊ̀rà.
43 Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə mama swìn də, lìù
tə mama, ʊ nə ken ʊ waa ʊ mù Zwezi nə,
ʊ wá kwɛn ʊ cʊna tə ʊ mù də Yɪɪ pwərə
wa, kʊ twá də ʊ yɪrɪ tə nə».
44 Piyɛrə nə wulə ʊ swìn tə sʊ̀ràn təntə,
Yɪɪ-Siŋu tə cuə lìà tə mama, ba nə cʊga
sʊgʊ tə, yun wa.

45 Kʊ gwárí Kərisə lìà tə, ba nə kwé
Piyɛrə, ba ja bà, ba nə yı Zwifə-ba. Kʊ
gwárí ba, də Yıı tarpıʊn tə, kʊ nə yı Yıı-
Siŋu tə cuə lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba tə, də
yun wa.
46 Ba dàń yà nə̀ń, ba nə swìn də sʊyirə
duən, də ba ga bwı Yıı nə.
47 Piyɛrə dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «Nə wàá
nə vı, sə nə lə lìà tə, ba də nə nı Yıı-Siŋu
tə, ndə nə tətə nə, níá wa, naaa?»
48 Piyɛrə ma pa nii, sə ba lə ba níá wa
də Zwezi-Kərisə yırı tə. Kʊ mʊ̀ təntə yuu
wa, ba lòrì wá, sə ʊ ya ba nii nə, ndə dıan
bagalı nə.

11

Nii tə, Piyɛrə nə tún Zwerizalɛmə Kərisə lìà tə yáá con
(Tʊtʊnan 10; Efɛzə tìán 2.11-22; Titə 2.11; 1 Timote 2.4)

1 Kʊ máŋá tə wa, Zwezi-*Kərisə
*tʊntʊna tə, də lìà tə duən, ba nə yı nubıa
Kərisə yırı, ba nə wulə Zwide nagwanaa
tə wa, twi ba nì də, lìà tə, ba nə tà *Zwifə-
ba tətə, də sɛ̀e Yıı sʊgʊ tə.
2 Máŋá tə wa, Piyɛrə nə pìí ʊ bà
*Zwerizalɛmə wa, Kərisə lìà tə, ba nə yı
Zwifə-ba tə, zàn ba wulə ba caga ʊ nii nə,
ba swìn, ba wʊ́:
3 «N zʊa lìà tə, ba nə ba bɛɛ *goŋi, con.
Yá n mʊ̀ də ba dí* də duən də».
4 Piyɛrə dàń tì yoo tə nɛɛ mama, ʊ twarı
kʊ zıgı nətʊ, kʊ ma tʊn, də kʊ yígúrə́, ʊ
bırı ba nətən:
5 «À yà wulə Zwafa wa, à jʊ̀nì Yıı, də
naa nədʊ yiviru tì nə, Yıı ga pa à na won
yıjʊnı tə wa: À nı won don ndə gansara
nəfarʊ nə, ba nə vwə kʊ níə́ banıa tə nə,
də kʊ naŋa lanworu tə wa, kʊ cwi tıa.
Won tə twi, kʊ bà kʊ yí à nii.
6 À dàń ma ywàń kʊ zən, à ga na tıa yuu
vàná yiri mama, tə nə vəli də nɛɛ banıa,
də ganaŋa də wiən tə, tə nə vəli tə pùə́
ban, də lanworu zə́ŋə́ tə, də tə wulə won
tə wa.
7 À ga nì kori, kʊ swìn à con, kʊ wʊ́:
‹Piyɛrə, zàn, n gʊ, n də́!›
8 À ma swìn, à wʊ́: ‹*Yuu-Tiu, à ba tə
pìà, sə à də́. À tə wà won mama dí, kʊ nə
yı culu won, nə à yə̀ə́ pʊpwalan won!›
9 Nɛɛ bələ nii nə, kori tə kʊ́ʊ̀ bwe, kʊ
zıgı lanworu tə wa, kʊ swìn: ‹Won tə, Yıı
nə bırı də kʊ mɛ, dàn ká ywàń kʊ ndə
culu won nə!›
10 Kʊ fwa nətʊ nɛɛ batwa. Kʊ kwa nə,
tə mama pìí tə dì lanworu tə wa.
11 Lala də nə̀ń, bara batwa nə, ba tʊn
ba, ba nan Sezare, ba bà ba yí dìə̀ tə wa,
nə nə wulə.
12 Yıı-*Siŋu tə swìn à con, sə à twá də
ba à vìí, à dàn ká fwa bábìá. Lìà bardʊ
kʊ tə, ba nə yı nə nubıa Kərisə yırı, nə
kwé nə, nə ma va nə zʊ Kɔrənɛyə dìə̀.
13 Ʊ mʊ̀ Kɔrənɛyə tə dàń nə man, ʊ bırı
nəba nətʊ tə, ʊ nə nı *malıka tə ʊ dìə̀ tə
wa, də ka nə nan ʊ nə, ka ga swìn, ka wʊ́:
‹Tʊn lìà, sə ba va Zwafa nə, ba pìà Simon
tə, ʊ yırı don nə yı Piyɛrə, ba ja bà.
14 Ʊ mʊ̀ nə wá swìn sʊ̀ràn n con, n mʊ̀
də n dìə̀ tə mama nə wá twá tə nə, sə Yıı
jon aba á cʊna wa›.
15 Máŋá tə, à nə wulə à swìn, Yıı-Siŋu
tə cuə ba yun wa, ndə kʊ nə fwa nətʊ tə,
kʊ təntən dıın tə nə, nə də yun wa.
16 À dàń ma lìí Yuu-Tiu sʊgʊ kʊ tə yoo,
kʊ nə wʊ́: ‹Zwan yı níá wa nə, ʊ ləgə lìà
duən. Yá á mʊ̀ ya Yıı-Siŋu tə wa nə, ba
wá lə aba›.
17 Nə mʊ̀ lìà tə nə, nə ken nə waa Yuu-
Tiu Zwezi-Kərisə nə, mə kʊ pırı təntə ʊ
pın nəba. Mə Yıı dàń nə pın ba kʊ mʊ̀
pırı təntə. À mʊ̀ dàń nə kʊ́ʊ̀ yı wàà, à
ma zıga Yıı yoo nə?»
18 Ba nə nì tə sʊ̀ràn təntə kwa nə, ba yá
kʊ sʊgʊ tə nə, ba ga bwı Yıı nə, ba wʊ́:
«Yıı tətə dàń nə pın cwəŋə lìà tə nə, ba
nə tà Zwifə-ba tə, sə ba vəvəri ba kwa, ba
ma sá ba cʊna, sə ba ga na mıı tə, kʊ nə
ba zwɛ̀e ʊ con».

Barənabasə də Solə vəli Antıʊswə
(Tʊtʊnan 8.4; 1 Tɛsalonikə tìán 1.9-10; Kolosə tìán 2.6-7)

19 Lìà tə yà pwɛ̀e duən yáá nə, wʊwalʊ
tə yırı, kʊ nə twi kʊ tə Etıyɛnə nə swìn
tə yırı. Ba duən vəli Fenisi nagwanaa, də
Swipərə nagwanaa, də Antıʊswə. Ba ga

* **11:3 11.3** Zwifə-ba bara mama yà *gwəŋə ba, ba ga culi, sə ba jə nimarʊ, nə à yə̀ə́, sə ba də́ wodiu də lìà tə, ba nə ba gwəŋə.

ba Yıı sʊgʊ tə swìn lìù don, də kʊ nə tà *Zwifə-ba con.
20 Bara duən də yın ba wa, ba nə yı Swipərə, də Sirɛnə tìán ba nə twi Antıʊswə. Ba də nə swìn *Gərɛkə-ba tə con, ba ga swìn *Yuu-Tiu Zwezi sʊywáŋʊ́ tə, ba bırı ba.
21 Yuu-Tiu dìàn tə yın də ba, yá lìà zənzən ken ba waa Zwezi nə, ba ga lwàń ba pubʊŋa, ba bà Yıı con.
22 *Kərisə lìà púlí tə, kʊ nə wulə *Zwerizalɛmə wa, lìà twi, ba nì kʊ mù yoo təntə. Ba dàń ma tʊn Barənabasə, sə ʊ va Antıʊswə.
23 Máŋá tə nə, ʊ nə yí lá ʊ ga na pubwanʊ tə, Yıı nə pın ba, ʊ jwɛ, ʊ ga kwè ba mama, sə ba zıgı ba waa nədʊ tə yuu wa, ba ga vwa ba tìàn Yuu-Tiu yıra.
24 Barənabasə yı wʊywanyiən, ʊ nə súá də Yıı-*Siŋu tə. Ʊ yà ken ʊ waa Zwezi nə wuuu. Lalʊʊ nə pın ba tìàn Yuu-Tiu nə, ba súrí ba duən tə nə.
25 Kʊ kwa nə, Barənabasə nan lá nə, ʊ va Tarəsə, sə ʊ pìà Solə.
26 Máŋá tə, ʊ nə nı wá, ʊ ja wá, ʊ va Antıʊswə. Barənabasə də Solə fwa bını pírí də Kərisə lìà púlí tə, ba ga kàrì lalʊʊ, kʊ nə dáá zənzən. Mə kʊ zıgı máŋá təntə wa Antıʊswə nə, ba ma kə Zwezi karbıa tə yırı Kərisə lìà.
27 Kʊ dıan təntə nii nə, Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà nan Zwerizalɛmə, ba bà Antıʊswə.
28 Ba wa lìù don, ʊ yırı nə yı Agabisə, nyí ʊ zàn, ʊ twá də Yıı-Siŋu tə, ʊ ma swìn də, nıən nəfarʊ wá bà tıa yuu wa bwálí mama nə. *Kəlodə máŋá tə wa, kʊ nıən tə cígá twi.
29 Zwezi karbıa tə vʊrı duən nə, sə ba tʊn saŋʊ ndə nətʊ tə, ba lìù mama nə wàá, sə kʊ va kʊ pa lìà tə nə, ba nə yı ba nubıa Kərisə yırı, ba nə wulə Zwide nagwanaa tə wa.
30 Ba cígá fwa kʊ yoo təntə: Ba ken kʊ saŋʊ təntə Barənabasə də Solə jìàn wa, sə ba ja kʊ, ba va ba pa Kərisə lìà púlí yáá tìán tə nə, Zwerizalɛmə nə.

12

Ba gʊa Zwakə, ba ga pın Piyɛrə bàń dìə (Tʊtʊnan 5.17-24; Ebərə-ba 1.14; Apokalisə 2.10)

1 Kʊ máŋá təntə wa, pìʊ́ *Erodə dàń zàn, ʊ fıfın *Kərisə lìà púlí tə wa lìà duən.
2 Ʊ pın, ba gʊ Zwan zʊnʊ Zwakə də lagʊrı sìʊ́.
3 Ʊ nə nı də, kʊ yoo təntə ywán kʊ pa *Zwifə-ba yun tìán, ʊ kʊ́ʊ̀ pın nii, sə ba ja Piyɛrə. Kʊ yın cànà* tə, ba nə də́ də dipɛn tə, kʊ nə ba sabwarı kəni, tə máŋá wa.
4 Ba nə jın Piyɛrə ba zwɛ̀e kwa nə, Erodə pın, ba kə wá bàń dìə, ʊ ga tún pamana púlə́ banıa, kʊ nədʊ mama nə ja lìà banıa, sə ba cì ʊ nə. Ʊ pubʊŋa dàń yà nə yı, sə ʊ ja wá ʊ va lalʊʊ tə yáá con, *Pakə cànà tə kwa nə.
5 Piyɛrə dàń yà yı ba cìgà ʊ nə bàń dìə tə wa. Yá Kərisə lìà púlí tə dàń yà wulə ba lòrì Yıı ba pın wá wuuu.
6 Dıın tə tıa nə wá pʊrı, sə Erodə pa, ba bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, Piyɛrə dwɛ̀e pamana bələ tətəŋi wa, kʊ tıtın tə nə. Ʊ yà yı ba vwə wá də banzala bələ, yá ba duən də ga cì bàń dìə tə mimii tə nə.
7 Naa nədʊ, də *Yuu-Tiu *malıka twi, yá poni ga pıpılı kʊ pìrì bàń dìə tə wa. Ka pıpaga Piyɛrə ka zìn, ka ga swìn ʊ con, ka wʊ́: «Zàn yıı nə, lala!» Kʊ máŋá tə wa, banzala tə nan ʊ jìàn nə, tə tʊ.
8 Malıka tə swìn ʊ con, ka wʊ́: «Vwa n tàŋá voru tə lá, sə n ga kə n natʊra». Piyɛrə fwa kʊ nətʊ tə ʊ zwɛ̀e, malıka tə kʊ́ʊ̀ swìn ʊ con, ka wʊ́: «Zʊ n gandarʊ tə, sə n ga pú à kwa».
9 Ba nə nan kàrá wa ba zwɛ̀e, Piyɛrə púə́ kʊ kwa. Yá ʊ yà yərì cígá mama də kʊ yı malıka nə twi ʊ con. Ʊ yà bʊŋa də, kʊ yı Yıı nə pın, ʊ na won ʊ pandwıa wa.
10 Ba vəli, ba lɛ təntən bwálí tə, ba nə cìgà kʊ nə, ba tə va ba lɛ kʊ bələ nii nyiən tə, də ba va ba yí lugu mimii tə yáá, kʊ nə naŋa tıfarʊ tə wa. Kʊ lugu boru təntə də súrí kʊ tìàn nə, kʊ pa ba. Ba nan, ba va ba jırı cwəŋə yuu. Naa nədʊ də malıka tə jén.
11 Piyɛrə waa dàń pìí ka bà, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Síʊ́n nə, à dàń lwarı cígá də, Yuu-Tiu nə tʊn ʊ malıka à con, ka ga van nə,

* **12:3 12.3** Kʊ pìà kʊ bırı də *Pakə cànà tə lɛ.

ka lı Erodə də won tə mama, Zwifə-ba lʊʊ
lìà yà nə dànì, tə jıın wa».
12 Ʊ nə bún kʊ nətʊ, ʊ zwɛ̀e ʊ vəli Mari
dìè. Mari yı Zwan tə, ʊ yırı don nə yı
Marəkə, nuu. Lìà-ba nə dáá yà kun duən
nə kʊ dìè təntə wa, ba jʊ̀nì Yıı.
13 Piyɛrə ma kʊkwaga boru tə nə.
Tʊtʊnkana don, ʊ yırı nə ya Rodə, twi ʊ
boli mimii tə nii, sə ʊ cʊgʊ.
14 Ʊ lwarı Piyɛrə kosʊgʊ tə. Pupoli cıcı
súə́ wa, kʊ pa ʊ wà mimii tə súrí. Ʊ dəri,
ʊ va dìè tə tətəŋi wa, ʊ swìn ʊ bırı də,
Piyɛrə wulə mimii tə yáá kàrá wa.
15 Ba duən tə swìn ʊ con, ba wʊ́: «N yı
n nyaŋa». Yá ʊ dàń tə swìn, də kʊ ya cígá
mama. Ba dàń ma wʊ́: «Kʊ ya ʊ malıka†
nə».
16 Piyɛrə də con nə, ʊ də tə wà boru tə
kʊkwagʊ nə yá. Máŋá tə, ba nə súrí boru
tə, ba nı wá, kʊ ga gən ba.
17 Ʊ dàń ma ja ʊ jıın, ʊ ma fwa mımınʊ,
sə ba yá zəzugu tə nə, ʊ ga tún, kʊ nə zıgı
nətʊ, Yuu-Tiu ma lı wá bàń dìè tə wa. Ʊ
dàń swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á pıan Zwakə‡,
də ba duən tə, ba nə yı nə nubıa Kərisə
yırı, tə yəni kʊ». Ʊ ga nan, ʊ va bwálí
don nə.
18 Kʊ tıa tə nə pʊrı, dwanı nəfarʊ dwan
pamana tə tətəŋi wa, ba ga bwe duən, ba
wʊ́, Piyɛrə yı ʊ fwa nətə.
19 Erodə pın ba pìà wá, yá ba wà wá nı.
Ʊ dàń ma pa, ba bwe lìà tə, ba nə cìgà ʊ
nə tə, ʊ ga pa nii də, sə ba gʊ.

Nətʊ Erodə nə tıga

Kʊ kwa nə, *Erodə nan Zwide nag-
wanaa tə wa, ʊ va Sezare.
20 Ʊ lıŋa dàń yà zaŋa Tirə, də Sidon tìán
yuu wa zənzən. Kʊ tıan təntə tìán də ken
nimarʊ, sə ba ma wàní ba bà ba yí wá. Ba
dí yáá ba də́ dabarı də Bəlasətisə ʊ nə ya
pìʊ́ Erodə dìè tə yáá tíú. Kʊ kwa nə, ba
vəli ba lòrì, sə sıə́ ya ba pwərə wa, ba
nagwanaa tə nii wodiu yà nə yı kʊ naŋa
pìʊ́ Erodə nagwanaa tə wa yırı.
21 Kʊ dıın tə nə yí, Erodə tì ʊ paganʊ ʊ
zʊ, ʊ ga nan ʊ jə̀ə́ ʊ padaʊ yuu. Ʊ dàń ga
swìn sʊ̀ràn ba con pwənə pwənə.
22 Lalʊʊ tə cə̀rí, ba wʊ́: «Kʊ yı yıı don
nə swìn, kʊ tà ləzwənə nə swìn».
23 Kʊ máŋá təntə tətə wa, *Yuu-Tiu
*malıka mà Erodə ʊ nə wà dun pın ʊ mʊ̀
Yıı nə tə yırı. Kʊ pın zʊnzʊran zıgı ʊ waa
tə də́ wá, tə nan poni nə, ʊ ga tı.
24 Yá Yıı sʊgʊ tə dàń yı kʊ zwı kʊ súrí,
wuuu.
25 Barənabasə də Solə tʊtʊŋı tə nə zwɛ̀e
*Zwerizalɛmə nə, ba jın Zwan, ʊ yırı don
nə yı Marəkə, ba súrí ba tìàn nə, ba ja pìí
ba bà.

13

Barənabasə də Solə vəli Swipərə (Galasi tìán 2.7-9; 2 Timote 3.8-9)

1 Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà də karnyına-ba də yà
wulə *Kərisə lìà púlí tə wa, kʊ nə wulə
Antıʊswə nə. Kʊ mʊ̀ nə yı Barənabasə
də Simeyon, ba nə boŋə ‹nəzonu›, də
Lisiyisə Sirɛnə tíú tə, də Manayın pìʊ́
*Erodə bìsìní dabɛɛ tə, də Solə.
2 Dıın don nə, ba nə kun duən nə,
ba bwı *Yuu-Tiu nə, də ba fwa nivori,
Yıı-*Siŋu tə dàń swìn, kʊ wʊ́: «Á kənə
Barənabasə də Solə vàn nə tʊtʊŋı tə yırı,
à nə pın ba».
3 Ba dàń nə vwə nii, ba ga jʊn Yıı, ba
zwɛ̀e kwa nə, ba tún* ba jìàn ba mʊ̀ lìà
bələ təntə yuu wa. Yá ba ga kə ba cwəŋə
wa.
4 Ba mʊ̀ təntə Yıı-Siŋu tə nə tʊn, ba vəli
Seləsi, ba zʊ níá yuu bori, ba va Swipərə
nagwanaa.
5 Ba nə vəli ba yí Salaminə, ba zıgı lá,
ba swìn Yıı sʊgʊ tə *Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə
wa. Ba jın Zwan ba kə ba con, sə ʊ san
ba.
6-8 Máŋá tə, ba nə vəli ba jijiri lʊʊ nii
təntə wa, ba vəli ba yí Pafɔsə. Ba nı
jinəmori don, kʊnkʊn nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀. Ʊ yı
Zwifə, ʊ yırı ga yı Barə-Zwezi, ʊ yırı tə
don də *Gərɛkə-ba sʊgʊ nə yı Elimasə.
Bɛɛ təntə yà wulə də yáá tíú tə, pìʊ́

† **12:15 12.15** *Zwifə-ba tə yà bʊŋa də, lìù mama jə malıka, ka nə cì ʊ nə. ‡ **12:17 12.17** Zwakə wà tə yà yı *Zwerizalɛmə *Kərisə lìà púlí tə yáá tíú. * **13:3 13.3** *Zwifə-ba nə yàá tún ba jìàn lìà yun wa, sə kʊ bırı də, ba ken yuywaŋʊ ba yuu wa, nə à yə̀ə́, sə kʊ bırı də, ba pın ba Yıı nə.

nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún. Ʊ yɪrɪ nə yɪ Sɛrəgisə Polisə. Ʊ yɪ yənu tíú. Ʊ mù yáá tíú təntə dàń pɪn ba bon Barənabasə də Solə, ʊ ga bɪrɪ də, ʊ swə, sə ʊ nì Yɪɪ sʊgʊ tə. Jinəmori tə dàń zàn ʊ zɪgɪ ba nə, ʊ pìà, sə ʊ vəvəri yáá tíú tə, sə ʊ dàn ká kə ʊ waa Zwezi nə.

9 Solə, ʊ yɪrɪ don nə yɪ Polə, ʊ nə súə́ də Yɪɪ-Siŋu tə dàń ma fin ʊ yíá, ʊ kə jinəmori tə yuu wa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:

10 «N mù bɛɛ təntə, n yɪ n súə́ də yíá swɪan yiri mama də wʊlʊŋʊ. N mù *Sɪtana bìú! N yɪ cígá yiri mama dʊŋʊ! Cì n tìàn nə, də Yɪɪ cígá cwəŋə tə ka cʊ̀gʊ̀.

11 Síʊ́n nə, nə̀ń Yuu-Tiu jɪɪn wulə n yuu wa. N wá jì liliu, yá máŋá don wa nə, n bá na yɪcaʊ tə». Lala, də yikunu púə́ ʊ yuu nə, ʊ dàń ga twá lá, ʊ tɪtɛ ʊ pìà lìà, sə ba van wá, ba kə cwəŋə nə.

12 Haya, yáá tíú tə nə nɪ kʊ tə, kʊ nə tʊn, Yɪɪ sʊgʊ tə zʊa wa, ʊ ga kə ʊ waa Zwezi nə.

(Tʊtʊnan 7.1-50; 10.36-43)

13 Polə də ʊ twaduən tə tì níá yuu bori Pafɔsə nə, ba va Pɛrəgə, Panfili nagwanaa wa. Yá Zwan mù pìí ʊ yá ba Panfili nə, ʊ va *Zwerizalɛmə.

14 Ba kʊ́ʊ̀ zɪgɪ Pɛrəgə nə, ba va ba yí Antɪʊswə don Pisidi nagwanaa wa. Ba zʊa *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ tə wa ba *sìə́ dɪɪn nə, ba jə̀ə́ lá nə.

15 Máŋá tə, ba nə kàrì Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə saga tə, də Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà saga tə, ba zwɛ̀e, kʊ kwa nə, jə́rə́ dìə̀ yáá tìán tə tʊn, sə ba swìn ba con ndə: «Nə nubibara-ba, də á nə jə kwìə̀, á nə pìà, sə á ma kwè lìà tə, á swìán».

16 Polə nyí ʊ zàn ʊ ja jɪɪn, ʊ ma fwa ba mɪmɪnʊ, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «*Yɪzərayɛlə lìà-ba, də á mù lìà tə, á nə sɛ̀e á zʊ Zwifə-ba *yɪjʊncwəŋə tə wa, á cʊga:

17 Yɪɪ tə, ʊ nə yɪ nə mù Yɪzərayɛlə lìà Yɪɪ, nə kúrí nə nɪbara-ba tə. Ʊ mù nə pɪn, kʊ lìà təntə pùlì zənzən, máŋá tə wa, ba nə yɪn vərə *Ezwipətə lʊʊ nii tə wa. Yá kʊ twá ʊ vàn tə dìàn tə nə, ʊ ma pa ba nan lá nə.

18 Kʊ dání kʊ yí ndə bɪna sapwilə nə, Yɪɪ kálí ʊ tìàn, ʊ ma ywàń ba yuu kasɔɔ lanworu tə wa.

19 Yɪɪ cʊ̀gʊ̀ dwíə́ barpɛ Kanan lʊʊ nii tə wa, yá kʊ kwa nə, ʊ pɪn ba mù nə tɪnɪ ba lʊʊ tə.

20 Kʊ nətʊ tə yí ndə bɪna biənɪa də finu (450) nə.

Kʊ kwa nə, ʊ pɪn ba yáá tìán, kʊ ja va kʊ yí Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Samɪyɛlə.

21 Kʊ mù təntə kwa nə, ba lòrì pìʊ́. Yɪɪ ma pa ba Sayilə, ʊ nə yɪ Kisə bìú Bɛnzwamɛn dwíí dəkuu tə wa. Ʊ də fwa bɪna sapwilə.

22 Kʊ kwa nə, Yɪɪ vɪga wá, ʊ ga tún *Davidə pàrì tə yuu wa. Yɪɪ swìn Davidə yoo, ʊ wʊ́: ‹À nɪ Yɪzayi bìú Davidə, də ʊ yɪ bɛɛ tə, ʊ nə súə́ à yii, ʊ nə wá tʊn à fɪra wiən tə mama tə sú›.

23 Mə ʊ mù dwíí tə wa nə, Yɪɪ pɪn Zwezi bà, ndə ʊ nə kàn nii nətʊ. Ʊ mù Zwezi təntə nə wá jon Yɪzərayɛlə lìà ba cʊna wa.

24 Máŋá tə Zwezi tətə nə wà twi, Zwan kàrì ʊ bɪrɪ Yɪzərayɛlə lìà tə mama nə, sə ba vəvəri ba kwa ba ma sá ba cʊna, sə ʊ lə ba níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ tə.

25 Zwan mɪɪ nə bwələ, sə kʊ zwɛ̀e, ʊ swìn, ʊ wʊ́: ‹À mù nə tà kʊ tə, á nə bʊŋa də, à yɪ. Á nəŋə, à mù kwa nə lìù don wá bà. À jɪɪn mùrì, sə à kʊ̀rì ʊ natʊra tətə›.

26 À nubɪa-ba, *Abərahamə dwíí wa nìán-ba, də á mù təntə, á nə zìlí Yɪɪ! Kʊ yɪ nə mù con nə, nə Yɪɪ tʊn ʊ sʊgʊ tə, kʊ nə bɪrɪ də, ʊ wàá nəba ʊ joŋə nə cʊna wa.

27 Zwerizalɛmə tìán də ba pɛ̀egá wà Zwezi təntə yəni, ba ga wà Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə sʊ̀ràn tə də̀ń nì. Kʊ pɪn, ba gʊ wá, sə Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tə sʊ̀ràn tə, ba nə kàrì Zwifə-ba sìə́ dɪɪn mama, tə nii sú.

28 Də ba nə wà yoo mama nɪ ʊ yuu wa, kʊ nə bɪrɪ də, ʊ mɛ tɪan, ba tə lòrì *Pilatə, sə ʊ pa, ba gʊ wá.

29 Yá ba dàń lɪ wá dagarʊ tə yuu wa, ba gùrì ləbəri wa. Kʊ nətʊ tə yà dí yáá, kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, yá kʊ nii dàń súə́.

30 Yɪɪ dàń ma bwin wá, ʊ lɪ tɪan wa.

31 Ʊ bɪrɪ ʊ tìàn dɪan də dɪan ba tə nə, ba mù də wá nə ken duən, ba nan Galile nagwanaa tə wa, ba va Zwerizalɛmə. Yá síʊ́n nə, kʊ tìán tə nə swìn sʊywáŋʊ́ tə Yɪzərayɛlə lìà tə yáá con.

32 Nə də tətə yı kʊ mù sʊywáŋʊ́ tə nə,
nə jə bà, sə nə bırı aba. Kʊ mù nə yı won
tə, Yıı nə kàn nikanı də nə nıbara-ba tə.
33 Yıı pın kʊ nii sú sı́ʊ́n nə kʊ pa nə mù
nə, nə nə yı ba nìán. Yıı lı Zwezi tıan
wa, ʊ kə mıı wa, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní bələ
nii gwaran sagı tə wa, kʊ nə yı bələ nii
nyiən tə wa, kʊ wʊ́:
‹Kʊ yı n mù nə ya à bìú! À mù nə lʊrı mʊ́
zən›.
34 Yıı yà swìn, ʊ ka bwin ka nan tə yoo
də, ʊ wá bwin wá ʊ lı tıan wa, ʊ kə mıı
wa, sə ʊ dàn ká pʊ. Ʊ yà swìn, ʊ wʊ́:
‹À wá pa aba wozəŋə tə, à nə ken vàn nə,
tə nə yı cígá wiən. À kàn tə nikanı
pìʊ́ Davidə con›.
35 Kʊ mù nə pın, kʊ tə ma swìn gwaran
sagı tə bwálí don wa, kʊ wʊ́:
‹N bá sɛ̀e n pa ləzwənə tə, ʊ nə yı n mù
nə tı, pʊ ləbəri wa›.
36 Pìʊ́ Davidə mù twá də Yıı pubʊŋa tə, ʊ
ma tʊn ʊ pa Yıı nə ʊ máŋá tə wa. Ʊ nə
twi ʊ tı, ba gùrì wá ʊ nıbara-ba tə con, ʊ
də ga pʊ.
37 Yá Zwezi tə, Yıı nə bwin, ʊ kə mıı wa,
wà pwı.
38 À nubıa-ba, á lwara də, kʊ yı kʊ twá
də ʊ mù Zwezi tə, ba ma swìn də, Yıı wá
kwɛn nə cʊna tə nə mù də wá pwərə wa.
Ʊ wá kwɛn á cʊna yiri mama, tə nə wà
kwɛn á mù də wá pwərə wa, máŋá tə, á
nə twá də Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə.
39 Kʊ twá də Zwezi yırı tə, lìù tə mama,
ʊ nə ken ʊ waa ʊ nə, ʊ wá kwɛn kʊ tíú
cʊna ʊ mù də wá pwərə wa.
40 Á cıa á tìàn nə, sə yoo tə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yıı nii sʊ̀sʊ̀nà saga tə wa dàn ká yí aba.
Kʊ mù yoo tə swìn, kʊ wʊ́:
41 ‹Á mù lìà tə, á nə goni lìà, á ywàŋá, sə
kʊ gwárí aba, sə á jén lá. À tʊn yoo
á lʊʊ wulu wa. Á yà bá sɛ̀e kʊ, də
ba yà nə man kʊ ba bırı aba›.»
(Romə tìán 15.8-13; 1 Tɛsalonikə tìán 2.14-16)
42 Máŋá tə wa, Polə də Barənabasə nə
nan jə́rə́ dìə tə wa, ba lòrì ba, sə ba tə pìí,
ba bà sìə́ dıın tə, kʊ nə daa lá tə, ba bwé
kʊ yoo təntə yuu wa.
43 Jə́rə́ tə kwa nə, Zwifə-ba zənzən
də lìà tə, ba nə sɛ̀e ba zʊ Zwifə-
ba *yıjʊncwəŋə tə wa, púə́ Polə də
Barənabasə kwa. Polə də Barənabasə
dàń yà kwè ba ba daŋa ba jìàn, sə ba zıgı
dìàn zəni Yıı pubwanʊ tə wa.
44 Sìə́ dıın tə, kʊ nə daa lá tə nə yí, kʊ
yı ndə tıfarʊ tə mama nə twi duən yáá,
sə kʊ cʊgʊ Yıı sʊgʊ tə.
45 Yá Zwifə-ba yun tìán tə nə nı kʊ lalʊʊ
təntə, kʊ jigə wʊgwıʊ kʊ pa ba. Yá kʊ dàń
yı ba twá də tʊran, ba ma swìn, ba zıga
Polə nə.
46 Polə də Barənabasə swìn ba con
pwənə pwənə, ba wʊ́: «Kʊ yı á mù mama
mı́ámı́án con nə, Yıı sʊgʊ tə yà mɛ, sə kʊ
dí yáá kʊ swìn. Á də vı kʊ á dʊga, á ga
kʊ́ʊ̀ ba bʊŋa á waa con də, á tətə mɛ, sə
á na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con tə. Kʊ
mù nə pın, nə mù dàń wá vəvəri lìà tə,
ba nə tà Zwifə-ba tə con.
47 Yá mə yoo kʊ tə nə, Yıı pìà, sə nə
fwa. Yıı swìn, ʊ wʊ́:
‹À tʊn mʊ́, sə n va lʊʊ tə mama wa, sə n
ya ndə poni nə. N súrí lìà tə, ba nə
tà Zwifə-ba tə yíá, sə ba lwarı də,
Yıı wàá ba ʊ joŋə ba cʊna tə wa›.»
48 Ba tə, ba nə tà Zwifə-ba tə, nə nì kʊ
nətʊ tə, ba pwìí poli, yá ba dàń ga bwı
Yuu-Tiu nə ʊ sʊgʊ tə yırı. Yá lìà tə mama,
Yıı nə kúrí, sə ba na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e
ʊ con tə, dàń ken ba waa kʊ nə.
49 Yuu-Tiu sʊgʊ tə làrì kʊ tà lʊʊ nii tə
mama.
50 Zwifə-ba yun tìán tə dàń sugu kana
tə, ba nə jə dun, ba nə yà jʊ̀nì Yıı,
də tıfarʊ tə nəkwına-ba tə, ba kə Polə
də Barənabasə nə. Ba fwa nətʊ, ba kə
wʊwalʊ Polə də Barənabasə nə, ba ma
dıŋı ba ba nagwanaa tə wa.
51 Bara bələ təntə də pi† ba nɛɛ purən,
ba kə ba yuu wa, yá ba ga va Yikoniomə.
52 Antıʊswə nə karbıa tə yà súə́ də
pupwən də Yıı-Siŋu tə.

14

Polə də Barənabasə vəli Yikoniomə
(Tʊtʊnan 17.2-14; Matiə 10.23; 2 Timote 3.11)

† **13:51 13.51** Ba yàá fwa kʊ nətʊ tə, ba ma bırı Zwifə-ba də, ba nə vıga tə, ba tanyını tə càn wá mé ba yuu wa.

1 Yikoniomə nə, Polə də Barənabasə
kʊ́ù zʊa *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ wa, ndə kʊ
don tə də nə. Ba swìn sʊgʊ kʊ yiri tə nə
pɪn Zwifə-ba zənzən də *Gərɛkə-ba kə ba
waa Zwezi nə.
2 Yá Zwifə-ba tə, ba nə vɪga, sə ba kə
ba waa Zwezi nə tə, sugu ba tə, ba nə tà
Zwifə-ba tə, ba kə lìà tə nə, ba nə yɪ nubɪa
*Kərisə yɪrɪ.
3 Polə də Barənabasə tə wànɪ́ ba ya lá,
kʊ dání.
Fən yà ba ba jə *Yuu-Tiu yɪrɪ, ba ga
swìn pwənə pwənə. Yuu-Tiu pɪn, ba tʊŋa
ʊ dìàn mɪmɪnan də tʊtʊnan tə nə bɪrɪ ʊ
dìàn tə. Tə mù nə bɪrɪ də, Yɪɪ sʊ̀ràn tə yɪ
cígá, tə ga bɪrɪ ʊ pubwanʊ tə.
4 Tɪʊ tə ləzwənbɪa tə pwɛ̀e duən wa.
Ba duən yà yɪ Zwifə-ba yun tìán nə tɪ, ba
duən tə də yɪ Zwezi-Kərisə *tʊntʊna tə nə
tɪ.
5 Zwifə-ba də ba yun tìán, də ba tə,
ba nə tà Zwifə-ba tə, də ba də yun tìán
dàń yà wulə ba tanɪ, sə ba kə Polə də
Barənabasə càn wa, sə ba dɪlɪ ba də
kapana, ba gʊ.
6 Zwezi tʊntʊna tə nə twi, ba lwarɪ kʊ,
ba dəri ba va Likaʊni nagwanaa tə tɪfaran
tə con, tə nə yɪ Lisətərə, də Dɛrəbe də tə
səpunə tə nə.
7 Yá kʊ bwálí təntə də nə, Polə də
Barənabasə vəli ba swìn sʊywáŋʊ́ tə.

Polə də Barənabasə wulə Lisətərə nə (Tʊtʊnan 3.1-12; 17.22-31)

8 Lisətərə nə, bɛɛ don yà wulə lá nə, ʊ
nə yà jə̀ə́ tɪa, ʊ nɛɛ nə tɪga. Ʊ yɪ ba lʊrɪ
wá gwànʊ́, yá ʊ dàń yà tə wà yɪɪ nə zàn,
ʊ va mama.
9 Ʊ yà cʊga kʊ tə, Polə nə swìn. Polə
ma ywàń wá zən, ʊ ga na də, ʊ ken ʊ waa
Zwezi nə, kʊ nə wàá kʊ pɪn ʊ nɪ yazurə.
10 Polə ma swìn ʊ con də kofarʊ, ʊ wʊ́:
«Zàn, n zɪgɪ mənə mənə n nɛɛ tə yuu
wa!» Bɛɛ tə fan, ʊ cʊ́ ʊ nɛɛ tə yuu wa,
ʊ ga wulə ʊ vəli.
11 Ba nə nɪ kʊ tə, Polə nə fwa tə, lìà tə
bubwi də Likaʊni-ba sʊgʊ, kʊ wʊ́: «Yɪa tə
dàń jigə ləzoni, tə cʊ́ nə con».
12 Ba yà jə Barənabasə ba boŋə Zeizə*,
Polə də nə yɪ Ɛrəmɛsə, mə ʊ mù yà nə
swìn sʊgʊ tə.
13 Zeizə yɪɪ tə dìə̀ yà lwə̀ tɪʊ tə nii nə.
Kʊ joŋwanʊ tə jɪn nabɛɛ, ʊ nə nan tə də
tìán punə, ʊ jə bà mimiən tə yáá. Ʊ pìà,
sə ʊ mù də lalʊʊ tə fwa joŋi ba pa Zwezi
*tʊntʊna tə nə.
14 Polə də Barənabasə nə nì kʊ, ba kàrí†
ba ganan, ba ga bɪbarɪ ba vələ lalʊʊ tə
con də ba bubwi, ba wʊ́:
15 «Bɛ̀eɛ̀e won nə, á fwa lá nə, bara-ba?
Nə də tətə yɪ ləzoni yiri nədʊ, ndə á də
nə. Yá kʊ ya sʊywáŋʊ́ tə, nə kàrì nə bɪrɪ
aba, sə á dʊgʊ woŋwanʊ tə, sə á lwàń á
pubʊŋa tə, á bà Yɪɪ tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa,
con, ʊ mù Yɪɪ tə nə fwa lanworu də tɪa,
də mʊʊ tə, də wiən tə mama, tə nə wulə
kʊ wa.
16 Bɪna də bɪna tə nə lɛ, Yɪɪ yá dwíə́ tə
lʊʊ mama wa, ba nə tà *Zwifə-ba, sə ba
tʊn ba fɪra.
17 Də kʊ nətʊ mama ʊ tə bɪrɪ ʊ tìàn, ʊ
ga fwa zəni, kʊ twá də, ʊ nə pɪn dwà naŋa
yɪɪ nə, ka nì ka pɪn á ce, də kʊ máŋá nə
yí. Ʊ pɪn aba wodiu kʊ yí aba, ʊ ga sú aba
də pupwən».
18 Də ba nə swìn nətʊ tə mama, kʊ tə
wà mwálí yɪn, sə ba ma wànɪ́, ba cì lalʊʊ
tə nə, kʊ dàn ká fwa joŋi kʊ pa ba.

19 Zwifə-ba yun tìán tə nan Antɪʊswə
də Yikoniomə ba bà. Ba gɪgarɪ lalʊʊ tə,
ba ga dɪlɪ Polə də kapana. Ba bʊ́n də, ʊ
tɪga, ba tùrì wá, ba ja nan tɪfarʊ tə nii nə.
20 Yá karbɪa tə nə twi, ba kun ʊ nə tə
pɪn Polə pìí ʊ zàn, ʊ zʊ tɪʊ tə wa. Kʊ
tɪa tə nə pʊrɪ, ʊ mù də Barənabasə vəli
Dɛrəbe.

21 Máŋá tə, ba nə wànɪ́ ba kàrì sʊywáŋʊ́
tə kʊ tɪfarʊ təntə wa, ba ga pa lìà zənzən
jì Zwezi karbɪa ba pìí ba va Lisətərə. Ba
zàn lá ba va Yikoniomə, ba zàn Yiko-
niomə, ba va Antɪʊswə.
22 Tɪʊ mama wa, ba daŋa karbɪa tə waa,
ba swìn, sə ba zɪgɪ dìàn, ba nə ken ba waa
Zwezi nə tə yuu wa. Ba bɪrɪ də, kʊ mɛ, sə
nə twá càn də càn wa, sə nə ma wànɪ́ nə
zʊ Yɪɪ pàrì tə wa.

* **14:12 14.12** *Gərɛkə-ba con, Zeizə nə ya ba yɪa tə yuu tíú, yá Ɛrəmɛsə də ga yɪ tə tʊ̀tʊ̀nʊ̀. † **14:14 14.14** Ba nə kàrí ba ganan tə, kʊ pìà kʊ bɪrɪ, ba pùá nə cʊ̀gʊ̀ zənzən.

23 *Kərisə lìà púlí mama wa nə, ba kúrí
*nəkwɪna. Ba dàń yàá jʊn Yɪɪ ba vwə ba
nii. Kʊ kwa nə, ba yàá tì ba, ba pa *Yuu-
Tiu nə, ba nə ken ba waa ʊ nə.
24 Kʊ kwa nə, ba bɛn Pisidi nagwanaa
tə, ba va ba yí Panfili nagwanaa tə wa.
25 Ba pɪn Pɛrəgə tìán nì Yɪɪ sʊgʊ tə. Kʊ
kwa nə, ba lɛ ba va Atali.
26 Ba zɪgɪ lá nə, ba tì níá yuu bori, ba va
Antɪʊswə con bwálí tə nə, ba nə nan. Mə
kʊ bwálí təntə nə, ba ken ba Yɪɪ pubwanʊ
tə wa, tʊtʊŋɪ tə yɪrɪ, ba nə vəli ba tʊn.
27 Máŋá tə, ba nə yí Antɪʊswə, ba bon
Kərisə lìà púlí tə, ba kun duən nə. Ba dàń
ga tún won tə mama, Yɪɪ nə twá də ba ʊ
ma tʊn. Ba tə swìn də, Yɪɪ pɪn cwəŋə lìà
tə, ba nə tà Zwifə-ba nə, sə ba də kə ba
waa Zwezi nə.
28 Ba yɪn lá nə, ba dání zənzən, ba mù
də Zwifə-ba karbɪa tə.

15

Zwerizalɛmə Kərisə lìà púlí tə yoo
(Galasi tìán 2.1-9)

1 Bara duən nan Zwide nagwanaa tə
wa, ba bà Antɪʊswə, ba kàrì kàrà kʊ tə,
ba bɪrɪ lìà tə, ba nə yɪ nubɪa *Kərisə yɪrɪ
tə, ba wʊ́: «Də á mù bara tə nə wà *goŋi
aba, ndə Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə,
nə bɪrɪ nətʊ tə, Yɪɪ bá jon aba á cʊna tə
wa».
2 Kʊ zìn tʊ́tʊ̀ná nəfarʊ ba də Polə də
Barənabasə tətəŋi wa. Kʊ pɪn Polə də
Barənabasə, də ba lìà duən kə sírí, sə ba
va *Zwerizalɛmə, Zwezi-Kərisə *tʊntʊna
tə, də Kərisə lìà púlí yáá tìán tə con, sə
ba lɪ kʊ yoo təntə yáá.
3 Ba lìà təntə, Kərisə lìà púlí tə nə ken
cwəŋə tə wa, vəli ba lɛ Fenisi nagwanaa,
ba lɛ Samari nagwanaa. Cwəŋə tə wa, ba
tə swìn Kərisə lìà tə con nətʊ lìà tə, ba
nə tà *Zwifə-ba tə, nə lwàń ba pubʊŋa,
ba bà Yɪɪ con. Yá kʊ yoo təntə yà ga pɪn,
lìà tə mama, ba nə yɪ nubɪa Kərisə yɪrɪ,
jə pupwən zənzən.
4 Ba nə yí Zwerizalɛmə, Kərisə lìà púlí
tə sɛ̀e ba jon Zwezi-Kərisə tʊntʊna tə, də
Kərisə lìà púlí yáá tìán tə. Yá ba dàń ga
twarɪ won tə mama, Yɪɪ nə twá də ba, ʊ
ma fwa.
5 *Farɪzɪan-ba púlí tə wa lìà duən, ba
də nə yà ken waa Zwezi nə, dàń zàn ba
wʊ́, kʊ mɛ, sə ba yà goŋi ba bara tə, yá ba
ga kálʊ́ ba, sə ba zìlí Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn
Moyizə nə.
6 Tʊntʊna tə də Kərisə lìà púlí yáá tìán
tə kun duən nə, sə ba balɪ kʊ yoo təntə.
7 Tʊ́tʊ̀ná nəfarʊ kwa nə, Piyɛrə zàn, ʊ
wʊ́: «À nubɪa-ba, á də tətə yə̀ə́ də, Yɪɪ
kúrí nə á tətəŋi wa, təntən dɪan tə nə, sə
lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba tə, nì Yɪɪ sʊywáŋʊ́
tə à nii wa, sə ba kə ba waa Zwezi nə.
8 Yɪɪ tə, ʊ nə yə̀ə́ ba waa tə, pɪn ba ʊ
*Siŋu tə, ʊ nə pɪn nə də nə, sə ʊ ma bɪrɪ
də, ba də yɪ ʊ mù lìà, ndə nə də nə yɪ ʊ
mù lìà nətʊ.
9 Yɪɪ wà pwɪa ken nə mù də ba pwərə
wa. Ʊ sɪn ba bɪcanɪ tə, sə tə ya nəpon ʊ
yáá con, ba nə ken ba waa Zwezi nə yɪrɪ.
10 Á pìà, sə á kə zɪlɪ Zwezi karbɪa tə nə,
nə nɪbara-ba tə də tətə nə wà kʊ wàní ba
zɪn. Bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, á pìà Yɪɪ nii nə?
11 Nə yə̀ə́ də, *Yuu-Tiu Zwezi pubwanʊ
tə jon ba ba cʊna wa, ndə nə də tətə nə».
12 Lalʊʊ tə mama púə́ kʊ nii, yá ba ga
cʊga Polə də Barənabasə, ba nə twarɪ Yɪɪ
dìàn mɪmɪnan tə, də yomɪlan tə, Yɪɪ nə
twá də ba, ʊ tʊn lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba,
con.

(Romə tìán 15.8-12; Kolosə tìán 2.11-
17; Galasi tìán 5.1-6; Tʊtʊnan 21.25)

13 Máŋá tə, ba nə swìn ba zwɛ̀e, Zwakə
dàń swìn, ʊ wʊ́: «À nubɪa-ba, á cʊga à
con.
14 Simon tún nətʊ tə mama, Yɪɪ nə dí
yáá, ʊ kúrí lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba tə lìà,
sə ba ya ʊ mù lìà.
15 Kʊ sʊgʊ təntə də Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə
də ga vəli duən nə zəni. Kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
16 ‹Kʊ mù təntə kwa nə, à wá pìí, à bà à
zìn pìʊ́ *Davidə diboo tə, kʊ yà nə
tʊa. À wá pìí à lwà kʊ bə́rə́ kɪkaran
tə, à zɪgɪ yɪɪ nə.
17 Kʊ wá pa ləzoni tə gɪganɪ tə pìà Yuu-
Tiu, ba mù də dwíə́ tə mama, tə nə tà
Zwifə-ba, à nə wá pa à yɪrɪ* tə ba. Yuu-
Tiu nə swìn kʊ, ʊ mù nə fwa wiən tə
mama.

* **15:17 15.17** Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, ba yɪ Yɪɪ nyiən.

18 Ʊ mù nə pɪn, ba lwarɪ tə yìèn təntə,
halɪ kʊ máŋá nə, ba yigə!›
19 Kʊ mù nə pɪn, à də yà swə, sə nə dàn
ká kə wʊwalʊ lìà tə nə, ba nə tà Zwifə-ba,
ba nə lwàń ba pubʊŋa, ba bà Yɪɪ con.
20 À dàń nə pìà, sə nə púpúní ba nə,
nə pa ba nii, sə ba cì ba tìàn nə də yìèn
tə tə: Ba dàn ká dá nàŋú tə, ba nə gʊa
woŋwanʊ nə. Sə ba dàn ká cwàrì də
duən, ba dàn ká dá wotɪgʊ nàŋú. Ba dàn
ká dá jana.
21 Máŋá don wa, kʊ nə dání zənzən, lìà
yɪn tɪfarʊ mama wa, ba nə kàrì Yɪɪ nii tə,
ʊ nə pɪn Moyizə nə, sagɪ tə, ba bɪrɪ Zwifə-
ba *jérá dii tə wa ba *sìá dɪɪn mama nə».
22 Zwezi-Kərisə tʊntʊna tə, də Kərisə
lìà púlí yáá tìán tə, də Kərisə lìà púlí tə
mama dàń bún də, kʊ mɛ, sə ba kúrí ba
waa lìà duən, sə ba tʊn ba mù də Polə
də Barənabasə Antɪʊswə nə. Kʊ mù nə
yɪ Zwidə, ʊ yɪrɪ don nə yɪ Barəsabasə də
Silasə. Ba bələ tə yà yɪ yáá tìán, ba nə jə
dun lìà tə, ba nə yɪ nubɪa Kərisə yɪrɪ, tə
tətəŋi wa.
23 Ba dàń pɪn ba sagɪ kʊ tə, ba nə
púpúní kʊ wa, ba wú:
«Nə mù Zwezi tʊntʊna tə, də Kərisə
lìà púlí yáá tìán tə, nə nə yɪ nubɪa
Kərisə yɪrɪ, nə púpúní sagɪ kʊ tə, nə
pɪn á mù lìà tə nə, á nə tà Zwifə-ba,
á wulə Antɪʊswə nə, Siri nagwanaa tə
wa, də Silisi lʊʊ nii tə wa. Nə jùnì aba.
24 Nə nì də, lìà nan nə con, ba ja sùràn
duən ba bà á con, ba ma gugurə aba ba
cùgù á pùá nə. Yá kʊ nətʊ tə ga tà nə mù
nə pɪn kʊ cwəŋə.
25 Nə mama ken nii nədʊ, nə ga bún
nə na də, kʊ ziən, sə nə kúrí bara nə
tʊn ba mù də nə nubizəŋə Barənabasə
də Polə á con.
26 Polə də Barənabasə təntə dʊgʊ ba
mɪɪ Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə yɪrɪ.
27 Nə dàń tʊŋa Zwidə də Silasə, sə ba
swìn á con kʊ tə, nə nə púpúní tə yuu wa.
28 Yɪɪ-Siŋu tə də nə tətə nə bún nə na
də, kʊ mɛ, sə nə dàn ká kə zɪla yirə duən
á yuu wa, də kʊ nə tà yìèn tə tə, tə mù
yoo nə cà.
29 Tə mù nə yɪ: Á dànà ká dá nàŋú
tə, ba nə gʊa woŋwanʊ nə! Á dànà ká dá
jana, nə à yèá vàná, tə nə tɪga nàŋú! Á
dànà ká cwàrì də duən! Á nə cìgà á tìàn
nə də tə yìèn təntə, də á fwa zəni. Yɪɪ nə
wá ya də aba!»

(Efɛzə tìán 2.17-19; 1 Piyɛrə 4.10-11)

30 Ba yá lìà tə, ba də ga va Antɪʊswə. Ba
nə yí lá ba bon lalʊʊ tə, ba kə duən nə,
ba ga tì sagɪ tə, ba pa ba.
31 Ba kàrì sagɪ tə, ba mama ga jwɛ, kʊ
nə dàn ba jìàn tə yɪrɪ.
32 Zwidə də Silasə tətə yà yɪ Yɪɪ nii
sʊ̀sʊ̀nà. Ba swìn kʊ dání, sə ba ma kwè
lìà tə, ba nə yɪ ba nubɪa Kərisə yɪrɪ, sə ba
ma dàn ba jìàn.
33 Ba dání mancɪn, kʊ kwa nə, lìà tə, ba
nə yɪ ba nubɪa Kərisə yɪrɪ, pɪn ba cwəŋə,
sə ba pìí ba va lìà tə con, ba nə tʊn ba də
bɪcan sìá.
34 [Silasə mù pìí ʊ yá də ba.]
35 Polə də Barənabasə mù tə fwa dɪan
də dɪan Antɪʊswə nə. Ba də lìà duən
zənzən kàrì də ba swìn Yuu-Tiu sʊgʊ tə
sʊywáŋú tə.

(2 Korɛntə tìán 11.28; Romə tìán 15.29; Ebərə-ba 13.18)

36 Dɪan bagalɪ nii nə, Polə ma swìn
Barənabasə con, ʊ wú: «Nə pìá nə va
tɪfaran tə mama wa, nə nə swìn Yuu-Tiu
sʊgʊ tə lá, nə jén nə nubɪa tə yɪ nətə».
37 Sə yèá Barənabasə yà pìà ʊ ja Zwan,
ʊ yɪrɪ don nə yɪ Marəkə, ʊ súrí ba nə.
38 Yá Polə mù yà ba pìà, sə Marəkə twá,
ʊ nə dí yáá ʊ pìí ʊ yá ba Panfili nagwanaa
tə wa, yá ʊ kúù wà tʊn də ba tə yɪrɪ.
39 Kʊ jigə tútùná nəfarʊ ba pwərə wa,
kʊ pa ba pwɛ̀e də duən. Barənabasə jɪn
Marəkə, ʊ ma kwé ʊ tìàn, ba ga tì níá yuu
bori ba va Swipərə nagwanaa.
40 Polə kúrí Silasə, lìà tə, ba nə yɪ ba
nubɪa Kərisə yɪrɪ, tə ga tì ba, ba kə Yɪɪ
pubwanʊ tə wa, ba də ga vìí.
41 Ʊ vəli ʊ jijiri Siri nagwanaa də Silisi
lʊʊ nii tə wa, ʊ daŋa Kərisə lìà púlá tə
jìàn.

16

Timote kwé Polə də Silasə
(Romə tìán 16.21; Filipə tìán 2.19-22; Galasi tìán 4.13-15)

1 Polə vəli Dɛrəbe, ʊ lɛ ʊ va Lisətərə.
Lìù don yà wulə lá nə, ʊ nə yɪ Zwezi
karbiu, ʊ yɪrɪ nə yɪ Timote. Ʊ nuu yɪ
*Zwifə, ʊ də nə ken ʊ waa Zwezi nə. Yá
ʊ nyɪna də yɪ *Gərɛkə.
2 Lìà tə, ba nə yɪ nubɪa *Kərisə yɪrɪ,
Lisətərə nə də Yikoniomə nə, yà swìn ʊ
yozəŋə tə yoo. Polə yà ken sírí, sə ʊ ja
wá, ʊ kə ʊ con.
3 Ʊ dàń ma *goŋi wá Zwifə-ba yɪrɪ, ba
nə wulə tə nagwanɛɛ təntə wa. Lìà tə
mama yà yə̀ə́ də, ʊ nyɪna tə yɪ Gərɛkə.
4-5 Tɪfaran tə wa, ba nə twá ba lɛ, ba
yàá swìn kʊ tə, Zwezi-Kərisə *tʊntʊna tə,
də Kərisə lìà púlí yáá tìán tə nə swìn ba
tún *Zwerizalɛmə nə. Ba swìn ba con, sə
ba zìlí tə nii. Kərisə lìà púlə́ tə dàń kwɛn
tə na dìàn, sə ba ma kwɛn ba kə ba waa
Zwezi nə, yá ba ga súrí dɪɪn mama.

6 Yɪɪ-*Siŋu tə cìgà ba nə, ba dàn ká swìn
Yɪɪ sʊgʊ tə Azi nagwanaa tə wa. Ba dàń
ma twá Fərizwi də Galasi nagwanɛɛ tə wa
ba lɛ.
7 Máŋá tə, ba nə vəli, ba lɛ Misi nag-
wanaa tə, ba yà ken sírí, sə ba va Bitini
nagwanaa. Zwezi Siŋu tə ma vɪ kʊ ba con.
8 Ba dàń ma twá Misi nagwanaa tə wa,
ba va Tərowasə.
9 Tɪtɪn nə, Yɪɪ pɪn Polə na yoo ʊ dwɪan
wa. Ʊ nɪ Masedwanə nagwanaa tə wa bɛɛ
don də ʊ zɪga, ʊ dàń ga lòrì wá, ʊ wʊ́:
«Bàá Masedwanə, n san nəba!»
10 Kʊ mʊ̀ yoo təntə pɪn, nə va Mased-
wanə nə ga yə̀ə́ də, kʊ yɪ Yɪɪ nə pɪn nii
nəba, sə nə ja sʊywáŋʊ́ tə, nə va nə bɪrɪ
ba.
*(Matiə 18.20; Zwan 6.44-45; Matiə
13.23)*

11 Nə tì níá yuu bori Tərowasə nə, nə te
mənə mənə nə va Samotərasə nagwanaa
tə wa. Kʊ tɪa nə pʊrɪ, nə lɛ nə va
Neyapolisə.
12 Nə zɪgɪ lá, nə va Filipə. Filipə yɪ
Masedwanə nagwanaa tə wa tɪfarʊ, kʊ nə
dwə tə mama, kʊ nə yɪ *Romə-ba pàrì,
tɪʊ. Nə yɪn kʊ tɪfarʊ təntə wa, ndə dɪan
bagalɪ nə.
13 Zwifə-ba *sìə́ dɪɪn nə yí, nə nan nə yá
tɪfarʊ tə, nə va nacwəŋə don nii nə. Nə
bʊ́n də, bwálí təntə wá ya yɪjʊnɪ bwálí.
Nə jə̀ń tɪa, nə dàń swìn də kana, ba yà
nə kun lá nə.
14 Kan don yɪn lá, ʊ yɪrɪ nə yɪ Lidi. Ʊ
yɪ Tiyatirə tíú. Ʊ yà yoli gansɪan mwin.
Kan təntə yà zìlí Yɪɪ fuən. Ʊ dàń yà cʊga
sʊgʊ tə. *Yuu-Tiu súrí ʊ yíá, sə ʊ zùrì ʊ
yɪra də kʊ tə, Polə nə swìn tə.
15 Yá ba ləgə kan təntə də ʊ dìà lìà níá
wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ tə. Kʊ
kwa nə, ʊ dàń lòrì nəba, ʊ wʊ́: «Á nə
wàní á bʊ́n də, à ken à waa Yuu-Tiu nə, á
bìàn á yá à dìà wa». Yá ʊ kálí nəba lá nə.
*(Tʊtʊnan 19.23-24; 1 Tɛsalonikə tìán
2.2; 1 Piyɛrə 4.12-13; Filipə tìán 1.12)*

16 Dɪɪn don nə, nə ma vəli yɪjʊnɪ bwálí
nə, nə jə́rí tʊtʊnkana don, ʊ nə jə cicirə.
Ʊ yàá swìn lìà yìən, tə nə wá bà. Kʊ mʊ̀
nə pɪn, ʊ vʊa tə yà pɪn, lìà tə, ba nə tɪ wá,
yà na wiən zənzən.
17 Ʊ púə́ nə mʊ̀ də Polə kwa, də ʊ
bubwi, ʊ wʊ́: «Lìà-ba tə yɪ Yɪɪ tə, ʊ nə
wulə tə mɛ yuu wa, tʊ̀tʊ̀nà. Ba twi, sə ba
swìn ba bɪrɪ nəba cwəŋə, sə Yɪɪ jon nəba
nə cʊna wa».
18 Kan tə tə pìí ʊ bwé kʊ, dɪan də dɪan.
Polə waa nan kʊ, ʊ dàń ma pìí ʊ vəvəri,
ʊ swìn ʊ cicirə tə con, ʊ wʊ́: «Də Zwezi-
Kərisə yɪrɪ tə, à pɪn mʊ́ nii, sə n nan kan
wà tə waa!» Kʊ máŋá tə tətə wa, də tə
nan.
19 Ʊ lìà tə, ba nə tɪ wá, nə lwarɪ də, ba
kʊ́ʊ̀ wàrì nywarɪ ba nɪ ʊ yɪra, ba dàń jɪn
Polə də Silasə, ba ga van ba, ba ja nan
kanporu wa tɪʊ tə yun tìán yáá con.
20 Ba ja ba, ba va lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà
yáá con, ba ga swìn, ba wʊ́: «Lìà-ba tə nə
gugurə nə tɪʊ kʊ tə lìà tə. Ba yɪ Zwifə-ba
tə.
21 Yá ba mʊ̀ nə kàrì nəba kàrà yiri don,
kʊ nə wà nəba nii pɪn, nə mʊ̀ Romə-ba
lìà nə, sə nə sɛ̀e, nə à yə̀ə́, sə nə fwa».
22 Lalʊʊ tə nyí kʊ zàn ba zɪga Polə də
Silasə nə. Lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə pɪn,
ba dí yáá ba ja ba, ba kʊ̀rì ba ganan tə,
ba ga pa nii, sə ba mà ba də kafɪran.
23 Ba nə mà ba, ba zwɛ̀e kwa nə, ba ken
ba bàń dìà wa. Yá ba dàń ga pa nii lìù tə,
ʊ nə cì bàń dìà tə nə, sə ʊ cì ba nə zəni.
24 Kʊ tíú təntə də nə nì kʊ nii təntə, ba
nə pɪn wá, ʊ də ken ba bàń dìà tə tətəŋi
dìà tə wa. Ʊ dàń ga kə daran ba nɛɛ nə.

25 Máŋá tə tɪa nə pwɛ̀e ka tàrà, Polə də
Silasə wulə ba jʋ̀nì Yɪɪ də ba nuŋə Yɪɪ
gwaran tə. Yá bàń dìə̀ lìà tə ga cʋga ba.
26 Naa nədʋ də tɪa tə lulugu zənzən,
kʋ pa bàń dìə̀ tə dəkuu tə mama sʋsʋgʋ.
Kʋ máŋá təntə tətə wa, mimiən tə mama
súrí, yá bàń dìə̀ lìà tə mama banzala tə
kʋ̀rì.
27 Bàń dìə̀ cìrʋ́ tə nə wʋ̀rì, ʋ zàn dwɪan
wa, ʋ ga na mimiən tə, də tə súrí, ʋ van
lagʋrɪ sìʋ́ ʋ cʋ̀rí, sə ʋ ma gʋ ʋ tìàn. Ʋ yà
bʋŋa də, bàń dìə̀ lìà tə mama nan ba dəri
ba jén.
28 Polə dàń ma bubwi də kofarɪ, ʋ wʋ́:
«Dàn ká fwa lwanɪ nədʋ mama n yɪra, nə
mama wulə yəbə».
29 Bàń dìə̀ nəcɪrʋ tə dàń lòrì mən, ʋ ga
bɪbarɪ ʋ zʋ, ʋ tʋ Polə də Silasə yáá con də
ʋ vɪvaga.
30 Kʋ kwa nə, ʋ jɪn ba ʋ ja nan kàrá wa,
ʋ ga swìn, ʋ wʋ́: «Yun tìán-ba, bɛ̀eɛ̀e nə à
mɛ, sə à fwa, sə Yɪɪ jon nə à cʋna tə wa?»
31 Ba ma le wá, ba wʋ́: «Kə n waa Yuu-
Tiu Zwezi nə, yá Yɪɪ wá jon n də n dìə̀ lìà
á cʋna wa».
32 Yá ba dàń swìn Yuu-Tiu sʋgʋ tə, ba
bɪrɪ ʋ mʋ̀ də lìà tə mama, ba nə wulə ʋ
dìə̀ wa.
33 Kʋ máŋá təntə wa, tɪtɪn tə nə, ʋ lɪ ba,
ʋ kə ʋ con, ʋ ga sɪn ba yɪra nʋran tə. Kʋ
kwa nə, lala də ba ləgə ʋ mʋ̀ də ʋ dìə̀ lìà
níá wa, kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ tə.
34 Ʋ pɪn, ba zʋ ʋ dìə̀, ʋ ga pa ba fwa
wodiu ba pa ba, ba də́. Yá ʋ mʋ̀ də ʋ dìə̀
lìà mama fwa pupwən, də ba nə wànɪ́ ba
kə ba waa Yɪɪ nə.

(Tʋtʋnan 22.25-29; Filipə tìán 1.27-30)

35 Tɪa nə pʋrɪ, lìà tə, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə,
tʋn lìà, sə ba swìn bàń dìə̀ nəcɪrʋ tə con,
ba wʋ́: «Dʋgʋ lìà bələ təntə».
36 Bàń dìə̀ nəcɪrʋ tə twi, ʋ swìn kʋ, ʋ
bɪrɪ Polə nə, ʋ wʋ́: «Lìà tə, ba nə bʋ̀rì
bʋ̀rà tə, tʋn ba swìn, sə à dʋgʋ aba. Á
naŋa sɪ́ʋn nə, á vìí də bɪcan sìə́».
37 Polə dàń swìn lìà tə, ba nə tʋn tə con,
ʋ wʋ́: «Ba mà nəba lìà yáá con, ba ga wà
nə bʋ̀rà bʋ̀rì də. Nə mʋ̀ lìà tə, nə nə ya
Romə-ba lìà, yá ba ga kə nəba bàń dìə̀ tə
wa. Yá sɪ́ʋn nə, ba dàń pìà ba sə̀gə̀ ba lɪ
nəba ba dʋgʋ. Abada, kʋ wàrì! Ba tətə
bìàn, ba lɪ nəba!»
38 Lìà tə, ba nə jɪn tʋŋa tə, ba bà tə pìí
ba va ba swìn tə sʋ̀ràn təntə, ba bɪrɪ lìà
tə, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə nə. Fən zʋa ba, də
ba nə nì də, Polə də Silasə yɪ Romə-ba*
lìà.
39 Ba dàń twi, ba kori ba, ba lɪ ba dʋgʋ,
ba ga lòrì ba, sə ba nan ba tɪʋ tə wa.
40 Máŋá tə, Polə də Silasə nə nan bàń
dìə̀ tə wa, ba vəli Lidi dìə̀. Ba nɪ lìà tə, ba
nə yɪ ba nubɪa Kərisə yɪrɪ, ba ga kwé ba.
Kʋ kwa nə, ba vìí.

17

Polə də Silasə wulə Tɛsalonikə nə
(1 Tɛsalonikə tìán 1.4-7; 2.11-16; Filipə tìán 4.16; Zwan 15.19-21, 25; 16.2-3)

1 Polə də Silasə twá Anfipolisə də
Apoloni, ba kɛ̀eń ba va Tɛsalonikə.
*Zwifə-ba yà jə *jə́rə́ dìə̀ lá nə.
2 Polə zʋa ka wa, ndə kʋ nə yɪ ʋ
yofwamɪʋn nə. Ʋ fwa Zwifə-ba *sìə́ dɪan
tə batwa, ʋ mʋ̀ də ba ma swìn də duən
Yɪɪ sagɪ tə yoo yuu wa.
3 Ʋ yàá gwin Yɪɪ sagɪ sʋ̀ràn tə də̀ń, ʋ
bɪrɪ ba də, *Kərisə yà mɛ, sə ʋ də́ càn, sə
ʋ pìí ʋ bwin ʋ nan tɪga wa. Polə swìn, ʋ
wʋ́: «Ɔ mʋ̀ Zwezi tə, à nə swìn ʋ yoo à
bɪrɪ aba, nə yɪ Kərisə».
4 Sʋgʋ tə zʋa ba wa lìà duən, ba ga nan
ba súrí Polə də Silasə nə, kʋ súrí lalʋʋ nə,
ba nə yɪ *Gərɛkə-ba, yá ba ga zìlí Yɪɪ, də
kana duən, ba də nə jə dun kana wa.
5 Yá Zwifə-ba yáá tìán kʋ́ʋ̀ zàn də
wʋgwɪʋ, ba ja bara duən, ba nə yɪ
ləzwənyanan lalʋʋ tə wa, ba ma zìn lìà
tə lɪŋa, ba ga gugurə tɪʋ tə. Ba vəli ba
kun Zwason dìə̀ yáá, sə ba pìà Polə də
Silasə, ba ja bà lalʋʋ tə yáá con.
6 Ba vəli ba wà ba nɪ, ba dàń pìí ba van
Zwason, də lìà duən də, ba nə yɪ ʋ nubɪa
Kərisə yɪrɪ, ba ja bà tɪʋ tìán tə yáá con, də
ba bubwi, ba wʋ́: «Lìà tə, ba nə gugurə
nə tɪa yuu lìà tə mama twi yəbə.

* **16:38 16.38** Yìə̀n tə, ba nə ba Romə-ba yɪra tʋŋa: Ba nə wà ʋ bʋ̀rà bʋ̀rì, ba ba wá vwe də banzala, ba ga ba wá mà də kasɪ. Ba ba wá pɛ dagarʋ yuu wa. Ba nə wulə ba bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà, ʋ wàá ʋ bʋŋə ʋ kəni Romə-ba pìʋ́ nəfarʋ tə nə, sə ʋ mʋ̀ nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə.

7 Yá kʊ ya Zwason nə sɛ̀e ʊ jon ba ʊ dìə̀
wa. Ba mù lìà təntə mama tʊtʊnɛɛ də yɪ
tə zɪga *Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə nii yìə̀n
tə nə. Ba ga tə swìn də, pìʊ́ don wulə, ʊ
yɪrɪ nə yɪ Zwezi».
8 Tə sʊ̀ràn təntə gugurə lalʊʊ tə də tɪʊ
tɪ̀án tə.
9 Kʊ mù nə pɪn, Zwason də ba duən tə
ŋwín vwinən, ba pa tɪʊ tɪ̀án tə nə, sə ba
dàń ma zɪgɪ lá, ba dʊgʊ ba.

Polə də Silasə wulə Bere nə (1 Tɛsalonikə tɪ̀án 5.21)

10 Tɪa nə twi, ka yì máŋá tə wa, lìà tə,
ba nə yɪ Polə də Silasə nubɪa *Kərisə yɪrɪ
tə, lɪ ba, ba pa ba va Bere. Máŋá tə, ba
vəli ba yí lá, ba vəli *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀
tə wa.
11 Ba mù Bere tɪ̀án tə yà ken ba sírí, sə
ba cʊgʊ Yɪɪ sʊgʊ tə ba doni Tɛsalonikə
tɪ̀án tə. Ba sɛ̀e Yɪɪ sʊgʊ tə də yawala
zənzən. Ba yàá bɛ̀eé Yɪɪ sagɪ tə dɪɪn
mama, sə ba jə́n kʊ tə, Polə nə swìn, tə
yɪ cígá, naaa.
12 Ba lìà zənzən ken ba waa Zwezi nə.
Kʊ súrí *Gərɛkə-ba wa kana zənzən, ba
nə ja dun kana wa, də bara zənzən də
ken ba waa Zwezi nə.
13 Yá Tɛsalonikə Zwifə-ba yáá tɪ̀án tə nə
lwarɪ də, Polə wulə ʊ swìn Yɪɪ sʊgʊ tə, ʊ
bɪrɪ Bere tɪ̀án tə nə. Ba twi, ba zìn ba lìà
tə lɪŋa, ba ga gugurə lalʊʊ tə Bere də nə.
14 Lìà tə, ba nə yɪ Polə nubɪa Kərisə
yɪrɪ, ma pa, Polə va mʊʊ tə vàn nə lala,
ba ga yá Silasə də Timote mù Bere nə.
15 Lìà tə, ba nə kwé Polə tə, ja wá ba va
wuuu, ba yí Atɛnə. Ba mé lá nə ba pìí ba
vìí də Polə tʊŋɪ, sə tə pa Silasə də Timote
nə, sə ba bà lala, ba yí wá.

Won tə, Polə nə kʊ́ʊ̀ fwa Atɛnə wa (Tʊtʊnan 14.14-17; 26.17-20; 1 Korɛntə tɪ̀án 1.18-25)

16 Máŋá tə, Polə nə dànì Silasə də
Timote Atɛnə wa, ʊ pùə́ cʊ̀gʊ̀ zənzən
də nətʊ, ʊ nə na tɪʊ tə də kʊ súə́ də
woŋwanan.
17 Ʊ mù də *Zwifə-ba də lìà tə, ba nə zìlí
Yɪɪ tə, dàń yà ve duən nə *jə́rə́ dìə̀ tə wa.
Dɪɪn mama, ʊ yàá vəli kanporu tə wa, ʊ
ve də lìà tə, ʊ nə yàá na lá nə.
18 Yipʊrɪnyɪna duən yɪn lá nə, ba də nə
swə ka pìà yənu zənzən. Ba duən yà yɪ
yipʊrɪnyɪna, ba nə boŋə ba ‹Epikurɪan-
ba*›, ba duən də ga yɪ yipʊrɪnyɪna
‹Sətoyisɪan-ba†›. Ba duən swìn, ba wʊ́:
«Bɛ̀eɛ̀e nə kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nʊ̀ wá tə pìà, sə ʊ
swìn?» Ba duən də kʊ́ʊ̀ swìn, ba wʊ́: «Ʊ
yɪ ndə lìù tə, ʊ nə swìn yɪa duən yoo, nə
nə yərì tə yoo». Kʊ wàá nətʊ kʊ yanɪ, ʊ
swìn Zwezi sʊywáŋʊ́ tə. Ʊ ma swìn ka pìí
ka bwin ka nan də yoo.
19-20 Ba dàń ma ja wá, ba ja va bwálí
don, ba nə yàá jə́rí duən, kʊ bwálí tə nə.
Ba boŋə kʊ Arɪʊpazə. Ba dàń ga swìn ʊ
con, ba wʊ́: «N pa nə nə̀ń yodʊra nə zɪɪn
wa. Yá nə dàń pìà, sə nə lwarɪ tə də̀ń. Kʊ
mù nə pɪn, nə pìà, sə n twarɪ kàrà nədʊn
tə nɛɛ n bɪrɪ nəba».
21 Atɛnə tɪ̀án də vərə yà nə wulə duən
nə. Ba mɛ tʊtʊnan yà nə yɪ, yodʊn ka
cʊgʊ də yodʊn ka swìn, ka bɪrɪ lìà nə cɪcɪ.
22-23 Polə nyí ʊ zàn yɪɪ nə Arɪʊpazə tə
wa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Atɛnə tɪ̀án-ba, à nə
twá á tɪʊ tə wa, à jiri à nɪ wiən tə, á nə
ŋwanɪ tə nə. À nɪ *joŋi bwálí don, á nə
lwə̀, á pʊ́pʊ́ní kʊ yuu wa, á wʊ́: ‹Kʊ yɪ yɪɪ
tə, á nə yərì nyiən›. Kʊ mù nə pɪn, á dí
yáá á yɪ lìà tə, á nə bwɪ wiən zənzən nə.
Kʊ yɪ won tə, á nə jʊ̀nà kʊ, á ga yərì kʊ.
Mə kʊ mù nə à pìà, sə à swìn á con.
24 Yɪɪ tə, ʊ nə fwa tɪa tə də wiən tə
mama, tə nə wulə ka wa, ʊ mù yɪ lanworu
də tɪa mɛ *Yuu-Tiu. Ʊ mù Yɪɪ təntə ba dii
tə, ləzoni jìàn nə lwə̀, wa yanɪ.
25 Ʊ ga kʊ́ʊ̀ ba pìà, sə ləzoni jìàn tʊn
wiən, tə pa ʊ mù Yɪɪ nə. Kʊ dàn ká
nyɪn ndə ʊ pìà, sə ləzoni san wá də won
mama. Ʊ mù nə pɪn mɪɪ də siŋu, də wiən
tə mama ləzoni tə mama nə.
26 Ʊ mù nə twá də bɛɛ nədʊ nə, ʊ ma
pa ləzoni pùlì ba wulə tɪa tə yuu mama
wa. Ʊ mù nə tún máŋá, ʊ pa dwíí mama
nə, ʊ ga fwa ba nagwanɛɛ tə sɪswɪan ʊ pa
ba.
27 Ʊ fwa kʊ nətʊ tə, sə ləzoni ma wàní
ba tɪtɛ, ba ma pìà ʊ mù Yɪɪ ba na. Yɪɪ ga

* **17:18 17.18** Epikurɪan-ba yɪ *Gərɛkə-ba yənu tíú don, ba nə boŋə Epikurə, karbɪa. † **17:18 17.18** Sətoyisɪan-ba yɪ Gərɛkə-ba yənu tíú don, ba nə boŋə Zenon, karbɪa.

ba ŋʊ́ná də nə lìù mama.
28 Ʊ mù con, nə nə ja mɪɪ, nə ga wàá nə
yɪra wa nə dwanɪ. Ʊ mù nə pɪn, nə wulə.
Á də tətə wa gwɛɛ duən swìn kʊ, ba wʊ́:
‹Nə də yɪ ʊ dwíí tə wa lìà›.
29 Nə dàń nə yɪ Yɪɪ dwíí tə bɪa, nə kʊ́ù
wà mɛ, sə nə bʊ́n də, Yɪɪ wàá ʊ nyɪn
ndə sɪ́án nə, nə à yə̀ə́ ndə cɪnɪa nə, nə
à yə̀ə́ ndə kapan nə, ləzoni nə sarɪ də ba
təntɪan pubʊŋa.
30 Yɪɪ yà ba ləzoni tə ləyəri tə máŋá tə
ywàŋá, sə ʊ kə ba càn wa. Sɪ́ʊ́n nə, Yɪɪ
dàń pɪn nii ləzoni tə mama nə bwala tə
mama nə, sə ba vəvəri kwa, ba ma sá ba
cʊna.
31 Yɪɪ kʊ́rí dɪɪn ʊ tʊ́n, ʊ ga lɪ lìù, sə ʊ twá
kʊ tɪ́ú nə, ʊ ma bʊ̀rì tɪa yuu lìà tə mama
bʊ̀rà, ʊ cígá tə wa. Kʊ mù lìù təntə, ʊ nə
kʊ́rí tə, ʊ pɪn kʊ tɪ́ú pìí ʊ bwin, ʊ nan tɪga
wa, sə kʊ pa, lìà tə mama lwarɪ də, kʊ yɪ
cígá».
32 Máŋá tə, ba nə nì də Polə swìn, ka pìí
ka bwin ka nan tɪga wa yoo, ba duən dí
bɪyɪrɪ ʊ yuu wa, ba duən tə ga swìn, ba
wʊ́: «Nə tə dànì mʊ́ dɪɪn don nə, kʊ yoo
təntə yuu wa».
33 Nətʊ nə kʊ yɪn, Polə dàń ma nan ba
tətəŋi wa.
34 Də kʊ nətʊ tə mama, bara duən tə
vwə ba tìàn Polə nə, ba ga kə ba waa
Zwezi nə. Ba wa lìù don yɪrɪ nə yɪ Denisə,
ʊ nə yɪ Arɪʊpazə tə yáá tìán tə wa lìù don,
də kan, ʊ yɪrɪ nə yɪ Damarisə, də lìà duən
də.

18

Polə vəli Korɛntə
(1 Korɛntə tìán 1.1-9; 2.1-5; 2 Korɛntə tìán 11.5-12; 12.12-13)

1 Kʊ kwa nə, Polə nan Atɛnə ʊ va
Korɛntə.
2 Ʊ vəli, ʊ yí *Zwifə don lá, ʊ yɪrɪ nə yɪ
Akilasə, ʊ nə yɪ Pon nagwanaa tə wa lìù.
*Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ *Kəlodə yà pɪn nii
Zwifə-ba mama nə, sə ba nan Romə wa.
Kʊ mù nə pɪn, Akilasə də ʊ kan Pərisilə
də yà nan Yitali nagwanaa, ba bà kʊ máŋá
tə wa. Polə vwə ʊ tìàn kʊ bɛɛ təntə də ʊ
kan tə yɪra.
3 Ba mɛ tʊtʊŋɪ yà yɪ won nədʊ, kʊ mù
nə yɪ gansilə fwàŋʊ́. Polə dàń ga wulə də
ba, ʊ mù də ba tʊŋa də duən.
4 Polə yà ve də Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba
*sìə́ dɪɪn mama nə, *jə́rə́ dìà tə wa, ʊ ma
swìn də ba, sə ʊ wànɪ́ ba, ʊ kə ʊ nyiən
wa.
5 Silasə də Timote dàń nə nan Mased-
wanə nagwanaa tə wa, ba bà, Polə dàń
tì ʊ máŋá mama, ʊ ma swìn sʊgʊ tə. Ʊ
swìn kʊ ʊ bɪrɪ Zwifə-ba nə, də Zwezi nə
yɪ *Kərisə.
6 Zwifə-ba dàń zàn ba zɪga ʊ nə, ba twɪn
wá. Polə dàń ma bɪbaga* ʊ ganan kukulu.
Ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Á tanyɪnɪ tə càn wá pìí
kʊ tʊ á tətə yuu wa. Kʊ tà à mù yoo. Yá
sɪ́ʊ́n nə à dàń wá va lìà tə, ba nə tà Zwifə-
ba tə, con».
7 Polə nan lá nə, ʊ va bɛɛ don dìà wa. Ʊ
yɪrɪ nə yɪ Titiusə Zwisətisə. Kʊ bɛɛ təntə
yɪ lìù tə, ʊ nə zìlí Yɪɪ zəni. Ʊ dìà yà wulə
jə́rə́ dìà tə səpuni nə.
8 Kərisəpisə, ʊ nə yɪ jə́rə́ dìà tə yáá tɪ́ú,
də ʊ dìà lìà mama, ken ba waa *Yuu-Tiu
nə. Korɛntə tìán zənzən, ba də nə cʊgʊ
Polə sʊ̀ràn tə, ken ba waa Zwezi nə, ba ga
lə ba nɪ́á wa, kʊ twá də Zwezi-Kərisə yɪrɪ.
9 Tɪtɪn nə Polə dwɛ̀e, ʊ na Yuu-Tiu, də ʊ
swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Dàn ká pa fən ja mʊ́!
Swìn, sə n dàn ká pʊ́ n nii!
10 À jə lalʊʊ tɪfarʊ kʊ tə wa. À wulə də
mʊ́, yá lìù mama ba zìn ʊ jìàn, sə ʊ ma
fwa mʊ́ lwanɪ».
11 Polə yɪn lá nə, bɪnɪ də cànì bardʊ, ʊ
ma kàrì Yɪɪ sʊgʊ tə ba tətəŋi wa.
12 Kʊ máŋá tə wa, də Galion nə yɪ Akayi
nagwanaa tə yáá tɪ́ú, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ
tʊ́n. Zwifə-ba yáá tìán ken nii nədʊ, ba ja
Polə ba ja va yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà
tə, pʊ́lí tə yáá con.
13 Ba ga swìn, ba wʊ́: «Kʊ bɛɛ wà tə yɪ
ʊ wulə ʊ yigə lìà tə, sə ʊ pa ba bʊ Yɪɪ nə
yiri don kʊ, də nə Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn
*Moyizə nə tə, nə zɪga duən nə».
14 Polə nə pìà, sə ʊ súrí ʊ nii ʊ swìn,
də Galion le Zwifə-ba, ʊ wʊ́: «Kʊ yà nə
yɪ kʊnkʊn wiən, nə à yə̀ə́ yokʊkwɪʊn nə

* **18:6 18.6** Ba yàá fwa kʊ nətʊ tə, ba ma bɪrɪ Zwifə-ba də, ba nə vɪga tə, ba tanyɪnɪ tə wá mé ba yuu wa.

ʊ fwa, à yà wá tì máŋá, à ma cʊgʊ á mù Zwifə-ba sùràn tə ndə cígá nə.
15 Kʊ nətən tə dàń nə yɪ á tútùní duən lìà yɪra, də á tətə Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə tə, də á kàrà tə yuu wa, kʊ mù tà à yáá yoo. À ba pìà, sə à bʊ̀rì kʊ bʊ̀rà».
16 Galion nə swìn kʊ nətʊ tə, ʊ zwɛ̀e ʊ dʊgʊ ba, sə ba nan lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà púlí tə yáá con.
17 Ba mama dàń jɪn Sosətɛnə, ʊ nə yɪ jə́rə́ dìə̀ tə yáá tíú, ba wulə ba mà wá lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə púlí tə yáá con. Yá Galion tə nə wà pa, kʊ yoo yì wá.

Polə kʊ́ʊ̀ pìí ʊ va Antɪʊswə (Tʊtʊnan 21.23-26; 20.16)

18 Polə dáńí Korɛntə nə zəni. Kʊ kwa nə, ʊ kʊ́ʊ̀ lòrì cwəŋə lìà tə con, ba nə yɪ ʊ nubɪa *Kərisə yɪrɪ, ʊ ga tì níá yuu bori, ʊ mù də Pərisilə də Akilasə, ba dàń ma vəli Siri nagwanaa. Polə yà fwa kʊ mù nə pɪn, ʊ yà pɪn ba gɪan ʊ yukʊran† tə, Sankəre nə, kʊ máŋá tə wa.
19 Ba vəli ba yí Efɛzə nə, Polə ma yá ʊ twaduən tə lá nə, yá ʊ ga zʊ *Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ tə wa, ʊ vʊrɪ də ba.
20 Zwifə-ba lòrì wá, sə ʊ ya də ba máŋá mancɪn wa. Yá Polə wà kʊ sɛ̀e.
21 Ʊ lòrì cwəŋə ba con, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: [«Yoo nədʊ nə à pìà, kʊ mù nə yɪ, sə à fwa cànà tə, ka nə bìàn tə *Zwerizalɛmə wa.] À tə wá pìí à bà á con, də Yɪɪ nə swə kʊ». Ʊ dàń ga tì níá yuu bori Efɛzə nə, ʊ vìí.
22 Ʊ vəli ʊ twá Sezare nə, ʊ jʊn Kərisə lìà púlí tə, ʊ ga lɛ ʊ va ʊ cú Antɪʊswə nə.

Apɔlɔsə yanʊ tə, ʊ nə yɪ Efɛzə də Korɛntə nə yoo (Tʊtʊnan 15.41; 16.4-6; 1 Korɛntə tìán 3.4-8)

23 Polə fwa máŋá mancɪn Antɪʊswə nə, ʊ ga pìí ʊ va, ʊ jijiri Galasi nagwanaa tə wa də Fərizwi nagwanaa tə wa, ʊ ma daŋa Zwezi karbɪa tə mama jìàn.
24 *Zwifə don, ʊ yɪrɪ nə yɪ Apɔlɔsə, ʊ nə ya Alɛkəzandəri tíú, twi ʊ yí Efɛzə. Bɛɛ təntə yə̀ə́ sʊgʊ yáá, ʊ ga yə̀ə́ Yɪɪ saga tə zənzən.
25 Ba yà kàrì wá *Yuu-Tiu cwəŋə tə yoo wa. Ʊ yà ga jə yawala də kʊ. Apɔlɔsə dàń yà swìn ʊ bɪrɪ də ʊ kàrì, ndə nətʊ tə nə, kʊ nə mɛ, Zwezi yoo wa. Ʊ yà fwa kʊ nətʊ tə, ʊ ga yɪ Zwan nə ləgə lìà tə níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ, tə cɪcɪ nə ʊ yə̀ə́.
26 Ʊ zàn ʊ wulə ʊ swìn nəpon nəpon Zwifə-ba *jə́rə́ dìə̀ tə wa. Pərisilə də Akilasə nə cʊgʊ ʊ sùràn tə kwa nə, ba jɪn wá, ba kə ba con, yá ba ga bɪrɪ wá Yɪɪ cwəŋə tə də cígá mama.
27 Kʊ kwa nə, Apɔlɔsə ken ʊ sírí, sə ʊ va Akayi nagwanaa tə wa. Lìà tə, ba nə yɪ ʊ nubɪa *Kərisə yɪrɪ, tə dàn ʊ jìàn, ba ga pʊ́pʊ́ní sagɪ ba pa Zwezi karbɪa tə nə, ʊ nə yí lá, sə ba ja wá zəni. Ʊ nə vəli ʊ yí lá nə, ʊ san ba tə nə, ba nə ken ba waa Zwezi nə zənzən, kʊ twá də Yɪɪ pubwanʊ tə.
28 Kʊ yà yɪ kanporu wa nə, ʊ swìn Zwifə-ba con də barɪ ʊ bɪrɪ ba nəpon nəpon də, ba tə̀lə́ cwəŋə wa. Ʊ tì Yɪɪ saga tə, ʊ twá tə nə, ʊ ma bɪrɪ də, Zwezi nə yɪ Kərisə.

19

Polə kàrì Efɛzə nə (Tʊtʊnan 8.14-17; 5.15-16; Romə tìán 15.25-27)

1 Máŋá tə wa, Apɔlɔsə nə wulə Korɛntə nə, Polə mù vəli ʊ twá pɛɛn* tə wa, kʊ lʊʊ nii tə nagwanɛɛ tə wa, ʊ kɛ̀eń ʊ va Efɛzə. Ʊ vəli, ʊ jə́rí Zwezi karbɪa duən.
2 Ʊ dàń ma swìn ba con, ʊ wʊ́: «Yɪɪ-*Siŋu tə cuə á yuu wa, máŋá tə wa, á nə ken á waa Zwezi nə, naaa?» Ba ma le wá, ba wʊ́: «Nə tà nə wà nì tətə də, Yɪɪ-Siŋu tə yɪ ba pɪn».
3 Polə tə kʊ́ʊ̀ pìí ʊ bwe ba, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e wa nə ba dàń ləgə aba, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ tə?» Ba ma kʊ́ʊ̀ le wá, ba wʊ́: «Kʊ ya Zwan† níá liu tə».
4 Polə dàń ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «Zwan ləgə lìà mama níá wa, kʊ twá də Yɪɪ yɪrɪ. Kʊ nətʊ bɪrɪ də, ba mɛ, sə ba vəvəri ba

† **18:18 18.18** *Zwifə-ba con, lìà duən yà wulə, ba nə yàá fwa Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e kənu yɪlori. Kʊ yɪlori təntə yàá pa, ba yá ba yukʊran kʊ dáńí zənzən. Ba nə pìà, ba fɪnɪ tə, ba yàá fwa Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e kənu yɪlori wiən, sə ba yoo ma kwɛn Yɪɪ yáá con. * **19:1 19.1** Ʊ vəli ʊ twá Azi nagwanaa pɛɛn tə wa, ʊ lɛ. † **19:3 19.3** Ywàń Matiə 3.

kwa, ba ma sá ba cʊna, ba bà Yıı con. Ʊ
yàá swìn lalʊʊ tə con, ʊ wʊ́, ba kəni ba
waa lìù tə nə, ʊ nə wulə ʊ mù Zwan kwa
ʊ bìàn, kʊ mù nə yı Zwezi».
5 Tə sʊ̀ràn təntə kwa nə, ba ləgə ba nıá
wa də *Yuu-Tiu Zwezi yırı tə.
6 Polə tún ʊ jìàn ba yuu wa, yá Yıı-Siŋu
tə ga cú ba yuu wa. Ba wulə ba swìn
sʊyirə duən, də ba swìn Yıı nii sʊ̀ràn.
7 Bara təntə mama yà yı ndə lìà fugə
bələ nə.
8 Polə zʊa *Zwifə-ba *jérə́ dìə tə wa, ʊ
swìn cígá tə pwənə pwənə wuuu, cànì
batwa. Ʊ swìn ba con də, Yıı wá də́ ʊ
pàrì tə ba yuu wa. Yá ʊ sʊ̀ràn tə yà ga dı
ba.
9 Lìà duən dàń yın lá nə, ba nə za
ba vaparan, ba ga vı, sə ba kə ba waa
Zwezi nə. Yá ba dàń swìn ba pwé Yuu-
Tiu cwəŋə tə lalʊʊ tə yáá con. Polə dàń
ma nan ba tətəŋi wa, ʊ jə Zwezi karbıa tə,
ʊ va ʊ kàrì ba dıın mama Tiranisə kardiə
tə wa.
10 Kʊ nətʊ tə dání bına bələ, kʊ pa
Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba, ba nə wulə Azi
nagwanaa tə wa, nì Yuu-Tiu sʊgʊ tə.

Seva bıa tə yoo

11 Yıı yà twá Polə nə, ʊ tʊŋa ʊ yogwaran
tə yiri nə yı tə cıcı.
12 Kʊ yiri tə pın, ba pəri ganan nə à yə̀ə́
gantwɛn tə nə dwen Polə yıra yayıŋa yuu
nə, yá yayıran tə yàá nan, tə yá ba. *Zinə
də naŋa, tə yá ba.
13 *Zwifə-ba duən, ba də nə yà twá lá
ba vəli, də́də́n, sə ba ja *Yuu-Tiu Zwezi
yırı tə, ba ma dıŋa zinə lìà yuu wa. Ba
dàń yàá swìn, ba wʊ́: «À dwì à kəni á nə
də Zwezi tə, Polə nə kàrì ʊ yoo tə».
14 Lìà tə, ba nə yà fwa kʊ yoo təntə,
yà yı bɛɛ don, ʊ yırı nə yı Seva, bıa
barpɛ. Ʊ mù Seva təntə yà yı Zwifə-ba
Yıı *joŋwana yuu tíú don.
15 Zini tə dàń ma le ba, kʊ wʊ́: «À yə̀ə́
Zwezi, à ma yə̀ə́ lìù tə, ʊ nə yı Polə, sə á
mù, á mù nə yı bə̀rə́?»
16 Yá bɛɛ tə, zini tə nə wulə ʊ yuu wa,
dàń fan ʊ tʊ ba mama yuu wa. Ʊ jın ba
duən, ʊ bırı ba də, ʊ dìàn dwə ba. Ʊ fıfın
ba də dìàn yiri don, kʊ pa ba dəri diə̀
təntə wa wala, ʊ ga tún nʊran ba yıra.
17 Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba, ba nə yın
Efɛzə nə, lwarı kʊ yoo təntə. Yá fən dàń
zʊa ba mama, Yuu-Tiu Zwezi yırı tə ga na
dun.
18 Ba tə, ba nə ken ba waa Zwezi nə tə,
lìà zənzən naŋa, ba twi ba lòrì, sə Yıı
kwɛn ba cʊna ba mù də wá pwərə wa,
ba ga swìn ba cırı tə mama, ba nə fwa.
19 Ba mù lìà təntə ja ba saga, ba nə ma
fwa cırı, ba bà ba pa ba sʊrı tə, lìà tə
mama yáá con. Ba jələ tə səbiu, ba na
də kʊ yı səbikʊlan‡ mʊ̀rʊ̀ finu (50 000).
20 Mə nətʊ nə, kʊ dàń twá də Yuu-
Tiu dìàn tə, ʊ sʊgʊ tə ma swìn, kʊ sú
nagwanaa tə mama wa.
21 Tə mù yìàn tə nə tʊn tə zwɛ̀e kwa
nə, Polə ken ʊ pubʊŋa wa, sə ʊ twá
Masedwanə də Akayi nagwanɛɛ tə wa, ʊ
lɛ ʊ va *Zwerizalɛmə. Ʊ yà pìà də máŋá
tə wa, ʊ nə yí Zwerizalɛmə, sə ʊ kɛ̀eń, ʊ
va ʊ na *Romə.
22 Ʊ lı ʊ lìà tə, ba nə saŋa wá, lìà bələ
ʊ tʊn Masedwanə nə, kʊ mù nə yı Timote
də Erasətə. Ʊ tətə ga ya Azi nagwanaa tə
wa, máŋá mancın wa.

Yarʊ Demetəriyisə təgurə tə yoo
(1 Korɛntə tìán 16.8-9; 15.32; 2 Korɛntə tìán 1.8-10)

23 Kʊ máŋá təntə wa, təgurə nəfarʊ twi,
kʊ ya lá nə, *Yuu-Tiu cwəŋə tə yırı.
24 Cınayarʊ don yın lá, ʊ yırı nə yı
Demetəriyisə. Ʊ yà fwa Arətemisə§ diə̀
tə, ba nə yàá jʊ̀nì ka wa tə, nəmanbii də
cınıa. Ʊ dàń yà pın lìà tə, ba mù də wá
nə tʊŋa tʊtʊŋı təntə, na nywarı zənzən
kʊ wa.
25 Demetəriyisə ken ba tə, ʊ mù də ba
nə tʊŋa kʊ tʊtʊnyiri nədʊ təntə, də ba tə,
ba də nə tʊŋa kʊ tʊtʊnyiri təntə yáá tìán
tə duən yáá nə, ʊ ga swìn ba con, ʊ wʊ́:
«À dabara-ba, á mù yə̀ə́ də, nə wojan tə
yı ka naŋa tʊtʊŋı kʊ tə nətən wa.
26 Á na, á ga nə̀ń kʊ tə, bɛɛ təntə, ʊ yırı
nə yı Polə, nə fwa. Kʊ tà Efɛzə cıcı wa, kʊ

‡ **19:19 19.19** Səbikʊlʊ nədʊ yı yıtʊrı nədʊ tʊtʊŋı ŋwírán.

§ **19:24 19.24** Arətemisə yı *Gərɛkə-ba sʊgʊ, Diyanə ga yı *Romə-ba sʊgʊ, yá kʊ yı yoo nədʊ nə kʊ swìn. Kʊ yı kʊnkʊn yıı, ba nə lwə̀ diə̀, ba kə kʊ lá Efɛzə nə. Azi nagwanaa lìà yà boŋə kʊ yıı tə, kʊ nə yı yınuu.

yı də Azi nagwanaa tə də mɛ. Ʊ sʊ̀ràn tə
vəvəri lalʊʊ zənzən, də ʊ nə bırı ba də,
yıa tə, ləzwənə jìàn nə fwa, tə tà yıa.
27 Kʊ yoo təntə wá bà kʊ cʊ̀gʊ̀ nə tʊtʊŋı
tə. Kʊ ga tà kʊ cıcı, kʊ wá pa yıkan nəfarʊ
Arətemisə dìà tə ya ndə tʊtʊ nə. Kʊ yıkan
təntə wá kwìn dun tə nə, Azi nagwanaa
lìà, də tıa yuu lìà tə mama yà nə pın kʊ».

28 Lìà tə nə nì tə sʊ̀ràn tə ba zwɛ̀e,
ba súə́ də lıŋa, ba ga bubwi, ba wʊ́:
«Efezıan-ba yıkan Arətemisə nə dáá!»
29 Kʊ yoo tə zìn tıfarʊ tə mama kʊ zıgı
yıı nə. Ba vəli ba kun duən nə bwálí
don nə, ba nə fwa mʊmʊn lá, ba ga van
Masedwanə tìán bələ, ba ja bà. Kʊ mʊ̀ nə
ya Gayisə də Arisətarəkə, ba nə yı Polə
twaduən ʊ vələ tə wa.
30 Polə yà pìà, sə ʊ nan lalʊʊ tə yáá con,
ʊ pa ba na wá. Zwezi karbıa tə ma kán ʊ
nə, sə ʊ dàn ká fwa kʊ.
31 Azi nagwanaa yáá tìán duən, ba də
nə yı Polə dabara, tʊn lìà, sə ba kwè wá,
ʊ dàn ká va bwálí təntə nə.
32 Kʊ máŋá təntə wa, lalʊʊ tə gugurə.
Ba duən yàá bubwi yiri don, ba duən də
bubwi yiri don. Yá ba zʊnı tətə yərì won
tə tətə yırı, ba nə kun duən nə.
33 Ba dàń ma pa Alɛkəzandərə nan
lalʊʊ tə wa. Ʊ mʊ̀ Alɛkəzandərə tə yı
*Zwifə-ba yà nə yigə wá, ba kəni yáá. Yá
Alɛkəzandərə də dàń yà ja ʊ jìàn, ʊ ma
fwa mımınʊ ʊ pìà, sə ʊ swìn ʊ ma jon ʊ
tìàn lalʊʊ tə yáá con.
34 Ba nə lwarı də, ʊ yı Zwifə, ba
mama bubwi də kori nədʊ, kʊ dání ndə
lugu bələ nə, ba wʊ́: «Efezıan-ba yıkan
Arətemisə nə dáá!»

35 Kʊ máŋá təntə wa, ba tıʊ tə
sekəretɛrə pın, ba yá zəzugu tə nə, ʊ ga
swìn, ʊ wʊ́: «Efezıan-ba, lìù mama tə̀lə́, ʊ
nə yərì də, Efɛzə tıʊ tə nə cì yıkan nəfarʊ
Arətemisə dìà tə, də kʊ pìù kapan ciciru
tə, kʊ nə nan yıı kʊ tʊ, tə nə.
36 Kʊ yoo təntə nə ba tʊ́tʊ̀ná jə tə yırı,
á mɛ, sə á ja á tìàn sənbwen. Á dànà ká
bıbarı, á fwa won mama.
37 Á jın bara-ba tə, á ja á bà yəbə. Ba
mʊ̀ nə wà won ŋwìn nə yıkan tə dìà tə
wa, ba ga wà nə yıkan tə twın.

38 Də kʊ nə yı Demetəriyisə də tʊ̀tʊ̀nà
tə, ba nə wulə də wá, nə ja yoo də lìù,
dıan wulə, ba nə bʊ̀rì yìàn bʊ̀rà, tıʊ tə
yun tìán ma wulə. Ba vələ ba bon kʊ tíú
lá nə.
39 Nə à yə̀ə́, də kʊ nə yı yoo don nə
wulə, á nə pìà, sə á swìn á púlí tə kʊ lìà
tə nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə nə mɛ, sə kʊ lı kʊ yoo
təntə yáá.
40 Kʊ nə tà nətʊ, nə wá bà, nə tì talı
yoo kʊ tə nətən yırı kʊ nə fwa zàn. Cígá
mama tə̀lə́ yoo kʊ tə wa, nə nə wàá nə
bırı də, kʊ mʊ̀ nə pın, nə mɛ, sə nə kun
duən nə, nə fwa jara».
41 Sekəretɛrə tə nə swìn nətʊ ʊ zwɛ̀e, ʊ
pın nii, sə lalʊʊ tə vìí.

20

Polə vəli Masedwanə, ʊ lɛ ʊ va Gərɛsə
(1 Korɛntə tìán 16.1-7; 2 Korɛntə tìán 7.5; Romə tìán 15.25-27)

1 Máŋá tə wa, gugurə tə nə zwɛ̀e Efɛzə
wa, Polə bon Zwezi karbıa tə, ʊ kə ʊ con.
Ʊ nə kwè ba ʊ zwɛ̀e, kwa nə, ʊ lòrì cwəŋə
ba con, ʊ ga zàn, ʊ zʊ cwəŋə, ʊ ma vəli
Masedwanə nagwanaa tə wa.
2 Polə twá kʊ lʊʊ níə́ təntə wa, ʊ lɛ də ʊ
pın kwìà zənzən lìà tə nə. Ʊ nə lɛ lá nə,
ʊ vəli Gərɛsə lʊʊ nii tə wa.
3 Ʊ fwa cànì batwa lá nə, yá ʊ dàń yà
ken ʊ sírí, sə ʊ tì níá yuu bori ʊ va Siri
nagwanaa con. *Zwifə-ba yáá tìán nə yà
ken tıjaŋa ba ja zıga ʊ nə. Kʊ mʊ̀ nə pın,
Polə pìí ʊ kə ʊ pubʊŋa wa, sə ʊ pìí ʊ va
Masedwanə nagwanaa tə wa.
4 Lìà tə, ba yà nə kwé wá, nə yı
Sopatɛrə, ʊ nə yı Pirisə bìú, ʊ tıʊ nə yı
Bere. Ba duən də nə yı Arisətarəkə də
Sekondisə, ba nə yı Tɛsalonikə tìán, də
Gayisə ʊ nə yı Dɛrəbe tíú, də Timote, kʊ
súrí Tiswikə, də Tərofimə nə, ba nə yı Azi
nagwanaa lìà.
5 Ba mʊ̀ lìà təntə dí yáá ba va, ba dìàn
nəba Tərowasə nə.
6 Nə tətə zʊa níá yuu bori Filipə nə,
cànà tə, ba nə də́ də dipɛn tə, kʊ nə ba
sabwarı kəni tə nə lɛ, kwa nə. Yá nə dıan
bonu nii nə, nə vəli nə yí ba Tərowasə nə.
Nə fwa dıan barpɛ lá nə.

Polə bwin Etikisə Tərowasə nə (Tʊtʊnan 9.36-42)

7 Dapanɪ tə təntən dɪɪn tə nə, nə kun
duən nə, sə nə mumuni *nimarʊ dipɛn
tə, nə də́. Polə dàń yà mɛ, sə ʊ vìí kʊ
tɪpʊrɪ nə. Kʊ mù nə pɪn, ʊ dàń yà wulə,
ʊ ve də lìà tə, ba nə wulə lá. Ʊ ve ʊ viə
tə kʊ dání kʊ yí tɪtɪn lugu fugə bələ.
8 Cànán yà yɪn dání dəyuu dìà tə wa,
nə yà nə wulə kʊ wa.
9 Yə̀ə́ balandʊrʊ don, ʊ yɪrɪ nə yɪ
Etikisə, yà jə̀ə́ təkurə nəfarʊ nii nə. Dwan
zàn tə tì wá lɪgɪ, máŋá tə wa, Polə nə tə
wulə ʊ viə tə wa. Dwan tə lɪ wá dəyuu
dii batwa nii nə, ʊ bà ʊ tʊ tɪa. Ba twi ba
zìn wá, də ʊ tɪga.
10 Polə dàń cuə, ʊ kwá ʊ yuu con, ʊ tì
wá, ʊ kə ʊ vànà wa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Á
dànà ká pa á pwìí cʊ̀gʊ̀, ʊ mɪɪ tə wulə, ʊ
tə wà tɪ».
11 Máŋá tə wa, ʊ nə pìí ʊ dì dəyuu dìà
tə wa, ʊ mumuni dipɛn tə, ʊ ga fʊ ʊ də́.
Kʊ kwa nə, ʊ tə pìí ʊ swìn kʊ dání wuuu,
kʊ va kʊ yí tɪbɪlakʊnʊ. Kʊ máŋá təntə wa
nə, ʊ vìí.
12 Ba ja balandʊrʊ tə, ba pìí ba bà də ʊ
wulə mɪɪ wa, yá kʊ dàń yɪn jɪdarɪ zənzən
kʊ pa ba.

Polə zɪgɪ Tərowasə nə, ʊ va Mile

13 Nə mù nə dí yáá, nə zʊ níá yuu bori
tə wa. Yá kʊ dàń tì nəba, kʊ ja va Asosə
bwálí tə nə, níá yuu bwərə tə nə zɪga lá.
Mə kʊ bwálí təntə wa nə, nə wá tì Polə
níá tə nii nə. Mə nətʊ nə ʊ yà swìn, ʊ tún
də ʊ pìà, sə ʊ va kʊ bwálí tə nə də nɛɛ.
14 Máŋá tə, ʊ nə twi ʊ yí Asosə nə, nə
tì wá níá tə nii nə, yá nə ga lɛ nə va
Mitilɛnə.
15 Nə kʊ́ʊ̀ zɪgɪ lá nə, nə vìí də níá yuu
bori tə mʊʊ tə yuu wa. Kʊ tɪpʊrɪ nə, nə
yí Swio nagwanaa tə vàn nə. Dɪɪn tə, kʊ
nə daa lá, nə lɛ nə yí Samosə nagwanaa
tə. Nə nə yí Samosə tɪpʊrɪ nə, nə lɛ nə yí
Mile.
16 Polə yà ken sírí, sə ʊ twá Efɛzə nii
nə, ʊ lɛ, sə ʊ dàn ká cʊ̀gʊ̀ ʊ máŋá Azi
nagwanaa tə wa. Ʊ yà yɪ ʊ bɪbarɪ də kʊ
nə wàá, sə ʊ ya *Zwerizalɛmə nə *Zwifə-
ba cànà tə, ba nə boŋə *Pantəkɔtə tə dɪɪn
nə.

Polə swìn Efɛzə Kərisə lìà púlí nəkwɪna tə con (1 Tɛsalonikə tìán 2.1-12; 1 Piyɛrə 5.1-4; Matiə 7.15-20; 2 Piyɛrə 2.1-3; Titə 1.9-14)

17 Kʊ máŋá təntə wa nə, Polə zɪgɪ Mile
nə, ʊ tʊn Efɛzə *Kərisə lìà púlí *nəkwɪna
tə nə, sə ba bà.
18 Máŋá tə, ba nə twi ba yí ʊ nii, ʊ swìn
ba con, ʊ wʊ́: «Á yə̀ə́ nətʊ, à nə yɪn á
tətəŋi wa, kʊ jɪjʊ dɪɪn tə nə, à nə dìgà à
naa Azi nagwanaa wa.
19 À cuə à tìàn mɪámɪán, à ma tʊn à pa
*Yuu-Tiu nə də yinɪa *Zwifə-ba càn tə wa,
ba nə yà kəni à nə.
20 Á yə̀ə́ də, à wà aba won mama sə̀gə̀.
À yàá swìn tə à bɪrɪ aba də, à kàrì aba
won tə mama, kʊ nə jə funə kʊ pa aba,
kanporu tə wa, də dii tə wa.
21 À swìn Zwifə-ba con də *Gərɛkə-ba
con, sə ba vəvəri kwa, ba ma sá ba cʊna,
sə ba kə ba waa Yuu-Tiu Zwezi nə.
22 Yá sɪʊ́n nə, Yɪɪ-*Siŋu tə kálí nə kʊ pa,
à vəli *Zwerizalɛmə, à ga yə̀rì won tə, kʊ
nə wá yí nə lá.
23 À dàń nə yə̀ə́ yoo nədʊ. Tɪfarʊ mama
wa nə, Yɪɪ-Siŋu tə yàá swìn à con də, bàń
dìà zʊrɪ, də càn nə dànì nə.
24 Yá à mɪɪ tə yoo ba nə jə kʊ nədʊ
mama wa, sə kʊ dàn ká ya, ndə à mɪɪ tə
jə funə kʊ pa nə. À mù yoo nə yɪ, sə à
wàní à yí à vəli tə yígúrə́, sə à wàní à tʊn
Yuu-Tiu Zwezi tʊtʊŋɪ tə, ʊ nə pɪn nə, sə
kʊ nii sú. Sə à swìn sʊywáŋʊ́ tə à bɪrɪ də,
Yɪɪ jə pubwanʊ.
25 Yá sɪʊ́n nə á nəŋə, à yə̀ə́ də, á kʊ́ʊ̀ ba
pìí á na à yáá. Á mù lìà tə mama, à nə
twá á tətəŋi wa, à ga swìn də, Yɪɪ wá də́
ʊ pàrì tə.
26 Kʊ mù nə pɪn, à swìn kʊ á con zə̀n.
Á lìù mama talɪ tə̀lə́ à yuu wa.
27 À wà aba sə̀gə̀ won mama wa. À swìn
kʊ tə mama, kʊ nə yɪ Yɪɪ puswənə tə, à
bɪrɪ aba.
28 Á dàń cɪa á tətə nə də Kərisə lìà púlí
tə mama nə. Yɪɪ-Siŋu tə nə tún aba púlí
təntə yuu wa, sə á ya kʊ cìrá, á cì kʊ nə.
Kʊ twá ʊ tətə bìú tə tɪan tə nə, Kərisə lìà
púlí təntə ma yɪ ʊ mù nyiən.

29 À yèə́ də lìà, ba nə yı ndə buyurən
nyankwın nə, wá zʊ á tətəŋi wa, à kwa
nə, ba nə bá yá Kərisə lìà púlí tə.
30 Yá á tətə wa, bara wá ya lá nə, ba nə
wá zàn ba swìn kʊnkʊn sʊ̀ràn, sə ba ma
van Zwezi karbıa tə, ba kə ba con.
31 Kʊ mʊ̀ nə pın, á mɛ, sə á cì kʊ nə, sə
á lìí á tìàn, də à fwa bına batwa tıtın də
yıcaʊ, à ma dí yáá à swìn á lìù mama con
də yinıa à tuŋə lá.
32 Yá sı́ʊ́n nə, à pın aba Yıı nə, sə ʊ twá
ʊ sʊgʊ tə nə, kʊ nə jə dìàn, kʊ ga bırı ʊ
pubwanʊ tə, ʊ ma kwè aba. Sʊgʊ təntə
nə wá pa tori lìà tə mama nə, ba nə ya
Yıı cıcı nə tı.
33 À wà lìà səbiu nə à yèə́ ganan pìà.
34 Á yèə́ də, kʊ wà nətʊ yın. Á nı də,
à tətə jìàn nə tʊn tə pa nə, à mʊ̀ də à
twaduən tə won mama wa.
35 Won mama wa, à bırı aba də, kʊ mɛ,
sə á tʊn, sə á wàní á san lìà tə, ba nə ba
dìàn jə nə. Á lie Yuu-Tiu Zwezi sʊ̀ràn tə,
ʊ tətə nə swìn, ʊ wʊ́: ‹N nə pın won lìù
nə, kʊ jə pupwən kʊ doni, lìù nə pın mʊ́
won›.»
36 Ʊ nə swìn nətʊ, ʊ tòlì ʊ nadwana yuu,
sə ʊ jʊn Yıı də ba mama.
37 Ba mama tə dàń kwi zənzən, ba ga
vwa Polə bıan nə, ba pʊ̀rí wá ba kə ba
nyʊnı nə.
38 Pucʊnı yà zʊa ba, ʊ nə swìn ba con
də, ba kʊ́ʊ̀ ba pìí ba na ʊ yáá tə yırı. Kʊ
kwa nə, ba kwé wá ba ja va, ba yí níá yuu
bori tə.

21

Polə vəli Zwerizalɛmə
(Tʊtʊnan 20.36-38; 8.5, 40; 20.22-24)

1 Nə mʊ̀ də ba dʊgʊ duən. Kʊ kwa nə,
nə zʊa níá yuu bori nə va mʊʊ tətəŋi
Kosə nagwanaa mənə mənə. Kʊ tıa nə
pʊrı, nə vəli Rodə mʊʊ tətəŋi nagwanaa
tə wa, nə zıgı lá, nə va Patara.
2 Nə dàń nı níá yuu bori, də kʊ pìà kʊ
bɛn kʊ va Fenisi nagwanaa con. Nə vəli
nə zʊ kʊ wa, sə nə kwɛn nə va yıŋʊnı.
3 Máŋá tə, nə yı́á nə na Swipərə mʊʊ
tətəŋi nagwanaa, nə ken kʊ nə jıgwiə
con. Níá yuu bori tə ga ja nəba, kʊ vəli
Siri nagwanaa con, sə nə va nə cú Tirə
nə. Mə bwálí təntə wa nə, níá yuu bori
tə mɛ, sə kʊ cú kʊ zıla tə.
4 Nə vəli nə na Zwezi karbıa tə, nə
fwa dıan barpɛ lá nə. Yıı-*Siŋu tə yigu
ba, ba ga swìn Polə con, ʊ dàn ká va
*Zwerizalɛmə.
5 Dıan təntə dàń nə lɛ tə zwɛ̀e, ba mama
də ba kana, də ba bıa kwé nəba, nə va
wuuu, nə va nə lɛ tıfarʊ tə nii. Nə dàń
tòlì nə nadwana yuu nə bəbəru tə nii nə,
sə nə jʊn Yıı.
6 Kʊ kwa nə, nə mʊ̀ də ba mʊ̀ dʊgʊ
duən, nə ga zʊ níá yuu bori tə. Yá ba də
ga pìí, ba va ba bwálí nə.
7 Níá yuu bori tə ja nəba kʊ nan Tirə,
kʊ va Pətolemayisə. Nə jʊn lìà tə, ba nə
yı nə nubıa *Kərisə yırı, ba nə wulə lá
nə, nə ga fwa dıın nədʊ ba con.
8 Kʊ tıpʊrı nə, nə zàn nə va nə yí
Sezare nə. Nə vəli nə zʊ Filipə dìà wa,
nə ya lá nə. Ʊ də yı sʊywáŋʊ́ tə *sʊ̀sʊ̀nʊ̀.
Filipə təntə yà yı lìà barpɛ tə, ba nə san
*tʊntʊna tə nə, wa lìù don.
9 Ʊ yà jə bwìí banıa, ba tə nə yərì bɛɛ.
Ʊ bwìí banıa təntə yà joŋə Yıı nii sʊ̀ràn,
ba swìn.
10 Nə dàń nə yın lá nə, dıan tə pʊ̀lì, Yıı
nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ don, ʊ yırı nə yı Agabisə, nan
Zwide nagwanaa tə wa, ʊ bà nə con.
11 Ʊ tì Polə voru, ʊ ma vwə ʊ tətə nɛɛ
də ʊ jìàn, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Á nəŋə kʊ
tə, Yıı-Siŋu tə nə swìn: ‹Bɛɛ tə, voru kʊ
tə nə yı ʊ mʊ̀ nyiən, *Zwifə-ba wá vwa
wá nətʊ Zwerizalɛmə nə. Yá ba ga wá ja
wá, ba kə lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba tə jìàn
wa›.»
12 Nə nə nì tə sʊ̀ràn tə kwa nə, nə mʊ̀
də bwálí tə tìán mɛ san duən nə, nə lòrì
Polə, sə ʊ dàn ká va Zwerizalɛmə.
13 Polə dàń ma le, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın,
á kwi á ma cʊ̀gà à pʊ̀ə́ nə? À mʊ̀ ken à
sírí də kʊ yoo təntə, sə ba vwa nə. Kʊ tà
kʊ cıcı, sə à tı Zwerizalɛmə nə *Yuu-Tiu
Zwezi yırı».
14 Nə nı də, ʊ bá sɛ̀e, ʊ pa nə swìn wá
nə dì, nə kʊ́ʊ̀ wà kʊ nə jın kan kan. Nə
dàń swìn, nə wʊ́: «Yuu-Tiu nə wá tʊn ʊ
fıra».

Polə yí Zwerizalɛmə nə
(1 Korɛntə tìán 9.19-23)

15 Tə dıan təntə kwa nə, nə ken nə zıla,
nə ga va *Zwerizalɛmə.
16 Zwezi karbıa duən də twá nə nə, ba
nan Sezare ba bà. Yá ba yın nə yáá, ba
ja va bɛɛ don sàń, ʋ yırı nə yı Mənason.
Ʋ yı Zwezi karbidwarʋ fuən fuən, ʋ ga yı
Swipərə tíú. Ʋ mù dìə nə nə mɛ, sə nə
zʋrı.
17 Nə nə vəli nə yí Zwerizalɛmə nə, lìà
tə, ba nə yı nə nubıa *Kərisə yırı, sɛ̀e
nəba də pupwən.
18 Kʋ tıpʋrı nə, nə mù də Polə mɛ
vəli Zwakə sàń. Yá Kərisə lìà púlí tə
*nəkwına tə, də mama twi lá nə.
19 Polə nə jʋn ba ʋ zwɛ̀e, ʋ dàń wulə ʋ
tori yìèn tə nədʋ nədʋ, Yıı nə twá də ʋ
tʋtʋŋı tə nə, ʋ fwa lìà tə, ba nə tà *Zwifə-
ba tətəŋi wa.
20 Ba nə cʋgʋ wá ba zwɛ̀e, ba bʋ̀à Yıı nə.
Yá ba dàń swìn ʋ con, ba wʋ́: «À nubiu, n
na Zwifə-ba mʋ̀rʋ̀ dəkurən fugə fugə nə
ken ba waa Zwezi nə. Yá ba mama ga jə
yawala Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə,
yoo wa.
21 Sıʋ́n nə, ba swìn n yoo ba con, də n
kàrì Zwifə-ba mama, ba nə wulə lìà tə,
ba nə tà Zwifə-ba tətəŋi wa, sə ba vəvəri,
ba yá Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə. Kʋ
mù nə yı sʋgʋ tə, n nə swìn ba con, n wʋ́,
ba dàn ká *gwəŋə ba bisımabarı, ba dàn
ká twá Zwifə-ba yofwamınan tə nə.
22 Nə dàń wá fwa bɛ̀eɛ̀e? Nə zán nə yə̀ə́
də, kʋ ba tʋ́tʋ̀ná jə, lalʋʋ tə wá kun duən
nə, ba wá lwarı də, n twi.
23 Kʋ mù yırı nə, fwa kʋ tə, nə nə wá
swìn n con. Bara banıa wulə nə tətəŋi
wa, ba nə fwa Yıı lɛ̀eɛ̀e kənu yılori.
24 Ja ba n kə n con, sə n mù də ba tanı
á tìàn kʋ Yıı lɛ̀eɛ̀e kənu yılori* tə wa. Yá
n ga tì kʋ jıŋı tə n zın, sə ba ma fına ba
yun tə. Lìà tə mama dàń wá lwarı də,
cígá tə̀lə́ kʋ tə wa, ba nə swìn ba pa mʋ́.
Yá ba wá lwarı də, n tətə yı n twá Yıı nii
tə, ʋ nə pın Moyizə nə, n ma vəli.
25 Kʋ nə yı lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba tə,
ba nə ken ba waa Zwezi nə yoo, nə bʋ́n
nə na də kʋ mɛ, sə nə pʋ́pʋ́ní nə pa ba.
Nə swìn ba con, sə ba cì ba tìàn nə də
nàŋʋ́, ba nə gʋa woŋwanan nə, ba dàn
ká də́ jana, ba dàn ká də́ wotıgʋ nàŋʋ́, sə
ba dàn ká cwàrì də duən də».
26 Kʋ tıpʋrı nə, Polə jın bara təntə, ʋ kə
ʋ con. Ʋ mù də ba mɛ dàń ga tanı ba tìàn
kʋ Yıı lɛ̀eɛ̀e kənu yılori tə wa. Kʋ kwa
nə, ʋ zʋa Zwifə-ba Yıı *dìə tə wa, ʋ swìn
ʋ bırı dıın tə, ba yılori tə, ba nə tanı, tə
nə wá zwɛ̀e. Ʋ ga bırı dıın tə, də *joŋi
won tə, ba nə wá pa Yıı nə ba lìù mama
yırı.

Polə janʋ tə yoo
(Tʋtʋnan 20.23; 24.5-19; Romə tìán 15.30-31; 1 Tɛsalonikə tìán 2.15-16)

27 Máŋá tə nə, dıan barpɛ tə nə bwələ,
sə tə zwɛ̀e, Azi nagwanaa *Zwifə-ba tə nı
Polə Yıı *dìə tə wa. Ba sugu lalʋʋ tə ba
kə ʋ nə, ba ma ja wá.
28 Ba dàń ga bubwi, ba wʋ́:
«*Yızərayɛlə bara-ba, á bìàn á san nəba.
Á nəŋə bɛɛ tə, ʋ nə kàrì bwálá tə mama,
lìà tə mama con, ʋ ma zıga nə lʋʋ lìà tə,
də Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə, də Yıı
dìə kʋ tə nə. Ʋ bılı ʋ jə *Gərɛkə-ba lìà
duən, ʋ zʋ Yıı dìə tə wa, ʋ ma cʋ̀gʋ̀ kʋ ʋ
kə durən kʋ bwálí təntə wa, kʋ nə yı Yıı
cıcı nə tı».
29 Máŋá don wa, ba nı Polə də Efɛzə
tìán bɛɛ don, ʋ yırı nə yı Tərofimə tıʋ
tə wa. Yá ba dàń yà bʋŋa də, Polə pın ʋ
zʋ Yıı dìə tə wa. Kʋ mù nə pın, ba swìn
nətʋ.
30 Tıʋ tə mama sʋsʋgʋ, lalʋʋ ga dəri kʋ
naŋa bwálí mama kʋ twi. Ba jın Polə, ba
tətəli wá, ba jə nan Yıı dìə tə wa, ba ga
pın ka mimiən lala.
31 Polə dàń yà yı ba pìà, sə ba gʋ.
Pamana yuu tíú don ma nì də gugurə zʋa
*Zwerizalɛmə mama wa.
32 Kʋ máŋá tə tətə wa, ʋ nə nì kʋ, ʋ zàn
ʋ lı pamana də lìà, ba də nə cì ʋ ja dəri, ʋ
va ba con. Máŋá tə, ba nə nı pamana yuu
tíú tə də pamana tə, ba yá Polə maran tə
nə.
33 Pamana yuu tíú tə dàń ma bà, ʋ yí lá
nə ʋ pùrì Polə, ʋ ga pa nii, sə ba vwa wá
də banzala bələ. Kʋ kwa nə, ʋ bwe Polə,

* **21:24 21.24** Zwifə-ba con, lìà duən yà wulə, ba nə yàá fwa Yıı lɛ̀eɛ̀e kənu yılori. Kʋ yılori təntə yàá pa, ba yá ba yukʋran kʋ dání zənzən. Ba nə pìà, ba fını tə, ba yàá fwa Yıı lɛ̀eɛ̀e kənu yılori wiən, sə ba yoo ma kwɛn Yıı yáá con.

sə ʊ na lìù tə, ʊ nə yɪ, də won tə, ʊ nə fwa.
34 Lalʊʊ tə tətəŋi wa nə, lìà duən yà bubwi yiri don, ba duən də bubwi yiri don. Zəzugu tə dàń pɪn ʊ wàrì cígá yoo mama ʊ nì. Kʊ mù yɪrɪ nə ʊ pɪn nii, sə ba ja Polə ba va pamana sàń tə wa.
35 Máŋá tə Polə nə dìgà nətənə tə yuu, kʊ yɪ pamana tə ga ba tì wá, ba zɪn lalʊʊ tə tutugu tə yɪrɪ.
36 Yá tɪʊ tə ləzwənbɪa tə yà tə púə́ ʊ kwa, ba bubwi, ba wʊ́: «Á gwɪa wá!»

Polə swìn Zwerizalɛmə tìán tə con (Matiə 10.19-20; Tʊtʊnan 9.1-30; 26.9-21)

37 Máŋá tə wa, ba nə pìà, ba kə Polə pamana sàń tə wa, ʊ swìn pamana yuu tíú tə con, ʊ wʊ́: «À jə cwəŋə, sə à swìn yoo n con, naaa?» Pamana yuu tíú tə ma le wá, ʊ wʊ́: «N nə̀ń *Gərɛkə-ba sʊgʊ naaa?
38 Kʊ nə yɪ nətʊ, sə mə kʊ tà n mù nə yɪ Ezwipətə tíú tə, ʊ kanya nə sugu lìà ʊ kə *Romə-ba nə. Yá ʊ ga jə lagʊra mʊ̀rʊ̀ banɪa (4 000), də ba cəcərə sìán, ʊ ja va kasɔɔ lanworu tə wa?»
39 Polə ma swìn, ʊ wʊ́: «À mù yɪ *Zwifə, Tarəsə tíú, Silisi lʊʊ nii tə wa, kʊ tɪʊ tə yɪrɪ nan. À lòrì mʊ́, sə n pa nə cwəŋə, sə à swìn lalʊʊ tə con».
40 Pamana yuu tíú tə ma pa wá nii, sə ʊ swìn. Polə dàń zàn ʊ zɪga nətənə tə yuu wa. Yá ʊ ga jə ʊ jɪɪn, ʊ ma fwa mɪmɪnʊ lalʊʊ tə yáá con. Zəzugu tə mama zwɛ̀e. Polə dàń wulə ʊ swìn lalʊʊ tə con də *Ebərə-ba sʊgʊ.

22

1 Polə swìn, ʊ wʊ́: «À nubɪa-ba də à nyɪna-ba! Á cʊga kʊ tə, à nə jə, sə à swìn, à ma jon à tìàn!»
2 Máŋá tə, ba nì də, Polə yɪ Ebərə-ba sʊgʊ nə, ʊ ma swìn ba con, ba kʊ́ʊ̀ kwɛn ba kə sə̀gə̀ sə̀gə̀. Yá Polə dàń swìn ba con, ʊ wʊ́:
3 «À mù yɪ Zwifə, ba lʊrɪ nə Tarəsə nə, kʊ nə wulə Silisi lʊʊ nii tə wa. Mə tɪfarʊ kʊ tə, kʊ nə yɪ Zwerizalɛmə wa, nə ba kʊnɪ nə. Gamalɪɛlə yà nə yɪ à karnyɪna, ʊ nə kàrì nə, sə à twá Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn nə nyɪna-ba tə nə zəni zəni. À yà jə yawala zənzən də Yɪɪ nyiən tə, ndə á də mama nə yɪ nətʊ tə zə̀n kʊ tə.
4 À tətə fɪfɪn ba tə, ba nə wulə *Yuu-Tiu cwəŋə ka tə wa, à gʊ. À vwə bara də kana à kə bàń dìə̀.
5 *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán nəkwɪa tə, də *nəkwɪna tə mama yə̀ə́ kʊ tə, à nə fwa. Ba tətə pɪn nə saga, sə à bɪrɪ Zwifə-ba nubɪa tə nə, ba nə wulə Damasə nə. À vəli kʊ tɪʊ təntə də saga təntə, tə nə pɪn nii nə, sə à vwa lìà tə, ba nə zʊa Zwezi cwəŋə tə wa, à ja bà Zwerizalɛmə, sə à pa, ba kə ba càn wa.
6 À vəli cwəŋə tə wa, kʊ bà kʊ bwələ lugu fugə bələ, də à dàń yà bwələ Damasə. Kʊ máŋá tə wa, naa nədʊ də poni nəfarʊ nan yɪɪ nə. Kʊ pɪpɪlɪ kʊ kɪkarɪ nə.
7 À tʊa tɪa, à ga nì kori, kʊ nə swìn à con, kʊ wʊ́: ‹Solə, Solə, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn, n ma fɪfɪn nə?›
8 À dàń ma le, à wʊ́: ‹N mù nə yɪ wàà, Yuu-Tiu?› Ʊ ma swìn à con, ʊ wʊ́: ‹À mù nə yɪ *Nazarɛtə Zwezi, n nə fɪfɪn.›
9 Lìà tə, à mù də ba nə twá duən tə, nɪ poni tə, yá ba nə wà lìù tə, ʊ nə swìn à con tə, kori nì.
10 À dàń ma swìn, à wʊ́: ‹Bɛ̀eɛ̀e nə à dàń mɛ̀e, sə à fwa Yuu-Tiu?› Yuu-Tiu ma swìn à con, ʊ wʊ́: ‹Zàn, n va Damasə, yá mə lá nə, ba wá swìn n con won tə mama, à nə pɪn nii, sə n fwa›.
11 À yíá yà kʊ́ʊ̀ ba won mama na, poni təntə nə pɪpɪlɪ tə yɪrɪ. Lìà tə, ba nə yɪn də nə tə nə jɪn à jɪɪn nə, ba van nə, à ma va à yí Damasə.
12 Bɛɛ don yɪn lá nə, ʊ yɪrɪ nə yɪ Ananɪasə. Ʊ yà zìlí Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, zəni zəni. Damasə Zwifə-ba mama yà swìn ʊ yozəŋə yoo.
13 Kʊ mù bɛɛ təntə dàń twi ʊ yí nə, ʊ swìn à con, ʊ wʊ́: ‹À nubiu Solə, sə n yíá tə pìí, tə na lá!› Kʊ máŋá tə tətə wa, à yíá tə pórí. Yá à ga na wá.
14 Ʊ dàń ma swìn, ʊ wʊ́: ‹Yɪɪ tə, ʊ nə yɪ nə Zwifə-ba nɪbara-ba Yɪɪ nə tún mʊ́, sə n yəni ʊ fɪra tə, sə n na cígá tíú Zwezi, sə n nì sʊgʊ tə, ʊ tətə nii wa.

15 Kʊ mù nə pɪn, n wá swìn ʊ yoo lìà tə
mama yáá con. N wá bɪrɪ ba kʊ tə, n nə
nɪ də kʊ tə, n nə nì tə.
16 Yá sɪ́ʊ́n nə, bɛ̀eɛ̀e nə n dàń kʊ́ʊ̀ dànì?
Zàn yɪɪ nə, n bon Zwezi yɪrɪ tə, sə n pa ba
lə mʊ́ nɪá wa, sə n cʊna tə durən tə ma
sɪn tə nan›.»

Won tə, kʊ nə ken Polə lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, con
(Tʊtʊnan 7.57-58)

17 Polə kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «À pìí à bà
*Zwerizalɛmə wa, yá à dàń yà wulə à jʊ̀nì
Yɪɪ *Zwifə-ba Yɪɪ *dìà tə wa. Kʊ fwa ndə
yiviru nə tì nə, Yɪɪ ga bɪrɪ nə won.
18 À nɪ *Yuu-Tiu də ʊ swìn à con, ʊ wʊ́:
‹Bɪbarɪ n bà, n lɛ n nan Zwerizalɛmə wa
lala, ba bá jon n sʊ̀ràn tə, n nə swìn n bɪrɪ
à yuu wa›.
19 Yá à dàń swìn, à wʊ́: ‹Yuu-Tiu, ba tətə
yə̀ə́ zəni də, à yà twá Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə
wa, à vəli, à ma pìà ba, sə à pa ba kə ba
bàń dìə̀, də à pa ba mà lìà tə, ba nə keni
ba waa n nə.
20 Máŋá tə wa, ba nə gʊa n *sʊ̀sʊ̀nʊ̀
Etɪyɛnə, ʊ nə swìn n sʊgʊ tə, à tətə yɪn
lá nə. À ken à nii ba kwa, à ga jon lìà tə,
ba nə gʊa wá ganan, à ja tə nə›.
21 Ʊ dàń ma swìn à con, ʊ wʊ́: ‹Vəli,
n yɪ à tʊŋa mʊ́ yɪŋʊnɪ dwíí tə, ba nə tà
Zwifə-ba tə, con›.»

Polə bɪrɪ də, ʊ yɪ Romə-ba bìú
(Tʊtʊnan 16.22-23, 35-39; 25.16)

22 Lìà tə cʊgʊ wá, wuuu, kʊ va kʊ yí
Polə sʊgʊ təntə yuu wa. Ba dàń zìn ba
kwərə yɪɪ nə, ba ga swìn, ba wʊ́: «Á gwɪa
kʊ mù bɛɛ wà tə yiri tə! Kʊ wà mɛ, sə á
yá wá á pa ʊ mɪɪ sìí lʊʊ wa!»
23 Ba bubwi, ba lɪ* ba ganan, ba dɪlɪ, ba
dʊga, ba ga pɛ̀e purən, ba mí yɪɪ nə.
24 Pamana yuu tíú tə pɪn nii, sə ba kə
Polə pamana sàń tə wa, sə ba ga fɪrɪ wá
də kafɪʊ, sə ʊ swìn won tə, kʊ nə pɪn, ba
bubwi nətʊ ʊ yuu wa.
25 Yá máŋá tə wa, ba nə vwə wá, sə ba
mà, Polə swìn pamana bíí yuu tíú tə con,
ʊ yà nə wulə lá, ʊ wʊ́: «N jə nii, sə n mà
*Romə-ba bìú, ba nə tə wà ʊ bʊ̀rà bʊ̀rì,
naaa?»
26 Tə sʊ̀ràn təntə pɪn, pamana bíí yuu
tíú tə va ʊ tún tə nii ʊ yuu tíú tə con, ʊ
wʊ́: «Bɛɛ tə yɪ Romə-ba bìú, bɛ̀eɛ̀e nə n
dàń wá fwa?»
27 Pamana yuu tíú tə dàń ma bà, ʊ swìn
Polə con, ʊ wʊ́: «Swìn à con də, n nə
yɪ Romə-ba bìú». Polə ma le wá, ʊ wʊ́:
«Awo, à yɪ Romə-ba bìú».
28 Pamana yuu tíú tə ma súrí lá nə, ʊ
wʊ́: «À mù yɪ səbifarʊ nə à ŋwín, sə à ma
jì Romə-ba bìú». Polə də ma kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ
wʊ́: «À mù yɪ Romə-ba nə lʊrɪ nə».
29 Lala də lìà tə, ba yà nə mɛ, sə ba mà
Polə ba pa, ʊ swìn tə pìí, ba kə ba kwa.
Fən dàń yà zʊa pamana yuu tíú tə, də ʊ
nə lwarɪ də, Polə yɪ Romə-ba bìú, ʊ nə
pɪn ba vwa wá tə yɪrɪ.

(Tʊtʊnan 23.28; Matiə 23.27-28; 10.16)

30 Kʊ tɪpʊrɪ nə, ʊ nə pìà, sə ʊ lwarɪ cígá
mama won tə, kʊ nə pɪn *Zwifə-ba bubwi
ʊ yuu wa, ʊ pɪn ba kʊ̀rì Polə. Ʊ dàń ga pa
nii, sə Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə də Zwifə-
ba yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, bà
duən yáá nə. Kʊ kwa nə, ʊ pɪn Polə cú, ʊ
ga zɪgɪ wá ba tətəŋi wa.

23

1 Polə ywàń Zwifə-ba yáá tìán tə, ba nə
bʊ̀rì bʊ̀rà tə, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «À nubɪa-
ba, à mù waa con, à wà yoo nɪ, à nə dwá
kʊ wa, Yɪɪ yáá con, kʊ ja bà kʊ yí zən».
2 Zwifə-ba Yɪɪ joŋwana yun tìán
nəkwɪa Ananɪasə pɪn nii lìà tə, ba nə
bwələ Polə yɪra, sə ba mà ʊ nii tə nə.
3 Polə dàń ma swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Yɪɪ
wá mà mʊ́, bə́rə́ pwə! N yɪ n jə̀ń, sə n
twá də Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə,
n ma bʊ̀rì à bʊ̀rà, yá n yɪ n zɪga Yɪɪ nii
təntə nə, də n nə pɪn nii, sə ba mà nə».
4 Lìà tə, ba nə wulə lá nə, swìn ba
wʊ́: «Kʊ yɪ n twɪn Yɪɪ joŋwana yun tìán
nəkwɪa tə».
5 Polə ma le, ʊ wʊ́: «À nubɪa-ba, à
yà yə̀rì də, kʊ yɪ Yɪɪ joŋwana yun tìán
nəkwɪa. Kʊ dí yáá, kʊ swìn Yɪɪ sʊ̀ràn saga
tə wa, kʊ wʊ́: ‹N wà mɛ, sə n swìn n lʊʊ
nii lìà tə yáá tíú tə yolwan›.»
6 Polə yà yə̀ə́ də, ba púlí tə vàn don
yà yɪ *Sadɪsɪan-ba, kʊ vàn don də ga yɪ

* **22:23 22.23** Kʊ nətʊ bɪrɪ lɪŋa.

*Farɪzɪan-ba. Kʊ mù nə pɪn, ʊ bubwi Zwifə-ba yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə, yáá con, ʊ wʊ́: «À nubɪa-ba, à mù yɪ Farɪzɪan. Farɪzɪan-ba nə lʊrɪ nə. Kʊ yɪ à nə pɪn cígá də, tɪga wàá ba bwin ba naŋa tə, nə pɪn, ba wulə ba bʊ̀rì à bʊ̀rà».

7 Polə nə swìn kʊ nətʊ tə, ʊ zwɛ̀e, tʊ́tʊ̀ná nyí tə zàn Farɪzɪan-ba də Sadɪsɪan-ba pwərə wa. Púlí tə dàń pwɛ̀e púlə́ bələ.

8 Sadɪsɪan-ba mù yà swìn də, tɪga ka bwin ka nan, də *malɪka, də siŋu tə̀lə́. Yá Farɪzɪan-ba də con nə, ba də wʊ́, tə wulə.

9 Kʊ zìn tʊ́tʊ̀ná nəfarʊ. Farɪzɪan-ba wa Yɪɪ nii *yənu tìán dàń ma zàn ba caga kʊ zənzən, ba ga swìn, ba wʊ́: «Nə ba lwanɪ yiri mama na, kʊ bɛɛ wà tə yuu wa. Kʊ wàá kʊ yanɪ siŋu, nə à yə̀ə́ malɪka nə, swìn ʊ con».

10 Tʊ́tʊ̀ná tə dàń nə súrí zənzən tə, kʊ pɪn fən zʊ pamana yuu tíú tə. Ʊ yà bʊŋa də, ba wá za Polə, ba pwɛ̀e kɪkaran ba tətəŋi wa. Kʊ mù nə pɪn, ʊ ma pa nii ʊ pamana púlí nə, sə ba lɪ Polə ba tətəŋi wa, ba ja va pamana sàń tə wa.

11 Kʊ tɪa tə nə yì, *Yuu-Tiu twi Polə con, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Pa n jɪɪn dàn! Nətʊ tə, n nə swìn à yoo n bɪrɪ *Zwerizalɛmə nə, kʊ mɛ, sə n tə swìn à yoo *Romə də wa».

Zwifə-ba ken nimarʊ, sə ba gʊ Polə (Tʊtʊnan 9.23-25; 2 Korɛntə tìán 11.23, 26)

12 Kʊ tɪa tə nə pʊrɪ, *Zwifə-ba duən ken tɪjaŋa. Ba dùə̀ ba kə ba tìàn nə, ba ga kə ba sírí, də ba bá də́ wodiu, ba bá nyʊ mama, kʊ ja vəli máŋá tə, ba nə wá gʊ Polə.

13 Lìà tə, ba yà nə fwa kʊ tɪjaŋa təntə yà dwə lìà sapwilə.

14 Ba vəli ba yí *Zwifə-ba Yɪɪ *joŋwana yun tìán tə, də Zwifə-ba *nəkwɪna tə, ba swìn ba con, ba wʊ́: «Nə mù dùə̀ nə kə nə tìàn nə, nə ken nə sírí, sə nə dàn ká də́ wodiu, də nə nə wà Polə gwɪ.

15 Á mù də nə yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə, dàń kəni nimarʊ, sə á va á yí pamana yuu tíú tə. Á dàń wá swìn ʊ con, sə ʊ ja Polə, ʊ bà á yáá con, sə kʊ ya ndə á pìà, sə á kwɛn á balɪ ʊ yoo tə cígá cígá. Nə mù ken nə sírí, sə nə gʊ Polə, də ʊ tə wà aba yí».

16 Polə nakwabiu nì kʊ tɪjaŋa sʊ̀ràn təntə. Yá ʊ zàn, ʊ va ʊ zʊ pamana sàń tə wa, sə ʊ swìn Polə con.

17 Polə ma bon pamana bíí yuu tíú tə don, ʊ swìn ʊ con, ʊ wʊ́: «Ja balandʊrʊ wà tə, n va pamana yuu tíú tə con, ʊ jə yoo ʊ pìà, sə ʊ swìn ʊ bɪrɪ wá».

18 Pamana bíí yuu tíú tə jɪn wá, ʊ ja va ʊ yuu tíú tə con, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Polə, ʊ nə wulə bàń dìə̀ tə wa, nə bon nə, ʊ ga lòrì nə, sə à ja balandʊrʊ wà tə, à bà n con. Ʊ wʊ́ ʊ jə yoo, ʊ pìà, sə ʊ swìn ʊ bɪrɪ mʊ́».

19 Pamana yuu tíú tə ma ja ʊ jɪɪn nə, ʊ ga ja wá, ʊ nan kwa. Ʊ dàń ma bwe wá, ʊ wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e yoo nə, n jə n pìà, sə n swìn n bɪrɪ nə?»

20 Ʊ ma le wá, ʊ wʊ́: «Zwifə-ba ken nimarʊ, sə ba lòrì mʊ́, sə n jwɪan ja Polə, n ja bà ba yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə yáá con, sə kʊ ya, ndə ba pìà ba kwɛn ba balɪ ʊ yoo tə zəni.

21 Dàn ká cʊgʊ ba lòrì tə. Ba wa lìà dwə sapwilə ba nə tanɪ, sə ba sə̀gə̀ ba gʊ Polə. Kʊ tìán tə dùə̀ ba kə ba tìàn nə, ba dàn ká də́ wodiu mama, ba dàn ká nyʊ níá, də ba nə wà Polə gwɪ. Ba ken ba sírí ba zwɛ̀e, síʊ́n nə, kʊ dàń yɪ ba dànì, sə n sɛ̀e kʊ yoo təntə».

22 Pamana yuu tíú tə ma swìn ʊ con, sə ʊ dàn ká swìn kʊ yoo təntə, ʊ bɪrɪ lìù don. Kʊ kwa nə, ʊ pɪn wá cwəŋə, sə ʊ vìí.

Nətʊ ba nə ja Polə, ba va Sezare Felikəsə con

23 Kʊ kwa nə, pamana yuu tíú tə bon pamana bíí yun tìán bələ, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á tana pamana biələ (200), də sɪsadɪra sapwɪtwa də fugə, də pamana biələ (200), ba nə wá tì cwiən, sə tɪtɪn lugu nʊgʊ máŋá wa, sə ba va Sezare.

24 Á tana vàná tə, á nə wá dì tə yuu, sə kʊ pa á wàní Polə á ja va á pa yáá tíú Felikəsə nə, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún, də yazurə».

25 Pamana yuu tíú tə pʊ́pʊ́ní sagɪ kʊ tə, ʊ pa ba:

26 «À mù Kə̀lodə Lɪsɪasə nə pʊ́pʊ́ní à yáá tíú nəzəŋu Felikəsə nə. À jʊ̀nì mʊ́.

27 Bɛɛ wà tə yɪ *Zwifə-ba yà nə jɪn
wá, sə ba gʊ. Kʊ máŋá tə wa, à nì də,
ʊ yɪ *Romə-ba bìú, à dàń ma ja pamana
púlí à ja va à ma jon wá ba tətəŋi wa.
28 À yà pìà, sə à lwarɪ won tə yɪrɪ, ba
nə zɪga ʊ nə. À ja wá à va ba yáá tìán tə,
ba nə bʊ̀rì *bʊ̀rà tə yáá con.
29 À nɪ də, ba nə zɪga ʊ nə, kʊ ya yìàn
tʊ́tʊ̀ná yuu wa, tə nə wulə ba tətə Yɪɪ *nii
tə wa, ʊ nə pɪn *Moyizə nə. Yá kʊ mʊ̀
təntə kwa nə, won don mama tə̀lə́, kʊ nə
bɪrɪ də, ʊ mɛ gʊrɪ, kʊ nə bɪrɪ də, ʊ mɛ, sə
ba vwa wá də banzala.
30 À nì də, ba ken nii nədʊ, sə ba ma
gʊ kʊ bɛɛ wà tə. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à də kʊ́ʊ̀
pɪn wá mʊ́ lala. À pɪn nii ʊ jara duən tə
nə, sə ba bà ba bon wá n yáá con kʊ yoo
tə yɪrɪ».
31 Pamana tə jon ba yuu tíú tə nii, ba ga
tì Polə tɪtɪn nə, ba ja va ba yí Antipatərisə.
32 Kʊ tɪa tə nə pʊrɪ, ba tə, ba nə vəli də
nɛɛ tə pìí ba bà pamana sàń tə wa, ba ga
yá sɪsadɪra tə, sə ba ja Polə ba yí Sezare.
33 Ba nə vəli ba yí lá, sɪsadɪra tə pɪn
sagɪ tə yáá tíú, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún
tə nə, ba ga tì Polə, ba pa wá.
34 Yáá tíú tə nə kàrì sagɪ tə ʊ zwɛ̀e, ʊ
bwe, sə ʊ jə́n Polə yɪ lʊʊ nii kʊ kwa lìù.
Ʊ nə nì də, ʊ yɪ Silisi lʊʊ nii tə wa lìù,
35 ʊ dàń ma swìn, ʊ wʊ́: «À wá dìàn mʊ́,
də n jarɪ duən tə nə twi, ba yí máŋá tə
wa». Ʊ ga pa nii, sə ba kə wá pìʊ́ *Erodə
sàń tə wa.

24

Zwifə-ba san Polə kwa Sezare nə
(Tʊtʊnan 6.11-12; 21.27-36; Matiə 5.11-12)

1 Dɪan bonu kwa nə, *Zwifə-ba Yɪɪ
*joŋwana yun tìán nəkwɪa Ananɪasə də
ba *nəkwɪna tə duən, də bɛɛ don, ʊ yɪrɪ
nə yɪ Tɛrətilə, vəli Sezare. Tɛrətilə nə yɪ
ba jɪrɪmʊ lìù, ʊ nə pìà, sə ʊ tún ba nii, sə
ba na cígá. Ba vəli ba bon Polə yáá tíú
Felikəsə con, pìʊ́ nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún, sə
ba bɪrɪ won tə, ʊ nə cʊ̀gʊ̀.
2-3 Yáá tíú Felikəsə pɪn, ba bon Polə. Yá
Tɛrətilə dàń wulə ʊ bɪrɪ wiən tə mama,
Polə nə cʊ̀gʊ̀. Ʊ swìn, ʊ wʊ́: «À nyɪna
yáá tíú nəzəŋu Felikəsə, n mʊ̀ nə pɪn, nə
jə sìə́ zənzən, kʊ twá də lwanʊ tə, n nə
lwàń nə lʊʊ tə wa. Kʊ tə mama, n nə fwa
dɪɪn mama, bwálí mama wa, nə mʊ̀ sɛ̀e
kʊ də zìlə́ zənzən.
4 À ba pìà, sə nə ja n bɪan nə, nə doni
nətʊ. À lòrì mʊ́, sə n cʊgʊ nəba, máŋá
mancɪn wa də n wʊywaŋʊ tə.
5 Nə nɪ də, bɛɛ wà tə yɪ tɪcʊnʊ, ʊ kəni
tʊ́tʊ̀ná Zwifə-ba mama pwərə wa, lʊʊ tə
mama wa. Ʊ yɪ *Nazarɛtə Zwezi kʊnkʊn
yɪjʊncwəŋə tə yáá tíú.
6 Ʊ dədə́n, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ nə mʊ̀ Zwifə-ba Yɪɪ
*dìə̀ tə, ʊ kə durən ka nə. Nə ma ja wá,
[nə yà pìà, sə nə twá də nə Yɪɪ *nii tə, ʊ
nə pɪn *Moyizə nə, nə ma bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà.
7 Yá pamana yuu tíú Lɪsɪasə dàń twi də
dìàn tə nə dáá, ʊ ma jon wá nə jìàn wa.
8 Ʊ mʊ̀ pamana yuu tíú tə dàń nə pɪn
nii ʊ jarɪ duən tə nə, sə ba bà n mʊ̀ yáá
tíú Felikəsə con.] N də kʊ́ʊ̀ wá bwe wá, sə
n lwarɪ won tə mama, kʊ nə pɪn nə zɪga
ʊ nə».
(Likə 21.12-15; 1 Piyɛrə 3.15-16)
9 Zwifə-ba ken ba nii tə sʊ̀ràn təntə
kwa, ba ga swìn də, kʊ yɪ nətʊ nə.
10 Yáá tíú Felikəsə dàń ma fwa mɪmɪnʊ
də Polə, sə ʊ də tún ʊ nii. Polə də kʊ́ʊ̀
wulə ʊ tuŋə ʊ nii, ʊ wʊ́: «À yə̀ə́ də, bɪna
pùlì, n nə yɪ nə lʊʊ lìà tə lìù, n nə bʊ̀rì nə
bʊ̀rà. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, fən ba nə jə yoo kʊ
tə wa, sə à bɪrɪ won tə, à nə wá ma jon à
tìàn.
11 Kʊ tə ba dɪan fugə bələ dwə à nə vəli
*Zwerizalɛmə, sə à bʊ Yɪɪ nə. N nə pìà kʊ
nɛɛ, n wá lwarɪ kʊ.
12 Ba wà à mʊ̀ də lìù nɪ Zwifə-ba Yɪɪ dìə̀
tə wa, nə à yə̀ə́ Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa,
nə à yə̀ə́ tɪʊ tə wa, də à mʊ̀ də kʊ tíú wulə
nə tʊ́tʊ̀ní duən. Ba wà nə nɪ də, à wulə à
gugurə lalʊʊ.
13 Yá cígá mama, ba wàrì won tə yɪrɪ,
ba nə zɪga à nə, ba bɪrɪ sʊ́ʊ́n nətən.
14 Yoo tə, à nə yə̀ə́, sə à swìn n yáá
con, nə yɪ kʊ tə nətən: À yɪ à tʊŋa à pɪn
nə nɪbara Zwifə-ba Yɪɪ tə nə, yɪjʊncwəŋə
nədʊn tə wa, ba mʊ̀ nə ma boŋə kʊnkʊn
yɪjʊncwəŋə. À pɪn cígá won tə mama nə,
kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə
nə, saga tə wa, də Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà saga tə
wa.

15 À jə yala də Yıı, ba də tətə ga jə tə
yala təntə. Kʊ mù nə yı cígá tìán də lìà,
ba nə tʊŋa kʊnkʊn, mɛ wá bwin ba nan
tıan wa.
16 Kʊ mù nə pın, à də ma kəni à kajaŋa
máŋá mama, sə à bıcan wàní kʊ ya nəpon
Yıı yáá con, də ləzoni yáá con.

17 À nə nan Zwerizalɛmə wa, kʊ yí bına
də bına. Yá à dàń yà pìí à jə səbiu à bà,
sə à ma fwa yılori à lʊʊ zʊra tə nə, sə à
kə lá, à fwa *joŋi à pa Yıı nə.
18 Kʊ mù yà nə yı à tʊtʊŋı, máŋá tə wa,
ba nə nı nə Yıı dìè tə wa. Kʊ máŋá tə
wa, à də tanı à tìàn, sə à yoo kwɛn Yıı
yáá con. À mù də lalʊʊ yà nə wà lá yın,
gurə gurə də ga wà lá yın.
19 Yá Azi nagwanaa Zwifə-ba duən yà
nə mɛ, sə ba bà n yáá con, ba bon nə lá,
də yoo nə wulə à mù də ba pwərə wa.
20 Nə à yə̀ə́, sə ba tə nətən bırı won tə,
kʊ nə ya à mù nə cʊ̀gʊ̀, máŋá tə wa, à
nə tún à nii tə, ba yáá tìán tə, ba nə bʊ̀rì
bʊ̀rà tə, yáá con.
21 Də kʊ nə tà sʊgʊ nədʊ cıcı, kʊ mù nə
yı à nə bubwi ba tətəŋi wa, à wʊ́: ‹Kʊ yı
à nə pın cígá də, tıga wá bwin tə yırı nə
pın ba bʊ̀rì à bʊ̀rà á yáá con›.»
22 Felikəsə də yà yə̀ə́ kʊ cwəŋə təntə nə
yı nətʊ mama. Ʊ dàń ma lwàń bʊ̀rà tə, ʊ
kə dıın don nə. Ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Máŋá
tə, pamana yuu tíú Lısıasə nə twi, à wá
kwɛn à ywàń á yoo tə wa».
23 Kʊ kwa nə, Felikəsə pın nii pamana
bíí yuu tíú tə nə, sə ʊ cì Polə nə, sə ʊ pa
ʊ tını ʊ tìàn. Ʊ dàn ká cì ʊ nubıa tə nə,
də ba nə pìà ba fwa won ba pa wá.
(Tʊtʊnan 17.30-32)

24 Kʊ dıan bagalı nii nə, Felikəsə də ʊ
kan Dərisilə, ʊ nə yı Zwifə-ba bʊ̀á, twi.
Yá ʊ dàń pın ba bon Polə ʊ bà, ʊ ga cʊgʊ
wá, ka kə waa Zwezi-*Kərisə nə yoo yuu
wa.
25 Polə dàń swìn bʊ̀rà bʊ̀rì yoo wa cígá
nə yı nətʊ, də n nə mɛ, sə n yəni n tìàn
jonu nətʊ, də bʊ̀rà tə, ka nə bìàn, yoo yuu
wa. Kʊ nətʊ tə pın fən zʊ Felikəsə, ʊ ga
swìn Polə con, ʊ wʊ́: «Nə wá yá nətən, sə
n vìí, à nə kʊ́ʊ̀ nı máŋá, à wá pìí, à bon
mʊ́».

26 Ʊ yà jə yala də, Polə wá pa wá səbiu.
Kʊ mù yà nə pın, ʊ yàá pa ba bon Polə
lala, sə ʊ mù də wá ve də duən.
27 Kʊ fwa bına bələ mɛ, kʊ kwa nə,
Pɔrəkiyisə Fɛsətisə twi, ʊ jon Felikəsə
yuu nə. Felikəsə yà pìà, sə Zwifə-ba pwìí
ya ywání ʊ yuu wa. Kʊ mù nə pın, ʊ yá
Polə bàń dìà tə wa.

25

Zwifə-ba kʊ́ʊ̀ bon Polə Fɛsətisə də yáá con
(Tʊtʊnan 23.12-15, 30)

1 Fɛsətisə twi, ʊ jon Felikəsə yuu nə, kʊ
lʊʊ nii təntə wa. Dıan batwa nii nə, ʊ nan
Sezare, ʊ va *Zwerizalɛmə.
2 *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán tə,
də *Zwifə-ba yáá tìán tə kʊ́ʊ̀ tún ʊ də con
yìèn tə nə pın ba zıga Polə nə.
3 Ba dàń ga swìn də, tə mù yırı ba lòrì
yuywaŋʊ Fɛsətisə con. Ba lòrì wá, sə ʊ
san ba, sə ʊ pa Polə bà Zwerizalɛmə, sə
ba pwìí poli. Ba yà ken nii nədʊ, sə ba ja
Polə ba gʊ cwəŋə wa.
4 Fɛsətisə ma le ba də, Polə yı ba cìgà ʊ
nə Sezare nə, yá ʊ də tətə mɛ, sə ʊ pìí ʊ
vìí, máŋá mancın wa.
5 Ʊ swìn ʊ súrí lá nə, ʊ wʊ́: «Də á nə
swə, sə á pìà lìà, ba nə yı á yáá tìán, sə
ba twá à nə, sə nə va. Də kʊ bɛɛ təntə nə
fwa yolwan, sə ba swìn ʊ yolwan tə».
6 Fɛsətisə fwa dıan nana, kʊ ja va dıan
fugə, ba tətəŋi wa. Kʊ kwa nə, ʊ pìí ʊ va
Sezare. Kʊ tıpʊrı nə, ʊ zʊa ʊ jə̀ə́ bwálí tə
nə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə, sə ʊ bʊ̀rì yoo tə
bʊ̀rà. Ʊ dàń ga pa nii, sə ba jə Polə ba bà.
7 Máŋá tə wa, ba nə ja Polə ba bà,
Zwifə-ba tə də nan Zwerizalɛmə ba bà.
Ba kıkarı wá, ba ga man ʊ yuu yolwan tə
nə dáá, tə yoo ga cà zənzən, ba tətə nə
wàrì tə nɛɛ ba bırı.
8 Kʊ tə Polə nə wá ma jon ʊ tìàn, ʊ swìn,
ʊ wʊ́: «À wà lwanı fwa won mama wa. À
wà Zwifə-ba Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə
nə, cʊ̀gʊ̀, nə à yə̀ə́ Zwifə-ba Yıı *dìè tə, nə
à yə̀ə́ *Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə».
9 Fɛsətisə də nə pìà, sə Zwifə-ba pwìí
ya ywání ʊ yuu wa, ʊ bwe Polə, ʊ wʊ́: «N
pìà, sə n va Zwerizalɛmə, sə ba bʊ̀rì n
bʊ̀rà kʊ yırı, à yáá con, naaa?»

10 Polə də ma le, ʋ wʋ́: «À yı à zıga
Romə-ba pìʋ́ nəfarʋ tə lìà tə, ba nə bʋ̀rì
bʋ̀rà tə yáá con. Yá mə yəbə nə, ba mɛ, sə
ba bʋ̀rì à bʋ̀rà. À wà Zwifə-ba won mama
cʋ̀gʋ̀, ndə n tətə nə yə̀ə́ kʋ zəni zəni.
11 Də à nə ba cígá jə, à nə fwa won, kʋ
nə mɛ, sə ba gʋ nə kʋ yırı, à bá vı, sə ba
gʋ nə. Cígá mama dàń nə tə̀lə́ ba sʋ̀ràn tə
wa, ba nə jə zıga à nə, lìù mama wàrì nə
n kəni ba jìàn wa. À mʋ̀ pìà, sə Romə-ba
pìʋ́ nəfarʋ tə nə bʋ̀rì à bʋ̀rà tə».
12 Fɛsətisə vʋrʋ də ʋ kwa lìà tə, ba nə
bʋ̀rì bʋ̀rà tə, ʋ ga swìn Polə con, ʋ wʋ́: «N
swìn də, n pìà, sə Romə-ba pìʋ́ nəfarʋ tə
nə bʋ̀rì n bʋ̀rà tə, n dàń wá va Romə-ba
pìʋ́ nəfarʋ tə yáá con».

Fɛsətisə pın, Polə tún ʋ nii Agəripa yáá con
(Tʋtʋnan 9.15)

13 Kʋ dıan bagalı kwa nə, pìʋ́ Agəripa
də ʋ nakʋa Berenisə twi Sezare, sə ba jʋn
Fɛsətisə.
14 Ba dıan tə cé duən lá nə. Fɛsətisə dàń
ma tì Polə yoo tə, ʋ man ʋ bırı Agəripa
nə, ʋ wʋ́: «Felikəsə yá bɛɛ don bàń dìə̀
tə wa.
15 Yá máŋá tə wa, à nə vəli *Zwer-
izalɛmə, *Zwifə-ba Yıı *joŋwana yun tìán
tə, də ba *nəkwına tə swìn, ba zıgı ʋ nə.
Ba lòrì, sə ba bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà, sə ba gʋ wá.
16 À ma le ba də, *Romə-ba culi, sə ba
pa nii, sə ba kə bɛɛ càn wa, nə à yə̀ə́, sə
ba gʋ wá, də ʋ mʋ̀ də ʋ jara duən tə nə
wà ba nıə́ tún, sə ʋ bırı də, ʋ wà yoo cʋ̀gʋ̀,
sə ba na də, ba jə cígá.
17 Bɛɛ təntə jara duən tə dàń ma bà
yəbə lala, kʋ máŋá tə tətə wa. Ba túrí
tə tıpʋrı nə, à jə̀ń bwálí tə nə, ba nə bʋ̀rì
bʋ̀rà tə, à ga pa nii, sə ba ja kʋ bɛɛ təntə,
ba bà.
18 Ʋ jara duən tə nə twi, ba tún ba nii,
ba wà wàní ba kə yolwan nədʋ tətə ʋ yuu
wa, ndə à yà nə bʋŋa nətʋ tə.
19 Ba mʋ̀ də wá yà yı tʋ́tʋ̀ná duən nə, ba
jə də duən, tə nə yı ba tətə yıjʋncwəŋə
tə cıcı yuu wa. Ba tʋ́tʋ̀ná tə vàn don də
yà yı bɛɛ, ʋ yırı nə yı Zwezi, yuu wa, ʋ
nə tıga. Yá Polə mʋ̀ ga swìn də, ʋ wulə
mıı wa.
20 À mʋ̀ con nə, à yə̀rì nətʋ tə, à
nə wá fwa kʋ tʋ́tʋ̀ná yiri təntə wa. À
dàń ma bwe Polə, də ʋ nə pìà, sə ʋ va
Zwerizalɛmə, sə ba bʋ̀rì kʋ bʋ̀rà tə lá nə.
21 Yá Polə də dàń bırı də, ʋ mʋ̀ swə,
sə Romə-ba pìʋ́ nəfarʋ tə nə bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà
tə. À dàń pa nii, sə ba cì ʋ nə kʋ ja vəli
máŋá tə, à nə wá pa ʋ va ʋ pa Romə-ba
pìʋ́ nəfarʋ tə nə».
22 Agəripa dàń ma swìn Fɛsətisə con, ʋ
wʋ́: «À də tətə pìà, sə à nì kʋ bɛɛ təntə nii
sʋgʋ». Fɛsətisə ma le wá, ʋ wʋ́: «Jwıan
nə, n wá nì ʋ sʋgʋ».
23 Kʋ tıpʋrı nə, Agəripa də Berenisə twi
də dun zənzən, ba mʋ̀ də lìà tə, ba nə
bʋ̀rì bʋ̀rà tə, də tıʋ tə yáá tìán tə mɛ kə
duən ba zʋ dìə̀ tə wa, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə.
Fɛsətisə ma pa, ba ja Polə, ba ja bà.
24 Fɛsətisə dàń swìn, ʋ wʋ́: «Pìʋ́
Agəripa, də á mʋ̀ lìà tə mama, á nə wulə
də nəba. Á na bɛɛ wà tə, Zwifə-ba lalʋʋ
tə mama nə twi, ba yí nə, də kʋ nə yı
Zwerizalɛmə nə, nə à yə̀ə́ yəbə tətə, ba
bırı də, kʋ wà mɛ, sə ba yá wá, sə ʋ mıı
sìí lʋʋ wa.
25 À mʋ̀ con, à na də, ʋ wà won mama
fwa, kʋ nə bırı də ba mɛ, sə ba gʋ wá
kʋ yırı nə. Ʋ tətə bon ʋ kə Romə-ba pìʋ́
nəfarʋ tə nə. Kʋ mʋ̀ nə pın, à nı də kʋ
mɛ, sə à pa ʋ va, ʋ pa wá.
26 À ba cígá yoo mama jə à pʋ́pʋ́ní
Romə-ba pìʋ́ nəfarʋ tə nə, Polə yoo tə yuu
wa. Kʋ mʋ̀ yırı nə, à pın ʋ nan á yáá con.
Kʋ tə kʋ nə dwə, pìʋ́ Agəripa yáá con, sə
bwiə tə, ba nə wá bwe wá tə kwa nə, sə
à wàní à na yoo à pʋ́pʋ́ní.
27 Kʋ nə tà nətʋ, à yə̀rì kʋ yáá də nətʋ
tə, à nə wá tʋn bàń dìə̀ lìù Romə-ba pìʋ́
nəfarʋ tə nə, yá à ga wà kʋ tə, ʋ nə cʋ̀gʋ̀
bırı».

26

Polə tún ʋ nii sə ʋ jon ʋ tìàn
(Matiə 10.18-20; Tʋtʋnan 9.1-30; 22.1-21; 1 Piyɛrə 2.12)

1 Pìʋ́ Agəripa cʋgʋ kʋ tə mama, yáá tíú
Fɛsətisə nə swìn Polə yuu wa, ʋ zwɛ̀e.
Kʋ kwa nə, Agəripa swìn Polə con, ʋ wʋ́:
«Cwəŋə wulə ka pa mʋ́, sə n tún n nii n

yoo tə yırı». Polə dàń ma ja ʊ jıın, ʊ ma
fwa mımınʊ, sə ʊ tún ʊ nii. Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
2 «À jə pupwən, də zàn kʊ tə, à nə wàá
wiən tə mama *Zwifə-ba nə zıga à nə tə
yırı, à swìn n mù, à nyına pìʊ́ Agəripa
yáá con.
3 N dí yáá n yèə́ Zwifə-ba yofwamınan,
də ba tʊ́tʊ̀ná nə yı nətʊ mama. Kʊ mù nə
pın, à lòrì mʊ́, sə n cʊgʊ nə də pínʊ́.
4 À mıı tə wa nə, kʊ nə zıgı à zandwan
mama, à yı à bori à dwíí tìán Zwifə-ba
tətəŋi wa də *Zwerizalɛmə nə. Kʊ mù nə
pın, Zwifə-ba mama yèə́ nətʊ tə, à nə yı.
5 Ba dí yáá, ba yèə́ nə fuən fuən, də ba
nə pìà, sə ba swìn cígá. À yà yı à wulə nə
*Farızıan-ba yıjʊncwəŋə tə wa, ka twagʊ
yoo nə cà zənzən, ka doni tə mama.
6 Yá síʊ́n nə, kʊ yı yala tə, à nə jə Yıı
nikanı tə, ʊ nə kàn də nə nıbara-ba tə, nə
pın ba wulə ba bʊ̀rì à bʊ̀rà.
7 Nə Zwifə-ba dwíə́ dəkurən fugə bələ
tə mɛ, tə nə tʊŋa tə pın Yıı nə, tıtın də
yıcaʊ də jə yala təntə. Yá mə yala tə, à nə
swìn tə yoo, à nyına pìʊ́ Agəripa, tə mù
nə pın Zwifə-ba zıga à nə.
8 À bwe á mù lìà tə mama, á nə cʊga
nə. Bɛ̀eɛ̀e nə pın, á ma bʊŋa də, Yıı wàrì
tıga ʊ bwin?
9 Kʊ nə ya à mù con nə, à lìí à tìàn də,
à mù yà bʊŋa də, kʊ mɛ, sə à zıgı lìà tə
nə, ba nə jʊ̀nì *Nazarɛtə Zwezi yırı tə nə
zənzən.
10 Á nəŋə kʊ tə, à nə fwa Zwerizalɛmə
nə. À tətə lòrì cwəŋə Zwifə-ba Yıı
*joŋwana yun tìán tə con, à ma kə
*Kərisə lìà zənzən bàń dìə wa. Yá máŋá
tə wa, ba nə pìà, ba gʊ ba, à də yàá bırı
də kʊ mɛ.
11 Máŋá don tətə wa, à yàá kálʊ́ ba
Zwifə-ba *jə́rə́ dii tə wa, sə à pa ba twın
Zwezi. À lıŋa tə nə zàn zənzən, máŋá tə
wa, à fıfın ba, à ja va à yí tıan tə wa, tə
tìán nə tà Zwifə-ba.
12 Kʊ mù yuu wa nə, à yà vəli Damasə
də dìàn tə, Yıı joŋwana yun tìán tə nə
ken à jıın wa, də ba nii tə, ba nə pın nə.
13 À nyına pìʊ́, cwəŋə təntə wa, ndə
lugu fugə bələ máŋá wa, à nı poni. Kʊ
nan yıı nə kʊ cʊ́, kʊ pıpılı kʊ kıkarı à
mù də à twaduən tə. Kʊ poni təntə yà
dwə yıcaʊ tə.
14 Nə mama tʊa tıa. Yá à dàń ga nì kori,
kʊ nə swìn à con də *Ebərə-ba sʊgʊ, kʊ
wʊ́: ‹Solə, Solə! Bɛ̀eɛ̀e nə pın, n ma fıfın
nə? N nə zıgı à nə, n mù nə wá də́ càn›.
15 À ma le, à wʊ́: ‹N mù nə yı wàà, *Yuu-
Tiu?› Yuu-Tiu ma pìí ʊ le nə, ʊ wʊ́: ‹À mù
nə yı Zwezi tə, n nə fıfın.
16 Zàn yıı nə, n zıgı n nɛɛ yuu. Nə̀ń,
won tə yırı, à nə nan n nə. N yı à kúrí
mʊ́, sə n yà à tʊ̀tʊ̀nʊ̀, sə n swìn yìən tə, à
nə pın n na, də tə tə, à tə nə wá bırı mʊ́.
17 À wá jon mʊ́ Zwifə-ba, də dwíə́ tə, ba
nə tà Zwifə-ba tə, jìàn wa. Mə ba mù lìà
tə con nə, à tʊn mʊ́,
18 sə n súrí ba yíá. Kʊ dàń wá pa ba
nan yikunu wa, ba bà poni wa. Ba wá
nan *Sıtana dìàn wa, ba bà Yıı con, sə ʊ
ma wàní ʊ kwɛn ba cʊna tə, ʊ lı ba mù
də wá pwərə wa. Yá ba ga wá na tori, ba
mù də lìà tə, ba nə pın ba tìàn míámían
Yıı nə. Kʊ twá də ba nə ken ba waa à mù
Zwezi nə›.
19 Kʊ mù təntə yırı, à nyına pìʊ́
Agəripa, à mù wà won tə, Yıı nə bırı nə
tə, nii vıga.
20 À təntən à fwa kʊ Damasə nə. À nə
zàn lá, kʊ yı Zwerizalɛmə. À nə kʊ́ʊ̀ zàn
lá, kʊ yı Zwide nagwanaa tə mama wa, à
lɛ à yí ba tə, ba nə tà Zwifə-ba tə. À swìn
ba con, sə ba vəvəri ba kwa, ba ma sá ba
cʊna, ba bà Yıı con, sə ba bırı də, ba cígá
lwàń, kʊ twá ba tʊtʊnɛɛ nə.
21 Mə kʊ yoo təntə yırı nə, Zwifə-ba jın
nə ba Yıı *dìə̀ tə wa, ba yà pìà, sə ba gʊ
nə.
22 Yá kʊ nə yı Yıı nə cì à nə tə yırı, à
tə wulə lʊʊ zən kʊ tə. À tə swìn kʊ yoo
ləzwənbii də ləzwənfaran mɛ yáá con. Tə
sʊ̀ràn təntə wa, à ba won mama súrí, kʊ
tə *Moyizə də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə nə dí yáá,
ba swìn də, kʊ wá bà tə nə.
23 Kʊ mù nə yı Kərisə nə wá də́ càn, ʊ
nə wá ya təntən lìù, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan
tıga wa. Ʊ wá swìn poni tə yoo ʊ bırı
Zwifə-ba də ba tə, ba nə tà Zwifə-ba nə».
24 Polə dàń nə caga ʊ tìàn yırı nətʊ tə,
Fɛsətisə zìn ʊ kori yıı nə, ʊ wʊ́: «N yı n

nyaŋa, Polə. N yənu nəfarʋ tə kəni mʊ́ nyɔɔ wa».
25 Polə ma pìí ʋ le, ʋ wʊ́: «À ba nyaŋa,
à nyɪna pìʊ́ nəzəŋu Fɛsətisə. Kʋ yɪ cígá
sʊ̀ràn, tə nə jə dàń zəni, nə à swìn nətʋ.
26 Pìʊ́ Agəripa mʊ̀ dí yáá, ʋ yə̀ə́ tə yìən
təntə. Kʋ mʊ̀ nə pɪn, fən ba nə ja tə yoo
wa, sə à swìn tə. À yə̀ə́ də, ʋ də yə̀ə́ tə
nɛɛ mama, yá tə nə wá tʋn, tə nədʋ tətə
wà sə̀gə̀.
27 À nyɪna pìʊ́ Agəripa, n pɪn cígá Yɪɪ
nii sʊ̀sʊ̀nà tə nə, naaa? À yə̀ə́ də, n pɪn
ba cígá».
28 Agəripa ma swìn Polə con, ʋ wʊ́: «Kʋ
wá fwa mancɪn, n wá pìà, sə n pa à jì
Kərisə lìù».
29 Polə pìí ʋ le wá, ʋ wʊ́: «Də kʋ nə yɪ
máŋá mancɪn, nə à yə̀ə́ zənzən, à wá lòrì
Yɪɪ, sə n mʊ̀ də lìà tə mama, á nə cʋga nə
zən, sə á yà ndə à nə. Yá sə à jìàn banzala
tə mʊ̀ dàn ká ya á mʊ̀ jìàn nə».
30 Pìʊ́ Agəripa, də yáá tíú Fɛsətisə, pìʊ́
nəfarʋ tə nə lɪ ʋ tún, də Agəripa nakʋa
Berenisə, də lìà tə mama, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà
tə, ba yà nə wulə də ba, zàn yɪɪ nə.
31 Ba nan kwa, ba swìn duən con, ba
wʊ́: «Bɛɛ wà tə ba won mama fwa, kʋ nə
mɛ, sə ba gʋ wá kʋ yɪrɪ, nə à yə̀ə́ kʋ nə
mɛ, sə ba vwa wá də banzala».
32 Agəripa dàń ma swìn Fɛsətisə con, ʋ
wʊ́: «N yà wàá kʋ bɛɛ wà tə n dʋga, də ʋ
yà nə wà swìn də, *Romə-ba pìʊ́ nəfarʋ
tə nə wá bʊ̀rì ʋ bʊ̀rà tə».

27

Polə vəli Romə
(2 Korɛntə tìán 11.25-26)

1 Máŋá don wa, yáá tíú Fɛsətisə pɪn
nii, sə nə zʋ níá yuu bori, nə va Yitali
nagwanaa wa. Yá ba dàń pɪn Polə də bàń
dìə̀ lìà duən pamana bíí yuu tíú don nə,
ʋ yɪrɪ nə yɪ Zwiliyisə. Ʋ yà wulə pamana
púlí don wa, ba nə boŋə ‹*Romə-ba pìʊ́
nəfarʋ pamana púlí›.
2 Nə dàń tì níá yuu bori don, kʋ nə
nan Adəramitə. Kʋ mʊ̀ yà nə mɛ, sə kʋ
twá tɪan tə nə wulə Azi nagwanaa tə vàn
nə, kʋ kɪkarɪ kʋ lɛ. Mə kʋ mʊ̀ nə jə
nəba kʋ vìí. Bɛɛ don də yɪn lá, ʋ yɪrɪ
nə yɪ Arisətarəkə. Ʋ yɪ Tɛsalonikə tíú,
Masedwanə nagwanaa tə wa.
3 Kʋ tɪpʋrɪ nə, nə yí Sidon. Romə-
ba pamana bíí yuu tíú Zwiliyisə pɪn
yuywaŋʋ Polə nə, sə ʋ va ʋ dabara con,
sə ba pa wá kʋ tə, ʋ nə pìà.
4 Nə zàn lá, nə twá Swipərə nagwanaa
tə, kʋ nə wulə mʋʋ tətəŋi wa, vàn nə, sə
nə ma kwálí nə tìàn nə vʋʋ tə yɪrɪ, kʋ nə
zɪga nə nə.
5 Nə vəli nə bɛn mʋʋ tə, kʋ nə jə Silisi
lʋʋ nii tə yɪra, də Panfili nagwanaa tə, nə
va nə yí Mira, Lisi nagwanaa tə wa.
6 Kʋ bwálí təntə nə, pamana bíí yuu
tíú tə nɪ níá yuu bori, kʋ nə nan
Alɛkəzandəri, kʋ vələ Yitali nagwanaa
wa. Ʋ dàń ma pa, nə va nə zʋ kʋ níá yuu
bori təntə wa.
7 Nə fwa dɪan də dɪan, də níá yuu bori
tə yɪ kʋ vəli mancɪn mancɪn. Yá nə dí càn
zənzən, nə ma va nə bwələ Kənidə. Vʋʋ
tə yà cìgà nə nə, kʋ pa nə wàrì yáá nə vəli
kʋ vàn təntə yuu. Nə vəli nə twá Kərɛtə
nagwanaa tə, kʋ nə wulə mʋʋ tətəŋi wa,
jɪgwiə saparʋ con nə kɛ̀eń nə va nə twá
Saləmone, nə lɛ.
8 Nə dí càn nə ma kɪkarɪ kʋ, nə va nə
yí bwálí don, ba nə boŋə ‹níá yuu bwərə
yizɪga nəzəŋu›. Kʋ mʊ̀ nii nə Lase tɪfarʋ
də yà wulə lá.
9 Nə díán zənzən, yá níá yuu bori tə
vəli tə dàń yà jə fən zənzən. Kʋ máŋá tə
wa də nivori* tə lɛ.
10 Kʋ mʊ̀ nə pɪn, Polə dàń ma kwè ba,
ʋ swìn ba con, ʋ wʊ́: «À dabara-ba! À na
də, níá yuu bori tə bá va kʋ yí də yazurə.
À na də, nətʋ tə kʋ nə ye níá tə, kʋ yɪ kʋ
pìà, sə kʋ fwa nəba yoo. Kʋ wá ya càn
zənzən. Kʋ tà níá yuu bori tə də kʋ zɪla
tə cɪcɪ nə wá jén, kʋ yɪ də nə tətə mɛ».
11 Kʋ máŋá tə wa, Romə-ba pamana bíí
yuu tíú tə yà ken ʋ yala lìù tə nə, ʋ nə pa
níá yuu bori tə vəli, də níá yuu bori tə tíú
nə, ʋ doni Polə sʊ̀ràn tə.
12 Bwálí tə, níá yuu bwərə tə nə zɪga
lá, waran máŋá wa níá yuu bori wàrì lá

* **27:9 27.9** Nagwanaa təntə wa, nivori təntə jə cànà, ba nə yàá də́ bununu cànà tə wa. Kʋ zɪgɪ bununu cànà tə, kʋ jə vələ malakapʋrʋ cànà tə, nə à yə̀ə́ lʋnbwala cànà tə, níá yuu bori wàrì mʋʋ tə yuu wa kʋ vəli.

nə kʊ zɪga. Lìà tə zʊnɪ dàń ma sɛ̀e, sə ba zɪgɪ lá nə, ba pìí ba fwa kʊ tə mama, ba nə wàá, sə ba yí níá yuu bwərə yizɪga tə, ba nə boŋə Fenikəsə, kʊ nə wulə Kərɛtə nagwanaa, kʊ nə wulə mʊʊ tətəŋi wa, tə wa. Kʊ bwálí tə yáá don yà wulə jɪzən saparʊ də yɪɪ yizwɪa wa. Kʊ yáá don də yà wulə jɪgwiə saparʊ də yɪɪ yizwɪa con. Nə yà pìà, sə nə ya kʊ bwálí təntə wa, də waran máŋá tə kɛ̀eń.

Vʊʊ nəfarʊ tə kʊ zàn mʊʊ tə yuu wa yoo

13 Vʊʊ kɪkala wulə kʊ naŋa jɪzən saparʊ con kʊ fuli. Ba dàń yà bʊŋa də, ba pubʊŋa tə pìà kʊ jì. Kʊ mù nə pɪn, ba ma yá níá yuu bori tə kʊ vìí. Yá ba dàń ga kɪkarɪ, ba boli Kərɛtə nagwanaa mʊʊ tətəŋi wa tə yɪra.

14 Kʊ wà díán də dwà vʊʊ don, ba nə boŋə Erakilon, nyí kʊ zàn, kʊ naŋa nagwanaa tə con, kʊ wulə kʊ fuli.

15 Níá yuu bori tə dìàn wà vʊʊ tə yí. Kʊ mù nə pɪn, nə yá nə pa vʊʊ tə yugu nəba, kʊ jə kɛ̀eń.

16 Máŋá tə wa, nə nə vəli, sə nə twá mʊʊ tətəŋi wa tɪa nəmanbiə don, ba nə boŋə ‹Kəloda›, jɪzən saparʊ con nə lɛ, kʊ yɪn càn zənzən kʊ pa nəba, sə nə ma wàní, nə van níá yuu bori tə kwa, níá yuu boribiə tə, nə kə nə con.

17 Nə nə wàní nə van ka, nə pa ka dì kwa nə, nə vwə ka, sə ka dàn ká tʊ, nə ga vwə níá yuu bori tə tətə tətəŋi wa də ŋoni, sə kʊ dàn ká lwa. Fən də yà jə nəba də dɪɪn don, nə nə wá va, nə bwɪn nə tìàn kasɪlʊ tə nə, kʊ nə wulə Sirətə nə. Nə dàń ma lɪ níá yuu bori tə wiən duən, tə yà nə pɪn kʊ vəli tə yɪ bwà bwà. Yá mə nətʊ nə, nə dàń ma vəli bwálí tə mama, vʊʊ tə nə yugə nəba kʊ kəni lá.

18 Vʊʊ tə zʊzʊgʊ nəba zənzən də dìàn. Kʊ tɪa tə nə pʊrɪ, nə lɪ níá yuu bori tə wa galwaran tə, tə nə dù, nə dʊgʊ.

19 Kʊ dɪan batwa dɪɪn nə, ba tətə nə lɪ níá yuu bori tə yɪra zɪla duən, tə nə pɪn kʊ vəli, də jìàn ba dʊgʊ mʊʊ tə wa.

20 Dɪan də dɪan yɪcaʊ ba naŋa, kacɪlacɛ ba naŋa. Yá vʊʊ nəfarʊ tə mù yɪ kʊ fuli də dìàn, kʊ pa nə pwìí cʊ̀gʊ̀. Nə kʊ́ʊ̀ ba bʊŋa də, nə mɪɪ kʊ́ʊ̀ wá sìí lʊʊ wa.

21 Nə díán zənzən nə wà wodiu dí, kʊ fɪra nə ba nəba jə yɪrɪ. Polə dàń ma zàn bara tə tətəŋi wa, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «Á yà mɛ, sə á zìlí à nii tə, sə á kʊ́ʊ̀ dàn ká nan Kərɛtə nə á vìí. Á yà wàá nə ka mɛ mʊʊ kʊ tə wa nətən tə də càn tə tə yáá nə, á cì.

22 Síʊ́n nə, à dàń tə kwè aba, sə á dàn á waa. Á lìù nədʊ tətə mɪɪ ba nan, də kʊ nə tà níá yuu bori tə cɪcɪ nə wá mɛ mʊʊ tə wa.

23 Yɪɪ tə, ʊ nə tɪ nə tə, ʊ mù Yɪɪ təntə, à nə tʊŋa à pɪn wá tə, *malɪka twi à con, tɪtɪn tə nə.

24 Ka swìn à con, ka wʊ́: ‹Polə, dàn ká pa fən ja mʊ́. Kʊ mɛ, sə n va n nan *Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə yáá con nə. Yá Yɪɪ, n mù yɪrɪ nə, ʊ wá lɪ n mù də lìà tə mama, ba nə wulə níá yuu bori tə wa›.

25 À dabara-ba, kʊ mù nə pɪn, à ma wʊ́, á daŋa á jìàn. À ken à waa Yɪɪ nə də kʊ tə, ʊ nə swìn tə, kʊ wá tʊn, ndə ʊ nə swìn kʊ à con nətʊ tə.

26 Nə wá va nə lwá mʊʊ tətəŋi wa tɪa don yuu».

27 Nə dɪan fugə də banɪa tɪtɪn nə, də nə tə wulə mʊʊ tə, ba boŋə Mediterane tə yuu wa, nə vin vʊʊ tə wa. Kʊ tɪtɪkwɪʊn nə, lìà tə, ba nə pɪn níá yuu bori tə vəli tə, bʊ́n ba waa con də, kʊ yɪ ndə nə bwələ tɪa don bəbəru.

28 Ba lɪ won don, ba nə ma maŋa níá, ba dɪlɪ níá tə wa. Ba nɪ də, tə luŋə yɪ mɛtərə fɪtwa də barpɛ. Ba kʊ́ʊ̀ vəli yáá mancɪn, ba bwé ba dɪlɪ kʊ. Ba nɪ də, kʊ luŋə yɪ mɛtərə sapʊa də nana.

29 Fən yà jə ba, də níá yuu bori tə nə wá va kʊ bwɪn kapana nə níá tə wa. Kʊ mù nə pɪn, ba dàń ma pɪn níá yuu bori tə vəli tə mun. Ba dàń yà yɪ ba dànì, sə tɪa pʊrɪ də yabɪbara.

30 Lìà tə, ba nə pɪn níá yuu bori tə, vəli tə dàń yà pìà, sə ba nan ba yá níá yuu bori tə. Ba lɪ níá yuu boribiə tə, ba nə

† **27:30 27.30** Níá yuu bori yɪra won təntə, ba nə boŋə ‹ankərə›, yɪ ndə gwala nə. Ba nə ken kʊ níá tə wa, kʊ nə zʊa kʊ yí níá tə dàń, kʊ yàá mʊrɪ lá, kʊ pa níá yuu bori tə wàrì kʊ vəli.

yàá zʋ, ba ma jén tə, ba tún níá tə yuu.
Yá ba ga fwa ndə kʋ yɪ ba pìà, ba kə níá
yuu bori yɪra wiən† tə duən níá yuu bori
tə yáá con də.
31 Kʋ mù nə pɪn, Polə ma swìn Romə-ba
pamana bíí yuu tíú tə, də pamana tə con,
ʋ wʋ́: «Də lìà-ba tə nə wà níá yuu bori
tə wa yɪn, á bá wànî á nan mʋʋ tə wa».
32 Pamana tə dàń ma gwəŋə níá yuu
boribiə tə ŋoni tə, ba ga yá ka, ka tʋ níá
tə wa.
33 Kʋ fwa máŋá mancɪn, də tɪa tə wà
pʋrɪ, Polə swìn ba mama con, sə ba də́
wodiu. Ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Nə jə dɪan
fugə də banɪa zən nə, á nə dànì, á ga ba
wodiu də́.
34 À dàń swìn á con, sə á də́ wodiu. Kʋ
mɛ, sə á də́ kʋ, sə á ma á wànî á jon á
tìàn. Á lìù mama bá kwìn ʋ yukʋʋ nədʋ
də tətə nə».
35 Polə nə swìn tə sʋ̀ràn təntə kwa nə,
ʋ tì dipɛn, ʋ ga kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e ba mama yáá
con, ʋ ja kʋ ʋ fʋ ʋ wulə ʋ də́.
36 Ba də mama jɪɪn dàń pìí tə dàn, ba
ga də́ wodiu.
37 Nə yɪn lìà biələ də sapwɪtwa də fugə
də bardʋ (276) níá yuu bori tə wa.
38 Máŋá tə, ba nə dí wodiu tə, ba sú, ba
kòrí mɪna tə níá yuu bori tə wa, ba dɪlɪ
mʋʋ tə wa, sə kʋ dun tə fʋ tə mun.

Níá yuu bori tə nyʋnyʋgʋ

39 Tɪa nə pʋrɪ, máŋá tə wa, lìà tə, ba nə
pɪn níá yuu bori tə vəli tə, wà kʋ bwálí
tə lwarɪ. Ba nɪ tɪa bwálí don, ba nə na
də ba wàá kʋ bwálí tə nə ba cwi. Ba dàń
ken ba sírí, sə ba pa níá yuu bori tə zɪgɪ
kʋ bwálí təntə wa.
40 Ba kʋ̀rì níá yuu bori yɪra won tə, ba
dʋgʋ mʋʋ tə wa. Kʋ máŋá təntə tətə wa,
ba kʋ̀rì ŋoni tə, tə yà nə vwə níá yuu
bori tə danyungulən tə, tə nə kəni níá
yuu bori tə cwəŋə wa. Ba ga kə tapoli
níá yuu bori tə yáá con, sə kʋ pa vʋʋ tə
yigu ba. Yá ba dàń ma vəli bwálí tə con,
ba nə pìà ba zɪgɪ lá.
41 Kʋ máŋá təntə wa, níá yuu bori tə
vəli kʋ bwɪn kasɪlʋ dədolu don nə, kʋ
nə wulə navwɪ bələ pwərə wa. Níá yuu
bori tə cən kʋ bwálí təntə wa. Kʋ yáá
con tə dàń yà mʋrɪ kasɪlʋ tə wa, kʋ pa kʋ
kʋ́ʋ̀ wàrì kʋ sʋsʋga. Yá navwɪ tə dìàn tə
pʋpʋgʋ kʋ kwa con tə mʋ̀.
42 Pamana dàń yà pìà ba gʋ bàń dìè lìà
tə, sə ba lìù mama dàn ká ye níá tə wa ʋ
jén.
43 Yá *Romə-ba pamana bíí yuu tíú tə
də yà nə pìà, sə ʋ jon Polə tə, ʋ cìgà ba
nə, sə ba fwa kʋ yoo təntə. Ʋ pɪn nii lìà
tə nə, ba nə yə̀ə́ níá yiu, sə ba dí yáá ba
fan ba tʋ níá tə wa ba ye, ba nan mʋʋ tə
wa.
44 Kʋ kwa nə, ba duən tə də wá marɪ
daran nə, nə à yə̀ə́ níá yuu bori tə
kɪkaran tə nə, ba jə pú ba kwa. Mə nətʋ
nə, kʋ yɪn ba mama tə ma nan mʋʋ tə
wa, ba mɪɪ nə.

28

Polə-ba yí Malətə nagwanaa mʋʋ tətəŋi wa

(Ebərə-ba 13.2; Likə 10.19; Tʋtʋnan 14.11-12; Matiə 8.14-16)

1 Máŋá tə wa, nə nə wànî nə jon nə
tìàn, nə va nə nan, kʋ kwa nə, nə nì də,
kʋ nagwanaa təntə yɪrɪ nə yɪ Malətə.
2 Kʋ nagwanaa tə tìán ywàń nə yuu
zəni. Kʋ máŋá tə wa, də dwà wulə ka
nì. Ba ma dwén mən nəfarʋ ba pa nəba,
sə nə yweri waran tə yɪrɪ.
3 Polə vəli ʋ pɛ̀e damɪnɪ púlí don, sə ʋ
ja bà, ʋ kə mən tə nə. Yá máŋá tə, mən
tə bárí nə mà damɪnɪ tə nə, dəkwaa cʋ̀rí
ka nan tə wa, ka dɪŋɪ ʋ jɪɪn nə ka marɪ
lá.
4 Máŋá tə wa, kʋ nagwanaa təntə lìà
tə nə nɪ dəkwaa tə, də ka gwə Polə jɪɪn
tə nə, ba swìn duən con, ba wʋ́: «Kʋ tə
nətən bɪrɪ də, cígá mama bɛɛ wà tə yɪ
lagʋrʋ. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, ʋ ma wànî ʋ nan
mʋʋ tə wa, yá Yɪɪ cígá tə yɪrɪ, ʋ tə pìà, sə
ʋ gʋ wá».
5 Polə ma vɪvaga dəkwaa tə, ʋ kwɪan ʋ
dɪ mən tə wa. Yá kʋ tà nə wà wá yì də
tətə.
6 Lìà təntə dàń yà yɪ ba dànì, sə Polə
jɪɪn tə ŋʋnɪ, nə à yə̀ə́, sə ʋ tʋ tɪa, ʋ tɪ naa
nədʋ. Ba dàń dìàn wuuu, ba ga na də,
yokʋkwɪʋn mama ba Polə jə. Kʋ máŋá
təntə wa nə, ba kʋ́ʋ̀ pìí ba lwàń ba pubʋŋɪ
tə, ba swìn də, ʋ yɪ yɪɪ don.

7 Kʊ bwálí təntə yà bwələ də kʊ nagwanaa tə yáá tíú tə sàń. Kʊ nagwanaa tə yáá tíú tə yırı yà nə yı Pibəliyisə. Mə ʊ mù nə jon nəba, ʊ kə ʊ dìè də dabarʊ. Nə fwa dıan batwa lá nə.
8 Kʊ máŋá tə wa, də Pibəliyisə nyına yà təgə́. Yalıŋa də pʊŋʊ yà nə jə wá. Polə zàn ʊ zʊ ʊ con, ʊ jʊn Yıı, ʊ tún ʊ jìàn bɛɛ tə yuu wa, ʊ zwɛ̀e kʊ yayıgʊ tə.
9 Kʊ mù yuu wa nə, kʊ nagwanaa mʊʊ tətəŋi wa tə yayıŋa tə duən twi, yá ba də yayıran zwɛ̀e.
10 Ba zìlí nəba zənzən, yá nə viru máŋá wa, ba pın nəba won tə mama, nə yà nə pìà, sə nə na.

Polə-ba yí Romə
(Tʊtʊnan 23.11; Romə tìán 1.9-15; 15.29)

11 Nə fwa cànì batwa Malətə nagwanaa mʊʊ tətəŋi tə wa. Yá cànì batwa təntə kwa nə, nə zʊa Alɛkəzandəri níá yuu bori wa. Kʊ níá yuu bori təntə yà yın kʊ nagwanaa təntə wa, waran máŋá tə mama. Kʊ yıra yà jə mımınʊ, ba nə boŋə ‹Diyəsəkirə*›.
12 Nə vəli nə twá Sirakisə, nə fwa dıan batwa lá nə.
13 Nə zıgı lá, nə va nə yí Rezwiyo. Kʊ tıpʊrı nə, vʊʊ nyí kʊ zàn lʊʊ jızən saparʊ yuu. Vʊʊ təntə pın nə zʊ níá yuu bori nə vìí. Kʊ dıan bələ nii nə, nə vəli nə yí Puzɔlə.
14 Kʊ tıʊ təntə wa, nə nı lìà tə, ba nə yı nə nubıa *Kərisə yırı, ba ga lòrì nəba, sə nə fwa dıan barpɛ ba con. Yá mə kʊ yı nətʊ, nə ma va nə yí *Romə.
15 Lìà tə, ba nə yı nə nubıa Kərisə yırı, ba nə wulə kʊ tıʊ təntə wa, yà dí yáá ba nì nə ŋwɛn. Yá ba dàń zàn ba va, wuuu, ba bà ba yí bwálí don, ba nə boŋə ‹Forimə Apiyisə›. Ba duən lɛ, ba va ba yí bwálí don, də ba nə boŋə ‹Tərowa Tavɛrənə›, sə ba ma jórí nəba. Polə nə nı ba, ʊ ken Yıı lɛ̀eɛ̀e, ʊ waa ga pìí ka dàn.
16 Kʊ kwa nə, nə nə yí Romə. Pamana bíí yuu tíú tə dàń ma kən bàń dìè lìà tə yáá tíú tə jıın wa. Yá ba dàń pa nii, sə Polə mù ya bwálí don nə, ʊ mù də pamanʊ tə, ʊ nə cì ʊ nə.

(Romə tìán 11.1-11; Efɛzə tìán 6.19-20; Kolosə tìán 1.24-29)

17 Kʊ dıan batwa nii nə, ʊ bon *Zwifəba yáá tìán tə, ʊ kə duən yáá nə. Ʊ tì sʊ̀ràn tə tə, ʊ swìn ba con, ʊ wʊ́: «À nubıa-ba, də à nə wà won mama fwa, kʊ nə zıga nə lʊʊ kʊ tə lìà tə nə, nə à yə̀ə́ nə nıbara-ba yofwamınan tə nə, ba jın nə, ba kə bàń dìè. Yá kʊ yı *Zwerizalɛmə nə, ba ken nə Romə-ba jìàn wa.
18 Ba nə bwe nə, à ma tún à nii, ba nı də, won mama yà tə̀lə́ à yuu wa, kʊ nə bırı də, kʊ mɛ, sə ba gʊ nə. Ba mù yà pìà ba dʊgʊ nə.
19 Yá Zwifə-ba yáá tìán tə vıga, ba zàn ba zıga à nə. Kʊ mù nə pın, kʊ ya kálʊ́ kʊ pa nə, sə à swìn də à bʊ̀rà tə yı Romə-ba pìʊ́ nəfarʊ tə nə wá bʊ̀rì ka. Yá à ga wà pubʊŋa jén, sə à kə talı à lʊʊ tə yuu wa.
20 Kʊ mù yoo təntə yırı nə, à lòrì, sə à na aba, sə à swìn kʊ á con. Yala tə, *Yızərayɛlə dwíí tə nə jə tə, nə pın bàń dìè banzala tə wulə à jìàn nə».
21 Ba ma le wá, ba wʊ́: «Nə wà sagı nı, kʊ nan Zwerizalɛmə, Zwide nagwanaa tə wa, kʊ bà n yırı. Yá nə nubiu nədʊ də tətə wà nə con twi, ʊ də́ tıjaŋa, nə à yə̀ə́, sə ʊ swìn n yolwan.
22 Nə dàń nə pìà, sə nə nì n nii wa, kʊ tə n nə bʊŋa. Nə dí yáá nə yə̀ə́ də, bwálí mama kʊ mù kʊnkʊn yıjʊncwəŋə kàrà tə yàá ja tʊ́tʊ̀ná, kʊ bà».
23 Ba dàń lı dıın ba tún, ba pa Polə nə. Kʊ dıın tə nə yí, lìà zənzən twi. Ba yí bwálí tə nə, ʊ yà nə wulə. Ʊ sʊgʊ tə wa, ʊ bırı də, Yıı wá də́ pàrì. Yá ʊ dàń twá Yıı *nii tə nə, ʊ nə pın *Moyizə nə də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə saga tə nə, ʊ ma swìn ba, ʊ janı kʊ tə, kʊ nə yı Zwezi yoo yuu wa. Ʊ zıgı kʊ yoo təntə yuu wa jıjʊ mama, ʊ ja va ʊ yí kʊ dədəni nə.
24 Sʊ̀ràn tə ʊ nə swìn, tə zʊa ba duən, yá ba duən də ga vı, sə ba pa tə cígá.
25 Máŋá tə, ba dàń nə pìí ba vìrí də ba tʊ́tʊ̀ní duən, Polə dàń swìn sʊ̀ràn tə tə, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́: «Yıı-*Siŋu tə jə cígá, kʊ ma

* **28:11 28.11** Kʊ mù nə ya yıa bələ, ba nə fwa, ba bırı də, tə ya yıywɛ.

twá də Yıı nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi, kʊ swìn á
nıbara-ba con, kʊ wʊ́:
26 ‹Vəli lʊʊ kʊ tə lìà tə con, n swìn n wʊ́:
Á wá nì zəni, yá á bá lwarı kʊ də̀ń.
Á wá ywàń zəni, yá á bá na kʊ.
27 Lalʊʊ kʊ tə lìà tə bıcanı tıga. Ba swın
ba zıan, ba pú ba yíá, sə dıın don ba dàn
ká na də ba yíá, sə ba dàn ká nì kʊ ba
zıan wa. Ba bá pìà, sə ba lwarı kʊ də̀ń ba
bıcanı wa, sə kʊ pa, ba lwàń ba pubʊŋa,
ba bà à mʊ̀ Yıı con, sə à pa ba yazurə›.
28 Á lwara də, sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə bırı
də, Yıı wá jon aba á cʊna wa, Yıı tʊn kʊ,
ʊ pa lìà tə nə, ba nə tà Zwifə-ba. Ba mʊ̀
wá cʊgʊ kʊ».
29 [Máŋá tə wa, ʊ nə swìn kʊ nətʊ tə,
Zwifə-ba vìí də ba tʊ́tʊ̀ní duən zənzən.]
30 Polə fwa bına bələ mɛ bwálí təntə
wa, ʊ yà nə jon, ʊ ŋwín kʊ yuu nə. Ʊ sɛ̀e
ʊ joŋə lìà tə mama, ba nə twi ʊ con, sə ba
na wá.
31 Ʊ yàá swìn də, Yıı wá dá ʊ pàrì tə,
də ʊ kàrì ba *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə yoo.
Ʊ yà fwa kʊ nətʊ tə, yá fən də ga ba wá
jə kʊ yoo wa mama. Yá yoo də mama wà
ʊ nə cì.

Sagı tə, Polə nə púpúní ʋ pa Romə
Kərisə lìà tə nə
Romə tìán sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Kʋ yı Zwezi-*Kərisə *tʋntʋnʋ Polə nə púpúní kʋ. Ʋ vəli bwálá kapʋpʋ, ʋ ma swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋú tə ʋ bırı.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní

Polə púpúní kʋ ʋ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə *Romə nə. Kʋ máŋá tə wa, də Polə wulə ʋ nɛɛ batwa nii vəlu tə wa. Ʋ wulə Korɛntə nə, ʋ dàń yà pìà, sə ʋ twá Romə ʋ kɛ̀eń ʋ va Esəpanyə.

Sagı tə wa sʋgʋ

Polə bırı ʋ kàrà tə mama Romə tìán sagı tə wa. Ʋ bırı də, ləzoni tə mama yı cʋna lìà, yá Yıı swə ba mama míámían. *Zwifə-ba də ba tə, ba nə tà Zwifə-ba mɛ wàá cígá tìán ba yanı Yıı yáá con, də ba nə ken ba waa Zwezi-*Kərisə nə, ʋ nə tıga ba yuu yırı. Kʋ nətʋ yı pubwanʋ Yıı fwa ba yıra. Yá síún nə, ba də Zwezi-Kərisə dàń vwə duən nə.

Swapitərə nana tə wa, Polə swìn Yıı-*Sıŋu tə yoo, kʋ nə pın mıı, kʋ nə yàá pın, nə jì Yıı bıa, kʋ ga twi kʋ saŋa nəba.

Swapitərə nʋgʋ kʋ va kʋ yí fugə nədʋ tə yı Yıı fıra tə nə yı nətʋ, *Yızərayɛlə lìà yuu wa nə kʋ swìn. Zwifə-ba zʋnı vıga sʋywáŋú tə ba dʋgʋ. Yá Yıı mʋ̀ wà ʋ dwíí tə vı.

Swapitərə fugə bələ kʋ va kʋ yí fugə də bonu tə wa, Polə tún coŋi ʋ pa ba nətʋ yuu wa, ba nə mɛ, sə ba ya Kərisə lìà púlí tə wa də kàrá con. Ʋ bırı də, won mama mɛ, sə kʋ fwa də sonu.

Polə jʋ̀nì Kərisə lìà tə Romə nə
(Titə 1.1-4)

1 À mʋ̀ Polə yı Zwezi-*Kərisə tʋtʋnbiu. À mʋ̀ nə púpúní sagı kʋ tə. Yıı kúrí nə, sə à ya ʋ *tʋntʋnʋ. Ʋ lı nə, ʋ tún vàn nə, sə à swìn ʋ sʋywáŋú tə, à bırı lìà nə.

2 Yıı yà dí yáá, ʋ twá də ʋ nii *sʋ̀sʋ̀nà tə, ʋ ma kàn sʋywáŋú təntə nikanı, fuən fuən. Yá kʋ yoo dàń púpúní Yıı sagı tə wa.

3-4 Kʋ sʋywáŋú təntə swìn ʋ bìú Zwezi-Kərisə yoo, ʋ nə yı nə *Yuu-Tiu. Ʋ jigə ləzwənə, ba ga lʋrı wá pìú *Davidə dwíí tə wa. Yá Yıı twá də ʋ *Sıŋu tə, ʋ ma bwin wá, ʋ lı tıan wa, yá ʋ dàń ga bırı də, cígá mama, ʋ yı ʋ bìú tə, ʋ nə jə dìàn.

5 Kʋ twá də ʋ mʋ̀ Zwezi-Kərisə, Yıı ma fwa ʋ pubwanʋ tə nə yıra, ʋ ga tún nəba, sə nə ya ʋ tʋntʋna. Ʋ fwa kʋ nətʋ tə, sə nə va nə swìn ʋ sʋgʋ tə, nə bırı dwíə́ tə mama lʋʋ mama wa nə, ba nə tà *Zwifə-ba, sə ba zìlí ʋ nii, kʋ twá ʋ yırı tə nə. Kʋ nətʋ twá ba nə keni ba waa ʋ nə wuuu.

6-7 Á mʋ̀ *Romə tìán də wulə ba mʋ̀ lìà təntə wa, Zwezi-Kərisə nə kúrí, sə ba ya ʋ lìà. Kʋ dàń ya á mʋ̀ mama nə, à púpúní à pın. Yıı swə aba, ʋ kúrí aba, sə á ya ʋ mʋ̀ nyiən. Nə nyına Yıı də nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʋ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

Nətʋ Polə nə swə Kərisə lìà tə, ba nə wulə Romə nə
(Romə tìán 15.23-32; 1 Tɛsalonikə tìán 1.2-3; 3.7-13)

8 Tıa yuu bwálí mama nə, lìà nə̀ń də, á keni á waa Zwezi-*Kərisə nə. Kʋ mʋ̀ nə pın, à dí yáá, à twá də Zwezi-Kərisə, à ma kəni à nyına Yıı lɛ̀eɛ̀e, á mama yırı.

9-10 Yá à tʋŋa tʋtʋŋı tə, Yıı nə pın nə, də à waa mama, à ma swìn ʋ bìú tə sʋywáŋú tə à bırı. Yıı yə̀ə́ də, kʋ yı cígá, à swìn nətən də. Ʋ yə̀ə́ də, máŋá mama, à nə wulə à jʋ̀nì wá, à yàá lòrì wá à pın aba. Yá máŋá mama, à lòrì Yıı, sə ʋ súrí cwəŋə, ʋ pa nə síún, də kʋ nə twá də ʋ fıra, sə à bà à na aba.

11 À pìà, sə à na aba də à waa mama, sə à pa aba Yıı-*Sıŋu tə tarpıʋn don, sə kʋ pa á zıgı dìàn, á twá Zwezi-Kərisə nə.

12 À mʋ̀ də á mʋ̀ mɛ keni nə waa Zwezi-Kərisə nə, yá nə dàń yı won nədʋ. Kʋ mʋ̀ nə pın à pìà, sə nə na duən, nə ga dàn duən jìàn.

13 À nubıa-ba, à pìà, sə á lwarı də, à dədə́n, sə à bà, à na aba kʋ nɛɛ cé duən. Yá yìən cìgà à yáá nə, kʋ bà kʋ yí zən.

À pìà, sə à bà, à tʊn tʊtʊŋı á tətəŋi wa. Kʊ wá san aba, sə á va yáá, á ga bori Yıı nyiən tə wa, ndə à nə fwa nətʊ lʊʊ dwíə́ tə duən wa.
14 Yıı nə pın nə kʊ tʊtʊŋı təntə. Kʊ dàń yı ndə jıŋı nə à yuu wa, sə à swìn sʊywáŋʊ́ tə, à bırı *Gərɛkə-ba nə, də ba tə, ba yíá nə wà pʊrı nə, də ba tə, ba nə yəə́ saga kàrʊ̀, də ba tə, ba nə yərì won mama nə.
15 Mə kʊ mʊ̀ yoo təntə nə pın, à pìà, sə à bà, à swìn sʊywáŋʊ́ tə, à bırı á mʊ̀ *Romə tìán də, də à waa mama.

Sʊywáŋʊ́ tə jə dìàn

16 Cavıra ba à mʊ̀ Polə jə, sə à swìn sʊywáŋʊ́ tə à bırı lìà nə. Yıı dìàn wulə sʊywáŋʊ́ təntə wa, sə tə jon lìà tə mama, ba nə keni ba waa Zwezi-*Kərisə nə, ba cʊna wa. Cwəŋə təntə təntən ka wulə *Zwifə-ba yırı. Kʊ kwa nə, ka wulə *Gərɛkə-ba tə də yırı.
17 Sʊywáŋʊ́ təntə nə bırı nətʊ tə, Yıı nə pın ləzwənə jì cígá tíú ʊ mʊ̀ Yıı yáá con. Kʊ yoo təntə cwəŋə dəń laŋʊ də kʊ yígúrə́ nə yı, sə lìà tə kəni ba waa Zwezi-Kərisə nə wuuu. Kʊ yı ndə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə keni ʊ waa Zwezi nə, Yıı yàá pa ʊ jì cígá tíú, ʊ mʊ̀ Yıı yáá con. Yá ʊ mʊ̀ lìù təntə wá ya mıı wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con».

Lìà tə mama yı cʊna lìà (Efɛzə tìán 4.17-19; 1 Piyɛrə 4.3-5)

18 Yıı bırı də, ʊ lıŋa zaŋa ʊ sàń tə nə, lìà tə tʊtʊnkʊkwınan tə mama yırı, ʊ nə ba pìà, də kʊnkʊn yìən yırı. Mə tə mʊ̀ nə, ba ma cì lìà tə yáá nə, ba dàn ká lwarı cígá tə.
19 Cígá, kʊ tə, ba nə wàá ba lwarı Yıı yoo yuu wa kʊ yı nəpon. Yıı tətə nə bırı ba kʊ yoo tə, ʊ pa ba lwarı kʊ.
20-21 Lìù mama yà tə wà nı Yıı nə yı nətʊ. Yá kʊ nə zıgı máŋá tə wa, Yıı nə fwa lʊʊ, kʊ ja bà kʊ yí zən, wiən tə, ʊ nə fwa, tə bırı nətʊ tə, ʊ nə yı. Tə ma bırı də, cígá mama, ʊ jə dìàn, tə nə bá zwɛ̀e, abada də. Tə ma kʊ́ʊ̀ bırı də, ʊ mʊ̀ cıcı cígá nə yı Yıı də. Ba yəə́ də, Yıı wulə zəni, yá ba ga vı, sə ba pa wá dun, nə à yəə́, sə ba kə ʊ lɛ̀eɛ̀e, ndə ba nə mɛ, sə ba fwa nətʊ. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba kʊ́ʊ̀ wàrì ba swìn də, ba wà ʊ mʊ̀ Yıı nii zìlí, ba nə yərì wá yırı. Yá ba bıcanı kʊ́ʊ̀ ba pubʊŋa jə. Ba yərì won mama, ba ga yərì yozəŋu də.
22 Ba swìn də, ba mʊ̀ jə wʊbʊŋa, yá ba ga yərì də, ba yı ləyərən.
23 Ba mʊ̀ con nə, ba yá dun Yıı tə, ʊ nə wàrì ʊ tı ʊ pwı, yá ba ga jʊ̀nì woŋwanan. Tə woŋwanan təntə yı ləzwənə nyınyıga, ba nə sárí, yá ləzwənə tətə ga tı ʊ pwı. Tə duən də nyın də zuŋi. Tə duən də nyın də vàná, tə nə jə nɛɛ banıa, tə duən də kʊ́ʊ̀ nyın də wiən tə, tə nə vəli tə pùə́ ban.
24 Mə kʊ mʊ̀ nə pın, Yıı dàń ma yá ba, sə ba fwa ba pùə́ yokʊkwınan fıra yìən tə duən yıra, sə tə kə ba durən wa, sə tə ga kə cavıra ba tətə nə.
25 Ba yá Yıı cígá tə, ba ga pú kʊnkʊn kwa. Ba tʊŋa ba pın wiən tə nə, Yıı nə fwa, də ba pın tə dun, ba ga yá Yıı tətə, ʊ nə fwa tə wiən təntə mama. Yá ʊ mʊ̀ nə ba yà mɛ, sə ba bʊ ʊ nə, máŋá mama wuuu, kʊ nə ba zwɛ̀e. Amıına!
26 Mə kʊ mʊ̀ nə pın, Yıı dàń ma yá ba, sə ba fwa cavıyiən tə, ba nə swə tə fàŋʊ́. Ba kana dàń yá bara nə, ba pìí ba pəni ba duən kana, ba ma tʊŋa yìən duən yıra, tə nə wà mɛ.
27 Bara tə də con, ba də tʊŋa kʊ yoo təntə. Ba də yá kana tə nə, ba duən bara fıra ga pìí kʊ gwı ba. Ba də pəni də ba duən bara, ba ma tʊŋa cavıyiən duən yıra. Càn nə wá ya ba ŋwírán, tə yolwana təntə yırı, ba nə fwa.
28 Ba mʊ̀ lìà təntə ba pìà, sə ba lwarı Yıı. Kʊ mʊ̀ nə pın, Yıı ma yá ba, sə ba pubʊŋa tə ya pubʊnkʊkwıʊn, sə kʊ pa ba tʊn yìən tə, ba nə wà mɛ, sə ba tʊn.
29 Ba bıcanı súə́ də kʊnkʊn yìən yiri mama. Ba tʊŋa yolwana duən yıra. Lìà duən wiən jə yimən tə pa ba. Ba wɛɛ lıŋa duən yuu wa. Ba zıga lìà duən nə, kʊ tìán wiən yırı. Ba swə lìà gʊrı. Ba dı jara də duən. Ba gıgırı lìà. Ba tʊŋa yutəlu yìən lìà yıra. Ba də́ tıjaŋa duən dəń nə.
30 Ba swìn yolwana, ba pın duən nə. Ba yı Yıı dʊŋa. Ba twın lìà. Ba yı fwiə lìà.

Ba fwa yɪrʊ. Ba swə yolwan nədʊn fàŋʊ́.
Ba ba ba nyɪna-ba nii zìlí.
31 Ba kʊ́ʊ̀ yərì kʊ tə, kʊ nə ziən. Ba nə
kàn nikanɪ, ba ba kʊ nii nə twá. Ba yərì
ka sóní lìà. Ba ba lìà yinəgə dəri.
32 Ba yəə́ zəni də, Yɪɪ *nii tə bɪrɪ də, lìà
tə, ba nə tʊŋa yokʊkwɪnan təntə mɛ, sə
ba tɪ, sə tɪan nə ya ba ŋwírán. Ba yəə́
kʊ nətʊ tə, yá ba ga tʊŋa tə yìən tə. Kʊ
tà tə cɪcɪ nə ba tʊŋa, ba nə nɪ lìù, də ʊ
tʊn yolwan, ba yàá swə, ba ga daŋa kʊ
tíú jìàn, sə ʊ fwa ʊ súrí lá.

2

Nətʊ Yɪɪ nə wá bʊ̀rì lìà tə bʊ̀rà
(Matiə 7.1-5; Romə tìán 14.10-12; Tʊtʊnan 10.34-35)

1 N mʊ̀ lìù tə, n nə tì n tìàn, n ma fwa
lìù tə nə bʊ̀rì lìà bʊ̀rà, sə n bʊ̀rì n duən
bʊ̀rà, kʊ mɛ, sə n bwe n tìàn n jén, n tətə
yɪ bɛ̀eɛ̀e. N bʊ̀rì lìà duən bʊ̀rà, yá n tətə
tʊŋa yìən tə, ba nə tʊŋa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn,
n kʊ́ʊ̀ wàrì n swìn də, n wà ʊ mʊ̀ Yɪɪ nii
zìlí, n nə yərì wá yɪrɪ. Yá n nə bʊ̀rì lìà tə
bʊ̀rà tə wá pa, Yɪɪ bʊ̀rà tə ja n tətə.
2 Nə yəə́ də, Yɪɪ jə cígá, ʊ ma bʊ̀rì lìà
təntə, ba nə tʊŋa yokʊkwɪnan təntə bʊ̀rà.
3 N mʊ̀ lìù tə, n nə bʊ̀rì lìà duən bʊ̀rà,
yìən yɪrɪ, ba nə fwa, n tətə ga tʊŋa tə yìən
təntə, n mʊ̀ dàń bʊŋa də, n mʊ̀ wá jén Yɪɪ
bʊ̀rà tə yáá nə naaa?
4 Yɪɪ ya wʊywanyiən zənzən. Ʊ jə pínʊ́
zənzən də. Ʊ yəə́ nətʊ ʊ nə wá ja ʊ tìàn
ʊ ma dàn. N yɪ n goni tə yìən təntə naaa?
N yərì də, kʊ yɪ wʊywanɪ nə ʊ fwa n yɪra,
sə n twá kʊ nə, n vəvəri n kwa n ma sá n
cʊna tə naaa?
5 N mʊ̀ lìù təntə n yuu dà, kʊ pa n ba
pìà, sə n vəvəri n kwa, n ma sá n cʊna
tə. N tətə dàń nə wá pa Yɪɪ lɪŋa tə zàn
n yuu wa. Yɪɪ bʊ̀rà tə wá ja mʊ́ dɪɪn tə
nə, ʊ lɪŋa tə nə wá pwin, tə nan poni nə.
Kʊ dɪɪn təntə nə, ʊ wá bʊ̀rì lìà tə mama
bʊ̀rà, kʊ twá də cígá.
6 Kʊ dɪɪn tə nə, ʊ wá ŋwín lìù mama
tʊtʊŋɪ ŋwírán, ʊ pa wá.
7 Lìà duən jə pínʊ́ wuuu, ba dàn ká pìí
ba kə ba kwa, ba ma tʊŋa zəni. Ba pìà
dun Yɪɪ con. Ba pìà zìlə́. Ba pìà mɪɪ tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con. Mə ba mʊ̀ lìà tə
nə, ʊ cígá wá pa mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ
con.
8 Lìà duən də yɪ tʊ́tʊ̀nyɪna, ba ba Yɪɪ
cígá tə nii zìlí, ba ga swə, sə ba tʊn kʊ tə
nə lwara. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, Yɪɪ lɪŋa zaŋa tə
fufwin kʊ lìà təntə yuu wa zənzən.
9 Lìà tə mama, ba nə tʊŋa yolwana tə,
Yɪɪ wá kə càn ba nə zənzən, fən ga wá zʊ
ba. Càn təntə wá də́ yáá, tə yí *Zwifə-ba.
Kʊ kwa nə, tə dàń wá yí *Gərɛkə-ba tə.
10 Yá lìà tə mama, ba nə fwa zəni, Yɪɪ
wá pa ba na dun. Ʊ wá pa ba zìlə́, ʊ ga
pa ba bɪcan sìə́. Ʊ wá dí yáá ʊ tʊn kʊ yoo
təntə Zwifə-ba yɪra. Kʊ kwa nə, ʊ dàń wá
tʊn kʊ Gərɛkə-ba yɪra.
11 Yɪɪ yáá con, ləzwənə mama ba n don
dwə.

Won tə, kʊ nə dwə, kʊ yɪ ka twá Yɪɪ nii tə nə
(Matiə 8.10-12; 23.3-4)

12 Lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba, yərì Yɪɪ
*nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə. Ba mʊ̀
lìà təntə tʊŋa cʊna, yá ba ga wá tɪ, ba
jén mɪámɪán Yɪɪ yáá con, ba bá yəni kʊ.
Zwifə-ba mʊ̀ yəə́ Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn
Moyizə nə. Yá ba də wa lìà duən wà Yɪɪ
nii təntə nə twá. Yɪɪ wá twá kʊ nə, ʊ ma
bʊ̀rì ba bʊ̀rà.
13 Lìù mama bá ya cígá tíú Yɪɪ yáá con,
ʊ nə cʊga Yɪɪ nii tə yɪrɪ. Kʊ mɛ, sə ʊ tʊn
kʊ tə, Yɪɪ nii tə nə bɪrɪ, sə ʊ tʊn. Mə nətʊ
nə ʊ dàń wá ya cígá tíú Yɪɪ yáá con.
14 Dwíə́ tə duən yərì Yɪɪ nii tə, ʊ nə
pɪn Moyizə nə. Yá ba dàń nə twá ba tətə
pubʊŋa nə, ba tʊn yìən tə nə tʊa tə mɛ,
də kʊ tə, Yɪɪ nii tə nə pìà, kʊ bɪrɪ də, ba
yəə́ kʊ tə, Yɪɪ nə pìà, ba cígá ga yərì Yɪɪ
nii tə mʊ̀.
15 Kʊ bɪrɪ də, Yɪɪ nii tə wulə ba bɪcanɪ
wa, sə ba lwarɪ kʊ tə, ba nə mɛ, sə ba
fwa. Yá ba bɪcanɪ wa, ba pubʊŋa tə yàá
bɪrɪ yìən tə, ba nə fwa zəni tə wa, də yìən
tə, ba nə fwa lwanɪ tə wa.
16 Dɪɪn don nə, Yɪɪ wá twá də Zwezi-
*Kərisə, ʊ bʊ̀rì yìən tə, tə nə sə̀gə̀, lìà tə
bɪcanɪ wa bʊ̀rà, ndə Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə, à nə
swìn à bɪrɪ tə nə bɪrɪ nətʊ. Yá kʊ dɪɪn
təntə nə, yìən təntə dàń wá nan poni nə.

Zwifə-ba wà Yɪɪ nii zìlí
(Matiə 3.8-10; Marəkə 7.9-13)

17 N mù lìù tə, n nə swìn də, n yı *Zwifə-
ba dwíí tə wa lìù, n ba fən dəri, n nə twá
Yıı *nii tə nə yırı. N yàá fwa yırʊ, də n
yı Yıı nyiən.
18 Kʊ twá də Yıı nii tə, ʊ nə pın *Moyizə
nə saŋʊ, n ma yə̀ə́ kʊ tə nə yı Yıı fıra, n
ga yə̀ə́ yozəŋu də yolwan swían duən wa.
19 N mù con nə, n bʊŋa də, n mù yía nə
na lá cígá mama, n ma bırı cwəŋə lilirən
nə. N bʊŋa də, n yı ndə poni nə, n pìrì
lìà tə, ba nə wulə yikunu wa.
20 Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, bırı mʊ́
yənu də cígá. Yá kʊ mù nə pın, n bʊŋa
də, n mù nə wàá lìà tə, ba nə tə̀lə́ cwəŋə
wa, n kwɛn n kəni cwəŋə wa. N bʊŋa də,
n mù nə yı karnyına, n kàrì lìà tə, ba nə
yə̀rì won mama.
21 Haya! N mù lìù tə, n kàrì lìà duən, n
ba n tətə kàrì. N mù lìù tə, n kàrì n bırı,
sə ba dàn ká ŋʊ, n tətə ŋwìn.
22 N mù lìù tə, n nə swìn, sə ba dàn ká
cwàrì, n tətə cwàrì. N mù lìù tə, n nə culi
woŋwanan, n tətə pìí n ŋwìn woŋwanan
n yoli.
23 N fwa fwiə n nə jə Yıı nii tə, ʊ nə pın
Moyizə nə tə yırı, yá n ga ba Yıı nii təntə
nə twá. Kʊ nətʊ pın, n cùgù Yıı dun tə.
24 Kʊ yı ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə
wa, kʊ wʊ́: «Kʊ zıgı á mù yuu wa, dwíə́
tə, ba nə tà Zwifə-ba, ma twın Yıı».
*(Romə tìán 4.11-12; 1 Korɛntə tìán
7.19; Galasi tìán 5.6)*
25 Á mù Zwifə-ba pın ba *gwəŋə bɛɛ.
Də á nə twá kʊ tə nə, Yıı nii tə, ʊ nə pın
Moyizə nə, nə bırı aba, á goŋu tə jə də̀ń.
Yá á dàń nə ba kʊ tə nə twá, Yıı nii tə nə
bırı aba, kʊ yı ndə ba nə wà aba gwəŋə.
26 Yá ba dàń nə wà lìù gwəŋə, ʊ ga twá
kʊ tə nə, Yıı nii tə nə bırı, Yıı wá jələ kʊ
tíú ndə ba gwəŋə wá.
27 Ba wà ʊ mù bɛɛ təntə gwəŋə, yá ʊ
ga twá kʊ tə nə, Yıı nii tə nə bırı. Ʊ mù
bɛɛ təntə bʊ̀rà wá ja n mù lìù tə, n nə yı
Zwifə. N jə Yıı nii tə, ba gwəŋə mʊ́ də, yá
n ga ba Yıı nii təntə nə twá.
28 Cígá cígá Zwifə tà lìù tə, ʊ yıra nə
nyın də Zwifə yıra cıcı. Yıı yáá con, kʊ tà
lìù tə, ba nə gwəŋə wá cıcı.
29 Cígá cígá Zwifə yı ʊ bıcan tə nə yı
nətʊ nə bırı də, ʊ yı Zwifə. Lìù tə, ba
nə gwəŋə wá cígá cígá Yıı yáá con, kʊ
yı lìù tə, Yıı-*Siŋu tə nə lwàń ʊ bıcan tə.
Kʊ tà lìù tə, ba nə gwəŋə wá cıcı. Ʊ mù
ləzwənyiri təntə yı Yıı nə yàá bwı ʊ nə,
kʊ tà ləzoni.

3

*Nətʊ Yıı nə fwa zəni Zwifə-ba yıra ʊ
doni dwíə́ tə duən
(Romə tìán 9.4-21)*
1 Kʊ nətʊ wa, lìù dàń nə yı *Zwifə,
bɛ̀ɛɛ̀ won nə, ʊ ma dwə lìà tə duən tə?
Zwifə-ba nə pın ba *gwəŋə bɛɛ tə, kʊ
nywarı nə yı bɛ̀ɛɛ̀?
2 Yìən dáá zənzən, Yıı nə ma fwa zəni
Zwifə-ba yıra, kʊ pa ba dwə dwíə́ tə duən
tə. Tə wa təntən yoo nə yı Yıı bırı ʊ sʊ̀ràn
tə ba mù Zwifə-ba nə.
3 Yá ba wa lìà duən dàń nə jigə pwìí
bələ tìán tə, kʊ nətʊ tə dàń wá pa Yıı də
lwàń, ʊ jì pwìí bələ tíú naaa?
4 Abada! Kʊ tà nətʊ! Ləzoni mama nə
swə ba kʊnı kʊnkʊn, Yıı mù ba ʊ cígá
sʊgʊ tə lwànı́. Kʊ yı ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yıı sagı tə wa, kʊ swìn Yıı yoo, kʊ wʊ́:
«Máŋá tə, n nə swìn, ba mama wá lwarı
də, n swìn cígá. Də ba nə pìà ba
bʊ̀rì n bʊ̀rà, n tə wá nan bʊ̀rà tə
wa».
5 Yá nə dàń nə tà cígá tìán tə nə bırı də,
Yıı yı cígá tíú, bɛ̀ɛɛ̀ won nə nə kʊ́ʊ̀ wá
swìn? Yıı ba cígá jə, də ʊ lıŋa tə nə yàá
pa ʊ kəni nəba càn wa, naaa? Bwálí kʊ tə
wa, à pubʊŋa tə yı ndə ləzwənə nə bʊŋa
nətʊ.
6 Abada! Kʊ tà nətʊ! Də Yıı yà nə tà cígá
tíú, ʊ yà wàrì lʊʊ kʊ tə ləzoni bʊ̀rà ʊ bʊ̀rì.
7 Yá à kʊnkʊn dàń nə pın, Yıı cígá tə kwɛn
ka nan poni nə ka súrí, sə kʊ pa Yıı na
dun, bɛ̀ɛɛ̀ nə pın Yıı bʊ̀rà ma wá ja nə,
à nə yı cʊnʊ tə yırı?
8 Kʊ nə yı nətʊ, bɛ̀ɛɛ̀ nə pın, nə ba swìn,
nə wʊ́: «Nə fwa yolwana tə, sə tə nan
zəni nə?» Lìà duən bʊŋa də, nə kàrà tə
yı nətʊ, ba ga twın nəba. Bʊ̀rà wá ja kʊ
mù lìà təntə, yá kʊ mù nə mɛ də ba.

Lìù tə̀lə́, ʊ nə yı cígá tíú
9 Bɛ̀ɛɛ̀ won dàń nə wulə, kʊ nə bırı də,
nə mù *Zwifə-ba, dwə dwíə́ tə duən tə?
Kʊ won təntə tə̀lə́. Nə dí yáá nə bırı də,

Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba tə mama yı cʊna
nə dí dìàn ba yuu wa.
10 Kʊ yı ndə kʊ nə púpúní Yıı sagı tə
wa kʊ wʊ́:
«Lìù tə̀lə́, ʊ nə yı cígá tíú, lìù nədʊ tətə
tə̀lə́.
11 Lìù mama tə̀lə́, ʊ nə jə wʊbʊŋa. Lìù
mama tə̀lə́, ʊ nə pìà Yıı.
12 Lìà tə mama dʊgʊ cígá cwəŋə tə. Ba
mama yı tʊtʊ Yıı yáá con. Lìù tə̀lə́, ʊ nə
tʊŋa zəni, lìù nədʊ tətə tə̀lə́.
13 Sʊ̀ràn tə nə naŋa ba níə́ wa yı
yokʊkwınan, ndə ba súrí ləbəri nii nə.
Ba nəndələ nə ba ma gıgarı lìà duən ba
cʊ̀gà. Ba níə́ cà ndə dəkwaa cwan nə.
14 Ba níə́ súə́ də ka zırı ka kə lìà nə, də
sʊ̀ràn tə, tə nə cʊ̀gà lìà.
15 Ba nɛɛ lıŋa tıa zənzən, sə ba ma va ba
lı mıı.
16 Ba mʊ̀ nə twá bwálí nə, ba yàá cʊ̀gʊ̀
wiən tə mama, ba ga kə càn kʊ bwálí tə
wa.
17 Ba yərì cwəŋə tə, ka nə kəni bıcan sìə́
lìà pwərə wa.
18 Ba ba zìlə́ jə, ba pa Yıı nə».
19 Yá nə ga yə̀ə́ də, kʊ tə mama Yıı *nii
tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, nə bırı tə, yı lìà
tə yırı, ba nə mɛ, sə ba zìlí Yıı nii tə. Lìù
mama kʊ́ʊ̀ wàrì ʊ swìn də, ʊ yərì. Yá lìù
mama dàń mɛ, sə ʊ tún ʊ nii Yıı yáá con.
20 Kʊ mʊ̀ nə pın, Yıı yáá con, lìù mama
wàrì cígá tíú ʊ jì, də kʊ nə yı, sə ʊ zìlí Yıı
nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə. Yıı nii tə mʊ̀
yı kʊ bırı lìà, sə ba lwarı də, ba tʊn cʊna
cıcı.

Nətʊ lìù nə wá jì cígá tíú Yıı yáá con Zwezi-Kərisə yırı

(Galasi tìán 2.15-16; 3.8-14; Efɛzə tìán 2.7-9)

21 Síʊ́n nə, Yıı dàń bırı nəba nətʊ, ʊ nə
wá bırı də, lìù yı cígá tíú ʊ mʊ̀ Yıı yáá
con, yá kʊ tà kʊ tíú zìlí ʊ mʊ̀ Yıı *nii tə
də. Yıı nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, saga
tə, də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà saga tə bırı də, kʊ
yoo tə yı cígá.
22 Yıı yàá bırı də, lìà tə yı cígá tìán,
ba nə ken ba waa Zwezi-*Kərisə nə yırı.
Lìà tə mɛ, ba nə ken ba wɛɛ Zwezi-Kərisə
nə yı won nədʊ. Yıı ba lìù kúrí, ʊ ma
kʊkwanı ʊ don.
23 Lìà tə mama tʊn cʊna Yıı yáá con. Yá
ba kʊ́ʊ̀ wàrì Yıı dun tə ba nı.
24 Yıı dàń nə fwa pubwanʊ ləzoni yıra,
ʊ ga pa, ba jì cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con,
tʊtʊ. Ʊ fwa kʊ nətʊ tə Zwezi-Kərisə yırı,
ʊ nə yı lìù tə, ʊ twá ʊ nə ʊ ma lı ba ba
cʊna tə wa.
25-26 Yıı nə ken, sə Zwezi-Kərisə ya ndə
vanı nə, ba nə ma fwa *joŋi cʊna yırı, sə
ʊ tı, ʊ jana lwá. Yá lìà tə, ba nə keni ba
waa Zwezi nə, Yıı dàń wá lı ba cʊna tə,
ba mʊ̀ də ʊ mʊ̀ Yıı pwərə wa. Yıı fwa
kʊ nətʊ tə, sə ʊ ma bırı də, ʊ yı cígá tíú.
Máŋá don yın lá, ʊ yà píní cʊna tə, ləzoni
nə fwa, ʊ wà ba ken càn wa tə yırı. Yá
síʊ́n nə, Yıı dàń bırı nətʊ tə, ʊ nə wá pa
ləzoni ya cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con. Yıı
pìà, sə ʊ ya ʊ cígá tə wa, yá ʊ ga pa lìà
tə, ba nə keni ba waa Zwezi-Kərisə nə, ya
cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con.

27 Bɛ̀eɛ̀e won nə, nə kʊ́ʊ̀ wàá nə ma
mà nə nyʊna wa? Kʊ won təntə tə̀lə́
míámían. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın kʊ yı nətʊ?
Kʊ tà ka zìlí nii tə, Yıı nə pın Moyizə nə.
Yá kʊ dàń nə yı ka kə waa Zwezi-Kərisə
nə wuuu.
28 Nə mʊ̀ yə̀ə́ nə waa con də, Yıı nə yàá
pa lìà tə ya cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con.
Kʊ yı ba nə keni ba waa Zwezi-Kərisə nə
wuuu tə yırı, kʊ tà ba nə zìlí ʊ nii tə, ʊ
nə pın Moyizə nə yırı.
29 Nə à yə̀ə́, Yıı yı *Zwifə-ba cıcı Yıı,
naaa? Ʊ tà dwíə́ tə duən, tə nə tà Zwifə-
ba mʊ̀ Yıı, naaa? Ʊ cígá yı dwíə́ tə duən
tə də Yıı.
30 Yıı nədʊ cıcı nə wulə. Yá ʊ mʊ̀ Yıı
nədʊ təntə nə wàá ʊ pın Zwifə-ba, ba nə
*goŋi bɛɛ tə, yanı cígá tìán ʊ yáá con, ba
nə keni ba waa Zwezi-Kərisə nə tə yırı.
Ʊ mʊ̀ ga nə wàá ʊ pın dwíə́ tə duən tə,
ba nə ba bɛɛ goŋi tə, yanı cígá tìán ʊ
mʊ̀ Yıı yáá con, ba də nə keni ba waa
Zwezi-Kərisə nə wuuu yırı. Yá Yıı dàń
twá cwəŋə nədʊ təntə, ʊ ma tʊn kʊ Zwifə-
ba, də lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba yıra.
31 Yá nə dàń nə keni nə waa Zwezi-
Kərisə nə, kʊ pìà kʊ bırı də, Yıı nii tə, ʊ
nə pın Moyizə nə, kʊ́ʊ̀ tə̀lə́, naaa? Abada!
Kʊ tà nətʊ! Kʊ nətʊ tətə yı nə dàń bırı
də, Yıı nii tə tə jə tʊtʊŋı wuuu.

4

Abərahamə ken ʋ waa Yıı nə
(Galasi tìán 3.6-9, 29)

1 Nə dàń wá swìn nə nıbɛɛ
*Abərahamə, ʋ nə lʋrı nəba yoo. Ʋ yoo
yı kʋ yın nətə?
2 Də kʋ nə yı kʋ twá Abərahamə
tʋtʋŋı nə, ʋ ma jì cígá tíú Yıı yáá con,
Abərahamə yà wàá ʋ tìàn nə ʋ bwı. Yá
kʋ dàń nə tà Yıı yáá con, ʋ wàá ʋ tìàn nə
ʋ bwı.
3 Kʋ púpúní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:
«Abərahamə ken ʋ waa Yıı nə wuuu, yá
Yıı dàń jələ wá də, ʋ yı cígá tíú ʋ mʋ̀ Yıı
yáá con».
4 Də lìù nə tʋn tʋtʋŋı ba yàá ŋwín wá
kʋ ŋwírán. Tə ŋwírán təntə tà zìlə́ ba fwa
ʋ yıra. Tə yı won ba nə mɛ, sə ba pa wá.
5 Lìù don də kʋ́ʋ̀ wàá lá ʋ yanı, ʋ nə wà
tʋtʋŋı tʋn, yá ʋ ga kəni ʋ waa Yıı nə. Yıı
yàá jələ ʋ mʋ̀ lìù təntə ndə cígá tíú nə ʋ
mʋ̀ Yıı yáá con, kʋ tíú nə kəni ʋ waa ʋ
mʋ̀ Yıı nə wuuu tə yırı. Kʋ yı nətʋ, lìù
təntə nə keni ʋ waa Yıı nə, ʋ nə pın cʋna
lìù jì cígá tíú tə yırı.
6 Pìʋ́ *Davidə tətə bırı lìù tə, Yıı nə wá
pa ʋ ya cígá tíú ʋ mʋ̀ Yıı yáá con, ʋ ga wà
tʋtʋŋı tʋn, nə wá ya pupwən lìù nətʋ. Ʋ
swìn, ʋ wʋ́:
7 «Pupwən lìà nə yı lìà tə, Yıı nə kwɛn ba
yokʋkwınan, ba mʋ̀ də wá pwərə
wa. Yá ʋ ga sın ba cʋna tə ʋ lı.
8 Pupwən lìù nə yı lìù tə, Yıı nə ba ʋ yuu
cʋna jələ».

Kʋ tà bɛɛ nə goŋi nə pın ʋ yı cígá tíú Yıı yáá con

9 *Davidə nə swìn nətʋ tə, kʋ tà *Zwifə-
ba lìà tə ba nə *goŋi bɛɛ tə cıcı yırı, kʋ
yı də dwíə́ tə duən mɛ, ba nə ba bɛɛ goŋi
yırı. Abərahamə ken ʋ waa Yıı nə, yá Yıı
dàń jələ wá də, ʋ yı cígá tíú ʋ mʋ̀ Yıı yáá
con, ndə nə nə dí yáá nə swìn kʋ.
10 Yá kʋ dàń zıgı nətə, Yıı ma jələ wá
də ʋ yı cígá tíú ʋ mʋ̀ Yıı yáá con? Kʋ yoo
tə yı kʋ tʋn ʋ nə goŋi tə kwa nə, nə à yə̀ə́
də ʋ tə wà goŋi? Kʋ tʋn, də ʋ tə wà goŋi.
11 Abərahamə ken ʋ waa Yıı nə, də ʋ tə
wà goŋi. Yá kʋ kwa nə, ʋ dàń goŋi, sə kʋ
ya mımınʋ. Kʋ mımınʋ təntə bırı də, Yıı
jələ Abərahamə də, ʋ yı cígá tíú ʋ mʋ̀ Yıı
yáá con, kʋ twá də ʋ nə ken ʋ waa tə ʋ mʋ̀
Yıı nə wuuu. Yá kʋ dàń pın Abərahamə
yı lìà tə mama, ba nə keni ba waa Yıı nə
nıbɛɛ, də ba nə swə ba wà goŋi də. Ba
də yı cígá tìán ʋ mʋ̀ Yıı yáá con, ndə ba
nıbɛɛ Abərahamə nə.
12 Yá ʋ mʋ̀ Abərahamə ga tə nə yı lìà
tə, ba nə goŋi tə də mama nıbɛɛ. Kʋ tà
lìà tə, ba nə goŋi ba cıcı yoo nə, à swìn.
Kʋ yı lìà tə, ba nə goŋi, yá ba dàń ga twá
kʋ tə nə, nə nıbɛɛ Abərahamə yà nə twá.
Ba ga kəni ba waa Yıı nə, ndə nə nıbɛɛ
Abərahamə nə fwa nətʋ, də ʋ tə wà goŋi.

Yıı nikanı tə yı lìà tə mama, ba nə keni ba waa ʋ nə, nyiən
(Ebərə-ba 11.8-19; Galasi tìán 3.8-18, 26-29)

13 Yıı kàn nii də, ʋ wá pa *Abərahamə
də ʋ dwíí tə, ʋ nə wá kə lʋʋ wa, tını
lʋʋ. Yá Yıı nikanı təntə ʋ nə kàn də
Abərahamə, kʋ tà ʋ nə zìlí ʋ mʋ̀ Yıı *nii
tə, ʋ nə pın *Moyizə nə yırı. Kʋ yı Yıı kàn
nikanı təntə də Abərahamə, ʋ nə jələ wá
də ʋ yı cígá tíú ʋ yáá con, ʋ nə kəni ʋ waa
ʋ nə wuuu tə yırı.
14 Kʋ nə yı lìù nə zìlí Yıı nii tə cıcı nə
pın ʋ jə tori Yıı con, ʋ ka kə ʋ waa Yıı nə
tə mʋ̀ dàń yı tʋtʋ, yá Yıı nikanı tə kʋ́ʋ̀ ba
də̀ń jə.
15 Ka vı Yıı nii, nə yàá zìn Yıı lıŋa. Yá
bwálí tə nə Yıı nii tə nə tə̀lə́, cʋna yoo də
tə̀lə́ kʋ bwálí tə nə.
16 Kʋ mʋ̀ yırı, kʋ dàń pın, lìù nə keni ʋ
waa Yıı nə, ʋ wá na Yıı nikanı wiən tə. Yá
tə cígá yı wiən tə, Yıı nə pın ʋ pubwanʋ
yırı. Yıı nikanı təntə dàń jə də̀ń kʋ pa
Abərahamə dwíí tə mama nə. Kʋ tà dwíí
tə, kʋ nə jə Yıı nii tə cıcı, kʋ yı də lìà tə
mama, ba nə keni ba waa Yıı nə wuuu,
ndə Abərahamə nə. Kʋ mʋ̀ yırı nə, nə
mama dàń wàá Abərahamə nə ma boŋə
nə nıbɛɛ.
17 Kʋ yı ndə kʋ nə púpúní Yıı sagı tə
wa. Yıı swìn Abərahamə yoo, ʋ wʋ́: «À
kàn nii də mʋ́, sə à pa n ya dwíə́ kapʋpʋ
nıbɛɛ». Yá Abərahamə nə ken ʋ waa Yıı
nə wuuu, ʋ cígá jigə nə mama nıbɛɛ Yıı
yáá con. Mə ʋ mʋ̀ Yıı nə pın mıı tıga nə,
ʋ ga pın won tə, kʋ yà nə tə̀lə́, dàń wulə.

18 Yala mama yà kúù tèlə́, yá
Abərahamə mù ga ja yala. Ʊ ken ʋ waa
Yɪɪ nə, kʋ ga pa ʋ jì dwíə́ kapʋpʋ nɪbɛɛ,
ndə kʋ nə púpʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
«N dwíí wá ya dwíí kapʋpʋ».
19 Abərahamə yà kwɪn ʋ bwələ bɪna
bíí. Yá ʋ tətə nɪ də, ʋ mù də ʋ kan Sara
mɛ kwɪn, ba kʋ́ù wàrì bìú ba lʋrɪ. Yá də
kʋ nətʋ mɛ, Abərahamə ken ʋ waa Yɪɪ nə
wuuu, ʋ ga wà pìí ʋ kə ʋ kwa.
20 Ʊ ken ʋ waa Yɪɪ nə wuuu, kʋ ga pa ʋ
jɪɪn dàn. Yá ʋ dàń pɪn dun Yɪɪ nə. Ʊ wà
bábìá fwa də nikanɪ tə, Yɪɪ nə kàn də wá,
ʋ ga wà Yɪɪ nii vɪ.
21 Abərahamə yà zəzən ʋ yə̀ə́ cígá
mama də, kʋ tə, Yɪɪ nə kàn nii, sə ʋ fwa,
Yɪɪ jə dìàn də, sə ʋ ma tʋn kʋ, ʋ pa kʋ jì.
22 Kʋ mù nə pɪn, Yɪɪ jələ Abərahamə
də, ʋ yɪ cígá tíú ʋ mù Yɪɪ yáá con.
23 Kʋ pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́: «Yɪɪ
jələ Abərahamə də, ʋ yɪ cígá tíú ʋ mù Yɪɪ
yáá con». Kʋ sʋgʋ təntə tà ʋ mù cɪcɪ yɪrɪ,
24 kʋ yɪ nə də yɪrɪ. Nə də keni nə waa
Yɪɪ nə, yá Yɪɪ wá jələ nəba də, nə yɪ cígá
tìán ʋ mù Yɪɪ yáá con. Ʊ mù nə pìí ʋ bwin
nə *Yuu-Tiu Zwezi ʋ lɪ tɪan wa.
25 Ba gʋa ʋ mù Zwezi təntə nə cʋna tə
yɪrɪ. Yá Yɪɪ pìí ʋ bwin wá, sə ʋ ma pa nə
ya cígá tìán ʋ mù Yɪɪ yáá con.

5

Zwezi pɪn, nə mù də Yɪɪ pìí nə kə duən yuu

(1 Piyɛrə 1.3-9; 1 Zwan 4.9-10; Romə tìán 8.32)

1 Nə keni nə waa Zwezi nə. Kʋ pɪn nə
yɪ cígá tìán Yɪɪ yáá con. Yá nə *Yuu-Tiu
Zwezi-*Kərisə nə pɪn, bɪcan sìə́ wulə nə
mù də Yɪɪ pwərə wa.
2 Nə keni nə waa Zwezi nə, yá nə
dàń twá də wá nə yí Yɪɪ yɪra, sə ʋ fwa
pubwanʋ nə yɪra. Kʋ pubwanʋ təntə yɪ
ndə nabuliyii nə, kʋ pɪn nəba mɪɪ máŋá
mama wuuu. Nə dàń yɪ nə jwɛ nə nə jə
yala də, nə wá na tori Yɪɪ dun tə wa yɪrɪ.
3 Kʋ tə nə súrí lá, nə tə wulə nə jwɛ,
nə nə wulə càn zənzən wa yɪrɪ. Nə yə̀ə́
də, càn zənzən yàá pa lìù ja pínʋ́ wuuu,
ʋ dàn ká pìí ʋ kə ʋ kwa.
4 Yá lìù dàń nə jə pínʋ́, kʋ yàá pa ʋ yɪ
pùə́ nədʋ tíú, də yìèn nə swə tə yí wá. Də
ʋ nə ba ʋ kwa kəni, kʋ yàá pa ʋ jə yala.
5 Yá yala təntə bá gɪgarɪ wá tə dʋgʋ, Yɪɪ
nə twá ʋ *Siŋu tə nə, ʋ nə pɪn nəba, ʋ pa,
nə zəzən nə yə̀ə́ nə bɪcanɪ wa də, ʋ swə
nəba zənzən tə yɪrɪ.
6 Máŋá don wa, nə yà nə ba dìàn jə,
sə nə jon nə tìàn nə cʋna tə wa, Zwezi-
Kərisə tɪga nə mù cʋna lìà yɪrɪ, máŋá tə
wa, Yɪɪ nə lɪ ʋ tún.
7 Kʋ yɪ càn, sə lìù sɛ̀e ʋ tɪ lìù don yɪrɪ,
ʋ nə yɪ cígá tíú. Kʋ tə nə yɪ lìù tə, ʋ nə
tʋŋa zəni zənzən, dɪɪn don lìù wàá ʋ ba
fən dəri, sə ʋ tɪ ʋ yɪrɪ.
8 Yá kʋ dàń nə yɪ Yɪɪ mù, ʋ mù bɪrɪ nəba
ʋ nə swə nəba zənzən nətʋ. Máŋá tə, nə
yà tə nə yɪ cʋna lìà, Kərisə tɪga nə yɪrɪ.
9 Síʋ́n nə, Zwezi-Kərisə nə tɪga ʋ jana
tə ga nan, tə pɪn nə dàń yɪ cígá tìán Yɪɪ
yáá con. Yá kʋ tə nə dwə, Zwezi-Kərisə
wá jon nəba, Yɪɪ lɪŋa tə də wa.
10 Máŋá don wa, nə yà yɪ Yɪɪ dʋŋa. Yá
Yɪɪ dàń pɪn nə mù də wá pìí nə kə duən
yuu. Kʋ twá ʋ bìú Zwezi-Kərisə tɪan tə
nə. Yá kʋ tə nə dwə, də nə mù də wá nə
pìí nə kə duən yuu nətʋ, ʋ wá twá ʋ bìú
Zwezi-Kərisə tə nə pìí ʋ bwin ʋ nan tɪan
wa tə nə, ʋ jon nəba nə cʋna wa.
11 Kʋ tà kʋ tə cɪcɪ, nə nə dí yáá nə swìn.
Yá kʋ tə nə súrí lá, nə yɪ nə jwɛ, nə nə yɪ
Yɪɪ lìà tə yɪrɪ. Kʋ nətʋ twá də nə Yuu-Tiu
Zwezi-Kərisə, ʋ nə pɪn nə mù də Yɪɪ pìí
nə kə duən yuu síʋ́n nə.

Kʋ tə Adamə nə yɪ, də kʋ tə Zwezi nə yɪ

(1 Korɛntə tìán 15.21-22, 41-49, 56-57; Romə tìán 6.23)

12 Cʋna yɪ tə twá ləzwənə nədʋ nə, tə
ma bà lʋʋ wa. Kʋ mù lìù təntə nə yɪ
Adamə. Yá cʋna nə pɪn tɪan wulə. Ləzoni
tə mama fwa cʋna. Kʋ mù nə pɪn, ba
mama ma mɛ, sə ba tɪ.
13 Cʋna yà dí yáá tə wulə lʋʋ wa, də Yɪɪ
tə wà ʋ *nii tə pɪn *Moyizə nə. Yá máŋá
tə, Yɪɪ nə wà ʋ nii tə pɪn Moyizə nə, ʋ wà
ʋ nii tə cʋna yoo swìn.
14 Kʋ yɪ nətʋ, yá kʋ ga nə zɪgɪ Adamə
máŋá tə wa, kʋ bà kʋ yí Moyizə máŋá tə
wa, tɪan dí dìàn zənzən ləzoni yuu wa.

Tıan dí lìà tətə, ba nə wà cʊna fwa ba ma dwə Yıı nii nə, ndə Adamə nə. Adamə təntə yà nyın də Zwezi, ʊ nə mɛ, sə ʊ bà yìən duən wa.

15 Adamə cʊna tə, ʊ nə fwa, də Yıı pubwanʊ tə, ʊ nə fwa nə yıra, tà nədʊ. Lìà zənzən tıga ləzwəndʊa cʊna yırı. Kʊ lìù təntə nə yı Adamə. Yá Yıı pubwanʊ zìlə́ wiən tə, də ʊ nə twá ləzwəndʊa don də nə, ʊ fwa lìà kapʊpʊ yıra, ʊ pubwanʊ tə yırı, də kʊ́ʊ̀ ziən zənzən tə doni won mama. Kʊ lìù təntə də nə yı Zwezi-Kərisə.

16 Yıı zìlə́ təntə də cʊna tə ləzwəndʊa tə nə tʊn, tà nədʊ. Ləzwəndʊa cʊna pın Yıı bʊ̀rì ləzoni bʊ̀rà, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ ba. Yá Yıı pubwanʊ zìlə́ tə, ʊ nə fwa ləzoni yıra, pın ləzoni tə dàń yı cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con. Yá ba ga yı lìà tə, ba nə dí yáá ba tʊn cʊna kapʊpʊ.

17 Tıan twá ləzwəndʊa cʊna nə, tə ma də́ dìàn ləzoni mama yuu wa. Yá kʊ tə nə dwə, Yıı kʊ́ʊ̀ twá Zwezi-Kərisə nə, ʊ ma fwa pubwanʊ zənzən ləzoni yıra. Ʊ pın ba jì cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con. Yá kʊ twá də Zwezi-Kərisə cıcı, ba dàń wá na dìàn ba ma ya mıı wa, ba ga wá də́ pàrì də wá.

18 Nətʊ tə, ləzwəndʊa cʊna nə pın, Yıı bʊ̀rì ləzoni mama bʊ̀rà, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ ba, mə nətʊ nə ləzwəndʊa də nə tʊn cígá yoo, Yıı wá twá ʊ də nə, ʊ pa ləzoni kapʊpʊ ya cígá tìán ʊ mʊ̀ Yıı yáá con, ba ga na mıı, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.

19 Nətʊ tə, ləzwəndʊa nə vıga Yıı nii, kʊ ga pa ləzoni mama dàń yı cʊna lìà Yıı yáá con, mə nətʊ nə, ləzwəndʊa də nə zìlí Yıı nii, kʊ wá pa lìà zənzən ya cígá tìán Yıı yáá con.

20 Yıı nii tə mʊ̀, ʊ nə pın Moyizə nə, yı kʊ twi talıkwa, sə ʊ ma pa cʊna kwɛn tə pùlì tə súrí lá. Yá bwálí tə nə, cʊna tə dàń nə pùlì tə súrí lá, Yıı yàá fwa pubwanʊ zənzən kʊ bwálí tə nə, ʊ ja lɛ tıa nə.

21 Kʊ yı nətʊ, sə kʊ pa nətʊ tə, tıan nə twá cʊna nə, tə ma də́ dìàn ləzoni yuu wa, máŋá don wa, tə pa ba tı, Yıı pubwanʊ tə də jə dìàn mama sı́ʊ́n nə, sə kʊ pa lìà ya cígá tìán ʊ yáá con. Yá Yıı dàń ga wá twá nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə, ʊ pa ba mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.

6

Nə dʊga nə cʊna tə, sə nə twá Zwezi-Kərisə nə ya mıı wa

(Kolosə tìán 2.11-13; 3.1-10; Galasi tìán 2.19-20; 1 Piyɛrə 4.1-2)

1 Bɛ̀eɛ̀e nə nə kʊ́ʊ̀ wá swìn? Kʊ mɛ, sə nə fwa cʊna tə wuuu, sə Yıı pubwanʊ tə kwɛn kʊ súrí zənzən nə yıra naaa?

2 Abada! Kʊ tà nətʊ! Kʊ nə yı cʊna yoo wa, nə mʊ̀ yı ndə nə tıga. Nə kʊ́ʊ̀ wàrì, nə pìí nə fwa cʊna wuuu, nə jə wulə.

3 Á yə̀ə́ zəni də, nə mʊ̀ lìà tə mama, ba nə ləgə nəba níá wa kʊ twá də Yıı yırı, ba ga bon Zwezi-*Kərisə yırı tə, kʊ yı ndə nə twá də wá, nə tı ʊ tıan tə.

4 Kʊ twá ba nə ləgə nəba níá tə wa, nə mʊ̀ də ʊ mʊ̀ dàń wulə tıan wa. Yá nə nyına Yıı twá ʊ pàrì tə dun tə nə, ʊ ma bwin Zwezi-Kərisə ʊ lı tıan wa. Kʊ yı nətʊ, sə nə də lwàń nə mıı tə, sə nə ya Yıı cwəŋə tə wa.

5 Kʊ pìà kʊ bırı də, nə mʊ̀ də Zwezi nə twá duən nə tı ʊ tıan tə, nə kʊ́ʊ̀ wá pìí nə twá də wá, nə bwin nə nan, ndə ʊ nə bwin ʊ nan nətʊ.

6 Nə yə̀ə́ də, ba nə paa Zwezi-Kərisə dagarʊ tə yuu, ba gʊ, nə yʊa nədwan tə də twá ʊ nə ka tı. Kʊ nətʊ dàń pın nə də́ dìàn, sə nə kʊ́ʊ̀ dàn ká pìí nə fwa cʊna tə, nə yʊa nədwan təntə yà nə pın nə fwa dí yáá nə. Yá nə dàń kʊ́ʊ̀ tà cʊna ywəŋə.

7 Cígá, lìù nə tıga, cʊna kʊ́ʊ̀ ba dìàn jə ʊ yuu wa.

8 Yá nə dàń nə twá də Zwezi-Kərisə nə tı, nə pın cígá də, nə mʊ̀ də ʊ mʊ̀ wá pìí nə ya mıı wa.

9 Nə yə̀ə́ zəni də, Zwezi-Kərisə pìí ʊ bwin ʊ nan tıan wa, yá ʊ kʊ́ʊ̀ bá pìí ʊ tı. Tıan kʊ́ʊ̀ ba dìàn jə ʊ yuu wa.

10 Zwezi-Kərisə tıga naa nədʊ cıcı, kʊ ga yı nə cʊna yırı. Yá sı́ʊ́n nə, ʊ wulə mıı wa, ʊ ga yı Yıı nə tı.

11 Mə kʊ yı nətʊ á də con. Á də mɛ, sə á jələ á tìàn ndə tıga nə, də kʊ nə yı cʊna yoo wa. Yá kʊ twá á mʊ̀ də Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə tə, á dàń wulə mıı wa, á ga yı Yıı nə tı.

12 Á yı lìà tə, á nə wá tı. Á kúù dànà ká
pa cʊna pìí tə də́ dìàn á yuu wa, tə pa á
zìlí á fıra yokʊkwınan tə nii.
13 Á dànà ká sɛ̀e á pa á tìàn cʊna nə, sə
tə pìí tə də́ dìàn á yuu wa, tə pa á tʊŋa
lwanı. Kʊ tə nə mɛ, á pıan á tìàn Yıı nə,
ndə lìà nə, ba nə bwin ba nan tıan wa. Á
tʊŋa kʊ tə nə ziən Yıı yáá con.
14 Cʊna kúù bá də́ dìàn á yuu wa, kʊ nə
kúù tà kálú, sə á twá Yıı nii tə, ʊ nə pın
Moyizə nə yırı. Á dàń yı Yıı nə tı aba, ʊ
pubwanʊ tə yırı.

Nə yı Yıı tùtùnà
(Zwan 8.31-36; Romə tìán 7.4-6; Titə 2.11-14)

15 Kʊ nətʊ dàń pìà kʊ bırı bɛ̀eɛ̀e? Nə yı
Yıı nə tı nəba, ʊ pubwanʊ tə yırı, nə kúù
tà kálú, sə nə twá ʊ *nii tə nə, ʊ nə pın
*Moyizə nə. Kʊ mù təntə dàń pìà kʊ bırı
də, nə mɛ, sə nə fwa cʊna naaa? Abada!
Kʊ tà nətʊ!
16 Á yərì yoo kʊ tə naaa? Á nə pın á
tìàn lìù nə, sə á tʊn á pa wá ndə ywəŋə
nə, á cígá wá ya ʊ ywəŋə, á sɛ̀e ʊ nii. Kʊ
nətʊ pìà kʊ bırı də, á nə yı cʊna ywəŋə,
tə mù nə wá kə aba tıan wa. Nə à yə̀ə́, á
nə kúù yı Yıı tùtùnà, Yıı wá pa á jì cígá
tìán ʊ mù Yıı yáá con, á nə sɛ̀e ʊ nii tə
yırı.
17 Máŋá don wa, á yà yı cʊna ywəŋə.
Yá síún nə, á dàń sɛ̀e kàrà tə nii, ba nə
kàrì aba, á ga twá ka nə də á waa mama.
Kʊ mù nə pın, nə kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e.
18 Yıı lı aba á cʊna wa, yá á dàń yı ʊ
ywəŋə, á tʊŋa ʊ cígá tə yırı.
19 Kʊ yı càn kʊ pa aba, sə á wàní á nì
sʊgʊ də̀ń lala. Kʊ mù nə pın, à sʊ̀ràn tə
yı ndə ləzoni sʊ̀ràn nə yı nətʊ. Máŋá don
wa, á yà sɛ̀e á kə á tìàn durən yìən wa, də
yokʊkwınan wa, tə ga də́ dìàn á yuu wa.
Kʊ nətʊ bırı də, á yı ndə cʊna ywəŋə nə.
Síún nə, á dàń mɛ, sə á sɛ̀e á kə á tìàn Yıı
cígá tə wa, sə kʊ pa á yá á tìàn míámían
Yıı jıın wa wuuu.
20 Máŋá tə, á yà nə yı cʊna ywəŋə tə,
ka twá Yıı cígá tə nə yoo yà ba aba jə.
21 Bɛ̀eɛ̀e nywarı nə á dàń nı yoywanan
təntə wa? Tə yìən təntə jə cavıra tə pa
aba síún nə, tə yígúrə́ nə yı tıan yırı.
22 Yá síún nə, Yıı dàń lı aba cʊna wa.
Yá á dàń jigə Yıı tùtùnà. Á tʊtʊŋı dàń nə
yı, sə á tʊn kʊ tə nə yı Yıı cígá tə. Yá á
nywarı dàń nə yı, sə á yá á tìàn míámían
Yıı jıın wa wuuu, á ga tə wá na mıı tə, kʊ
nə ba zwɛ̀e Zwezi-Kərisə con, kʊ yígúrə́
wa.
23 Cʊna ŋwírán nə yı tıan. Yá zìlə́ tə,
Yıı nə pın ʊ pubwanʊ tə yırı, kʊ mù yı
mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con, nə *Yuu-
Tiu Zwezi-Kərisə yırı.

7

Yıı nii tə kúù ba dìàn jə nə yuu wa
(Galasi tìán 2.19-20)

1 À nubıa-ba, á yı lìà tə, á nə yə̀ə́ Yıı
*nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə. Kʊ mù nə
pın, à swìn sʊ̀ràn tə tə á con. Yıı nii tə wá
də́ dìàn ləzoni yuu wa, máŋá tə mama, ba
nə wulə lʊʊ wa.
2 Kʊ yı ndə kan nə swe ʊ barı nə. Máŋá
tə mama, ʊ barı tə nə wá ya lʊʊ wa, Yıı nii
tə ba cwəŋə pın, sə ʊ nan ʊ barı tə con.
Yá ʊ barı tə dàń nə tıga, Yıı nii təntə, kʊ
yà nə pın, ʊ wulə ʊ barı tə con, yoo kúù
tə̀lə́ ʊ yuu wa.
3 Kʊ mù yırı nə, kan nə nan ʊ barı con,
ʊ va ʊ swe bɛɛ don nə, də ʊ barı tə wà tı,
ba yàá swìn ba wʊ́ kan təntə yı kacwarʊ.
Yá kʊ ga nə yı kanbarı tə tıga, Yıı nii tə
yoo kúù tə̀lə́ ʊ yuu wa. Ʊ kúù tà kacwarʊ,
də ʊ nə pìí, ʊ swe bɛɛ don nə.
4 À nubıa-ba, mə kʊ yı nətʊ á də con. Á
vwə á tìàn Zwezi-*Kərisə yıra, ʊ nə tıga
nə yırı. Kʊ nətʊ dàń pın, Yıı nii tə yoo
wa, á yı ndə á tıga. Yá á dàń yı lìù don nə
tı aba. Ʊ mù lìù təntə nə yı Zwezi, ʊ nə
bwin ʊ nan tıan wa. Yá kʊ mù nə pın, nə
mɛ, sə nə tʊn zənzən nə pa Yıı nə, ndə
tìʊ́ nə zıŋa bıa nətʊ.
5 Nə yə̀ə́ də, máŋá don wa, nə yà tʊŋa
nə tətə fıra yìən. Nə cʊna fıra tə yà twá
Yıı nii tə nə tʊŋa də nəba. Yá nə tətə fıra
yìən təntə yà kəni nəba tıan wa.
6 Yá síún nə, tıan dàń pwɛ̀e nə mù də
Yıı nii tə duən nə. Yá Yıı nii tə, kʊ yà nə cì
nə nə, ndə bàń dìà lìà nə, kúù tə̀lə́ nə yuu
wa. Kʊ mù nə pın, nə dàń zìlí Yıı-*Sinu
tə nii, nə ma tʊŋa nə pın Yıı nə cwəŋə

nədʋn wa. Nə kʋ́ʋ̀ ba Yɪɪ nii tə, ʋ nə pɪn Moyizə nə zìlí, sə nə ma tʋn nə pa wá.

Yɪɪ nii tə ba lìù joŋə ʋ cʋna wa
(Romə tìán 5.20; 3.19-20; Galasi tìán 3.21-22)

7 Bɛ̀eɛ̀e nə nə kʋ́ʋ̀ wá swìn? Yɪɪ *nii tə yɪ cʋna naaa? Abada! Kʋ tà nətʋ! Yá kʋ yɪ Yɪɪ nii tə cɪcɪ nə, à twá, à ma lwarɪ cʋna. Kʋ nə tà Yɪɪ nii tə nə swìn, kʋ wʋ́: «N wà mɛ, sə n pa n yii zʋ lìù won!», à yà bá lwarɪ kʋ yoo təntə.

8 Cʋna dàń twá Yɪɪ nii tə nə, tə na dìàn à yuu wa, tə pa à yii zʋ lìà wiən yiri mama. Yɪɪ nii tə yà ga nə tə̀lə́, cʋna də yà ba dìàn jə.

9 À mʋ̀ con nə, máŋá don wa, də à nə yərì Yɪɪ nii tə, à yà jə dìàn. Yá máŋá tə, à nə lwarɪ Yɪɪ nii tə, cʋna tə dàń nɪ dìàn à yuu wa.

10 À dàń ga jì ndə tɪgɪ nə. Mə kʋ twá nətʋ Yɪɪ nii təntə, kʋ yà nə mɛ, sə kʋ kə nə mɪɪ wa, dàń pìí kʋ kə nə tɪan wa.

11 Cʋna tə dàń twá Yɪɪ nii tə nə, tə pa à dwá cwəŋə, tə ga pa tɪan ja nə.

12 Kʋ nətʋ dàń bɪrɪ də, Yɪɪ nii tə mʋ̀ cígá yɪ kʋ nan Yɪɪ con, Yɪɪ nii yoo tə də yɪ kʋ nan Yɪɪ con. Yɪɪ nii tə yɪ cígá, kʋ ga ziən də.

13 Kʋ nətʋ dàń yɪ kʋ bɪrɪ də, Yɪɪ nii tə, kʋ nə ziən wàá kʋ pɪn tɪan janɪ lìù naaa? Abada! Kʋ tà nətʋ! Yá cʋna dàń nə twá won tə, kʋ nə ziən nə, tə ma gʋ nə. Kʋ nətʋ tʋn, sə kʋ pa ba lwarɪ cʋna nə ba ziən nətʋ, də nətʋ tə nə dwə won mama.

Jaŋa tə, ka yoo nə dà zənzən

14 Nə yə̀ə́ zəni də, Yɪɪ *nii tə yɪ kʋ nan Yɪɪ con. Yá à mʋ̀ yɪ ndə yoŋu nə, cʋna nə yə̀, à ga yɪ ləzwənə mʋ̀ʋ́.

15 À tʋŋa yìèn, à nə yərì tə də̀ń. Kʋ tə à nə pìà, sə à fwa, kʋ tà kʋ mʋ̀ nə à yàá fwa. Yá kʋ tə, à nə culi, mə kʋ mʋ̀ nə, à yàá fwa.

16 Də à nə fwa yìèn tə, à nə ba pìà, kʋ bɪrɪ də, à sɛ̀e də, Yɪɪ nii tə ziən.

17 Sɪʋ́n nə, à mʋ̀ nə kʋ́ʋ̀ ba tə yìèn təntə tʋŋa, kʋ dàń yɪ cʋna tə, tə nə wulə də nə, nə tʋŋa tə.

18 À dàń yə̀ə́ də, à mʋ̀ yɪ ləzwənə, à yɪra ga ba won mama jə kʋ nə ziən. À yàá pìà, sə à fwa zəni. Yá kʋ dàń nə yí, sə à fwa zəni tə, à kʋ́ʋ̀ wàrì kʋ à fwa.

19 À yàá pìà, sə à fwa zəni, yá à ba zəni təntə fwa. Lwanɪ tə, à nə ba pìà, sə à fwa, mə kʋ nə à fwa.

20 Də à dàń nə fwa kʋ tə, à yàá nə ba pìà, kʋ pìà kʋ bɪrɪ də, kʋ ká tà à tətə nə fwa tə, kʋ dàń yɪ cʋna tə, tə nə wulə də nə, nə pɪn à fwa tə.

21 À dàń lwarɪ cwəŋə təntə nə yɪ nətʋ. Kʋ yɪ máŋá tə, à nə pìà, sə à fwa zəni, lwanɪ tə nə yàá wulə à səpuni nə, sə tə cì à yáá nə.

22 À jə pupwən zənzən də Yɪɪ nii tə à waa con.

23 Yá à dàń yə̀ə́ də, dìàn duən wulə də nə, tə nə pìà tə kálí nə, sə à twá cwəŋə tə, kʋ nə ba ziən máŋá mama. Kʋ yoo təntə dàń jaŋa də kʋ tə, à pubʋŋa nə bɪrɪ də, kʋ ziən. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, cʋna dàń twá də Yɪɪ nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə, tə pa à jì ndə bàń dìə̀ lìù nə.

24 Nə̀ń à nə, à jigə pucʋnɪ lìù. À wàrì tɪan yáá nə à jén. Wàà nə wàá nə ʋ joŋə tə jɪɪn wa?

25 Nə kəni Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə yɪrɪ. Kʋ dàń nə yɪ à fɪra nə, à yɪ Yɪɪ nii tə, ʋ nə pɪn Moyizə nə, yoŋu à pubʋŋa wa. Yá kʋ nə kʋ́ʋ̀ twá à tʋtʋnɛɛ nə, à yɪ cʋna yoŋu, tə nə twá Yɪɪ nii tə nə, ʋ nə pɪn Moyizə nə, tə ja.

8

Yɪɪ-Siŋu tə dí dìàn cʋna yuu wa
(Galasi tìán 3.13-14; 5.16-25)

1 Sɪʋ́n nə, Yɪɪ ba lìà tə, ba nə yɪ Zwezi-*Kərisə nə tɪ bʋ̀rà bʋ̀rì, sə ʋ cʋ̀gʋ̀ ba.

2 Kʋ nətʋ bɪrɪ də, lìù nə yɪ Zwezi-Kərisə nə tɪ, Yɪɪ-*Siŋu tə, kʋ nə pɪn mɪɪ, dàń nə yɪ ʋ cwəŋə. Yá cwəŋə təntə pɪn, Yɪɪ jon nə cʋna yoo wa də tɪan yoo wa.

3 Ləzwənə bwànì tə pɪn, Yɪɪ *nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə, yà wàrì kʋ yoo təntə kʋ tʋŋa. Yá Yɪɪ dàń wání ʋ tʋn kʋ yoo təntə. Ʋ pɪn ʋ bìú Zwezi jì ləzwənə, ndə cʋna lìà tə nə. Ʋ twi tɪa yuu wa, sə ʋ jon cʋna lìà ba cʋna wa. Yɪɪ twá nətʋ, ʋ cʋ̀gʋ̀ cʋna dìàn ləzoni yuu wa.

4 Yɪɪ fwa kʋ nətʋ, sə kʋ pa nə wání nə ya cígá tìán ʋ yáá con, sə nə na dìàn nə

tʊn kʊ tə mama, Yɪɪ nii tə nə bɪrɪ də, nə mɛ, sə nə tʊn. Kʊ mù nə pɪn, nə kʊ́ù tà nə tətə fɪra tə nə kəni nəba cwəŋə wa. Kʊ dàń yɪ Yɪɪ-Siŋu tə nə kəni nəba cwəŋə wa.

5 Lìà tə, ba nə yɪ ba tətə fɪra nə kəni ba cwəŋə wa, ba yàá tʊŋa ba pùə́ yokʊkwɪnan fɪra. Yá lìà tə, ba nə yɪ Yɪɪ-Siŋu tə nə kəni cwəŋə nə, ba mù yɪ ba twá kʊ tə nə, Yɪɪ-Siŋu tə nə pìà.

6 Lìù pubʊŋa nə wulə ʊ pùə́ yokʊkwɪnan fɪra yuu wa, ʊ yɪ ʊ vələ tɪan wa. Yá lìù tə, ʊ pubʊŋa nə twá kʊ tə nə, Yɪɪ-Siŋu tə nə pìà, ʊ yɪ ʊ vələ mɪɪ wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con, də bɪcan sìə́ wa.

7 Lìù tə nə tʊŋa ʊ pùə́ yokʊkwɪnan fɪra, ʊ yɪ Yɪɪ dʊŋʊ. Ʊ ba Yɪɪ nii tə zìlí, ʊ ga wàrì kʊ ʊ zìlí tətə.

8 Lìà tə, ba nə twá ba pùə́ yokʊkwɪnan fɪra nə, ba wàrì Yɪɪ pùə́ ba poli.

9 Á mù kʊ́ù tà lìà tə, á nə twá á pùə́ yokʊkwɪnan fɪra nə. Á mù dàń yɪ á twá kʊ tə nə, Yɪɪ-Siŋu tə nə pìà, kʊ nə wulə də aba yɪrɪ. Də lìù nə ba Zwezi-Kərisə Siŋu* tə jə, ʊ tà ʊ mù lìù.

10 Á tətə yɪ kálʊ́, sə á tɪ á cʊna tə yɪrɪ. Yá á dàń nə yɪ Zwezi-Kərisə lìà tə, Yɪɪ pɪn á jì cígá tìán ʊ yáá con. Kʊ mù yɪrɪ nə, Yɪɪ pɪn aba Siŋu də mɪɪ.

11 Yɪɪ nə pìí ʊ bwin Zwezi-Kərisə ʊ lɪ tɪan wa. Də ʊ Siŋu tə dàń nə wulə də aba, ʊ mù Yɪɪ tə, ʊ nə bwin Zwezi ʊ lɪ tɪan wa, ʊ wá twá ʊ Siŋu tə nə, kʊ nə wulə də aba, ʊ pa á yɪra tə nə mɛ, sə tə tɪ pìí, tə na mɪɪ.

(Kolosə tìán 3.1-6; Galasi tìán 4.4-7; 1 Zwan 3.1-3; 2 Korɛntə tìán 4.16-18; 5.1-5)

12 À nubɪa-ba, nə mù dàń yɪ ndə jɪjɪŋa nə. Yá jɪŋɪ tə, kʊ nə wulə nə yuu wa, kʊ tà ləzoni pùə́ yokʊkwɪnan fɪra jɪŋɪ. Nə kʊ́ù wà mɛ, sə nə pìí nə twá nə tətə pùə́ yokʊkwɪnan fɪra nə.

13 Á nə twá á tətə pùə́ yokʊkwɪnan fɪra nə, tɪan wá ja aba. Yá á nə twá Yɪɪ-Siŋu tə nə, á pwɛ̀e á tìàn də á pùə́ fɪra tʊtʊnkʊkwɪnan tə, á wá ya mɪɪ wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.

14 Kʊ dàń pìà kʊ bɪrɪ də, lìà tə mama, Yɪɪ-Siŋu tə nə kəni cwəŋə wa, yɪ Yɪɪ bɪa.

15 Yá Siŋu tə, Yɪɪ nə pɪn aba, kʊ tà Siŋu tə, kʊ nə wá pìí kʊ kə aba ywəŋə tʊtʊnan wa, sə fən ja aba. Kʊ yɪ Siŋu tə, kʊ nə pɪn, á jì Yɪɪ bɪa. Kʊ mù dàń nə pɪn, nə wàá nə boŋə Yɪɪ, nə wʊ́: «Baba, nə nyɪna Yɪɪ!»

16 Yɪɪ-Siŋu tə tətə bɪrɪ nəba nə waa con də, nə cígá yɪ Yɪɪ bɪa.

17 Də nə dàń nə yɪ Yɪɪ bɪa, kʊ mɛ, sə nə ja tori ʊ con. Də nə nə sɛ̀e nə twá Zwezi-Kərisə nə, nə də́ ʊ càn tə, sə nə twá də wá, nə na dun, nə mù də ʊ mù wá tàrì wiən tə, Yɪɪ nə kàn nii, sə ʊ pa nəba.

Yɪɪ pìà, sə nə twá nə ya ʊ dun tə wa

18 À mù con, à bʊŋa də, càn tə tə nə wulə tə wa, sʊ́ʊ́n máŋá kʊ tə wa, yɪ tʊtʊ dun tə nə, Yɪɪ nə wá bɪrɪ nəba.

19 Wiən tə mama, Yɪɪ nə fwa tə dànì də bìbàrʊ̀, máŋá təntə, Yɪɪ nə wá bɪrɪ ʊ bɪa tə dun tə nəpon nəpon.

20 Wiən tə mama, Yɪɪ nə fwa twi tə jì wiən tə nə wá cʊgʊ. Kʊ tà wiən tə tətə nə pìà kʊ nətʊ tə, kʊ yɪ Yɪɪ nə pɪn, kʊ tʊn.

21 Də kʊ nətʊ mɛ, yala tə wulə tə pa wiən tə mama nə, Yɪɪ nə fwa, ʊ nə wá jon tə mama dìàn tə wa, tə nə cʊ̀gà tə yɪrɪ. Tə dàń wá tɪnɪ tə tìàn, ndə Yɪɪ bɪa tə nə tɪ ba tìàn ʊ dun tə wa nətʊ.

22 Yá nə dàń yə̀ə́ də, zàn mama, wiən tə mama, Yɪɪ nə fwa, wulə wʊwalʊ də càn wa, ndə kan nə pìà ʊ lʊrɪ bìú, ʊ ga ní.

23 Yá kʊ dàń tà wiən təntə cɪcɪ, kʊ yɪ də nə mù lìà tə mɛ, Yɪɪ nə kən ʊ Siŋu tə nə bɪcanɪ wa. Nə də yɪ nə ní nə waa con, nə ma dànì máŋá tə, nə nə wá jì Yɪɪ bɪa cígá, sə Yɪɪ ga jon nə də nə yɪra tə mama. Kʊ yɪ nətʊ nə də con, yá nə mù ga dí yáá nə na Yɪɪ-Siŋu tə, ndə təntən won nə, Yɪɪ nə pɪn nəba, kʊ nə bɪrɪ də, nə wá na wiən tə duən tə mama.

24 Yɪɪ jon nəba, kʊ pa nə jə yala də, nə wá na kʊ tə, ʊ nə wá pa nəba. Yá lìù nə jə won yala, ʊ nə twi ʊ na kʊ, kʊ ká tà yala yoo. Won tə, lìù nə nɪ, ʊ kʊ́ù wàá yala ʊ kəni kʊ nə naaa?

25 Yá nə yala tə nə yɪ nə ken won nə, nə nə ba ja, kʊ wá pa nə dìàn kʊ də pínʊ́.

* **8:9 8.9** Də ba nə wʊ́, Yɪɪ-Siŋu, nə à yə̀ə́ Zwezi-Kərisə Siŋu, kʊ mama yɪ won nədʊ, Yɪɪ də Zwezi-Kərisə nə yɪ nədʊ tə yɪrɪ.

26 Kʊ tə də kʊ nə súrí lá, Yıı-Siŋu tə yàá bà kʊ san nəba, nə bwànì tə yırı. Nə yərì won tə, nə mɛ, sə nə lòrì Yıı con, nə yıjʊnı máŋá wa. Yá Yıı-Siŋu tə mù dàń yàá jon nə yuu nə, kʊ lòrì Yıı də kʊ ní, nii nə wàrì kʊ yoo kʊ maŋa.

27 Yıı də yəə́ kʊ tə nə wulə ləzwənə mama bıcan wa, ʊ ga yəə́ kʊ tə, ʊ Siŋu tə nə pìà. Yıı-Siŋu tə yı kʊ lòrì Yıı ndə Yıı nə pìà, sə ba lòrì wá nətʊ, kʊ pın lìà tə nə, ba nə yı ʊ mù Yıı nə tı.

(Efɛzə tìán 1.3-12; Romə tìán 5.1-11)

28 Nə tə yəə́ də, Yıı yàá fwa yoo mama, sə kʊ kwɛn lìà tə, ba nə swə ʊ mù Yıı. Yıı dí yáá ʊ tún cwəŋə, ʊ twá kʊ nə, ʊ ma kúrí ba mù lìà təntə.

29 Yá ba mù lìà təntə, ʊ nə dí yáá ʊ kúrí, ʊ dí yáá ʊ kə ʊ sírí də, sə ʊ pa ba nyın də ʊ bìú Zwezi tə. Kʊ nətʊ dàń wá pa, ʊ bìú tə ya ʊ bikwıa bıa kapʊpʊ wa.

30 Lìà tə, Yıı nə dí yáá ʊ kə ba sírí, ʊ dí yáá ʊ kúrí ba də. Ʊ nə kúrí ba, ʊ pın ba jì cígá tìán ʊ mù Yıı yáá con. Yá ʊ nə pın ba jì cígá tìán ʊ yáá con, ʊ dàń pın ba ʊ dun tə də.

Yıı sonu tə nə mɛ nətʊ

31 Bɛ̀eɛ̀e nə nə kʊ́ʊ̀ wá swìn? Də Yıı nə wulə də nəba, wàà nə wá zàn ʊ zıgı nə nə?

32 Yıı wà ʊ bìú tə tətə nə cì, ʊ dàn ká də́ càn tə. Ʊ sɛ̀e ʊ yá wá ləzoni jìàn wa, ʊ pa ba gʊ wá nə mama yuu yırı. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə kʊ́ʊ̀ cìgà, sə ʊ súrí wiən tə mama ʊ bìú tə nə ʊ pa nəba?

33 Wàà nə wàá ʊ bırı də, nə mù lìà tə, Yıı nə kúrí, cʊ̀gʊ̀ yoo ʊ yáá con? Yıı tətə dàń nə pın, nə jì cígá tìán ʊ yáá con.

34 Wàà nə wàá nə bʊ̀rà ʊ bʊ̀rì, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ nəba? Zwezi-*Kərisə tıga. Kʊ tə nə dwə, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tıan wa. Yá ʊ dàń wulə Yıı jızən† vàn nə, ʊ lòrì Yıı nə yuu yırı.

35 Bɛ̀eɛ̀e won dàń nə kʊ́ʊ̀ wàá nəba, kʊ lı Zwezi-Kərisə sonu tə wa? Kʊ yı càn zənzən naaa? Nə à yəə́ pucʊnı naaa? Nə à yəə́ càn tə, lìà nə kəni nəba tə wa naaa? Nə à yəə́ nıən nə jə nəba naaa? Nə à yəə́ zʊrı nə jə nəba naaa? Nə à yəə́ yoo tə kʊ nə pìà nəba, sə kʊ gʊ naaa? Nə à yəə́ ba nə wá kə lagʊrı sìʊ́ nə bıan nə naaa?

36 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«Máŋá mama ba pìà ba gʊ nəba, n mù yırı. Ba ja nəba ba fwa ndə pee nə, ba nə ja vəli nangʊra dìə wa».

37 Yá yìàn təntə mama wa, nə yàá də́ dìàn tə nə dwə dìàn yiri mama, kʊ twá də lìù tə, ʊ nə sóní nəba.

38-39 À mù zán à yəə́ də, cígá mama won tə̀lə́, kʊ nə wá lı nəba Yıı sonu tə wa, ʊ nə twá nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə, ʊ bırı nəba. Kʊ nə yı tıan, nə à yəə́ mıı, nə à yəə́ *malıkɛ, nə à yəə́ wiən tə, tə nə də́ dìàn lʊʊ kʊ tə yuu wa, nə à yəə́ sı́ʊ́n máŋá kʊ tə wiən tə, nə à yəə́ máŋá tə, kʊ nə wá bà wiən tə, nə à yəə́ dìàn tìán, nə à yəə́ lanworu dìàn, nə à yəə́ tıa yuu dìàn, nə à yəə́ won don mama, Yıı nə fwa, kʊ wàrì nəba kʊ lı Yıı sonu tə wa.

9

Yıı kúrí Yızərayɛlə lìà dwíí tə (Romə tìán 10.1)

1 À mù də Zwezi-*Kərisə vwə duən nə, kʊ ga yı cígá nə, à wá swìn, à bá kʊnı kʊnkʊn. Yıı-*Siŋu tə, kʊ nə wulə à pubʊŋa wa, bırı də, kʊ yı cígá.

2 À pùə́ cʊ̀gʊ̀ zənzən, à yıra ga wiri máŋá mama.

3 Cígá mama à tətə yà swə, sə Yıı cʊ̀gʊ̀ à mù, sə ʊ ga pwɛ̀e à də Zwezi-Kərisə duən nə, də kʊ yà nə wá pa lìà tə, ba nə lʊrı à mù də ba mù mɛ dwíí nədʊ wa, ba ga yı à nubıa tə boli ʊ yıra.

4 Ba mù nə yı *Yızərayɛlə lìà tə, Yıı nə kúrí, sə ʊ pa ba jì ʊ bıa. Ʊ bırı ba ʊ dun tə. Ʊ jın *nimarʊ də ba. Ʊ twá də *Moyizə ʊ pa ba ʊ *nii tə. Ʊ pın cwəŋə, sə ba tʊn ba pa wá. Ʊ kàn nikanan də ba.

5 Ba dwíí tə dəkuu yı kʊ nan nə nıbara-ba dwíí tə wa. Mə ba mù dwíí tə wa nə, ba lʊrı Zwezi-Kərisə ndə ba nə lʊrı ləzwənə nətʊ. Ʊ mù Zwezi-Kərisə təntə nə yı Yıı, ʊ ga wulə tə mama yuu wa. Nə pıan dun mɛ wá máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e. Amıına!

Lìà tə, ba nə yı Yıı bıa cígá cígá (Galasi tìán 4.22-31)

† **8:34 8.34** Ka jə̀ń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

6 Kʊ tà à pìà, sə à bɪrɪ də, Yɪɪ nikanɪ tə
dàń jigə tʊtʊ. Kʊ cígá wa nə, kʊ tà lìà tə
mama *Yɪzərayɛlə* lìà tə nə lʊrɪ, nə yɪ
Yɪzərayɛlə lìà cígá cígá.
7 Yá kʊ ma tà lìà tə mama, ba nə lʊrɪ
ba *Abərahamə† dwíí tə wa, nə yɪ ʊ bɪa
cígá cígá. Cígá, Yɪɪ swìn Abərahamə con,
ʊ wʊ́: «N wá twá də *Yɪzakə n na dwíí,
kʊ bon n yɪrɪ».
8 Nə̀ń, kʊ yoo təntə də̀ń. Yɪɪ bɪa cígá
cígá yɪ bɪa tə, kʊ nə twá də ʊ nikanɪ tə,
ba ma lʊrɪ ba. Kʊ tà bɪa tə, bɛɛ də kan nə
pə̀ń duən nə, ba ma lʊrɪ də ba tətə fɪra.
9 Á nəŋə kʊ tə, Yɪɪ nə swìn ʊ nikanɪ tə
wa. Ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ máŋá təntə tətə
wa nə wá kʊ bà kʊ yí, à wá pìí à bà, də
Sara lʊrɪ bìú».
10 Yá kʊ tà kʊ cɪcɪ. Rebeka də lʊrɪ
yɪywɛɛ bələ nə nɪbɛɛ Yɪzakə nə.
11-13 Də ʊ tə wà yɪywɛɛ bələ təntə lʊrɪ,
sə ba fwa zəni, nə à yə̀ə́ lwanɪ, Yɪɪ swìn
ʊ con, ʊ wʊ́:
«Zʊnʊ tə wá jì nyánʊ́ tə tʊ̀tʊ̀nʊ̀. Kʊ yɪ ndə
kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
‹À sóní *Zwakɔbə, à ga varɪ Esaʊ à
dʊgʊ›.»
Kʊ yoo təntə tʊn, sə kʊ pa kʊ tə, Yɪɪ nə dí
yáá, ʊ tanɪ ʊ tún tə nii sú. Yɪɪ tətə nə yàá
kúrí lìà tə. Kʊ tà ba tʊtʊnan nə yàá pa ʊ
kúrí ba, kʊ yɪ ʊ tətə fɪra nə, ʊ yàá twá ʊ
ma kúrí ba.

(Romə tìán 11.22, 30-36)

14 Bɛ̀ɛ̀ɛ nə nə kʊ́ʊ̀ wá swìn? Kʊ pìà
kʊ bɪrɪ də, kʊnkʊn yìən wulə Yɪɪ də con,
naaa? Abada! Kʊ tà nətʊ!
15 Yɪɪ swìn *Moyizə con, ʊ wʊ́: «À wá
dəri lìù tə yinəgə zənzən, à nə pìà, sə à
dəri ʊ yinəgə zənzən. À ga wá ya zəni à
pa lìù tə nə, à nə pìà, sə à ya zəni à pa
wá».
16 Kʊ nətʊ dàń bɪrɪ də, Yɪɪ fɪra tə ba
ləzoni fɪra nə twá. Tə ma kʊ́ʊ̀ ba ba
kajaŋa də nə twá. Tə yɪ tə twá də ʊ mʊ̀
Yɪɪ tətə, ʊ nə dəri yinəgə zənzən.
17 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa də, Yɪɪ swìn
*Farawon con, ʊ wʊ́: «N yɪ à sɪnɪ à tún
mʊ́ pìʊ́, sə máŋá tə, n nə vɪga à nii, sə à
bɪrɪ mʊ́ à dìàn tə, sə à yɪrɪ zʊ lʊʊ mama
wa».
18 Kʊ bɪrɪ nəba də, Yɪɪ yàá dəri lìù tə
yinəgə zənzən, ʊ nə pìà, sə ʊ dəri kʊ tíú
yinəgə zənzən. Yá ʊ yàá pa lìù don də vɪ
ʊ mʊ̀ Yɪɪ nii, kʊ ga yɪ Yɪɪ tətə nə pìà kʊ
nətʊ.

Yɪɪ kúrí lìà dwíə́ tə duən də wa

19 Kʊ wàá kʊ pɪn lìù bwe nə, ʊ wʊ́: «Də
kʊ nə yɪ nətʊ, bɛ̀ɛ̀ɛ nə pɪn, Yɪɪ yàá caga
lìà duən nii nə, ba nə fwa cʊna yɪrɪ? Lìù
tə̀lə́ ʊ nə wàá yoo ʊ fwa, də kʊ nə tà kʊ
tə, Yɪɪ nə pìà». Yá à mʊ̀ wá le kʊ tíú, à
wʊ́:
20 «N mʊ̀ dàń nə yɪ wàà, ʊ ma dɪ tʊ́tʊ̀ná
nətʊ də Yɪɪ?» Lìù nə ma wʊ̀rʊ́, wʊ̀rʊ́ tə
wàá kʊ tíú con kʊ swìn, kʊ wʊ́: «Bɛ̀ɛ̀ɛ
nə pɪn, n ma nə nətən?»
21 Lìù tə, ʊ nə ma wʊ̀rʊ́ tə, jə cwəŋə, sə
ʊ fwa kʊ tə, ʊ nə pìà də dɔɔ tə. Ʊ wàá
dɔɔ tə ʊ pwɛ̀ɛ bələ, ʊ tì kʊ vàn don, ʊ ma
fwa wʊ̀rʊ́ nəzəŋu, ba nə lɪ ba tún, ba ma
tʊŋa dun tʊtʊnan. Ʊ ga tì kʊ don tə, ʊ ma
fwa wʊ̀rʊ́, ba nə ma tʊŋa dɪɪn mama.
22 Yɪɪ yà pìà ʊ bɪrɪ də, ʊ lɪŋa zaŋa, ʊ ga
jə dìàn də. Yá ʊ jɪn pínʊ́ zənzən də lìà
tə, ʊ lɪŋa tə nə zaŋa ba yuu wa, ʊ yà nə
mɛ, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ ba ʊ pa, ba jén ʊ yáá con
mɪ́ámɪ́án.
23 Kʊ máŋá nədʊ təntə wa, Yɪɪ yà pìà,
sə lìà tə lwarɪ ʊ dun tə nə dáá zənzən
nətʊ. Ʊ dəri lìà duən yinəgə zənzən, ʊ ga
dí yáá ʊ tanɪ ba ʊ tún, sə ba twá ba ya ʊ
dun təntə wa.
24 Nə mʊ̀ nə yɪ ba lìà təntə. Nə mama
yɪ lìà tə, Yɪɪ nə kúrí, sə nə ya ʊ lìà. Kʊ tà
*Zwifə-ba dwíí tə cɪcɪ nə, ʊ kúrí, ʊ kúrí
dwíə́ tə duən tə də.
25 Kʊ yɪ ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ nii
*sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Oze sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Dwíí tə, kʊ yà nə tà à mʊ̀ nyiən, sɪ́ʊ́n nə,
à wá bon kʊ à mʊ̀ nyiən. Dwíí tə, à
yà nə ba kʊ swə, sɪ́ʊ́n nə, à wá bon
kʊ dwíí tə, à dàń nə swə kʊ.
26 Yá bwálí tə nə, ba yà nə swìn ba con
də, ba tà à mʊ̀ Yɪɪ lìà, ba dàń wá bon ba,
Yɪɪ tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa, bɪa».
27 Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi də swìn
*Yɪzərayɛlə dwíí tə yoo, ʊ bɪrɪ, ʊ wʊ́:
«Yɪzərayɛlə dwíí tə də nə swə kʊ wá yà
dání ndə mʊʊ nii kasɪlʊ nə, ba lìà

* **9:6 9.6-7** Yɪzərayɛlə lìà də Abərahamə dwíí mɛ yɪ won nədʊ. † **9:7 9.6-7** Yɪzərayɛlə lìà də Abərahamə dwíí mɛ yɪ won nədʊ.

mancɪn cɪcɪ, nə Yɪɪ wá jon ba cʊna wa.
28 Kʊ tə Yɪɪ nə swìn də, ʊ wá fwa tɪa yuu
wa, ʊ bá dán ʊ ma tʊn kʊ, ʊ zwɛ̀e».
29 Ezayi tə kʊ́ʊ̀ dí yáá, ʊ swìn, ʊ wʊ́:
«Yɪɪ tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, nə yá
nə dwíí tə wa lìà duən, sə ba yà lá.
Kʊ nə tà nətʊ, də nə yà jigə ndə
*Sodɔmə tìán də Gomɔrə tìán nə».
(Romə tìán 10.3, 16-21; 3.19-29; Galasi tìán 3.8-14)
30 Bɛ̀eɛ̀e nə nə kʊ́ʊ̀ wá swìn? Lìà tə, ba
nə tà Zwifə-ba mʊ̀ yà ba ba tìàn kálʊ́, sə
ba ya cígá tìán Yɪɪ yáá con. Yá sɪʊ́n nə,
ba jigə cígá tìán Yɪɪ yáá con, ba nə keni
ba waa Zwezi-Kərisə nə yɪrɪ.
31 Yá Yɪzərayɛlə lìà tə mʊ̀ yà yɪ ba kálʊ́
ba tìàn, sə ba twá Yɪɪ *nii tə nə, sə ba ma
ya cígá tìán Yɪɪ yáá con. Yá ba wà wànɪ́
ba twá Yɪɪ nii tə nə, ndə kʊ nə mɛ nətʊ,
ba va ba yí kʊ yígúrə́.
32 Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pɪn, ba wà cígá tìán jì
Yɪɪ yáá con? Yɪzərayɛlə lìà yà pìà ba twá
ba tʊtʊnan nə, ba ma jì cígá tìán Yɪɪ yáá
con, yá ba ga kʊ́ʊ̀ wà ba waa ken Yɪɪ nə.
Kʊ mʊ̀ nə pɪn, ba vɪ lìù tə, Yɪɪ nə tʊn, ndə
lìà nə bwɪn ba tìàn kapan tə nə, ba tʊ.
33 Kʊ pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Nə̀ń à tún kapan Siyon‡ nə, lìà nə mà ba
nɛɛ kʊ nə, ba twɪ. Kʊ yɪ kapan tə,
kʊ nə pɪn lìà dʊga cwəŋə, ba jén.
Yá lìù tə, ʊ nə keni ʊ waa lìù tə nə,
Yɪɪ nə tʊn, cavɪra ba yí kʊ tíú».

10

(Romə tìán 9.1-5; Galasi tìán 3.21-29)

1 À nubɪa-ba, à swə zənzən à waa con,
sə Yɪɪ jon *Zwifə-ba mama ba cʊna wa. À
dàń ga lòrì Yɪɪ kʊ yoo təntə yɪrɪ.
2 À wàá à swìn də, ba kəni ba kajaŋa
mama, sə ba wànɪ́ ba tʊn ba pa Yɪɪ nə.
Yá ba dàń nə yərì cwəŋə tə, ba nə mɛ, sə
ba twá ba ma tʊn kʊ.
3 Ba wà lwarɪ nətʊ tə, Yɪɪ nə yàá pa lìù
jì cígá tíú ʊ mʊ̀ Yɪɪ yáá con. Kʊ dàń pɪn,
ba pìà ba təntɪan cwəŋə, sə ba ma wànɪ́
ba jì cígá tìán Yɪɪ yáá con. Yá ba ga vɪ, sə
ba twá Yɪɪ cwəŋə tə mʊ̀.
4 Zwezi-*Kərisə twi ʊ pa Yɪɪ *nii tə, ʊ nə
pɪn *Moyizə nə, cwəŋə tə yí kʊ yígúrə́. Ʊ
fwa nətʊ, sə Yɪɪ pa lìù tə mama, ʊ nə ken
ʊ waa ʊ mʊ̀ Zwezi-Kərisə nə, jì cígá tíú
Yɪɪ yáá con.
5 Máŋá don wa, Moyizə nə pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ
nii tə, ʊ bɪrɪ nətʊ lìù nə mɛ, sə ʊ twá kʊ
nə, ʊ ma jì cígá tíú Yɪɪ yáá con. Ʊ pʊ́pʊ́nɪ́
kʊ, ʊ wʊ́: «Lìù tə mama, ʊ nə twá Yɪɪ nii
tə mama nə, kʊ tíú wá na mɪɪ».
6 Yá kʊ dàń nə yɪ nətʊ tə, lìù nə kəni
ʊ waa Yɪɪ nə, ʊ ma jì cígá tíú ʊ mʊ̀ Yɪɪ
yáá con, kʊ pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Dàn ká swìn n waa con, n wʊ́: ‹Wàà nə
wá dì Yɪɪ *sàń nə?› Kʊ də̀ń nə yɪ: Wàà
nə wá dì ʊ bon Zwezi-Kərisə, sə ʊ cú?
7 Nə à yə̀ə́: Dàn ká swìn n waa con də,
n wʊ́: ‹Wàà nə wá cú tɪa də̀ń nə?› Kʊ
də̀ń nə yɪ: Wàà nə wá cú tɪa də̀ń, ʊ bon
Zwezi-Kərisə, sə ʊ bwin ʊ nan tɪan wa?
8 Yá kʊ pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
‹Yɪɪ sʊgʊ tə bwələ n yɪra. Kʊ wulə n nii
wa, kʊ ga wulə n bɪcan də wa›.» Mə kʊ
sʊgʊ təntə nə, nə kàrì nə bɪrɪ lìà nə, nə
ga swìn ba con, sə ba kə ba waa Zwezi-
Kərisə nə wuuu.
9 Də n nə swìn n bɪrɪ n nii wa də, Zwezi-
Kərisə yɪ *Yuu-Tiu lìà yáá con, n nə kə n
waa ʊ nə, n ga pa cígá də, Yɪɪ bwin wá ʊ
lɪ tɪga wa, Yɪɪ wá jon mʊ́.
10 Kʊ yɪ cígá, də n nə ken n waa Zwezi-
Kərisə nə, Yɪɪ wá pa n jì cígá tíú ʊ mʊ̀ Yɪɪ
yáá con. Də n nə kʊ́ʊ̀ swìn n bɪrɪ n nii wa
də, Zwezi-Kərisə yɪ Yuu-Tiu lìà yáá con,
Yɪɪ wá jon mʊ́.
11 Kʊ yɪ ndə kʊ nə pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə
wa, kʊ wʊ́:
«Lìù tə mama, ʊ nə ken ʊ waa Zwezi-
Kərisə nə, cavɪra bá yí wá».
12 Mə kʊ yɪ nətʊ kʊ pa dwíə́ tə mama
nə. Ba tə nə yɪ Zwifə-ba, də ba tə nə yɪ
*Gərɛkə-ba. Ba mama Yuu-Tiu yɪ nədʊ. Ʊ
mʊ̀ nə tàrì ʊ jɪjə tə, ʊ pɪn lìà tə mama nə,
ba nə boŋə ba kəni ʊ nə.
13 Kʊ yɪ ndə kʊ nə pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa,
kʊ wʊ́: «Lìù tə mama, ʊ nə boŋə ʊ kəni
Yuu-Tiu yɪrɪ tə nə, Yuu-Tiu wá jon kʊ tíú».

‡ **9:33 9.33** Siyon yɪ paan tə, Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʊ yuu wa, yɪrɪ nədwan.

Yɪzərayɛlə lìà wà Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə sɛ̀e
(Marəkə 16.15-16; Tʊtʊnan 13.45-49)

14 Yá kʊ dàń yɪ kʊ wá twá nətə, lìù ma
bon ʊ kə *Yuu-Tiu nə, də ʊ nə wà ʊ waa
ken ʊ nə? Lìù wá fwa nətə, ʊ ma kə ʊ waa
Yuu-Tiu nə, də ʊ nə wà nì də, ba swìn
Yuu-Tiu yoo? Lìù wá fwa nətə, ʊ ma nì
də, ba swìn Yuu-Tiu yoo, də lìù nə tə̀lə́,
sə ʊ swìn kʊ ʊ bɪrɪ?
15 Lìà wá fwa nətə, ba swìn kʊ ba bɪrɪ,
də ba nə wà ba tʊn? Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ
tə wa, kʊ wʊ́:

«Lìà tə, ba nə swìn sʊywáŋʊ́ tə ba bɪrɪ,
ba vəli jə pupwən».

16 Ba mama dàń ga nə wà Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə
nii zìlí. Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ *Ezayi də swìn kʊ
yoo, ʊ wʊ́: «Yuu-Tiu, wàà nə pɪn cígá nə
sʊywáŋʊ́ tə nə?»
17 Kʊ nətʊ bɪrɪ də, ka kə waa Zwezi-
*Kərisə nə, yɪ kʊ yàá twá də kʊ tə, lìù nə
yàá nì, də ba swìn ba bɪrɪ. Yá kʊ sʊywáŋʊ́
təntə nə yɪ Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə.

18 À dàń pìà, sə à bwe à jə́n: kʊ yɪ
*Zwifə-ba wà kʊ sʊgʊ təntə nì naaa? Ba
nì kʊ zəni! Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ
wʊ́:

«Ba nì *tʊntʊna tə sʊgʊ tɪa yuu bwálí
mama. Ba sʊ̀ràn tə ga va tə yí lʊʊ
yígúrə́».

19 À tə kʊ́ʊ̀ pìà, sə à bwe à jə́n: Zwifə-ba
yɪ ba cígá yà wà kʊ nətʊ lwarɪ, naaa? Yɪɪ
dí yáá ʊ pa *Moyizə swìn, ʊ wʊ́:

«À wá pa lìà tə, à yà nə ba jələ ndə dwíí
nə, yimən ja aba. À wá pa á lɪŋa
zàn lìà tə yuu wa, ba tə nə ba yənu
jə».

20 Kʊ mʊ̀ nə, Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Ezayi də jɪn
wʊdɪʊ, ʊ swìn Yɪɪ yoo, ʊ wʊ́:

«Lìà tə, ba yà nə ba nə pìà, mə ba mʊ̀ lìà
təntə nə nɪ nə. À bɪrɪ à tìàn lìà tə
nə, ba yà nə ba boŋə ba kəni à nə».

21 Yá Yɪɪ swìn Yɪzərayɛlə lìà tə mʊ̀ yoo, ʊ
wʊ́:

«Dɪɪn mama, kʊ nə zɪgɪ jɪjʊ kʊ va kʊ yí
tɪtɪn, à yàá te à jɪɪn á dwíí don con,
yá kʊ vɪ, sə kʊ sɛ̀e à nii, yá kʊ ga
zɪga à nə».

11

Yɪɪ wà Yɪzərayɛlə lìà dwíí tə vɪ ʊ dʊgʊ
(Romə tìán 9.31-33)

1 À dàń bwe, sə à jə́n: Yɪɪ yɪ ʊ vɪga
ʊ tətə dwíí tə naaa? Abada! Kʊ tà
nətʊ! À də tətə yɪ *Yɪzərayɛlə lìà bìú.
À yɪ *Abərahamə nàʊ́, Bɛnzwamɛn dwíí
dəkuu tə wa lìù.
2 Yɪɪ wà ʊ tətə dwíí tə, ʊ nə kúrí fuən
fuən, vɪ ʊ dʊgʊ, abada. Á yə̀ə́ kʊ tə, Yɪɪ
sagɪ tə nə swìn Eli yuu wa, máŋá tə wa,
ʊ nə caga Yɪɪ ʊ bɪrɪ də, Yɪzərayɛlə lìà tə
wà zəni fwa.
3 Ʊ swìn, ʊ wʊ́: «*Yuu-Tiu ba gʊa n nii
*sʊ̀sʊ̀nà tə, ba mà n *joŋi kúrə́ tə ba dɪ. À
mʊ̀ cɪcɪ dàń nə ga, yá ba ga tə pìà, sə ba
gʊ à də».
4 Bɛ̀eɛ̀e nə Yɪɪ dàń le wá? Yɪɪ le wá
ʊ wʊ́: «À lɪ bara mʊ̀rʊ̀ barpɛ (7 000), à
tún vàn nə, à nə tɪ ba. Lìà təntə tə wà
nadwana yuu twɪ kʊnkʊn yɪɪ tə, ba nə
boŋə ‹Baalə›, yáá con, ba ma jʊn wá».
5 Zə̀n kʊ tə də yɪ ndə kʊ nə. Lìà mancɪn
tə wulə Yɪɪ nə twá ʊ pubwanʊ tə nə, ʊ
kúrí ba.
6 Yá kʊ dàń nə yɪ Yɪɪ pubwanʊ, tə nə
pɪn ʊ kúrí ba, kʊ bɪrɪ də, kʊ tà ba tʊtʊŋɪ
yɪrɪ. Də kʊ yà nə yɪ ba tʊtʊŋɪ yɪrɪ, Yɪɪ
pubwanʊ tə yà bá ja də̀ń.
7 Kʊ də̀ń nə yɪ bɛ̀eɛ̀e? Won tə
Yɪzərayɛlə lìà yà nə pìà, ba wà kʊ nɪ. Yá
lìà mancɪn tə, Yɪɪ nə kúrí Yɪzərayɛlə lìà
tə wa, ba mʊ̀ nɪ kʊ tə, ba nə pìà. Ba duən
də yun yà dà,
8 ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ
wʊ́:

«Də zə̀n mama, Yɪɪ pɪn ba pubʊŋa tə
dwɛ̀e. Ʊ púə́ ba yíá nə, ba dàn ká
na. Ʊ swɪn ba zɪan, ba dàn ká nì».

9 Pìʊ́ Davidə də swìn, ʊ wʊ́:

«Pa ba cànì tə, ba nə də́ jì won, kʊ ja
ba, ndə ba nə ken nyalɪ, ba ma ja
ganaŋʊ nətʊ. Pa tə cànì təntə ya
ndə bʊʊ nə, sə ba tʊ kʊ wa. Pa ba
na càn zənzən, kʊ də̀ń nə.

10 Pa ba yíá jén, ba dàn ká na lá. Kə càn
ba nə zənzən, n ga pa ba kwá tɪa, máŋá
mama».
11 À dàń bwe, sə à jə́n: Zwifə-ba mà ba
naa nə ba tʊ, sə ba kʊ́ʊ̀ dàn ká pìí ba zàn

míámían naaa? Abada! Kʊ tà nətʊ! Yá Zwifə-ba nə vıga Yıı *nii tə, ba ga tʊ tə, dàń nə pın, Yıı pìí ʊ jon dwíə́ duən ba cʊna wa. Yıı fwa kʊ nətʊ, sə ʊ pa, kʊ wʊgwıʊ ja Yızərayɛlə lìà tə.

12 Ba nə vıga Yıı nii tə, ba ga tʊ tə pın, Yıı fwa zəni zənzən lìà tə mama yıra. Zwifə-ba kwìn kʊ tə nə, ba yà nə mɛ, sə ba na, kʊ ga pa Yıı fwa zəni zənzən dwíə́ tə duən tə mama, ba nə tà Zwifə-ba yıra. Kʊ nətʊ dàń bırı də, máŋá tə, Zwifə-ba mama nə wá pìí ba bà, Yıı zəni tə dàń wá kwɛn kʊ súrí.

Nətʊ Yıı nə jon lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba ba cʊna wa
(1 Korɛntə tìán 4.7; 10.11-12)

13 Síún nə, à dàń pìà, sə à swìn á mʊ̀ lìà tə, á nə tà *Zwifə-ba con. À yı Yıı *tʊntʊnʊ, ʊ nə tʊn á mʊ̀ lìà tə, á nə tà Zwifə-ba con. À jələ də tʊtʊŋı təntə, Yıı nə pın nə, jə də̀ń kʊ doni won mama.

14 À swìn kʊ tʊtʊŋı təntə yoo Zwifə-ba con, sə à pa kʊ wʊgwıʊ ja à dwíí tìán Zwifə-ba, sə kʊ pa ba duən pìí ba bà Yıı con, sə ʊ jon ba ba cʊna wa.

15 Máŋá tə, Yıı nə dʊgʊ Zwifə-ba vàn nə, ʊ mʊ̀ də dwíə́ tə duən tə mama lìà lʊʊ wa, pìí ba kə duən yuu. Yá máŋá tə, Yıı nə wá pìí ʊ ja Zwifə-ba ʊ kə ʊ con, kʊ dàń wá ya nətə? Kʊ wá ya ndə lìà yà nə tıga, yá ba dàń ga pìí ba bwin ba nan.

16 Nə yə̀ə́ də, ba nə pın dipɛn təntən kukuu Yıı nə, kʊ pìà kʊ bırı də, dipɛn tə mama dàń yı Yıı nə tı. Ba nə kʊ́ʊ̀ pın wá tìʊ́ dagalʊ, kʊ pìà kʊ bırı də, kʊ nɛɛ tə də yı ʊ mʊ̀ nə tı.

17 *Yızərayɛlə lìà yı ndə sàń tìʊ́ nə, Yıı nə cwɛn. Yá ʊ ga gwəŋə kʊ nɛɛ duən ʊ dʊgʊ. N mʊ̀ lìù tə, n nə tà Zwifə, n yı ndə gaʊ con tìʊ́ nə, Yıı nə gwəŋə kʊ nɛɛ, ʊ ja bà ʊ vwa ʊ marı sàń tìʊ́ tə, nɛɛ tə bwálí nə. Nɛɛ təntə də dàń twá tə vaŋa tìʊ́ tə níá tə, ndə kʊ tətə nɛɛ tə nə, tə yà nə ga kʊ yuu wa*.

18 Yá dàn ká ywàń kʊ yoo təntə, n ma fwa fwiə Zwifə-ba yáá con, ba nə yı ndə sàń tìʊ́ nɛɛ nə, ba gwəŋə ba dʊgʊ. Də n nə fwa fwiə nətʊ, sə n lwarı də, tìʊ́ dagalan nə pın dìàn kʊ nɛɛ nə, kʊ tà kʊ nɛɛ nə pın dìàn kʊ dagalan nə.

19 N wàá n swìn, n wʊ́: «Yıı dʊgʊ Zwifə-ba duən vàn nə, ndə ʊ nə gwəŋə sàń tìʊ́ nɛɛ ʊ dʊgʊ, sə ʊ ga ja à mʊ̀ ʊ kə ʊ con, ndə ʊ nə gwəŋə gaʊ tìʊ́ nɛɛ, ʊ vwa ʊ marı sàń tìʊ́ yıra nətʊ».

20 Kʊ yı cígá. Zwifə-ba yı ndə tìʊ́ nɛɛ nə, Yıı nə gwəŋə ʊ dʊgʊ, ba nə wà ba waa ken ʊ nə tə yırı. N mʊ̀ yı ndə gaʊ tìʊ́ naa nə, Yıı nə gwəŋə ʊ vwa ʊ marı sàń tìʊ́ yıra, n nə keni n waa ʊ nə wuuu yırı. Dàn ká ywàń kʊ nətʊ, n ma fwa fwiə. N yı n mɛ, sə zùrì n yıra!

21 Də Yıı nə wà Zwifə-ba yá, ba mʊ̀ yà ga nə yı sàń tìʊ́ tə nɛɛ tətə, n bʊŋa də, ʊ wàrì kʊ ʊ tʊŋa n mʊ̀ yıra naaa?

22 Cʊgʊ yəbə, Yıı yı wʊywanyiən, ʊ yoo cà də. Yıı yoo cà lìà tə yuu wa, ba nə mà ba naa nə ba ga tʊ. Yá ʊ waa ywán n mʊ̀ yuu wa, də n nə wà pìí n yá ʊ cwəŋə tə. Yá n dàń nə pìí n yá Yıı cwəŋə tə, ʊ wá gwəŋə n də ʊ dʊgʊ vàn nə, ndə tìʊ́ naa nə.

23 Ba mʊ̀ Zwifə-ba nə mɛ máŋá don wa, ba pìí ba kə ba waa Yıı nə, ʊ jə dìàn, sə ʊ pìí ʊ kə ba, ba bwálí tə nə, ba yà nə wulə. Kʊ yı ndə ba nə gwəŋə tìʊ́ nɛɛ, ba ga pìí ba vwa tə ba marı tə bwálí nə.

24 N mʊ̀ lìù tə, n nə tà Zwifə, n yı ndə gaʊ tìʊ́ nɛɛ nə, Yıı nə gwəŋə ʊ ja bà, ʊ vwa ʊ marı sàń tìʊ́ yıra. Də Yıı nə wànı́ ʊ tʊn yoo, nətʊ lìù mama yàá nə ba tʊŋa tìán yıra, n mɛ, sə n lwarı də, Yıı tə wàá Zwifə-ba ʊ pìí ʊ kəni ba bwálí nə. Mə ba mʊ̀ yà nə yı sàń tìʊ́ tə nɛɛ tətə.

Yıı wá jon Yızərayɛlə dwíí tə ba cʊna wa máŋá don wa

25 À nubıa-ba, à pìà, sə á lwarı cígá tə, kʊ nə sə̀gə̀, sə á dànà ká bʊ́n də, á yı yənu tìán. Cígá təntə nə yı *Yızərayɛlə lìà tə vàn don yun yın dìàn. Yá kʊ wá ya nətʊ wuuu, kʊ va kʊ yí máŋá tə wa, dwíə́ tə duən lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba, yá ba ga kəni ba waa Yıı nə, nii nə wá cé.

* **11:17 11.17** Kʊ yı tìʊ́, ba nə gwəŋə kʊ don naa, ba vwa kʊ yıra, tə ga nu tə marı duən nə. Kʊ mʊ̀ tìʊ́ təntə bıa zıŋʊ máŋá nə yí, kʊ dàń wá zın tìʊ́ tə, ba nə gwəŋə kʊ naa tə bıa.

26 Kʊ mù təntə kwa nə, Yɪɪ dàń wá jon
Yɪzərayɛlə lìà tə mama ba cʊna wa, ndə
kʊ nə púpʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Lìù tə, ʊ nə joŋə lìà ba cʊna wa, wá
nan Siyon† ʊ bà. À mù nə wá pa
*Zwakɔbə‡ dwíí tə lìà tə twá à nə.
27 Nə̀ń *nimarʊ tə, à nə wá tún à mù də
ba pwərə wa, máŋá tə, à nə wá kwɛn ba
cʊna tə à lɪ».
28-29 Zwifə-ba vɪga Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə, kʊ pa
ba jì Yɪɪ dʊŋa. Kʊ yɪ nətʊ, sə kʊ pa Yɪɪ
jon á mù lìà tə, á nə tà Zwifə-ba, á cʊna
wa. Yɪɪ nə pɪn won, ʊ kʊ́ù ba pìí ʊ joŋə
kʊ. Yá ʊ nə kúrí lìù, ʊ ba ʊ nii pìí ʊ kwànı́.
Yá Yɪɪ yà kúrí ba, sə ba ya ʊ mù nyiən. Ʊ
kàn nii də ba nɪbara tə, kʊ mù nə pɪn, ʊ
tə ma swə ba.
30 Máŋá don wa, á mù lìà tə, á nə tà Zwifə-
ba, á yà ba Yɪɪ nii zìlí. Yá sʊ́ʊ́n nə, Yɪɪ dəri
á yinəgə zənzən, Zwifə-ba nə vɪga ʊ nii tə
yɪrɪ.
31 Zwifə-ba də con, mə kʊ wá ya nətʊ.
Sʊ́ʊ́n nə, ba ba Yɪɪ nii zìlí, kʊ pa Yɪɪ pìí ʊ
dəri á yinəgə zənzən. Yá máŋá don dàń
wá bà, ba də nə wá pìí ba kə ba waa Yɪɪ
nə, sə ʊ ga dəri ba yinəgə zənzən.
32 Yɪɪ dàń nə pɪn ləzoni tə mama lwarɪ
də, ba ba ʊ nii zìlí, sə ʊ ga wànı́ ʊ dəri ba
yinəgə zənzən.

Yɪɪ dáá, ʊ doni won mama!

33 Cígá mama, Yɪɪ dáá zənzən! Ʊ wʊbʊŋa
tə də ʊ yənu tə də̀ń lù zənzən. Lìù
mama wàrì Yɪɪ coŋi tə də nətʊ tə,
Yɪɪ nə bʊ̀rì lìà bʊ̀rà, ʊ lwarɪ.
34 Kʊ yɪ ndə kʊ nə púpʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa,
kʊ wʊ́:
«Wàà nə yə̀ə́ kʊ tə *Yuu-Tiu nə bʊŋa?
Wàà nə wàá wá n kwè?»
35 Wàà nə wànı́ ʊ dí yáá ʊ pa won Yɪɪ nə,
sə kʊ pa Yɪɪ də pìí, ʊ ŋwín kʊ tíú
kʊ yɪrɪ?
36 Cígá, wiən tə mama nan ʊ mù. Wiən
tə mama yɪ ʊ mù nə, tə twá tə ma wulə,
tə ga yɪ ʊ mù nə tɪ. Nə pɪan dun Yɪɪ nə,
máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e! Amɪɪna!

12

Nətʊ Kərisə lìà nə mɛ, sə ba ya
(1 Korɛntə tìán 6.19-20; Efɛzə tìán 4.1-16; 1 Piyɛrə 4.10-11)

1 À nubɪa-ba, à pìà, sə à kwè aba, Yɪɪ nə
dəri nə yinəgə tə yɪrɪ. Á pɪan á tìàn Yɪɪ
nə, ndə won nə, ba nə ma fwa *joŋi. Də
á nə fwa nətʊ, kʊ joŋi təntə yɪ ndə á mɪɪ
nə, á pɪn Yɪɪ nə, yá kʊ ga wá poli ʊ pùə́
zənzən. Mə kʊ mù nə yɪ cígá cígá bʊ̀rà,
á nə bwɪ Yɪɪ nə.
2 Á kʊ́ʊ̀ dànà ká twá lʊʊ wiən fɪra nə.
Á kənə dìàn, sə Yɪɪ pa aba pubʊndʊra, sə
kʊ pa á mɪɪ tə lwàń. Kʊ mù nə wá pa á
yəni kʊ tə, Yɪɪ nə pìà. Yɪɪ pìà, kʊ tə nə
ziən, kʊ tə nə poli ʊ pùə́, də kʊ tə nə yɪ
cígá.
3 Yɪɪ twá ʊ pubwanʊ tə nə, ʊ pa à jì ʊ
tʊ̀tʊ̀nʊ̀. Kʊ mù nə pɪn, à wàá á lìù mama
con à swìn, sə ʊ dàn ká kə ʊ tìàn bwálí tə
nə, ʊ nə wà lá yí. Yá á lìù mama dàń mɛ,
sə ʊ bʊ́n, ʊ lwarɪ won tə, Yɪɪ nə tàrì ʊ pa
wá, kʊ twá də ʊ waa tə, ʊ nə kən Yɪɪ nə.
4 Ləzwənə yɪra tə mama yɪ won nədʊ,
kʊ ga jə nandaran tə nə dáá. Yá nandɔɔ
mama də ga jə kʊ tʊtʊŋɪ, kʊ nə ba nyɪn
də kʊ don tʊtʊŋɪ.
5 Mə kʊ yɪ nətʊ nə də con, nə nə yɪ
Zwezi-*Kərisə lìà tə. Nə dáá, nə ga yɪ
yɪra nədʊ. Yá nə dàń marɪ duən nə, ndə
nandaran tə nə marɪ duən nə nətʊ.
6 Yɪɪ twá ʊ pubwanʊ tə nə, ʊ pa
tarpɪnan yirə yirə nə lìù mama nə. Də
Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn, sə n wànı́ ʊ nii
sʊ̀ràn n jon n swìn, n mɛ, sə n twá n waa
tə nə, n nə ken Yɪɪ nə, n ma swìn tə sʊ̀ràn
təntə.
7 Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn, sə n tʊn, n
pa ba duən nə, sə n twá kʊ nə, n tʊn n pa
ba. Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn, sə n kàrì
lìà duən, sə n kàrì ba.
8 Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn, sə n kwè lìà,
sə n kwè ba. Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn,
sə n pa wiən lìà nə, sə n pa tə ba də n
waa mama. Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn,
sə n ya yáá tíú, sə n tʊn kʊ yoo tə də
yawala. Də Yɪɪ nə pɪn mʊ́ tarpɪʊn, sə n

† **11:26 11.26** Siyon yɪ paan tə, *Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʊ yuu wa, yɪrɪ nədwan. ‡ **11:26 11.26** Zwakɔbə yɪ dwíə́ dəkurən fugə bələ nyɪna. Yɪɪ pɪn wá yɪrɪ don, kʊ mù nə yɪ Yɪzərayɛlə. Zwakɔbə yɪrɪ tə Yɪzərayɛlə dwíí tə mama yoo kʊ swìn, sagɪ tə bwálí kʊ tə wa.

dəri lìà yinəgə zənzən, sə n tʊn kʊ yoo tə
də pupwən.
(1 Piyɛrə 3.8-12; 4.7-9; Matiə 5.38-48)
9 Á swɔ́nɔ́ lìà tə cígá cígá də á waa
mama. Á pɪan lwanɪ ya á culu. Á vwiə
á tìàn won tə nə, kʊ nə ziən.
10 Á dàń swɔ́nɔ́ duən cígá cígá də á waa
mama, ndə nubɪa nə mɛ, sə ba sóní duən
nətʊ. Á kənə kajaŋa, sə á lìù mama zìlí ʊ
don ʊ doni!
11 Á bɪbara á tʊn á pa *Yuu-Tiu nə də á
waa mama! Á dànà ká pa yayɪa zʊ aba!
12 Á fwa pupwən máŋá mama, yala tə
yɪrɪ, á nə jə Yɪɪ con. Á jana pínú càn tə
wa, á ga jʊn Yɪɪ máŋá mama.
13 Á pɪan wiən lìà tə nə, ba nə yɪ Kərisə
nə tɪ, ba ga ba won jə, sə ba ma san ba
tìàn nə. Ba tə, ba nə twi ba zʊrɪ á dìà wa,
sə á sɛ̀e á ja ba zəni.
14 Á lwərə Yɪɪ, sə ʊ fwa zəni lìà tə yɪra,
ba nə kəni aba càn wa. Á dànà ká lòrì Yɪɪ,
sə ʊ cùgù ba.
15 Də lìà tə nə wulə pupwən wa, sə á
də ya pupwən wa də ba. Ba nə kúù yɪ ba
wulə kwirə wa, sə á də kwi də ba.
16 Á pɪan á pubʊŋa ya nədʊ duən yuu
wa. Á dànà ká pìà dun bwálí, á pa á tìàn
nə. Yá á dàń muŋə á tìàn duən yáá con, sə
kʊ pa á wání á tʊn tʊtʊnbii tətə. Á dànà
ká bún á waa con də, á yɪ yənu tìán.
17 Lìù mama nə fwa lwanɪ á yɪra, á dànà
ká fwa lwanɪ, á ma ŋwín kʊ tíú. Á kənə
dìàn, sə á fwa kʊ tə nə ziən lìà tə mama
yáá con.
18 Á kənə dìàn, á fwa kʊ tə mama, á
nə wàá, sə á mù də lìà tə ya duən nə də
bɪcan sìə́, də kʊ nətʊ yà nə wàá kʊ tʊŋa.
19 À nubisoni-ba, á mù dànà ká bún, sə
á tʊn lwanɪ, á ma ŋwín lìà tə, ba nə tʊŋa
lwanɪ á yɪra. Á dàń yá ba, sə Yɪɪ lɪŋa zàn
ba yuu wa. Kʊ yoo təntə púpúní Yɪɪ sagɪ
tə wa: «Yuu-Tiu swìn, ʊ wú: À mù nə wá
kə ba càn wa, à ma ŋwín lwanɪ tə, ba nə
tʊn á yɪra».
20 Kʊ tə nə kúù ziən kʊ doni, kʊ púpúní
Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wú:
«Də niən dàń nə jə n dʊŋʊ, sə n pa wá
wodiu, sə ʊ dɔ́. Nanyʊnɪ nə kúù jə
wá, sə n pa wá níá, sə ʊ nyʊ. Də
n nə fwa nətʊ, kʊ yɪ ndə məncala*
nə, n tʊŋə ʊ yuu wa».
21 Dàn ká dʊgʊ n tìàn n pa lwanɪ dɔ́ dìàn
n yuu wa. Tʊn zəni máŋá mama, sə n mù
nə wání, n dɔ́ dìàn lwanɪ yuu wa.

13

Á zìlə́ á lʊʊ nii yun tìán tə nii!
(1 Piyɛrə 2.13-17; Likə 20.20-26)
1 Yun tìán tə mama, ba nə wulə á lʊʊ
nii tə yuu wa, yɪ Yɪɪ nə tún ba. Yá kʊ dàń
yɪ Yɪɪ nə pɪn, ba wulə á yuu wa. Kʊ tà ba
tətə dìàn nə pɪn, ba wulə á yuu wa. Kʊ
mù nə pɪn, á lìù mama mɛ, sə ʊ zìlí yun
tìán tə nii, ba nə wulə á lʊʊ nii tə yuu wa.
2 Lìù dàń nə vɪga yun tìán təntə nii, kʊ
yɪ kʊ tə, Yɪɪ nə tún tə nii nə ʊ vɪga. Yá lìà
tə, ba nə vɪ kʊ nətʊ tə nii, ba wá bʊ̀rì kʊ
tìán bʊ̀rà kʊ yɪrɪ, ba ga cʊ̀gʊ̀ ba.
3 Lìà tə, ba nə tʊŋa zəni, wà mɛ, sə ba
dəri yun tìán təntə fən. Kʊ yɪ lìù tə, ʊ nə
tʊŋa yolwana, nə mɛ, sə ʊ dəri ba fən. Də
n mù nə ba pìà, sə yun tìán tə fən ja mú,
n mɛ, sə n fwa zəni, sə kʊ pa ba bʊ n nə.
4 Ba mù yun tìán təntə yɪ ba tʊŋa ba
pɪn Yɪɪ nə, ba pìà, sə ba san mú, sə n fwa
zəni. Yá n dàń nə tʊn yolwan, n mɛ, sə n
dəri ba fən. Kʊ tà tʊtʊ, Yɪɪ ma pa ba kə
dìàn ba jìàn wa. Ba yɪ ba tʊŋa ba pɪn Yɪɪ
nə, sə ba kə lìà tə, ba nə tʊŋa yolwana
tə càn wa, sə kʊ bɪrɪ də, Yɪɪ lɪŋa zaŋa ba
yuu wa.
5 Kʊ mù təntə yɪrɪ, n mɛ, sə n zìlí ba nii.
Kʊ tà Yɪɪ lɪŋa tə cɪcɪ yɪrɪ, nə pɪn n mɛ, sə
n zìlí ba nii. Zìlí ba nii, n tətə nə yə̀ə́ n
pubʊŋa wa də, n mɛ, sə n zìlí ba nii tə
yɪrɪ.
6 Mə kʊ mù yoo təntə yɪrɪ nə, á ma
ŋwín lanpwərən tə də. Yá yun tìán təntə,
ba nə joŋə tə lanpwərən təntə, də yɪ ba
tʊŋa ba pɪn Yɪɪ nə kʊ tʊtʊŋɪ təntə wa.
7 Á ŋwían kʊ tə, á nə mɛ, sə á ŋwín á
pa ba lìù mama nə. Kʊ nə kúù yɪ ba tə,
ba nə joŋə á wiən yuu ŋwírán, sə á ŋwín
tə də á pa ba. Kʊ nə yɪ lìà tə, ba nə lé á

* **12:20 12.20** Kʊ dàń nə yɪ, də n nə fwa nətʊ, cavɪra wá ja kʊ tíú.

yuu lanpoo tə, á ŋwían kʋ á pa ba. Kʋ nə yɪ lìà tə, ba nə mɛ, sə á zìlí ba, sə á zìlí ba zəni. Kʋ nə yɪ lìà tə, ba nə mɛ, sə á pa ba dun, sə á pa ba dun zəni.

Nə swə́nə́ duən
(Matiə 22.35-40; 1 Zwan 3.11-23)

8 Á dànà ká pa lìù mama jɪŋɪ ya á yuu wa. Jɪŋɪ tə kʋ nə mɛ, sə kʋ ya á yuu wa, kʋ mù nə yɪ, sə á sóní duən á súrí lá. Lìù tə, ʋ nə swə ʋ duən tə, ʋ zìlí Yɪɪ *nii yìèn tə mama, ʋ nə pɪn *Moyizə nə.
9 Yɪɪ pɪn nii nəba, ʋ wʋ́: «Dàn ká cwàrì, dàn ká gʋ lìù, dàn ká ŋʋ, dàn ká pa n yii zʋ lìù won». Yɪɪ nii tə yìèn təntə, də tə duən tə mama, yɪ tə wulə yoo nədʋ kʋ tə wa, kʋ mù nə yɪ: «Sóní n don, ndə n tətə nə!»
10 Də lìù nə swə ʋ don, ʋ bá wání ʋ fwa lwanɪ ʋ yɪra. Kʋ dàń bɪrɪ də, lìù nə swə ʋ don, ʋ zìlí Yɪɪ nii tə mama.

Á kənə á sírí á dìàn Zwezi-Kərisə nə pìí ʋ bìàn tə
(Efɛzə tìán 5.8-18)

11 Á kənə dìàn nətʋ, á nə yə̀ə́ máŋá tə, á nə wulə kʋ wa zən kʋ tə yɪrɪ. Sí́ʋ́n nə, máŋá yí, sə á súrí á yía, á zàn dwɪan nə. Máŋá tə nə nə ken nə waa Zwezi-*Kərisə nə, də máŋá yà tə ŋʋ́ná, sə Yɪɪ bà ʋ jon nəba. Yá sí́ʋ́n nə máŋá dàń bwələ, sə Yɪɪ tʋn kʋ.
12 Máŋá ga mancɪn, ndə tɪa nə bwələ pʋrʋ, yá yikunu dàń wá zwɛ̀e. Nə dàń dʋga yikunu wa tʋtʋnkʋkwɪnan tə. Nə dàń mɛ, sə nə ja Yɪɪ dìàn tə, ndə kwatara zɪla nə, sə nə wání nə twá poni cwəŋə tə.
13 Nə dàń pɪan nə tʋtʋnɛɛ ya zəni, ndə lìù nə mɛ, sə ʋ ya nətʋ poni wa. Nə dànà ká jə̀ń duən nə, nə nyʋ swana nə bʋbʋnɪ. Nə à yə̀ə́ nə də́ wodirən zənzən, nə ja lɛ. Nə à yə̀ə́ nə cwàrì də duən. Nə dànà ká jə̀ń duən nə, nə ma tʋn yìèn gurə gurə, nə à yə̀ə́ nə dɪ jara də duən. Nə dànà ká pa wʋgwɪʋ ja nəba.
14 Á pɪan, á ya ndə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə. Á kʋ́ʋ̀ dànà ká pìí á bʋ́n á pʋ̀ə́ fɪra yokʋkwɪnan tə yoo, á yà nə swə tə fàŋʋ́, sə kʋ pa á pìí á fwa tə.

14

Nə wà mɛ, sə nə cəgə duən
(1 Korɛntə tìán 4.3-5; 10.23-33; Romə tìán 15.1-7)

1 Á sìá, sə *Kərisə lìà tə, ba nə ba dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa, yà á púlí tə wa. Á dànà ká fwa tʋ́tʋ̀ná kʋ tə yuu wa, ba nə bʋŋa ba waa con.
2 Lìù don wulə, ʋ mù nə ba won mama culi, ʋ mù də́ tə mama. Yá ʋ don də wulə, ʋ nə ba dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa, kʋ pa ʋ mù ba won don də́, də kʋ nə tà davʋran cɪcɪ.
3 Lìù tə, ʋ nə ba won mama culi, dàn ká gwiən lìù tə, ʋ nə ba wiən duən də́. Lìù tə də, ʋ nə ba wiən duən də́, dàn ká cəgə ʋ tə, ʋ nə ba won mama culi, Yɪɪ nə sɛ̀e ʋ də tə yɪrɪ.
4 N mù nə yɪ wàà, n ma cəgə *Yuu-Tiu tʋ̀tʋ̀nʋ̀? Də nə Yuu-Tiu tʋ̀tʋ̀nʋ̀ nə fwa zəni, nə à yə̀ə́ ʋ nə fwa lwanɪ, kʋ ywàŋá nə Yuu-Tiu, ʋ nə tɪ wá. Kʋ ba mʋ́ ywàŋá. Yá nə Yuu-Tiu tʋ̀tʋ̀nʋ̀ fwa zəni, nə Yuu-Tiu nə wàá ʋ pɪn ʋ fwa zəni tə yɪrɪ.
5 Lìà duən bʋŋa də, dɪɪn don wulə, kʋ nə dwə dɪan tə duən. Yá lìà duən də ga bʋŋa də, dɪan tə mama yɪ won nədʋ. Ba lìù mama dàń nə mɛ, sə ʋ lwarɪ kʋ tə, ʋ nə bʋŋa ʋ waa con, cígá cígá.
6 Lìù tə, ʋ nə kəni dun dɪɪn don nə, ʋ doni dɪan tə duən, ʋ yɪ ʋ fwa nətʋ, sə ʋ ma pa dun Yuu-Tiu nə. Lìù tə, ʋ də nə ba wodiu mama culi, ʋ də də́ won mama, sə ʋ ma pa dun Yuu-Tiu nə, ʋ ga kəni Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e kʋ tə yɪrɪ, ʋ nə də́. Lìù tə də, ʋ nə ba wiən duən də́, ʋ də ba wiən duən də́, sə ʋ pa dun Yuu-Tiu nə, ʋ də ga kəni Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e.
7 Yá nə lìù mama dàń tà ʋ mɪɪ wulə lʋʋ ʋ cɪcɪ yɪrɪ, nə lìù də mama ga ba tɪ, ʋ cɪcɪ yɪrɪ.
8 Yá nə mɪɪ tə dàń nə wulə lʋʋ wa, kʋ yɪ nə wulə Yuu-Tiu yɪrɪ. Nə kʋ́ʋ̀ nə tɪga də, kʋ yɪ nə tɪga Yuu-Tiu yɪrɪ. Nə mɪɪ tə dàń nə wulə, nə à yə̀ə́ kʋ nə tɪga, nə tə yɪ Yuu-Tiu nə tɪ nəba.
9 Kʋ yɪ cígá, Zwezi-Kərisə tɪga, yá ʋ pìí ʋ bwin ʋ nan, ʋ wulə mɪɪ wa, sə ʋ də́ dìàn tɪga də ləzwənəŋə mɛ yuu wa.
10 Sə n mù dàń yɪ, bɛ̀eɛ̀e nə pɪn n ma cəgə n don tə, ʋ nə yɪ n nubiu Kərisə yɪrɪ?

Sə n mù yı, bɛ̀eɛ̀e nə pın n ma goni n don tə, ʋ nə yı n nubiu Kərisə yırı? Nə mama wá zıgı Yıı yáá con, sə ʋ bʋ̀rì nə bʋ̀rà.
11 Kʋ yı ndə kʋ nə púpʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:
«Kʋ yı cígá, à yı Yuu-Tiu tə, à nə wulə mıı wa. Kʋ mù nə pın, à mù nə swìn, à wʋ́: Lìù mama wá tʋ ʋ nadwana yuu à yáá con, lìù mama ga wá súrí ʋ tətə nii, ʋ pa dun à mù Yıı nə».
12 Kʋ dàń pìà kʋ bırı də, nə lìù mama wá tún ʋ nii ʋ tìàn nə Yıı yáá con.

Nə dànà ká yugu lìù, nə lı Yıı cwəŋə tə wa
(1 Korɛntə tìán 8.1-13; Kolosə tìán 2.16)

13 Nə kʋ́ʋ̀ dànà ká cəgə duən. Á dàń kənə á pubʋŋa wa də, á wà mɛ, sə á fwa won mama, kʋ nə wá ya ndə kapan nə, á nə ken á duən *Kərisə lìà tə yáá con, ba nə wá mà ba nɛɛ kʋ nə ba tʋ, nə à yə̀ə́ kʋ nə wá pa ba pìí ba yá Yıı cwəŋə tə.
14 À mù də *Yuu-Tiu Zwezi vwə duən nə. Yá kʋ dàń pın, à yə̀ə́ zəni zəni də, wodiu mama tə̀lə́, kʋ tətə nə yı durən won Yıı yáá con. Yá lìù tə, ʋ dàń nə bʋŋa də, wodiu don yı durən wodiu, ʋ wà mɛ, sə ʋ də́ kʋ, ʋ nə bʋŋa ʋ waa con də, kʋ yı durən tə yırı.
15 Də n nə tà wodiu yırı, n nə də́, n pa n lìù don, ʋ nə yı n nubiu Kərisə yırı, jìàn gwàrì Yıı cwəŋə tə wa, kʋ bırı də, n kʋ́ʋ̀ ba wá swə. Dàn ká pa lìù tə, Zwezi-Kərisə nə tıga ʋ də yırı, tà n wodiu tə yırı, ʋ jén Yıı cwəŋə tə wa.
16 Á cıa á tìàn nə, lìù dàn ká dí tıjaŋa wozəŋə tə yırı, Yıı nə pın aba.
17 Yıı pàrì tə tà wodirən, nə à yə̀ə́ won tə, ba nə nywìn yoo. Yıı pàrì tə dàń yı kʋ tə, Yıı-*Siŋu tə nə tʋŋa də nəba. Kʋ mù nə saŋa nəba, kʋ pın, nə tʋŋa kʋ tə nə yı cígá. Kʋ mù nə pın, nə wulə duən nə, də bıcan sìə́. Kʋ mù nə pın, nə jə pupwən.
18 Lìù tə, ʋ nə tʋŋa ʋ pın Zwezi-Kərisə nə nətʋ, ʋ wá poli Yıı pùə́ nə, yá lìà ga wá swìn də, ʋ tʋŋa kʋ tə nə ziən.
19 Kʋ mù yırı, nə dàń kənə dìàn, nə fwa kʋ tə nə wá kə bıcan sìə́ nə pwərə wa də kʋ tə nə wá dàn lìà tə duən jìàn Yıı cwəŋə tə wa.
20 Dàn ká cʋ̀gʋ̀ Yıı tʋtʋŋı tə, də won tə, n nə də́. Cígá, wodiu tə̀lə́, kʋ nə yı durən won Yıı yáá con. Yá də kʋ tə, n nə də́, dàń nə wá yigu n duən Kərisə lìà tə, kʋ pa ba fwa lwanı, sə n dàn ká də́ kʋ.
21 Nə̀ń, kʋ tə nə ziən: Dàn ká fwa won mama, kʋ nə wá pa n duən Kərisə lìà tə pìí ba yá Yıı cwəŋə tə nə. Kʋ nə yı nàŋʋ́ diŋə, nə à yə̀ə́ kʋ yı swana nywıʋn, nə à yə̀ə́ won tə mama, kʋ nə wàá kʋ yanı.
22 N pubʋŋa tə nə yı nətʋ kʋ yoo təntə yuu wa, kʋ twá də n waa tə, n nə ken Yıı nə, ja kʋ n cıcı con, sə kʋ ya n mù də Yıı pwərə wa. Pupwən lìù nə yı lìù tə, ʋ nə ba bábìá fwa kʋ tə yırı, ʋ nə ken sírí, sə ʋ fwa.
23 Yá lìù tə, ʋ nə fwa bábìá wodiu yuu wa, ʋ ga də́ kʋ, Yıı wá bʋ̀rì kʋ tíú bʋ̀rà, ʋ ga cʋ̀gʋ̀ wá. Kʋ pìà kʋ bırı də, ʋ wà ʋ waa ken Yıı nə kʋ wodiu tə yuu wa. Yá won tə mama, lìù nə tʋn, ʋ ga wà ʋ waa ken Yıı nə kʋ yırı, kʋ yı cʋna.

15

Nə fwa kʋ tə nə ziən, kʋ pa nə duən nə
(Romə tìán 14.13-23; Filipə tìán 2.1-5)

1 Nə mù lìà tə, nə nə jə dìàn Yıı cwəŋə tə wa, nə mɛ, sə nə san lìà tə nə, ba nə ba dìàn jə ka wa. Nə wà mɛ, sə nə pìà kʋ tə nə poli nə cıcı pùə́.
2 Nə lìù mama dàń mɛ, sə ʋ fwa kʋ tə nə poli ʋ don pùə́, sə nə ma fwa wá zəni, sə kʋ wání kʋ dàn ʋ jìàn Yıı cwəŋə tə wa.
3 Zwezi-*Kərisə tətə wà kʋ tə nə poli ʋ cıcı pùə́ fwa. Kʋ púpʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́: «Tʋ́rán tə mama, ba nə twın n mù Yıı, pìí tə tʋ à mù yuu wa».
4 Kʋ yı cígá, yoo tə mama, ba nə dí yáá, ba púpʋ́ní Yıı sagı tə wa, yı ba púpʋ́ní, sə kʋ kàrì nəba. Kʋ mù nə mɛ, sə kʋ pa, nə ja pínʋ́, kʋ ga zùrì nə bıcanı, sə nə wání nə ja yala Yıı con.
5 Pínʋ́ də ka zùrì bıcanı yı Yıı nə pın. Yıı dàń nə wá pa á ya lìà tə, á pubʋŋa nə yı nədʋ, sə á fwa ndə Zwezi-Kərisə yà nə fwa nətʋ.
6 Yá á dàń wá wání á bʋ Yıı nə, ʋ nə yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nyına, də bıcan nədʋ də nii nədʋ.

7 Á dàń sìá duən, ndə Zwezi-Kərisə nə
sɛ̀e aba nətʋ, sə kʋ pa dun Yɪɪ nə.

(Tʋtʋnan 3.25-26; Efɛzə tìán 2.11-19)

8 Kʋ yɪ cígá nə, à swìn á con: Zwezi-
Kərisə jigə *Zwifə-ba tʋ̀tʋ̀nʋ̀. Ʋ fwa kʋ
nətʋ, sə ʋ pa kʋ tə Yɪɪ nə kàn nii də ba
nɪbara-ba tə, nii sú, sə kʋ bɪrɪ ba də, Yɪɪ
yoo ba kwɛ̀e,
9 sə kʋ ga pa, lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba
bʋ Yɪɪ nə, ʋ nə dəri ba yinəgə zənzən tə
yɪrɪ. Kʋ yɪ ndə kʋ nə púpúní Yɪɪ sagɪ tə
wa, kʋ wʋ́:
«Kʋ mʋ̀ yɪrɪ, à wá bʋ n nə, lìà tə, ba nə
tà Zwifə-ba, tətəŋi wa. À wá nun
gwaran à ma bʋ n yɪrɪ nə».
10 Kʋ tə púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
«Á mʋ̀ lìà tə, á nə tà Zwifə-ba, á fwa
pupwən, á mʋ̀ də dwíí tə, Yɪɪ nə
kúrí».
11 Kʋ tə púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
«Á mʋ̀ lìà tə mama, á nə tà Zwifə-ba, á
bwɪa Yuu-Tiu nə. Á dwíə́ tə mama
bwɪa ʋ nə».
12 Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nʋ̀ *Ezayi də swìn, ʋ wʋ́:
«Lìù wá nan Yɪzayi* dwíí tə wa, ʋ nə
wá də́ pàrì lìà tə yuu wa, ba nə tà
Zwifə-ba. Lʋʋ dwíə́ tə mama, ba nə
tà Zwifə-ba, wá ja yala də wá».
13 Yɪɪ nə pɪn, á jə yala də wá. Ʋ mʋ̀ dàń
nə wá pa, á sú də pupwən, ʋ ga pa aba
bɪcan sìə́, á nə kəni á waa ʋ nə tə yɪrɪ.
Kʋ mʋ̀ nə wá pa, á twá ʋ *Siŋu tə dìàn
nə, á ja yala də wá, tə nə dáá, tə ja lɛ tɪa
nə.

Polə yɪ Zwezi-Kərisə tʋ̀tʋ̀nʋ̀

(1 Korɛntə tìán 15.10; 2 Korɛntə tìán 12.12; 10.13-18)

14 À nubɪa-ba, à mʋ̀ yə̀ə́ cígá mama
à tətə yuu wa də, á yɪ lìà tə, á nə yɪ
wʋywanyɪna. Á jə yənu zənzən, kʋ pa,
á wàá duən á kwè.
15 Yá də kʋ nətʋ mɛ, à tə swìn yìèn duən
yuu wa nəpon nəpon à sagɪ kʋ tə wa, sə
à ma lìí aba. À swìn tə sʋ̀ràn təntə, Yɪɪ
pubwanʋ tə yɪrɪ, ʋ nə fwa à yɪra.
16 Yɪɪ tʋn nə, sə à ya Zwezi-*Kərisə
tʋ̀tʋ̀nʋ̀, à pa lìà tə nə, ba nə tà *Zwifə-
ba. Yá à dàń tʋŋa kʋ tʋtʋŋɪ təntə, à pɪn
Yɪɪ nə. À swìn ʋ sʋywáŋʋ́ tə, à bɪrɪ lìà tə
nə, ba nə tà Zwifə-ba. À pìà, sə ʋ lɪ ba
ʋ tún vàn nə, sə ba ya ʋ mʋ̀ nyiən, ba ga
poli ʋ pùə́. Yɪɪ-*Siŋu tə dàń nə wá pa, ba
ya lìà tə, ba nə yɪ Yɪɪ nyiən.
17 Kʋ nətʋ pɪn, à mʋ̀ də Zwezi-Kərisə
wulə duən nə, à dàń ga jwɛ, à nə tʋŋa à
pɪn Yɪɪ nə tə yɪrɪ.
18 Yoo tə, à nə jə wʋdɪʋ, sə à swìn, yɪ
yoo nədʋ cɪcɪ. Kʋ mʋ̀ nə yɪ tʋtʋŋɪ tə,
Zwezi-Kərisə nə twá də nə, ʋ tʋn. Ʋ pɪn
à van lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, à kə Yɪɪ
cwəŋə tə wa, sə ba zìlí ʋ nii. Ʋ twá à nii
sʋ̀ràn nə, də kʋ tə, à nə fwa nə, ʋ ma tʋn
kʋ yoo təntə.
19 Ʋ tʋn ʋ dìàn mɪmɪnʋ də yomɪlan, kʋ
twá də Yɪɪ-Siŋu tə dìàn. Kʋ nətʋ dàń pɪn,
à zɪgɪ *Zwerizalɛmə nə, à swìn Zwezi-
Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, bwálí mama nə, à va
à yí Yiliri.
20 Yá kʋ dàń yɪ dun yoo, kʋ pa à mʋ̀ nə,
sə à swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə bwálá
tə nə, ba nə wà dí yáá ba nì kʋ yoo. À yà
ba pìà, sə à swìn kʋ bwálí nə, ba nə dí
yáá ba nì kʋ, sə kʋ dàn ká ya, ndə lìù don
nə tún ʋ bə́rə́ də̀ń, à ga bà à lwà ka yuu
wa. À dàń yà pìà, sə kʋ ya, ndə kʋ nə
púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:
21 «Lìà tə, ba tə nə wà ʋ yoo swìn ba bɪrɪ
ba, ba mʋ̀ wá na wá. Lìà tə, ba tə
nə wà ʋ yoo nì, ba wá nì ʋ sʋywáŋʋ́
tə də̀ń».

Polə pìà, sə ʋ va Romə

(Romə tìán 1.9-15; 2 Korɛntə tìán 8 də 9)

22 Mə kʋ mʋ̀ yoo təntə dàń nə cìgà à
yáá nə, kʋ pa máŋá mama, à nə pìà, sə à
bà á con, à ba twi.
23 Síún nə, bwálí kʋ́ʋ̀ tə̀lə́ nagwanɛɛ tə
tə wa, ba nə wà sʋywáŋʋ́ tə swìn lá. Kʋ
tə nə súrí lá, kʋ bɪna dáá, à yà nə pìà, sə
à bà à na aba də à bɪcan mama. Yá à dàń
pìà, sə à tʋn kʋ yoo təntə máŋá tə wa, à
nə vəli Esəpanyə.
24 À jə yala də, à wá na aba máŋá tə wa,
à nə twi, sə à lɛ. À wá ya á con dɪan bələ,
sə à yɪra zùrì á yoo wa. Kʋ kwa nə, à pìà,
sə á san nə, sə à wàní à va à cwəŋə tə.

* **15:12 15.12** Yɪzayi yà yɪ pìʋ́ *Davidə nyɪna. Mə ʋ mʋ̀ dwíí tə wa nə, ba lʋrɪ Zwezi-Kərisə.

25 Sívń nə, à dàń yı à vələ *Zwerizalɛmə, sə à san *Kərisə lìà tə nə.
26 Kərisə lìà tə, ba nə wulə Masedwanə
də Akayi nagwanɛɛ tə wa, lá səbiu, sə
ba ma san zʊra tə nə, ba nə wulə Zwerizalɛmə Kərisə lìà púlí tə wa.
27 Ba tətə nə ken ba pubʊŋa wa, sə ba
san ba. Yá kʊ saŋʊ təntə yà yı *Zwifə-ba
jıŋı, kʊ nə wulə ba yuu wa. Kʊ jıŋı təntə
dàń nə yı, ba yà tà Zwifə-ba, yá ba ga twá
Zwifə-ba nə, ba na tori Yıı con. Kʊ mù nə
pın, ba mù lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, dàń
mɛ, sə ba san Zwifə-ba nə də wiən tə, tə
nə yı tıa yuu wiən.
28 Máŋá tə, à nə lı kʊ yoo təntə yáá, à
nə wàní à pa səbiu tə Zwerizalɛmə Kərisə
lìà púlí tə nə, à wá twá á con, à ma va
Esəpanyə.
29 À yə̀ə́ də, máŋá tə, à nə wá bà á con,
Zwezi-Kərisə wá fwa zəni á yıra zənzən.
30 À nubıa-ba, à kwè aba də nə *Yuu-
Tiu Zwezi-Kərisə yırı tə, də Yıı-*Siŋu tə
nə pın nə swə duən tə yırı, sə á súrí à
nə, á jʊn Yıı də dìàn á pa nə.
31 Á lwərə Yıı á pa nə, Zwide nagwanaa
lìà tə, ba nə wà sʊywáŋʊ́ tə sɛ̀e dàn ká ja
nə, ba kə càn wa. Á tə lwərə Yıı á pa nə,
sə kʊ tə, à nə ja vələ Zwerizalɛmə, sə à
pa lìà tə nə, ba nə yı Kərisə nə tı, wàní
kʊ poli ba pùə́ nə.
32 Də kʊ dàń nə yı Yıı fıra, à wá bà á
con də pupwən. Yá nə wá ya duən nə, sə
à sìí mancın.
33 Yıı tə, ʊ nə pın bıcan sìə́, nə wá ya
də á mama! Amıına!

16

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn
(3 Zwan 5-8; 1 Korɛntə tìán 16.19-20)

1 À pìà, sə á lwarı nə nakʊa Fowebe. Ʊ
yı ʊ tʊŋa Yıı tʊtʊŋı tə Sankəre *Kərisə lìà
púlí tə wa.
2 Máŋá tə, ʊ nə yí á con, sə á sɛ̀e, á ja
wá zəni *Yuu-Tiu yırı, ndə lìà tə, ba nə
yı Yıı nə tı, nə mɛ, sə ba fwa nətʊ. Ʊ san
lìà zənzən nə, ʊ ga san à də nə. Kʊ mù
yırı, á saŋa wá won mama wa, ʊ nə pìà
á saŋʊ.
3 Á jʊ̀ná Pərisəka də Akilasə á pa nə. À
mʊ̀ də ba mʊ̀ nə tʊŋa nə pın Zwezi-Kərisə
nə.
4 Ba tà à yırı, ba dʊgʊ ba mıı, sə ba ma
wàní ba jon à mıı ba yá. Yá à dàń kəni
ba lɛ̀eɛ̀e. Kʊ tà à cıcı nə kəni ba lɛ̀eɛ̀e.
Kərisə lìà púlə́ tə mama, ba nə tà Zwifə-
ba də kəni ba lɛ̀eɛ̀e.
5 Á jʊ̀ná Kərisə lìà púlí tə, ba nə yàá jəni
duən nə Pərisəka də Akilasə dìà tə wa. Á
jʊ̀ná à nubiswənə Epayinɛtə á pa nə. Ʊ
mʊ̀ nə yı Azi nagwanaa tə wa təntən lìù,
ʊ nə keni ʊ waa Zwezi-Kərisə nə.
6 Á jʊ̀ná Mari də, á pa nə, ʊ tʊn zənzən
ʊ pa aba.
7 Á jʊ̀ná Andəronikisə də Zwiniyasə á
pa nə. Ba yı à mʊ̀ dwíí tìán, à mʊ̀ də ba
mʊ̀ ga nə yın bàń dìà tə wa də. Ba yı
Zwezi *tʊntʊna, lìà nə swìn ba zəni yoo.
Ba mʊ̀ nə dí à yáá, ba kəni ba waa Zwezi-
Kərisə nə.
8 Á jʊ̀ná Anpəliyatisə, ʊ nə yı à nu-
biswənə Yuu-Tiu yırı nə, á pa nə.
9 Á jʊ̀ná Yirəbɛn, nə mʊ̀ də wá nə tʊŋa
Zwezi-Kərisə tʊtʊŋı tə, á pa nə. Á jʊ̀ná à
nubiswənə Sətakisə á pa nə.
10 Á jʊ̀ná Apelɛsə á pa nə. Ʊ də bırı
də, ʊ cígá yı Zwezi-Kərisə tʊ̀tʊ̀nʊ̀. Á jʊ̀ná
Arisətobilə də ʊ dìà lìà tə á pa nə.
11 Á jʊ̀ná Erodiyon, ʊ nə yı à dwíí tíú, á
pa nə. Á jʊ̀ná Narəsisə də ʊ dìà lìà tə, ba
də nə keni ba waa Yuu-Tiu nə, á pa nə.
12 Á jʊ̀ná Tərifɛnə də Tərifozə, ba də nə
tʊŋa Yuu-Tiu tʊtʊŋı tə zənzən, á pa nə. Á
jʊ̀ná à nubiswənə Pɛrəsidə á pa nə. Ʊ yı
kan tə, ʊ də nə tʊn zənzən ʊ pa Yuu-Tiu
nə.
13 Á jʊ̀ná Rifisə á pa nə. Ʊ yı lìù tə, Yuu-
Tiu nə kúrí. Á jʊ̀ná ʊ nuu tə, ʊ nə yı à də
nuu, á pa nə.
14 Á jʊ̀ná Asinkəritə, də Fəlegon, də
Ɛrəmɛsə, də Patərobasə, də Ɛrəmasə, də
Kərisə lìà tə duən tə mama, ba nə wulə
də ba, á pa nə.
15 Á jʊ̀ná Filologə, də Zwili, də Nere, də
ʊ nakʊa tə á pa nə. Á jʊ̀ná Olinpasə, də
lìà tə duən tə mama Kərisə nə tı, ba nə
wulə də wá, á pa nə.
16 Á jʊ̀ná duən də zìlə́ zənzən də sonu

ndə Kərisə lìà nə mɛ, sə ba fwa nətʊ. Kərisə lìà púlə́ tə mama jʊ̀nì aba.

(Titə 3.9-11; 2 Piyɛrə 2.1-3)

17 À nubıa-ba, á nəŋə kʊ tə, à nə kwè aba kʊ yırı. Kʊ mʊ̀ nə yı, sə á cì á tìàn nə də lìà tə, ba nə kəni pwıa lìà pwərə wa, ba pın ba dʊga Yıı cwəŋə tə, ba jén. Kàrà tə, ba nə kàrì aba, də ba lìà təntə tʊtʊnɛɛ tə ba duən yuu kəni. Á dàń pıan á ya yınʊnı də kʊ lìà təntə.

18 Ba mʊ̀ ləzwənyiri təntə ba nə Yuu-Tiu tʊtʊŋı tə tʊŋa. Ba yı ba twá kʊ tə nə, kʊ nə yı ba pwìí fıra. Ba níə́ ywán, ba ga swìn sʊywáŋá lìà con. Ba fwa nətʊ, ba ma gıgarı lìà tə, ba nə yərì ka fwa yolwan, ba pın ba pubʊŋa lwànı́.

19 Lìà tə mama yə̀ə́, á mʊ̀ nə zìlí Yıı nii zəni nətʊ. Kʊ mʊ̀ yırı nə, à wulə pupwən wa zənzən á yırı. Yá à yà swə, sə á ya lìà tə, á nə jə wʊbʊŋa, sə á ma fwa kʊ tə nə ziən. Yá à ga swə, sə á ya lìà tə, á nə ba pubʊnkʊkwınan jə, sə lwanı dàn ká cʊ̀gʊ̀ aba.

20 Yıı nə yàá pın bıcan sìə́ lìà nə. Ʊ bá dání, ʊ ma cʊ̀gʊ̀ *Sıtana dìàn, ʊ ga pa á nıŋa wá də á nɛɛ. Nə Yuu-Tiu Zwezi nə wá fwa pubwanʊ á yıra.

21 Timote, ʊ nə tʊŋa də nə, jʊ̀nì aba. Lisiyisə, də Zwason, də Sosipatɛrə, ba nə yı à dwíí tìán tə, jʊ̀nì aba.

22 À mʊ̀ Tɛrətiyisə jʊ̀nì aba Yuu-Tiu yırı. Mə à mʊ̀ nə Polə jın ʊ pa à púpʊ́ní ʊ sagı kʊ tə.

23 Gayisə də jʊ̀nì aba. Mə ʊ mʊ̀ con nə, à mʊ̀ Polə wulə, yá Kərisə lìà tə də mama yı ʊ mʊ̀ con, ba twi, ba jʊ̀nì Yıı. Erasətə, ʊ nə túŋə́ tıʊ tə səbiu tə, də nə nubiu Karətisə jʊ̀nì aba. [

24]

Yıı cıcı nə mɛ də dun
(Efɛzə tìán 3.20-21; Zwidə 25-26)

25 Nə pıan dun Yıı nə. Ʊ wàá Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə nə, à nə swìn à bırı lìà tə nə, ʊ twá ʊ pın, á zıgı dìàn, á ma twá Zwezi-Kərisə nə. Yıı twá sʊywáŋʊ́ təntə nə, ʊ pa ba lwarı cígá tə, ka nə sə̀gə̀, kʊ máŋá nə ba yigə.

26 Yá síʊ́n nə, cígá təntə dàń nan poni nə. Dwíə́ tə mama dàń twá Yıı *nii saga tə nə, ba lwarı cígá tə. Yıı tə, ʊ yà nə dí yáá ʊ wulə fuən fuən, nə pın nii təntə, sə kʊ pa lìà tə mama kə ba waa ʊ nə.

27 Nə pıan dun Yıı nə. Ʊ mʊ̀ cıcı nə jə wʊbʊŋa. Nə pıan dun wá, kʊ twá də Zwezi-Kərisə, máŋá tə, kʊ nə ba zwɛ̀e. Amıına!

Təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Korɛntə Kərisə lìà tə nə Korɛntə tìán təntən sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə
Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ.

Lìà tə nə, ʊ nə púpúní
Kʊ yı təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Korɛntə nə. Polə tətə nə dıga Kərisə lìà púlí təntə dàń. Nəŋə kʊ tə yırı, Polə nə púpúní ba nə:
Kʊ máŋá tə wa, də Korɛntə yı Gərɛsə nagwanaa tə wa tıfarʊ don. Ywəŋə də yà dáá zənzən kʊ wa. Korɛntə yà jə níá yuu borə yizıga bwálá bələ, tə nə pın, kʊ yı tıʊ tə jıjə nə wulə kʊ wa. Yolu yà vəli yáá zənzən kʊ wa. Korɛntə tìán dàń yà twá pubʊnyirə mama nə də yıjʊncoŋi yirə mama nə, tə nə pın lìà tə tʊŋa yokʊkwınan.

Sagı tə wa sʊgʊ
Polə nì Korɛntə lìà tə ŋwɛn tə nə ba ywàń. Kʊ tə nə súrí lá, Korɛntə tìán yà tʊn sagı ʊ nə, kʊ nə bwe bwiə zənzən, kʊ ga swìn yojanan zənzən yoo. Polə dí yáá ʊ bırı ba də ba púlí tə pwɛ̀e, ʊ ga pìà, sə ʊ pa ba pìí ba kə duən nə. Ʊ bırı ba nətʊ, ba nə mɛ, sə ba ya duən nə ndə Kərisə lìà nə, lìà tə tətəŋi wa, ba nə twá lʊʊ yofwamınan nə. Kʊ kwa nə, Polə le Korɛntə Kərisə lìà tə bwiə tə, ʊ ga swìn kaswe yoo də badən nə à yə̀ə́ kadən yoo, də Kərisə lìù nə tı ʊ tìàn nətʊ yoo, də Yıı-Siŋu tarpınan yoo də nətʊ, ba nə mɛ, sə ba ja tə ba ma tʊn yoo, də yìən duən.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Korɛntə nə
(Romə tìán 1.1-7; Tʊtʊnan 18.1-11)

1 Yıı twá də ʊ fıra tə, ʊ ma kúrí à mù Polə, sə à yà Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À mù də Sosətɛnə, ʊ nə yı à nubiu Kərisə yırı, nə púpúní sagı kʊ tə, nə pın aba.
2 Kʊ yı nə púpúní kʊ, á mù Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ nə wulə Korɛntə nə. Yıı twá də Zwezi-Kərisə, ʊ lı aba ʊ tún, ʊ pa ʊ tìàn nə. Ʊ kúrí aba, sə á yà ʊ mù nyiən. Sagı kʊ tə tà á mù Korɛntə tìán cıcı nyiən. Kʊ yı á mù də lìà tə, ba nə wulə bwálí tə mama nə, ba ga boŋə ba kəni nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə yırı tə nə nyiən. Zwezi-Kərisə təntə yı nə mù də ba mù mɛ Yuu-Tiu.
3 Nə nyına Yıı də nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

Yıı fwa zəni Korɛntə tìán yıra
(Filipə tìán 1.3-6; Kolosə tìán 1.3-6)

4 À kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e wuuu, à pın aba. Ʊ twá də Zwezi-*Kərisə, ʊ ma fwa ʊ pubwanʊ tə á yıra.
5 Á mù də Zwezi vwə duən nə. Kʊ mù nə pın, ʊ ma pa aba tarpınan mama. Á nı Yıı sʊ̀ràn tə yənu zənzən, á ga yə̀ə́ kʊ ka swìn ka bırı də.
6 Nə swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, nə bırı aba. Yá sʊywáŋʊ́ tə cígá zʊa aba.
7 Yá tarpıʊn won tə mama, Yıı nə fwa, kʊ wà aba mùrì. Á dàń ya á dànì máŋá tə nə, *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʊ bà, ʊ bırı ʊ tìàn, ʊ nan á yíá yuu.
8 Ʊ mù nə wá pa, á ga zıgı dìàn Yıı nyiən tə wa dıın mama, kʊ ja vələ lʊʊ zaŋʊ máŋá nə, Zwezi nə túrí dıın tə nə, sə á dànà ká ja yoo, ba nə wá caga á nii nə kʊ yırı.
9 Yıı yı pùə́ nədʊ tíú, ʊ tətə nə kúrí aba, sə á vwə ʊ bìú Zwezi-Kərisə yıra. Ʊ mù nə yı nə Yuu-Tiu.

Nimarʊ yà tələ́ Kərisə lìà púlí tə wa Korɛntə nə
(1 Korɛntə tìán 3.3-8, 21-22)

10 À nubıa-ba, à mù də á mù mɛ yı nə vwə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə nə. Kʊ mù nə pın à lòrì aba, sə á cʊgʊ à sʊgʊ, à ma kwè aba. Á pıan á ya nədʊ, sə pwıa dàn ká yà á pwərə wa. Á dàń kənə nii nədʊ, sə á ja pubʊŋa nədʊ.

* **1:11 1.11** Lìà duən bʊŋa də, Kəlowe yà yı kayəlukan, ʊ nə wulə Korɛntə wa. Yá ʊ tʊ̀tʊ̀nà dàń yà naŋa ʊ con, ba vəli bwálí tə nə, Polə nə wulə lá.

11 À nubıa-ba, lìà nan kan tə, ba nə
bonə Kəlowe* sàń con. Ba bà, ba swìn á
yoo. Yá à nì də, ba wú, á dı jara də duən.
12 Won tə, à nə pìà, sə à swìn, kʊ mù
nə yı də, á nii sʊ̀ràn tə tà nədʊ. À nì də,
lìà wulə á wa, ba nə swìn də, ba mù wulə
Polə kwa. Ba duən də kʊ́ʊ̀ wʊ́, ba də yı ba
wulə Apɔlɔsə kwa. Ba duən də kʊ́ʊ̀ swìn,
ba wʊ́, ba də yı ba wulə Sefasə† kwa. Ba
duən də kʊ́ʊ̀ swìn, ba wʊ́, ba də yı ba
wulə Kərisə kwa.
13 Kərisə yı ʊ pwɛ̀e duən wa naaa? Kʊ
yı à mù Polə nə, ba paa dagarʊ tə yuu wa,
sə à tı á yırı naaa? Nə à yə̀ə́ kʊ yı à mù
Polə yırı tə nə, ba twá ba ma lə aba níá
wa, kʊ twá də Yıı yırı tə naaa?
14 À kəni Yıı lɛ̀ɛ̀e də, à nə wà á lìù
mama li níá wa, də kʊ nə tà Kərisəpisə
də Gayisə cıcı.
15 Kʊ nətʊ tə pın, lìù mama wàrì ʊ swìn
də, kʊ ya à mù yırı nə, ba twá, ba ma lə
aba níá wa.
16 Ʊhʊʊn, à lìí də, à tə ləgə Sətefanasə
də ʊ dìə̀ lìà níá wa. Kʊ tə, kʊ nə ga tə mù,
à yə̀rì də, à nə ləgə lìù don níá wa.
17 Zwezi-Kərisə yı ʊ tʊn nə, sə à swìn
sʊywáŋʊ́ tə, à bırı lìà nə. Ʊ wà nə tʊn, sə
à lə lìà níá wa. À nə swìn sʊywáŋʊ́ tə, kʊ
tà ləzoni wʊbʊŋa nə à ma swìn kʊ. À yà
nə swìn kʊ də ləzoni wʊbʊŋa kʊ yà wá
pa Zwezi-Kərisə tıan tə dagarʊ tə yuu wa
ya tʊtʊ kʊ pa ləzoni nə.

Yıı dìàn tə də ʊ yənu tə
(1 Korɛntə tìán 3.18-20; Matiə 11.25-27)

18 Sʊgʊ tə, kʊ nə bırı də, Zwezi-*Kərisə
tıga dagarʊ tə yuu wa, yı ləyəri yoo, kʊ
pa lìà tə nə, ba nə wulə cwəŋə wa, kʊ nə
jén ba míámían. Yá kʊ yı Yıı dìàn yoo,
kʊ pa nə mù lìà tə nə, nə nə wulə cwəŋə
tə wa, Yıı nə twá kʊ nə, ʊ ma jon nəba
nə cʊna wa.
19 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:
«À wá cʊ̀gʊ̀ wʊbʊnyına wʊbʊŋa, à ga pa
yənu tìán də yənu jì tʊtʊ».
20 Də Yıı nə swìn nətʊ, wʊbʊnyiən
tə̀lə́. *Zwifə-ba Yıı *nii yənu tíú kʊ́ʊ̀ tə̀lə́.
Tʊ́tʊ̀nyiən də tə̀lə́, máŋá kʊ tə wa. Yıı
pın, tıa yuu ləzoni wʊbʊŋa tə jì ləyəri
yoo.
21 Yıı twá də ʊ tətə wʊbʊŋa nə ʊ ma
bırı də, ʊ wà sɛ̀e, sə tıa yuu wʊbʊnyına
ba lwarı wá də ba tətə wʊbʊŋa tə. Kʊ mù
nə pın, Yıı ma sóní, sə ʊ jon lìà tə nə, ba
nə keni ba waa ʊ nə wuuu, ba cʊna wa.
Kʊ nətʊ twá ʊ sʊ̀ràn tə, nə nə swìn nə
bırı lìà nə, tə nə yı ndə ləyəri sʊ̀ràn nə,
wʊbʊnyına yáá con.
22 Zwifə-ba tə pìà, sə ba na Yıı dìàn
mımınʊ də yíá, sə ba dàń ma zıgı lá, ba
pa cígá kʊ. *Gərɛkə-ba də pìà, sə ba lwarı
yìèn tə də ba tətə wʊbʊŋa.
23 Yá nə mù yı Zwezi-Kərisə, ba nə paa
dagarʊ tə yuu wa yoo, nə nə swìn nə bırı.
Kʊ kàrà təntə yı cʊgʊgʊran, kʊ pa Zwifə-
ba nə, kʊ ga yı ləyəri yoo, kʊ pa lìà tə nə,
ba nə tà Zwifə-ba.
24 Yá lìà tə, Yıı nə kúrí, də kʊ nə yı
Zwifə-ba, nə à yə̀ə́ Gərɛkə-ba con, Zwezi-
Kərisə nə bırı Yıı dìàn tə də Yıı wʊbʊŋa
tə.
25 Yìèn duən kʊ yàá yı ndə Yıı ya
ləyəru. Ba mɛ, sə ba lwarı də, Yıı ləyəri
dwə ba wʊbʊŋa. Yìèn duən də wa, kʊ
yàá yı ndə Yıı ba dìàn ja də. Ba mɛ, sə ba
lwarı də, Yıı bwànì dwə ba dìàn.
26 À nubıa-ba, á ywàŋá lìà tə, Yıı nə
kúrí, ʊ kə duən nə, sə ba ya á púlí tə. Də
kʊ nə yı tıa yuu ləzoni wʊbʊŋa wa nə,
wʊbʊnyına ba dáá á wa. Kʊ nə kʊ́ʊ̀ ya
dìàn yoo, də dìàn tìán ba dáá á wa. Nə
à yə̀ə́ kʊ nə kʊ́ʊ̀ yı dun yoo, dun tìán ba
dáá á wa.
27 Yıı kúrí lìà tə, tıa yuu ləzoni nə
bʊŋa də, ba yı ləyərən tə, sə ʊ ma pa
wʊbʊnyına tə ya tʊtʊ. Ʊ kúrí wiən tə, ba
nə bʊŋa də, tə ba dìàn jə tə, sə ʊ ma pa
dìàn tìán tə ya tʊtʊ.
28 Yıı kúrí lìà tə, ba nə bʊŋa də, ba ba
dun jə tə, də ləzwənbii tə tıa tə yuu wa.
Ʊ kúrí lìà tə, ba nə ba jəli ba kəni lìà wa,
sə ʊ ma pa dun tìán ya tʊtʊ.
29 Yıı fwa kʊ nətʊ tə, sə tıa yuu ləzwənə
mama dàn ká bʊ ʊ tìàn nə, ʊ mù Yıı yáá
con.
30 Də kʊ nə yı á mù yoo, kʊ twá də Yıı,
á ma vwə Zwezi-Kərisə yıra. Yá Zwezi-

† **1:12 1.12** Sefasə ja yırı don, ba nə bonə Piyɛrə.

Kərisə dàń nə yı nə wʊbʊŋa. Kʊ pìà kʊ bırı də, Zwezi nə kwɛn nə cʊna tə ʊ lı, sə nə ya cígá tìán, sə nə yá nə tìàn míámían Yıı jìàn wa. Yá ʊ yè nəba ʊ jon də ʊ jana tə, sə nə tını nə tìàn.

31 Kʊ mɛ, sə kʊ ya ndə kʊ nə púpúní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ bwı lìù nə, sə ʊ bʊ *Yuu-Tiu nə, won tə cıcı yırı, Yuu-Tiu nə fwa tə».

2

Polə yoo nə yı Kərisə, ba nə paa dagarʊ tə yuu wa
(2 Korɛntə tìán 4.5-7)

1 À nubıa-ba, máŋá tə, à nə twi á con, sə à swìn Yıı cígá tə, ka nə sègè, à bırı aba, à wà sùràn tə, tə dèń niu nə cà, nə à yèé ləzwənə wʊbʊŋa nə twá, à ma swìn kʊ á con.

2 Kʊ máŋá tə wa, à wà sírí ken, sə à bırı yoo don á tətəŋi wa, də kʊ nə tà Zwezi-*Kərisə yoo. Ʊ mù Zwezi-Kərisə tə, ba nə paa dagarʊ tə yuu wa.

3 À mù Polə tətə twi á con, máŋá tə wa, də à ba dìàn jə də fən yà jə nə, à ga vıvaga zənzən.

4 À sʊgʊ tə də à kàrà tə ya tà ləzoni wʊbʊŋa sùràn, à ma swìn aba à dı. À kàrà tə máŋá wa, Yıı-*Siŋu tə də Yıı dìàn tə nə ken à sùràn tə cwəŋə wa.

5 Kʊ mù nə pın, á nə ken á waa Yıı nə, tə kʊ́ù tà ləzoni wʊbʊŋa yırı, kʊ yı Yıı dìàn tə yırı.

Yıı-Siŋu tə bırı wʊbʊŋa mama
(Efɛzə tìán 3.2-11; 1 Zwan 2.20, 27)

6 Nə kàrà tə, kʊ yı wʊbʊŋa nə, nə swìn nə bırı lìà tə nə, ba nə bori Yıı cwəŋə tə wa. Kʊ wʊbʊŋa təntə tà síʊ́n lʊʊ wʊbʊŋa. Kʊ tà síʊ́n lʊʊ dìàn tìán yənu. Dìàn tìán nə yàá bà ba jén.

7 Yıı wʊbʊŋa tə sègè tıa yuu ləzoni yáá con. Mə tə mù yoo nə, nə mù swìn nə bırı. Yıı tanı kʊ ʊ tún, də ʊ tə wà lʊʊ fwa, sə ʊ ma twá kʊ nə, ʊ pa nə pìí nə na dun ʊ mù Yıı con.

8 Síʊ́n lʊʊ dìàn tìán wà kʊ wʊbʊŋa təntə lwarı. Də ba yà nə lwarı kʊ, ba yà bá paa *Yuu-Tiu tə, ʊ nə yı dun tíú, dagarʊ tə yuu wa, ba gʊ.

9 Ndə kʊ nə púpúní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«Won wulə, ləzwənə yii nə wà kʊ nı míámían, ʊ zıın nə wà kʊ nì míámían, ʊ ga ba kʊ yoo bʊŋa ʊ waa con də. Mə kʊ mù won təntə nə Yıı tanı, sə ʊ pa lìà tə nə, ba nə swə wá».

10 Yıı twá də ʊ *Siŋu tə, ʊ ma bırı kʊ yoo təntə nə mù nə. Yıı-Siŋu tə yàá balʊ won mama. Kʊ yàá balʊ Yıı pubʊŋa tə, ka nə lù tətə, kʊ lwarı ka dèń.

11 Də nə nə tì ləzwənə nə ywàń, nə yèé də, kʊ nə tà ʊ tətə waa tə, nə yèé kʊ tə, ʊ nə bʊŋa, lìù don mama yèrì kʊ. Mə kʊ yı nətʊ Yıı də con, Yıı-Siŋu tə cıcı nə yèé won tə mama, Yıı nə bʊŋa.

12 Yıı pın nəba Siŋu tə, kʊ nə nan ʊ con, sə kʊ pa nə lwarı tarpıʊn tə, Yıı nə ma fwa zəni nə yıra. Yá kʊ tà lìà tə, lʊʊ nə kəni cwəŋə wa pubʊŋa tə, nə Yıı pın nə mù nə.

13 Kʊ mù nə pın, nə ba ləzoni wʊbʊŋa sùràn nə twá, nə ma swìn kʊ yoo. Kʊ yı nə twá kʊ tə nə, Yıı-Siŋu tə nə bırı nəba. Mə nətʊ, nə nə twá, nə ma gùlí cígá tə, kʊ nə naŋa Yıı con, nə bırı lìà tə nə, ba nə zìlí Yıı-Siŋu nii.

14 Ləzwənə tə, ʊ nə twá ʊ tətə pubʊŋa nə, ʊ ba Yıı-Siŋu tə yoo sɛ̀e. Yıı-Siŋu tə yoo yı ndə ləyəri yoo nə ʊ con. Kʊ yà mɛ, sə Yıı-Siŋu tə ya də wá, sə kʊ pa ʊ nì kʊ dèń. Yá Yıı-Siŋu tə dàń tèlé də wá. Kʊ mù nə pın, ʊ wàrì kʊ dèń ʊ nì.

15 Yá ləzwənə tə, ʊ nə zìlí Yıı-Siŋu tə nii, ʊ mù wàá won mama dèń ʊ lwarı. Lìù don ga wàrì ʊ mù dèń ʊ lwarı.

16 Kʊ yı cígá, kʊ yı ndə kʊ nə púpúní Yıı *sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«Wàà nə yèé kʊ tə, Yuu-Tiu nə bʊŋa? Wàà ga nə wàá kwìè ʊ pın Yuu-Tiu nə?»

Yá nə mù ja pubʊŋa ndə Zwezi-*Kərisə pubʊŋa tə nə.

3

Yıı tʊ̀tʊ̀nà tə tʊtʊŋı tə nə yı nətʊ
(Ebərə-ba 5.11-14; 1 Korɛntə tìán 4.1-6)

1 À nubıa-ba, à nə dí yáá à swìn á con tə, à yı à swìn á con, ndə lìà tə nə, ba tə

nə twá ba tətə pubʊŋa nə, ba nə yɪ ndə
bìsíná nə Zwezi-*Kərisə kwa. À wà wàní
à swìn á con, ndə lìà tə nə, ba nə zìlí Yɪɪ-
*Siŋu nii.

2-3 Á tə wàrì wodiu tətə á də́. Kʊ mù nə
pɪn, à sʊ̀ràn tə, à nə swìn á con tə, yɪ ndə
nayɪla nə, à nə pɪn aba. Á yà yɪ lìà tə, á
nə tə twá á tətə pubʊŋa nə. Kʊ mù nə
pɪn, də zèn mama, á tə wàrì kʊ á də́. Á
tətəŋi wa, á tə jə wʊgwɪʊ də á dɪ jara də
duən. Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, á mù də ləzoni
tə duən tə, ba nə twá ba tətə pubʊŋa nə,
yɪ nədʊ. Yá á də tʊŋa yìèn tə, ba nə tʊŋa
tɪa yuu.

4 Kʊ twá də á lìù don nə yàá swìn, də ʊ
mù wulə Polə kwa. Ʊ don də tə wʊ́, ʊ mù
wulə Apɔlɔsə kwa. Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, á
tʊtʊnɛɛ tə yɪ ndə ləzoni tə, ba nə twá ba
tətə pubʊŋa nə.

5 Cígá mama, Apɔlɔsə nə yɪ wàà? Sə
à mù Polə nə yɪ wàà? Nə yɪ Yɪɪ tʊ̀tʊ̀nà
mʊ̀ʊ́. Yɪɪ twá də nəba, ʊ ma van aba, ʊ
pa á kə á waa ʊ nə. Yuu-Tiu pɪn dìàn nə
lìù mama nə, sə ʊ ma tʊn tʊtʊŋɪ tə, ʊ nə
mɛ, sə ʊ tʊn.

6 Kʊ yɪ ndə à mù Polə nə cwɛn tìʊ́ nə,
Apɔlɔsə də ma gàrì níá kʊ də̀ń nə, yá Yɪɪ
dàń nə pɪn kʊ bori.

7 Kʊ mù nə pɪn, nə mɛ, sə nə lwarɪ də,
lìù tə, ʊ nə cwɛn tìʊ́ tə, də lìù tə, ʊ nə gàrì
níá tə kʊ də̀ń nə, ba mù mɛ yɪ tʊtʊ. Yɪɪ
cɪcɪ nə jə dun, ʊ nə pɪn tìʊ́ tə bori tə yɪrɪ.

8 Lìù tə, ʊ nə cwɛn tìʊ́ tə, də lìù tə, ʊ
nə gàrì níá tə kʊ də̀ń nə, ba mɛ yɪ won
nədʊ. Yá nə lìù mama wá na ʊ tətə tʊtʊŋɪ
tə ŋwírán.

9 À mù Polə də Apɔlɔsə mù yɪ nə tʊŋa
də duən Yɪɪ tʊtʊŋɪ tə wa. Á mù yɪ ndə
Yɪɪ kárá nə, nə à yə̀ə́ ndə Yɪɪ dìà nə, ʊ nə
lwə̀.

(Efɛzə tìán 2.20-22; 1 Piyɛrə 2.4-6)

10 Yɪɪ nə fwa pubwanʊ à yɪra, sə à tʊn à
pa wá. Kʊ yɪ ndə à nə dɪga dìà də̀ń, ndə
də̀lwə̀rə́ nə, ʊ nə jə wʊbʊŋa. Yá lìù don
də kʊ́ʊ̀ twi, ʊ lwà ka bə́rí tə. Lìù mama
dàń nə mɛ, sə n cì n tìàn nə də lwiu tə
yiri tə, ʊ nə lwè ka yuu wa.

11 Kʊ mù yɪrɪ nə, lìù don mama kʊ́ʊ̀
wàrì də̀ń don ʊ tʊŋə, də kʊ nə tà Zwezi-
*Kərisə, ʊ nə dí yáá ʊ wulə lá.

12 Lìà duən wá ja sían, nə à yə̀ə́ cɪnɪa,
nə à yə̀ə́ kapana wárá, tə səbiu nə dáá
zənzən, ba ma lwə̀ kʊ bə́rə́ tə. Ba duən
də wá ja dɛɛ, nə à yə̀ə́ gakʊrʊ, nə à yə̀ə́
sɪsɪran, ba ma lwə̀ kʊ bə́rə́ tə.

13 Dɪɪn tə, Yɪɪ nə wá bʊ̀rì ləzoni tə bʊ̀rà,
lìù mama tʊtʊŋɪ wá nan poni nə. Yá Yɪɪ
dàń wá pa lìù mama tʊtʊŋɪ twá mən tə
wa, sə tə bɪrɪ won tə, kʊ nə yɪ.

14 Lìù tə, ʊ tʊtʊŋɪ tə nə wà mən dí, Yɪɪ
wá ŋwín kʊ tíú təntə.

15 Lìù tə, ʊ tʊtʊŋɪ tə nə dí mən, kʊ tíú
wá kwìn ʊ ŋwírán tə nə. Yɪɪ wá jon ʊ tətə
mù, kʊ dàń nə wá yà ndə ʊ twá mən wa.

(1 Korɛntə tìán 6.15-20)

16 Á yə̀ə́ zəni də, á yɪ ndə Yɪɪ *dìà nə,
Yɪɪ-Siŋu tə ga wulə á waa tə wa.

17 Də lìù nə cʊ̀gʊ̀ Yɪɪ dìà təntə, Yɪɪ də
wá cʊ̀gʊ̀ kʊ tíú. Kʊ dìà təntə yɪ dìà, kʊ nə
yɪ Yɪɪ nyiən, á mù ga nə yɪ kʊ dìà təntə.

18 Lìù mama dàn ká gɪgarɪ ʊ tìàn. Də á
wa lìù nə bʊŋa də, ʊ mù jə tɪa yuu ləzoni
wʊbʊŋa, kʊ tíú mɛ, sə ʊ jì ndə ləyəru nə
ba con, sə ʊ cígá ma ya wʊbʊnyiən.

19 À swìn kʊ nətʊ, sə à ma bɪrɪ də, tɪa
yuu ləzoni wʊbʊŋa yɪ ləyəri Yɪɪ yáá con.
Yá kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Ʊ wá ja wʊbʊŋa tìán tə ba tətə yíá swɪan
tə wa».

20 Kʊ tə swìn kʊ súrí lá, kʊ wʊ́:
«Yɪɪ yə̀ə́ yənu tìán tə pubʊŋa tə nə yɪ
nətʊ. Ʊ yə̀ə́ də, ka yɪ tʊtʊ».

21 Won tə mama dàń yɪ á mù nyiən. Kʊ
mù nə pɪn, lìù mama dàn ká tì ləzwənə,
ʊ ma fwa fwiə.

22 Tə mama mɪámɪán yɪ á mù nyiən. À
mù Polə, də Apɔlɔsə, də Sefasə*, də lʊʊ
tə, də mɪɪ tə, də tɪan, də sɪʊ́n máŋá kʊ tə
wiən tə, də máŋá tə, kʊ nə wá bà wiən
tə, tə mama mɪámɪán yɪ á mù nyiən.

23 Yá á tətə yɪ Zwezi-Kərisə nyiən,
Zwezi-Kərisə də ga yɪ Yɪɪ nyiən.

4

Zwezi-Kərisə tʊ̀tʊ̀nà tə yoo

(1 Korɛntə tìán 3.5-9; Romə tìán 14.10-12)

* **3:22 3.22** Sefasə ja yɪrɪ don, ba nə boŋə Piyɛrə.

1 Lìà tə dàń mɛ, sə ba jələ nəba ndə
Zwezi-*Kərisə tùtʊ̀nà nə, ba nə ywàŋá ʊ
tʊtʊŋı tə yuu, sə nə tʊn də ʊ cígá tə, kʊ
yà nə sə̀gə̀.
2 Də ba nə pın tʊtʊŋı lìù nə, sə ʊ ywàń
kʊ yuu won tə, ba nə pìà, sə ʊ fwa, kʊ
mù nə yı, sə ʊ tʊn kʊ tʊtʊŋı təntə də pùə́
nədʊ.
3 Də kʊ nə yı à mù Polə con nə, á nə
swə, sə á bʊ̀rì à bʊ̀rà də, kʊ ba nə yì. Nə
à yə̀ə́ ləzoni tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà nə swə,
ba bʊ̀rì à bʊ̀rà də, kʊ ba nə yì. À tətə ga
ba à tìàn bʊ̀rà bʊ̀rì.
4 Kʊ pìà kʊ bırı də, yoo tə̀lə́ à pubʊŋa
wa. Kʊ nətʊ tə dàń nə ba bırı də, à wá
jì cígá tíú Yıı yáá con. *Yuu-Tiu nə wàá à
bʊ̀rà ʊ bʊ̀rì.
5 Kʊ mù nə pın, á dànà ká bʊ̀rì lìù
mama bʊ̀rà ʊ tʊtʊŋı yuu wa, də kʊ máŋá
tə wà yí. Á dàná də Yuu-Tiu pìí ʊ twi. Ʊ
mù nə wá lı wiən tə mama, tə nə sə̀gə̀,
yikunu wa, ʊ kə poni wa. Kʊ tə ləzoni tə
nə bʊŋa ba waa con, ʊ wá lı kʊ ʊ bırı. Kʊ
dıın təntə nə, Yıı wá bʊ lìù mama nə, ʊ
tʊtʊŋı tə yırı, ʊ nə fwa.
6 À nubıa-ba, à swìn kʊ nətʊ tə à mù
də Apɔlɔsə yuu wa, sə kʊ wàní kʊ pa aba
kwìə̀. À pìà, sə á twá də nəba, á ma sɛ̀e
kʊ tə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní tə cıcı nii. Sə á lìù
mama dàn ká tì lìù, ʊ zıgı ʊ yıra, ʊ ma
fwa fwiə, á ga muŋə lìù don.
7 Won mama tə̀lə́, kʊ nə bırı də, n dwə
n duən tə. Won tə mama n nə jə, kʊ yı
Yıı nə pın kʊ mù. Də kʊ nə yı, Yıı nə pın
mʊ́ tə wiən təntə mama, bɛ̀eɛ̀e nə pın, n
ma pın dun n tìàn nə, ndə kʊ tà Yıı nə
pın mʊ́ tə?

(2 Korɛntə tìán 6.4-10; Filipə tìán 2.19-22)

8 Awo, á bʊŋa də, á manwarı á jə wiən
tə mama, yá won mama wà aba mùrì. Á
manwarı á jì jıjə tìán Yıı cwəŋə tə wa.
Á manwarı á yı pɛ̀egá, yá nə mù ga tà
pɛ̀egá. Kʊ yà yı yozəŋu, də cígá mama, á
nə ya pɛ̀egá Yıı yáá con, sə nə də twá á
dwanı nə, nə də́ kʊ pàrì təntə.
9 À bʊŋa də, nə mù jigə mumun lìà lʊʊ
mama wa, də *malıkɛ yáá con, də ləzoni
yáá con. Kʊ mù nə pın, à bʊŋa də, Yıı
ken nə mù lìà tə, nə nə yı Zwezi-Kərisə
*tʊntʊna tə, lìà tə mama kwa wa. Nə yı
ndə lìà tə nə, bʊ̀rà nə jın nəba, ba nə mɛ,
sə ba cʊ̀gʊ̀ nəba.
10 Nə mù yı ləyərən Zwezi-Kərisə yırı,
yá á mù yı yənu tìán Zwezi-Kərisə yoo
wa. Nə mù yı labwana, yá á mù yı dìàn
tìán. Lìà pın dun á mù nə, yá ba ba dun
pın nə mù nə.
11 Də zə̀n mama, nə mù yı niən də
nanyʊnı nə jə nəba. Nə mù nə ba gànù
də jə, lìà də ga mà nəba, nə twá lá nə nə
ywaŋa.
12 Nə yàá tʊn jìàn tʊtʊnan, nə yıra cɛ
zəni. Ba nə twın nəba, nə tə yàá lòrì Yıı,
sə ʊ fwa zəni kʊ tìán yuu wa. Ba nə fıfın
nəba, nə yàá pínı́ kʊ nə wɛɛ con.
13 Də ba nə dí tıjaŋa, ba kə nə nii nə,
kʊ yı nə yàá zùrì ba bıcanı, sə nə pìí nə
kə duən yuu. Lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə kəni
cwəŋə nə mù yáá con, nə yı lìà tə, ba wɛɛ
nə nan nəba, nə yı ndə ywərən nə, ba nə
yàá lwé pùrə́ yuu wa. Halı, kʊ ja bà kʊ yí
zə̀n.
14 Kʊ yı yoo nə, à dí yáá à swìn á con,
à tuŋə lá. Á mù nə yı lìà tə, á nə ya à bıa
tə, à nə swə. Kʊ tà à pʊ́pʊ́ní yìən tə tə, sə
à ma kə cavıra á nə.
15 Də á nə swə, á jə lìà duən zənzən, kʊ
tìán nə bırı aba Zwezi-Kərisə cwəŋə tə
wa, á nyına mù tə yı nədʊ. À mù nə yı á
nyına Zwezi-Kərisə cwəŋə tə wa. Kʊ twá
də, à mù nə nə dí yáá, à swìn sʊywáŋʊ́ tə
á con, á ma kə á wɛɛ kʊ nə.
16 À dàń kwè aba, sə á fwa ndə à nə.
17 Kʊ mù yırı nə, à tʊŋa à biswənə
Timote, ʊ nə twá *Yuu-Tiu cwəŋə tə də
pùə́ nədʊ. À tʊŋa wá, sə ʊ bà ʊ pìí ʊ lìí
aba kʊ tə, à nə yı Zwezi-Kərisə cwəŋə tə
wa. Kʊ tə, ʊ nə wá kàrì aba, də kʊ tə,
à nə kàrì Kərisə lìà pʊ́lə́ tə bwálá mama
wa, yı nədʊ.

(2 Korɛntə tìán 10.1-11)

18 Á wa lìà duən wulə ba fwa fwiə, ndə
kʊ yı à kʊ́ʊ̀ bá pìí à bà á con.
19 Yá də kʊ nə yı Yuu-Tiu fıra, à wá bà
á con sʊ́ʊ́n sʊ́ʊ́n. Máŋá tə wa, à nə wá yí
á con, kʊ kʊ́ʊ̀ bá ya ba níə́ sʊ̀ràn tə nə, à

wá lwarı. À dàń wá lwarı, də ba cígá nə jə dìàn.
20 Də Yıı nə də́ pàrì lìù yuu wa, Yıı dìàn
tə də tʊŋa də wá, kʊ tà nii sʊ̀ràn cıcı.
21 Bɛ̀eɛ̀e won nə, á dàń pìà? Á pìà də,
máŋá tə wa, à nə bìàn á con, sə à ja kafıʊ
à bà à ma fırı aba naaa? Nə à yə̀ə́, á
pìà də, à nə bìàn, sə à bà də sonu də
bıcabwanʊ?

5

Bacwan wulə Korɛntə Kərisə lìà púlí tə wa
(1 Timote 1.19-20; Galasi tìán 5.9; Ebərə-ba 10.22)

1 À nì də, lìà zənzən swìn á yoo, də
á tʊŋa bacwan á pwərə wa. Kʊ bacwan
təntə, á nə tʊŋa tə, lìà tə də tətə, ba nə
yərì Zwezi-*Kərisə, ba tə yìən təntə tʊŋa
ba pwərə wa. Ba swìn də, á wa lìù don tì
ʊ nyına kan, ʊ ma fwa ʊ kan.
2 Kʊ yoo təntə yà mɛ, sə kʊ ya pucʊnı,
kʊ pa aba. Yá də kʊ nətʊ tə mama, kʊ tə
yı fwiə nə jə aba. Kʊ yà mɛ, sə á dıŋı kʊ
bɛɛ təntə, ʊ nə tʊn kʊ yolwan təntə, á lı
á tətəŋi wa.
3 À mʊ̀ tətə tə̀lə́ də aba, yá à pubʊŋa
wa, à wulə də aba kʊ yoo tə wa. Kʊ mʊ̀
nə pın, à mʊ̀ dí yáá à bʊ̀rì kʊ bɛɛ təntə
yolwan tə bʊ̀rà, ndə kʊ ya à wulə də aba.
4 *Yuu-Tiu Zwezi yuu yırı, à swìn á con,
sə á lwarı, kʊ tə, á nə mɛ, sə á fwa. Kʊ
mɛ, sə á jə̀ń duən yáá nə, sə kʊ bɛɛ təntə
bʊ̀rà ma bʊ̀rì. À pubʊŋa tə wá yà də aba.
Yuu-Tiu Zwezi dìàn tə də wá yà nə tətəŋi
wa.
5 Kʊ máŋá təntə, á nə kun duən nə nətʊ
tə, sə á dàń dıŋı kʊ bɛɛ təntə, á lı á púlí
tə wa, sə ʊ va ʊ ya də *Sıtana. Sıtana wá
cʊ̀gʊ̀ ʊ yıra tə, sə Yıı ga jon ʊ jə̀rə́ tə, dıın
tə nə, Yuu-Tiu Zwezi nə wá pìí ʊ bà, ʊ
bʊ̀rì ləzoni tə bʊ̀rà.
6 Kʊ ba ziən, sə á tì kʊ, á ma fwa fwiə.
Á yə̀ə́ də, ba nə pìà, ba fwa dipɛn, kʊ yı
sabwarı mancın nə, ba yàá ma pa dipɛn
mun tə mama zàn tə ŋʊ̀nì.
7 Zwezi-Kərisə dàń nə yı nə *Pakə cànà
tə *pabiə, ba nə gʊa nə cʊna yırı. Á dàń
mɛ, sə á lı cʊna nədwara tə, tə nə yı ndə
sabwarı nə, á tətəŋi wa. Sə kʊ pa á ya
ndə dipɛn mun nədʊn nə, sabwarı nə wà
kʊ wa ken.
8 Kʊ mʊ̀ nə pın, nə mɛ, sə nə də́ cànà
təntə də dipɛn tə, kʊ wa nə ba sabwarı
nədwan jə. Nə dàń dʊŋa kʊ tə, kʊ nə yı
cʊna də wʊlʊŋʊ yìən tə, sə nə dàń ga ya
lìà tə, nə bıcanı nə yı nəpwənə, ba nə yı
cígá lìà.
(Zwidə 22-23)
9 À sagı tə, à nə púpúní á nə tə, à swìn
kʊ wa də, á mʊ̀ də lìà tə, ba nə pəni duən
vɛɛ vɛɛ tə dàn ká jə̀ń duən nə.
10 Də à nə swìn kʊ nətʊ, kʊ tà lìà tə, ba
nə tà Kərisə lìà tə nə, à swìn. Ba mʊ̀ yı
lìà tə, ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ, ba duən
yı lìà tə, lìà wiən nə jə yimən tə pa ba,
ba duən yı lìà tə, ba nə vırı lìà wiən də
dìàn, ba duən yı lìà tə, ba nə pın dun
woŋwanan tə nə, ba ga dʊgʊ Yıı vàn nə.
Də lìù nə ba pìà, sə ʊ ya də kʊ lìà təntə,
kʊ tíú yı ʊ mɛ, sə ʊ nan lʊʊ wa míámían.
11 Kʊ tə, à nə púpúní tə, kʊ tà nətʊ. Kʊ
yı à púpúní kʊ á mʊ̀ lìà tə nə, á nə yı
nubıa Kərisə yırı. Də lìù nə wʊ́, ʊ yı á
nubiu, yá kʊ tíú tə ga pəni lìà vɛɛ vɛɛ, nə
à yə̀ə́ lìà wiən yimən nə jə wá, nə à yə̀ə́ ʊ
nə pın dun woŋwanan nə, ʊ ga dʊga Yıı
vàn nə, nə à yə̀ə́ ʊ nə twın lìà, nə à yə̀ə́ ʊ
nə nywìn swana ʊ tətəli, nə à yə̀ə́ ʊ vırı
lìà wiən də dìàn, á dànà ká jə̀ń də kʊ tíú.
Á mʊ̀ də kʊ tíú dànà ká də́ wodiu tətə də
duən.
12 Á mʊ̀ Kərisə lìà tə bʊ̀rà yoo nə ywàŋá
nə. Lìà tə, ba nə tà Kərisə lìà tə bʊ̀rà yoo
ba nə ywàŋá. Yá kʊ yı á də nə mɛ, sə á
bʊ̀rì á púlí tə bʊ̀rà.
13 Yıı nə wá bʊ̀rì lìà tə, ba nə tà Kərisə
lìà tə, bʊ̀rà. Á dıŋa lìù tə, ʊ nə tʊŋa lwanı
tə, á tətəŋi wa, á lı.

6

Kərisə lìà bʊ̀rà nə mɛ, sə kʊ ya nətʊ
(Zwakə 4.1; Matiə 5.23-24; Romə tìán 12.17-18; Efɛzə tìán 5.3-8)

1 Də á púlí tə wa, lìù nə yə̀ə́ lìù don yoo,
ʊ nə pìà, sə ba bʊ̀rì kʊ bʊ̀rà, kʊ twá nətə
ʊ ma pìí ʊ ja kʊ, ʊ vəli ʊ swìn lìà tə nə
bʊ̀rì bʊ̀rà tə con, ba nə tà *Kərisə lìà tə?
Kʊ mɛ, sə ʊ swìn kʊ lìà tə cıcı yáá con,

ba nə yı Kərisə nə tı, sə ba mù nə bùrì kʊ bùrà.
2 Á yèə́ də, kʊ ya lìà tə, ba nə yı Kərisə
nə tı, nə wá bùrì lìà tə mama, ba nə yı
lʊʊ nə tı, ba bùrà. Yá cígá mama də á nə
mɛ, sə á bùrì lìà tə, ba nə yı lʊʊ nə tı,
ba bùrà, bɛ̀eɛ̀e nə pın á wà mɛ, sə á bùrì
yobii tə tə bùrà?
3 Á yèrì də, nə mù nə wá bùrì *malıkɛ
tə də tətə bùrà naaa? Kʊ nə yı nətʊ, də
nə nə wá bùrì malıkɛ bùrà, kʊ mɛ, sə nə
bùrì tıa kʊ tə yuu yìèn tə bùrà.
4 Á dàń nə jə yoo kʊ nə mɛ, sə kʊ swìn,
kʊ yı nətə á ma pìí á ja kʊ, á vəli á pın lìà
tə nə, ba nə ba funə jə Kərisə lìà púlí tə
wa, sə ba mù nə lı kʊ yoo təntə yáá?
5 Kʊ yoo təntə yı á cavıra yoo nə, à
swìn. Lìù nədʊ mama tà nə tə̀lə́ á mù
Kərisə lìà púlí tə wa, kʊ tíú wʊbʊŋa nə
yí, sə ʊ wání ʊ bùrì bùrà á mù lìà tə, á nə
yı nubıa Kərisə yırı, pwərə wa naaa?
6 Á wa lìù don yàá pìí ʊ ja ʊ nubiu yoo
ʊ ja va, ʊ swìn lìà tə con, ba nə tà Kərisə
lìà.
7 Də yìèn nə wulə á tətəŋi wa, lìù don
nə wá bùrì tə bùrà, kʊ nətʊ tə bırı də, á
ga tə nə. Də lìù nə tʊn kʊnkʊn yoo á yıra,
bɛ̀eɛ̀e nə pın á ma wàrì kʊ á pínı́? Bɛ̀eɛ̀e
nə pın, á ma wàrì á pínı́ á pın ʊ ŋwìn
aba?
8 Á mù tətə dàń nə pìí á tʊŋa kʊnkʊn
yìèn də á ŋwìn á nubıa tə duən tətə.
9 Á yèə́ də, lìà tə, ba nə tʊŋa kʊnkʊn
yìèn tə, ba bá twá ba ya Yıı pàrì tə wa. Á
dànà ká gıgarı á tìàn, á lwara də, lìà tə,
ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ tə, də ba tə, ba
nə pın dun woŋwanan nə, ba ga dʊga Yıı
vàn nə, də ba tə, ba nə cwàrì, də bara tə,
ba nə ba kan pìà, ba ga pìà bara duən, ba
ma fwa ba kana,
10 də ba tə, ba nə yı ŋwına, də ba tə,
lìà wiən yimən nə jə ba, də ba tə, ba nə
nywìn swana ba tətəli, də ba tə, ba nə
twın lìà, də ba tə, ba nə vırı lìà wiən də
dìàn, ba mù ləzwənlwan təntə mama, bá
twá ba ya Yıı pàrì tə wa.
11 Á wa lìà duən də yà yı ndə lìà təntə
nə, máŋá don wa. Yá sıún nə, Yıı sın á
cʊna tə. Ʊ tanı aba ʊ tún, sə á ya ʊ mù
nyiən. Yıı twá *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə də
ʊ *Siŋu tə, ʊ pa á jì lìà tə, á yı cígá tìán ʊ
yáá con.

Nətʊ tə á yıra tə nə mɛ, sə tə pa dun Yıı nə
(1 Tɛsalonikə tìán 4.1-7; 1 Piyɛrə 1.14-19)

12 Á wa lìà duən swìn də, ba jə cwəŋə,
sə ba fwa won mama. Də kʊ nə swə, kʊ
yı cígá, kʊ dàń nə tà wiən tə mama, ba
nə fwa nə jə nywarı tə pa ba. Á swìn də,
á jə cwəŋə, sə á fwa won mama. Yá à mù
Polə dàń nə ba pìà, sə won mama mì nə,
kʊ ja à bıan nə.
13 Á swìn də, wodiu yı pùə́ yırı nə kʊ
wulə, yá pùə́ də ga yı wodiu yırı ka wulə.
Yá dıın don nə, Yıı wá pa pùə́ də wodiu
mɛ nyʊ lá. À mù con nə, ləzwənə yıra tə
mù yà tà Yıı fwa kʊ, sə ʊ ma pə̀ń lìà duən
vɛɛ vɛɛ. Yıı fwa kʊ, sə nə jə kʊ, nə twá
*Yuu-Tiu nə. Yá Yuu-Tiu də ga yı yıra tə
nyiən.
14 Yıı pìí ʊ bwin nə Yuu-Tiu, ʊ lı tıan
wa. Yá ʊ wá bwin nə də, ʊ lı tıan wa də
ʊ dìàn tə.
15 Á yèrì də, *Kərisə lìà púlí tə nə yı
Kərisə yıra tə, yá á lìù də mama ga yı
Kərisə yıra tə nandaʊ naaa? Kʊ ziən, sə
à tì Kərisə nandaʊ tə don, à pa kacwarʊ
nə naaa?
16 Abada! Kʊ tà nətʊ! Á yèrì də, lìù tə,
ʊ nə pə̀ń də kacwarʊ, ʊ mù də kacwarʊ
tə mɛ jigə won nədʊ naaa? Kʊ yı ndə kʊ
nə púpúní Yıı sagı tə wa, kʊ wú: «Ba mù
lìà bələ təntə, ba nə tʊn kʊ yoo tə, dàń
wá jì won nədʊ».
17 Yá lìù tə, ʊ nə tì ʊ tìàn ʊ marı Yuu-Tiu
nə, kʊ tíú də Yuu-Tiu wá ya siŋu nədʊ tə
wa.
18 Kʊ mù yırı nə, á dàń dʊŋa ka cwàrì
də duən tə. Cʊna tə duən tə, ləzoni nə
tʊŋa, tə wà marı ba yıra. Yá lìù tə, ʊ dàń
nə cwàrì, cʊna tə yı ʊ tʊŋa ʊ tətə yıra.
19 Á yèə́ də, á yıra tə nə ya Yıı-Siŋu tə
*dìè. Ʊ pın kʊ, sə kʊ bà, kʊ ya kʊ wa. Á
yıra tə kúù tà á mù nə tı, kʊ ya Yıı nyiən.
20 Á na zəni də, Yıı yè aba də kwənə tə
nə dáá ʊ jon. Á dàń pıan Yıı na dun, won
tə mama wa, á yıra tə nə tʊŋa.

7

Ka swe yoo
(Matiə 19.3-12)

1 Síún nə, à dàń pìà, sə à le á bwiə tə,
á nə bwe nə á sagɪ tə wa: Kʊ ba ziən, sə
bɛɛ pə̀ń də kan naaa?
2 À dàń nə kúù pìí, à bún lìà tə nə pəni
duən vɛɛ vɛɛ tə yoo, à na də, kʊ ziən, sə
bɛɛ mama swe ʊ kan, sə kan də mama
swe ʊ barɪ nə.
3 Kanbarɪ tə mɛ, sə ʊ tʊn kanbarɪ tʊtʊŋɪ
ʊ kan tə yɪra ba sapaa wa. Kan tə də mɛ,
sə ʊ tʊn kan tʊtʊŋɪ ʊ barɪ tə yɪra ba sapaa
wa.
4 Kan tə kúù ba ʊ tətə yɪra tə tɪ, kʊ dàń
ya ʊ barɪ nə tɪ ʊ tətə yɪra tə. Bɛɛ tə də
kúù ba ʊ tətə yɪra tə tɪ, kʊ dàń ya ʊ kan
nə tɪ ʊ yɪra tə.
5 Yá bɛɛ də ʊ kan wà mɛ, sə ba kán
ba tìàn nə duən con. Də á nə pìà, sə á
pwɛ̀e də duən tətə, kʊ mɛ, sə kʊ ya máŋá
mancɪn wa, kʊ twá də nimarʊ nə, sə á ma
jʊn Yɪɪ. Kʊ máŋá mancɪn tə nə lɛ, sə á pìí
á va duən con. Kʊ nə tà nətʊ, á bá wànî
á ja á tìàn sənbwen. Yá *Sɪtana wá twá
kʊ nə, ʊ də́də́n, sə ʊ yugə aba, ʊ pa á tʊn
yokʊkwɪʊn.
6 Kʊ tə à nə swìn nətən, kʊ tà ndə nii
nə à pɪn aba, kan də ʊ barɪ ka pwɛ̀e duən
nə yoo wa. Kʊ yɪ yoo tə, à nə na, də á nə
fwa kʊ, kʊ tà yolwan.
7 Yɪɪ pɪn tarpɪnan yirə yirə lìù də mama
nə, sə n ma tʊn ʊ tʊtʊŋɪ tə. Ba duən con,
ba də nyiən yɪ kʊ cɪcɪ, ba duən də con,
ba də nyiən yɪ kʊ cɪcɪ. À mù Polə con nə,
à mù yà swə, sə lìà tə mama yà ndə à nə,
ba dànà ká swe.
8 À dàń swìn bara tə con, ba nə wà swe,
də kadənə tə con də, kʊ ziən, sə ba ya lá
nətʊ ndə à nə.
9 Də ba nə wàrì ba tìàn ba píní, sə ba
swe. Kʊ ziən, də á nə swe duən, kʊ doni,
də á nə yá á pa kʊ fɪra də́ aba.
10 À dàń pìà, sə à swìn ba tə ba swe tə
con. Kʊ tà à mù nə pɪn nii kʊ tə. Kʊ ya
*Yuu-Tiu nə pɪn kʊ. Kan tə, ʊ nə swe, ʊ
dàn ká nan ʊ barɪ con.
11 Də ʊ nə nan ʊ barɪ tə con də, sə ʊ
kúù dàn ká pìí ʊ swe barɪ don. Nə à yə̀ə́
də ʊ nə pìà barɪ, sə ʊ pìí ʊ va ʊ barɪ tə
con, sə ʊ pa ba kə duən yuu. Sə kanbarɪ
tə də dàn ká dɪŋɪ ʊ kan ʊ dʊgʊ.
12 Síún nə, à pìà, sə à swìn lìà tə duən
tə con. Kʊ ya à mù nə swìn, kʊ tà Yuu-Tiu
nə swìn. Də lìù tə, ʊ nə yɪ á nubiu Kərisə
yɪrɪ, nə jə kan, ʊ nə tà Kərisə lìù, yá kan
tə ga swə, sə ba ya duən nə, sə ʊ dàn ká
dɪŋɪ wá ʊ dʊgʊ.
13 Də kan də nə kúù ya Kərisə lìù, yá ʊ
barɪ tə ga tà Kərisə lìù, kʊ bɛɛ təntə ga
swə, sə ba ya duən nə, sə kan tə dàn ká
nan ʊ yá wá.
14 Yɪɪ twá də kan tə, ʊ ma tɪ bɛɛ tə, ʊ
nə tà Kərisə lìù tə. Yɪɪ twá də bɛɛ tə də,
ʊ ma tɪ kan tə, ʊ nə tà Kərisə lìù tə. Kʊ
nə tà nətʊ, á bɪa tə, á nə lʊrɪ, wá ya cʊna
bɪa. Yá kʊ cígá mama wa, ba ya Yɪɪ nə tɪ
ba.
15 Də ba lìù tə, ʊ nə tà Kərisə lìù tə nə
pìà, sə ʊ pwɛ̀e də ʊ tə, ʊ nə yɪ Kərisə lìù
tə, sə ʊ pwɛ̀e də wá. Kʊ nətʊ tə wa, kʊ
ba yoo mama jə, kʊ pa lìù tə nə, kʊ nə yɪ
á nubiu, nə à yə̀ə́ á nubʊa Kərisə yɪrɪ, də
ba nə pwɛ̀e də duən. Yɪɪ ya swə, sə á ya
duən nə də bɪcan sìə́.
16 N mù kan tə, n nə ya Kərisə lìù, n
wàrì n lwarɪ, də Yɪɪ nə wá twá də mʊ́, ʊ
ma jon n barɪ tə ʊ cʊna wa. N mù kanbarɪ
tə də con, n wàrì n lwarɪ, də Yɪɪ nə wá
twá də mʊ́, ʊ ma jon n kan tə ʊ cʊna wa.

Nətʊ tə, n nə yɪ Yɪɪ ma kúrí mʊ́, n tə ya nətʊ
(Romə tìán 6.18-22)

17 À pìà, sə à súrí yoo kʊ tə lá nə. Kʊ
mù nə ya, sə lìù mama tì cwəŋə tə *Yuu-
Tiu nə kúrí, ʊ pa wá. Kʊ mù cwəŋə təntə,
ʊ yà nə tì də máŋá tə wa, Yɪɪ nə kúrí wá,
sə ʊ twá ʊ mù Yɪɪ nə. Kərisə lìà púlə́ tə
mama wa, kʊ mù nii təntə nə à pɪn ba.
18 Də Yɪɪ nə kúrí bɛɛ, də ʊ yà nə
*gwəŋə, sə kʊ tíú ya lá nətʊ. Də Yɪɪ nə
kúrí bɛɛ, də ʊ yà tə wà gwəŋə, sə kʊ bɛɛ
təntə kúù dàn ká gwəŋə.
19 Də bɛɛ nə gwəŋə, nə à yə̀ə́ ʊ wà
gwəŋə, tə mɛ ya tʊtʊ. Yoo tə, kʊ nə də́
lá, kʊ mù nə ya ka zìlí Yɪɪ *nii yìèn.
20 Sə lìù mama dàn ká lwàń ʊ yiri tə, ʊ
nə yɪ, máŋá tə wa, Yɪɪ nə kúrí wá.
21 Yɪɪ nə kúrí mʊ́, də n nə ya yoŋu, dàn
ká pa kʊ yoo yì mʊ́. Yá n dàń nə nɪ cwəŋə,

sə n ma tɪnɪ n tìàn, sə n tì ka, n ma tɪnɪ n tìàn.
22 Yoŋu tə, Yuu-Tiu nə kúrí wá, sə ʋ twá ʋ nə, kʋ yoŋu tə kúù tà yoŋu Yɪɪ yáá con Yuu-Tiu yɪrɪ. Mə kʋ yɪ nətʋ kʋ pa lìù tə nə, ʋ də nə tɪ ʋ tìàn, yá Yɪɪ ga kúrí wá, sə ʋ bà ʋ twá ʋ nə. Kʋ tíú jigə Zwezi-Kərisə yoŋu.
23 Yɪɪ pìí ʋ yè aba də kwənə tə nə dáá. Á dàń ya ʋ mù nyiən. Á kúù dànà ká pìí á jì ləzoni ywəŋə.
24 À nubɪa-ba, sə á lìù mama ya Yɪɪ yáá con, ndə nətʋ tə nə, ʋ nə yɪ máŋá tə wa, Yɪɪ nə kúrí wá, ʋ dàn ká lwàń.

Lìà tə, ba nə wà swe tə yoo
(1 Piyɛrə 4.7; Ebərə-ba 13.4)

25 Síún nə, à wá swìn lìà tə, ba nə wà swe tə yoo. Kʋ tà *Yuu-Tiu nə pɪn nə kʋ mù nii təntə, kʋ ya à tətə pubʋŋa, à swìn á con. Yuu-Tiu nə dəri yinəgə zənzən tə pɪn á mɛ, sə á pa cígá à sùràn tə nə, à nə yɪ pùá nədʋ tíú tə yɪrɪ.
26 Á nəŋə kʋ tə, à nə bʋŋa də, kʋ ziən. Wʋwalʋ tə yɪrɪ, kʋ nə wulə síún máŋá kʋ tə wa, kʋ ziən, sə lìù mama ya lá, ndə n nə ya nətʋ.
27 Də n nə jə bwàlʋ́, n nə càrì, sə n swe, dàn ká dʋgʋ wá. N nə kúù ba bwàlʋ́ jə, sə n ya lá nətʋ, n ba bwàlʋ́ càrì.
28 N dàń nə kúù twá kʋ nətʋ tə wa, n swe kan, n wà cʋna fwa. Kacɪɪn tə də, ʋ tə nə yèrì bɛɛ, nə kúù twá kʋ nətʋ tə wa, ʋ swe bɛɛ nə, ʋ wà cʋna fwa. Lìà tə, ba nə swe duən nə, wá na càn zənzən. Yá à mù ya à pìà, sə à ma cì á nə. Kʋ mù yɪrɪ nə à swìn, sə á dànà ká swe.
29 À nubɪa-ba, à sʋgʋ tə dèń nə ya máŋá tə, Yɪɪ nə pɪn nəba, kúù ba dáá. Kʋ mù yɪrɪ nə, kʋ nə zɪgɪ síún nə, sə ba tə, ba nə swe tə, dàn ká vwa ba tìàn ba kana tə nə, ba doni Yɪɪ.
30 Ba tə, ba nə kwi tə, sə ba ya, ndə kʋ tà ba kwi. Ba tə, ba nə jwɛ, sə ba ya, ndə kʋ tà ba jwɛ. Ba tə, ba nə yè wiən, sə ba də ya, ndə ba ba won jə.
31 Sə ba tə, ba nə tʋŋa lʋʋ tʋtʋnan tə, sə ba ya, ndə ba ba lʋʋ tʋtʋnan tʋŋa. Tɪa ka tə yuu wiən tə, nə nə na, tə wá lɛ.
32 À ba pìà, sə twara jə aba. Lìù tə, ʋ nə wà swe, kʋ ya Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ tə twara nə yàá jə wá, də nətʋ tə, ʋ nə wá ma poli Yuu-Tiu pùá nə.
33 Kanbarɪ mù ya lʋʋ wiən twara nə ja wá. Ʋ pìà, sə ʋ poli ʋ kan tə pùá nə, ʋ mù nə kúù pìà, sə ʋ poli Yɪɪ də pùá nə.
34 Ʋ pubʋŋa tə dàń yàá jì bələ. Mə kʋ ya nətʋ kana tə də con. Kan tə, ʋ nə ba barɪ ja, də kacɪɪn tə, ʋ tə nə yèrì bɛɛ, Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ tə cɪcɪ twara nə ja ba. Ba pìà, sə ba ya Yɪɪ nyiən, sə Yɪɪ nə tɪnɪ ba yɪra tə də ba pubʋŋa mama. Yá kan tə, ʋ nə swe barɪ nə, ʋ də ya lʋʋ wiən twara nə jə wá. Ʋ pìà nətʋ tə, ʋ nə wá twá, ʋ ma poli ʋ barɪ pùá nə.
35 À nə swìn tə yìèn təntə á con, kʋ ya, sə tə san aba. Kʋ tà à pìà, sə à kə aba yoo wa. Kʋ ya à pìà, sə á tʋn won mama, ndə kʋ nə mɛ, sə kʋ tʋn nətʋ Yɪɪ cwəŋə tə wa. Sə vaŋʋ dàn ká ya lá, sə á ma marɪ Yuu-Tiu yɪra.
36 À dàń pìà, sə à swìn bɛɛ nə jə ʋ kacɪɪn ʋ nə pìà, sə ʋ swe yoo. Dɪɪn don, bɛɛ də ʋ bwàlʋ́ wàá ba bʋŋa də, kʋ mɛ, sə ba yá ba bwàlí tə. Yá kʋ kwa nə, kʋ wàá kʋ pɪn bɛɛ tə ga bʋŋa də, kʋ ya yolwan, ʋ tʋn ʋ bwàlʋ́ tə yɪra. Ʋ fɪra nə jə wá zənzən, kʋ pa ʋ wàrì ʋ píní, ʋ nə na də ʋ pìà, sə ʋ swe ʋ bwàlʋ́ tə, sə ba swe duən nə. Də ba nə swe duən nə kʋ tà cʋna.
37 Yá bɛɛ tə wàá ʋ kúrí ʋ tì də, ʋ bá swe ʋ bwàlʋ́ tə də ʋ waa mama. Də ʋ nə jə ʋ tìàn dìàn, də ʋ nə ken ʋ pubʋŋa wa, də ʋ mù də ʋ bwàlʋ́ tə bá pə̀ń duən nə, kʋ ziən, ʋ nə wà ʋ bwàlʋ́ tə swe.
38 Kʋ yoo tə dàń pìà kʋ swìn də, bɛɛ tə, ʋ nə swe ʋ bwàlʋ́ tə fwa yozəŋu. Bɛɛ tə, ʋ də nə ba ʋ bwàlʋ́ tə swe, də nə kúù fwa yozəŋu ʋ doni.
39 Kan nə swe barɪ nə, ʋ barɪ tə nə wà tɪ, ʋ ba cwəŋə jə, sə ʋ nan ʋ va ʋ swe barɪ don nə. Yá ʋ barɪ tə dàń nə tɪga, ʋ jə cwəŋə, sə ʋ pìí ʋ swe barɪ don nə, ʋ nə swə. Kʋ mɛ, sə barɪ təntə də ya Kərisə lìù.
40 À mù pubʋŋa wa, à yà wá swìn də, kan tə nə wà pìí ʋ swe, ʋ yà wá ja pupwən, ʋ doni ʋ nə pìí ʋ swe. Mə à mù pubʋŋa nə nətʋ, yá à də ga yə̀ə́ də, Yɪɪ-*Siŋu tə wulə də nə.

8

Joŋi dìə nàŋʊ́ diŋə yoo
(1 Korɛntə tìán 10.19-33; Romə tìán 14.13-23)

1 Síʊ́n nə, à dàń pìà, sə à swìn nàŋá tə, ba nə ma fwa *joŋi, ba pɪn woŋwanʊ nə yuu wa. Kʊ yɪ cígá, á swìn, á wʊ́: «Nə mama yàá cígá tə». Yá kʊ yənu təntə nə yàá kə nəba fwiə wa. Yá sonu mù yɪ kʊ yàá pa, nə vəli yáá wuuu, Yɪɪ tʊtʊŋɪ tə wa.
2 Də lìù nə fwa fwiə ʊ bɪrɪ də, ʊ mù yàá yìàn, kʊ nətʊ tə nə bɪrɪ də, ʊ tə yàrì yìàn tə, ndə kʊ nə mɛ nətʊ.
3 Kʊ mù nə pɪn, lìù tə, ʊ nə swə Yɪɪ, Yɪɪ də yàá kʊ tíú yoo.
4 Kʊ nə yɪ nàŋʊ́ tə, ba nə ma fwa joŋi, ba pɪn woŋwanʊ nə yoo wa, nə mama yàá də, lʊʊ woŋwanʊ ya tʊtʊ. Nə ga yàá də, Yɪɪ cɪcɪ nə ba don jə.
5 Lìà duən bɪrɪ də, wiən wulə lanworu tə wa də tɪa yuu wa, ba mù nə jʊ̀nì, ndə ba yɪa nə. Kʊ mù nə bɪrɪ də, lìà duən con yɪa dáá, yun tìán də dáá.
6 Nə mù yàá də, kʊ tà cígá. Nə yàá də, Yɪɪ ya nədʊ cɪcɪ. Ʊ mù nə ya nə nyɪna. Yá ʊ mù yɪrɪ nə nə wulə. Ʊ mù nə pɪn wiən tə mama wulə. Nə yàá də, *Yuu-Tiu də yɪ nədʊ cɪcɪ. Kʊ mù nə yɪ Zwezi-*Kərisə. Wiən tə mama nə twá də wá tə ma wulə. Ʊ mù nə pɪn nə də wulə.
7 Lìà tə mama pubʊŋa tà nədʊ. Lìà duən wulə á pwərə wa, ba nə mì woŋwanan tə zənzən. Kʊ mù nə pɪn, kʊ tìán təntə nə dí woŋwanʊ nàŋʊ́, ba waa con ba yàá pìí ba bʊŋa də, woŋwanʊ tə nə ya ba yɪɪ. Yá ba kʊ́ʊ̀ ba dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa, kʊ jigə cʊna ba waa con.
8 Nə mù yàá də, kʊ tà wodiu nə wá pa nə yí Yɪɪ yɪra. Də nə nə dí kʊ, kʊ bá súrí nəba Yɪɪ yáá con. Nə nə kʊ́ʊ̀ wà kʊ dí, kʊ bá mun nəba Yɪɪ yáá con.
9 Á dàń nə zurə á yɪra, də á nə swə á jə cwəŋə, sə á dá won tə mama, á nə pìà. Kʊ nə tà nətʊ, Kərisə lìà tə, ba nə ba dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa, wá twá á nə, ba ma dʊgʊ Yɪɪ cwəŋə tə ba jén.
10 À wá man kʊ nətʊ tə nɛɛ, à bɪrɪ aba. Də lìù tə, ʊ tə nə yàrì Yɪɪ cwəŋə tə wa yìàn təntə, ʊ nə nɪ n mù lìù tə, n nə yàá Yɪɪ cígá tə də, n jàń woŋwanan dìà wa, n dá tə nàŋʊ́, ʊ də wá bʊ́n də, ʊ də wàá kʊ ʊ dá.
11 Yá kʊ dàń wá twá, də n mù lìù tə, n nə yàá Yɪɪ cígá tə, lìù tə don tə, ʊ nə yɪ n nubiu Kərisə yɪrɪ, ʊ nə yàrì tə ma jén, Zwezi-Kərisə ga tɪ ʊ də yɪrɪ.
12 Də n nə fwa nətʊ, kʊ yɪ cʊna nə, n fwa n nubɪa tə yɪra, ba nə ba dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa. Kʊ yɪ n gugurə ba pubʊŋa tə, kʊ cʊna tə ga yɪ tə tə́gə́ n mù də Zwezi-Kərisə pwərə wa.
13 Kʊ mù yɪrɪ nə, də à nə wá dá woŋwanʊ nàŋʊ́, à nubiu don ga twá kʊ nə, ʊ jén Yɪɪ cwəŋə tə wa, à kʊ́ʊ̀ bá dá woŋwanʊ nàŋʊ́ mɪámɪán, sə kʊ pɪn nubiu don jén Yɪɪ cwəŋə tə wa.

9

Polə ba ŋwírán pìà Yɪɪ tʊtʊŋɪ tə wa
(Likə 10.7; Galasi tìán 6.6; 1 Timote 5.17-18; 2 Korɛntə tìán 11.7-12; Tʊtʊnan 20.34-35)

1 Á tətə yàá də, à mù Polə yɪ lìù tə, à nə tɪ à tìàn. Á yàá də, à yɪ Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À cígá nɪ nə *Yuu-Tiu Zwezi à yii wa. Cígá mama, à tʊtʊŋɪ tə, à nə tʊn à pa Yuu-Tiu nə tə, nə pɪn á ma yɪ Yuu-Tiu Kərisə lìà.
2 Də lìà duən nə swə ba swìn də, à tà Zwezi-Kərisə tʊntʊnʊ, á mù yàá də, à yɪ Zwezi-Kərisə tʊntʊnʊ. Á mù yɪ mɪmɪnʊ, kʊ nə bɪrɪ də, à yɪ Yuu-Tiu tʊntʊnʊ.
3 Mə kʊ mù yoo təntə à yàá ma le lìà tə, ba nə cəgə nə tə.
4 Cígá mama à jə cwəŋə, sə à jon à nii wodiu də won tə, à nə wá nyʊ á con, à tʊtʊŋɪ tə yɪrɪ.
5 Cígá mama à jə cwəŋə, sə à də swe kan lìà tə wa, ba nə yɪ à nubɪa Kərisə yɪrɪ. Yá à də də à kan tə yà wàá nə twá tɪan tə wa nə vəli, ndə Yuu-Tiu nubɪa tə, də ʊ tʊntʊna tə duən nə, ndə Sefasə* nə.
6 Cígá mama, kʊ yɪ à mù də Barənabasə cɪcɪ nə ba cwəŋə jə, sə nə ma nɪ nə nii wodiu, də kʊ nə tà nə tʊn də nə jìàn naaa?

* **9:5 9.5** Sefasə ja yɪrɪ don, ba nə boŋə Piyɛrə.

7 Á tə nɪ pamanʊ, də ba nə ba ʊ nii nə
lɪ, ʊ ga vələ kʊ̀ʊ̀ naaa? Á tə nɪ valʊ, də ʊ
varɪ kárá, ka wiən bɪ, yá ʊ ga ba tori jə
ka wiən tə tə wa naaa? Á tə nɪ lìù, də ʊ cì
vàná nə, yá ʊ ga ba tə yɪla kaŋa ʊ nywìn
naaa?
8-9 Kʊ tà ləzoni pubʊŋa nə, à ma swìn
yìən təntə. Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə
nə saga tə də tətə swìn tə yìən təntə. Kʊ
púpúní saga təntə wa də, máŋá tə wa, n
nə jə naʊ, n ma tʊŋa n fɔɔ, kʊ wà mɛ, sə
n vwa kʊ nii nə, kʊ dàn ká dɪŋɪ wobɪa tə.
Kʊ sʊgʊ təntə pìà kʊ bɪrɪ də, nɪan yoo yì
Yɪɪ naaa?
10 Kʊ sʊgʊ təntə tà nə mʊ̀ Zwezi-Kərisə
tʊntʊna tə yɪrɪ nə, Yɪɪ swìn kʊ naaa?
Awo, kʊ ya nə mʊ̀ yɪrɪ nə, Yɪɪ swìn kʊ.
Lìù nə varɪ kárá, ʊ yàá jə yala də, ʊ wá na
ʊ tori ka wodiu tə wa. Lìù nə cərì mɪna,
ʊ də yàá jə yala də, ʊ wá dá tə wodiu.
11 Nə mʊ̀ nə ken Yɪɪ sʊgʊ tə á pubʊŋa
wa, ndə ba nə dùə̀ wodwii kárá wa. Á
bʊŋa də, kʊ yà wà mɛ, sə á mʊ̀ nə lɪ nə
nii nə naaa?
12 Də lìà duən nə joŋə ba nii wodiu á
jìàn wa, nə mʊ̀ yà nə mɛ, sə nə na nə
nii wodiu á con, nə doni kʊ tìán tə. Nə
mʊ̀ ga wà aba lòrì, sə á ŋwín nəba won
mama wa. Yá nə yà mɛ, sə nə pa á ŋwín
nəba. Nə sɛ̀e nə dá càn tə mama, sə nə
dàn ká fwa won, kʊ nə wá cì á nə, sə á nì
Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə.
13 Á yə̀ə́ də, lìà tə, ba nə tʊŋa Zwifə-ba
Yɪɪ *dìə̀ tə wa, ba nii wodiu naŋa tʊtʊŋɪ
tə wa, ba nə tʊŋa. Á ma kʊ́ʊ̀ yə̀ə́ də, Yɪɪ
*joŋwana tə, ba nə gwɪ vàná tə, də yàá lɪ
ba tori *joŋi tə nàŋʊ́ tə wa.
14 Nə də con nə, mə kʊ yɪ nətʊ. Yuu-Tiu
də pɪn nii, sə lìà tə, ba nə swìn ʊ sʊywáŋʊ́
tə, na ba nii wodiu kʊ tʊtʊŋɪ təntə wa.
15 Də kʊ nətʊ tə mama, à mʊ̀ wà aba
lòrì, sə á lɪ à nii nə. À nə púpúní kʊ nətʊ
tə, kʊ tà à wʊ́ á dàń pɪan won bà, kʊ pa
nə. À ba pìà, sə lìù mun à dun tə, à nə jə
tə. À nə tɪga, kʊ kʊkwa, də à nə bwe won
bwiə á con.
16 Won tə, kʊ nə pa à swìn sʊywáŋʊ́ tə,
kʊ tà won tə à nə wàá à ma fwa fwiə. Kʊ
ya Yɪɪ tətə nə kálí nə, sə à swìn sʊywáŋʊ́
tə. Də à nə wà kʊ swìn, kʊ ya càn nə wá
yí nə.
17 Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə ya à yuu zɪlɪ Yɪɪ pɪn
nə. Kʊ tà à tətə nə kúrí kʊ à tìàn nə. Kʊ
yà nə yɪ à tətə nə kúrí à tì, sə à swìn Yɪɪ
sʊywáŋʊ́ tə, à yà wá jon ŋwírán kʊ yɪra.
18 Bɛ̀eɛ̀e dàń nə yɪ à ŋwírán kʊ tʊtʊŋɪ
təntə wa? À ŋwírán nə ya, sə à swìn
sʊywáŋʊ́ tə, à pa lìà nə tʊtʊ. À dàn ká
bwe ba à ŋwírán bwiə.
19 À mʊ̀ Polə tɪ à tìàn lìù mama yáá con.
Yá à tətə nə tì à tìàn, à ma fwa lìà tə
mama yoŋu. À fwa nətʊ, sə à twá kʊ nə,
à van lìà zənzən à pa Zwezi nə.
20 Máŋá tə wa, à də *Zwifə-ba nə wulə
duən nə, à yàá lwàń à jì ndə ba nə, sə
à ma wàní ba à van à pa Zwezi nə. À
yàá fwa kʊ nətʊ, yá Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn
*Moyizə nə tə ga kʊ́ʊ̀ ba dìàn jə à yuu
wa. Də à nə fwa kʊ, kʊ yɪ à pìà, sə à van
Zwifə-ba Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə tə
wa, à pa Zwezi nə.
21 À nə kʊ́ʊ̀ wulə lìà tə, ba nə yə̀rì Yɪɪ
nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə pwərə wa, à
yàá fwa ndə à də yə̀rì kʊ, sə à ma wàní
ba à van à pa Zwezi nə. À nə fwa kʊ nətʊ
tə, kʊ ba pìà kʊ swìn də, à ba Yɪɪ nii tə, ʊ
nə pɪn Moyizə nə zìlí. À zìlí Zwezi-Kərisə
nii zəni. Kʊ yɪ à fwa kʊ, sə à ma van lìà
tə, ba nə ba Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə
jə, à pa Zwezi nə.
22 À nə kʊ́ʊ̀ wulə də lìà tə, ba nə tə ba
dìàn jə Yɪɪ cwəŋə tə wa, à yàá jì ndə à
də ba dìàn jə, sə à ma wàní ba à van à
pa Zwezi nə. Də lìà nə swə, ba yɪ nətʊ
mama, à yàá jì ndə ba nə, sə à ma wàní à
twá yiri mama nə, à ma van ba duən, sə
Yɪɪ jon ba ba cʊna wa.
23 À fwa wiən tə mama Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə
yɪrɪ, sə à ma wàní tori à na Yɪɪ con.
(2 Timote 2.3-6; 4.5-8)
24 Á yə̀ə́ də, lìà nə pìà, sə ba dəri dəru,
sə ba jon ŋwírán. Ba mama yàá dəri cígá,
kʊ dàń nə ya ba wa lìù nədʊ tə, ʊ nə wá
dəri ʊ lɛ ba duən tə, nə wá na ŋwírán tə.
Á dàń kəni dìàn, ndə lìà tə nə, ba nə dəri
tə, sə á də wàní ŋwírán á na.
25 Lìà tə mama, ba nə pìà, sə ba dəri
dəru ba jon won, ba yàá dí yáá ba cì ba

tìàn nə də wiən tə, ba nə swə, yá tə ga
ba ziən də dəru tə. Ba fwa nətʊ, sə ba
ma na jala yupuu dəru tə wa. Yá yupuu
təntə ba dání, kʊ ma kwɪn. Nə mù dəru
tə wa, Yɪɪ wá pa nəba yupuu tə, kʊ nə bá
kwɪn, abada.
26 Kʊ mù nə pɪn, à mù ma dəri Yɪɪ nyiən
tə wa, sə à yí kʊ yígúrə́. À tə yɪ ndə lìù
tə nə, ʊ nə mà cwàrí. À ba à cwàrí tə mà
woru wa.
27 À kəni càn à tətə yɪra tə nə, sə kʊ pa
à wání à tìàn à ja, sə à mù lìù tə, à nə
swìn Yɪɪ sʊgʊ tə, à bɪrɪ lìà nə, Yɪɪ dàn ká
vɪ nə ʊ dʊgʊ.

10

Won tə, Yɪzərayɛlə lìà tə nə fwa, kʊ nə kàrì nəba
(Ebərə-ba 3.7-19)

1 À nubɪa-ba, à mù Polə pìà, sə á lìí kʊ
tə, kʊ nə tʊn máŋá tə wa, nə nɪbara*,
ba nə wulə *Moyizə kwa, kasɔɔ lanworu
tə wa. Bakwan tə yà nə púə́ ba mama
míámían yuu nə, ba ma vəli. Ba mama
nə vəli ba bɛn mʊnaa nəsɪan tə.
2 Ba mama tə yà yɪ ndə ba ləgə ba
bakwan tə də mʊnaa tə wa, sə kʊ pa,
Moyizə ya ba yuu tíú.
3 Ba mama dí wodiu tə, kʊ nə nan Yɪɪ
con.
4 Ba mama nə nyʊa níá tə, Yɪɪ nə pɪn tə
nan pìù tə wa. Kʊ pìù təntə yà yɪ Zwezi-
*Kərisə, nə vəli də ba.
5 Yá də kʊ nətʊ mama ba wa lìà zənzən
wà Yɪɪ pùə́ poli. Kʊ mù nə pɪn, ba tɪ ba
zwɛ kasɔɔ lanworu tə wa.
6 Kʊ nətʊ tə pìà kʊ bɪrɪ nəba də, kʊ ba
ziən, sə nə pa nə pùə́ yokʊkwɪnan fɪra zʊ
nəba, ndə tə fɪra nə zʊa ba nətʊ.
7 Ba wa lìà duən yà yɪ woŋwanan nə ba
pɪn dun, ba ga dʊgʊ Yɪɪ vàn nə. Kʊ yà yɪ,
ndə kʊ nə púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Lìà tə jə̀ń duən yáá nə, ba də́ wodiu, ba
nyʊ ba sú. Kʊ kwa nə, ba zàn, ba
wulə ba sɛ».
8 Ba wa lìà duən də yà pəni duən vɛɛ vɛɛ.
Kʊ mù nə pɪn, ba wa lìà mùrù sapʊa də
batwa (23 000) twá duən, ba tɪ dɪɪn nədʊ.
Nə mù dàn ká cwàrì də duən ndə ba nə.
9 Ba wa lìà duən də pìà *Yuu-Tiu nii nə.
Kʊ mù nə pɪn, dɪŋa tə ma dɪŋɪ ba, tə gʊ.
Nə mù dàn ká pìà Yuu-Tiu nii nə, ndə ba
nə.
10 Ba wa lìà duən də ŋʊŋwɪn Yɪɪ. Kʊ mù
nə pɪn, Yɪɪ *malɪka tə, ka nə cùgà lìà tə
bà, ka gʊ ba. Á mù dànà ká ŋʊŋwɪn Yɪɪ,
ndə ba nə.
11 Tə mù yìàn təntə mama fwa ba, sə ba
duən twá tə nə, ba ma lwarɪ. Ba púpúní
tə ba tún Yɪɪ sagɪ tə wa, sə tə kàrì nə mù
lìà tə, nə nə wulə lʊʊ talɪkwa máŋá tə wa.
12 Kʊ mù yɪrɪ nə, lìù tə, ʊ nə bʊŋa də,
də ʊ zɪga yɪɪ nə Yɪɪ cwəŋə tə, sə ʊ cì ʊ
tìàn nə, ʊ dàn ká dʊgʊ Yɪɪ cwəŋə tə.
13 Yoo tə mama kʊ nə dədə́n aba, sə kʊ
yigu aba kʊ pa á tʊn yokʊkwɪʊn, kʊ dí yáá
kʊ dədə́n lìà duən də. Yɪɪ yɪ pùə́ nədʊ
tíú, ʊ bá sɛ̀e, sə yoo mama, kʊ nə dwə á
dìàn dədə́n aba, sə kʊ yigu aba kʊ pa á
tʊn yokʊkwɪʊn. Yɪɪ wá pa aba dìàn, sə á
ma nan kʊ wa, kʊ dàn ká doni aba, sə kʊ
pa á wání á pínì kʊ.

Á cɪa á tìàn nə də woŋwanan tə
(2 Korɛntə tìán 6.14-18; 1 Korɛntə tìán 8; Romə tìán 14.13-23; Apokalisə 2.14)

14 À nubisoni-ba, kʊ mù nə pɪn, á
dàń dʊga ka pa dun woŋwanan nə tə
míámían.
15 À yɪ à swìn á mù lìà tə con, á nə jə
pubʊŋa, sə á tətə lwarɪ kʊ tə, à nə swìn
tə.
16 Zwezi-*Kərisə jana tə lwá nə yɪrɪ ʊ
tɪan tə wa. Yá divɛn wùrú zʊŋa tə, nə
nə yàá bwɪ Yɪɪ nə, də nə nywìn tə yɪ, sə
kʊ ma bɪrɪ də, nə mù də Zwezi-Kərisə jə
*nimarʊ ʊ jana, tə nə lwá tə yɪrɪ. Dipɛn
tə, nə nə yàá fʊ nə tàrì duən, nə də́ tə yɪ,
sə kʊ ma bɪrɪ də, nə mù də Zwezi-Kərisə
jə nimarʊ ʊ yɪra tə yɪrɪ, kʊ nə cùgù ʊ tɪan
tə wa.
17 Dipɛn tə yɪ nədʊ, nə mù ga dáá, yá
nə ga də́ kʊ dipɛn nədʊ təntə. Kʊ nətʊ tə
bɪrɪ də, nə yɪ ndə won nədʊ nə.
18 Á bʊŋa *Yɪzərayɛlə lìà dwíí tə yoo.
Ba lìà tə, ba nə yàá gwɪ vàná tə Yɪɪ *joŋi

* **10:1 10.1** Polə yɪ *Zwifə-ba yoo nə ʊ swìn. Zwifə-ba tə yà yɪ ywəŋə, ba wulə *Ezwipətə nagwanaa wa. Yɪɪ ma lɪ ba lá nə, ʊ pa ba twá kasɔɔ lanworu tə wa, ba va *Yɪzərayɛlə lʊʊ nii tə wa.

kúrí tə yuu wa ba pɪn Yɪɪ nə tə, yàá də́ nàŋʊ́ tə vàn don. Yá kʊ nətʊ tə pìà kʊ bɪrɪ də, ba mʊ̀ də Yɪɪ marɪ duən nə.
19 Kʊ nətʊ tə ya à pìà à bɪrɪ də, woŋwanʊ tə də kʊ vanʊ tə mɛ ba funə jə.
20 À dàń swìn á con də, kʊ tə, ba nə yàá gʊ woŋwanʊ tə nə, kʊ ya ba gwɪ *zinə nə, kʊ tà Yɪɪ nə. Yá à ba pìà, sə á mʊ̀ də zinə marɪ duən nə.
21 Á ba cwəŋə jə, sə á nyʊ zinə divɛn wùrú zʊŋa tə, sə á tə nyʊ *Yuu-Tiu də divɛn wùrú zʊŋa tə. Á ma kʊ́ʊ̀ wàrì wodiu tə, ba nə pɪn zinə nə, á də́, sə á tə də́ Yuu-Tiu də wodiu tə.
22 Də nə nə fwa kʊ nətʊ, kʊ yɪ nə pìà, sə Yuu-Tiu wʊgwɪʊ zàn naaa? Á bʊŋa də, nə dìàn dwə wá naaa?
23 Cwəŋə wulə, sə ba fwa won mama. Kʊ ya cígá, kʊ dàń nə tà wiən tə mama, ba nə fwa nə jə nywarɪ tə pa aba. Cwəŋə wulə, sə ba fwa won mama, yá wiən tə mama dàń nə ba nəba saŋa, sə ba bori Yɪɪ nyiən tə wa.
24 Sə lìù mama dàń pìà kʊ tə, kʊ nə saŋa ʊ duən tə nə. Ʊ dàn ká pìà kʊ tə, kʊ nə saŋa ʊ tətə nə.
25 Á díə́ won tə mama, ba nə yoli yəə wa, á dànà ká bʊ́n yoo mama, kʊ yoo wà mɛ, sə kʊ zʊ á pubʊŋa wa. Á dànà ká bwe yoo mama.
26 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Tɪa də kʊ yuu wiən tə mɛ yɪ Yuu-Tiu nə tɪ kʊ».
27 Də lìù nə tà Kərisə lìù, yá ʊ bon aba, sə á də́ də duən, á nə vəli, sə á də́ kʊ tə mama, ba nə tún á yáá con. Á dànà ká bʊ́n yoo mama, kʊ yoo wà mɛ, sə kʊ zʊ á pubʊŋa wa. Á dànà ká bwe yoo mama.
28 Lìù dàń nə swìn á con, ʊ wʊ́: «Won kʊ tə yɪ ba gʊa woŋwanʊ nə», á dànà ká də́ kʊ lìù tə yɪrɪ, ʊ nə dí yáá ʊ swìn kʊ n con də, kʊ yoo tə nə wá zʊ ʊ pubʊŋa tə wa yɪrɪ.
29 Kʊ tə, à nə swìn yəbə, kʊ tà á tətə pubʊŋa tə, nə wá gugurə tə yoo, kʊ ya lìù tə don tə pubʊŋa tə nə wá gugurə tə yoo. Bɛ̀ɛ̀e yɪrɪ nə lìù don pubʊŋa dàń ma mɛ, sə kʊ bʊ̀rì à bʊ̀rà kʊ tə yɪrɪ, à nə tɪ à tìàn à ma fwa?
30 À ken Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e à wodiu tə yɪrɪ, à nə də́. Bɛ̀ɛ̀e nə pɪn, lìà duən tə cəgə nə, kʊ wodiu tə yɪrɪ, à nə ken Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e?
31 À sʊgʊ tə dàń pìà, kʊ bɪrɪ də, kʊ nə yɪ á wodiu diŋə wa, nə à yə̀ə́ kʊ tə, á nə nywìn, nə à yə̀ə́ kʊ tə mama, á nə fwa, á fwa kʊ, sə á pa Yɪɪ na dun kʊ wa.
32 Á dànà ká ya lìà tə, lìà duən nə wá zɪgɪ á yuu wa ba tʊn cʊna, kʊ nə yɪ *Zwifə-ba, nə à yə̀ə́ *Gərɛkə-ba, nə à yə̀ə́ Kərisə lìà púlí tə.
33 À də yɪ à fwa won mama à pìà, sə kʊ poli lìà tə mama pwìí nə. Kʊ tə à nə pìà, kʊ tà à cɪcɪ saŋʊ nə à pìà. Kʊ yɪ lìà kapʊpʊ saŋʊ nə à pìà, sə Yɪɪ jon ba ba cʊna wa.

11

1 À dàń kwè aba, sə á fwa ndə à nə, ndə à də nə fwa ndə Zwezi-Kərisə nə.

Bɛɛ də kan nə mɛ, sə ba jə̀ń nətʊ Yuu-Tiu yáá con
(1 Korɛntə tìán 14.40; Efɛzə tìán 5.22-24; 1 Timote 2.8-14)

2 À bwɪ á nə də, á tə nə lìí à lìə́ yoo mama wa, á ga twá à kàrà tə nii nə, ndə à nə kàrì aba nətʊ.
3 À dàń pìà, sə á lwarɪ yoo kʊ tə. Zwezi-*Kərisə nə wulə bɛɛ mama yuu wa. Bɛɛ də nə wulə ʊ kan yuu wa. Yá Yɪɪ də nə wulə Zwezi-Kərisə yuu wa.
4 Bɛɛ tə mama, ʊ nə jʊ̀nà Yɪɪ, nə à yə̀ə́ ʊ nə swìn Yɪɪ *nii sʊ̀ràn, ʊ ga pú won ʊ yuu nə, kʊ yɪ ʊ mun ʊ Yuu-Tiu.
5 Kan tə mama, ʊ də nə jʊ̀nà Yɪɪ, nə à yə̀ə́ ʊ nə swìn Yɪɪ nii sʊ̀ràn won, ga wà ʊ yuu nə pwí, kʊ yɪ ʊ mun bɛɛ tə, ʊ nə wulə ʊ yuu wa. Yá kʊ cavɪra tə yɪ, ndə ba nə pàrí* kan yuu nə.
6 Də kan nə wà won ʊ yuu nə pwí, sə ʊ gɪan ʊ yukʊran tə. Də kʊ nə yɪ cavɪra kʊ pa kan nə, sə ʊ pa ba gɪan ʊ yukʊran, nə à yə̀ə́, sə ʊ pa ba pàrí ʊ yuu, ʊ mɛ, sə ʊ pú won kʊ nə.

* **11:5 11.5** Korɛntə tìán con, kʊ máŋá təntə wa, də lìù nə pàrí kan yuu, kʊ yɪ ʊ pìà, sə ʊ kə cavɪra kʊ kan təntə nə.

7 Bɛɛ yı Yıı nyınyıga də Yıı dun, kʊ mʊ̀
nə pın, ʊ wà mɛ, sə ʊ pú won ʊ yuu nə.
Kan də con, ʊ də yı bɛɛ dun.
8 Yıı lı won bɛɛ yıra, ʊ ma fwa kan. Yıı
wà won lı kan yıra, ʊ ma fwa bɛɛ.
9 Yıı wà bɛɛ fwa kan yırı, yá kʊ ya ʊ
fwa kan bɛɛ yırı.
10 Kʊ mʊ̀ nə pın, kan mɛ, sə ʊ pú won
ʊ yuu nə, sə kʊ bırı də, ʊ jə nii Kərisə lìà
púlí tə wa, *malıkɛ tə yırı.
11 Yuu-Tiu yáá con, kan ba ʊ tìàn tı, bɛɛ
nə tı wá. Bɛɛ də ba ʊ tìàn tı, kan nə tı
wá.
12 Ndə nətʊ tə, Yıı nə lı won bɛɛ yıra,
ʊ ma fwa kan, mə nətʊ nə bɛɛ yı kan nə
yàá lʊrı wá. Yá tə mɛ yı tə naŋa də Yıı.
13 Á tətə bʊŋa kʊ, á jén kʊ ziən, sə kan
jʊn Yıı, ʊ ga ba won ʊ yuu nə pwí naaa?
14 Nətʊ tə, Yıı nə fwa won mama, tə nə
bırı də, bɛɛ yukʊran nə dara zənzən, kʊ
jə cavıra.
15 Yá kʊ lwàń, kʊ ya dun kʊ pa kan nə,
də ʊ yukʊran nə dara. Kan mʊ̀ con nə,
Yıı pın wá yukʊran tə, sə tə pú ʊ yuu nə.
16 Də lìù nə ba kʊ swə, ʊ nə tʊ́tʊ̀ní, nə
mʊ̀ ba yofwamıʊn təntə jə. Yıı lìà púlə́
tə də ba kʊ yofwamıʊn təntə jə.

Nətʊ tə, nə nə mɛ, sə nə də́ Yuu-Tiu nimarʊ wodiu tə
(Matiə 26.26-28; Marəkə 14.22-25; Likə 22.19-20)

17 À nə pın nii kʊ tə, won tə, à nə bá
bʊ á nə kʊ yırı, kʊ mʊ̀ nə yı á nə yàá
jə̀ń duən nə Yıı lìà púlí tə wa, kʊ ba aba
lwànı́, sə á jì zəni. Kʊ yàá kwɛn kʊ cʊ̀gà
aba.
18 Təntən yoo, à nə̀ń də, ba swìn də, á
nə jə̀ń duən yáá nə *Kərisə lìà púlí tə wa,
á yàá pwɛ̀e púlə́ púlə́ də duən. À bʊŋa də,
kʊ vàn don wàá cígá kʊ yanı.
19 Kʊ mɛ, sə pwıa cígá ya á tətəŋi wa,
sə kʊ pa ba lwarı lìà tə, ba nə twá Zwezi
cígá cígá á tətəŋi wa.
20 Kʊ bırı də, á nə yàá jə̀ń duən yáá nə,
cígá mama kʊ tà *Yuu-Tiu *nimarʊ wodiu
tə á pìà á də́.
21 Á lìù mama yàá dí yáá ʊ də́ ʊ tətə
wodiu. Kʊ mʊ̀ nə pın, niən yàá jə lìù don,
yá lìù don ga nyʊ, ʊ sú ʊ bʊbʊnı.
22 Kʊ yı á ba dii jə, á nə wá də́ á wodirən
tə lá, də á nywìn á swana tə tə wa naaa?
Kʊ yı Yıı lìà púlí tə nə á pìà, sə á mun.
Yá kʊ yı cavıra nə, á kəni ba tə nə, ba nə
ba won mama jə. Á bʊŋa də, à wá bʊ á
nə kʊ yoo təntə yırı naaa? Abada, à bá
bʊ á nə.
23 À mʊ̀ jon Yuu-Tiu sʊ̀ràn tə, à swìn á
con.
Dıın tə, ba nə jın Yuu-Tiu Zwezi tə, kʊ
tıtın nə, ʊ tì dipɛn,
24 ʊ kə Yıı lɛ̀eɛ̀e kʊ yırı. Kʊ kwa nə, ʊ fʊa
fʊa kʊ, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́: «Kʊ yı à yıra tə
nə, á mʊ̀ yırı. Á dàń fwa kʊ nətʊ tə, á ma
lıí à yoo».
25 Ba nə kʊ́ʊ̀ dí wodiu tə, ʊ zwɛ̀e, ʊ kʊ́ʊ̀
tì divɛn wʊ̀rú zʊŋa wa, ʊ ga swìn, ʊ wʊ́:
«Divɛn kʊ tə wʊ̀rú zʊŋa ka tə wa nə yı à
jana tə, tə nə yı Yıı *nimardʊn tə. Á fwa
kʊ nətʊ, sə á ma lìí à yoo, máŋá tə wa, á
nə wá nyʊ kʊ».
26 Yá máŋá mama, á nə dí dipɛn kʊ tə, á
nə nyʊa wʊ̀rú zʊŋa kʊ tə divɛn tə, kʊ yı
Yuu-Tiu tıan tə yoo nə, á bırı wuuu. Á
fwa kʊ nətʊ tə, kʊ jə vələ máŋá tə wa,
Yuu-Tiu nə wá pìí ʊ bà.
27 Kʊ mʊ̀ nə pın, lìù tə, ʊ nə dí kʊ dipɛn
təntə, ʊ nə nyʊa Yuu-Tiu divɛn tə, yá ʊ ga
wà mɛ, sə ʊ fwa kʊ, bʊ̀rà wulə kʊ tíú yuu
wa, Yuu-Tiu yıra tə də ʊ jana tə yırı.
28 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ də́ yáá ʊ zən
ʊ tìàn, sə ʊ ma də́ kʊ dipɛn təntə, sə ʊ ma
nyʊ kʊ divɛn təntə.
29 Lìù tə, ʊ nə dí kʊ, ʊ nə nyʊa kʊ, ʊ ga
wà Zwezi yıra tə zìlí, ʊ tətə nə wá pa Yıı
kə wá càn wa.
30 Kʊ mʊ̀ nə pın, labwana də yayıŋa ma
dáá zənzən á tətəŋi wa, yá á wa lìà duən
də ga tı.
31 Də nə nə bʊ̀rì nə tətə bʊ̀rà nə tìàn
nə, bʊ̀rà kʊ́ʊ̀ bá ja nəba.
32 Də Yuu-Tiu nə ken càn nə nə, máŋá
tə wa, kʊ yı ʊ pìà, sə ʊ ma lı nəba yoo
wa. Ʊ pìà, sə dıın tə nə, ʊ nə wá bʊ̀rì lìà
tə mama bʊ̀rà tə, ʊ dàn ká kə nə mʊ̀ də
lìà tə mama, ba nə yı lʊʊ nə tı, càn wa.
33 À nubıa-ba, kʊ mʊ̀ yırı, máŋá tə wa, á
nə jə̀ə́ duən yáá, sə á də́ Yuu-Tiu nimarʊ
wodiu tə, sə á dìàn duən.

34 Də niən nə jə á wa lìù, sə ʋ dá wodiu
ʋ sàń nə, sə kʋ dàn ká pa á jə̀ń duən nə,
á ma pa Yɪɪ bʋ̀rì á bʋ̀rà.

À wá le á yìèn tə duən tə, máŋá tə wa,
à nə wá bà á con.

12

Yɪɪ tarpɪʋn tə, ʋ nə pɪn Kərisə lìà duən nə

(Efɛzə tìán 4.6-12; 1 Piyɛrə 4.10-11; Filipə tìán 2.1-4)

1 À nubɪa-ba, kʋ nə yɪ Yɪɪ-*Siŋu tarpɪʋn
tə yoo wa, à pìà, sə á nì kʋ də̀ń zəni.
2 Á yə̀ə́ də, máŋá tə wa, á yà nə yə̀rì
Zwezi-*Kərisə, woŋwanan tə, tə nii nə ba
swìn nə yugə aba, tə ga dá dìàn á yuu wa,
sə á pú tə kwa á jʋ̀nì tə.
3 Kʋ mʋ̀ yɪrɪ nə, à swìn á con də, lìù
wàrì ʋ swìn də, Zwezi ya *Yuu-Tiu, də kʋ
nə tà Yɪɪ-Siŋu tə nə bɪrɪ kʋ wá. Kʋ mʋ̀ nə
pɪn, də lìù mama wàrì ʋ twá də Yɪɪ-Siŋu
tə, ʋ ma swìn ʋ pɪn Yɪɪ cʋ̀gà Zwezi.
4 Yɪɪ-Siŋu tarpɪʋn yirə yirə dáá, yá Yɪɪ-
Siŋu tə yɪ nədʋ kʋ nə pɪn tə.
5 Tʋtʋnan yirə yirə dáá, yá Yuu-Tiu tə
mʋ̀ yɪ nədʋ, ba nə tʋŋa tə ba pɪn wá.
6 Yìèn yirə yirə dáá tə nə tʋŋa, yá kʋ
yɪ Yɪɪ nədʋ tə nə pɪn dìàn yirə yirə lìà tə
nə, ba ma tʋŋa tə.
7 Yɪɪ-Siŋu tə yàá bɪrɪ kʋ tìàn lìù mama
nə, sə ʋ wàní ʋ san ba duən tə nə.
8 Kʋ mʋ̀ nə pɪn, Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə yàá pa
wʋbʋŋa sʋ̀ràn lìù don nə, kʋ ga pa ʋ don
də nə yənu sʋ̀ràn.
9 Kʋ mʋ̀ Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə yàá pa lìù don
nə, sə ʋ wàní ʋ kə waa Zwezi nə də cígá
cígá. Kʋ ga pa ʋ don də nə tarpɪnan, tə
nə zwɛ̀e yayɪran.
10 Kʋ mʋ̀ Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə yàá pa lìù don
nə tarpɪʋn, sə ʋ ma fwa tʋ̀tʋ̀nà, tə nə bɪrɪ
Yɪɪ dìàn tə. Kʋ pa ʋ don nə tarpɪʋn, sə ʋ
ma jon Yɪɪ *nii sʋ̀ràn ʋ swìn. Kʋ pa ʋ don
nə tarpɪʋn, sə ʋ ma lwarɪ sʋgʋ tə, kʋ nə
yɪ Yɪɪ-Siŋu tə sʋgʋ, də kʋ tə nə yɪ *zinə
sʋ̀ràn. Kʋ mʋ̀ Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə yàá pa lìù
don nə tarpɪʋn, sə ʋ swìn sʋyirə duən,
kʋ pa ʋ don nə tarpɪʋn, sə ʋ ma gwin tə
sʋyirə tə də̀ń.
11 Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə tətə nə tʋŋa tə yìèn
təntə mama. Kʋ mʋ̀ nə tàrì kʋ pɪn lìù
mama nə, ndə nətʋ tə nə, kʋ nə pìà.

Yɪra nədʋ də kʋ nandaran, tə nə dáá

12 Nə yə̀ə́ də, yɪra yɪ nədʋ, yá kʋ
ga ja nandaran, tə nə dáá zənzən. Yá
nandaran təntə nə dáá nətʋ mama, tə mʋ̀
nə ken duən nə, tə ma fwa yɪra nədʋ tə.
Mə kʋ ya nətʋ Zwezi-*Kərisə də con.
13 Yá kʋ dàń nə yɪ *Zwifə-ba, nə à yə̀ə́
ba tə, ba nə yɪ də *Gərɛkə-ba, də ba tə, ba
nə yɪ ywəŋə, nə à yə̀ə́ ba tə, ba nə tɪ ba
tìàn, ba ləgə nə mama Yɪɪ-*Siŋu tə wa, sə
nə wàní nə ya won nədʋ. Nə mama súə́
də Yɪɪ-Siŋu nədʋ tə.
14 Yɪra tà nandaʋ nədʋ nə kʋ jə, kʋ yɪ
nandaran, tə nə dáá, nə kʋ jə.
15 Də naa yà nə swìn də, kʋ tà jɪɪn, kʋ
mʋ̀ yɪrɪ nə, kʋ tà yɪra tə nə tɪ kʋ, kʋ nətʋ
wàrì kʋ pɪn naa kʋ́ʋ̀ tà yɪra tə nandaʋ.
16 Də zɪɪn yà nə swìn də, kʋ tà yii, kʋ
mʋ̀ yɪrɪ nə, kʋ tà yɪra tə nə tɪ kʋ, kʋ nətʋ
tə wàrì kʋ pɪn kʋ kʋ́ʋ̀ bá ya yɪra yɪra
nandaʋ.
17 Də yɪra tə mama yà nə yɪ yii cɪcɪ, kʋ
yà wá fwa nətə, kʋ ma nì sʋ̀ràn? Nə à
yə̀ə́ kʋ yà nə kʋ́ʋ̀ yɪ zɪɪn cɪcɪ, kʋ yà wá
fwa nətə, kʋ ma nì lwán?
18 Kʋ mʋ̀ nə pɪn, Yɪɪ ma kə nandaran tə
mama yɪra wa, ndə ʋ nə pìà nətʋ.
19 Yɪra ya wàrì lá kʋ yanɪ, də kʋ yà nə
yɪ nandaʋ nədʋ cɪcɪ.
20 Kʋ mʋ̀ yɪrɪ nə yɪra yɪ nədʋ, yá kʋ
nandaran ga dáá.
21 Yii dàń wàrì jɪɪn con kʋ swìn də, jɪɪn
ba tʋtʋŋɪ jə kʋ pa kʋ. Yuu də ma kʋ́ʋ̀
wàrì nɛɛ con kʋ swìn də, nɛɛ ba tʋtʋŋɪ jə
tə pa kʋ.
22 Nandaran tə tətə, tə nə yɪ ndə tə ba
dìàn jə, tə də jə tʋtʋŋɪ yɪra tə wa.
23 Nandaran duən wulə yɪra tə wa, ba
nə bʋŋa də, tə ba dun jə. Yá ba yàá ywàŋá
tə yoo zəni. Kʋ mʋ̀ nə pɪn, nə nandaran
tə, tə nə jə cavɪra tə, nə yàá ywàŋá tə yoo
zəni, nə doni.
24 Yá nə nandaran tə, tə nə ba cavɪra
jə, tə mʋ̀ ba pìà, sə nə ywàń tə yoo nətʋ.
Yɪɪ ken nandaran tə yirə yirə, sə kʋ pa

nandaran tə, tə nə ba dun ja wàní tə na dun, tə doni tə duən tə.
25 Kʊ yɪ nətʊ, sə yɪra tə dàn ká pwɛ̀e duən nə, sə nandaran tə mama san duən nə.
26 Yá də nandaʊ nə wulə càn wa, sə tə duən tə twá tə ya càn təntə wa. Nandaʊ don nə wulə dun wa, sə tə duən tə də twá tə jwɛ də kʊ.
27 Á mama mɪ́ámɪ́án yɪ Zwezi-Kərisə yɪra tə. Yá á lìù mama dàń ya yɪra təntə nandaʊ.
28 Yɪɪ təntən ʊ kə Zwezi-Kərisə *tʊntʊna tə Kərisə lìà púlí tə wa. Bələ nii nə, ʊ ken Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà lá. Batwa nii nə, ʊ ken karnyɪna lá. Kʊ zàn lá, kʊ pa ba tə, ba nə jə Yɪɪ tarpɪʊn, ba ma tʊŋa yomɪlan, tə nə bɪrɪ Yɪɪ dìàn tə. Kʊ zàn lá, kʊ pa ba tə, ba nə zwɛ̀e yayɪran tə. Kʊ zàn lá, kʊ pa ba tə, ba nə saŋa lìà nə. Kʊ zàn lá, kʊ pa ba tə, ba nə kəni lìà cwəŋə wa. Kʊ zàn lá, kʊ pa ba tə, ba nə swìn sʊyirə duən.
29 Ba mama nə tà Zwezi-Kərisə tʊntʊna. Ba mama nə tà Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà. Ba mama nə tà karnyɪna-ba. Ba mama nə ba yomɪlan tə fwa, tə nə bɪrɪ Yɪɪ dìàn tə.
30 Ba mama nə ba tarpɪʊn tə, kʊ nə zwɛ̀e yayɪran tə jə. Ba mama nə ba sʊyirə yirə tə swìn. Ba mama nə ba sʊyirə yirə tə dəń gwin.
31 Á kəni á kajaŋa á pìà tarpɪnan, tə nə jə funə tə doni. Yá à dàń wá bɪrɪ aba cwəŋə tə, kʊ nə ziən kʊ doni.

13

Sonu yoo
(Matiə 22.36-40; Romə tìán 13.8-10; 1 Zwan 3.16-19; 4.7-21)

1 Də à nə swìn ləzoni sʊ̀ràn də *malɪkɛ sʊ̀ràn tətə, yá à ga ba sonu jə, kʊ ya tʊtʊ. Kʊ yɪ ndə luloŋi zəzugu nə, nə à yə̀ə́ ndə ba nə mà kwàń ka zəzəgə nətʊ.
2 À wàá tarpɪʊn à nɪ, sə à ma swìn Yɪɪ nii sʊ̀ràn. À wàá wʊbʊŋa à janɪ à ma lwarɪ yìèn tə mama, tə nə sə̀gə̀. À ma kʊ́ʊ̀ wàá yənu yiri mama à janɪ. À ma kʊ́ʊ̀ wàá à yanɪ lìù tə, à nə keni à waa Yɪɪ nə wuuu də cígá cígá, kʊ pa à wàá à pɪn pɛɛn fàrí tə bwálá nə tətə. Yá à nə ba sonu jə, à tə ya tʊtʊ.
3 À nə kʊ́ʊ̀ swə à tàrì à jɪjə tə mama, à pa zʊra nə, à nə pɪn ba sʊrɪ à yɪra tə tətə mən wa, yá à nə ba sonu jə, kʊ tə ba funə jə kʊ pa nə.
4 Lìù nə jə sonu, kʊ tíú jə pínʊ́, ʊ ga sú də ywání. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba lìù don nə zɪga ʊ wiən yɪrɪ. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba ka bʊ tìàn nə jə. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba fwiə jə.
5 Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba cavɪra kəni lìù don nə. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba ʊ tətə zəni pìà. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba lɪŋa jə. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú ba yolwan tuŋə ʊ bɪcan wa.
6 Lìù nə jə sonu, kʊ tíú yàá jwɛ cígá yoo yɪrɪ, kʊ tíú ba pupwən fwa kʊnkʊn yìèn yɪrɪ.
7 Lìù nə jə sonu, kʊ tíú yàá kwɛn yoo mama ʊ lɪ ʊ mʊ̀ də lìà tə duən tə pwərə wa. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú kəni ʊ waa Yɪɪ nə yoo mama wa. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú jə yala yoo mama wa. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú jə pínʊ́ yoo mama wa.
8 Ka jon Yɪɪ nii sʊ̀ràn, ka swìn wá zwɛ̀e. Sʊyirə tə duən wá zwɛ̀e. Yənu də ga wá jén. Lìù nə jə sonu, kʊ tíú sonu tə bá zwɛ̀e, abada.
9 Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, kʊ tà yìèn tə mɛ, nə nə yə̀ə́. Yá Yɪɪ nii sʊ̀ràn tə, nə nə joŋə nə swìn, kʊ tà tə mɛ, nə nə wàá nə swìn.
10 Máŋá tə wa, Yɪɪ nə wá bɪrɪ nəba won mama nə yɪ nətʊ, wiən təntə, nə nə yə̀ə́ sɪ́ʊ́n nə, wá jén lá.
11 Máŋá tə wa, à yà nə ya bisɪmaa, à yà swìn ndə bisɪmaa nə, à yà bʊŋa ndə bisɪmaa nə, à yà nə̀ń yìèn tə dəń ndə bisɪmaa nə. Máŋá tə wa, à dàń nə jigə bɛɛ, à dʊgʊ bisɪmaa yìèn təntə.
12 Sɪ́ʊ́n nə, kʊ yɪ ndə won nə, nə nə ywàń zəŋə wa, kʊ ga tə yɪ gana gana. Dɪɪn don wá bà, nə nə wá na kʊ won tə nə yíá tətə wa. Sɪ́ʊ́n nə, à tə yərì tə mama. Dɪɪn don nə, à wá yəni tə mama, ndə Yɪɪ nə yə̀ə́ nə nətʊ.
13 Sɪ́ʊ́n nə, yìèn batwa nə ga tə nə wulə wuuu. Tə mʊ̀ nə yɪ, sə lìà kəni ba waa Zwezi nə wuuu, sə ba ja yala də Yɪɪ, sə

ba sóní duən. Yá tə batwa tə wa, sonu tə nə dwə tə mɛ.

14

Yìən tə, tə nə wulə Yıı-Siŋu tarpıʊn tə wa
(1 Korɛntə tìán 12.4-7, 27-31; Romə tìán 14.19)

1 Á dàń mɛ, sə á dá yáá, á sóní duən. Kʊ kwa nə, á pìà Yıı-*Siŋu tarpınan tə. Tə mù tarpınan təntə wa, á pìà tarpıʊn tə, kʊ nə yı ka swìn Yıı nii sʊ̀ràn tə, á doni tə duən tə.

2 Lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə duən, kʊ tà ləzoni con nə, ʊ swìn, kʊ ya Yıı con nə, ʊ swìn. Kʊ twá də Yıı-Siŋu tə, ʊ ma swìn cígá, tə nə sə̀gə̀. Kʊ mù nə pın, lìù mama ba tə sʊ̀ràn tə də̀ń nə̀ń.

3 Yá kʊ nə lwə̀ń kʊ yı lìù nə swìn Yıı nii sʊ̀ràn, kʊ mù yı ləzoni tə con nə ʊ swìn. Ʊ sʊ̀ràn tə daŋa ba jìàn Yıı cwəŋə tə wa, ʊ kwè ba, ʊ zʊ̀rì ba bıcanı Yıı nyiən tə wa.

4 Lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə tə duən tə, kʊ ya ʊ tətə jìàn nə ʊ daŋa. Lìù tə, ʊ nə swìn Yıı nii sʊ̀ràn, kʊ ya Kərisə lìà púlí tə jìàn nə, ʊ daŋa.

5 À swə, sə á mama swìn sʊyirə tə duən tə. À dàń nə kʊ́ʊ̀ swə à doni, sə á mama swìn Yıı nii sʊ̀ràn tə. Lìù tə, ʊ nə swìn Yıı nii sʊ̀ràn tə, nə dwə lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə tə duən tə, də lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə tə duən tə, nə ba tə də̀ń gwin, ʊ bırı Kərisə lìà púlí tə, sə ʊ ma dàn ba jìàn.

6 À nubıa-ba, à nywarı nə wá ya bɛ̀ɛɛ̀ tətə, də à nə twi á con, à wulə à swìn sʊyirə duən, á nə ba tə də̀ń nə̀ń? À wá ja nywarı à pa aba, də à nə swìn yoo, Yıı nə bırı nə, à bırı aba, nə à yə̀ə́ yoo, Yıı nə pın nə kʊ yənu, nə à yə̀ə́ Yıı nii sʊgʊ, nə à yə̀ə́ kàrà.

7 Nə wá tì gwaran wiən, sə nə ma man. Kʊ mù nə yı nabwanʊ nə à yə̀ə́ kunkolu. Də tə kwərə tə nə ba lwə̀ní duən wa, nətə nə ba wá twá, ba ma lwarı kʊ tə nə swìn.

8 Də ba nə kʊ́ʊ̀ wúrí kʊ̀ʊ̀ nabwana gurə gurə, nətə nə kwatara wá fwa, ba ma lwarı də, kʊ yı kʊ̀ʊ̀, sə ba kə ba sírí?

9 Mə kʊ yı nətʊ á də con. Də sʊgʊ tə, á nə swìn sʊyirə duən tə wa, kʊ də̀ń nə ba nə̀ń, nətə nə ba wá lwarı kʊ tə, á nə swìn. Kʊ nə yın nətʊ, á wá swìn woru wa.

10 Sʊyirə duən dáá tıa yuu wa. Yá sʊyiri mama tə̀lə́ tə wa, ba nə ba kʊ də̀ń nə̀ń.

11 Yá à dàń nə ba sʊgʊ də̀ń nə̀ń, ba nə ma swìn à con, lìù tə, ʊ nə swìn kʊ, wá ya ndə vee nə à con, à də ga wá ya ndə vee nə ʊ də con.

12 Mə kʊ yı nətʊ á də con. Kʊ mù nə pın, á kənə kajaŋa mama á ma pìà Yıı-Siŋu tarpınan tə. Á kənə dìàn, sə á wə̀ní á na tə tə, tə nə daŋa Kərisə lìà púlí tə jìàn, sə tə ya zənzən.

13 Kʊ mù yırı nə, lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə duən, tə də̀ń nə ba nə̀ń, sə kʊ tíú lòrì Yıı, sə ʊ wə̀ní ʊ gwin tə də̀ń.

14 À nə jʊ̀nì Yıı də sʊyirə təntə, à jə̀rə́ wulə yıjʊnı tə wa, yá à pubʊŋa tə ga yı kʊ cıcı.

15 À dàń wá fwa bɛ̀ɛɛ̀? À wá jʊn Yıı də à jə̀rə́, yá à tə ga jʊn Yıı də à pubʊŋa tə də. À wá nun də à jə̀rə́, yá à tə ga nun də à pubʊŋa tə də.

16 Də n nə kəni Yıı lɛ̀ɛɛ̀ə də n jə̀rə́ cıcı, nətə nə lìù tə, ʊ nə yə̀rì tə yìən təntə ʊ nə jə̀ə́ á mù Kərisə lìà púlí tə wa, wá twá, ʊ ma swìn, ʊ wʊ́: «Amıına», n nə kəni Yıı lɛ̀ɛɛ̀ə tə yırı? Ʊ bá wə̀ní ʊ lwarı kʊ tə, n nə swìn tə.

17 Də n yıjʊnı tə yà nə ziən zənzən, də kʊ wà lìù təntə jìàn dàn.

18 À mù Polə, à kəni Yıı lɛ̀ɛɛ̀ə də, à nə swìn sʊyirə tə duən tə, à doni á mama.

19 À mù dàń nə swə, sə à swìn sʊ̀ràn ndə bonu nə də à pubʊŋa, tə də̀ń nə nə̀ń Kərisə lìà púlí tə yáá con, sə tə kàrì ba. Kʊ mù nə dwə sʊ̀ràn mʊ̀rʊ̀ mʊ̀rʊ̀, à nə wá swìn də sʊyirə tə duən tə, yá tə də̀ń ga ba nə̀ń.

20 À nubıa-ba, á yanı nəkwına nətʊ tə á pubʊŋa tə nə bʊŋa wa. Á dànà ká ya ndə bìsìná nə á pubʊŋa wa. Kʊ nə yı lwanı yoo wa, á yanı ndə bìsìná nə.

21 Á nəŋə kʊ púpʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«À mù *Yuu-Tiu nə swìn kʊ. Kʊ wá twá lìà duən sʊ̀ràn nə, à ma swìn lìà təntə con. À wá twá də vee, à ma

swìn ba con. Də kʊ nətʊ mama, ba
tə bá sɛ̀e, ba cʊgʊ à sʊgʊ».
22 Sʊyirə tə duən tə ya lìà tə, ba nə tà
Kərisə lìà nə, tə pìà tə bɪrɪ yoo. Tə ba pìà
tə bɪrɪ yoo Kərisə lìà tə nə. Yɪɪ nii sʊ̀ràn
tə də kʊ́ʊ̀ ba pìà tə bɪrɪ yoo lìà tə, ba nə
tà Kərisə lìà tə. Kʊ ya Kərisə lìà tə nə, tə
pìà tə bɪrɪ yoo.
23 Də Kərisə lìà púlí tə mama nə kun
duən nə, ba swìn sʊyirə duən tə, lìù tə, ʊ
nə yərì tə yìən təntə, nə à yə̀ə́ lìù don, ʊ
nə tà Kərisə lìù nə twi, ʊ yí lá, ʊ wá swìn
də, á yɪ nyɪnyanan.
24 Kʊ nə yɪ á mama swìn Yɪɪ nii sʊ̀ràn,
lìù tə, ʊ nə tà Kərisə lìù nə twi, ʊ yí lá, nə
à yə̀ə́ lìù don, ʊ nə yərì tə yìən təntə, nə
twí, ʊ yí lá, á mama sʊ̀ràn tə wá bɪrɪ kʊ
tə, kʊ nə wulə ʊ waa con. Yá ba mama
wá pa ʊ lwarɪ cígá tə ʊ tətə yuu wa.
25 Ʊ waa tə pubʊŋɪ tə, tə nə sə̀gə̀ tə,
nan poni nə. Yá ʊ dàń wá tʊ ʊ yáá yuu, ʊ
pa dun Yɪɪ nə, ʊ swìn də, Yɪɪ cígá wulə á
tətəŋi wa.

Nətʊ tə kʊ nə mɛ, sə kʊ ya Kərisə lìà púlí wa
(1 Piyɛrə 4.10-11)

26 À nubɪa-ba, bɛ̀eɛ̀e nə nə dàń mɛ, sə
nə fwa? Máŋá tə wa, á nə jə̀ń duən yáá
nə, sə á jʊn Yɪɪ, sə á fwa nətən: Á lìù nə
jə nuŋə, ʊ don nə jə kàrà, ʊ don də nə jə
yoo, Yɪɪ nə bɪrɪ wá, ʊ don də nə pìà, ʊ
swìn sʊyirə tə duən tə, ʊ don də nə pìà,
ʊ gwin sʊyirə tə duən tə də̀ń, sə á fwa tə
mama, sə tə wàní tə dàn Kərisə lìà púlí
tə jìàn.
27 Kʊ nə yɪ sʊyirə tə duən tə nə á pìà
á swìn, kʊ mɛ, də lìà bələ, nə à yə̀ə́ lìà
batwa, kʊ dàn ká doni nətʊ. Ba mɛ, sə ba
swìn ba jon duən nə. Sə lìù don də gwin
tə də̀ń.
28 Də lìù nə tə̀lə́, sə ʊ gwin tə də̀ń, sə
lìù tə, ʊ nə swìn sʊyirə duən tə, pú ʊ nii
Kərisə lìà púlí tə wa. Sə lìù mama də
swìn ʊ tìàn con də Yɪɪ con. Ʊ dàn ká swìn
sʊgʊ ʊ pa kʊ nan ʊ nii wa.
29 Kʊ nə yɪ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə, sə ba lìà
bələ, nə à yə̀ə́ batwa nə swìn. Yá ba duən
tə ga cʊgʊ, ba jə́n, kʊ nə ya Yɪɪ nii sʊgʊ
nə ba swìn.
30 Lìù don nə kʊ́ʊ̀ nɪ yoo, Yɪɪ nə bɪrɪ wá,
sə təntən lìù tə pú ʊ nii.
31 Á mama wàá Yɪɪ nii sʊ̀ràn tə, á swìn,
sə tə kàrì lìà tə mama, tə ga kwè ba.
32 Yɪɪ nii sʊ̀sʊ̀nà tarpɪʊn tə mɛ, sə kʊ
sɛ̀e ba nii won mama wa.
33 Yɪɪ pìà, sə nə jə bɪcan sìə́ də duən. Ʊ
ba pìà, sə nə ya gurə gurə lìà də duən.

Kərisə lìà púlí tə wa kana tə yoo

34 Máŋá tə wa, á mʊ̀ *Kərisə lìà, tə nə
kun duən nə, kana tə mɛ, sə ba pú ba níə́,
ndə kʊ nə tʊŋa nətʊ Kərisə lìà púlə́ tə
mama wa. Cwəŋə tə̀lə́ kʊ pa ba, sə ba
swìn, ndə kʊ nə swìn Yɪɪ sagɪ tə wa, də
ba mɛ, sə ba sɛ̀e nii nətʊ.
35 Də ba nə jə yoo, sə ba bwe, sə ba bwe
ba bana tə sàń nə. Kʊ wà mɛ, sə kan swìn
Kərisə lìà púlí jə́rə́ wa.
36 Á bʊŋa də, Yɪɪ sʊgʊ tə yɪ kʊ nan á mʊ̀
con naaa? Nə à yə̀ə́ kʊ yɪ á bʊŋa də, Yɪɪ
sʊgʊ tə yɪ á mʊ̀ cɪcɪ con nə kʊ twi naaa?
37 Lìù tə, ʊ nə bʊŋa də, ʊ yɪ Yɪɪ nii
*sʊ̀sʊ̀nʊ̀, ʊ nə bʊŋa də, Yɪɪ-*Siŋu tə wulə
də wá, sə kʊ tíú lwarɪ də, tə tə, à nə
pʊ́pʊ́ní à pɪn aba, kʊ ya *Yuu-Tiu nə pɪn
nii yoo təntə yuu wa.
38 Də lìù nə ba kʊ tə, à nə pʊ́pʊ́ní tə sɛ̀e,
Yuu-Tiu Yɪɪ də bá sɛ̀e kʊ tíú.
39 À nubɪa-ba, kʊ nətʊ tə wa nə, á dàń
mɛ, sə á dí yáá á pìà ka swìn Yɪɪ nii sʊ̀ràn
tə. Yá á nə dàn ká cì, sə ba swìn sʊyirə
tə duən tə.
40 Kʊ mɛ, sə won mama fwa, ndə kʊ nə
mɛ nətʊ, kʊ tì kʊ cwəŋə.

15

Zwezi-Kərisə nə bwin ʊ nan tɪan wa yoo
(Matiə 28; Marəkə 16; Zwan 20; 21; Tʊtʊnan 1.3)

1 À nubɪa-ba, à pìà, sə à pìí à lìí aba
sʊywáŋʊ́ təntə, à nə də́ yáá à swìn á con.
Kʊ sʊywáŋʊ́ təntə á nə sɛ̀e kʊ, á ga zɪgɪ
dìàn kʊ yoo wa.
2 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, Yɪɪ twá sʊywáŋʊ́ təntə
nə, ʊ jon aba á cʊna wa. Á cígá twá kʊ
nii nə, ndə à nə swìn kʊ á con nətʊ. Kʊ
nə tà nətʊ, kʊ ya tʊtʊ də, á nə ken á waa
Yɪɪ nə.

3 À dí yáá à swìn *Yuu-Tiu Zwezi sʊ̀ràn
tə, à nə nì, à bɪrɪ aba. Zwezi-*Kərisə yɪ ʊ
tɪga nə mʊ̀ cʊna yɪrɪ, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yɪɪ sagɪ tə wa nətʊ.
4 Ba gʊ̀rì wá, yá Yɪɪ pìí ʊ bwin wá dɪan
batwa dɪɪn nə, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ
tə wa nətʊ.
5 Ʊ nan ʊ bɪrɪ ʊ tìàn Sefasə* nə. Kʊ
kwa nə, ʊ nan ʊ bɪrɪ ʊ tìàn ʊ *tʊntʊna
fugə bələ tə nə.
6 Kʊ kwa nə, ʊ nan ʊ bɪrɪ ʊ tìàn lìà
duən nə, ba nə yɪ nubɪa Kərisə yɪrɪ. Ba
lìà təntə dwə lìà biənu (500), ba nə twá
duən, ba na wá naa nədʊ. Ba mʊ̀ lìà təntə
zʊnɪ tə wulə lʊʊ wa. Ba duən də tɪga.
7 Kʊ kwa nə, ʊ nan ʊ bɪrɪ ʊ tìàn Zwakə
nə, ʊ nan lá ʊ bɪrɪ ʊ tìàn ʊ tʊntʊna tə
mama nə.
8 Ba mʊ̀ tə mama kwa nə, ʊ nan à də
Polə nə. À mʊ̀ dàń yɪ ndə bìú nə, ba nə
cɛn†.
9 À ken càn Kərisə lìà púlí tə nə. Kʊ mʊ̀
nə pɪn, à yɪ Zwezi-Kərisə tʊntʊna tə mɛ
kwa lìù. Kʊ cígá mama wa, à wà mɛ, sə
ba bon nə tʊntʊnʊ.
10 Də nətʊ tə mama, à nə cʊ̀gʊ̀ Yɪɪ nə, ʊ
tə fwa pubwanʊ à yɪra. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à
ma yɪ kʊ tə, à nə yɪ zə̀n. Yá pubwanʊ tə,
Yɪɪ nə fwa à yɪra, wà tʊtʊ yɪn mama. À
tʊn à doni tʊntʊna tə duən tə mama. Kʊ
tà à mʊ̀ nə tʊŋa nətʊ, kʊ cígá mama wa,
kʊ ya Yɪɪ pubwanʊ tə, kʊ nə wulə də nə,
nə twá də nə kʊ tʊŋa.
11 Kʊ dàń nə yɪ à mʊ̀, nə à yə̀ə́ kʊ nə yɪ
tʊntʊna tə duən tə, á nəŋə Yɪɪ sʊgʊ tə, nə
nə swìn nə bɪrɪ. Mə kʊ mʊ̀ nə nə á twá,
á ma kəni á waa Zwezi nə.

Nə ka pìí ka bwin ka nan tɪan wa yoo (Likə 20.27-38; 1 Piyɛrə 1.3-5)

12 Də ba nə swìn Yɪɪ sʊ̀ràn ba bɪrɪ də,
Zwezi-*Kərisə bwin ʊ nan tɪan wa, bɛ̀eɛ̀e
nə pɪn, á wa lìà duən ma swìn, də ka pìí
ka bwin ka nan tɪan wa tə̀lə́?
13 Də ka bwin ka nan tɪan wa nə tə̀lə́,
Zwezi-Kərisə də wà bwin ʊ nan tɪan wa!
14 Yá Zwezi-Kərisə nə wà bwin ʊ nan
tɪan wa, nə kàrà tə ya tʊtʊ, yá á nə ken á
waa Yɪɪ nə tə, də ya tʊtʊ.
15 Də ka bwin ka nan tɪan wa yà nə tə̀lə́,
yá nə ga swìn nə bɪrɪ də, Yɪɪ bwin Zwezi-
Kərisə ʊ lɪ tɪan wa, yá Yɪɪ ga wà wá bwin,
kʊ nətʊ tə bɪrɪ də, nə ya kʊnkʊna Yɪɪ yáá
con.
16 Də tɪga nə ba bwin ba naŋa tɪan wa,
Zwezi-Kərisə də wà bwin ʊ nan tɪan wa!
17 Yá Zwezi-Kərisə nə wà bwin ʊ nan
tɪan, á waa tə, á nə keni wá nə ya tʊtʊ.
Yá Yɪɪ tə wà á cʊna tə kwɛn, ʊ lɪ á mʊ̀ də
wá pwərə wa.
18 Ba tə də, ba nə ken waa Zwezi-Kərisə
nə, ba ga tɪ tə də jén míámíán.
19 Kʊ nə yɪ nə lʊʊ mɪɪ kʊ tə cɪcɪ wa, nə
nə jə yala də Zwezi, nə ya yinəgə nyɪna,
nə doni lìà tə mama.
20 Kʊ tà nətʊ, Zwezi-Kərisə cígá bwin ʊ
nan tɪan wa. Ʊ mʊ̀ nə yɪ tɪga tə təntən
lìù, ʊ nə bɪrɪ də, ba wá bwin ba nan tɪan
wa.
21 Ndə tɪan nə twá, də lìù nədʊ tə ma
bà lʊʊ wa, mə nətʊ, ka bwin ka nan tɪan
wa də twá də lìù don, kʊ ma bà lʊʊ wa.
22 Lìà tə mama ya Adamə nìán. Kʊ mʊ̀
nə pɪn, ba mama tɪ ndə ʊ nə. Yá lìà tə
mama, ba də Zwezi-Kərisə nə vwə duən
nə, ba də wá pìí ba bwin ba nan tɪan wa,
ndə ʊ nə.
23 Ba mʊ̀ lìà təntə wá pú duən kwa, ba
bwin ba nan tɪan wa. Zwezi-Kərisə mʊ̀ yɪ
təntən lìù, ʊ nə bwin ʊ nan tɪan wa. Dɪɪn
tə, ʊ nə wá pìí ʊ bà, lìà tə mama, ba nə yɪ
ʊ mʊ̀ lìà tə də, dàń wá bwin ba nan tɪan
wa.
24 Kʊ kwa nə, lʊʊ dàń wá zɪgɪ lá kʊ zàn.
Zwezi-Kərisə dàń wá cʊ̀gʊ̀ wiən tə nə jə
dìàn yiri mama míámíán. Ʊ wá cʊ̀gʊ̀
wiən tə mama, tə nə də́ pàrì, də dìàn tìán
tə mama, ba nə zɪga ʊ nə míámíán. Yá ʊ
dàń wá pìí, ʊ pa pàrì tə ʊ nyɪna Yɪɪ nə.
25 Zwezi-Kərisə nə pìí ʊ bà, kʊ mɛ, sə ʊ
də́ pàrì tə wuuu. Kʊ jə vələ máŋá tə wa,
ʊ nə wá kə ʊ dʊŋa tə mama ʊ jɪɪn wa.
26 Tɪan nə ya talɪkwa dʊŋʊ tə, ʊ nə wá
cʊ̀gʊ̀.
27 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: «Yɪɪ
ken wiən tə mama ʊ jɪɪn wa». Kʊ yoo
təntə yɪ nəpon, kʊ ba pìà kʊ swìn də, Yɪɪ
tətə twá ʊ wulə ʊ bìú tə jɪɪn wa. Kʊ yɪ, ʊ

* **15:5 15.5** Sefasə yà jə yɪrɪ don, ba nə boŋə Piyɛrə. † **15:8 15.8** Sʊgʊ təntə yɪ Polə pìà, sə ʊ ma bɪrɪ də, ʊ nə jigə Kərisə lìù tə, yɪ yoo tə, kʊ yà nə wà mɛ. (Ywàń Tʊtʊnan 9!)

mù Yıı nə ken wiən tə duən tə mama ʊ bìú tə jıın wa.
28 Máŋá tə wa, wiən tə mama nə wá ya
Zwezi-Kərisə jìàn wa, ʊ də tətə dàń wá kə
ʊ tìàn ʊ nyına Yıı jìàn wa. Mə kʊ wá yà
nətʊ, Yıı dàń ma də́ pàrì wiən tə mama
yuu wa mıámıán.
29 Á yəə́ də, lìà wulə, ba nə yàá pa, ba lə
ba nıá wa, kʊ twá də Yıı yırı tə, tıga yuu
yırı. Də tıga cígá nə bá bwin ba naŋa
tıan wa, bɛ̀eɛ̀e won nə kʊ tìán təntə fwa
kʊ nətʊ, sə ba na kʊ wa?
30 Də ka pìí ka bwin ka nan tıan wa nə
tə̀lə́, bɛ̀eɛ̀e nə pın, nə mù ma kəni nə tìàn
cwəŋə wa, kʊ nə pìà kʊ gʊ nəba, máŋá
mama.
31 À nubıa-ba, dıın mama à mıı yàá pìà
kʊ nan. À ja pupwən də aba. Kʊ mù nə
pın, à swìn kʊ yoo təntə á con, nə mù də
nə Yuu-Tiu *nimarʊ tə yırı.
32 À mù jan də ganaŋa‡ Efɛzə wa yəbə.
Də à pubʊŋa tə nə ya tıa ka tə yuu wiən
tə cıcı yırı, bɛ̀eɛ̀e won nə à wá na kʊ
jaŋa təntə wa? Də tıga yà nə bá bwin
ba nan, zwansısara ka tə yà wá ya cígá.
Zwansısara təntə swìn, kʊ wʊ́:
«Jwıan nə, nə wá tı, kʊ mù yırı, nə dı́ə́
də nə nywìn, nə dàn ká fwa won
mama».
33 Zwansısara don də swìn, kʊ wʊ́: «Á
dànà ká gıgarı á tìàn. Twadon kʊkwıʊn
yʊa nə cʊ̀gà twadon nəzəŋu yʊa».
34 Á pìə́ á kə á pubʊŋa tə cígá tə wa,
ndə kʊ nə mɛ nətʊ, sə á dàń yá cʊna tə
fàŋʊ́ nə. Kʊ yı á cavıyoo nə à swìn nətʊ:
Á wa lìà duən yərì Yıı.

Yıra tə tıga nə wá bwin ba nan də kʊ (Filipə tìán 3.20-21; 1 Zwan 3.2-3)

35 À yəə́ də, lìà duən wá bwe, sə ba jə́n,
nətə nə tıga wá bwin ba nan tıan wa? Ba
yıra tə wá yà nətə?
36 Lìù tə, n nə bwe kʊ bwiə təntə, n yı
ləyəru! N nə dùə̀ wobiu, n kə tıa, wobiu
təntə wàrì vʊʊ kʊ bwin, də kʊ nə wà tı
kʊ pʊ.
37 Kʊ tə n nə dùə̀, n kə tıa, tə ya wobiu
cıcı. Dıın don, kʊ yı mıbıa, nə à yəə́ won
yiri don, kʊ tà mını sısıʊ tə, də kʊ vʊran
tə, kʊ nə pɛn, kʊ dì yıı nə tə.
38 Yıı nə yàá pa sısıʊ də kʊ vʊran wobiu
təntə nə, ndə ʊ nə pìà nətʊ. Yıı nə pın
wobiu də mama kʊ vʊʊ yiri.

39 Wiən tə, tə mıı nə siŋə, də yıra tə tà
nədʊ. Ləzoni yıra də yiri yı kʊ cıcı. Vàná
də yıra yiri yı kʊ cıcı. Zə́ŋə́ də yıra yiri
yı kʊ cıcı. Fələ də yıra yiri yı kʊ cıcı.
40 Lanworu tə wa wiən wulə lá, tə nə
jə yıra. Tıa tə də yuu wa wiən wulə lá, tə
nə jə yıra. Lanworu tə wa wiən tə zəni,
də tıa yuu wiən tə zəni tà nədʊ.
41 Yıcaʊ tə zəni də yı kʊ cıcı. Cànà tə də
zəni yı kʊ cıcı. Kacılacɛ tə də zəni kʊ́ʊ̀ yı
kʊ cıcı. Kacılacɛ tə mù tətə zəni tà nədʊ.

42 Mə kʊ wá ya nətʊ máŋá tə wa, tıga
nə wá bwin ba nan tıan wa. Máŋá tə, ba
nə gùrì yıra tıa, kʊ yıra təntə yı wotıgʊ,
kʊ wá pʊ. Yá máŋá tə wa, Yıı nə wá pìí
ʊ bwin kʊ, ʊ lı tıan wa, kʊ yıra təntə kʊ́ʊ̀
wàrì kʊ tı kʊ pwı.
43 Máŋá tə wa, ba nə gùrì kʊ tıa, kʊ ba
dun jə, kʊ ga ba dìàn də jə. Yá máŋá tə
wa, Yıı nə wá pìí ʊ bwin kʊ, ʊ lı tıan wa,
kʊ wá ja dun, kʊ ga jə dìàn də.
44 Máŋá tə wa, ba nə gùrì yıra tə tıa, kʊ
yı tıa yuu yıra. Yá máŋá tə wa, Yıı nə wá
bwin kʊ, ʊ lı tıan wa, kʊ dàń wá ya Yıı
*sàń yıra. Də tıa yuu yıra nə wulə, Yıı
sàń yıra də wulə.
45 Kʊ mù yoo tə pʊ́pʊ́nı́ Yıı sagı tə wa,
kʊ wʊ́: «Təntən bɛɛ tə, kʊ nə yı Adamə
jigə ləzwəniŋu». Talıkwa§ Adamə tə, ʊ
mù jigə siŋu, kʊ nə pın mıı, kʊ nə ba
zwɛ̀e Yıı con, lìà nə.
46 Kʊ tà Yıı sàń yıra tə, ba yà də́ yáá ba
na, kʊ yı tıa yuu yıra tə. Kʊ mù kwa nə,
ba wá na Yıı sàń yıra tə.
47 Təntən lìù tə yı tıran nə, Yıı ma fwa
wá, kʊ pa ʊ yı tıa yuu lìù. Bələ nii lìù tə
mù yı Yıı sàń lìù.
48 Ba tə, ba nə wulə tıa yuu, nyın də bɛɛ
tə, Yıı nə fwa də tıran tə. Ba tə də, ba nə
wulə Yıı con, də nyın də bɛɛ tə, ʊ nə nan
Yıı sàń tə.

‡ **15:32 15.32** Ganaŋa təntə Polə nə jan də tə, wàá ganaŋa cígá cígá kʊ yanı, kʊ ma kʊ́ʊ̀ wàá ləzoni, ba nə yı ndə ganaŋa nə kʊ yanı. § **15:45 15.45** Talıkwa Adamə tə nə yı Zwezi-*Kərisə.

49 Ndə nətʋ tə, nə nə nyɪn də tɪa yuu
bɛɛ tə, mə nətʋ nə wá nyɪn də Yɪɪ sàń
bɛɛ tə.

(1 Tɛsalonikə tìán 4.13-18)

50 À nubɪa-ba, á nəŋə kʋ tə, à nə pìà, sə
à swìn. Yɪra tə, tə nə yɪ nàŋʋ́ də jana nə
fwa, wàrì kʋ twá kʋ yanɪ Yɪɪ pàrì tə wa.
Yá tɪa yuu yɪra tə, kʋ nə wá pʋ, wàrì Yɪɪ
sàń yɪra tə, kʋ nə ba pwɪ, wiən tə kʋ janɪ.
51 Kʋ yɪ yosəgu nə, à bɪrɪ aba. Nə
mama, nə bá tɪ. Nə mama yɪra tə wá
lwàń.
52 Máŋá don wa, ba nə wá wúrú nab-
wana talɪkwa dɪɪn tə nə. Nə mama dàń
wá lwàń naa nədʋ, ndə yii pwiu də kʋ
súrú nə. Nabwana tə wá wúrí, Yɪɪ ga
bwin tɪga tə, ba nan də yɪra, tə nə ba pwɪ.
Yá nə də yɪra, tə ga lwàń kʋ jì ndə ba nə.
53 Nə yɪra tə, kʋ nə tɪ kʋ pwɪ tə dàń
mɛ, sə kʋ lwàń kʋ jì yɪra tə, kʋ nə ba tɪ
kʋ pwɪ.
54 Máŋá tə wa, yɪra tə, kʋ nə tɪ kʋ pwɪ,
tə nə wá lwàń, kʋ ba tɪ kʋ ba pwɪ tə, kʋ
máŋá tə wa, kʋ tə nə pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə
wa, tə nii dàń wá sú. Kʋ swìn, kʋ wʋ́:
«Tɪan kʋ́ʋ̀ tə̀lə́, Yɪɪ dí dìàn tɪan yuu wa.
55 Tɪan, sə n dìàn tə wa yən? Tɪan, sə n
sɪliu tə, n nə ma zwe lìà tə, n gwɪ tə wa
yən?»
56 Tɪan yɪ tə twá də cʋna, tə ma jə dìàn
nə yuu wa. Cʋna də twá də Yɪɪ *nii tə, ʋ
nə pɪn *Moyizə nə, tə ma jə dìàn nə yuu
wa.
57 Kʋ mʋ̀ yɪrɪ nə, nə kəni Yɪɪ lɛ̀ɛɛ̀e, ʋ nə
pɪn, sə nə də́ dìàn cʋna də tɪan mɛ yuu
wa. Kʋ nətʋ twá, də nə Yuu-Tiu Zwezi-
Kərisə dìàn tə.
58 À nubisoni-ba, kʋ mʋ̀ təntə yɪrɪ nə, á
zɪga dìàn. Á dànà ká pa won mama gwàrì
á vànà. Á kənə dìàn á tʋn Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ
tə, á súrí wuuu. Á lwarɪ də, á də tʋtʋnan
tə, á nə tʋŋa á pɪn Yuu-Tiu nə, tə bá ya
tʋtʋ, ʋ kwa.

16

Səbiu tə ba nə lé, sə kʋ san lìà tə nə, Kərisə nə tɪ, yoo

(2 Korɛntə tìán 8; 9; Romə tìán 15.25-27)

1 À mʋ̀ Polə pìà, sə à swìn yoo səbiu tə
yuu wa, á nə lé, sə kʋ san lìà tə nə, ba nə
yɪ *Kərisə nə tɪ, ba nə wulə *Zwerizalɛmə
nə. Kʋ səbiu təntə yoo wa, á də mɛ, sə
á fwa ndə nətʋ tə nə, à nə swìn Galasi
nagwanaa tə wa, Kərisə lìà tə con, sə ba
də fwa.
2 Laadi dɪɪn mama, səbiu tə, á lìù mama
nə jə, ʋ mɛ, sə ʋ lɪ kʋ tə, ʋ nə wàá ʋ tún
vàn nə. Á tuŋə kʋ səbiu təntə vàn nə, sə
máŋá tə wa, à nə wá bà á con, á kʋ́ʋ̀ dànà
ká lé səbiu.
3 Máŋá tə wa, à nə wá yí á con, à
wá pʋ́pʋ́ní saga à pa lìà tə nə, á tətə
nə wá kúrí, à ma tʋn ba də səbiu tə
Zwerizalɛmə nə.
4 Də kʋ nə mɛ, sə à tətə va, ba mʋ̀ də à
mʋ̀ wá twá duən nə vìí.

Wiən tə, Polə nə pìà, sə ʋ fwa

5 À pìà, sə à twá Masedwanə nagwanaa
tə wa à lɛ. Kʋ kwa nə, à wá bà à na aba.
6 Dɪɪn don, à wá ya á con dɪan bələ.
Dɪɪn don waran* tə máŋá tə mama wa,
à wá ya á con. À nə kʋ́ʋ̀ wá nan á con, sə
à vìí á wá san nə də kʋ tə, kʋ nə wá pa à
lɛ à va, à nə vəli lá.
7 À ba pìà, sə à bà à zɪgɪ yɪɪ nə à mà à
lɛ. À pìà də, kʋ nə ya *Yuu-Tiu fɪra, sə nə
ya duən nə kʋ dání.
8-9 Yɪɪ súrí cwəŋə nəzəŋu ʋ pa nə, sə à
ma tʋn ʋ tʋtʋŋɪ tə yəbə. Yá dʋŋa tə də
dáá zənzən pʋn. À dàń tə wá ya yəbə
Efɛzə wa, kʋ jə vələ *Pantəkɔtə cànà tə.
10 Timote də tʋŋa Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ tə, ndə
à də nə tʋŋa kʋ nətʋ. Də ʋ nə twi á con,
sə á ja wá zəni á pa ʋ nì ʋ nywání.
11 Sə á lìù mama dàn ká mun wá. Á dàń
saŋa wá də ʋ cwəŋə tə vəli tə, sə ʋ wàní
ʋ vìí də yazurə. Sə ʋ bà ʋ yí nə də zəni.
À mʋ̀ Polə də *Kərisə lìà tə duən tə dànì
wá yəbə.
12 Apɔlɔsə mʋ̀, ʋ nə yɪ nə nubiu Kərisə
yɪrɪ, yoo wa, à lòrì wá nɛɛ kapʋpʋ, sə ʋ
mʋ̀ də Kərisə lìà tə duən tə bà ba na aba.
Yá ʋ yà tə ba pìà, sə ʋ bà á con sɪ́ʋ́n. Máŋá
tə wa, ʋ nə nɪ bʋʋ, ʋ wá bà.

* **16:6 16.6** Waran təntə máŋá wa, lìù wàrì tɪʋ ʋ vəli. Waran təntə yàá bà bununu cànà tə wa, kʋ ja vələ yarɪkafɔɔ cànà tə wa.

Polə sʋgʋ tə, ʋ nə ma gúrí ʋ sagɪ tə
(1 Tɛsalonikə tìán 5.5-13)

13 Á dànà ká dwɛ̀e. Á zɪga dìàn á kən á
waa Zwezi nə wuuu. Á pɪan á jìàn dàn.
Á yana dìàn tìán *Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ tə wa.
14 Sə won tə mama, á nə fwa á pwərə
wa, sə kʋ twá də sonu kʋ ma tʋn.
15 À nubɪa-ba, á mama yə̀ə́ Sətefanasə
də ʋ dìə̀ lìà mama. Á yə̀ə́ də, ba mù nə
yɪ təntən lìà, ba nə ken ba waa Zwezi-
*Kərisə nə wuuu, Akayi nagwanaa tə wa.
Yá ba tì ba tìàn mama ba kə Yuu-Tiu
tʋtʋŋɪ tə wa, sə ba ma san lìà tə nə, ba
nə yɪ Kərisə nə tɪ.
16 À nubɪa-ba, à lòrì aba, sə á zìlí ʋ mù
lìù təntə. Á zìlə́ ba tə də mama, ba mù də
wá nə tʋŋa də duən zənzən.
17 À fwa pupwən zənzən də Sətefanasə
də Fɔrətinatisə də Akayikisə nə twi à con.
Ba nə twi à con, kʋ yɪ ndə á mù nə twi à
con.
18 Ba dàn à jìàn, ndə ba nə dàn á də
jìàn. Kʋ mù ləzwənyiri təntə á zìlə́ ba
zəni.
19 Kərisə lìà púlí tə Azi nagwanaa wa
yəbə, jʋ̀nà aba. Akilasə də ʋ kan Pərisilə
də Kərisə lìà púlí tə, ba mù də ba, nə yàá
jʋ̀nì Yɪɪ ba dìə̀ tə, jʋ̀nà aba zəni də Yuu-
Tiu yɪrɪ tə.
20 Lìà tə mama, ba nə wulə yəbə, ba nə
yɪ á nubɪa Kərisə yɪrɪ tə, də jʋ̀nà aba. Á
jʋ̀ná duən də zìlə́ zənzən də sonu, ndə
Kərisə lìà nə mɛ, sə ba fwa nətʋ.
21 Kʋ tə yɪ à tətə nə púpʋ́ní də à jìàn, à
wʋ́: «À mù Polə də jʋ̀nà aba».
22 Lìù tə, ʋ nə ba Yuu-Tiu swə, sə Yɪɪ
cʋ̀gʋ̀ kʋ tíú. Maranata! Kʋ mù nə yɪ: Sə
nə Yuu-Tiu bà!
23 Nə Yuu-Tiu Zwezi nə wá fwa pub-
wanʋ á yɪra.
24 À swə á mama, nə mama mɪ́ámɪ́án
vwə Zwezi-Kərisə yɪra.

Bələ nii sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Korɛntə
Kərisə lìà tə nə
Korɛntə tìán bələ nii sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə
Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní
Ba boŋə sagı kʊ tə ‹bələ nii sagı› tə, Polə púpúní ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Korɛntə nə.

Sagı tə wa sʊgʊ
Polə púpúní ba, pwıa yà nə tə wulə *Kərisə lìà tə tətəŋi wa, yırı. Ba wa lìù don twın Polə zənzən. Yá kʊ tə nə dwə, ba wa lìà duən kúù ba cígá kàrà tə, Polə nə bırı tə nii nə, twá.
Polə caga ʊ tìàn yırı, ʊ ga pìà, sə ʊ pa ba lwarı, ʊ tʊtʊŋı tə nə yı nətʊ, ʊ nə yı Zwezi-Kərisə *tʊntʊnʊ tə yırı. Ʊ bırı də, Zwezi-Kərisə tʊntʊnʊ mɛ, sə ʊ vwa ʊ tìàn míámían Zwezi nə, ʊ ma tʊn.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Korɛntə nə (Kolosə tìán 1.1-8; Galasi tìán 1.1-5)

1 Yıı twá də ʊ fıra tə, ʊ ma kúrí à mù Polə, sə à ya Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À mù də Timote, ʊ nə yı don tə, ʊ nə yı á nubiu Kərisə yırı, nə púpúní sagı kʊ tə, nə pın á mù Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ nə wulə Korɛntə nə. Nə pìà, sə sagı kʊ tə yí lìà tə də mama, ba nə yı Kərisə nə tı, ba ga wulə Akayi nagwanaa tə wa.
2 Nə nyına Yıı də *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ á yıra, yá ba ga pa aba bıcan sìə́.

Nə kəni Yıı lɛ̀ɛɛ̀e, ʊ nə zùrì nə bıcanı nə càn wa yırı

3 Nə pıan dun Yıı nə, ʊ nə yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə Yıı, ʊ ga yı ʊ nyına də. Ʊ mù nyına təntə dəri lìà yinəgə, ʊ ga zùrì lìà bıcanı də.
4 Máŋá mama, càn nə yí nəba, ʊ mù nə yàá zùrì nə bıcanı, sə kʊ pa nə də wání nə zùrì lìà tə bıcanı, ba nə wulə càn yiri mama wa, ndə Yıı nə fwa nətʊ nə yıra.
5 Nətʊ tə Zwezi-Kərisə nə dí càn zənzən, yá nə də ga wulə càn zənzən wa, mə nətʊ nə, Yıı wá twá Zwezi-Kərisə, ʊ ma zùrì nə bıcanı zənzən.
6 Yá nə dàń nə də́ càn, kʊ yı, sə kʊ pa á bıcanı zùrì. Kʊ ga tə wá pa Yıı pa á ya ʊ cwəŋə tə wa. Də nə bıcanı nə zùrì, kʊ yı, sə kʊ pa á də bıcanı wání tə zùrì, sə á ja pínú, də càn tə tə, nə nə wulə tə wa, yiri nə yí aba.
7 Nə dàń ja yala də aba, nə ga yə̀ə́ də, á də nə wulə càn tə wa, nə də nə wulə tə wa, Yıı wá zùrì á bıcanı, ndə ʊ nə zùrì nə də bıcanı nətʊ.

(2 Korɛntə tìán 4.8-18; 2 Timote 2.8-12; Filipə tìán 1.27-30)

8 Nə nubıa-ba, nə pìà, sə á lwarı, nə nə dí càn nətʊ Azi nagwanaa tə wa. Nə dí càn zənzən, tə càn tə nə dwə nə dìàn. Yá tə dàń pın, nə yà kúù ba yala jə də, nə mıı wá ya lʊʊ wa.
9 Nə tətə bıcanı wa, nə yà ken nə sírí də, kʊ yı nə tıan nə yí. Kʊ yoo təntə tʊn, sə kʊ pa, nə kúù dàn ká ja nə tətə dìàn, sə nə dàń ja Yıı tə, ʊ nə bwin tıga tıan wa, dìàn.
10 Mə ʊ mù nə van nəba ʊ lı, yá ʊ ga tə wá van nəba ʊ lı tə mù tıan təntə yiri wa. Cígá mama, nə jə yala də, ʊ tə wá van nəba ʊ lı tə wa.
11 Á də tətə wá san, á lòrì Yıı, á pa nəba. Yá Yıı dàń wá fwa ʊ pubwanʊ tə nə yıra, lìà zənzən nə lòrì wá ba pın nəba yırı. Máŋá tə, Yıı nə wá le nəba, ʊ ga san nəba, kʊ wá ya lìà zənzən nə wá kə ʊ lɛ̀ɛɛ̀e ba pa nəba.

12 Á nəŋə yoo tə, kʊ nə pın nə wàá á yoo nə tì, nə ma bwı nə tìàn nə. Nə yə̀ə́ nə pubʊŋa wa də, nə jın nə tìàn, nə wà durən yìèn fwa. Nə yın cígá wa lʊʊ kʊ tə wa, kʊ tə nə dwə, á mù yáá con. Kʊ nətʊ tə yı Yıı nə pın kʊ tʊn. Ʊ mù yà nə kəni nəba cwəŋə wa, də ʊ pubwanʊ tə, kʊ tà nə tətə pubʊŋa yà nə kəni nəba cwəŋə wa.
13 Kʊ tə, nə nə púpúní nə pa aba, kʊ wa ba yosəgu mama jə. Mə kʊ mù nə á kàrì sagı kʊ tə wa, yá á ga nə̀ń kʊ də̀ń. À bʊŋa

də, kʊ ja vəli kʊ yígúrə́ wa, á wá lwarɪ kʊ dəǹ míámían.
14 Kʊ yɪ ndə á tə wà lwarɪ míámían, də dɪɪn tə, nə Yuu-Tiu Zwezi nə wá pìí ʊ bà, á wá tì nə yoo, á ma bʊ á tìàn nə, nə də ga wá tì á yoo, nə ma bʊ nə tìàn nə.

Polə pìí ʊ lwàń ʊ kʊ́ʊ̀ bá va Korɛntə

15-16 À mʊ̀ jə á yala nətʊ. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à yà dí yáá à kə sírí, sə à bà à zɪgɪ á con, à va Masedwanə nagwanaa. Yá máŋá tə, à nə kʊ́ʊ̀ pìí à naŋa Masedwanə à bìàn, à tə wá twá á con, sə á san nə, sə à lɛ à va Zwide nagwanaa. Kʊ nətʊ dàń wá pa, Yɪɪ kʊ́ʊ̀ fwa ʊ pubwanʊ tə á yɪra nɛɛ bələ.

17 Yá à nə kʊ́ʊ̀ pìí à lwàń à pubʊŋa tə, kʊ tà tʊtʊ, kʊ jə dəǹ. Á yə̀ə́ də, à ba yoo tʊŋa də à tətə fɪra. À ba ‹awo› də ‹ɔn ɔn› swìn, à gùlí duən wa, yoo nədʊ yuu wa.
18 Yɪɪ yɪ lìù tə, ʊ nə yɪ pùə́ nədʊ tíú. Yá ʊ mʊ̀ Yɪɪ təntə yə̀ə́ də, nə wà ‹awo› də ‹ɔn ɔn› ma gùlí duən wa yoo nədʊ yuu wa.
19 Á yə̀ə́ də, kʊ yɪ Yɪɪ tətə bìú Zwezi-*Kərisə yoo nə, à mʊ̀ Polə, də Silasə də Timote swìn nə bɪrɪ aba. Zwezi-Kərisə tà ‹awo› də ‹ɔn ɔn› lìù. *Ʊ* yɪ ‹awo› lìù máŋá mama wuuu.
20 Yɪɪ twá də ʊ mʊ̀, ʊ ma swìn, ʊ wʊ́ ‹awo› wiən tə mama yuu wa, ʊ nə kàn nii. Yá nə də ga tə twá də ʊ mʊ̀, nə ma wʊ́ ‹amɪɪna›, sə kʊ pa dun Yɪɪ nə.
21 Kʊ tə nə súrí lá, Yɪɪ tətə nə pɪn nə mʊ̀ də á mʊ̀ zɪga dìàn, nə ma twá Zwezi-Kərisə nə. Mə ʊ mʊ̀ Yɪɪ nə kúrí nəba, ʊ kə vàn nə, sə nə tʊn nə pa wá.
22 Yɪɪ nə ken ʊ *Siŋu tə nə bɪcanɪ wa, ndə mɪmɪnan nə, sə ʊ ma bɪrɪ də, nə yɪ ʊ mʊ̀ nyiən. *Ʊ* Siŋu təntə nə yɪ wozəŋə tə, ʊ nə tanɪ ʊ tʊ́n təntən nyiən, kʊ ga bɪrɪ də, wiən duən tə wulə, ʊ nə wá pa nəba.

(2 Korɛntə tìán 12.19-21; 13.1-2, 10; 1 Tɛsalonikə tìán 2.3-12)

23 Yɪɪ mʊ̀ yə̀ə́ kʊ tə, à nə bʊŋa à waa con. Də kʊ nə yɪ kʊnkʊn nə à kʊnɪ, sə à mɪɪ zwɛ̀e. Won tə, kʊ nə pɪn à wà pìí à bà á con Korɛntə nə, kʊ yɪ à ba pìà, sə à bà à tʊn lwanɪ á yɪra.
24 Kʊ tà nə pìà nə kálí aba, sə nə swìn á con, nətʊ á nə mɛ, sə á kə á waa Zwezi-Kərisə nə. Nə yə̀ə́ də, á keni á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu, á ga zɪga dìàn. Yá kʊ dàń yɪ nə pìà nə tʊn də aba, sə kʊ pa, á wání á ya pupwən wa.

2

1 Á nəŋə, à pubʊŋa tə nə yɪ nətʊ. À pubʊŋa wa à ba pìà, sə à pìí à bà á con, də à túrí tə nə wá bwé kʊ kə aba pucʊnɪ wa.
2 Də à nə ken aba pucʊnɪ wa, á mʊ̀ yà ga nə mɛ, sə á poli à pùə́, wàà dàń nə kʊ́ʊ̀ wá poli à pùə́?
3 Mə kʊ mʊ̀ dàń nə pɪn, à ma dí yáá à pʊ́pʊ́ní sagɪ á nə, yá à ga kʊ́ʊ̀ wà twi, sə à na aba. Də à yà nə twi á con, á yà wá pa à pùə́ cʊ̀gʊ̀. Yá á mʊ̀ yà nə mɛ, sə á pa à pùə́ poli. Kʊ yɪ cígá, à jə á mama dìàn kʊ yoo tə wa. À ga yə̀ə́ də, à nə wulə pupwən wa, á də mama wulə pupwən wa.
4 À dí yáá à pʊ́pʊ́ní sagɪ təntə á nə, sə á lwarɪ də, á yoo yì nə zənzən, kʊ pa à pùə́ cʊ̀gʊ̀, à ga kwi yinɪa á yɪrɪ, máŋá tə wa, à nə pʊ́pʊ́ní sagɪ kʊ tə. Kʊ dàń nə tà à pʊ́pʊ́ní á nə, sə à kə pucʊnɪ á nə. Kʊ yɪ à pʊ́pʊ́ní á nə, sə à pa á lwarɪ, à nə swə aba zənzən nətʊ.

Á tíə́ yoo tə, á dʊgʊ tɪa!
(2 Korɛntə tìán 7.5-16; Likə 17.3)

5 Də lìù nə fwa pucʊnɪ yoo, kʊ tà à mʊ̀ cɪcɪ yɪra nə, ʊ fwa kʊ. Kʊ yɪ á mʊ̀ mama yɪra nə, ʊ fwa kʊ. Kʊ nə swə kʊ tà á mama, á lìà duən mʊ̀ pwìí cʊ̀gʊ̀. À ba pìà, sə à man kʊ, à pa kʊ doni jɪɪn.
6 Á wa lìà zənzən ken càn zənzən kʊ bɛɛ təntə nə, ʊ nə tʊn kʊ yoo tə. Yá kʊ dàń mɛ, sə á yá kʊ mɛ nətʊ.
7 Yá síʊ́n nə, á dàń mɛ, sə á tì ʊ yoo tə á dʊgʊ tɪa, sə á pìí á zùrì ʊ bɪcan. Kʊ nə tà nətʊ, pucʊnɪ wá zʊ wá zənzən, kʊ pa ʊ jìàn gwàrì míámían.
8 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à dàń kwè aba, sə á pìí á bɪrɪ wá də, á swə wá.
9 Á nəŋə yoo tə don də, à nə pʊ́pʊ́ní à sagɪ tə, à pa aba, kʊ yɪrɪ. À pʊ́pʊ́ní kʊ, sə à ma dədə́n aba à jə́n, á zìlí à nii yoo mama wa naaa.

10 Yá sívń nə, lìù tə, á nə tì ʋ cʋna á
dʋgʋ tɪa, à də tì kʋ à dʋgʋ tɪa. À mù con,
à tì bɛɛ təntə cʋna tə, à dʋgʋ tɪa á mù yɪrɪ
Zwezi-*Kərisə yáá con.
11 Nə yèə́ kʋ tə, *Sɪtana nə pìà, sə ʋ
fwa, zəni. Yá à ba pìà, sə Sɪtana twá cʋna
təntə nə, ʋ də́ dìàn nə yuu wa.

Polə twá Tərowasə ʋ lɛ

12 À yà zàn à va Tərowasə, sə à swìn
Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə à bɪrɪ lá. Máŋá
tə, à nə yí lá, à nɪ də, *Yuu-Tiu yà súrí
cwəŋə, ʋ pa nə, sə à swìn ʋ sʋywáŋʋ́ tə.
13 Yá à bɪcan wa, à yà ba sìə́ jə, à nə
wà Titə nɪ, ʋ nə yɪ à nubiu Kərisə yɪrɪ.
À dàń ma lòrì cwəŋə, Kərisə lìà tə con
Tərowasə nə, à ga lɛ à va Masedwanə
nagwanaa tə wa.

Zwezi-Kərisə dí dìàn
(Romə tìán 15.17-19; 1 Korɛntə tìán 1.17-24; 2 Korɛntə tìán 4.1-7)

14 Nə dàń kənə Yɪɪ lɛ̀ɛɛ̀e, ʋ nə bɪrɪ nəba
lʋʋ nə, ndə nə yɪ bàń dìə̀ lìà, kwatara yuu
tíú nə ta kʋ̀ʋ̀, ba ja ba vaŋa. Yá ʋ dàń
ga twá də nə mù, ʋ pɪn ba lwarɪ Zwezi-
*Kərisə bwálí mama wa. Nə dàń yɪ ndə
lwán* nə, tə nə súə́ bwálí mama, sə kʋ
pa lìà tə lwarɪ Zwezi-Kərisə.
15 Nə mù dàń yɪ ndə lwán nə, tə nə
ywán Yɪɪ yáá con, tʋtʋŋɪ tə yɪrɪ, Zwezi-
Kərisə nə pɪn, nə tʋŋa. Nə swìn ʋ yoo lìà
tə con, Yɪɪ nə wá jon ba ba cʋna wa, də
lìà tə con, ba nə wá tɪ ba jén mɪámɪán Yɪɪ
yáá con.
16 Kʋ nə yɪ lìà tə, Yɪɪ nə wá jon ba ba
cʋna wa con nə, nə yɪ ndə lwán nə, tə nə
ywán, tə nə bɪrɪ də, ba wá na mɪɪ, kʋ nə
ba zwɛ̀e Yɪɪ con. Yá kʋ dàń nə yɪ lìà tə,
ba nə wá tɪ ba jén mɪámɪán Yɪɪ yáá con,
nə yɪ ndə lwán nə, tə nə ba ywán, tə nə
bɪrɪ də, ba wá tɪ Yɪɪ yáá con. Lìù tə̀lə́, ʋ
nə wàá tə yìèn təntə ʋ tʋŋa.
17 Nə mù tà ndə lìà zənzən nə, ba nə
swìn Yɪɪ sʋgʋ tə, ba bɪrɪ, ba ma pìà
nywarɪ ndə baywələ nə. Nə mù yɪ Zwezi-
Kərisə tʋ̀tʋ̀nà. Kʋ mù nə pɪn, nə swìn Yɪɪ
sʋgʋ tə, nə bɪrɪ də nə cígá mama ʋ mù
Yɪɪ yáá con.

3

Polə yɪ ʋ tʋŋa Yɪɪ nimarʋ nədʋn tə yɪrɪ
(1 Korɛntə tìán 9.1-3; 2 Korɛntə tìán 5.18-21)

1 À dàń pìà, à bwe aba, à jén, kʋ yɪ nə
wulə nə pʋ́pʋ́ní sagɪ kʋ tə, sə nə ma bɪrɪ
aba kʋ tə, nə nə yɪ naaa? Nə à yèə́, kʋ
mɛ, sə nə də lòrì aba, ndə lìà duən nə, sə
á pʋ́pʋ́ní sagɪ, á pa nəba, sə nə ma pa ba
lwarɪ kʋ tə, nə nə yɪ? Nə à yèə́ kʋ mɛ,
sə lìà duən pʋ́pʋ́ní sagɪ, ba pa aba, sə kʋ
bɪrɪ nətʋ tə, nə nə yɪ? Mə kʋ yɪ nətʋ lìà
duən con.
2 Á tətə yɪ ndə sagɪ nə, kʋ nə pʋ́pʋ́ní
nə bɪcanɪ wa. Yá lìà tə mama wàá kʋ ba
kàrì, ba ga wàá kʋ ba lwarɪ.
3 Kʋ yɪ cígá, á yɪ ndə sagɪ nə, Zwezi-
*Kərisə nə twá nə tʋtʋŋɪ tə nə, ʋ ma
pʋ́pʋ́ní. Kʋ tà níá tə, ba nə ma pʋ́pʋ́ní
sagɪ, ʋ ma pʋ́pʋ́ní sagɪ təntə, kʋ yɪ Yɪɪ tə,
ʋ nə wulə mɪɪ wa, *Siŋu tə, ʋ ma pʋ́pʋ́ní
kʋ. Kʋ tà kapana* pʋ́pʋ́nʋ́ daborubii yuu
wa, ʋ pʋ́pʋ́ní kʋ. Kʋ yɪ ləzoni bɪcanɪ wa
ʋ pʋ́pʋ́ní kʋ.
4 Fən ba nəba jə kʋ yoo təntə yuu wa
Yɪɪ yáá con, Zwezi-Kərisə yɪrɪ.
5 Nə yèə́ zəni də, nə tətə dìàn wà yí, sə
nə tʋn won mama. Kʋ yɪ Yɪɪ nə pɪn nəba
dìàn, sə nə wàní nə tʋn.
6 Ʋ mù nə pɪn nəba dìàn də, sə nə wàní
nə ya ʋ tʋ̀tʋ̀nà, nə swìn ʋ *nimarʋ nədʋn
tə yoo, nə bɪrɪ lìà nə. Ʋ nimarʋ nədʋn
təntə tà Yɪɪ *nii tə, ba nə pʋ́pʋ́ní ba tún,
kʋ yɪ Yɪɪ-Siŋu tə. Yɪɪ nii tə, ba nə pʋ́pʋ́ní
ba tún, yà pɪn lìà tə tɪ Yɪɪ yáá con. Yá Yɪɪ-
Siŋu tə mù yɪ kʋ pɪn nəba mɪɪ tə, kʋ nə
ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
(Ebərə-ba 8.6-13; 12.18-29)
7 Yɪɪ nii tə yà yɪ kʋ pʋ́pʋ́ní kapana
pʋ́pʋ́nʋ́ daborubii yuu wa. Yá *Moyizə
dàń yà mɛ, sə ʋ twá də Yɪɪ nii təntə, kʋ nə
pɪn lìà tɪ Yɪɪ yáá con, ʋ tʋn ʋ pa Yɪɪ nə. Də
kʋ nətʋ mama, Yɪɪ pɪn Moyizə yáá pɪpɪlɪ

* **2:14 2.14** Dí yáá nə, *Romə-ba lʋʋ wa pìʋ́ tə, ʋ nə ta kʋ̀ʋ̀ ʋ də́, ʋ kwatara tə yàá pú ʋ kwa, ba ja twá tɪʋ tə wa ba lɛ, sə kʋ pa wá dun. Ba yàá lwá tɪralɪ də tɪralɪ nʋga tə lwán nə ywán. * **3:3 3.3** Yɪɪ *nii tə, ʋ nə pɪn *Moyizə nə, yà yɪ kʋ pʋ́pʋ́ní kapana pʋ́pʋ́nʋ́ daborubii yuu wa.

də dun, *Yɪzərayɛlə lìà tə nə wàrì ʊ yáá wa ba ywàŋá, tə yɪrɪ. Yá ʊ dun təntə yà ga bá ya lá, máŋá mama wuuu. Də Yɪɪ nii tə, kʊ nə pɪn lìà tɪ ʊ yáá con, nə bɪrɪ ʊ dun tə nətʊ,

8 Yɪɪ-Siŋu tə dàń pɪn, lìà na dun nəfarʊ, tə nə dwə nətʊ.

9 Də Yɪɪ nii tə, kʊ nə pɪn ʊ bʊ̀rì lìà bʊ̀rà, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ ba, nə bɪrɪ nəba Yɪɪ dun nətʊ, Yɪɪ cígá tə, ʊ nə wá ma pa, sə nə ya cígá tìán ʊ mʊ̀ Yɪɪ yáá con, dun wá doni nətʊ.

10 Nə dàń wàá nə swìn də, dun nəfarʊ twi síún nə, tə dwə dí yáá dun tə. Yá dí yáá dun tə dàń yɪ ndə tə kʊ́ʊ̀ tə̀lə́.

11 Kʊ yɪ cígá də, wiən tə nə bá ya lá máŋá mama, nə jɪn dun nətʊ, kʊ pìà kʊ bɪrɪ nəba də, wiən tə, tə nə wulə máŋá mama, dun wá doni.

12 Nə dàń jə yala təntə, kʊ mʊ̀ nə pɪn, nə jə wʊdɪʊ, nə ma swìn tə nəpon nəpon.

13 Nə ba fwa ndə Moyizə nə yàá tì gankɪkala, ʊ ma pú ʊ yáá nə. Ʊ yàá fwa nətʊ, sə Yɪzərayɛlə lìà tə dàn ká na Yɪɪ dun tə nə wá zwɛ̀e, tə yá ʊ yáá tə nə nətʊ.

14 Yá Yɪzərayɛlə lìà tə mʊ̀ con, ba yun yà kʊa, kʊ pa ba ba kʊ dàń nàń. Də zàn mama, mə kʊ tə yɪ nətʊ, kʊ pa ba bɪa tə də nə. Ba nə kàrì Yɪɪ də ləzoni nimarʊ nədwan saga tə, kʊ yɪ ndə gankɪkala təntə nə púə́ ba yíá nə. Kʊ yàá pa, ba ba kʊ dàń nàń. Kʊ yɪ nətʊ, kʊ nə yɪ Zwezi-Kərisə cɪcɪ nə wàá gankɪkala təntə, ʊ lɪ lìù yíá nə yɪrɪ.

15 Də zàn mama, ba nə kàrì Moyizə saga tə, kʊ yɪ ndə gankɪkala təntə yàá pú ba yíá nə, ba ba kʊ dàń nàń.

16 Yá máŋá tə wa, lìù tə, ʊ nə vəvəri ʊ tìàn, ʊ kə *Yuu-Tiu con, gankɪkala tə yàá nan, ka yá ʊ yíá nə.

17 Kʊ yɪ nətʊ, sə kʊ bɪrɪ də Yuu-Tiu tə nə yɪ Yɪɪ-Siŋu tə, Yuu-Tiu Siŋu tə ga nə wulə bwálí nə, kʊ yàá pa lìà tə tɪnɪ ba tìàn.

18 Nə dàń ywàŋá Yuu-Tiu ndə zəŋu nə, ʊ dun tə nə pɪpɪlɪ kʊ wa. Gankɪkala kʊ́ʊ̀ wà nə mʊ̀ lìù mama yíá nə pwí. Máŋá tə, nə nə ywàŋá wá, Yuu-Tiu Siŋu tə dàń lwàní nəba, kʊ pɪn nə kwɛn nə nyɪn də Yuu-Tiu də dun, tə nə dáá zənzən, tə nə súrí wuuu.

4

Nə mʊ̀ ba dìàn jə, yá Yɪɪ ga pɪn nəba dìàn

(1 Tɛsalonikə tìán 2.1-6; 2 Korɛntə tìán 2.14-17)

1 Yɪɪ dəri nə yinəgə zənzən, ʊ ga pa nəba tʊtʊŋɪ təntə, kʊ mʊ̀ nə pɪn nə jìàn ba gwàrì.

2 Nə dàń vɪga cavɪra yokʊkwɪnan tə, lìà nə sə̀gə̀ ba tʊŋa. Nə ba tʊŋa də yíá swɪan, nə ga ba Yɪɪ sʊgʊ tə lwàní. Yá nə mʊ̀ dàń yɪ cígá tə, nə yàá swìn nəpon nəpon, sə kʊ pa, lìà tə mama lwarɪ də, nə yɪ cígá lìà Yɪɪ yáá con.

3 Nə swìn sʊywáŋʊ́ tə, nə bɪrɪ lìà nə. Yá gankɪkala tə púə́ lìà duən yíá nə, ba ba sʊgʊ təntə də̀ń nə̀ń. Ba mʊ̀ lìà təntə yɪ lìà tə, ba nə wá tɪ, ba jén Yɪɪ yáá con mɪ́ámɪ́án.

4 Ba mʊ̀ lìà təntə ba sʊywáŋʊ́ tə də̀ń nə̀ń. Lʊʊ kʊ tə pìʊ́ *Sɪtana nə cìgà ba pubʊŋa nə, ba dàn ká nì kʊ də̀ń. Ʊ ma kʊ́ʊ̀ ba pìà, sə ba na Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə poni tə, kʊ nə bɪrɪ ʊ dun tə. Mə ʊ mʊ̀ Zwezi-Kərisə nə nyɪn də Yɪɪ cígá cígá.

5 Máŋá tə, nə nə kàrì Yɪɪ sʊ̀ràn tə, nə bɪrɪ, kʊ tà nə tətə yoo, nə yàá kàrì nə bɪrɪ. Kʊ yɪ Zwezi-Kərisə, ʊ nə yɪ *Yuu-Tiu tə yoo, nə yàá swìn nə bɪrɪ. Yá nə mʊ̀ dàń yɪ á tʊ̀tʊ̀nà Zwezi-Kərisə yɪrɪ.

6 Máŋá tə, Yɪɪ nə fwa lʊʊ, ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Poni wá pɪpɪlɪ yikunu wa». Mə ʊ mʊ̀ Yɪɪ tətə nə pɪn, ʊ poni tə pɪpɪlɪ nə bɪcanɪ wa. Poni təntə pɪn, nə na ʊ dun tə, tə pɪpɪlɪ Zwezi-Kərisə yáá wa.

(2 Korɛntə tìán 6.3-10; 1.5-11; 2 Timote 2.8-11)

7 Nə bwànà ndə tɪran nəkənə nə. Yá nə ga jə won təntə, kʊ kwənə nə dáá, nə bɪcanɪ wa, sə kʊ pa dìàn təntə, tə nə dwə tə mɛ, ya Yɪɪ dìàn, kʊ dàn ká ya nə tətə dìàn.

8 Lìà zɪga nə nə bwálí mama nə, yá ba wà nəba cʊ̀gʊ̀. Ba ken nəba yojanan zənzən wa, yá tə ba pɪn nə lɪ yala mɪ́ámɪ́án.

9 Ba kəni nəba càn wa, yá Yɪɪ ba nəba vɪ ʊ dʊga. Ba janɪ nəba ba dɪlɪ tɪa, yá ba ba nəba gwɪ.

10 Máŋá mama, kʋ dàń yı ndə Zwezi tıan tə yiri wulə nə yuu wa, sə kʋ pa lìà twá də nəba, ba ma lwarı mıı tə, Zwezi-Kərisə nə wulə kʋ wa.
11 Kʋ yı cígá də, máŋá tə mama, nə nə wulə lʋʋ kʋ tə wa, nə kəni nə tìàn tıan jìàn wa máŋá mama wuuu, Zwezi-Kərisə yırı, sə kʋ pa lìà twá nə mù nə wá bà nə tı tə nə, ba ma lwarı mıı tə, Zwezi-Kərisə nə wulə kʋ wa.
12 Kʋ nətʋ dàń pın, nə mù yı nə wulə tıan jìàn wa, yá kʋ tə wá pa á na mıı Yıı con.
13 Nə mama pubʋŋa yı nədʋ, nə nə twá kʋ nə, nə ma kəni nə waa Yıı nə, ndə kʋ púpúní Yıı sagı tə wa, kʋ wú: «À keni à waa Yıı nə. Kʋ mù nə pın, à swìn ʋ yoo». Nə də keni nə waa Yıı nə wuuu nətʋ. Kʋ mù nə pın, nə də swìn ʋ sʋgʋ tə, nə bırı.
14 Yá nə dàń yəə́ də, lìù tə, ʋ nə pìí ʋ bwin Yuu-Tiu Zwezi ʋ lı tıan wa, ʋ wá pìí ʋ bwin nə də ʋ lı tıan wa, nə də Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə yırı. Ʋ dàń wá ja nə mù də á mù mama, ʋ bà ʋ yáá con.
15 Yìàn təntə mama tʋn á mù yırı, sə kʋ pa Yıı fwa ʋ pubwanʋ tə lìà zənzən yıra ʋ súrí wuuu. Kʋ nətʋ wá pa, lìà ya dání zənzən ba kə Yıı lɛ̀eɛ̀e də ba pın wá dun.

Nə kənə nə pubʋŋa Yıı sàń wiən tə yuu wa!
(1 Piyɛrə 1.6-9; Romə tìán 8.23-25; Filipə tìán 1.23; Ebərə-ba 12.28-29; Tʋtʋnan 24.15-16)

16 Kʋ mù nə pın, nə vànà ba gwàrì. Nə yəə́ də, nə yıra tə mù yı tə gwàrì mancın mancın. Yá Yıı dàń pın yoo tə, kʋ nə wulə nə pubʋŋa tə wa, lwàní kʋ jì nədʋn, dıın mama.
17 Kʋ yı cígá, síún nə, nə wulə càn mancın wa. Yá nə dàń wá na dun nəfarʋ càn təntə yırı. Dun təntə dwə won mama, tə ga wulə máŋá mama wuuu, kʋ nə ba zwɛ̀e.
18 Kʋ nətʋ dàń pın, nə mù pubʋŋa kúù tə̀lə́ wiən tə yuu wa, ba nə na yíá wa. Nə pubʋŋa dàń yı kʋ wulə wiən tə yuu wa, ba nə ba na yíá wa. Wiən tə, ba nə na yíá wa, tə mù yı tə wulə máŋá mancın wa. Yá wiən tə, ba nə ba na yíá wa, tə mù wulə máŋá mama wuuu, kʋ nə ba zwɛ̀e.

5

1 Nə yıra tə yı ndə dìə nə, nə mıı tə nə wulə kʋ wa tıa ka tə yuu. Kʋ dìə təntə ga wá tʋ dıın don nə. Yá nə dàń yəə́ də, dıın tə, dìə təntə nə tʋa, Yıı wá pa nəba yıra duən, sə tə də kúù ya nə mıı tə dìə, Yıı sàń nə. Tə mù yıra təntə kúù ba cùgà, ndə dìə nə, ləzoni nə lwə̀ də ba jìàn. Nə mıı tə dàń ga wá ya kʋ wa, máŋá mama wuuu, kʋ nə ba zwɛ̀e.
2 Síún nə, nə dàń yı nə bıbılı, máŋá kʋ tə wa, nə mıı tə nə wulə tıa yuu yıra tə tə wa. Nə pìà, sə Yıı pa, nə mıı tə zʋ yıra təntə wa, tə nə wulə ʋ con, ndə ba nə zwı gànù nətʋ.
3 Máŋá tə, nə mıı tə nə zʋa Yıı sàń yıra təntə wa, mə tə mù dàń nə wá ya nə yıra, máŋá mama wuuu. Yá nə mıı tə kúù bá ya wala Yıı yáá con.
4 Máŋá kʋ tə nə mıı tə nə wulə tıa yuu yıra tə tə wa, nə yı nə bıbılı ndə zılı nəfarʋ nə wulə nə yuu wa. Kʋ yı cígá, nə ba pìà, sə Yıı ja nə yıra tə tə ʋ lı, ʋ yá nəba. Kʋ yı nə pìà, sə ʋ pa nəba yıra nədʋn tə, kʋ nə ba tı, sə kʋ jon yıra nədwan tə, kʋ nə tı tə yuu nə.
5 Yıı tətə dàń nə tanı nəba ʋ tún, sə ʋ pa nəba mıı təntə. Ʋ pın nəba ʋ Siŋu tə, kʋ nə yı wozəŋə tə, ʋ nə tanı ʋ tún təntən nyiən, kʋ ga bırı də, wiən duən tə wulə, ʋ nə wá pa nəba.

6 Kʋ nətʋ dàń pın, nə jìàn jə dìàn máŋá mama, nə ga yəə́ də, máŋá tə mama, nə mıı tə nə wulə nə tıa yuu yıra tə tə wa, nə ŋúná də *Yuu-Tiu.
7 Nə yəə́ də, kʋ yı nə kəni nə waa Yıı nə wuuu, nə ja wulə, kʋ dàń nə tà nə na wá nə yíá wa.
8 Kʋ yı cígá, nə jìàn jə dìàn zənzən, yá nə dàń tə swə, sə nə mıı tə nan, kʋ yá nə yıra tə tə, sə kʋ va kʋ ya də Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə ʋ sàń nə.
9 Kʋ mù nə pın, kʋ tə dàń nə yı nə pubʋŋa yoo, kʋ mù nə yı, sə nə tʋn kʋ tə nə poli ʋ pùə́. Nə pìà, sə nə tʋn kʋ, də nə mıı tə nə wulə yıra tə tə wa, nə à yəə́, də nə mıı tə nə nan kʋ va ʋ con.
10 Nə mama mɛ, sə nə va nə zıgı Zwezi-Kərisə yáá con, sə ʋ bʋ̀rì nə bʋ̀rà. Yá lìù

mama dàń wá na ʋ zəni tə, nə à yə̀ə́ ʋ lwanı tə, ʋ nə fwa tıa yuu wa, ŋwírán.

Zwezi-Kərisə pın nə mù də Yıı pìí nə kə duən yuu
(Romə tìán 5.1-11; 6.2-13; Efɛzə tìán 4.20-24)

11 Nə mù dàń yə̀ə́, ka zìlí *Yuu-Tiu nii də̀ń. Kʋ mù nə pın, nə kəni dìàn, sə nə pa lìà lwarı cígá tə. Yıı yə̀ə́ kʋ tə, nə nə yı zəni, yá à bʋŋa də, á də pubʋŋa wa, á yə̀ə́ nəba zəni.
12 Nə ba pìà nə pìí nə bırı aba, kʋ tə nə nə yı. Kʋ yı nə pìà, nə yá cwəŋə nə pa aba, sə á tì nə yoo, á ma bʋ á tìàn nə. Kʋ mù nə wá pa, á wàní á le lìà tə, ba nə fwa fwiə kʋ tə yırı, ba nə na ba yíá wa, ba ga ba kʋ tə nə wulə bıcan wa, jələ.
13 Kʋ yı cígá, á bʋŋa də, nə nyàŋà naaa? Nə nə nyàŋà, kʋ yı Yıı cıcı con. Yá nə dàń nə ba nyàŋà tə, kʋ yı á mù con.
14 Kʋ tə mama nə nə fwa, kʋ yı Zwezi-*Kərisə sonu tə nə yugə nəba. Nə yə̀ə́ də, ʋ mù lìù nədʋ tə nə tıga lìà tə mama yuu yırı, yá kʋ dàń bırı də, ba mama twá də wá ba tı.
15 Ʋ tıga lʋʋ ləzoni mama yırı, sə kʋ pa ba tə nə wulə mıı wa, twá kʋ tə nə, ʋ nə pìà, ba kʋ́ʋ̀ dàn ká twá ba tətə fıra yìən tə nə. Mə ba mù yırı nə ʋ tıga, ʋ ga pìí ʋ bwin ʋ nan tıan wa.
16 Kʋ mù yırı, sı́ʋ́n nə, nə kʋ́ʋ̀ ba lìà kúrí duən wa, ndə ləzoni nə fwa nətʋ. Dí yáá nə, nə yà jə pubʋŋa təntə, nə ma jələ Zwezi-Kərisə. Yá sı́ʋ́n nə, kʋ tà pubʋŋa təntə, nə kʋ́ʋ̀ ma jələ wá.
17 Lìù tə mama, ʋ nə vwə ʋ tìàn Zwezi-Kərisə yıra, kʋ tı́ú jigə ladʋrʋ. Yodwara tə mama, ʋ yà nə wulə tə wa dàń lɛ, yá á nəŋə ʋ yìən mama dàń jigə yodʋra.
18 Kʋ yı Yıı nə tʋŋa yìən təntə mama. Ʋ tʋn Zwezi-Kərisə, sə ʋ pa nə mù də ʋ mù Yıı pìí nə kə duən yuu. Yá sı́ʋ́n nə, Yıı dàń tʋn nəba, sə nə swìn nə bırı də, ʋ pìà, sə ʋ mù də lìà tə mama pìí ba kə duən yuu.
19 Kʋ yı cígá, Yıı twá Zwezi-Kərisə, ʋ pa lʋʋ ləzoni tə mama də ʋ mù Yıı pìí ba kə duən yuu. Yá Yıı wà ba cʋna tə jələ ʋ kə ba yuu wa. Yá ʋ dàń tʋn nəba, sə nə swìn lìà tə con də, ʋ pìà, sə ʋ mù də ba pìí ba kə duən yuu.
20 Nə dàń yı Zwezi-Kərisə tʋntʋna. Kʋ yı ndə Yıı tətə nə twá nə nii sʋ̀ràn tə nə, ʋ ma kwè lìà tə. Nə lòrì aba Zwezi-Kərisə yırı, sə á pa á mù də Yıı pìí á kə duən yuu.
21 Zwezi-Kərisə yà wà cʋna tʋn mı́ámı́án. Yá Yıı ken nə mù cʋna tə ʋ yuu wa. Yıı fwa kʋ nətʋ tə, nə mù yırı, sə kʋ pa ʋ twá nə mù də Zwezi-Kərisə nə wulə duən nə tə, ʋ pa nə jì cígá tìán ʋ mù Yıı yáá con.

6

(1 Tɛsalonikə tìán 2.1-13; 2 Timote 3.10-11; 2 Korɛntə tìán 11.23-30)

1 Nə yı Yıı tʋ̀tʋ̀nà. Yá nə yı nə tʋŋa duən nə. Kʋ mù yırı, nə dàń kwè aba, sə á dànà ká pa, Yıı pubwanʋ tə, ʋ nə tʋn á yıra, jì tʋtʋ.
2 Kʋ yı cígá, Yıı swìn, ʋ wʋ́:

«À le n yıjʋnı tə, máŋá tə wa, à nə pìà, sə à le mʋ́. Máŋá nə yí, sə à jon lìà tə cʋna wa, à san mʋ́».

Á nəŋə, kʋ yı máŋá kʋ tə wa, Yıı wá fwa nəba zəni. Á nəŋə, kʋ yı máŋá kʋ tə wa, Yıı dàń pìà ʋ jon lìà tə.
3 Nə nə tʋŋa nə pın Yıı nə tə yırı, nə ba pìà, sə lìà na cwəŋə ba cəgə nəba, nə tʋtʋŋı tə wa. Kʋ mù nə pın, nə ba yoo tʋŋa, kʋ nə wá pa, lìà dʋgʋ Yıı cwəŋə tə ba jén.
4 Yá yoo mama wa, nə yàá kə dìàn, sə nə bırı də, nə yı Yıı tʋ̀tʋ̀nà. Nə yàá ja pínʋ́ wuuu, kʋ nə yı càn, nə à yə̀ə́ wiən nə mùrì nəba, nə à yə̀ə́ pucʋnı, nə tə yàá pínı́ tə wa.
5 Ba nə mà nəba, ba kə bàń dìə̀ wa, nə à yə̀ə́, ba nə sugu lìà zənzən, ba kə nə nə, nə à yə̀ə́ ka tʋn tʋtʋncaran ka gwàrì, nə tə yàá pínı́ tə də wa. Kʋ nə yı nə nə wàrì nə dwɛ̀e, nə à yə̀ə́ niən janʋ, nə tə yàá pínı́ tə də wa.
6 Nə ba nə tìàn kəni durən yìən wa, nə bırı də, nə yə̀ə́ Yıı cígá tə. Nə jə pínʋ́, nə ga yı wʋywanyına də. Yıı-*Siŋu tə wulə də nəba, nə swə lìà tə duən tə də bıcan nədʋ.

7 Nə swìn cígá sʊgʊ tə nə bɪrɪ, Yɪɪ də
pɪn nəba ʊ dìàn tə kʊ yɪrɪ. Nə wulə
Yɪɪ cígá cwəŋə tə wa, kʊ ga yɪ ndə nə tì
kwatara zɪla, sə nə ma ta, də tə tə, nə nə
ma cì nə tìàn nə.
8 Ba pɪn nəba dun, ba duən də ga kəni
cavɪra nə nə. Ba swìn nə yozəŋə, ba duən
də ga swìn nə yolwan. Ba jələ nəba ndə
kʊnkʊna nə, yá nə ga yɪ cígá nə swìn.
9 Ba jələ nəba ndə ba yèrì nəba, yá ba
mama ga yèə́ nəba zəni. Ba bʊŋa máŋá
mama də, nə wá tɪ, yá á nəŋə, nə mɪɪ dàń
ga tə wulə zəni. Ba kəni nəba càn wa, yá
nə ba tɪ də.
10 Ba kəni nəba pucʊnɪ wa, yá nə ga
tə wulə pupwən wa dɪɪn mama. Lìà yáá
con, nə yɪ ndə zʊra nə, yá nə mù ga nə
pɪn lìà zənzən jì jɪjə tìán. Nə yɪ ndə nə ba
won mama jə, yá nə ga jə wiən tə mama.
11 Á mù Korɛntə tìán-ba, nə swìn á con
nəpon nəpon. Nə swìn kʊ tə nə wulə nə
bɪcanɪ wa, nə bɪrɪ aba.
12 Nə mù wà nə bɪcanɪ pwí də aba, kʊ
yɪ á mù dàń nə púə́ á bɪcanɪ də nəba.
13 À swìn á con ndə nyɪna nə yàá swìn
ʊ bɪa con nətʊ, sə á də súrí á bɪcanɪ á bɪrɪ
nəba.

Yɪɪ də woŋwanan nə ba duən nə tʊŋa nətʊ
(1 Korɛntə tìán 10.14-22; Efɛzə tìán 5.5-11; 1 Piyɛrə 2.9-12; Apokalisə 18.4)

14 Á dànà ká twá lìà tə, ba nə tà *Kərisə
lìà tə nə, ba tʊtʊnkʊkwɪnan tə wa. Yoo tə,
kʊ nə yɪ cígá Yɪɪ yáá con, də yoo tə, kʊ nə
yɪ lwanɪ yoo wàrì duən nə tə kəni. Poni
də yikunu də wàrì bwálí nədʊ tə yanɪ.
15 Zwezi-Kərisə də *Sɪtana wàrì duən
yuu ba kəni. Yá nimarʊ yoo ga tèlə́ lìù tə,
ʊ nə keni ʊ waa Zwezi-Kərisə nə wuuu,
də lìù tə, ʊ nə wà ʊ waa ken ʊ nə, pwərə
wa.
16 Yɪɪ *dìè də woŋwanan yoo tèlə́ duən
nə. Kʊ yɪ cígá, nə mù nə yɪ ndə Yɪɪ tə, ʊ
nə wulə mɪɪ wa, dìè tə nə, ndə ʊ nə swìn,
ʊ wʊ́:
«À wá jèń də ba, à ga wá ya ba tətəŋi wa.
À wá ya ba Yɪɪ, yá ba də ga wá ya
à mù lìà».
17 Kʊ mù nə pɪn, Yuu-Tiu tə swìn, ʊ wʊ́:
«Á dàń naŋa lìà tə wa, ba nə tà Kərisə lìà
tə. Á pɪan á mù də ba mù ya yɪŋʊnɪ
də duən. Á dànà ká dwen durən
won yɪra, yá à mù dàń ga wá sɛ̀e à
jon aba à kə à con».
18 Yuu-Tiu tə, ʊ nə wulə tə mama yuu wa
swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«À wá ya á nyɪna, á də ga wá ya à bɪa də
à bwìí».

7

1 À nubisoni-ba, Yɪɪ kàn nikanɪ təntə, ʊ
pa nəba. Kʊ mù yɪrɪ nə, nə də dàń mɛ, sə
nə lɪ nə tìàn durən yìèn tə mama wa, tə
nə cùgà nə yɪra tə də nə pubʊŋa tə. Nə
fwa kʊ nətʊ nə va nə yí máŋá tə, durən
nə kʊ́ù tèlə́ nə yɪra, nə ga zìlí Yɪɪ nii də.

Polə pupwən tə yoo
(1 Tɛsalonikə tìán 3.6-9; Ebərə-ba 13.17)

2 Á pɪan nə yoo ya á bɪcanɪ wa! Nə
wà yolwan tʊn lìù mama yɪra. Nə wà lìù
mama cùgù. Nə wà lìù mama won gɪgɪrɪ
nə jon.
3 Á dànà ká bʊ́n də, kʊ yɪ à swìn sʊ̀ràn
tə tə, sə à ma kə yoo á yuu wa. À dí yáá à
swìn á con də, á yoo wulə nə bɪcanɪ wa.
Də nə mɪɪ nə wulə lʊʊ wa, nə à yèə́ nə
nə tɪga, won mama wàrì nəba, kʊ pwɛ̀e
duən nə.
4 Fən ba nə jə á yoo wa mɪámɪán. À jə
cígá, sə à tì á yoo à ma bwɪ à tìàn nə. À
bɪcan zùrì zənzən á yoo wa. Nə wulə càn
zənzən wa, yá də kʊ nətʊ mɛ, à pùə́ tə
poli zənzən, ka ja lɛ.
5 Kʊ yɪ cígá, nə nə twi nə yí Masedwanə
nagwanaa tə, də zàn mama, nə tə wà
wànɪ́ nə sìí mancɪn tətə. Càn yirə yirə
twi, tə tʊ nə yuu wa. Lìà yà zàn, ba zɪga
nə nə, yá nə bɪcanɪ də wa fən yà jə nəba.
6 Yá Yɪɪ tə, ʊ nə yàá zùrì pucʊnɪ lìà
bɪcanɪ, dàń twá Titə nə twi nə con tə nə,
ʊ ma zùrì nə də bɪcanɪ.
7 Kʊ tà Titə túrí tə cɪcɪ nə zùrì nə bɪcanɪ.
Kʊ tə nə súrí lá, ʊ twi ʊ bɪrɪ nəba nətʊ tə,
á nə zùrì ʊ də bɪcan. Ʊ bɪrɪ nəba nətʊ tə,
á nə pìà, sə á pìí á na nə cígá cígá. Ʊ
bɪrɪ nəba, á pùə́ nə cùgù nətʊ, də nətʊ tə,
á dàń nə pìà, sə á caga à yɪrɪ. Tə yìèn
təntə dàń pɪn, à pupwən tə súrí zənzən.

8 À yəə́ də, sagı tə, à nə dí yáá à púpúní,
á nə cùgù á pùə́. Yá à mù con, à pùə́ ba
cùgà kʊ yoo təntə yuu wa. À pùə́ nə swə
kʊ cùgù, də kʊ yı à nə lwarı də, à sagı tə
cùgù á pùə́ nə máŋá mancın wa yırı.
9 Yá sı́ún nə, á pucʊnı təntə nə pın á
vəvəri á kwa, á ma sá á cʊna tə, dàń pın
à pùə́ poli. Kʊ tà à nə cùgù á pùə́ nə, tə
nə pın à pùə́ poli. Á pùə́ tə nə cùgù tə yı
kʊ twá də Yıı fıra. Kʊ mù yırı nə, kʊ tə,
à nə púpúní, wà aba yolwan fwa.
10 Kʊ yı cígá, də pucʊnı nə twá də Yıı
fıra, kʊ ma yí lìù, pucʊnı təntə yàá pa ʊ
vəvəri ʊ kwa, ʊ ma sá ʊ cʊna tə, kʊ ga
pa, ʊ wání ʊ na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı
con. Kʊ mù pucʊnı yiri təntə ba pın lìù
swìn ʊ wú, ʊ yà nə yə̀ə́. Yá pucʊnı nə yí
lìù, kʊ ga yı lʊʊ wiən nə pın tə tʊn, kʊ wá
pa, kʊ tı́ú kwìn mıı tə nə, kʊ nə ba zwɛ̀e
Yıı con.
11 Kʊ yı cígá, á pucʊnı tə yı kʊ twá də
Yıı fıra. Á dàń nəŋə kʊ tə, pucʊnı təntə
nə tʊn á yıra. Kʊ mù nə pın, á dàń bıbarı,
sə á tʊn won mama, ndə kʊ nə mɛ nətʊ.
Kʊ mù nə kúù pın, á dàń pìà, sə á bırı
də, á ba cʊna swə. Kʊ mù nə kúù pın, á
lıŋa dàń zaŋa yolwan tə yırı, kʊ nə tʊn á
tətəŋi wa. Kʊ mù nə kúù pın, fən dàń jə
aba, kʊ tə yırı, á nə fwa. Kʊ mù nə kúù
pın, á dàń pìí á pìà, sə á na nə cígá cígá.
Kʊ mù nə kúù pın, á dàń jə yawala, sə á
tʊn kʊ tə, Yıı nə swə. Kʊ mù nə kúù pın,
bɛɛ təntə, ʊ nə tʊn cʊna tə, á dàń kə wá
càn wa. Yìèn tə mama, á nə tʊn, á dàń
bırı də, á wà yolwan tʊn tə wa.

12 Yá à dàń nə dí yáá à púpúní á nə, kʊ
tà bɛɛ tə, ʊ nə tʊn lwanı tə yırı. Kʊ ma
kúù tà lìù tə, ba nə tʊn lwanı tə ʊ yıra
yırı, à púpúní á nə. Yá kʊ yı à púpúní á
nə, sə kʊ pa, á nə bıbarı, sə á tʊn á pa
nəba tə, wání kʊ nan yii nə, á tətəŋi wa
Yıı yáá con.
13 Mə kʊ mù nə pın, nə bıcanı zùrì. Yá
kʊ ga tà nə bıcanı nə zùrì tə cıcı. Kʊ tə nə
súrí lá, nə pwìí də poli zənzən, á mama
nə pın Titə pubʊŋa ya bwálí nədʊ, ʊ pùə́
ga poli tə yırı.
14 Titə mù con, à tì á yoo à ma bʊ à tìàn
nə. Yá à wà cavıra dí. Nə swìn yoo mama
á con, də cígá. Yá kʊ kwa nə, yìèn tə
mama, nə nə bùà á nə tə yırı, Titə yáá
con yı cígá.
15 Yá ʊ yàá pìí ʊ lìí nətʊ tə, á nə sɛ̀e, á
pa ʊ zʊrı á yuu, də nətʊ tə, á mama nə
sɛ̀e ʊ nii, á nə zìlí wá zənzən, də á vıvaga
ʊ yáá con. Yá ʊ dàń yàá kwɛn ʊ sóní aba,
ʊ súrí wuuu.
16 À pùə́ poli də, à nə wàá á yuu wa jələ
yoo mama wa tə yırı.

8

Səbiu tə, ba nə lá, sə ba pa Zwerizalɛmə Kərisə lìà tə nə yoo
(Marəkə 12.41-44)

1 À nubıa-ba, nə pìà, sə nə man nə
bırı aba, Yıı nə fwa ʊ pubwanʊ tə,
Masedwanə nagwanaa *Kərisə lìà púlə́ tə
wa nətʊ.
2 Yìèn wʊwalı ba, tə pa ba dí càn
zənzən, yá ba ga tə wulə pupwən wa, ba
ja lɛ tıa nə. Zʊrı də jə ba zənzən, kʊ ja lɛ
tıa nə. Yá ba tə san lìà tə nə də wʊywan
nəfarʊ.
3 Ba pın səbiu, ndə ba nə wàá ba pın
nətʊ. À tətə nı kʊ nə yın nətʊ. Ba pın
səbiu zənzən, ba ja lɛ ba dìàn máŋá tətə,
kʊ ga yı kʊ twá də ba tətə fıra.
4 Ba lòrì nəba pwə pwə, sə nə pa ba
cwəŋə, sə ba kə ba jìàn kʊ tʊtʊŋı təntə
wa, ba ma san lìà tə nə, Kərisə nə tı.
5 Kʊ tə, ba nə tʊn, kʊ dwə kʊ tə nə yà
nə bʊŋa də, ba wá tʊn. Ba dí yáá, ba tì ba
tìàn ba pa *Yuu-Tiu nə. Kʊ kwa nə, ba tə
pın ba tìàn nə də nə, ndə Yıı nə pìà nətʊ.
(Romə tìán 15.25-27; 2 Korɛntə tìán 9.6-15)
6 Titə dí yáá ʊ lá səbiu tə á con, yá ʊ ga
tə wà zwɛ̀e. Mə kʊ mù yırı, nə lòrì wá,
sə ʊ dàń tʊn kʊ wʊywan tʊtʊŋı təntə, ʊ
zwɛ̀e.
7 Á jə wiən tə mama Yıı cwəŋə tə wa.
Á keni á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu. Á
swìn Yıı sʊgʊ tə zəni. Á yə̀ə́ cígá tə də
zəni. Á bıbarı máŋá mama, sə á tʊn. Á
swə nəba zənzən. Kʊ mù yırı, á dàń tʊŋa
kʊ wʊywan tʊtʊŋı təntə, á súrí lá wuuu.
8 Kʊ tə, à nə swìn yəbə, kʊ tà nii à pın
aba, sə á twá kʊ nə. Kʊ yı yoo, à maŋa
à bırı aba, sə á lwarı Kərisə lìà púlə́ tə

duən nə bɪbarɪ ba tʊn kʊ yoo təntə lala nətʊ. Á də tʊŋa kʊ yoo təntə, á ma bɪrɪ
də, á swə Kərisə lìà tə cígá cígá.
9 Á yəə́, nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə
fwa ʊ pubwanʊ tə á yɪra nətʊ. Ʊ mù yà
jə wiən tə mama, ʊ ga yá tə, ʊ jì zʊrʊ á
mù yɪrɪ. Ʊ jigə zʊrʊ, sə ʊ pa á mù dàń jì
jɪjə tìán Yɪɪ yáá con, ʊ zʊrɪ tə yɪrɪ.
10 Kʊ yɪ à də nə bʊŋa nətʊ səbiu tə yoo
wa nə, à pìà, sə à bɪrɪ aba. Bɪnɪ tə, kʊ nə
lɛ, á mù nə yɪn təntən lìà, á nə dí yáá á
lá səbiu təntə. Á mù ga nə yɪn təntən lìà,
də á nə sóní, sə á tʊn kʊ yoo təntə.
11 Sɪ́ʊ́n nə, á dàń tʊŋa kʊ tʊtʊŋɪ tə, á ja
va á yí kʊ yígúrə́, ndə á nə kə sírí, sə á
tʊn kʊ nətʊ. Á pɪan kʊ tə, á dìàn nə yí,
sə á pa, sə kʊ yoo tə nii sú.
12 Á nə kən á sírí, sə á tʊn zìlə́ lìà yɪra,
kʊ yɪ yoo tə, kʊ nə ziən. Yá kʊ dàń nə mɛ,
sə á tʊn zìlə́ təntə də won tə, á nə jə. Kʊ
tà won tə, á nə ba jə nə, á wá ma tʊn tə.
13 Kʊ tà á mɛ, sə á də́ càn lìà tə yuu yìən
yɪrɪ, sə ba mù dàń ga ya sìə́ wa. Ɔn ɔn, kʊ
tà nətʊ. Á mama mɛ, sə á mɛ duən. Sɪ́ʊ́n
nə, á mù jə wiən, tə bʊ́rí aba. Kʊ ziən, sə
á lɪ tə wa, á pa lìà tə nə, ba nə ba won
mama jə.
14 Máŋá tə, á də nə twi á ba jə, də ba
də nə kʊ́ʊ̀ lwàń ba jə zənzən, ba də kʊ́ʊ̀
wá pa á də nə. Yá kʊ nətʊ dàń wá pa, á
mama mɛ duən.
15 Kʊ nətʊ dàń wá ya ndə, kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ pɛ̀e
wodirən, tə bʊ́rí wá, tə kʊ́ʊ̀ wà kʊ tíú
bʊ́rí. Yá lìù tə də, ʊ nə pɛ̀e wodirən, tə
mùrì wá, tə kʊ́ʊ̀ wà wá mùrì*».

Titə də Kərisə lìà duən wá va Korɛntə (1 Korɛntə tìán 16.1-4; 2 Korɛntə tìán 9.1-5)

16 Yɪɪ ken à yawala tətə yiri Titə bɪcan
wa, sə ʊ bà ʊ san aba. Yá nə dàń kəni Yɪɪ
lɛ̀eɛ̀e kʊ yoo təntə yɪrɪ.
17 Titə sɛ̀e kʊ tə, nə nə lòrì wá kʊ yɪrɪ.
Yá kʊ tà kʊ cɪcɪ. Ʊ tətə bɪrɪ də, ʊ ken sírí,
sə ʊ bà á con də ʊ tətə fɪra.
18 Nə dàń tʊn ʊ mù lìù don, ʊ nə yɪ nə
nubiu *Kərisə yɪrɪ, á con. Kərisə lìà púlə́
tə mama bwɪ ʊ mù bɛɛ təntə nə, ʊ nə
swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə zəni zəni
tə yɪrɪ.
19 Kʊ tə nə súrí lá, ʊ yɪ Kərisə lìà púlə́
tə nə kúrí wá, sə nə mù də wá twá lá, nə
lá səbiu tə. Mə nə mù nə ba lɪ ba tún,
sə nə tʊn tʊtʊnzəŋu təntə, sə kʊ pa dun
*Yuu-Tiu nə, kʊ ga wá bɪrɪ də, nə pìà, sə
nə san lìà tə nə.
20 Səbiu tə dáá zənzən, ba nə ken nə
jìàn wa. Yá nə dàń pìà nə cì nə tìàn nə,
ba dàn ká cəgə nəba, kʊ səbiu təntə yɪrɪ.
21 Nə pìà nə fwa kʊ tə nə ziən Yuu-Tiu
yáá con, kʊ tà kʊ cɪcɪ, kʊ yɪ də ləzoni də
yáá con.
22 Nə tʊn lìù don də, ʊ nə yɪ nə nubiu
Kərisə yɪrɪ, nə súrí lìà bələ tə nə. Nə twá
yìən zənzən nə, nə na də, ʊ yàá bɪbarɪ, sə
ʊ san ʊ duən nə zənzən. Sɪ́ʊ́n nə, ʊ dàń
dʊgʊ ʊ tìàn, sə ʊ tʊn cígá cígá, ʊ nə jələ
á yuu wa tə yɪrɪ.
23 Titə mù yɪ à twadon, à mù də wá
nə tʊŋa duən nə, sə nə ma san aba. Yá
Kərisə lìà bələ tə duən tə, ba də Titə nə
wá twá duən, yɪ Kərisə lìà púlə́ tə nə tʊŋa
ba á con. Ba yɪ ba tʊŋa, sə Zwezi-Kərisə
na dun.
24 Á pɪan Kərisə lìà púlə́ tə lwarɪ də, á
cígá swə lìà, yá nə də ga jə cígá, sə nə tì
á yoo, nə ma bwɪ nə tìàn nə ba yáá con.

9

Yɪɪ swə lìù tə, ʊ nə pɪn də pupwən

1 Kʊ kʊ́ʊ̀ ba dàń jə də, à nə pʊ́pʊ́ní
à pa aba, saŋʊ tə yɪrɪ, nə nə wá tʊn
*Zwerizalɛmə lìà tə nə, *Kərisə nə tɪ.
2 Kʊ yɪ cígá, à yəə́ də, kʊ yɪ á tətə yà
nə ken kʊ sírí, sə á san ba fuən. Kʊ mù
nə pɪn, à tì á yoo à ma bwɪ à tìàn nə
Masedwanə nagwanaa Kərisə lìà tə yáá
con. À swìn ba con də, á mù Korɛntə
Kərisə lìà tə də Kərisə lìà tə duən tə, ba
nə wulə Akayi nagwanaa tə wa, yɪ dɪan
mama á tanɪ, sə á lá səbiu tə. Yá á yawala
tə yigu Masedwanə nagwanaa lìà tə zʊnɪ,
sə ba də tʊn kʊ.
3 Kʊ yɪ nətʊ, yá à ga tə tʊŋa Kərisə lìà
ba tə á con, sə kʊ pa á kwɛn á tanɪ səbiu

* **8:15 8.15** Máŋá tə, *Yɪzərayɛlə lìà tə nə yɪn kasɔɔ lanworu tə wa, Yɪɪ pɪn wodiu don nan yɪɪ nə, kʊ tʊ. Ba boŋə kʊ wodiu təntə ‹manə›.

tə, ndə à nə swìn á yoo nətʊ. Kʊ nətʊ dàń
wá pa, nə nə bwɪ nə tìàn nə á yɪrɪ tə, dàn
ká bà kʊ jì tʊtʊ.
4 Á dànà ká pa, à mù də Masedwanə
nagwanaa Kərisə lìà tə bà nə yí á con, sə
ba na də, á wà tanɪ á zwɛ̀e, sə kʊ pa à
nii mwarɪ də, nətʊ tə, à nə bɪrɪ də, à jə á
dìàn kʊ yoo tə wa. Yá kʊ ga wá pa á də
tətə níə́ mwarɪ.
5 Kʊ mù nə pɪn, à bʊ́n à na də, kʊ mɛ, sə
à kwè lìà batwa kʊ tə, ba nə yɪ nə nubɪa
Kərisə yɪrɪ, sə ba dí à yáá ba bà á con. À
pìà, sə ba san, sə á wànɪ́ á tanɪ á wʊywan
saŋʊ tə, á nə dí yáá á swìn də, á wá pa tə,
á kə duən nə. Kʊ nə tʊn nətʊ, à dàń bìàn,
sə à yí á con, də á ken səbiu tə mɛ duən
nə á zwɛ̀e. Kʊ nətʊ wá bɪrɪ də, səbiu tə
yɪ á pɪn kʊ də á bɪcanɪ mama, kʊ tà lìù
nə kálʊ́ aba.
(1 Timote 6.17-19; 1 Zwan 3.16-18)
6 Á yə̀ə́ də, lìù nə dùə̀ mancɪn, mə
kʊ mancɪn tə, ʊ wá za. Yá lìù nə kʊ́ʊ̀
dùə̀ won zənzən, ʊ ja lɛ tɪa nə, ʊ wá za
zənzən, ʊ ja lɛ tɪa nə.
7 Á lìù mama mɛ, sə ʊ pa səbiu tə ndə ʊ
tətə nə bʊ́n ʊ na nətʊ ʊ waa con. Kʊ dàn
ká ya də pucʊnɪ, nə à yə̀ə́ ndə ba kálʊ́ wá,
sə ʊ pa kʊ. Kʊ yɪ cígá, Yɪɪ swə lìù tə, ʊ nə
pɪn də pupwən.
8 Yá Yɪɪ dìàn yí, sə ʊ fwa pubwanʊ yiri
mama á yɪra, ʊ pa á na wiən zənzən, tə
nə dwə wiən tə, tə yoo yà nə jə aba. Yá
tə wiən tə dàń wá yí aba zənzən, tə ga
zənzən á ma tʊŋa zəni yiri mama.
9 Kʊ wá ya, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ
tə wa, kʊ wʊ́:
«Cígá tíú yàá tàrì ʊ jɪjə wiən, ʊ pɪn
zʊra nə. Yá ʊ cígá tə tʊtʊnan tə
wulə wuuu, máŋá mama kʊ nə ba
zwɛ̀e».
10 Kʊ yɪ Yɪɪ nə yàá pa wodwii tə lìà nə, sə
ba dù. Ʊ mù ga nə pɪn ba nii wodiu də.
Ʊ wá pa wodwii tə á də nə, ʊ ga wá pa,
kʊ wodwii təntə pùlì zənzən, sə á wànɪ́ á
tʊn tʊtʊnzəŋə zənzən, tə nə bɪrɪ də, á yɪ
cígá tìán Yɪɪ yáá con.
11 Yɪɪ wá pa, á na jɪjə yiri mama, sə á ma
san lìà nə də wʊywaŋʊ. Yá lìà zənzən
dàń wá kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e á zìlə́ wiən tə yɪrɪ,
nə nə joŋə nə pɪn ba.
12 Á səbiu təntə, á nə pɪn Zwerizalɛmə lìà
tə nə, Kərisə nə tɪ, kʊ tà kʊ saŋa ba cɪcɪ.
Kʊ wá pa, lìà zənzən kə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e ba ja lɛ.
13 Á saŋʊ təntə wá bɪrɪ də, á twá Yɪɪ cígá
cígá, kʊ ga wá pa Yɪɪ na dun zənzən,
də lìà tə nə yə̀ə́ də, á sɛ̀e Zwezi-Kərisə
sʊywáŋʊ́ tə zəni, ndə á nə dí yáá á swìn
kʊ nətʊ. Ba wá pa dun Yɪɪ nə á wiən tə
də yɪrɪ, á nə pɪn ba, də tə tə yɪrɪ, á nə pɪn
lìà tə mama nə.
14 Yɪɪ fwa pubwanʊ á yɪra zənzən, ʊ ja lɛ
tɪa nə. Yá kʊ nətʊ wá pa, lìà tə sóní aba,
ba ga lòrì Yɪɪ ba pa aba.
15 Nə kəni Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e ʊ tarpɪʊn tə yɪrɪ, ʊ nə
pɪn nəba, kʊ nə ba man don jə.

10

Polə caga ʊ tʊtʊŋɪ tə yɪrɪ
(1 Korɛntə tìán 2.1-5; Romə tìán 15.17-19; 2 Korɛntə tìán 6.4-7; 13.2-4, 10)
1 À mù Polə lòrì aba də, Zwezi-*Kərisə
bɪcabwanʊ tə də ʊ wʊywaŋʊ tə, sə á cʊgʊ
à nii sʊgʊ. Ba yàá swìn də, à nə wulə
də aba, à yɪ bwàbwà. Yá à nə lwàń à va
bwálí don, à yoo yàá dà.
2 À lòrì aba, sə á dànà ká kálʊ́ nə, á pa
à yoo ya dìàn, máŋá tə wa, à nə wá bà á
con. Lìà duən wulə, ba nə bʊŋa də, nə
tʊtʊnɛɛ tə yɪ ndə ləzoni pubʊŋa tʊtʊnɛɛ
nə. Mə ba mù lìà təntə yuu wa, à wá pa
à yoo ya dìàn.
3 Kʊ yɪ cígá, nə yɪ ləzoni nə wulə lʊʊ
wa, yá nə jaŋa tə mù tà ndə lìà tə, lʊʊ nə
tɪ ba, jaŋa nə.
4 Kwatarɪ zɪla tə, nə nə ma jaŋa kʊ jaŋa
təntə, tà ləzoni kwatarɪ zɪla. Tə kwatarɪ
zɪla təntə yɪ Yɪɪ dìàn tə kwatarɪ zɪla. Tə
jə dìàn, sə tə cʊ̀gʊ̀ kʊnkʊn pubʊŋɪ tə, tə
nə yɪ ndə dʊŋa tə dii nə, tə nə jə dìàn.
5 Nə yàá cʊ̀gʊ̀ fwiə wiən tə mama, tə nə
cì lìà yáá nə, sə ba dàn ká lwarɪ Yɪɪ. Yá
nə yàá swìn, nə pa lìà lwàń ba pubʊŋɪ,
ba ga zìlí Zwezi-Kərisə nii.
6 Nə ken nə sírí nə dànì máŋá tə, nə nə
wá na də, á zìlí nii cígá cígá, sə nə dàń kə
càn lìà tə nə, ba nə ba nii zìlí.
7 Á mɛ, sə á twá yìən tə yáá wa, á ma
ywàŋá tə. Də lìù nə bʊŋa də, ʊ jə cígá,
ʊ mù yɪ Zwezi-Kərisə nə tɪ, kʊ tíú mɛ, sə

ʊ lwarɪ də, kʊ tà ʊ cɪcɪ, nə də yɪ Zwezi-Kərisə nə tɪ nəba.
8 *Yuu-Tiu nə ken dìàn nə jɪɪn wa, sə nə ma dàn á jìàn Yɪɪ cwəŋə tə wa. Kʊ tà, sə à mà cʊ̀gʊ̀ aba. Də à nə swə, à bʊ à tìàn nə zənzən tə dìàn təntə yɪrɪ, kʊ cavɪra bá jə nə.
9 À ba pìà, sə kʊ ya ndə à saga tə yɪ à pʊ́pʊ́ní, sə à ma kə fən á waa.
10 Kʊ yɪ cígá, lìà duən swìn də, à nə pʊ́pʊ́ní sagɪ á nə, à yàá pʊ́pʊ́ní yìàn tə nə cà, tə ga jə dìàn zənzən. Yá à dàń nə twi á con, à yàá bwànà, à sʊ̀ràn tə də ga ba dəń jə.
11 Ba mʊ̀ lìà tə, ba nə swìn sʊ̀ràn təntə mɛ, sə ba lwarɪ yoo kʊ tə: Yoo tə, nə nə pʊ́pʊ́ní saga tə wa, nə pa aba, də nə bwálí tə ŋʊ́ná, máŋá tə, nə nə wá bà á con, nə wá fwa kʊ yoo təntə, ndə nə nə pʊ́pʊ́ní kʊ nətʊ.
(Romə tìán 15.20-21; 1 Korɛntə tìán 15.8-10)

12 Lìà duən jələ ba tìàn ba kəni ban ban. Nə mʊ̀ wʊdɪʊ wà yí, sə nə swìn də, nə mʊ̀ də ba mʊ̀ nə mɛ duən. Nə wʊdɪʊ də wà yí, sə nə tì nə tìàn nə ma man də ba. Ba mʊ̀ tətə nə yàá maŋa duən, ba ma bɪrɪ ba lìù mama nə mɛ nətʊ. Kʊ bɪrɪ də, pubʊŋa mʊ̀rì ba.
13 Nə mʊ̀ yɪ nə wá bʊ nə tìàn nə Yɪɪ tʊtʊŋɪ tə cɪcɪ yɪrɪ, ʊ nə pɪn nəba. Nə bá bʊ nə tìàn nə yiri don, kʊ nə dwə jɪɪn. Nə tʊtʊŋɪ təntə, Yɪɪ nə pɪn nəba, kʊ mʊ̀ nə ja nəba, kʊ bà kʊ nan á con.
14 Yá nə dàń nə twi á con də Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, nə wà kʊ tə, Yɪɪ nə swìn nə con, tə lɛ.
15 Nə mʊ̀ ba tʊtʊŋɪ tə, lìà duən nə tʊn tì, nə ma bwɪ nə tìàn nə, sə nə dàn ká lɛ kʊ tə, Yɪɪ nə swìn nə con. Yá nə dàń ja yala də, á tə wá kwɛn á kə á waa Zwezi-Kərisə nə zənzən, sə kʊ tə, nə nə tʊn á con tə, wání kʊ súrí, ndə Yɪɪ nə tàrì ʊ pa nəba nətʊ.
16 Kʊ mʊ̀ təntə kwa nə, nə dàń wá lɛ á nagwanaa tə, nə va yɪŋʊnɪ nagwanɛɛ tə wa, nə swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə. Nə mʊ̀ ba pìà, nə va nə tʊn bwálí nə, lìà duən nə dí yáá ba tʊn kʊ wa, yá nə pɪ́í nə tì ba tʊtʊŋɪ tə, nə ma bwɪ nə tìàn nə.
17 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù nə pìà, sə ʊ bʊ lìù nə, sə ʊ bʊ Yuu-Tiu nə kʊ tə yɪrɪ, ʊ nə fwa».
18 Kʊ tà lìù tə, ʊ nə bwɪ ʊ tìàn nə, nə Yɪɪ yàá jələ. Kʊ yɪ lìù tə, Yɪɪ tətə nə bwɪ ʊ nə, nə Yɪɪ yàá jələ.

11

Polə də kʊnkʊn tʊntʊna tə yoo
(Galasi tìán 1.6-9; 2 Korɛntə tìán 12.11-15; Matiə 7.15-20; Romə tìán 16.17-18)

1 Á jana pínʊ́ də nə. Sɪʊ́n nə, à dàń pìà, sə à swìn nyɪnyan sʊ̀ràn mancɪn.
2 À mʊ̀ ba á yɪrɪ sɛ̀e, ndə Yɪɪ nə ba á yɪrɪ sɛ̀e nətʊ. À yɪ à tanɪ aba à tún, ndə ba nə tanɪ kan nətʊ, sə á swe bɛɛ nədʊ cɪcɪ nə. Kʊ bɛɛ təntə nə yɪ Zwezi-*Kərisə. Yá à dàń pìà, sə á dàń ya lìà tə, á bɪcanɪ nə yɪ nəpon máŋá tə, à nə wá pa aba Zwezi-Kərisə nə.
3 Yá fən dàń jə nə də, lìù nə wá gɪgarɪ aba də kʊnkʊn sʊ̀ràn, ʊ pa á kʊ́ʊ̀ ba á tìàn lɪ durən wa, sə á twá Zwezi-Kərisə nə də cígá cígá. Mə nətʊ *Sɪtana jigə dən, máŋá don wa, ʊ gɪgarɪ Ɛvə də kʊnkʊn sʊ̀ràn.
4 Fən jə nə, à nə yə̀ə́ də, lìù nə twi á con də kʊnkʊn sʊ̀ràn, á wá kə á nii ba kwa á pa ʊ kàrì aba tə yɪrɪ. Yá nətʊ tə, ʊ nə wá swìn Zwezi-Kərisə yoo ʊ bɪrɪ aba, də nətʊ, nə nə swìn ʊ yoo nə bɪrɪ aba, kʊ tà nədʊ. Siŋu tə də, ʊ nə pìà ʊ pa aba, kʊ tà siŋu tə, á nə dí yáá á na. Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, ʊ nə wá swìn ʊ bɪrɪ aba, kʊ tà sʊywáŋʊ́ tə, nə nə swìn nə bɪrɪ aba.
5 Á mʊ̀ bʊŋa də, ba mʊ̀ lìà təntə yɪ *tʊntʊna yáá tìán. Yá à də con, à də na də, ba ba nə dwə won mama wa.
6 À mʊ̀ sɛ̀e, à yə̀rì sʊ̀ràn à swìn ndə ba nə. Yá kʊ dàń nə yɪ yənu mʊ̀, à də jə yənu. Nə bɪrɪ aba kʊ yənu təntə nəpon nəpon nɛɛ kapʊpʊ.
7 Máŋá tə, à nə swìn Yɪɪ sʊywáŋʊ́ tə à bɪrɪ aba, à ken à tìàn tɪa, à ga wà pa á ŋwín kʊ, sə à ma zìn á mʊ̀ yɪɪ nə. Kʊ nətʊ tə yɪ yolwan, à fwa naaa?
8 Máŋá tə, à nə yɪn á con, kʊ yà yɪ Kərisə lìà púlə́ duən nə ŋwín nə, kʊ tà á mʊ̀. À jon ba səbiu tə, sə à ma wání à san aba.

9 À nə yɪn á con, səbiu yoo jɪn nə, yá à
wà pa à ya á lìù nədʊ tətə yuu zɪlɪ. Kʊ
yɪn Kərisə lìà tə, ba nə wulə Masedwanə
nagwanaa tə wa, nə twi, ba pa nə kʊ tə,
kʊ yà nə mùrì nə. Yoo mama wa, à wà
sɛ̀e à jì á yuu zɪlɪ, à ga bá sɛ̀e à jì á yuu
zɪlɪ mɪ́ámɪ́án.
10 À wàá à tìàn nə à bwɪ də kʊ yoo
təntə, lìù mama ga wàrì kʊ yáá nə ʊ
cì Akayi nagwanaa tə mama wa, Zwezi-
Kərisə cígá tə yɪrɪ, ka nə wulə də nə.
11 À dàń bwe aba, sə à jén, kʊ yoo təntə
yɪ à fwa kʊ, à nə ba aba swə yɪrɪ naaa?
Ɔn ɔn, Yɪɪ yə̀ə́ də, à swə aba.
12 À tə wá tʊn tʊtʊ, ndə à nə dí yáá à
tʊn nətʊ, sə kʊ pa lìà tə, ba nə pìà ba bʊ
ba tìàn nə də, ba də tʊŋa, ndə nə də nə
tʊŋa nətʊ, dàn ká wàní ba bʊ ba tìàn nə.
13 Bara təntə yɪ kʊnkʊn tʊntʊna. Ba yàá
fwa, ndə ba yɪ Zwezi-Kərisə tʊntʊna, yá
kʊ ga tà cígá. Ba yɪ tʊ̀tʊ̀nà tə, ba nə gɪgarɪ
lìà.
14 Á dànà ká pa kʊ yoo təntə gwárí aba.
Sɪtana tətə yàá lwàń ʊ tìàn ʊ jə ndə ʊ yɪ
Yɪɪ *malɪka, ʊ nə wulə poni wa.
15 Də Sɪtana nə tʊŋa nətʊ, á dànà ká pa
kʊ gwárí aba də, ʊ tʊ̀tʊ̀nà tə nə yàá fwa
ndə ʊ nə. Ba tʊŋa kʊ tə nə tà cígá. Ba
yígúrə wa, càn nə wá ya kʊ tə, ba nə tʊn
ŋwírán.

Càn tə Polə nə dí yoo
(2 Korɛntə tìán 15.10, 30-32; 4.9-13; 6.3-10; Tʊtʊnan 20.18-27)

16 À tə pìí à bwé à swìn á con, á lìù
mama dàn ká bún də, à yuu tə̀lə́. Yá á dàń
nə bʊŋa də, à yuu tə̀lə́, á pɪan nə cwəŋə,
sə à də bʊ à tìàn nə mancɪn.
17 Kʊ tə, à nə swìn yəbə, à wà cwəŋə
lòrì *Yuu-Tiu con, sə à swìn kʊ. Yá kʊ dàń
yɪ à swìn kʊ, ndə à yuu tə̀lə́, à nə yə̀ə́ də,
yìàn wulə, à nə wàá à ma bwɪ à tìàn nə
yɪrɪ.
18 Lìà zənzən twá ləzoni pubʊŋa nə, ba
ma bwɪ ba tìàn nə. À də dàń wá bʊ à tìàn
nə, ndə ba nə.
19 Á bʊŋa də, á yɪ yənu tìán, á ga nə nɪ
lìà tə, ba yun tə̀lə́, á yàá swə, sə á ja á kə
ba nə mwálí mwálí də pupwən.
20 Ba yàá ja aba, ba ma jì, ndə ba ywəŋə
nə, də ba fwa swɪan, ba ma joŋə á wiən.
Ba yàá gɪgɪrɪ aba, də ba goni aba, də ba
mà á yáá wa. Yá á mù tə janɪ á kəni ba
nə.
21 Nə mù yɪn fənyɪna zənzən, sə nə tʊn
tə yìàn təntə á yɪra. Kʊ mù nə pɪn, cavɪra
jə nə, sə à swìn nə yoo.
Sɪ́ʊ́n nə, à dàń wá swìn, ndə à yuu tə̀lə́.
Won tə mama lìù nə ba fən dəri, sə ʊ bʊ
ʊ tìàn nə kʊ yɪrɪ, à də ba fən dəri, sə à
bʊ à tìàn nə kʊ won təntə yɪrɪ.
22 Ba yàá swìn də, ba yɪ *Ebərə-ba cígá
cígá. À də yɪ Ebərə cígá cígá. Ba yàá
swìn də, ba yɪ *Yɪzərayɛlə lìà cígá cígá.
À də yɪ Yɪzərayɛlə lìù cígá cígá. Ba yɪ
*Abərahamə dwíí tə wa lìà. À də yɪ
Abərahamə dwíí tə wa lìù.
23 Ba yàá swìn də, ba yɪ Zwezi-Kərisə
tʊ̀tʊ̀nà cígá cígá. À də kʊ́ʊ̀ dwə ba, Zwezi-
Kərisə tʊtʊŋɪ tə wa. Sʊgʊ kʊ tə, à nə
swìn, kʊ yɪ ndə à yuu tə̀lə́. À tʊn à doni
ba. Ba ken nə bàń dìə̀ nɛɛ kapʊpʊ, ba
doni ba. Ba mà nə zənzən, ba doni ba.
Nɛɛ kapʊpʊ à mɪɪ wá zwɛ̀e kʊ doni ba.
24 *Zwifə-ba yun tìán tə mà nə tanpɪrɪ
yíá fɪtwa də nʊgʊ nɛɛ bonu.
25 *Romə yun tìán mà nə də kafɪran nɛɛ
batwa. Lìà dɪlɪ nə də kapana máŋá don
wa, sə ba gʊ. Nɛɛ batwa, à nə tì níá yuu
bori, kʊ lwə, à nan à tʊ níá tə wa. Naa
nədʊ à yɪn níá yuu wa, dɪɪn nədʊ də tɪtɪn
nədʊ.
26 Nɛɛ kapʊpʊ à vəli bwálá, à də́ càn,
mʊnɛɛ nə súə́ tə pàlí yɪrɪ, də ŋwɪna yɪrɪ,
də à tətə dwíí tìán Zwifə-ba yɪrɪ, də lìà
tə, ba nə tà Zwifə-ba yɪrɪ. À dí càn tɪfaran
wa də kasɔɔ lanworu wa, də mʊʊ tə yuu.
Kʊnkʊn lìà, ba nə yɪ nə nubɪa Kərisə yɪrɪ,
tə də ken càn à nə.
27 À tʊn tʊtʊncaran à yɪra cɛ. Dɪɪn don
nə, à yàá wàrì à dwɛ̀e. Dɪɪn don nə, nɪən
yàá ja nə, nanyʊnɪ də jɪn nə, à ga pínɪ à
tìàn. Dɪɪn don nə, à wàrì wodiu à nɪ à
də́. Dɪɪn don nə, waran yàá ja nə, à ga ba
gànʊ̀ jə.
28 Yoo tə, kʊ nə súrí təntə mama nə, kʊ
yɪ Kərisə lìà púlə́ tə mama yoo jə nə à
bɪcan wa. Máŋá mama, à bʊŋa ba yoo, à
ba zwɛ̀e.

29 Lìù nə ba dìàn jə Yıı cwəŋə tə wa,
kʊ yàá yı ndə kʊ yı à mù. Lìù nə pın, lìù
dʊgʊ Yıı cwəŋə tə, kʊ yoo tə yàá yì à də
zənzən.
30 Də à dàń nə mɛ, sə à bʊ à tìàn nə, kʊ
yı wiən tə, tə nə bırı də, à ba dìàn jə, à
wá ma bʊ à tìàn nə.
31 Nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nyına Yıı
yèə́ də, kʊ tà kʊnkʊn à kʊnı. Ʊ mɛ, sə
ba bʊ ʊ nə máŋá mama wuuu, kʊ nə ba
zwɛ̀e.
32 Máŋá don wa, à vəli Damasə, də pìʊ́
Aretasə lı yáá tíú ʊ tún, sə ʊ ywàń kʊ yuu
ʊ pa wá. Ʊ mù lìù təntə lı lìà, sə ba cì tıʊ
tə nii nə, ba ma ja nə.
33 Yá Kərisə lìà tə dàń ken nə fıyafarʊ
wa, ba vwə ŋwənə kʊ nə, ba twá cəliri ba
lı nə, ba cwi tıa bə́rə́ tàŋá nə. Yá kʊ dàń
pın à jén ʊ jìàn wa.

12

Wiən tə, Yıı nə bırı Polə nə yoo
(1 Korɛntə tìán 2.3-5; 2 Korɛntə tìán 4.7-10)

1 À tə mɛ, sə à kwɛn à bʊ à tìàn nə,
naaa? À yèə́ də, kʊ nətʊ ba nywarı jə. Yá
à dàń tə wá swìn won tə nə, kʊ nə nan
*Yuu-Tiu con, də kʊ tə, ʊ nə bırı nə.
2 À yèə́ *Kərisə lìù* don, kʊ ja bına fugə
banıa, Yıı tì wá, ʊ ja dì ban ban ʊ mù Yıı
*sàń nə. À mù dàń nə yèrì, də kʊ nə yı ʊ
tətə, nə à yèə́ kʊ nə yı ʊ jèrə́. Yıı nə yèə́,
kʊ nə yı nətʊ.
3-4 Yá à dàń nə yèə́ də, Yıı tì bɛɛ təntə,
ʊ ja dì ʊ mù Yıı sàń nə. À dàń nə yèrì, də
kʊ nə yı ʊ tətə, nə à yèə́ kʊ nə yı ʊ jèrə́.
Yıı tətə nə yèə́ kʊ, à mù yèrì kʊ. Ʊ dàń
nə dìgà ʊ yí Yıı yáá con, ʊ nì sʊ̀ràn lá nə,
tə nə wàrì tə swìn nii wa. Lìù mama wà
mɛ, sə ʊ twá ʊ swìn tə sʊ̀ràn təntə ʊ nii
wa.
5 À bwı à tìàn nə kʊ mù bɛɛ təntə yırı.
Yá à dàń nə bá bʊ à tìàn nə won mama
yırı, də kʊ nə tà wiən tə yırı, tə nə bırı,
də à ba dìàn jə.
6 Də à yà nə pìà, sə à bʊ à tìàn nə, à yà
wá swìn cígá tə, à sʊ̀ràn tə yà bá ya ndə
nyınyansʊran nə. Yá à dàń nə ba pìà, sə
à bʊ à tìàn nə nətʊ. À ba pìà, sə lìà bʊ́n
yoo, kʊ nə dwə nə, ba pa nə. À pìà, sə lìà
zìlí nə, kʊ tə yırı, ba nə nì à nii nə, də kʊ
tə yırı, ba nə nı də, à fwa.
7 Yıı ba pìà, sə à fwa fwiə, yìàn təntə
mama yırı, tə nə dwə won mama, ʊ nə
bırı nə. Kʊ mù nə pın, Yıı dàń ma fwa
yoo don à yıra tə wa, kʊ nə yì nə zənzən.
Kʊ yı ndə Yıı pın cwəŋə *Sıtana tʊ̀tʊ̀nʊ̀
nə, sə ʊ mà nə.
8 Kʊ yoo təntə yırı, à lòrì Yuu-Tiu nɛɛ
batwa, sə ʊ lı kʊ à yıra.
9 Yá ʊ dàń le nə, ʊ wʊ́: «À pubwanʊ tə,
à nə fwa n yıra, kʊ mɛ mʊ́. À wàá n nə
ba dìàn jə tə nə à twá, à ma kwɛn à tʊŋa
dìàn zənzən». Kʊ dàń nə yı nətʊ, à mù
wá bʊ à tìàn nə, à nə ba dìàn jə tə yırı,
sə kʊ pa Zwezi-Kərisə dìàn tə ya də nə
wuuu.
10 Kʊ mù nə pın, máŋá tə, à nə ba dìàn
jə, nə à yèə́ lìà nə twın nə, nə à yèə́ ba
nə fıfın nə, nə à yèə́ ba nə kəni nə càn
wa, nə à yèə́ pucʊnı nə zʊa nə Zwezi-
Kərisə yırı, à tə wulə pupwən wa, də kʊ
nətʊ mama Zwezi-Kərisə yırı. Kʊ yı cígá,
máŋá tə wa, à nə ba dìàn jə, mə kʊ máŋá
təntə wa, Yıı yàá pa nə ʊ dìàn tə cígá
cígá.

Korɛntə Kərisə lìà tə yoo yì Polə

11 Nətʊ tə, à nə bʊ̀à à tìàn nə, kʊ yı ndə
à yuu tèlə́, kʊ ga yı á mù nə kálʊ́ nə, á pa
à tʊn kʊ. Yá á mù yà nə mɛ, sə á bırı nətʊ
tə à nə yı, sə lìà yəni nə. À mù nə swə à
tà won, *tʊntʊna tə, á ma boŋə yáá tìán
tə də, ba nə dwə won mama wa.
12 Á tətə yèə́ də, à nə twi á con, à tʊn á
tətəŋi wa də pínʊ́, Yıı də ga twá də nə, ʊ
tʊn yìàn tə nə yı ʊ dìàn tə mımınan, də
tʊtʊnan tə nə bırı ʊ dìàn tə, də yomılan.
Tə yìàn təntə mama bırı də, à cígá yı
Zwezi-*Kərisə tʊntʊnʊ.
13 Yìàn tə, à nə fwa Kərisə lìà púlə́ tə
duən wa, mə tə mù nə à fwa á də con.
Yoo nədʊ cıcı nə, à wà fwa á con. Kʊ mù
nə yı, à nə wà pa à ya á yuu zılı tə. À dàń
lwɛ̀e á nə, kʊ yırı.
14 Sívn nə, à kʊ́ʊ̀ ken sírí, sə à bà á con,
sə kʊ dàń ya à nɛɛ batwa nə. À nə twi, à
bá sɛ̀e, à pa à jì á yuu zılı. À mù yı á tətə

* **12:2 12.2** Kʊ bɛɛ təntə yı Polə tətə.

nə à pìà, kʋ tà wiən tə, á nə jə nə à pìà. Á yə̀ə́ də, kʋ tà bìsíná nə mɛ, sə ba pìà wiən ba tún ba nyɪna nə, kʋ yɪ nyɪna, ba nə mɛ, sə ba pìà wiən, ba tún ba pa ba bɪa nə.

15 À mʋ̀ sɛ̀e, sə à cʋ̀gʋ̀ wiən tə, à nə jə, sə à ma san aba. À ga sɛ̀e, sə à kwìn à mɪɪ tə tətə nə á yɪrɪ. À nə swə aba zənzən nətʋ tə yɪrɪ, kʋ mɛ, sə á mʋ̀ sóní nə mancɪn cɪcɪ, naaa?

16 Á yə̀ə́ zəni də, à wà pa à jì á yuu zɪlɪ. Yá á wa lìà duən dàń swìn də, à tʋn yíá swɪan, à ma jon á wiən.

17 Lìà tə mama, à nə tʋn á con, ba wà tətə nə à twá, à ma gɪgɪrɪ aba?

18 À mʋ̀ nə kwè Titə, sə ʋ bà ʋ na aba, à ga swìn nə lìù tə don con, ʋ nə yɪ nə nubiu Kərisə yɪrɪ, sə ʋ kwé wá. Titə gɪgɪrɪ aba, ʋ jon wiən á con, naaa? Á yə̀ə́ də, à mʋ̀ də Titə pubʋŋa yɪ nədʋ. Kʋ tə ʋ nə fwa, də kʋ tə, à nə fwa yɪ won nədʋ.

19 Kʋ wàá kʋ pɪn, á bʋŋa də, nə sʋ̀ràn tə tə mama yɪ nə pìà nə ma caga nə tìàn yɪrɪ, á yáá con. Kʋ tà nətʋ, kʋ yɪ Yɪɪ yáá con sʋgʋ, nə swìn, nə mʋ̀ də Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə tə yɪrɪ. Nə nubisoni-ba, sʋ̀ràn təntə mama yɪ nə swìn á con, sə tə wànɪ́ tə dàn á jìàn Yɪɪ cwəŋə tə wa.

20 Fən jə nə də, dɪɪn don, à nə wá bà á con, də á jigə yiri don, à nə ba swə. À nə twi, də kʋ yɪ nətʋ, à də wá ya yiri don, á də nə bá sóní. Fən jə nə, à ba swə, sə à bà á con, də á dɪ jara də duən, nə à yə̀ə́ á ja wʋgwɪʋ də duən, nə à yə̀ə́ dʋŋɪ wulə á tətəŋi wa, nə à yə̀ə́ á jɪga duən nə, sə á doni duən, nə à yə̀ə́ á swìn yolwana á pɪn duən nə, nə à yə̀ə́ á maŋa yìèn á pɪn duən nə, nə à yə̀ə́ á fwa fwiə, nə à yə̀ə́ á tʋŋa yìèn gurə gurə.

21 Fən tə ma jə nə də, à nə wá bà á con, naa kʋ tə nə, à nyɪna Yɪɪ nə kʋ́ʋ̀ wá pa, cavɪra ja nə á yáá con. Fən tə ma jə nə də, à nə wá bà á con, də lìà dáá á wa zənzən, ba nə tʋn cʋna tə lɛ, yá ba wà ba kwa vəvəri, ba ma sá ba cʋna tə. Ba bɪcanɪ dàń tə yɪ nəzwənən Yɪɪ yáá con, də ba pəni duən vɛɛ vɛɛ, də ba ga tʋŋa yìèn, ba ba ba tìàn janɪ. Də kʋ nə yɪn nətʋ, à pʋ́ə́ wá cʋ̀gʋ̀, ba mʋ̀ lìà təntə yɪrɪ.

13

Sagɪ tə yígúrə́ sʋ̀ràn
(2 Korɛntə tìán 12.19-21; 10.1-11)

1 À wá bà á con, naa kʋ tə nə, də à nɛɛ batwa nə. À nə yí á con, nə wá bʋ̀rì lìà tə mama, ba nə fwa cʋna, tə bʋ̀rà. Nə wá fwa, ndə Yɪɪ sagɪ tə nə swìn, kʋ wʋ́: «Á mɛ, sə á dí yáá á nì lìà bələ, nə à yə̀ə́ lìà batwa nii sʋ̀ràn lìù yuu wa, á dàń ga zɪgɪ lá á bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà».

2 À nɛɛ bələ nii túrí tə, à nə twi á con, à dí yáá, à dù súú lìà tə, ba nə fwa cʋna tə nii nə, də ba duən tə də mama nii nə. Sí́ʋ́n nə, à ŋʋ́ná də aba, à ga tə bwé à dwì súú ba nii nə, sə ba lwarɪ də, à nə pìí à bà, à bá lɪ ba lìù mama, à dʋgʋ vàn nə.

3 À yə̀ə́ də, á pìà, sə á na kʋ tə nə bɪrɪ də, Zwezi-*Kərisə nə twá də nə ʋ swìn. Á yə̀ə́ də, ʋ mʋ̀ tà lìù tə, ʋ nə ba dìàn jə á yáá con. *U* yɪ lìù tə, ʋ nə tʋŋa də dìàn á tətəŋi wa.

4 Kʋ yɪ cígá, ba paa Zwezi-Kərisə dagarʋ tə yuu wa, ʋ ga wà dìàn jɪn. Yá sí́ʋ́n nə, ʋ dàń wulə mɪɪ wa, Yɪɪ dìàn tə yɪrɪ. Nə də ba dìàn jə, nə mʋ̀ də ʋ mʋ̀ nə vwə duən nə yɪrɪ. Yá nə dàń wá twá də wá, nə ya mɪɪ wa Yɪɪ dìàn tə yɪrɪ. Máŋá tə, nə nə twi á con, nə wá bɪrɪ aba dìàn təntə.

5 Á dàń bʋŋa á tətə yuu wa zəni, á jə́n á cígá nə keni á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu. Á nə bʋ́n á tətə yuu wa nətʋ, á ba lwarɪ də Zwezi-Kərisə nə wulə də aba naaa? Də kʋ nə tà nətʋ, kʋ wá ya á kə̀rí á tìàn á ga.

6 À bʋŋa də, á wá lwarɪ də, nə mʋ̀ wà nə tìàn kə̀rí nə ga.

7 Kʋ tə nə dàń lòrì Yɪɪ con, kʋ yɪ, sə ʋ san aba, á dànà ká tʋn yolwan mama. Kʋ tà nə pìà, sə nə ma bɪrɪ aba də, nə mʋ̀ kə̀rí nə tìàn nə na də, nə dí dìàn. Kʋ yɪ nə pìà, sə á tʋn zəni cɪcɪ. Yá nə mʋ̀ con, kʋ nətʋ dàń nə swə, kʋ yɪ ndə nə kə̀rí nə tìàn nə ga, kʋ tà nə yáá.

8 Nə wàrì cígá tə nə nə zɪga. Nə pìà nə fwa cígá yìèn cɪcɪ.

9 Kʋ yɪ cígá, də á mʋ̀ nə jə Yɪɪ dìàn tə, yá nə mʋ̀ ba dìàn jə, nə yàá wulə pupwən wa. Kʋ tə nə dàń lòrì Yɪɪ con, kʋ yɪ, sə ʋ san aba, sə á va yáá wuuu.

10 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, à púpʊ́ní sagɪ kʊ
tə, à pɪn aba, də à bwálí tə ŋʊ́ná də aba.
À ba pìà, sə à bà à yí á con, də yìèn wulə,
tə nə wá pa, à caga á nii nə. *Yuu-Tiu yɪ
ʊ ken ʊ dìàn tə à jɪɪn wa, sə à ma dàn á
jìàn Yɪɪ cwəŋə tə wa. Kʊ tà ʊ pɪn tə nə,
sə à ma cʊ̀gʊ̀ aba.

(Filipə tìán 4.4-9)

11 À nubɪa-ba, kʊ tə nə súrí lá, á yana
pupwən wa. Á sìá, sə Yɪɪ san aba, sə á va
yáá wuuu. Á sìá, sə ba kwè aba, sə á ja
pubʊŋa nədʊ. Á yana duən nə də bɪcan
sìə́. Yá sonu də bɪcan sìə́ Yɪɪ dàń wá ya
də aba.
12 Á jʊ̀ná duən də zìlə́ zənzən də sonu,
ndə Kərisə lìà nə mɛ, sə ba fwa nətʊ.
Kərisə lìà tə mama, ba nə wulə yəbə, jʊ̀nì
aba.
13 Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa ʊ
pubwanʊ tə á yɪra. Yɪɪ wá fwa ʊ sonu
tə á yɪra. Yá Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ nə pɪn, nə
vwə duən nə, wá ya də á mama.

Sagı tə, Polə nə púpúní ʋ pa Galasi
Kərisə lìà tə nə
Galasi tìán sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə
Kʋ yı *tʋntʋnʋ Polə nə púpúní kʋ.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní
Polə púpúní sagı kʋ tə ʋ pa *Kərisə lìà púlə́ kapʋpʋ nə, tə nə wulə Galasi nagwanaa tə wa, ʋ nə dıga tə dàń.

Sagı tə wa sʋgʋ
Polə púpúní *Zwifə-ba karnyına-ba yırı, ba yà nə twi ʋ viru kwa nə, ba gugurə *Kərisə lìà púlí tə də ba kàrà tə, ba yà nə ba pìà, sə ba twá sʋywáŋʋ́ tə nii nə. Polə kwè Kərisə lìà tə, sə ba dàn ká twá ba kàrà tə nə. Ba mù yà pìà, sə ba *gwəŋə Kərisə lìà bara tə, ba nə tà Zwifə-ba, ba ga zìlí Yıı *nii tə mama, ʋ nə pın *Moyizə nə. Kʋ tə nə súrí lá, ba mù Kərisə lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, də wa lìà duən yà tə twá ba yofwamınan tə nə, ndə lìà tə nə, ba nə yərì Zwezi-Kərisə.

Polə pìà ʋ bırı ba, sə ba lwarı də, kʋ nə zıgı máŋá tə wa, Zwezi-Kərisə nə tıga dagarʋ tə yuu wa, nə kúù tà Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə, nə kəni nəba cwəŋə wa. Nə dàń tı nə tìàn. Kərisə lìù tə, ʋ nə tı ʋ tìàn cígá cígá, kʋ yı Yıı-*Siŋu tə wulə də wá, ʋ ga yá ʋ tìàn ʋ pa kʋ Siŋu təntə nə, sə kʋ kə wá cwəŋə wa.

Polə jʋ̀nì Galasi Kərisə lìà tə
(Romə tìán 1.1-2)

1 À mù Polə nə púpúní sagı kʋ tə, à pın *Kərisə lìà púlə́ tə nə, tə nə wulə Galasi nagwanaa tə wa. À yı Zwezi-Kərisə *tʋntʋnʋ. Kʋ tà ləzoni nə pın nii nə. Kʋ yı Zwezi-Kərisə də nə nyına Yıı, ʋ nə bwin wá, ʋ lı tıan wa, nə tún nə, sə à ya tʋntʋnʋ.

2 À mù də lìà tə mama, ba nə yı à nubıa Kərisə yırı, ba nə wulə à con, jʋ̀nì aba.

3 Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʋ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

4 Zwezi-Kərisə sɛ̀e, ʋ tı nə yuu yırı, sə ʋ ma jon nəba nə cʋna wa. Ʋ dàń van nəba, ʋ lı sıʋ́n lʋʋ kʋ tə yokʋkwınan tə jìàn wa. Ʋ fwa kʋ nətʋ, ʋ pa kʋ tə, nə nyına Yıı yà nə pìà, nii sú.

5 Nə pıan dun Yıı nə, máŋá də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e! Amıına!

Yıı sʋywáŋʋ́ tə yı nədʋ
(Galasi tìán 3.1-5; 4.9-20; 5.1-12)

6 Yıı yı ʋ twá Zwezi-*Kərisə nə, ʋ kúrí aba də pubwanʋ. Kʋ mù nə pın, kʋ gwárí nə zənzən də, nətʋ tə, á nə vəvəri lala, á yá Yıı, á pìí á twá sʋywáŋʋ́ don nə.

7 Cígá mama, kʋ tà sʋywáŋʋ́ don wulə, kʋ súrí Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə nə. Yá lìà duən dàń nə wulə, ba nə kəni yìən gurə gurə á bıcanı wa, ba ga pìà, sə ba lwàń Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə.

8 Yá lìù don dàń nə swìn sʋywáŋʋ́ don, ʋ bırı aba, kʋ nə tà Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, nə nə swìn nə bırı aba, sə Yıı cʋ̀gʋ̀ kʋ tíú. Də kʋ nə swə, kʋ yı nə tətə wa lìù, nə à yə̀ə́ *malıka, ka nə nan yıı ka cú, sə Yıı cʋ̀gʋ̀ kʋ tíú.

9 Nə dí yáá, nə swìn kʋ, yá nə tə kúù pìí nə bwé kʋ wa sıʋ́n nə. Lìù don nə swìn sʋywáŋʋ́ don, ʋ bırı aba, kʋ nə tà Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, á nə nì, sə Yıı cʋ̀gʋ̀ kʋ tíú.

10 À nə swìn nətʋ, kʋ tà à pìà, sə ləzoni bʋ à nə, kʋ yı à pìà, sə Yıı nə bʋ à nə. À ba pìà, sə ləzoni nə sóní nə. Də à yà nə pìà, sə ləzoni nə sóní nə, à yà bá ya Zwezi-Kərisə tʋ̀tʋ̀nʋ̀.

Yıı kúrí Polə, sə ʋ ya ʋ tʋntʋnʋ
(Tʋtʋnan 22.3-16; 26.9-20; 9.1-20, 23-30)

11 À nubıa-ba, à pìà, sə á lwarı də, Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, à nə swìn à bırı tə, wà ləzoni con nan.

12 Kʋ ma tà ləzwənə nə swìn kʋ sʋywáŋʋ́ təntə, ʋ bırı nə. Kʋ ma kúù tà ləzwənə nə kàrì nə kʋ kàrà. Kʋ yı Zwezi-Kərisə tətə nə bırı kʋ nə.

13 Á yà dí yáá, á nì à tʋtʋnɛɛ yà nə yı nətʋ, máŋá tə wa, à yà nə wulə *Zwifə-ba

yıjʊncwəŋə tə wa. Kʊ máŋá təntə wa, à yà kəni càn Kərisə lìà púlə́ tə nə zənzən, à ga pìà, sə à pa tə nyʊ lá.

14 À mù də à duən tìán Zwifə-ba, nə yà nə wulə nə nyına-ba yıjʊncwəŋə təntə wa, à mù yà nə zìlí yìèn tə mama nii zənzən, à doni à duən tìán tə zʊnı. À yà ken à pubʊŋa mama, nə nyına-ba yofwamınan tə nə də yawala.

15 Kʊ yı nətʊ, yá Yıı yà dí yáá, ʊ kúrí nə ʊ tún, də à nuu tə wà nə lʊrı. Yá máŋá nə yí, sə à tʊn à pa wá, ʊ fwa pubwanʊ à yıra,

16 ʊ pa à lwarı ʊ bìú tə à waa con, sə à dàń swìn ʊ yoo, à bırı lìà tə də, ba nə tà Zwifə-ba. Kʊ máŋá təntə wa, à wà lìù bwe, sə ʊ kàrì nə kʊ tə, à nə mɛ, sə à pa kʊ cígá.

17 À ma kʊ́ʊ̀ wà *Zwerizalɛmə vəli, sə à na lìà tə, ba nə dí à yáá, ba yı *tʊntʊna tə də. Kʊ máŋá təntə tətə wa, à vəli Arabi nagwanaa. À vəli təntə kwa nə, à pìí à bà Damasə.

18 Kʊ bına batwa nii nə, à dàń vəli Zwerizalɛmə, sə à lwarı Sefasə*, yá à dàń yın ʊ con dıan fugə də bonu.

19 Yá à dàń nə wà tʊntʊna tə lìù don mama nı, də kʊ nə tà Zwakə, ʊ nə yı *Yuu-Tiu nyánʊ́.

20 Yıı yə̀ə́ də, yoo kʊ tə, à pʊ́pʊ́ní bwálí kʊ tə wa, yı cígá, kʊ tà kʊnkʊn à kʊnı.

21 Kʊ kwa nə, à nan Zwerizalɛmə nə, à va à twá lá, à jírí Siri nagwanaa tə, də Silisi lʊʊ nii tə wa.

22 Kərisə lìà púlə́ tə, ba yà nə wulə Zwide nagwanaa tə wa, yà tə wà nə nı ba yíá wa.

23 Ba yà yı à yoo nə, ba nə̀ń də, lìà swìn, ba wʊ́: «Bɛɛ tə, ʊ yà nə fıfın nəba dàń yı Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, ʊ swìn ʊ bırı sıʊ́n nə. Yá ʊ mù yà ga nə pìà, sə ʊ pa kʊ sʊywáŋʊ́ təntə nyʊ lá».

24 Kʊ nətʊ dàń pın, ba bwı Yıı nə, à mù yırı.

2

Polə jərí Zwezi-Kərisə tʊntʊna Zwerizalɛmə nə
(Tʊtʊnan 15.1-29)

1 Bına fugə də banıa nii nə, à mù də Barənabasə pìí nə va *Zwerizalɛmə. À jın Titə, də à kə lá, à ja va.

2 Yıı yà bırı nə də, à mɛ, sə à va lá. Yá máŋá tə, nə dàń nə vəli nə yí lá, à mù də *Kərisə lìà púlí yáá tìán tə nan kwa, nə na duən nə cıcı. À dàń ma man sʊywáŋʊ́ tə də̀ń, à nə swìn à bırı lìà tə nə, ba nə tà *Zwifə-ba. À yà ba pìà, sə tʊtʊŋı tə, à nə tʊn, də tʊtʊŋı tə, à nə tʊŋa sıʊ́n nə, jì tʊtʊ.

3 Titə yà yı *Gərɛkə, ʊ mù yà ga nə yı à twadon. Yá Kərisə lìà púlí yáá tìán tə wà wá kálʊ́, sə ba pa ʊ *gwəŋə wá.

4 Yá lìà duən də dàń yın lá nə, ba nə yı kʊnkʊn lìà, ba nə yı nə nubıa Kərisə yırı. Ba mù lìà təntə dàń sə̀gə̀, ba zʊ nə púlí tə wa, ba swìn də, Titə mɛ, sə ʊ pa ba gwəŋə wá. Ba mù lìà təntə yı, ba zʊa nə púlí tə wa, sə ba ma na, nə nə twá də Zwezi-Kərisə, nə ma tı nə tìàn nətʊ. Ba pìà, sə nə tə pìí nə twá Yıı *nii tə nə, ʊ nə pın *Moyizə nə də dìàn.

5 Nə dàń nə wà sɛ̀e, nə twá lìà təntə pubʊŋa tə nə, máŋá mancın tətə. Nə mù ba pìà, sə ba cʊ̀gʊ̀ Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə yı cígá cıcı. Nə pìà, sə nə cì sʊywáŋʊ́ təntə də kʊ cígá tə nə, nə pa aba, ba dàn ká lwàń kʊ.

6 Máŋá tə, à nə tún à nii, à bırı Kərisə lìà púlə́ yáá tìán tə, ba wà swìn də, yoo mùrì Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə wa, à nə swìn à bırı lìà tə nə. À mù con, à yə̀ə́ də, Yıı ba lìà kúrí, ʊ ma kwanı ba duən. Kʊ mù nə pın, lìà təntə nə yı Kərisə lìà púlí tə yáá tìán, nə à yə̀ə́ ba nə tà yáá tìán, kʊ ba də̀ń jə kʊ pa à mù nə.

7 Yá ba mù lìà təntə dàń yəni də, kʊ yı Yıı nə pın nə sʊywáŋʊ́ tə, à nə bırı lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, ndə ʊ nə dí yáá, ʊ pa nii Piyɛrə nə, sə ʊ va ʊ swìn kʊ, ʊ bırı Zwifə-ba nə.

8 Yıı nə tʊn Piyɛrə pubʊŋa wa, sə ʊ va Zwifə-ba con. Ʊ mù nə kʊ́ʊ̀ tʊn à də pubʊŋa wa, sə à va lìà tə con, ba nə tà

* **1:18 1.18** Sefasə yà jə yırı don, ba nə boŋə Piyɛrə.

* **2:9 2.9** Sefasə yà jə yırı don, ba nə boŋə Piyɛrə.

Zwifə-ba.
9 Lìà yà ywàŋá Zwakə də Sefasə* də
Zwan ndə dìə tətəŋi baŋı nə Kərisə lìà
púlí tə wa. Ba lìà batwa təntə dàń nı də,
Yıı cígá pın nə kʊ tʊtʊŋı təntə ʊ pubwanʊ
tə yırı. Ba dàń jın à mù də Barənabasə
jıın nə, ba zʊzʊgʊ, sə kʊ bırı də, nə mù
də ba mù yı nimarʊ nədʊ lìà. Nə mù dàń
mɛ, sə nə va lìà tə con, ba nə tà Zwifə-ba,
sə ba də ga va Zwifə-ba con.
10 Yoo nədʊ cıcı nə ba lòrì nəba, sə nə
fwa. Kʊ mù nə yı, sə nə san ba Kərisə lìà
púlə́ tə nə, tə nə yı zʊra. Yá mə kʊ mù
nə, à də yà pìà, sə à tʊn də yawala.

Polə caga Piyɛrə nii nə Antıʊswə nə (Tʊtʊnan 11.1-17; 15.7-11)

11 Kʊ kwa nə, Sefasə† twi Antıʊswə wa.
À dàń ma caga ʊ nii nə lìà tə mama yáá
con, yolwan tə yırı, ʊ nə fwa.
12 Kʊ yı cígá, máŋá don yın lá, Sefasə
də *Kərisə lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba, yà
də́ wodiu duən nə. Yá máŋá tə wa, lìà
duən nə nan Zwakə con, ba bà Sefasə
con, ʊ dàń lı ʊ tìàn Kərisə lìà tə, ba nə
tà Zwifə-ba yıra, ʊ kʊ́ʊ̀ ba wodiu də́ də
ba, ʊ yà nə dəri Zwifə-ba fən, ba yà nə
kálí, sə bɛɛ mama *gwəŋə tə yırı.
13 Kərisə lìà tə duən tə mama, ba nə
yın lá, ba nə yı Zwifə-ba, də jigə níə́ bələ
tìán ndə Sefasə nə. Barənabasə də tətə
jigə níə́ bələ tíú, ndə ba nə.
14 À dàń nə nı də, ba tàlə́ Zwezi-Kərisə
sʊywáŋʊ́ tə cígá tə wa, à swìn Sefasə con
lìà tə mama yáá con, à wʊ́: «N yı Zwifə,
yá n yà ja n tìàn, n ma fwa ndə lìù tə nə,
ʊ nə tà Zwifə yəbə. N wà n tìàn ma fwa
ndə Zwifə nə. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, síʊ́n nə,
n dàń ma pìà, sə n kálʊ́ lìà tə, ba nə tà
Zwifə-ba, n pa, ba ya ndə Zwifə-ba nə?»

Zwifə-ba də lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba mɛ, sə ba kə ba waa Zwezi-Kərisə nə (Galasi tìán 5.1-6)

15 Nə mù yı *Zwifə-ba nə lʊrı nəba, nə
tà dwíə́ tə, ba nə yèrì Yıı *nii tə, ʊ nə pın
*Moyizə nə.
16 Də kʊ nətʊ mɛ, nə tə yèə́ də, lìù mɛ,
sə ʊ kə ʊ waa Zwezi-*Kərisə nə, sə ʊ ma
ya cígá tíú Yıı yáá con. Kʊ tà lìù tə, ʊ nə
twá Yıı nii tə nə, ʊ nə pın Moyizə nə, nə
wá ya cígá tíú Yıı yáá con. Nə də tətə
yı nə ken nə waa Zwezi-Kərisə nə, sə Yıı
wànı́ ʊ jələ nəba ndə lìà tə nə, ba nə yı
cígá tìán ʊ mù Yıı yáá con. Lìù mama
wàrì Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, ʊ zìlí,
sə kʊ pın, Yıı jələ wá ndə cígá tíú nə ʊ
yáá con.
17 Nə mù Zwifə-ba pìà, sə nə ya cígá
tìán Yıı yáá con, nə nə ken nə waa Zwezi-
Kərisə nə yırı. Yá Yıı dàń nə twá kʊ nətʊ
wa, ʊ bırı nəba də, nə yı cʊna lìà, ba nə
ba Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə twá, kʊ
nətʊ pìà kʊ bırı bɛ̀eɛ̀e? Kʊ pìà kʊ bırı
də, kʊ yı Zwezi-Kərisə nə ken nəba cʊna
tə wa naaa? Abada! Kʊ tà nətʊ!
18 Də à mù nə pìí à twá Yıı nii tə nə, ʊ
nə pın Moyizə nə, à yà nə vıga, sə à twá
kʊ nə, kʊ bırı də, à tʊŋa cʊna Yıı yáá con.
19 Yıı nii tə tətə, ʊ nə pın Moyizə nə,
pın à tı. Yá Yıı nii təntə kʊ́ʊ̀ ba dìàn jə à
yuu wa, kʊ nətʊ dàń ga wá pa, à ya mıı
wa, à pa Yıı nə.
20 À dàń yı ndə ba paa à mù də Zwezi-
Kərisə mɛ dagarʊ tə yuu wa. Yá kʊ kʊ́ʊ̀
tà à tətə nə wulə, kʊ dàń yı Zwezi-Kərisə
mıı tə nə wulə à waa. À mıı tə, à dàń nə
jə wulə lʊʊ wa, kʊ yı à ken à waa Yıı-Biu
tə nə, à ma wulə. Ʊ mù nə sóní nə, ʊ ga
sɛ̀e, ʊ tı à yuu yırı.
21 À ba pìà, sə Yıı pubwanʊ tə, ʊ nə fwa
à yıra, ya ndə tʊtʊ nə. Də lìù nə wàá Yıı
nii tə nə, ʊ nə pın Moyizə nə, ʊ twá, kʊ
pın Yıı jələ wá ndə lìù tə nə, ʊ nə yı cígá
tíú ʊ mù Yıı yáá con, Zwezi-Kərisə yı ʊ
tıga tʊtʊ.

3

Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, də lìù nə ken ʊ waa Zwezi-Kərisə nə yoo (Galasi tìán 4.9-20; Romə tìán 8.14-17)

1 Á mù Galasi tìán-ba, bɛ̀eɛ̀e nə pın, á
yı ləyərən nətən? Wàà nə gıgarı aba ʊ
dʊgʊ? À bırı aba zəni zəni, nətʊ Zwezi-
*Kərisə nə tıga dagarʊ tə yuu wa.
2 À dàń bwe aba yoo nədʊ kʊ tə, sə á
le nə. Yıı nə pın aba ʊ *Siŋu tə, kʊ yı á
nə zìlí ʊ *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, yırı

† **2:11 2.11** Sefasə yà jə yırı don, ba nə boŋə Piyɛrə.

naaa? Yıı pın aba ʊ Siŋu tə, á nə cʊgʊ Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, á ga kə á waa ʊ nə yırı.
3 Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á yı ləyərən nətən? Kʊ jıjʊ tə nə, Yıı-Siŋu tə yà nə yı á dìàn. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á ma pìí á jələ á tətə dìàn yuu wa sí́ʊ́n nə?
4 Á nı yìèn kapʊpʊ, tə nə tʊn, kʊ ga yı ndə tʊtʊ nə á mù con nə. Tə yìèn təntə yı tʊtʊ, naaa?
5 Yıı nə pın aba ʊ Siŋu tə. Ʊ mù ga nə fwa yomılan á tətəŋi wa. Kʊ yı á nə zìlí ʊ nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, yırı naaa? Nə à yə̀ə́ kʊ yı, á nə cʊga Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, á ga kəni á waa ʊ nə yırı?

Abərahamə ken ʊ waa Yıı nə

6 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «*Abərahamə ken ʊ waa Yıı nə, kʊ pa Yıı jələ wá, ndə lìù tə nə, ʊ nə yı cígá tíú, ʊ mù Yıı yáá con».
7 Kʊ nətʊ dàń pìà kʊ bırı aba də, kʊ yı lìà tə, ba nə ken ba waa Yıı nə, nə yı Abərahamə bıa cígá cígá.
8 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa fuən fuən də, máŋá wá bà, lìà tə, ba nə tà *Zwifə-ba, wá kə ba waa Yıı nə. Yá Yıı dàń wá jələ ba, ndə lìà tə nə, ba nə yı cígá tìán ʊ mù Yıı yáá con. Kʊ mù yırı, Yıı dí yáá ʊ swìn sʊywáŋʊ́ tə, ʊ bırı Abərahamə, ʊ wʊ́: «À wá fwa pubwanʊ dwíə́ tə mama yıra, ba nə tà Zwifə-ba, lʊʊ mama wa, n mù yırı».
9 Kʊ mù dàń nə wá pa, lìà tə mama, ba nə ken ba waa Yıı nə, ʊ wá fwa pubwanʊ ba yıra, ndə ʊ nə fwa pubwanʊ Abərahamə yıra, ʊ nə ken ʊ waa ʊ mù Yıı nə.
10 Yıı wá cʊ̀gʊ̀ lìà tə mama, ba nə bʊŋa də, ba wàá ʊ mù Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə, ba zìlí, ba ma yanı cígá tìán ʊ yáá con. Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə wà Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, mama zìlí máŋá mama wuuu, Yıı wá cʊ̀gʊ̀ kʊ tíú».
11 Nə yə̀ə́ də, lìù mama wàrì ʊ yanı cígá tíú Yıı yáá con, ʊ nə zìlí Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, zəni yırı. Nə nı, kʊ nə pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa Yıı nə, mə ʊ mù nə yı cígá tíú Yıı yáá con. Yá kʊ mù nə wá pa, ʊ na cígá cígá mıı».
12 Lìù tə, ʊ nə zìlí Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, kʊ tà ʊ ken ʊ waa Yıı nə. Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə twá Yıı nii tə nə, ʊ nə pın Moyizə nə, ʊ wá na cígá cígá mıı».
13 Yá Zwezi-Kərisə dàń nə yè nəba, ʊ jon Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, kʊ yà nə wá cʊ̀gʊ̀ nəba, tə jıın wa. Mə ʊ mù dàń nə pìí ʊ jon nə yuu cʊna tə ʊ zın. Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Yıı wá cʊ̀gʊ̀ lìù tə, ba nə kuru ba goli tìʊ́ yuu wa».
14 Mə Zwezi-Kərisə tıga nətʊ, sə lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, də wàní ba na pubwanʊ tə, Yıı nə kàn nii də, ʊ wá fwa Abərahamə yıra. Yá nə dàń nə ken nə waa Zwezi-Kərisə nə, nə wá na Yıı-*Siŋu tə, Yıı nə kàn nii, sə ʊ pa nəba.

Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, ba ʊ nikanı tə yáá nə cì

(Matiə 7.20; Romə tìán 4.13-17; 10.4-13; Efɛzə tìán 3.6)

15 À nubıa-ba, à pìà à tì tıa yuu yoo kʊ tə, à ma bırı aba yoo. Də lìà bələ nə ken nii nədʊ, ba ga kàn nii, ba pa duən nə won yuu wa, lìù don mama wàrì ba nimarʊ təntə ʊ cʊ̀gà. Yá lìù mama ga wàrì yoo ʊ súrí kʊ nə də.
16 Mə Yıı *nimarʊ nikanı tə də yı nətʊ. Yıı kàn nii, ʊ pa Abərahamə də ʊ bìú tə nə, ʊ nə wá lʊrı. Yıı wà swìn, ʊ wʊ́, Abərahamə də ʊ bıa tə, ʊ nə wá lʊrı, sə kʊ dàn ká ya ndə kʊ yı ʊ bıa tə mama. Bìú təntə nə yı *Kərisə.
17 Á nəŋə yoo tə, à nə pìà, sə à swìn. Yıı jın nimarʊ də Abərahamə, ʊ ga kàn nii də wá. Kʊ bına biənıa də fıtwa (430) kwa nə Yıı dàń pın ʊ *nii tə *Moyizə nə. Yá ʊ nii təntə kʊ́ʊ̀ wàrì ʊ nimarʊ tə kʊ cʊ̀gà. Kʊ yà nə wàá kʊ cʊ̀gà ʊ nii tə, ʊ nə kàn də Abərahamə, yà wàrì kʊ jì.
18 Də kʊ nə yı lìù nə zìlí Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, nə wá pa, ʊ na tori Yıı con, kʊ kʊ́ʊ̀ tà Yıı nikanı tə yırı. Yá Yıı ga fwa zəni Abərahamə yıra, ʊ yà nə kàn nii də wá yırı.
19 Bɛ̀eɛ̀e yırı Yıı dàń ma pa ʊ nii tə Moyizə nə? Yıı pın wá ʊ nii tə, sə kʊ pa,

nə lwarı yoo tə, kʋ nə yı cʋna ʋ yáá con. Yá Yıı nii təntə dàń yà mɛ, sə kʋ ya lá wuuu, kʋ ja vəli máŋá tə wa, Abərahamə bìú tə nə wá bà. Mə ʋ mù bìú təntə nə, Yıı yà pın ʋ nikanı tə. Yıı nii təntə yı *malıkɛ nə ja kʋ, tə bà, yá bɛɛ* dàń ga ya tə mù də ləzoni pwərə wa, ʋ jon kʋ, ʋ swìn, ʋ bırı ləzoni nə.

20 Də lìù nə wulə lìà bələ pwərə wa, kʋ pìà kʋ bırı də, kʋ tà ba ladʋa cıcı yırı. Yá Yıı nikanı tə mù ga yı ʋ cıcı yoo.

21 Kʋ nətʋ dàń yı kʋ bırı də, Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə, də Yıı nikanı tə zıga duən nə naaa? Abada! Kʋ tà nətʋ. Də Yıı yà nə pın nii, kʋ nə wàá mıı kʋ pın ləzoni nə, ba yà wá twá nii təntə nə, ba jì cígá tìán Yıı yáá con.

22 Kʋ swìn Yıı sagı tə wa də, ləzoni tə mama yı ba wulə cʋna wa wuuu. Mə kʋ mù nə pın, Yıı nikanı tə nii mɛ, sə kʋ sú, kʋ pa lìà tə mama nə, ba nə ken ba waa Zwezi-Kərisə nə.

23 Də máŋá tə nə wà yí, sə nə kə nə waa Zwezi-Kərisə nə, Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə, yà pın, nə jì ndə bàń dìè lìà nə. Yá nə dàń yà dànì də, Yıı bırı nəba, sə nə kə nə waa ʋ nə.

24 Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə, yà kəni nəba cwəŋə wa máŋá mama wuuu, kʋ va kʋ yí máŋá tə, Zwezi-Kərisə nə twi, sə nə kə nə waa ʋ nə, sə kʋ pa nə ya cígá tìán Yıı yáá con.

25 Yá máŋá dàń nə yí, sə nə ken nə waa Yıı nə, nə kʋ́ʋ̀ tà Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə, jıın wa nə nə wulə.

26 Cígá, á nə ken á waa Zwezi-Kərisə nə, kʋ pın á mama jì Yıı bıa.

27 Á lìù tə mama, ba nə ləgə níá wa, kʋ twá də Yıı yırı tə, ʋ wulə mıı wa də Zwezi-Kərisə, yá ʋ ga nyın də wá də.

28 Pwıa dàń kʋ́ʋ̀ tə̀lə́ *Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba pwərə wa. Pwıa kʋ́ʋ̀ tə̀lə́ ywəŋə də lìà tə, ba nə tı ba tìàn, pwərə wa. Pwıa kʋ́ʋ̀ tə̀lə́ bara də kana pwərə wa. Kʋ nətʋ dàń pìà kʋ bırı də, á mama də Zwezi-Kərisə vwə duən nə, á dàń ga yı won nədʋ.

29 Yá də á nə yı Zwezi-Kərisə nə tı aba, á yı Abərahamə dwíí tə wa lìà. Á yı lìà tə, á nə jə tori Yıı nikanı tə wa, ʋ nə kàn nii, sə ʋ pa Abərahamə nìán nə.

4

(Romə tìán 8.14-17)

1 Á nəŋə kʋ tə, à nə pìà à swìn yəbə nə yı nətʋ. Kʋ yı ndə bisımaa nə mɛ, sə ʋ zàn ʋ tını ʋ nyına wiən nətʋ. Máŋá tə wa, ʋ tə nə yı nəmaa, ʋ yı ndə yoŋu nə. Yá ʋ mù ga nə mɛ, sə ʋ tını ʋ nyına tə wiən tə mama.

2 Ʋ bìsíní nə, ʋ yı ʋ wulə lìà duən jìàn wa, ba ywàŋá ʋ də ʋ wiən tə yuu, kʋ ja vələ máŋá tə, ʋ nyına tə nə lı ʋ tún.

3 Mə kʋ yı nətʋ nə də con. Máŋá tə, nə yà nə yərì Yıı yìàn tə, nə yà yı ndə bìsíná nə, yá lʋʋ wiən yà jə dìàn nə yuu wa, ndə tə ywəŋə nə.

4 Máŋá tə, Yıı nə lı ʋ tún, dàń nə yí, ʋ tʋn ʋ bìú Zwezi tə lʋʋ wa. Yıı pın, kan lʋrı wá, ʋ ga twá *nii tə nə, Yıı nə pın *Moyizə nə.

5 Ʋ twi, sə ʋ pa lìà tə, ba nə twá Yıı nii tə nə, ʋ nə pın Moyizə nə, tını ba tìàn, sə nə ga jì ʋ mù Yıı bıa.

6 Á nəŋə, kʋ tə nə bırı də, nə yı Yıı bıa. Yıı tʋn ʋ bìú tə *Siŋu ʋ pa kʋ bà, kʋ zʋ nə pubʋŋa wa. Mə Siŋu təntə dàń nə pın, nə wàá nə swìn, nə wʋ́: «Baba! Nə nyına Yıı!»

7 Kʋ nətʋ dàń bırı də, n kʋ́ʋ̀ tà yoŋu, n yı Yıı bìú. Yá ʋ dàń wá pa mʋ́ tori tə, ʋ yà nə tanı, sə ʋ pa mʋ́, n nə yı ʋ bìú tə yırı. Yıı tətə nə tʋŋa zəni təntə.

(Galasi tìán 3.1-4; 5.1-12)

8 Máŋá don yın lá, á yà wà Yıı lwarı. Á yà ga jʋ̀nì wiən duən, tə nə tà Yıı cígá cígá.

9 Yá síʋ́n nə, á dàń lwarı Yıı. Kʋ tə nə dwə, Yıı dàń yə̀ə́ á yoo. Kʋ dàń fwa nətə, á ma pìí á twá lʋʋ wiən tə kwa, tə nə ba dìàn jə míámían? Bɛ̀eɛ̀e nə pın á ma pìà, sə tə mù wiən təntə kʋ́ʋ̀ pìí tə tını aba ndə ywəŋə nə?

10 Á kʋ́ʋ̀ pìí á zìlí dıan duən, nə à yə̀ə́ cànì duən, nə à yə̀ə́ bına duən.

11 Á yoo tə jə pucʋnı kʋ pa nə, à tʋtʋncaran tə, à nə tʋn à pa aba, nə wá jì tʋtʋ yırı.

* **3:19 3.19** Bɛɛ təntə, ʋ nə yın Yıı də ləzoni pwərə wa, nə yı Moyizə.

12 À nubıa-ba, à lòrì aba, sə á ya ndə à
nə, à də nə yı ndə á nə yırı. Á wà lwanı
mama fwa à yıra.
13 Á yèə́ də, à dí yáá nə twi á con, kʊ yı
à yayıgʊ tə nə pın, à ya á con, à ma swìn
Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, à bırı aba.
14 À yayıgʊ yın càn kʊ pa aba. Yá də
kʊ nətʊ mama, á wà nə zʊnı, sə á dıŋı
nə, á kə vàn nə. Á tə sɛ̀e, á jon nə, á kə
á con ndə Yıı *malıka nə, nə à yèə́ ndə
Zwezi-Kərisə tətə nə.
15 Kʊ máŋá təntə wa, á pwìí yà poli
zənzən. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á kʊ́ʊ̀ tə̀lə́
pupwən təntə wa sí́ʊ́n? À yəni də, á yà
nə wàá á yí́á á lı, á kəni à yí́á tə nə, á yà
nə lı tə á kə lá.
16 Yá sí́ʊ́n nə, à dàń jigə á dʊŋʊ, cígá tə
yırı, à nə swìn á con naaa?
17 Lìà wulə á nii nə də yawala. Yá ba
yawala təntə ba ziən. Ba yı ba pìà, sə ba
pwɛ̀e á mʊ̀ də à mʊ̀ Polə duən nə, sə á ja
yawala də ba mʊ̀.
18 Kʊ ziən, sə á ja yawala də yoo tə, kʊ
nə ziən, máŋá mama wuuu. Kʊ tà máŋá
tə, à nə wulə á con cıcı.
19 À bıa-ba, á yoo kʊ́ʊ̀ pìí kʊ yì nə, ndə
kapuə pùə́ nə yàá yì nətʊ, ʊ lʊrı máŋá
wa. Kʊ wá yì nə nətʊ máŋá mama wuuu,
kʊ ja vəli máŋá tə wa, á nə wá jì ndə
Zwezi-Kərisə nə.
20 À swə́ də, à yà nə wulə á tətəŋi wa,
máŋá kʊ tə wa, sə à swìn sʊ̀ràn duən á
con, tə nə wulə à bıcan wa. Kʊ nə tà nətʊ,
à mʊ̀ kʊ́ʊ̀ yərì kʊ tə, à nə wá swìn á con.

Sara də Agarə yoo
(Ebərə-ba 12.18-24)

21 Á mʊ̀ lìà tə, á nə pìà, sə á twá Yıı *nii
tə nə, ʊ nə pın *Moyizə nə, á swìán yoo
kʊ tə, á bırı nə. Á wà kʊ tə, Yıı nii tə nə
bırı, nì naaa?
22 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa də,
*Abərahamə lʊrı bıa bələ. Ʊ mʊ̀ də Agarə
nə lʊrı bìú tə don, ʊ mʊ̀ də Sara ga lʊrı ʊ
don tə də. Agarə yà yı yoŋu, yá Sara mʊ̀
yà tà yoŋu.
23 Bìú tə, Abərahamə də yoŋu tə nə lʊrı
duən nə, yı kʊ twá də ləzwənə pùə́ fıra.
Yá bìú tə, ʊ mʊ̀ də kan tə, ʊ nə tà yoŋu tə,
nə lʊrı duən nə, yı kʊ twá də Yıı nikanı
tə.
24 Yìàn təntə tʊn, sə tə bırı nəba yoo
kʊ tə. Kʊ mʊ̀ kana bələ təntə yı ndə Yıı
*nimarʊ bələ tə nə, ʊ nə kàn də ʊ lìà tə.
Yoŋu Agarə yı Yıı nimarʊ tə, ʊ nə tún
də Moyizə *Sinayi paan tə yuu, ʊ ga yı
ywəŋə ʊ lʊrı.
25 Agarə dàń yı ndə Sinayi paan tə nə,
kʊ nə wulə Arabi nagwanaa wa. Vàn don
də nə, ʊ mʊ̀ nə yı ndə *Zwerizalɛmə tə
nə, kʊ nə wulə tıa yuu zən. Kʊ tıʊ təntə
lìà tə mama yı ywəŋə.
26 Yá Zwerizalɛmə tə, kʊ nə wulə Yıı
sàń nə, yı ndə kan tə nə, ʊ nə tà yoŋu.
Mə ʊ mʊ̀ nə yı nə nuu.
27 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:
«Kan tə, ʊ barı nə dʊgʊ wá, lʊrı bıa, ʊ
doni kan tə, ʊ nə wulə ʊ barı con.
Kʊ mʊ̀ nə pın, n mʊ̀ kan tə, n ba bìú
lʊrı, n tə mɛ, sə n kə n tìàn pupwən
wa, n ga mʊn n kə yıı nə, də n nə
yərì bìú lʊrı nə yì nətʊ tə mɛ».
28 À nubıa-ba, á yı Yıı bıa cígá cígá. Yıı
nə kàn nii təntə. Á yı ndə *Yızakə nə, Yıı
nə kàn nii də Abərahamə də, ʊ wá lʊrı
wá.
29 Abərahamə máŋá tə wa, ʊ bìú tə, ʊ
nə lʊrı də ləzwənə pùə́ fıra tə, yà kəni
càn bìú tə nə, Yıı-*Siŋu tə nə pın, ʊ lʊrı.
Də zən mama, kʊ yoo təntə tə tʊŋa nətʊ.
30 Yá kʊ dàń pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ
wʊ́: «Dıŋı yonkan tə də ʊ bìú tə, n pa ba
vìí, ʊ nə wà mɛ, sə ʊ tì bìú tori n con tə
yırı. Kʊ yı kan tə, ʊ nə tà yoŋu tə, bìú nə
mɛ, sə ʊ tì bìú tori təntə!»
31 À nubıa-ba, kʊ mʊ̀ nə pın, nə mʊ̀ tà
yonkan tə bıa, nə dàń yı kan tə, ʊ nə tà
yoŋu, bıa.

5

Zwezi-Kərisə pın, nə tı nə tìàn
(Galasi tìán 2.3-5; 3.1-7)

1 Zwezi-*Kərisə van nəba ʊ jon, sə nə
wànı́ nə tını nə tìàn cígá cígá. Á dàń
kənə dìàn, sə á tını á tìàn máŋá mama
wuuu. Á kʊ́ʊ̀ dànà ká sɛ̀e, sə á pìí á jì
ywəŋə yoo mama wa.
2 À mʊ̀ Polə swìn á con də, á nəŋə á nə
pın, ba *gwəŋə á bara Yıı *nii tə yırı, ʊ

nə pɪn *Moyizə nə, á nə keni á waa Zwezi-Kərisə nə tə, kʊ́ʊ̀ ba dàń jə.

3 À tə kʊ́ʊ̀ pìí à lìí aba də, lìù tə mama, ʊ nə pɪn, ba gwəŋə wá, kʊ mɛ, sə ʊ zìlí Yɪɪ nii tə mama, ʊ nə pɪn Moyizə nə.

4 Á mù lìà tə, á nə bʊŋa də, á wá ya cígá tìán Yɪɪ yáá con, á nə zìlí ʊ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə yɪrɪ, á mù də Zwezi-Kərisə wá pwɛ̀e duən nə, yá Yɪɪ kʊ́ʊ̀ wàrì ʊ pubwanʊ tə, ʊ fwa á yɪra.

5 Nə mù con, nə ja yala də, Yɪɪ wá sɛ̀e nəba ndə lìà tə nə, ba nə yɪ cígá tìán ʊ yáá con. Nə keni nə waa Zwezi-Kərisə nə wuuu, yá Yɪɪ-*Siŋu tə dàń pɪn nəba dìàn, nə ma dànì kʊ nətʊ tə.

6 Liù tə, ʊ də Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə, ba nə gwəŋə kʊ tíú, nə à yə̀ə́ ba nə wà wá gwəŋə, tə mama yɪ tʊtʊ. Yoo tə, kʊ nə də́ lá, kʊ mù nə yɪ, sə ʊ kəni ʊ waa Zwezi-Kərisə nə wuuu, sə ʊ sóní ʊ duən tə.

7 Dí yáá nə, á yà vəli á yáá wuuu. Sɪ́ʊ́n nə, wàà dàń nə cìgà á yáá nə, ʊ pa, á kʊ́ʊ̀ ba cígá tə nə twá?

8 Kʊ tà Yɪɪ tə, ʊ nə kúrí aba, sə á ya ʊ mù lìà, nə pɪn aba kʊ pubʊŋa təntə.

9 Á nəŋə won tə, kʊ nə nyɪn də á yoo təntə. Kʊ yɪ ndə sabwarɪ mancɪn nə yàá pa dipɛn mun mama zàn tə ŋʊ̀nì.

10 À mù də á mù mɛ yɪ *Yuu-Tiu nə tɪ nəba. Kʊ mù nə pɪn, à pùə́ ba cʊ̀gà də á yoo. À yə̀ə́ də, nə mɛ pubʊŋa wá bà kʊ ya nədʊ. Yá Yɪɪ wá bʊ̀rì lìù tə, ʊ nə gugurə aba nətʊ tə, bʊ̀rà, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ wá, də kʊ tíú nə swə ʊ yɪ nətʊ mama.

11 À nubɪa-ba, á yə̀ə́ cígá mama də, à mù kʊ́ʊ̀ ba kàrì à bɪrɪ lìà nə, sə ba gwəŋə ba, sə ba ma wàní ba ya cígá tìán Yɪɪ yáá con. Kʊ yà nə yɪ nətʊ, à kàrì à bɪrɪ, *Zwifə-ba yà kʊ́ʊ̀ bá kə nə càn wa. Yá à dàń nə swìn à bɪrɪ də, Zwezi-Kərisə nə tɪga dagarʊ tə yuu wa, yà kʊ́ʊ̀ bá ya tʊran, kʊ pa lìù mama nə.

12 À mù waa con, à yà swə, sə bara tə, ba nə gugurə aba də bɛɛ goŋu tə, yà gwəŋə ba pəne tə tətə mɪ́ámɪ́án, ba lɪ, sə ba ga yá aba.

Á yá, sə Yɪɪ-Siŋu tə kə aba cwəŋə wa (Romə tìán 8.1-14; 13.12-14; Kolosə tìán 3.5-15)

13 À nubɪa-ba, á mù con, Yɪɪ kúrí aba ʊ lɪ, sə ʊ pa á tɪnɪ á tìàn. Yá á nə tɪ á tìàn tə yɪrɪ, á dànà ká bʊ́n də, á mɛ, sə á fwa á pùə́ fɪra yìèn tə. Kʊ tə, á nə mɛ, sə á fwa, á mɛ, sə á sóní duən, sə á tʊn á pa duən nə, ndə ywəŋə nə.

14 Də lìù nə zìlí yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, ʊ wʊ́: «Sóní n don, ndə n tətə nə», kʊ tíú zìlí Yɪɪ nii tə yìèn tə mama nii.

15 Yá á dàń nə ba yoo təntə fwa, á nə pìí á dɪŋɪ duən, á vuri ndə ganaŋa nə, á mɛ, sə á zʊ̀rì á yɪra. Á wá cʊ̀gʊ̀ duən mɪ́ámɪ́án.

16 Kʊ mù nə pɪn, à dàń swìn á con, sə á yá, sə Yɪɪ-*Siŋu tə kə aba cwəŋə wa. Yɪɪ-Siŋu tə nə kəni aba cwəŋə wa, á ba fwa á pùə́ fɪra yokʊkwɪnan tə.

17 Ləzwənə pùə́ fɪra yìèn tə yɪ tə zɪga Yɪɪ-Siŋu tə fɪra yìèn tə nə. Yá Yɪɪ-Siŋu tə də fɪra yìèn tə yɪ tə zɪga nə pùə́ fɪra yìèn tə nə. Tə yìèn bələ təntə dàń yɪ tə zɪga duən nə. Kʊ mù dàń nə pɪn, á kʊ́ʊ̀ wàrì yìèn tə, á nə swə, á fwa.

18 Də kʊ nə yɪ Yɪɪ-Siŋu tə nə kəni aba cwəŋə wa, Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə, kʊ́ʊ̀ ba dìàn ja á yuu wa.

19 Á nəŋə, ləzoni fɪra yìèn tə, ba nə swə, sə ba fwa: Ba swə, sə ba pəni duən vɛɛ vɛɛ. Ba swə, sə ba tʊn durən yìèn. Ba swə, sə ba wàní ba fwa yokʊkwɪnan tə mama, ba nə swə.

20 Ba pɪn dun woŋwanan nə, ba ga dʊgʊ Yɪɪ vàn nə. Ba tʊŋa cɪrɪ yìèn. Ba lìù mama yɪ ʊ don dʊŋʊ. Ba dɪ jara də duən. Ba ja wʊgwɪʊ də duən. Ba ja lɪŋa zənzən. Ba lìù mama swə, sə ʊ jɪgɪ də ʊ don. Ba swə, sə ba pwɛ̀e də duən. Ba lìù mama nii yɪ kʊ cɪcɪ.

21 Ba swə ka zɪgɪ lìà duən nə, kʊ tìán wiən yɪrɪ. Ba swə, sə ba nyʊ swana, ba bʊbʊnɪ. Ba swə, sə ba də́ wodirən zənzən duən nə, də ba tʊnɪ. Ba swə, sə ba tʊn yìèn yiri mama, tə nə yɪ ndə yìèn təntə nə. À dàń pìà, sə à swìn kʊ á con, ndə à nə dí yáá à swìn kʊ nətʊ. Lìà tə mama, ba nə tʊŋa tə mù yìèn təntə bá na ba tori Yɪɪ sàń tə wa.

22 Á nəŋə wiən tə, Yıı-Siŋu tə nə pın
lìù nə, ndə tìú nə zıŋa kʋ bıa nətʋ. Yıı-
Siŋu tə yàá pa lìà swə duən. Kʋ yàá pın
pupwən lìà nə. Kʋ yàá kə bıcanı sìə́ lìà
wa. Kʋ yàá pa pínʋ́ lìà nə. Kʋ yàá pa,
lìà jì wʋywanyına duən nə. Kʋ yàá pa,
lìà tʋŋa ba pın duən nə də wʋywaŋʋ. Kʋ
yàá pa, lìà twá cígá tə nə, ndə kʋ nə mɛ
nətʋ. Kʋ yàá pa, lìà yı bwàbwà. Kʋ yàá
pa, lìà yə̀ə́ ba tìàn janʋ.
23 Yıı nii tə, ʋ nə pın Moyizə nə, ba yìèn
təntə nə zıga.
24 Lìà tə mama, ba nə yı Zwezi-*Kərisə
nə tı ba, ba dʋgʋ ba pùə́ fıra yokʋkwınan
tə mama, ndə ba paa tə dagarʋ yuu, sə tə
cʋ̀gʋ̀.
25 Yıı-Siŋu tə nə pın, nə wulə mıı wa.
Nə dàń yá nə tìàn nə pa Yıı-Siŋu tə nə, sə
kʋ kə nəba cwəŋə wa.
26 Nə dànà ká pa, nə jì fwiə lìà, nə ma
pìà duən nii nə, nə ga zıga lìà duən nə
kʋ tìán wiən yırı.

6

(Romə tìán 2.3-11; Ebərə-ba 6.10-12; 2 Korɛntə tìán 9.6)

1 À nubıa-ba, á mʋ̀ yı lìà tə, á nə zìlí
Yıı-Siŋu tə nii. Á dàń nə nı lìù də ʋ wulə
ʋ tʋŋa tʋtʋnkʋkwıʋn, á mɛ, sə á san kʋ
tíú nə də bıcabwanʋ, sə ʋ pìí ʋ bà cígá
cwəŋə tə wa. Yá à dàń swìn á lìù mama
con, sə ʋ cì ʋ tìàn nə zəni, *Sıtana dàn
ká də́də́n, sə ʋ yigu ʋ də tətə, ʋ pa ʋ tʋn
yokʋkwıʋn.
2 Á saŋa duən nə, á zın duən yun zıla.
Á nə fwa nətʋ, á wá zìlí Zwezi-Kərisə nii
tə, ʋ nə swìn á con.
3 Də lìù nə bʋŋa də, ʋ yı zənzən, yá ʋ
ga tà won mama, kʋ yı ʋ tìàn ʋ gıgarı.
4 Lìù mama dàń mɛ, sə ʋ ywàń ʋ tətə
tʋtʋnɛɛ tə, ʋ jə́n tə ziən naaa? Də tə nə
ziən, tə mʋ̀ nə mɛ, sə tə pa ʋ jwɛ. Kʋ tà
ʋ nə pìà, sə ʋ ja ʋ tìàn, ʋ ma man də lìù
don nə wá pa, ʋ jwɛ.
5 Kʋ pìà kʋ bırı də, lìù mama tʋtʋŋı yı
n yuu zılı.
6 Lìù tə, ʋ nə yı lìù don nə swìn Yıı sʋgʋ
tə, ʋ bırı wá, ʋ mɛ, sə ʋ pa ʋ jıjə tə vàn
don kʋ tíú nə.
7 Á dànà ká gıgarı á tìàn. Lìù mama
wàrì Yıı ʋ kʋkʋlı. Won tə, ləzwənə nə
dùà, mə kʋ mʋ̀ nə, ʋ wá za.
8 Lìù nə fwa ʋ pùə́ fıra yokʋkwınan, kʋ
yı ndə wiən nə, ʋ dwì. Yá kʋ tə, ʋ nə wá
za, kʋ yı ʋ wá cʋ̀gʋ̀ mıámıán. Lìù tə, ʋ
də nə kʋ́ʋ̀ yı Yıı-Siŋu tə nə, kəni cwəŋə
wa, ʋ də yı ndə wiən nə, ʋ dwì. Yá kʋ tə,
ʋ də nə wá za, kʋ wá pa, ʋ na mıı, kʋ nə
ba zwɛ̀e Yıı con.
9 Nə tʋŋa zəni máŋá mama wuuu, nə
dàn ká gwàrì. Máŋá nəzəŋu bìàn, nə nə
wá na wozəŋu də, nə nə jın nətʋ, nə ja
va, nə yí kʋ yígúrə́ wa.
10 Kʋ mʋ̀ yırı sıʋ́n nə, nə tə nə jə máŋá,
sə nə ma tʋn, nə dàń tʋŋa zəni lìà tə
mama yıra. Kʋ tə nə dwə, nə tʋŋa zəni
zənzən lìà tə yıra, ba də nə ken ba waa
Zwezi-Kərisə nə, ndə nə də nə.

Sagı tə yígúrə́ sʋ̀ràn
(Filipə tìán 3.2-11)

11 Á dàń ywàŋá pʋ́pʋ́ná nəfaran tətə.
Tə yı à mʋ̀ Polə tətə nə pʋ́pʋ́ní tə, də à
tətə jıın.
12 Lìà duən wulə, ba yʋa nə yı, sə lìà bʋ
ba nə, sə kʋ bırı də, ba mʋ̀ nə ziən. Mə
ba mʋ̀ nə swìn á con, ba ga pìà ba kálʋ́
aba, sə á *gwəŋə aba. Ba tʋŋa kʋ nətʋ tə,
sə lìà dàn ká kə càn ba nə. Ba yə̀ə́ də, ba
nə kàrì də, Zwezi-*Kərisə tıga dagarʋ tə
yuu wa ba cʋna yırı, lìà wá kə càn ba nə.
13 Ba mʋ̀ lìà təntə tətə, ba nə gwəŋə
ba, ba Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə,
mɛ zìlí. Kʋ yı ba pìà, sə á gwəŋə aba, sə
ba twá kʋ nə ba fwa fwiə.
14 À mʋ̀ fwa fwiə də yoo nədʋ cıcı. Kʋ
mʋ̀ nə yı, nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə
tıga dagarʋ tə yuu wa. Ʋ nə tıga dagarʋ
tə yuu wa yırı, tıa ka tə yuu wiən tə yı
ndə tə tıga à yáá con. À də ga yı ndə à
tıga tə wiən tə yáá con.
15 Bɛɛ nə gwəŋə, nə à yə̀ə́ ʋ wà gwəŋə,
kʋ nədʋ mama ba də̀ń ja. Yoo tə kʋ nə də́
lá, kʋ mʋ̀ nə yı, sə Yıı pa nəba mıı nədʋn
tə.
16 Yıı nə wá pa bıcan sìə́, ʋ ga dəri lìà tə
mama yinəgə zənzən, ba nə wulə cwəŋə
nədʋn təntə wa, də *Yızərayɛlə dwíí tə
mama, kʋ nə yı ʋ mʋ̀ Yıı nə tı.

17 Kʊ nə zɪgɪ zàn, lìù mama kúù dàn ká
wʊwalɪ nə. À yɪra jə cwara, tə nə bɪrɪ də,
à dí càn Zwezi-Kərisə yɪrɪ.
18 À nubɪa-ba, nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə
nə wá fwa ʊ pubwanʊ tə á pubʊŋa wa.
Amɪɪna!

Sagı tə, Polə nə púpʊ́ní ʊ pa Efɛzə Kərisə lìà tə nə

Efɛzə tìán sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpʊ́ní sagı kʊ tə

Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpʊ́ní kʊ. Máŋá tə, ʊ nə púpʊ́ní sagı tə, də ʊ yı ʊ wulə bàń dìə̀ wa Romə nə.

Lìà tə nə, Polə nə púpʊ́ní

Polə púpʊ́ní sagı kʊ tə ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Efɛzə nə, də ba duən zənzən nə, ba nə wulə tıan duən wa.

Sagı tə wa sʊgʊ

Nəŋə kʊ tə yırı Polə nə púpʊ́ní ba nə: Ʊ pìà, sə ʊ ja ʊ kàrì tə mama ʊ kə duən yáá ʊ bırı ba. Polə pìà ʊ bırı ba də, Yıı pìí ʊ bwin Zwezi tıan wa. Kʊ mù nə pın, won mama dàń yı wodʊn lʊʊ wa. *Kərisə lìà tə mɛ, sə ba vwə ba tìàn mıámıán *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə. Kʊ nətʊ dàń wá pa, ba ya dwıí nədʊ. Dwıí nədʊ təntə dàń wá ya Kərisə lìà púlí tə, kʊ nə yı ʊ yıra tə. Pwıa kʊ́ʊ̀ tə̀lə́ Zwifə-ba də lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba pwərə wa, Zwezi tıan tə yırı, ʊ nə tıga lìà tə mama yuu yırı.

Bələ nii yoo tə yuu wa, Polə nə swìn ʊ sagı tə wa, ʊ kàrì nətʊ tə, Kərisə lìù nə súə́ də Yıı-*Siŋu tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ ya, sə ʊ tʊn lʊʊ wa də ʊ kàrá wa, də lìà tə yáá con, ba nə yərì Kərisə.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Efɛzə nə (Tʊtʊnan 18.19-21; 19.1-7; 20.17)

1 À mù Polə yı Yıı nə kúrí nə də ʊ tətə fırа, sə à ya Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À mù nə púpʊ́ní sagı kʊ tə, à pın á mù lìà tə nə, á nə wulə Efɛzə nə, á nə yı Kərisə nə tı, á nə keni á waa ʊ nə.

2 Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́ də.

Nətʊ Yıı nə fwa zəni ʊ lìà tə yıra (Romə tìán 8.15-17, 28-30; 2 Tɛsalonikə tìán 2.13-14; 2 Timote 1.9-10)

3 Nə pıan dun Yıı nə, ʊ nə yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə nyına. Yıı twá də ʊ mù Zwezi-Kərisə, ʊ fwa zəni nə yıra də wozəŋə yiri mama, tə nə yı ʊ *Siŋu tə nyiən, tə ga naŋa ʊ mù Yıı *sàń nə.

4 Yıı dí yáá ʊ twá də Zwezi-Kərisə, ʊ ma kúrí nəba, də ʊ tə wà lʊʊ fwa, sə nə ya ʊ mù nyiən. Ʊ kúrí nəba, sə yokʊkwıʊn də mama dàn ká ya nə yıra ʊ mù Yıı yáá con. Yıı nə swə nəba tə yırı,

5 ʊ twá də Zwezi-Kərisə ʊ lı nəba ʊ tún fuən fuən, sə nə ya ʊ bıa. Ʊ fwa kʊ, də ʊ tətə fırа tə, də ʊ wʊywanı tə.

6 Ʊ fwa kʊ nətʊ, sə kʊ pa nə bʊ Yıı nə ʊ pubwanʊ tə yırı, kʊ nə bırı ʊ dun tə. Ʊ twá ʊ biswənə tə nə, ʊ fwa kʊ pubwanʊ təntə nə yıra.

7 Yıı twá də Zwezi-Kərisə ʊ yè nəba ʊ jon də Zwezi-Kərisə jana tə, sə nə tını nə tìàn. Yá ʊ twá Zwezi-Kərisə nə, ʊ kwɛn nə cʊna tə, ʊ lı nə mù də ʊ mù Yıı pwərə wa. Yıı fwa kʊ nətʊ, ʊ ma bırı nəba, ʊ pubwanʊ nə dáá zənzən nətʊ.

8 Kʊ yı cígá, Yıı fwa ʊ pubwanʊ tə nə yıra zənzən ʊ ja lɛ tıa nə. Ʊ pın nəba wʊbʊŋa yiri mama də yənu yiri mama.

9 Ʊ pın nə yəni ʊ fırа cígá tə, ka nə sə̀gə̀ tə. Kʊ cígá təntə, ka nə sə̀gə̀ nə yı ʊ tətə fırа wʊywanı tə, ʊ nə ken ʊ sírí, sə ʊ twá Zwezi-Kərisə nə ʊ fwa.

10 Yıı lı máŋá ʊ tún, ʊ ga dànì də, kʊ máŋá təntə yí. Kʊ máŋá tə nə yí, ʊ wá kə lanworu də tıa yuu wiən tə mama duən nə, ʊ pa Zwezi-Kərisə cıcı dá pàrì tə yuu wa.

11 Yıı yàá fwa yoo mama kʊ twá ʊ fırа nə. Kʊ mù nə pın, ʊ twá Zwezi-Kərisə ʊ ma dí yáá ʊ kúrí nəba ʊ tún, sə nə ya ʊ mù lìà, ʊ fırа tə yırı.

12 Mə nə mù nə yı təntən lìà, nə nə jə yala Zwezi-Kərisə con, Yıı nə kúrí, sə nə bʊ ʊ nə, ʊ dun nəfarʊ tə yırı.

13 Mə kʊ yı nətʊ á də con. Á də nì cígá sʊgʊ tə, kʊ nə yı Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə. Yıı twá kʊ sʊywáŋʊ́ təntə nə, ʊ ma jon aba á cʊna wa. Yá á dàń keni á waa Zwezi-Kərisə nə, Yıı ga fwa ʊ mımınʊ á yıra. Ʊ mımınʊ təntə nə yı Yıı-Siŋu tə, ʊ nə kàn nii, ʊ ma pa nəba.

14 Kʊ mù Yıı-Siŋu təntə dí yáá kʊ bırı nəba də, nə wá na tori tə, Yıı nə tún, sə

ʋ pa nəba. Yá máŋá tə, Yıı dàń nə wá jon lìà tə, ba nə yı ʋ mù lìà, ʋ kə ʋ con, ʋ dàń wá pa nəba nə tori tə nə ga ʋ con, ʋ ga yè nəba ʋ jon, sə nə tını nə tìàn. Yá tə yìèn tə mama dàń wá ya Yıı nyiən, sə tə pa dun wá.

Polə jʋ̀nì Yıı, Efɛzə Kərisə lìà tə yırı
(Kolosə tìán 1.3-6, 9-13, 18-19; Filipə tìán 2.9-11; 1 Piyɛrə 1.3-4)

15 À mù Polə də nì nətʋ tə, á nə keni á waa *Yuu-Tiu Zwezi nə, wuuu, də nətʋ tə, á nə swə lìà tə mama, ba nə yı ʋ mù nə tı.
16 Kʋ mù yırı nə, à də kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e á yuu yırı, à ba kəni à zwɛ̀e, à ga swìn á yoo à yıjʋnı wa, máŋá mama.
17 Yá à dàń lòrì Yıı, ʋ nə yı nə Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə Yıı tə, ʋ nə yı dun nyına, sə ʋ pa aba *Siŋu tə, kʋ nə pın wʋbʋŋa. Kʋ mù nə wá bırı wá aba, sə á yəni wá.
18 À lòrì wá, sə ʋ pìrì á pubʋŋa tə, sə á wàní á lwarı yala tə, á nə jə, ʋ nə kúrí aba yırı. À tə lòrì wá, sə ʋ pa á lwarı kʋ tə nə yı dun tori tə, kʋ nə dáá zənzən, ʋ nə tanı, sə ʋ pa lìà tə nə, ba nə yı Kərisə nə tı.
19 À tə lòrì wá, sə ʋ pa á lwarı ʋ dìàn tə nə dáá zənzən nətʋ tə ja lɛ. Yıı bırı ʋ dìàn tə nə yı nətʋ, nə mù lìà tə yırı, nə nə keni nə waa ʋ nə, wuuu. Yıı dìàn təntə dwə dìàn mama.
20 Mə dìàn təntə nə, ʋ ma pìí ʋ bwin Zwezi-Kərisə ʋ lı tıan wa, ʋ jə̀ə́ ʋ jızən* vàn nə, ʋ sàń tə wa.
21 Zwezi-Kərisə dàń nə wulə wiən tə mama, nə jə dìàn yuu wa, də yáá tìán tə mama yuu wa, də dìàn tìán tə mama yuu wa, də pɛ̀egá tə mama dìàn tə yuu wa, zən máŋá kʋ tə wa, də máŋá tə mama, kʋ nə bìàn. Ʋ mù man don kúù tə̀lə́. Ʋ mù yırı tə nə dwə yırı mama, ba nə wá bon.
22 Yıı ken wiən tə mama Zwezi-Kərisə nɛɛ də̀ń. Ʋ mù nə pın, sə Zwezi-Kərisə ya Kərisə lìà púlí tə Yuu-Tiu.
23 Yá Kərisə lìà púlí tə dàń yı ndə ʋ yıra nə. Zwezi-Kərisə mama míámían yı ʋ wulə ʋ lìà púlí tə wa, ʋ tə ga sú lʋʋ tə mama wa.

* **1:20 1.20** Ka jə̀ń pìʋ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

2

Yıı jon nəba də ʋ pubwanʋ tə
(Kolosə tìán 2.12-13; 3.1-3; Titə 3.3-8)

1 Yıı yáá con, á mù yà yı ndə á tıga, á tʋtʋnkʋkwınan tə də á cʋna tə yırı.
2 Dí yáá nə, á də yà fwa tə mù yìèn təntə, ndə lìà tə nə, ba nə yı lʋʋ kʋ tə nə tı ba. Á yà zìlí *Sıtana nii, ʋ nə yı *zinə pìʋ́ lanworu tə wa. Yá ʋ mù Sıtana dàń nə dí dìàn ləzoni tə yuu wa, ba nə vıga Yıı nii.
3 Nə də mama yà yı ndə ba nə. Yá nə də yà yı nə twá nə tətə pùə́ fıra yokʋkwınan tə nə, nə ma tʋŋa tə tə, nə tətə yıra tə nə pìà, də tə tə, nə pubʋŋa nə pìà. Kʋ mù nə pın, nə də yà yı lìà tə, nə nə mɛ, sə Yıı lıŋa zàn nə yuu wa, ndə ləzoni tə duən tə nə.
4 Yá Yıı dəri nə yinəgə zənzən. Ʋ sonu nəfarʋ tə yırı, ʋ sóní nəba zənzən,
5 nə mù lìà tə, nə yà nə yı ndə tıga nə ʋ yáá con, nə tʋtʋnkʋkwınan tə yırı. Yá ʋ dàń pın nə pìí nə na mıı, nə mù də Zwezi-*Kərisə. Yıı twá də ʋ pubwanʋ tə, ʋ ma jon aba.
6 Yıı pìí ʋ bwin Zwezi-Kərisə də nə mù, ʋ kə duən nə. Ʋ jə̀ń nə mù də Zwezi-Kərisə Yıı *sàń tə wa.
7 Ʋ fwa kʋ nətʋ tə, sə kʋ pa máŋá tə mama, kʋ nə bìàn, lìà lwarı, ʋ pubwanʋ tə nə dáá zənzən, kʋ ja lɛ tıa nə, də ʋ nə yı wʋywanyiən də nəba nətʋ, Zwezi-Kərisə yırı.
8 Kʋ yı cígá, kʋ twá də Yıı pubwanʋ tə, ʋ ma jon aba á cʋna wa, á nə keni á waa Zwezi-Kərisə nə tə yırı. Yá kʋ tà á tətə nə fwa kʋ, kʋ yı won tə, Yıı nə tàrì ʋ pın.
9 Kʋ tà ləzwənə tʋtʋŋı nə pın kʋ yoo təntə tʋn, sə lìù mama dàn ká bʋ ʋ tìàn nə Yıı yáá con.
10 Kʋ yı cígá, nə ya Yıı nə fwa nəba, nə ma yı kʋ tə, nə nə yı. Ʋ twá də Zwezi-Kərisə, sə ʋ pa nə tʋn tʋtʋnzəŋə. Yıı nə dí yáá ʋ tanı tə ʋ tún, sə nə dàń tì tə, nə ma tʋn.

Kərisə tıan tə yırı, Zwifə-ba, də ba tə, ba nə tà Zwifə-ba, jigə dwíí nədʋ
(Ebərə-ba 10.19-22; Kolosə tìán 1.20-22; 1 Piyɛrə 2.4-7)

11 À pìà, sə à lìí aba də, ba wà aba
lʊrı *Zwifə-ba dwíí tə wa. Kʊ mù nə pın,
Zwifə-ba yà boŋə aba lìà tə, á nə ba bɛɛ
*goŋi. Yá ba də ga nə gwəŋə ba nətʊ tə,
kʊ yı ləzoni nə fwa kʊ mımınʊ təntə ba
bisımabarı yıra də ba tətə jıın. Á dàń pìə́
á lìí á tìàn də kʊ tə, á yà nə yın máŋá don
wa.
12 Kʊ máŋá təntə wa, á yà yèrì *Kərisə.
Á yà twá á tə̀lə́ *Yızərayɛlə lìà dwíí tə wa,
ʊ mù Yıı nə kúrí ʊ tún. Yá á yà twá á tə̀lə́
Yıı *nimarʊ nikanı tə də wa, ʊ nə kàn də
ʊ lìà tə. Á yà yı á wulə, á ba yala jə. Á yà
yı á wulə lʊʊ wa, á ga yèrì Yıı.
13 Yá síún nə, á mù lìà tə, á yà nə ŋúná
də Yıı, á dàń bwələ də wá, á də Zwezi-
Kərisə nə vwə duən nə tə yırı, ʊ jana tə,
tə nə lwá ʊ tıan tə máŋá wa yırı.
14 Kʊ yı cígá, Zwezi-Kərisə nə pın, nə
na bıcan sìə́. Ʊ mù nə pın Zwifə-ba, də
ba tə, ba nə tà Zwifə-ba, jì dwíí nədʊ. Ʊ
mù nə lı dʊŋı tə, kʊ yà nə yı ndə bə́rə́*
nə, kʊ nə pwɛ̀e nəba duən nə, ʊ dʊgʊ.
15 Ʊ sɛ̀e ʊ pa ʊ tìàn, sə ba gʊ nə mù yırı,
sə ʊ ma kwɛ̀e Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə
nə, də Yıı culən tə, sə ʊ ma wànı́ ʊ pa
ləzoni púlə́ bələ təntə jì nədʊ, ba nə vwə
ba tìàn ʊ nə yırı, sə ʊ pa ba na bıcan sìə́.
16 Kərisə tıan tə dagarʊ tə yuu wa dàń
pın, dwíə́ bələ təntə dàń jì nədʊ, ba də
Yıı ga pìí ba kə duən yuu. Kərisə tıan tə
nə kúù pın dʊŋı kúù tə̀lə́ dwíə́ bələ təntə
pwərə wa.
17 Zwezi-Kərisə twi tıa yuu, sə ʊ swìn ʊ
sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə pın bıcan sìə́, ʊ bırı á
mù lìà tə, á nə ŋúná də Yıı, də ba tə, ba
də nə bwələ də Yıı.
18 Kʊ dàń twá də ʊ mù Zwezi-Kərisə,
Zwifə-ba də ba tə, ba nə tà Zwifə-ba, ma
wàá nə nyına Yıı yıra ba boli. Yá Yıı-
*Siŋu tə yı nədʊ, kʊ ga wulə nə mama
con.
19 Kʊ nətʊ pın, á kúù tà vərə Yıı con, nə
à yə̀ə́ lìà tə, á nə yı dwíə́ nəkaran lìà. Yá
á dàń yı á wulə lìà tə wa, ba nə yı Kərisə
nə tı. Á yı ʊ dìə̀ lìà ndə ba nə.
20 Á yı ndə dìə̀ wárá nə. Zwezi *tʊntʊna
tə də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə də yı ndə dìə̀ tə
dəkuu nə. Yá Zwezi-Kərisə tətə dàń nə yı
ndə dìə̀ tə nigwancıın wárí nə.
21 Ʊ mù nə pın dìə̀ tə jə dìàn, kʊ lwè kʊ
zaŋa wuuu, sə kʊ jì Yıı *dìə̀, ʊ nə wá ya
kʊ wa.
22 Á mù də Zwezi-Kərisə nə vwə duən
nə tə pın, á də dàń yı dìə̀ təntə vàn don.
Yá á mù də lìà tə duən tə mama dàń nə
ken duən nə, á yı dìə̀ tə, Yıı nə twá də ʊ
Siŋu tə nə, ʊ ma wulə kʊ wa.

3

Zwezi-Kərisə cígá tə, ka nə sə̀gə̀
(Kolosə tìán 1.24-29; 1 Piyɛrə 1.10-12; Efɛzə tìán 1.9-10)

1 À mù wulə bàń dìə̀ wa, à nə swìn
Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, à bırı á mù lìà
tə, á nə tà *Zwifə-ba nə yırı.
2 Kʊ yı cígá, á nì də, Yıı twá ʊ pubwanʊ
tə nə, ʊ kə tʊtʊŋı kʊ tə à jıın wa, sə à tʊn
kʊ à pa aba.
3 Ʊ súrí à yíá, ʊ bırı nə ʊ cígá tə, ka
nə sə̀gə̀, à ga púpúní kʊ, à kə duən nə
mancın, sə à pa aba.
4 Á nə kàrì à sagı tə, á wá na də, à yə̀ə́
Zwezi-Kərisə cígá tə, ka nə sə̀gə̀ tə dàń.
5 Dí yáá lʊʊ tə wa, Yıı yà wà yoo təntə
bırı ləzoni nə. Yá síún nə, ʊ dàń pın ʊ
*Siŋu tə súrí *tʊntʊna tə də nii *sʊ̀sʊ̀nà
tə yíá, ba nə yı ʊ mù nə tı, ʊ ga bırı ba
kʊ.
6 Á nəŋə cígá tə, ka nə sə̀gə̀, Yıı nə bırı.
Ba mù lìà təntə nə tà Zwifə-ba də Zwifə-
ba mɛ dàń jigə dwíí nədʊ lìà. Kʊ tə Yıı
nə kàn nii, sə ʊ pa Zwifə-ba nə, ba nə sɛ̀e
Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, á də wá na á
tori kʊ wa.
7 Yıı fwa pubwanʊ à yıra, ʊ lı nə ʊ tún,
sə à yà ʊ tʊ̀tʊ̀nʊ̀, à swìn sʊywáŋʊ́ təntə à
bırı lìà nə. Ʊ tʊn kʊ mù yoo təntə də ʊ
dìàn tə.
8 À mù nə mun zənzən lìà tə mama
wa, ba nə yı Kərisə nə tı. Yá də kʊ nətʊ
mama, Yıı fwa ʊ pubwanʊ tə à yıra, sə à
swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə à bırı lìà
tə, ba nə tà Zwifə-ba. Zwezi-Kərisə yı lìù
tə, ʊ yìàn tə də̀ń nə lù zənzən, lìà wàrì
kʊ də̀ń ba lwarı.

* **2:14 2.14** Zwifə-ba Yıı *dìə̀ tə wa *Zwerizalɛmə nə, bə́rə́ yà wulə lá, kʊ nə pwɛ̀e Zwifə-ba də dwíə́ tə duən tə nə.

9 Ʊ tə fwa ʋ pubwanʋ tə à yɪra, sə à gwin nətʋ Yɪɪ nə pìà, sə ʋ tʋn ʋ cígá tə, ka nə sə̀gə̀, ʋ pa ka sú. Ʊ mù Yɪɪ nə fwa won mama, yá ʋ ga sə̀gə̀ kʋ cígá təntə mù, máŋá də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e, kʋ bà kʋ yí máŋá kʋ tə.

10 Ʊ tʋn kʋ nətʋ, sə ʋ pa Yɪɪ twá Kərisə lìà púlí tə nə, ʋ bɪrɪ wiən tə mama, tə nə dá pàrì də pɛ̀egá tə mama, ba nə wulə lanworu tə wa, nətʋ ʋ nə jə wʋbʋŋa yiri mama.

11 Mə kʋ yoo təntə nə ʋ twá də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə, ʋ tʋn, kʋ twá kʋ tə nə, ʋ yà nə pìà, sə ʋ fwa kʋ máŋá nə ba yigə.

12 Nə twá Zwezi-Kərisə nə, nə ga kəni nə waa ʋ nə wuuu. Kʋ mù nə pɪn, nə dàń wàá Yɪɪ yɪra nə boli, yá fən kʋ́ʋ̀ ba nəba jə.

13 Kʋ mù yɪrɪ nə, à lòrì aba, sə á dànà ká pa á jìàn gwàrì, càn tə nə dáá zənzən yɪrɪ, à nə wulə tə wa, á mù yɪrɪ. Tə càn təntə yɪ tə pɪn aba dun.

Zwezi-Kərisə sonu tə nə yɪ nətʋ (Kolosə tìán 2.1-3, 9-10; Zwidə 24-25)

14 Kʋ mù nə pɪn, à twɪ à nadwana yuu nə nyɪna Yɪɪ yáá con, à jʋ̀nì wá à pɪn aba.

15 Yɪɪ sàń ləzoni tə mama, də tɪa yuu ləzoni tə mama yɪ, ʋ mù nə pɪn ba wulə, ʋ nə yɪ nə nyɪna tə yɪrɪ.

16 À lòrì wá, sə ʋ twá ʋ *Siŋu tə nə, ʋ pa á jìàn dàn zənzən, ʋ dun tə cígá nə dáá zənzən tə yɪrɪ. Kʋ nətʋ dàń wá pa á ya *Kərisə lìà tə, á nə jə dìàn á waa con.

17 Zwezi-Kərisə wá ya á bɪcanɪ wa, ndə ʋ dìə̀ nə, á nə keni á waa ʋ nə wuuu, tə yɪrɪ. Ʊ mù nə wá pa á sóní duən, sə á ja dìàn zənzən, ndə tìʋ́ ŋʋnan nə zʋa tɪa zənzən nətʋ. Ʊ wá pa á ya ndə ba nə tún dìə̀ dəkuu kʋ ja dìàn, ba ga zàn ba lwə̀ dìə̀ tə kʋ yuu wa.

18 Kʋ mù nə wá pa, á mù də lìà tə mama, ba nə yɪ Kərisə nə tɪ, wá wànɪ á na Zwezi-Kərisə sonu tə wanɪ, də kʋ dànì, də kʋ lun, də kʋ yuu tɪa zɪgʋ nə mɛ nətʋ.

19 Á dàń wá lwarɪ Zwezi-Kərisə sonu tə, nə dáá nətʋ, kʋ ja lɛ, ləzoni nə wàrì kʋ də̀ń ba lwarɪ abada. Yɪɪ nə wá pa á lwarɪ ʋ sonu təntə, ʋ ga pa á yʋa tə mama jì ndə Yɪɪ yʋa tə nə.

20 Nə pɪan dun Yɪɪ nə, ʋ nə wàá wiən tə mama ʋ fwa, tə nə dwə tə tə mɪámɪán, nə nə lòrì, nə à yə̀ə́ nə nə bʋŋa. Kʋ nətʋ twá də ʋ dìàn tə, tə nə tʋŋa də nəba.

21 Ʊ mù nə mɛ də dun Kərisə lìà púlí tə wa, Zwezi-Kərisə yɪrɪ, máŋá də máŋá, wuuu kʋ nə ba zwɛ̀e. Amɪɪna!

4

Kərisə lìà púlí tə yɪ dwíí nədʋ (Kolosə tìán 3.12-14; Romə tìán 12.4-8; 1 Korɛntə tìán 12.4-31)

1 À mù Polə wulə bàń dìə̀ wa, à nə swìn *Yuu-Tiu sʋywáŋʋ́ tə à bɪrɪ á mù lìà tə, nə yɪrɪ. Zwezi-*Kərisə nə kúrí aba sə á twá ʋ nə. À dàń kwè aba, sə á ya cwəŋə nəzəŋu wa, ndə kʋ nə mɛ nətʋ, á ma twá ʋ nə.

2 Á yana lìà tə, á nə muŋə á tìàn duən yáá con. Á yana bwàbwà. Á jana pínʋ́, sə á píní á yà duən nə də sonu.

3 Á kənə dìàn, sə pubʋŋa nədʋ tə, Yɪɪ-*Siŋu tə nə pɪn aba ya də aba wuuu. Kʋ pɪn á vwe duən nə də bɪcan sìə́.

4 Kərisə lìà púlí tə nə yɪ ʋ yɪra tə. Yá ʋ yɪra tə də ga yɪ nədʋ cɪcɪ. Yɪɪ-Siŋu tə də yɪ nədʋ cɪcɪ. Mə nətʋ nə Yɪɪ kúrí aba, sə á twá ʋ nə, á ga ja yala nədʋ ʋ con.

5 Yuu-Tiu yɪ nədʋ cɪcɪ. Nə keni nə waa ʋ nə wuuu, kʋ də ga yɪ cwəŋə nədʋ cɪcɪ, kʋ nə pɪn nə yə̀ə́ Yɪɪ. Ba ləgə nəba níá wa kʋ twá də Yɪɪ yɪrɪ tə, kʋ də ga yɪ cwəŋə nədʋ cɪcɪ, kʋ nə pɪn nə yɪ Yɪɪ nyiən.

6 Yɪɪ yɪ nədʋ cɪcɪ, ʋ mù ga nə yɪ lìà tə mama nyɪna. Ʊ mù nə wulə lìà tə mama yuu wa. Ʊ wulə bwálí mama wa, lìà tə mama con, ʋ yoo ga wulə lìà tə mama wa.

7 Nə lìù mama nɪ tori Yɪɪ pubwanʋ tə wa, ndə Zwezi-Kərisə nə tàrì ʋ pa nəba nətʋ.

8 Kʋ mù nə pɪn, Zwezi-Kərisə yoo pʋ́pʋ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʋ wʋ́:

«Máŋá tə wa, ʋ nə zàn ʋ dì yɪɪ nə, ʋ dí dìàn ʋ dʋŋa yuu wa, ʋ ga ja ba ʋ ja vìí. Yá ʋ dàń pɪn tarpɪnan ləzoni tə nə».

9 Kʋ nə swìn, kʋ wʋ́, «ʋ zàn ʋ dì yɪɪ nə» tə, də̀ń nə yɪ bɛ̀eɛ̀e? Kʋ də̀ń nə yɪ, ʋ dí yáá ʋ cú tɪa yuu wa, ʋ lɛ ʋ zʋ ka də̀ń.

10 Ʊ mù lìù tə, ʋ nə cuə tɪa tə dàń nə,
mə ʋ mù nə kʊ́ù dìgà yɪɪ nə ban ban, sə
ʋ sú bwálá tə mama wa.
11 Zwezi-Kərisə nə pɪn tarpɪnan lìà
duən nə, sə ba ya ʋ *tʋntʋna. Ʊ pɪn ba
duən də nə, sə ba ya Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà. Ʊ
pɪn ba duən də nə, sə ba ya sʋywáŋʊ́ tə
sʊ̀sʊ̀nà. Ʊ pɪn ba duən də nə, sə ba ywàń
Kərisə lìà tə yuu, sə ba kàrì Yɪɪ sʋgʋ tə,
ba bɪrɪ ba.
12 Ʊ fwa kʋ nətʋ tə, sə lìà təntə tʋn, sə
kʋ pa lìà tə, ba nə yɪ Kərisə nə tɪ, wàní
ba tʋn ʋ tʋtʋŋɪ tə zəni. Yá kʋ dàń wá pa
ba lìà təntə púlí tə, kʋ nə yɪ ndə ʋ yɪra tə
nə, jìàn wàní tə dàn Yɪɪ cwəŋə tə wa.
13 Kʋ wá pa, nə mama dàń twá duən,
nə kəni nə waa Yɪɪ-Biu tə nə wuuu, nə ga
yəni wá, nə súrí lá. Nə yənu tə dàń wá
kwɛn kʋ súrí zənzən, sə nə mama wàní
nə ya ndə Zwezi-Kərisə nə, won mama
wa.
14 Yá nə kʊ́ù bá ya ndə bìsíná nə, ba
pubʋŋa nə vəli yáá də kwa. Nə kʊ́ù bá sɛ̀e
nə jon kàrà yiri mama, lìà tə nə kàrì nəba
mwálí mwálí. Yá nə kʊ́ù bá jon kʋnkʋna
tə yíá swɪan sʊ̀ràn tə, ba nə ma gɪgarɪ lìà
tə, ba pɪn ba jén.
15 Nə dàń mɛ, sə nə swìn cígá duən con
də sonu, sə kʋ pa nə wàní nə bori yoo
mama wa, nə yí Zwezi-Kərisə, ʋ nə yɪ ʋ
púlí tə Yuu-Tiu.
16 Mə ʋ mù nə ken lìà tə mama duən
nə, sə ba ya won nədʋ, ndə ləzwənə
yɪra nandaran kəle nə pɪn, ʋ nandaran
tə marɪ duən nə də dìàn nətʋ. Ləzwənə
yɪra nandaran tə mama nə tʋŋa tə
tʋtʋnan, kʋ yàá pa yɪra tə mama bori. Mə
Kərisə lìà púlí tə də yɪ nətʋ. Máŋá tə, lìà
tə nə swə duən, kʋ yàá pa púlí tə mama
vəli yáá Yɪɪ cwəŋə tə wa.

Yɪɪ pɪn nəba mɪɪ nədʋn

(Kolosə tìán 3.1-13; Galasi tìán 5.16-25; 1 Zwan 4.7-11; 3.16-18)

17 Á nəŋə yoo tə, à nə swìn á con, à
ga bwé kʋ wa də nə *Yuu-Tiu yɪrɪ tə. À
swìn, à wʊ́: Á kʊ́ù dànà ká ya cwəŋə tə
wa, lìà tə nə yərì Zwezi-*Kərisə nə wulə
kʋ wa. Wiən tə, ba yàá nə bʋŋa, tə yoo
yɪ woyanan.
18 Ba pubʋŋa tə yɪ ndə yikunu nə. Yá
ba tə̀lə́ mɪɪ tə wa, Yɪɪ nə pɪn. Ba yərì kʋ
mɪɪ nədʋn təntə yoo, ba zɪɪn nə ba nə̀ń
tə yɪrɪ.
19 Ba kʊ́ù yərì cavɪra, kʋ pa ba wàrì ba
tìàn ba janɪ. Ba mù yàá fwa yokʋkwɪnan
tə mama, tə nə yɪ durən yìən, lìà duən
wiən ga jə yimən tə pa ba.

20 Á mù con, kʋ tà nətʋ ba kàrì aba, sə
á twá Zwezi-Kərisə nə.
21 Kʋ yɪ ʋ mù yoo nə á nì də, ba swìn.
Yá ba kàrì aba ʋ cígá tə yìən tə.
22 Kʋ nətʋ tə yɪrɪ, á dàń lìà á tìàn cwəŋə
nədwan tə wa, á yà nə wulə fuən fuən. Á
pùə́ yokʋkwɪnan fɪra yà dáá, tə nə gɪgarɪ
aba, tə dʋga tə ga cʊ̀gà aba. Á lɪa á tìàn
á mɪɪ nədwan təntə wa, ndə lìù nə kʊ̀rì
gandwan ʋ yɪra nə, ʋ dʋgʋ.
23 Á mɛ, sə á twá də *Siŋu tə, á lwàń á
pubʋŋa tə mama, sə ka jì pubʋndʋn,
24 sə kʋ pa á ya mɪɪ nədʋn tə wa, Yɪɪ nə
pɪn aba, ndə lìù nə zʋa gandʋn nətʋ. Mɪɪ
nədʋn təntə yɪ Yɪɪ tətə nə fwa, sə á twá
cígá tə nə, sə á ya Yɪɪ nyiən cígá cígá.

25 Kʋ mù tə yɪrɪ, á pɪan á yá kʋnkʋn, sə
nə swìn cígá, nə bɪrɪ duən nə, nə mama
nə yɪ dwíí nədʋ tə yɪrɪ.
26 Máŋá tə, á lɪŋa nə zaŋa, á dànà ká pa
tə yigu aba, tə pa á tʋn yolwan. Á lɪŋa tə
mɛ, sə tə pìí tə tʋ, də yɪɪ tə wà zwɪ.
27 Á dànà ká pa *Sɪtana na yoo, ʋ ma
wàní aba.
28 Ŋwɪna tə kʊ́ù wà mɛ, sə ba ŋʋ wiən.
Ba dàń mɛ, sə ba kə dìàn, ba tʋn də cígá
də ba jìàn, sə ba də wàní ba na wiən, ba
ma san lìà tə nə, ba nə pìà saŋʋ.
29 Sʋkʋkwɪʋn mama wà mɛ, sə kʋ nan
á nii wa. Á swìán sʊ̀ràn, tə nə ywán, tə
ga jə saŋʋ tə pa lìà təntə nə, tə ga daŋa
lìà tə jìàn Yɪɪ cwəŋə tə wa. Kʋ nətʋ dàń
wá pa, sʊ̀ràn təntə fwa zəni lìà tə yɪra, ba
nə cʋga aba.
30 Yɪɪ pɪn aba ʋ *Siŋu tə, sə kʋ ya
mɪmɪnʋ kʋ bɪrɪ də, á yɪ ʋ mù lìà. Á dànà
ká cʊ̀gʊ̀ Yɪɪ-Siŋu təntə pùə́ nə. Mə kʋ mù
Siŋu təntə nə pɪn, nə yə̀ə́ də, dɪɪn don nə,
Yɪɪ wá jon á mù lìà tə mama, ʋ nə yə̀, sə
á tɪnɪ á tìàn.

31 Á dànà ká tún yìèn tə, lìà nə fwa á
yıra, á bıcanı wa. Á dànà ká tʊn dʊŋı. Á
dànà ká pa á lıŋa zàn. Á dànà ká dı jara
də duən. Á dànà ká də́ tıjaŋa duən də̀ń
nə. Á pıan wʊlʊŋʊ yiri mama jén á tətəŋi
wa.
32 Á dàń mɛ, sə á ya ywání á pa duən
nə. Á dərə́ duən yinəgə. Á kwıan yìèn
tə mama nə cʊ̀gʊ̀ á pwərə wa, ndə Yıı nə
sɛ̀e ʊ kwɛn á cʊna tə ʊ lı á mʊ̀ də ʊ mʊ̀
pwərə wa, Zwezi-Kərisə yırı.

5

Á yana poni wa!
(1 Tɛsalonikə tìán 4.1-8; 1 Korɛntə tìán 6.9-11; Kolosə tìán 1.9-10; 3.5-7, 16-17)

1 Á yı bıa tə, Yıı nə swə aba. Á də dàń
fwa ndə ʊ nə.
2 Á swə́nə́ duən, ndə Zwezi-*Kərisə nə
sóní nəba nətʊ. Ʊ sonu tə pın, ʊ pa ʊ tìàn
ndə vanʊ nə, ba ma fwa *joŋi. Kʊ joŋi
təntə yı ndə tıralı nə, kʊ lwán nə ywán
kʊ pa Yıı nə.
3 Á yı Kərisə nə tı. Kʊ mʊ̀ tə yırı, kʊ wà
mɛ, sə á pə̀ń duən vɛɛ vɛɛ, nə à yə̀ə́ á ya
lìà tə, á nə tʊŋa durən yìèn, nə à yə̀ə́, lìà
wiən nə jə yimən tə pa aba. Kʊ tà nə wà
mɛ, sə ba nì də, ba swìn tə yìèn təntə, á
tətəŋi wa.
4 Á dànà ká tʊn durən yoo yiri mama.
Á dànà ká swìn ləyəri sʊ̀ràn, nə à yə̀ə́
pupwalan sʊ̀ràn. Tə sʊ̀ràn təntə wà mɛ
də aba. Kʊ tə á dàń nə mɛ, sə á fwa, á
dàń mɛ, sə á kə Yıı lɛ̀eɛ̀e máŋá mama.
5 À pìà, sə á yəni zəni də, lìà tə mama,
ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ, də ba tə, ba nə
tʊŋa durən yìèn tə, də ba tə, lìà wiən
nə jə yimən tə pa ba, bá na won mama
Zwezi-Kərisə də Yıı pàrì tə wa. Lìà tə, ba
duən wiən nə jə yimən tə pa ba, tə wiən
təntə yı ndə ba yıı nə. Yá tə dàń yı ndə
woŋwanan nə, ba nə pın dun tə, ba ga
dʊgʊ Yıı vàn nə.
6 Lìù mama dàń wà mɛ, sə ʊ gıgarı aba
də sʊwərən ʊ dʊgʊ. Mə tə mʊ̀ yìèn təntə
nə pın, Yıı lıŋa yàá zaŋa ləzoni tə yuu
wa, ba nə vı ʊ nii tə.
7 Á dànà ká pa, á mʊ̀ də ləzwənyiri
təntə fwa won mama duən nə.
8 Fuən tə nə, á yà yı á wulə yikunu wa.
Sı́ʊ́n nə, á dàń yı á wulə poni wa, á nə yı
*Yuu-Tiu nyiən tə yırı. Á dàń yana ndə
lìà tə, ba nə wulə poni wa, nə yı nətʊ.
9 Wʊywanı tə mama, də yìèn tə, tə nə
tʊa tə mɛ, də cígá yìèn tə, yı poni nə pın
tə tʊŋa.
10 Á kənə dìàn, sə á yəni yìèn tə nə poli
nə Yuu-Tiu pùə́ nə.
11 Lìà tə nə tʊŋa yikunu tʊtʊnan ba zəni
mama tʊŋa. Á mʊ̀ dànà ká twá á tʊn tə
yìèn təntə. Kʊ tə á dàń nə mɛ, sə á fwa,
á mɛ, sə á dàń gwin kʊ lìà təntə yìèn tə,
á pa tə nan poni nə.
12 Kʊ yı cígá, cavıra tətə jə nəba, sə nə
swìn lìà təntə yìèn tə, ba nə sə̀gə̀ ba tʊŋa.
13 Yá máŋá tə wa, ba nə gwin lìà təntə
yìèn tə, ba pa tə nan poni nə, poni tə dàń
yàá pa ba lwarı, tə nə yı nətʊ. Kʊ pìà kʊ
bırı də, won tə mama, kʊ nə nan poni nə,
poni tə yàá pırʊ kʊ.
14 Kʊ mʊ̀ nə pın, ba ma swìn yoo kʊ tə,
ba wʊ́:

«N mʊ̀ lìù tə, n nə dwɛ̀e, súrí n yíá, n zàn.
Zàn, n yá tıga nə, sə kʊ pa Zwezi-
Kərisə pırʊ mʊ́ də ʊ poni tə».

15 Á dàń cıa á tìàn nə də nətʊ tə, á nə
yı. Á dànà ká pa á ya ndə lìà tə nə, ba nə
ba bʊŋa. Á yana lìà tə, á nə jə wʊbʊŋa.
16 Sı́ʊ́n máŋá kʊ tə yı yokʊkwınan
máŋá. Kʊ mʊ̀ yırı nə, á mʊ̀ mɛ, sə á
twá kʊ máŋá təntə nə zənzən, á ma tʊn
tʊtʊnzəŋə.
17 Á mʊ̀ dànà ká pa, á ya ndə lìà tə nə,
ba nə ba yun jə. Á mʊ̀ dàń mɛ, sə á lwarı
kʊ tə nə yı Yuu-Tiu Yıı fıra tə.

18 Á dànà ká nyʊ swana á bʊbʊnı. Mə
tə mʊ̀ nə yàá cʊ̀gʊ̀ aba. Á mʊ̀ dàń pıan,
sə Yıı-*Siŋu tə nə sú aba.
19 Á nuŋə gwaran, də nuŋi, tə nə bwı
Yıı nə, də nuŋi tə mama, Yıı-Siŋu tə nə
bırı aba, á ma dàn duən jìàn. Á nuŋə tə,
á ma bʊ Yuu-Tiu Yıı nə də á waa mama.
20 Á kənə nə nyına Yıı lɛ̀eɛ̀e wiən tə
mama yırı, də nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə
yırı tə. Á kənə ʊ lɛ̀eɛ̀e máŋá mama wuuu.

Kana də ba bana nə mɛ, sə ba ya duən nə nətʊ
(Kolosə tìán 3.18-19; 1 Piyɛrə 3.1-7)

21 Á sìá duən nii, á nə yɪ lìà tə, á nə zìlí Zwezi-*Kərisə yɪrɪ.

22 Á mù kana tə, á lìù mama mɛ, sə ʊ sɛ̀e ʊ barɪ nii, ndə ʊ nə sɛ̀e *Yuu-Tiu nii nətʊ.

23 Kʊ yɪ cígá, bɛɛ yɪ ʊ kan yuu tíú, ndə Zwezi-Kərisə nə yɪ ʊ púlí tə yuu tíú nətʊ. Kʊ púlí təntə yɪ ndə ʊ yɪra nə, yá ʊ mù dàń nə joŋə kʊ púlí təntə kʊ cʊna wa.

24 Mə nətʊ nə kana tə mɛ, sə ba sɛ̀e ba bana tə nii yoo mama wa, ndə Kərisə lìà púlí tə nə sɛ̀e Zwezi-Kərisə nii nətʊ.

25 Á mù bara tə, də á swə́nə́ á kana tə, ndə Zwezi-Kərisə nə sóní ʊ púlí tə nətʊ, sə ʊ ga pa ʊ tìàn, sə ʊ tɪ ʊ púlí tə yɪrɪ.

26 Ʊ kwɛn kʊ də ʊ sʊgʊ tə, ndə ba nə sɪn won də níá, sə kʊ ya ʊ nyiən.

27 Ʊ fwa kʊ nətʊ tə, sə ʊ pa, púlí tə va kʊ nan Yɪɪ yáá con də dun. Ʊ ba pìà, sə durən, nə à yə̀ə́ lwanɪ mancɪn, nə à yə̀ə́ lwanɪ nyɪnyɪga tətə ya kʊ yɪra. Ʊ pìà, sə kʊ ya Yɪɪ cɪcɪ nyiən, yokʊkwɪʊn də dàn ká ya kʊ yɪra.

28 Mə kanbana tə də mɛ, sə ba fwa nətʊ. Ba mɛ, sə ba sóní ba kana tə, ndə ba nə swə ba tìàn nətʊ. Bɛɛ tə, ʊ nə swə ʊ kan, kʊ yɪ ʊ tìàn nə ʊ swə.

29 Lìù mama tə wà ʊ tìàn dʊŋɪ. Lìù mama yɪ ʊ yàá də́ wodirən, ʊ ma kʊnɪ ʊ tìàn, də ʊ ywàŋá ʊ tìàn yuu zəni, ndə Zwezi-Kərisə nə ywàŋá ʊ púlí tə yuu nətʊ.

30 Nə mama yɪ Kərisə yɪra tə wa nandaran.

31 Kʊ púpʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: «Kʊ mù nə pɪn, bɛɛ wá nan ʊ yá ʊ nuu də ʊ nyɪna, ʊ ga va ʊ vwa ʊ tìàn ʊ kan nə. Yá ba bələ tə dàń wá jì won nədʊ».

32 Cígá tə, ka nə sə̀gə̀ yoo təntə wa, də̀ń lù zənzən. À pìà, sə à swìn də, kʊ yɪ Zwezi-Kərisə də ʊ púlí tə yoo nə, kʊ swìn.

33 Mə kʊ yɪ nətʊ, kʊ pa á də nə. Á lìù mama mɛ, sə ʊ sóní ʊ kan, ndə ʊ nə swə ʊ tìàn nətʊ. Á mù kana tə də mɛ, sə á zìlí á bana tə.

6

Bɪa də ba ninə də ba nyɪna nə mɛ, sə ba ya duən nə nətʊ
(Kolosə tìán 3.20-21)

1 Á mù bìsíná-ba, á zìlə́ á ninə də á nyɪna nii. Kʊ ziən, sə lìà tə, ba nə vwə ba tìàn *Yuu-Tiu yɪra fwa nətʊ.

2 Təntən yoo tə, Yɪɪ nə pɪn ʊ *nii tə kʊ yɪrɪ ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Zìlí n nuu də n nyɪna nii!» Mə kʊ mù nə yɪ təntən nii ʊ nə kàn nikanɪ, ʊ súrí kʊ nə, ʊ wʊ́:

3 «Kʊ mù nə wá pa, won mama ya zəni kʊ pa mʊ́, n ga na mɪdarɪ də lʊʊ wa».

4 Á mù bɪa nyɪna-ba də, á dànà ká fwa á pa, á bɪa tə lɪŋa zàn. Á mɛ, sə á kàrì ba, də á kəni ba cwəŋə wa, ndə Yuu-Tiu nə bɪrɪ aba cwəŋə nətʊ.

Ywəŋə tə də lìà tə, ba nə yə̀ ba, nə mɛ, sə ba ya duən nə nətʊ
(Kolosə tìán 3.22-25; 4.1; Titə 2.9-10)

5 Á mù ywəŋə tə, á sìá lìà tə, ba nə yə̀ aba tɪa yuu wa nii. Á zìlə́ ba zənzən, á vɪvaga ba yáá con. Á tʊŋa ba tʊtʊnan tə də á waa mama, ndə á nə sɛ̀e Zwezi-*Kərisə nii nətʊ.

6 Á dànà ká tʊn ba tʊtʊnan tə, ba nə zɪga ba ywàŋá aba cɪcɪ yɪrɪ. Á dànà ká fwa ndə á pìà, sə ləzoni bʊ á nə. Á zìlə́ ba nii, ndə Zwezi-Kərisə tʊ̀tʊ̀nà nə tʊŋa kʊ tə mama, Yɪɪ nə swə də, ba waa mama nətʊ.

7 Á tʊŋa á pa lìà tə nə, ba nə tɪ aba, ndə kʊ yɪ á tʊŋa á pɪn *Yuu-Tiu nə, kʊ tà lìà nə, á tʊŋa á pɪn.

8 Á yə̀ə́ də, yozəŋu tə mama, lìù nə fwa, ʊ wá na kʊ ŋwírán Yuu-Tiu yáá con, də ʊ nə swə ʊ yɪ yoŋu, nə à yə̀ə́ ʊ nə tɪ ʊ tìàn.

9 Á mù lìà tə, á nə yə̀ ywəŋə tə, á də tʊŋa zəni á ywəŋə tə yɪra, ndə ba nə. Á dànà ká fugu ba. Á yə̀ə́ də, Yɪɪ nə jə̀ə́ Yɪɪ *sàń nə, ʊ ywàŋá á mù də ba mù mɛ yuu nə. Yá ʊ mù yáá con, lìù mama ba ʊ don dwə.

Á tíə́ Yɪɪ kwatara zɪla tə!
(1 Piyɛrə 5.8-9; Romə tìán 13.12; 1 Tɛsalonikə tìán 5.8)

10 Kʊ tə, à nə wá swìn, à ma gúrí, á pɪan á ja dìàn, á nə vwə á tìàn *Yuu-Tiu də ʊ dìàn nəfarʊ tə nə yɪrɪ.

11 Á tíə́ kwatara zıla tə mama, Yıı nə
pın aba, á kə á yıra. Kʊ wá pa, á wàní á
zıgı *Sıtana nə də dìàn, máŋá tə wa, ʊ nə
wá bà, sə ʊ gıgarı aba ʊ dʊgʊ.
12 Kʊ̀ʊ̀ tə tà nə mʊ̀ də ləzoni kʊ̀ʊ̀. Kʊ
yı nə mʊ̀ də wiən tə nə jə dìàn, də wiən
tə nə də́ pàrì lanworu tə wa, kʊ̀ʊ̀. Mə tə
mʊ̀ nə də́ dìàn lʊʊ kʊ tə yuu wa, kʊ nə
wulə yikunu wa. Kʊ yı nə mʊ̀ də *zinə tə
mama, tə nə jə dìàn, tə ga wulə lanworu
tə wa, kʊ̀ʊ̀.
13 Kʊ mʊ̀ yırı, á dàń tíə́ Yıı kwatara zıla
tə mama, á kə á yıra. Kʊ mʊ̀ nə wá pa,
á wàní á ta máŋá tə wa, kʊ nə yı càn kʊ
pa aba. Yá á dàń nə ta á zwɛ̀e, á tə wá ja
dìàn, á zıgı yıı nə.
14 Á dàń zıga yıı nə də wʊdıʊ. Á pıan
Yıı cígá tə ya ndə voru nə, á nə ma vwə á
tàŋá nə. Á yana cígá tìán, sə kʊ wàní kʊ
cì á nə, ndə á nə zwı pamana lugu gànʊ̀
nə, á ma cì á tìàn nə, kʊ̀ʊ̀ tə wa.
15 Á kənə sírí, sə á wàní á swìn Zwezi-
*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə pın bıcan sìə́
lìà nə, á bırı. Kʊ nətʊ yı ndə natʊra nə,
á nə ken á nɛɛ nə, kʊ̀ʊ̀ tə wa.
16 Á kənə á waa Yıı nə máŋá mama. Kʊ
nətʊ yı ndə natana nə, á nə jə á jıın, á ma
cì Sıtana cıan tə yáá nə, tə dàn ká yí aba.
Tə cıan təntə nə yı mən də, natana təntə
yàá dəŋi tə.
17 Kʊ tə nə pın á sɛ̀e də, Yıı jon aba
á cʊna tə wa yı ndə lugu yupuu nə, kʊ
nə púə́ á yuu nə, kʊ̀ʊ̀ tə wa. Á dàń pwíə́
yupuu təntə á yuu nə. Yıı sʊgʊ tə yı ndə
lagʊrı sìʊ́ nə, Yıı-*Siŋu tə nə pın aba. Á
tíə́ kʊ sìʊ́ təntə, á ja á yıra.
18 Á jʊ̀ná Yıı máŋá mama, sə ʊ san aba.
Á lwərə Yıı, ndə ʊ Siŋu tə nə bırı aba
nətʊ. Á jana pínʊ́ wuuu, á dànà ká pìí á
kə á kwa, á ma tʊn kʊ yoo tə, sə á lòrì
Yıı á pa lìà tə duən tə mama nə, ba nə yı
Kərisə nə tı.
19 Á lwərə Yıı á pa à də nə, sə ʊ kə
ʊ sʊ̀ràn tə à nii wa. Kʊ nətʊ dàń wá
pa, à wàní à swìn cígá tə, ka nə sə̀gə̀ ʊ
sʊywáŋʊ́ tə wa, à bırı də wʊdıʊ.
20 À yı Zwezi-Kərisə *tʊntʊnʊ, à nə
swìn ʊ sʊywáŋʊ́ tə à bırı. Yá mə kʊ mʊ̀
də̀ń nə nə, à wulə banzala wa. Á lwərə
Yıı á pa nə, sə à wàní à swìn nəpon
nəpon, ndə à nə mɛ, sə à swìn nətʊ, fən
dàn ká ja nə.

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn (Kolosə tìán 4.7-9)

21 À pìà, sə á də lwarı kʊ tə, à nə wulə
kʊ wa, də kʊ tə, à nə fwa. Tiswikə yı nə
nubiswənə, ʊ nə tʊŋa ʊ pın *Yuu-Tiu nə
də pʊ̀ə́ nədʊ. Ʊ wá swìn kʊ tə mama, à
nə wulə kʊ wa, ʊ bırı aba.
22 Mə kʊ mʊ̀ yırı nə à tʊn wá á con, sə
ʊ pa á yəni nə nə yı nətʊ, sə ʊ ga zʊ̀rì á
bıcanı.
23 Nə nyına Yıı də Yuu-Tiu Zwezi-
*Kərisə nə wá pa bıcan sìə́ á mʊ̀, lìà tə
nə, á nə yı nə nubıa Kərisə yırı. Ʊ mʊ̀
nə wá pa á sóní duən, á ga kəni á waa
Zwezi-Kərisə nə wuuu.
24 Yıı nə wá fwa pubwanʊ lìà tə mama
yıra, ba nə swə nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə
də sonu tə, kʊ nə ba zwɛ̀e.

Sagı tə, Polə nə púpúní ʋ pa Filipə
Kərisə lìà tə nə
Filipə tìán sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə
Kʋ yı *tʋntʋnʋ Polə nə púpúní kʋ.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní
Polə púpúní sagı kʋ tə ʋ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Filipə tıfarʋ wa. Filipə yı kʋ wulə Masedwanə nagwanaa tə wa. Polə nə dıga Kərisə lìà púlí təntə dàń, kʋ mù ga nə yı Kərisə lìà púlə́ tə wa təntən púlí nasara lʋʋ wa. Polə swə Kərisə lìà púlí təntə zənzən.

Sagı tə wa sʋgʋ
Nəŋə kʋ tə yırı Polə nə púpúní ba nə: Polə wulə bàń dìà, *Kərisə lìà tə Filipə nə ga pa zìlə́ wiən bà, tə pa wá, yá ʋ dàń kəni ba lɛ̀eɛ̀e.
Polə pìà ʋ bırı də, càn yí Kərisə lìà tə, yá də kʋ nətʋ mɛ, ba tə mɛ, sə ba ya pupwən wa, ba tə mɛ, sə ba vwə ba tìàn *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə, ba mɛ, sə ba tʋŋa ba pın duən nə, ba ga mɛ, sə ba sóní duən də ba waa mama, ndə ʋ mù Polə nə.

Polə jʋ̀nì Kərisə lìà tə Filipə nə
1 À mù Polə də Timote nə yı Zwezi-*Kərisə tʋtʋnbıa. Nə púpúní sagı kʋ tə, nə pın á mù, Filipə lìà tə mama, á nə yı Zwezi-Kərisə nə tı. Nə púpúní kʋ, nə pın á yáá tìán tə nə də á tʋtʋnbıa tə nə.
2 Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʋ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

Won tə, Polə nə lòrì Yıı con, Filipə tìán yırı
(Kolosə tìán 1.3-11)
3-4 Máŋá mama, à nə swìn á yoo à nyına Yıı con, à yàá kə ʋ lɛ̀eɛ̀e á yırı. Yá à yàá fwa kʋ nətʋ tə də pupwən.
5 Kʋ zıgı dıın tə nə, á nə jigə *Kərisə lìà, kʋ ja bà kʋ yí zə̀n, á mù də à mù nə tʋŋa duən nə, nə swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, nə bırı. Kʋ mù nə pın, à kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e.
6 À yə̀ə́ də, cígá mama Yıı dıga tʋtʋnzəŋu də̀ń á bıcanı wa. Yá kʋ ja vələ dıın tə nə, Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʋ bà, ʋ wá fwa kʋ, ʋ zwɛ̀e.
7 Yıı fwa ʋ pubwanʋ tə à yıra, ʋ ga fwa kʋ vàn don á də yıra. Ba vwə nə də banzala, yá à wá swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, à bırı. À wá pa ba lwarı də, kʋ yı cígá, lìà tə, ba nə bʋ̀rì bʋ̀rà tə yáá con, də dìàn. Kʋ mù nə pın, à jə cígá, sə à ja pubʋŋa təntə də á mama, à nə ken á yoo à bıcan wa.
8 Á yoo yì nə zənzən. Yıı yə̀ə́ zəni də, kʋ tà kʋnkʋn nə à kʋnı. Kʋ yı Zwezi-Kərisə sonu tə nə, à ma swə aba.
9 Yá won tə, à dàń nə lòrì Yıı con, kʋ mù nə yı, sə á sonu tə súrí, wuuu kʋ ja lɛ. Kʋ mù nə wá pa aba yənu, sə á wànı́ á lwarı nətʋ tə, á nə mɛ, sə á fwa.
10 Yá á dàń wá wànı́ á kúrí kʋ tə nə jə funə. Kʋ nətʋ tə dàń wá pa, dıın tə, Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʋ bà, á bıcanı wá ya nəpon, á ga bá ja yokʋkwınan, ba nə wá caga á nii tə nə yırı.
11 Yá kʋ máŋá tə wa, á wá ya lìà tə, á twá də Zwezi-Kərisə, á ma tʋŋa tʋtʋnzəŋə zənzən, tə nə bırı də, á yı cígá tìán Yıı yáá con. Kʋ mù nə wá pa, lìà pa dun Yıı nə, ba ga bʋ ʋ nə.

Zwezi-Kərisə dwə won mama
(Marəkə 9.38-40; Romə tìán 14.7-8; 2 Korɛntə tìán 5.1-9)
12 À nubıa-ba, yìə̀n tə, tə nə yí nə, à pìà, sə á lwarı də, tə san tə pa Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə kwɛn kʋ va yáá.
13 Kʋ yı cígá, mə kʋ twá də tə mù yìə̀n təntə, tə nə yí nə, pamana tə mama, ba nə wulə bʋ̀rà dìà tə wa, də ba duən tə mama ma yə̀ə́ də, kʋ yı Zwezi-Kərisə yırı, ba vwə nə də banzala.
14 Ba vwə nə də banzala kʋ ga pa lìà tə zʋnı, ba nə yı à nubıa Kərisə yırı, tə jə *Yuu-Tiu dìàn ʋ cwəŋə tə wa. Yá kʋ dàń pın, ba kwɛn ba swìn Yıı sʋgʋ tə də wʋdıʋ, fən də ga ba ba jə.
15 Ba wa lìà duən yı ba swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə də wʋgwıʋ, ba ma jıga

à mù Polə nə. Yá ba duən mù yı, ba swìn kʊ, də ba waa mama.
16 Ba mù fwa kʊ də sonu, ba ga yèə́ də, Yıı nə ken nə yəbə, sə à swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋú tə də dìàn, à bırı də, kʊ yı cígá.
17 Ba duən tə mù yı ba swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋú tə, sə ba ma jıgı də nə. Ba sùràn tə tà də ba waa mama. Ba fwa nətʊ, ba ga bʊŋa də, ba wá súrí à càn tə, à nə wulə tə wa, à banzala tə wa.
18 Kʊ tà à yáá. Ba duən pubʊŋı wàá pubʊnkʊkwınan tə yanı. Ba duən də pubʊŋı wàá pubʊnzəŋə tə yanı. Yá ba ga nə swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋú tə, à mù Polə tə wulə pupwən wa, kʊ yoo tə yırı. Cígá mama, à tə wá kwɛn à jwɛ, à súrí lá wuuu.
19 À yèə́ də, kʊ nətʊ nə wá pa Yıı jon nə. Kʊ nətʊ wá twá də á yıjʊnı də Zwezi-Kərisə *Siŋu tə, kʊ də nə saŋa nə.
20 À swə, sə yoo kʊ tə tʊn. À jə kʊ yala, də à waa mama. Kʊ mù nə yı, sə à cì yoo dàn ká ya lá, cavıra nə wá ja nə kʊ yırı, sə à tətə dàń wá kwɛn, à lı à waa con síún nə, ndə fuən tə nə. Yá kʊ dàń nə twá à lʊʊ wulu nə, nə à yèə́ à tıan nə, ba wá pa dun Zwezi-Kərisə nə.
21 À mù Polə con nə, Zwezi-Kərisə nə pın, à mıı tə jə dèń. Yá tıan dàń jə nywarı tə pa nə.
22 Yá à mıı nə wulə lʊʊ wa, à tə wàá tʊtʊnzəŋu à fwa. Kʊ mù nə pın, à kúù yèrì kʊ tə, à nə wá kúrí à tì.
23 À dàń yı à wulə yìèn bələ tətəŋi wa. Vàn don nə, à swə zəni, sə à tı, sə à ya də Zwezi-Kərisə. Kʊ mù ga nə wá ya ywání də nə zənzən.
24 Yá vàn don də nə, á mù yırı nə, à mıı nə wulə lʊʊ, sə à san aba, kʊ də jə funə zənzən, kʊ doni.
25 À yèə́ də, cígá mama kʊ yı nətʊ, à ga yèə́ də, à bá tı, à wá ya də aba. À wá san aba, sə á va yáá Yıı nyiən tə wa. Yá á dàń wá jwɛ, á nə keni á waa Zwezi nə wuuu, tə yırı.
26 Máŋá tə, à nə wá pìí à bà á con, á dàń wá bʊ Zwezi-Kərisə nə zənzən á ja lɛ, à nə pìí á bà á con yırı.

(1 Tɛsalonikə tìán 2.12-16; Ebərə-ba 10.32-36; Tʊtʊnan 14.22)

27 Yoo tə kʊ nə dwə, kʊ mù nə yı, sə á ya lìà tə, á nə twá kʊ tə nii nə, Zwezi-Kərisə sʊywáŋú tə nə bırı aba. À pìà də, à nə wá bà, à na aba, nə à yèə́ à nə wà twi, sə à nì də, á zıga dìàn, á ga jə nimarʊ. À pìà, sə à nì də, á kəni dìàn də waa nədʊ, Zwezi-Kərisə sʊywáŋú tə yırı, á nə sèe.
28 Yá á kúù ba, á dʊŋa tə fən duri míámían. Kʊ mù nə wá bırı də, ba mù yı ba tı ba jén míámían Yıı yáá con, á mù ga wulə cwəŋə wa, kʊ nə wá jon aba á cʊna wa.
29 Yá kʊ yoo təntə yı kʊ nan Yıı. Yıı nə pın aba yuywáŋú. Kʊ tà, sə á kəni á waa ʊ nə wuuu, cıcı. Kʊ yı, sə á dá càn də ʊ yırı.
30 Síún nə, à mù də á mù mɛ dàń nə saŋa duən nə, nə jaŋa. Á dí yáá á na jaŋa tə, à nə jaŋa. Yá síún nə, á nèń də, à tə wulə jaŋa tə wa.

2

Á yana ndə Zwezi nə

(Romə tìán 15.1-7; 2 Korɛntə tìán 8.9; Kolosə tìán 1.15-20; Ebərə-ba 1.1-4)

1 Á ken á waa Zwezi-*Kərisə nə. Kʊ nətʊ pın súrí á bıcanı naaa? Ʊ sonu tə dàn á jìàn naaa? Á nı tori Yıı-*Siŋu tə tarpıʊn tə wa naaa? Yıı fwa pubwanʊ á yıra naaa? Yıı dəri á yinəgə zənzən naaa?
2 Də kʊ nə yı nətʊ, à lòrì aba, sə á sóní duən də Kərisə sonu təntə, sə á ja pubʊŋa nədʊ, sə á nii ya nədʊ. Á nə fwa nətʊ, à pupwən tə dàń wá ya cígá cígá pupwən.
3 Á dànà ká jıgı də duən. Á dànà ká bʊ á tìàn nə. Á kəni á tìàn tıa duən yáá con. Á ywàŋá lìà tə ndə lìà tə nə, ba nə wulə á yuu wa.
4 Á lìù mama dàn ká bún kʊ tə nə ziən, kʊ pa ʊ mù cıcı nə yoo. Ʊ mɛ, sə ʊ bún kʊ tə nə ziən, kʊ pa ba duən tə də nə.
5 Á pıan, á pubʊŋa tə ya ndə Zwezi-Kərisə pubʊŋa tə nə.
6 Ʊ də Yıı mɛ yà yı nədʊ. Yá ʊ ga wà pa kʊ ya yoo ʊ nə ba pìà, sə ʊ yá kʊ.
7 Ʊ yá ʊ dun tə mama, ʊ ga jì yoŋu. Ʊ jigə ləzwənə, ba lʊrı wá, ndə ba nə lʊrı ləzoni tə nətʊ.

8 Ʊ sɛ̀e ʋ mun ʋ tìàn, ʋ ga zìlí Yɪɪ nii, ʋ va
ʋ tɪ*.
9 Kʋ mù nə pɪn, Yɪɪ tì wá, ʋ kə dun bwálí
wa, tə nə dwə won mama. Yɪɪ pɪn wá yɪrɪ
tə, kʋ nə dwə yɪrɪ mama.
10 Kʋ twá kʋ yɪrɪ təntə nə, lìà tə mama, də
wiən tə mama Yɪɪ sàń nə, də tɪa yuu wa
yəbə, də tɪa də̀ń mɛ, wá bà ba tʋ Zwezi
yáá con, ba bʋ ʋ nə.
11 Lìù mama wá súrí ʋ nii, ʋ ga swìn, ʋ
bɪrɪ də Zwezi-Kərisə yɪ *Yuu-Tiu. Yá kʋ
dàń wá pa dun nə nyɪna Yɪɪ nə.

Kərisə lìà tə yɪ ndə poni nə

12 À nubisoni-ba, máŋá tə wa, à mù də
á mù nə yɪn duən nə, á zìlí Yɪɪ nii. Kʋ
mɛ, sə á tə zìlí Yɪɪ nii síʊ́n nə, máŋá ka tə
də wa, à nə tə̀lə́ á con. Yɪɪ jon aba á cʋna
wa, á dàn tʋŋa kʋ tʋtʋnan. Á fwa kʋ nətʋ
də zìlə́ zənzən də á vɪvaga ʋ yáá con,
13 Yɪɪ nə dí yáá ʋ tanɪ aba ʋ tún, sə á
sóní yìèn tə, tə nə poli ʋ pùə́, ʋ ga pa aba
dìàn, sə á tʋn tə də yɪrɪ.
14 Kʋ tə mama á nə fwa, á dànà ká
ŋʋŋwɪn. Yá á dànà ká fwa tʊ́tʊ̀ná də
duən.
15 Kʋ mù nə wá pa, á ya lìà tə, á nə ba
yoo jə, ba nə wá caga á nii nə kʋ yɪrɪ. Á
ga wá ya Yɪɪ lìà tə, á bɪcanɪ nə yɪ nəpon
Yɪɪ yáá con, á nə ba cʋna jə. Á mù də
ŋwɪna də wʋlwanyɪna-ba nə wulə lʋʋ kʋ
tə wa, á mɛ, sə á ya ba wa, ndə poni nə,
kʋ nə pɪpɪlɪ.
16 Á mɛ, sə á swìn sʊ̀ràn tə, tə nə pɪn
mɪɪ, á bɪrɪ lìà nə. Á nə fwa nətʋ, dɪɪn tə
Zwezi-*Kərisə nə wá pìí ʋ bà, à mù Polə
wá na dun ʋ yáá con, á yɪrɪ. Kʋ nətʋ bɪrɪ
də, à càn tə, à nə dí tʋtʋŋɪ tə wa, də à nə
gwàrì tə wà tʋtʋ twɪ.
17 Á keni á waa Zwezi nə. Kʋ yɪ ndə
*joŋi nə, á nə pɪn Yɪɪ nə. Ba nə gʋa nə, à
jə pupwən. À mɪɪ tə wá ya joŋi, kʋ súrí á
joŋi tə nə. Yá à dàń wá jwɛ də á mama.
18 Á də mɛ, sə á ja pupwən nətʋ, á jwɛ
də nə.

Timote də Epafəroditə yoo

(1 Tɛsalonikə tìán 3.1-11; 1 Korɛntə tìán 16.15-18)

19 Də kʋ nə yɪ *Yuu-Tiu Zwezi fɪra, à jə
yala də, à wá tʋn Timote á con síʊ́n. À
pìà, sə máŋá tə wa, ʋ nə pìí ʋ bà à con,
sə ʋ dàn à mù Polə jìàn, də tə tə ʋ nə nì
á con.
20 Mə ʋ mù cɪcɪ nə yɪ lìù ʋ wulə à con,
ʋ də pubʋŋa tə nə yɪ ndə à nə, á yoo nə
yì wá cígá cígá, ndə à nə.
21 Lìà tə duən tə mama yɪ ba təntɪan
yìèn cɪcɪ nə ba bʋŋa. Yá ba ba Zwezi-
*Kərisə yìèn tə yuu ywàŋá.
22 Kʋ nə yɪ Timote mù, á yə̀ə́ nətʋ tə,
ʋ nə bɪrɪ də, ʋ yoo ba kwɛ̀e. À mù də ʋ
mù mɛ nə tʋŋa duən nə, nə swìn Zwezi-
Kərisə sʋywáŋʊ́ tə, nə bɪrɪ. Ʊ san nə
tʋtʋŋɪ tə wa, ndə bìú nə saŋa ʋ nyɪna nə
nətʋ.
23 À jə yala də, à wá wànɪ́ à tʋn wá á
con lala, də à nə nɪ à yìèn tə yáá.
24 À jə yala də, kʋ nə yɪ Yuu-Tiu fɪra, à
tətə Polə wá bà á con síʊ́n.

25 À nɪ də, kʋ mɛ, sə à pa Epafəroditə, ʋ
nə yɪ à nubiu Kərisə yɪrɪ, pìí ʋ bà á con.
Á tʋn wá à con, sə ʋ ja saŋʋ tə, à yà nə
pìà, ʋ ja bà ʋ pa nə. Yá à mù də ʋ mù dàń
ken dìàn nə tʋn Zwezi tʋtʋnan tə zənzən.
26 Ʊ yɪra lɪŋa zənzən, sə ʋ na á mama.
Yá á yoo ga jə wá, ʋ nə yə̀ə́ də, á nì də, ʋ
yɪra ba zurə yɪrɪ.
27 Kʋ yɪ cígá, ʋ yà tʋa yayɪgʋ, kʋ ga
mancɪn, sə ʋ mɪɪ zwɛ̀e. Yá Yɪɪ dàń dəri
ʋ yinəgə. Kʋ tà ʋ mù cɪcɪ yinəgə nə, Yɪɪ
dəri. Kʋ yɪ də à mù Polə mɛ, sə pucʋnɪ
nəfarʋ don kʊ́ʊ̀ dàn ká yí nə, kʋ súrí.
28 Kʋ mù nə pɪn, à bɪbarɪ, sə à pa, ʋ bà
á con, sə á na wá, sə á ya pupwən wa, sə
à də pucʋnɪ tə fʋ kʋ mun.
29 Ʊ yɪ á don Kərisə lìù nə Yuu-Tiu
cwəŋə tə wa. Á zìlə́ ba mù ləzwənyirə
təntə. Máŋá tə wa, ʋ dàń nə twi, sə á sɛ̀e,
á jon wá də pupwən.
30 Ʊ jon á yuu tʋtʋŋɪ ʋ tʋn, ʋ mɪɪ yà ga
pìà kʋ nan, tʋtʋŋɪ tə yɪrɪ, á yà nə pìà, sə á
tʋn á pa nə, də á yà nə wulə à con. Kʋ yà
ga mancɪn, sə ʋ mɪɪ zwɛ̀e Kərisə tʋtʋŋɪ
tə yɪrɪ.

* **2:8 2.8** Kʋ ga yɪ, ba paa wá dagarʋ yuu, ʋ tɪ.

3

Zwezi-Kərisə dwə won mama
(Galasi tìán 5.1-6; 6.12-14; 1 Korɛntə tìán 9.24-27; 2 Piyɛrə 1.5-11)

1 À nubıa-ba, sʊgʊ tə, à nə wá ma zwɛ̀e
nə yı kʊ tə: Á mù də *Yuu-Tiu vwə duən
nə. Á dàń yana pupwən wa. Kʊ ba nə
wʊwalı, sə à pìí à bwé kʊ tə wa, à nə dí
yáá à swìn á con. Yá á mù con nə, kʊ mù
nə wá pa, á nì kʊ dèń cígá cígá.
2 Lìà wulə, ba tʊŋa yokʊkwınan. Ba
yı ndə kukuri nə. Ba yoo nə yı, sə ba
*gwəŋə bɛɛ. Yá kʊ ga yı yotʊtʊ. Á cıa á
tìàn nə də ba tə!
3 Nə mù nə yı lìà tə, nə nə gwəŋə nə
tìàn, yá kʊ ga jə dèń. Kʊ tà ba mù. Nə
mù nə jə Yıı-*Siŋu tə dìàn, nə ma tʊŋa nə
pın Yıı nə. Nə pın dun nə tìàn nə Zwezi-
Kərisə yırı. Nə ba nə waa kəni ləzoni
yofwamınan nə.
4 Də lìà duən nə bʊŋa də, ba mù nə wàá
ba waa ba kəni ləzoni yofwamınan nə, à
mù Polə nə dwə ba. À də yà wàá à waa à
kəni tə nə.
5 Á nəŋə yìèn tə, nə pın à dwə ba:
*Ebərə-ba nə lʊrı nə, à ga yı Ebərə
cígá cígá. À yı *Yızərayɛlə-ba dwíí,
Bɛnzwamɛn* dwíí dəkuu tə wa. Ba lʊrı
nə, ba gwəŋə nə, à lʊrı dıan nana dıın
nə.
6 Kʊ nə yı Yıı *nii tə yoo wa, à yà yı
*Farızıan. À yà jə yawala zənzən, *Zwifə-
ba Yıı nii tə yoo wa. Kʊ mù nə pın, à yà
fıfın Kərisə lìà púlí tə. Kʊ nə kʊ́ʊ̀ yı ka
twá Zwifə-ba Yıı nii tə nə zəni, sə kʊ ma
bırı də, à yı cígá tíú, à yà zìlí Yıı nii tə
mama. Yá à yà ba yoo mama jə ba nə wá
caga à nii nə kʊ yırı.
7 À yà jələ tə yìèn təntə də, tə mù nə jə
nywarı. Yá sívn nə Zwezi-Kərisə yırı, à
dàń jələ tə mama ndə tʊtʊ nə.
8 Cígá mama, tə mama yı ndə tʊtʊ nə. À
yə́ə́ à Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə. Kʊ mù yənu
təntə ga nə dwə won mama. Ʊ mù yırı
nə à sɛ̀e, sə à kwìn tə mama nə, à ga jələ
tə mama ndə ywərən nə, sə à wàní à ya
Kərisə lìù.
9 À pìà, sə kʊ twá, à nə ken à waa
Zwezi-Kərisə nə, à ma ya cígá tíú Yıı yáá
con. À kʊ́ʊ̀ bá pìà, sə à ya cígá tíú Yıı
yáá con, à nə zìlí Yıı nii tə yoo ʊ nə pın
*Moyizə nə yırı. Yıı dàń nə pın, à yı cígá
tíú, à nə ken à waa Zwezi nə yırı. Kʊ tà
à tətə. Kʊ mù nə pın, à dàń yı ʊ mù lìù
mıámıán.
10 Yoo tə à nə pìà, kʊ mù nə yı, sə à yəni
Zwezi-Kərisə. Yá à pìà, sə à yəni dìàn tə,
ʊ nə ja pìí ʊ bwin ʊ nan. Yá à dàń pìà, sə
à dá càn də wá, sə à ya ndə ʊ nə, máŋá
tə wa, ʊ nə tıga.
11 Də kʊ nə swə kʊ yı nətʊ mama, sə à
də pìí à bwin à nan ndə ʊ nə.

Ka dəri ka va yáá wuuu yoo
(Romə tìán 16.17-18; Ebərə-ba 13.14; 1 Zwan 3.1-3)

12 Kʊ tà à pìà, sə à swìn də, à manwarı
à na kʊ tə à nə pìá. À ma kʊ́ʊ̀ ba pìà, sə
à swìn də, à yoo mama manwarı kʊ ziən.
Yá à dàń yı à kəni dìàn, sə à wàní à ja
wiən təntə, ndə Zwezi-Kərisə nə sɛ̀e nə
nətʊ.
13 À nubıa-ba, kʊ tà à wʊ́, à manwarı à
ja tə wiən təntə. Yá yoo nədʊ nə, à dàń
fwa. Kʊ mù nə yı, à swɛ̀eé wiən tə, tə nə
kɛ̀eń, à ga kəni dìàn, sə à yí wiən tə, tə
nə wulə yáá.
14 À dàń yı à dəri, à vələ yáá wuuu, sə
à wàní à yí lá. Kʊ mù nə wá pa, à na
ŋwírán tə, Yıı nə kúrí nəba, sə ʊ pa nəba.
Ŋwírán təntə nə yı, sə à ya də wá Yıı sàń
nə, Zwezi-Kərisə yırı.
15 Nə mù jigə nəkwına Yıı cwəŋə tə wa.
Nə mɛ, sə nə bʊ́n nətʊ. Də á nə bʊ́n yiri
don, Yıı nə wá bırı kʊ aba.
16 Kʊ nə swə, kʊ yı nətʊ mama, nə vələ
nə yáá wuuu, cwəŋə tə wa, nə nə yın ka
wa, kʊ bà kʊ yí zən.
17 À nubıa-ba, á mama yana, ndə à nə
yı nətʊ. Á ywàŋá lìà tə, ba nə yı ndə nə
nə, sə á də ya nətʊ.
18 À dí yáá à swìn tə yìèn təntə á con,
nɛɛ kapʊpʊ. Sívn nə, à kʊ́ʊ̀ pìí à bwé

* **3:5 3.5** Bɛnzwamɛn yı *Zwakɔbə talıkwa bìú, ʊ nə súrí ʊ bıa nii nə, bıa fugə bələ. Zwakɔbə yı Yızərayɛlə yırı don. Yızərayɛlə dwíí tə pwɛ̀e pulə fugə bələ. Tə fugə bələ nii nyiən yırı nə yı Bɛnzwamɛn.

tə wa, kʋ dàń ga yı də yinıa. Lìà dáá zənzən ba tʋtʋnɛɛ nə bırı də, ba yı Zwezi-*Kərisə, ʋ nə tıga dagarʋ tə yuu wa, dʋŋa.

19 Ba mù lìà təntə puswənə wiən nə yı ba yıı. Ba tʋŋa yìèn tə nə jə cavıra, yá ba ga tə pın dun ba tìàn nə, də kʋ mɛ. Ba pubʋŋa mama dàń yı ka wulə tıa yuu wiən tə con. Máŋá don bìàn Yıı nə wá cʋ̀gʋ̀ ba.

20 Kʋ nə yı nə mù, nə mù yı Yıı *sàń lìà. Kʋ yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə, ʋ nə jon nəba nə cʋna wa, nə dànì, də ʋ naŋa Yıı sàń nə, ʋ cwi nə con.

21 Ʋ nə twi máŋá tə wa, ʋ wá lwàń nə yıra tə, tə nə ba dun jə, ʋ pa tə jì ndə ʋ tətə yıra tə nə, tə nə jə dun. Ʋ wá fwa kʋ nətʋ tə də dìàn tə, tə nə pın, ʋ wulə wiən tə mama yuu wa.

4

1 À nubisoni-ba, kʋ mù yırı nə, á dàń zıga zəni, də *Yuu-Tiu máŋá mama wuuu. À nubıa-ba, à swə aba zənzən. À ga pìà, sə à pìí à na aba cígá cígá. À wulə pupwən wa á yırı. Yá à wá na dun yupuu á mù yırı.

Sagı tə kwìə bwálí
(Filipə tìán 2.1-3; 1 Tɛsalonikə tìán 5.16; 1 Piyɛrə 5.7; Kolosə tìán 4.2; Zwakə 3.17-18)

2 À kwè Evodi də Sɛntiswə, ba mù kana bələ təntə sə ba ja nimarʋ, ba nə yı *Yuu-Tiu lìà tə yırı.

3 Yá n mù lìù tə, n nə yı pùə́ nədʋ tíú, n ga yı à tʋtʋndon, à lòrì mú, sə n san kana bələ təntə nə. À mù, də ba mù, də Kəleman, də tʋ̀tʋ̀nà tə duən nə kálí nə tìàn nə swìn Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ tə nə bırı. Yıı púpʋ́ní ba mama yıra sagı wa. Kʋ nətʋ bırı də, ba jə mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con.

4 Á wulə də Yuu-Tiu Á dàń yana pupwən wa dıın mama. À tə kʋ́ʋ̀ bwé kʋ wa: Á yana pupwən wa!

5 Á pıan lìà tə mama lwarı də á jə pubwanʋ. Yuu-Tiu túrí bwələ.

6 Á dànà ká pa, won mama yoo ja aba. Yoo mama nə twi, sə á twá də yıjʋnı, á lòrì won tə, á nə pìà Yıı con. Á nə lòrì Yıı con nətʋ, sə á kə ʋ lɛ̀eɛ̀e də.

7 Yá Yıı wá pa bıcan sìə́ aba, tə nə dwə won tə mama nə nə wàá kʋ dàń nə nì. Bıcan sìə́ təntə dàń wá pa, á fıra də á pubʋŋa ya də Zwezi-Kərisə.

8 À nubıa-ba, kʋ tə, à nə wá swìn à gúrí nə yı yìèn tətə. Á nəŋə yìèn tə nə mɛ, sə tə ya á pubʋŋa yìèn: Tə mù nə yı yozəŋə tə, lìà nə bwı tə nə, də yìèn tə, tə nə yı cígá yìèn Yıı yáá con. Də tə tə ba cʋna jə. Də tə tə ba nə mɛ, sə ba sóní, ba ga bırı də, tə ziən. Də yofwamınan nəzəŋə ba nə bwı tə nə.

9 Á də dàń fwa yìèn təntə à nə bırı aba, də tə tə, á nə sɛ̀e, də tə tə, á nə nì, də tə tə, á nə nı də, à fwa. Yá Yıı tə, ʋ nə pın nəba bıcan sìə́, dàń wá ya də aba.

Polə kəni ba lɛ̀eɛ̀e ba zìlə́ tə yırı
(Ebərə-ba 13.3, 5, 16; Filipə tìán 1.7; 2 Korɛntə tìán 9.6-15)

10 *Yuu-Tiu pın, à jə pupwən, á nə kʋ́ʋ̀ pìí á wulə á saŋa nə yırı. Á bʋŋa à yoo, kʋ dán, yá á wà wànı́, sə á san nə.

11 Kʋ tà à swìn nətʋ, won nə mùrì nə yırı. À mì nətʋ tə, à nə wá ya pupwən wa, yoo mama wa.

12 À yə̀ə́, nətʋ à nə wá fwa də, won nə mùrì nə. À ma kʋ́ʋ̀ yə̀ə́, nətʋ à nə wá fwa də, à nə jə wiən zənzən də. Yoo mama wa, à mì ka də́ ka sú, à ga mì niən janʋ də. À mì ka ja wiən zənzən, à ga mì won nə mùrì nə də.

13 À wàá tə yìèn təntə mama, à fwa də dìàn tə, Zwezi-Kərisə nə pın nə.

14 Yá də nətʋ mama, á fwa zəni də, á nə san nə à yojanan tə wa.

15 Á mù Filipə tìán-ba, á yə̀ə́ də, kʋ jıjʋ mama à swìn Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə, Masedwanə nagwanaa tə wa. Yá à nə pìí à vìrí, máŋá tə wa, á mù cıcı nə san nə. Kərisə lìà púlí don mama wà lá yın à mù də ba mù nə pın wiən duən nə, nə ga jon wiən duən con, də kʋ nə tà á mù cıcı.

16 À nə kʋ́ʋ̀ yın Tɛsalonikə də nə, á nɛɛ bələ mɛ, á nə pın, won tə, kʋ nə mùrì nə, bà kʋ pa nə.

17 Kʊ tà á zìlə́ wiən tə, à pìà. Kʊ tə, à nə
pìà, kʊ mù nə yɪ, sə Yɪɪ pa aba kʊ ŋwírán
zənzən, ndə tìʊ́ nə zɪn bɪa zənzən nətʊ.
18 À nɪ tə tə mama, á nə tʊn à nə, tə
ga bʊ́rí nə. Máŋá tə, à nə nɪ wiən tə,
Epafəroditə nə ja bà, ʊ pa nə, won mama
kʊ́ʊ̀ wà nə mùrì. Tə wiən təntə yɪ ndə
tɪralɪ nə, kʊ lwán nə ywán zəni. Tə ga yɪ
ndə *joŋi nə, kʊ twá Yɪɪ fɪra nə, ʊ ga swə
tə.
19 Yɪɪ yɪ dun nəfarʊ tíú, yá ʊ ga wá
pa aba, kʊ tə mama nə mùrì aba, Zwezi-
Kərisə yɪrɪ.
20 Dun tə mama mɛ, sə tə ya nə nyɪna
Yɪɪ nyiən, máŋá mama, wuuu, kʊ nə ba
zwɛ̀e. Amɪɪna!

Sagɪ tə jʊ̀nà bwálí

21 Á jʊ̀ná lìà tə mama, ba nə yɪ *Kərisə
nə tɪ, á pa nə. Kərisə lìà tə, ba nə wulə
yəbə, də jʊ̀nì aba.
22 Kərisə lìà tə mama jʊ̀nì aba. Ba tə, ba
nə jʊ̀nì aba, ba doni, kʊ mù nə yɪ *Romə-
ba pìʊ́ nəfarʊ kàrá lìà tə.
23 *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə pubwanʊ tə
wá ya də á pubʊŋa tə.

Sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Kolosə
Kərisə lìà tə nə
Kolosə tìán sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə

Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ. Máŋá tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə, də ʊ yı ʊ wulə bàń dìà Romə nə.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní

Polə púpúní sagı kʊ tə, ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Kolosə nə.

Sagı tə wa sʊgʊ

Nəŋə kʊ tə yırı Polə nə púpúní ba nə: Lìà duən kàrì kʊnkʊn kàrì, ba ma gıgarı *Kərisə lìà tə Kolosə nə. Ba pìà, sə Kərisə lìà tə pìí ba twá ba nıbara-ba yofwamınan tə nə. Polə pìà ʊ bırı də, Kərisə tə, ʊ nə wulə mıı wa, nə dwə won mama. Ʊ mù cıcı nə jə nii, ʊ ga jə dìàn lʊʊ dìàn mama yuu wa.

Kərisə lìà púlí tə yı ndə ʊ yıra nə, ʊ tətə ga yı yıra təntə yuu. Kərisə lìà tə nə kən ba waa Kərisə nə yırı, ba mù də Kərisə tə, ʊ nə tıga, ʊ pìí ʊ bwin, tə dàń vwə duən nə. Ba yàá lə ba níá wa, kʊ twá də Yıı yırı, ba ma bırı kʊ yoo təntə. Mə kʊ twá yoo kʊ tə nə Kərisə lìà tə ma bırı kʊ. Kʊ nətʊ dàń pın ba jì ləzwəndʊra.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Kolosə nə

1 À mù Polə yı Yıı nə kúrí nə, də ʊ tətə fıra, sə à ya Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À mù də Timote, ʊ nə yı nə nubiu Kərisə yırı, nə púpúní sagı kʊ tə.

2 Nə pın kʊ Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ nə wulə Kolosə nə. Á mù nə yı nə nubıa á nə yı Kərisə nə tı, á nə keni á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu də pùá nədʊ. Nə nyına Yıı nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ʊ ga pa aba bıcan sìá.

Polə ken Yıı lɛ̀eɛ̀e Kolosə tìán yırı

(Efɛzə tìán 1.15-19; Filipə tìán 1.3-6; 1 Tɛsalonikə tìán 1.2-4; 3.5-11)

3 Máŋá mama, nə jʊ̀nì Yıı, ʊ nə yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə nyına, nə pın aba. Nə nə wulə nə jʊ̀nì Yıı nə pın aba, nə yàá kə ʊ lɛ̀eɛ̀e á yırı.

4 Nə nì, nətʊ tə á nə keni á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu, yá á ga tə swə lìà tə mama, ba nə yı Kərisə nə tı.

5 Máŋá tə, Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə yı cígá sʊgʊ tə, nə twi á con, kʊ pın á jə yala Yıı con. Yala təntə yı won tə, Yıı nə tanı, sə ʊ pa aba ʊ sàń nə.

6 Kʊ sʊywáŋʊ́ təntə vəli kʊ yí lʊʊ tə mama wa, kʊ ga tə pùlì kʊ súrí wuuu. Mə nətʊ nə, kʊ tʊŋa á də con, kʊ nə zıgı dıın tə nə, á nə nì Yıı pubwanʊ tə yoo, á ga lwarı, Yıı pubwanʊ tə nə yı cígá cígá nətʊ.

7 Kʊ yı Epafərasə nə kàrì kʊ sʊywáŋʊ́ təntə, ʊ bırı aba. Ʊ yı nə nubiswənə. Nə mù də ʊ mù mɛ nə tʊŋa Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə tʊtʊŋı tə duən nə. Ʊ tʊŋa ʊ pın Zwezi-Kərisə nə də pùá nədʊ, á mù yuu yırı.

8 Yá ʊ mù dàń nə swìn, ʊ pa nə yəni nətʊ, Yıı-*Siŋu tə nə pın á swə duən.

(Filipə tìán 1.9-11; Zwan 1.1-3, 14, 16)

9 Kʊ mù nə pın, kʊ nə zıgı dıın tə, nə nə nì kʊ nətʊ tə, nə yàá jʊ̀nì Yıı nə pın aba máŋá mama. Yá nə dàń lòrì Yıı, sə ʊ pa á yəni kʊ tə nə yı ʊ fıra, tə zəni zəni, sə ʊ ga pa á na wʊbʊŋa mama, də yənu mama, kʊ nə yı ʊ *Siŋu tə nə pın.

10 Kʊ nətʊ wá pa, á wànı á twá kʊ tə nə *Yuu-Tiu nə pìà, á ga tʊŋa kʊ tə nə poli ʊ pùá nə. Á dàń wá tʊn tʊtʊnzəŋə yiri mama, á ga wá lwarı Yıı wuuu, á súrí lá.

11 Nə tə lòrì Yıı, sə ʊ twá ʊ dìàn tə nə bırı ʊ dun tə nə, ʊ pa aba dìàn. Yá á dàń wá wànı á na pínʊ́ wuuu, á dànà ká pìí á kə á kwa.

12 Á kənə nə nyına Yıı lɛ̀eɛ̀e də pupwən. Ʊ pın á jì lìà tə, á də nə wàá tori á nı ʊ con, ʊ nə tún, sə ʊ pa lìà tə nə, ba nə yı ʊ mù nə tı, bwálí tə nə, kʊ nə wulə poni wa.

13 Ʊ mù nə van nəba ʊ lı, sə yikunu yìən dàn ká dá dìàn nə yuu wa. Ʊ dàń ken nəba ʊ bìú Zwezi-Kərisə, ʊ nə swə, pàrì tə wa.

14 Mə ʊ bìú təntə nə kwɛn nə cʊna tə ʊ lı nə mù də Yıı pwərə wa. Yá ʊ mù ga nə

yè nəba ʋ jon, sə nə tɪnɪ nə tìàn.

Zwezi-Kərisə yɪ won mama Yuu-Tiu (Efɛzə tìán 2.13-19)

15 Zwezi-*Kərisə yɪ Yɪɪ tə, lìà nə wàrì ba nɪ ba yíá wa, nyɪnyɪga. Ʋ mù nə yɪ Yɪɪ bìú. Ʋ yɪn lá də won mama tə wà fwa.
16 Yá Yɪɪ yɪ ʋ twá də ʋ mù, ʋ ma fwa wiən tə mama, tə nə wulə lanworu wa də tɪa yuu wa. Tə wiən təntə nə yɪ wiən tə, lìà nə na də ba yíá, də tə tə, ba nə ba na də yíá. Ʋ fwa *malɪkɛ də tə yun tìán, də pɛ̀egá tə mama, dìàn tə, də wiən tə nə jə dìàn, də wiən tə nə də́ pàrì. Tə wiən təntə mama yɪ Yɪɪ twá də ʋ bìú tə, ʋ ma fwa tə. Yá tə ga yɪ Yɪɪ fwa, ʋ pa Zwezi nə.
17 Zwezi-Kərisə yà wulə, də won mama tə tə̀lə́. Yá wiən tə mama dàń yɪ, ʋ mù nə pɪn, tə wulə tə bwálí nə.
18 Kərisə lìà púlí tə yɪ ndə ʋ mù Kərisə yɪra nə, ʋ tətə dàń ga yɪ yɪra təntə yuu. Ʋ mù nə yɪ təntən lìù, ʋ nə nan, ʋ mù ga nə dí yáá, ʋ bwin ʋ zàn tɪan wa. Kʋ dàń bɪrɪ də, ʋ wulə wiən tə mama yuu wa.
19 Kʋ yɪ Yɪɪ tətə fɪra, sə ʋ bìú tə ya kʋ tə mama mɪámɪán, ʋ mù Yɪɪ nə yɪ.
20 Ʋ mù Yɪɪ nə kʋ́ù swə, sə ʋ twá ʋ bìú tə nə, ʋ pa ʋ də won mama pìí ba kə duən yuu. Ʋ twá də ʋ bìú tə jana, tə nə nan ʋ tɪan tə máŋá wa dagarʋ tə yuu wa, ʋ ma kə bɪcan sìə́ ʋ mù, də tɪa yuu wiən tə, də lanworu wiən tə mama pwərə wa.
21 Á də con dí yáá nə, á yà ŋʋ́ná də Yɪɪ. Yá á yà yɪ Yɪɪ dʋŋa, á nə bʋŋa yokʋkwɪnan, á ga tʋŋa tə yokʋkwɪnan təntə yɪrɪ.
22 Yá sɪʋ́n nə, Yɪɪ dàń pɪn, á mù də ʋ mù pìí á kə duən yuu, ʋ bìú tə nə jigə ləzwənə ʋ ga tɪ tə yɪrɪ. Yɪɪ fwa nətʋ, sə ʋ pa á wànɪ́ á bà, á zɪgɪ ʋ yáá con, ndə lìà tə nə, cʋna mama nə tə̀lə́ á yuu wa, yokʋkwɪnan dàn ká ya á yɪra Yɪɪ yáá con, lìù mama nə wàrì yolwan ʋ swìn á yuu wa.
23 Á dàń nə mɛ, sə á kə á waa Zwezi-Kərisə nə wuuu, á dànà ká yá. Á zɪga də dìàn kʋ wa. Á dànà ká pìí á lwàń pubʋŋa də yala tə, á nə jə də Zwezi-Kərisə sʋywáŋʋ́ təntə, ba nə swìn ba bɪrɪ aba. Yá ba swìn kʋ ba bɪrɪ tɪa yuu ləzoni tə mama. Mə kʋ sʋywáŋʋ́ təntə ka swìn ka bɪrɪ nə yɪ à mù Polə də tʋtʋŋɪ.

Nətʋ Polə nə tʋŋa Kərisə lìà púlí tə yɪrɪ (Efɛzə tìán 3.1-13; 1 Korɛntə tìán 2.7-13)

24 À mù Polə jə pupwən də càn tə, à nə də́ á mù yɪrɪ, máŋá kʋ tə wa. À wulə à də́ càn tə, tə nə ga, sə nə də́ Zwezi-*Kərisə tʋtʋŋɪ tə yɪrɪ, sə kʋ san ʋ púlí tə nə, kʋ nə yɪ ndə ʋ yɪra nə.
25 À jigə Kərisə lìà púlí tə tʋ̀tʋ̀nʋ̀, sə à tʋn tʋtʋŋɪ tə, Yɪɪ nə pɪn nə. Tʋtʋŋɪ təntə nə yɪ, sə à swìn ʋ sʋgʋ tə mama à bɪrɪ aba.
26 Sʋgʋ təntə yɪ cígá tə, ka nə sə̀gə̀ lìà tə mama yáá nə, kʋ máŋá nə ba yigə. Yá sɪʋ́n nə, ʋ dàń bɪrɪ kʋ lìà tə nə, ba nə yɪ Kərisə nə tɪ.
27 Ʋ fwa nətʋ, ʋ yà nə pìà ʋ bɪrɪ lìà təntə nə də, yosəgu təntə, ʋ nə pìà, sə ʋ fwa yɪ yoo nəfarʋ. Yá ʋ ga wá san dwíə́ tə duən tə mama nə, ba nə tà *Zwifə-ba. Cígá təntə, ka nə sə̀gə̀ nə yɪ Zwezi-Kərisə yoo wulə á bɪcanɪ wa. Yá á dàń twá də ʋ mù, á jə yala də, á wá na tori Yɪɪ dun tə wa.
28 Mə ʋ mù Zwezi-Kərisə yoo nə, nə swìn nə bɪrɪ lìà tə nə. Nə yàá kwè lìù mama, nə ga kàrì wá də wʋbʋŋa tə mama, Yɪɪ nə pɪn nəba. Nə pìà, sə lìà tə mama twá Zwezi-Kərisə nə, ba ya lìà tə, Yɪɪ yìàn tə bɪga ba yun wa.
29 Kʋ mù nə pɪn, à dàń ma kəni dìàn zənzən à tʋŋa. Yá kʋ yɪ Zwezi-Kərisə dìàn nəfarʋ tə, ʋ nə pɪn nə, dàń nə pɪn, à jə dìàn, à ma tʋŋa nətʋ.

2

1 Kʋ yɪ cígá, à pìà, sə á lwarɪ, à nə tʋn zənzən nətʋ, à pa á mù Kolosə Kərisə lìà tə nə, də ba tə nə, ba nə wulə Lawodise nə, də lìà duən zənzən nə, ba tə nə wà nə nɪ ba yíá wa.
2 À fwa nətʋ, sə à ma zùrì Kərisə lìà tə mama bɪcanɪ, sə ba vwa duən nə, ba ga sóní duən. À pìà, sə á na yənu tə mama mɪámɪán. Kʋ nətʋ dàń wá pa á lwarɪ Yɪɪ cígá tə, ka nə sə̀gə̀. Cígá təntə, ka nə sə̀gə̀, nə yɪ Zwezi-Kərisə yoo tə.

3 Wʊbʊŋa də yənu yı wiən, tə nə ziən
zənzən, tə ga yı yoməgu Zwezi-Kərisə bırı
nəba.
4 À swìn yìən tə tə á con, sə lìù mama
dàn ká wàní ʊ twá swıan sʊ̀ràn nə, ʊ ma
gıgarı aba ʊ dʊgʊ.
5 À mù nə swə à ŋʊ́ná də aba, à pubʊŋa
tə wulə də aba. À fwa pupwən də, á nə
tʊŋa yoo mama, ndə kʊ nə mɛ, sə kʊ tʊn
nətʊ, á ga kəni á waa Zwezi-Kərisə nə
wuuu, á ba á kwa kəni.

Zwezi-Kərisə yı nə wʊbʊŋa cígá cígá
(Efɛzə tìán 2.1-10; 3.14-19; 1 Tɛsalonikə tìán 4.1-2; 1 Timote 6.20-21; Romə tìán 6.3-11)

6 Á sɛ̀e, sə Zwezi-*Kərisə ya á *Yuu-Tiu.
Kʊ mù tə yırı, kʊ dàń mɛ, sə á ya də wá.
7 Á dàń yana də wá, ndə tìʊ́ ŋʊnan nə
zʊa tıa də̀ń nətʊ. Á zıga dìàn, á ma kə á
waa ʊ nə wuuu, ndə ba nə kàrì aba nətʊ.
Á kənə Yıı lɛ̀eɛ̀e zənzən máŋá mama.
8 Á cıa á tìàn nə, á dànà ká pa lìù gıgarı
aba, ʊ dʊgʊ də yíá swıan sʊ̀ràn, tə nə
ba də̀ń jə. Swıan sʊ̀ràn təntə yı tə nan
ləzoni yofwamınan wa, də lʊʊ wiən, tə
nə jə dìàn nə yuu wa, kʊ tà Zwezi-Kərisə
con tə nan.
9 Kʊ tə mama míámían Yıı nə yı, mə kʊ
mù nə Zwezi-Kərisə də yı.
10 Yá á mù də Zwezi-Kərisə dàń nə vwə
duən nə tə pın, á də jə wiən tə mama
mıámıán, tə nə wulə ʊ con. Ʊ mù nə
wulə wiən tə mama yuu wa, tə nə də́ pàrì
ləzoni yuu wa.
11 Á də Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə
tə pın, ʊ lı á yokʊkwınan tə mama, sə tə
kʊ́ʊ̀ dàn ká ja dìàn á yuu wa. Ʊ nə kwɛn
aba nətʊ tə, yı ndə bara *goŋu nə. Yá kʊ
dàń nə tà ndə ləzoni nə gwəŋə nətʊ, kʊ
yı Zwezi-Kərisə tıan tə yırı.
12 Ba nə ləgə aba níá tə wa, kʊ bırı də,
ba gùrì aba, ndə Zwezi-Kərisə nə tıga ba
ga gùrì wá. Yá kʊ tə kʊ́ʊ̀ bırı də, á pìí á
twá ʊ nə á bwin á nan tıan wa. Kʊ pìà
kʊ swìn də, á pın cígá də, Yıı nə bwin
Zwezi-Kərisə ʊ lı tıan wa, yá ʊ jə dìàn, sə
ʊ bwin á də.
13 Fuən nə, á mù yà yı ndə tıga nə, á
cʊna tə yırı. Kʊ súrí á nə tà Yıı lìà tə
yırı. Yá síʊ́n nə, Yıı pìí ʊ bwin á mù də
Zwezi-Kərisə, ʊ ga fwa pubwanʊ nə yıra.
Ʊ kwɛn nə cʊna tə mama, ʊ lı nə mù də
wá pwərə wa.
14 Ba paa Zwezi-Kərisə dagarʊ tə yuu
wa. Kʊ mù nə pın, sagı tə, kʊ nə bırı də,
nə yı cʊna lìà, tə cʊ̀gʊ̀. Yıı dàń bırı də,
sagı təntə kʊ́ʊ̀ ba də̀ń jə. Kʊ yı ndə ba paa
kʊ də Zwezi-Kərisə dagarʊ tə yuu wa. Yá
síʊ́n nə, nə cʊna tə mama dàń zwɛ̀e.
15 Zwezi-Kərisə mù dí dìàn wiən tə
mama yuu wa, tə yà nə jə dìàn ləzoni yuu
wa, də wiən tə nə də́ pàrì, ʊ ga cʊ̀gʊ̀ tə
dìàn mama. Ʊ ken cavıra tə nə lʊʊ mama
yáá con, ndə ba nə ta kʊ̀ʊ̀ ba də́, ba vaŋa
ywəŋə.
(Romə tìán 14.1-6, 17; Galasi tìán 4.9-11; 1 Timote 4.1-8)
16 Kʊ mù tə yırı, á dànà ká sɛ̀e á pa lìù
cəgə aba, kʊ tə yırı, á nə də́, nə à yə̀ə́ kʊ
tə yırı, á nə nywìn. Á dànà ká pa lìù lı
dıan ʊ tún ʊ pa aba, sə tə ya á cànì á də́,
nə à yə̀ə́, sə tə ya á sìə́ dıan.
17 Yìàn təntə kʊ́ʊ̀ ba də̀ń jə. Tə yı ndə
yıywara nə, kʊ yà nə bırı cígá tə, ka nə
bìàn. Zwezi-Kərisə tətə nə yı cígá təntə.
18 Á dànà ká pa lìà tʊ́tʊ̀ní də aba kʊ tə,
á nə mɛ, sə á fwa tə yuu wa. Ba mù lìà
təntə yàá kəni càn ba tìàn nə. Ba pın dun
*malıkɛ nə, ba ga fwa ndə ba cuə ba tìàn
tıa, kʊ ga yı kʊnkʊn. Ba yàá swìn də, Yıı
bırı ba yoo kʊ tə, kʊ ga yı kʊnkʊn. Tə
sʊ̀ràn təntə yı fwiə sʊ̀ràn, tə nə yı yənu,
kʊ nə yı tʊtʊ. Ba pubʊŋa tə yı ləzwənə
pubʊŋa.
19 Ba mù lìà təntə də Zwezi-Kərisə kʊ́ʊ̀
wà duən nə vwe. Ʊ mù nə yı nə Yuu-Tiu,
yá nə mù də ʊ mù nə vwə duən nə, ndə
yuu də yıra nə vwə duən nə nətʊ. Zwezi-
Kərisə pın nə vwa duən nə, nə tʊŋa, ndə
nandaran yirə yirə nə vwə duən nə, kʊ
nədʊ mama ga jə kʊ tʊtʊŋı. Yá yuu tə nə
pın dìàn tə mama nə, tə ga tʊŋa tʊtʊŋı
nədʊ. Ʊ mù nə saŋa nəba, ʊ pın nə vəli
yáá wuuu Yıı cwəŋə tə wa.
20 Á yə̀ə́ də, á twá Zwezi-Kərisə nə, á tı.
Kʊ mù tə yırı, lʊʊ wiən, tə nə jə dìàn, kʊ́ʊ̀
ba dìàn jə á yuu wa. Bɛ̀eɛ̀e dàń nə pın, á
tə ma fwa, ndə á yı lʊʊ nə tı aba? Bɛ̀eɛ̀e

nə pɪn á sɛ̀e culən tə, ba nə bɪrɪ aba, ba wʊ́:
21 «Á dànà ká tì kʊ tə, á dànà ká də́ kʊ
tə, á dànà ká dwen kʊ tə yɪra!»
22 Culən təntə yɪ tə wulə wiən tə, ba nə
ma tʊŋa, tə ga cʊ̀gà yɪrɪ. Tə yɪ ləzoni cɪcɪ
pubʊŋa, ba ma kàrì aba.
23 Wiən təntə yɪ ndə wʊbʊŋa wiən nə,
ba tətə nə zìlí tə ba pubʊŋa wa. Ba tətə
dàń cwi ba tìàn tɪa, ba ga kəni ba tìàn càn
wa. Culən təntə yɪ ndə tə jə də̀ń, yá tə ga
yɪ tʊtʊ. Tə wàrì tə saŋa, sə lìà tə lɪ ba
tìàn ba pùə́ yokʊkwɪnan fɪra tə wa.

3

Zwezi-Kərisə pɪn aba mɪɪ nədʊn
(Filipə tìán 3.18-21; 1 Zwan 3.1-3; Efɛzə tìán 5.3-8; 4.17-31)

1 Yɪɪ nə pɪn, á mʊ̀ də Zwezi-*Kərisə pìí
á bwin á nan tɪan wa də duən. Kʊ mʊ̀
tə yɪrɪ, á pɪan Yɪɪ sàń wiən tə fɪra ja aba.
Mə Zwezi-Kərisə jə̀ə́ lá nə, Yɪɪ jɪzən* vàn
nə.
2 Á pɪan á pubʊŋa tə ya wiən tə yuu wa,
tə nə wulə Yɪɪ *sàń nə, ka dàn ká ya lʊʊ
wiən yuu wa.
3 Á tɪga də Zwezi-Kərisə. Yá Yɪɪ dàń twá
də Zwezi-Kərisə, ʊ ma pa aba mɪɪ nədʊn
tə. Yá mɪɪ nədʊn təntə yɪ kʊ sə̀gə̀ Yɪɪ con.
4 Zwezi-Kərisə nə yɪ á mɪɪ cígá cígá.
Dɪɪn don nə, ʊ wá pìí ʊ ba ʊ nan nə yíá
yuu də ʊ dun tə. Kʊ máŋá tə wa, á də wá
twá də wá á na dun.
5 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, á dàń mɛ, sə á lɪ
yokʊkwɪnan tə á bɪcan wa, tə nə yɪ lʊʊ
wiən, á pa tə nyʊ lá. Tə mʊ̀ nə yɪ ka
pə̀ń duən vɛɛ vɛɛ, nə à yə̀ə́ ka tʊn durən
yìèn, nə à yə̀ə́ ka cwàrì, nə à yə̀ə́ ka pìà
pùə́ fɪra yokʊkwɪnan, nə à yə̀ə́ ka pa lìà
duən wiən jə yimən tə pa aba. Á nə pɪn
lìà duən wiən jə yimən tə pa aba, kʊ
bɪrɪ də, á pɪn dun tə wiən təntə nə ndə
woŋwanan nə, á ga dʊgʊ Yɪɪ vàn nə.
6 Mə yokʊkwɪnan təntə yɪrɪ nə, Yɪɪ lɪŋa
wá zàn lìà tə yuu wa, ba nə vɪ, sə ba zìlí
ʊ nii tə.
7 Fuən tə nə, á də yà tʊŋa yìèn təntə.
8 Sɪʊ́n nə, á də dàń dʊga yìèn təntə
mama. Tə mʊ̀ nə yɪ lɪŋa, də dʊŋɪ, də
wʊlʊŋʊ, də tɪjaŋa sʊ̀ràn, də sʊfaran, tə
nə naŋa á nii wa.
9 Á dànà ká kʊnɪ kʊnkʊn á kə duən
nii nə. Á yɪ lìà tə, á nə nan á yá á yʊa
nədwan tə, də kʊ tʊtʊnɛɛ mama.
10 Yá sɪʊ́n nə, á dàń zʊa yʊa nədʊn wa.
Yɪɪ nə pɪn aba yʊa nədʊn təntə. Ʊ mʊ̀ nə
kwɛn kʊ máŋá mama, sə kʊ ya ndə ʊ tətə
mɪɪ tə nə, sə kʊ pa, á wànɪ́ á lwarɪ, ʊ nə
yɪ nətʊ zəni zəni.
11 Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ, pwɪa kʊ́ʊ̀ tə̀lə́ lìà tə,
ba nə nɪ Yɪɪ mɪɪ nədʊn tə, pwərə wa.
*Zwifə-ba də *Gərɛkə-ba dàń jigə nədʊ.
Lìà tə, ba nə *goŋi bara, də ba tə nə ba
bara goŋi də jigə nədʊ. Vərə tə, də lìà tə,
ba yíá nə wà pʊrɪ, də ywəŋə tə, də lìà
tə, ba nə tɪ ba tìàn tə mama dàń yɪ nədʊ.
Zwezi-Kərisə cɪcɪ dàń nə wulə ba mama
yuu wa, ʊ ga tʊŋa ba lìù mama bɪcan wa.
12 Yɪɪ kúrí aba, ʊ pìà, sə á ya Kərisə nə
tɪ, ʊ ga swə aba. Kʊ mʊ̀ tə yɪrɪ, á pɪan á
ja bɪcabwanʊ, sə á ya wʊywanyɪna, sə á
cú á tìàn tɪa, sə á ya bwàbwà, sə á ja pínʊ́
də.
13 Kʊ də̀ń nə yɪ á pɪna yìèn tə, tə nə
tʊŋa á pwərə wa. Á lìù tə, ʊ nə jə yoo
də ʊ don, sə á kwɛn kʊ, sə kʊ zwɛ̀e, ndə
Zwezi-Kərisə nə kwɛn á cʊna tə, ʊ pa tə
zwɛ̀e nətʊ.
14 Kʊ tə nə dwə tə mama nə yɪ, sə á sóní
duən, sə kʊ pa á vwa duən nə, sə á yoo
mama ga ya zəni.
15 Bɪcan sìə́ tə Zwezi-Kərisə nə pɪn aba,
wá tɪnɪ á pubʊŋa mama. Yɪɪ kúrí aba, sə
á ya won nədʊ, sə á ja bɪcan sìə́ təntə. Á
dàń kənə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e máŋá mama.
16 Zwezi-Kərisə sʊgʊ tə də kʊ yozəŋə tə
mama wá ya á pubʊŋa wa. Á kàrà duən,
sə á kwè duən də wʊbʊŋa tə mama, á
nə jə. Á kənə Yɪɪ lɛ̀eɛ̀e də á waa mama,
ʊ pubwanʊ tə yɪrɪ. Á nuŋə gwaran, də
nuŋi, tə nə bwɪ Yɪɪ nə, də nuŋi tə mama,
Yɪɪ-*Siŋu tə nə bɪrɪ aba.
17 Won tə mama, á nə fwa, kʊ nə yɪ á
nii sʊ̀ràn, nə à yə̀ə́ á tʊtʊnan wa, á fwa

* **3:1 3.1** Ka jə̀ń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

kʋ *Yuu-Tiu Zwezi yɪrɪ. Á kənə nə nyɪna Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e, kʋ twá də nə Yuu-Tiu Zwezi.

Kərisə lìà púlí nə mɛ, sə kʋ ya nətʋ
(Efɛzə tìán 5.22-33; 6.1-9; 1 Piyɛrə 3.1-7; 2.18-25; Titə 2.9-10; 1 Timote 6.1-2)

18 Á mʋ̀ kana tə, á lìù mama mɛ, sə ʋ sɛ̀e ʋ barɪ nii, ndə ʋ nə sɛ̀e *Yuu-Tiu nii nətʋ.
19 Á mʋ̀ bara tə də, á swə́nə́ á kana tə, á dànà ká tʋn yanyʋna də ba.
20 Á mʋ̀ bìsíná-ba, á zìlə́ á ninə də á nyɪna nii yoo mama wa. Mə kʋ mʋ̀ nə poli nə Yuu-Tiu pùə́ nə.
21 Á mʋ̀ bɪa nyɪna-ba də, á dànà ká fwa, á pa á bɪa tə lɪŋa zàn, sə kʋ gwàrì ba jìàn.
22 Á mʋ̀ ywəŋə tə, á sìá lìà tə, ba nə yə̀ aba tə nii, yoo mama wa, lʋʋ kʋ tə wa. Á dànà ká zìlí ba nii ba yíá wa cɪcɪ, sə kʋ dàn ká ya ndə á pìà, sə ba bʋ á nə. Á tʋŋa ba tʋtʋnan tə də á bɪcan mama, á nə zìlí Yuu-Tiu tə yɪrɪ.
23 Tʋtʋŋɪ tə mama á dàń nə tʋŋa, á tʋŋa kʋ də á bɪcan mama. Á tʋŋa ndə kʋ yɪ á tʋŋa á pɪn Yuu-Tiu nə, kʋ tà lìà nə, á tʋŋa á pɪn.
24 Á yə̀ə́ də, kʋ yɪ Yuu-Tiu nə wá ŋwín aba. Á wá na á tori ʋ con. Zwezi-*Kərisə nə yɪ Yuu-Tiu, yá kʋ ga yɪ ʋ mʋ̀ nə, á tʋŋa á pɪn.
25 Lìù tə, ʋ nə tʋŋa lwanɪ, Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə wá ŋwín ʋ lwanɪ tə ŋwírán ʋ pa wá. Yá lìù mama bá doni n don də.

4

1 Á mʋ̀ lìà tə, á nə yə̀ ywəŋə tə, á jana ba də cígá, ndə kʋ nə mɛ nətʋ. Á lie á tìàn də, á də jə Yuu-Tiu ʋ nə wulə Yɪɪ *sàń nə.

Sagɪ tə yígúrə́ sʋ̀ràn
(Efɛzə tìán 6.18-20; 5.14-17)

2 Á nə jʋ̀nì Yɪɪ, sə á ja pínʋ́ wuuu, á dànà ká pìí á kə á kwa. Á kənə Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e də yawala máŋá mama.
3 Á jʋ̀ná Yɪɪ á pa nəba, sə ʋ pa nə na cwəŋə, nə ma swìn ʋ sʋgʋ tə, sə nə bɪrɪ Zwezi-*Kərisə cígá tə, ka nə sə̀gə̀, lìà nə. Mə kʋ mʋ̀ yɪrɪ nə, ba vwa nə də banzala.
4 Á tə jʋ̀ná Yɪɪ á pa nə, sə à wànɪ́ à swìn ʋ sʋgʋ tə à bɪrɪ nəpon nəpon, ndə kʋ nə mɛ, sə à swìn nətʋ.
5 Á pɪan á ja wʋbʋŋa lìà tə, ba nə wà ba waa ken Zwezi-Kərisə nə, yáá con. Yɪɪ nə pɪn aba máŋá nəzəŋu mama, sə á tì kʋ á ma tʋn kʋ tə nə mɛ, sə á tʋn.
6 Á pɪan á nii sʋ̀ràn ya ywání, tə ga ja fɪra máŋá mama. Ba nə bwe aba, sə á yəni á nə mɛ, sə á le nətʋ.

(Efɛzə tìán 6.21-22; Filemon 22-25)

7 À pìà, sə à tʋn Tiswikə, ʋ nə yɪ nə nubiswənə, á con. Ʋ yɪ lìù tə, ʋ nə tʋŋa Zwezi-Kərisə tʋtʋŋɪ tə də, də pùə́ nədʋ. À də ʋ mʋ̀ mɛ nə tʋŋa *Yuu-Tiu tʋtʋŋɪ tə duən nə. Máŋá tə, ʋ nə wá bà á con, ʋ wá bɪrɪ aba won tə mama, à nə wulə kʋ wa.
8 Mə kʋ mʋ̀ yɪrɪ nə, à tʋn wá á con, sə ʋ pa á yəni, nə nə yɪ nətʋ, sə ʋ ga zʋ̀rì á bɪcanɪ də.
9 À tʋn ʋ mʋ̀ də Onezimə, ʋ nə yɪ nə nubiswənə, sə ba kwé duən. Onezimə də yɪ lìù tə, ʋ nə twá Zwezi-Kərisə nə də pùə́ nədʋ. Ʋ yɪ á mʋ̀ wa lìù. Ba lìà bələ təntə dàń wá swìn yoo tə mama, kʋ nə wulə yəbə, ba bɪrɪ aba.
10 Arisətarəkə, à mʋ̀ də wá nə wulə bàń dìə̀ tə wa, jʋ̀nì aba. Marəkə, ʋ nə yɪ Barənabasə nubiu tə, də jʋ̀nì aba. À dí yáá à swìn ʋ yoo á con. Máŋá tə, ʋ dàń nə twi á con, sə á ja wá zəni.
11 Zwezi, ʋ yɪrɪ don nə yɪ Zwisətisə tə, də jʋ̀nì aba. Mə ba mʋ̀ lìà batwa təntə cɪcɪ nə yɪ *Zwifə-ba, à mʋ̀ də ba mʋ̀ nə tʋŋa Yɪɪ pàrì tʋtʋŋɪ tə. Ba zʋ̀rì à bɪcan zənzən.
12 Epafərasə, ʋ də nə yɪ á mʋ̀ wa lìù, jʋ̀nì aba. Ʋ yɪ Zwezi-Kərisə tʋ̀tʋ̀nʋ̀ tə, ʋ nə jʋ̀nì Yɪɪ zənzən máŋá mama, ʋ pɪn aba. Ʋ lʋ̀rì Yɪɪ, sə ʋ pa á ya lìà tə, Yɪɪ yìə̀n tə nə bɪga á yuu wa, á ga zɪga zəni á ma tʋŋa Yɪɪ fɪra, máŋá mama.
13 À tətə wàá à bɪrɪ nətʋ tə, ʋ nə tʋŋa zənzən, ʋ pɪn á mʋ̀, də Lawodise tìán, də Yerapolisə tìán nə.
14 Nə nubiswənə dɪmʋtʋrʋ Likə də Demasə də jʋ̀nì aba.
15 Á jʋ̀ná Kərisə lìà tə mama, ba nə wulə Lawodise nə á pa nə. Á jʋ̀ná Ninfa

də Kərisə lìà tə, ba nə yàá jərí duən ʊ dìə wa, á pa nə.

16 Máŋá tə, á nə kàrì sagɪ kʊ tə, á zwɛ̀e, sə á pa kʊ va kʊ pa Lawodise Kərisə lìà púlí tə də nə, sə ba də kàrì kʊ. Kʊ kwa nə, sə á də kʊ́ù lwàń, á jon à sagɪ tə don tə Lawodise tìán con, á kàrì.

17 Á swìán Arəswipə con, sə ʊ kə ʊ yíá lá, ʊ tʊn tʊtʊŋɪ tə, Yuu-Tiu nə pɪn wá, ʊ pa kʊ zwɛ̀e.

18 À mù Polə tətə nə pʊ́pʊ́ní bwálí kʊ tə wa də à jɪɪn à ma jùnì aba. Á dànà ká swɛ̀eé də, ba vwa nə də banzala. Yɪɪ nə wá fwa pubwanʊ á yɪra.

Təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Tɛsalonikə Kərisə lìà tə nə Tɛsalonikə tìán təntən sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə
Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní
Sagı kʊ yı təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Tɛsalonikə nə. Tɛsalonikə yı kʊ wulə Masedwanə nagwanaa tə wa.

Sagı tə wa sʊgʊ
Nəŋə kʊ tə yırı, Polə nə púpúní ba nə: Polə nə dıga *Kərisə lìà púlí təntə dəǹ Tɛsalonikə nə. Yá ʊ dàǹ yà mɛ, sə ʊ dəri ʊ jén *Zwifə-ba duən yáá nə, ba nə wà ʊ kàrà tə sɛ̀e, ba ga zıga ʊ nə. Polə dàǹ púpúní sagı kʊ tə, ʊ pa Kərisə lìà púlí tə nə, sə kʊ pa ʊ tʊtʊŋı tə kwɛn kʊ tʊn kʊ va yáá wuuu.

Polə pìà ʊ bırı də, ʊ pùə́ poli, yoo mama nə vəli zəni, Kərisə lìà púlí nədʊn təntə wa yırı. Polə bwı ba nə, ba nə vəli yáá tə yırı, ʊ dàǹ ga daŋa ba jìàn, sə ba tə kwɛn ba tʊn kʊ ba doni nətʊ. Ba cígá yà dànì *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə túrí tə. Yá twara yà jə Kərisə lìà tə duən, ba duən yà nə tı də Yuu-Tiu tə wà twi tə yırı. Polə pìà, sə ʊ bırı ba tıga təntə yoo nə wá ya nətə.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Tɛsalonikə nə

1 À mʊ̀ Polə də Siləvɛn də Timote nə púpúní nə pın *Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ nə wulə Tɛsalonikə nə. Kʊ púlí təntə də nyına Yıı də *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə. Yıı nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ʊ ga pa aba bıcan sìə́.

Nətʊ tə Tɛsalonikə lìà nə ken ba waa Zwezi nə
(Filipə tìán 1.3-6; Kolosə tìán 1.3-8; 1 Tɛsalonikə tìán 2.13-14)

2 Nə yıjʊnı mama wa, nə yàá lòrì Yıı nə pın aba, na ga kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e máŋá mama, á mama yırı.

3 Nə yàá lìí á yoo máŋá mama, nə nyına Yıı yáá con. Nə lìí nə tìàn tʊtʊŋı tə, á nə keni á waa Zwezi nə, wuuu á ma tʊn. Nə lìí nə tìàn də kʊ tə á sonu, tə nə tʊŋa də, á nə zıga dìàn yala tə wa, á nə jə nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə con.

4 Nə nubıa-ba, nə yə̀ə́ də, Yıı sóní aba. Ʊ kúrí aba, sə á ya ʊ mʊ̀ lìà.

5 Nə swìn sʊywáŋʊ́ tə nə bırı aba. Kʊ tà də nii sʊ̀ràn cıcı, kʊ yın də Yıı dìàn tə də Yıı-*Siŋu tə tʊtʊŋı tə. Yá nə yà ba bɛ̀eé də, sʊywáŋʊ́ tə yı cígá. Á yə̀ə́ nə nə jın nə tìàn nətʊ, nə ja yà á tətəŋi wa, sə nə ma san aba.

6 Kʊ mʊ̀ nə pın, á yı ndə nə mʊ̀ də Yuu-Tiu nə yı nətʊ. Á dí càn zənzən, á ma jon Yıı sʊgʊ tə. Yıı-Siŋu tə nə pın aba pupwən.

7-8 Yuu-Tiu sʊgʊ tə zıgı á con, kʊ ma yí Masedwanə nagwanaa də Akayi nagwanaa. Kʊ nətʊ dàǹ pın á jì lìà tə, Masedwanə də Akayi Kərisə lìà tə mama nə mɛ, sə ba jì ndə á nə. Kʊ tə nə súrí lá, ba swìn nətʊ tə, á nə keni á waa Yıı nə, bwálí mama nə. Kʊ mʊ̀ nə pın, nə mʊ̀ con, kʊ ba dəǹ jə, sə nə kʊ́ʊ̀ swìn ka yoo.

9 Lìà tə mama yàá swìn nə yoo. Ba maŋa nətʊ tə, á nə sɛ̀e á ja nəba, máŋá tə wa, nə nə twi á con. Ba maŋa nətʊ tə, á nə lwàǹ pubʊŋı á bà Yıı con, kʊ pa á sɛ̀e á dʊgʊ woŋwanan, sə á ga tʊn á pa Yıı nə. Yıı təntə nə wulə mıı wa, ʊ ga yı cígá.

10 Yá á dàǹ dànì də, ʊ bìú Zwezi tə, ʊ pìí ʊ bwin ʊ zìn tıan wa, pìí ʊ naŋa yıı ʊ bìàn. Ʊ mʊ̀ Zwezi tə nə jon nəba Yıı bʊ̀rà tə wa, kʊ nə bìàn.

2

Tʊtʊŋı tə, Polə nə tʊn, Tɛsalonikə nə yoo
(Tʊtʊnan 20.18-21, 31-35; 2 Korɛntə tìán 4.1-2, 5; 6.3-10; 12.12-15)

1 Nə nubıa-ba, á tətə yə̀ə́ kʊ zəni də, nə nə twi á con tə, kʊ wà tʊtʊ yın.

2 Á yəni də, nə dí càn də ba fıfın nəba Filipə nə, kʊ tə wà dàn. Kʊ kwa nə, nə

nyına Yıı pın fən kúù ba nəba jə, sə nə swìn sʊywáŋʊ́ tə, nə bırı aba də, yìèn nə swə tə zıga, sə tə cì kʊ yáá nə də.

3 Nə kwìà tə, nə nə kwè lìà tə nə wà kʊnkʊn, nə à yèə́ pubʊnkʊkwıʊn sʊ̀ràn, nə twá nə ma kwè ba. Yá nə wà sírí ken, sə nə pa ba jén.

4 Yıı dàń nə nı də, nə mɛ, sə ʊ pa nəba sʊywáŋʊ́ tə, ʊ ma pa kʊ nəba. Kʊ mù nə pın, nə dàń nə swìn kʊ tà, sə nə ma poli ləzoni pwìí, kʊ ya, sə nə ma poli Yıı pùə́. Ʊ mù nə yèə́ nə pubʊŋı tə dàń, nə lù nətʊ.

5 Ndə á nə yèə́ kʊ nətʊ, nə tə wà gıgara sʊ̀ràn swìn á con mama, nə ga tə wà sʊ̀ràn swìn, sə nə ma pìà səbıa. Yıı yèə́ yoo təntə zəni.

6 Nə wà pìà, sə nə na dun ləzoni yáá con, kʊ nə yı á mù yáá con, nə à yèə́ ba duən yáá con. Yá nə yà ga nə ya Zwezi-*Kərisə *tʊntʊna tə, nə yà wàá dìàn nə də́ á yuu wa.

7 Kʊ ga wà nətʊ yın. Nə waa yın bwànì á yuu wa máŋá tə wa, nə nə yın á con, ndə nuu nə ywàŋá ʊ bıa yuu nətʊ.

8 Nə wʊbwanʊ təntə nə pın nə wà sóní, sə nə swìn Yıı sʊywáŋʊ́ tə cıcı nə bırı aba. Nə sóní də, kʊ nə yı tıan də, sə nə sɛ̀e nə tı á yırı. Kʊ nətʊ tə bırı də, á yoo cà kʊ pa nəba.

9 Nə nubıa-ba, á dàń wàá á tìàn á lìí tʊtʊncaran tə, nə nə yàá tʊn, də gwarʊ tə kʊ nə yàá yí nəba yoo. Nə yàá tʊn tıtın də yıcaʊ, sə kʊ pa nə dàn ká ya á lìù mama yuu zılı. Yá nə swìn Yıı sʊywáŋʊ́ tə nə bırı aba.

10 Nə yın də á mù lìà tə, á nə keni á waa Zwezi nə wuuu, nə bırı aba də, nə yı lìà tə, ba nə yı Yıı nə tı, nə yı cígá tìán Yıı yáá con. Yoo mama yà tə̀lə́ nə yuu wa, lìù nə wàá nə nii nə ʊ caga kʊ yırı. Á mù nı kʊ tə, nə nə yın, Yıı də ga na kʊ.

11 Á yèə́ də, kʊ tə, nə nə tʊn də á lìù mama, kʊ ya ndə nyına də ʊ bıa nə.

12 Nə kwè aba, nə pa á bıcanı zùrì. Nə zıgı dìàn nə lòrì aba, sə á yà lìà tə, á nə mɛ, də Yıı kúrí aba, sə á twá á ya ʊ pàrì tə wa, də ʊ dun tə wa.

(1 Tɛsalonikə tìán 1.6-10; 2 Tɛsalonikə tìán 1.4-5)

13 Nə nə swìn Yıı sʊgʊ tə á con, á ken á waa kʊ nə ndə Yıı sʊgʊ nə. Á wà kʊ cígá pın ndə ləzoni sʊgʊ nə. Kʊ cígá ga ya Yıı sʊgʊ tə, kʊ nə tʊŋa á mù lìà tə, á nə ken á waa Zwezi nə bıcanı wa. Kʊ mù nə pın, nə kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e wuuu.

14 Nə nubıa-ba, á də yı ndə Kərisə lìà púlə́ tə nə yı nətʊ, tə nə wulə *Zwide nagwanaa wa, tə də Zwezi-Kərisə nə vwə duən yıra. Kʊ mù nə pın, á tətə dwíí tìán tə ma kə càn á nə, ndə *Zwifə-ba də nə ken càn ba nə nətʊ.

15 Mə ba mù nə gʊa *Yuu-Tiu Zwezi də Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə, ba ga fıfın nəba. Ba mù ba Yıı pùə́ poli, ba ga ya lìù mama dʊŋʊ.

16 Ba mù nə kəni dìàn ba cì nə nə, sə nə dàn ká swìn Yıı sʊgʊ tə nə bırı lìà tə, ba nə tà Zwifə-ba, sə kʊ jon ba ba cʊna tə wa. Ba fwa nətʊ, ba ma súrí ba cʊna tə wuuu. Yıı bʊ̀rà tə dàń twi kʊ ja ba, də máŋá don wa.

Polə swə, sə ʊ pìí ʊ va Tɛsalonikə
(Romə tìán 1.9-13; Tʊtʊnan 17.14-16; 14.22)

17 Nə nubıa-ba, nə mù də á mù pwɛ̀e nə yá duən, máŋá mancın wa. Nə kúù tə̀lə́ duən nə, yá nə bıcanı ga tə bʊŋa á yoo wuuu. Á fıra jın nəba zənzən! Yá nə yà sóní, sə nə pìí nə na aba nə yíá wa. Kʊ mù nə pın, nə dàń ma bıbarı, sə kʊ yoo təntə wàní kʊ tʊn.

18 Nə yà pìà, sə nə pìí nə bà á con. À mù Polə də́də́n, sə à bà á con, kʊ nɛɛ cé duən, yá *Sıtana cì nə yáá nə, kʊ wà wàní.

19 Nə jə yala nə wulə pupwən wa á yırı. Máŋá tə wa, nə *Yuu-Tiu nə wá pìí ʊ bà, á wá ya ndə dun yupuu nə, ʊ nə wá pa nəba.

20 Á mù cígá nə ya nə dun də nə pupwən.

3

1 Nə dàn wuuu nə ga, nə kúù wàrì nə dànì. Nə nı də nə mɛ, sə nə ya Atɛnə wa yəbə cıcı.

2 Kʊ mù nə pın, nə ma tʊn Timote á con. Ʊ yı nə nubiu Kərisə yırı, ʊ nə tʊŋa ʊ pın Yıı nə. Ʊ də swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə ʊ bırı. Nə tʊn wá á con, sə ʊ bà ʊ kwè

aba ʋ pa á zɪgɪ dìàn, sə á kə á waa Zwezi
nə wuuu.
3 Nə pìà, sə á lìù mama dàn ká dʋgʋ Yɪɪ
cwəŋə tə, càn zənzən tə yɪrɪ, nə nə wulə
tə wa. Á tətə yə̀ə́ də, kʋ yoo təntə mɛ, sə
kʋ tʋn nə mù lìà tə yɪra, Yɪɪ nə kúrí.
4 Máŋá tə wa, nə nə yɪn á con, nə yà
dí yáá nə swìn á con də, ba wá kə càn
zənzən nə nə. Á də yə̀ə́ də, kʋ mù máŋá
təntə dàń nə yí.
5 À dàń nə kúù wàrì à pínı́, à dànì á
yoo wa. Kʋ mù nə pɪn, à ma tʋn Timote á
con. À tʋn wá, sə ʋ bà, ʋ na nətʋ tə, á tə
nə keni á waa Zwezi nə wuuu. Fən yà jə
nə də, *Sɪtana nə wá bà ʋ də́də́n aba, sə
ʋ yigu aba ʋ pa á tʋn yokʋkwɪʋn. Də kʋ
nə jigə nətʋ, ʋ wá pa nə tʋtʋŋɪ tə mama
jì tʋtʋ.

6 Sı́ún nə, Timote pìí ʋ nan á con, ʋ bà
nə con. Ʋ swìn ʋ bɪrɪ nəba də, yìən tə
mama ziən á con. Ʋ swìn də, á keni á
waa Zwezi nə wuuu. Ʋ bɪrɪ nəba, nətʋ á
nə sonu də, nətʋ tə á nə tə lìí nə yoo zəni
zəni máŋá mama. Ʋ bɪrɪ nəba, nətʋ tə, á
nə pìà, sə á pìí á na nəba, ndə nə də nə
pìà, sə nə na aba nətʋ.
7 Nə nubɪa-ba, kʋ mù dàń nə pɪn, nə
wʋwalʋ tə mama wa, də nə càn zənzən
tə mama wa, nə bɪcanɪ zùrì, də á nə ken
á waa Zwezi nə.
8 Á zɪga dìàn *Yuu-Tiu nyiən tə wa. Kʋ
mù nə pɪn sı́ún nə, nə mɪɪ kúù pìí kʋ siŋə
cígá cígá.
9 Bɛ̀ɛɛ̀e won nə, nə wá tʋn, nə ma kə Yɪɪ
lɛ̀ɛɛ̀e á yɪrɪ? Nə wàrì nə nyɪna Yɪɪ lɛ̀ɛɛ̀e
nə kəni nə zwɛ̀e, pupwən tə yɪrɪ, nə nə
jə á yuu wa Yɪɪ yáá con.
10 Tɪtɪn də yɪcaʋ mama, nə yàá lòrì Yɪɪ
cígá cígá, sə ʋ pa nəba cwəŋə, sə nə pìí
nə na aba nə yı́á wa. Nə pìà nə súrí won
tə, kʋ tə nə mùrì aba, á nə keni á waa
Zwezi nə, yoo wa.

11 Nə nyɪna Yɪɪ tətə, də nə Yuu-Tiu nə
wá kwɛn cwəŋə, sə nə wàní nə bà nə na
aba.
12 Yuu-Tiu wá pa á sonu tə, á nə swə
duən tə súrí wuuu. Yá, sə kʋ sonu tə wàní
kʋ yí lìà tə duən tə mama, ndə nə sonu
tə yiri tə nə, nə nə swə aba.

13 Yuu-Tiu nə wá pa á zɪgɪ dìàn. Ʋ wá
pa, á ya ʋ lìà tə ʋ nə tɪ, cʋna dàn ká ya
á yuu wa, lìù nə wá cəgə aba kʋ yɪrɪ, ba
nə wá caga á nii nə tə yɪrɪ, nə nyɪna Yɪɪ
yáá con kʋ máŋá tə wa, nə Yuu-Tiu Zwezi
nə wá pìí ʋ bà də lìà tə mama, ba nə yɪ
Kərisə nə tɪ.

4

Nətʋ tə Yɪɪ nə swə, sə ʋ lìà ya yoo
(1 Piyɛrə 1.14-16, 22; 4.1-5; 1 Korɛntə tìán 6.13-20)

1 Nə nubɪa-ba, kʋ tə nə nə kúù wá swìn,
nə súrí lá, nə bɪrɪ aba nətʋ tə, á nə mɛ,
sə á ya, sə kʋ poli Yɪɪ pùə́. Á cígá twá kʋ
nii nə. Nə dàń tə lòrì aba pwəpwə, nə ga
kwè aba də *Yuu-Tiu Zwezi yɪrɪ tə, sə á
tə tʋn kʋ, á doni nətən.
2 Á yə̀ə́ kwìə̀ tə, Yuu-Tiu Zwezi nə pɪn,
nə ma kwè aba.
3 Kʋ tə Yɪɪ nə pìà, kʋ mù nə yɪ, sə á
yà lìà tə, ʋ nə yá á tìàn mı́ámı́án Yɪɪ jìàn
wa. Ʋ pìà, sə á cì á tìàn nə, á dànà ká
pəni duən nə vɛɛ vɛɛ.
4 Ʋ pìà, sə á lìù mama lwarɪ, ʋ nə mɛ,
sə ʋ ja ʋ tìàn nətʋ, ʋ ma swe ʋ kan, sə kʋ
bɪrɪ də ʋ yɪ Yɪɪ nə tɪ, ndə lìù tə, ʋ nə Yɪɪ
tə nə mɛ, sə zìlə́ ga ya kʋ wa.
5 Á dànà ká twá á pùə́ yokʋkwɪnan fɪra
tə nə, ndə lìù tə nə, ʋ nə yə̀rì Yɪɪ, nə yáá
fwa nətʋ.
6 Kʋ mù yoo təntə wa, sə lìù mama dàn
ká fwa yoo tə, kʋ nə wà mɛ ʋ don yɪra ʋ
nə yɪ ʋ nubiu *Kərisə yɪrɪ. Ʋ wà mɛ, sə
ʋ cʋ̀gʋ̀ ʋ yìən. Nə dí yáá nə swìn kʋ yoo
tə á con cígá cígá, nə tún lá. Yuu-Tiu wá
kə càn lìà tə nə, ba nə tʋŋa tə yolwana
təntə.
7 Á yə̀ə́ də, Yɪɪ wà nəba kúrí, sə nə tún
durən yìən. Ʋ kúrí nəba, sə nə yà lìà tə,
nə nə yá nə tìàn mı́ámı́án.
8 Kʋ mù nə pɪn, lìù tə, ʋ nə vɪga kàrà
kʋ tə, kʋ ya Yɪɪ nə ʋ vɪga. Kʋ tà ləzwənə
nə ʋ vɪga. Yá Yɪɪ nə pɪn aba ʋ *Siŋu tə.
9 Kʋ nə yɪ nətʋ tə, á nə mɛ, sə á sóní
duən yoo wa, kʋ kúù ba də̀ń jə, sə nə
púpúní kʋ nə bɪrɪ aba. Yɪɪ tətə nə dí yáá
ʋ bɪrɪ aba nətʋ, á nə mɛ, sə á sóní duən.
10 Mə kʋ mù sonu təntə nə, á swə lìà
tə mama, ba nə yɪ à nubɪa Kərisə yɪrɪ, ba

nə wulə Masedwanə nagwanaa tə mama wa. Nə nubɪa-ba, nə tə lòrì aba, sə á tʊn kʊ, á doni nətən.

11 Á kəni dìàn, sə á ya duən nə də sìá, sə á lìù mama ywàń ʊ tətə tʊtʊnan yuu, sə á tətə nə tʊn də á tətə jìàn, á ma pìà á nii wodiu, ndə nə nə bɪrɪ kʊ aba nətʊ.

12 Kʊ nətʊ tə nə wá pa lìà tə, ba nə tà Kərisə lìà zìlí aba. Yá á kúù ba ya lìù mama yuu zɪlɪ.

Ka pìí ka bwin ka nan tɪan wa yoo
(1 Korɛntə tìán 15.19-58)

13 Nə nubɪa-ba, nə pìà, sə á lwarɪ cígá tə, ka nə wulə lìà tə, ba nə tɪga tə yoo wa. Kʊ nətʊ wá pa, á dàń ká ya pucʊnɪ wa, ndə lìà duən nə, ba nə ba yala jə, də ba wá ya də Yɪɪ.

14 Nə pɪn cígá də, Zwezi tɪga, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan wa. Yá mə nətʊ tətə nə, Yɪɪ wá bwin tɪga tə, ba nə keni ba waa Zwezi nə, ʊ súrí Zwezi nə.

15 Á nəŋə kʊ tə, *Yuu-Tiu nə kàrì nəba, nə nə pìà, nə swìn nə bɪrɪ aba. Kʊ mù nə yɪ, máŋá tə wa, Yuu-Tiu nə wá pìí ʊ bà, nə mù lìà tə, nə nə tə wà tɪ tə, nə bá də́ tɪga tə yáá.

16 Yɪɪ wá pa nii. *Malɪkɛ pìú tə wá swìn də kori nəfarʊ. Ba wá wúrí Yɪɪ nabwana. Kʊ máŋá tə wa, Yuu-Tiu tətə wá nan Yɪɪ nə ʊ cú. Yá *Kərisə lìà tə, ba nə tɪga, wá dí yáá ba bwin ba nan tɪga wa.

17 Kʊ kwa nə, nə mù lìà tə, nə nə wulə mɪɪ wa, nə dàń wá zàn, nə twá ba nə. Nə wá dì bakwan tə wa, nə jərí Yuu-Tiu lanworu tə wa. Yá nə dàń wá ya də Yuu-Tiu máŋá mama wuuu.

18 Á twá sʊ̀ràn tə tə nə, á ma zùrì duən bɪcanɪ.

5

Ka kə sírí máŋá mama, ka dàn Zwezi yoo
(Matiə 24.36-51; Likə 12.35-40; 21.34-36; Romə tìán 13.11-14)

1 Nə nubɪa-ba, kʊ kúù ba də̀ń jə, sə ba púpúní ba pa aba, sə á lwarɪ máŋá tə də dɪɪn tə, nə *Yuu-Tiu nə wá pìí ʊ bà.

2 Á tətə yə̀ə́ kʊ zəni də, Yuu-Tiu túrí dɪɪn tə wá ya, ndə ŋwìàn nə yàá ŋʊ, tɪtɪn nə máŋá tə wa, ba nə ba ʊ yoo bʊŋa.

3 Máŋá tə wa, ləzoni nə wá swìn, ba wú: «Lʊʊ zùrì! Yolwan kúù bá bà». Mə kʊ máŋá tə wa, nə ba wá cùgù mɪámɪán naa nədʊ. Kʊ wá dì ba yuu, ndə kan pùə́ nə yàá yɪ nətʊ, ʊ lʊrɪ máŋá wa. Yá ba lìù mama bá jén.

4 Nə nubɪa-ba, á mù tà yikunu wa lìà, sə kʊ dɪɪn təntə ma twi kʊ dì á yuu ndə ŋwìàn nə.

5 Á mù mama yɪ poni lìà, á yɪ yɪcaʊ lìà. Nə tà yikunu lìà, nə yɪ poni lìà.

6 Kʊ mù yɪrɪ nə, nə mù dànà ká dwɛ̀e, ndə lìà duən nə. Nə mù kúù wà mɛ, sə nə dwɛ̀e, sə nə ya lìà tə, nə nə bʊŋa zəni.

7 Mə tɪtɪn nə nə, lìà yàá dwɛ̀e. Mə tɪtɪn nə nə, lìà yàá nyʊ swana ba sú.

8 Nə mù lìà tə, nə nə yɪ yɪcaʊ lìà, nə mɛ, sə nə ya lìà tə, nə nə bʊŋa zəni. Nə mɛ, sə nə kəni nə waa Zwezi nə wuuu, nə ga sóní lìà tə, kʊ mù nə wá ya ndə pamana lugu gànù nə, nə nə zʊa. Nə ga jə yala də Yɪɪ wá jon nəba nə cʊna tə wa. Nə tì yala təntə nə, ma fwa ndə pamana lugu yupuu nə.

9 Yɪɪ nə kúrí nəba, sə ʊ twá də nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə, ʊ jon nəba. Ʊ wà nəba kúrí, sə ʊ cùgù nəba də ʊ lɪŋa tə, tə nə dáá zənzən.

10 Kʊ mù yɪrɪ nə, Zwezi-Kərisə tɪga nə yɪrɪ, sə nə vwə nə tìàn ʊ nə ma ya mɪɪ wa, də nə nə tɪga, nə à yə̀ə́ də nə mɪɪ nə wulə máŋá tə wa, ʊ nə wá bà.

11 Kʊ mù yɪrɪ nə, sə á dàn duən jìàn, sə á san duən nə, ndə nətʊ tə á nə dí yáá, á tʊŋa kʊ.

Sagɪ tə yígúrə́ sʊ̀ràn
(Ebərə-ba 13.7, 17, 20-21; Galasi tìán 6.1-2; Romə tìán 12.17-21; 1 Korɛntə tìán 1.8-9)

12 Nə nubɪa-ba, nə lòrì aba, sə á zìlə́ lìà tə, ba nə tʊŋa á pwərə wa. Ba mù lìà tə *Yuu-Tiu nə tún, sə ba ywàń á yuu wa, sə ba kwè aba.

13 Á zìlə́ ba zənzən, sə á sóní ba ba tʊtʊŋɪ tə yɪrɪ, ba nə tʊŋa. Á pɪan bɪcan sìá ya á pwərə wa.

14 Nə nubɪa-ba, nə kwè aba, sə á caga yayɪnyɪna tə nii nə, sə á zùrì ba tə, fən nə jə ba jìàn. Á saŋa labwana tə nə, á jana pínú ba mama yoo wa.

15 Á cıa á tìàn nə, sə lìù mama dàn
ká tʊn lwanı, ʊ ma ŋwín lwanı. Máŋá
mama, sə á tʊn zəni duən yıra də ləzoni
tə mama yıra.
16 Dıın mama, sə á ya pupwən wa.
17 Á jùná Yıı máŋá mama, á dànà ká yá.
18 Á kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e won mama wa. Yıı
nə swə kʊ nətʊ tə, á nə vwə *Kərisə yıra
tə yırı.
19 Á dànà ká cì Yıı-*Siŋu tə tʊtʊŋı yáá
nə.
20 Yıı yàá twá ʊ nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ nə, ʊ kàrì
aba. Á dànà ká mun kàrà təntə.
21 Yoo mama wa, sə á dí yáá á ywàń kʊ
wa, á kúrí kʊ tə, kʊ nə ziən, á lı á pa á
tìàn nə.
22 Yoo mama wa, cıa á tìàn nə də lwanı
yiri mama.
23 Yıı tə, ʊ nə pın bıcan sìə́ pa, sə á ya
ʊ mʊ̀ nyiən míámían. Ʊ mʊ̀ nə wá cì, sə
á tətə mama, də á pubʊŋa tə, də á jɛ̀rə́
tə, də á yıra tə dàn ká ja lwanı, ba nə wá
swìn tə yoo, dıın tə nə nə Yuu-Tiu Zwezi-
Kərisə nə wá pìí ʊ bà.
24 Yıı kúrí aba. Yá ʊ mʊ̀ ga nə yı pùə́
nədʊ. Yá ʊ mʊ̀ nə wá tʊn kʊ yoo təntə.
25 Nə nubıa-ba, á jùná Yıı də á pa nəba.
26 Á jùná lìà tə duən tə mama, ba nə yı á
nubıa Kərisə yırı, də zìlə́ zənzən də sonu,
ndə Kərisə lìà nə mɛ, sə ba fwa nətʊ.
27 À lòrì aba pwəpwə də Yuu-Tiu yırı
tə, sə á kàrì sagı kʊ tə lìà tə mama yáá
con, ba nə yı nubıa Kərisə yırı.
28 Nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa
pubwanʊ á yıra.

Bələ nii sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Tɛsalonikə Kərisə lìà tə nə Tɛsalonikə tìán bələ nii sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə
Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ.

Lìà tə nə, Polə nə púpúní
Sagı kʊ tə yı bələ nii sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə Tɛsalonikə nə.

Sagı tə wa sʊgʊ
Polə púpúní ʊ sagı kʊ tə, sə ʊ ma kàrà Tɛsalonikə Kərisə lìà tə.
Ʊ təntən ʊ kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e, ba pùə́ nə yı nədʊ də Yıı ba ga swə duən tə yırı. Ʊ kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e, ba nə jʊ̀nì Yıı, ba ga zıga dìàn Yıı tʊtʊŋı tə wa yırı. Ʊ dàń kàrì ba Zwezi-*Kərisə túrí tə nə mɛ, sə kʊ ya nətʊ. Polə kàrì Kərisə lìà tə, sə ba zıgı dìàn Yıı cwəŋə tə wa, də cʊna nə swə tə pùlì lʊʊ wa zənzən, nə à yə̀ə́ càn nə yí ba. Ʊ bırı ba, sə ba jʊn Yıı máŋá mama. Ba wa lìà duən də yà ba tʊtʊŋı pìà kʊ pa ba tʊŋa yokʊkwınan. Ba mʊ̀ lìà təntə swìn də, Yuu-Tiu wá pìí ʊ bà síʊ́n síʊ́n. Kʊ mʊ̀ tə yırı, ka tʊn tʊtʊŋı kʊ́ʊ̀ ba dàń ja. Ʊ caga yayınyına ba nii nə, sə ba tʊn ba ma na nii wodiu, ndə ʊ mʊ̀ Polə də lìà tə duən tə, ba nə tʊn Yıı tʊtʊŋı tə, nə tʊn kʊ nətʊ.

Polə jʊ̀nì Kərisə lìà tə Tɛsalonikə nə

1 À mʊ̀ Polə də Siləvɛn də Timote nə púpúní sagı kʊ tə. Nə púpúní kʊ, nə pın *Kərisə lìà púlí tə nə, kʊ nə wulə Tɛsalonikə nə. Kʊ púlí təntə də nə nyına Yıı də *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə vwə duən nə.
2 Nə nyına Yıı də Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

Yuu-Tiu wá bà, ʊ bʊ̀rì lʊʊ bʊ̀rà
(1 Tɛsalonikə tìán 1.3-7; Filipə tìán 1.3-6, 27-30; Matiə 13.40-43; 25.31-46)

3-4 Nə nubıa-ba, á keni á waa Zwezi nə wuuu, á ga tə kəni á waa ʊ nə á súrí wuuu. Yá sonu tə, á nə swə duən tə, də yı kʊ súrí wuuu. Á wulə càn də wʊwalʊ wa, á ga tə jə pínú wuuu, á dànà ká pìí á kə á kwa. Kʊ nətʊ dàń pın, nə jə á yoo, nə ma bwı nə tìàn nə, *Kərisə lìà púlə́ tə wa. Kʊ mʊ̀ nə pın, nə mɛ, sə nə kə Yıı lɛ̀eɛ̀e máŋá mama wuuu, á yuu yırı.

5 Kʊ càn təntə bırı də, Yıı bʊ̀rà tə yı cígá nə ʊ twá, ʊ ma bʊ̀rì ka. Tə mʊ̀ nə wá pa á ya lìà tə, á nə mɛ, sə á zʊ Yıı pàrì tə wa. Mə kʊ mʊ̀ yırı nə, á dí càn tə.
6 Yıı mʊ̀ wá twá də cígá, ʊ ma kə càn lìà tə nə, ba nə kəni càn á nə.
7 Yá ʊ dàń wá pa sìə́, á mʊ̀ lìà tə nə, á nə də́ càn tə. Nə mʊ̀ də á mʊ̀, nə wá na sìə́ təntə, máŋá tə wa, *Yuu-Tiu Zwezi nə wá pìí, ʊ nan Yıı *sàń ʊ bà də *malıkɛ, tə nə jə dìàn.
8 Ʊ wá ya mənvoo tətəŋi wa, ʊ ma bà, sə ʊ ma kə càn lìà tə nə, ba nə yə̀rì Yıı, də ba tə, ba nə ba nə Yuu-Tiu Zwezi sʊywáŋʊ́ tə də nii zìlí.
9 Ba càn tə, tə nə wá yí ba, tə mʊ̀ nə mɛ də ba, tə ga wá cʊ̀gʊ̀ ba mıámıán, kʊ ja vələ máŋá mama wuuu, kʊ nə ba zwɛ̀e. Ba bwálí wá ya ŋʊ́ní də Yuu-Tiu, ba ga wá ya ŋʊ́ní də ʊ dun tə, tə nə bırı ʊ dìàn tə.
10 Tə mʊ̀ yìàn təntə wá tʊn Zwezi-Kərisə túrí dıın təntə nə. Ʊ dàń wá pa lìà tə mama, ba nə yı ʊ mʊ̀ nə tı, pa wá dun. Ba tə mama, ba nə keni ba waa ʊ nə, wá balʊ wá. Á də wá ya kʊ lìà təntə wa, á nə pın cígá kàrà tə nə, nə nə kàrì nə bırı aba tə yırı.

11 Kʊ mʊ̀ nə pın, nə jʊ̀nì Yıı, máŋá mama wuuu, nə pın aba. Nə yàá lòrì Yıı, sə ʊ pa, á ya lìà tə, á cígá nə mɛ, sə ʊ kúrí aba, sə á ya ʊ lìà. Nə yàá lòrì wá, sə ʊ twá də ʊ dìàn tə, ʊ pa á tʊn kʊ tə nə ziən. Nə lòrì Yıı, sə ʊ pa á tʊn yozəŋə tə, á nə tʊŋa, sə tə va yáá wuuu, á nə keni á waa ʊ nə wuuu tə yırı.
12 Kʊ mʊ̀ nə wá pa, nə Yuu-Tiu Zwezi yırı tə na dun, kʊ twá də aba. Yá ʊ də ga wá pa, á də na dun. Kʊ nətʊ tə wá twá də pubwanʊ tə, nə nyına Yıı də nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa á yıra.

2

Yuu-Tiu túrí tə yoo
(1 Zwan 2.18; 4.1-3; Matiə 24.23-44)

1 Nə nubıa-ba, nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə wá pìí ʊ bà. Yá nə dàń wá kun duən nə ʊ səpuni nə. Kʊ mù nə pın, nə lòrì aba,
2 á dànà ká sɛ̀e, á pa ba gugurə á pubʊŋa tə. Á dànà ká pa fən ja aba də, á nə nì də, Yuu-Tiu túrí dıın tə yí. Lìù nə swìn á con də, Yıı-*Siŋu tə nə bırı wá kʊ yoo təntə, á dànà ká sɛ̀e kʊ. Nə à yə̀ə́, ʊ nə swìn á con də, kʊ yı nə mù nii sʊgʊ nə, á dànà ká sɛ̀e kʊ. Nə à yə̀ə́ tətə ba nə pın aba sagı, ba ga bırı də, kʊ sagı təntə nan nə mù con, á dànà ká sɛ̀e kʊ.
3 Á dànà ká sɛ̀e, sə lìù mama twá yoo nədʊ tətə nə, ʊ ma gıgarı aba ʊ dʊgʊ. Máŋá tə, kʊ dıın təntə nə bìàn, sə kʊ yí, kʊ mɛ, sə lìà zənzən ba nə ken nii nədʊ, ba vı Yıı *nii ya lʊʊ wa. Yá cʊna lìù wá bırı ʊ tìàn lʊʊ wa. Mə ʊ mù cʊna lìù təntə nə, Yıı lı ʊ tún vàn nə, sə ʊ cʊ̀gʊ̀.
4 Kʊ bɛɛ təntə nə wá zıgı won tə mama nə, ləzoni nə boŋə ‹Yıı›, nə à yə̀ə́ ba nə pın dun kʊ. Ʊ wá bʊ́n də, ʊ dwə tə mama. Yá ʊ wá zʊ Yıı *dìə tə tətə wa, ʊ jə̀ń lá. Ʊ ja ʊ tìàn, ʊ ma jì Yıı.
5 Á lie á tìàn də, à dí yáá à swìn kʊ yoo təntə á con, máŋá tə wa, à nə yın də aba.
6 Sí́ʊ́n nə, á yə̀ə́ kʊ tə nə cìgà yìàn təntə yáá nə, sə tə tʊn. Tə wá tʊn, də tə máŋá nə yí.
7 Cʊna lìù tə mù dí yáá, ʊ wulə ʊ tʊŋa dìàn tʊtʊnan, tə nə sə̀gə̀. Kʊ dàń ga, sə won tə, kʊ nə cìgà ʊ yáá nə, kɛ̀eń kʊ yá bwálí nə.
8 Kʊ máŋá təntə wa, cʊna lìù tə dàń wá bırı ʊ tìàn. Yá Yuu-Tiu Zwezi dàń wá gʊ wá də ʊ nii voo. Ʊ wá cʊ̀gʊ̀ wá də dìàn tə, ʊ nə wá ja bà.
9 *Sıtana dìàn tə nə wá pa cʊna lìù tə bà. Lìù təntə wá fwa kʊnkʊn yomılan yiri mama, də kʊnkʊn mımınan, də kʊnkʊn yogwaran.
10 Ʊ wá twá kʊnkʊn yìàn nə, ʊ ma tʊn lwanı yiri mama. Ʊ wá ja tə, ʊ ma gıgarı lìà tə, ba nə jén mí́ámí́án Yıı yáá con, ba vıga, sə ba sóní cígá tə, ka nə wá jon ba, ba cʊna tə wa yırı.
11 Kʊ mù nə pın, Yıı ma tʊn dìàn ba con, tə nə wá pa, ba jén, sə ba pa cígá kʊnkʊn tə nə.
12 Kʊ yı nətʊ, sə kʊ pa Yıı bʊ̀rì lìà tə mama bʊ̀rà, ba nə wà cígá tə sɛ̀e, ba nə sóní, sə ba tʊn kʊnkʊn yìàn tə, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ ba.

Yıı kúrí aba, sə ʊ jon aba á cʊna wa
(1 Piyɛrə 1.3-9; 5.10-11)

13 Nə nubıa-ba, *Yuu-Tiu sóní á mù zənzən. Nə mù con nə, nə nə mɛ, sə nə kə Yıı lɛ̀eɛ̀e, máŋá mama á yırı. Yıı nə kúrí aba, lʊʊ jıjʊ mama wa, sə ʊ jon aba á cʊna wa. Ʊ twá ʊ *Siŋu tə nə, də á nə sɛ̀e cígá tə nə, ʊ pa á jì ʊ nyiən.
14 Mə kʊ mù yırı nə, Yıı twá də sʊywáŋʊ́ tə, nə nə swìn á con, ʊ ma kúrí aba. Ʊ pìà, sə á də na tori nə Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə dun tə wa.
15 Nə nubıa-ba, kʊ mù tə yırı, á zıga dìàn, sə á ja kàrì tə, nə nə kàrì aba, á pa á tìàn nə. Kʊ nə yı kàrà tə, nə nə swìn á con də nii, nə à yə̀ə́ kàrà tə, nə nə pʊ́pʊ́ní nə pa aba, sə á ja tə mɛ.
16 Nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə tətə də nə nyına Yıı sóní nəba. Ʊ fwa pubwanʊ nə yıra, ʊ pa nə bıcanı zʊ̀rì máŋá mama, kʊ nə ba zwɛ̀e. Yá nə ga jə yala, tə nə ziən.
17 Ba mù nə wá zʊ̀rì á bıcanı. Ba mù nə wá pa, á zıgı dìàn á ga fwa won tə mama, kʊ nə ziən, á tʊtʊnan də á sʊ̀ràn wa.

3

Á lòrì Yıı, á pa nəba
(Romə tìán 15.30-32)

1 Nə nubıa-ba, kʊ tə, nə nə wá swìn nə ma gúrí, á dàń lòrì Yıı á pa nəba. Á lòrì Yıı, sə *Yuu-Tiu sʊgʊ tə wání kʊ sú tıa tə mama, sə kʊ na dun, ndə kʊ nə jə dun á con nətʊ.
2 Á tə lòrì Yıı, á pa nəba, sə ʊ jon nəba ləzwənkʊkwınan, də ləzwənwʊlʊnyına ba jìàn wa. Kʊ cígá mama wa, kʊ tà lìà tə mama, nə ken ba waa Zwezi nə.
3 Yuu-Tiu mù yı pùə́ nədʊ tíú. Ʊ mù nə wá pa á zıgı dìàn, ʊ ga cì á nə də *Sıtana.
4 Á fwa kʊ tə, nə nə pın aba nii, sə á fwa, á ga tə wá fwa kʊ. Yuu-Tiu pın nə jə á dìàn kʊ yoo tə wa.

5 Nə Yuu-Tiu nə wá pa á sóní Yıı á
bıcanı wa, sə á píní á dàn Zwezi-*Kərisə.

Ka tʊn tʊtʊŋı nə ziən yoo
(1 Tɛsalonikə tìán 2.9-10; 4.11-12)

6 Nə nubıa-ba, nə pın aba nii kʊ tə də
nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə yırı tə. Á pwìá
á tìàn á ya yıŋʊnı də lìù tə mama, ʊ nə yı
nə nubiu Kərisə yırı, ʊ nə ya yayınyiən,
ʊ nə ba kàrà tə, nə nə bırı aba, nii zìlí.
7 Á tətə yəə́ nətʊ tə, á nə mɛ, sə á fwa,
sə á ma ya ndə nə nə. Á yəə́ də, nə nə
yın də aba, nə wà yayınyına yın.
8 Nə wà lìù wodiu dí tʊtʊ. Nə tʊn nə
gwàrì, nə tʊn tıtın də yıcaʊ mɛ, sə nə dàn
ká ya á lìù mama yuu zılı.
9 Nə nə fwa kʊ nətʊ tə, kʊ ba pìà kʊ
bırı də, nə yà ba cwəŋə jə, sə á san nəba.
Kʊ ya nə pìà nə bırı aba nətʊ tə, á nə mɛ,
sə á fwa, sə á twá kʊ nə.
10 Kʊ mʊ̀ nə pın, máŋá tə wa, nə nə yın
á con, nə swìn á con, nə wʊ́: «Də lìù nə
ba pìà, sə ʊ tʊn, sə kʊ tíú dàn ká də́ wodiu
də!»
11 Nə nə̀ń də, á wa lìà duən ya
yayınyına. Ba ba won tʊŋa, də kʊ nə tà,
sə ba kə ba tìàn lìà duən yìèn wa.
12 Nə kwè ba lìà təntə, nə ga pın ba
nii kʊ tə də Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə yırı tə.
Nə swìn ba con, sə ba tʊn ba tʊtʊnan
máŋá mama sənbwen, sə ba ma na ba nii
wodiu.
13 Nə nubıa-ba, á mʊ̀ dànà ká gwàrì, də
ka fwa zəni.
14 Də lìù nə ba kʊ tə, nə nə swìn sagı kʊ
tə wa, nii zìlí, sə á ja kʊ tíú yoo á pubʊŋa
wa. Á pwìá á tìàn də wá, sə kʊ pa cavıra
ja wá.
15 Á dànà ká fwa wá ndə á dʊŋʊ nə. Kʊ
mɛ, sə á kwè kʊ tíú, ndə á nubiu nə.

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn

16 *Yuu-Tiu tə, ʊ nə pın bıcan sìə́ tə, nə
wá pa aba bıcan sìə́. Yuu-Tiu Zwezi nə
wá ya də á mama, máŋá mama wa, yoo
yiri mama wa.
17 Kʊ tə ya à tətə Polə nə pʊ́pʊ́ní də à
jıın, à wʊ́: «Polə jʊ̀nì aba». Á nəŋə nətʊ
tə, à nə yàá tún à jìàn à saga tə mama wa,
də nətʊ, à nə pʊ́pʊ́ní:
18 Nə Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə wá fwa
pubwanʊ á yıra.

Təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Timote nə Timote təntən sagı tə yuu wa sʊgʊ

Liù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə

Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ. Máŋá tə wa, ʊ nə púpúní kʊ, də ʊ yı ʊ wulə bàń dìà wa Romə nə.

Liù tə nə, Polə nə púpúní

Sagı kʊ tə yı təntən sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Timote nə. Timote nyına tà *Zwifə, ʊ nuu ga yı Zwifə. Ʊ jigə *Kərisə liù, ʊ ga yı Polə karbiu. Timote jigə Polə twaduən tə wa liù don, ʊ yà nə swə zənzən. Yìən yà nə wulə Kərisə lìà púlé tə wa, Polə yàá tʊn wá lá nə, sə ʊ va ʊ ywàń tə yuu. Polə pın wá nii, sə ʊ ya Efɛzə nə, ʊ dàn Kərisə lìà tə jìàn də ʊ kàrì ba.

Sagı tə wa sʊgʊ

Efɛzə *Kərisə lìà tə yı ba tə wulə ba tanı ba tìàn. Yá Kərisə lìà duən də wulə ba kàrì kʊnkʊn yìən. Polə púpúní kʊ, ʊ ma bırı Timote nə kwìà tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ pa Efɛzə Kərisə lìà tə də ba yáá tìán tə nə.

Polə pìà ʊ bırı Timote də, ʊ mɛ, sə ʊ ja cígá kàrà tə ʊ waa con. Ʊ mɛ, sə ʊ twá Yıı sagı tə wa sʊ̀ràn tə nii nə, ndə kʊ nə mɛ nətʊ. Ʊ mɛ, sə ʊ tʊn sʊywáŋʊ́ tə tʊtʊnan tə wuuu, ʊ dàn ká yá. Ʊ mɛ, sə ʊ kwɛn Kərisə lìà púlí tə, ʊ kə cwəŋə nə, ʊ ga kúrí yáá tìán nəzəŋə.

Polə jʊ̀nì Timote
(Titə 1.1-4)

1 À mʊ̀ Polə yı Zwezi-*Kərisə *tʊntʊnʊ. À mʊ̀ nə púpúní sagı kʊ tə. Yıı jon nəba nə cʊna wa. Zwezi-Kərisə də pın nə jə yala. Yá ʊ mʊ̀ nə pın nii, sə à ya ba tʊntʊnʊ.

2 À púpúní sagı kʊ tə, à pın n mʊ̀ Timote nə, n nə yı ndə à bìú nə cígá cígá, n nə keni n waa Zwezi nə tə yırı. Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ n yıra. Ba mʊ̀ nə wá dəri n yinəgə zənzən, ba ga pa mú bıcan sìá.

Á cıa á tìàn nə də kʊnkʊn karnyına-ba tə
(1 Timote 6.3-5; Titə 3.9; Galasi tìán 3.10-12, 19-24)

3 Máŋá tə, à nə vəli Masedwanə nagwanaa, à pın mú kwìà, sə n yà Efɛzə nə, n cì lìà duən nə, ba dàn ká bırı kʊnkʊn kàrì.

4 Kʊ mʊ̀ təntə kwa nə, sə n tə cì ba nə, ba dàn ká jələ tə yomanan təntə mancın tətə. Tə yı yìàn tə, tə nə ba dàń jə. Tə duən də ga yı ba nıbara-ba tə yìàn tə twara, tə nə wàrì tə gàlì tə zwɛ̀e. Tə mʊ̀ yìàn təntə yà tʊ́tʊ̀ná cıcı nə, tə yàá zìn, tə ga ba saŋa, sə Yıı fıra tə tʊn də ba. Ba wàá Yıı fıra təntə ba lwarı, də ba nə ken ba waa Zwezi nə.

5 Yoo tə yırı, n nə mɛ, sə n swìn kʊ nətʊ tə ba con, kʊ mʊ̀ nə yı, sə ba wàní ba sóní duən. Ba sonu təntə mɛ, sə kʊ ya də bıcan nəpon, kʊ nə ba pubʊnkʊkwınan jə, sə kʊ pa ba nə keni ba waa Zwezi nə tə ya cígá cígá.

6 Lìà duən jén ba tìàn, ba kʊ́ʊ̀ ba tə yìàn təntə fwa. Yá ba nə jén tə dàń nə pın, ba jə tʊ́tʊ̀ná, tə nə ba nywarı jə.

7 Ba pìà, sə ba ya Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə nə dàń, ba bırı lìà nə. Yá ba ga yərì ba tətə sʊ̀ràn tə dàń, ba nə swìn. Ba yərì yìən tə dàń, ba nə kàrì tə yoo də dìàn, ndə ba yə̀ə́ tə.

8 Nə yə̀ə́ də, Yıı nii tə ziən, də ba nə ja kʊ ba tʊŋa, ndə kʊ nə mɛ nətʊ.

9 Kʊ mʊ̀ yırı, ba mɛ, sə ba lwarı də, Yıı nii tə tà ʊ pın lìà tə yırı, ba nə yı cígá tìán. Á nəŋə ləzwənyirə tə, Yıı nə pın ʊ nii tə ba yırı: Kʊ mʊ̀ nə yı wʊlʊnyına, də lìà tə, ba nə ba Yıı nii zìlí, də lìà tə, ba yáá nə tə̀lə́ də Yıı, də cʊna lìà. Yıı pın ʊ nii tə lìà tə yırı, ba ba Yıı yìən tə zìlí, də ba tə, ba nə zʊnı ʊ mʊ̀ Yıı cwəŋə tə, də ba tə yırı, ba nə gwı ba ninə də ba nyına, də lagʊra yırı.

10 Yıı pın ʊ nii tə lìà tə yırı, ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ, də bara tə yırı, ba nə ba kan pìà, ba ga pìà bara duən, ba ma fwa ba kana, də ba tə yırı, ba nə janı lìà ba

yoli. Yıı pın ʊ nii tə lìà tə mama yırı, ba nə yı kʊnkʊna, də ba tə yırı, ba nə swìn kʊnkʊn yìàn. Yıı pın ʊ nii tə lìà tə mama yırı, ba nə tʊŋa yìàn tə, tə nə zıga ʊ cígá kàrà tə nə.
11 Kàrà təntə də sʊywáŋʊ́ tə yı nədʊ. Sʊywáŋʊ́ təntə nan Yıı con. Yá kʊ mù nə bırı ʊ pupwən tə, də ʊ dun tə. Yá Yıı təntə nə ken sʊywáŋʊ́ təntə yoo à jìàn wa, sə à swìn kʊ à bırı.

Yıı pubwanʊ tə, ʊ nə fwa Polə yıra (Tʊtʊnan 26.9-20; 1 Timote 6.12, 20-21; 2 Timote 2.15-18)

12 À kəni nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə lɛ̀eɛ̀e. Ʊ́ bʊ́n də, à yı lìù tə, ʊ nə wàá à yuu wa ʊ jələ, sə à tʊn ʊ tʊtʊŋı tə də pùə́ nədʊ, ʊ ma kúrí nə, sə à tʊn kʊ. Ʊ́ dàń pın nə dìàn, sə à ma tʊn kʊ tʊtʊŋı təntə.
13 Máŋá don yın lá, à nə twın ʊ mù Zwezi təntə. À fıfın ʊ Kərisə lìà tə, də à kəni càn ba nə. Də kʊ nətʊ tə mama, à yinəgə zənzən jın wá. Ləyəri yà nə pın, à fwa kʊ nətʊ tə, à ga wà cígá pın Zwezi nə də.
14 Yá nə Yuu-Tiu dàń fwa pubwanʊ à yıra, kʊ nə dáá zənzən, kʊ ja lɛ. À keni à waa ʊ nə wuuu, à dàń ga jə Zwezi-Kərisə sonu tə.
15 Kʊ tə à nə pìà, sə à swìn yəbə, kʊ ya sʊgʊ tə, kʊ nə yı cígá. Lìà tə mama nə mɛ, sə ba sɛ̀e kʊ. Zwezi-Kərisə twi tıa yuu, sə ʊ jon lìà ba cʊna wa. À mù ga nə yı ba yáá tíú, à cʊna nə dwə ba, ʊ nə jon.
16 Yá Zwezi-Kərisə dàń dəri à mù lìù tə, à cʊna nə dáá tə doni ba duən, tə yinəgə zənzən. Kʊ mù nə pın, ʊ twá də nə, sə ʊ ma bırı ʊ pínʊ́ tə nə yı nətʊ. Ʊ́ bırı kʊ, sə ʊ ma dàn lìà tə, ba nə wá kə ba waa ʊ nə, jìàn, sə ba ga na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.
17 À pìà, sə lìà tə pa dun Yıı nə, ba ga bʊ ʊ nə, máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e. Yıı nə yı pìʊ́ tə, ʊ pàrì tə nə ba zwɛ̀e, abada. Ʊ́ mù nə ya Yıı tə, ʊ nə wulə máŋá mama wuuu, yii nə wàrì wá kʊ nı, ʊ ga yı ʊ cıcı də. Amıına!
18 À bìú Timote, à pìà, sə à swìn n con, sə n tʊn n pa Yıı nə, ndə Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə dıın nə swìn n yoo nətʊ. N dàń pìí n lìí Yıı nii sʊ̀sʊ̀nà tə sʊ̀ràn təntə yoo, sə n tʊn Yıı tʊtʊŋı tə zəni zəni, ndə n nə pìà, sə n jan jaŋa, ka nə ziən.
19 N jaŋa təntə wa, n tə mɛ, sə n kə n waa Zwezi nə wuuu. N pubʊŋa tə ga wà mɛ, sə ka ya pubʊnkʊkwıʊn. Lìà duən dʊgʊ ka ja pubʊnzəŋə təntə yoo vàn nə. Kʊ mù nə pın, ba yà dí yáá, ba kə ba waa Zwezi nə. Yá kʊ nə yí yáá, ba kʊ́ʊ̀ ba ba waa kəni Zwezi nə.
20 Kʊ mù ləzwənyirə təntə wa, lìà duən nə yı Yimene də Alɛkəzandərə. À ken ba mù lìà təntə *Sıtana jìàn wa, sə ba ma lwarı swıan, ba kʊ́ʊ̀ dàn ká twın Yıı.

2

Nətʊ tə, ba nə jʊ̀nì Yıı (Ebərə-ba 2.9)

1 Təntən yoo tə à nə kwè, sə ba fwa, kʊ mù nə yı, sə *Kərisə lìà tə jʊn Yıı, sə ba lòrì Yıı, sə ba kə Yıı lɛ̀eɛ̀e, lìà tə mama yuu yırı.
2 Ba lòrì Yıı, ba pa pɛ̀egá tə nə, sə ba lòrì Yıı, ba pa lìà tə nə, ba nə ywàŋá ba lʊʊ tə yuu, sə ba lʊʊ tə wání kʊ zùrì, sə sìə́ ya kʊ wa. Kʊ nətʊ wá san, sə nə wání nə zìlí Yıı, nə ga twá wá zəni.
3 Mə kʊ mù yoo təntə nə ywán, kʊ ga ziən, kʊ pa Yıı nə, ʊ nə jon nəba nə cʊna wa.
4 Mə ʊ mù nə pìà, sə ʊ jon lìà tə mama ba cʊna wa. Kʊ nə súrí lá, sə ʊ pa ba lwarı ʊ cígá tə.
5 Yıı yı nədʊ, yá ləzwəndʊa nə wulə ʊ mù Yıı də ləzoni pwərə wa. Kʊ lìù təntə nə yı Zwezi-*Kərisə.
6 Ʊ́ mù nə pın ʊ tìàn, sə ʊ tı ləzoni tə mama yuu yırı, sə ʊ ma jon ba, ba cʊna wa. Kʊ mù yoo təntə nə bırı, kʊ máŋá tə tətə wa, də Yıı pìà, sə ʊ jon ləzoni mama.
7 Mə kʊ mù yırı nə, Yıı tún nə, sə à ya ʊ *tʊntʊnʊ, à swìn ʊ sʊgʊ tə. À mù nə mɛ, sə à gwin Yıı sʊgʊ tə dàń à bırı lìà tə nə, ba nə tà *Zwifə-ba, sə ba kə ba waa Zwezi nə, sə à bırı ba cígá tə də. À bırı kʊ cígá təntə lìà tə nə, ba nə tà Zwifə-ba. Kʊ tà kʊnkʊn nə à kʊnı, kʊ ya cígá nə à swìn.

Bara də kana nə mɛ, sə ba ya nətʊ Kərisə lìà jə́rə́ wa
(1 Piyɛrə 3.1-6; 1 Korɛntə tìán 14.34-35; Titə 2.3-5)

8 À dàń pìà, sə bwálí mama nə, sə bara tə jʊn Yɪɪ. Ba nə zìn ba jìàn yɪɪ nə, sə ba ma jʊn Yɪɪ, ba mɛ, sə ba ya lìà tə, Yɪɪ nə tɪ ba. Lɪŋa wà mɛ, sə tə ya ba bɪcanɪ wa. Tʊ́tʊ̀ná də wà mɛ, sə tə ya ba pubʊŋa wa.
9 À swə, sə kana tə də zʊ ganan, ndə kan nə mɛ, sə ʊ zʊ ʊ gànʊ̀ nətʊ. Ba dàn ká zʊ ganan tə, tə nə ba ziən də ba. Tə wà mɛ, sə tə ya jɪjə tìán ganan. Ba dàn ká pan yun tə yiri nə yɪ jɪjə tìán nə panɪ. Ba dàn ká nàn ba tìàn də sían bɪan zanan, nə à yə̀ə́ ganan tə, tə kwənə nə dáá zənzən.
10 Ba bwanwiən dàń mɛ, sə tə ya ka tʊn zəni. Kʊ mʊ̀ nə mɛ də kana tə, ba nə swìn də, ba mʊ̀ zìlí Yɪɪ.
11 Kàrà tə máŋá wa, kana tə mɛ, sə ba cʊgʊ kàrà tə sənbwen, sə ba sɛ̀e kàrà tə nii.
12 À ba nii pɪn kan nə, sə ʊ kàrà bara tə, nə à yə̀ə́, sə ʊ ja dìàn ba yuu wa. Kana tə mɛ, sə ba pú ba níə́, ba jə̀ń sənbwen.
13 Kʊ də̀ń nə yɪ Yɪɪ təntən, ʊ fwa Adamə. Kʊ kwa nə, ʊ fwa Ɛvə.
14 Yá kʊ tà Adamə nə, *Sɪtana gɪgarɪ, kʊ yɪ kan tə nə, ʊ gɪgarɪ. Kʊ nətʊ dàń pìà kʊ bɪrɪ də, kan nə vɪga Yɪɪ nii tə.
15 Yá də kʊ nətʊ mama, Yɪɪ wá jon kan ʊ cʊna wa, ʊ nə lʊrɪ bɪa tə yɪrɪ. Yɪɪ wá jon wá, də ʊ nə keni ʊ waa Zwezi nə wuuu, də ʊ nə swə lìà, də ʊ nə twá Yɪɪ nə zəni, də ʊ nə jə ʊ tìàn zəni.

3

Kərisə lìà púlí yuu tìán
(Titə 1.5-9; 1 Piyɛrə 5.1-4)

1 Sʊgʊ kʊ tə, à nə pìà à swìn, kʊ ya cígá. Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ ya *Kərisə lìà púlí yáá tìán yuu tíú, kʊ tíú pìà tʊtʊnzəŋu.
2 Kərisə lìà púlí yáá tìán yuu tíú wà mɛ, sə ʊ ja yokʊkwɪnan, ba nə wá caga ʊ nii nə tə yɪrɪ. Ʊ mɛ, sə ʊ ya kan nədʊ barɪ. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə bʊŋa zəni. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə bʊŋa zəni. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə tʊŋa yìàn tə, ndə kʊ nə mɛ, sə tə tʊn nətʊ. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə sɛ̀e ʊ joŋə vərə zəni, ʊ pa ba zʊrɪ ʊ dìə̀ wa. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə wàá lìà ʊ kàrì zəni.
3 Ʊ wà mɛ, sə ʊ nywìn swana zənzən ʊ bʊbʊnɪ. Nə à yə̀ə́, sə ʊ ya jarɪdɪrʊ. Ʊ dàń mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə yɪ bwàbwà. Ʊ wà mɛ, sə ʊ ya tʊtʊnyan. Nə à yə̀ə́, sə ʊ sóní səbiu.
4 Ʊ mɛ, sə ʊ dí yáá ʊ kwɛn ʊ tətə dìə̀ tə zəni, sə ʊ bɪa tə wání ba sɛ̀e ʊ nii, ba ga zìlí ʊ tətə cígá cígá.
5 Də lìù nə wàrì ʊ tətə dìə̀ ʊ kwɛn, nətə nə ʊ wá fwa, ʊ ma kwɛn Kərisə lìà púlí tə mʊ̀?
6 Á nə pìà, sə á kúrí Kərisə lìà púlí yáá tìán yuu tíú, á dànà ká kúrí lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa Zwezi nə dʊra. Á nə kúrí lìù nətʊ, ʊ wá fwa fwiə, yá Yɪɪ bʊ̀rà tə wá ja wá, ndə ka nə jɪn *Sɪtana nətʊ.
7 Kərisə lìà púlí yáá tìán yuu tíú mɛ, sə lìà tə, ba nə tà Kərisə lìà, də tətə swìn ʊ yozəŋə yoo. Kʊ nə tà nətʊ, kʊ wàá kʊ pɪn ba goni wá. Yá cavɪra wá zʊ wá, Sɪtana ga twá kʊ nə, ʊ ma ja wá.

Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nà yoo
(Tʊtʊnan 6.1-6; 1 Korɛntə tìán 4.2)

8 *Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nà də mɛ, sə ba ya lìà tə, lìà nə mɛ, sə ba zìlí ba. Ba ga mɛ, sə ba ya cígá cígá lìà. Ba wà mɛ, sə ba nyʊ swana zənzən, ba ga wà mɛ, sə ba twá yokʊkwɪnan nə, ba ma na səbiu.
9 Ba mɛ, sə ba pa cígá sʊgʊ tə nə, kʊ nə sə̀gə̀, Yɪɪ nə bɪrɪ ba, də pubʊŋa tə, ka ziən.
10 Á nə pìà, sə á kúrí Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nà, kʊ mɛ, sə á dí yáá dədə́n ba, á na kʊ tə, ba nə yɪ. Də ba nə ba yokʊkwɪnan jə, lìà nə wá swìn tə yoo, sə á dàń zɪgɪ lá, á kə ba Kərisə lìà púlí tʊtʊnan tə wa.
11 Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nà tə kana mɛ, sə ba ya kana tə, lìà nə zìlí ba. Ba wà mɛ, sə ba ya lìà tə, ba nə swìn yolwana, ba pɪn lìà nə. Ba mɛ, sə ba ya kana tə, ba nə bʊŋa zəni. Ba mɛ, sə ba ya kana tə, ba nə yɪ pʊ́ə́ nədʊ tìán yoo mama wa.
12 Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nʊ̀ mɛ, sə ʊ ya kan nədʊ barɪ. Ʊ mɛ, sə ʊ wání ʊ tətə bɪa tə, də ʊ tətə dìə̀ tə ʊ kə cwəŋə nə zəni.
13 Kərisə lìà púlí tʊ̀tʊ̀nà tə, ba nə tʊŋa zəni, ba wá na dun bwálí. Ba ga wá wání

ba swìn Zwezi-Kərisə sʊgʊ tə, də ba cígá mama, ba nə keni ba waa ʊ nə tə yɪrɪ.

Yoo nəfarʊ, kʊ nə sàgà
(Efɛzə tìán 2.19-22; Zwan 1.1, 14; Romə tìán 1.4; 16.25-26)

14 À púpúní sagɪ kʊ tə n nə, à ga jə yala
də, à wá bà à na mú, máŋá mancɪn wa.
15 Də à nə dán à wà twi, sə n twá sagɪ
kʊ tə nə, n ma lwarɪ nətʊ tə, n nə mɛ, sə
n ya Yɪɪ bɪa tə wa. Yɪɪ bɪa təntə nə yɪ
*Kərisə lìà púlí tə, kʊ nə yɪ Yɪɪ tə, ʊ nə
wulə mɪɪ wa, nə tɪ. Kərisə lìà púlí təntə
nə zɪŋa sʊgʊ tə, kʊ nə yɪ cígá, ndə yoŋi
nə zɪŋa dəyuu nətʊ.
16 Cígá tə, ka nə sàgà kʊ yoo təntə wa,
ka dàń lù zənzən. Lìù mama wàrì
kʊ yoo təntə, ʊ tʊ́tʊ̀ní. Kʊ mʊ̀ nə
yɪ Zwezi-Kərisə, ʊ nə jigə ləzwənə.
Yɪɪ-*Siŋu tə bɪrɪ də, ʊ yɪ cígá tíú Yɪɪ
yáá con. *Malɪkɛ nɪ wá. Lìà swìn ʊ
sʊgʊ tə, ba bɪrɪ lʊʊ dwíá tə mama
nə, Lìà keni ba waa ʊ nə, tɪa yuu
wa. Yɪɪ tì wá, ʊ kə ʊ con dun bwálí
wa.

4

Kʊnkʊn karnyɪna-ba yoo
(1 Zwan 4.1-3; Kolosə tìán 2.16-23)

1 Yɪɪ-*Siŋu tə cígá swìn də, talɪkwa
máŋá tə wa, lìà duən, ba nə ken ba waa
Zwezi nə, wá pìí ba yá wá. Ba dàń wá pìí
ba zìlí *zinə nii, ba ga wá twá tə mʊ̀ zinə
tə kàrà nii nə.
2 Ba wá dʊgʊ ba tìàn ba pa níə́ bələ
tìán, ba nə yɪ kʊnkʊna, gɪgarɪ ba, ba ga
pa ba jén. Ba mʊ̀ kʊnkʊna təntə pubʊŋa
tə tɪga mɪ́ámɪ́án, ndə gantwan nə dí mən.
3 Ba mʊ̀ nə kàrì ba bɪrɪ də, kʊ culi, sə
kan də bɛɛ swe duən nə. Ba ga bɪrɪ də,
kʊ culi, sə lìà də́ wodirən duən də. Tə mʊ̀
wiən təntə ga yɪ Yɪɪ fwa, sə ba də́. Lìà tə,
ba nə ken ba waa Zwezi nə, ba ga yə̀ə́ cígá
tə, ba nə ken Yɪɪ lɛ̀ɛ̀ɛ, ba ga də́ tə, kʊ ba
yolwan mama jə.
4 Wiən tə mama, Yɪɪ nə fwa ziən. Won
mama tə̀lə́, ba nə mɛ, sə ba lɪ ba dʊgʊ, də
ba nə jon tə mama, ba ga kə Yɪɪ lɛ̀ɛ̀ɛ tə
yɪrɪ.
5 Yɪɪ sʊgʊ tə də yɪjʊnɪ tə yàá pa won
mama ziən, kʊ pa Yɪɪ nə.

Zwezi-Kərisə tʊtʊnzəŋu yoo
(2 Timote 2.14-16; 4.1-2, 5)

6 N mɛ, sə n kàrì yìàn tə tə, n bɪrɪ lìà
tə nə, ba nə yɪ n nubɪa Kərisə yɪrɪ. Kʊ
nətʊ wá pa, n ya Zwezi-*Kərisə tʊtʊnbiu
nəzəŋu. Kʊ ga wá bɪrɪ də, n pɪn cígá Yɪɪ
sʊgʊ tə nə, n ga twá kʊ nə zəni. N nə keni
n waa kʊ nə, də kàrà nəzəŋu tə nə. Yá kʊ
tə bɪrɪ də, sʊ̀ràn tə də kàrà nəywáŋʊ́ tə
saŋa mʊ́, tə pa n vəli yáá wuuu, Yɪɪ cwəŋə
tə wa.
7 Dʊgʊ ləyərən yomanan tə, tə nə tà Yɪɪ
nyiən.
8 Də lìù nə fwa dìàn won, kʊ yàá pa
ʊ yɪra ja dìàn, kʊ ga wá san wá mancɪn
mancɪn. Yá ʊ nə twá Yɪɪ cwəŋə tə mʊ̀ nə
zəni, kʊ mʊ̀ saŋa wá zənzən kʊ dwiən.
Kʊ wá pa ʊ na mɪɪ nədʊn sɪ́ʊ́n nə. Kʊ
mɪɪ təntə ga wá ya mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e
Yɪɪ con.
9 Kʊ mʊ̀ sʊgʊ təntə yɪ lìà tə mama nə
mɛ, sə ba sɛ̀e kʊ, ba pa ba tìàn nə.
10 Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn, nə ma tʊŋa də nə
jaŋa. Yá nə ken nə yala Yɪɪ tə nə, ʊ nə
wulə mɪɪ wa. Ʊ mʊ̀ nə pìà, sə ʊ jon lìà tə
mama ba cʊna wa. Ʊ mʊ̀ nə wá jon lìà tə
mama, ba nə ken ba waa Zwezi nə,
11 Kʊ mɛ, sə n pa nii tə yìàn təntə yɪrɪ,
sə n ga kàrì tə mama n bɪrɪ.
12 Dàn ká sɛ̀e n pa, ba mun mʊ́, n nə
yɪ ləzwəndʊn tə yɪrɪ. N mɛ, sə n pa ba
twá n tətə nə, ba ma lwarɪ nətʊ tə, ba nə
mɛ, sə ba ya. Kʊ nətʊ tə wá twá n sʊgʊ
nə, də nətʊ n nə yɪ nə. Kʊ wá twá n nə
swə lìà nətʊ nə, də n nə keni n waa Zwezi
nə wuuu nətʊ, də nətʊ tə, n bɪcan nə yɪ
nəpon Yɪɪ yáá con.
13 Kàrí Yɪɪ sʊgʊ tə máŋá mama wuuu,
lìà tə yáá con, də n pɪn ba kwìə̀, də n bɪrɪ
ba. Fwa nətʊ kʊ jə vələ dɪɪn tə, à nə wá
bà.
14 Dàn ká gwìə̀n tarpɪʊn tə, Yɪɪ nə pɪn
mʊ́. Yɪɪ pɪn mʊ́ tarpɪʊn. Təntə kʊ twá Yɪɪ
nii *sʊ̀sʊ̀nà tə sʊ̀ràn nə, ba nə swìn n yuu
wa. Kərisə lìà púlí yáá tìán tə ga tún ba
jìàn n yuu wa kʊ yɪrɪ.
15 Kə n dìàn mama lá, sə n wàní tʊn kʊ
tʊtʊŋɪ təntə, n pa kʊ nii sú. Fin n yíá kʊ
yuu zəni, sə lìà tə mama na də, n yɪ n vəli
n yáá wuuu, Yɪɪ nyiən tə wa.

16 Cı n tìàn nə, sə n cì kʊ tə, n nə kàrì
tə də nə. Ja pínʊ́ wuuu, n dàn ká pìí n kə
kwa. Də n nə fwa kʊ nətʊ, kʊ wá pa Yıı
jon mʊ́ n cʊna wa, ʊ ga twá mʊ́ ʊ jon ba
tə, ba nə cʊga n sʊgʊ tə.

5

Nətʊ tə, n nə mɛ, sə n ya Kərisə lìà tə yáá con

(1 Korɛntə tìán 7.34-35)

1 N nə wulə də bazʊnʊ, ʊ nə fwa yoo, kʊ
nə wà mɛ, dàn ká caga ʊ nii nə də dìàn.
N mɛ, sə n kwè wá bwàbwà, ndə ʊ yà nə
yı n nyına nə. Kwè balandʊra tə, ndə ba
yà nə yı n nubıa nə.

2 Də kazʊnʊ nə fwa yoo, kʊ nə wà mɛ,
sə n kwè wá, ndə ba yà nə yı n ninə
nə. Kwè kaninə tə, ndə ba yà nə yı n
nakwana nə, n ga pa n bıcan ya nəpon
ba yáá con.

3 Zìlí kadənə tə, ba cígá nə yı ba cıcı,
sə n ga ywàń ba yuu.

4 Kadənu tə, ʊ nə jə bıa, nə à yəə́ nìán,
ba mù nə mɛ, sə ba dí yáá ba ywàń ba dìə
lìà tə yuu. Ba mɛ, sə ba tʊn kʊ tə, ba nə
mɛ, sə ba tʊn ba pa ba lìà tə nə, sə ba ma
kə ba lɛ̀eɛ̀e. Mə yoo təntə nə Yıı swə.

5 Kadənu don wulə, ʊ nə yı kadənu cígá
cígá, ʊ nə wulə ʊ cıcı, ʊ ga ba lìù mama
jə, sə ʊ ywàń ʊ yuu. Ʊ mù kadənu təntə
yàá kə ʊ yala Yıı nə. Ʊ yàá jʊ̀nì Yıı tıtın
də yıcaʊ, ʊ lòrì, sə Yıı san wá.

6 Yá kadənu tə mù, ʊ nə fwa ʊ fıra cıcı,
də ʊ wulə mıı wa tə mama, ʊ yı ndə ʊ
tıga Yıı yáá con.

7 Nə̀ń kʊ tə n nə mɛ, sə n pa nii ba kʊ
yuu wa, sə yìən dàn ká ya ba yıra, lìà nə
wá caga ba nii nə tə yırı.

8 Də lìù nə ba ʊ dwíí tìán nə saŋa, nə à
yəə́ kʊ tə, kʊ nə dwə, ʊ ba ʊ dìə lìà tətə
nə saŋa, kʊ tíú vıga Zwezi. Ʊ mù lìù təntə
waa lıŋa kʊ dwən lìù tə, ʊ nə wà ʊ waa
ken Zwezi nə.

9 Dàn ká pʊ́pʊ́ní kadənu yırı n súrí
kadənə tə nə, á nə saŋa ba nə tə nii nə,
də ʊ nə ba bına sapwıtwa jə. Kʊ súrí lá,
də ʊ barı nə wà nədʊ yın.

10 Kadənu mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ba nə bwı
ʊ tʊtʊnzəŋə nə. Ʊ mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə
ywàń ʊ bıa yuu zəni, ʊ ga sɛ̀e, ʊ joŋə vərə
zəni ʊ pa, ba zʊrı ʊ dìə wə. Ʊ mɛ, sə ʊ ya
lìù tə, ʊ nə sın* lìà tə, ba nə yı *Kərisə nə
tı, nɛɛ. Ʊ mɛ, sə ʊ san lìà nə, ba nə wulə
càn wa, ʊ ga tʊn tʊtʊnzəŋə, máŋá mama.

11 Dàn ká pʊ́pʊ́ní kadənə tə, ba nə yı
kaninə, tə mù yıra kadənə yıra sagı tə
wa. N nə pʊ́pʊ́ní ba yıra lá, máŋá tə wa,
barı swiu fıra nə jə ba, ba wá dʊgʊ Zwezi-
Kərisə lá. Yá ba ga va ba swe barı nə.

12 Ba yà fwa ndə ba twá Zwezi-Kərisə
nə, ba ga pìí ba yá wá. Kʊ mù nə pın, Yıı
bʊ̀rà tə wá ja ba.

13 Kʊ nə súrí lá, kʊ wá pa, ba jì
yayınyına, ba twá dii wa ba vəli. Yá kʊ
ga bá ya kʊ cıcı. Ba wá ya sʊfarʊ tìán.
Lìà duən yìən nə wá pìí tə jə ba bıan nə,
ba ga wá swìn sʊ̀ràn tə, ba nə wà mɛ, sə
ba swìn.

14 Kʊ mù nə pın, à pìà, sə n yá kadənə
tə, ba nə yı kaninə tə, sə ba pìí ba swe, ba
lʊrı bıa, sə ba ywàń ba dìə yuu nə zəni.
À ba pìà, sə nə dʊŋa twá ba nə, ba ma
swìn yokʊkwıʊn mama nə yuu wa.

15 Kadənə duən dí yáá ba dʊgʊ Zwezi
cwəŋə tə, ba pìí ba va ba twá *Sıtana nə.

16 Kan tə, ʊ nə yı *Kərisə lìù, nə jə
kadənə ʊ dwíí wa, ʊ mù nə mɛ, sə ʊ san
ba. Ʊ wà mɛ, sə ʊ pa ba jì Kərisə lìà púlí
tə yuu zılı. Kərisə lìà púlí tə mɛ, sə kʊ
san kadənə tə nə, ba cígá nə ba lìù jə
mıámıán.

(1 Korɛntə tìán 9.7-14)

17 Á mɛ, sə á pa ŋwírán dəkurən bələ
Kərisə lìà púlí yáá tìán tə nə, ba nə tʊŋa
zəni, ba swìn Yıı sʊgʊ tə, də ba kàrì kʊ
ba bırı tə, á doni.

18 Yıı sʊgʊ tə swìn, kʊ wʊ́: «Máŋá tə
wa, n nə jə naʊ, n ma tʊŋa n fɔɔ, kʊ wà
mɛ, sə n vwa kʊ nii nə, kʊ dàn ká dıŋı
wobıa tə». Kʊ kʊ́ʊ̀ swìn kʊ súrí lá, kʊ
wʊ́: «Tʊ̀tʊ̀nʊ̀ mɛ, sə ʊ na ʊ ŋwírán».

19 Də lìù nə swìn, ʊ ma zıga Kərisə lìà
púlí tə yáá tíú tə don nə, dàn ká cʊgʊ kʊ
tíú sʊgʊ, də ba nə wà lìà bələ də batwa
yí, ba nə zıga yáá tíú tə nə.

* **5:10 5.10** *Zwifə-ba con, ba yàá pa ba sın vee nɛɛ, sə ba ma bırı də, ba sɛ̀e wá ndə ba vee nə ba dìə wa.

20 Caga lìà tə, ba nə tʊŋa cʊna tə, nii nə
Kərisə lìà púlí tə mama yáá con, sə kʊ pa,
fən zʊ ba duən tə, ba dàn ká tʊn tə yiri.
21 À pɪn mʊ́ nii kʊ tə, də Yɪɪ də Zwezi-
Kərisə də *malɪkɛ tə, ʊ nə kúrí, sə n zìlí
kʊ tə, à nə swìn n con, tə nii zəni. Dàn ká
kúrí kʊ vàn don n dʊgʊ. Dàn ká kúrí lìà
tə, n ma tʊn kʊ.
22 Dàn ká bɪbarɪ n tún n jìàn lìù yuu
wa, sə n pa wá tʊtʊŋɪ Kərisə lìà púlí tə
wa. Də n nə wà n tìàn nə cì, n wá twá n
tʊn cʊna tə. Cɪ n tìàn nə, sə n ya lìù tə, n
bɪcan nə yɪ nəpon.
23 N kʊ́ʊ̀ dàn ká nyʊ níá cɪcɪ. N dàń nyʊ
divɛn† mancɪn mancɪn, n pùə́ yayɪgʊ tə,
də n yayɪran tə duən tə yɪrɪ, sə tə zwɛ̀e.
24 Lìà duən cʊna ba sègè mɪámɪán. Də
ba nə swə, ba wà kʊ tìán bʊ̀rà bʊ̀rì də.
Ba duən cʊna yɪ ba bʊ̀rà tə bʊ̀rì kwa nə,
nə ba dàń yàá na tə.
25 Tʊtʊnzəŋə tə də ba sègè mɪámɪán.
Yá tʊtʊnzəŋə tə, nə wàrì tə nɪ yii wa, də
tətə wàrì tə sègè, tə mɛ lá.

6

(Efɛzə tìán 6.5-8; 1 Piyɛrə 2.18-20)

1 Lìà tə mama, ba nə yɪ ywəŋə, mɛ, sə
ba zìlí ba lìù tə, ʊ nə yè ba zənzən, sə kʊ
pa lìù mama dàn ká twɪn Yɪɪ, ʊ dàn ká
swìn yolwan nə kàrà tə yuu wa.
2 Ywəŋə tə, ba tìán nə yɪ *Kərisə lìà tə,
ba wà mɛ, sə ba mun ba, ba mʊ̀ də ba nə
yɪ Kərisə lìà tə yɪrɪ. Ywəŋə təntə dàń mɛ,
sə ba kwɛn ba tʊn ba pa ba tìán təntə nə,
ba doni ba dí yáá tə. Lìà təntə, ywəŋə tə
nə tʊŋa ba pɪn ba də yɪ ba nubɪa Kərisə
yɪrɪ, Yɪɪ ga swə ba.

Kʊnkʊn kàrì tə, də cígá cígá jɪjə tə yoo
(Romə tìán 16.17-18; Ebərə-ba 13.5)

3 Nə̀ń, kʊ tə n nə mɛ, sə n kàrì, sə n
kwè lìà tə. Lìù don wulə, ʊ nə kàrì kàrà
yiri don. Ʊ mʊ̀ lìù təntə wà cígá pɪn nə
*Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə cígá sʊ̀ràn tə nə,
ʊ ga wà cígá pɪn nə kàrà tə nə, ka nə bɪrɪ
Yɪɪ nə swə, sə lìù ya nətʊ.
4 Kʊ tíú yɪ fwiə nə jə wá, ʊ ga yèrì won
mama. Ʊ yənu nə yɪ tʊ́tʊ̀ná, ʊ ma dɪ jara
yìèn yɪra boŋu yuu wa. Tə mʊ̀ nə yàá pa
ʊ zɪga lìà duən nə, kʊ tìán wiən yɪrɪ. Ʊ jə
tʊ́tʊ̀ná, ʊ də́ tɪjaŋa lìà də̀ń nə, ʊ ga bʊŋa
yolwan ʊ pɪn lìà nə.
5 Ba yàá dɪ tʊ́tʊ̀ná wuuu ba pwərə wa,
ba pubʊŋa tə ba ziən, ba ga kʊ́ʊ̀ yèrì cígá
tə. Ba pubʊŋa wa nə, ba bʊŋa də, ba nə
twá cwəŋə tə nə zəni, ba wá na səbɪa.
6 Kʊ yɪ cígá də, lìù nə twá Yɪɪ cwəŋə tə
nə zəni, ʊ yɪ jɪjə tíú, də ʊ nə poli ʊ pùə́
də kʊ tə, ʊ nə jə.
7 Nə wà won mama ja bà lʊʊ wa, nə ga
bá wànɪ won mama nə ja vìí.
8 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, nə nə na nə nii wodiu,
nə ga jə ganan, nə mɛ, sə nə pa, tə cɪcɪ
mɛ nəba.
9 Lìà tə, ba nə pìà, sə ba na wiən
zənzən, ba yàá pa *Sɪtana yigu ba, ʊ kə
yìèn wa, ndə ba nə zʊa nyalɪ wa. Kʊ dàń
yàá pa ba sónɪ wokʊkwɪnan tə, tə nə cʊ̀gà
lìà tə. Yá tə mʊ̀ nə yàá cʊ̀gʊ̀ ba mɪámɪán.
10 Yokʊkwɪnan yiri mama dəkuu nə yɪ
ka sónɪ səbiu. Lìà duən lɪ ba tìàn Zwezi
cwəŋə tə wa, ba pìà səbɪa zənzən. Ba dí
càn zənzən kʊ yoo təntə yɪrɪ, kʊ ga yɪ ba
tətə nə pìà tə, ba pa ba tìàn nə.

Sagɪ tə yígúrə sʊ̀ràn
(2 Timote 2.3-7; 4.7-8)

11 N mʊ̀ lìù tə, n nə yɪ Yɪɪ lìù, lɪ n tìàn tə
mʊ̀ yìèn tə mama wa. Kə n dìàn mama,
sə n wànɪ n tʊn kʊ tə nə yɪ cígá yìèn. Twá
Yɪɪ cwəŋə tə nə zəni, sə n kə n waa Zwezi
nə, máŋá mama wuuu. Sónɪ lìà tə, sə n
ja pínʊ́, sə n ja pubwanʊ.
12 Pʊ́rí n yɪra, n kə n waa Zwezi nə
wuuu. Kə dìàn, sə n wànɪ n ya mɪɪ tə
wa, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con. Mə kʊ mʊ̀
yɪrɪ nə, Yɪɪ kúrí mʊ́. Máŋá tə, Yɪɪ nə kúrí
mʊ́, n tətə swìn cígá sʊgʊ lìà kapʊpʊ yáá
con də, n ken n waa Zwezi nə.
13 Zwezi-*Kərisə tətə dɪɪn zɪgɪ, ʊ swìn
cígá sʊgʊ tə *Pilatə yáá con, ʊ ga bɪrɪ də,
ʊ mʊ̀ wulə cígá cwəŋə wa. À dàń pɪn
mʊ́ nii kʊ tə, də Yɪɪ tə, ʊ nə pɪn mɪɪ won
mama nə, də ʊ mʊ̀ Zwezi-Kərisə.
14 Twá à sʊ̀ràn tə nii nə, à nə dí yáá à
swìn n con. Dàn ká dwá tə nii nə, dàn ká
fwa won tə, lìà nə wá swìn, ba zɪgɪ n nə

† **5:23 5.23** Kʊ yɪ swana yiri don, kʊ nə wàá pùə́ yayɪgʊ kʊ ywarɪ.

kʊ yɪrɪ. Ya nətʊ kʊ ja vələ, nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʊ bà.

15 Yɪɪ tə, ʊ nə yɪ pupwən tíú, lɪ máŋá ʊ tún, sə ʊ pa Zwezi-Kərisə pìí ʊ bà ka wa. Ʊ mʊ̀ Yɪɪ nə yɪ dìàn mama Yuu-Tiu. Ʊ mʊ̀ nə ya pɛ̀egá tə mama pìʊ́, ʊ ga yɪ yun tìán tə mama Yuu-Tiu.

16 Ʊ mʊ̀ Yɪɪ cɪcɪ nə wulə máŋá mama wuuu, ʊ ba tɪ. Ʊ wulə poni wa, lìù mama nə wàrì kʊ poni tə yɪra ʊ boli. Lìù mama yii tə wà ʊ mʊ̀ Yɪɪ nɪ. Lìù ga wàrì wá n nɪ də. Ʊ mɛ, sə ba bʊ ʊ nə, ʊ mʊ̀ nə jə dìàn, tə nə ba zwɛ̀e abada. Amɪɪna!

Nətʊ n nə mɛ, sə n kwè jɪjə tìán tə (Likə 12.15-21; 2 Timote 1.14)

17 Pa nii lìà tə nə, ba nə yɪ sʊ́ʊ́n lʊʊ kʊ tə jɪjə tìán, sə ba dàn ká fwa fwiə. Ba dàn ká kə ba waa lʊʊ jɪjə wa, ka nə wá lɛ sʊ́ʊ́n sʊ́ʊ́n. Ba mɛ, sə ba kə ba waa Yɪɪ nə. Ʊ mʊ̀ nə pɪn won mama bʊ́rí nəba, sə nə jwɛ.

18 Swìn ba con, sə ba tʊn zəni, sə ba jɪjə tə ya tʊtʊnzəŋə jɪjə. Ba mɛ, sə ba pa wiən lìà nə də ba bɪcanɪ mama, sə ba tàrì ba jɪjə tə də lìà duən.

19 Də ba nə fwa nətʊ, ba wiən tə, tə kwənə nə dáá, tə də wá ya jɪjə nəzəŋu Yɪɪ con, ka nə wàrì ka cʊ̀gà. Yá ba dàń wá na mɪɪ tə, kʊ nə yɪ cígá, Yɪɪ con.

20 À bìú Timote, ywàń kʊ tə, Yɪɪ nə pɪn mʊ́, yuu zəni. Ja n tìàn, dàn ká dɪ tʊ́tʊ̀ná tə, tə nə yɪ tʊtʊ, tə nə tà Yɪɪ nyiən. Dàn ká kə n nii yìèn tə wa, ba nə wʊ́, də tə yɪ yənu yìèn, tə ga yɪ kʊnkʊn yìèn.

21 Lìà duən yà bʊ́n də, ba jə kʊ yənu təntə. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, kʊ tìán kʊ́ʊ̀ ba ba waa kəni kʊ tə nə, nə nə ken nə waa kʊ nə.

Yɪɪ nə wá fwa pubwanʊ á yɪra.

Bələ nii sagı tə, Polə nə púpúní ʋ pa Timote nə Timote bələ nii sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Kʋ yı *tʋntʋnʋ Polə nə púpúní kʋ. Máŋá tə wa, ʋ nə púpúní kʋ, də ʋ yı ʋ wulə bàń dìà wa Romə nə. Kʋ yın càn zənzən kʋ pa wá. Ʋ mıı ya bwələ, sə kʋ zwɛ̀e, yá lìù də yà tə̀lə́, sə ʋ san ʋ nə.

Lìù tə nə, Polə nə púpúní

Sagı kʋ yı bələ nii sagı tə, ʋ nə púpúní ʋ pa Timote nə, ʋ nə yı ʋ tʋtʋndon, ʋ ga swə wá zənzən.

Sagı tə wa sʋgʋ

Polə təntən ʋ kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e Timote yırı. Ʋ dàń swìn Timote con, sə ʋ zıgı dìàn ʋ tʋn Yıı tʋtʋŋı tə zəni də yawala, də lìà nə swə ba kəni càn ʋ nə, kʋ tʋtʋŋı təntə yırı. Ʋ tə swìn ʋ con, sə ʋ cì lìà tə nə, ba nə dı tʋ́tʋ̀ná tə nə ba də̀ń jə, tə nə ba saŋa, sə lìà tʋn Yıı tʋtʋŋı tə. Ʋ swìn Timote con, sə ʋ ya ndə ʋ mʋ̀ Polə yà nə yı nətʋ. Ʋ mɛ, sə ʋ twá cígá tə nə, sə ʋ kə ʋ waa Zwezi nə wuuu, sə ʋ soni lìà, sə ʋ ja pínʋ́, sə ʋ dàn ká swɛ̀eé kàrà nəzəŋu tə, ba nə kàrì wá.

Sagı tə yígúrə́ wa, ʋ bırı nətʋ ʋ tətə nə dí càn, də nətʋ tə Yıı nə san wá.

Polə jʋ̀nì Timote

1 À mʋ̀ Polə, yı Zwezi-*Kərisə *tʋntʋnʋ. Kʋ nətʋ twá də Yıı fıra tə. Zwezi-Kərisə tʋn nə, sə à swìn mıı tə yoo lìà con. Yıı kàn nii də, ʋ wá pa kʋ mıı təntə lìà tə nə, ba nə vwə ba tìàn Zwezi-Kərisə yıra.

2 À púpúní sagı kʋ tə, à pın n mʋ̀ Timote nə. N yı à bìú tə, à nə swə zənzən. Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʋ n yıra. Ba mʋ̀ nə wá dəri n yinəgə zənzən, ba ga pa mʋ́ bıcan sìə́.

Polə dàn Timote jìàn
(Tʋtʋnan 16.1-3; 2 Timote 2.1-12; Efɛzə tìán 1.3-7; 2 Tɛsalonikə tìán 2.13-15)

3 À mʋ̀ Polə kəni Yıı lɛ̀eɛ̀e, à pın n mʋ̀ Timote nə. À lòrì Yıı də bıcan nəpon, ndə à nıbara-ba tə nə jʋn Yıı nətʋ. Máŋá mama, à nə wulə à lòrì Yıı, kʋ nə yı tıtın nə à yə̀ə́ yıcaʋ, à yàá lòrì Yıı, à pın mʋ́.

4 À lìí à tìàn də, n nə kwi nətʋ, à viru tə máŋá wa. Yá à dàń yà swə zənzən, sə à pìí à na mʋ́, sə à pùə́ poli.

5 À yàá bʋŋa nətʋ tə, n nə ken n waa Zwezi nə wuuu. Kʋ təntən kʋ ya n nıı Loyisə nə ken ʋ waa ʋ nə. Kʋ zàn lá, kʋ pa n nuu Enisə. Yá à dàń yə̀ə́ də, n də ken n waa ʋ mʋ̀ Zwezi tə nə wuuu, n ga tà níə́ bələ tíú.

6 Mə kʋ mʋ̀ nə pın, à ma lìí mʋ́ yoo kʋ tə. Ja Yıı tarpıʋn tə, ʋ nə pın mʋ́, sə n ma tʋn zəni. Máŋá tə wa, à nə tún à jìàn tə n yuu wa, Yıı pın mʋ́ tarpıʋn təntə. Kə n dìàn lá n tʋn də kʋ tarpıʋn təntə.

7 Yıı-*Siŋu yàá ba pın, lìù jì yáá ŋwìán tíú. Kʋ mʋ̀ nə pın, dàn ká pa, n ya yáá ŋwìán tíú. Kʋ yàá pa nəba dìàn, sə nə ma tʋn, nə pa Yıı nə. Kʋ yàá pa nə sóní lìà, kʋ ga pın, nə yə̀ə́ nə tìàn janʋ.

8 Dàn ká pa cavıra ja mʋ́, sə n swìn nə *Yuu-Tiu yoo n bırı lìà nə. Dàn ká pa cavıra ja mʋ́, à mʋ̀ Polə nə wulə bàń dìà Zwezi-Kərisə yırı də. N də mɛ, sə n də́ càn sʋywáŋʋ́ tə yırı, ndə à nə, də dìàn tə, Yıı nə pın mʋ́.

9 Ʋ mʋ̀ Yıı nə jon nəba nə cʋna wa. Ʋ kúrí nəba, sə nə ya ʋ mʋ̀ lìà. Kʋ tà nə tʋtʋnzəŋə yırı, kʋ ya ʋ tətə nə swə kʋ nətʋ, kʋ twá də ʋ pubwanʋ tə nə. Yıı tətə nə sóní, sə ʋ fwa kʋ nətʋ tə, də lʋʋ tə wà fwa. Yıı tətə nə twá də Zwezi-Kərisə, ʋ ma tʋn ʋ pubwanʋ tə nə yıra.

10 Zwezi-Kərisə jon nəba nə cʋna wa, yá ʋ zwɛ̀e tıan dìàn. Kʋ mʋ̀ nə pın, sı́ʋ́n nə, Yıı pubwanʋ təntə dàń yı nəpon. Zwezi twá sʋywáŋʋ́ tə nə, ʋ bırı də, lìà tə wá na mıı, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con.

11 Yıı tún nə, sə à ya ʋ tʋntʋnʋ, à swìn sʋywáŋʋ́ təntə, də à kàrì kʋ à bırı lìà nə.

12 Mə kʋ mʋ̀ yırı nə, à də́ càn tə tə, yá cavıra ba nə jə. À mʋ̀ yə̀ə́ lìù tə, à nə keni

à waa ʊ nə. Yá à yə̀ə́ də, sʊywáŋʊ́ təntə, Zwezi nə pɪn nə, ʊ wàá kʊ nə ʊ cì, kʊ ja vələ dɪɪn tə, ʊ nə wá pìí ʊ bà.

13 Twá cígá sʊ̀ràn tə nə, n nə nì à nii wa də, à swìn, sə n də sʊ̀ràn ya ndə tə nə. Dàn ká lwàń won mama tə wa. N nə swìn tə sʊ̀ràn təntə, Zwezi-Kərisə nə pɪn, sə n kə n waa ʊ nə, yá n ga sóní lìà də. Kʊ mʊ̀ yɪrɪ nə, ja tə sʊ̀ràn təntə n bɪcan wa.

14 Ywàń sʊywáŋʊ́ tə yuu, Yɪɪ nə pɪn mʊ́. Ywàń kʊ yuu də Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ nə wulə də nəba.

15 N yə̀ə́ də, Kərisə lìà tə mama, ba nə wulə Azi nagwanaa tə wa, vɪga nə ba dʊgʊ. Fizwɛlə də Ɛrəmozwɛnə twá ba wulə ba wa.

16 À lòrì nə Yuu-Tiu, sə ʊ dəri Oneziforə mʊ̀, də ʊ dìə̀ lìà yinəgə zənzən. Ʊ mʊ̀ yàá zʊ̀rì à bɪcan, ʊ ga ba à cavɪra dəri, də ba nə vwə nə də banzala tə.

17 Ʊ nə twi *Romə wa yəbə, ʊ bɪbarɪ ʊ pìà bwálí tə, à nə wulə wuuu, halɪ ʊ bà ʊ na nə.

18 Nə Yuu-Tiu nə wá dəri ʊ yinəgə zənzən, dɪɪn tə nə, ʊ nə wá pìí ʊ bà, ʊ bʊ̀rì ləzoni bʊ̀rà. N mʊ̀ yə̀ə́ tʊtʊnan tə, ʊ nə tʊn ʊ pa nə, máŋá tə wa, à nə yɪn Efɛzə nə, zəni.

2

Ka twá Zwezi-Kərisə nə də waa nədʊ yoo

(1 Korɛntə tìán 9.24-25; Matiə 10.32-33)

1 N mʊ̀ Timote yɪ ndə à mʊ̀ Polə bìú nə. Zwezi-Kərisə fwa ʊ pubwanʊ tə n yɪra. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, n dàń pa n jìàn dàn.

2 N nì Yɪɪ sʊgʊ tə à nii nə, à nə swìn lìà zənzən yáá con. Tì kʊ sʊgʊ təntə, n ma kàrì lìà tə duən tə, ba nə yɪ pʊ̀ə́ nədʊ tìán. Kʊ tìán təntə də kʊ́ʊ̀ mɛ, sə ba wàní ba tì kʊ, ba ma kàrì lìà duən də.

3 Də n nə tʊŋa, n pɪn Zwezi-Kərisə nə, sə n sɛ̀e n də́ càn, ndə pamanʊ nəzəŋu nə sɛ̀e, ʊ də́ càn nətʊ.

4 Lìù nə vəli pamanɪ, ʊ nə pìà, sə ʊ poli ʊ yuu tíú tə pʊ̀ə́ nə, ʊ kʊ́ʊ̀ wà mɛ, sə ʊ fwa yìàn tə, pamanʊ nə wà mɛ, sə ʊ fwa.

5 Kʊ yɪ ndə lìù nə wulə ʊ dəri, ʊ mʊ̀ də lìà duən, sə ba jon ŋwírán. Ʊ nə wà nətʊ, ba nə mɛ, sə ba dəri dəru tə nii nə twá, ʊ wàrì dun yupuu ʊ nɪ kʊ wa.

6 Kʊ tə yɪ ndə lìù nə, ʊ nə ken ʊ dìàn lá, ʊ ma varɪ kárá. Mə ʊ mʊ̀ nə wá yà təntən lìù tə, ʊ nə dí yáá ʊ na ʊ tori kárá tə cɪʊ, máŋá wa.

7 Bʊ́n sʊ̀ràn tə tə yoo, à nə swìn n con. N nə bʊŋa tə yoo, *Yuu-Tiu wá pa, n nì tə mama də̀ń.

8 Lìí Zwezi-Kərisə yoo, ʊ nə tɪga, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tɪan wa. Ba lʊrɪ wá pìʊ́ *Davidə dwíí tə wa. Mə kʊ mʊ̀ nə yɪ sʊywáŋʊ́ tə, à nə swìn, à bɪrɪ lìà tə nə.

9 Kʊ sʊywáŋʊ́ təntə, à nə swìn, tə nə pɪn, à wulə banzala tə wa, à də́ càn, ndə à fwa yolwan. Yá də kʊ nətʊ tə mama, ba tə wà Yɪɪ sʊgʊ tə ken bàń dìə̀.

10 Kʊ mʊ̀ nə pɪn, à sɛ̀e, sə à də́ càn, lìà tə yɪrɪ Yɪɪ nə kʊ́rí, sə ʊ twá Zwezi-Kərisə, ʊ ma jon ba ba cʊna wa, ba ga zʊ ʊ dun tə wa, tə nə ba zwɛ̀e.

11 Nə̀ń, sʊ̀ràn tə, tə nə ba tʊ́tʊ̀ná jə. Tə mʊ̀ nə yɪ də, nə nə twá Zwezi-Kərisə nə, nə tɪ, nə wá twá ʊ nə, nə pìí nə bwin nə nan də.

12 Də nə nə jɪn pínʊ́ wuuu, nə wà pìí nə kə nə kwa, nə wá də́ pàrì də wá. Yá nə dàń nə vɪga wá, ʊ də wá vɪ nəba.

13 Ʊ yɪ pʊ̀ə́ nədʊ tíú. Kʊ mʊ̀ nə pɪn də, nə nə swə nə bà nə jì pwìí bələ tìán də, ʊ mʊ̀ tə yɪ pʊ̀ə́ nədʊ tíú, ʊ wàrì ʊ tìàn ʊ pìí ʊ tɛn.

Tʊ̀tʊ̀nʊ̀ nəzəŋu yoo

(1 Timote 1.3-7, 18-20; Zwakə 5.19-20)

14 Lìí yoo kʊ tə lìà tə mama, caga ba nii nə Yɪɪ yáá con, ba dàn ká fwa jara yìən yɪra boŋu yuu wa. Tə mʊ̀ jara təntə ba won fwa tə pɪn ba, də kʊ nə tà, sə tə cʊ̀gʊ̀ lìà tə, ba nə cʊga tə.

15 N mʊ̀ Timote, kə n dìàn lá, sə n ya lìù tə, n nə twá Yɪɪ puswənə nə. N mɛ, sə n ya tʊ̀tʊ̀nʊ̀ tə, n nə tʊŋa zəni, n tʊtʊŋɪ tə cavɪra dàn ká ja mʊ́. Kʊ mɛ, sə n swìn Yɪɪ sʊgʊ tə, kʊ nə yɪ cígá tə, n bɪrɪ lìà nə zəni zəni.

16 Dàn ká kə n nii ləyərən yomanan tə wa, tə nə tà Yɪɪ nyiən. Lìà tə, ba nə jə yomanan təntə, yàá pìí mancɪn mancɪn, ba zʊ tʊtʊnkʊkwɪnan tə, Yɪɪ nə ba pìà.

17 Ba mù lìà təntə kàrà yı ndə naworu
nə, kʊ nə wórí kʊ zwı wuuu. Mə Yimene
də Filɛtə wulə ba mù lìà təntə wa.
18 Ba mù kʊ́ʊ̀ ba cígá tə nə twá. Ba mù
swìn də, Yıı manwarı ʊ pìí ʊ bwin lìà ʊ
lı tıan wa. Ba twá kʊ nətʊ tə nə, ba ma
gıgarı lìà tə, ba nə keni ba waa Zwezi nə
wuuu ba dʊga.
19 Də kʊ nətʊ tə mama, kʊ tə Yıı mù nə
tún, kʊ ba lwànı́. Kʊ yı ndə ba nə tún
dìə̀ dəkuu nə, ba pʊ́pʊ́nı́ sʊ̀ràn tə tə ka
dəkuu tə yuu wa. Tə sʊ̀ràn tə swìn, tə
wʊ́: «*Yuu-Tiu yə̀ə́ lìà tə, ba nə yı ʊ mù
nə tı». Pʊ́pʊ́ná tə duən də swìn, tə wʊ́:
«Lìù tə mama, ʊ nə bırı də, ʊ ya *Yuu-
Tiu nə tı, kʊ tíú dàń mɛ, sə ʊ yá kʊnkʊn
yìən fàŋʊ́ nə».
20 N nə zʊa jıjə tíú dìə̀ wa, n wá na zıla
yirə yirə tə nə wulə lá. Zıla təntə duən yı
sían wùrú zʊŋı, nə à yə̀ə́ lugu wùrú zʊŋı.
Tə duən də yı dɔ̀ɔ̀ ba nə sárí, nə à yə̀ə́
tıran nə ba ma fwa tə. Tə mù zıla təntə
mama tʊtʊnan tà nədʊ. Zıla tə nə ziən
nə, ba ma tʊŋa cànà dıın nə. Tə duən tə
mù ya, ba ma tʊŋa dıın mama.
21 Mə nə yı nətʊ. Də lìù nə cìgà ʊ tìàn
nə də yolwan tə mama, à nə swìn tə yoo,
ʊ yı ndə wùrú zʊŋa tə nə, ba nə ma tʊŋa
cànà dıın nə. Yuu-Tiu wá lı wá ʊ tún vàn
nə, sə ʊ ya ʊ mù nyiən. Ʊ tʊtʊŋı ziən kʊ
pa Yuu-Tiu nə, ʊ ga sɛ̀e, ʊ tʊŋa tʊtʊnzəŋu
yiri mama.
22 Cı n tìàn nə dàn ká twá fwa
yokʊkwınan tə, ləzwəndʊn tə nə swə, tə
fàŋʊ́. Kə n dìàn lá, n pìà kʊ tə, kʊ nə
yı cígá yoo, də n waa mama. Kə n waa
mama Zwezi nə wuuu, sə n sóní lìà. Pa
n mù də lìà tə, ba nə jʊ̀nì nə Yuu-Tiu də
bıcan nəpon tə, ya duən nə də bıcan sìə́.
23 Lìà nə wulə ba dı ləyəri tʊ́tʊ̀ná, tə nə
yı tʊtʊ, dàn ká kə n nii lá. N yə̀ə́ də, tə
mù nə pın, lìà tə fwa jara də duən.
24 Kʊ wà mɛ, sə Yuu-Tiu tʊ̀tʊ̀nʊ̀ dı jara.
Ʊ mɛ, sə ʊ zìlí lìà tə mama, sə ʊ ya lìù tə,
ʊ nə wàá ʊ kàrì, sə ʊ ga ja pínʊ́ də ba.
25 Ʊ mɛ, sə ʊ ja bıcabwanʊ, ʊ ma bırı
lìà tə, ba nə zıga ʊ nə. Kʊ wàá kʊ pın, Yıı
twá kʊ nə, ʊ pın ba vəvəri ba kwa, ba ma
sé ba cʊna. Yá ba ga lwarı cígá sʊgʊ tə.
26 Kʊ wàá kʊ pın ba pubʊŋa pìí, ka twi
cígá sʊgʊ tə nə, ba ga jon ba tìàn *Sıtana
jìàn wa, ʊ yà nə jın ba ndə nyalı, nə jın
won nətʊ, ʊ pa, ba tʊŋa kʊ tə, ʊ nə swə.

3

Lʊʊ zaŋʊ máŋá yoo
(2 Piyɛrə 2.1-22; Zwidə 3; Titə 1.10-16)

1 Lìí n tìàn də yoo, kʊ tə zəni. Kʊ mù nə
yı, lʊʊ zaŋʊ máŋá tə nə wá yà càn zənzən
tə.
2 Lìà tə wá sóní ba tìàn cıcı. Ba wá sóní
səbiu, ba ga wá yà lìà tə, ba nə swə yırı.
Ba wá yà fwiə lìà, ba ga wá twın Yıı. Ba
wá vı ba nyına-ba nii, ba ga wá yà yə̀rì
jwıan lìà. Ba wá yà lìà tə, ba nə ba Yıı
yìən tə zìlí.
3 Ba wá yà lìà tə, ba yoo nə dà zənzən,
ba ga ba ləzoni yinəgə dəri. Ba wá yà lìà
tə, ba nə də́ tıjaŋa lìà dəń nə, ba ga wá
sóní jara. Ba wá yà lìà tə, ba nə yı ndə
ganaŋa nə, ba ga bá sóní won tə, kʊ nə
ziən.
4 Ba wá yà lìà tə, ba nə gıgarı lìà ba
dʊga, ba ga wá yà lìà tə, ba nə súə́ də
lıŋa. Ba wá yà fwiə lìà zənzən, ba ga wá
sóní ba fıra yìən, ba doni Yıı.
5 Ba wá fwa ndə Yıı lìà nə. Yá ba ga ba
sɛ̀e, sə Yıı dìàn tə lwàń ba, sə ba ya ʊ mù
Yıı lìà cígá cígá. N mù Timote, pa n mù
də ba lìà təntə, ya yıŋʊnı də duən.
6 Ba mù lìà təntə yiri nə sə̀gə̀ ba zwı lìà
dii wa, ba gıgarı kana tə, ba nə ba dìàn
jə Zwezi-Kərisə cwəŋə tə wa, ba pın ba
sɛ̀e ba sʊ̀ràn. Kana təntə yuu cʊna dáá
zənzən ba yuu wa, ba ga yı ba twá kʊ tə
mama nə, kʊ nə ywán kʊ pa ba.
7 Ba yı kana tə, ba nə yàá swə, sə ba nì
yoo mama. Yá ba ga wàrì cígá yoo mù, ba
lwarı mıámıán.
8 Nətʊ tə, Zwanɛsə* də Zwanbərɛsə nə
zıgı *Moyizə nə, mə nətʊ bara təntə də
zıga cígá sʊgʊ tə nə. Ba yı lìà tə, ba
pubʊŋa nə ba tʊŋa, ba ga wà ba waa ken
Zwezi nə cígá cígá.
9 Lìà tə mama wá lwarı də, ba ya
ləyərən, ndə lìà nə lwarı də, Zwanɛsə də

* **3:8 3.8** Zwanɛsə də Zwanbərɛsə yà yı *Zwifə-ba yıra, ba nə ma boŋə *Ezwipətə tìán jinəmori-ba.

Zwanbərɛsə yı ləyərən nətʋ. Kʋ mʋ̀ nə pın, ba bá wànı́ ba va yáá.

Talıkwa kwìə̀ tə, Timote nə mɛ, sə n twá tə nə
(2 Korɛntə tìán 6.3-10; 1 Piyɛrə 1.19-21)

10 N mʋ̀ Timote, n mʋ̀ twá à mʋ̀ Polə nə yìə̀n tə tə wa: N yə̀ə́ nətʋ, à nə kàrì. N yə̀ə́ kʋ tə, à nə yı. N yə̀ə́, à nə bʋŋa, sə à fwa nətʋ. N yə̀ə́, à nə keni à waa Zwezi nə nətʋ. N yə̀ə́, à pínʋ́ nə mɛ nətʋ. N yə̀ə́, à nə swə lìà nətʋ. N yə̀ə́, à nə jın pínʋ́ wuuu, à dàn ká pìí à kə à kwa nətʋ, à ma twá Yıı nə.

11 N nı càn tə, à nə dí də wʋwalʋ tə, kʋ nə yí nə. N yə̀ə́ yìə̀n tə mama, tə nə yí nə Pisidi Antıʋswə nə, Yikoniomə nə, Lisətərə nə. Yá *Yuu-Tiu tə jon nə tə mama wa.

12 Lìà tə mama, ba nə pìà, ba tì Zwezi-Kərisə cwəŋə tə cígá cígá, ndə Yıı nə pìà nətʋ, ba wá də́ càn lìà duən jìàn wa.

13 Yá lìà tə mʋ̀, ba nə yı wʋlʋnyına, ba nə gıgarı lìà ba dʋga, ba mʋ̀ wá kwɛn ba cʋ̀gà, ba súrí wuuu. Ba wá gıgarı lìà duən ba dʋgʋ, ba ga wá gıgarı ba də ba dʋgʋ.

14 N mʋ̀ Timote, vwa n tìàn kankan yìə̀n tə nə, ba nə ma kwè mʋ́, n ga pa cígá mama tə nə. N yə̀ə́ lìù tə də, ʋ nə bırı mʋ́ tə yìə̀n təntə.

15 Vwa n tìàn kankan tə yìə̀n tə nə. N yəni Yıı sagı tə də, n tə yı bisımaa. Kʋ mʋ̀ Yıı sagı təntə wàá mʋ́ yənu kʋ pın. Kʋ mʋ̀ yənu təntə nə wàá mʋ́ kʋ bırı nətʋ Yıı nə jon mʋ́ n cʋna wa, n nə keni n waa Zwezi-Kərisə nə wuuu tə yırı.

16 Yìə̀n tə mama, ba nə pʋ́pʋ́nı́ Yıı sagı tə wa, kʋ ya Yıı-*Siŋu tə nə pın, ba pʋ́pʋ́nı́ tə. Tə ziən, sə ba ja tə ba kàrì lìà. Tə mʋ̀ nə wàá lìà tə bırı də, ba ba cígá jə. Tə mʋ̀ nə yàá caga lìà nii nə də, ba nə fwa yolwan. Tə mʋ̀ nə bırı, nətʋ lìà nə mɛ, sə ba ya cígá wa.

17 Yıı-Siŋu tə fwa kʋ nətʋ tə, sə kʋ pa Yıı lìù wànı́ ʋ mì ka fwa yozəŋə mama.

4

(Tʋtʋnan 20.28-31; 2 Timote 2.3-7)

1 Dıın don nə, Zwezi-*Kərisə wá pìí ʋ bà. Ʋ wá bà ndə pìʋ́ nə. Ʋ wá bʋ̀rì tıga tə bʋ̀rà, ʋ ga bʋ̀rì ba tə, ba nə wà tı, də bʋ̀rà. À mʋ̀ Polə dàń pın nii kʋ tə n mʋ̀ Timote nə, Yıı yáá con də Zwezi-Kərisə yáá con.

2 Swìn sʋywáŋʋ́ tə, n bırı! Swìn kʋ də n bwé! Máŋá tə nə ziən, sə n swìn kʋ. Ka nə kʋ́ʋ̀ ba ziən də, sə n tə swìn kʋ. Bırı lìà tə, ba nə tʋŋa lwanı tə, də ba ba cígá jə, n ga caga ba nii nə. Kwè ba, sə ba fwa kʋ tə, kʋ nə ziən. Ja pínʋ́ dıın mama, n ma kàrì ba nətʋ.

3 Máŋá don wá bà, lìà tə nə kʋ́ʋ̀ bá cʋgʋ ba tə, ba nə kàrì cígá sʋ̀ràn tə ba bırı, ba nə pìà, sə ba tʋn yokʋkwınan tə yırı. Ba wá pɛ̀e karnyına duən, ba ma kıkarı ba tìàn, sə ba kàrì ba yìə̀n tə, ba nə swə.

4 Ba kʋ́ʋ̀ bá cʋgʋ cígá sʋ̀ràn tə, ba dàń wá pìí, ba cʋga kʋnkʋn yomanan.

5 N mʋ̀ Timote, n mɛ, sə n ya lìù tə, n nə yə̀ə́ yoo dàń, máŋá mama, wuuu. Sɛ̀e, sə n də́ càn tə, sə n swìn sʋywáŋʋ́ tə n bırı lìà nə. Tʋn tʋtʋŋı tə, Yıı nə pın mʋ́, n pa kʋ nii sʋ́.

(Filipə tìán 1.20-23; 1 Timote 1.19-20; Matiə 10.18-20)

6 À mʋ̀ Polə yı ndə vanı nə, ba nə tanı, sə ba ma fwa *joŋi. Kʋ pìà kʋ bırı də, à máŋá yí, sə à va Yıı con.

7 À ta Zwezi-Kərisə yırı zənzən. À zwɛ̀e kʋ tə, Yıı nə pın nə, sə à fwa, ndə lìù nə dəri ʋ va ʋ yí bwálí tə, ʋ nə mɛ, sə ʋ yí lá. À ken à waa Zwezi nə wuuu, à wà pìí à kə à kwa.

8 Síʋ́n nə, à yə̀ə́ də, Yıı tʋ́n à ŋwírán ʋ con, tə nə dànì nə. Nə Yuu-Tiu nə wá bʋ̀rì nə bʋ̀rà dıın don nə. Kʋ dıın tə nə, ʋ wá pa nə cígá tíʋ́ yupuu tə. Kʋ tà à cıcı nə, ʋ wá pa kʋ, ʋ wá pa kʋ lìà tə mama nə, ba nə swə, sə ʋ pìí ʋ bà.

Polə boŋə Timote, sə ʋ bà ʋ con

9 Timote, kə dìàn, n bà n yí nə lala!

10 Demasə vıga nə ʋ dʋgʋ, síʋ́n lʋʋ kʋ tə wiən fıra nə jə wá yırı. Yá ʋ dàń vəli Tɛsalonikə. Kərɛsansə də vəli Galasi, Titə də ga va Daləmasi.

11 Likə cıcı nə wulə à con. Máŋá tə wa, n nə bìàn, sə n ja Marəkə, n ja kə lá n bà. Ʋ wàá à nə ʋ saŋa.

12 Tiswikə mʋ̀ ya à mʋ̀ nə tʋn wá Efɛzə nə.

13 Máŋá tə, n nə bìàn, sə n twá Karəpisə
con Tərowasə nə, n jon à gànù, à vìí à yá
lá, n ja bà n pa nə. N nə bìàn, sə n kə lá
n ja saga tə n bà. Kʊ tə, kʊ nə dwə à yà
swə, sə n ja tə tə, ba nə púpúní tanan tə
wa, n ja bà.
14 Alɛkəzandərə, ʊ nə yɪ yarʊ, tʊn
yolwan nəfarʊ à yɪra. Nə *Yuu-Tiu nə wá
ŋwín kʊ tə, ʊ nə tʊn, tə ŋwírán ʊ pa wá.
15 Cɪ n tìàn nə də wá, ʊ cìgà nə kàrà tə
yáá nə də dìàn.
16 À nə təntən à tún à nii lìà tə, ba nə
bʊ̀rì bʊ̀rà, tə yáá con, lìù mama wà ʊ nii
ken à kwa. Ba mama vɪga nə ba dʊgʊ.
Yɪɪ nə wá kwɛn ba cʊna, ʊ lɪ ba mʊ̀ də
wá pwərə wa.
17 Də kʊ nətʊ mɛ Yuu-Tiu tə wà nə vɪ ʊ
dʊgʊ. Ʊ mʊ̀ nə pɪn nə dìàn, à ma wàní
à swìn ʊ sʊgʊ tə mama, à bɪrɪ ndə kʊ nə
mɛ nətʊ. Lìà tə mama, ba nə tà *Zwifə-
ba, nì kʊ. Yuu-Tiu nə san nə, à ma wàní
à jon à tìàn tɪan jɪɪn wa.
18 Yuu-Tiu nə wá cì à nə də yolwan
mama, ʊ ga wá jon nə, ʊ pa à zʊ ʊ nyɪna
Yɪɪ *sàń tə wa. Ʊ mʊ̀ nə mɛ də dun dɪɪn
mama wuuu. Amɪɪna!

Sagɪ tə yígúrə́ jʊ̀nà

19 Jʊn Pərisəka də Akilasə n pa nə. Jʊn
Onezifor̀ə də ʊ dìè lìà tə n pa nə.
20 Erasətə wulə Korɛntə nə. Tərofimə
mʊ̀ yɪra ba zurə, à ma yá wá Mile nə.
21 Kə dìàn, sə n bà də waran tə máŋá
tə wà yí. Əbilisə də Pidansə də Linisə də
Kəlodɪa də lìà tə duən tə mama, ba nə yɪ
n nubɪa *Kərisə yɪrɪ tə, jʊ̀nà mʊ́.
22 *Yuu-Tiu nə wá yà də mʊ́. Ʊ wá fwa
ʊ pubwanʊ tə á yɪra. Amɪɪna!

Sagı tə, Polə nə púpʊ́ní ʋ pa Titə nə Titə sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpʊ́ní sagı kʋ tə

Kʋ yı *tʋntʋnʋ Polə nə púpʊ́ní kʋ. Máŋá tə wa, ʋ nə púpʊ́ní kʋ, də ʋ yı ʋ wulə bàń dìə̀ wa *Romə nə.

Lìù tə nə, ʋ nə púpʊ́ní

Sagı kʋ tə yı Polə púpʊ́ní kʋ ʋ pa Titə nə. Titə nyına tà *Zwifə, ʋ tətə Titə ga yı Polə karbiu. Ʋ tʋn də Polə, sə ba ma swìn sʋywáŋʋ́ tə.

Sagı tə wa sʋgʋ

Nəŋə kʋ tə yırı, Polə nə púpʊ́ní ʋ nə: Titə yı ʋ wulə Kərɛtə nagwanaa tə wa, kʋ nə wulə mʋʋ tətəŋi tə wa. Kʋ nagwanaa təntə wulə nasara lʋʋ də ləzwənzwənən lʋʋ pwərə wa. Titə dàń wulə kʋ bwálí təntə wa, ʋ saŋa *Kərisə lìà púlə́ tə nə, sə ba wànı́ ba tanı ba tìàn.

Polə pìà ʋ lìí Titə, Kərisə lìà púlí yáá tíú nə mɛ, sə ʋ ya nətʋ. Ʋ púpʊ́ní kʋ, sə ʋ ma bırı Titə nə kwìə̀ tə, ʋ nə mɛ, sə ʋ pa nəkwıa tə nə də kaninə tə nə, də ləzwəndʋn tə nə, də ywəŋə tə nə, ndə Timote nə. Ʋ pìí ʋ lìí ba nətʋ tə, ba nə mɛ, sə ba ya, sə kʋ pa ba wànı́ ba zìlí Yıı nii, ndə kʋ nə mɛ nətʋ.

Polə jʋ̀nì Titə
(2 Piyɛrə 1.1-4)

1 À mʋ̀ Polə yı Yıı tʋ̀tʋ̀nʋ̀, à ga yı Zwezi-*Kərisə *tʋntʋnʋ də. À mʋ̀ nə púpʊ́ní sagı kʋ tə. Yıı tʋn nə, sə à san lìà tə nə, ʋ nə kúrí, sə ba kə ba waa Zwezi nə. Yá ʋ ga pìà, sə à pa ba lwarı cígá tə. Kʋ mʋ̀ cígá təntə, bırı ba nətʋ tə, ba nə mɛ, sə ba ya, sə ba ma twá Yıı cwəŋə tə nə zəni.

2 À fwa kʋ nətʋ tə, sə lìà ja yala, də ba wá na mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con. Yıı ba kʋnkʋn kʋnı. Kʋ mʋ̀ nə pın, ʋ kàn nii, də lʋʋ tə wà fwa, də ʋ wá pa nəba kʋ mıı təntə.

3 Yá kʋ máŋá tə, Yıı nə tún nə yí, ʋ jon nəba nə cʋna tə wa. Ʋ pın, ba lwarı ʋ sʋgʋ tə. Ʋ pın nə kʋ sʋgʋ təntə, yá à dàń ga swìn kʋ à bırı, ndə ʋ nə pın nii, sə à swìn kʋ nətʋ.

4 À púpʊ́ní sagı kʋ tə, à pın n mʋ̀ Titə nə. N yı ndə à bìú nə cígá cígá, nə mɛ bələ nə keni nə waa Zwezi nə, tə yırı. Zwezi-Kərisə jon nəba nə cʋna wa. Nə nyına Yıı də ʋ mʋ̀ Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʋ n yıra, ba ga pa mʋ́ bıcan sìə́.

Won tə Titə nə mɛ, sə ʋ fwa Kərɛtə nə
(1 Timote 3.1-7; 1 Piyɛrə 5.1-4)

5 À yá n mʋ̀ Titə Kərɛtə nagwanaa tə wa, sə n kwɛn yìən tə, tə nə ga, n pa tə zıgı zəni. À pìà, sə n kúrí lìà, sə ba dàń ya *Kərisə lìà púlí mama yáá tìán tıʋ mama wa. Mə kʋ mʋ̀ nə à mʋ̀ Polə dí yáá, à bırı mʋ́.

6 Lìù tə nə mɛ, sə ʋ ya Kərisə lìà púlí tə yáá tìán tə wa, ʋ mɛ, sə ʋ ya lìù tə, ʋ nə ba yìən jə, lìà nə wá caga ʋ nii nə tə yırı. Ʋ mɛ, sə ʋ ya kan nədʋ barı. Ʋ bıa mɛ, sə ba kə ba waa Zwezi nə. Ba tʋtʋnɛɛ də mɛ, sə tə ya zəni, sə lìà tə mama wànı́ ba na də, ba ba duən pəni vɛɛ vɛɛ. Ba ga tə mɛ, sə ba zìlí ʋ nii də.

7 Kərisə lìà púlí yáá tìán yuu tíú yı Yıı tʋtʋŋı tə ʋ tʋŋa. Kʋ mʋ̀ nə pın, ʋ mʋ̀ lìù təntə wà mɛ, sə ʋ ja yìən, ba nə wá caga ʋ nii nə tə yırı. Ʋ wà mɛ, sə ʋ ya fwiə tíú, nə à yə̀ə́, sə ʋ ja lıŋa zənzən. Ʋ wà mɛ, sə ʋ nywìn swana ʋ bʋbʋnı, nə à yə̀ə́, sə ʋ yà jarıdırʋ. Ʋ wà mɛ, sə ʋ twá yokʋkwınan nə, ʋ ma pìà səbiu.

8 Nə̀ń tə tə, ʋ nə mɛ, sə ʋ fwa: Ʋ mɛ, sə ʋ yà lìù tə, ʋ nə joŋə vərə zəni, ʋ pa, ba zʋrı ʋ dìə̀ wa. Ʋ mɛ, sə ʋ sóní kʋ tə nə ziən. Ʋ mɛ, sə ʋ yà lìù tə, ʋ nə bʋŋa zəni, ʋ ga tʋŋa kʋ tə nə yı cígá yoo. Ʋ mɛ, sə ʋ kə ʋ tìàn míámían Yıı tʋtʋŋı tə wa, sə ʋ yà lìù tə, ʋ nə yə̀ə́ ʋ tìàn janʋ.

9 Ʋ mɛ, sə ʋ ja cígá sʋgʋ tə, nə nə kàrì nə bırı lìà tə nə, ʋ bıcan wa. Kʋ mʋ̀ nə wá pa ʋ wànı́, ʋ kwè ba duən tə də kʋ sʋgʋ təntə. Kʋ ga tə wá pa ʋ bırı nəpon nəpon də, lìà tə, ba nə zıga kʋ sʋgʋ tə nə, yı kʋnkʋna. Mə lìà təntə yiri nə, n mɛ, sə n kúrí.

(Romə tìán 16.17-18; 1 Timote 1.3-7; 2 Timote 3.5-9)

10 Lwarı də, lìà dáá zənzən, ba nə ba
lìù mama nii zìlí. Ba yàá swìn sʊ̀ràn tə
nə ba dàń jə, ba ma gıgarı lìà tə ba dʊgʊ.
*Zwifə-ba tə, ba nə yı Kərisə lìà tə, nə
tʊŋa kʊ yoo təntə, ba doni lìà tə mɛ.
11 Kərisə lìà púlí tə yáá tìán tə mɛ, sə ba
pa kʊ lìà təntə pú ba nii. Ba mʊ̀ nə dwé
lìà tə mama dii duən wa. Yìèn təntə, ba
nə kàrì tə, ba wà mɛ, sə ba kàrì tə. Ba
fwa kʊ nətʊ tə, ba ma twá yokʊkwınan
nə, ba pìà səbiu.
12 Ba wa lìù don, ʊ də nə yı Kərɛtə tíú,
ʊ nə yı ba yənu tíú, dí yáá ʊ swìn ʊ wʊ́:
«Máŋá mama Kərɛtə tìán yı kʊnkʊna, ba
ga yı ndə ganaŋa nə. Ba yı yayınyına, yá
wodiu cıcı nə yı ba pubʊŋa yoo».
13 Yá kʊ yoo təntə, ʊ mʊ̀ yənu tíú tə nə
swìn, tə ya cígá. Kʊ mʊ̀ nə pın, n dàń mɛ,
sə n caga ba nii nə zənzən, sə kʊ pa ba
kə ba waa Zwezi nə wuuu, ndə kʊ nə mɛ
nətʊ.
14 Caga ba nii nə, sə ba kʊ́ʊ̀ dàn ká cʊgʊ
Zwifə-ba yomanan tə, sə ba dàn ká twá
lìà tə, ba nə vıga cígá tə sʊ̀ràn tə nə.
15 Də lìù bıcan nə yı nəpon Yıı yáá con,
won mama wá ya nəpon kʊ pa wá. Yá lìà
tə, ba bıcan nə tà nəpon Yıı yáá con, ba
nə wà ba waa ken Zwezi nə, won mama
wàrì nəpon kʊ yanı kʊ pın ba. Ba yənu
də ba pubʊŋa mɛ yı yozwənən.
16 Ba yàá swìn də ba bwé, sə ba ma bırı
də, ba yə̀ə́ Yıı. Yá ba yokʊkwınan tə dàń
nə yàá bırı də, ba cígá yə̀rì Yıı. Ba ba Yıı
nii zìlí, ba yı won tə, Yıı nə culi nə, ba
tʊŋa, ba ga wàrì yozəŋu mama ba tʊŋa.

2

Kàrà tə, ka nə mɛ
(1 Timote 2.9-15; 1 Piyɛrə 3.1-6; Efɛzə tìán 6.5-8; 1 Piyɛrə 2.18-20)

1 N mʊ̀ Titə, n mɛ, sə n kàrì kàrà tə, ka
nə yı cígá, n bırı lìà tə nə.
2 Bırı bazʊnan tə nə də, ba mɛ, sə ba ya
lìà tə, ba nə yə̀ə́ yoo dàń. Ba mɛ, sə ba
ya lìà tə, lìà nə mɛ, sə ba zìlí ba. Ba mɛ,
sə ba ya lìà tə, ba nə bʊŋa zəni. Ba mɛ,
sə ba kə ba waa Zwezi nə wuuu, də cígá
cígá, sə ba sóní lìà tə duən tə, cígá cígá,
ba ga ja pínʊ́ də zənzən.
3 Bırı kazʊnan tə nə, sə ba ya ndə nətʊ
tə, Yıı nə swə, sə ba ya. Ba wà mɛ, sə ba
ya lìà tə, ba nə swìn yolwana, ba pın lìà
nə. Ba wà mɛ, sə ba yà lìà tə, ba nə nywìn
swana zənzən, ba nə wàrì ba jəni tə yırı.
Ba mɛ, sə ba pa kwìà tə, tə nə ziən lìà nə.
4 Də ba nə fwa kʊ nətʊ tə, ba wá bırı
kana tə, ba nə yı kaninə tə, sə ba sóní ba
bana də ba bıa.
5 Kana tə, ba nə yı kaninə tə mɛ, sə ba
twá də ba, ba ma lwarı nətʊ, ba nə mɛ, sə
ba ya lìà tə, ba nə bʊŋa zəni, sə ba bıcanı
də ga ya nəpon. Ba mɛ, sə ba ywàń ba dìè
yìèn yuu. Ba mɛ, sə ba sóní lìà, ba ga sɛ̀e
ba bana nii. Də ba nə fwa nətʊ, lìà tə bá
swìn yolwan, ba pa Yıı sʊgʊ tə nə.
6 Kwè balandʊra tə, sə ba bʊ́n zəni ba
waa con.
7 N tətə Titə mɛ, sə n ya lìù tə, ba nə wá
twá n nə, ba ma tʊn yozəŋə won mama
wa. N tətə fwa yozəŋə cıcı, sə kʊ bırı
balandʊra tə nətʊ tə, ba nə mɛ, sə ba fwa.
Yoo tə mama, n nə kàrì ba, sə n pa kʊ ya
də n cígá mama. Kàrí ba kàrà yiri tə, kʊ
nə wá pa lìà tə zìlí mʊ́.
8 Kàrí yìèn tə, tə nə yı cígá, lìù nə wàrì
tə yıra yoo ʊ swìn. Kʊ mʊ̀ nə wá pa lìà
tə, ba nə pìà ba swìn nə yolwan tə na, də
yolwan mama tə̀lə́ nə yıra. Yá kʊ dàń wá
pa cavıra ja ba.
9 Kwè ywəŋə tə, də ba mɛ, sə ba sɛ̀e lìù
tə, ʊ nə yə̀, ba nii yoo mama wa. Ba mɛ,
sə ba fwa kʊ tə, ba lìà tə, ba nə yə̀ ba tə,
nə swə, sə ba fwa. Yá, sə ba dàn ká tʊ́tʊ̀nı́
ba nii wa.
10 Ba dàn ká ŋʊ lìà tə, ba nə tı ba tə,
wiən də. Kʊ tə ba dàń mɛ, sə ba fwa, kʊ
mʊ̀ nə yı, sə ba tʊn tʊtʊnzəŋə, sə tə bırı
də, ba sɛ̀e nii zəni. Də ba nə fwa nətʊ, kʊ
wá pa lìà pa dun kàrà tə nə, nə nə kàrì
Yıı yoo yuu wa, ʊ nə jon nəba nə cʊna
wa.
(1 Piyɛrə 1.10-21; Romə tìán 12.1-2; 1 Zwan 3.1-3)
11 Yıı bırı ʊ pubwanʊ tə nəpon nəpon,
də ʊ swə, sə ʊ jon lìà tə mama ba cʊna
wa.
12 Ʊ bırı kʊ nətʊ tə nəba, sə kʊ pa nə
dʊgʊ tʊtʊnkʊkwınan tə, Yıı nə ba pìà, sə
nə kʊ́ʊ̀ dàn ká pìà lʊʊ wokʊkwınan tə. Yá
nə tə nə wulə sı́ʊ́n lʊʊ kʊ tə wa, nə mɛ,

sə nə ya lìà tə, nə nə bʊŋa zəni, sə nə tʊn
kʊ tə, nə yɪ cígá yoo, nə ga twá Yɪɪ cwəŋə
tə nə zəni.
13 Nə mɛ, sə nə fwa nətʊ, nə ma dànì
dɪɪn nəzəŋu tə, də kʊ bìàn, sə nə na kʊ
nə yii wa. Kʊ dɪɪn təntə nə yɪ dɪɪn tə,
Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʊ bà də ʊ dun tə.
Ʊ mù nə yɪ nə Yɪɪ nəfarʊ, ʊ ga yɪ lìù tə, ʊ
nə joŋə nəba nə cʊna wa.
14 Ʊ mù nə twi ʊ tɪ nə yɪrɪ, sə ʊ ma yè
nəba ʊ jon nə yokʊkwɪnan tə wa, ʊ pa Yɪɪ
nə, sə nə bɪcan dàń ya nəpon ʊ yáá con.
Ʊ fwa kʊ nətʊ tə, sə nə ya lìà tə, nə nə
yɪ ʊ mù nyiən, nə ga swə ka fwa yozəŋə
máŋá mama wuuu.
15 Kàrí tə yìèn tə tə, n ma kwè lìà tə.
Dàn ba jìàn, sə n ga caga ba tə, ba nə
cùgà tə nii nə. Yɪɪ pɪn mʊ́ dìàn n nii sʊgʊ
wa. Swìn də n nii təntə. Dàn ká sɛ̀e n pa
lìà tə mun mʊ́.

3

Kərisə lìà tə nə yɪ nətʊ
(1 Piyɛrə 2.13-16; Efɛzə tìán 2.1-10; Romə tìán 16.17-18)

1 Lìí *Kərisə lìà tə də, ba mɛ, sə ba sɛ̀e
pɛ̀egá tə də yáá tìán tə duən tə, ba nə
ywàŋá ba lʊʊ tə yuu nii. Ba mɛ, sə ba
sóní ka fwa yozəŋə máŋá mama.
2 Swìn ba con də, ba wà mɛ, sə ba swìn
yolwan ba pa lìù nə. Ba wà mɛ, sə ba fwa
jara də duən. Ba mɛ, sə ba yà lìà tə ba nə
zìlí lìà tə, sə ba ya bwàbwà, lìà tə duən
tə yáá con.
3 Nə də tətə yà yɪn ləyərən máŋá don
wa. Nə yà ba nii zìlí. Nə yà ken nə waa
yìèn nə, tə nə tà cígá. Nə yà yɪ nə fwa nə
pùá yokʊkwɪnan tə, tə nə yɪ nə fɪra yìèn
cɪcɪ, nə wàá nə fwa. Nə yà yɪ tə mù yìèn
təntə nə nə tʊŋa máŋá mama. Nə zɪga
lìà duən nə kʊ tìán wiən yɪrɪ. Lìà tə yà
dʊŋa nəba, nə də ga dʊŋa ba.
4 Də kʊ nətʊ mama, máŋá tə wa, Yɪɪ nə
bɪrɪ də, ʊ waa ywán lìà tə yuu wa, ʊ ga
swə ba zənzən,
5 ʊ jon nəba nə cʊna wa. Kʊ tà nə nə
tʊŋa cígá yìèn tə yɪrɪ. Kʊ ya nə yinəgə
zənzən nə jɪn wá. Ʊ sɪn nə yuu cʊna tə,
sə nə yà lìà tə, ba nə lʊrɪ dʊra. Ʊ *Siŋu
tə dìàn nə, ʊ ma tʊn kʊ yoo təntə, sə nə
wànì nə na mɪɪ nədʊn tə.
6 Ʊ twá Zwezi-Kərisə nə, ʊ nə jon nəba
nə cʊna wa, ʊ pa nəba ʊ Siŋu tə. Ʊ pɪn
kʊ sú nəba mɪámɪán.
7 Yɪɪ pubwanʊ tə nə pɪn ʊ jələ nəba,
ndə lìà tə nə, ba nə yɪ cígá tìán ʊ yáá
con. Yá nə jə yala də, nə wá twá nə na
mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.
8 Sʊgʊ kʊ tə ya cígá sʊgʊ. Yá à dàń pìà,
sə n swìn kʊ yoo də n bwé, sə kʊ dàn lìà
tə jìàn, ba nə ken ba waa Yɪɪ nə, sə ba
kwɛn ba tʊn yozəŋə. Mə yoo nə kʊ nə
ziən, kʊ ga jə nywarɪ kʊ pa lìà nə.
9 Cɪ n tìàn nə də tʊ́tʊ̀ná tə, tə nə ba də̀ń
jə. Lìà nə tʊ́tʊ̀ní duən nɪbara-ba tə yìèn
yuu wa, dàn ká kə n nii lá. Dàn ká pa,
n mù də ba dɪ jara də duən, n ga dàn ká
tʊ́tʊ̀ní də ba Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə
nə, tə yuu wa. Tə yìèn təntə yɪ tʊtʊ, tə ga
ba lìà nə saŋa.
10 Də lìù nə sugə Kərisə lìà, ʊ pa ba
pwɛ̀e duən nə, dí yáá n dù súú ʊ nii nə
naa nədʊ. Ʊ tə nə wà yá, sə n tə bwé n
dù súú ʊ nii nə. Kʊ nətʊ kwa nə, ʊ tə nə
wà yá, sə n lɪ n tìàn ʊ yɪra mɪámɪán.
11 N yə̀ə́ də, kʊ mù ləzwənyiri təntə
kʊ́ʊ̀ tə̀lə́ cígá tə wa. Ʊ dàń yɪ cʊnʊ tə,
ʊ tʊtʊnɛɛ nə bɪrɪ də, Yɪɪ wá bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà,
sə ʊ cʊ̀gʊ̀ wá.

Sagɪ tə yígúrə́ sʊ̀ràn
(1 Korɛntə tìán 16.20-24)

12 À wá tʊn Arətemasə, nə à yə̀ə́
Tiswikə n con. Máŋá tə, ba nə yí lá, sə
n kə dìàn, sə n bà n yí nə Nikopolisə nə.
À ken à sírí, sə à va à ya lá, də waran tə
máŋá ma lɛ.
13 Kʊ dàń mɛ, sə n kə dìàn n san Zenasə
nə ʊ nə yɪ lìù tə, ʊ nə zɪga nə jɪrɪmʊ nə
bʊ̀rà tə wa, də Apɔlɔsə nə, sə ba wànì ba
va ba cwəŋə tə. San ba zəni, sə won dàn
ká mùrì ba.
14 Nə *Kərisə lìà tə də mɛ, sə ba kwè
nətʊ tə, ba nə wá fwa yozəŋə máŋá
mama wuuu, sə ba ma san lìà tə nə wiən
nə mùrì ba. Də ba nə fwa nətʊ, kʊ tə, ba
nə yɪ, tə bá ya tʊtʊ.
15 Lìà tə mama, ba nə wulə à con, jʊ̀nì
mʊ́. Jʊn Kərisə lìà tə də mama. Ba də ken
ba waa Zwezi nə ndə nə nə, yá ba ga swə

nəba. Yıı nə wá fwa pubwanʊ á mama yıra.

Sagı tə, Polə nə púpúní ʊ pa Filemon nə

Filemon sagı tə yuu wa sʊgʊ

Liù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə

Kʊ yı *tʊntʊnʊ Polə nə púpúní kʊ. Máŋá tə wa, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə, də ʊ yı ʊ wulə bàń dìə̀ wa *Romə nə.

Liù tə nə, ʊ nə púpúní

Sagı kʊ yı Polə nə púpúní, ʊ pa Filemon nə. Filemon yı Polə nə dí yáá ʊ swìn sʊywáŋʊ́ tə ʊ bırı wá, kʊ pa ʊ jì *Kərisə liù.

Sagı tə wa sʊgʊ

Nəŋə kʊ tə yırı, Polə nə púpúní ʊ nə: Onezimə yı Filemon yoŋu, ʊ nə nan ʊ con ʊ dəri. Ʊ vəli Polə con, ʊ kə ʊ waa Zwezi-*Kərisə nə.

Onezimə dàń wulə ʊ saŋa Polə nə, ʊ pa ba swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə. Yá Polə dàń ken ʊ sírí, sə ʊ pa, Onezimə pìí ʊ va ʊ pa Filemon nə. Polə pìà ʊ bırı wá sagı kʊ tə wa də, Kərisə lìà tə mama yı nubıa Kərisə yırı, də ba nə tı ba tìàn, nə à yə̀ə́ də ba nə yı ywəŋə. Ʊ dàń lòrì Filemon, sə ʊ sɛ̀e ʊ ja Onezimə ndə ʊ nubiu nə, ʊ nə swə wá zənzən.

Polə jʊ̀nì Filemon
(2 Timote 1.3-5; 3 Zwan 2, 6)

1 À mù Polə wulə bàń dìə̀ wa, à nə twá Zwezi-*Kərisə nə yırı. À mù də Timote, ʊ nə yı nə nubiu Kərisə yırı nə, púpúní sagı kʊ tə. Nə pın kʊ n mù Filemon nə. N yı nə nubiswənə, n ga yı nə tʊtʊndon.

2 Nə pìà, sə sagı tə yí Apıa də, ʊ nə yı nə nakʊa Kərisə yırı. Nə pìà, sə kʊ yí Arəswipə də, ʊ nə yı nə tʊtʊndon. Ʊ də saŋa nəba, ʊ jaŋa Yıı tʊtʊŋı tə wa. Nə pìà, sə kʊ yí Kərisə lìà púlí tə də, kʊ nə wulə n mù Filemon sàń nə.

3 Nə nyına Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa pubwanʊ á yıra, ba ga pa aba bıcan sìə́.

4-5 À nì n sonu tə yoo, ba nə swìn də, n swə lìà tə mama, ba nə yı Kərisə nə tı. À ga nì n waa tə, n nə keni Yuu-Tiu Zwezi nə wuuu tə yoo, nə yı nətʊ. Kʊ mù yırı, à kəni à nyına Yıı lɛ̀eɛ̀e máŋá mama, yá à lìí n yoo à yıjʊnı mama wa.

6 N keni n waa Yuu-Tiu Zwezi nə. Yá kʊ dàń pın nə yı won nədʊ. À dàń lòrì Yıı, sə kʊ nətʊ tə wàní kʊ pa n lwarı wozəŋə tə, Yıı nə pın nəba, sə nə ma pa dun Zwezi-Kərisə nə, nə lʊʊ wulu wa.

7 À nubiu, à pìí à na pupwən nəfarʊ, à bıcan ga zùrì n sonu tə yırı. Kʊ twá də n mù, lìà tə mama, ba nə yı Kərisə nə tı, jìàn ma dàn.

Polə lwɛ̀e Filemon nə Onezimə yırı
(Kolosə tìán 4.7-9; 1 Korɛntə tìán 13.4-7)

8 À mù Polə jə yoo, à nə pìà, sə à lòrì mʊ́ kʊ yırı. N tətə yə̀ə́ də, à jə cwəŋə Zwezi-*Kərisə yırı, sə à bırı mʊ́ kʊ tə nə mɛ, sə n fwa.

9 Yá à dàń nə pìà, sə à bırı won tə, à nə lòrì n con də sonu. À yı bazʊnʊ, à ga wulə bàń dìə̀ wa, à nə twá Zwezi-Kərisə nə yırı.

10 À lwɛ̀e n nə, sə n sɛ̀e Onezimə*. Ʊ ken ʊ waa Zwezi nə, máŋá tə wa, ʊ nə twi à con bàń dìə̀ tə wa. Ʊ dàń jigə à bìú Zwezi yırı.

11 Ʊ yı lìù tə, máŋá don wa, ʊ nə wà nywarı jın ʊ pa mʊ́. Sívn nə, ʊ dàń jə nywarı ʊ pa n mù də à mù mama nə.

12 Yá à dàń pın, ʊ pìí ʊ bìàn n con nə. Ʊ jigə ndə à mù Polə tətə yıra tə vàn don nə.

13 N yə̀ə́ də, ba vwə nə də banzala, Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə yırı. Kʊ mù nə pın, à yà sóní, sə à pa ʊ mé à con, ʊ san nə, ʊ fwa kʊ tə, n yà nə mɛ, sə n fwa.

14 À dàń yà nə wà sóní, sə à tʊn yoo mama, də n nə ba kʊ swə. À pìà, sə zəni tə mama, n nə wá fwa à yıra, sə kʊ ya də n tətə fıra.

* **1:10 10** Onezimə yırı tə dàń nə yı ‹nywarı won›.

15 Kʊ wàá kʊ yanı də, n mù də Onezimə
yà pwɛ̀e duən nə máŋá mancın wa, sə á
pìí á ya də duən máŋá mama wuuu.
16 Máŋá tə, ʊ nə twi n con, n dàń ja wá
ndə n nubiu nə, n nə swə. N kʊ́ù dàn ká
ja wá ndə yoŋu nə. À mù swə wá zənzən.
N mù con nə, ʊ yoo dàń mɛ, sə kʊ ya càn
kʊ doni. N də dàń mɛ, sə n sóní wá, ʊ nə
yı ləzwənə, ʊ ga yı lìù tə, ʊ nə yı n nubiu
*Yuu-Tiu yırı.
17 Də n cígá nə jələ nə ndə n dabɛɛ nə,
sə n sɛ̀e Onezimə, ndə kʊ yı à tətə nə twi
n con.
18 Də ʊ yà nə tʊn mʊ́ lwanı, nə à yə̀ə́ ʊ
nə mɛ, sə ʊ ŋwín won ʊ pa mʊ́, kə tə yìən
təntə mama à mù yuu wa.
19 À mù Polə tətə nə pʊ́pʊ́ní yìən tə tə
də à tətə jıın: À wá ŋwín mʊ́ won tə
mama, Onezimə nə mɛ, sə ʊ pa mʊ́. Yá
kʊ tà à mù nə wá swìn n con də, n də
tətə jə à jıŋı. Kʊ mù nə yı n tətə mıı tə.
20 À nubiu, cígá mama, tʊn kʊ yoo təntə
n pa nə, Yuu-Tiu yırı. Tʊn kʊ nətʊ n pa
nə, sə à wání à na pupwən Kərisə yırı.
21 À yə̀ə́ də, n wá zìlí à nii. Kʊ mù nə
pın, à pʊ́pʊ́ní n nə. Yá à yə̀ə́ də, kʊ tə,
n nə wá fwa, kʊ wá doni kʊ tə tətə, à nə
swìn n con.
22 Kʊ nə súrí lá, tanı dìə̀ n tún à nə. À
jə yala də, á yıjʊnı tə wá san nə, sə à pìí
à bà á con.

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn

23 Epafərasə jʊ̀nì mʊ́. À mù də ʊ mù
mɛ, nə wulə bàń dìə̀ tə wa, Zwezi-*Kərisə
yırı.
24 À mù, də Marəkə, də Arisətarəkə, də
Demasə, də Likə nə tʊŋa duən nə. Ba də
mama jʊ̀nì mʊ́.
25 Nə *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə wá fwa
pubwanʊ á pubʊŋa wa.

Sagı tə, ba nə púpúní ba pa Ebərə
Kərisə lìà tə nə
Ebərə-ba sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Lìù mama yèrì lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə. Yá lìù tə, ʋ dàń nə púpúní kʋ, yı *Zwifə, ʋ nə jigə *Kərisə lìù. Ʋ yèə́ Yıı saga nədwara tə zəni zəni, ʋ ga yèə́ *Gərɛkə-ba yìèn zənzən.

Lìà tə nə, ʋ nə púpúní

Ʋ púpúní kʋ ʋ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə zə́n ba yı *Zwifə-ba, ba vànà yà nə gwàrì, ba wa lìà duən tətə yà nə pìà ba dʋgʋ Yıı cwəŋə tə.

Sagı tə wa sʋgʋ

Nəŋə kʋ tə yırı, ʋ nə púpúní ba nə: *Kərisə lìà təntə yà tə wà kàrì tə, tə nə pın dìàn zənzən, dàń nì, kʋ pa, ba vànà gwàrì.

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı tə, dàń kàrì ba, sə ba lwarı kʋ tə nə yı Zwezi cígá cígá. Ʋ bırı ba də, Zwezi-Kərisə cıcı nə yı Yıı nimardʋn tə *joŋwanʋ. Ʋ mù nə yı lìù tə, ʋ nə wulə Yıı də ləzoni pwərə wa, ʋ kwɛn ba. Ʋ cígá yı ləzwənə, ʋ cígá ga yı Yıı də. Ʋ tıga dagarʋ tə yuu wa, ʋ ma fwa *joŋi, kʋ nə pın won mama nii sú.

Sívn nə, nə kúù ba jwəŋə duən pìà. Nə mama twá də Zwezi-Kərisə nə wàá Yıı yıra nə boli, fən ga ba nəba jə. Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə pìà, sə ʋ dàn Ebərə-ba jìàn. Mə kʋ mù nə pın, ʋ tì Yıı nimardwan tə wa lìà tə, ba nə dí yáá ba kə ba waa Yıı nə, ʋ ma maŋa ʋ bırı ba. Ʋ kwè ba, sə ba yá ba tìàn Zwezi jıın wa, ʋ nə yı lìù tə, ba nə wàá ʋ nə ba twá ba janı pínú wuuu, ba dàn ká pìí ba kə ba kwa càn wa.

Yıı twá ʋ bìú Zwezi-Kərisə tə nə, ʋ ma swìn nə con
(Zwan 1.1-14; Kolosə tìán 1.15-17; Ebərə-ba 10.12-14; Filipə tìán 2.6-11)

1 Dí yáá nə, Yıı twá ʋ nii *sʋ̀sʋ̀nà tə nə, ʋ ma swìn nə nıbara-ba con, nɛɛ kapʋpʋ. Ʋ twá coŋi yirə yirə də nə, ʋ ma swìn ba con.
2 Sívn nə, Yıı dàń twá ʋ bìú tə nə, ʋ ma swìn nə con nə, zən máŋá kʋ tə wa. Yıı twá də ʋ mù, ʋ ma fwa lʋʋ, Yıı ga lı wá ʋ tún, ʋ ga tún máŋá də, sə ʋ pa ʋ tını wiən tə mama.
3 Yıı twá ʋ bìú təntə nə, ʋ pa ʋ dun tə pıpılı. Ʋ mù nə yı Yıı nyınyıga cígá cígá. Ʋ nii sʋgʋ jə dìàn. Kʋ twá kʋ mù sʋgʋ təntə nə, ʋ ma pa lʋʋ wiən tə mama zıga tə bwálá nə. Ʋ mù nə sın ləzoni cʋna, ʋ lı ba yuu wa. Kʋ kwa nə, ʋ dıga Yıı sàń nə, ʋ jèə́ Yıı jızən* vàn nə, ʋ də́ pàrì də Yıı tə, ʋ nə yı pìú nəfarʋ, ʋ wulə tə mɛ yuu wa.

Zwezi-Kərisə dwə malıkɛ

4 Kʋ mù bìú təntə jə dun, ʋ doni *malıkɛ. Kʋ twá nətʋ, Yıı ma pa wá yırı, kʋ nə dwə malıkɛ yırı.
5 Kʋ yı cígá, Yıı tə wà malıka con swìn, ʋ wʋ́:
«À pìà à bırı də, n mù nə yı à bìú. Zən kʋ tə, à mù Yıı nə yı n nyına».
Yıı ma kʋ́ù wà malıka con swìn, ʋ wʋ́:
«À mù wá yà n nyına. N də ga wá yà à bìú».
6 Yıı nə kʋ́ù pın ba lʋrı ʋ təntən bìú tə tıa yuu wa, ʋ swìn ʋ yoo, ʋ wʋ́:
«Malıka mama mɛ, sə ka bà ka pa wá dun».
7 Á nəŋə, kʋ tə Yıı nə swìn malıkɛ tə yuu wa. Ʋ swìn, ʋ wʋ́:
«Malıkɛ tə tʋŋa tə pın nə. Tə yı ndə voo nə, tə ga yı ndə mənvoo də nə».
8 Yá Yıı dàń swìn ʋ bìú tə mù yoo, ʋ wʋ́:
«N yı Yıı, yá n ga wá yà pìú wuuu, kʋ máŋá nə ba zwɛ̀e. N wá də́ pàrì n lìà tə yuu wa, cígá cwəŋə wa.
9 N swə won tə, kʋ nə tì cígá cwəŋə, n ga culi kʋ tə nə yı yokʋkwıʋn. Mə kʋ mù nə pın, n *Yuu-Tiu kúrí n mù, ʋ pa ʋ tìàn nə.

* **1:3 1.3** Ka jə̀ń pìú jızən vàn nə yı dun bwálí. † **1:9 1.9** Yıı nə kúrí lìù, sə ʋ ya pìú *Yızərayɛlə lìà dwíí tə wa, ba yàá lwə́ nʋga ʋ yuu wa, sə kʋ bırı də, ʋ yı Yıı nə kúrí.

Ʊ kúrí mú, ʋ lwá pupwən nʋga† n yuu wa,
sə ʋ pa n ya pìú. Ʊ sóní, sə ʋ kúrí mú, ʋ
ga yá n dabara».
10 Yıı tə kúù swìn, ʋ wú:
«Kʋ jıjʋ mama wa, kʋ yı n mù Yuu-Tiu nə
fwa tıa tə, də lanworu tə də n jìàn.
11 Tə wiən tə mama wá jén lá. Lanworu
tə də tıa tə wá kwın, ndə gànù nə kwın
nətʋ. Yá n mù ga wá yà lá wuuu.
12 N wá pəpəni tə ndə lìù nə pəpəni ʋ
gangwırʋ, ʋ dʋgʋ vàn nə. N ga wá lwàń
tə yuu nə də lanworu nədʋn, ndə lìù nə
lwàń gandʋra. Yá n mù wá yà nətʋ wuuu,
n bá lwàń mama, n mıı bá zwɛ̀e».
13 Yıı tə wà malıka con swìn, ʋ wú:
«Bàá yəbə n jèń à jızən vàn nə, də à ma
kəni n dʋŋa n nɛɛ dèń nə».
Yá ʋ swìn kʋ nətʋ ʋ bìú tə mù con.
14 Yá malıkɛ tə mama yı sıŋə, tə nə tʋŋa,
tə pın Yıı nə. Yıı yàá tʋn tə, ʋ pa, tə saŋa
lìà tə nə, ba nə mɛ, sə ʋ jon ba, ʋ kə mıı
wa, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con.

2

Yıı jon nəba nə cʋna wa
(Ebərə-ba 4.1; 12.25)

1 Yıı twá ʋ bìú Zwezi-*Kərisə nə, ʋ ma
swìn nə con. Kʋ mù nə pın, nə mɛ, sə nə
zùrì nə yıra zənzən də sùràn tə, nə nə nì.
Kʋ nə tà kʋ mù, nə wá dwá cwəŋə.
2 Sʋgʋ tə, Yıı nə twá *malıkɛ tə nə, ʋ ma
swìn, kʋ sʋgʋ təntə jə dèń zəni. Lìà duən
wà kʋ nii zìlí, ba ga wà kʋ nii nə twá. Yıı
pın, càn yí ba mù lìà təntə mama, sə tə
mù nə ya ba ŋwírán, ba nə vıga tə yırı.
3 Nə mù yı, Yıı twá ʋ bìú tə tətə nə,
ʋ ma swìn nə con də, ʋ wá jon nəba nə
cʋna wa. Kʋ pìà kʋ bırı də, nə də wàrì
nə jén càn tə yáá nə, də nə nə vıga, sə nə
zìlí sʋgʋ təntə nii, kʋ dun nə dwə malıkɛ
tə sùràn tə. *Yuu-Tiu nə təntən ʋ swìn
də, Yıı wá jon nəba nə cʋna. Kʋ kwa nə,
lìà tə, ba nə nì kʋ sʋgʋ təntə yoo, ba də
kúù súrí lá nə, ba bırı nəba, kʋ dun nə yı
nətʋ.
4 Yıı tətə twá ʋ dìàn mımınan nə, də
tʋtʋnan yirə yirə, tə nə bırı ʋ dìàn, də
yomılan nə, ʋ ma bırı də, ba sùràn tə yı
cígá. Yıı tə kúù twá ʋ *Siŋu tə tarpınan
tə nə, ʋ ma bırı kʋ yoo təntə, kʋ twá ʋ
fıra tə nə.

Zwezi tıga lìà mama yırı
(Filipə tìán 2.6-11; Galasi tìán 4.4-5; Ebərə-ba 5.7-10; 4.15-16)

5 Nə yı lʋʋ, kʋ tə nə bìàn, tə yoo nə
swìn. Yıı wà dìàn pın *malıkɛ nə, sə tə
mù nə tını kʋ lʋʋ təntə.
6 Yá kʋ dàń kúù púpúní Yıı sagı tə,
bwálí don nə, kʋ wú:
«Ləzwənə yı bɛ̀eɛ̀e, sə n ma bʋŋa ʋ yoo?
Bɛ̀eɛ̀e nə ʋ yı, sə n ma ywàŋá ʋ
yuu?
7 N pın ʋ mun máŋá mancın wa malıkɛ
yáá con. Kʋ kwa nə, n pın ʋ na dun də
zìlə́, ndə ba nə pın dun pìú nə nətʋ.
8 N ken wiən tə mama ʋ nɛɛ dèń nə».
Yıı pın, ləzoni jə dìàn wiən tə mama yuu
wa. Kʋ nətʋ dàń pın, Yıı wà won mama
yá kwa, ləzoni nə ba dìàn jə kʋ yuu wa.
Yá də kʋ nətʋ mɛ, nə na zəni də, ləzwənə
tə ba dìàn jə wiən tə mama yuu wa sı́ʋ́n
nə.
9 Á nəŋə kʋ tə, nə mù na: Máŋá mancın
wa, Yıı mun Zwezi malıkɛ tə yáá con. Yá
sı́ʋ́n nə, ʋ dàń yı dun də zìlə́ tíú, ʋ nə dí
càn ʋ tı tə yırı. Kʋ twá Yıı pubwanʋ tə
nə, Zwezi ma tı lʋʋ ləzoni mama yırı.
10 Yıı nə fwa lʋʋ, lʋʋ ga yı kʋ wulə ʋ
mù yırı. Yá ʋ ga pìà, sə ʋ bıa tə ya dání,
ba twá, ba zʋ ʋ dun tə wa. Kʋ yı Zwezi
nə wá jon ba ba cʋna wa. Yá Yıı dàń yà
mɛ, sə ʋ pa ʋ dá càn ndə ləzwənə nə, sə
ʋ ma wání ʋ tʋn kʋ tʋtʋŋı təntə, sə ʋ ma
pa ʋ ya lìù tə ʋ yoo mama nə ziən,
11 Zwezi nə sın ləzoni cʋna ʋ lı. Kʋ nətʋ
dàń pın, ʋ mù də lìà tə, ʋ nə sın ba cʋna
tə ʋ lı, mama nyına dàń yı nədʋ. Mə kʋ
mù nə pın, cavıra ba wá jə, sə ʋ ja ba ʋ
boŋə ʋ nubıa.
12 Máŋá don wa, Zwezi swìn Yıı con, ʋ
wú:
«À wá swìn n yırı tə yoo, à bırı à nubıa
nə. À wá nun à bʋ n yırı tə nə, n
púlí tə tətəŋi wa».
13 Zwezi tə kúù swìn, ʋ wú:
«À mù, à wá kə à waa mama Yıı nə
wuuu».
Ʊ tə swìn, ʋ súrí lá nə, ʋ wú:
«Á nəŋə à mù də à kwa lìà tə, Yıı nə pın
nə».

14 Ba lìà təntə mɛ yı ləzoni, ba nə jə yıra
də jana. Kʊ mù yırı nə, Zwezi-Kərisə də
jigə ləzwənə ndə ba nə. Ʊ fwa kʊ nətʊ tə,
sə ʊ ma wànı́ ʊ twá tıan nə, ʊ ma cʊ̀gʊ̀ lìù
tə, ʊ nə jə tıan dìàn ʊ jıın wa. Kʊ tı́ú nə
yı *Sıtana.
15 Lìà tə yà yı ndə ywəŋə nə ba lʊʊ wulu
mama wa, ba yà nə dəri tıan fən yırı.
Zwezi tıan tə dàń pın, ba jon ba tìàn.
16 Kʊ dəń nə yı, Zwezi tà ʊ twi, sə ʊ san
malıkɛ nə. Kʊ yı ʊ twi, sə ʊ san ba tə nə
yı *Abərahamə dwíí tə wa lìà nə.
17 Kʊ mù nə pın, ʊ yà mɛ, sə ʊ nyın də ʊ
nubıa tə, ba won mama wa. Ʊ zıgı nətʊ,
ʊ ma jì *joŋwana yun tìán nəkwıa, ʊ nə
dəri lìà yinəgə zənzən, ʊ ga sɛ̀e ʊ tʊŋa, ʊ
pın Yıı nə, ndə kʊ nə mɛ nətʊ, sə ʊ pa,
Yıı sɛ̀e ʊ sın lʊʊ lìà mama cʊna, ʊ lı ba
mù də wá pwərə wa.
18 Cígá, Zwezi tətə dí càn. Kʊ yı máŋá tə
wa, Sıtana nə dədə́n, sə ʊ yugə wá, ʊ pa
ʊ tʊn yokʊkwıʊn. Kʊ mù nə pın, ʊ mù
dàń wàá ʊ saŋa lìà tə nə, Sıtana nə yugə
ba də, sə ʊ pa ba tʊn yokʊkwıʊn.

3

Zwezi-Kərisə dwə Moyizə (Matiə 21.33-38)

1 À mù, á nə yı à nubıa *Kərisə yırı, á
mù lìà tə, Yıı nə kúrí aba, sə á ya Kərisə
nə tı, á bʊŋa Zwezi yoo. Yıı lı wá ʊ tʊn,
sə ʊ ya nə Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa.
Yá nə dàń swìn ʊ yoo nə bırı, də nə kəni
nə waa Yıı nə wuuu.
2 Máŋá don wa, *Moyizə yà sɛ̀e Yıı *nii
tə də pùə́ nədʊ, ʊ tʊŋa ʊ pın Yıı lìà tə nə.
Zwezi də fwa kʊ nətʊ, ndə Moyizə nə. Ʊ
sɛ̀e Yıı nii tə də pùə́ nədʊ, ʊ tʊn ʊ pa Yıı
lìà tə nə.
3 Kʊ yı cígá, lìù tə, ʊ nə lwə̀ dìə̀, ʊ mù
nə jə dun, ʊ doni dìə̀ tə tətə. Zwezi nə yı
ndə lìù tə nə, ʊ nə lwə̀ dìə̀ tə. Kʊ mù nə
pın, ʊ na dun, ʊ doni Moyizə.
4 Dìə̀ mama jə ka dìlòrú. Yá lìù tə nə
lwə̀ wiən tə mama, nə yı Yıı.
5 Máŋá don wa, kʊ nə kɛ̀eń, Moyizə mù
yà sɛ̀e Yıı nii tə də pùə́ nədʊ, ʊ tʊn ʊ pa
Yıı lìà tə nə. Ʊ yın tʊ̀tʊ̀nʊ̀, yá ʊ ga yı lìù
tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ swìn kʊ tə, Yıı nə wá
swìn tə, ʊ bırı lìà tə nə.
6 Zwezi-Kərisə nə yı bìú tə, ʊ nə ywàŋá
ʊ nyına Yıı dìə̀ tə yuu nə. Nə mù, nə yı
Yıı dìə̀ təntə, də nə nə sɛ̀e, nə zıgı dìàn,
nə kə nə waa ʊ nə wuuu, ya nə ga pın wá
dun yala tə yırı, ʊ nə pın nəba.

Sìə́ wulə Yıı con (1 Korɛntə tìán 10.1-12)

7 Á mù dàń yı Yıı lìà. Kʊ mù nə pın kʊ
yı, ndə Yıı-*Siŋu tə nə swìn, kʊ wʊ́:
«Zàn kʊ tə, á mù nə nì Yıı sʊgʊ tə,
8 á dànà ká fwa zıbaniun. Á dànà ká fwa
ndə fuən tə nə, á nıbara-ba nə zàn, ba vı
Yıı nii, kasɔɔ lanworu* tə wa».
9 Yıı swìn, ʊ wʊ́:
«Kʊ dıın tə nə, á nıbara-ba pìà à nii nə,
sə ba jə́n kʊ tə, à nə wá fwa. Ba ga
yı lìà tə, ba nə nı à mù Yıı tʊtʊnan
nə yı nətʊ, bına sapwilə.
10 Kʊ mù nə pın, à lıŋa ma zàn ba mù
lìà tə yuu, à ga swìn, à wʊ́: ‹Ba pubʊŋı
vəvəri, tə yá nə wuuu, ba ga ba sɛ̀e, ba
twá coŋi tə, à nə bırı ba.›
11 Kʊ mù nə zìn à lıŋa tə, à ma dù, də ba
bá zʊ à sìə́ bwálí tə wa, à nə tanı, à tún
ba nə».
12 À nubıa-ba, á cıa á tìàn nə. Á wa lìù
nədʊ mama wà mɛ, sə ʊ ja pubʊnlwan ʊ
waa con, kʊ nə pın, ʊ ba Yıı nii sɛ̀e, ʊ ga
vəvəri ʊ yá Yıı tə, ʊ nə wulə mıı wa.
13 Dıın mama kʊ nə zıgı jıjʊ kʊ vəli
dədəni, á kwìə̀ duən máŋá mama, ba dàn
ká wànı́ á wa lìù mama, ba gıgarı ba pa
ʊ tʊn cʊna, tə nə wá pa ʊ vı, sə ʊ zìlí Yıı
nii.
14 Nə ken nə waa Zwezi-*Kərisə nə, nə
ga jə kʊ tə nə, nə yà nə jə kʊ jıjʊ mama.
Yá nə nə jın kʊ nə zəni, kʊ ja va kʊ
yígúrə́, nə wá na tori də Zwezi-Kərisə.
15 Kʊ púpúní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:
«Zàn kʊ tə, á mù nə nì Yıı sʊgʊ tə, á dànà
ká fwa zıbaniun. Á dànà ká fwa
ndə fuən tə nə, á nıbara-ba nə zàn,
ba vı Yıı nii nətʊ, máŋá don wa».
16 Bə̀rə́ nə nì Yıı sʊgʊ tə, ba ga zàn ba
zıgı Yıı nə? Kʊ yı lìà tə mama, *Moyizə
nə pın ba nan *Ezwipətə tə wa.

* **3:8 3.8** Kʊ yı *Zwifə-ba dwíí tə, kʊ nə nan yongaʊ, kʊ vəli lʊʊ nii tə wa, Yıı nə pın kʊ.

17 Bərə́ yuu wa nə Yıı lıŋa zàn bına
sapwilə tə mama wa? Kʊ yı, tə zàn lìà
tə yuu wa, ba nə fwa cʊna tə. Ba mù lìà
təntə, tıga kasɔɔ lanworu tə wa.
18 Yıı dùə̀ dùrə̀, ʊ wʊ́: «Ba bá zʊ à sìə́
bwálí tə wa, à nə tanı, à tún ba nə». Bərə́
yırı nə ʊ dùə̀ kʊ dùrə̀ təntə? Kʊ yı lìà tə
yırı, ba nə wà ʊ nii sɛ̀e.
19 Nə cígá nı də ba wà wání ba zʊ Yıı
sìə́ bwálí tə wa, ba nə wà ba waa ken ʊ
nə wuuu tə yırı.

4

(Ebərə-ba 10.35-39)

1 Yıı kàn nii ʊ pa nəba də, nə wá zʊ ʊ
sìə́ bwálí tə wa. Kʊ nikanı təntə wulə də
zàn mama, kʊ pa nə də nə. Kʊ mù tə yırı,
nə dàń zurə nə yıra sʊ́ʊ́n nə, sə á wa lìù
mama dàn ká mé kwa.
2 Ba swìn Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, ba
bırı nəba, ndə nətʊ tə nə, ba nə swìn kʊ,
ba bırı nə nıbara-ba nə. Kʊ sʊgʊ tə, ba
nə nì, wà won fwa kʊ pa ba, kʊ máŋá tə
wa. Ba nə nì kʊ, ba wà kʊ sɛ̀e, ba wà ba
waa ken Yıı nə.
3 Nə mù con, nə mù ken nə waa Yıı
nə wuuu. Kʊ mù nə pın, nə wàá Yıı sìə́
bwálí tə wa, nə zwı. Yıı swìn lìà tə, ba
nə wà ba waa ken ʊ nə tə yoo, ʊ wʊ́:
«À lıŋa zàn ba yuu wa, à ga dù də, ba bá
zʊ à sìə́ bwálí tə wa, à nə tanı à tún
abada».
Yıı tʊn ʊ tʊtʊnan tə ʊ zwɛ̀e, halı, kʊ nə
zıgı lʊʊ dàń laŋʊ máŋá wa.
4 Kʊ tə pʊ́pʊ́ní, kʊ swìn Yıı sagı tə wa,
dıan barpɛ nii dıın tə yuu wa, kʊ wʊ́:
«Yıı zwɛ̀e ʊ tʊtʊnan tə mama dıan bardʊ
nii nə, ʊ ga sìí dıan barpɛ nii dıın
tə nə».
5 Yıı sagı tə bwálí don də wa, Yıı kʊ́ʊ̀
swìn, ʊ wʊ́:
«Ba bá zʊ à sìə́ bwálí tə wa, à nə tanı à
tún, abada».
6 Kʊ dàń pìà kʊ bırı də, lìà duən mù wàá
Yıı sìə́ bwálí tə wa, ba zwı. Yá təntən lìà
tə mù bá zʊ Yıı sìə́ bwálí təntə wa, ba nə
nì sʊywáŋʊ́ tə, ba ga wà kʊ nii sɛ̀e tə yırı.
7 Kʊ mù nə pın, Yıı tə ma pìí ʊ lı dıın. Ʊ
boŋə kʊ dıın tə ‹zən›. Yá ʊ dàń kʊ́ʊ̀ twá
də pìʊ́ *Davidə nii, ʊ ma swìn, ndə kʊ nə
dí yáá kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa fuən fuən,
kʊ wʊ́:
«Zən kʊ tə, á mù nə nì Yıı sʊgʊ tə, á dànà
ká fwa zıbaniun».
8 Á yə̀ə́ də Zwozuwe yà nə ja *Yızərayɛlə
lìà tə, ʊ ja zʊ lʊʊ nii tə wa, Yıı nə kàn nii,
sə ʊ pa ba. Yá kʊ ga tà, kʊ mù nə yı sìə́
bwálí tə. Kʊ mù nə pın, Yıı tə ma swìn
dıın don yoo, kʊ kwa nə.
9 Kʊ nətʊ pìà kʊ bırı də, sìə́ dıın don tə
wulə, kʊ pa Yıı lìà tə nə. Kʊ sìə́ dıın təntə
yı ndə dıan barpɛ nii sìə́ dıın tə nə, ndə
Yıı tətə nə tʊn kʊ nətʊ.
10 Lìù cígá nə zʊa Yıı sìə́ bwálí tə wa, kʊ
tíú də yàá sìí ʊ tʊtʊnan jıın wa, ndə Yıı
nə sìí nətʊ.
11 Kʊ mù nə pın, nə dàń bıbara, nə zʊ kʊ
sìə́ bwálí təntə wa, sə nə lìù mama dàn
ká ya ndə Yızərayɛlə lìà tə nə, ba nə wà
Yıı nii sɛ̀e, kʊ pa ba dʊgʊ Yıı cwəŋə tə.
12 Yıı sʊgʊ tə pın mıı, kʊ ga jə dìàn. Kʊ
goŋi zəni kʊ doni lagʊrı sìʊ́, kʊ nə jə níá
bələ. Yıı sʊgʊ tə də nəba kʊ zwı, kʊ janı
nə bıcanı nə də nə kurən kènə̀ nə. Kʊ mù
nə yàá bʊ̀rì kʊ tə, ləzwənə nə pìà, sə ʊ
fwa, də kʊ tə, ʊ nə bʊŋa ʊ waa con bʊ̀rà.
13 Won tə̀lə́, kʊ nə sə̀gə̀ Yıı yáá nə. Ʊ na
wiən tə mama, ʊ nə fwa, ʊ yíá yuu nəpon
nəpon. Mə, ʊ mù yáá con nə, nə wá tún
nə nii.

Nə fàrá nə yí Yıı yıra də nə waa mama
(Ebərə-ba 9.11-12, 24; 10.21-23)

14 Nə jə Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa.
Kʊ tíú tə nə yı Zwezi, ʊ nə yı Yıı-Biu. Ʊ
mù nə vəli ʊ yí Yıı yıra. Yá nə dàń swìn
ʊ yoo nə bırı, də nə ken nə waa Yıı nə
wuuu. Kʊ mù nə pın, nə zıga dìàn, nə
dàn ká pìí nə kə nə kwa.
15 Nə jə Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa,
yìən nə də́də́n wá zənzən, ndə nə nə, sə
tə pa ʊ tʊn cʊna. Yá ʊ mù yı lìù tə, ʊ nə
vıga, sə ʊ tʊn cʊna. Kʊ mù nə pın, ʊ yı
lìù tə, ʊ wàá càn ʊ də́ də nəba nə bwànì
tə wa.
16 Kʊ mù tə yırı, nə fàrá nə boli Yıı tə
yıra də nə waa mama. Ʊ mù Yıı tə nə ja
pubwanʊ, ʊ swə nəba. Nə nə yí ʊ yıra,
ʊ wá dəri nə yinəgə zənzən, ʊ ga fwa
pubwanʊ nə yıra. Yá ʊ dàń wá san nəba,
máŋá tə wa, kʊ nə wá tʊ kʊ mɛ, də nə pìà
saŋʊ.

5

(Ebərə-ba 7.26-28)

1 Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa mama yı, Yıı nə yàá kúrú wá lìà wa, ʋ lı ʋ tún, sə ʋ tʋn Yıı tʋtʋŋı tə ba yuu yırı. Ʋ mù nə pın *joŋi wiən tə Yıı nə, ʋ ga fwa joŋi, ba cʋna tə yırı, ba nə fwa.

2 Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə də tətə jə yìən, ʋ nə ba dìàn jə tə wa ndə ba nə. Kʋ mù nə pın, ʋ wàá kʋ nətʋ tə nə, ʋ twá ʋ ma nì lìà tə nə yərì Yıı cwəŋə tə, kʋ pa ba jén ka wa yoo dəǹ.

3 Ʋ də nə ba dìàn jə tə nə pın, ʋ mɛ, sə ʋ fwa joŋi, lìà tə cʋna yırı, də ʋ də tətə cʋna yırı.

4 Lìù tə̀lə́, ʋ nə wá pa dun ʋ tìàn nə, ʋ swìn də, ʋ mù yı Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa. Joŋwana yun tìán nəkwıa yı, Yıı nə yàá bon kʋ tíú tə, ndə ʋ nə kúrí *Arɔn nətʋ tə.

5 Mə, kʋ yı nətʋ, kʋ pa Zwezi-*Kərisə nə. Kʋ tà ʋ tətə nə pın dun ʋ tìàn nə, ʋ ga swìn də, ʋ ya Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa. Kʋ ya Yıı nə kúrí wá, ʋ swìn, ʋ wʋ́:

«À pìà à bırı də, n mù nə yı à bìú. Zə̀n kʋ tə, à mù Yıı nə yı n nyına».

6 Yıı tətə nə kʋ́ʋ̀ swìn bwálí don nə ʋ sagı tə wa, ʋ wʋ́:

«N yı joŋwanʋ wuuu, kʋ máŋá nə bá zwɛ̀e, ndə Mɛləkisedɛkə* nə».

7 Zwezi-Kərisə nə yın tıa yuu wa, ʋ jʋn Yıı, ʋ lòrì Yıı, də ʋ bwé, də ʋ bubwi, ʋ kəni yıı nə də yinıa. Ʋ yə̀ə́ də, Yıı wàá wá ʋ joŋə tıan wa. Yá Yıı cʋgʋ ʋ kori, ʋ san wá, ʋ nə yı lìù tə, ʋ nə twá ʋ mù Yıı cwəŋə tə nə zəni yırı.

8 Kʋ yı cígá, Zwezi-Kərisə ya Yıı bìú. Yá də kʋ mama, ʋ twá ʋ càn tə nə, ʋ ma kwè ka sɛ̀e nii.

9 Yıı pın Zwezi yı lìù tə, ʋ yoo mama nə ziən. Kʋ mù nə pın, síʋ́n nə, lìà tə mama nə sɛ̀e Zwezi-Kərisə nii, ba wá twá wá, ba na mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con.

10 Yıı tì wá, ʋ ma fwa ʋ joŋwana yun tìán nəkwıa ndə Mɛləkisedɛkə nə.

Á kənə dìàn, á va yáá Yıı nyiən tə wa (1 Korɛntə tìán 3.1-3)

11 Nə jə yìən zənzən, nə swìn yoo kʋ tə yuu wa, tə yìən tə dəǹ gwiun dàǹ nə cà, á nə jigə lìà tə, á nə ba yoo dəǹ nì lala, tə yırı.

12 Á mù dàǹ yà yı lìà tə, á nə mɛ, sə á ya lìà tə duən karnyına-ba! Yá də síʋ́n mama, á tə yı lìà tə, ba nə mɛ, sə ba tə kàrà aba Yıı sʋgʋ tə wa, təntən cígá yìən tə. Á tə yı ndə bìsíná nə, á tə wàrì wodiu kəkəru, á də́ ndə nəkwına nə. Yılı nə á tə pìí á pìà, sə á ŋwà.

13 Lìù tə, ʋ nə ŋwà yılı, ʋ yı bisımaa, ʋ tə ba Yıı sʋgʋ tə yənu jə, ʋ ga wàrì kʋ cígá tə ʋ lwarı.

14 Wodiu tə nə jə dìàn, yı lìà tə nə yı nəkwına nyiən. Yá kʋ tə, ba nə fwa ba mì, dàǹ pın, ba yə̀ə́ zəni də lwanı swían ba pubʋŋı wa.

(Ebərə-ba 10.26-31; 12.15-17)

6

1 Nə dàǹ nə pìà, sə nə ya nəkwına tə yırı, nə dàǹ mɛ, sə nə yá təntən kàrà tə, kʋ nə swìn Zwezi-*Kərisə yoo nə con, vàn nə. Nə dàǹ kənə dìàn, nə va yáá də kàrà tə, kʋ nə yı nəkwına kàrà. Nə kʋ́ʋ̀ bá pìí nə swìn yìən tə yoo, nə nə dí yáá, nə swìn á con. Tə yìən təntə nə yı: ka vəvəri kwa ka ma sá cʋna, ka yágá tʋtʋnɛɛ tə, tə nə wá kə aba tıan cwəŋə wa, nə à yə̀ə́, á ka kə á waa Yıı nə.

2 Nə kʋ́ʋ̀ bá pìí nə bwé kàrà tə, kʋ nə bırı aba, ka lə lìà níá wa, kʋ twá də Yıı yırı, ka tún jìàn lìà yuu wa, də ka pìí ka bwin tıga, də Yıı ka bʋ̀rì lìà talıkwa bʋ̀rà. Nə kʋ́ʋ̀ dàn ká pìí nə bà tə yìən təntə yuu wa.

3 Nə dàǹ wá bırı kàrà tə, kʋ nə yı nəkwına nyiən, sə nə va yáá, də Yıı nə pın cwəŋə.

4 Nə bʋŋa lìà duən yoo, ba nə pìí ba tʋ yokʋkwınan tə wa, ba tʋŋa. Ba yı lìà tə, Yıı poni tə yà nə pìrì ba. Ba mù lìà tə, ba nə nı Yıı tarpıʋn tə, ba ga na ʋ *Siŋu tə də,

5 ba nı Yıı sʋgʋ tə nə ywán nətʋ, ba ga yəni lʋʋ, tə nə bìàn, dìàn nə wá yà nətʋ.

6 Yá də kʋ nətʋ mama, ba tə pìí ba yá Yıı. Lìù kʋ́ʋ̀ wàrì ʋ pın, ba lìà təntə pìí ba

* **5:6 5.6** Mɛləkisedɛkə yı Yıı joŋwanʋ, ba nə swìn ʋ yoo bwálá duən nə.

vəvəri ba kwa, ba ma sé ba cʊna tə, nɛɛ
bələ nii nə. Ba mù lìà təntə dàń yı, ndə
ba tə pìí ba paa Yıı-Biu Zwezi tə dagarʊ
tə yuu wa. Yá ba mù ga nə pın cwəŋə də
lìà duən nə, sə ba twın Zwezi.
7 Nə tíə́ tıa yoo, nə ma man. Tıa tə yàá
nywìn dwɛ̀e níá tə nə dáá, tə nə twı ka
yuu wa. Yá wiən tə nə yı wodirən dàń
yàá pén ka yuu wa, tə nə ziən, tə pa, lìà
tə nə varı ka nə. Kʊ nətʊ dàń yàá pa, Yıı
fwa zəni ka tıa təntə yuu wa.
8 Yá kʊ kárá tə dàń nə yı casʊran də
gakʊkwınan nə ka nan, ka ba funə mama
jə. Yá kʊ bá díán, sə Yıı ma vı ka, ʊ dʊgʊ.
Yá kʊ yígúrə́ wa, ka yı ba wá dı mən ka
nə, ka də́ ka cʊ̀gʊ̀.
(Ebərə-ba 10.23-24, 32-36)
9 Nubisoni-ba, nə nə swìn kʊ nətʊ, nə
yə̀ə́ zəni də, á mù con, kʊ ba tʊ́tʊ̀ná jə.
Á mù yı lìà tə, á nə wulə cwəŋə nəzəŋu
yuu wa. Kʊ mù cwəŋə tə nə wá pa, Yıı
jon aba á cʊna wa.
10 Yıı ya lìù tə, ʊ nə yı cígá tíú. Ʊ wàrì
kʊ tə, á nə fwa tə yoo ʊ swɛ̀eé. Ʊ wàrì á
sonu tə, á nə bırı wá tə yoo ʊ swɛ̀eé. Á
tʊn, á pa lìà tə nə, ba nə yı *Kərisə nə tı,
á ma bırı kʊ sonu təntə, máŋá don wa.
Yá á tə wulə, á fwa kʊ tʊtʊŋı təntə sı́ʊ́n
nə.
11 Nə swə də nə waa mama, sə á lìù
mama bıbarı ʊ tʊtʊŋı tə wa, ʊ ja va, ʊ yí
kʊ yígúrə́. Kʊ nətʊ wá pa kʊ tə mama, á
nə jə kʊ yala, wání kʊ jə kʊ pa aba.
12 Nə ba swə, sə á ya lìà tə, á yıra nə
yın. Á yana ndə lìà tə nə, ba nə keni ba
waa Yıı nə wuuu, ba ga jə pínú, ba ma
dànì máŋá tə, ba nə wá na wiən tə, Yıı
nə kàn tə nii, sə ʊ pa ba.

Yıı nikanı tə, ʊ nə pın Abərahamə nə yoo

13 Máŋá tə, Yıı nə kàn ʊ nikanı tə, ʊ pa
*Abərahamə nə, kʊ yı ʊ dùə̀, ʊ ma kàn kʊ
nii təntə. Lìù yà tə̀lə́, ʊ nə dwə ʊ mù Yıı,
sə ʊ tì kʊ tíú yırı ʊ ma dù. Yıı dàń yı ʊ
tətə, ʊ ma dù ka dùrə̀ tə.
14 Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
«Cígá mama, à wá fwa à pubwanʊ tə n
yuu wa, à ga wá pa n dwíí pùlì
zənzən».
15 Abərahamə yı ʊ zùrì ʊ yıra, ʊ ma
dìàn kʊ nikanı təntə. Kʊ kwa nə, kʊ tə
Yıı nə kàn kʊ nikanı, ʊ pa wá, twi kʊ jì.
16 Ləzoni nə pìà ba dù dùrə̀, ba yàá pìà
lìù tə, ʊ nə dwə ba, ba ma dù. Kʊ mù dàń
nə yàá bırı də, ba sʊgʊ tə ya cígá, yá ba
ga kʊ́ʊ̀ wàrì yoo don, ba pìí ba swìn kʊ
yuu wa.
17 Mə kʊ yın nətʊ də Abərahamə.
Abərahamə dwíí tə yà mɛ, sə ba na zəni
wiən tə, Yıı nə kàn tə nikanı, ʊ pa ba. Yıı
yà pìà, sə ʊ bırı ba də cígá mama, ʊ bá
lwàń nii kʊ nikanı tə yuu wa, abada. Kʊ
mù nə pın, ʊ ma dù ʊ súrí nikanı tə nə.
18 Nikanı də dùrə̀ yı wiən bələ, tə nə
wàrì tə lwání. Yıı wàrì kʊnkʊn ʊ kʊnı, ʊ
kəni ʊ nikanı tə, də ʊ dùrə̀ tə wa, abada.
Yá kʊ yoo təntə daŋa nə jìàn. Nə mù dàń
yı lìà tə, nə nə yá tə mama, nə ga vwə nə
tìàn Yıı yıra, sə nə ga wání, nə ja yala tə,
Yıı nə tún ʊ pa nəba.
19 Yala təntə, nə nə jə, nə mıı tə yırı, yı
ndə tìʊ́ ŋʊnan nə, tə nə pın, kʊ zıga dìàn.
Yá lìù tə, nə nə ken nə yala tə ʊ nə, kʊ yı
Zwezi. Ʊ mù nə zʊa Yıı *sàń tə wa, ʊ twá
Yıı *dìə̀ tə mimii nii gànù tə wa, ʊ zʊ ʊ yí
Yıı dəyaa tə wa, Yıı nə wulə lá.
20 Mə lá nə, Zwezi dí nə yáá, ʊ tàà nə
yırı, ʊ zʊ. Ʊ jigə Yıı *joŋwana yun tìán
nəkwıa, ndə Mɛləkisedɛkə nə. Ʊ wá yà
nətʊ, wuuu, máŋá də máŋá, kʊ nə bá
zwɛ̀e.

7

*Mɛləkisedɛkə yı pìʊ́, ʊ ga yı joŋwanʊ
də*

1 Kʊ mù Mɛləkisedɛkə təntə, nə nə dí
yáá, nə swìn ʊ yoo, yı tıʊ tə, ba nə boŋə
‹Salɛmə›, pìʊ́. Ʊ ga yı Yıı tə, ʊ nə wulə
tə mɛ yuu wa, *joŋwanʊ də. *Abərahamə
nə vəli ʊ ta pɛ̀egá duən, ʊ də́, ʊ pìí ʊ bìàn,
Mɛləkisedɛkə nan ʊ va ʊ jə́rí wá, ʊ ga lòrì
Yıı, sə ʊ fwa zəni Abərahamə yıra.
2 Abərahamə pın wiən tə mama, ʊ
nə ta pɛ̀egá tə ʊ də́ ʊ pɛ̀e fugə nii
nyiən Mɛləkisedɛkə nə. Ba nə gwin
Mɛləkisedɛkə yırı tə dàń, təntən nə, kʊ
yı ‹cígá pìʊ́›. Bələ nii nə, ʊ yı ‹Salɛmə
pìʊ́›, kʊ də dàń nə yı ‹bıcan sìə́ pìʊ́›.

3 Lìù mama yərì Mɛləkisedɛkə nuu də ʊ
nyɪna. Ba yərì ʊ nɪbara dəkuu. Lìù mama
yərì ʊ lʊrɪ máŋá, nə à yəə́ ʊ tɪan máŋá. Ʊ
nyɪn də Yɪɪ-Biu tə, ʊ ga yɪ joŋwanʊ, wuuu,
kʊ máŋá nə ba zwɛ̀e.
4 Á nəŋə, Mɛləkisedɛkə nii nə dù nətʊ.
Nə nɪbɛɛ Abərahamə də tətə pɪn wá kʊ
tə, ʊ nə ta ʊ də́, tə fugə nii nyiən.
5 Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə,
pɪn cwəŋə *Levi dwíí joŋwana tə nə,
kʊ wʊ́: Ba mɛ, sə ba bwe kʊ tə mama,
*Yɪzərayɛlə lìà tə nə nɪ, fugə nii nyiən,
bwiə. Ba mɛ, sə ba bwe kʊ bwiə
Yɪzərayɛlə lìà tə con, ba də ga yɪ ba
nubɪa, Abərahamə dwíí tə wa.
6 Mɛləkisedɛkə mù tà Levi dwíí tə
wa lìù. Yá də kʊ mɛ, wiən tə mama,
Abərahamə nə ta ʊ də́, Mɛləkisedɛkə nɪ
tə fugə nii nyiən. Mɛləkisedɛkə ga tə
yɪ lìù tə, ʊ nə lòrì Yɪɪ, sə ʊ fwa zəni
Abərahamə yɪra, ʊ nə yɪ lìù tə, ʊ nə nɪ
Yɪɪ nikanan tə.
7 Kʊ bá tʊ́tʊ̀ná jə, kʊ yɪ ləzwənfarʊ nə
yàá lòrì Yɪɪ, sə ʊ fwa zəni, ʊ pa ləzwənbiə
nə.
8 Levi dwíí joŋwana tə nə joŋə
Yɪzərayɛlə lìà wiən fugə nii nyiən. Ba
də yɪ ləzoni, ba nə tɪ. Mɛləkisedɛkə mù
jon Abərahamə wiən fugə nii nyiən, yá ʊ
mù Mɛləkisedɛkə tə wulə mɪɪ wa, ndə Yɪɪ
sagɪ tə nə swìn kʊ yoo nətʊ.
9 Sɪʊ́n nə, kʊ yɪ Levi nìán tə nə joŋə
Yɪzərayɛlə lìà tə wiən fugə nii nyiən. Kʊ
yɪ nətʊ, nə ga wàá nə swìn də, Levi də
tətə twá Abərahamə dwanɪ nə, ʊ pa ʊ
fugə nii nyiən Mɛləkisedɛkə nə.
10 Nə yəə́, Abərahamə də Mɛləkisedɛkə
nə jərí duən, máŋá tə wa, də ba tə wà
Levi lʊrɪ. Yá Levi dàń yà wulə ʊ nɪbɛɛ
dwíí tə wa, kʊ nə bìàn.

Zwezi-Kərisə yɪ Yɪɪ joŋwanʊ ndə Mɛləkisedɛkə nə
(Ebərə-ba 9.6-12; 10.10-14; 19.22)

11 *Yɪzərayɛlə lìà tə Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn
*Moyizə nə, sagɪ tə wa, kʊ bɪrɪ də, Yɪɪ
*joŋwana tə mɛ, sə ba nan *Levi dwíí tə
wa, sə ba ya Yɪɪ joŋwana ndə *Arɔn nə.
Yá ba dàń wà kʊ tʊtʊŋɪ tə wàní ba tʊn, ba
pa kʊ nii sú. Kʊ mù nə pɪn, kʊ mɛ, sə Yɪɪ
joŋwanʊ nan, ʊ nə yɪ ndə Mɛləkisedɛkə
nə.
12 Yá də Yɪɪ nə tún joŋwana yírí don, ba
nə tà joŋwana ndə Levi nə, kʊ yɪ kálʊ́, sə
Yɪɪ nii tə də, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, lwàń.
13 Sʊ̀ràn tə tə yɪ nə *Yuu-Tiu yoo nə, tə
swìn. Ʊ yɪ lìù tə, ʊ nə nan dwíí don wa.
Kʊ mù dwíí tə wa, lìù tə̀lə́ lá nə, ʊ nə tʊn
joŋwana tʊtʊŋɪ.
14 Nə yəə́ pwənə pwənə də, nə Yuu-Tiu
Zwezi yɪ ba lʊrɪ Zwida dwíí tə wa. Yá
máŋá tə, Moyizə nə swìn joŋwana tə yoo,
ʊ wà kʊ dwíí tə yoo swìn.
15 Á nəŋə won tə nə pɪn, yìèn tə dèń
kwɛn, tə yɪ nəpon nəpon. Joŋwanʊ don
twi, ʊ nə nyɪn də Mɛləkisedɛkə.
16 Yɪɪ wà ʊ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə,
twá, ʊ ma tún Zwezi, sə ʊ ya Yɪɪ joŋwanʊ.
Ʊ yɪ ʊ jigə Yɪɪ joŋwanʊ, ʊ nə jə dìàn, sə ʊ
ya mɪɪ wa, kʊ nə bá zwɛ̀e abada, tə yɪrɪ.
17 Yɪɪ sagɪ tə swìn kʊ yoo tə, kʊ wʊ́:
«N yɪ Yɪɪ joŋwanʊ wuuu, kʊ máŋá nə bá
zwɛ̀e, ndə Mɛləkisedɛkə nə».
18 Kʊ yɪ cígá, dí yáá nə cwəŋə tə, Yɪɪ nə
tún, yà ba dìàn jə, kʊ ga bá lìà nə saŋa.
Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ dʊgʊ ka mù fuən fuən
cwəŋə təntə.
19 Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə, yà wàrì
ləzoni kʊ pɪn, ba jì lìà tə, ba yoo mama nə
ziən Yɪɪ yáá con. Yá sɪʊ́n nə, won wulə,
kʊ nə dwə ʊ nii təntə. Ʊ nii təntə yɪ yala
tə, nə nə twá tə nə, sə nə boli Yɪɪ yɪra.
20 Kʊ tə nə súrí lá, máŋá tə, Yɪɪ nə tún
ʊ joŋwanʊ Zwezi-*Kərisə tə, ʊ dí yáá, ʊ
dù, ʊ ma tún wá.
21 Yá Levi dwíí joŋwana tə mù yɪ ba yàá
tún, ba ga ba dùrə̀ dwì. Yá Yɪɪ dùə̀ də
Zwezi mù, ʊ swìn, ʊ wʊ́: «À dùə̀ də, n wá
yà à joŋwanʊ wuuu, máŋá də máŋá, kʊ
nə ba zwɛ̀e. À mù Yuu-Tiu bá lwàń kʊ yoo
tə».
22 Kʊ mù nə pɪn, nə mɛ, sə nə lwarɪ də,
*nimarʊ tə, nə nə jə də Zwezi, zəni dwə
nimardwan tə.
23 Kʊ tə nə súrí lá, Levi dwíí joŋwana
tə yɪn dání zənzən, ba nə yàá tɪ, ba ga
lwàní duən yuu nə tə yɪrɪ.
24 Yá Zwezi mù tà nətʊ. Ʊ mù wulə mɪɪ
wa wuuu, lìù ga tə̀lə́, ʊ nə wá lwàń ʊ yuu
nə, ʊ ya Yɪɪ joŋwanʊ.
25 Kʊ mù nə pɪn, ʊ jə dìàn máŋá mama,
sə ʊ jon lìà tə ba cʊna wa, ba nə twá də

wá, ba bà Yıı con. Ʊ cígá nə wulə mıı wa wuuu tə pın, ʊ lòrì Yıı máŋá mama, ʊ pın ba.
26 Zwezi yı Yıı nə tı, ʊ ba cʊna jə, ʊ ba durən jə. Ʊ pwɛ̀e ʊ tìàn də lìà tə nə fwa cʊna. Yá Yıı dàń zın wá, ʊ jə̀ń wiən tə mama yuu Yıı sàń nə. Kʊ mù nə pın, Zwezi nə yı Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə, ʊ nə mɛ də nəba.
27 Ʊ tà lìù tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ fwa *joŋi dıın mama. Ʊ tà lìù tə, ʊ nə wá dí yáá, ʊ fwa joŋi ʊ tətə cʊna yırı. Kʊ kwa nə, sə ʊ dàń fwa lìà tə duən də cʊna yırı, ndə Yıı joŋwana yun tìán nəkwına tə duən tə nə. Zwezi mù yı ʊ tətə nə, ʊ ma fwa joŋi*, naa nədʊ cıcı, nə cʊna yırı. Yá kʊ joŋi təntə mɛ nətʊ.
28 Yıı nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, yàá pın cwəŋə, sə ba tún joŋwana yun tìán nəkwına, ba nə yı ləzoni, ba nə bwànà yìən duən wa. Kʊ mù kwa nə, Yıı dùə̀ dùrə̀, ka nə jon ʊ nii tə, ʊ nə pın Moyizə nə, yuu nə. Ʊ twá dùrə̀ təntə nə, ʊ ma tún ʊ bìú tə, sə ʊ ya Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa, ʊ yoo mama nə ziən ʊ mù Yıı yáá con, máŋá mama wuuu, kʊ nə ba zwɛ̀e.

8

Zwezi yı nə Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa
(Ebərə-ba 9.6-12; 12.24)

1 Nə sʊgʊ tə wa, á nəŋə yoo tə, kʊ nə dá lá. Nə cígá jə Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa təntə, ʊ jə̀ə́ Yıı *sàń nə, Yıı tə, ʊ nə jə dìàn jızən* vàn nə.
2 Ʊ jə̀ə́ ʊ tʊŋa ʊ tʊtʊŋı tə Yıı dəyaa tə wa. Kʊ mù bwálí təntə nə yı Yıı sàń cígá cígá. Kʊ tà Yıı *wulu gansili† tə, ləzoni nə fwa də ba jìàn. Kʊ ya Yıı tətə nə fwa kʊ.
3 Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa mama yı ba tún, sə ʊ fwa zìlə́ wiən, ʊ pa Yıı nə, sə ʊ gʊ vàná, ʊ ma fwa *joŋə, ʊ pa wá. Zwezi də mɛ, sə ʊ ja won, ʊ nə wá pa Yıı nə.
4 Zwezi yà nə wulə lʊʊ wa, ʊ yà bá ya Yıı joŋwanʊ də tətə. Yıı joŋwana duən wulə, ba nə pın zìlə́ wiən Yıı nə, ndə Yıı *nii tə, ʊ nə pın *Moyizə, nə pın cwəŋə nətʊ.
5 Ba mù Yıı joŋwana təntə tʊŋa Yıı wulu gansili. Yá Yıı wulu gansili təntə yı, kʊ tə nə wulə Yıı sàń nə, nyınyıga. Kʊ yı Yıı wulu gansili tə cígá cígá, ka nə wulə Yıı sàń nə, yuywara. Máŋá tə, Moyizə tə nə wà Yıı wulu gansili tə fwa, Yıı pın wá nii, ʊ wʊ́: «Ywàń, n wá fwa kʊ mama, ndə kʊ nyınyıga tə nə, à nə bırı mʊ́ paan‡ tə yuu wa».
6 Zwezi mù tʊtʊŋı tə, Yıı nə pın wá, dwə joŋwana tə mama tʊtʊŋı tə zənzən. Mə nətʊ nə Yıı nikanı tə də, ʊ nə kàn də wá, dwə dí yáá nikanı tə, ʊ nə kàn də nəba, nimardwan tə wa. Kʊ mù nə pın, ʊ dàń wulə Yıı də ləzoni pwərə wa, ʊ kəni ba *nimarʊ, kʊ nə dwə dí yáá nimarʊ tə.
7 Təntən nimarʊ tə yà nə ba yìən jə, tə nə mùrì kʊ wa, kʊ yà ba də̀ń jə, sə ba lwàń kʊ yuu nə də bələ nii nimarʊ.
8 Nə nı də, təntən nimarʊ təntə yuu wa, Yuu-Tiu caga ʊ lìà tə nii nə, ʊ wʊ́:
«Á nəŋə, máŋá bìàn, à nə wá fwa nimarʊ nədʊn də *Yızərayɛlə lìà tə, də Zwida dwíí lìà tə.
9 Kʊ nimarʊ tə bá ya ndə dí yáá nimarʊ tə nə, à nə fwa də ba nıbara-ba. Kʊ nimarʊ təntə, à nə dí yáá, à fwa də ba, à jın ba jıın nə, kʊ dıın tə nə, à van à ja nan *Ezwipətə wa».
Yuu-Tiu tə pìí ʊ swìn, ʊ wʊ́:
«Ba wà à nimarʊ tə nii nə twá. Kʊ mù nə pın, à də ma dʊgʊ ba tıa».
10 Yuu-Tiu kʊ́ù súrí lá nə, ʊ wʊ́:
«Á nəŋə nimarʊ tə, à nə wá fwa də Yızərayɛlə lìà tə, máŋá, kʊ tə nə bìàn, wa. À wá tún à coŋi tə ba pubʊŋa wa, à ga wá pa, ba ja tə ba waa con. À wá yà ba Yıı, ba də wá yà à mù lìà.
11 Lìù kʊ́ù bá ya lá, ʊ nə wá zàn, ʊ kàrì ʊ tıʊ lìù don, nə à yə̀ə́ ʊ nubiu, ʊ wʊ́:

* **7:27 7.27** Kʊ joŋi təntə nə yı ʊ tıan tə, ʊ nə tıga dagarʊ tə yuu wa. Ywàń Matiə 27 tə wa. * **8:1 8.1** Ka jə̀ń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí. † **8:2 8.2** *Yızərayɛlə lìà tə yà yı kʊ mù gansili təntə yiri wa nə, ba jʊ̀nì Yıı, máŋá tə wa, Moyizə nə pın ba Yıı *nii tə. Kʊ máŋá tə wa, də ba tə wà Yıı *dìà lwə̀ də kapana. ‡ **8:5 8.5** Kʊ yı paan, ka nə wulə kasɔɔ lanworu wa, ba nə boŋə ka *Sinayi. Ka mù paan təntə yuu wa nə, Yıı pın ʊ nii tə Moyizə nə.

‹Bàá yəbə n lwarı Yuu-Tiu!› Ba mama tə
míámían wá yəni nə, kʊ nə zıgı bisımaa,
kʊ ja va nəkwıa.
12 À ga wá kwɛn ba cʊna tə à lı à mù də
ba pwərə wa. Yá à kʊ́ù ba pìí à lìí tə yoo».
13 Də Yıı nə swìn nimardʊn tə yoo, sə
nə yəni də, təntən nyiən tə mù dàń jigə
wodwan. Yá won tə nə yı wodwan, kʊ nə
kwın, kʊ pìà kʊ bırı də, kʊ won tə kʊ́ù bá
dán, kʊ ma jén lá nə.

9

Təntən nimarʊ joŋi tə yoo

1 Təntən *nimarʊ tə yà jə bwálí tıa yuu,
yá nə lı, ʊ kwɛn, ʊ tún, ba jùnì wá kʊ wa.
Kʊ yà jə kʊ coŋi, ba nə tún ba twá tə nə,
ba ma fwa yıjʊnı təntə.
2 Kʊ yı cígá, ba yà fwa Yıı *wulu gansili,
kʊ nə jə dəbıa bələ. Ba boŋə kʊ dəbiu
don kwa con dìə tə, kʊ nə yı Yıı nyiən.
Kʊ dìə təntə wa nə, ba yà tún canzılʊ, kʊ
pına barpɛ, də dipɛn tə, ba nə tún ba pa
Yıı nə, də tabılʊ.
3 Gansili tə bələ nii dəbiu tə mimii jə
gànù don. Ba boŋə kʊ bələ nii dəbiu
təntə, də dəyaa dəbiu tə, kʊ nə yı Yıı cıcı
nyiən.
4 Ba fwa sían *joŋi kúrí, ba tún kʊ bwálí
tə wa. Mə lá nə, ba sʊrı tıralı tə. Yá mə
bwálí təntə wa nə, nimarʊ daka tə, kʊ nə
pəri də sían, yà wulə. Sían zʊŋa yà wulə
kʊ daka tə wa, də kʊ wa wodiu don, ba
nə ma boŋə ‹manə*›. *Arɔn daduu tə, kʊ
nə pén vʊran, də yà wulə kʊ daka tə wa.
Kapanpıpɛ bələ tə, ba nə púpúní nimarʊ
sʊ̀ràn tə, tə yuu wa tə, də yà wulə kʊ wa.
5 Daka tə yuu wa, ba fwa wiən bələ, tə
nə yı ndə *malıkɛ nə, ba kə lá. Tə jə
dun zənzən, tə ga bırı də, Yıı wulə kʊ
bwálí tə wa. Tə vànà tə ywárí púə́ bwálí
tə nə, ba nə kəni jana tə, sə tə sın cʊna
tə. Máŋá tə̀lə́ sían nə, sə à gwin tə yìən
təntə mama dàń, à bırı aba.
6 Yıı wulu gansili tə pwɛ̀e bwálá bələ.
Dıın mama, Yıı *joŋwana tə zwı kʊ kwa
con dìə tə wa, ba fwa ba tʊtʊŋı tə.
7 Yá kʊ dəyaa tə mù yı, Yıı joŋwana yun
tìán nəkwıa tə cıcı nə wàá lá nə, ʊ zwı
bını wa, naa nədʊ. Kʊ bwálí tə wa, ʊ mɛ,
sə ʊ ja vanı tə, ʊ nə ma fwa joŋi tə, jana,
ʊ ja zʊ lá, ʊ pa Yıı nə, ʊ tətə cʊna yırı, də
cʊna tə yırı, *Yızərayɛlə lìà tə nə tʊn də
ba yərì.
8 Á nəŋə kʊ tə, Yıı-*Siŋu tə nə pìà, sə
kʊ twá kʊ yoo tə nə, kʊ bırı nəba. Kʊ pìà
kʊ bırı nəba də, máŋá tə mama Yıı wulu
gansili tə kwa con dìə, tə nə wá yà lá, Yıı
dəyaa mimii tə bá súrí, sə lìà zʊ.
9 Kʊ yoo tə nyınyıga yı, kʊ bırı nəba
yìən, tə nə bìàn sían. Kʊ yı kʊ bırı nəba
də, wiən tə, ba nə pın Yıı nə, də jwəŋə tə,
ba nə fwa, ba pın wá, wàrì yokʊkwınan
tə tə lı ləzoni tə pubʊŋı wa, ba nə fwa.
10 Tə coŋi təntə yı tə wulə ləzoni yıra
yırı, ba wodiu yuu yırı, də kʊ tə nə nywìn
yuu yırı, də naswıa yirə yirə yırı. Tə mù
coŋi təntə yà tún, tə yoo yà də́ lá, kʊ ja
va máŋá tə, Yıı nə lwàń wiən tə.

Zwezi-Kərisə joŋi tə yoo (Ebərə-ba 12.24)

11 Zwezi-*Kərisə yı ʊ twi ndə Yıı
*joŋwana yun tìán nəkwıa nə, sə Yıı
twá də wá, ʊ pa nəba wozəŋə tə, tə nə
manwarı tə wulə. Ʊ nan Yıı *wulu gansili
tə wa. Kʊ gansili təntə tà ləzoni nə fwa
də ba jìàn. Kʊ pìà kʊ bırı də, gansili təntə
tə̀lə́ tıa yuu yəbə. Kʊ gansili təntə ziən,
kʊ doni tıa yuu nyiən tə.
12 Zwezi-Kərisə yı naa nədʊ cıcı nə, ʊ
zʊa Yıı wulu gansili tə dəyaa tə wa. Kʊ
tà bʊtʊlan, də nabii jana nə, ʊ ja zʊ kʊ
bwálí tə wa. Kʊ yı ʊ tətə jana nə, ʊ ja zʊ,
sə ʊ ma yə̀ nəba ʊ jon, sə nə tını nə tìàn,
máŋá tə, kʊ nə ba zwɛ̀e.
13 Fuən nə, ba yàá gʊ bʊtʊlan də
nabıran, ba lı tə jana tə, ba mí lìà tə nə
cʊ̀gʊ̀ tə yuu wa. Ba yàá gʊ nacıın, ba sʊrʊ,
ba pɛ̀e kʊ tʊnan tə, ba lwá lìà tə yuu wa,
ba nə fwa cʊna. Ba nə fwa kʊ nətʊ tə, ba
zwɛ̀e, ba lìà tə dàń ya Yıı nə tı, ba cʊna
də sın, tə nan ba yıra†.
14 Də kʊ nətʊ tə nə yı cígá, sə nə lwarı
də, Zwezi-Kərisə jana tə dwə tə vàná tə

* **9:4 9.4** Manə yı wodiu tə, Yıı nə pın *Yızərayɛlə lìà tə nə, kasɔɔ lanworu tə wa. † **9:13 9.13** Ba lìà təntə dàń wàá ba pìí ba tʊŋa ba pın Yıı nə.

jana tə. Kərisə tə, ʋ nə wà cʋna tʋn, ʋ twá Yıı-*Siŋu tə dìàn, tə nə ba zwɛ̀e tə nə, ʋ pa ʋ tìàn Yıı nə, ndə joŋi vanı nə. Ʋ jana tə dàń wá sın yokʋkwınan tə nə pubʋŋı wa, tə lı, sə nə kʋ́ʋ̀ dàn ká fwa tʋtʋnkʋkwınan, tə nə wá ja nəba, tə va tıan wa. Kʋ mʋ̀ dàń nə wá pa, nə fwa Yıı tə, ʋ nə wulə mıı wa, tʋtʋŋı tə.

Jana tə yı tə bırı Yıı nimarʋ tə

15 Zwezi-*Kərisə yı lìù tə, ʋ kəni *nimardʋn Yıı də lìà pwərə wa. Zwezi tıga, sə ʋ jon lìà tə, ba nə fwa cʋna nimardwan tə máŋá wa. Yá lìà tə, Yıı nə kʋ́rí, dàń wá na wozəŋə tə, ʋ nə kàn nii, sə ʋ pa ba. Tə wozəŋə təntə wulə máŋá mama wuuu, tə ga ba cʋ̀gà.

16 Lìù wàá sagı ʋ pʋ́pʋ́ní, kʋ nə bırı nətʋ tə, ba nə mɛ, sə ba tàrì ʋ jıjə, də ʋ nə tıga. Kʋ dàń nə yı ʋ tıan kwa nə, ba mɛ, sə ba swìn ʋ wiən tə tarʋ yoo.

17 Kʋ yı cígá, tıan kwa, wotarı sagı jə funə, də lìù tə, ʋ nə pʋ́pʋ́ní kʋ sagı tə, nə tıga. Lìù tə, ʋ nə pʋ́pʋ́ní kʋ, nə wà tı, kʋ sagı tə ba funə jə.

18 Kʋ mʋ̀ nə pın, Yıı wà təntən nimarʋ tə tətə tʋ́n, də jana wà lwé.

19 Kʋ yı cígá, *Moyizə dí yáá ʋ kàrì Yıı *nii tə mama, ndə kʋ nə pʋ́pʋ́ní Yıı nii sagı tə wa nətʋ, *Yızərayɛlə lìà tə mama yáá con. Kʋ kwa nə, ʋ tì nabii jana, də bʋtʋlan jana, də níá, ʋ kə duən nə. Ʋ kén tìʋ́ don vʋran, ba nə boŋə yizopə, də piə kʋran tə nə yı ndə gunən nəsıan nə, ʋ kə jana tə wa. Ʋ dàń lı tə, ʋ mí ʋ kə Yıı nii sagı tə, də lìà tə yuu wa.

20 Máŋá tə nə, ʋ nə wulə ʋ mí tə, ʋ kəni ba nə, ʋ swìn ba con, ʋ wʋ́: «Kʋ tə yı jana tə, Yıı nə ma kəni ʋ nimarʋ tə ʋ mʋ̀ də á mʋ̀ pwərə wa, sə á zìlí kʋ nimarʋ tə nii».

21 Kʋ kwa nə, ʋ yàá mí tə jana tə nətʋ, Yıı *wulu gansili tə yuu wa, də tʋtʋnzıla tə mama yuu wa, ba nə yàá ma fwa Yıı tʋtʋŋı tə.

22 Kʋ nə yı də Yıı nii sagı tə mʋ̀, tʋtʋnzıla tə zʋnı mama, durən sın tə nan də jana təntə. Yá jana dàń nə wà lwé, Yıı bá sɛ̀e, ʋ kwɛn cʋna tə, ʋ lı nə mʋ̀ də wá pwərə wa.

Zwezi-Kərisə vəli Yıı sàń, nə mʋ̀ yırı

23 Wiən tə, ba nə ma fwa Yıı tʋtʋŋı tə dí yáá nə, yà yı Yıı sàń wiən tə nyınyıga. Tə wiən təntə yà mɛ, sə ba sın tə jana wa. Yá Yıı tʋtʋnzıla, tə nə wulə ʋ sàń nə, də mɛ, sə ba sın tə jana wa. Kʋ mʋ̀ *joŋi təntə mɛ, sə kʋ doni. Kʋ mʋ̀ nə yı Zwezi jana tə.

24 Zwezi-*Kərisə wà Yıı *wulu gansili tə, ləzoni nə fwa də ba jìàn, wa zwı. Kʋ gansili təntə yı Yıı sàń tə nyınyıga. Yá Zwezi-Kərisə mʋ̀ dàń zʋa Yıı sàń təntə wa. Ʋ wulə kʋ wa sı́ʋ́n nə, ʋ lòrì Yıı ʋ pın nəba, Yıı yáá con.

25 Ʋ wà lá zwı, sə ʋ fwa joŋi nɛɛ kapʋpʋ, ndə Yıı *joŋwana yun tìán nəkwıa tə nə. Ba mʋ̀ nə yàá zʋ Yıı wulu gansili tə dəyaa tə wa bını mama, də wiən duən jana. Zwezi-Kərisə mʋ̀ yı ʋ zʋa lá də ʋ tətə jana.

26 Kʋ yà nə wà nətʋ yın, ʋ yà wá də́ càn nɛɛ kapʋpʋ, kʋ nə zıgı lʋʋ də̀ń laŋʋ máŋá, kʋ ja vəli wuuu. Cígá, ʋ twi, ʋ bırı ʋ tìàn naa nədʋ, sə ʋ ma zwɛ̀e fuən máŋá tə. Ʋ tì ʋ tìàn, ʋ ma fwa joŋi, ʋ ga twá ʋ joŋi tə nə, ʋ ma cʋ̀gʋ̀ cʋna dìàn.

27 Lìù mama yı naa nədʋ cıcı nə, ʋ mɛ, sə ʋ tı. Kʋ kwa nə, kʋ tíú vələ Yıı yáá con, sə Yıı bʋ̀rì ʋ bʋ̀rà.

28 Mə nətʋ nə, kʋ pa Zwezi-Kərisə nə. Ʋ tì ʋ tìàn, ʋ ma fwa joŋi naa nədʋ cıcı. Ʋ fwa kʋ, sə ʋ ma wàní ʋ lı lìà zənzən ba cʋna wa. Ʋ tə wá pìí ʋ bırı ʋ tìàn, nɛɛ bələ nii nə. Yá kʋ dàń nə kʋ́ʋ̀ tà, sə ʋ lı lìà ba cʋna wa, kʋ yı, sə ʋ jon lìà tə nə dànì wá.

10

Zwezi-Kərisə twi, sə ʋ fwa kʋ tə, Yıı nə pìà

(Ebərə-ba 9.7-15, 23-28)

1 Yıı *nii tə, ʋ nə pın *Moyizə nə, yı ndə wozəŋə nə, tə nə bìàn, nyınyıga nə. Yá kʋ dàń nə tà tə cígá cígá tə, nə nə wá na tə nə kʋ bırı nəba. Yıı nii yoo təntə pìà, sə ba fwa *jwəŋə yiri nədʋ bını mama. Kʋ mʋ̀ nə pın, Yıı nii yoo təntə wàrì lìà tə, ba nə boli Yıı yıra, kʋ pın ba yanı lìà tə, ba yoo mama nə ziən ʋ yáá con, abada.

2 Kʋ mʋ̀ jwəŋə təntə yà nə jə dìàn, sə tə sın ba lìà təntə cʋna naa nədʋ, ba yà

kúù bá pìí, ba bún ba cʊna tə yoo. Yá ba
yà kúù bá pìí ba fwa joŋi, abada.
3 Yá kʊ dàń twá kʊ mù jwəŋə təntə nə,
ba ma lìí ba cʊna tə yoo bɪnɪ mama.
4 Kʊ nətʊ tə fwa, nabɪran də bʊtʊlan
jana nə wàrì ləzoni cʊna tə lɪ abada tə
yɪrɪ.
5 Kʊ mù nə pɪn, máŋá tə, Zwezi-*Kərisə
nə bìàn lʊʊ wa, ʊ swìn Yɪɪ con, ʊ wʊ́:
«N ba joŋi, nə à yəə́ zìlə́ wiən pìà, yá n
fwa yɪra, n pa nə.
6 Vàná tə, ba nə gʊa, ba sʊrɪ jwəŋə kúrí
tə yuu, də jwəŋə tə, ba nə fwa cʊna yɪrɪ,
ba n pùə́ poli.
7 Kʊ mù yɪrɪ, à dàń swìn n con, à wʊ́: Nəń
à nə, à twi, sə à fwa kʊ tə, n mù Yɪɪ nə
pìà. Kʊ mù yoo təntə yɪ kʊ pʊ́pʊ́ní n sagɪ
tə wa à mù yɪrɪ».
8 Zwezi-Kərisə dí yáá, ʊ swìn Yɪɪ con, ʊ
wʊ́:
«N ba jwəŋə də zìlə́ wiən jələ. N ba vàná
tə, ba nə gʊa, ba sʊrɪ joŋi kúrí yuu,
də jwəŋə tə, ba nə fwa cʊna yɪrɪ,
jələ. Tə ba n pùə́ poli».
Yá Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə, bɪrɪ də,
tə jwəŋə təntə mama mɛ, sə tə fwa.
9 Zwezi-Kərisə kúù pìí ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Nəń
à nə, à twi, sə à fwa kʊ tə, n nə pìà». Kʊ
nətʊ dàń pìà kʊ bɪrɪ də, Zwezi-Kərisə mù
ken fuən jwəŋə tə vàn nə. Ʊ lwàń tə də,
ʊ mù tətə joŋi tə.
10 Ʊ fwa kʊ tə Yɪɪ nə pìà. Ʊ tì ʊ tətə
ləzwəndɔɔ tə, ʊ ma fwa joŋi, ʊ pa nəba
naa nədʊ cɪcɪ, kʊ mù dàń nə pɪn, nə sɪn
nə tìàn, nə lɪ nə cʊna wa.
11 Yɪɪ joŋwanʊ mama mù yɪ dɪɪn mama,
ʊ zɪga yɪɪ nə, ʊ fwa jwəŋə máŋá mama,
Yɪɪ yáá con. Ʊ yàá fwa jwəŋə yiri nədʊ,
də ʊ bwé, yá tə jwəŋə tə wàrì cʊna tə lɪ
abada.
12 Zwezi-Kərisə mù fwa joŋi nədʊ cɪcɪ,
cʊna yɪrɪ, kʊ nə də́ lá, máŋá mama wuuu.
Yá kʊ kwa nə, ʊ yɪ lìù tə, ʊ dàń nə jəə́ Yɪɪ
jɪzən* vàn nə.
13 Síún nə, ʊ dàń yɪ ʊ dànì, sə Yɪɪ kə ʊ
dʊŋa tə ʊ nɛɛ dəń.
14 Zwezi-Kərisə twá joŋi nədʊ nə, ʊ pa
lìà tə, ʊ nə sɪn ba cʊna ʊ lɪ, yoo mama
dàń ziən máŋá mama, wuuu.
15 Yɪɪ-*Siŋu tə də bɪrɪ kʊ nətʊ tə nəba.
Kʊ mù nə pɪn, kʊ dí yáá, kʊ swìn, kʊ wʊ́:
16 «*Yuu-Tiu swìn, ʊ wʊ́: ‹Á nəŋə *ni-
marʊ tə, à nə wá fwa də ba, kʊ dɪan
təntə kwa nə. À wá tún à coŋi tə ba
pubʊŋa wa, máŋá, kʊ tə nə bìàn
wa. À ga wá pa, ba ja tə ba waa
con›.»
17 Ʊ tə swìn kʊ kwa nə, ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«À kúù ba pìí à lìí ba cʊna tə, də ba
yokʊkwɪnan tə, ba nə tʊn, tə yoo».
18 Yɪɪ nə kwɛn cʊna ʊ lɪ, kʊ kúù wà
mɛ, sə ba fwa zìlə́ wiən, ba ma lɪ tə cʊna
təntə.

Nə dànà ká pìí nə va nə kwa!
(Efɛzə tìán 2.13, 18; 4.14-16; 6.4-20; 12.25-29)

19 À nubɪa-ba, Zwezi nə lwá ʊ jana tə
pɪn, nə yəə́ cígá mama, də nə jə cwəŋə,
sə nə zʊ bwálí tə, Yɪɪ nə wulə, yá fən ga
tələ́.
20 Zwezi súrú cwəŋə nədʊn, ʊ pa nəba.
Ʊ cɪrʊ mimii nii gànù tə, kʊ nə pwɛ̀e nə
mù də Yɪɪ duən nə. Kʊ cwəŋə təntə pɪn
mɪɪ lìà nə. Mimii nii gànù tə nə cɪrʊ tə
yɪ, kʊ bɪrɪ Zwezi tətə ləzwəndɔɔ tə, ba nə
paa dagarʊ tə yuu wa.
21 Yá nə dàń jə Yɪɪ joŋwana yun tìán
nəkwɪa, ba nə tún, sə ʊ ya Yɪɪ dìə tə yuu
wa.
22 Kʊ mù tə yɪrɪ, nə dàń fàrá nə boli
ʊ yɪra də bɪcan nədʊ. Nə kənə nə waa
mama míámían Yɪɪ nə wuuu. Nə pɪan,
Zwezi jana tə sɪn nə pubʊnkʊkwɪnan tə,
tə lɪ, sə nə ga swɛ nə yɪra də níá tə, nə
ba durən jə.
23 Yɪɪ fwa nikanɪ. Yɪɪ mù yàá fwa máŋá
mama kʊ tə, ʊ nə swìn də, ʊ wá fwa. Kʊ
mù nə pɪn, nə kúù dànà ká pa nə jìàn
gwàrì, nə swìán kʊ tə, nə nə jə kʊ yala tə
yoo.
24 Nə ywàŋá duən yuu. Nə daŋa duən
jìàn, sə nə ma wàní nə sóní duən, nə ga
fwa kʊ tə nə ziən.
25 Nə dànà ká dəri, nə yá nə Kərisə
lìà púlí tə nə, ndə kʊ nə yɪ lìà duən
yofwamɪʊn nə, ba nə yàá kúù ba ba púlí
tə wa twi. Nə daŋa duən jìàn. Nə fwa

* **10:12 10.12** Ka jəń pìʊ́ jɪzən vàn nə yɪ dun bwálí.

nətʊ wuuu, nə súrí lá, nə nə yèə́ də, Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə túrí dɪɪn tə bwələ yɪrɪ.

26 Nə yèə́ cígá tə, nə ga sɛ̀e ka də. Kʊ kwa nə, nə nə sɪnɪ, nə fwa cʊna, nə dàń mɛ, sə nə yəni də, joŋi tə̀lə́, kʊ nə wá lɪ tə cʊna tə nə yuu wa.

27 Də nə nə fwa kʊ yoo tə, yoo tə, kʊ dàń nə ga, kʊ mù nə yɪ, sə nə dàn yoo tə, nə wá bà də nə vɪvaga. Kʊ mù nə yɪ Yɪɪ bʊ̀rà tə, də mən, tə yoo nə cà, tə nə wá də́ Yɪɪ dʊŋa tə.

28 Á yèə́ də, lìù nə cʊ̀gʊ̀ Yɪɪ *nii tə, ʊ nə pɪn *Moyizə nə, kʊ mɛ, sə lìà tə nə nɪ wá, yí bələ, nə à yèə́ batwa, ba swìn də, ʊ cígá cʊ̀gʊ̀ kʊ. Kʊ kwa nə, ba dàń wàá ʊ mù lìù təntə ba gwɪ, ba ga ba ʊ yinəgə dəri.

29 Mə kʊ yɪ nətʊ, kʊ pa lìù tə nə, ʊ nə cʊ̀gʊ̀ Yɪɪ nii tə, ʊ nə pɪn Moyizə nə. Yá lìù tə, ʊ nə yalɪ Yɪɪ-Biu tə, kʊ dàń wá yà nətə, kʊ pa ʊ mù nə? Kʊ tíú təntə zʊnɪ *nimarʊ jana tə, tə nə sɪn wá, tə lɪ ʊ cʊna tə wa. Kʊ tíú twɪn Yɪɪ-*Siŋu tə, kʊ nə pɪn, nə lwarɪ Yɪɪ pubwanʊ tə. Kʊ mɛ, sə kʊ tíú na càn, ʊ doni.

30 Nə yèə́ Yɪɪ zəni, ʊ nə swìn, ʊ wʊ́: «Á yágá, sə à mù nə fwìn à lɪŋa lìà tə nə vɪga tə yuu wa. À wá ŋwín kʊ tə nə mɛ də ba lìù mama, à pa wá». Kʊ tə nə súrí lá nə, kʊ tə pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́: «À mù Yuu-Tiu wá bʊ̀rì à lìà tə bʊ̀rà».

31 Kʊ yɪ càn nəfarʊ, kʊ pa lìù tə nə, Yɪɪ tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa, nə wá ja, ʊ kə ʊ jìàn wa!

32 Á lie á tìàn, kʊ tə nə tʊn, kʊ lɛ máŋá tə wa, á yíá nə twi tə pori Yɪɪ cwəŋə tə wa. Kʊ máŋá tə wa, á dí càn zənzən, yá á ga zɪgɪ dìàn, á də́ dìàn də yaŋwɪa.

33 Dɪɪn don nə, á yɪ ba yàá twɪn, ba pa, á də́ càn lìà tə mɛ yáá con. Nə à yèə́, á yàá kə á nii lìà tə kwa, ba nə fwa tə yìèn tə ba yɪra.

34 Á cígá sɛ̀e, á də́ càn, də lìà tə nə wulə bàń dìè wa. Á sɛ̀e, sə ba jon á jɪjə wiən, də pupwən, á nə yèə́ də, á jə jɪjə wozəŋə tə nə dwə nətʊ, tə nə wulə wuuu, tə bá zwɛ̀e, yɪrɪ.

35 Kʊ mù tə yɪrɪ, á dànà ká pa, fən ja aba yoo wa. Kʊ mù nə wá pa, á na ŋwírán, tə nə dáá.

36 Á yɪ lìà tə, á nə mɛ, sə á ja pínʊ́ wuuu, á dànà ka pìí á kə kwa, á ma fwa kʊ tə, Yɪɪ nə pìà. Á nə fwa kʊ nətʊ tə, á wá na kʊ tə, Yɪɪ nə kàn nii, sə ʊ pa aba.

37 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wʊ́:
«Kʊ ga máŋá mancɪn, sə lìù tə, ʊ nə bìàn tə, bà. Ʊ wá bà síʊ́n síʊ́n.

38 Lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa à nə, ʊ yɪ cígá tíú à yáá con. Kʊ tíú ga wá yà mɪɪ wa, kʊ nə ba zwɛ̀e, Yɪɪ con. Yá kʊ tíú dàń nə pìí ʊ kə ʊ kwa, à pùə́ kʊ́ʊ̀ bá ya ywání də wá».

39 Nə mù tə̀lə́ də lìà tə, ba nə pìí ba kəni ba kwa, sə ba jén. Nə mù yɪ lìà tə, nə nə keni nə waa Yɪɪ nə wuuu, sə ʊ jon nəba nə cʊna wa.

11

Nə kənə nə waa Yɪɪ nə wuuu, ndə nə nɪbara-ba tə nə
(Zwan 8.56; 1 Piyɛrə 1.8)

1 Də lìù nə keni ʊ waa Yɪɪ nə wuuu, kʊ dəń nə yɪ bɛ̀eɛ̀e? Kʊ dəń nə yɪ, ʊ dí yáá, ʊ yèə́ də, ʊ jə wiən tə, ʊ nə jə tə yala. Yá kʊ yɪ, sə ʊ ya lìù tə, də ʊ nə yèə́ də, wiən tə, ʊ nə ba na yii wa, wulə cígá cígá, ʊ ba tə yoo bɛ̀eé.

2 Nə nɪbara-ba tə ken ba waa Yɪɪ nə wuuu, kʊ mù yɪrɪ nə, Yɪɪ dàń bɪrɪ də, ʊ pùə́ poli ba yuu wa.

3 Nə də keni nə waa Yɪɪ nə wuuu. Kʊ mù nə pɪn, nə yèə́ də, kʊ yɪ kʊ twá ʊ sʊgʊ tə nə, lʊʊ ma fwa. Mə kʊ twá nətʊ, nə dàń ma yèə́ də, kʊ yɪ, Yɪɪ twá wiən tə nə, nə yíá nə ba na, ʊ ma fwa wiən tə, nə yíá nə na.

(Tʊtʊnan 7.2-7, 20-36)

4 Abɛlə* ken ʊ waa Yɪɪ nə wuuu. Kʊ mù nə pɪn, ʊ ma fwa *joŋi, kʊ nə ziən, kʊ doni Kayɛn joŋi tə. Yɪɪ swìn də, Abɛlə yɪ cígá tíú ʊ mù Yɪɪ yáá con, ʊ nə keni ʊ waa ʊ nə yɪrɪ. Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ ma sɛ̀e ʊ jon ʊ joŋi wiən tə. Abɛlə tɪga, yá ʊ nə ken ʊ waa Yɪɪ nə tə pɪn, ʊ sʊgʊ tə wulə.

5 Enokə ken ʊ waa Yɪɪ nə wuuu. Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ ma tì wá tɪa yuu, ʊ ja dì ʊ con. Yɪɪ pɪn Enokə wà twá də tɪan, ʊ ma bà ʊ

* **11:4 11.4** Abɛlə də Kayɛn yà yɪ nubɪa. Ba bələ tə mama yà yɪ Adamə də Ɛvə bɪa. Kayɛn nə gʊa Abɛlə.

mù Yıı *sàń. Yá ba yà kúù wàrì wá, ba
pìí ba nı, Yıı nə tì wá, ʊ kə ʊ con tə yırı.
Yá máŋá tə, Yıı tə nə wà Enokə tì, ʊ ja dì
ʊ sàń nə, ba swìn ʊ yoo də, ʊ ya lìù tə, ʊ
nə poli Yıı pùə́.
6 Kʊ yı lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa Yıı cıcı
nə wuuu, nə wàá Yıı pùə́ ʊ poli. Lìù tə, ʊ
nə boli Yıı yıra, ʊ mɛ, sə ʊ pa cígá də, Yıı
wulə, Yıı ga yı lìù tə, ʊ nə pın ŋwírán lìà
tə nə, ba nə pìà wá.
7 Nowe ken ʊ waa Yıı nə wuuu. Kʊ mù
nə pın, Yıı twá kʊ nə, ʊ ma bırı wá yìèn,
tə nə bìàn, tə yà nə ba na yíá wa. Ʊ tì
Yıı sʊgʊ tə, ʊ ma fwa cígá. Ʊ fwa níá yuu
bori nəfarʊ, sə ʊ ma jon ʊ dìà lìà. Kʊ yoo
təntə, ʊ nə fwa, kʊ bırı də lìà† tə duən tə
mama fwa cʊna. Yá ʊ dàń nə ken ʊ waa
Yıı nə tə pın, Yıı lwarı wá, ndə lìù tə nə,
ʊ nə yı cígá tíú ʊ mù Yıı yáá con.
8 *Abərahamə ken ʊ waa Yıı nə wuuu.
Kʊ mù nə pın, Yıı nə kúrí wá, ʊ sɛ̀e Yıı
nii tə. Ʊ vəli lʊʊ don wa, Yıı nə kàn nii
də, ʊ wá pa wá. Máŋá tə, ʊ yà ma vəli lá,
ʊ yà yèrì bwálí tə, ʊ nə vələ.
9 Abərahamə ken ʊ waa Yıı nə. Kʊ mù
nə pın, ʊ va ʊ jèń lʊʊ tə wa, Yıı nə kàn
nii də, ʊ wá pa wá. Ʊ yın vee kʊ lʊʊ nii
təntə wa bına də bına. Ʊ mù də ʊ bıa
bələ tə nə yın gansilə tə wa. Kʊ mù nə
yı *Yızakə də *Zwakɔbə. Yıı kàn kʊ mù
nikanı təntə Yızakə də Zwakɔbə də con,
ndə Abərahamə nə.
10 Abərahamə cígá yà dànì, sə tıʊ tə
lwə̀, sə kʊ dəkuu də ga ja dìàn. Yá Yıı
dàń nə tún kʊ tıʊ tə dəkuu, ʊ mù ga nə
lwə̀ kʊ də.
11 Sara ken ʊ waa Yıı nə wuuu. Kʊ mù
nə pın, Yıı pa, ʊ wàní bìú ʊ lʊrı. Yá ʊ yà
ga yı lìù tə, ʊ nə jigə kazʊnʊ, ʊ kúù wàrì
bìú ʊ lʊrı. Sara yà yə̀ə́ yoo nədʊ. Ʊ yà
yə̀ə́ də, Yıı ba ʊ nikanı yuu wa zaŋa.
12 Kʊ mù nə pın, máŋá tə wa,
Abərahamə, ʊ nə yı bɛɛ nədʊ, nə twi ʊ
bwànì, ʊ nı dwíí. Kʊ kwa nə, dwíí təntə
púlí ndə kacılacɛ nə lanworu wa. Ba
dáá ndə mʊʊ nii kasılʊ də nə. Ba wàrì
Abərahamə bıa tə nii ba gàlì.
13 Mə lìà təntə mama nə keni ba waa
Yıı nə wuuu, ba ga tı, də ba tə wà wiən
tə nı, Yıı nə kàn nii, sə ʊ pa ba. Ba mù yı,
ba zıgı kwa, ba na wiən təntə, ba ga fwa
pupwən tə yırı. Ba swìn nəpon nəpon də,
ba yı vərə, ba nyına tıʊ ga tə̀lə́ tıa ka tə
yuu wa.
14 Lìà tə nə swìn kʊ nətʊ tə, bırı nəpon
nəpon də, ba pìà ba nyına tıʊ.
15 Ba yà kúù ba kʊ tə, ba nə nan ba yá,
tə yoo bʊŋa. Kʊ fıra yà nə jə ba, ba yà
tə wàá cwəŋə ba nı, ba pìí ba vəli ba sàń
təntə wa.
16 Kʊ cígá mama yà yı tıʊ tə nə ziən, kʊ
doni won don mama nə, ba yà pìà. Kʊ yı
bwálí tə nə wulə Yıı sàń nə, nə ba pìà.
Kʊ mù nə pın, cavıra ba Yıı jə, sə ba ja
wá, ba bon ba nyına Yıı. Kʊ yı cígá, ʊ
tətə nə tanı tıʊ, ʊ pa ba.
17 Abərahamə ken ʊ waa Yıı nə wuuu.
Yá Yıı dàń yà pìà, sə ʊ ja Abərahamə də̀ń
nə. Yıı lòrì wá, sə ʊ tì ʊ bìú Yızakə, ʊ ma
fwa joŋi ʊ pa wá. Abərahamə dàń ma tì
ʊ bidʊa kələn tə, sə ʊ ma fwa joŋi, ʊ pa
Yıı nə. Máŋá tə, Abərahamə fwa kʊ yoo
təntə, də Yıı dí yáá, ʊ kàn nii də wá nɛɛ
kapʊpʊ.
18 Yıı yà swìn Abərahamə con, ʊ wʊ́:
«Kʊ wá twá Yızakə, n mù Abərahamə n
ma na bıa».
19 Abərahamə yà yə̀ə́ də, Yıı jə dìàn, sə
ʊ zìn tıga tətə tıan wa. Kʊ mù nə pın,
Yıı ma pìí ʊ pa wá ʊ bìú Yızakə, ndə ʊ nə
tıga, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan tıan wa.
20 Yızakə ken ʊ waa Yıı nə wuuu. Kʊ
mù nə pın, ʊ ma lòrì Yıı, sə ʊ fwa zəni, ʊ
pa Zwakɔbə də Esaʊ‡ nə, yìèn tə yırı, tə
nə bìàn.
21 Zwakɔbə ken ʊ waa Yıı nə wuuu. Kʊ
mù nə pın, máŋá tə, ʊ tıan nə yí, ʊ twın
Zwʊzɛfə bıa tə duən kwa, ʊ lòrì Yıı, sə ʊ
fwa zəni, ʊ pa ba lìù mama nə. Yá ʊ nyí
ʊ daduu yuu, ʊ kwá tıa, ʊ pa dun Yıı nə.
22 Zwʊzɛfə§ ken ʊ waa Yıı nə wuuu.
Kʊ mù nə pın, ʊ tıan máŋá nə yí, ʊ
swìn *Yızərayɛlə lìà ka nan *Ezwipətə
nagwanaa tə wa yoo. Ʊ pın ba nii, sə

† **11:7 11.7** Kʊ máŋá tə wa, Yıı pın dwà nəfarʊ nà, lìà tə duən tə mama ga tı, ba mé kʊ níá tə wa. ‡ **11:20 11.20** Zwakɔbə də Esaʊ yà yı Yızakə bıa. § **11:22 11.22** Zwʊzɛfə yı Zwakɔbə bıa fugə bələ tə wa fugə nədʊ nii bìú. Ʊ nubıa tə jın wá, ba yə̀ baywələ yuu wa, ba ja va Ezwipətə. Ʊ dí càn zənzən, yá kʊ kwa nə, ʊ dàń jigə pìú.

ba lwarı nətʋ, ba nə mɛ, sə ba fwa də
ʋ kurən tə.
23 *Moyizə nyına-ba ken ba waa Yıı nə
wuuu. Kʋ mù nə pın, ba nə lʋrı wá, ba
jın wá, ba sègè cànì batwa, ba nə nı də
bìú tə ziən yırı. Yá fən wà ba jın, sə ba
cʋ̀gʋ̀ nii tə, Ezwipətə pìʋ́* Farawon tə nə
tún.
24 Moyizə ken ʋ waa Yıı nə wuuu. Kʋ
mù nə pın, ʋ nə twi ʋ jì bɛɛ, ʋ vıga, sə ba
bon wá ‹Ezwipətə pìʋ́ Farawon bʋ̀á bìú›.
25 Ʋ yà wàá ywání, ʋ dá, ʋ ga fwa
pupwən cʋna wa, kʋ nə bá dàń kʋ ma
zwɛ̀e. Yá ʋ kúrí ʋ tì, sə ʋ dí càn də Yıı lìà
tə.
26 Kʋ yı nywarı ŋwírán tə, ʋ nə wá na
yáá nə ʋ ywàŋá. Ʋ nı də, ʋ nə dí cavıra
*Kərisə yırı, kʋ jə jıjə zənzən. Kʋ nywarı
tə dwə wiən tə, tə kwənə nə dáá, ʋ nə wá
na Ezwipətə nagwanaa tə wa.
27 Moyizə ken ʋ waa Yıı nə wuuu. Kʋ
mù nə pın, ʋ nan Ezwipətə nagwanaa tə
wa. Ezwipətə pìʋ́ tə lıŋa dàń zàn ʋ yuu,
yá fən ga ba wá jə. Ʋ jın wʋdıʋ zənzən,
ndə kʋ yı ʋ mù na Yıı tə, lìù don nə wàrì
ʋ nı.
28 Moyizə ken ʋ waa Yıı nə. Kʋ mù
nə pın, ʋ dı cànà tə, ba nə boŋə *Pakə,
də̀ń. Ʋ pın, ba kə vàná jana mimiə tə nii
nə, sə tıan *malıka tə dàn ká bà, kʋ gʋ
Yızərayɛlə lìà tə lìù mama təntən bìú.
29 Yızərayɛlə lìà tə ken ba waa Yıı nə
wuuu. Kʋ mù nə pın, ‹mʋʋ nəsıan› tə
níá tə pwɛ̀e, ba ga twá kʋ wa, ba va
tıa nəkʋrʋ yuu, ba nan. Yá Ezwipətə
nagwanaa lìà tə mù nə pìà, sə ba galʋ,
níá tə púə́ ba mama yuu nə, ba ga mé lá.
30 Yızərayɛlə lìà tə ken ba waa Yıı nə.
Kʋ mù nə pın, ba kıkarı Zweriko bə́rə́ naa
tə dıan barpɛ, kʋ ga làń kʋ tʋ bʋʋʋ.
31 Kacwarʋ don yın lá, ba nə boŋə
Rahabə. Ʋ də ken ʋ waa Yıı nə wuuu.
Ʋ mù kan təntə jın Yızərayɛlə lìà tə zəni.
Ba lìà təntə yà twi, sə ba balı Zweriko tıʋ
tə, ʋ mù ga nə jın ba, ʋ sègè. Kʋ mù nə
pın, Yızərayɛlə lìà tə nə gʋa lìà tə, ba nə
wà Yıı nii zìlí tə, ba yá ʋ mù.
32 Bɛ̀eɛ̀e tətə nə à kúʋ̀ wá swìn? Máŋá
tə̀lə́, sə à swìn Zwedeyon, də Barakə,
də Saməson, də Zwefəte, də *Davidə, də
Samıyɛlə, də Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà tə yoo.
33 Ba mù lìà təntə ken ba waa Yıı nə
wuuu. Kʋ mù nə pın, ba ta kʋ̀ʋ̀ də payun
duən, ba ga də́ dìàn. Ba fwa yìèn tə də
cígá, ba na won tə, Yıı nə kàn nii, sə ʋ pa
ba. Ba pın, gərən níə́ pú.
34 Ba pın, mən tə nə jə kələ kələ dəŋi.
Ba gùrí ba jén lìà yáá nə, ba nə yà pìà,
sə ba gʋ ba də lagʋrı sìán. Ba yà ba dìàn
jə, yá ba ga pìí ba na dìàn. Ba yın babıa
kʋ̀ʋ̀ wa, ba ta vərə tə, ba nə yı ba dʋŋa,
ba dıŋı.
35 Kana duən yın lá, ba nə ken ba waa
Yıı nə wuuu. Kʋ mù nə pın, ba pìí ba na
ba lìà tə, ba yà nə tıga, də ba bwin ba nan
tıga wa.

Yá ba kúʋ̀ ken càn zənzən lìà duən də
nə, ba ga vı, sə ba pìà cwəŋə, ba ma jén
tə càn tə yáá nə. Ba yà kúrí yozəŋu, tə
nə dwə, ba tì. Kʋ mù nə yı, sə ba pìí ba
bwin ba nan tıga wa.
36 Ba twın ba wa lìà duən. Ba mà ba də
fıfıran. Ba vwa ba də banzala, ba kə bàń
dii wa.
37 Ba dılı ba wa lìà duən də kapana, ba
gʋ. Ba za ba lìà duən, ba gwəŋə bələ. Ba
gʋa ba wa lìà duən də lagʋrı sìán. Ba wa
lìà duən ba dii jə, sə ba pə̀ń. Pee də bʋ̀ní
tanan nə yı ba ganan. Ba ba won mama
jə. Lìà fwa ba con zənzən, ba pa ba də́
càn.
38 Ba yı lìà tə, ba twá kasɔɔ də pɛɛn yuu
wa ba ywaŋa. Pɛɛn kwələn də tıbʋnan
bʋran wa nə, ba zwı ba pəni. Kʋ cígá wa
nə, lìà təntə yı dun tìán Yıı yáá con, ba
doni lìà tə, ba nə wulə lʋʋ kʋ tə wa.
39 Ba lìà təntə mama ken ba waa Yıı nə
wuuu. Kʋ mù nə pın, ba poli Yıı pʋ̀ə́. Yá
də kʋ mù tə mama, ba yíá wà won tə nı,
Yıı nə kàn nii də, ʋ wá pa ləzoni nə.
40 Cígá, Yıı yà tanı won nəzəŋu kʋ nə
dwə, ʋ tún nə nə. Ʋ swìn də, ʋ wá twá
duən, ʋ pa kʋ mù won təntə, nə mù də ba
mù mɛ nə. Kʋ mù nə pın, ba mù lìà təntə
mama bá yí bwálí tə wa, ba yoo mama nə
wá yà zəni, də nə nə twá nə tə̀lə́ ba wa.

* **11:23 11.23** Ezwipətə pìʋ́ Farawon yà pìà, ʋ gʋ bisımabarı tə mama, Zwifə-ba nə lʋrı. Kʋ mù nə pın, ba sègè Moyizə.

12

Càn nə yí nəba, sə nə tə va yáá wuuu!
(1 Korɛntə tìán 9.24-27; Filipə tìán 3.11-14; 1 Piyɛrə 2.21-24)

1 Fuən lìà təntə mama, ba nə ken ba waa Yıı nə tə, də yı ndə nə nə. Yá ba mù dàń nə bırı nəba, nətʊ nə nə mɛ, sə nə kə nə waa Yıı nə wuuu. Kʊ mù tə yırı, nə mɛ, sə nə dʊgʊ yìèn tə mama, tə nə cì nə nə, tə pa nə wàrì yáá nə vəli, sə nə ga dʊgʊ cʊna tə mama, nə nə wulə tə wa. Nə dàń mɛ, sə nə dəri nə va, nə yí bwálí tə, Yıı nə pìà, sə nə va nə yí, də pínú.

2 Nə kənə nə yíá Zwezi yuu wa. Ʊ mù nə yı lìù tə, nə nə twá ʊ nə, nə ma kə nə waa Yıı nə wuuu. Ʊ mù ga nə wàá ʊ pın, nə vəli nə yí bwálí tə, nə yoo mama nə wá yà zəni. Ʊ sɛ̀e ʊ pían ʊ pa ba ja wá, ba paa dagarʊ yuu wa, ba gʊ. Ʊ wà kʊ jələ ndə cavıra nə, ʊ ga yə̀ə́ pupoli nii nə, kʊ nə tə́gə́, kʊ dànì wá. Síʊ́n nə, ʊ dàń jə̀ə́ Yıı jızən* vàn nə, Yıı pàrì tə wa.

(Apokalisə 3.19; 1 Piyɛrə 1.6-7, 13-17)

3 Á dànà ká pa á jìàn gwàrì, sə á pìí á kə á kwa. Á bʊŋa Zwezi yoo. Cʊna lìà fıfın wá zənzən, ʊ ga pían.

4 Á wulə á jaŋa, sə á lı á tìàn cʊna wa. Yá á lìù mama tə wà jaŋa təntə jan, ʊ tı ka wa.

5 Kʊ yı á swɛ̀eé də, á nə yı Yıı bıa tə, Yıı kàrì aba naaa? Ʊ swìn, ʊ wʊ́:

«À bìú, də *Yuu-Tiu nə fırı mʊ́, sə ʊ ma kàrì mʊ́, sə n bʊ́n zəni, kʊ tà tʊtʊ! Ʊ nə caga n nii nə, dàn ká pa n pùə́ cʊ̀gʊ̀!

6 Yuu-Tiu yàá fırı lìù tə, ʊ nə swə, ʊ kə cwəŋə wa. Ʊ yàá fırı lìà tə mama, ʊ nə yə̀ə́ də, ba yı ʊ mù bıa».

7 Á nə də́ càn, kʊ yı Yıı pìà, sə kʊ kwɛn aba. Kʊ nətʊ bırı də, Yıı yı ʊ ja aba, ʊ ma fwa ʊ bìsíná. Bìú wulə, ʊ nyına nə ba wá fırı, sə ʊ ma kə wá cwəŋə wa, naaa?

8 Də Yıı nə ba lìù fırı, ndə ʊ bıa tə mama nə, kʊ bırı də, kʊ tíú tà ʊ mù tətə bisımaa, ʊ yı lìù don bìú.

9 Nə nyına-ba tıa ka tə yuu wa, yàá fırı nəba, nə ga tə zìlí ba nii. Kʊ cígá wa, nə dàń mɛ, sə nə zìlí nə nyına Yıı nii, ʊ nə dwə nə nyına-ba tıa yuu, nə doni. Də nə nə zìlí ʊ nii, nə wá na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.

10 Kʊ yı cígá, nə nyına-ba yàá fırı nəba, máŋá mancın wa, ndə ba pubʊŋa nə pìà nətʊ. Yá nə nyına Yıı mù nə fırı nəba, kʊ yı, ʊ ma kwɛn nəba, sə nə ya lìà tə, yokʊkwıʊn mama nə tə̀lə́ nə yıra, ndə ʊ tətə nə, máŋá mama.

11 Máŋá tə wa, ba nə fırı nəba, kʊ yàá cʊ̀gà nə pùə́ nə. Yá tə mù càn təntə kwa nə, lìà tə, ba nə pínı́, ba nan cwəŋə nə, kʊ yàá pa, ba wànı́ ba tʊn tʊtʊnzəŋə zənzən, ba ma bırı də, ba yı cígá tìán Yıı yáá con.

12 Kʊ mù tə yırı, á mɛ, sə á pa, á jìàn, tə nə gwàrì, də á nadwana, tə nə ba dìàn jə, pìí tə ja dìàn.

13 Á pıan, á nɛɛ tì coŋi, tə nə yı mənə mənə. Lìù nə wulə á wa ndə gwànʊ́ nə, ʊ dàn ká kwɛn, ʊ mà ʊ nɛɛ nə ʊ dwan, sə ʊ na yazurə, ʊ ma va yáá wuuu.

Á zıga dìàn, á dànà ká pìí á kə á kwa!

14 Á fwa kʊ tə mama, á nə wàá, sə bıcan sìə́ ya á mù də lìà tə duən pwərə wa. Á pıan á ya lìà tə, á nə yá á tìàn mıámıán Yıı jìàn wa. Də kʊ nə tà nətʊ, á wàrì Yıı á nı.

15 Á ywàŋá á yuu nə zəni, sə á lìù mama dàn ká kwìn Yıı pubwanʊ tə nə. Á kənə dìàn, sə á lìù mama dàn ká ya ndə tìʊ́ nə, kʊ ŋʊnan nə cà. Lìù nə yı nətʊ, ʊ yàá cʊ̀gʊ̀ lìà tə duən tə mama, ʊ pa ba də cà.

16 Á dànà ká pə̀ń duən vɛɛ vɛɛ. Á dànà ká cʊ̀gʊ̀ Yıı cwəŋə tə, á kə durən kʊ nə! Mə nətʊ nə Esaʊ fwa. Esaʊ yı *Zwakɔbə zʊnʊ. Ʊ ma tì ʊ nəkwını tə, ʊ ma lárí wodiu zʊŋa nədʊ ʊ nyánʊ́ con, ʊ də́.

17 Á yə̀ə́ də, kʊ kwa nə, ʊ kwi yınıa, ʊ ma pìà, sə ʊ nyına tə lòrì Yıı, sə ʊ fwa zəni ʊ yıra. Ʊ dàń yà pìà, sə ʊ pìí ʊ jon ʊ nəkwını tə, ʊ nyánʊ́ tə con. Yá ʊ nyına tə vıga, ʊ wà sɛ̀e.

(Apokalisə 21.2-3; Ebərə-ba 2.1-3; 10.26-35)

18 Á mɛ, sə á lwarı də, á nıbara-ba tə yı ba boli paan yıra, ba ma lwarı Yıı. Lìù yà wàá kʊ mù paan təntə yıra ʊ janı.

* **12:2 12.2** Ka jə̀ń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

Mənvoo yà jə paan təntə yuu wa. Kʊ yuu yà yɪ yikunu, voo ga fuli lá zənzən. Yá kʊ dàń nə tà nətʊ á mù con.
19 Ba nì nabwana kori kʊ paan təntə yuu wa. Ba nì Yɪɪ də sʊgʊ lá. Ba nə nì sʊgʊ təntə, fən jɪn ba. Ba dàń lòrì, sə kori tə dàn ká pìí kʊ bwé.
20 Yoo tə, Yɪɪ yà nə pɪn ba nii kʊ yuu wa, yà dwə ba jìàn. Yɪɪ swìn, ʊ wʊ́: «Lìù nə dwen paan tə yɪra, nə à yəə́ kʊ nə yɪ vanɪ tətə, ba mɛ, sə ba dɪlɪ kʊ də kapana, ba gʊ».
21 Tə mù yìèn tə ken fən *Moyizə wa, ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Fən jə nə, à vɪvaga».

22 Yá kʊ tà nətʊ á mù con. Á mù boli paan tə yɪra, ba nə boŋə ‹Siyon†›. Mə kʊ mù paan tə yuu wa nə, Yɪɪ tə, ʊ nə wulə mɪɪ wa, tɪʊ tə wulə. Ba boŋə kʊ tɪʊ təntə *Zwerizalɛmə. Kʊ wulə Yɪɪ *sàń nə, yá *malɪkɛ miliyʊn dàń wulə lá, tə də́ cànà.
23 Á yɪ á boli Yɪɪ təntən bìsíná púlí tə yɪra, ʊ nə pʊ́pʊ́ní ba yɪra sagɪ wa Yɪɪ sàń nə. Á tə yɪ á boli Yɪɪ yɪra, ʊ nə bʊ̀rì lʊʊ tə mama bʊ̀rà. Á tə kʊ́ʊ̀ yɪ á boli lìà tə yɪra, ba nə jigə cígá tìán Yɪɪ yáá con, ba yoo mama ga ziən.
24 Á twi á yí Zwezi yɪra, ʊ nə kəni *nimarʊ nədʊn Yɪɪ də ləzoni pwərə wa. Ʊ mù nə lwá ʊ jana, ʊ ma sɪn nə cʊna. Tə mù jana təntə bɪrɪ nəba won tə, kʊ nə ziən, kʊ doni won tə, Abɛlə jana tə nə bɪrɪ nəba.

25 Á cɪa á tìàn nə, á dànà ká vɪ, sə á cʊgʊ sʊgʊ tə, Yɪɪ tə nə swìn á con. Fuən lìà tə vɪga, sə ba cʊgʊ ʊ nii tə tɪa ka tə yuu wa. Yá kʊ dàń pɪn, ba yà wàrì càn tə, Yɪɪ nə wá kə ba nə, yáá nə, ba jén. Yɪɪ yɪ ʊ nan ʊ sàń, ʊ bà, sə nə cʊgʊ ʊ sʊgʊ. Nə nə pìà, sə nə jén càn təntə jɪɪn wa, nə dànà ká vəvəri nə kwa, nə ma sá ʊ nii tə.
26 Fuən tə nə, Yɪɪ sʊgʊ tə pɪn tɪa vuvugu. Sɪ́ʊ́n nə, Yɪɪ kàn nii ʊ pa nəba də, ʊ bá pa tɪa cɪcɪ vuvugu. Kʊ dàń yɪ tɪa tə də lanworu tə mɛ nə wá vuvugu.
27 Tə mù sʊ̀ràn təntə, ʊ nə swìn nətʊ tə, bɪrɪ də, wiən tə mama, lìù mama nə wàrì ʊ fwa, tə nə wàá tə vuvugə, tə wá vuvugu tə jén. Yá wiən tə mù, tə nə wàrì tə vuvugə, wá yà lá, tə ba jén.
28 Nə dàń kəni Yɪɪ lɛ̀ɛ̀e, ʊ nə pɪn nəba pàrì, kʊ nə wàrì, kʊ lwàní tə yɪrɪ. Nə bwɪa ʊ nə, ndə kʊ nə ywán də wá nətʊ. Nə zìlə́ wá, nə ga twá ʊ cwəŋə tə nə zəni.
29 Cígá, nə nyɪna Yɪɪ tə yɪ ndə mən nə, tə nə də́ wuuu.

13

Kwìə bwálí
(Romə tìán 12.10, 13, 15; Matiə 19.4-6; 1 Tɛsalonikə tìán 4.3-7; 1 Timote 6.6-10)

1 Á mɛ, sə á sóní á duən *Kərisə lìà tə, máŋá mama.
2 Á dànà ká swɛ̀eé vərə nə twi, ba zʊrɪ á yuu wa, sə á ja ba zəni. Lìà duən fwa kʊ nətʊ, ba ja *malɪkɛ zəni, tə nə twi, tə zʊrɪ ba yuu wa, ba ga wà lwarɪ də, kʊ yɪ malɪkɛ nə.
3 Á ywàŋá lìà tə yuu, ba nə wulə bàń dìə wa. Á pɪan kʊ ya ndə á mù, də ba mù mɛ yà nə wulə kʊ bàń dìə tə wa. Á ywàŋá lìà tə yoo, ba nə kəni càn ba nə. Á pɪan kʊ yà ndə á mù, də kʊ tìán mɛ, nə ba kəni tə càn tə wa.
4 Lìù mama mɛ, sə ʊ zìlí kasweri. Yá kan də ʊ barɪ wà mɛ, sə ba tʊn durən yìèn ba kasweri tə wa. Yɪɪ tə wá bʊ̀rì lìà tə bʊ̀rà, ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ. Yɪɪ tə wá bʊ̀rì lìà tə bʊ̀rà, ba nə cwàrì.
5 Á cɪa á tìàn nə. Á dànà ká fin á yíá mama, á kə səbiu yuu wa. Á yana pupwən wa, də kʊ tə, á nə jə. Yɪɪ tətə swìn, ʊ wʊ́: «À bá yá mʊ́. À bá vàrì mʊ́, à dʊgʊ abada».
6 Yɪɪ nə swìn kʊ nətʊ dàń pɪn, nə lìù mama jìàn wàá tə daŋa, sə ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Fən ba nə jə, ləzwənə wàrì nə won, ʊ fwa. Yɪɪ nə saŋa nə, máŋá mama».
(1 Tɛsalonikə tìán 5.12-13)
7 Á lie lìà tə yoo, ba nə yɪn á yáá, ba kə aba Yɪɪ cwəŋə tə wa, ba ga swìn Yɪɪ sʊgʊ tə, ba bɪrɪ aba. Á lie nətʊ tə, ba nə twá Yɪɪ nə, kʊ ja va, kʊ yí ba tɪan. Á kənə á waa Yɪɪ nə wuuu, ndə ba nə ken ba waa ʊ nə wuuu, nətʊ.

† **12:22 12.22** Siyon yɪ paan tə, Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʊ yuu wa, yɪrɪ nədwan.

8 Zwezi-*Kərisə ba lwàní mama. Ʊ yı won nədʊ, dìàn də zàn, kʊ ja vələ máŋá
də máŋá tə, kʊ nə ba zwɛ̀e.
9 Lìà duən wulə, ba bırı kàrì nədʊra yirə duən. Kʊ mù tə yırı, á zıga dìàn,
lìà təntə dàn ká gıgarı aba, ba lı Yıı cwəŋə tə wa də sʊ̀ràn duən. Kʊ ziən də,
Yıı pubwanʊ tə nə pın, nə pubʊŋa wulə bwálí nədʊ. Yá kʊ dàń nə yı coŋi, tə nə
bırı culən wodirən yuu wa, tə mù ba lìà tə, ba nə twá tə culən təntə nə, saŋa.
10 *Zwifə-ba Yıı *joŋwana tə fwa *jwəŋə Yıı *wulu gansili joŋi kúrí tə yuu
wa. Yá nə ja joŋi don, Zwifə-ba Yıı joŋwana təntə nə wàrì kʊ wa joŋi won
ba də́.
11 Zwifə-ba Yıı joŋwana yun tìán nəkwıa tə yàá fwa joŋi, ʊ pa Yıı nə. Ʊ
yàá ja vàná tə, ba nə gʊa, tə jana, ʊ ja zʊ
dəyaa tə wa, kʊ nə yı Yıı cıcı nyiən, sə
Yıı ma wání ʊ sɛ̀e, ʊ kwɛn cʊna tə, ba mù
də wá pwərə wa. Ba ga yàá ja vàná tə mù
tə, ba ja nan tıʊ tə kasɔɔ nii nə, ba sʊrı.
12 Mə kʊ yın nətʊ də Zwezi. Ʊ yı, ba
gʊa wá tıʊ tə kasɔɔ nii nə. Ʊ dí càn nətʊ,
ʊ twá ʊ tətə jana tə nə, ʊ ma sın ləzoni
cʊna, ʊ lı.
13 Kʊ mù nə pın, nə mù dàń naŋa, nə
va, nə jə́rí Zwezi, tıʊ tə kasɔɔ nii nə, sə
ba yala nə mù də ʊ mù mɛ.
14 Tıʊ tə̀lə́ tıa ka tə yuu wa, nə nə wá yà
lá máŋá mama. Kʊ mù yırı, nə dàń pìà
tıʊ tə, kʊ nə wá bà kʊ jə̀ń.
15 Nə dàń mɛ, sə nə twá Zwezi nə, nə
ma bʊ Yıı nə máŋá mama. Kʊ mù bʊ̀rà
təntə yı kʊ naŋa nə níə́ wa. Yá kʊ dàń yı
ndə joŋi nə, nə fwa nə pın Yıı nə, sə kʊ
bʊ ʊ yırı nə.
16 Á dànà ká swɛ̀eé, sə á fwa zəni lìà
yıra. Á dànà ká swɛ̀eé, sə á fwa wʊywan
saŋʊ ba yıra. Kʊ nətʊ yı joŋi nə, á fwa, á
pın Yıı nə, kʊ nə poli ʊ pùə́.

17 Á zìlə́ á yáá tìán nii, sə á mun á tìàn
ba yáá con. Ba mù nə ywàŋá á yun nə,
ba ga mɛ, sə ba tún kʊ nii Yıı con. Də á
nə zìlí ba nii, ba wá fwa ba tʊtʊŋı tə də
pupwən. Á nə ba ba nii zìlí, ba wá caga á
nii nə. Ba ga nə caga á nii nə, kʊ bá san
á nə.

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn
(Romə tìán 15.30-32; Kolosə tìán 1.9-11; 1 Piyɛrə 5.10-11)

18 Á lwərə Yıı, á pa nəba. Nə yə̀ə́ də,
nə wà yoo mama cʊ̀gʊ̀. Máŋá mama nə
swə, sə nə tʊn won tə, kʊ nə ziən.
19 À lòrì aba cígá mama. Á lwərə Yıı, sə
ʊ pa nə cwəŋə, sə à pìí à bà á con lala.
20 Yıı nə pın nəba bıcan sìə́. Ʊ pın
nə *Yuu-Tiu bwin, ʊ nan tıga wa. Ʊ mù
Zwezi dàń yı ndə payırʊ nəfarʊ nə, ʊ
ywàŋá nə yuu, ndə payırʊ nə ywàŋá pee
yuu nətʊ. Ʊ jın ʊ tìàn, ʊ ma fwa *joŋi nə
yırı. Kʊ dàń twá ʊ jana tə nə, ʊ ma kə
*nimarʊ nə mù də Yıı pwərə wa, kʊ nə
ba zwɛ̀e.
21 Yıı nə wá pa aba dìàn, máŋá mama,
sə á ma wání á fwa zəni yiri mama, ʊ nə
swə. Ʊ mù nə wá twá Zwezi nə, ʊ pa, nə
tʊn kʊ tə nə ywán də wá. Lìà mɛ, sə ba
bʊ Zwezi-*Kərisə nə, máŋá də máŋá, kʊ
nə ba zwɛ̀e. Amıına!
22 À nubıa-ba, à lòrì aba, sə á zʊ̀rì á
yıra, á ma cʊgʊ sʊ̀ràn mancın tə tə, à nə
pʊ́pʊ́ní á nə, sə à ma kwè aba.
23 Á nəŋə sʊywáŋʊ́: Ba lı Timote, ʊ nə
yı nə nubiu Kərisə yırı, ʊ yà nə wulə bàń
dìə̀. À pìà, sə à bà, à na aba. Də ʊ nə twi
à con fuən, à mù də ʊ mù mɛ dàń wá kə
duən, nə bà.
24 Á jʊ̀nà á yáá tìán tə mama, də Kərisə
lìà tə mama, á pa nə. Lìà tə, ba də nə
yı Kərisə nə tı, ba nə wulə Yitali nə, jʊ̀nì
aba.
25 Yıı nə wá fwa ʊ pubwanʊ tə á mama
yıra.

Sagı tə, Zwakə nə púpúní
Zwakə sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Kʋ wàá kʋ yanı Zwezi nyánú Zwakə nə púpúní kʋ. Ʋ yın *Kərisə lìà púlí tə yáá tìán batwa tə wa lìù don *Zwerizalɛmə nə.

Lìà tə nə, ʋ nə púpúní

Zwakə púpúní ʋ sagı tə, ʋ pa *Zwifə-ba nə, ba nə jigə *Kərisə lìà, də ba duən tə nə, ba nə tà Zwifə-ba, ba mɛ nə pwɛ̀e ba sú lʋʋ mama wa.

Sagı tə wa sʋgʋ

Nəŋə kʋ tə yırı, ʋ nə púpúní ba nə: Sagı kʋ tə yı yìèn tə nə cé duən yuu wa sʋgʋ, Zwakə ga wà tə lı ʋ tún, sə ba lwarı nətʋ tə, tə nə púá duən kwa. Tə yìèn təntə nə yı:

yoo tə, kʋ nə pın ba lwarı lìù dèń, də ʋ nə mɛ, sə ʋ pínı́ wuuu, ʋ dàn ká pìí ʋ kə ʋ kwa,
də wʋbʋŋa yoo,
də yıjʋnı yoo,
də jıjə tìán də zʋra yoo,
də lìù pùá yokʋkwınan fıra yoo,
də yoo tə, kʋ nə dédén, sə kʋ yigu lìù, kʋ pa ʋ tʋn yokʋkwıʋn yoo,
də Yıı sʋgʋ tə də kʋ nii zìlá yoo.

Yoo tə, Zwakə nə swə, sə ʋ swìn, kʋ mù nə yı nətʋ tə, *Kərisə lìà tə nə mɛ, sə ba ya dıın mama. Ʋ swìn zənzən yoo tə yuu wa, ʋ nə tàà kʋ yırı, ʋ púpúní ʋ sagı tə: Nətʋ tə, lìù nə ken ʋ waa Zwezi nə, ʋ nə mɛ, sə ʋ tʋn, də ʋ nə ba kʋ tʋtʋŋı tʋŋa, kʋ yı tʋtʋ.

Təntən jʋ̀nà bwálí

1 À mù Zwakə nə púpúní sagı kʋ tə, à pın á mù *Zwifə-ba dwíá dəkurən fugə bələ tə nə, á nə dəri á zʋ lʋʋ tə mama wa. À mù Zwakə nə jʋ̀nì aba. À yı Yıı də *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə tʋtʋnbiu.

Wʋbʋŋa yuu wa kàrà
(Romə tìán 5.3-5; Matiə 7.7-11)

2 À nubıa-ba, á mɛ, sə á jə pupwən zənzən, də yìèn yirə tə mama, tə nə wá wʋwalı aba.
3 Ndə á nə yə̀ə́ nətʋ də, á nə keni á waa Zwezi nə, á ga wà dʋgʋ tə yìèn tə mama wa, á wá ya lìà tə, á nə jə pínú.
4 Á mɛ, sə á ja pínú máŋá mama, á ja va á gúrí tə yìèn tə mama wa. Yá á dàń wá ya lìà tə, Yıı yìèn tə nə bıga á yuu wa, á ga sú tə mɛ wa cígá cígá, won də ga bá mùrì aba.
5 Yá də wʋbʋŋa nə mùrì á wa lìù don, kʋ mɛ, sə ʋ lòrì wʋbʋŋa Yıı con. Yıı yàá pa lìù mama nə də cígá cígá, ʋ ga ba caga. Yá Yıı dàń wá pa tə kʋ tíú nə.
6 Lìù tə, ʋ nə lòrì Yıı con, ʋ mɛ, sə ʋ pa cígá də, Yıı wá pa kʋ tə, ʋ nə lòrì. Ʋ mɛ, sə ʋ dàn ká bɛ̀eé. Lìù tə, ʋ nə bɛ̀eé, kʋ tíú yı ndə nakuli nə, voo dàń nə yugə kʋ kəni, kʋ tə swə lá.
7-8 Kʋ mù ləzwənyiri təntə jə pwìí bələ. Ʋ ba təntıan yoo jə, də kʋ tə mama, ʋ nə fwa. Kʋ tíú wà mɛ, sə ʋ bʋ́n də, *Yuu-Tiu wá pa wá won.

Zʋrı də jıjə yuu wa kàrà

9 Lìù tə, ʋ nə yı nə nubiu *Kərisə yırı, wàá zʋrʋ ʋ yanı, yá ʋ jə dun Yıı yáá con. Kʋ mù nə pın, ʋ mɛ, sə ʋ bwı ʋ tìàn.
10 Jıjə tíú wá tı, ndə gapuni nə. Kʋ mù nə pın, nə nubiu tə, ʋ də nə yı jıjə tíú, ʋ də mɛ, sə ʋ bwı ʋ tìàn, Yıı nə mun wá tə yırı.
11 Yıcaʋ nə pén, kʋ lıŋı nə mà gapuni nə, kʋ yàá tı kʋ kʋ̀. Gaʋ tə puni tə yàá tʋ, kʋ zəni tə ga jén. Mə kʋ wá ya nətʋ, kʋ pa jıjə tíú nə. Ʋ də wá tı ʋ jén, ndə gapuni tə nə. Kʋ yoo təntə wá tʋn ʋ tʋtʋnan tətəŋi wa.

Yıı ba lìù yigə, ʋ pın ʋ tʋŋa yokʋkwıʋn

12 Pupwən lìù nə yı lìù tə, ʋ nə jın pínú də yìèn tə nə dédén, sə tə yigu wá, sə tə pa ʋ tʋn yokʋkwıʋn. Ʋ nə pían ʋ dìàn wʋwalʋ tə ʋ zwɛ̀e, ʋ wá na mıı, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con, yupuu. *Yuu-Tiu nə kàn nii də, ʋ wá pa kʋ mıı təntə lìà tə nə, ba nə swə wá.
13 Máŋá tə, yoo nə dédén, sə kʋ yigu lìù, sə kʋ pa ʋ tʋn yokʋkwıʋn, ʋ wà mɛ,

sə ʊ swìn də, kʊ yɪ Yɪɪ nə tʊn kʊ ʊ nə. Lìù wàrì Yɪɪ ʊ dədən, sə ʊ yigu wá, ʊ pa ʊ tʊŋa yokʊkwɪʊn. Yá ʊ tətə bá dədən, sə ʊ yigu lìù ʊ pa, sə kʊ tíú tʊŋa yokʊkwɪʊn.
14 Lìù tətə pùə́ yokʊkwɪʊn fɪra nə yàá dədən, sə kʊ yigu wá, kʊ pa ʊ tʊn kʊ, yá kʊ dàń yàá gɪgarɪ wá kʊ kə cʊna wa.
15 Kʊ kwa nə, pùə́ yokʊkwɪʊn fɪra tə dàń yàá jì cʊna. Yá ʊ dàń nə tʊn cʊna tə ʊ zwɛ̀e, tə dàń yàá ja tɪan tə bà.

Bwálí tə, yìèn nə zɪga tə dədən, sə tə yigu lìù, tə pɪn ʊ tʊŋa yokʊkwɪʊn
(Zwan 3.27; Galasi tìán 6.7-10)

16 À nubisoni-ba, á dànà ká gɪgarɪ á tìàn!
17 Tarpɪʊn nəzəŋu tə mama, də cígá cígá zìlə́ won yɪ kʊ naŋa Yɪɪ con. Ʊ mù Yɪɪ təntə nə fwa poni. Ʊ mù Yɪɪ təntə ba lwànı́, ndə yɪywara nə lwànı́ nətʊ.
18 Yɪɪ twá ʊ cígá sʊgʊ tə nə, ʊ pa nəba mɪɪ. Yá ʊ dàń pìà, sə nə ya ndə ʊ təntən lìà nə, wiən tə mama yuu wa, ʊ nə fwa.

Nətʊ tə, nə nə mɛ, sə nə tʊn də Yɪɪ sʊgʊ tə
(1 Piyɛrə 2.1-2; Matiə 7.21-27)

19 À nubisoni-ba, á mɛ, sə á yəni də, á lìù mama mɛ, sə ʊ dɪ ʊ tìàn tɪa, ʊ ma cʊgʊ ba duən tə sʊgʊ. Kʊ wà mɛ, sə ʊ bɪbarɪ ʊ swìn. Kʊ wà mɛ, sə ʊ lɪŋa də zàn lala.
20 Á yə̀ə́ də, lìù lɪŋa nə zàn, kʊ tíú bá fwa kʊ tə nə ziən Yɪɪ yáá con.
21 Mə kʊ mù nə pɪn, á dàń mɛ, sə á yá durən yiri mama, də wʊlʊŋʊ yiri mama. Yɪɪ ken ʊ sʊgʊ tə á waa, ndə ba nə cwɛn tìú nətʊ. Á mɛ sə, á cʊgʊ kʊ sʊgʊ təntə də bɪcabwanʊ. Yá sʊgʊ təntə nə wá pa, Yɪɪ jon aba á cʊna wa.
22 Á mɛ, sə á fwa kʊ tə, Yɪɪ nə swìn ʊ sʊgʊ tə wa. Á dànà ká cʊgʊ kʊ tə, Yɪɪ nə swìn, cɪcɪ. Á nə bʊŋa də, ka cʊgʊ tə cɪcɪ nə mɛ aba, á yɪ á tìàn nə á gɪgarɪ.
23-24 Lìù nə cʊgʊ Yɪɪ sʊgʊ tə, ʊ ga ba fwa, ndə kʊ nə wʊ́ nətʊ, kʊ tíú yɪ ndə lìù tə nə, ʊ nə ywàń ʊ yáá zəŋə wa. Ʊ nə kɛ̀eń ʊ yá zəŋə tə, ʊ swɛ̀eé ʊ yáá tə nə yɪ nətʊ. Mə nətʊ nə, kʊ pa lìù tə nə, ʊ nə cʊga Yɪɪ sʊgʊ tə, ʊ ga ba fwa ndə kʊ nə wʊ́ nətʊ.
25 Yɪɪ sʊgʊ tə yɪ cígá sʊgʊ. Kʊ mù nə pɪn, lìù tə, ʊ nə ken ʊ pubʊŋa ʊ sʊgʊ təntə nə, ʊ dàń mɛ, sə ʊ vwa ʊ tìàn kʊ nə máŋá mama wuuu. Yá kʊ mù nə wá pa, ʊ tɪnɪ ʊ tìàn. Kʊ wà mɛ, sə ʊ cʊgʊ kʊ, ʊ ga pìí ʊ swɛ̀eé kʊ máŋá don wa. Ʊ mɛ, sə ʊ twá Yɪɪ sʊgʊ tə nə, də ʊ waa mama. Ʊ mù lìù təntə wá ya pupwən wa ʊ tʊtʊŋɪ mama wa.
26 Lìù tə, ʊ nə bʊŋa də, ʊ twá Yɪɪ nə zəni, ʊ ga ba ʊ nii janɪ, ʊ yɪ ʊ gɪgarɪ ʊ tìàn. Yá ʊ nə twá Yɪɪ nə, tə yɪ tʊtʊ.
27 Lìù tə nə twá nə nyɪna Yɪɪ nə də pùə́ nədʊ, ʊ bɪcan ga yɪ nəpon, ʊ mɛ, sə ʊ fwa yìèn tə tə. Ʊ mɛ, sə ʊ san bitara də kadənə nə, ba nə wulə pucʊnɪ wa. Kʊ tə súrí lá, ʊ mɛ, sə ʊ dàn ká pa, lìà tə, lʊʊ nə tɪ, ba cʊ̀gʊ̀ wá.

2

Dàn ká ja lìù, n ma kwanɪ ʊ don kàrà

1 À nubɪa-ba, á ken á waa Zwezi-*Kərisə nə. Ʊ yɪ nə *Yuu-Tiu, ʊ ga jə dun də. Á wà mɛ, sə á zìlí lìù don, á ga yá ʊ don.
2 Á nəŋə yoo nə, sə nə ma man kʊ: Bɛɛ nə ʊ ken sían jɪfɪla, ʊ zʊ gànù, kʊ nə cɪcɪlɪ, ʊ ja bà á jərə́ wa. Zʊrʊ don də, ʊ nə zʊa gangwɪrʊ, ʊ jə bà á jərə́ tə wa.
3 Á yàá zìlí bɛɛ tə, ʊ nə zʊa gànù, kʊ nə cɪcɪlɪ tə, á swìn ʊ con, á wʊ́: «Jə̀ń yáá bwálí nəzəŋu tə wa!» Á ga swìn zʊrʊ tə con, á wʊ́: «N mù, zɪgɪ yɪɪ nə lá con!» Nə à yə̀ə́: «Jə̀ń tɪa à nɛɛ də̀ń!»
4 Á cígá nə fwa kʊ nətʊ, á yɪ á kúrí ba duən wa. Á tì ʊ don, á ma kwanɪ ʊ don. Kʊ nətʊ tə yɪ á pubʊŋɪ kʊkwɪnan tə nə pɪn, á ma pwɛ̀e ba duən wa.
5 À nubisoni-ba, á cʊga zəni. Á yə̀ə́ də, Yɪɪ kúrí zʊra, lìà tə, lʊʊ nə tɪ, ba yíá yuu. Ba mù zʊra təntə keni ba waa ʊ mù Zwezi nə wuuu. Kʊ mù nə pɪn, ba yɪ jɪjə tìán, ʊ mù Yɪɪ yáá con. Kʊ nə súrí lá, ba lìà tə wá twá ba də́ pàrì də ʊ mù Yɪɪ. Pàrì təntə ya Yɪɪ nə kàn nii, sə ʊ pa lìà tə nə, ba nə swə ʊ mù Yɪɪ.
6 Yá á mù dàń ba zʊra zìlí, á zʊnɪ ba. Á ga yə̀ə́ zəni də, jɪjə tìán tə nə yàá də́ dìàn á yuu wa. Ba mù nə yàá ja aba, ba va lìà tə, ba nə bʊ̀rì bʊ̀rà, yáá con.

7 Mə ba mù jɪjə tìán tə nə yàá kʊkʊlɪ
Zwezi yɪrɪ nəzəŋu tə á nə twá kʊ nə, ba
ma yɪ *Kərisə lìà.
8 Yɪɪ yɪ pìʊ́. Yá á fwa zəni, də á nə twá
ʊ nii tə nə. Kʊ púpʊ́ní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ
wʊ́: «Sóní n yɪra lìù ndə n tətə nə!»
9 Kʊ mù nə pɪn, á nə kúrí lìà duən wa,
á fwa cʊna də Yɪɪ. Yá Yɪɪ wá twá ʊ *nii tə
nə ʊ bɪrɪ də, á yɪ cʊna lìà.
10 Á tíə́ kʊ tə, á ma man: Lìù don yàá
twá Yɪɪ nii tə yìən tə mama nii nə, yá kʊ
tíú ga cʊ̀gʊ̀ tə wa yoo nədʊ nə, ʊ cʊ̀gʊ̀ tə
mama nə, Yɪɪ yáá con.
11 Yɪɪ tə, ʊ nə wʊ́: «Dàn ká cwàrì!» Ʊ
mù nə kʊ́ʊ̀ wʊ́: «Dàn ká gʊ də!» Yá n dàń
nə ba cwàrì, n ga gʊ lìù, n jigə Yɪɪ nii tə
mama cʊnʊ.
12 Yɪɪ bʊ̀rà təntə wá pa, á tɪnɪ á tìàn. Á
pɪan á níə́ sʊ̀ràn, də kʊ tə á nə fwa, ya
ndə lìà tə nə, Yɪɪ nə wá bʊ̀rì ba bʊ̀rà.
13 Á nə ba lìù yinəgə dəri zənzən, máŋá
tə wa, Yɪɪ nə wá bʊ̀rì bʊ̀rà, ʊ də bá dəri
á yinəgə zənzən. Lìù tə, ʊ nə dəri lìà
yinəgə zənzən, ʊ wà mɛ, sə ʊ pa Yɪɪ bʊ̀rà
fən ja wá.

Nətʊ lìù nə wàá ʊ bɪrɪ də, ʊ keni ʊ waa Zwezi nə
(Galasi tìán 5.6; Ebərə-ba 11.17-19, 31)

14 À nubɪa-ba, á tíə́ kʊ tə, á ma man: Lìù
don ʊ nə swìn də, ʊ mù ken ʊ waa Zwezi
nə, yá ʊ ga ba tʊtʊnzəŋə tʊŋa, ʊ ma bɪrɪ
kʊ, kʊ nətʊ tə ba də̀ń jə. Yá kʊ tíú tə dàn
ká bʊ́n də, kʊ wá jon wá ʊ cʊna wa.
15 Á nəŋə yoo, sə nə ma man kʊ: Á mù
lìà tə, á nə yɪ nubɪa *Kərisə yɪrɪ, tə wàá
á nubiu don á nɪ, kʊ tíú nə ba ʊ yɪra gànʊ̀
jə, ʊ ga ba ʊ nii wodiu də jə.
16 Á wa lìù don dàń swìn kʊ tíú con, ʊ
wʊ́: «Yɪɪ wá pa mʊ́ bɪcan sìí. Yɪɪ nə wá
pa mʊ́ gànʊ̀, ʊ ga pa mʊ́ wodiu, n də́ n
sʊ́». Də á nə wà wiən tə pɪn, tə wá san
wá, sə ʊ ma ya lʊʊ wa, kʊ nətʊ tə ba də̀ń
jə.
17 Mə kʊ yɪ nətʊ, kʊ pa á mù Kərisə lìà
tə nə. Á nə ken á waa Zwezi nə, á ga ba
ka tʊtʊnzəŋə tʊŋa, kʊ fwa ndə á kʊ́ʊ̀ ba
á waa kəni Zwezi nə. Yá kʊ dàń yɪ ndə
won nə tɪga.
18 Á wa lìù don nə swìn, ʊ wʊ́: «Lìà
duən wulə, ba nə ken ba waa Zwezi nə,
ba duən də wulə, ba nə tʊŋa tʊtʊnzəŋə».
À mù wá le kʊ tíú, à wʊ́: «Bɪrɪ nə, nətʊ
tə lìù nə wàá ʊ waa ʊ keni Zwezi nə, ʊ
ga ba tʊtʊnzəŋə tʊŋa. Yá à də wá twá à
tʊtʊnzəŋə nə, à bɪrɪ mʊ́ də, à ken à waa
Zwezi nə».
19 N pɪn cígá də, Yɪɪ yɪ nədʊ. N fwa
zəni. *Zinə də yə̀ə́ kʊ nətʊ tə, yá fən yàá
ga zʊ tə.
20 Zɪbanənyɪn tíú, n bá yá, sə n nì naaa?
Lìù nə keni ʊ waa Zwezi nə, yá ʊ ga ba
tʊtʊnzəŋə fwa, ʊ nə keni ʊ waa Zwezi nə
tə cɪcɪ, ba də̀ń jə.
21 N yə̀ə́ də, nə nɪbɛɛ *Abərahamə tì ʊ
bìú *Yɪzakə, sə ʊ ma fwa *joŋi Yɪɪ joŋi
bwálí tə yuu wa, ʊ pa Yɪɪ nə. Yá Yɪɪ dàń
jəli wá də, ʊ yɪ cígá tíú ʊ tʊtʊnzəŋə tə
yɪrɪ.
22 N na də, Abərahamə nə ken ʊ waa tə
Yɪɪ nə, yá kʊ də ʊ tʊtʊnzəŋə tə twá duən.
Yá kʊ yɪ Abərahamə tʊtʊnzəŋə tə nə bɪrɪ
də, ʊ ken ʊ waa Yɪɪ nə cígá cígá.
23 Mə nətʊ nə kʊ twá yoo tə, kʊ púpʊ́ní
Yɪɪ sagɪ tə wa, nii ma sʊ́: «Abərahamə
ken ʊ waa Yɪɪ nə. Kʊ mù nə pɪn, Yɪɪ jəli
wá də, ʊ yɪ cígá tíú ʊ mù Yɪɪ yáá con». Yá
ba dàń boŋə Abərahamə ‹Yɪɪ dabɛɛ›.
24 Á na də, kʊ yɪ kʊ twá lìù tʊtʊnzəŋə
nə, Yɪɪ ma jəli kʊ tíú də, ʊ yɪ cígá tíú nə.
Kʊ tà kʊ twá lìù nə ken ʊ waa Zwezi nə
cɪcɪ yɪrɪ.
25 Mə kʊ yɪn nətʊ kʊ pa, kacwarʊ tə nə,
ʊ yɪrɪ nə yɪ Rahabə. Ʊ jɪn *Yɪzərayɛlə*
lìà tə, ba nə tʊn máŋá don wa, ʊ tɪʊ wa.
Ʊ san ba, ʊ pa ba pìí ba twá cwəŋə don
ba vìí. Yɪɪ jəli wá də, ʊ yɪ cígá tíú nə ʊ
tʊtʊnzəŋə tə yɪrɪ.
26 Á yə̀ə́ də, sɪŋu nə tə̀lə́ ləzwənə yɪra,
ʊ yɪ ʊ tɪga. Mə kʊ yɪ nətʊ də, nə nə keni
nə waa Zwezi nə, yá nə tʊtʊnan ga ba kʊ
bɪrɪ, nə waa tə yɪ ndə won nə tɪga.

3

* **2:25 2.25** Lìà təntə yà yɪ Yɪzərayɛlə lìà nə tʊn ba, sə ba dí yáá ba va ba ywàń Kanan lʊʊ nii tə. Mə kʊ lʊʊ nii təntə wa, ba yà mɛ, sə ba va ba ya. Yɪɪ yà kàn nii də, ʊ wá pa ba kʊ lʊʊ nii təntə.

Á jana á níə́ zəni!
(Romə tìán 3.13-14; Matiə 12.33-37)

1 À nubıa-ba, á dànà ká pa, á ya dání
zənzən, á nə yı karnyına-ba. Bùrà tə ba
nə dànì, sə ba bùrì nə mù lìà tə nə yı
karnyına-ba tə, dìàn wá doni ba duən tə
nyiən.
2 Nə yàá fwa cʊna yiri yiri nɛɛ kapʊpʊ.
Liù nə ba ʊ sùràn swìn ʊ fwa cʊna tə wa,
kʊ tíú tə yı liù tə, Yıı yìèn tə nə bıga ʊ
yuu wa, ʊ ga wàá ʊ tìàn yoo mama wa.
3 Nə yàá kə kwìén sısan nii nə, sə nə
pa, ka sɛ̀e nə nii, sə nə tını ka mama
míámían.
4 Á nəŋə níá yuu bori nə dáá nətʊ! Kʊ
də kʊ dání tə mama, kʊ jə volan kʊ wa.
Liù nə jə kʊ volan təntə nə, ʊ wàá ʊ pın,
kʊ vəli bwálí tə, ʊ nə pìà. Voo nəfarʊ
nə swə kʊ yugə kʊ nətʊ mama, kʊ yı kʊ
bwálí tə, liù tə nə kəni kʊ nə, kʊ yàá vəli.
5 Mə ləzwənə nəndəli yı nətʊ, kʊ yı
nəmanbiə, kʊ yoo ga cà. Á nəŋə, kʊ nyın
ndə mənpwana nə, kʊ wàá kʊ pın, gaʊ
nəfarʊ kwé mən.
6 Ləzwənə nəndəli yı ndə mən nə, lʊʊ
cʊna tə mɛ wulə kʊ wa. Mən təntə yı tə
naŋa mən diè. Mə tə mù cʊna təntə, nə
yàá cùgù nə mıı tə mama, kʊ nə zıgı nə
lʊrı, kʊ vəli nə tıan. Kʊ ga yı nə yıra tə
wa wobiə don. Kʊ cʊna tə yàá pwarı nə
yıra tə mama.
7 Ləzwənə wàá dìàn, ʊ də́ vàná yiri
mama yuu wa. Ʊ wàá dìàn, ʊ də́ gaʊ
vàná, də zuŋi də wonənən, də níá wa
wiən yuu wa. Ʊ cígá ga də́ dìàn tə wiən
tə yuu wa də.
8 Yá ləzwənə tə̀lə́, ʊ nə wàá dìàn, ʊ də́
ʊ nəndəli yuu wa. Kʊ yı wolwan tə, liù
nə wàrì ʊ janı, ʊ pın kʊ zıga yáá nədʊ.
Kʊ súə́ də cwan, ka nə lı mıı.
9 Nə bwı nə *Yuu-Tiu nə, ʊ nə yı nə
nyına, də kʊ nəndəli təntə. Yıı fwa ləzoni
ndə ʊ nyınyıga nə. Yá mə kʊ nəndəli
təntə tətə nə, nə ma zırı, nə kəni ba nə.
10 Bùrà də zıra naŋa kʊ nii nədʊ tə wa
nə. À nubıa-ba, á dànà ká pa kʊ ya nətʊ
də aba.
11 Nazəŋə də nakʊkwınan wàrì nabu-
liyii nədʊ wa tə naŋa.
12 À nubıa-ba, kapırʊ wàrì sìán kʊ zıŋa.
Nə à yə̀ə́ kacʊʊ wàá kapıra kʊ zıŋa.
Nacwəŋə tə kʊ níá nə yı nakʊkwınan
wàrì nəzəŋə kʊ buli abada.

Wʊbʊŋa tə, Kərisə liù nə mɛ, sə ʊ ja
(Efɛzə tìán 4.1-3; Filipə tìán 2.3; 1 Korɛntə tìán 3.3; 1 Piyɛrə 3.4; Romə tìán 14.19)
13 Liù wulə á wa, kʊ tíú nə jə wʊbʊŋa
naaa? Liù wulə á wa, ʊ nə jə yənu naaa?
Kʊ tíú mɛ, sə ʊ ya bwàbwà, ʊ ga twá ʊ
tʊtʊnzəŋə, ʊ ma bırı də ʊ jə wʊbʊŋa.
14 Á nə jə wʊgwıʊ, á nə jıga də duən nə,
sə á doni duən, á dàń mɛ, sə á yá fwiə tə
nə. Yá á dànà ká kʊnı kʊnkʊn, á zıgı cígá
tə nə.
15 Kʊ tíú wʊbʊŋa təntə tà kʊ nan Yıı,
kʊ yı *Sıtana nə pın kʊ wá. Kʊ yı tıa yuu
yìèn, kʊ ga yı ləzwənə fıra yìèn.
16 Yoo mama yı gurə gurə, bwálí tə nə
wʊgwıʊ nə wulə, lìà tə ga jıga də duən, sə
ba doni duən. Yá yokʊkwınan yirə mama
wulə kʊ bwálí tə nə.
17 Liù nə jə Yıı wʊbʊŋa tə, ʊ bıcan yı
nəpon. Kʊ wʊbʊŋa təntə kəni sìə́ lìà
bıcanı wa, kʊ ga pın ba waa bwànì duən
yuu wa. Kʊ mù nə kəni nimarʊ lìà pwərə
wa. Kʊ pın lìà dəri duən yinəgə zənzən,
kʊ yoo ga ziən. Kʊ mù wʊbʊŋa təntə ba
lìà kúrí duən wa, kʊ ga tà níə́ bələ tíú
wʊbʊŋa.
18 Lìà tə, ba nə swə bıcan sìə́, ba mù
nə kəni tə sìə́ təntə, ba mù də ba yıra lìà
pwərə wa, ndə ba nə dùà wiən. Yá kʊ tə,
ba nə wá na, kʊ wá bırı də, ba yı cígá
tìán Yıı yáá con.

4

Liù nə tʊŋa ʊ pùə́ yokʊkwınan fıra, ʊ ba Yıı nii zìlí
(1 Timote 2.8; 1 Zwan 2.15-17; Likə 18.13-14)
1 Jara də jaŋa wulə á pwərə wa. Tə
yìèn təntə nan yèn tə bà? Kʊ yı á pùə́
yokʊkwınan fıra nə pın, kʊ yı nətʊ. Tə
yìèn təntə nə wulə á yıra tə wa, tə pa á
zıga duən nə.
2 Á yíá zʊa lìà wiən, á ga wàrì tə á nı. Yá
kʊ dàń pın á jì lagʊra. Á súə́ də wʊgwıʊ,

á ga wàrì wiən tə, á nə pìà á nı. Kʊ pa jara də jaŋa zàn á pwərə wa, kʊ yoo tə yırı. Á ba tə wiən tə jə, á wà tə lòrì Yıı con yırı.

3 Máŋá tə, á nə lòrì də, á ba nı, á pubʊŋa tə nə ba ziən yırı. Kʊ yı á lòrì, sə á ma tʊn á pùə́ yokʊkwınan fıra.

4 Á yá Yıı, ndə kacwarı nə yá ʊ barı nətʊ. Á yə̀ə́ zəni də, lʊʊ kʊ tə wiən tə sonu yı Yıı dʊŋı. Lìù tə, ʊ nə pìà, sə ʊ twá lʊʊ yìən tə tə kwa, kʊ tíú wá jì Yıı dʊŋʊ.

5 Á dànà ká bʊ́n də, kʊ tə Yıı nə swìn ʊ sʊgʊ tə wa, yı tʊtʊ. Kʊ swìn də, Yıı súə́ də wʊgwıʊ nə siŋu tə fıra tə yırı, ʊ nə pın nəba.

6 Yá kʊ tə nə dwə tə mama, kʊ mù nə yı pubwanʊ tə, ʊ nə pın nəba. Kʊ swìn Yıı sagı tə wa kʊ wʊ́:

«Yıı zıga lìà tə nə, ba nə jə fwiə, ʊ ga fwa pubwanʊ ba tə, ba nə mun ba tìàn yıra».

7 Kʊ mù tə yırı, á zìlí Yıı nii. Á vıa *Sıtana con, ʊ wá dəri, ʊ va yıŋʊnı, ʊ yá aba.

8 Á twənə á yí Yıı yıra, ʊ də wá twən ʊ yí á yıra. Cʊna lìà-ba, á lıa á jìàn durən wa. Pwìí bələ tìán-ba, á lıa cʊna á bıcanı wa.

9 Á pıan á yinəgə ja á tìàn. Á kənə á tìàn lúə́ wa, á kwíə́! Á mʊmʊn wá jì kwirə. Á pupwən wá lwàń ka jì pucʊnı.

10 Á muŋə á tìàn *Yuu-Tiu yáá nə! Yá ʊ wa zìn aba.

Á dànà ká cəgə duən!

11 À nubıa-ba, á dànà ká cəgə duən! Lìù tə, ʊ nə cəgə ʊ don, ʊ nə yı ʊ nubiu *Kərisə yırı, nə à yə̀ə́ ʊ nə bʊ̀rì ʊ bʊ̀rà, kʊ tíú yı yoo tə, Yıı nə pın ʊ *nii tə, kʊ yuu wa ʊ cəgə. Kʊ ga yı Yıı nii tə bʊ̀rà nə ʊ bʊ̀rì. Yá də lìù nə bʊ̀rì Yıı nii tə bʊ̀rà, kʊ tíú kʊ́ʊ̀ wàrì kʊ nii təntə nə ʊ twá. Ʊ dàń yı kʊ bʊ̀rà nə ʊ bʊ̀rì.

12 Yıı cıcı nə pın ʊ nii lìà nə. Ʊ mù cıcı nə wàá lìà bʊ̀rà bʊ̀rì. Ʊ mù cıcı nə wàá lìà ʊ joŋə ba cʊna wa. Ʊ mù cıcı nə wàá ba ʊ cʊ̀gà də. Sə n mù! N mù nə yı wàà, n ma bʊ̀rì n don bʊ̀rà?

Á dànà ká ya fwiə lìà!
(Likə 12.16-20)

13 He! Á mù, á cʊga nə síʊ́n nə! Á mù lìà tə, á yàá swìn, á wʊ́: «Zən, nə à yə̀ə́ jwıan, nə wá va tıʊ kʊ tə, nə à yə̀ə́ kʊ tə. Nə wá fwa bını lá, nə wá yoli wiən, nə ga wá na nywarı nətən lá».

14 Á mù lìà tə, á nə yə̀rì won tə nə wá yí á mıı tə jwıan nə. Á yı ndə fanyʊ nə, kʊ dání mancın, kʊ ga pìí kʊ jén.

15 Á mɛ, sə á swìn, á wʊ́: «Də *Yuu-Tiu nə swə nə mıı tə, nə wá ya lʊʊ wa, nə wá fwa kʊ tə də kʊ tə».

16 Yá á mù con kʊ tà nətʊ. Á yı fwiə lìà, á ga tə bwı á tìàn nə, də kʊ mɛ. Á nə zìn á tìàn nətʊ tə, kʊ yiri ba ziən.

17 Lìù tə, ʊ nə yə̀ə́ zəni tə, ʊ nə mɛ, sə ʊ fwa, yá ʊ ga ba kʊ fwa, ʊ ken ʊ tìàn cʊna wa.

5

Á zurə á yıra, jıjə tìán-ba!
(Matiə 3.5)

1 He! Á mù jıjə tìán-ba! Á bubwiə á kə yıı nə zənzən, pucʊnı yìən tə yırı, tə nə wá yí aba!

2 Á jıjə wiən tə pʊ́á! Kwiu dí á ganan!

3 Á səbiu tə dí sınʊ. Kʊ sınʊ tə wá ya won tə, kʊ nə wá pa ba bʊ̀rì á bʊ̀rà. Kʊ wá ya ndə mən nə, kʊ də́ á yıra tə. Lʊʊ zaŋʊ máŋá bwələ, yá á mù tə wulə á pɛ̀e wiən tə, tə kwənə nə dáá, á pın á tìàn nə.

4 Tʊ̀tʊ̀nà nə tʊn á kárí wa, ba cə tə wiən tə, á ba ba ŋwín. Ba lìà təntə, á nə wà ŋwín tə, bubwiə dìgà ka tʊ *Yuu-Tiu zıan wa. Ʊ mù nə wulə tə mɛ yuu wa.

5 Á wulə lʊʊ wa, ywání də jıjə fıra wiən wa. Á dí zəni, á nwi ndə vàná nə, ba nə kʊnı, sə ba gʊ ba də́.

6 Á bʊ̀rì lìà tə nə yı cígá tìán, ba nə wà yoo cʊ̀gʊ̀, bʊ̀rà. Á gʊa ba, ba ga wà ba tìàn nə cì.

Pínʊ́ də yıjʊnı
(Ebərə-ba 10.35-37; 6.12; Zwakə 1.12; Matiə 5.33-37)

7 À nubıa-ba, á jana pínʊ́, á ma dìàn *Yuu-Tiu túrí tə. Á nəŋə, valʊ nə jə pínʊ́ nətʊ. Ʊ yàá dìàn ʊ kárá wiən, tə bà tə

bı zəni tə pa wá. Ʊ yàá ja ʊ tìàn ʊ dìàn
təntən dwɛ̀e tə də talıkwa dwɛ̀e tə nə yàá
nà.
8 Á zıga dìàn. Á də mɛ, sə á ja pínʊ́
nətʊ, Yuu-Tiu túrí dıın tə nə bwələ yırı.
9 À nubıa-ba, á dànà ká ŋʊŋwın duən
pwərə wa, sə Yıı dàn ká bʊ̀rì á bʊ̀rà. Yuu-
Tiu, ʊ nə bʊ̀rì bʊ̀rà tə, túrí bwələ.
10 À nubıa-ba, Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà tə swìn
Yuu-Tiu yırı. Ba dí càn, yá ba ga ja pínʊ́.
Á tíə́ ba càn tə, də ba pínʊ́ tə, á ma man
á tìàn, sə á də fwa ndə ba nə.
11 Á nəŋə, nə wàá nə swìn də, ba yı
lìà tə, ba nə yı pupwən lìà, ba nə zıgı
dìàn ba dìàn tə yırı. Á nì də, ba nə swìn
Zwɔbə pínʊ́ tə yoo. Yá á nı kʊ yígúrə́
wa, kʊ tə Yuu-Tiu nə tʊn ʊ pa wá. Cígá,
Yıı ywàŋá nə yoo zəni. Yá ʊ ga dəri nə
yinəgə zənzən.
12 À nubıa-ba, kʊ tə nə dwə tə mama, á
dànà ká tì yıı kʊ tə, nə à yə̀ə́ tıa ka tə, nə
à yə̀ə́ won yiri don mama yırı, á ma dù.
Á nə sɛ̀e yoo, sə á le: «Awo!» Á nə wà kʊ
sɛ̀e, sə á swìn: «Ɔn ɔn!» Á fwa kʊ nətʊ,
sə Yıı bʊ̀rà tə dàn ká ja aba.
(Marəkə 11.24)
13 Lìù nə wulə á wa, ʊ wulə càn wa, sə
kʊ tíú jʊn Yıı. Lìù nə wulə á wa, ʊ nə jə
pupwən, sə kʊ tíú nun nuŋi, ʊ ma bʊ Yıı
nə.
14 Lìù nə wulə á wa, ʊ nə yì, sə kʊ tíú
bon *Kərisə lìà púlí yáá tìán tə, sə ba kə
nʊga ʊ yuu wa, ba lòrì Yıı ba pa wá, də
*Yuu-Tiu yırı tə.
15 Ba nə ken ba waa Zwezi nə, Yuu-Tiu
wá pa, kʊ tíú na yazurə, ʊ ga zàn. Yá ʊ
nə fwa cʊna, Yıı wá sɛ̀e ʊ kwɛn tə ʊ mʊ̀
də wá pwərə wa.
16 Á dàń swìán á cʊna, á bırı duən, á ga
jʊn Yıı á pa duən nə, sə kʊ pa á na yazurə.
Cígá tíú yıjʊnı tʊtʊŋı jə saŋʊ zənzən.
17 Á lie Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nʊ̀ Eli yoo. Ʊ yın
ləzwənə ndə nə nə. Ʊ lòrì Yıı, sə dwà dàn
ká nà. Yá dwà wà nì tıa yuu wa, kʊ nə
zıgı kʊ máŋá tə wa, kʊ ja va bına batwa
də cànì bardʊ.
18 Kʊ kwa nə, ʊ kʊ́ʊ̀ lòrì, sə dwà bà ka
nà. Yá Yıı kʊ́ʊ̀ pın dwà bà ka nà. Wiən
kʊ́ʊ̀ pén tə zìn bıa tıa yuu wa.

Talıkwa tʊtʊŋı
(1 Piyɛrə 4.8)
19-20 À nubıa-ba, á wa lìù don nə dʊgʊ
Yıı cígá cwəŋə tə, lìù don wàá ʊ pìí ʊ ja
wá, ʊ twi kʊ cwəŋə təntə wa. Kʊ tíú tə
mɛ, sə ʊ lwarı də, ʊ nə pìí ʊ ja wá, ʊ nan
ʊ jıʊn tə wa, ʊ bà Yıı con tə, ʊ jon cʊnʊ
təntə tıan jıın wa. Yá ʊ cʊna nə swə tə
dáá nətʊ yiri mama, Yıı wá sɛ̀e ʊ kwɛn tə
ʊ mʊ̀ də wá pwərə wa.

Təntən sagı tə, Piyɛrə nə púpúní

Piyɛrə təntən sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Sagı kʋ tə yı *tʋntʋnʋ Piyɛrə nə púpúní kʋ.

Lìà tə nə, ʋ nə púpúní

Piyɛrə púpúní ʋ sagı tə ʋ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə lʋʋ tə mama wa. Silasə də san wá kʋ púpúnú wa.

Sagı tə wa sʋgʋ

Nəŋə kʋ tə yırı, ʋ nə púpúní ba nə: *Kərisə lìà tə wulə càn wa, ba nə ken ba waa Zwezi nə tə yırı. Ba vànà wulə tə gwàrì.

Piyɛrə púpúní ba nə, sə ʋ ma dàn ba jìàn ba nə ken ba waa Zwezi nə tə yırı, də yala tə yırı, ba nə jə də wá. Ʋ swìn ba con, sə ba twá Yıı cwəŋə tə nə zəni, də pùá nədʋ.

Təntən jʋ̀nà bwálí

1 À mʋ̀ Piyɛrə yı Zwezi-*Kərisə *tʋntʋnʋ. À mʋ̀ nə púpúní sagı kʋ tə, à pın á mʋ̀ lìà tə nə, Yıı nə kúrí. Á dəri á zʋ Pon, də Galasi, də Kapadɔsə, də Azi, də Bitini nagwanɛɛ tə wa. Á jigə vərə tə bwálá təntə wa.

2 Á yı nə nyına Yıı nə kúrí aba, ʋ tún vàn nə, kʋ nə ba yigə, ndə ʋ nə tanı kʋ, sə kʋ ya nətʋ. Á twá ʋ *Siŋu tə nə, ʋ pa á jì ʋ lìà, á yá á tìàn míámían Yıı jìàn wa, sə á sɛ̀e Zwezi-*Kərisə nii. Yá Zwezi-Kərisə jana tə dàń wá sın á cʋna tə, tə lı. Yıı nə wá fwa pubwanʋ á yıra, ʋ ga pa aba ʋ bıcan sìá, tə nə súrí wuuu.

Yıı pın nəba Yıı, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con

(Efɛzə tìán 2.4-8; Romə tìán 8.17-18; 16.25-26; 2 Korɛntə tìán 4.17-18)

3 Nə bwıa Yıı nə. Ʋ yı nə *Yuu-Tiu Zwezi-*Kərisə nyına. Ʋ mʋ̀ nə pìí ʋ bwin Zwezi-Kərisə ʋ lı tıan wa. Yá ʋ dəri nə yinəgə zənzən. Kʋ pın ʋ twá kʋ bwiun tə nə, ʋ pa nəba mıı nədʋn də yala, máŋá mama wuuu.

4 Kʋ mʋ̀ nə pın, nə yə̀ə́ də, Yıı tanı twərə ʋ tún nə nə, Yıı *sàń nə. Wiən təntə wàrì tə cʋ̀gà. Durən wàrì tə tə zwı, tə zəni ga wàrì tə zwɛ̀e.

5 Nə mʋ̀ keni nə waa Zwezi nə wuuu. Yıı wá twá kʋ nə, ʋ cì nə nə, də ʋ dìàn tə. Ʋ wá jon nəba ʋ kə mıı wa, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con. Ʋ wá bırı nəba mıı təntə, lʋʋ zaŋʋ máŋá wa.

6 Kʋ mʋ̀ nə pın, yìèn yiri mama nə swə tə mɛ, sə tə wʋwalı aba, máŋá mancın kʋ tə wa, á mɛ, sə á tə ya pupwən nəfarʋ wa á jwɛ.

7 Yìèn təntə wʋwalı aba, sə ba ma lwarı də, á nə keni á waa Zwezi nə wuuu, cígá cígá. Nə wàá sían nə tì nə ma maŋa kʋ. Sían yı won tə, ba yàá kə mən wa, sə ba ma na də, tə nə ziən. Yá tə ga yı won, tə nə wá cʋ̀gʋ̀ tə jén dıın don nə. Mə kʋ yı nətʋ də á də nə keni á waa Zwezi nə wuuu. Kʋ jə funə kʋ doni sían. Á nə zıgı dìàn kʋ yoo tə wa, kʋ mʋ̀ nə wá pa, Yıı bʋ á nə, ʋ ga pa aba dun, ʋ ga zìlí aba máŋá tə, Zwezi-Kərisə nə wá pìí ʋ bà, ʋ bırı ʋ tìàn, ʋ nan á yía yuu.

8 Á wà Zwezi nı, yá á ga swə wá. Á ba wá na sían nə, yá á tə kəni á waa ʋ nə wuuu. Kʋ mʋ̀ nə pın, á sú də pupwən nəfarʋ. Kʋ pupwən təntə dwə kʋ tə, lìù nə wàá ʋ swìn də ʋ nii.

9 Á keni á waa Zwezi nə wuuu. Kʋ ŋwírán nə yı, Yıı nə jon aba, ʋ kə mıı tə wa, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con.

10 Máŋá don wa, Yıı nii *sʋ̀sʋ̀nà ken dìàn, sə ba lwarı kʋ tə nə yı, Yıı jon ba ʋ kə mıı wa, kʋ nə ba zwɛ̀e ʋ con. Ba dí yáá ba swìn Yıı pubwanʋ tə yoo, ʋ nə tanı, sə ʋ fwa á yıra.

11 Yıı-*Siŋu tə yà wulə də ba. Yá kʋ mʋ̀ nə swìn tə yìèn tə ba con. Ba yà ken cígá, sə ba lwarı máŋá tə də won tə nə, Kərisə càn tə də ʋ dun, tə nə wá twá, tə ma bà.

12 Yıı-Siŋu tə gwin tə yìèn təntə də̀ń, kʋ bırı ba. Yá tə yìèn təntə yà tà ba mʋ̀ nə wá na tə ba yía wa. Yá kʋ lwàń, kʋ yı á mʋ̀ yırı. Sían nə, lìà tə, ba nə swìn sʋywáŋʋ́ tə, dàń swìn tə yìèn təntə, ba

bırı aba. Ba swìn tə də Yıı-Siŋu tə, ʋ nə tʋn tə, dìàn. Yá Yıı *malıkɛ tə tətə yà sóní, sə tə də yəni tə yìèn təntə.

Yìèn tə Kərisə lìù nə mɛ, sə ʋ fwa
(1 Tɛsalonikə tìán 5.8-9; Efɛzə tìán 5.1; 1 Korɛntə tìán 6.20; Titə 2.11-14)

13 Kʋ nətʋ tə yırı, á kənə á pubʋŋa bwálí nədʋ, sə á va yáá. Á pıan á ya lìà tə, á nə yə̀ə́ yoo də̀ń. Á kənə á yala mama, Yıı pubwanʋ tə nə. Máŋá tə, Zwezi-*Kərisə nə wá pìí ʋ bà, ʋ bırı ʋ tìàn á yíá yuu, ʋ wá fwa ʋ pubwanʋ təntə á yıra.
14 Máŋá don yın lá, á yà yərì Zwezi-Kərisə, á ga twá á pùə́ yokʋkwınan fıra nə. Á kʋ́ʋ̀ dàn ká pìí á twá tə nə. Sı́ʋ́n nə, á dàń yana ndə bìsíná nə, ba nə sɛ̀e nii.
15 Yıı dàń kúrí aba, ʋ ga yı bıcapon tíú. Á də mɛ, sə á jì bıcapon tìán, ndə Yıı nə, á tʋtʋnan mama wa.
16 Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́: «Á yana lìà tə, á nə yı bıcapon tìán, ndə à mù Yıı nə ya bıcapon tíú».
17 Á yıjʋnı wa, á yàá boŋə Yıı á nyına. Ʋ mù nə yı lìù tə, ʋ nə ba lìù kúrí, ʋ ma bʋ̀rì kʋ tíú bʋ̀rà, kʋ tə yırı, ʋ nə fwa. Máŋá tə wa, á nə wulə tıa yuu wa, á dàń mɛ, sə á zìlí wá zənzən.
18 Kʋ yı cígá, á tʋn tʋtʋnkʋkwınan tə, á nyına-ba nə ma kwè aba. Tə yìèn təntə yà ba də̀ń jə. Á yə̀ə́, Yıı ŋwín ŋwírán nəfarʋ, ʋ ma yə̀ aba ʋ jon, tə yìèn təntə yırı. Kʋ tə, ʋ nə ŋwín, kʋ tà ndə səbiu nə, kʋ nə wàá kʋ cʋ̀gà. Kʋ tə, ʋ nə ŋwín, yı kʋ cıcı.
19 Ʋ pın Zwezi-Kərisə yı ndə *pabiə nə, ba nə gʋa, ba ma fwa *joŋi. Cʋna yà tə̀lə́ ʋ yuu wa, ʋ ga ba durən jə. Yá kʋ yı Zwezi-Kərisə jana tə, tə nə jə funə zənzən, Yıı ma yə̀ aba ʋ jon.
20 Yıı yà dí yáá ʋ kúrí Zwezi-Kərisə, ʋ tún kʋ yırı, də lʋʋ tə wà fwa. Kʋ kwa nə, ʋ bırı wá aba lʋʋ zaŋʋ máŋá tə nə, á mù zəni yırı.
21 Kʋ twá Zwezi-Kərisə nə, á ma kə á waa Yıı nə. Yıı pìí ʋ bwin wá ʋ lı tıan wa, ʋ ga pa wá dun. Kʋ mù yırı, á keni á waa ʋ nə wuuu, á ga jə yala də wá.
22 Á sɛ̀e á twá Yıı sʋgʋ tə nii nə, kʋ nə yı cígá. Kʋ pın á bıcanı yı nəpon á ga swə lìà tə, ba nə yı Kərisə lìà tə, də cígá cígá sonu. À dàń swìn á con, sə á sóní duən zənzən máŋá mama də bıcan nəpon.
23 Á yə̀ə́ də, Yıı twá ʋ sʋgʋ tə nə, ʋ ma pa aba mıı nədʋn. Kʋ sʋgʋ tə wulə wuuu, kʋ ba zwɛ̀e mama. Kʋ wà twá də ləzwənə tə, ʋ nə wàá ʋ tı, ʋ ma pa aba mıı təntə.
24 Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:
«Ləzoni tə mama yı ndə gaʋ nə, ba dun
də mɛ yı ndə wopunə nə. Gaʋ yàá
kʋ, kʋ punə tə ga twı tıa.
25 Yá *Yuu-Tiu sʋgʋ tə mù dàń wulə wuuu, kʋ ba zwɛ̀e».
Kʋ mù sʋgʋ təntə nə yı Yıı sʋywáŋʋ́ tə, ba nə swìn ba bırı aba.

2

1 Kʋ mù yırı, á lıa á tìàn wʋlʋŋʋ, də gıgıra yiri mama wa. Á dànà ká ya níə́ bələ tìán. Á dànà ká zıga lìà duən nə, kʋ tìán wiən yırı. Á dànà ká swìn yolwan á pa lìà nə.
2 Á yana ndə bìsìní nə, ba nə lʋrı sı́ʋ́n, ba ga pìà yılı máŋá mama. Á mù yılı nə yı Yıı sʋgʋ tə. Kʋ yı yılı tə, won nə wà kʋ waa gùlí. Kʋ mù nə wá pa á boru, kʋ ga wá pa Yıı jon aba, á cʋna tə wa.
3 Á cígá nı də, *Yuu-Tiu ywán zəni, ndə kʋ nə swìn nətʋ, Yıı sagı tə wa.

Zwezi yı ndə dìə̀ nigwancıın wárí nə
(Efɛzə tìán 2.20-22; Tʋtʋnan 4.11-12; Matiə 21.42-44; Romə tìán 9.24-26)

4 Á dàń fàrá á yí *Yuu-Tiu yıra. Ʋ yı lìù tə, ʋ pın mıı. Ʋ yı ndə kapan wárí nə. Ləzoni vıga wá ba dʋgʋ, ndə wotʋtʋ nə. Yá Yıı kúrí wá ʋ tún, ʋ ga jə funə zənzən, ʋ mù Yıı yáá con.
5 Á də yana ndə kapana tə nə, tə nə nəŋə, sə Yıı tì aba, ʋ ma lwà dìə̀, ʋ pa ʋ *Siŋu tə nə. Kʋ twá də Zwezi-*Kərisə, á dàń wá ya ʋ mù cıcı *joŋwana kʋ dìə̀ tə wa, sə á twá Yıı-Siŋu tə á tʋn á pa Yıı nə, ndə *joŋi nə á pın wá. Yá kʋ nətʋ tə poli Yıı pùə́.
6 Kʋ pʋ́pʋ́ní Yıı sagı tə wa, kʋ wʋ́:

* **2:6 2.6** Siyon yı paan tə, *Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʋ yuu wa, yırı nədwan.

«Á nəŋə, à tún kapan tɪʊ tə wa, ba nə
boŋə ‹Siyon*›, sə à lwà à dìə̀ kʊ yuu
wa. Kʊ yɪ dìə̀ tə nigwancɪɪn wárí.
À kúrí kʊ, kʊ ga jə funə zənzən à
yáá con. Yá lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa
kʊ kapan təntə nə, ʊ bá də́ cavɪra
mama».

7 Á mù lìà tə, á nə ken á waa kʊ nə, kʊ yɪ won tə, kʊ nə pɪn á jə dun zənzən. Yá kʊ tà nətʊ lìà tə con, ba nə wà ba waa ken kʊ nə. Kʊ púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wú:

«Kʊ mù kapan təntə, dəlwərə́ tə nə vɪga
ba dʊgʊ vàn nə, kʊ mù nə pìí kʊ jì
dìə̀ tə nigwancɪɪn wárí, kʊ yoo nə
cà. Kʊ jigə kapan, lìà mà ba nɛɛ kʊ
nə, ba twɪ».

Kʊ kʊ́ù púpúní Yɪɪ sagɪ tə wa, kʊ wú:

«Kʊ mù kapan təntə pɪn, lìà dʊga cwəŋə
ba jén».

8 Kʊ yɪ ba nə wà Yɪɪ sʊgʊ tə nii sɛ̀e yɪrɪ. Yɪɪ nə ken, sə kʊ ya nətʊ ba yɪra.

9 Yá á mù dàń yɪ dwíí tə, Yɪɪ nə kúrí. Á yɪ *joŋwana púlí tə, á nə tʊŋa á pɪn ʊ mù pìú tə nə. Á dwíí tə ya Yɪɪ cɪcɪ nə tɪ. Á yɪ Yɪɪ tətə púlí ʊ nə tún. Ʊ kúrí aba, sə á swìn yìən nəfaran tə, ʊ nə fwa, á bɪrɪ lìà nə. Ʊ yɪ lìù tə, ʊ kúrí aba, ʊ lɪ yikunu wa, ʊ kə ʊ poni nəfarʊ tə wa.

10 Dí yáá nə, á yà tà Yɪɪ púlí, ʊ nə tún. Yá síún nə, á dàń yɪ Yɪɪ nə tɪ. Dí yáá nə, Yɪɪ yà wà á yinəgə zənzən dəri. Yá síún nə, Yɪɪ dàń dəri á yinəgə zənzən.

Kərisə lìà nə mɛ, sə ba ya nətʊ (Romə tìán 13.1-8)

11 À nubisoni-ba, á lie á tìàn də, á yɪ vərə tɪa yuu wa. Yá á ga yɪ lìà tə, á nə lɛ. Kʊ mù tə yɪrɪ, à dàń kwè aba, sə á lɪ á tìàn yìən tə wa, tə nə yɪ ləzwənə pùə́ yokʊkwɪnan fɪra. Tə yìən təntə yàá kəni dìàn, sə tə cùgù aba.

12 Á pɪan á tʊtʊnɛɛ mama ya zəni, lìà tə nə tà Kərisə lìà yáá con. Á nə jə á tìàn zəni, ba nə swə ba swìn də á fwa lwanɪ, ba wá na á tʊtʊnzəŋə tə, á nə tʊŋa. Yá ba dàń wá bʊ Yɪɪ nə, dɪɪn tə nə, ʊ nə wá bà.

13 Á tàà *Yuu-Tiu yɪrɪ, á sɛ̀e lìà tə mama nii, ləzoni nə lɪ ba tún, sə ba yà á yun tìán. Á sìá pìú tə nii, ʊ nə jə̀ə́ á lʊʊ nii pɛ̀egá tə mɛ yuu wa.

14 Á sìá yáá tìán tə nii, pìú nəfarʊ tə nə lɪ ʊ tún. Ʊ yɪ ʊ tún ba, sə ba kə lìà tə, ba nə fwa kʊ tə nə lwara, càn wa. Yá ba ga bʊ lìà tə nə, ba nə fwa kʊ tə nə ziən.

15 Yɪɪ fɪra tə yɪ, sə á fwa kʊ tə nə ziən, sə ləyərən tə, də lìà tə, ba nə ba yənu jə, ba ga cəgə aba, pú ba níə́.

16 Á yana lìà tə, á nə tɪ á tìàn, Yá á dànà ká tàà á nə tɪ á tìàn tə yɪrɪ, á fwa lwanɪ lìù yɪra. Á dàń mɛ, sə á ya ndə nətʊ Yɪɪ tʊ̀tʊ̀nà nə mɛ, sə ba ya.

17 Á pɪan dun lìù mama nə. Á swə́nə́ á duən Kərisə lìà tə. Á zìlə́ Yɪɪ zənzən. Á pɪan dun pìú tə nə.

Á díə́ càn ndə Kərisə nə (Efɛzə tìán 6.5-8; Titə 2.9-10; 1 Piyɛrə 3.14-18)

18 Ywəŋə-ba, á sìá lìà tə nii, ba nə yə̀ aba. Á zìlə́ ba zənzən. Á dànà ká fwa kʊ, ba tə cɪcɪ yɪra, ba nə jə aba də bɪcabwanʊ. Á fwa kʊ ba tə də yɪra, ba yoo nə dà.

19 Lìù wàá càn ʊ də́, ʊ nə zìlí Yɪɪ yɪrɪ, ʊ ga wà won fwa, kʊ nə ba ziən. Kʊ tíú nə sɛ̀e, ʊ də́ tə càn tə, kʊ yɪ Yɪɪ pubwanʊ.

20 Ba nə fɪrɪ aba á yolwana yɪrɪ, á nə fwa, kʊ ba dun jə kʊ pa aba. Yá kʊ dàń nə yɪ zəni nə, á fwa, ba ga kə càn á nə, yá á pínî á də́ tə, kʊ yɪ Yɪɪ pubwanʊ.

21 Zwezi-*Kərisə tətə nə dí càn, ʊ pa aba. Ʊ fwa kʊ nyɪnyɪga, ʊ bɪrɪ aba, sə á ma wànî á fwa, ndə ʊ nə. Yɪɪ kúrí aba, sə á də́ càn nətʊ.

22 Ʊ yɪ lìù tə, ʊ nə wà cʊna fwa. Ʊ ga yɪ lìù tə, kʊnkʊn nə wà ʊ nii wa nan.

23 Ba nə twɪn wá, ʊ wà ba twɪn, ʊ ma ŋwín. Ba ken wá càn wa, ʊ wà ba nii nə ba. Ʊ tì ʊ tìàn, ʊ kə Yɪɪ jìàn wa. Yá Yɪɪ nə bʊ̀rì bʊ̀rà, kʊ nə yɪ cígá.

24 Zwezi-Kərisə tətə nə zɪn nə cʊna tə ʊ yuu wa, ʊ ja tɪ dagarʊ tə yuu wa. Ʊ fwa kʊ, sə nə ya lìà tə, nə nə lɪ nə tìàn cʊna wa. Ʊ fwa kʊ, sə nə ya mɪɪ wa, nə ga fwa yìən tə, tə nə yɪ cígá. Kʊ twá ʊ nʊran tə nə, á nʊran tə ma zwɛ̀e.

25 Cígá, á yà yı ndə pee nə, tə ywaŋa.
Yá síʊ́n nə, á pìí á bà á twá lìù tə nə, ʊ nə
cì á nə, ʊ ga ywàŋá á yuu.

3

Kan də ʊ barı nə mɛ, sə ba ya nətʊ duən nə
(Kolosə tìán 3.18-19; 1 Timote 2.9-15; Efɛzə tìán 5.22-23)

1 Síʊ́n nə, á mù kana-ba də con, á lìù
mama mɛ, sə ʊ sɛ̀e ʊ barı nii. Á nə fwa
nətʊ, á nə swə á wà yoo swìn ba con, á
bana tə duən, nə wà ba waa ken Zwezi
nə, ba wá twá kʊ nə, ba sɛ̀e wá.
2 Ba wá na də, á yı lìà tə, á bıcanı nə yı
nəpwənə á tʊtʊnɛɛ mama wa, á ga jə zìlə́
də. Kʊ mù nə pın, ba wá sɛ̀e Zwezi.
3 Kana vwe ba yun, sə tə ya zəni. Ba
kəni síán zanan ba bıan nə, yá ba ga zwı
ganzəŋə. Yá á mù, á dànà ká pa tə wiən
təntə, ba nə na yíá wa, ya á bwaŋa wiən.
4 Kʊ tə nə mɛ, á yana lìà tə, á nə jə
bıcabwanʊ, á ga yı sənbwen. Kʊ nətʊ dàń
wá bırı də, á bwaŋa tə yı kʊ wulə á waa
con. Kʊ mù bwaŋa təntə yiri ba zwɛ̀e. Yá
kʊ bwaŋa təntə ga jə funə zənzən, Yıı yáá
con.
5 Mə fuən kana tə, ba nə yı Yıı cıcı nə
tı, ba nə jə yala Yıı con, bwaŋa yà yı nətʊ.
Yá ba ga sɛ̀e ba bana nii.
6 Mə nətʊ nə *Abərahamə kan Sara yà
yın. Ʊ yà sɛ̀e ʊ barı nii, ʊ ga boŋə wá ʊ
‹yuu tíú›. Á də jigə ndə Sara, də á nə fwa
zəni ndə ʊ nə, á ga wà sɛ̀e, á pa fən yiri
mama zʊ aba.
7 Síʊ́n nə, á də kanbana-ba, á lìù mama
mɛ, sə ʊ ja ʊ kan zəni. Á mɛ, sə á lwarı
də, kana tə bwànà, ba doni aba. Yıı pın
mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con, á mù də ba
mù mɛ nə. Kʊ twá də ʊ pubwanʊ tə. Kʊ
mù nə pın, á dàń zìlə́ ba kʊ nətʊ tə yırı.
Á nə fwa nətʊ, won wàrì á yıjʊnı yáá nə
kʊ cì, sə Yıı ba le.

Ka fwa zəni yoo
(Romə tìán 12.14-21; Matiə 10.24-31; 1 Piyɛrə 2.12, 19-20)

8 Sə à ma gúrí, à swìn yìən tə tə á con: Á
pıan, á mama ja pubʊŋa nədʊ. Á pıan, á
yojanʊ ya nədʊ. Á swə́nə́ á duən *Kərisə
lìà tə. Á dərə duən yinəgə. Á muŋə á tìàn
duən yáá con.
9 Lìù nə fwa aba lwanı, á dànà ká fwa
kʊ tíú lwanı, á ma ŋwín. Lìù nə twın aba,
á dànà ká twın kʊ tíú, á ma ŋwín. Yá á
dàń mɛ, sə á lòrì Yıı, sə ʊ fwa zəni kʊ tíú
yuu wa. Yıı kúrí aba, sə á na zəni tə, ʊ
nə wá fwa á yıra.
10 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:

«Lìù nə pìà, sə ʊ ya lʊʊ wa zəni
də pupwən, kʊ tíú dàn ká swìn
sʊkʊkwınan ʊ nii wa. Ʊ mɛ, sə ʊ
cì ʊ tìàn nə, ʊ dàn ká kʊna kʊnkʊn
də.

11 Kʊ tíú mɛ, sə ʊ lı ʊ tìàn yoo tə wa, kʊ nə
lwara. Ʊ dàń mɛ, sə ʊ fwa kʊ tə nə ziən,
ʊ ga pìà bıcan sìə́ də ʊ yaŋwıa mama.
12 *Yuu-Tiu ywàŋá lìà tə mama yuu, ba
nə yı cígá tìán. Máŋá tə, ba nə jʊ̀nì wá,
ʊ yàá cʊga ba yıjʊnı. Yá Yuu-Tiu dàń zıga
lìà tə nə, ba nə fwa kʊ tə nə lwara».

13 Wàà dàń nə wá fwa aba lwanı, də á
nə ken á yawala mama lá, sə á fwa kʊ tə
nə ziən?
14 Yá á nə swə, á na càn cígá tə yırı, á
mɛ, sə á ya pupwən wa. Á dànà ká dəri
ləzoni fən. Á dànà ká pa kʊ yoo yì aba.
15 Kʊ tə nə mɛ̀e, á pıan dun Kərisə nə,
á waa con. Ʊ mù nə ya á Yuu-Tiu. Á kənə
á sírí máŋá mama, sə á wànı́ á le lìà tə
mama, ba nə bwe aba, á yala tə yuu wa,
á nə jə də Zwezi-Kərisə. Á fwa kʊ yoo tə
də bıcabwanʊ, sə á ja zìlə́ zənzən.
16 Á pıan, á pubʊŋa ya pubʊnzəŋu. Kʊ
nətʊ wá pa cavıra ja lìà tə, ba nə swìn ba
zıga á nə, ba twın aba, á tʊtʊnɛɛ mama
nə ziən Zwezi-Kərisə cwəŋə tə wa yırı.
17 Á nə dí càn, á nə fwa zəni yırı, kʊ ga
yı Yıı fıra, kʊ ziən kʊ doni, á nə dí càn,
lwanı yırı, á nə fwa.
(1 Piyɛrə 2.21-24; Ebərə-ba 11.7; Romə tìán 6.3-4)

18 Cígá, Zwezi-Kərisə tətə tıga nə cʊna
tə yırı, naa nədʊ. Ʊ mù lìù tə, ʊ nə yı cígá
tíú, ʊ tıga lìà tə yırı, ba nə tʊŋa kʊnkʊn
yìən. Ʊ fwa kʊ tə, sə ʊ ma van aba, ʊ pa
Yıı nə. Ba lı ʊ mıı lʊʊ wa, yá Yıı-Siŋu tə
pın, ʊ pìí ʊ bwin ʊ nan.

19 Yıı-Siŋu tə dàń pın, ʊ va ʊ swìn Yıı sʊgʊ tə lìà tə con, ba nə wulə tıga bwálí
nə bàń dìə̀ wa.
20 Ba mù lìà təntə yı lìà tə, ba nə vıga,
sə ba zìlí Yıı nii fuən fuən, máŋá tə wa,
Yıı nə fwa pínú də ba.

Mə kʊ máŋá tə wa, Nowe yà wulə ʊ fwa
níá yuu bori tə. Lìà wà dání yın, ba nə
zʊa níá yuu bori təntə wa. Lìà nana cıcı
nə jon ba tìàn níá tə, máŋá wa.
21 Kʊ yoo təntə nə yı, ba nə ləgə aba níá
tə wa, kʊ twá də Yıı yırı tə, nyınyıga. Kʊ
mù dàń nə joŋə aba síún nə á cʊna tə wa.
Kʊ mù níá swıʊ təntə, ba nə fwa aba, tà,
sə kʊ sın á yıra durən. Kʊ níá swıʊ tə yı
lòrì tə, á nə lòrì Yıı con, sə ʊ pa á pubʊŋa
ya pubʊnzəŋu. Kʊ níá swıʊ tə joŋə aba á
cʊna wa. Kʊ nətʊ twá də Zwezi-Kərisə ʊ
nə pìí ʊ bwin, ʊ nan tıan wa.
22 Zwezi-Kərisə dìgà Yıı sàń, ʊ jə̀ə́ Yıı
jızən* vàn nə. Yıı dí yáá, ʊ pa *malıkɛ tə
də wiən tə mama nə jə dìàn, sɛ̀e Zwezi-
Kərisə nii.

4

Á fwa kʊ tə, nə yı Yıı fıra
(Romə tìán 6.6-13; Efɛzə tìán 4.17-24)

1 Nə yə̀ə́ də, *Kərisə dí càn ʊ yıra tə wa.
Kʊ mù yırı, á də mɛ, sə á ya lìà tə, á nə
ken á sírí, sə á də də́ càn, ndə ʊ nə. Lìù
tə, ʊ nə dí càn ʊ yıra tə wa nətʊ, kʊ tíú
də ʊ cʊna pwɛ̀e duən nə.
2 Kʊ tíú dàń ya lìù tə, ʊ nə kʊ́ù ba ləzoni
pùə́ yokʊkwınan fıra nə twá. Yá dıan tə,
kʊ tíú mıı nə ga, sə ʊ fwa lʊʊ wa, ʊ dàń
yı lìù tə, ʊ nə twá Yıı fıra nə.
3 Á dí yáá, á cʊ̀gʊ̀ á máŋá kʊ nə dáá, á
ma fwa yìən tə, lìà tə, ba nə yə̀rì Zwezi-
Kərisə nə, fwa. Á dàń yaga tə yìən təntə.
Dí yáá nə, á yà ba á tìàn janı yìən tə wa.
Á yà twá á pùə́ yokʊkwınan fıra nə. Á yà
nywìn swana á bʊbʊnı, də á də́ wodirən
zənzən, á ja lɛ, də á tʊŋa cavıyiən, tə
nə lwara zənzən. Á yàá jə̀ń duən nə,
á nywìn swana zənzən. Yá á dàń bwı
woŋwanan tə nə, kʊ ga yı yoo tə, Yıı nə
culi cígá cígá.
4 Síún nə, á kʊ́ù ba sɛ̀e á twá lìà tə,
ba nə yə̀rì Zwezi-Kərisə tə, á fwa ba
yokʊkwınan tə, sə á pəni duən vɛɛ vɛɛ.
Yá kʊ dàń gwárí ba. Kʊ mù nə pın, ba də́
tıjaŋa á də̀ń nə.
5 Ba wá tún ba níə́ Yıı yáá con. Ʊ mù
nə yı lìù tə, ʊ ken ʊ sírí, sə ʊ bʊ̀rì lìà tə,
ba wulə lʊʊ wa, də ba tə ba tıga, bʊ̀rà.
6 Kʊ mù nə pın, ba dàń swìn Yıı
sʊywáŋʊ́ tə, ba bırı tıga tə nə, də ba tə
wà tı, yà Yıı nə swə ʊ bʊ̀rì ba bʊ̀rà, kʊ
tə yırı, ba nə fwa, máŋá tə wa, ba nə yın
lʊʊ wa, ba dàń wá bà ba ya mıı wa də Yıı.

Á tʊŋa zəni də tarpıʊn, Yıı nə pın aba
(Likə 21.34-36; Galasi tìán 6.10; Romə tìán 12.5-11)

7 Lʊʊ wiən tə mama máŋá bwələ, sə tə
zwɛ̀e. Kʊ mɛ, sə á ya lìà tə, á nə bʊŋa
zəni, á ga yə̀ə́ yoo də̀ń, sə á wàní á jʊn
Yıı zəni.
8 Sonu yàá pa, ba swɛ̀eé lìù cʊna
kapʊpʊ. Kʊ mù yırı, yoo tə nə wulə tə
mama yuu wa, kʊ mù nə yı, sə á sóní
duən, máŋá mama.
9 Á joŋə vərə tə, ba nə yı *Kərisə lìà
duən, ba nə twi á con, á pa ba zʊrı á dìə̀
wa zəni. Á dànà ká fwa kʊ də ŋʊŋwıan.
10 Á lìù mama mɛ, sə ʊ ya lìù tə, ʊ nə
zıga dìàn, ʊ ga ywàŋá Yıı tarpıʊn tə yuu
zəni. Ʊ mɛ, sə ʊ tì tarpıʊn yiri tə, Yıı nə
pın wá, ʊ ma san lìà duən tə nə.
11 Lìù tə, ʊ nə swìn Yıı sʊgʊ tə, kʊ tíú
mɛ, sə ʊ swìn kʊ tə, Yıı nə ken ʊ nii wa.
Lìù tə, ʊ nə tʊŋa, ʊ pın ʊ duən nə, sə kʊ
tíú tə tʊn də dìàn tə, Yıı nə pın wá. Á fwa
nətʊ, sə dun tə mama wàní tə twá Zwezi-
Kərisə nə, tə ya Yıı nyiən. Ʊ mù Yıı tə nə
tı dun də dìàn máŋá də máŋá, kʊ nə ba
zwɛ. Amıına!

Kərisə lìà càn tə yoo
(Matiə 5.10-12; Tʊtʊnan 5.41; 14.22; 2 Tɛsalonikə tìán 1.4-12)

12 À nubisoni-ba, á wulə càn wa, ndə
ba ken aba mən wa. Á dànà ká pa kʊ dì
á yuu, ndə yoo tə nə, kʊ nə yı yovee. Mə
kʊ wá twá nətʊ, ba ma lwarı də, á ken á
waa Zwezi-*Kərisə nə.

* **3:22 3.22** Ka jə̀ń pìʊ́ jızən vàn nə yı dun bwálí.

13 Kʊ tə nə mɛ, á yana pupwən wa, á də
nə wulə á də́ Zwezi-Kərisə càn tə yırı. Á
nə də́ tə càn təntə, máŋá tə wa, ʊ nə wá
pìí, ʊ bà bırı ʊ tìàn ʊ dun tə wa, kʊ wá
pa á sú də ʊ pupwən tə.
14 Ba nə twın aba, á nə yı Zwezi-Kərisə
karbıa tə yırı, á yana pupwən wa. Kʊ mʊ̀
yırı nə, Yıı-*Siŋu tə, kʊ nə jə dun tə, wulə
də aba.
15 Á lìù mama kə cígá, ʊ dàn ká də́ càn,
ʊ nə yı lagʊrʊ yırı, nə à yə̀ə́, ʊ nə yı
ŋwìàn yırı, nə à yə̀ə́, ʊ nə yı cʊnʊ yırı,
nə à yə̀ə́, ʊ nə kənə ʊ nii, lìà yìàn wa yırı.
16 Yá ʊ dàń nə dí càn, ʊ nə yı Kərisə lìù
yırı, ʊ dàn ká pa kʊ cavıra ja wá. Ʊ mɛ,
sə ʊ pa dun Yıı nə, ʊ nə jə Kərisə yırı tə
yırı.
17 Máŋá yí, Yıı nə wá bʊ̀rì lìà bʊ̀rà. Ʊ
wá dí yáá, ʊ bʊ̀rì ʊ tətə lìà tə bʊ̀rà. Aa!
Nə yı ʊ lìà, yá ʊ wá də́ yáá ʊ bʊ̀rì nə tətə
bʊ̀rà. Kʊ dàń wá ya nətə, kʊ pa lìà tə nə,
ba nə vıga, sə ba zìlí ʊ sʊywáŋʊ́ tə?
18 Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́: «Də
kʊ nə yı càn, kʊ pa lìù tə nə yı cígá tíú
nə, sə ʊ nan Yıı bʊ̀rà tə jıın wa, kʊ dàń
wá ya nətə, kʊ pa lìù tə nə, ʊ nə tʊn
tʊtʊnkʊkwınan Yıı nə ba pìà, də cʊna lìù
nə?»
19 Kʊ mʊ̀ tə yırı, lìà tə, ba nə də́ càn Yıı
fıra tə yırı, sə kʊ tìán tə fwa zəni wuuu.
Sə ba tì ba tìàn mama ba kə Yıı jıın wa.
Ʊ mʊ̀ Yıı nə fwa ba, ʊ ga yı pʊ́ə́ nədʊ tíú.

5

Kərisə lìà púlí yoo
(Tʊtʊnan 20.28; 1 Timote 3.1-7; Zwakə 4.6, 10; 1 Tɛsalonikə tìán 5.6-8; Efɛzə tìán 6.10-18)

1 Sıʊ́n nə, à swìn *Kərisə lìà púlí yáá
tìán tə con, ba nə wulə á pwərə wa. À
də tətə yı yáá tíú don, ndə ba nə. À nı
Zwezi-Kərisə, máŋá tə wa, À də wá twá,
à ya Zwezi-Kərisə dun tə wa, Yıı nə wá
bırı.
2 Á ywàŋá Yıı lìà tə yuu, Yıı nə pın aba,
sə á ywàń ba yuu, ndə payıra nə ywàŋá
pee yuu nətʊ. Á dànà ká fwa kʊ ndə, kʊ
yı ba kálí aba. Á ywàŋá ba yuu də á waa
mama, ndə Yıı nə pìà, sə kʊ ya nətʊ. Á
dànà ká fwa kʊ, ba nə wá ŋwín aba yırı.
Á fwa kʊ də yaŋwıa.
3 Á pıan á ya lìà, ba duən tə nə twá á
nə, ba lwarı nətʊ, ba nə mɛ, sə ba ya. Yıı
pın lìà tə, sə á ywàń ba yuu. Á dànà ká
də́ dìàn ba yuu wa.
4 Zwezi-Kərisə yı ndə payıra yuu tíú nə.
Á nə fwa nətʊ, dıın tə, ʊ nə wá bà, ʊ bırı
ʊ tìàn, á wá na dun yupuu tə, kʊ zəni nə
ba zwɛ̀e.
5 Á mʊ̀ ləzwəndʊn-ba, á sìá yáá tìán tə
nii. Á mama muŋə á tìàn duən yáá con.
Kʊ pʊ́pʊ́ní Yıı sagı tə wa, kʊ wʊ́:
«Yıı zıga fwiə lìà nə, yá ʊ fwa pubwanʊ
lìà tə yıra, ba nə muŋə ba tìàn».
6 Kʊ mʊ̀ yırı nə, á muŋə á tìàn ʊ yáá
con, sə ʊ mʊ̀ nə zìn aba yıı nə, máŋá tə
wa, ʊ nə lı ʊ tún. Yıı jə dìàn tə mɛ yuu
wa.
7 Ʊ mʊ̀ nə ywàŋá á yuu nə. Á kənə yìàn
tə mama, tə nə wʊwalı aba, ʊ jıın wa.
8 Á cıa á tìàn nə, sə á ya lìà tə, á nə
yə̀ə́ yoo dàń. Á dànà ká dwɛ̀e. *Sıtana
yı á dʊŋʊ. Ʊ yı ndə gəru nə, kʊ baa, kʊ
kıkarı, kʊ ga pìà lìù, sə kʊ də́.
9 Á kənə á waa Zwezi nə wuuu, sə á zıgı
dìàn, á ta Sıtana. Á dàń ga yə̀ə́ də, lìà tə
duən, tə ba nə yı á nubıa Kərisə yırı, ba
nə wulə lʊʊ bwálí mama, də na càn, ndə
á də nə.
10 Yıı dàń nə fwa pubwanʊ á yıra. Ʊ
twá də Zwezi-Kərisə, ʊ kúrí aba, sə á ya
ʊ dun tə wa, tə nə ba zwɛ̀e. Á wá də́ càn
máŋá mancın. Kʊ kwa nə, Yıı tətə wá
kwɛn aba ʊ zıgı. Ʊ wá pa á zıgı dìàn á
ma twá Zwezi-Kərisə nə, á ga wá dàn á
jìàn. Yá won kʊ́ʊ̀ ba wàní, kʊ pa á pìí á
kə á kwa.
11 Ʊ mʊ̀ nə jə dìàn, máŋá də máŋá, kʊ
nə ba zwɛ. Amıına!

Sagı tə yígúrə́ sʊ̀ràn
(1 Tɛsalonikə tìán 5.23-28)

12 Siləvɛn yı nə nubiu *Kərisə yırı, ʊ nə
twá ʊ nə də pʊ́ə́ nədʊ. Yá à dàń twá ʊ nə,
à ma pʊ́pʊ́ní sagıbiə kʊ tə á nə. À pʊ́pʊ́ní
á nə, sə à ma kwè aba, à ga bırı aba Yıı
pubwanʊ tə nə yı nətʊ, kʊ pa aba, cígá
mama. Á dʊga á tìàn á pa Yıı pubwanʊ
təntə nə.

13 Kərisə lìà púlí tə, kʊ nə wulə
Babɪlɔnə nə tə, jʊ̀nì aba. Ba yɪ lìà tə, Yɪɪ
nə kúrí, ndə á də nə. À bìú Marəkə də
jʊ̀nì aba.
14 Á jʊ̀nà duən də zìlə́ zənzən də sonu,
ndə Kərisə lìà nə mɛ, sə ba fwa nətʊ.
Yɪɪ wá pa bɪcan sìə́ á mʊ̀ lìà tə mama
nə, á mʊ̀ də Zwezi-Kərisə nə vwə duən
nə.

Bələ nii sagı tə, Piyɛrə nə púpúní

Piyɛrə bələ nii sagı tə yuu wa sʊgʊ

Lìù tə, ʊ nə púpúní sagı kʊ tə

Sagı kʊ tə yı *tʊntʊnʊ Piyɛrə nɛɛ bələ nii sagı tə, ʊ nə púpúní.

Lìà tə nə, ʊ nə púpúní

Piyɛrə púpúní ʊ sagı tə ʊ pa *Kərisə lìà tə nə, ba nə wulə lʊʊ tə mama wa.

Sagı tə wa sʊgʊ

Nəŋə kʊ tə yırı, ʊ nə púpúní ba nə: Sagı kʊ tə kʊ zıga lìà tə nə, ba nə kàrì kʊnkʊn kàrì tə, tə nə zıga Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə nə. Ba lìà təntə yàá pwɛ̀e Kərisə lìà tə duən nə, ba ga vaŋa ba, ba kəni ba tʊtʊnɛɛ kʊkwınan tə wa. Piyɛrə swìn ba con, sə ba twá Yıı cwəŋə tə zəni də pùə́ nədʊ, ʊ nə kúrí ba tə yırı. Kʊ mʊ̀ yırı nə, ba mɛ, sə ba twá Yıı sagı tə cígá kàrì tə nə, ba wà mɛ, sə ba cʊgʊ kʊnkʊn karnyına-ba sʊ̀ràn tə. *Yuu-Tiu Zwezi wá pìí ʊ bà. Kʊ mɛ, sə lìà dàn wá də bıcan sìə́, də pupwən. Ba mɛ, sə ba ya lìà tə, ba nə poli Yıı pùə́.

Təntən jʊ̀nà bwálí

1 À mʊ̀ Simon Piyɛrə à yı Zwezi-*Kərisə tʊtʊnbiu, à ga yı ʊ *tʊntʊnʊ. À púpúní sagı kʊ tə, á mʊ̀ lìà tə nə, á nə nı yuywaŋʊ, á kə á waa Zwezi nə, ndə nə də nə nı yuywaŋʊ nə kə nə waa ʊ nə nətʊ. Kʊ nətʊ tə twá də Zwezi-Kərisə cígá tə nə. Ʊ mʊ̀ nə yı nə Yıı, ʊ mʊ̀ ga nə jon nəba nə cʊna wa.

2 Yıı də nə *Yuu-Tiu Zwezi nə wá fwa ba pubwanʊ tə á yıra, ba ga pa aba ba bıcan sìə́, tə nə súrí wuuu, kʊ twá á yənu tə nə, á nə yə̀ə́ ba.

(Zwan 17.2-3; Titə 2.11-14; Filipə tìán 1.9-11; 3.8-14; Ebərə-ba 6.11-12)

3 Yıı twá ʊ dìàn tə nə, ʊ pa nəba wiən tə mama, tə nə mɛ də nəba, sə nə ma twá ʊ nə zəni, nə nə yə̀ə́ wá yırı. Ʊ mʊ̀ nə twá ʊ tətə dun yofaran tə nə, ʊ ma kúrí nəba.

4 Mə kʊ twá yìən təntə, Yıı ma kàn nii də, ʊ wá pa nəba wiən nəfaran, tə nə ziən zənzən. Ʊ fwa kʊ nətʊ, sə kʊ pa á dàń nə nı tə wiən təntə, sə á wàní á lı á tìàn yokʊkwınan tə wa, tə nə súə́ lʊʊ. Yìən təntə yı ləzoni pwìí yokʊkwınan fıra, tə ga cʊ̀gà lʊʊ tə. Yá á dàń wá ya ndə Yıı nə.

5 Kʊ mʊ̀ tə yırı, á kənə á kajaŋa mama lá. Á ken á waa Zwezi-Kərisə nə. Á pıan yofwamınan nəzəŋə súrí kʊ nə. Á pıan yənu súrí yofwamınan nəzəŋə tə nə.

6 Á pıan, á yəni á tìàn janʊ, á súrí yənu tə nə. Á pıan, á ja pínʊ́ wuuu, á dànà ká pìí á kə á kwa, á súrí á nə yə̀ə́ á tìàn janʊ tə nə. Á pıan, á twá Yıı cwəŋə tə nə zəni, á nə jə, á súrí pínʊ́ wuuu, á dànà ká pìí á kə á kwa tə nə.

7 Á pıan, Kərisə lìà tə duən sonu súrí, á nə twá Yıı nə zəni tə nə. Á pıan, lìà tə mama sonu súrí lìà tə duən tə, ba nə yı á nubıa Kərisə yırı tə, sonu tə nə.

8 Də á nə tʊŋa tə yìən təntə, tə súrí wuuu, tə wá pa, á mıı tə ba ya tʊtʊ. Kʊ wá ja nywarı kʊ pa *Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə. Yá á ga wá yəni wá yənu, kʊ nə súrí wuuu.

9 Yá lìù tə, ʊ nə ba tə yìən təntə tʊŋa, ʊ ya ndə liliu nə, ʊ ga ba yıŋʊnı na. Ʊ swɛ̀eé də, Yıı yà sın ʊ cʊna nədwara tə ʊ lı.

10 À nubıa-ba, Yıı kúrú aba, ʊ ga lı aba ʊ tún. Kʊ mʊ̀ nə pın, á kənə kajaŋa, sə kʊ yoo təntə ja dìàn, Kʊ twá á tʊtʊnɛɛ nə. Á nə fwa kʊ nətʊ, á bá mà á nɛɛ nə, á tʊ Yıı cwəŋə wa abada.

11 Yá kʊ nətʊ dàń wá pa, Yıı pa á zʊ nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə sàń tə wa, kʊ nə wulə máŋá mama wuuu. Ʊ mʊ̀ Zwezi-Kərisə jon nəba nə cʊna wa.

(1 Piyɛrə 1.10-12; 2 Timote 3.16)

12 Á nəŋə, kʊ tə nə pın, à tə ma wá lìí aba tə yìən təntə wuuu. À yə̀ə́ də, á dí yáá á yə̀ə́ tə yìən təntə, yá á ga zıga dìàn cígá tə wa, ba nə bırı aba.

13 Yá à dàń nı də, kʊ ziən də, à tə nə wulə lʊʊ wa, sə à twá sagı kʊ tə nə, à ma zìn aba dwıan nə.

14 À swìn kʋ, à nə yə̀ə́ də à tɪan bwələ,
ndə nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə nə bɪrɪ kʋ
nə nətʋ.
15 Kʋ mù nə pɪn, à wá kə cígá mama, à
kə aba cwəŋə tə nii nə. À fwa nətʋ, sə kʋ
pa, á lìí tə yìàn təntə, máŋá mama, à tɪan
kwa nə.
16 Máŋá don wa, nə swìn nə Yuu-Tiu
Zwezi-Kərisə dìàn tə yoo, nə bɪrɪ aba. Yá
nə ga swìn də, ʋ wá pìí ʋ bà. Kʋ yoo təntə
tà yomanan, tə nə nan ləzoni swɪan wa,
nə twá nə ma swìn kʋ. Nə tətə nə nɪ ʋ
dun tə nə yíá wa. Kʋ mù nə pɪn, nə swìn
kʋ yoo təntə.
17 Ʊ nɪ dun tə nə ba don jə, ʋ nyɪna
Yɪɪ con. Nə nì də, Yɪɪ tə, ʋ dun nə dwə
tə mama, ʋ swìn, ʋ wʋ́: «Ɗ tə ba tə yɪ à
biswənə tə, ʋ nə poli à pùə́.»
18 Nə nì kʋ mù kori təntə də, kʋ naŋa
yɪɪ, də nə yà wulə də wá, kʋ mù paan* tə
yuu wa, Yɪɪ nə bɪrɪ ʋ tìàn.
19 Yá nə dàń pɪn cígá Yɪɪ nii *sʋ̀sʋ̀nà
tə sʋ̀ràn tə nə, ba nə swìn, nə doni won
mama. Kʋ ziən də, á nə zʋ̀rì á yɪra, də
ba sʋ̀ràn tə, ba nə swìn. Tə yɪ ndə cànʋ́
nə. Cànʋ́ tə yàá pɪpɪlɪ yikunu wa, kʋ ja
vələ tɪbɪlakʋnʋ, máŋá tə naŋʋn† tə, nə
wá pén, kʋ pa á na zəni zəni.
20 Á nəŋə yoo tə, kʋ nə wulə yìàn tə
mama yuu wa. Kʋ mù nə yɪ Yɪɪ nii sʋ̀sʋ̀nʋ̀
wà mɛ, sə ʋ gwin Yɪɪ nii tə sʋ̀ràn tə, tə nə
pʋ́pʋ́nɪ́ Yɪɪ sagɪ tə wa də ʋ təntɪan yənu.
21 Yɪɪ nii sʋ̀sʋ̀nà tə sʋ̀ràn tə, tà tə nan
ləzwənə fɪra wa. Kʋ yɪ Yɪɪ-*Siŋu tə nə
yigu ba, kʋ pa ba swìn tə sʋ̀ràn təntə, tə
nə nan Yɪɪ.

2

Kʋnkʋn karnyɪna-ba wá bà
(Tʋtʋnan 20.29-30; Zwidə 3-16; Apokalisə 2.14, 15; 2 Timote 3.1-9)

1 Máŋá don wa, kʋnkʋn sʋ̀sʋ̀nà yɪn
*Yɪzərayɛlə lìà tə wa. Yá máŋá don kʋ́ʋ̀
wá bà, kʋnkʋn karnyɪna-ba wá ya á də
tətəŋi wa. Ba mù kʋnkʋn karnyɪna-ba wá
twá tɪa tɪa, ba kə ba kʋnkʋn kàrì tə, tə nə
dʋga lìà á pwərə wa. Ba wá vɪ *Yuu-Tiu,
ʋ nə yə̀ ba ʋ jon ba cʋna wa. Yá naa nədʋ
ba wá van cʋna nəfarʋ, ba dɪ ba yuu wa.
2 Lìà zənzən wá twá, ba nə ba ba tìàn
janɪ tə nə. Yá lìà dàń wá swìn yolwan, ba
zɪgɪ cígá cwəŋə tə nə ba mù yɪrɪ.
3 Ba mù kʋnkʋn karnyɪna-ba wá kʋna
kʋnkʋn, ba ma gɪgarɪ aba, ba jon á wiən
ba də́, á wiən tə yimən nə jə ba, yɪrɪ. Yá
ba mù lìà təntə bʋ̀rà bʋ̀rì kʋ zwɛ̀e, kʋ
máŋá nə ba yigə. Lìù tə, ʋ nə wá cʋ̀gʋ̀
ba tə, ba dwɛ̀e. Ʊ bá dán, ʋ ma cʋ̀gʋ̀ ba
mɪámɪán.

Yɪɪ yə̀ə́ nətʋ, ʋ nə wá jon cígá tìán tə

4 Yɪɪ wà *malɪkɛ tə tətə nə cʋ̀gʋ̀ ʋ nə
máŋá don wa, yá tʋtʋ. Ʊ jɪn tə ʋ dɪlɪ tɪga
bwálí nə, ʋ vwa tə, ʋ tún yikunu wa. Ʊ
ma dànì dɪɪn tə, ʋ nə wá bʋ̀rì tə bʋ̀rà.
5 Yɪɪ wà Nowe máŋá lìà tə nə tʋn cʋna
tə də, yá tʋtʋ. Ʊ pɪn dwà nəfarʋ bà kʋ nà.
Kʋ níá tə pɛ̀e ba mù lìà tə, ba nə tʋŋa
tʋtʋnkʋkwɪnan, Yɪɪ nə ba pìà. Ʊ wà ba
lìù mama jon, də kʋ nə tà Nowe, də lìà
barpɛ duən cɪcɪ nə Yɪɪ jon, kʋ fuən lʋʋ
təntə wa. Nowe yà swìn kʋ tə nə yɪ cígá,
ʋ bɪrɪ lìà tə.
6 Yɪɪ bʋ̀rì *Sodɔmə də Gomɔrə tìán tə
də bʋ̀rà, sə ʋ cʋ̀gʋ̀ tə. Ʊ pɪn mən də́ tə
tɪan təntə. Yá ʋ dàń twá kʋ mù yoo tə nə,
ʋ ma bɪrɪ won tə, nə bìàn lìà tə yuu wa,
ba nə tʋŋa tʋtʋnkʋkwɪnan tə, Yɪɪ nə ba
pìà.
7 Yá kʋ máŋá tə wa, Yɪɪ jon Lɔtə, ʋ nə
yɪ cígá tíú, ʋ pa ʋ nan, Sodɔmə tɪʋ tə wa.
Máŋá tə, Lɔtə yà nə wulə Sodɔmə tɪʋ tə
wa, ʋ dí càn zənzən, ba mù lìà təntə, ba
nə tʋŋa tʋtʋnkʋkwɪnan tə, Yɪɪ nə ba swə,
jɪɪn wa.
8 Ʊ nə nɪ ba yokʋkwɪnan tə dɪɪn mama,
ʋ ga nə̀ń ba sʋkʋkwɪnan tə, ba nə swìn,
dɪɪn mama, tə yìàn təntə yà yì wá ʋ bɪcan
wa zənzən, ʋ nə yɪ cígá tíú tə yɪrɪ.
9 Tə yìàn təntə mama bɪrɪ də, Yɪɪ yə̀ə́
cwəŋə tə, ʋ nə wá tì, ʋ ma jon lìà tə, ba
nə twá ʋ cwəŋə tə zəni, yìàn ga wʋwalɪ
ba. Ʊ yə̀ə́ cwəŋə tə, də ʋ nə wá twá, ʋ
ma ja lìà tə, ba nə tʋŋa kʋnkʋn yìàn tə.
Ʊ wá ja ba ʋ tún, kʋ ja va ba dɪɪn tə, ʋ nə
wá bʋ̀rì ba bʋ̀rà.

* **1:18 1.18** Ywàń Matiə 17.1-13. † **1:19 1.19** Naŋʋn təntə yɪ Zwezi yoo nə kʋ bɪrɪ. Ywàń Apokalisə 22.16.

Kʋnkʋn karnyɪna-ba nə yɪ nətʋ

10 Yɪɪ wá pa, càn yí lìà tə, ba nə twá
ba pùə́ yokʋkwɪnan fɪra nə, ba nə tʋŋa
durən yìən, ba ga vɪ *Yuu-Tiu Yɪɪ dìàn tə,
də ba twɪn tə. Ba mù kʋnkʋn karnyɪna-
ba, à nə swìn ba yoo, ba yuu dà. Yá ba ga
ba fən dəri sə ba twɪn dun wiən tə.
11 Yá *malɪkɛ tə jə dìàn, tə doni ba mù
lìà təntə, tə ga ba sɛ̀e, tə twɪn wiən təntə
Yuu-Tiu Yɪɪ yáá con.

12 Ba mù lìà təntə dàń fwa yìən ndə
ganaŋa nə, tə nə yərì tə yáá. Ganaŋa yɪ
tə wulə, sə ba də ba janɪ, ba gwɪ. Ba níə́
súə́ də tʋran, ba nə ma twɪn wiən, ba nə
yərì tə dəń. Ba cígá ga yɪ ba wá tɪ, ndə
ganaŋa təntə nə.
13 Yɪɪ wá pa, ba də́ càn. Càn təntə nə yɪ
ba ŋwírán ba tʋtʋnɛɛ nə tà cígá tə yɪrɪ.
Máŋá mama, ba swə, sə ba fwa kʋ tə nə
lwara də, kʋ nə swə kʋ yɪ yɪcaʋ tətə wa
də. Ba nə wulə də aba, ba tʋtʋnɛɛ tə
yàá kə cavɪra á nə. Yá tə ga ba ywán tə
pa aba. Ba swə, sə ba yìən ba ma kʋnɪ
kʋnkʋn, ba bɪrɪ aba də, ba nə də́ cànà də
aba.
14 Ba bà won don pìà, də kʋ nə tà kana,
sə ba fwa bacwan də ba. Ba ba lwanɪ fwa
ba swí. Ba nə nɪ lìù tə, ʋ nə ba dìàn jə Yɪɪ
cwəŋə tə wa, ba yàá yigu kʋ tíú, ba pa ʋ
fwa cʋna. Máŋá mama, lìà duən wiən jə
yimən tə pa ba. Tə yìən təntə nə bɪrɪ də,
Yɪɪ wá bʋ̀rì ba bʋ̀rà.
15 Ba dʋgʋ cígá cwəŋə, ba ga tì jíʋ́n
cwəŋə. Ba twá Bewɔrə bìú Balamə jíʋ́n
cwəŋə tə nə, kʋ nə yɪ səbiswənə cwəŋə.
Ʋ sóní, sə ʋ fwa tʋtʋnɛɛ tə nə tà cígá, sə
ʋ ga na səbiu.
16 Yá Yɪɪ twá də bìnà, ʋ ma caga ʋ nii
*sʋ̀sʋ̀nʋ̀ Balamə nii nə, ʋ cʋna tə yɪrɪ.
Bìnà nii ba swìn, yá ka swìn Balamə con
də ləzwənə kori. Ka cìgà ʋ nə, sə ʋ dàn
ká fwa kʋ mù yutəlu yoo təntə.

17 Ba mù kʋnkʋn karnyɪna-ba tə, à nə
swìn ba yoo á con tə, yɪ ndə nabuliyɪa
nə, tə nə kʋa. Ba yɪ ndə bakwan nə, voo
nəfarʋ nə fuli kʋ yigə, dwà ga ba nì. Yɪɪ
kwɛn yikunu bwálí, ʋ tún ba nə.
18 Ba yɪ lìà tə, ba nə swìn sʋfaran.
Ba sʋ̀ràn tə ga ba dəń jə. Ba swìn
sʋ̀ràn təntə, sə tə twá lìà tə pùə́ fɪra
yokʋkwɪnan nə. Kʋ lìà təntə dàń nə
zəzən ba lɪ ba tìàn, lìà tə wa, ba nə jén,
kʋ tə nə wà díán tə pìí, ba jén.
19 Ba mù kʋnkʋn karnyɪna-ba yàá kàn
nii lìà tə con də, ba wá pa ba tɪnɪ ba tìàn.
Yá ba tətə dàń ga yɪ ba cʋna tə ywəŋə, ba
ba ba tìàn tɪ. Won nə dí dìàn lìù yuu wa,
kʋ tíú yɪ kʋ yoŋu.

20 Kʋ yɪ cígá, lìà tə, ba nə yə̀ə́ Yuu-Tiu
Zwezi-Kərisə, ʋ jon ba ba cʋna wa. Yá ba
lɪ ba tìàn lʋʋ kʋ tə gɪgara yìən tə wa. Lìà
təntə nə pìí, ba kə ba tìàn tə yìən təntə
wa, ba pa tə də́ dìàn ba yuu wa, ba yígúrə́
wá ya càn, kʋ doni dí yáá.
21 Kʋ yà wá kwanɪ kʋ pa ba, də ba yà
nə wà cígá cwəŋə tə yəni, kʋ doni ba nə
yəni ka, yá ba ga kʋ́ʋ̀ ba Yɪɪ nii tə, ba nə
pɪn ba zìlí.
22 Yoo tə nə wá yí ba lìà təntə, bɪrɪ
nəba də, kʋ tə nə swìn zwansɪsarɪ tə wa,
yɪ cígá. Kʋ swìn, kʋ wʋ́: «Kʋ yɪ ndə
kukurə nə tʋnɪ, ka pìí ka də́».
Kʋ swìn zwansɪsarɪ don wa, kʋ wʋ́: «Kʋ yɪ ndə ba
nə swɛ too, kʋ ga pìí kʋ va kʋ tʋ tɪtaran
wa, kʋ bəbəli».

3

Yuu-Tiu ka pìí ka bà yoo
(Zwidə 17-19; Matiə 24.37-38; 2 Tɛsalonikə tìán 1.7-10; Apokalisə 20.11)

1 À nubisoni-ba, á nəŋə, à sagɪ bələ nii
nyiən nə, à pʋ́pʋ́ní á nə. Tə saga bələ tə
mɛ wa, à nə pʋ́pʋ́ní, à swìn yìən á con, à
nə ma lìí aba. À pìà, sə á bʋ́n tə yìən tə
yoo də pubʋŋa, kʋ nə ziən.
2 À pìà, sə á lìí á tìàn sʋ̀ràn tə yoo, Yɪɪ
nii *sʋ̀sʋ̀nà tə nə swìn á con fuən fuən. Á
lìə́ Yɪɪ cwəŋə tə sʋ̀ràn də yoo, á *tʋntʋna
tə nə swìn, ba bɪrɪ aba. Tə sʋ̀ràn təntə
nan *Yuu-Tiu. Ʋ mù nə jon nəba nə cʋna
wa.
3 Á lwara də, lʋʋ zaŋʋ máŋá wa,
mʋmʋnyɪna, ba nə swə ka kʋkʋlɪ lìà, wá
bà. Ba wá ya lìà tə, ba nə tʋŋa ba pùə́
yokʋkwɪnan fɪra.
4 Ba wá swìn, ba wʋ́: «Ɔ wà swìn də, ʋ
wá bà, naaa? Sə ʋ wa yən nə? Nə nɪbara-
ba nə tə̀lə́, kʋ ba yigə. Won mama ga tə

wà lwàń. Wiən tə mama tə yı ndə, nətʊ tə lʊʊ dəń laŋʊ máŋá nə yın.»

5 Ba swìn kʊ nətʊ tə, yá ba ga kʊ́ʊ̀ ba pìà ba lìí yoo nədʊ kʊ tə. Ba swɛ̀eé də, lʊʊ dəń laŋʊ máŋá wa, Yıı twá ʊ nii sʊgʊ nə, ʊ ma fwa lanworu də tıa. Ʊ pın tıa pén kʊ nan níá wa, kʊ ga yı kʊ twá níá nə, tıa ma fwa.

6 Mə níá nə nə, Yıı kʊ́ʊ̀ twá, ʊ ma cʊ̀gʊ̀ tıa yuu wiən tə mama, də dwà nəfarʊ təntə, kʊ nə twi kʊ nà kʊ máŋá tə wa.

7 Yıı nə kʊ́ʊ̀ twá sʊgʊ təntə nə, ʊ pa nii də, zən lanworu kʊ tə də tıa tə, wá tún tə dìàn dıın tə, ʊ nə wá pa tə mama də́ mən. Kʊ yoo təntə wá tʊn dıın tə nə, ʊ nə lı ʊ tún, sə ʊ bʊ̀rì bʊ̀rà tə. Kʊ dıın tə nə, ʊ wá cʊ̀gʊ̀ lìà tə mama, ba nə tʊŋa tʊtʊnkʊkwınan tə, ʊ nə ba pìà.

8 À nubisoni-ba, yoo nədʊ nə, á wà mɛ, sə á swɛ̀eé kʊ yoo. Á mɛ, sə á lwarı də, Yuu-Tiu Yıı con nə, dıın nədʊ yı ndə bına mʊ̀rʊ̀ nə. Yá bına mʊ̀rʊ̀ də yı ndə dıın nədʊ nə.

9 Lìà duən bʊŋa də, Yuu-Tiu nikanı tə dání, kʊ nii ba sú. Kʊ nətʊ tà cígá. Yá kʊ dàń nə yı pínʊ́, ʊ fwa də aba. Ʊ ba pìà, sə á ladʊa jén. Ʊ pìà, sə á mama vəvəri á kwa, á ma sá á cʊna tə.

10 Yuu-Tiu ka pìí ka bà tə, wá dı lìà yuu ndə ŋwìàn nə. Kʊ dıan təntə nə, lanworu tə wá jén də zəzugu nəfarʊ. Mən wá də́ wiən tə mama nə wulə lanworu tə wa. Yá tıa tə də ka yuu wiən tə mama wá də́ mən, tə jén lá nə.

(Likə 21.34-36; 1 Tɛsalonikə tìán 5.1-10; Apokalisə 21.1)

11 Tə wiən tə mɛ wá jén, ndə nətʊ nə, kʊ nə swìn. Á dàń mɛ, sə á fwa kʊ tə, Yıı nə swə, á ga twá ʊ cwəŋə tə zəni.

12 Də kʊ dıın təntə, Yıı nə wá bʊ̀rì bʊ̀rà, tə nə ma bìàn, á kənə á kajaŋa lá, sə kʊ bà lala. Kʊ dıın təntə nə, lanworu tə wá kwé mənvoo, kʊ ga nyʊ lá. Kʊ mʊ̀ lanworu tə də kʊ wa wiən tə mama wá kwé mən tə nyıan tə jén.

13 Nə mʊ̀ dàń yı nə dànì lanworu nədʊn də tıa nədʊn, yoo mama nə wá tʊn də cígá lá nə, ndə Yıı nə kàn nii nətʊ tə, ʊ pa nəba.

14 À nubisoni-ba, kʊ mʊ̀ nə pın, máŋá tə, á nə dànì kʊ dıın təntə, á kənə dìàn, sə Yuu-Tiu bà, ʊ yí aba, də á ba yolwan də cʊna jə, Yıı yáá con. Kʊ mɛ, sə ʊ bà ʊ yí, də á yı lìà tə, á nə wulə bıcan sìə́ wa də Yıı.

15 Á lwara də, nə Yuu-Tiu Yıı pínʊ́ tə, yı kʊ saŋa aba, sə ʊ ma jon aba á cʊna wa. Nə nubiswənə, Polə twá wʊbʊŋa tə nə, Yıı nə pın wá, ʊ ma pʊ́pʊ́ní kʊ yoo təntə tətə, ʊ pa aba.

16 Saga tə mama wa, ʊ nə pʊ́pʊ́ní tə yìèn təntə yuu wa, ʊ yàá swìn kʊ nətʊ. Sʊ̀ràn wulə tə saga tə wa, lìà nə ba tə dəń nəń mwálí mwálí. Lìà tə nə ba yənu jə, də lìà tə, ba nə ba dìàn jə Yıı cwəŋə tə wa, wàrì tə dəń ba nì. Ba yàá lwàń tə mʊ̀ sʊ̀ràn təntə, ndə ba nə lwànı́ Yıı sagı tə sʊ̀ràn tə duən nətʊ tə. Ba fwa kʊ yoo tə nətʊ, kʊ ga wá pa Yıı cʊ̀gʊ̀ ba.

17 À nubiswənə-ba, á mʊ̀ con nə, á mʊ̀ dí yáá á yə̀ə́ tə yìèn tə yoo. Á dàń cıa á tìàn nə, sə ba mʊ̀ lìà təntə, ba nə ba Yıı nii zìlí tə, dàn ká yigu aba, ba kə ba jʊ́ʊ́n cwəŋə tə wa. Kʊ nətʊ dàn ká pa á ba zəni zıga Yıı yìèn tə wa.

18 Á dàń vələ yáá wuuu, də nə Yuu-Tiu Zwezi-Kərisə. Ʊ wá fwa pubwanʊ á yıra, kʊ nə súrí wuuu, sə á ga yəni wá yənu, kʊ nə súrí wuuu. Ʊ mʊ̀ nə jon nəba nə cʊna wa. Ʊ mʊ̀ nə mɛ də dun, kʊ nə zıgı sʊ́ʊ́n kʊ ja vələ máŋá də máŋá wuuu, kʊ nə ba zwɛ̀e. Amıına!

Təntən sagı tə, Zwan nə púpúní
Zwan təntən sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Lìà zənzən bʋŋa də, kʋ yı *tʋntʋnʋ Zwan nə púpúní kʋ. Mə ʋ mù Zwan təntə tətə nə púpúní Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə.

Lìà tə nə, Zwan nə púpúní

Zwan púpúní sagı kʋ tə ʋ pa *Kərisə lìà púlə́ tə nə, ba nə gugurə tə də kʋnkʋn kàrà.

Sagı tə wa sʋgʋ

Yìèn yà zʋa *Kərisə lìà púlə́ tə wa. Kərisə lìà púlí tə wa lìà duən yà gıgarı Kərisə lìà duən ba dʋga. Ba yà kàrì kʋnkʋn kàrà Zwezi yuu wa, də nətʋ lìù nə mɛ, sə ʋ ya Kərisə lìù yuu wa.

Zwan pìà ʋ bırı ba də, Zwezi-Kərisə yı ləzwənə cígá cígá. Ʋ yı Yıı tə, ʋ nə wulə mıı wa, bìú. Yıı yı poni, Yıı yı sonu. Nə twá də Zwezi də Yıı-*Siŋu tə nə, nə ma yèə́ kʋ nətʋ tə. Ʋ mù nə sın nə cʋna tə mama ʋ lı. Cígá cígá Kərisə lìù yı lìù tə, ʋ nə twá kàrà tə nə, ba nə bırı wá kʋ jıjʋ mama, ndə kʋ nə mɛ nətʋ. Zwezi-Kərisə tì ʋ mıı, ʋ ma lárí lìà tə duən yuu nə. Kʋ nətʋ dàń bırı də, ʋ swə Yıı ʋ ga yèə́ Yıı də. Cígá cígá Kərisə lìù də dàń mɛ, sə ʋ tì ʋ mıı tə, ʋ ma lárí ʋ duən Kərisə lìà tə yuu nə.

Zwezi yı mıı sʋgʋ
(Zwan 1.1-14; 1 Zwan 5.11-13)

1 Nə cʋgʋ lìù kori. Nə nı wá də nə yíá. Nə balʋ wá zəni. Nə dwen ʋ yıra də nə jìàn. Ʋ mù nə yı lìù tə, ʋ nə yın lá, kʋ jıjʋ mama. Kʋ lìù təntə nə yı sʋgʋ tə, kʋ pın mıı lìà nə.

2 Lìù tə, ʋ nə yı mıı, bırı ʋ tìàn nəba. Yá nə mù nı wá. Mə ʋ yoo nə nə dàń swìn, nə bırı aba. Nə swìn ʋ mù lìù təntə yoo á con. Ʋ mù nə yı mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e Yıı con. Ʋ mù yà nə yın də nə nyına Yıı tə. Ʋ mù lìù tə ʋ nə bırı ʋ tìàn nəba,

3 nə nı wá, nə ga nì ʋ kori. Ʋ mù yoo nə, nə swìn á də con, sə á də ja nimarʋ də nəba. Nə də con nə, nə də jə *nimarʋ də nyına Yıı, ʋ də ʋ bìú Zwezi-*Kərisə.

4 Tə yìèn tə yı, nə púpúní tə á nə, sə kʋ pa nə pupwən tə sú.

Á yana poni lìà
(Efɛzə tìán 5.8-14; Titə 2.14)

5 Á nəŋə sʋgʋ tə, nə nə nì ʋ con, yá nə dàń ga pìà nə swìn kʋ nə bırı aba. Sʋgʋ təntə nə yı: Yıı yı poni Yıı. Yá yikunu tələ́ ʋ con.

6 Nə nə swìn də, nə jə *nimarʋ də Yıı, yá nə ga tʋŋa yikunu wa yìèn, nə yı kʋnkʋna, nə ga ba cígá tə nii nə twá.

7 Yıı yı poni Yıı. Yá nə nə yı poni lìà ndə ʋ nə, nə wá ja nimarʋ duən pwərə wa. Yá Yıı bìú Zwezi jana tə, tə nə nan ʋ tıan tə máŋá wa, dàń wá sın nə cʋna tə mama, tə lı.

8 Nə nə swìn də, nə ba cʋna tʋŋa, nə yı nə gıgarı nə tìàn, cígá ga tələ́ də nəba.

9 Nə nə swìn nə bırı də, nə fwa cʋna, Yıı wá sɛ̀e ʋ kwɛn tə cʋna tə, nə mù də wá pwərə wa. Yá ʋ ga wá sın nə kʋnkʋn yìèn tə mama. Yıı wá fwa kʋ, ʋ yoo nə yı pùə́ nədʋ tíú, ʋ ga yı cígá tíú tə yırı.

10 Yá nə nə swìn də, nə ba cʋna tʋn, kʋ yı nə bırı də, ʋ yı kʋnkʋnʋ, ʋ sʋgʋ tə ga tələ́ nə waa.

2

Zwezi nə wá zıgı nə jırımʋ Yıı yáá con
(Zwan 13.34-35; 14.21-24; 15.12-14)

1 À bìsíná-ba, à púpúní tə yìèn tə mama á nə, sə á dànà ká fwa cʋna. Yá lìù nə cʋ̀gʋ̀, nə jə lìù, ʋ wá zıgı nə jırımʋ, kʋ yoo tə wa. Kʋ tíú wulə nyına Yıı səpuni nə. Kʋ lìù tə nə yı Zwezi-*Kərisə. Yá ʋ mù dàń nə yı cígá tíú.

2 Ʋ mù tətə nə tıga ndə nə yuu *joŋi vanı ba nə gʋa, sə kʋ sın nə cʋna tə. Kʋ tà nə mù cıcı cʋna tə ka lı yırı, kʋ yı lìà tə də mama cʋna yırı.

3 Won tə nə bırı nəba, də nə yèə́ Yıı, kʋ yı, də nə nə zìlí ʋ nii yìèn tə.

4 Lìù nə wʊ́, ʊ yə̀ə́ Yɪɪ, ʊ ga ba ʊ nii yìən
tə zìlí, kʊ tíú yɪ kʊnkʊnʊ, cígá ga tə̀lə́ kʊ
tíú con.
5 Lìù tə, ʊ nə jɪn ʊ sʊgʊ ʊ bɪcan wa, Yɪɪ
sonu tə cígá súə́ wá. Kʊ nətʊ tə bɪrɪ də,
nə mʊ̀ də Yɪɪ vwə duən nə.
6 Lìù tə, ʊ nə swìn də, ʊ wá vwə ʊ tìàn,
Yɪɪ yɪra máŋá mama wuuu, kʊ tíú mɛ, sə
ʊ ya ndə Zwezi nə yɪ nətʊ.

Ka sóní duən yoo

7 À nubisoni-ba, kʊ tə, à nə pʊ́pʊ́ní á nə,
kʊ tà *nii yoo nədʊn yoo. Kʊ nii təntə, à
nə pʊ́pʊ́ní kʊ yoo á nə, yɪ nədwan. Kʊ nii
yoo tə yɪn də aba, kʊ jɪjʊ mama. Kʊ mʊ̀
nə yɪ sʊgʊ nədwan tə, á nə nì.
8 Nii nədwan tə yoo, à nə pʊ́pʊ́ní, à pa
aba tə, kʊ nii yoo tə yɪ nədʊn də. Kʊ twá
Zwezi də aba, kʊ ma bɪrɪ kʊ tìàn də, kʊ
yɪ cígá. Yikunu vìí, nə ga manwarɪ nə na
poni, kʊ pɪpɪlɪ.
9 Də lìù nə swìn də, ʊ wulə poni wa, kʊ
tíú ga ba ʊ don tə, ʊ nə yɪ ʊ nubiu *Kərisə
yɪrɪ, swə, ʊ mʊ̀ lìù təntə tə wà yikunu wa
nan.
10 Lìù tə, ʊ nə swə ʊ don, ʊ nə yɪ ʊ nubiu
Kərisə yɪrɪ, kʊ tíú tə wulə poni wa, máŋá
mama wuuu. Yá won ga tə̀lə́ ʊ waa con,
kʊ nə wá pa ʊ dʊgʊ Yɪɪ cwəŋə tə.
11 Yá lìù tə, ʊ dàń nə ba ʊ don, ʊ nə yɪ
ʊ nubiu Kərisə yɪrɪ, swə, kʊ tíú tə wulə
yikunu wa, ʊ ga vələ tə wa. Ʊ yə̀rì bwálí
tə, ʊ nə vələ, yikunu tə nə pʊ́ə́ ʊ yíá nə
yɪrɪ.

(Romə tìán 12.2; Zwakə 4.4; Matiə 6.24)

12 À bìsíná-ba, à pʊ́pʊ́ní á nə, sə à swìn
á con də, Yɪɪ twá Zwezi yɪrɪ tə nə, ʊ ma
sɛ̀e ʊ kwɛn á cʊna tə, ʊ lɪ á mʊ̀ də wá
pwərə wa.
13 À nyɪna-ba, à pʊ́pʊ́ní á nə, á nə yə̀ə́
lìù* tə, ʊ nə yɪn lá, lʊʊ jɪjʊ mama wa yɪrɪ.
À pʊ́pʊ́ní á nə, balandʊra-ba, á nə dí dìàn
*Sɪtana tə yuu wa yɪrɪ.
14 À bìsíná-ba, à pʊ́pʊ́ní á nə, á nə yə̀ə́
á nyɪna Yɪɪ tə yɪrɪ. À nyɪna-ba, à pʊ́pʊ́ní
á nə, á nə yə̀ə́ lìù tə, ʊ nə yɪn lá lʊʊ jɪjʊ
mama wa yɪrɪ. Balandʊra-ba, à pʊ́pʊ́ní á
nə, á nə dà, yá Yɪɪ sʊgʊ tə ga wulə á waa,
máŋá mama wuuu tə yɪrɪ. Kʊ súrí lá, á
dí dìàn Sɪtana tə yuu wa.
15 Á dànà ká sóní lʊʊ yìən tə, nə à yə̀ə́
kʊ wa wiən tə. Lìù nə swə wiən tə nə
wulə lʊʊ kʊ tə wa, kʊ tíú ba nyɪna Yɪɪ
swə.
16 Á nəŋə wiən tə mama, tə nə wulə
lʊʊ wa: Tə mʊ̀ nə yɪ, ləzwənə pʊ̀ə́
yokʊkwɪnan fɪra, də ʊ yíá ka zʊ lìà wiən,
də ʊ wojan fwiə. Tə wiən təntə wà nyɪna
Yɪɪ con nan, tə yɪ tə wulə lʊʊ kʊ tə wa.
17 Á lwara də, lʊʊ də kʊ yokʊkwɪnan
fɪra tə wulə tə kɛ̀eń. Yá lìù tə, ʊ dàń nə
fwa Yɪɪ fɪra, kʊ tíú wulə mɪɪ wa, kʊ nə ba
zwɛ̀e ʊ con.

(1 Zwan 4.1-6; 2 Zwan 7-11; Zwan 16.13-15)

18 À bìsíná-ba, lʊʊ zaŋʊ máŋá bwələ. Á
nì də, ba swìn də, Zwezi-*Kərisə dʊŋʊ wá
bà. Yá sʊ́ʊ́n nə, Zwezi-Kərisə dʊŋa dáá, ba
nə wulə. Kʊ nətʊ tə pɪn, nə lwarɪ də, kʊ
yɪ lʊʊ zaŋʊ máŋá nə bwələ.
19 Zwezi-Kərisə dʊŋa tə nan nə tətəŋi
wa. Yá ba dàń yà tà nə wa lìà fuən. Də
ba yà nə yɪ nə wa lìà, ba yà bá nan ba yá
nəba. Kʊ nətʊ tə fwa, sə kʊ ma bɪrɪ də,
ba mama yà tà nə wa lìà.
20 Yá á mʊ̀ jon Yɪɪ-*Siŋu tə. Kʊ yɪ Zwezi-
Kərisə nə pɪn kʊ aba. Mə kʊ mʊ̀ nə pɪn,
á mʊ̀ mama yə̀ə́ cígá tə.
21 Kʊ tà à pʊ́pʊ́ní á nə, sə à swìn də, á
yə̀rì cígá tə. Kʊ yɪ à pʊ́pʊ́ní, sə à bɪrɪ də,
á yə̀ə́ ka. Á dàń mɛ, sə á yəni də, kʊnkʊn
nədʊ də ba cígá tə con naŋa.
22 Wàà nə yɪ kʊnkʊnʊ? Kʊ yɪ lìù tə, ʊ
nə swìn də, Zwezi tà Kərisə. Ʊ mʊ̀ nə yɪ
Zwezi-Kərisə dʊŋʊ. Ʊ mʊ̀ nə vɪ nyɪna Yɪɪ
də ʊ bìú tə mama bələ.
23 Lìù tə, ʊ nə vɪga bìú tə, kʊ tíú tə vɪga
nyɪna tə də. Lìù tə, ʊ nə sɛ̀e bìú tə, kʊ tíú
tə sɛ̀e nyɪna tə də.
24 Á zɪga yoo tə yuu wa, á nə nì kʊ dəń
laŋʊ wa. Á nə zɪga kʊ tə yuu wa, á nə nì
máŋá tə wa, kʊ nə tʊn, kʊ bɪrɪ də, á wá
vwə á tìàn nyɪna Yɪɪ də ʊ bìú Zwezi yɪra
máŋá mama wuuu.
25 Yá á nəŋə, bìú tə kàn nii də, ʊ wá pa
nəba mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.

* **2:13 2.13** Kʊ yɪ Zwezi yoo nə kʊ swìn.

26 À púpúní tə yìən tə, à pa aba, lìà tə
yırı, ba nə wulə ba gıgırı aba.
27 Á mù con nə, Kərisə pın aba Yıı-
Sıŋu tə. Kʊ súə́ aba, yá á kʊ́ʊ̀ ba lìù don
kàrà pìà. Ʊ Sıŋu tə cígá kàrà aba yìən tə
mama, yuu wa. Tə tə yuu wa, kʊ nə kàrì
aba, tə yı cígá, tə tà kʊnkʊn. Kʊ mù nə
pın, á twá kàrà tə nii nə, ʊ Sıŋu tə nə bırı
aba. Yá á ga wulə də Zwezi-Kərisə máŋá
mama wuuu.

(Zwan 1.12-13; Romə tìán 8.14-19; 1 Zwan 5.18)

28 À bìsíná-ba, kʊ mù tə yırı, á vwə
á tìàn Zwezi-Kərisə yıra máŋá mama
wuuu. Kʊ mù nə wá pa dıın tə, ʊ nə wá
pìí ʊ bà, sə nə zən nə yəni də, fən tàlə́,
cavıra də dàn ká ja nəba ʊ yáá con.
29 Á yəə́ də, Yıı yı cígá tíú. Á dàń mɛ,
sə á yəni də, lìù tə, ʊ nə tʊŋa də cígá, yı
ʊ bìú.

3

Lìà tə, ba nə yı Yıı bıa yoo

1 Á nəŋə tə nə, nyına Yıı nə sóní nəba
zənzən nətʊ. Ʊ sonu tə pın, ʊ boŋə nəba
ʊ bıa. Yá nə cígá ga yı Yıı bıa də. Lìà tə,
lʊʊ nə tı ba, wà Yıı yəni. Kʊ mù nə pın,
ba yərì nə də.
2 À nubisoni-ba, sıʊ́n nə, nə dàń yı Yıı
bıa. Yá won tə, nə nə wá yà, Yıı tə wà kʊ
bırı. Nə dàń nə yəə́ də, Zwezi-*Kərisə nə
wá pìí ʊ bà, máŋá tə wa, nə wá na nətʊ
tə, ʊ nə yı. Yá nə wá lwàń, nə jì ndə ʊ nə.
3 Lìù tə mama, ʊ nə jə yala təntə Zwezi-
Kərisə con, kʊ tíú yàá kə dìàn, sə ʊ kwɛn
ʊ bıcan, sə kʊ ya nəpon Yıı yáá con. Yá
ʊ dàń wá yà ndə Zwezi-Kərisə tətə nə, ʊ
bıcan nə yı nəpon Yıı yáá con.

Cʊna lìù ba Yıı nii yìən zìlí

4 Lìù tə mama, ʊ nə tʊŋa cʊna, kʊ tíú
vıga Yıı *nii. Kʊ dàń pìà kʊ bırı də, cʊna
yı ka vı Yıı nii zìlə́.
5 Á yəə́ də, Zwezi-*Kərisə twi tıa yuu
wa, sə ʊ lı lìà cʊna. Yá ʊ tətə yuu ba cʊna
jə.
6 Lìù tə mama, ʊ də wá dàń nə vwə
duən nə, máŋá mama wuuu, kʊ́ʊ̀ ba cʊna
fwa. Yá lìù tə ʊ nə tʊŋa cʊna, kʊ tíú tə wà
wá nı, ʊ ga yərì wá də.
7 À bìsíná-ba, á dànà ká pa lìù mama
gıgırı aba. Lìù tə, ʊ nə tʊŋa də cígá, kʊ
tíú yı cígá tíú, ndə Zwezi-Kərisə tətə nə
yı cígá tíú nətʊ.
8 *Sıtana nə tʊŋa cʊna, kʊ jıjʊ mama.
Kʊ mù nə pın, lìù tə, ʊ nə tʊŋa cʊna ʊ
yı Sıtana nə tı. Yıı-Biu Zwezi-Kərisə twi
tıa yuu wa, sə ʊ cʊ̀gʊ̀ Sıtana tʊtʊnan tə
mama.
9 Lìù tə mama, ʊ dàń nə ya Yıı bìú, ʊ jə
Yıı mıı tə. Ʊ ga ba cʊna tʊŋa. Yıı dàń nə
yı ʊ nyına. Kʊ mù nə pın, ʊ wàrì cʊna ʊ
tʊŋa.
10 Mə kʊ twá nətʊ, ba ma lwarı Yıı bıa
tə də Sıtana bıa tə swían duən wa. Lìù tə
mama, ʊ nə ba tʊŋa də cígá, kʊ tíú tà Yıı
bìú. Lìù tə də, ʊ nə ba ʊ don, ʊ nə yı ʊ
nubiu Kərisə yırı, swə, ʊ də tà Yıı bìú.

Nii sonu də bıcan sonu yoo
(Zwan 15.12-21; 1 Zwan 4.7-8, 16-21)

11 Kʊ tə, ba nə swìn, ba pa á nì, kʊ jıjʊ
mama, kʊ mù nə yı, sə nə sóní duən.
12 Nə wà mɛ, sə nə ya ndə Kayɛn nə.
Ʊ mù yà yı *Sıtana nə tı. Kayɛn gʊa ʊ
nyánʊ́. Yá bɛ̀ɛ̀ɛ nə pın, ʊ ma gʊ ʊ nyánʊ́
tə? Kʊ yı ʊ mù Kayɛn tʊtʊnan yà yı
tʊtʊnkʊnkwınan, yá ʊ nyánʊ́ tə tʊtʊnan
ga ziən. Kʊ mù nə pın, ʊ ma gʊ wá.
13 À nubıa-ba, á dànà ká pa kʊ dì á yuu
də lìà tə, lʊʊ nə tı ba nə dʊŋa aba.
14 Nə swə nə duən tə, ba nə yı nə nubıa
*Kərisə yırı. Kʊ mù nə pın, nə yəə́ də, nə
nan tıan wa, nə zʊ mıı wa, kʊ nə ba zwɛ̀e
Yıı con. Lìù tə, ʊ nə ba ʊ don, ʊ nə yı ʊ
nubiu Kərisə yırı, swə, kʊ tíú tə wulə tıan
wa, tə nə ba zwɛ̀e.
15 Lìù tə mama, ʊ nə dʊŋa ʊ don, ʊ nə
yı ʊ nubiu Kərisə yırı, kʊ tíú yı lagʊrʊ. Yá
á ga yəə́ də, lagʊrʊ nədʊ tətə ba mıı tə,
kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con, tə jə, ʊ pa ʊ tìàn
nə.
16 Zwezi-Kərisə nə tì ʊ mıı, ʊ ma lárí nə
yuu nə. Yá kʊ dàń twá də ʊ mù, nə lwarı
won tə, kʊ nə yı sonu tə. Nə də dàń mɛ,
sə nə tì nə mıı tə, nə ma lárí nə duən tə,
ba nə yı nə nubıa Kərisə yırı, yuu nə.
17 Kʊ wàá kʊ pın jıjə tíú don nı ʊ don, ʊ
nə yı ʊ nubiu Kərisə yırı, yojanʊ wa, ʊ ga
vı, sə ʊ san wá. Nətə nə ba wàá ba swìn

də, Yıı sonu tə wulə jıjə tíú təntə bıcan wa?
18 À bìsíná-ba, nə sonu tə mɛ, sə kʊ ya cígá cígá sonu, ba nə na kʊ, nə tʊtʊnan wa. Nə dànà ká ja nii sonu tə, kʊ nə swìn sʊ̀ràn tə nə ywán cıcı.
19 Mə nətʊ, nə nə wá twá nə ma lwarı də, nə yı cígá tìán. Yá mə nətʊ, nə nə wá twá, nə ma ja bıcan sìə́ Yıı yáá con.
20 Nə yə̀ə́ də, Yıı dwə nə pubʊŋa tə, ʊ ga yə̀ə́ won mama. Kʊ mʊ̀ nə yı, də nə nə caga nə tìàn nii nə nə bıcan wa, kʊ ba də̀ń jə.
21 À nubisoni-ba, də nə dàń nə ba nə tìàn nii nə caga nə bıcan wa, nə wá zən nə yəni də, fən tə̀lə́ Yıı yáá con.
22 Nə zìlí Yıı nii yìə̀n tə, yá nə ga tʊŋa kʊ tə, ʊ nə swə. Kʊ mʊ̀ nə pın, won tə mama nə nə lòrì ʊ con, ʊ wá pa kʊ nəba.
23 Á nəŋə, kʊ tə nə yı ʊ nii yoo tə. Kʊ mʊ̀ nə yı, sə nə kə nə waa ʊ bìú Zwezi-Kərisə nə. Yá nə ga sóní duən, ndə Kərisə nə pın nəba nii kʊ yoo təntə yuu wa nətʊ.
24 Lìù tə, ʊ nə zìlí Yıı nii yìə̀n tə, kʊ tíú vwə ʊ tìàn Yıı yıra, máŋá mama wuuu, Yıı də ga wulə də wá máŋá mama wuuu. Yá kʊ twá də Yıı-*Siŋu tə, ʊ nə pın nəba, nə yə̀ə́ də, Yıı wulə də nəba, máŋá mama wuuu.

4

Yıı-Siŋu tə də kʊnkʊna yoo
(1 Zwan 2.18-27; 2 Zwan 7-11)

1 À nubisoni-ba, á dànà ká kə á waa lìà tə mama nə, ba nə swìn də, ba súə́ də Yıı-*Siŋu tə. Sívn nə, kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nà súə́ lʊʊ wa. Á mɛ, sə á dí yáá, á mìàn ba á lwarı də, Siŋu tə, ba nə jə, nə ya Yıı-Siŋu tə.
2 Á nəŋə nətʊ tə, á nə wá twá, á ma lwarı də, kʊ nə ya Yıı-Siŋu tə. Lìù tə mama, ʊ nə swìn ʊ bırı də, Zwezi-*Kərisə cígá nan Yıı con, ʊ bà, ʊ pa, kan lʊrı wá tıa yuu wa, kʊ tíú yı Yıı nə tı wá.
3 Lìù tə mama, ʊ nə ba cígá tə bırı Zwezi-Kərisə yoo təntə yuu wa, kʊ tíú tà Yıı nə tı wá. Kʊ tíú súə́ də Kərisə dʊŋʊ tə siŋu tə. Á dí yáá á nì də, Kərisə dʊŋʊ təntə wá bà. Sívn nə, ʊ manwarı ʊ wulə lʊʊ wa.
4 À bìsíná-ba, á mʊ̀ yı Yıı nə tı aba. Yıı-Siŋu tə, kʊ nə súə́ aba, kʊ dìàn dwə siŋu tə, kʊ nə wulə lìà tə con, lʊʊ nə tı ba. Kʊ mʊ̀ nə pın, á dí dìàn kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nà tə yuu wa.
5 Ba mʊ̀ yı lʊʊ nə tı ba. Kʊ mʊ̀ nə pın, ba swìn tə tə, lìà tə lʊʊ nə tı ba, nə swìn. Kʊ mʊ̀ yırı nə lìà təntə cʊga ba sʊ̀ràn tə.
6 Nə mʊ̀ ya Yıı nə tı nəba. Lìù tə, ʊ nə yə̀ə́ Yıı, ʊ yàá cʊgʊ nə sʊgʊ. Yá lìù tə, ʊ nə tà Yıı nə tı wá, ʊ ba nə sʊgʊ cʊga. Mə kʊ twá nətʊ, nə ma lwarı siŋu tə, kʊ nə yı cígá, də kʊnkʊn siŋu tə swían duən wa.

Sóní Yıı, sə n sóní n duən
(1 Zwan 3.11-24; Zwan 3.16-17; Romə tìán 5.5-8)

7 À nubisoni-ba, sonu yı kʊ nan Yıı con. Kʊ mʊ̀ nə pın, nə swə́nə́ duən. Lìù tə mama, ʊ nə jə sonu, ʊ ya Yıı bìú, yá ʊ ga yə̀ə́ Yıı də.
8 Yıı ya sonu Yıı. Lìù tə, ʊ nə ba sonu jə, ʊ wà Yıı lwarı.
9 Á nəŋə nətʊ tə, Yıı nə twá, ʊ ma bırı ʊ sonu tə nəba. Ʊ tʊn ʊ bidʊa kələn tə tıa yuu wa, sə nə twá də wá, nə na mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con.
10 Á nəŋə nətʊ tə, ʊ sonu tə nə yı. Kʊ tà, nə nə sóní Yıı tə yırı, kʊ ya, ʊ nə swə nəba tə yırı. Yá ʊ dàń tʊn ʊ bìú tə, sə ʊ tı, ndə nə yuu *joŋi vanı nə, ba nə gʊa, sə kʊ lı nə cʊna tə.
11 À nubisoni-ba, də Yıı nə sóní nəba sonu təntə yiri, nə də dàń mɛ, sə nə sóní duən.
12 Lìù mama tə wà Yıı nı. Də nə nə swə duən, Yıı wulə də nəba, máŋá mama wuuu, yá ʊ sonu tə súə́ nəba cígá cígá.
13 Yıı pın nəba ʊ Siŋu tə. Kʊ mʊ̀ nə pın, nə yə̀ə́ də, nə vwə nə tìàn Yıı yıra, máŋá mama wuuu. Yıı də ga vwə nəba, máŋá mama wuuu.
14 Yá nə mʊ̀ dàń nı, nə ga swìn nə bırı də, nyına Yıı tʊn ʊ bìú Zwezi tə tıa yuu wa, sə ʊ jon ləzoni ba cʊna wa.
15 Lìù tə, ʊ nə swìn, ʊ bırı də, Zwezi ya Yıı-Biu, Yıı wulə də kʊ tíú, máŋá mama wuuu, ʊ də ga wulə də Yıı, máŋá mama wuuu.
16 Nə mʊ̀ yə̀ə́ sonu tə, Yıı nə swə nəba. Yá nə pın cígá kʊ yoo tə nə də. Yıı ya sonu Yıı. Lìù tə, ʊ nə jə sonu, ʊ wulə də

Yıı máŋá mama wuuu. Yıı də ga wulə də wá, máŋá mama wuuu.
17 Də nə nə súə́ də sonu cígá cígá, ndə kʊ nə mɛ nətʊ, kʊ mù nə wá pa, nə zən nə yəni də, fən tə̀lə́ dıın tə nə, Zwezi nə wá pìí ʊ bà, sə ʊ bʊ̀rì bʊ̀rà tə. Nətʊ tə, Zwezi dàń nə yı, mə nətʊ nə də yı lʊʊ wa.
18 Sonu wa ba fən jə. Kʊ mù nə pın, lìù tə, fən nə jə, ʊ wà swí də sonu. Lìù nə yə̀ə́ də, càn bìàn ʊ yuu wa, kʊ mù nə yàá pa fən jə wá. Kʊ mù nə pın, lìù tə fən nə jə, ʊ ba cígá cígá sonu jə.
19 Yıı nə dí yáá ʊ sóní nəba. Kʊ mù nə pın, nə mù jə sonu tə.
20 Də lìù nə swìn də, ʊ swə Yıı, ʊ ga dʊŋa ʊ don, ʊ nə yı ʊ nubiu Kərisə yırı, kʊ tíú yı kʊnkʊnʊ. Də ʊ nə ba ʊ nubiu tə swə, ʊ ga na wá ʊ yíá wa, ʊ wàrì Yıı tə, ʊ nə ba na ʊ yíá wa, ʊ sóní.
21 Á nəŋə yoo tə, Yıı nə pın nəba ʊ nii tə kʊ yuu wa. Lìù tə, ʊ nə swə Yıı, ʊ mɛ, sə ʊ sóní ʊ nubiu də.

5

Kərisə lìà dí dìàn lʊʊ wiən yuu wa
(2 Zwan 5-6; Zwan 1.29-34; 3.36; 20.31)

1 Lìù tə mama, ʊ nə pın cígá də, Zwezi nə yı *Kərisə, kʊ tíú ya Yıı bìú. Yá lìù tə mama, ʊ nə swə ʊ nyına Yıı, ʊ swə ʊ bıa tə də.
2 Á nəŋə nətʊ, nə nə wá twá nə lwarı də, nə swə Yıı bıa tə. Kʊ mù nə yı, nə nə swə Yıı, yá nə ga zìlí ʊ nii yìèn tə.
3 Á nəŋə, kʊ tə nə bırı də, nə swə Yıı. Kʊ mù nə yı, nə nə zìlí Yıı nii yìèn tə. Yá Yıı nii yìèn tə ka zìlí ga ba cà.
4 Lìù tə mama, ʊ nə ya Yıı bìú dí dìàn, lʊʊ yìèn yuu wa. Á nəŋə nətʊ tə, nə nə dí dìàn lʊʊ yìèn yuu wa. Kʊ mù nə yı nə waa tə, nə nə ken Yıı nə.
5 Lìù tə̀lə́, ʊ nə dí dìàn lʊʊ yìèn yuu wa, də kʊ nə tà lìù tə, ʊ nə pın cígá də, Zwezi ya Yıı-Biu.

Yìèn tə, tə nə bırı də, Zwezi yı Yıı-Biu

6 Zwezi nə ya lìù tə, ʊ nə twi də níá* də jana. Kʊ tà níá cıcı nə, ʊ ja bà. Kʊ yı níá də jana nə, ʊ ja bà. Yıı-*Siŋu tə nə pın, ba lwarı də, kʊ yoo təntə yı cígá, Yıı-Siŋu tə swìn cígá.
7 Wiən batwa nə bırı kʊ yoo təntə.
8 Kʊ mù nə yı Yıı-Siŋu tə, də níá tə, də jana tə. Yá tə wiən batwa tə mɛ yı yoo nədʊ təntə nə tə bırı.
9 Lìù nə swìn yoo ʊ bırı nəba, nə yàá jon kʊ. Yá Yıı nə swìn yoo ʊ bırı, kʊ mù nə dwə. Á nəŋə kʊ tə, Yıı nə swìn ʊ bırı ʊ bìú tə yoo yuu wa.
10 Lìù tə, ʊ nə ken ʊ waa Yıı-Biu tə nə wuuu, ʊ jə Yıı sʊ̀ràn təntə ʊ waa con. Lìù tə, ʊ nə wà ʊ waa ken Yıı-Biu tə nə, ʊ ja Yıı ʊ ma jì kʊnkʊnʊ, ʊ nə wà cígá pın Yıı sʊ̀ràn tə nə, ʊ nə swìn ʊ bìú tə yoo yuu wa yırı.
11 Á nəŋə, tə sʊ̀ràn təntə nə: Yıı pın nəba mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e ʊ con. Yá ʊ bìú tə dàń nə yı mıı təntə dəkuu.
12 Lìù tə, Yıı-Biu tə nə wulə də wá, kʊ tíú tə jə mıı təntə. Lìù tə, Yıı-Biu tə nə tə̀lə́ də wá, kʊ tíú ba mıı təntə jə.
13 À pʊ́pʊ́ní sagı kʊ tə, à pın aba, sə á lwarı yoo kʊ tə. Kʊ mù nə yı, á nə keni á waa Yıı-Biu tə nə wuuu, á jə mıı tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yıı con.
(Zwan 15.7; Marəkə 11.24; 1 Zwan 3.6-9)
14 Yá á nəŋə nətʊ tə, nə nə zən nə yəni də, fən tə̀lə́ Yıı yáá con. Də nə nə lòrì won, kʊ twá də ʊ fıra tə, ʊ cʊga nəba.
15 Də nə dàń nə yə̀ə́ də, ʊ cʊga nəba won tə mama, nə nə lòrì ʊ con, nə yə̀ə́ də, ʊ wá pa kʊ nəba də.
16 Də lìù nə nı ʊ don, ʊ nə yı ʊ nubiu *Kərisə yırı, də ʊ tʊŋa cʊna, tə nə bá ja wá tə va tıan wa, sə ʊ jʊn Yıı. Yá Yıı wá pa mıı ʊ don təntə nə, ʊ nə yı ʊ nubiu Kərisə yırı. Kʊ nətʊ tə jə nywarı, kʊ pa lìà tə nə, ba cʊna tə nə bá kə ba tıan wa. Yá cʊna duən dàń nə wulə tə yígúrə́ nə yı tıan. Kʊ tà cʊna yiri təntə yırı nə, à swìn á con, sə á jʊn Yıı.
17 Tʊtʊnyiri mama kʊ nə yı kʊnkʊn yoo, kʊ ya cʊna. Yá cʊna duən wulə, tə nə ba lìù tıan wa kəni.
18 Nə yə̀ə́ də, lìù tə mama, ʊ nə ya Yıı bìú, Yıı-Biu Zwezi nə cì ʊ nə, ʊ kʊ́ʊ̀ ba

* **5:6 5.6** Níá tə yı, ka lə Zwezi níá wa yoo nə, kʊ bırı. Jana tə yı, Zwezi tıan tə yoo nə, kʊ bırı.

cʊna tʊŋa. Kʊ mʊ̀ nə pɪn, *Sɪtana wàrì
won mama, ʊ fwa ʊ yɪra.
19 Nə yə̀ə́ də, nə ya Yɪɪ nə tɪ. Yá Sɪtana
nə dí dìàn lìà tə mama yuu wa, ba nə yɪ
lʊʊ nə tɪ ba.
20 Nə yə̀ə́ də, Yɪɪ-Biu Zwezi twi, ʊ ga pa
nəba wʊbʊŋa, sə nə lwarɪ Yɪɪ tə, ʊ nə
yɪ cígá cígá Yɪɪ. Kʊ twá də ʊ bìú Zwezi-
Kərisə, nə dàń wulə, də ʊ mʊ̀ cígá cígá
Yɪɪ. Ʊ mʊ̀ nə yɪ cígá cígá Yɪɪ, ʊ nə pɪn
mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e.
21 À bìsíná-ba, á cɪa á tìàn nə də
woŋwanan tə.

Bələ nii sagı tə, Zwan nə púpúní

Zwan bələ nii sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Lìà zənzən bʋŋa də, kʋ yı Zwezi karbiu Zwan nə púpúní kʋ. Zwan tə, ʋ nə púpúní sagı tə don tə, mə ʋ mù nə púpúní kʋ tə də. Ʋ yà boŋə ʋ tìàn ‹nəkwıa›.

Lìà tə nə, Zwan nə púpúní

Zwan púpúní sagı kʋ tə, ʋ pa *Kərisə lìà púlí don nə, kʋ nə wulə bwálí don nə.

Sagı tə wa sʋgʋ

Ʋ ja kʋ púlí təntə ʋ boŋə ‹kan tə də ʋ bıa tə›. Kan təntə, Yıı nə kúrí ʋ tún, yı *Kərisə lìà púlí don. Yá ʋ bıa tə dàń nə yı Kərisə lìà tə. Ʋ kàrì ba, sə ba ya cígá wa máŋá mama, sə ba soni duən. Kʋ tə nə súrí lá, ʋ swìn ba con, sə ba cì ba tìàn nə də kʋnkʋn karnyına-ba, ba yà nə kàrì kʋnkʋn kàrà Zwezi-Kərisə yuu wa, sə ba ma gıgarı Kərisə lìà duən ba dʋgʋ.

Təntən jʋ̀nà bwálí

1 À mù *nəkwıa tə nə púpúní sagı kʋ tə, à pın n mù, kan tə də n bıa tə nə. Yıı nə kúrí mú ʋ tún. À swə n də n bıa tə də cígá cígá sonu. Kʋ tà à cıcı nə swə aba, kʋ ya à mù də lìà tə mama, ba nə yə̀ə́ Yıı cígá cígá tə.

2 Yıı cígá tə wulə də nəba, kʋ ga wá ya də nəba máŋá də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e.

3 Nə nyına Yıı də ʋ bìú Zwezi-*Kərisə wá twá də cígá də sonu, ba fwa pubwanʋ nə yıra. Ba mù nə wá dəri nə yinəgə zənzən, ba ga pa nəba bıcan sìə́.

Cígá də sonu yoo
(Zwan 13.34-35; 1 Zwan 5.1-3)

4 À pùə́ poli zənzən, də à nə nì də, n bıa tə duən zìlí Yıı cígá tə nii, ndə nyına Yıı nə pın nəba nii yoo təntə yuu wa, sə nə ya nətʋ.

5 Yá sıʋ́n nə, à dàń lòrì kʋ tə, n mù kan tə con. Kʋ mù nə ya, sə nə sóní duən. Kʋ tà yodʋn yuu wa nii nə, à púpúní, sə à pa mʋ́. Kʋ ya yoo tə, nə nə dí yáá, nə yə̀ə́ kʋ jıjʋ mama yuu wa, nii.

6 Sonu yı won tə, kʋ bırı də, nə twá yoo tə nə, Yıı nə pın ʋ nii tə kʋ yuu wa zəni. Á nəŋə yoo tə, Yıı nə pın ʋ nii tə kʋ yuu wa, á nə dí yáá á yə̀ə́ kʋ jıjʋ mama, á ga mɛ, sə á twá kʋ nə zəni.

Á cıa á tìàn nə də kʋnkʋn kàrà tìán
(1 Zwan 4.1-6; 2.18-23)

7 Kʋnkʋn kàrà tìán twi, ba sú lʋʋ tə nii. Ba mù ba sɛ̀e, ba swìn ba bırı də, Zwezi-*Kərisə yı ʋ nan Yıı con ʋ bà, ʋ pa kan lʋrı wá tıa yuu. Lìù tə, ʋ nə ba kʋ yoo təntə swìn ʋ bırı, ʋ ya kʋnkʋn kàrà tíú. Ʋ ya lìù tə, ʋ nə yı Zwezi-Kərisə dʋŋʋ.

8 Á dàń cıa á tìàn nə, sə nə tʋtʋŋı tə, nə nə dí yáá nə tʋn, dàn ká va tʋtʋ, sə á wàní á na kʋ ŋwírán mama.

9 Lìù tə mama, ʋ nə ba Zwezi-Kərisə kàrà tə nii zìlí zəni, máŋá mama wuuu, ʋ nə jén ʋ va yıŋʋnı, Yıı tə̀lə́ də kʋ tíú. Lìù tə, ʋ nə zìlí Zwezi-Kərisə kàrà tə nii zəni, ʋ wulə də nyına Yıı də ʋ bìú Zwezi-Kərisə, máŋá mama wuuu.

10 Də lìù nə twi á con, ʋ ga wà kàrà təntə ja bà á con, á dànà ká sɛ̀e, á pa kʋ tíú zʋ á dìə wa. Á dànà ká jʋn wá tətə.

11 Lìù tə, ʋ nə jʋn wá, ʋ mù də wá jə nimarʋ ʋ tʋtʋnkʋkwınan tə yuu wa.

Sagı tə yígúrə́ sʋ̀ràn

12 À jə yìàn zənzən, à nə pìà, sə à swìn á con, yá à ga ba pìà, sə à púpúní tə sagı wa də púpúná mʋa. À bʋŋa, sə à tətə bà á con, sə à swìn á con də nii, sə kʋ pa nə pupwən tə nii sú cígá cígá.

13 N nubʋa* tə, Yıı nə kúrí ʋ tún, bıa tə, jʋ̀nì mʋ́.

* **1:13 1.13** Nubʋa təntə yı *Kərisə lìà púlí tə, Zwan nə wulə kʋ wa.

Batwa nii sagı tə, Zwan nə púpúní

Zwan batwa nii sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Lìà zənzən bʋŋa də, kʋ yı *tʋntʋnʋ Zwan nə púpúní kʋ. Zwan tə, ʋ nə púpúní saga bələ tə duən tə, mə ʋ mù nə púpúní kʋ tə də. Ʋ yà boŋə ʋ tìàn ‹nəkwıa›.

Lìù tə nə, Zwan nə púpúní

Zwan púpúní sagı kʋ tə, ʋ pa lìù don nə, ba nə boŋə Gayisə.

Sagı tə wa sʋgʋ

Ʋ púpúní kʋ, ʋ ma bʋ Gayisə nə, ʋ nə twá Yıı cígá tə nə, ʋ ga saŋa *Kərisə lìà tə nə yırı. Kʋ kwa nə, ʋ swìn bɛɛ don yoo, ba nə boŋə Diyotərɛfə. Ʋ bırı də, bɛɛ təntə wà zəni fwa, ʋ nə wà ʋ sʋgʋ tə jon, ʋ ga wà sɛ̀e ʋ pa, Kərisə lìà tə zʋrı ʋ dìə wa yırı.

Kʋ mù təntə də kwa nə, ʋ kúù bʋ̀à lìù don də nə, ba nə boŋə Demetəriyisə. Ʋ mù bɛɛ təntə yı ləzwənzəŋu, ʋ ga ya cígá tíú lìà tə mama yáá con.

Zwan jʋ̀nì Gayisə

1 À mù *nəkwıa tə nə púpúní sagı kʋ tə, à pın n mù Gayisə nə. N yı lìù tə, n yoo nə cà à nə zənzən, à ga swə mú də cígá cígá sonu də.

2 À nubiswənə tə, à yılori nə ya, sə won mama kwɛn kʋ pa mú, sə n yazurə də ya zəni, sə n ga twá Zwezi-*Kərisə nə zəni.

Gayisə zìlí Yıı cígá tə nii zəni (Matiə 10.40-42)

3 À pùə́ poli zənzən, máŋá tə wa, *Kərisə lìà duən nə twi nə con, ba swìn n yoo də, nətʋ tə, n nə yə̀ə́ Yıı cígá tə. Ba bırı, nətʋ n nə zìlí Yıı cígá tə nii.

4 À ba pupwən don jə ka nə kúù dwə, à nə nì də, ba swìn də, à bıa tə zìlí Yıı cígá tə nii.

5 À nubiswənə tə, n yı lìù tə, n nə fwa zəni lìà tə yıra, ba nə yı nubıa Kərisə yırı, ba nə yı vərə tətə. Kʋ nətʋ bırı də, n twá *Yuu-Tiu nə də pùə́ nədʋ.

6 Ba swìn n sonu tə yoo, ba bırı Kərisə lìà púlí tə yáá con. À lòrì mú, sə n san ba, sə ba wàní ba kɛ̀eń, ba va ba cwəŋə tə. Fwa nətʋ, sə kʋ pa dun Yıı nə.

7 Kʋ ya ba nan, sə ba swìn Yuu-Tiu yırı tə yoo ba bırı. Yá ba ga wà won mama jon lìà tə con, ba nə yərì Zwezi-Kərisə.

8 Nə mù Kərisə lìà tə dàń nə mɛ, sə nə san ba mù lìà təntə nə, sə kʋ pa, nə mù də ba mù mɛ ya tùtùnà Yıı cígá tə yırı.

Diyotərɛfə də Demetəriyisə yoo (Likə 20.46-47; 1 Korɛntə tìán 4.18-21; 1 Piyɛrə 2.12)

9 À púpúní sagı kukuə, à pa *Kərisə lìà púlí tə nə. Yá Diyotərɛfə, ʋ nə swə, sə ʋ ya ba yáá tíú tə, vıga, sə ʋ zìlí nə nii.

10 Kʋ mù nə pın, máŋá tə wa, à nə wá bà, à wá lìí aba tʋtʋnkʋkwınan tə, ʋ nə tʋŋa. À wá lìí aba sʋ̀ràn tə, də kʋnkʋn tə də, ʋ nə kʋnı ʋ kəni nə nii nə. Yá də ʋ nə fwa nətʋ tə mama, kʋ tə wà ʋ fıra yí. Kʋ mù nə pın, ʋ dàń vı, sə ʋ jon lìà tə duən tə, ba nə yı nubıa Kərisə yırı, ba nə twi á con, ʋ kə ʋ dìə wa. Nubıa tə duən nə pìà ba jon ba, ba kə ba dìə wa, ʋ yàá caga ba nii nə. Yá ʋ ga dıŋı ba mù lìà təntə, ba nə pìà ba jon ba, ʋ lı Kərisə lìà púlí tə wa.

11 À nubiswənə, n mù dàn ká twá n kwè yolwan fàŋʋ́. N mɛ, sə n kwè, kʋ tə nə ziən fàŋʋ́. Lìù tə, ʋ nə fwa zəni, ʋ ya Yıı nə tı wá. Yá lìù tə, ʋ nə fwa yolwan, ʋ yərì Yıı tətə.

12 Ba mama swìn Demetəriyisə zəni tə yoo. Yá Yıı cígá tə də tətə bırı ʋ zəni tə. Nə də swìn ʋ zəni tə yoo nə bırı. Yá kʋ tə, nə nə swìn tə yı cígá.

Sagı tə yígúrə́ sʋ̀ràn

13 À jə yìàn zənzən, à nə pìà, sə à swìn n con. Yá à ga ba pìà, sə à púpúní tə sagı wa də púpúná mʋa.

14 À bʋŋa də, à wá na mú síʋ́n, sə nə swìn duən con də níə́.

15 Yıı nə wá pa mʊ́ bıcan sìə́. N dabara
tə də jʊ̀nì mʊ́. Vəli nə dabara tə lìù mama
con, n jon wá n pa nəba.

Sagı tə Zwidə nə púpúní

Zwidə sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Kʋ yı Zwidə nə púpúní kʋ. Ʋ yı Zwakə nubiu, kʋ wàá kʋ pın ʋ yı Zwezi nyánú.

Lìà tə nə, ʋ nə púpúní

Zwidə púpúní sagı kʋ tə ʋ pa *Zwifə-ba nə, ba nə jigə *Kərisə lìà.

Sagı tə wa sʋgʋ

Yìèn zʋa *Kərisə lìà təntə tətəŋi wa. Ba wa lìà duən yà kàrì kʋnkʋn yìèn, ba ga tʋŋa kʋ tə mama, ba nə swə. Ba pwɛ̀e Kərisə lìà púlí tə duən nə. Ba twın *malıkɛ tə, ba ga vı Zwezi tə, ʋ cıcı nə yı karnyına, ʋ ga yı *Yuu-Tiu də.

Zwidə pìí ʋ kàrì Yıı sagı nədwan tə wa yìèn duən, də *Zwifə-ba yìèn duən, ba nə yèə́ tə, ba dwíí tə saga tə wa, ʋ ma kàrì Kərisə lìà təntə, ʋ nə púpúní ba nə. Ʋ bırı nətʋ tə, Yıı nə cʋ̀gʋ̀ Sodɔmə tìán də Gomɔrə tìán *Yızərayɛlə lìà fuən tə nə. Kʋ kwa nə, ʋ daŋa Kərisə lìà tə jìàn, sə ba bırı də, ba swə lìà tə, ba nə jén tə, sə ba ga dəri ba yinəgə.

Təntən jʋ̀nà bwálí

1 À mʋ̀ Zwidə yı Zwezi-*Kərisə tʋtʋnbiu, à ga yı Zwakə nubiu. À púpúní sagı kʋ tə, à pın á mʋ̀ lìà tə nə, nə nyına Yıı nə kúrí ʋ tún. Yıı swə aba, ʋ ga cì á nə, ʋ pın Zwezi-Kərisə nə.

2 Yıı nə wá dəri á yinəgə zənzən, ʋ ga pa aba bıcan sìə́. Ʋ mʋ̀ nə wá pa, ʋ sonu tə ya də aba zənzən!

Yoo tə nə wá yí kʋnkʋn karnyına-ba (2 Piyɛrə 2; 3.1-3)

3 À nubisoni-ba, à yà sóní zəni, sə à púpúní á nə, Yıı nə jon nə mama nə cʋna tə wa yırı. Yá kʋ dàń yı kálʋ́, sə à púpúní á nə, sə à ma wàní à dàn á jìàn. Á dàń ŋwìán á yáá, á ta á pa Zwezi sʋywáŋʋ́ tə nə, Yıı nə pın nə mʋ̀, lìà tə nə yı *Kərisə nə tı nə, naa nədʋ, kʋ ga mɛ nətʋ.

4 Lìà duən twá tıa tıa ba bà á con. Ba yı lìà tə, ba yáá nə tə̀lə́ də Yıı. Ba vəvəri nə nyına Yıı pubwanʋ sʋgʋ tə, sə ba ma wàní ba tʋn pupwalan yìèn tə nə jə cavıra. Zwezi-Kərisə cıcı nə yı nə karnyına də nə *Yuu-Tiu. Ba mʋ̀ lìà tə ga vı wá. Halı, kʋ nə ba yigə, Yıı swìn ʋ sagı tə wa də, ʋ wá bʋ̀rì ba bʋ̀rà, ʋ cʋ̀gʋ̀ ba.

5 Á yèə́ kʋ tə mama, à nə pìà, sə à swìn á con zəni zəni. Yá də kʋ mama, à tə wá lií aba yoo kʋ tə. Yuu-Tiu jon *Yızərayɛlə lìà tə *Ezwipətə lʋʋ lìà jìàn wa. Kʋ kwa nə, ʋ gʋa ba wa lìà tə, ba nə vıga, sə ba sɛ̀e ʋ nii tə.

6 Á tə lìə́ á tìàn yoo, tə nə yí *malıkɛ duən. Tə malıkɛ təntə wà sɛ̀e, tə jèń pàrì tə wa, Yıı nə pın tə. Tə nan bwálí tə nə, Yıı yà nə pın tə. Yıı dàń ma vwə tə də banzala, ʋ kə yikunu wa, tə nə yı ndə tıtın nə, sə tə ya lá, máŋá mama wuuu. Ʋ ken tə lá, ʋ ma dànì bʋ̀rà dıın nəfarʋ tə, sə ʋ bʋ̀rì tə bʋ̀rà.

7 Á tə kʋ́ʋ̀ lìə́ á tìàn, yoo tə nə tʋn *Sodɔmə də Gomɔrə nə, də tə yıra tıan tə nə. Tə tıan təntə fwa cʋna yiri nədʋ. Tə wa lìà tə, yà cwàrì də duən. Ba yà pəni duən vɛɛ vɛɛ, də ba pəni wiən, tə nə tà ləzoni tətə. Kʋ mʋ̀ nə pın, ba ken ba mʋ̀ lìà təntə mən wa, tə nə ba dəŋi mama, sə ba də́ càn. Yá ba dàń yı won tə, nə nə wàá kʋ nə, nə twá nə ma lwarı.

8 Mə kʋ yı nətʋ á tətəŋi wa. Lìà təntə yiri wulə də aba, ba tʋŋa yìèn, ndə tə tıan tə lìà tə nə. Ba pandwıa wa, ba yàá bʋŋa də, Yıı bırı ba yìèn, kʋ ga yı kʋnkʋn. Ba dàń ga yı lìà tə, ba nə pəni duən vɛɛ vɛɛ, ba ma fwa durən yìèn ba tətə yıra. Ba goni Yuu-Tiu dìàn tə. Yá ba ga twın malıkɛ tə, tə nə jə dun.

9 Yá malıkɛ pìʋ́ Miswɛlə* də tətə ga wà pìí ʋ twın *Sıtana tʋran təntə yiri. Ʋ ga tʋ́tʋ̀ní də Sıtana *Moyizə tıgı tə yırı. Yá ba ka van duən təntə wa, malıka Miswɛlə wà də́də́n, sə ʋ bʋ̀rì Sıtana bʋ̀rà, ʋ nə

* **1:9 1.9** Yoo kʋ tə yəbə, kʋ tə̀lə́ Yıı sagı tə wa, kʋ wulə Zwifə-ba saga duən wa.

twɪn Moyizə tə yɪrɪ. Sʊgʊ tə, ʊ nə swìn
nə yɪ: «Yuu-Tiu nə wá bʊ̀rì n bʊ̀rà, sə ʊ
kə mʊ́ càn wa!»
10 Yá ba mʊ̀ lìà təntə twɪn kʊ tə, ba nə
yərì tətə. Kʊ tə, ba nə twá ba yɪdɪrɪ tə
nə, ba ma yə̀ə́ kʊ yənu təntə, də yɪ ndə
vàná yənu nə, kʊ nə yɪ tʊtʊ. Yá kʊ yənu
yiri təntə, tʊtʊŋɪ ga yɪ, sə kʊ cʊ̀gʊ̀ ba.
11 Càn nə wá yí ba, ba nə zʊa Kayɛn†
tʊtʊnaa tə wa yɪrɪ. Càn nə wá yí ba, ba
nə taa səbiu yɪrɪ, ba tʊŋa kʊnkʊn yìən,
ndə Balamə‡ nə. Càn nə wá yí ba, ba də
nə zàn ba círí, ndə Kore§ tìán tə nə yɪrɪ.
Kʊ mʊ̀ nə pɪn, tɪan wá də́ ba də.
12 Cígá, ba mʊ̀ nə tʊŋa cavɪyiən á mʊ̀
*Kərisə lìà tə, wodirən ka də́ duən nə
máŋá wa. Ba yàá də́, ba nyʊ, ba ja lɛ tɪa
nə, á wodirən tə máŋá wa. Cavɪra ga ba
ba jə. Ba yɪ ba cɪcɪ yoo nə ba bʊŋa. Ba
yɪ ndə bakwan nə, tə nə ba dwà nì, voo
nə pɛ̀e kʊ ja kɛ̀eń. Ba yɪ ndə tìán tə nə,
tə nə wà bɪa zɪn, tə bɪa zɪŋʊ máŋá wa.
Tə tìán təntə yɪ ndə tə tɪga mɪámɪán, tə
ŋʊnan ga gwɪn, tə nan kàrá wa.
13 Ba pɪn, ba cavɪyiən tə tà tɪa mama,
ndə mʊʊ nɪá pʊ̀ń nə yàá pàlì tə nan,
kʊ bəbəru kasɪlʊ yuu nətʊ. Ba yɪ ndə
kacɪlacɛ nə, tə nə kʊ́ʊ̀ yərì bwálí tə, tə
nə wá va. Yɪɪ pìà bwálí ʊ tún ba nə. Kʊ
bwálí təntə yɪ tɪtɪn máŋá mama wuuu,
kʊ yikunu tə ga dwə tɪtɪan mama.
14 Enokə yɪ ləzoni nɪbara ba nii barpɛ
lìù. Ʊ mʊ̀ nə dàà Adamə nə. Ʊ dí yáá ʊ
swìn ba mʊ̀ lìà təntə yoo, ʊ wʊ́: «Á nəŋə,
Yuu-Tiu nə, ʊ bìàn də ʊ malɪkɛ miliyʊn,
15 sə ʊ bʊ̀rì lìà mama bʊ̀rà. Ʊ wá kə
cʊna lìà tə mama càn wa, ba yokʊkwɪnan
tə mama yɪrɪ, ba nə fwa, ba ma zɪgɪ ʊ nə.
Ʊ wá kə cʊna lìà tə, ba nə jə fwiə, càn wa,
ba tʊran tə mama yɪrɪ, ba nə twɪn ba ma
zɪgɪ ʊ nə».
16 Ba lìà təntə mʊ̀ pwìí ba poli, abada.
Ba mʊ̀ yɪ ba zəzən ba kwi wuuu. Ba ga
yɪ ba fɪra yokʊkwɪnan tə nə, ba twá, ba
ma wulə. Ba yàá swìn sʊfaran, ba ga bwɪ
lìà tə nə, ba nə yə̀ə́ də, ba wá na won kʊ
tìán con.

Kərisə lìà tə kwìà

17 Yá á mʊ̀, à nə yɪ à nubisoni *Kərisə
yɪrɪ, á lie á tìàn Yɪɪ sʊ̀ràn tə, nə *Yuu-
Tiu Zwezi-Kərisə *tʊntʊna tə nə dí yáá,
ba swìn tə yoo, ba bɪrɪ.
18 Ba swìn də, lʊʊ zaŋʊ máŋá wa, lìà wá
mʊn aba. Yá ba dàń wá yà lìà tə, ba yáá
nə tə̀lə́ də Yɪɪ, ba ga twá ba təntɪan pʊ̀ə́
yokʊkwɪnan fɪra nə.
19 Mə ba mʊ̀ nə pwɛ̀e Kərisə lìà tə duən
wa. Kʊ yɪ ba tətə pubʊŋɪ nə, ba twá, ba
ga ba Yɪɪ-*Siŋu tə nə twá.

Sagɪ tə yígúrə́ sʊ̀ràn

(2 Piyɛrə 3.17-18; Kolosə tìán 2.6-7; 2 Tɛsalonikə tìán 3.3-5; Zwakə 5.19-20)

20 Yá á mʊ̀, á nə yɪ à nubisoni *Kərisə
yɪrɪ, kʊ yɪ Yɪɪ nə pɪn, á sɛ̀e Zwezi
sʊywáŋʊ́ tə. Á dàń vəli yáá wuuu, kʊ wa.
Á jʊ̀nà Yɪɪ də Yɪɪ-*Siŋu tə saŋʊ.
21 Á yana Yɪɪ sonu tə wa, máŋá mama
wuuu. Á jana yala, də nə *Yuu-Tiu Zwezi-
Kərisə nə wá dəri á yinəgə zənzən. Yá ʊ
wá pa aba mɪɪ tə, kʊ nə ba zwɛ̀e Yɪɪ con.
22 Á dərə ba tə, ba nə wà ba waa mama
ken Zwezi nə, yinəgə.
23 Á joŋə ba duən, á vaŋa ba á lɪ bʊ̀rà
tə wa, kʊ nə wá pa, ba kə ba mən wa,
ndə ba nə van sɪsɪʊ ba lɪ mən wa. Á dərə
ba duən tə də yinəgə. Á dàń nə cɪa á tìàn
nə, á dànà ká pa ba yokʊkwɪnan tə pwarɪ
aba.
24-25 Yɪɪ cɪcɪ nə jə dun. Ʊ mʊ̀ nə mɛ də
dun, də pàrì, də dìàn də wanʊ. Kʊ zɪgɪ
sɪʊ́n, kʊ ja vələ wuuu! Ʊ twá nə Yuu-Tiu
Zwezi-Kərisə nə, ʊ ma jon nəba nə cʊna
wa. Ʊ wàá á nə ʊ cì, ʊ pɪn, á ba cʊna fwa.
Ʊ wàá ʊ pɪn, á twi á naŋa ʊ yáá con, də á
ba yoo mama jə, ba nə wá caga á nii nə
kʊ yɪrɪ, də pupwən, ʊ dun tə wa. Amɪɪna!

† **1:11 1.11** Kayɛn yɪ Abɛlə zʊnʊ. Ba mɛ bələ yɪ Adamə də Ɛvə bɪa. Kayɛn yà yɪ wʊlwanyiən Yɪɪ yáá con. Ʊ mʊ̀ nə gʊa ʊ nyánʊ́ Abɛlə. ‡ **1:11 1.11** Balamə yɪ vʊrʊ. Pìʊ́ don bon wá, sə ʊ pa ʊ zɪrɪ ʊ kə *Yɪzərayɛlə lìà tə nə, sə Yɪɪ cʊ̀gʊ̀ ba. Yá ʊ dàń wà wàní ʊ zɪrɪ, ʊ kə ba nə. Kʊ yɪ ʊ pìí ʊ lòrì Yɪɪ, ʊ pa ba zəni. Kʊ kwa nə, ʊ kʊ́ʊ̀ pìí ʊ bɪrɪ coŋi pìʊ́ tə nə, sə Yɪɪ cʊ̀gʊ̀ Yɪzərayɛlə lìà tə. Kʊ mʊ̀ nə yɪ, sə ʊ twá kana nə, də nàŋʊ́ tə, ba nə gʊa woŋwanan nə. § **1:11 1.11** Kore jɪn Yɪzərayɛlə lìà duən, ʊ kə ʊ kwa, ʊ ma zɪgɪ *Moyizə də *Arɔn nə, Yɪɪ nə kúrí, sə ba ya ba yáá tìán. Yɪɪ ma pa, tɪa tə súrí ka nii ka ləri Kore də ʊ dìə̀ lìà mama.

Yìən tə, Yıı nə bırı Zwan nə, ʋ ma gúrí ‹Apokalisə›

Apokalisə sagı tə yuu wa sʋgʋ

Lìù tə, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə

Lìà zənzən bʋŋa də, kʋ yı Zwezi karbiu Zwan nə púpúní kʋ. Mə ʋ mù Zwan təntə tətə nə púpúní Zwezi-*Kərisə sʋywáŋʋ́ tə. Ʋ yà kwın zənzən máŋá tə wa, ʋ nə púpúní sagı kʋ tə. Ba yà jın wá, ba ja va ba dʋgʋ Patəmɔsə nə, kʋ nə yı mʋʋ tətəŋi nagwanaa.

Lìà tə nə, ʋ nə púpúní

Zwan púpúní sagı kʋ tə ʋ pa *Kərisə lìà púlə́ tə nə, lìà tə nə də́ càn tə wa, ba nə ken ba waa Zwezi-Kərisə nə yırı. Kʋ máŋá tə wa, də *Romə-ba yà kəni càn Kərisə lìà tə nə.

Sagı tə wa sʋgʋ

*Kərisə lìà tə vànà wulə tə gwàrì. Ba ba Kərisə na də ʋ bìàn, sə ʋ də́ dìàn lwanı yuu wa.

Zwan púpúní ba nə, sə ʋ ma dàn ba jìàn zənzən, ba nə ken ba waa Zwezi-Kərisə nə, ba ga ja yala də wá yırı. Zwan pìà, sə ʋ twá nətʋ, ʋ ma bırı də lwanı yı, ndə tə dìàn dwə won mama. Yá Zwezi-Kərisə yı lʋʋ mama pìʋ́, ʋ mù cıcı ga nə yı *Yuu-Tiu. Ʋ pàrì tə dwə tıa yuu pɛ̀egá tə pàrì tə. Kʋ wá twá də ʋ mù Yıı də lìà tə, ba nə yı Yıı nə tı ma də́ dìàn míámían dıın don nə. Sagı kʋ tə wa yìən tə Yıı nə bırı, kʋ yı, sə tə san nəba, sə nə lwarı yìən tə mama, nə wá twá Kərisə tʋtʋŋı tə də ʋ ka bwin ka nan tıan wa tə nə, tə ma bà. Tə wá bà síʋ́n nə, də máŋá tə ka nə bìàn, tə pa lìà tə mama nə, ba yı ʋ nyiən tə.

Sagı tə yuu wa sʋgʋ
(Apokalisə 22.6-10)

1 Sagı kʋ tə yı yìən tə, Yıı nə pın Zwezi-*Kərisə nə, sə ʋ bırı ʋ tʋtʋnbıa tə nə, sə ba ma lwarı, kʋ tə nə mɛ, sə kʋ bà síʋ́n síʋ́n. Zwezi tʋn ʋ *malıka, sə kʋ swìn tə yìən təntə, kʋ bırı à mù Zwan nə, à nə yı ʋ tʋtʋnbiu.

2 À mù Zwan swìn kʋ tə mama, à nə nı, à ga swìn Yıı sʋgʋ tə, ʋ nə pın Zwezi-Kərisə nə, sə ʋ bırı nə.

3 Pupwən lìù nə yı lìù tə, ʋ nə kàrì də ba tə, ba nə cʋga sagı kʋ tə yìən tə, ba ga sɛ̀e tə sʋ̀ràn tə nii. Tə yı Yıı nii sʋ̀ràn. Tə yìən tə də máŋá ga bwələ.

Zwan jʋ̀nì Kərisə lìà púlə́ barpɛ tə nə wulə Azi nə
(Apokalisə 5.8-13; Matiə 24.30-31)

4 À mù Zwan nə púpúní à pın á mù, *Kərisə lìà púlə́ barpɛ tə nə, tə nə wulə Azi nagwanaa wa.

Yıı nə wá fwa pubwanʋ á yıra, ʋ ga pa aba bıcan sìə́. Ʋ mù nə yı lìù tə, ʋ nə yın lá fuən fuən, ʋ nə wulə, ʋ ga tə bìàn. Ʋ *Siŋən barpɛ*, tə nə wulə ʋ padaʋ tə yáá con, nə wá fwa pubwanʋ á yıra, kʋ ga pa aba bıcan sìə́ də.

5 Zwezi-Kərisə də wá fwa pubwanʋ á yıra, ʋ ga pa aba bıcan sìə́. Ʋ mù nə yı lìù tə, ʋ nə swìn Yıı cígá tə ʋ bırı də pùə́ nədʋ. Ʋ mù nə yı təntən lìù, ʋ nə nan, ʋ mù ga nə dí yáá ʋ bwin ʋ nan tıan wa. Ʋ mù dàń nə yı tıa yuu pɛ̀egá mɛ yuu tíú. Zwezi-Kərisə swə nəba, yá ʋ tıga, ʋ jana ga nan, ʋ ma jon nəba nə cʋna wa.

6 Ʋ dàń tə pın, nə twá nə yı Yıı pàrì tə lìà. Ʋ tə pın nə jì Yıı *joŋwana, sə nə tʋn nə pa ʋ nyına Yıı nə. Dun də dìàn mɛ, sə tə ya ʋ mù Zwezi-Kərisə nyiən, máŋá də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e. Amıına!

7 Á cʋga zəni, ʋ nan bakwan tə wa, ʋ ma bìàn. Ləzwənə mama wá na wá də ba tə tətə ba nə zuə wá ba pórí†. Yá dwíə́ tə mama tıa yuu wá kwi yinəgə kurə ʋ yırı. Kʋ yı cígá nə! Amıına!

8 *Yuu-Tiu Yıı nə swìn, ʋ wʋ́: «À yı Aləfa də Omega, kʋ mù nə yı təntən də talıkwa lìù. À mù nə yı lìù tə, ʋ nə yın lá fuən fuən, ʋ nə wulə, ʋ ga bìàn. À mù nə wulə tə mɛ yuu wa».

Zwezi-Kərisə pın, Zwan na wá ʋ dun tə wa

* **1:4 1.4** Kʋ yı Yıı-Siŋu nədʋ tə də kʋ dìàn barpɛ. † **1:7 1.7** Ywàń Zwan 19.17-37.

9 À mù Zwan yı á nubiu *Kərisə yırı, à
də ga də́ càn zənzən də aba. À mù də aba
yı Yıı pàrì tə lìà. Á mù də à mù twá də
Zwezi, nə na pínú wuuu, nə dànà ká pìí
nə kə nə kwa. À mù yı ba jın nə, ba ja va,
ba dʊgʊ Patəmɔsə nə mʊʊ tətəŋi wa, à nə
swìn Yıı sʊgʊ tə, Zwezi-Kərisə nə bırı nə
tə yırı.
10 *Yuu-Tiu dıın‡ tə nə, Yıı-*Siŋu tə twi,
kʊ sú nə, à ga nì kori don à kwa, kʊ nə
swìn də dìàn, ndə nabwana kori nə,
11 kʊ swìn, kʊ wʊ́: «Kʊ tə, n nə na,
pʊ́pʊ́ní kʊ, n kə sagı wa, n ga tʊn kʊ,
n pa, kʊ va Kərisə lìà púlə́ barpɛ tə wa.
Kərisə lìà púlə́ barpɛ təntə wulə: Efɛzə,
də Səmirənə, də Pɛrəgamə, də Tıatirə, də
Sarədə, də Filadɛləfi, də Lawodise tıan tə
wa».
12 À pìí à vəvəri, sə à lwarı lìù tə, ʊ nə
swìn à con. À nə vəvəri à zwɛ̀e, à nı sían
canzılan barpɛ tə zıga.
13 Yá won dàń zıga tə canzılan təntə
tətəŋi wa, kʊ nə yın ndə ləzwənə nə. Ʊ
yà zʊa ganzʊdarʊ, kʊ cú kʊ ja ʊ napıra
nə, ʊ ga vwə sían voru ʊ nyʊnı nə.
14 Ʊ yukʊran yà yı nəpon ndə gumuə
nə, parı tətətə. Ʊ yía yà yı ndə mənvoo
nə.
15 Ʊ nɛɛ yà yı ndə cınıa lugu nə, kʊ nə
sìàn, kʊ nan mən wa. Yá ʊ kori də yà yı
ndə nía nə dáá, tə ga curi nə.
16 Ʊ yà jə kacılacɛ barpɛ ʊ jızən jıın tə
wa. Lagʊrı sìʊ́, kʊ nə jə níá bələ fʊla fʊla,
yà naŋa ʊ nii wa. Ʊ yáá yà yı ndə yıı nə
bıga, yıcaʊ ga twəŋə yía wa nətʊ.
17 À nə nı wá, à tʊa ʊ nɛɛ nə ndə à tıga.
Ʊ ma tún ʊ jızən jıın tə à yuu wa, ʊ ga
swìn, ʊ wʊ́: «Dàn ká pa fən ja mʊ́! À mù
nə yı təntən də talıkwa lìù,
18 à yı lìù tə, ʊ nə wulə mıı wa. Á cʊga
zəni, à yà tıga, yá à dàń pìí à bwin, à wulə
mıı wa, máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e. À
jə tıan də tıga bwálí mimii mɛ borbıa à
jìàn wa».
19 N dàń pʊ́pʊ́ní yìèn tə, n nə nı n tún.
Kʊ mù nə yı kʊ tə, kʊ nə wulə kʊ tʊŋa
sían nə, də kʊ tə nə wá bà, kʊ tʊn mɛ, n
tún.
20 À wá bırı mʊ́ yoməgu tə, kʊ nə wulə
kacılacɛ barpɛ tə, n nə nı də, à jə à jızən
jıın wa də sían canzılan barpɛ tə yuu wa.
Kacılacɛ barpɛ tə bırı *malıkɛ§, tə nə pìà
tə bırı Kərisə lìà púlə́ barpɛ malıkɛ tə.
Yá canzılan barpɛ tə də yı Kərisə lìà púlə́
barpɛ tə nə kʊ bırı.

2

Sagı tə, kʊ nə mɛ, sə kʊ pa Efɛzə Kərisə lìà púlí tə nə

(Tʊtʊnan 20.17, 28-31; Efɛzə tìán 1.15-16; 5.2; Ebərə-ba 6.10-12)

1 Lìù tə kʊ́ʊ̀ swìn à con, ʊ wʊ́: «Pʊ́pʊ́ní,
n pa *malıka tə nə, ka nə pìà ka bırı Efɛzə
*Kərisə lìà púlí tə.
Pʊ́pʊ́ní də, sʊgʊ kʊ tə yı lìù tə, ʊ nə jə
kacılacɛ barpɛ tə ʊ jızən jıın wa, ʊ ga vəli
sían canzılan barpɛ tə tətəŋi wa, nə swìn
kʊ:
2 À yə̀ə́ á tʊtʊnɛɛ nə yı nətʊ. À ma
yə̀ə́ á kajaŋa nə yı nətʊ. À tə ga yə̀ə́, á
nə jə pínú wuuu, kʊ pa á wà pìí á kə á
kwa nətʊ. À yə̀ə́ də á wàrì wʊlʊnyına
á pínı́. Á dədán lìà tə, ba nə wʊ́, ba yı
Zwezi-Kərisə *tʊntʊna, yá ba ga tà kʊ,
á na də, ba yı kʊnkʊna.
3 Á jın pínú wuuu, kʊ pa á wà pìí, á
kə á kwa. Á dí càn à yırı, yá á jıın ga wà
gwàrì.
4 Yá kʊ tə, à dàń nə caga á nii nə kʊ
yırı sían nə, kʊ mù nə yı á nə kʊ́ʊ̀ ba nə
swə ndə kʊ nə yın nətʊ kʊ jıjʊ nə.
5 Á pirə á lìí á tìàn də, á yà fwa zəni
jıjʊ mama, yá á pìí á kə á kwa. Á dàń
vəvərə á kwa, á ma sá á cʊna tə, sə á ga
fwa kʊ tə, á yà nə fwa kʊ jıjʊ mama. Á
nə wà lwàń, à wá bà á con, à lı á cànʊ́ tə
kʊ bwálí tə wa.
6 Yá yozəŋu tə, á nə wulə kʊ wa, nə
yı, á nə culi Nikolayitə-ba tʊtʊnɛɛ tə, ndə
à də nə culi tə nətʊ.
7 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zıan, sə ʊ ma cʊgʊ kʊ tə, Yıı-
*Siŋu tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con.
Lìù tə nə, ʊ nə wá də́ dìàn lwanı yuu

‡ **1:10 1.10** Kʊ dıın təntə yı laadi dıın tə.

§ **1:20 1.20** Də ba nə wʊ́ malıka, kʊ yı Kərisə lìà púlí tə mama yoo, kʊ swìn.

wa, ʋ zʋ Yıı sàń tə wa, à wá pa ʋ də́ tìʋ́ bıa tə, tə nə pın mıı».

Sagı tə, kʋ nə mɛ sə kʋ pa Səmirənə Kərisə lìà púlí tə nə
(Matiə 5.10-12; Zwakə 1.12)

8 Lìù tə kʋ́ʋ̀ swìn à con, ʋ wʋ́: «Pʋ́pʋ́ní, n pa *malıka tə nə, ka nə pìà ka bırı Səmirənə Kərisə lìà púlí tə yuu.

Pʋ́pʋ́ní də, sʋgʋ kʋ tə yı lìù tə, ʋ nə yı təntən də talıkwa lìù nə swìn kʋ. Ʋ mʋ̀ nə yı lìù tə, ʋ nə tıga, yá ʋ dàń pìí ʋ bwin, ʋ wulə mıı wa».

9 Ʋ swìn, ʋ wʋ́:

«À yə̀ə́ á càn zənzən tə də á zʋrı tə yoo. Yá á ga yı lìà tə, á nə yı jıjə tìán Yıı yáá con. À yə̀ə́ lìà tə nə swìn də ba yı *Zwifə-ba dwíí, yá ba ga tà Zwifə-ba tə, tıjaŋa tə yoo. Ba mʋ̀ lìà təntə yı *Sıtana kwa lìà.

10 Á wá na càn, yá á nə dànà ká pa fən ja aba. Á cʋga zəni, Sıtana wá pa, ba kə á wa lìà duən bàń dìə̀ wa, sə á də́ càn, sə ʋ ma na kʋ tə, á nə yı. Á wá na dıan fugə wʋwalʋ. Á dàń yana pʋ́ə́ nədʋ tìán, kʋ ja vəli á tıan, á wá na mıı tə, kʋ nə ba zwɛ̀e.

11 Lìù mama dàń mɛ, sə ʋ kə dìàn, ʋ súrí ʋ zıan, sə ʋ ma cʋgʋ kʋ tə, Yıı-Siŋu tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con.

Lìù tə nə, ʋ nə wá də́ dìàn lwanı yuu wa, nɛɛ bələ nii tıan tə bá yí wá».

Sagı tə, kʋ nə mɛ, sə kʋ pa Pɛrəgamə Kərisə lìà púlí tə nə
(Zwidə 3-4, 11)

12 Lìù tə kʋ́ʋ̀ swìn à con, ʋ wʋ́: «Pʋ́pʋ́ní, n pa *malıka tə nə, ka nə pìà ka bırı Pɛrəgamə Kərisə lìà púlí tə yuu.

Pʋ́pʋ́ní də, sʋgʋ kʋ tə yı lìù tə, ʋ nə jə lagʋrı sìʋ́, kʋ nə jə níə́ bələ fʋla fʋla, nə swìn kʋ, ʋ wʋ́:

13 ‹À yə̀ə́ də tıʋ tə, á nə wulə kʋ wa, yı *Sıtana patıʋ. Bɛɛ don yà wulə, ba nə boŋə Antipasə. Ʋ yı lìù tə, ʋ nə swìn à yoo ʋ bırı də pʋ́ə́ nədʋ. Ba jın wá, ba gʋ á tətəŋi wa Sıtana patıʋ təntə wa. Máŋá tə kʋ nə tʋn, kʋ tə wà pa, á pìí á kə á kwa. Á tə vwə á tìàn à nə zəni zəni, kʋ máŋá təntə wa.

14 Yá də kʋ mɛ, kʋ tə à dàń nə caga á nii nə, kʋ yırı sı́ʋ́n nə, kʋ mʋ̀ nə yı á lìà tə, ba nə wulə Balamə kàrà cwəŋə tə wa. Balamə yà kwè Balakə fuən fuən, sə ʋ pa *Yızərayɛlə lìà tə də́ woŋwanan nàŋá, sə ʋ pa, ba pə̀ń duən vɛɛ vɛɛ, sə kʋ kə ba cʋna wa.

15 Lìà duən də tə wulə á con, ba də nə wulə Nikolayitə kàrà cwəŋə tə wa, kʋ nə yı ndə tə yìə̀n təntə nə.

16 Á dàń vəvərə á kwa, á ma sá á cʋna tə. Kʋ nə tà kʋ mʋ̀, à wá bà á con lala, à ga wá ta lìà təntə də lagʋrı sìʋ́ tə, nə naŋa à nii wa.

17 Lìù mama dàń mɛ, sə ʋ kə dìàn, ʋ súrí ʋ zıan, ʋ ma cʋgʋ yoo tə, Yıı-Siŋu tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con nə. Lìù tə, ʋ nə wá də́ dìàn lwanı yuu wa, à wá pa wá wodiu tə, kʋ nə sə̀gə̀, ba nə boŋə ‹manə›. À wá pa wá kapan nəpon, yırı nədʋn nə pʋ́pʋ́ní kʋ yuu wa. Lìù mama yərì kʋ yırı tə də kʋ nə tà lìù tə cıcı nə, ba nə pın kʋ›.»

Sagı tə, kʋ nə mɛ, sə kʋ pa Tıatirə Kərisə lìà púlí tə nə
(1 Tɛsalonikə tìán 1.2-3; Tʋtʋnan 15.28-29; 1 Korɛntə tìán 10.8, 19-22)

18 Lìù tə kʋ́ʋ̀ swìn à con, ʋ wʋ́: «Pʋ́pʋ́ní, n pa *malıka tə nə, ka nə pìà ka bırı Tıatirə *Kərisə lìà púlí tə. Nə̀ń kʋ tə Yıı-Biu tə ʋ yíá nə yı ndə mənvoo nə, ʋ nɛɛ ga yı ndə cınıa lugu nə, nə swìn:

19 ‹À yə̀ə́ á tʋtʋnɛɛ nə yı nətʋ. À yə̀ə́ də, á swə duən, yá á ga tə kəni á waa à nə. À yə̀ə́, á nə saŋa lìà duən nə nətʋ. À yə̀ə́, á nə jə pínʋ́ wuuu, kʋ nə pın, á ba pìí á kəni á kwa nətʋ. À ga yə̀ə́ də sı́ʋ́n nə, á tʋtʋnan tə dáá, tə doni á təntən nyiən tə.

20 Yá à tə jə yoo, à nə wá caga á nii nə kʋ yırı sı́ʋ́n nə. Kʋ yı kan tə, ba nə boŋə Zwezabɛlə, ʋ nə kʋnı á con də, ʋ yı Yıı nii sʋsʋnkana tə yuu wa. Á yàá yá wá, á pa ʋ kàrì à tʋtʋnbıa tə, ʋ ma gıgarı ba, ʋ pın, ba pəni duən vɛɛ vɛɛ də ʋ pın, ba də́ woŋwanan nàŋá.

21 À pın máŋá kʋ mʋ̀ kan təntə nə, sə ʋ vəvəri ʋ kwa, ʋ ma sá ʋ cʋna tə. Yá ʋ

vɪga kʊ nətʊ tə, ʊ ga pìà, sə ʊ tə pəni də
lìà vɛɛ vɛɛ, ʊ ja ya lá.
22 Á cʊga zəni, kʊ mù nə pɪn, à wá pa
ʊ tʊ yayɪgʊ, ʊ pə̀ń tɪa, ʊ dá càn zənzən. À
wá kə ba tə də, ba nə tʊŋa bacwan tə, də
wá càn zənzən wa, də ba nə wà ba tìàn lɪ
yokʊkwɪnan tə wa, ba ga vɪ ʊ tʊtʊnɛɛ tə.
23 À wá gʊ ʊ lìà tə də mama, ba nə
wulə ʊ tʊtʊnɛɛ tə wa. *Kərisə lìà púlə́ tə
mama dàń wá lwarɪ də, à mù yɪ lìù tə, à
nə yə̀ə́ ləzoni pubʊŋɪ, də kʊ tə nə wulə
ba waa con. Yá à ga wá ŋwín kʊ tə nə mɛ
də á lìù mama tʊtʊŋɪ, à pa wá.
24 Yá á mù lìà tə duən tə, á nə wulə
Tɪatirə Kərisə lìà púlí tə wa, á nə wà kàrà
kʊkwɪʊn təntə nə twá, á mù wà pìà, sə á
yəni kʊ tə ba nə boŋə *Sɪtana yosəgən tə
də̀ń. À dàń swìn á con də à ba yoo don
jə, à swìn á con, sə á tʊn.
25 Á dàń nə jana kʊ tə, á nə jə kʊ yɪra
zəni, kʊ ja vələ máŋá tə, à nə wá bà.
26 Lìù tə, ʊ nə wá dá dìàn lwanɪ yuu
wa, ʊ nə wá tʊn à tʊtʊnan tə, kʊ ja va
kʊ yí lʊʊ zaŋʊ də ʊ wá yá, à wá pa, ʊ
dá dìàn lʊʊ dwíə́ tə mama yuu wa.
27 Ʊ wá dá pàrì ba yuu wa də dìàn. Ʊ
wá cʊ̀gʊ̀ ba, ndə ba nə lwe tɪran nəkəni
nətʊ. Mə nətʊ nə, à nyɪna Yɪɪ pɪn dìàn
təntə à tətə nə.
28 Yá à wá pa jɪjʊ fuən fuən kacɪlacɔ
tə, nə yàá pén tə, kʊ tíú nə.
29 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zɪan, ʊ ma cʊgʊ kʊ tə, Yɪɪ-*Siŋu
tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con›.»

3

Sagɪ tə, kʊ nə mɛ, sə kʊ pa Sarədə Kərisə lìà púlí tə nə
(Zwakə 2.14; Matiə 7.21-23; 24.42-51)

1 Lìù tə kʊ́ʊ̀ swìn à con, ʊ wʊ́: «Pʊ́pʊ́ní,
n pa *malɪka tə nə, ka nə pìà ka bɪrɪ
Sarədə *Kərisə lìà púlí tə yuu.
Pʊ́pʊ́ní də, sʊgʊ kʊ tə yɪ lìù tə, ʊ nə jə
Siŋən barpɛ tə də kacɪlacɛ barpɛ tə ʊ
jɪɪn wa, nə swìn kʊ ʊ wʊ́:
‹À yə̀ə́, á tʊtʊnɛɛ nə yɪ nətʊ. Á yɪrɪ
nan kʊ pa lìà bʊŋa də, á yɪ lìà tə, á nə
wulə mɪɪ wa. Yá á ga yɪ lìà tə, á nə yɪ
ndə tɪga nə, Yɪɪ yáá con.
2 Á zàŋá dwɪan nə, á ga dàn lìà tə
gɪganɪ tə duən jìàn, ba də nə yà wulə ba
tɪ, à nə nɪ á tʊtʊnɛɛ tə, tə nə wà mɛ à
nyɪna Yɪɪ yáá con yɪrɪ.
3 Á pìí á lìí á tìàn nətʊ tə, á nə nì Yɪɪ
sʊgʊ tə, á ga cʊgʊ kʊ. Á jana kʊ á bɪcan
wa, sə á ga vəvəri á kwa, á ma sá á cʊna
tə. Á nə wà dwɪan nə zàn, à wá bà, à dì
á yuu ndə ŋwìàn nə. Á bá yəni máŋá tə,
à nə wá bà.
4 Yá á lìà duən tə wulə Sarədə wa,
ba nə wà sɛ̀e, ba zʊ durən wa. À wá pa
ganpwənə lìà təntə nə ba zʊ, ba ga wá va
də nə ba nə mɛ də kʊ nətʊ tə yɪrɪ.
5 Mə lìà tə mama, ba nə wá dá dìàn
tə lwanɪ yuu wa tə, wá zʊ ganpwənə
nətʊ. À bá pupugu ba yɪra tə Yɪɪ sàń
mɪɪ sagɪ tə wa. Yá à dàń wá swìn ba
yoo də ba yɪ à mù lìà, à nyɪna Yɪɪ də ʊ
malɪkɛ tə yáá con.
6 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zɪan, ʊ ma cʊgʊ kʊ tə, Yɪɪ-Siŋu tə
nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con›.»

Sagɪ tə, kʊ nə mɛ, sə kʊ pa Filadɛləfi Kərisə lìà púlí tə nə
(2 Piyɛrə 2.9; 1.10-11)

7 Lìù tə kʊ́ʊ̀ swìn à con, ʊ wʊ́: «Pʊ́pʊ́ní,
n pa *malɪka tə nə, ka nə pìà ka bɪrɪ
Filadɛləfi *Kərisə lìà púlí tə yuu.
Pʊ́pʊ́ní də, sʊgʊ kʊ tə yɪ lìù tə, ʊ nə ba
man don jə, ʊ ga yɪ cígá tíú tə nə swìn kʊ.
Ʊ mù nə yɪ lìù tə, ʊ nə jə pìʊ́ *Davidə
mimii borbɪa tə. Ʊ nə súrí, lìù tə̀lə́, ʊ nə
wàá ʊ suŋə. Ʊ nə kʊ́ʊ̀ sun, lìù tə̀lə́, ʊ nə
wàá ʊ súrí».
8 Lìù tə kʊ́ʊ̀ swìn à con, ʊ wʊ́:
«À yə̀ə́ á tʊtʊnɛɛ nə yɪ nətʊ. Á cʊga
zəni, à súrí cwəŋə à pa aba, lìù ga tə̀lə́,
ʊ nə wàá kʊ nə ʊ cì. À yə̀ə́ də á dìàn
ba dáá, yá á ga twá à sʊ̀ràn tə nii nə, á
wà swìn də, á yərì nə.
9 Á nəŋə nətʊ tə, à nə wá fwa *Sɪtana
kwa lìà tə, ba nə wʊ́, ba yɪ *Zwifə-ba dwíí
yá kʊ ga yɪ kʊnkʊn ba kʊnɪ. Á cʊga zəni,
à wá kálʊ́ ba lìà təntə, à pa ba bà, ba tʊ ba

* **3:1 3.1** Kʊ yɪ Yɪɪ-Siŋu nədʊ tə də kʊ dìàn barpɛ.

nadwana yuu á yáá con, sə ba ma lwarı
də à swə aba.
10 Á mù sɛ̀e à sʊgʊ zəni zəni, á jın
pínú wuuu, á ga wà pìí á kə á kwa. Kʊ
mù yırı nə, à də wá cì á nə, máŋá tə wa,
yìèn nə wá bà, tə wʊwalı aba tıa ka tə
yuu wa. Cígá, yìèn wá bà tıa yuu ləzoni
tə mama yuu wa, sə tə pa ba lwarı kʊ tə,
lìù mama nə yı.
11 À wá bà lala. Á jana kʊ tə, á nə
jə kʊ nə, zəni zəni, sə lìù mama dàn ká
wànı́, ʊ jon á zìlə́ won tə, Yıı nə wá pa
aba.
12 À wá pa lìù tə, ʊ nə wá dí dìàn
lwanı yuu wa, jì ndə dìə̀ tətəŋi baŋa nə
à nyına Yıı dìə̀ tə wa, yá ʊ kʊ́ù bá nan
abada. À wá pʊ́pʊ́nı́ à nyına Yıı yırı tə
də ʊ tıʊ nəfarʊ tə yırı, à tún ʊ yuu wa.
Kʊ tıʊ tə nə yı *Zwerizalɛmə nədʊn tə,
Yıı nə wá pa, kʊ nan ʊ sàń nə, kʊ cú.
À wá pʊ́pʊ́nı́ à yırı nədʊn tə də kʊ mù
lìà təntə yuu wa.
13 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn,
ʊ súrí ʊ zıan, sə ʊ ma cʊgʊ kʊ tə, Yıı-
*Siŋu tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con
nə».

Sagı tə, kʊ nə mɛ, sə kʊ pa Lawodise Kərisə lìà púlí tə nə
(Likə 14.34-35)

14 Lìù tə kʊ́ù swìn à con, ʊ wʊ́: «Pʊ́pʊ́nı́,
n pa *malıka tə nə, ka nə pìà ka bırı
Lawodise *Kərisə lìà púlí tə yuu.
Lìù tə, ʊ yırı nə yı ‹Amıına›, tə nə swìn.
Ʊ mù nə yı lìù tə, ʊ nə swìn à yoo ʊ bırı
də pùə́ nədʊ, ʊ ga yı cígá tíú. Wiən tə də
mama, Yıı nə fwa, yı tə nan ʊ mù con.
15 Ʊ swìn, ʊ wʊ́:
‹À yə̀ə́ á tʊtʊnɛɛ nə yı nətʊ. À yə̀ə́
də, á ba lıŋa, Yıı cwəŋə tə wa, á ma ba
zurə də. Á yà mɛ, á nə tà kʊ tə, sə á ya
kʊ don.
16 Yá á dàń nə yı ndə nı́á nə yı pwala
pwala, á ba lıŋa, á ma ba zurə tə yırı, à
wá tʊnı aba à lı à nii wa.
17 Á swìn də á yı jıjə tìán tə, á nə
jə wiən tə mama, tə nə mɛ də aba, á pa
á tìàn nə, á ga kʊ́ù bá won mama pìà.
Yá á dàń ga yərì də, Yıı yáá con, á yı
basarʊnyına, á yı yinəgənyına, á yı zʊra,
á yı ndə lilirən nə, á ga yı ndə wala nə, á
ba gànù jə.
18 Kʊ mù yırı, à dàń kwè aba, sə á yə̀
à con sían tə, tə nə twá mən wa, tə pırʊ
tə nan, sə á ma jì cígá cígá jıjə tìán. Á yə̀
ganpwənə də à con, á ma pú á yıra tə nə,
sə cavıra kʊ́ù dàn ká ja aba, á nə yı wala
tə yırı. Á yə̀ yíá tanıa də à con, á kə á yíá
tə wa, sə á wànı́ á na lá zəni.
19 Lìà tə mama, à mù nə swə, mə ba
mù nə à yàá caga ba nii nə, à ga fırı ba.
Á vəvərə á kwa, á ma sá á cʊna tə, á ga
ja yawala.
20 Á nəŋə, à zıga mimii nə, à ga mà kʊ
nə. Lìù tə, ʊ nə nì à kori, ʊ ga súrí mimii
tə, à wá zʊ kʊ tíú con, à də́ də wá, yá kʊ
tíú də wá də́ də nə.
21 À wá pa lìù tə, ʊ nə wá də́ dìàn
lwanı yuu wa, jə̀ń à yıra, à padaʊ tə
yuu, ndə à də nə dí dìàn lwanı yuu wa,
yá à ga jə̀ə́ à nyına Yıı yıra, ʊ padaʊ tə
yuu nətʊ tə.
22 Lìù mama dàń mɛ, sə ʊ kə dìàn, ʊ
súrí ʊ zıan, ʊ ma cʊgʊ kʊ tə, Yıı-*Siŋu
tə nə swìn Kərisə lìà púlə́ tə con nə›.»

4

Yıı padaʊ tə də nəkwına sapʊa də banıa tə yoo

1 Kʊ kwa nə, à mù Zwan kʊ́ù ywàń. Nə̀ń
à nı mimii, kʊ nə súrí Yıı sàń nə. À kʊ́ù
nì təntən kori tə, kʊ nə dí yáá, kʊ swìn
à con, kʊ ga yı, ndə nabwana kori nə tə.
Kʊ swìn à con, kʊ wʊ́: «Dì yəbə, sə à bırı
mʊ́ yoo tə, kʊ nə bìàn, sə kʊ tʊn kʊ kwa
nə».
2 Yıı-*Siŋu tə zəzən kʊ bà, kʊ sú nə.
Nə̀ń à dàń nı padaʊ, kʊ tə́gə́ Yıı sàń tə
wa. Yá lìù yà jə̀ə́ kʊ padaʊ təntə yuu.
3 Lìù tə, ʊ yà nə jə̀ə́ kʊ yuu, yà pıpılı,
ndə kapan yiri don də nə, kʊ nə tùŋə̀
mən, ba nə ma boŋə ‹zwasəpə›, ʊ ga tə
pıpılı ndə kapan yiri don də nə, ba nə
boŋə ‹sarədʊanə›. Padaʊ tə yı kʊ kıkarı
də dwà sìʊ́, kʊ nə yı ndə kapan don
nə, kʊ də nə tùŋə̀ mən, ba nə ma boŋə
‹emerodə›.
4 Padɛɛ sapʊa də banıa kıkarı kʊ mù
padaʊ təntə. Yá *nəkwına sapʊa də
banıa dàń jə̀ə́ tə yuu wa. Ba zʊa ganan

nəpwənə. Ba ga pú síán dun yupurən ba yun nə.

5 Yá dwà baa, ka pıpılı, kwərə duən də
dàń yà naŋa padaʋ tə con. Yá mənvoo
barpɛ tə nə sʋrʋ, yà wulə tə pıpılı padaʋ
tə yáá con. Mə tə mù mənvoo təntə, nə
yı Yıı-Siŋu tə də kʋ dìàn dəkurən barpɛ
tə.

6 Padaʋ tə yáá con, kʋ yı ndə mʋnaa nə
tə́gə́ lá nə, kʋ nə ga tuŋə mən ndə zəŋə
nə. Wiən banıa yà kıkarı padaʋ tə, tə kə
tətəŋi wa. Tə wiən təntə yáá də tə kwa
mama yà yı yíá cıcı.
7 Təntən won tə yı ndə gəru nə. Bələ
nii won tə yı ndə nabiə nə. Batwa nii won
tə yáá yı ndə ləzwənə yáá nə. Banıa nii
won tə yı ndə zunpuu nə, kʋ nə pəri yıı
nə.
8 Tə wiən banıa tə, nədʋ mama jə vànà
bardʋ, tə nə wàá tə pəri. Yá tə ga jə yíá,
tə nə kıkarı tə mama, yíá duən ga tə wulə
vànà tə dəń də. Tıtın də yıcaʋ, tə wiən
banıa tə mù yı tə swìn máŋá mama, tə
wʋ́: «Yıı dwə won mama! Yıı dwə won
mama! Yıı dwə won mama! *Yuu-Tiu Yıı
nə jə dìàn tə mama yuu wa. Ʋ mù nə yın
lá fuən fuən, ʋ nə wulə, ʋ tə ga wá bìàn».

9 Mə nətʋ nə wiən təntə dàń pın dun,
lìù tə nə, ʋ nə jə̀ə́ padaʋ tə yuu wa də tə
zìlí ʋ nii də tə kəni ʋ lɛ̀eɛ̀e. Ʋ mù nə yı
lìù tə, ʋ nə wulə mıı wa, máŋá də máŋá,
kʋ nə ba zwɛ̀e.
10 Máŋá mama, wiən tə nə fwa nətʋ,
nəkwına sapʋa də banıa tə də yàá tʋ ba
nadwana yuu lìù tə yáá con, ʋ nə jə̀ə́
padaʋ tə yuu wa, ba ga pın wá dun. Ʋ
mù nə yı lìù tə, ʋ nə wulə mıı wa, máŋá
də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e. Ba dàń yàá lı
ba dun yupurən, ba tún padaʋ tə yáá nə,
ba ga swìn, ba wʋ́:

11 «Nə *Yuu-Tiu Yıı, n yı lìù tə, n nə mɛ,
sə nə pa mʋ́ dun, sə nə zìlí mʋ́.

Dìàn tə mama wulə n con, n nə fwa wiən
tə mama yırı. Yá kʋ yı kʋ twá n
tətə fıra nə, n ma fwa tə, n pa tə
wulə».

5

Zwezi-Kərisə wàá sagı tə nii ʋ lwàrì
(Romə tìán 11.33-34; Filipə tìán 2.5-11; Apokalisə 1.5-6; 7.9-12)

1 Kʋ kwa nə, à nı lìù tə, ʋ nə jə̀ə́ padaʋ
tə yuu wa, də ʋ jə sagı ʋ jızən jıın wa.
Sagı tə yáá bələ tə mama yà pʋ́pʋ́ní, ba ga
pípírí kʋ, ba kə duən nə. Kʋ nii yà marı
bwálá barpɛ də mɔɔ tanpɔnan barpɛ.
2 Yá à dàń nı *malıka, ka nə jə dìàn də
ka baa, ka kəni yıı nə, ka swìn, ka wʋ́:
«Wàà nə wulə, ʋ nə mɛ, sə ʋ lwàrì kʋ
mɔɔ tanpɔnan barpɛ tə, sə ʋ súrí sagı kʋ
tə?»
3 Yá lìù mama dàń tə̀lə́, ʋ nə nan Yıı
sàń, nə à yə̀ə́ tıa yuu, nə à yə̀ə́ tıga bwálí
nə, kʋ tíú nə mɛ, sə ʋ súrí sagı tə, ʋ ywàń
kʋ wa.
4 Yá à dàń kwi zənzən, lìù nə tə̀lə́, ʋ nə
mɛ, sə ʋ súrí kʋ, ʋ ywàń kʋ wa tə yırı.
5 *Nəkwıa tə don dàń ma swìn à con, ʋ
wʋ́: «Dàn ká kwi! Nə̀ń pìʋ́ *Davidə nàʋ́
tə, *Zwida dwíí dəkuu tə wa, yı ndə gəru
nə, ʋ nə dí dìàn, won mama yuu wa. Ʋ wá
lwàrì sagı tə tʋran mɔɔ tə də kʋ tanpɔnan
barpɛ tə, ʋ ga súrí kʋ».
6 Kʋ kwa nə, à nı lìù də ʋ zıga padaʋ
tə, də wiən* banıa tə də nəkwına sapʋa
də banıa tə tətəŋi wa. Ka yà yı *pabiə
nə, ba nə ken sìʋ́ ka bıan nə. Ka yà jə
nyʋran barpɛ də yíá barpɛ. Yíá barpɛ tə
nə yı *Siŋən† də barpɛ tə, Yıı nə tʋn tıa
tə mama yuu wa.
7 Ʋ mù lìù təntə twi, ʋ jon sagı tə, kʋ nə
wulə lìù tə, ʋ nə jə̀ə́ padaʋ tə yuu, jızan
jıın wa.
8 Máŋá tə wa, ʋ nə jon kʋ sagı təntə,
wiən banıa tə, də nəkwına sapʋa də
banıa tə tʋa ba nadwana yuu, ʋ yáá con.
Ba lìù mama yà jə kunkolu də síán wùrú
zʋŋı tə nə súə́ də tıralı, sə ba sʋrʋ tə. Tə
mù nə bırı lìà tə, ba nə yı Yıı nə tı, yıjʋnı
tə.
9 Ba dàń wulə ba nuŋə nundʋn, ba wʋ́:
«N yı lìù tə, n nə mɛ, sə n tì sagı tə,
n lwàrì kʋ tʋran mɔɔ tə də kʋ
tanpɔnan barpɛ tə, n nə yı ba ken
sìʋ́ n bıan nə, sə kʋ twá n jana tə
nə, n ma yə̀ lìà n jon, n pa Yıı nə tə

* **5:6 5.6** Kʋ yı ləzwənə. † **5:6 5.6** Kʋ yı Yıı-Siŋu nədʋ tə də kʋ dìàn barpɛ.

yırı. N yə́ dwíə́ dəkurən yiri mama
lìà, də nəndəli yiri mama lìà, də
lʊʊ nii mama lìà, də lʊʊ dwíə́ tə
mama wa n jon ba cʊna wa, n pa
Yıı nə.
10 N tə pın ba jì n pàrì tə wa lìà. N tə pın
ba jì Yıı *joŋwana, sə ba tʊn, ba pa nə Yıı
tə nə, yá ba ga wá də́ pàrì tıa yuu wa».
11 À kʊ́ʊ̀ ywàń, à ga na malıkɛ nə dáá
zənzən, à ga nì tə kwərə. Tə yà yı tə
kıkarı padaʊ tə, də wiən banıa tə, də
nəkwına sapʊa də banıa tə. Tə yà yı
miliyʊn də miliyʊn də mʊ̀rʊ̀ də mʊ̀rʊ̀.
12 Tə baa tə kə yıı nə, tə swìn, tə wʊ́:
«Pabiə, ba nə ken sìʊ́ ka bıan nə, tə mɛ,
sə ka na pàrì, də jıjə, də wʊbʊŋa,
də dìàn, də zìlə́, də dun, də bʊ̀rà».
13 Yá à dàń nì də wiən tə mama, Yıı nə
fwa, tə nə wulə Yıı sàń, də tıa yuu, də
tıga bwálí nə, də mʊʊ wa swìn, tə wʊ́:
«Bʊ̀rà, də zìlə́, də dun, də pàrì wulə,
máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e, tə
pa lìù tə, ʊ nə jə̀ə́ padaʊ tə yuu də
lìù tə, ʊ nə yı ndə pabiə tə nə».
14 Yá wiən banıa tə dàń swìn, tə wʊ́:
«Amıına!»
Yá nəkwına tə də dàń tʊa ba nadwana
yuu, ba də wulə ba pın ba dun Yıı nə.

6

Təntən mɔɔ tanpɔnan tə, ka lwàrì yoo (Matiə 24.6-8; Likə 18.7-8; Apokalisə 7.13-14)

1 À ywàń, à na lìù tə, ʊ nə yı ndə *pabiə
nə də ʊ lwàrì sagı tə təntən mɔɔ tanpɔn
tə. Kʊ máŋá tə wa, à nì də wiən banıa tə
wa won don swìn də kori, kʊ nə dáá, ndə
dwà nə baa nə, kʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
2 À kʊ́ʊ̀ ywàń, də nə̀ń sısan nəpon. Lìù
tə, ʊ nə dìgà ka yuu, yà jə tʊan. Ba pın
wá dun yupuu, yá ʊ dàń nan də barı, sə
ʊ ta ʊ də́.
3 Kʊ kwa nə, lìù tə, ʊ nə yı ndə pabiə
nə tə, kʊ́ʊ̀ lwàrì bələ nii mɔɔ tanpɔn tə.
Yá à kʊ́ʊ̀ nì də wiən banıa tə wa bələ nii
nyiən tə də kʊ́ʊ̀ swìn, kʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
4 Yá sısan don, kʊ nə yı nəsıan, ndə
mən nə, twi kʊ nan. Lìù tə, ʊ nə dìgà kʊ
yuu tə, nı cwəŋə, sə ʊ pa sìə́ dàn ká ya
tıa yuu wa, sə ləzoni kə sìán duən bıan
nə. Yá ba dàń pın wá lagʊrı sìʊ́ nəfarʊ.
5 Kʊ kwa nə, lìù tə, ʊ nə yı ndə pabiə
nə tə, kʊ́ʊ̀ lwàrì batwa nii mɔɔ tanpɔn tə.
À kʊ́ʊ̀ nì də wiən banıa tə wa batwa nii
nyiən tə də kʊ́ʊ̀ swìn, kʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
À ywàń də nə̀ń, sısan nəzonu ka twi ka
nan. Lìù tə, ʊ nə dìgà kʊ yuu, yà jə səkəri
ʊ jıın wa.
6 Yá à nì sʊgʊ ndə kori nə, kʊ nə nan
wiən banıa tə tətəŋi wa, kʊ wʊ́: «Mına
zʊŋa yı cınıa səbikʊlʊ* nədʊ. Yá mına
yiri don zʊŋı batwa yı səbikʊlʊ nədʊ.
Dàn ká súrí nʊga tə də swana tə mʊ̀
səbiu!»
7 Kʊ kwa nə, lìù tə, ʊ nə yı ndə pabiə
nə tə, kʊ́ʊ̀ lwàrì banıa nii mɔɔ tanpɔn tə.
À kʊ́ʊ̀ nì də wiən banıa tə talıkwa nyiən
tə, swìn, kʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
8 À ywàń də nə̀ń sısan, kʊ nə yı ndə
pʊpɔ́ɔ́ nə. Lìù tə, ʊ nə dìgà kʊ yuu
wa, yırı nə yı ‹tıan›. Yá lìù tə, ba nə
boŋə ‹tıga bwálí› yà nə kwen wá. Ba
yà nı dìàn, sə ba gʊ tıa ka tə ləzoni
pwìʊ́ banıa vàn nədʊ. Ba jə dìàn, sə
ba pa ləzoni gʊ duən, də lagʊrı sìʊ́, də
nıən, də yayıpwaran, də tıa ka tə yuu
wojankadirən gʊ lìà.
9 Kʊ kwa nə, pabiə tətə kʊ́ʊ̀ lwàrì bonu
nii mɔɔ tanpɔn tə. À kʊ́ʊ̀ nı *joŋi kúrí, yá
lìà jə̀rí dàń tə́gə́ kʊ səpuni nə. Jə̀rí təntə
yı lìà tə, ba nə ken sìʊ́ ba bıan nə, ba nə
twá Yıı sʊgʊ tə nə, ba ga swìn kʊ ba bırı
tə yırı.
10 Ba mà nii, ba kə yıı nə, ba wʊ́: «N
yı nə *Yuu-Tiu Yıı tə, ʊ nə ba man don
jə, ʊ ga yı cígá tíú. Máŋá kʊkaa wa nə, n
wá bʊ̀rì lìà tə, ba nə gʊa nəba tıa yuu wa
bʊ̀rà, sə n kə ba càn wa, kʊ yırı?»
11 Ba pın ganpon ba lìù mama nə, yá
ba ga swìn ba con, ba wʊ́: «Á tə dàná
mancın, á tə wà cé. Kʊ mɛ, sə ba tə gʊ
á duən tə, ba nə yı á nubıa *Kərisə yırı,
də ba tə ba nə yı á tʊtʊnduən tə, ba súrí
á nə».
12 Kʊ kwa nə, à kʊ́ʊ̀ ywàń, pabiə nə tə
kʊ́ʊ̀ lwàrì bardʊ nii mɔɔ tanpɔn tə. Tıa
tə vıvaga zənzən. Yıcaʊ tə jigə nəzonu

* **6:6 6.6** Cınıa səbikʊlʊ nədʊ yı yıtʊrı nədʊ tʊtʊŋı ŋwírán.

ndə ganzonu nə. Cànà tə də mama jigə
nəsıan ndə jana nə.
13 Yá kacılacɛ nan yıı, tə twı tıa, ndə
voo nəfarʋ nə vʋvʋgʋ kapırʋ, kʋ bıa ga
twı nətʋ.
14 Lanworu tə pəpəni kʋ tìàn, ndə ba
nə pəpəni sara nətʋ. Yá pɛɛn tə mama
də tıa tə mama, ka nə wulə tətəŋi wa,
dàń zàn tə yipɛɛ nə.
15 Tıa yuu pɛ̀egá tə, də ləzwənfaran tə,
də pamana yun tìán tə, də jıjə tìán tə, də
lʋʋ ladıra tə, də ywəŋə tə mama, də lìà tə
nə tı ba tìàn tə dəri, ba sə̀gə̀ pɛɛn bʋran
də pìràn kwələn wa.
16 Yá ba dàń swìn pɛɛn tə də pìràn tə
con, ba wʋ́: «Á twıa nə yuu wa, sə á sə̀gə̀
nəba, sə nə ya yıŋʋnı, lìù tə yáá nə, ʋ nə
jə̀ə́ padaʋ tə yuu. Á sə̀gə̀ nəba, sə pabiə
tə, dàn ká cʋ̀gʋ̀ nəba də ʋ lıŋa tə.
17 Kʋ yı cígá, ba lıŋa dıın nəfarʋ tə twi,
yá lìù tə̀lə́ ʋ dàń nə wá wànı́ ʋ jon ʋ tìàn?»

7

Yıı lìà tə yoo
(Apokalisə 14.1-5; 21.3-4; Zwan 10.16; Romə tìán 11.25-26; Apokalisə 21.3-4)

1 Kʋ kwa nə, à nı *malıkɛ banıa də tə
zıga yıı nə, tıa tə sapara banıa tə wa. Tə
cìgà voo tə nə naŋa sapara banıa tə wa,
sə kʋ dàn ká fulu tıa tə, də mʋʋ tə, də tìʋ́
mama yuu wa.
2 Yá à tə kʋ́ʋ̀ nı malıka don, ka nan yıı
yipıan con, ka dì yıı də ka jıın wa, won,
ba nə fwa mımınan, kʋ nə yı Yıı tə, ʋ nə
wulə mıı wa, nyiən. Ka zìn ka kori, ka kə
yıı nə, ka swìn malıkɛ banıa tə con, ba
nə pın tə dìàn, sə tə cʋ̀gʋ̀ tıa də mʋʋ tə,
ka wʋ́:
3 «Á tə dànà ká cʋ̀gʋ̀ tıa tə, də mʋʋ tə,
də tìán tə. Á yá, sə nə dí yáá nə fwa
mımınan, nə Yıı tʋtʋnbıa tə tə́lə́ nə».
4 Yá à dàń nì də ba swìn lìà tə nii, ba
nə ken mımınan tə ba tə́lə́ nə. Ba yı lìà
mʋ̀rʋ̀ bíí də mʋ̀rʋ̀ sapwilə də mʋ̀rʋ̀ banıa
(144 000), yá ba mama ga yı *Yızərayɛlə
dwíə́ tə wa ləzwənbıa.
5 *Zwida dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000,
ba mà tanpɔn tə ba tə́lə́ nə.
Ribən dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Gadə dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
6 Azɛrə dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Nɛfətali dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Manase dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
7 Simeyon dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
*Levi dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Yısakarə dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
8 Zabılon dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Zwʋzɛfə dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12 000.
Bɛnzwamɛn dwíí dəkuu tə wa, yı lìà 12
000.
Ba lìà təntə mama yı, ba mà tanpɔn ba
tə́lə́ nə.
9 Kʋ kwa nə, à tə ywàŋá də nə̀ń lìà
kapʋpʋ, lìù nə wàrì ba nii ʋ gàlì. Ba yı
lʋʋ dwíə́ tə mama wa, də dwíə́ yiri mama
lìà, də lʋʋ nii mama lìà, də nəndəli yiri
mama lìà. Ba yà yı ba zıga padaʋ tə də
lìù tə, ʋ nə yı ndə *pabiə nə tə, yáá con.
Ba yà zʋa ganpwənə, ba ga jə kʋ̀rì nɛɛ ba
jìàn wa.
10 Yá ba dàń baa ba kə yıı nə, ba swìn,
ba wʋ́:
«Kʋ yı Yıı tə, ʋ nə jə̀ə́ padaʋ tə yuu də
pabiə tə, nə jon nəba nə cʋna tə
wa».
11 Yá malıkɛ tə mama dàń zıga, tə kıkarı
padaʋ tə, də *nəkwına tə, də wiən banıa
tə. Malıkɛ tə tʋa tə yáá yuu padaʋ tə yáá
con, tə wulə tə pın dun Yıı nə,
12 tə swìn, tə wʋ́:
«Kʋ yı cígá! Nə *Yuu-Tiu Yıı nə mɛ, sə ba
bʋ ʋ nə, ʋ mɛ, sə ʋ na bʋ̀rà, də zìlə́,
də wʋbʋŋa, də lɛ̀eɛ̀e kənu, də dun,
də pàrì, də dìàn. Ʋ mʋ̀ nə mɛ də tə
yìàn təntə, máŋá də máŋá, kʋ nə
ba zwɛ̀e. Kʋ yı cígá».
13 Nəkwıa tə don dàń ma swìn à con, ʋ
wʋ́: «Lìà tə, ba nə zʋa ganpwənə tə, nə
yı labərə? Ba yı ba nan yən?»
14 À mʋ̀ Zwan ma le wá, à wʋ́: «À Yuu-
Tiu, n mʋ̀ nə yə̀ə́ kʋ swìn, nə bırı nə!» Ʋ
dàń ma swìn à con, ʋ wʋ́: «Kʋ yı lìà tə,
ba nə dí càn zənzən talıkwa máŋá tə wa.
Ba sın ba ganan pabiə tə jana wa, tə ga
pìrì.
15 Mə kʋ mʋ̀ nə pın, ba wulə Yıı padaʋ
tə yáá con, ba pın wá dun yıcaʋ də
tıtın, ʋ *dìə̀ tə wa. Lìù tə, ʋ nə jə̀ə́
padaʋ tə yuu, wá pú ba yuu nə.

16-17 Pabiə tə, ʊ nə wulə padaʊ tə tətəŋi wa, wá yìrì ba, ʊ ga wá ja ba, ʊ ja va nabuliyɪa tə bwálí nə, tə níá nə pɪn mɪɪ. Kʊ mù nə pɪn, niən kʊ́ù bá ja ba, nanyʊnɪ də bá ja ba. Yɪcaʊ kʊ́ù bá mà ba nə, lɪŋɪ də bá yí ba. Yá Yɪɪ wá mùrí ba yinɪa tə mama».

8

Mɔɔ tanpɔn barpɛ nii nyiən tə ka lwàrì yoo
(Apokalisə 5.8)

1 *Pabiə nə tə kʊ́ù lwàrì mɔɔ tanpɔn barpɛ nii nyiən tə. Kʊ máŋá təntə wa, kʊ ken siii Yɪɪ sàń nə, kʊ ja va ndə lugu nədʊ də fan nə.
2 Yá à dàń nɪ *malɪkɛ barpɛ, tə nə zɪga Yɪɪ yáá con, yá ba dàń ga pa tə nabwanan barpɛ.
3 Kʊ kwa nə, malɪka don dàń twi, ka zɪga *joŋi kúrí tə yɪra. Yá sían kurpotu, ba nə ma sʊrɪ tɪralɪ, ga wulə ka jɪɪn wa. Ba pɪn ka tɪralɪ zənzən, sə ka sʊrʊ tə, ka pa Yɪɪ nə. Ka mù ga nə wá tì lìà tə də, ba nə yɪ Yɪɪ nə tɪ tə, yɪjʊnɪ tə də ka pa Yɪɪ nə, kʊ mù sían joŋi kúrí tə yuu, kʊ nə wulə padaʊ tə yáá.
4 Tɪralɪ tə nywìń də lìà tə, ba nə yɪ Yɪɪ nə tɪ yɪjʊnɪ, twá malɪka tə jɪɪn nə, tə dì Yɪɪ yáá con.
5 Malɪka tə tì tɪralɪ kurpotu tə, ka kə joŋi kúrí tə mən, ka sú ka nii, ka dɪlɪ tɪa yuu wa. Kʊ nətʊ tə pɪn, dwà baa, ka pɪpɪlɪ, kwərə duən də yɪn lá, tɪa tə də ga vɪvaga.

Təntən nabwanan banɪa tə wúrú yoo

6 *Malɪkɛ barpɛ tə, tə nə jə nabwanan barpɛ tə, dàń ken tə sírí, sə tə wúrú tə.
7 Təntən malɪka tə wúrú ka nabwana tə. Dwà kafɪna də mən tə nə gùlí də jana nan, tə lwá tɪa yuu. Yá tɪa tə pwìʊ́ batwa vàn nədʊ tə don, də tìán tə, də pwìʊ batwa vàn nədʊ, də galɪʊ tə mama dí mən.
8 Malɪka bələ nii nyiən tə də wúrú nabwana tə. Ba dɪlɪ won don mʊnaa tə wa, kʊ nə yɪ ndə paan nəfarʊ nə, kʊ mama nə kwé mən. Mʊʊ tə pwìʊ batwa vàn nədʊ jigə jana.
9 Wiən tə, Yɪɪ nə fwa, nə wulə mʊnaa wa, tə ga jə mɪɪ tə sìí, pwìʊ batwa vàn nədʊ tɪga. Níá yuu bwərə tə də pwìʊ batwa vàn nədʊ cʊ̀gʊ̀.
10 Malɪka batwa nii nyiən tə wúrú ka nabwana tə. Kacɪlacɔ nəfarʊ, kʊ nə kwen mənvoo, ndə malɪ mən nə, nan lanworu tə wa, kʊ tʊ. Kʊ tʊa mʊnɛɛ nəfaran tə pwìʊ batwa vàn nədʊ də nabuliyɪa wa.
11 Kacɪlacɔ təntə yɪrɪ nə yɪ ‹wocɪcaʊ›. Níá tə pwìʊ batwa, vàn nədʊ lwàń kʊ jì wocɪcaʊ. Yá níá təntə dàń jigə nacɪcaʊ. Kʊ mù nə pɪn, tə gʊ lìà zənzən, ba nə nyʊa tə.
12 Malɪka banɪa nii nyiən tə wúrú ka nabwana tə. Yɪcaʊ tə pwìʊ batwa, vàn nədʊ jigə yikunu. Kʊ yoo tə tʊn cànà tə yɪra, kʊ ga tʊn kacɪlacɛ tə də yɪra. Kʊ nətʊ dàń pɪn, tə nədʊ mama pwìʊ batwa, vàn nədʊ jigə nəzonu. Yá yɪtʊrɪ pwìʊ batwa, vàn nədʊ jigə yikunu. Tɪtɪn də pwìʊ batwa, vàn nədʊ jigə yikunu.
13 À kʊ́ù ywàń à na zunpuu, kʊ wulə yɪɪ nə ban ban, kʊ pəri. À nì də kʊ baa kʊ kə yɪɪ nə, kʊ wʊ́: «Máŋá tə, malɪkɛ batwa tə duən tə nə wá wúrú tə nabwanan batwa tə, lɛɛ wá bà, lɛɛ wá bà, lɛɛ wá bà, tɪa yuu ləzoni yuu wa».

9

Bonu nii nabwana tə wúrú yoo
(Apokalisə 16.10-11)

1 *Malɪka bonu nii nyiən tə wúrú ka nabwana. À nɪ kacɪlacɔ, kʊ nan yɪɪ nə, kʊ tʊ tɪa. Ba pɪn kʊ bʊʊ tə, kʊ dəń nə lù zənzən tə borbiu.
2 Kʊ súrí bʊʊ təntə, nywìń ga nan kʊ wa, tə dì yɪɪ nə. Tə nywìń tə yɪ ndə mənvoo nəfarʊ nywìń nə. Bʊʊ tə nywìń tə pɪn, yɪcaʊ tə də lanworu tə jì yikunu.
3 Jərən nan nywìń tə wa, tə sú tɪa. Yá ba dàń pɪn tə cwan, ka nə yɪ ndə nɪŋa cwan nə.
4 Ba dàń ga swìn tə con, tə dàn ká fwa lwanɪ tɪa yuu gaʊ tə yɪra, nə à yəə́ wolɪʊ nədʊ yɪra, nə à yəə́ tìʊ́ nədʊ yɪra. Yá tə dàń nə wàá lwanɪ tə fwa lìà tə yɪra, ba nə ba Yɪɪ tə jə ba tə́lə́ nə.
5 Ba wà tə dìàn pɪn, sə tə gʊ lìà təntə, ba dàń nə pɪn tə cwəŋə, sə tə kə ba càn

wa, cànì bonu. Yá càn təntə, tə nə wá kə ba nə, wá yà ndə nèn nə dɪŋa lìù nətʊ.
6 Kʊ máŋá təntə wa, ləzoni wá pìà tɪan, yá ba ga bá na tə, abada. Ba wá pìà, sə ba tɪ, tɪan ga wá dəri, tə va yɪŋʊnɪ, tə yá ba.
7 Tə jərən təntə yɪ ndə səsen nə, ba nə tanɪ, sə ba ja va kʊ̀ʊ̀. Tə yun wa, wiən duən ya wulə lá, tə nə yɪ ndə sían yupurən nə, tə yɛɛ ga yɪ ndə ləzoni yɛɛ nə.
8 Tə yukʊran tə yɪ ndə kana yukʊran nə, yá tə yelə ga yɪ ndə gərən yelə nə.
9 Tə nyʊna tə yɪ ndə pamana lugu gànʊ̀ nə. Yá tə vànà tə kwirə yɪ ndə kʊ̀ʊ̀ bwərə tə, səsen nə dáá nə yàá vaŋa, tə ja dəri, tə vələ kʊ̀ʊ̀.
10 Tə yà jə dəbələ də tə sʊran ndə nɪŋa nə. Kʊ ga yɪ tə dəbələ tə wa nə, tə dìàn tə naŋa, tə ma kəni càn ləzoni nə, kʊ ja vələ cànì bonu.
11 Tə pìʊ́ nə yɪ *Sɪtana malɪka tə, ka nə ywàŋá bʊʊ tə, kʊ dəń nə lù zənzən, tə yuu. Ebərə-ba sʊgʊ wa, ba boŋə ka ‹Abadʊn*›, *Gərɛkə-ba də sʊgʊ wa, ba boŋə ka ‹Apʊlɪʊn›.
12 Təntən lɛɛ tə kɛ̀eń. Nəń, lɛɛ bələ duən, tə nə wá bà kʊ kwa nə.

Bardʊ nii nabwana tə wúrú yoo (Apokalisə 16.12-16)

13 *Malɪka bardʊ nii nyiən tə wúrú ka nabwana. À dàń ma nì kori don, kʊ swìn, kʊ naŋa sían *joŋi kúrí nanyʊran banɪa tə con, kʊ nə wulə Yɪɪ yáá con.
14 Kori tə dàń swìn malɪka bardʊ nii nyiən tə con, ka nə jə nabwana tə, ka wʊ́: «Kʊ̀rí malɪkɛ banɪa tə, ba nə vwə də banzala mʊnaa nəfarʊ tə nii nə, ba nə boŋə ‹Efəratə›.»
15 Yá ba dàń kʊ̀rì malɪkɛ banɪa tə, tə nə ken tə sírí, tə dànì kʊ bɪnɪ tə, kʊ cànà tə də kʊ máŋá təntə tətə, kʊ dɪɪn tə. Tə ken tə sírí, sə tə gʊ ləzoni pwìʊ́ batwa wa vàn nədʊ don tɪa yuu wa.
16 À nì də, ba swìn pamana tə nii, ba nə dìgà səsen tə, ba bɪrɪ nə. Ba swìn də ba yɪ lìà miliyʊn biələ.
17 Mə kʊ tə, Yɪɪ nə pa, à na tə nə yɪ nətʊ. À nɪ səsen də lìà nə dìgà tə yuu, ba lìà tə yà zʊa pamana lurən ganan. Lurən təntə yɪ nəsɪan, ndə mən nə. Tə ga yɪ pʊ̀pɔ̀ʊ̀ ndə nywìń nə. Tə mʊ̀ nə yɪ səmun ndə jirəbuu nə də. Səsen tə yun yɪ ndə gərən yun nə. Tə níə́ wa mən də nywìń də jirəbuu nə naŋa lá.
18 Tə wiən batwa təntə gʊa ləzoni pwìʊ́ batwa vàn nədʊ tə don. Tə gʊa ba də mən, də nywìń, də jirəbuu tə nə naŋa tə níə́ wa.
19 Səsen tə dìàn yà yɪ tə naŋa tə níə́ tə də tə dəbələ wa. Tə dəbələ tə yɪ ndə dɪŋa nə, tə ga jə yun də. Yá kʊ yɪ tə yun təntə nə, tə ma fwa kʊ tə nə lwara.
20 Ləzoni tə, ba nə ga lá, wiən təntə nə wà gwɪ, wà sɛ̀e ba vəvəri ba kwa, ba ma sá wiən tə ba nə fwa də ba jɪɪn. Ba tə pɪn dun *zinə tə nə də woŋwanan tə nə, ba nə fwa də ba tətə jɪɪn. Tə woŋwanan təntə yɪ ba fwa də sían, nə à yə̀ə́ də cɪnɪa, nə à yə̀ə́ də kapana, nə à yə̀ə́ də daran. Tə woŋwanan təntə yía ba na, tə zɪan ba nəń, tə ga wàrì tə vəli.
21 Ba mʊ̀ ləzoni təntə wà ba kwa vəvəri, ba ma sá ba lagʊrɪ tə, nə à yə̀ə́ ba cɪrɪ tə, nə à yə̀ə́ ba ka pə̀ń duən vɛɛ vɛɛ tə, nə à yə̀ə́ ba ŋwìràn tə.

10

Sagɪbiə tə, ba nə pɪn Zwan nə tə, yoo

1 À nɪ *malɪka don, ka nə jə dìàn zənzən də ka nan Yɪɪ sàń ka cwi. Ka yà pəpəri ka tìàn də bakwan. Ka yuu con kɪkarɪ də dwà sìʊ́, ka yáá tə ga yɪ ndə yɪcaʊ nə. Ka nɛɛ tə də yɪ ndə ywəŋə nə, tə nə jə mən.
2 Ka yà jə sagɪbiə, kʊ nə súrí ka jɪɪn wa. Yá ka dàń tún ka jɪzən naa tə mʊʊ yuu wa, ka ga tún ka jɪgwiə naa tə tɪa yuu wa.
3 Ka dàń ga zìn ka kori, ka kə yɪɪ nə, ka bubwi ndə gəru nə yàá baa nətʊ tə. Ka nə bubwi nətʊ tə kwa nə, dwà baa nɛɛ barpɛ.
4 Máŋá tə, dwà nə baa nɛɛ barpɛ tə, à yà pìà à púpʊ́ní, yá à dàń nì kori, kʊ nə nan Yɪɪ *sàń, kʊ swìn à con, kʊ wʊ́: «Dàn ká púpʊ́ní kʊ tə, dwà tə nə baa nɛɛ barpɛ ka swìn tə, n pa ba lwarɪ. Ja kʊ n con nə!»

* **9:11 9.11** Kʊ yɪrɪ təntə dəń nə yɪ cʊcʊranyiən lìù.

5 Yá malıka tə, à nə nı də ka zıga yıı nə,
mʊʊ tə də tıa tə yuu wa, dàń zìn ka jızən
jıın tə, ka te yıı nə.
6 Ka dùà də Yıı tə, ʊ nə wulə mıı wa,
máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e, ʊ nə fwa
lanworu tə də wiən, tə nə wulə kʊ wa. Ʊ
fwa tıa də ka yuu wiən, ʊ fwa mʊʊ də kʊ
wa wiən. Ka dùà də Yıı yırı tə ka swìn
də, kʊ kʊ́ʊ̀ ba ja ka lı máŋá, ka ma dàn.
7 Yá máŋá tə, malıka barpɛ nii nyiən
tə nə wá kə ka sírí, ka wúrí ka nabwana
tə, kʊ máŋá tə wa, Yıı dàń wá pa, ʊ cígá
tə, ka nə sègè, tʊn ka nii sú. Ʊ yà swìn
kʊ sʊywáŋʊ́ təntə, ʊ tʊ̀tʊ̀nà tə nə yı ʊ nii
*sʊ̀sʊ̀nà tə con.
8 Yá kori tə, à yà nə nì, də kʊ nan Yıı
sàń, kʊ bìàn tə, kʊ́ʊ̀ pìí kʊ swìn à con, kʊ
wʊ́: «Vəli, n jon sagıbiə tə, kʊ nə súrí, kʊ
wulə malıka tə jıın wa, kʊ nə zıga yıı nə,
mʊʊ tə də tıa tə yuu wa».
9 À dàń vəli malıka tə con, à ga swìn ka
con, sə ka pa nə sagıbiə tə. Ka ma swìn à
con, ka wʊ́: «Jon kʊ, n ləri! Kʊ wá yà lán
lán n nii wa, ndə tʊran nə. Yá kʊ ga wá
yà càn kwalʊ kwalʊ n pùə́ wa».
10 À jon sagıbiə tə, malıka tə jıın wa,
à ləri. Kʊ yı lán lán à nii wa ndə tʊran
nə. Yá à dàń nə ləri kʊ, kʊ jigə càn kwalʊ
kwalʊ à pùə́ wa.
11 Ba dàń ma swìn à con, ba wʊ́: «N
mɛ, sə n tə bwé n swìn Yıı nii sʊ̀ràn tə,
n bırı lʊʊ nii kapʊpʊ lìà nə, də lʊʊ dwíə́
kapʊpʊ, də nəndəli yiri kapʊpʊ lìà nə, də
pɛ̀egá kapʊpʊ nə».

11

Lìà bələ tə, ba nə swìn cígá tə, ba bırı (Likə 21.24)

1 Kʊ kwa nə, ba dàń pın nə mıʊ, ba nə
ma maŋa wiən, kʊ nə yı ndə dabiə nə, ba
ga swìn, ba wʊ́: «Zàn, n ga man Yıı *dìà
tə də kʊ *joŋi kúrí tə, sə n gàlì lìà tə nii,
ba nə wulə kʊ wa, ba pın dun Yıı nə.
2 Yá Yıı dii tə yáá tə nə dà, kàrá con tə
mʊ̀, dàn ká man kʊ. Yıı pın yáá təntə, lʊʊ
dwíə́ tə duən tə mama, ba nə yèrì Zwezi-
*Kərisə nə lʊʊ wa. Dwíə́ təntə wá nıŋa
tıʊ tə, kʊ nə yı Yıı nyiən tə də nɛɛ, halı,
kʊ ja vələ cànì sapwilə də bələ».
3 Yıı kʊ́ʊ̀ ma swìn, ʊ wʊ́: «À wá tʊn à lìà
bələ, ba nə wá swìn à cígá tə, ba bırı. Ba
lìà təntə zʊa pucʊnı ganan. Ba wá swìn
à sʊgʊ, ba bırı lìà nə dıan mʊ̀rʊ̀ də biələ
də sapwıtwa (1 260)».
4 Kʊ lìà bələ təntə nə yı ndə *oliviye
tìán bələ tə də canzılan bələ tə, tə nə zıga
*Yuu-Tiu yáá con, ʊ nə də́ pàrì tıa yuu wa.
5 Lìù nə pìà, sə ʊ fwa ba lwanı, mən
yàá nan ba nii wa, tə də́ ba dʊŋa tə, tə
cʊ̀gʊ̀. Cígá, lìù nə pìà, ʊ cʊ̀gʊ̀ ba, kʊ mɛ,
sə ba gʊ kʊ tíú nətʊ.
6 Ba jə dìàn, sə ba ja, dwà ka dàn ká nà,
máŋá tə wa, ba nə wá swìn Yıı nii sʊ̀ràn
tə. Ba ga jə dìàn, sə ba lwàń níá, ba pa,
tə jì jana. Ba jə dìàn də, sə ba kə yacara
yiri mama lìà tə nə, ba nə wulə tıa yuu
wa, máŋá tə mama, ba nə pìà.
7 Máŋá tə wa, ba nə wá swìn Yıı sʊ̀ràn
tə, ba zwɛ̀e, wojijiru tə nə naŋa *Sıtana
malıkɛ bʊʊ tə wa, kʊ dàń nə lu zənzən
tə, dàń wá zıgı ba nə də kʊ̀ʊ̀. Yá kʊ wá ta
ba, kʊ də́, kʊ ga wá gʊ ba.
8 Ba wá yá ba tıga tə kanporu wa, tıʊ
nəfarʊ* tə tətəŋi wa. Mə kʊ bwálí təntə
wa nə, ba paa ba *Yuu-Tiu dagarʊ yuu wa.
Yıra tə tə nə bırı tıʊ təntə nyınyıga nə yı
*Sodɔmə də *Ezwipətə.†
9 Lʊʊ nii mama lìà, dwíə́ yiri mama lìà,
də nəndəli yiri mama lìà, də lʊʊ dwíə́ tə
mama wa, wá ywàń ba tıga tə, kʊ ja vələ
dıan batwa də fan. Yá ba bá pa cwəŋə, sə
ba gùrì tıga təntə.
10 Tıa yuu ləzoni wá jwɛ ba mʊ̀ lìà bələ
təntə tıan tə yırı, ba ga wá yà pupwən
wa. Ba wá tʊn zìlə́ wiən duən yıra, ba mʊ̀
Yıı nii *sʊ̀sʊ̀nà bələ təntə tıan tə yırı, ba
nə wʊwalı tıa yuu ləzoni zənzən tə yırı.
11 Dıan batwa də fan tə kwa nə, Yıı pın
*siŋu, kʊ nə pın mıı, bà kʊ zʊ ba, yá ba
dàń ga zàn, ba zıga ba nɛɛ nii nə. Fən
nəfarʊ dàń zʊa lìà tə, ba yà nə ywàŋá ba.

* **11:8 11.8** Sodɔmə yà yı tıkʊkwıʊn, kʊ nə súə́ də lìà tə, ba nə tʊŋa kʊ tə mama, ba nə swə, Yıı ma cʊ̀gʊ̀ kʊ. Yızərayɛlə lìà tə yà yın ywəŋə Ezwipətə nə. † **11:8 11.8** Sodɔmə yà yı tıkʊkwıʊn, kʊ nə súə́ də lìà tə, ba nə tʊŋa kʊ tə mama, ba nə swə, Yıı ma cʊ̀gʊ̀ kʊ. Yızərayɛlə lìà tə yà yın ywəŋə Ezwipətə nə.

12 Ba nì kori tə nə jə dìàn də kʋ baa, kʋ
nan yıı nə, kʋ swìn ba con, kʋ wʋ́: «Á dıa
yəbə!» Yá ba dàń dìgà yıı nə bakwan wa,
ba dʋŋa tə ga na ba.
13 Kʋ máŋá tə wa, tıa vuvugu zənzən,
yá tıʋ tə pwìʋ́ fugə vàn nədʋ buburi duən
yuu wa. Ləzoni mʋ̀rʋ̀ barpɛ (7 000) tıga,
kʋ mʋ̀ tıa tə vuvugu təntə wa. Fən zʋa ba
duən tə, ba ga pa dun Yıı nə, ʋ nə wulə
ʋ sàń nə.
14 Bələ nii lɛɛ tə kɛ̀eń. Kʋ kwa nə, nə̀ń,
batwa nii lɛɛ tə nə, tə nə wá bà sıʋ́n sıʋ́n.

Nabwanan barpɛ nii nyiən tə yoo
(Apokalisə 12.10; 19.6)

15 *Malıka barpɛ nii nyiən tə wúrú
nabwana. Kwərə tə nə jə dìàn baa, tə
nan Yıı sàń nə, tə wʋ́:
«Lʋʋ pàrì tə twi nə *Yuu-Tiu də *Kərisə
tə, ʋ nə tʋn wá. *Ʋ* wá də́ pàrì, máŋá
də máŋá, kʋ nə ba zwɛ̀e».
16 *Nəkwına sapʋa də banıa tə, yà nə
jə̀ə́ Yıı yáá nə padaran tə yuu wa nə tə,
tʋa ba yáá yuu, ba wulə ba pın dun Yıı
nə.
17 Ba swìn, ba wʋ́:
«Nə kəni n lɛ̀eɛ̀e Yuu-Tiu Yıı tə, n nə wulə
tə mɛ yuu wa. N mʋ̀ nə yın lá, n
mʋ̀ ga nə wulə. Nə pın mʋ́ dun, n
dìàn nəfarʋ tə nə pın, n tún n pàrì
tə yırı.
18 Lʋʋ dwíə́ tə mama lıŋa yà zaŋa Yıı yuu
wa. Yá Yıı lıŋa tə twi sıʋ́n nə. Máŋá
dàń yí, sə n bʋ̀rì tıga bʋ̀rà. N wá ŋwín
n tʋtʋnbıa tə, ba nə yı n nii *sʋ̀sʋ̀nà tə.
N wá ŋwín lìà tə mama, ba nə yı n mʋ̀
nə tı, də ba tə mama, ba nə zìlí mʋ́, də ba
ləzwənbii də ba ləzwənfaran. Yá n dàń
wá cʋ̀gʋ̀ lìà tə, ba nə cʋ̀gà tıa tə, kʋ máŋá
təntə wa».
19 Kʋ kwa nə, Yıı *dìə̀ tə Yıı sàń tə
wa dàń súrí. Yıı dìə̀ tə wa, *nimarʋ
daka tə nan yíá yuu. Dwà pıpılı, ka baa,
kwərə duən də yın lá, tıa tə də ga vıvaga,
dwakafına də ga nan, tə lwá də dìàn.

12

Kan də tıdən yoo
(Apokalisə 2.26-27; 1 Piyɛrə 5-8)

1 Kʋ kwa nə, mımınʋ nəfarʋ don nan
yıı nə. À nı kan don, yıcaʋ tə nə pəpəri
wá ndə gànʋ̀ nə, cànà tə ga wulə ʋ nɛɛ
də̀ń. Kacılacɛ fugə bələ nə yı ʋ dun
yupuu, kʋ nə púə́ ʋ yuu nə, kʋ kıkarı.
2 Kan tə yà jə pʋ̀ə́ ʋ pìà, sə ʋ lʋrı. Yá ʋ
lʋrı tə càn dàń pın, ʋ bubwi.
3 Mımınʋ tə don kʋ́ʋ̀ nan yıı nə. Nə̀ń,
kʋ yı tıdən nəfarʋ, nəsıan ndə mən nə,
kʋ nə jə yun barpɛ də nyʋran fugə nan kʋ
zıga. Dun yupuu yà púə́ kʋ yuu tə nədʋ
mama nə.
4 Kʋ dəbəli bıbalı kacılacɛ, tə nə wulə
lanworu tə wa, pwìʋ́ batwa vàn nədʋ
don, kʋ lwá tıa yuu wa.
Tıdən tə dàń zàn kʋ zıga kan tə, ʋ nə
pìà ʋ lʋrı, tə yáá con. Yá máŋá tə wa, ʋ
dàń nə lʋrı, kʋ pìà kʋ də́ ʋ bìú tə.
5 *Ʋ* lʋrı bìú. *Ʋ* mʋ̀ bibɛɛ təntə nə wá də́
pàrì lʋʋ dwíə́ tə mama yuu wa də dìàn.
Yá ba dàń jon ʋ bìú tə, ba ja va Yıı con, ʋ
padaʋ tə nə wulə lá.
6 Kan tə ma dəri, ʋ va kasɔɔ lanworu
wa. Yıı yà kwɛn bwálí, ʋ tún ʋ nə lá, sə ʋ
lı ʋ nii nə, kʋ ja vələ dıan mʋ̀rʋ̀ də biələ
də sapwıtwa (1 260).

(Likə 10.18-19)

7 Kʋ̀ʋ̀ dàń twi kʋ zàn Yıı *sàń nə.
*Malıkɛ pìʋ́ Miswɛlə də ʋ malıkɛ tə ta
tıdən tə. Tıdən tə də də kʋ malıkɛ ta ba
zıgı ba nə.
8 Yá tıdən tə dàń nə wà dìàn dí ba yuu
wa. Kʋ də kʋ malıkɛ tə yà kʋ́ʋ̀ ba tə bwálí
jə Yıı sàń nə.
9 Ba dılı kʋ mʋ̀ tıdən nəfarʋ təntə də
kʋ malıkɛ tə tıa yuu wa. Kʋ mʋ̀ nə yı
dən nədwan tə, ba nə boŋə ‹*zini pìʋ́›,
nə à yə̀ə́ *Sıtana. Kʋ mʋ̀ nə gıgarı lìà tə
nə wulə tıa ka tə yuu mama wa.
10 À dàń nì kori, kʋ nə jə dìàn də kʋ
baa, kʋ nan Yıı sàń nə, kʋ swìn, kʋ wʋ́:
«Sıʋ́n nə, máŋá dàń yí, yá Yıı jon lìà
Sıtana jìàn wa. Nə nyına Yıı bırı
ʋ dìàn tə, də ʋ pàrì tə nə yı nətʋ.
*Kərisə tə, ʋ nə tʋn tə, də ga bırı
də, Yıı ken dìàn ʋ jıın wa. Kʋ yı
cígá, ba yigu lìù tə, ʋ nə swìn ʋ
zıga ba tə nə, ba nə yı nə nubıa
Kərisə yırı, ba lı Yıı sàń nə, ba dı
tıa. *Ʋ* mʋ̀ nə yı lìù tə, ʋ yà nə swìn,
tıjaŋa sʋ̀ràn ʋ ma zıga ba nə, tıtın
də yıcaʋ, nə nyına Yıı tə yáá con.

11 Nə nubıa tə dí dìàn ʋ yuu wa, lìù tə nə
yı ndə pabiə nə tə jana tə yırı, tə nə lwá
də Yıı sʋgʋ tə yırı, ba nə swìn ba bırı lìà
nə. Ba sɛ̀e, sə ba ja ba mıı tə, ba ma lárí
tıan.
12 Kʋ mù tə yırı, á yana pupwən wa, á mù
lìà tə, á nə wulə Yıı sàń tə wa. Yá lɛɛ dàń
wá yà tıa yuu wa də mʋʋ wa, Sıtana nə
cuə tə con tə yırı. Ʋ súá́ də lıŋa, ʋ nə yə̀á́
də, ʋ máŋá́ tə nə ga kúù ba dáá yırı».
13 Máŋá́ tə, tıdən tə nə nı də kʋ yı, ba
dılı kʋ tıa tə yuu wa, kʋ pe kan tə nə lʋrı
bibɛɛ tə, kʋ kə kʋ yáá.
14 Ba pın zənpurən nəfarʋ vànà bələ
kan tə nə, sə ʋ ma pəri, ʋ va kasɔɔ
lanworu wa. Bwálí wulə kasɔɔ lanworu
təntə wa, Yıı nə wá lı ʋ nii nə lá, bına
batwa də fan. Yá ʋ də kʋ mù tıdən tə kúù
bá boli duən.
15 Tıdən tə tʋnı níá kʋ lı kʋ nii wa, ndə
mʋnaa nə, kan tə kwa con, sə tə pɛ̀e wá
tə ja jén.
16 Yá tıa tə san kan tə nə, ka súrí ka nii,
ka nyʋ mʋnaa tə, tıdən tə nə tʋnı kʋ lı
kʋ nii wa, kʋ dılı kan tə kwa tə.
17 Tıdən tə lıŋa zàn kan tə yuu wa, kʋ
dàń ma pìí kʋ va kʋ zìn kùù kan tə bıa
gıganı nə, ba nə yı lìà tə, ba nə sɛ̀e ba
twá Yıı *nii yìèn tə nə, ba ga swìn Zwezi
sʋ̀ràn tə, ba bırı də ba twá tə nə.
18 Tıdən tə dàń ma kɛ̀eń kʋ va, kʋ zıga
mʋʋ tə vàn nə.

13

Wojijiru tə nə nan mʋʋ tə wa nə yoo (Apokalisə 17.3, 7-17)

1 Kʋ kwa nə, à nı wojijiru don də kʋ
naŋa mʋʋ wa. Kʋ wojijiru tə yà jə nyʋran
fugə də yun barpɛ. Nyʋʋ nədʋ mama yuu
yà jə dun yupuu. Yun tə nədʋ mama yuu
wa, yıra yà púpúná, tə nə twın Yıı.
2 Wojijiru tə, à nə nı tə, yı ndə gwiə nə.
Kʋ nɛɛ tə yı ndə kanyakuru nɛɛ nə, kʋ nii
tə ga yı ndə gəru nii nə. Yá tıdən tə dàń
pın kʋ dìàn tə, də kʋ padaʋ tə, də pàrì
nəfarʋ wojijiru tə nə.
3 À nı wojijiru tə yuu nədʋ don, ba nə
mà ba tún nʋran kʋ yıra, ndə kʋ wá tı.
Yá kʋ nʋran təntə dàń pìí tə zùrì. Kʋ dàń
gwárí tıa yuu lìà tə mama, ba ga dəri ba
twá kʋ kwa.
4 Lìà tə mama dàń tʋa tıa tıdən tə yáá
con, ba pa kʋ dun, kʋ nə pın pàrì wojijiru
tə nə yırı. Ba tʋa tıa wojijiru tə yáá con,
ba ga wú: «Lìù tə̀lə́, ʋ nə mɛ də wojijiru
tə. Lìù tə̀lə́ ʋ nə wàá ʋ tɛ, ʋ zıga kʋ nə».
5 Ba pın cwəŋə wojijiru tə nə, sə kʋ
swìn fwiə sʋ̀ràn də yìèn tə nə twın Yıı.
Ba tə kúù pın kʋ cwəŋə, sə kʋ dá kʋ pàrì
tə, cànì sapwilə də bələ.
6 Kʋ dàń súrí kʋ nii, kʋ swìn yìèn, kʋ
ma twın Yıı də kʋ cùgà ʋ yırı tə nə, də
kʋ twın ʋ bwálí tə, ʋ nə wulə tə, də lìà tə
nə wulə Yıı *sàń tə wa.
7 Ba pın kʋ cwəŋə, sə kʋ ta kʋ zıgı lìà tə
nə, ba nə yı *Kərisə nə tı, sə kʋ ta ba, kʋ
dá. Ba pın kʋ cwəŋə, sə kʋ dá dìàn dwíá
dəkurən yiri mama lìà, lʋʋ nii mama lìà
yuu wa, nəndəli yiri mama lìà yuu wa, də
lʋʋ dwíá tə mama wa.
8 Yá tıa yuu lìà tə mama, ba yıra nə wà
púpúní mıı sagı tə wa, máŋá tə wa, Yıı
nə fwa lʋʋ, dàń wá tʋ wojijiru tə yáá con,
ba pa kʋ dun. Mıı sagı təntə yı *pabiə tə,
ba nə ken sìú ka bıan nə tə, nə tı kʋ.
9 Lìù mama dàń mɛ, sə ʋ kə dìàn, ʋ súrí
ʋ zıan, sə ʋ ma cʋgʋ zəni!
10 Lìù tə, ʋ nə mɛ, sə ʋ dʋŋa ja wá, ba
ma fwa kʋ tə, ba nə pìà, ba wá ja kʋ tíú
tə. Lìù tə, ʋ nə mɛ, sə ba gʋ də lagʋrı
sìú, ba cígá wá gʋ kʋ tíú də lagʋrı sìú. Kʋ
nətʋ tə yırı, lìà tə nə yı Kərisə nə tı tə
mɛ, sə ba kə ba waa Zwezi-Kərisə nə, ba
ga ja pínú wuuu, ba dàn ká pìí, ba kə ba
kwa.

Wojijiru tə nə nan tıa tə yoo (Apokalisə 19.20; 14.9-11)

11 Kʋ kwa nə, à nı wojijiru don də kʋ
nan tıa kʋ dì. Kʋ yà jə nyʋran bələ, tə nə
yı ndə pabiə nyʋran nə, kʋ ga swìn ndə
tıdən nə.
12 Kʋ yà wulə kʋ tʋŋa də mʋʋ wojijiru
pàrì tə, kʋ mù mʋʋ wojijiru tə yáá con. Yá
kʋ dàń kálú tıa də ka yuu ləzoni mama,
kʋ pa ba tʋ kʋ yáá con, də ba pın dun
kʋ mù təntən wojijiru təntə nə. Mə kʋ
mù mʋʋ wojijiru təntə, nə ba mà ba tún
nʋran kʋ yıra, ndə kʋ wá tı. Yá nʋran
təntə dàń pìí tə zùrì.
13 Kʋ mù bələ nii wojijiru təntə yà fwa
dìàn mımınan nəfaran. Kʋ yà pın, mən

nan yıı nə, tə cú tıa yuu, ləzoni tə mama yíá yuu.
14 Kʊ yà gıgarı tıa yuu ləzoni də kʊ dìàn mımınan tə, ba nə pın kʊ cwəŋə, sə kʊ fwa mʊʊ wojijiru tə yáá con. Kʊ dàń swìn tıa yuu ləzoni con, sə ba ma wojijiru təntə, ba nə za də lagʊrı sìú, ba tún nʊran kʊ yıra, kʊ ga pìí kʊ bwin tə nyınyıga.
15 Ba pın cwəŋə bələ nii wojijiru tə nə, sə kʊ pa təntən nyiən tə nyınyıga tə, ba nə ma tə wàní, kʊ na mıı kʊ sìí, sə kʊ wàní kʊ swìn yìən. Ba pın kʊ cwəŋə, sə kʊ pa, ba gʊ lìà tə mama, ba nə ba tıa twı, ba pın kʊ dun.
16 Wojijiru tə pın, ba fwa mımınʊ lìà tə mama jızən jìàn nə, nə à yəə́ ba tələ́ nə. Kʊ yın ləzwənbii də ləzwənfaran də jıjə tìán də zʊra də lìà tə nə tı ba tìàn də ywəŋə.
17 Yá lìù mama bá wàní won ʊ yoli, nə à yəə́ ʊ jon ʊ yə̀, də kʊ tíú tə nə ba kʊ mımınʊ tə jə. Kʊ mımınʊ təntə nə bırı, wojijiru tə yırı tə nə yı nətʊ, nə à yəə́, nanba tə, kʊ nə bırı kʊ yırı tə.
18 Mə yəbə nə wʊbʊŋa mɛ, sə kʊ ya lá. Lìù tə, ʊ nə jə yənu, nə wàá kʊ nanba təntə dəń ʊ jəli ʊ lwarı. Kʊ nanba təntə bırı bɛɛ ləzoni nanba. Kʊ yı biərdʊ də sapwıtwa də bardʊ (666).

14

Pabiə tə də ʊ kwa lìà tə yoo
(Ebərə-ba 12.22-24; Apokalisə 7.3)

1 Á cʊga zəni, à ywàń də à na, *pabiə tə, ka zıga yıı nə paan tə, ba nə boŋə ‹Siyon*›, tə yuu wa. Lìà mʊ̀rʊ̀ bíí də mʊ̀rʊ̀ sapwilə də mʊ̀rʊ̀ banıa (144 000) yà wulə də wá, ba yà nə jə ʊ yırı tə, də ʊ nyına Yıı tə yırı tə, tə nə pʊ́pʊ́ní ba tələ́ nə.
2 À nì kori, kʊ nə nan Yıı sàń, kʊ yı ndə níá nə dáá, tə ga dəri tə bìàn, kʊ ga yı ndə dwà nə baa də dìàn. Kʊ kori təntə, à nə nì tə, yı ndə kunkodurə nə wulə, ba dwí ba kunkolu.
3 Ba dàń wulə ba nuŋə nuŋə nədʊn Yıı padaʊ tə yáá, də wiən banıa tə, də *nəkwına tə yáá con. Lìù tə̀lə́, ʊ nə wàá kʊ nuŋə tə ʊ kwè, də kʊ nə tà ba lìà mʊ̀rʊ̀ bíí də mʊ̀rʊ̀ sapwilə də mʊ̀rʊ̀ banıa (144 000) təntə, Yıı nə yə̀ lìà təntə ʊ jon, tıa ka tə yuu wa.
4 Ba lìà təntə yı lìà tə, ba nə cìgà ba tìàn nə, ba wà durən yìən fwa. Ba yı lìà tə, ba nə wà cwàrì də duən. Ba yı pabiə nə tə kwa bwálí tə mama, ka nə vələ. Yıı yə̀ lìà təntə ʊ jon ləzoni pwərə wa, sə ba ya ʊ mʊ̀ Yıı də nə, tə təntən lìà.
5 Kʊnkʊn wà ba lìà tə nii wa nan. Ba yı lìà tə, ba nə ba yoo jə, ba nə wá caga ba nii nə kʊ yırı.

Yıı bʊ̀rà tə yoo
(Tʊtʊnan 17.30-31; Apokalisə 18; 19.19, 20)

6 Kʊ kwa nə, à nı *malıka tə don, ka nə pəri, ka nan yıı nə ban ban. Ka yà jə sʊywáŋʊ́, kʊ nə wulə máŋá mama wuuu, sə ka swìn ka bırı tıa yuu ləzoni nə, də lʊʊ dwíə́ tə mama wa nə, də dwíə́ dəkurən yiri mama lìà nə, də nəndəli yiri mama lìà nə, də lʊʊ nii mama lìà nə.
7 Malıka tə zìn ka kori, ka kə yıı nə, ka wʊ́: «Á zìlə́ Yıı, sə á ga pa wá dun, máŋá nə yí, sə ʊ bʊ̀rì ləzoni bʊ̀rà yırı. Á twıa Yıı yáá con, á pa wá dun. Ʊ mʊ̀ nə fwa lanworu, də tıa, də mʊʊ, də nabuliyıa».
8 Malıka don, ka nə yı bələ nii nyiən, twá təntən nyiən tə kwa, ka bà, ka swìn, ka wʊ́: «Kʊ tʊa, *Babılənə tıʊ nəfarʊ tə tʊa buuu. Babılənə tìán yà pın lʊʊ dwíə́ tə mama wa, twá ba nə, ba pəni duən vɛɛ vɛɛ, ndə ba nyʊa swana ba bʊbʊnı».
9 Malıka don, ka nə yı batwa nii nyiən, twá təntə nyiən bələ tə kwa, ka bà, ka zìn ka kori ka kə yıı nə, ka wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə tʊa wojijiru tə də kʊ nyınyıga tə yáá nə, ʊ pa kʊ dun, yá kʊ tíú ga jə wojijiru tə mımınʊ ʊ təlí nə, nə à yəə́ ʊ jıın nə,
10 Yıı lıŋa tə wá zàn ʊ yuu wa zənzən, ndə ba nə lwa swana tə nə dá wʊ̀rʊ́ zʊŋa wa, ba pa ʊ nyʊ ʊ bʊbʊnı. Yá Yıı dàń wá kə kʊ ləzwənyiri təntə, mən də jirəbuu wa, sə tə pa ʊ də́ càn, ʊ malıkɛ tə də *pabiə nə tə yáá con.
11 Mən tə dàń wá kə càn ba ləzwənyirə təntə nə, tə nywìń ga zaŋa, máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e. Yá ba ba na sìə́

* **14:1 14.1** Kʊ yı paan tə, *Zwerizalɛmə nə lwə̀ kʊ yuu wa, yırı nədwan.

yıcaʊ də tıtın. Ba yı lìà tə, ba nə tʊa wojijiru tə də kʊ nyınyıga tə yáá con, ba pa kʊ dun. Yá ba yı lìà tə, ba nə sɛ̀e, ba pa ba fwa wojijiru tə yırı tə mımınʊ ba yıra».

12 Kʊ nətʊ tə yırı, lìà tə, ba nə yı Kərisə nə tı, ba nə twá ʊ *nii yìən tə nə, ba ga kə ba waa Zwezi-Kərisə nə mɛ, sə ba ja pínʊ́ wuuu, ba dàn ká pìí ba kə ba kwa.

13 À nì kori, kʊ nə nan Yıı *sàń kʊ nə swìn, kʊ wʊ́: «Pʊ́pʊ́ní, kʊ nə zıgı sí́ʊ́n nə: Pupwən lìà nə yı lìà tə, ba nə ken ba waa *Yuu-Tiu nə, ba ga zıgı lá ba tı. Yıı-*Siŋu tə le, kʊ wʊ́: ‹Kʊ yı cígá, ba wá sìí ba tʊtʊncaran tə jıın wa, yá tə mù dàń nə bırı kʊ tə, ba nə tʊn›.»

(Matiə 13.37-43)

14 À nə ywàŋá də nə̀ń, bakwan nəpon nə, won yà jə̀ə́ kʊ bakwan tə yuu wa, kʊ yı ndə ləzwənə nə. Ʊ yà púə́ sían yupuu ʊ yuu nə, ʊ ga jə sıkwara, kʊ nii nə yı fʊla fʊla, ʊ jıın wa.

15 *Malıka don nan Yıı *dìə̀ tə wa, ka zìn ka kori, ka kə yıı nə, ka swìn lìù tə con, ʊ nə jə̀ə́ bakwan tə yuu wa, ka wʊ́: «Tıa yuu wiən tə bıga tə mɛ, sə ba gıan tə. Máŋá yí, sə ba gıan tə! Ja n sıkwara tə, n ma gıan tıa yuu wiən tə!»

16 Lìù tə, ʊ nə jə̀ə́ bakwan tə yuu wa, dàń ma ja ʊ sıkwara tə, ʊ ma gıan tıa yuu wiən, tə nə bıga tə mama, ʊ zwɛ̀e.

17 Malıka don də tə nan Yıı dìə̀ tə wa, kʊ nə wulə Yıı sàń nə. Ka də yà jə sıkwara, kʊ nii nə yı fʊla fʊla.

18 Malıka don də ka nə jə dìàn mən yuu wa, nan *joŋi kúrí tə con, ka zìn ka kori, ka kə yıı nə, ka swìn ka tə nə jə sıkwara tə, kʊ nii nə yı fʊla fʊla tə con, ka wʊ́: «Ja n sıkwara tə, kʊ nii nə yı fʊla fʊla tə, n ma pʊ̀rí kacan, tə nə bıga, tə wulə tıa yuu kacan kárá tə wa!»

19-20 Malıka tə dàń ma ja ka sıkwara tə, ka ma pʊ̀rí kacan, tə nə wulə tıa yuu wa, Ka tì tə, ka lwá zɔɔ nəfarʊ wa, sə ka kaŋa tə, ka ma fwa swana, sə kʊ bırı Yıı lıŋa nə zaŋa zənzən nətʊ. Ba tıtaga kacan tə. Zɔɔ nəfarʊ tə wa kʊ yà nə wulə tıʊ tə nii nə. Jana nan kʊ bwálí tə wa, tə dəri tıa, tə va kilomɛtərə biətwa (300). Kacan níá təntə yı jana, tə dàń ga luŋə zənzən. Sısan nə zʊa tə wa, tə wá dì, tə yí ka nii kwìə́n.

15

Malıkɛ barpɛ tə də yacara yirə yirə tə yuu yoo

(Apokalisə 19.1-4; 11.19; 16.1)

1 Kʊ kwa nə, à nı mımınʊ don lanworu tə wa, kʊ yı nəfarʊ, kʊ ga yı wobalʊ. À nı *malıkɛ barpɛ, tə nə wàá yacara dəkurən barpɛ tə kəni lìà nə. Mə tə mù talıkwa yacara barpɛ tə nə Yıı wá twá, ʊ ma tʊn ʊ lıŋa tə, ʊ pa tə sú.

2 Kʊ kwa nə, à tə nı won ndə mʊʊ nə, kʊ nə yı ndə zəŋə nə, kʊ nə gùlí də mən. À nı ba tə, ba nə dí dìàn wojijiru tə də kʊ nyınyıga tə yuu wa də won tə, kʊ yırı tə nə yı nanba tə, yuu wa. À nı ba də ba zıga kʊ mù mʊʊ tə, kʊ nə yı ndə zəŋə nə tə, yuu wa, ba ga jə kunkwələn tə, Yıı nə pın ba.

3 Ba wulə ba nuŋə Yıı tʊtʊnbiu *Moyizə nuŋə tə, tə nə yı lìù tə, ʊ nə yı ndə *pabiə nə tə də nuŋə, Ba nuŋə ba wʊ́:

«Nə *Yuu-Tiu Yıı, n wulə tə mɛ yuu wa,
kʊ tə n nə fwa dáá, kʊ ga jə fırа.
N yı dwíə́ tə mama pìʊ́ lʊʊ wa. N
coŋi tə yı mənə mənə, tə ga yı cígá
coŋi də.

4 Yuu-Tiu, lìà tə mama zìlí mʊ́, ba ga bwı n yırı tə nə. N mù cıcı nə yı Yıı. N dwə won mama. Lʊʊ dwíə́ tə mama wa wá bà, ba tʊ n yáá con, ba pa mʊ́ dun, ba nə wá na n tʊtʊnan, tə nə yı cígá tə yırı».

5 Kʊ mù təntə kwa nə, à nı Yıı *dìə̀ tə, ka súrí Yıı *sàń nə, yá Yıı *nimarʊ gansili tə ga wulə ka wa.

6 Malıkɛ barpɛ tə nə kəni yacara dəkurən barpɛ lìà nə tə, nan Yıı dìə̀ tə wa. Tə zʊa ganpwənə, tə nə tuŋə mən, tə ga vwa sían vwərən tə nyʊna nə.

7 Wiən banıa tə wa won don pın sían wùrú zʊŋı barpɛ, malıkɛ barpɛ tə nə. Kʊ tə nə wulə wùrú zʊŋı təntə wa, bırı Yıı lıŋa tə. Ʊ mù Yıı nə wulə mıı wa, máŋá də máŋá, kʊ nə ba zwɛ̀e.

8 Yıı dun tə də ʊ dìàn tə pın, nywìń sú Yıı dìə̀ tə. Lìù mama yà kʊ́ʊ̀ wàrì dìə̀ təntə wa ʊ zwı, kʊ jə vələ máŋá tə,

malıkɛ tə yacara dəkurən barpɛ tə mɛ nə wá bà tə tʊn tə zwɛ̀e.

16

Malıkɛ barpɛ tə də càn yirə yirə tə yoo (Apokalisə 8.6–9.21)

1 À nì kori, kʊ nə jə dìàn də kʊ baa, kʊ nan Yıı *dìà tə wa. Kori tə swìn *malıkɛ barpɛ tə con, kʊ wʊ́: «Á vələ, á lwá kʊ tə nə wulə wùrú zʊŋı barpɛ tə tə wa, kʊ nə bırı Yıı lıŋa tə, tıa yuu wa».

2 Təntən malıka tə vəli, ka lwá ka wùrú zʊŋa tə tıa yuu wa. Nʊran kʊkwınan, tə nə wùrì báá báá báá, zən, tə tʊ lìà tə yıra, ba nə jə wojijiru tə mımınʊ tə ba yıra, ba ga twı kʊ nyınyıga tə yáá con, ba pın kʊ dun.

3 Bələ nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə mʊʊ tə wa. Níá tə zən tə jì jana, ndə tıgı jana nə. Yá mʊʊ tə wa wiən tə də mama tıga.

4 Batwa nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə mʊnɛɛ də nabuliyıa wa. Tə də níá tə zən tə jì jana.

5 À dàń nì də malıka tə, ka nə ywàŋá níá yuu wa, swìn, ka wʊ́:

«N mù nə yı cígá tíú. Yá n ga tə wulə wuuu. N mù nə yın lá fuən fuən. N mù cıcı nə yı Yıı, n nə dwə won mama. Kʊ yı cígá, n bʊ̀rì yìən tə tə bʊ̀rà, ndə kʊ nə mɛ nətʊ.

6 Ba mù lìà təntə gʊa lìà tə, ba nə yı *Kərisə nə tı, də n nii *sʊ̀sʊ̀nà tə jana ga lwá tıa. Yá sı́ʊ́n nə, n dàń pın níá tə jì jana, sə ba nyʊ. Kʊ mù nə mɛ də ba».

7 À dàń nì kori, kʊ nə nan joŋi kúrí tə con, kʊ swìn, kʊ wʊ́:

«Kʊ yı cígá, *Yuu-Tiu Yıı tə, n nə wulə tə mɛ yuu wa. N bʊ̀rà tə yı cígá cígá bʊ̀rà, kʊ ga mɛ, sə kʊ ya nətʊ».

8 Banıa nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə yıcaʊ tə yuu wa. Yıcaʊ tə ma nı cwəŋə, sə kʊ dá lìà tə də kʊ mən tə.

9 Kʊ bárí tə dàń dí lìà tə zənzən, yá də kʊ nətʊ mɛ, ba twın Yıı də ba swìn sʊkʊkwınan ba pın ʊ yırı tə nə. Yıı təntə nə jə dìàn, ʊ mù nə pın yacara təntə yí ba. Yá ba lìà tə ga wà sɛ̀e ba vəvəri ba kwa, ba ma sá ba cʊna tə, sə ba pa dun Yıı nə.

10 Bonu nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə wojijiru tə padaʊ tə yuu wa. Kʊ payuu tə zən kʊ jì yikunu bwálí. Lìà tə dàń ga dıŋı ba nəndələ ba yıra nə wùrì yırı.

11 Ba wulə ba twın Yıı tə, ʊ nə wulə ʊ sàń nə, yawurə tə də ba yıra nʊran tə yırı. Yá ba ga bá sɛ̀e, sə ba vəvəri ba kwa, ba ma sá ba tʊtʊnkʊkwınan tə.

12 Bardʊ nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə əfəratə mʊnaa nəfarʊ tə wa. Kʊ níá tə zən tə dàń wʊ, sə tə yá cwəŋə, tə pa pɛ̀egá tə nə, ba nə naŋa yıı yipıan con ba bìàn.

13 À nı *zinə batwa, tə nə yı ndə nyənswərən nə, də tə naŋa tıdən tə, də wojijiru tə, də kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nʊ̀ nii nə.

14 Tə yı *zinə tə nə jə *Sıtana dìàn tə ma tʊŋa ʊ dìàn mımınʊ. Tə mʊ̀ zinə batwa tə vəli tıa mama yuu pɛ̀egá tə con. Tə vəli, sə tə kə ba duən yáá, sə tə ma ta kʊ̀ʊ̀ də Yıı tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, dıın nəfarʊ tə nə, ʊ nə lı ʊ tún.

15 Yá Zwezi swìn à con, ʊ wʊ́: «Á cʊga zəni, à bìàn, sə à dì á yuu ndə ŋwìàn nə. Pupwən lìù nə yı lìù tə, ʊ nə ba dwɛ̀e kʊ máŋá tə wa, ʊ ga jə ʊ ganan ʊ yıra nə, ʊ dàn ká va də yaswələ, sə ba na ʊ cavıra».

16 Zinə tə dàń ken pɛ̀egá tə duən nə, bwálí tə wa, ba nə boŋə də *Ebərə sʊgʊ, ba wʊ́: ‹Arəmagedon›.

17 Barpɛ nii malıka tə lwá ka wùrú zʊŋa tə lanworu tə wa. Kori tə, nə jə dìàn zən kʊ baa, kʊ nan Yıı dìà tə wa, padaʊ tə con, kʊ swìn, kʊ wʊ́: «Kʊ fwa, kʊ zwɛ̀e!»

18 Dwà pıpılı ka baa, kwərə duən də yın lá, tıa tə ga vuvugu. Kʊ nə zıgı máŋá tə mama, ləzoni nə wulə tıa yuu wa, tıa yà tə wà vuvugu zənzən kʊ yí nətʊ.

19 Tıʊ nəfarʊ tə, ba nə boŋə *Babılɔnə tə, dàń pwɛ̀e twərə batwa, yá dwíá tə lʊʊ mama wa tıfaran tə mama dàń tʊa. Yıı wà kʊ tə, Babılɔnə tìán nə fwa tə yoo swɛ̀eé, yá ʊ cʊ̀gʊ̀ ba. *U* lıŋa tə zàn ba yuu wa zənzən, ndə ba nə lwá swana ba sú wùrú zʊŋa, ba pa ba nyʊ ba bʊbʊnı.

20 Mʊʊ tətəŋi wa tıan tə mama jén, yá pɛɛn tə də kʊ́ʊ̀ ba na.

21 Dwakafına nəfaran nan yıı, tə twı lìà tə yuu nə. Tə dwakafına təntə nədʊ mama yà yı kilo də kilo. Yá ləzoni tə dàń wulə ba twın Yıı, dwakafına tə nə kəni

yacara ba nə yırı. Ba twın wá, tə yacara təntə nə dáá zənzən tə ja lɛ tə yırı.

17

Kacwaran yáá tíú tə yoo
(Apokalisə 16.19, 18)

1 Kʊ kwa nə, *malıkɛ barpɛ, tə nə jə wùrú zʊŋı barpɛ tə wa, malıka don twi ka swìn à con, ka wʊ́: «Bàá yəbə! À wá bırı mʊ́ bʊ̀rà tə nə wá ja kacwaran yáá tíú tə nətʊ. Kʊ mʊ̀ kacwarʊ təntə yı tıʊ tə, kʊ nə lwə̀ naconi kapʊpʊ nii nə.

2 Tıa yuu pɛ̀egá tə fwa bacwan də kʊ mʊ̀ kan təntə. Kʊ twá də ʊ mʊ̀ kacwaran yáá tíú təntə, tıa yuu lìà ma zʊ bacwan wa, ndə ba nyʊa swana ba bʊbʊnı».

3 Yıı-*Siŋu tə cuə à yuu wa, malıka tə ga tì nə, ka ja va ka tún kasɔɔ lanworu wa.

Kʊ bwálí tə wa, à nı kan də ʊ jə̀ə́ wojijiru don nəsıan mwin yuu wa. Kʊ yà jə yun barpɛ də nyʊran fugə. Kʊ yıra mama yà súə́ də yıra tə nə pʊ́pʊ́ná, tə nə twın Yıı.

4 Kʊ kan tə zʊa gansıan mwin də gansısınʊ. Ʊ nàn ʊ tìàn də sían də kapana wonanan də zanan. Ʊ yà jə sían wùrú zʊŋa ʊ jìàn wa. Kʊ sían wùrú zʊŋa təntə yà súə́ də cavıyiən də durən, tə nə nan ʊ kacwan tə wa.

5 Yırı don pʊ́pʊ́ní kan tə təlí nə, kʊ nə yı yosəgu. Kʊ yırı təntə nə yı *Babılɔnə tıʊ nəfarʊ. Kʊ mʊ̀ nə yı kacwaran tə də tıa yuu cavıyiən tə dəkuu.

6 À nı kʊ kan təntə də ʊ nyʊa jana ʊ sú, ndə swana nə jə wá. Jana təntə yı lìà tə, ba nə gʊa ba nə yı *Kərisə nə tı, tə yırı, də ba nə swìn Zwezi cígá tə, ba bırı tə yırı. À nə nı wá, kʊ gwárí nə. Kʊ cígá gwárí nə zənzən.

7 Malıka tə dàń ma swìn à con, ka wʊ́: «Bɛ̀eɛ̀e nə pın, kʊ gwárí mʊ́? Kʊ nə yı wojijiru tə nə jə yun barpɛ, də nyʊran fugə tə, də kan tə, ʊ nə jə̀ə́ kʊ yuu wa yoo, à mʊ̀ wá bırı mʊ́ kʊ yoməgu tə.

8 Wojijiru tə, n yà nə nı də kʊ wulə tə, kʊ́ʊ̀ tə̀lə́. Kʊ dàń nə wá pìí kʊ nan bʊʊ tə, kʊ də̀ń nə lù zənzən, tə wa, kʊ va jían bwálí nə kʊ cʊ̀gʊ̀ mıámían. Yá kʊ wá gwárí tıa yuu ləzoni tə, Yıı nə wà ba yıra pʊ́pʊ́ní mıı sagı tə wa, kʊ nə zıgı máŋá tə, ʊ nə fwa lʊʊ. Kʊ wá gwárí ba, də ba nə wá na wojijiru tə, də kʊ yın lá, kʊ ga kʊ́ʊ̀ tə̀lə́, yá kʊ tə wá pìí kʊ bà kʊ nan.

9 Mə yəbə nə yənu də wʊbʊŋa mɛ tə ya lá. Yun barpɛ tə bırı pɛɛn barpɛ tə, kan tə nə jə̀ə́ tə yuu wa. Yá tə mʊ̀ tətə nə kʊ́ʊ̀ bırı pɛ̀egá barpɛ tə də.

10 Ba pɛ̀egá barpɛ tə wa, pɛ̀egá bonu tʊa. Bardʊ nii pìʊ́ tə tə wulə ʊ də́ ʊ pàrì sıʊ́n. Ba talıkwa pìʊ́ tə tə wà twi. Yá máŋá tə, ʊ dàń nə wá bà, ʊ wá də́ ʊ pàrì tə máŋá mancın wa.

11 Wojijiru tə, kʊ yà nə yın lá, kʊ ga kʊ́ʊ̀ tə̀lə́ tə də tətə bırı nana nii pìʊ́ don. Kʊ də tətə yı pɛ̀egá barpɛ tə wa pìʊ́ don. Yá máŋá tə wa, kʊ mʊ̀ nə wá bà, kʊ wá va jían bwálí nə, kʊ cʊ̀gʊ̀ mıámían.

12 Nyʊran fugə tə, n nə nı tə, bırı pɛ̀egá fugə tə, ba tə nə wà pàrì nı, sə ba də́. Yá ba wá na pàrì, ba də́ lugu nədʊ də wojijiru tə.

13 Ba pubʊŋa yoo yı nədʊ, ba dàń ga pın ba dìàn tə, də ba pàrì tə wojijiru tə nə.

14 Ba wá zìn kʊ̀ʊ̀ də lìù tə, ʊ nə yı ndə *pabiə tə nə. Yá ʊ wá ta ba ʊ də́, ʊ nə yı yun tìán tə mɛ *Yuu-Tiu, də pɛ̀egá tə mɛ Pìʊ́, tə yırı. Yá ʊ mʊ̀ də lìà tə, ʊ nə kúrí ʊ lı ʊ tún, ba nə sɛ̀e ʊ nii də pùə́ nədʊ, wá də́ dìàn pɛ̀egá tə yuu wa də wá».

15 Malıka tə kʊ́ʊ̀ pìí, ka swìn à con, ka wʊ́: «Níá tə, n nə nı də kacwarʊ tə jə̀ə́ tə yuu wa, lʊʊ nii mama lìà, də púlə́ tə mama, də lʊʊ dwíə́ tə mama, də sʊyirə mama lìà nə tə bırı.

16 Yá nyʊran fugə tə, n nə nı də wojijiru tə wá tì dʊŋı də kacwarʊ tə. Tə wá jon kʊ tə mama, kacwarʊ tə nə jə, tə ga wá yá wá yaswələ. Tə wá də́ ʊ yıra nàŋʊ́ tə, tə ga dılı kʊ gıganı mən wa.

17 Yıı ken tə pubʊŋa wa, sə tə tʊn, tə twá kʊ tə nə, ʊ nə dí yáá ʊ tanı ʊ tún, sə tə tʊn də pubʊŋa nədʊ. Yá tə dàń wá pa tə pàrì tə wojijiru tə nə, kʊ ja vəli máŋá tə, Yıı sʊ̀ràn tə mama nii nə wá bà, tə sú.

18 Kan təntə, n nə nı tə, nə bırı tıfarʊ tə, kʊ nə də́ dìàn, tıa pɛ̀egá tə mɛ yuu wa».

18

Babılɔnə tʋrı tə yoo

1 Kʋ kwa nə, à nı *malıka don, ka nan
Yıı *sàń nə, ka cú. Ka malıka təntə yı
dìàn nəfarʋ tíú. Yá tıa tə dàń pırʋ də ka
dun tə.
2 Ka zìn ka kori ka kə yıı nə, ka wʋ́:
«Kʋ tʋa, *Babılɔnə tıʋ nəfarʋ tə tʋa buuu.
Kʋ jigə *zinə dìə̀, kʋ jigə bwálí,
zinə yiri mama, də zə́ŋə́ kʋkwınan
yiri mama, ba nə culi, zwı tə sə̀gə̀
kʋ wa.
3 Babılɔnə tıfarʋ tə tʋa, kʋ tıʋ təntə tìán
pın, dwíə́ tə lʋʋ mama wa twá ba nə, tə
zʋ bacwan wa, ndə ba nyʋa swana ba
bʋbʋnı. Yá ba pın, tıa yuu pɛ̀egá tə twá,
ba zʋ bacwan wa. Ba tə pın, tıa yuu
baywələ tə də twá ba jıjə nəfarʋ tə nə,
ba jì jıjə tìán».
4 À nì kori don, kʋ nə nan Yıı sàń, kʋ
bà, kʋ wʋ́:
«Á naŋa, á yá kʋ tıʋ təntə, á mʋ̀ lìà tə, á
nə yı à mʋ̀ lìà. Á naŋa lá, sə á dànà
ká twá á tʋn ba cʋna təntə. Á naŋa
lá, sə á dànà ká twá á də́ ba yacara
tə.
5 Cígá, cʋna tə, ba nə fwa, tə dáá zənzən
duən yuu, tə dì tə jə yıı nə. Yıı wà
Babılɔnə tìán kʋnkʋn yìə̀n tə swɛ̀eé.
6 Á fwa kʋ tə, tıʋ təntə tìán nə fwa á yıra,
á ma ŋwín ba. Á ŋwían ba cʋna tə, ba nə
tʋn á yıra nɛɛ bələ, á pa ba. Ba jə swana
wùrú zʋŋı, ba nə ma pın aba swana á
nywìn. Á lwía swana tə nə dáá, tə doni
ba swana tə nɛɛ bələ, á kə ba wùrú zʋŋı
təntə wa, á pa ba də nə, sə ba nyʋ.
7 Nətʋ tə, ba nə bırı ba dun, ba ga tʋŋa
jıjə yìə̀n, mə nətʋ nə, á mɛ, sə á kə ba càn
də pucʋnı wa. Á mɛ, sə á fwa ba nətʋ.
Ba swìn ba waa con nə, ba wʋ́: ‹Nə yı
ndə pakan nə, ʋ nə tà kadənu, ʋ ga wàrì
pucʋnı ʋ nı abada.›
8 Kʋ mʋ̀ təntə yırı nə, kʋ yacara tə mama
wá bà naa nədʋ. Tə càn təntə nə yı tıan,
pucʋnı, nıən də mən, tə nə wá də́ kʋ tıʋ
tə. Kʋ wá fwa nətʋ, *Yuu-Tiu Yıı tə, ʋ nə
bʋ̀rì kʋ bʋ̀rà, sə ʋ cʋ̀gʋ̀ kʋ, nə yı dìàn tíú
tə yırı».
9 Tıa yuu pɛ̀egá tə mama, ba nə fwa
bacwan, də kʋ mʋ̀ tıʋ təntə tìán, ba nə
nı tori ba jıjə wiən tə wa, wá kwi yinıa,
ba ga ya pʋcʋnı wa tıʋ tə tʋrı tə yırı. Ba
wá fwa kʋ nətʋ tə, máŋá tə wa, ba nə wá
na mən, tə nə də́ tıʋ tə, nywìń də tə zaŋa,
tə dì yıı.
10 Ba wá zıgı kwa kwa, tə càn tə fən nə
jə ba yırı. Ba wá swìn, ba wʋ́:
«Lɛɛ yí, lɛɛ yí Babılɔnə tıfarʋ tə! N yı tıʋ
tə, kʋ nə jə dìàn, yá n bʋ̀rà twi, ka
bʋ̀rì naa nədʋ».
11 Yá tıa yuu baywələ tə də wá kwi yinıa,
yá ba ga ya pucʋnı wa, kʋ mʋ̀ tıʋ tə yırı,
lìù nə kʋ́ʋ̀ tə̀lə́, ʋ yə̀ ba yolu zıla tə yırı.
12 Tə zıla təntə yı: sían, də cınıa, də
kapana wonanan zıla, tə yoo nə cà, də
zanan, də gankıkalı yiri mama tə duən,
də ga yı nəsıan mwin də wiən tə, ba nə
fwa də dɔ̀ɔ̀, tə nə ziən. Də tə tə, ba nə
fwa də tún yelə, də tə tə, ba nə fwa də
tìʋ́ dɔ̀ɔ̀ tə, kʋ yoo nə cà, də wiən tə, ba
nə fwa də cınıa, də tə tə, ba nə fwa də
lugu, də kacıincınpwiən, wiən ba nə mà.
13 Kʋ súrí wiən tə, nə yı tıralı yirə yirə
nə, də wiən duən, ba nə sʋrı, tə lwán nə
ywán, də swana, də nʋga, də dipɛn mun,
də pamına, də nıan, də pee, də səsen, də
tərəkorən, də ywəŋə.
14 Baywələ təntə dàń wá swìn, ba wʋ́:
«N puswən wiən tə vəli yıŋʋnı, tə ga yá
mʋ́. Tə wiən tə mama, tə yoo nə
cà, nə à yə̀ə́, tə nə ziən yii wa, n
kwìn tə nə. Yá tə kʋ́ʋ̀ tə̀lə́».
15 Baywələ tə də nə yoli kʋ tıʋ tə wa,
ba jì jıjə tìán tə, wá zıgı kwa kwa, tə càn
tə fən nə jə ba, sə tə dàn ká yí ba, tə kə lá
yırı. Ba wá kwi yinıa, ba ga wá yà pucʋnı
wa. Yá ba dàń wá swìn, ba wʋ́:
16 «Lɛɛ yí, lɛɛ yí tıfarʋ tə. Tıfarʋ təntə
yà yı ndə kan nə ʋ zʋa gankıkalı,
tə duən də ga yı nəsıan mwin. Ʋ
yà kwɛn ʋ tìàn də sían, də kapana
wonanan tə yoo nə cà, də zanan.
17 Yá ʋ jıjə wiən tə mama dàń nyʋa lá,
naa nədʋ cıcı wa».
Lìà tə mama, ba nə vìrí níá yuu bwərə
tə, də ba yun tìán, də lìà tə nə wulə tə
wa, də lìà tə mama nə tʋŋa mʋʋ tə yuu
wa, dàń yà zıga yıŋʋnı.

18 Ba ywàń, ba na tɪʊ tə, nə də́ mən tə
nywìń, də tə zaŋa, tə dì yɪɪ nə. Yá ba dàń
wá bubwi ba swìn, ba wʊ́: «Tɪʊ yà tə̀lə́,
kʊ nə wàá kʊ maŋa də tɪfarʊ kʊ tə.»
19 Ba lìà tə dàń pɛ̀e purən, ba lwá ba
yun wa, ba kwi, ba bubwi, ba ga kə ba
tìàn pucʊnɪ wa. Ba dàń bubwi, ba wʊ́:
«Lɛɛ yí, lɛɛ yí tɪfarʊ kʊ tə. Kʊ yɪ kʊ twá kʊ
mʊ̀ tɪfarʊ tə nə, ba tə mama nə jə
níá yuu bwərə mʊʊ tə yuu wa, ma
jì jɪjə tìán. Yá kʊ zəzən kʊ cʊ̀gʊ̀, kʊ
jì tʊtʊ, naa nədʊ cɪcɪ wa».
20 Yɪɪ sàń lìà-ba, á yana pupwən wa,
kʊ tɪʊ tə tʊrɪ tə yɪrɪ. Á mʊ̀ lìà tə, á nə
yɪ Kərisə nə tɪ, də á mʊ̀ Zwezi *tʊntʊna-
ba, də á mʊ̀ Yɪɪ nii *sʊ̀sʊ̀nà-ba, á də yana
pupwən wa. Yɪɪ nə bʊ̀rì tɪʊ bʊ̀rà, ʊ ma
pa aba cígá yɪrɪ.
21 Kʊ kwa nə, malɪka don, ka nə jə dìàn,
tì kapan, kʊ nə yɪ ndə kapan nəfarʊ nə,
ba ma gà mun. Ka dɪlɪ kʊ mʊʊ tə wa, ka
ga wʊ́:
«Mə nətʊ nə, ba wá yigu Babɪlɔnə tɪʊ
nəfarʊ tə, ba dɪ tɪa də dìàn. Yá kʊ
kʊ́ʊ̀ bá pìí kʊ na.
22 Ba kʊ́ʊ̀ bá nì kɔndurə tə konkolu kori,
də gwaga tə gwaran kori Babɪlɔnə wa. Ba
ma kʊ́ʊ̀ bá nì wii tə də nabwanan tə kori
kʊ wa. Ba kʊ́ʊ̀ bá na jɪɪn tʊtʊŋɪ lìù mama,
ʊ nə fwa tʊtʊnyiri mama kʊ wa. Ba kʊ́ʊ̀
bá nì mun gàrán kori kʊ wa.
23 Cànʊ́ mən poni kʊ́ʊ̀ bá ya kʊ tɪʊ tə wa.
Ba kʊ́ʊ̀ bá nì fúrú zəzugu kʊ wa. Kʊ wá
yà nətʊ, kʊ baywələ tə yà nə dwə tɪa yuu
baywələ tə mama yɪrɪ. Kʊ mʊ̀ tɪʊ təntə
tìán ga nə tʊn ba cɪrɪ tə, ba ma gɪgarɪ
dwíə́ tə lʊʊ mama wa, ba dʊgʊ.
24 Yá kʊ mʊ̀ tɪʊ təntə waa nə, ba nɪ Yɪɪ
nii sʊ̀sʊ̀nà tə jana, də lìà tə, ba nə yɪ Yɪɪ
nyiən jana, də lìà tə mama, ba nə ken sìʊ́
ba bɪan nə tɪa yuu wa, jana».

19

Nətʊ lìà nə bwɪ Yɪɪ nə Yɪɪ sàń tə wa (Apokalisə 18.20-24; 11.15-17; 21.1-5)

1 Kʊ kwa nə, à nì kori, kʊ nə jə dìàn, kʊ
nə yɪ ndə lakapʊpʊ nə swìn Yɪɪ *sàń nə,
kʊ wʊ́:
«Alɪlʊya! Nə nyɪna Yɪɪ nə jon nəba nə
cʊna wa. Ʊ mʊ̀ nə tɪ dun, ʊ ga jə
dìàn də.
2 Ʊ bʊ̀rà tə yɪ cígá bʊ̀rà, kʊ mɛ, sə kʊ ya
nətʊ. Ʊ bʊ̀rì kacwaran yáá tíú tə bʊ̀rà, ʊ
yà nə cʊ̀gà tɪa yuu lìà tə də, ʊ nə pɪn ba
pəni duən vɛɛ vɛɛ tə. Yá ʊ dàń fwìn ʊ lɪŋa
kʊ kan tə yuu wa, ʊ ga cʊ̀gʊ̀ wá ʊ tʊ̀tʊ̀nà
tə yɪrɪ, ʊ ga bwe ʊ tʊ̀tʊ̀nà tə jana tə bwiə
ʊ con».
3 Ba lìà təntə nə wulə Yɪɪ sàń nə tə, kʊ́ʊ̀
pìí ba swìn nɛɛ bələ nii nə, ba wʊ́:
«Alɪlʊya! Tɪʊ tə nə də́ mən tə, nywìń yɪ
tə zaŋa, máŋá də máŋá, kʊ nə ba
zwɛ̀e».
4 *Nəkwɪna sapʊa də banɪa tə, də wiən
banɪa tə dàń tʊa Yɪɪ yáá con, ba pa wá
dun, ʊ nə jə̀ə́ padaʊ tə yuu wa, ba swìn,
ba wʊ́:
«Alɪlʊya, kʊ yɪ cígá!»
5 Kori don nan padaʊ tə yuu, kʊ wʊ́:
«Á bwɪa nə nyɪna Yɪɪ tə nə, á mʊ̀ lìà tə
mɛ, á nə yɪ ʊ tʊtʊnbɪa, á nə zìlí wá!
Á ləzwənbii də ləzwənfaran pɪan
dun Yɪɪ nə!»
6 Yá à nì kori, ndə lakapʊpʊ kori nə, kʊ
ga yɪ ndə níá nə dáá, tə ga dəri tə bìàn,
kʊ ga yɪ ndə dwà nə baa də dìàn nə də
kʊ swìn, kʊ wʊ́:
«Alɪlʊya! Nə *Yuu-Tiu Yɪɪ tə, ʊ nə wulə
tə mɛ yuu wa, tún ʊ pàrì tə.
7 Nə pwə̀lə́ nə pʊ̀ə́, nə yana pupwən wa,
sə nə ga pa dun *pabiə tə, ka fúrú tə
máŋá nə yí yɪrɪ. Ka fúrú kan tə tanɪ ʊ
tìàn, ʊ dànì ka.
8 Yá ba dàń pɪn, ʊ zʊ gankɪkala kʊ nə yɪ
parɪ, kʊ ga pɪpɪlɪ. Kʊ ganzəŋu tə bɪrɪ lìà
tə, ba nə yɪ *Kərisə nə tɪ, tʊtʊnan tə, tə
nə yɪ cígá cígá yìən».
9 *Malɪka tə swìn à con nə, ka wʊ́:
«Pʊ́pʊ́ní yìən tə tə: Pupwən wulə də ba
tə, ba nə bon ba, ndə pabiə nə tə, fúrú
tə wa!» Ka tə ma kʊ́ʊ̀ swìn à con, ka wʊ́:
«Tə yɪ cígá sʊ̀ràn, tə nə naŋa Yɪɪ con».
10 À dàń ma tʊ ka nɛɛ nə, sə à pa ka
dun. Yá ka dàń swìn à con nə, ka wʊ́: «Cɪ
n tìàn nə, dàn ká fwa kʊ yoo təntə! À də
yɪ Yɪɪ tʊtʊnbɪa, ndə n nə, à ga yɪ ba tə,
ba nə yɪ n nubɪa Kərisə yɪrɪ, ba nə swìn
ʊ sʊgʊ tə ba bɪrɪ lìà nə, tʊtʊndon. N mɛ,

sə n pa dun Yıı nə mùú!» Kʊ yı Zwezi-Kərisə sʊywáŋʊ́ tə nə pın, Yıı nii sʊ̀sʊ̀nà tə swìn ʊ nii sʊ̀ràn tə.

Lìù tə, ʊ nə dìgà sısanpon tə yoo
(Zwidə 15; 2 Tɛsalonikə tìán 2.8)

11 Kʊ kwa nə, à ywàń, də nə̀ń, Yıı *sàń tə kʊ súrí, sısanpon ga zıga lá nə. Ba boŋə lìù tə, ʊ nə jə̀ə́ ka yuu, pùə́ nədʊ tíú də cígá tíú. Ʊ mù nə bʊ̀rì bʊ̀rà də cígá, ʊ ga yı cígá, ʊ ma tɛ də.

12 Ʊ yíá yı ndə mənvoo nə, dun yupurən, tə nə dáá, yà púə́ ʊ yuu nə. Ʊ jə yırı don, kʊ nə pʊ́pʊ́ní ʊ yıra, lìù don nə yə̀rì, də kʊ nə tà ʊ tətə.

13 Yá ʊ yà zʊa gandarʊ, kʊ nə swɛ də jana. Ʊ yırı nə yı ‹Yıı Sʊgʊ›.

14 Kwatara tə nə wulə Yıı sàń nə púə́ ʊ kwa səsenpwənə yuu wa. Ba zʊa gankıkalan nəpwənə, tə nə yı parı.

15 Lagʊrı sìú, kʊ nə jə nii fʊla fʊla, naŋa lìù tə, ʊ nə jə̀ə́ sısanpon tə yuu, nii wa. Kʊ mù nə wá ta lʊʊ dwíə́ tə mama wa. Ʊ wá də́ pàrì ba yuu wa də dìàn. Ʊ wá pa Yıı tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, lıŋa zàn ba yuu wa, ndə ba nə tıtagı kacan zɔɔ nəfarʊ wa, sə ba lı tə níá nətʊ.

16 Yırı pʊ́pʊ́ní ʊ gandarʊ tə də ʊ ciin yıra, kʊ wʊ́, ʊ yı: «Pɛ̀egá mɛ Pìú, yun tìán mɛ *Yuu-Tiu».

17 À nı malıka don də ka zıga yıcaʊ tə wa. Ka zìn ka kori, ka kə yıı nə, ka swìn zuŋi tə mama con, tə nə pəri yıı nə ban ban, ka wʊ́: «Á bìàn yəbə, á kun duən nə, á də́ Yıı cànà nəfarʊ tə!

18 Á bìàn, á də́ pɛ̀egá nàŋʊ́, də pamana yun tìán nàŋʊ́, də ladıra nàŋʊ́, də səsen, də lìà tə nə dìgà tə nàŋʊ́! Á bìàn á də́ ba tə nə tı ba tìàn, də ba tə nə yı ywəŋə nàŋʊ́, də ləzwənbii nàŋʊ́, də ləzwənfaran nàŋʊ́!»

19 Yá à dàń nı wojijiru tə, də tıa yuu pɛ̀egá, də ba kwatara, ba twi ba kun duən nə, sə ba mù də lìù tə, ʊ nə dìgà sısan tə, də ʊ də kwatara tə, ta kʊ̀ʊ̀ də duən.

20 Ba dàń ma ja wojijiru tə də kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nʊ̀. Lìù təntə fwa dìàn mımınʊ wojijiru tə yáá con. Ʊ gıgarı lìà tə, nə pın ba fwa wojijiru tə mımınʊ tə ba yıra, ba ga twı kʊ nyınyıga tə yáá con, ba pın kʊ dun. Ba dılı tə mama bə̀lə mənvoo nəfarʊ wa də tə nəŋə. Bwálí təntə wa, mən tə yı tə də́ də tə wa jirəbuu.

21 Ba kwatara tə gıganı tə mù yı lìù tə, ʊ nə dìgà sısan tə, lagʊrı sìú tə nə naŋa ʊ nii wa tə, nə gʊa ba. Zuŋi tə mama dàń ma zʊzʊgʊ ba nàŋʊ́, tə sú.

20

Bına mʊ̀rʊ̀ pàrì tə yoo
(Apokalisə 5.9-10)

1 Kʊ kwa nə, à nı *malıka, də ka nan Yıı sàń ka cú. Ka jə bʊʊ tə, kʊ də̀ń nə lù zənzən, borbiu də banzala nəfarʊ ka jıın wa.

2-3 Malıka tə jın tıdən tə, kʊ nə yı dən nədwan tə, kʊ nə yı ‹*zinə pìú› kʊkwıʊn, ka mù ga nə yı ‹*Sıtana›, ka vwa. Ka dàń dılı kʊ Sıtana malıkɛ bʊʊ tə wa, kʊ də̀ń nə lù zənzən tə, sə kʊ fwa bına mʊ̀rʊ̀. Ka tagʊ bʊʊ tə nii də borbiu, ka ga mà tanpɔn lá nə. Kʊ nətʊ dàń wá pa, kʊ kʊ́ʊ̀ bá pìí, kʊ gıgarı dwíə́ tə lʊʊ mama wa, kʊ ja vələ bına mʊ̀rʊ̀ (1 000) tə, ka zwɛ̀e. Kʊ kwa nə, kʊ mɛ, sə ba kʊ̀rì kʊ, ba dʊgʊ máŋá mancın wa nə.

4 À nı padaran, lìà nə jə̀ə́ tə yuu wa. Lìà təntə yà nı cwəŋə, sə ba bʊ̀rì lìà bʊ̀rà. À nı lìà, ba nə tıga, jə̀rí. Ba lìà təntə yı ba za ba gʊ, ba nə swìn Zwezi-*Kərisə sʊywáŋʊ́ tə, kʊ nə yı Yıı sʊgʊ tə, ba bırı, tə yırı. Lìà təntə vıga, sə ba tʊ wojijiru tə də kʊ nyınyıga tə yáá con, ba pa tə dun. Ba lìà təntə vıga, sə ba kə wojijiru mımınan tə ba tə́lə́ də ba jıın nə. Yá ba lìà təntə dàń nə pìí ba bwin ba wulə mıı wa, ba ga wulə, ba də́ pàrì də Zwezi-Kərisə, kʊ ja vələ bına mʊ̀rʊ̀.

5 Mə təntən tıga ka bwin ka nan tə nə. Tıga tə duən tə mù bá pìí ba bwin, kʊ ja vələ bına mʊ̀rʊ̀ tə ka zwɛ̀e.

6 Lìà tə, ba nə twá ba wulə təntən tıga tə ka bwin ka nan tə wa, yı pupwən lìà, ba ga yı *Kərisə nə tı ba. Bə̀lə nii tıan tə ba dìàn jə ba mù yuu wa. Yá ba dàń ya Yıı də Kərisə *joŋwana, ba ga wá yà də wá, ba də́ pàrì, kʊ ja vələ bına mʊ̀rʊ̀ tə ka zwɛ̀e.

Sıtana tʊrı tə yoo

7 Máŋá tə, bɪna mùrù tə nə wá zwɛ̀e, ba
wá kùrì *Sɪtana, ba lɪ ʊ bʊʊ tə wa, kʊ yà
nə yɪ ʊ bàń dìə̀.
8 Yá ʊ dàń wá nan ʊ va, sə ʊ gɪgarɪ dwíə́
tə lʊʊ mama wa, ba nə wulə tɪa tə sapara
banɪa tə wa. Lʊʊ níə́ təntə yɪra nə yɪ
Gɔgə də Magɔgə*. Ʊ ken duən yáá nə,
sə ba ta kùù. Ba nii wá yà dání, ndə mʊʊ
nii kasɪlʊ nə.
9 Ba dàń nan bwálá mama ba bà, ba kun
duən nə bwálá nədʊ. Yá ba dàń vəli ba
kɪkarɪ lìà tə, Kərisə nə tɪ ba, bwálí tə wa,
ba nə wulə tɪʊ tə, Yɪɪ nə swə zənzən tə
wa. Yá mən dàń nan yɪɪ nə tə cú, tə də́
ba mù lìà təntə, Sɪtana nə ken duən yáá
nə, tə gʊ.
10 Ba dɪlɪ Sɪtana, ʊ nə gɪgarɪ ba tə,
mənvoo nəfarʊ də tə wa jirəbuu wa. Mə
bwálí təntə wa nə ba dɪlɪ wojijiru tə də
kʊnkʊn sʊ̀sʊ̀nʊ̀. Ba mama dàń wá də́ càn
yɪcaʊ də tɪtɪn máŋá də máŋá, kʊ nə ba
zwɛ̀e.

Talɪkwa bʊ̀rà ka bʊ̀rì yoo
(2 Piyɛrə 3.7-12; Zwan 5.26-29; Tʊtʊnan 17.30-31)

11 Kʊ kwa nə, à nɪ padaʊ nəpon nəfarʊ
də lìù, ʊ nə jə̀ə́ kʊ yuu. Tɪa tə də lanworu
tə dəri tə jén ʊ yáá con. Tə yà kʊ́ù tə̀lə́.
12 Yá à dàń nɪ tɪga tə mama, ləzwənbii
də ləzwənfaran, ba zɪga padaʊ tə yáá con.
Ba súrú saga, ba ga súrí sagɪ don də, kʊ
sagɪ tə nə yɪ mɪɪ sagɪ. Ba twá kʊ tə nə
pʊ́pʊ́ní saga tə wa nə, ba ma bʊ̀rì tɪga tə
bʊ̀rà, ndə ba tʊtʊnɛɛ tə nə bɪrɪ nətʊ.
13 Mʊʊ pɪn tɪga, ba nə mé kʊ wa, tɪan
də tɪga bwálí də pɪn tɪga, tə nə wulə tə
con. Ba dàń twá ba tɪga tə tʊtʊnan nə, ba
ma bʊ̀rì nə ba lìù mama bʊ̀rà.
14 Ba dɪlɪ tɪan də tɪga bwálí nə mənvoo
nəfarʊ wa. Mə kʊ mù yɪ nɛɛ bələ nii tɪan
tə.
15 Ba dɪlɪ lìù mama, ʊ yɪrɪ nə wà pʊ́pʊ́ní
mɪɪ sagɪ tə wa, mənvoo nəfarʊ təntə wa.

21

Lanworu nədʊn də tɪa nədʊn tə yoo
(2 Piyɛrə 3.13-14; Romə tìán 8.17-18)

1 Təntən lanworu tə də təntən tɪa tə
nyʊa lá. Mʊʊ də yà kʊ́ù tə̀lə́. Yá à dàń
nɪ lanworu nədʊn də tɪa nədʊn.
2 Kʊ kwa nə, à nɪ tɪʊ tə, kʊ nə Yɪɪ nyiən,
kʊ nə yɪ *Zwerizalɛmə nədʊn tə, də kʊ
nan yɪɪ nə Yɪɪ *sàń nə, kʊ cwi. Yɪɪ yà
kwɛn kʊ ndə fúrú kan nə kwɛn ʊ tìàn
nətʊ, sə ʊ ma jə́rí ʊ barɪ.
3 À nì kori, kʊ nə jə dìàn, də kʊ baa,
kʊ nan padaʊ tə con, kʊ wʊ́: «Nə̀ń, Yɪɪ
dàń wulə ləzoni tətəŋi wa. Ʊ wá yà də
ba, ba ga wá yà ʊ mù lìà, ba nə nan dwíə́
tə mama wa. Yɪɪ tətə dàń wá yà də ba, ʊ
ga wá yà ba Yɪɪ.
4 Yá ʊ wá mʊ̀rí ba yinɪa mama. Tɪan, də
pucʊnɪ, də bubwiə, də càn kʊ́ù bá ya lá,
təntən wodʊra tə mama nə nyʊa lá yɪrɪ».
5 Lìù tə, ʊ nə jə̀ə́ padaʊ tə yuu, ma swìn,
ʊ wʊ́: «Nə̀ń, wiən tə mama yɪ wodʊra nə
à pìí à fwa». Ʊ tə ma swìn, ʊ súrí lá nə, ʊ
wʊ́: «Pʊ́pʊ́ní sʊ̀ràn tə tə n tún. Tə yɪ cígá
sʊ̀ràn, tə ga mɛ, sə lìà twá tə nə».
6 Ʊ swìn à con, ʊ wʊ́: «Kʊ fwa kʊ zwɛ̀e.
Á yɪ Aləfa də Omega, kʊ mù nə yɪ à yɪ
təntən lìù, à ga yɪ yígúrə́ lìù də. Lìù tə
nanyʊnɪ nə jə, à wá pa wá nabuliyɪa tə
kʊ níá nə pɪn mɪɪ, sə ʊ nyʊ tʊtʊ.
7 Lìù tə nə wá ta ʊ də́ dìàn lwanɪ yuu
wa. À wá yà ʊ Yɪɪ, ʊ ga wá yà à bìú.
8 Yá lìà tə, ba nə ba cwəŋə nədʊ tì, də
lìà tə, ba nə dʊgʊ Yɪɪ cwəŋə tə, də lìà tə,
ba nə tʊŋa cavɪyiən, də lagʊra, də lìà tə
nə cwàrì, də lìà tə nə fwa cɪrɪ yìən, də lìà
tə nə bwɪ woŋwanan nə, də kʊnkʊna tə
mama, ba mù lìà təntə bwálí yɪ kʊ wulə
mənvoo nəfarʊ də kʊ wa jirəbuu tə wa
nə. Mənvoo nəfarʊ təntə nə yɪ nɛɛ bələ
nii tɪan tə».

Zwerizalɛmə nədʊn tə yoo
(Ebərə-ba 11.10, 16)

9 Kʊ kwa nə, *malɪka don twi à con.
Malɪka təntə nan malɪkɛ barpɛ tə nə jə
wùrú zʊŋɪ barpɛ tə, tə nə súə́ də talɪkwa
yacara barpɛ tə wa. Ka swìn à con, ka
wʊ́: «Bàá yəbə! À wá bɪrɪ mʊ́ fúrú kan
tə, lìù tə, ʊ nə yɪ ndə *pabiə nə, nə kúrí
ʊ swe».

* **20:8 20.8** Mə nətʊ ba boŋə lìà tə, ba nə yɪ Yɪɪ lìà tə dʊŋa tə.

10 Yıı-*Siŋu tə cuə à yuu wa. Malıka tə kʊ́ʊ̀ tì nə, ka ja dì paan nəfarʊ, kʊ yuu nə dara də tıa.
Malıka tə dàń ma bırı nə tıʊ tə, kʊ nə yı Yıı nyiən. Kʊ mʊ̀ nə yı tıʊ tə, kʊ nə yı *Zwerizalɛmə tə, kʊ nə nan yıı nə Yıı *sàń nə, kʊ cwi.
11 Yıı dun tə yà pìrì kʊ. Tıʊ tə yà pıpılı ndə kapana, ba nə ma nàŋà, kʊ də nə pıpılı, ndə zəŋə nə, kʊ yoo nə cà, ba nə ma boŋə ‹zwasəpə›.
12 Bə́rə́ nəfarʊ, kʊ yuu nə dara də tıa, yà kıkarı tıʊ tə. Kʊ yà jə mimiə fugə bələ. Malıkɛ fugə bələ yà cì mimiə tə nə. Yıra yà pʊ́pʊ́ní tə mimiə tə yuu, tə nə yı *Yızərayɛlə lìà dwíə́ dəkurən fugə bələ tə yıra.
13 Yıı yipıan con mimiə batwa, jıgwiə saparʊ tə con mimiə batwa, jızən saparʊ tə con mimiə batwa, Yıı yizwıa con mimiə batwa.
14 Bə́rə́ tə yà yı ka zıga pìràn fugə bələ yuu wa. Tə pìràn təntə lwiu tə nədʊ mama yuu wa nə, ba pʊ́pʊ́ní pabiə tə tʊntʊna fugə bələ tə yıra lá nə.
15 Malıka tə nə swìn à con yà jə sían mıʊ, kʊ nə maŋa wiən, sə ʊ ma man tıʊ tə, də kʊ mimiə, də kʊ bə́rí.
16 Malıka tə man tıʊ tə dànì də kʊ wanı kʊ na də tə mama mɛ duən. Kʊ man tıʊ tə dànì də dɔ̀ɔ̀ tə, kʊ yà dwə kilomɛtərə mʊ̀rʊ̀ bələ (2 000). Tıʊ tə wanı də kʊ yuu tıa zıga yà mɛ də kʊ dànì tə.
17 Malıka tə man bə́rə́ tə, kʊ nı də kʊ yı mɛtərə 72. Malıka tə yı ləzoni nə maŋa wiən nətʊ nə kʊ man.
18 Bə́rə́ tə yı kapan tə, ba nə ma boŋə ‹zwasəpə›, tə nə ba ma lwà kʊ. Tıʊ tə mama yı sían parı, nə ba ma fwa kʊ, kʊ ga yı ndə zəŋə nə, kʊ nə pıpılı.
19-20 Tıʊ tə dəkuu pìʊ̀ kapana tə yı ba nàn tə də kapana yirə yirə, tə mama yoo nə cà. Tıʊ tə dəkurən fugə bələ tə nədʊ mama yà jə kapan yiri don. Kapana təntə yıra nə yı: zwasəpə, safirə, kaləsıdʊanə, emerodə, sarədonikəsə, sarədʊanə, kərisolitə, berilə, topazə, kərizopərazə, dirəkʊazə, ametisətə.
21 Mimiə fugə bələ tə yı kapana fugə bələ tə yoo nə cà. Mimii mama yı kʊ fwa də zàŋʊ́ nədʊ. Tıʊ tə kanporu yà yı, kʊ fwa də sían tə nə yı parı, kʊ nə yı ndə zəŋə nə, kʊ nə pıpılı.
22 À wà Yıı *dìə nı tıʊ tə wa. *Yuu-Tiu Yıı tə, ʊ nə wulə tə mɛ yuu wa, də pabiə nə tə, nə wulə kʊ wa, yá lìà tə ga pın ba dun.
23 Tıʊ tə ba yıcaʊ də cànà pìà, sə tə pa kʊ poni. Yıı dun tə də yı lìʊ̀ tə, ʊ nə yı ndə pabiə nə tə, nə pìrì kʊ mama də poni.
24 Dwíə́ tə lʊʊ mama wa wá yà kʊ poni tə wa. Tıa yuu pɛ̀egá tə də wá ja ba jıjə tə, ba bà kʊ wa.
25 Kʊ mimiə tə bá sun yıcaʊ wa, abada. Tıtın bá yà lá, kʊ mʊ̀ nə pın, tə bá sun.
26 Kʊ bwálí tə wa nə, ba wá ja dwíə́ tə lʊʊ mama wa jıjə, də ba dun ba nə pın, ba ja bà.
27 Won tə, kʊ nə jə durən bá zʊ lá. Lìʊ̀ tə nə tʊŋa cavıyiən də lìʊ̀ tə nə kʊnı kʊnkʊn də bá zʊ lá. Kʊ yı lìà tə cıcı, ba yıra nə pʊ́pʊ́ní pabiə nə tə mıı sagı tə wa, nə wá zʊ lá nə.

22

1 Kʊ kwa nə, malıka tə bırı nə mʊnaa tə, kʊ níá nə pın mıı. Kʊ níá tə yı napwənə pírí pírí pírí, ndə zəŋə nə pıpılı nətʊ. Mʊnaa tə níá yı, tə dəri tə naŋa Yıı də pabiə tə padaʊ tə con.
2 Tıʊ tə kanporu tətəŋi wa də mʊnaa tə bəbərən bələ tə yuu wa nə, tìʊ́ tə, kʊ yàá nə pın mıı yà wulə lá. Kʊ tıʊ tə zıŋa bıa nɛɛ fugə bələ bını wa. Cànà mama, kʊ yàá zın bıa. Tìʊ́ tə vʊran tə yı ba ma ywarı dwíə́ tə lʊʊ mama wa, tə ga nə pın ba yazurə.
3 Won mama kʊ́ʊ̀ bá ya lá, Yıı nə wá cʊ̀gʊ̀. Yıı də pabiə nə, padaʊ tə wá yà tıʊ tə wa. Yıı tʊtʊnbıa tə nə wá pa wá dun.
4 Ba wá na ʊ yáá, ʊ ga wá pʊ́pʊ́ní ʊ yırı ba tə́lə́ nə.
5 Tıtın kʊ́ʊ̀ bá ya lá, yá ba kʊ́ʊ̀ bá pìà cànʊ́ mən, nə à yə̀ə́ yıcaʊ poni, Yuu-Tiu Yıı nə wá pa poni pìrì ba yırı. Yá ba dàń ga wá twá ba də́ pàrì də Yıı, kʊ nə ba zwɛ̀e máŋá də máŋá.

Zwezi túrí tə yoo
(Apokalisə 1.1-3, 7-8; Matiə 16.27; Galasi tìán 6.7-8)

6 *Malıka tə swìn à con nə, ka wʊ́: «Sʊ̀ràn tə, tə yı cígá sʊ̀ràn, tə ga mɛ, sə
lìà twá tə nə. *Yuu-Tiu tə, ʊ pın ʊ *Siŋu
tə ʊ nii *sʊ̀sʊ̀nà tə nə. Ʊ mʊ̀ ga nə tʊn ʊ
malıka, sə ka bırı ʊ tʊtʊnbıa tə yìàn tə,
nə mɛ, sə kʊ bà sı́ʊ́n sı́ʊ́n».
7 Zwezi swìn, ʊ wʊ́: Á cʊga zəni, à bìàn
sı́ʊ́n sı́ʊ́n. Pupwən lìù nə yı lìù tə, ʊ nə jə
sagı kʊ tə sʊ̀ràn tə, tə nə yı Yıı nii sʊ̀ràn
ʊ wa con.
8 Kʊ yı à mʊ̀ Zwan nə nì, à ga na tə wiən
təntə. Máŋá tə, à nə nì, à ga na tə wiən
təntə, malıka tə nə bırı nə à zwɛ̀e, à tʊa
tıa ka nɛɛ nə, sə à pa ka dun.
9 Yá ka dàń swìn à con nə, kʊ wʊ́: «Cı
n tìàn nə, dàn ká fwa kʊ yoo təntə! À də
yı Yıı tʊtʊnbiu ndə n nə, à ga yı ba tə, ba
nə yı n nubıa *Kərisə yırı, ba nə yı Yıı
nii sʊ̀sʊ̀nà tə wa lìù. À yı ba tə nə jə sagı
kʊ tə wa sʊ̀ràn tə ba waa con tə lìù don.
Pa dun Yıı cıcı nə!»
10 Malıka tə kʊ́ʊ̀ swìn à con, ka súrí lá
nə, ka wʊ́: «Dàn ká sə̀gə̀ sagı kʊ tə sʊ̀ràn,
tə nə yı Yıı nii sʊ̀ràn tə, máŋá tə nə bwələ
yırı, swìn tə n bırı.
11 Lìù tə, ʊ nə tə̀lə́ cígá wa, mɛ, sə ʊ
kwɛn ʊ nan cígá wa, ʊ súrí lá. Lìù tə, ʊ
nə beri ʊ tìàn cʊna wa, mɛ, sə ʊ kwɛn ʊ
beri ʊ tìàn, ʊ súrí lá. Lìù tə də ʊ nə wulə
cígá wa, mɛ, sə ʊ kwɛn, ʊ ya cígá wa, ʊ
doni. Lìù tə, ʊ nə yı Yıı nyiən, mɛ, sə ʊ
kwɛn, ʊ tʊn Yıı fıra, ʊ doni».
12 Zwezi swìn, ʊ wʊ́: «Á cʊga zəni, à
bìàn sı́ʊ́n sı́ʊ́n. À ja lìù mama tʊtʊŋı
ŋwírán, à bìàn, sə à ma ŋwín wá.
13 À yı Aləfa də Omega, kʊ mʊ̀ nə yı
təntən də talıkwa lìù. À yı təntən lìù, à
ga yı yígúrə́ lìù də.
14 Pupwən lìà nə yı lìà tə, ba nə sın
ba ganzwıran, kʊ pa ba na cwəŋə, ba də́
tìʊ́ tə bıa, tə nə pın mıı, kʊ tə pa ba na
cwəŋə, ba twá Yıı tıʊ tə mimiə, ba zʊ kʊ
wa.
15 Yá lìà tə, ba nə tʊŋa cavıyiən tə, ndə
kukuri nə, də ba tə nə fwa cırı yìàn, də
lìà tə, ba nə cwàrì də duən vɛɛ vɛɛ, də
lagʊra tə, də lìà tə nə bwı woŋwanan nə,
də lìà tə mama nə swə kʊnkʊn, ba ga
tʊŋa kʊnkʊn yìàn, ba lìà təntə ba bwálí
jə kʊ tıʊ tə wa. Ba lìà təntə wá mé kàrá
wa».
16 Zwezi kʊ́ʊ̀ swìn, ʊ wʊ́: «À mʊ̀ Zwezi
nə tʊn à malıka tə, sə ka swìn tə yìàn
təntə à lìà tə púlə́ tə wa. À yı pìʊ́ *Davidə
dwíí tə wa bìʊ́. À mʊ̀ nə yı jıjʊ naŋʊn tə,
kʊ nə pén kʊ pıpılı tə».
17 Yıı-*Siŋu tə də fúrú kan tə dàń swìn,
ba wʊ́: «Bàá!» Lìù tə, ʊ nə nə̀ń tə sʊ̀ràn
təntə mɛ, sə ʊ swìn, ʊ wʊ́: «Bàá yəbə!»
Lìù tə nanyʊnı nə jə, kʊ tíú mɛ, sə ʊ bà
ʊ nyʊ níá. Lìù tə, ʊ nə pìà níá tə nə pın
mıı, kʊ tíú mɛ, sə ʊ na tə tʊtʊ!
18 À mʊ̀ Zwan nə swìn lìù tə mama con,
ʊ nə nə̀ń Yıı *nii sʊ̀ràn tə, sagı kʊ tə wa,
à wʊ́: «Lìù tə, ʊ nə súrí yoo tə nə, Yıı wá
kə wá yacara wa, ndə sagı kʊ tə nə bırı,
càn yirə yirə tə nətʊ.
19 Yá lìù nə kʊ́ʊ̀ lı Yıı nii sʊ̀ràn tə sagı
kʊ tə wa, ʊ dʊgʊ, Yıı bá pa wá cwəŋə, sə
ʊ twá ʊ də́ tìʊ́ tə bıa tə nə pın mıı tə. Yá
Yıı bá pa wá cwəŋə, sə ʊ twá ʊ zʊ tıʊ tə
wa, kʊ nə yı Yıı nyiən, ndə kʊ nə pʊ́pʊ́ní
Yıı sagı tə wa».
20 Zwezi tə, ʊ nə swìn tə yìàn təntə ʊ
bırı, nə swìn ʊ súrí lá, ʊ wʊ́:
«Cígá, à bìàn sı́ʊ́n sı́ʊ́n».
Amıına! Bàá Yuu-Tiu Zwezi!
21 Yuu-Tiu Zwezi nə wá fwa pubwanʊ á
mama yıra.